V. SAIANOV

CER PĂMÂNT

EDITURA TINERETULUI

CER ȘI PĂMÂNT

V. SAIANOV

CER ȘI PĂMÂNT

Traducere de TAȚIANA BERINDEI

1952
EDITURA TINERETULUI
A C.C. AL U.T.M.

Această carte a fost distinsă cu premiul Stalin

В. САЯНОВ

НЕБО И ЗЕМЛЯ

СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ
ЛЕНИНГРАД 1949

ÎNCEPUT DE DRUM

CAPITOLUL I

După ce urcă în fugă scara ce ducea pe balconul rotund al turnului Eiffel, tânărul răsuflă uşurat: sus nu se aflau decât doi vizitatori, doi englezi ce căutau pe hartă colina Saint-Cloud. Cel mai în vârstă, un om gras, cu obrajii prelungi şi ceafa rasă, trandafirie, se strâmbă nemulţumit, conturând pe plan, cu un creion colorat, suburbiile Parisului. Tânărul se apropie de grilajul balconului şi privi în jos, aplecându-şi puţin capul.

Văzu Sena. O insulă mică părea că se leagănă pe valuri ca o plută de pescuit. Pe o linie ferată trecea în depărtare un tren. O dâră lungă şi subţire de fum se aşternea deasupra câmpiei.

Mulţumit că nu se uita nimeni la el, tânărul îşi încheie gulerul hainei negre şi, apucând cu amândouă mâinile marginile reci şi lunecoase ale grilajului, se plecă peste balustradă. Jos, imaginea oraşului plutea parcă, legănându-se ritmic în pete albastre, galbene, liliachii. Soarele părea că fumegă. Bulevardele păreau de culoarea smeurei.

„Unu, doi, trei", numără încet tânărul şi lăsă capul să-i atârne în gol. Spânzura la o înălţime de trei sute de metri deasupra oraşului şi răsufla liniştit, ţinându-se bine de marginea grilajului.

Se spune că turnul Eiffel este locul preferat al sinucigaşilor... I se făcuse negru în faţa ochilor; sângele îi zvâcnea în tâmple, piciorul drept îi era prins de un cârcel... Aşteptă liniştit câteva minute, apoi cu băgare de seamă lunecă de pe grilaj şi se aşeză pe podeaua balconului.

Aruncă o privire în jur. Englezii rămăseseră în acelaşi loc, în partea dinspre apus a balconului, de unde se vedea mai bine colina Saint-Cloud.

— Ciudat om, spuse englezul cel gras, poate că a vrut să-şi încheie socotelile cu viaţa!

— Pentru asta n'avea nevoie să se urce până la balconul rotund, adăugă tovarăşul său. Putea să se arunce şi dela o înălţime mai mică.

„Cu câtă nepăsare s'au uitat la mine, deşi şi-au închipuit că vreau să mă sinucid, gândi tânărul. Dacă la noi, la Petersburg, cineva m'ar fi luat drept sinucigaş, m'ar fi tras imediat înapoi dela grilaj şi pe deasupra te pomeneşti că mi-ar mai fi dat şi un pumn între coaste."

Nori uriaşi, cu marginile sdrenţuite, se târau alene pe cer. Amestecându-se cu rotocoalele de fum care ieşeau din coşurile fabricilor, păreau din ce în ce mai întunecoşi, mai grei. Tânărul privea în depărtare unde se ghiceau siluetele neclare ale construcţiilor metalice, ridicate de arhitecţii vremurilor noi. Asemenea clădiri sumbre, cu o înfăţişare neplăcută, aidoma unor coloane împietrite de fum, au început să apară de câtva timp şi la Petersburg. Semănau cu desenele de maşini din prospectele uzinelor moderne, şi călătorul care vizita pentru prima oară turnul Eiffel nu putea să scape de senzaţia unei nelămurite tristeţi amestecată cu un dispreţ ciudat pentru tot ceea ce nu este făcut de mâna omului: pentru o pădure ca toate pădurile, pentru un râu îngust sclipind sub razele soarelui, pentru monotonia verde a câmpiilor.

Tânărul nu mai avea ce face pe platformă. Peste câteva minute totul rămase în urmă: balconul rotund, englezii, sgomotul ascensorului. Se îndreptă încet spre staţia de autobuz. Avea impresia, fără să-şi dea seama de ce, că pământul se clătina sub picioarele lui ca o punte de vapor. Era puţin ameţit.

„Ce înălţime! Doamne, ce mai înălţime! Şi englezii ăştia... Nimic nu-i scoate din sărite. Cum s'a uitat ăla la mine: nici măcar n'a zâmbit. Ce-ar fi zis dacă mă prăbuşeam de sus? Odată, într'o iarnă, o biată vrabie îngheţată, cu aripile înţepenite, a căzut de pe un felinar şi a murit. Eram pe atunci în clasa a IV-a. Au venit băieţii de pe strada Podeacescaia şi au îngropat-o în zăpadă."

Revăzu în gând felinarul cel strâmb dela răscrucea de lângă Podeacescaia şi deodată se simţi singur, părăsit de toţi, pierdut în oraşul acesta mare şi plin de veselie. Il apucă dorul de Rusia, sau cel puţin de zăpadă... Dar de unde să ia zăpadă în mijlocul verii, la Paris...?

Trecuseră două săptămâni din ziua când sosise aici, neavând în buzunar decât un cec de patru sute de franci eliberat de Creditul Lyonez, o scrisoare de recomandaţie pentru căpitanul-major[1] Zagorschi, însărcinat cu achiziţionarea de avioane pentru armata rusă, portretele primilor aviatori ruşi şi cartea lui Ţiolcovschi „Visuri despre pământ şi cer".

In ultimele luni petrecute acasă, toate îi merseseră anapoda şi Gleb Ivanovici Pobedonoşţev nici nu voia să-şi mai amintească de felul cum plecase din Petersburg. Auzind de noua „trăsnaie" a lui Gleb, tatăl său îşi bătuse joc de el, întrebându-l în glumă dacă nu cumva mai erau şi alţi zănateci care voiau să se urce până la cer, căţărându-se pe o frânghie; apoi nu-i mai adresase niciun cuvânt. Gleb Ivanovici plecase din Petersburg fără să-şi mai ia rămas bun dela tatăl său. Sora sa plângea mereu şi-i dădea sfaturi cum să se ferească de accidente în timpul sborurilor. In toamna anului trecut, una mie nouă sute nouă, fusese şi ea, împreună cu Gleb, la hipodromul Colomeajschi, transformat cu acel prilej în aerodrom. Gleb cercetase cu multă emoţie şubredul aparat care trebuia să se ridice spre cerul înnorat al Petersburgului. Se adunase atunci multă lume pe hipodrom, dar unii spectatori îşi păstraseră îndoielile în privinţa aviaţiei până în clipa

---

[1] Gradul de căpitan-major a existat în armata ţaristă, reprezentând un grad intermediar între căpitan şi maior. (N. T.)

când monoplanul se desprinsese uşor şi lin de pe pământ: în mintea lor mai stăruia încă amintirea păţaniei aviatorului Legagneux care venise dela Paris pentru un sbor de demonstraţie. Până în cele din urmă, Legagneux nu izbutise să-şi înalţe aparatul în aer; unul dintre spectatorii mai curioşi se culcase chiar la pământ, ca să constate dacă roţile avionului se deslipiseră sau nu de iarba verde a hipodromului, fie numai şi cu câţiva centimetri. Din ziua aceea de pomină, sborul a intrat pentru totdeauna în visurile lui Gleb. Fratele său, Serghei, tânăr inginer la Moscova, privise cu multă simpatie planul lui Gleb. Se înapoiase tocmai atunci în oraşul său natal pentru a lucra în arhivele Petersburgului, unde, după câte se spunea, se păstraseră însemnările marelui inventator rus Mojaischi, creatorul primului avion cunoscut în istorie.

— Dacă cineva simte în el o chemare, dacă-i stăpânit de un vis, n'are de ce să mai stea pe gânduri. Să se apuce de munca ce-i este dragă, ori cât de grea i s'ar părea la început. Iţi dau eu bani pentru învăţătură. O să te duci să studiezi în Franţa, pentrucă şcolile noastre nu au încă destule avioane şi ar trebui să aştepţi prea multă vreme să-ţi vină rândul. In faţa aviaţiei se deschide un mare viitor. Ea va apropia continentele, va străbate oceanele, datorită ei omul va învinge spaţiul. Constantin Eduardovici Ţiolcovschi a dovedit în mod ştiinţific că omul va ajunge, cu timpul, să întreprindă şi călătorii interplanetare. Ţelurile acestea mărețe să-ţi rămână pururea în minte, iar viaţa de aviator s'o priveşti ca o încercare eroică...

O lună mai târziu, Pobedonosţev sosise la Paris. Nimerise însă prost. Zagorschi plecase tocmai în ajunul sosirii lui Gleb, undeva în Sudul Franţei, la Marsilia sau într'o localitate în apropierea graniţei italiene, şi lăsase vorbă că nu se va întoarce decât peste două săptămâni. Pobedonosţev închiriase o cameră într'un mic hotel, îşi atârnase deasupra patului un calendar de perete şi în fiecare seară îşi însemna cu un creion albastru zilele ce mai rămăseseră până la înapoierea căpitanului-major. In dimineaţa aceea telefonase la hotelul din Place Vendôme şi aflase că Zagorschi sosise, urmând să-l primească pe Gleb a doua zi, la ceasurile unu şi jumătate.

Pobedonosţev se întoarse mai vesel la hotel şi îşi comandă chiar o jumătate de litru de vin cu apă minerală. Noaptea dormi prost, tuşi, se răsuci mereu în pat şi avu câteva vise cam sbuciumate. Visă că mergea pe un câmp de secară ce dăduse în spic. Câmpul părea nesfârşit, iar deasupra lui sbura un avion cu aripi mari, strălucind în soare.

Se trezi în zori, se îmbrăcă în grabă şi începu să se plimbe agitat prin odaie. Nu trecea un minut fără să arunce o privire pe fereastră: deasupra unui turnuleţ înalt se zărea lumina mată de pe cadranul unui vechi orologiu; lui Gleb i se părea că minutarul se mişcă din cale-afară de încet.

Se temea să nu întârzie, astfel că ajunse în Place Vendôme cu un ceas înainte de ora stabilită. Silueta de piatră a coloanei Vendôme se înălţa spre cer. Pe plăci de bronz erau imortalizate victoriile lui Napoleon. Cât despre înfrângerile pe care le suferise din partea ruşilor, se pare că cei care ridicaseră coloana, nu voiseră să-şi mai aducă aminte...

Deasupra soarelui înalt şi rece dela Austerlitz, prins de partea de sus a coloanei, se ridica rotund şi roşu, ca un ochi ieşit din orbită, soarele dimineţilor pariziene, luminând puternic contururile steagurilor şi ale tunurilor vechi.

Pobedonosţev îşi aduse aminte abia acum de balconul rotund din turnul Eiffel. Urmând sfatul unui cunoscut pe care-l întâlnise din întâmplare îşi pusese acolo la încercare propria-i bărbăţie.

„Oare într'adevăr s'a sfârşit totul? N'o să iasă nimic din mine? Să-mi fie oare teamă de înălţimi? Când mă uitam de sus, mi se părea că mă prăbuşesc ca o piatră. Poate ar fi mai bine să mă întorc acasă?"

Zagorschi locuia într'un hotel liniştit, unde trăgeau de preferinţă ruşii. Veneau aci de obicei ofiţeri cu grade inferioare, medici, pictori, artişti, toţi sosiţi din Rusia. Pobedonosţev urcă în fugă scara, se opri câteva clipe pe palier, apoi îşi încheie haina şi bătu cam nehotărît în uşă.

— Intră! strigă cineva în ruseşte. Entrez! repetă acelaşi glas în franţuzeşte.

Pobedonosţev intră în odaie, scoase din buzunar un plic şi-l întinse unui domn blond, cu chipul spălăcit, care stătea la o masă rotundă de lângă fereastră.

— Aşteptaţi puţin, spuse domnul cel blond, scobindu-se în dinţi cu o scobitoare albastră şi cercetându-l pe tânăr cu multă atenţie.

— De fapt, am venit pentru o chestiune de afaceri, se fâstâci Pobedonosţev, vă rog să mă scuzaţi dacă vă stingheresc, dar aş dori să-l văd pe domnul căpitan-major. Sunt un viitor aviator rus.

— Şi eu îl aştept, răspunse domnul cel blond.

Din camera vecină se auzeau voci enervate, vorbind franţuzeşte. Domnul cel blond trăgea cu urechea la discuţia de alături; îşi ascunse scobitoarea în buzunarul de sus al vestei şi, făcându-i lui Gleb un semn cu capul, dispăru după uşă.

Pobedonosţev rămase singur. Stătea în picioare lângă masă şi braţele-i lungi şi arse de soare îi atârnau lipite de trup, ajungându-i până la vipuşca pantalonilor. Pe masă se afla o carte franţuzească. Tânărul o deschise şi recunoscu portretul lui Flammarion. Incă din clasa a IV-a de liceu citise cărţile acestui autor. Cât de plăcut era să stai în odaia cea mică din strada Podeacescaia, cu o fereastră înaltă care dădea spre curte, şi să citeşti descrierile viitoarelor călătorii în Marte şi Orion... Mai târziu însă, după ce Pobedonosţev cumpărase dela un anticar cartea lui Ţiolcovschi, uitase cu desăvârşire de astronomul francez: ceea ce nu fusese decât un vis fantastic la Flammarion ,devenise o previziune ştiinţifică precisă la savantul rus...

— Bine, se auzi un glas supărat de bas din odaia de alături.

Prin faţa lui Gleb trecură doi francezi, trăgând din ţigările lor de foi. Domnul cel blond plecă odată cu ei.

Zagorschi se plimbă îndelung prin odaie, mormăind ceva pe sub mustaţă, apoi pocni mânios din degete, deschise larg uşa şi dădu cu ochii de un tânăr înalt, necunoscut, tuns scurt, cu obrajii raşi, care răsfoia distrat cartea lui Flammarion.

— Tare neastâmpăraţi şi nervoşi mai sunt şi negustorii ăştia din Paris, spuse Zagorschi cu vocea lui de bas, continuându-şi gândurile cu glas tare; aleargă cât e ziua de mare, oferă comisioane şi şperţuri şi nu te cred nici în ruptul capului că n'ai nevoie de ei. Se apropie de Pobedonosţev şi-l întrebă enervat în franţuzeşte:

— Dar dumneata cine eşti? Ce te aduce la mine?

— Iertaţi-mă, îi răspunse tânărul în ruseşte, vedeţi că... eu... la drept vorbind... Sunt un viitor aviator!

Zagorschi zâmbi. Uşor adus din spate, purtând ochelari cu ramă de baga, cu un şireţel negru, părea mai de grabă un medic de ţară, decât un militar. Totuşi, Gleb băgă îndată de seamă că Zagorschi avea o ţinută ire-

proşabilă: uniforma militară nu făcea nici cea mai mică cută, nasturii străluceau, iar cruciuliţa albă dela butonieră era prinsă cu o eleganţă deosebită...

— Vasăzică, de asta-i vorba... spuse Zagorschi. Imi plac începătorii. Am ajuns un fel de naş pentru toţi tinerii care vin din Rusia. Şi câte păţanii ciudate am mai avut cu ei. Nici n'aş putea să le povestesc pe toate...

Zagorschi era un excelent cunoscător al maşinilor complicate şi locuia la Paris de mai bine de un an. Cei dela Direcţia Generală a Geniului nu-l prea iubeau şi de aceea prelungirea misiunii sale devenea pentru el un fel de surghiun.

La Direcţia Geniului, aviaţia era tratată ca o fiică vitregă. Zagorschi lua întotdeauna apărarea constructorilor de avioane ruşi şi stăruinţa lui era privită de funcţionarii ţarişti ca o adevărată încăpăţânare. In cursul ultimei sale vizite la Petersburg, publicase într'o revistă tehnică un articol despre păţaniile inventatorilor ruşi, care avuseseră de-aface cu Direcţia Geniului, şi ca urmare fusese poftit să se întoarcă imediat la Paris, să-şi reia locul permanent. De atunci, de câte ori Zagorschi îşi arătase dorinţa de a se înapoia în Rusia, i se născocea o nouă misiune. De rândul acesta se vorbea chiar de o călătorie în America de Nord. In tinereţe, Zagorschi se gândise să se consacre navigaţiei pe mare. După ce sfârşise şcoala navală de geniu, timp de câţiva ani îşi făcuse serviciul militar în Sud. Intr'o zi avusese prilejul să sboare cu un balon, şi de atunci simţise cum nostalgia cerului intrase pentru totdeauna în viaţa sa. Curând după aceea fusese mutat în Direcţia Flotei Aeriene şi trimis într'o misiune în străinătate, unde izbutise să studieze în scurt timp toate tipurile de avioane străine care existau pe vremea aceea; apoi primise o nouă misiune, de data aceasta din partea Direcţiei Geniului.

Pe oricare rus venit la Paris, Zagorschi îl primea cu multă bunăvoinţă şi prietenie; în Rusia se deschidea un mare viitor aviaţiei, şi de aceea era nevoie de mulţi oameni care să-şi închine toate puterile acestei cauze.

— Mă bucur foarte, foarte mult, spuse el, aşezându-se într'un fotoliu şi oferindu-i un scaun lui Gleb. Şi de unde vii dumneata, tinere?

— Vin dela Petersburg, unde am absolvit liceul Nr. 7...

— Cine te-a îndreptat la mine?

— Fratele meu, inginerul Pobedonosţev.

— Pobedonosţev? Serghei Ivanovici? Da, da, am auzit de el, am auzit chiar multe lucruri bune; suntem într'o corespondenţă susţinută... Mi se pare că lucrează acum la un proiect de monoplan?

— Da, în curând îşi va termina planşele...

— Perfect, dă-mi scrisoarea...

Pobedonosţev se scotoci prin buzunare şi găsi preţiosul plic...

— Poftim.

Zagorschi citi în grabă scrisoarea şi întrebă încet:

— Cu ce-ţi pot fi de folos?

— Scrie acolo... Serghei Ivanovici zicea că aţi fi în măsură să-mi daţi un sfat preţios... Aş vrea să intru la o şcoală de aviaţie... De mic visez...

— Bravo, nu-i rău că visezi de mic să sbori. Cu atât mai bine. Mă întreb numai ce o să te faci când ai să cazi? Da, da, să nu crezi că scapi,

trebue negreşit să treci şi prin asta, dacă vrei să devii un bun aviator. Sunt accidente în care aviatorul plăteşte cu viaţa un sbor îndrăzneţ... Un aviator s'a gândit odată să inventeze o haină specială de protecţie. La drept vorbind, costumul semăna cu o saltea. In timpul sborului, aviatorul părea cusut într'un imens sac de făină. In salteaua aceasta nu era decât o singură deschizătură: pentru ochi. Şi ştii ce s'a întâmplat? S'a ridicat într'o zi, şi deodată...

— S'a prăbuşit şi a murit? întrebă Pobedonoşţev speriat.

— Nu chiar. Aparatul s'a făcut praf, iar aviatorul s'a ales numai cu sperietura.

— Nu, nu mă tem că o să cad, spuse hotărît Gleb, încercând să uite frica de care fusese cuprins cu o zi înainte pe balconul rotund al turnului Eiffel. Vreau să sbor cât mai curând. Unde mă sfătuiţi să mă adresez?

— Unde să te îndrept? murmură gânditor Zagorschi. Te-ai hotărît şi pe ce anume avion ai vrea să sbori?

— Nu, nu m'am hotărît încă.

Zagorschi îl privi mirat pe viitorul aviator. Pobedonoşţev zâmbi cam încurcat.

— Măi flăcăule, ce fel de sburător eşti tu, dacă nu te-ai gândit dela început la lucrul cel mai important? Nu te sfătuesc să sbori pe un „Wright", că poţi să-ţi frângi gâtul. Dacă ai temperament nici nu face să te uiţi la el. „Blériot" e un monoplan destul de bun, uşor ca o libelulă; dar la şcoala lui Blériot, la Pau, n'o să poţi intra decât peste o jumătate de an. „Farman"-ul nu-mi prea place; parc'ar fi un raft de cărţi sau o vilă cu balcoane; e greoi, dar în schimb e sigur. Hai, să încercăm la Mourmelon. Ai auzit de această localitate? Mourmelon-le-Grand, Mourmelon-ul cel Mare.

— Am auzit, răspunse Pobedonoşţev. Acolo e o şcoală de aviaţie.

— Intocmai! O să mergem amândoi chiar acum să stăm de vorbă cu reprezentantul uzinei Farman. Aşteaptă-mă puţin. Telefonez să ne trimită maşina.

Se retrase în odaia de alături ca să se schimbe şi după cinci minute se întoarse îmbrăcat cu o haină neagră, purtând o pălărie de fetru moale şi pantofi negri de lac.

— Hai să mergem, spuse, aprinzându-şi o ţigară.

Pobedonoşţev ieşi în urma lui. Automobilul îi şi aştepta la scară.

— Urcă-te în maşină! Zagorschi ocupă aproape toată perna, astfel încât Pobedonoşţev fu nevoit să se aşeze pe margine, făcându-se mic şi ţinându-şi răsuflarea.

— Fumezi? De fapt, e prea devreme, eşti încă prea tânăr. Zagorschi îşi băgă port-ţigaretul în buzunar şi-şi şterse cu multă băgare de seamă ochelarii cu o piele de căprioară.

Automobilul trecea în goană pe străzi şi pe bulevardele largi.

— Da', spuse Zagorschi, ai ceva bani? Să ştii că proprietarii firmelor de avioane din ţara asta trag oamenii pe sfoară şi cer sume enorme pentru învăţătură.

— Fratele meu mi-a trimis prin mandat banii pentru învăţătură şi pentru plata eventualelor stricăciuni. O să caut să-i înapoiez aceşti bani. Voi face câteva sboruri în Rusia şi-mi voi putea achita datoria.

— Ai ameţeli... sau greţuri?

— Ameţeli? întrebă Pobedonoşţev, roşindu-se. Nu, n'am avut niciodată. M'am suit ieri în turnul Eiffel, m'am aplecat peste balustradă şi,

închipuiţi-vă, n'am simţit nimic, dar absolut nimic. „De ce oare mă apuc să mint? gândi el amărît. Dar dacă mărturisesc prin ce am trecut ieri, n'o să mai vrea să mă ajute".

— Perfect! Deşi, la drept vorbind, nici eu n'am suportat prea bine primul meu sbor...

Se porni o ploaie torenţială. Burlanele caselor prinseră a urui surd. Oraşul căpătă deodată o culoare verzuie, deveni înnegurat, cu contururi şterse.

Coborîră din maşină. Zagorschi mergea înainte. Trecură pe o străduţă veche, îngustă. Pe balcoanele caselor atârnau rufe. O scară întunecoasă cu trepte înalte ducea la etajul trei. Uşa biroului era deschisă. Câţiva oameni grăbiţi, cu pelerine scurte şi strâmte, săreau repede treptele, depăşindu-l pe Zagorschi şi pe însoţitorul său. La o masă foarte mare, plină de cataloagele diferitelor firme comerciale şi de mostre de materiale, stătea un bătrân cu ochelari, neras şi chel.

— Bună ziua, spuse Zagorschi, punându-şi mâna pe speteaza unui fotoliu de piele jerpelit. Am venit la dumneata într'o chestiune de afaceri. Dă-mi voie să-ţi prezint pe tânărul acesta, fratele unui prieten al meu.

Pobedonosţev îl salută. Bătrânul privea undeva departe, dincolo de Gleb, ca şi cum nici nu l-ar fi observat.

— Tânărul acesta, repetă Zagorschi, doreşte să înveţe la şcoala Farman. Dar nu prea are bani.

— N'ai primit până acum niciun fel de instrucţiuni dela Petersburg? întrebă bătrânul tăios şi supărat, aducându-şi aminte de o discuţie mai veche. Ştii doar că aşteptăm răspunsul dela o zi la alta şi ne-am şi apucat să pregătim avioanele pentru expediere.

— Deocamdată n'am primit încă nimic, spuse Zagorschi, dar tânărul acesta...

In cele din urmă bătrânul catadicsi să se uite la Pobedonosţev, care stătea în picioare lângă masă; trase apoi spre el o călimară şi începu să scrie contractul.

„Acum o să mă primească la şcoală, gândi Pobedonosţev. O să mai treacă apoi câteva zile şi o să sbor cu avionul, ca oamenii aceia ale căror portrete le-am văzut publicate în ziare şi reviste. O să mă întorc în Rusia aviator. O să..."

— Semnează contractul! spuse Zagorschi. Poţi pleca chiar mâine la Mourmelon. Şi dacă vei avea nevoie de ajutorul meu, te rog să mi-l ceri fără nicio sfială. Zilele acestea voi pleca, probabil, la Etampes, dar mă voi întoarce curând... La revedere. Mersul trenurilor îl vei găsi la gară... Perfect...

Pocni din degete şi-i întinse lui Pobedonosţev o mână lată. Deodată, reţinând mâna tânărului într'a lui, îl întrebă:

— Ai vrea să-l vezi pe Blériot?

— Aş fi atât de bucuros, răspunse sfios Pobedonosţev. Fireşte, dacă nu vă stingheresc...

— Hai, te iau cu mine. Blériot mă aşteaptă tocmai azi.

Peste o oră, Zagorschi şi Pobedonosţev erau la uzina Blériot. Intr'o odaie mare se aflau patru mecanici ruşi, care se îndreptau spre Pau. Nu ştiau franţuzeşte şi de aceea erau însoţiţi de un omuleţ cu înfăţişarea ciudată, purtând un melon cam turtit şi un palton demodat, cu mâneci largi. Omuleţul le era şi călăuză şi tălmaci.

Incă de pe vremea când aviaţia repurtase primele succese, ruşii dobândiseră în ţară la ei, ca şi în străinătate, reputaţia unor aviatori îndrăzneţi şi energici. Simpli meseriaşi din Moscova sau Petersburg, meşteri isteţi şi veseli, puneau mâna pe manşă şi-şi cucereau dintr'odată faima. La Paris şi la Mourmelon-le-Grand, la Budapesta şi la Nisa se vorbea mereu despre mecanicii şi piloţii ruşi. Şi aici, la uzină, se punea mare preţ pe mecanicii veniţi din Rusia: erau mult mai pricepuţi decât meseriaşii din apus.

O uşă îngustă şi albă fu deodată trântită de perete. In odaie intră aproape în fugă un bărbat înalt, mustăcios, purtând guler tare. Era Blériot, aviatorul care cu un an înainte, în 1909, sburase peste Canalul Mânecii.

Pobedonosţev se uită la el şi spre marea sa uimire nu izbuti să găsească nimic neobişnuit, nimic neaşteptat, nimic extraordinar în chipul celebrului aviator. Ii răsăriră deodată în minte toate legendele auzite despre faptele eroice ale lui Blériot. Cât de înspăimântătoare trebue să fi fost clipa când avionul lui fusese cât pe-aci să ia foc. Dar, fără a-şi pierde cumpătul, Blériot aterizase liniştit pe câmp. Durerile suferite în urma arsurilor fuseseră îngrozitoare. După acest sbor se văzuse nevoit să umble vreme îndelungată în cârje. Şi sborul peste Canalul Mânecii îl executase folosindu-se încă de aceste cârje.

Gleb aflase de altfel dela fratele său mai mare, că în descrierile sborurilor lui Blériot, publicate în ziarele şi revistele ilustrate franceze, erau şi multe născociri, multă reclamă de cel mai îndoelnic gust. Devenind celebru prin talentul său de constructor de avioane şi prin îndrăzneala sa de pilot, Blériot câştigase mulţi bani pe care imediat îi învestise în afaceri. Era acum patron, conducător al unei mari întreprinderi comerciale, şi avea nevoie de o reclamă răsunătoare pentru desfacerea monoplanelor sale în ţările Europei, care încă nu aveau o industrie proprie de avioane.

— Domnule Blériot, spuse un mecanic rus, şi Pobedonosţev tresări, atât de neaşteptat fusese turburată liniştea în care se desfăşura întâlnirea. Am încercat monoplanul dumneavoastră şi aş vrea să vă dau un sfat. Ar trebui îmbunătăţit.

Blériot zâmbi.

— Primesc totdeauna cu plăcere sfaturile ruşilor. Totuşi aveţi şi voi un singur defect: dispreţuiţi prea mult primejdia.

CAPITOLUL II

Acceleratul pleca spre Reims. Călătorii tăcuţi citeau ediţia de dimineaţă a ziarelor. In noaptea trecută se săvârşise un asasinat misterios într'un hotel de lângă gara Saint-Lazare. Ziarele publicau portretul portăresei care descoperise cadavrul bătrânului. O femeie grasă, cu nasul coroiat şi bonetă de dantelă albă stătea în pragul uşii, cu mâinile solemn încrucişate pe piept.

Pobedonosţev parcurgea distrat ziarul. Abia acum îşi aduse aminte că nu mâncase nimic de ieri. Dar parcă-i mai ardea de mâncare, acum când era atât de aproape de împlinirea visului său drag?... Vagonul se urni. Treptat-treptat Parisul rămânea în urmă. Pobedonosţev avea impresia că şi aici, în vagon, tot mai simte mirosul de benzină care pătrundea până la el împreună cu sunetele asurzitoare ale claxoanelor de automobil. Era mirosul noului veac, care-şi alesese ca deviză un cuvânt răsunător: viteza.

Se auzi pocnindu-se uşa şi cineva fluieră tare. Pobedonoşţev se întoarse.

Lângă uşă stătea un bărbat de statură uriaşă, cu părul roşu. Mâinile sale erau încărcate cu o mulţime de pacheţele. Picioarele nu se dovedeau destul de solide ca să-l susţină, iar pacheţelele cădeau pe jos. Când se apleca să ridice unul, scăpa pe altul. Vecinii lui Pobedonoşţev îi aruncau priviri supărate şi tuşeau semnificativ. Uriaşul cel roşcat era cam cherchelit. Se întoarse spre Gleb. Acesta văzu doi ochi de un albastru-deschis, uşor bulbucaţi şi nişte sprâncene scurte, cu totul incolore. La butoniera costumului de stofă albastră, uriaşul purta o floare galbenă.

„E rus", gândi Pobedonoşţev.

Uriaşul roşcovan îşi plimbă privirea prin tot compartimentul, mai fluieră odată, lăsă iar să-i scape câteva pacheţele pe jos, apoi străbătu întreg vagonul şi se îndreptă spre banca unde se afla Pobedonoşţev.

— On peut? întrebă el supărat, aşezându-se alături de Gleb. On ne peut?

Fără îndoială, un francez n'ar fi priceput ce voia să spună omul acesta, dar Pobedonoşţev se trase lângă fereastră şi îi făcu loc pe bancă.

— On peut ? Roşcovanul îşi scoase pălăria, îşi şterse cu batista nădușala de pe frunte şi zâmbi larg, arătând un şir sclipitor de dinţi mărunţi. In colţurile gurii i se desenă o cută subţire...

Aruncându-i o privire, Pobedonoşţev băgă de seamă că vecinul se uita la el cu atenţie şi se pregătea să intre în vorbă. Dornic să se gândească pe îndelete la întâlnirea mult aşteptată cu ceilalţi aviatori, tânărul n'avea însă niciun chef să lege noi cunoştinţe în tren, astfel încât nu se mai întoarse spre vecinul său, până în clipa când ajunseră la Reims.

Tovarăşul său de drum încetase să fluiere. Ochii săi albaştri ca cerul deveniseră parcă şi mai deschişi, pacheţelele stăteau frumos aşezate pe genunchi şi nu mai cădeau.

— On ne peut, ne peut, spuse el, fără să se adreseze nimănui. Se vedea că-l frământă ceva, dar Pobedonoşţev nu-i dădu nicio atenţie şi se îndreptă spre ieşire.

In gară, Pobedonoşţev află că pe linia dela Châlons avusese loc o ciocnire şi că trenul următor nu pleca decât seara. Era tare flămând şi de aceea găsi de cuviinţă să se ducă mai întâi la un restaurant. Birjarul îl lăsă într'o piaţă în faţa unei clădiri mici. Pobedonoşţev rămase multă vreme la restaurant şi, după ce îşi potoli foamea, se hotărî să viziteze catedrala despre care se vorbea atât de mult în ghiduri şi în manualele de geografie.

Interiorul catedralei era minunat, dar Pobedonoşţev se uită fără prea multă admiraţie la cele opt cariatide care susţineau o piramidă deasupra corului. In schimb, urcându-se în turnul catedralei văzu la picioarele sale clădirile străvechi ale oraşului, acoperişurile înalte ale caselor mai noi, satele ce se pierdeau în pâcla gălbuie a depărtărilor; se învioră numaidecât şi îşi aminti, fără nicio emoţie, de experienţa sa de pe balconul rotund al turnului Eiffel. Inălţimile îl atrăgeau cu o putere de neînfrânt. Cum se născuse dorul acesta al văzduhurilor în sufletul unui elev al liceului Nr. 7, din liniştita stradă Chirilovscaia a cartierului Peschi din Petersburg?

Pasiunea pentru aviaţie, emoţia cu care strângea tăieturile din ziarele ce apăreau la Petersburg şi portretele piloţilor celebri, toate îl năpădiseră pe neaşteptate. De altfel, nu era acum timpul potrivit să-şi răscolească

amintirile. Ştia numai un singur lucru: acolo, la şcoala de aviaţie îl aştepta o viaţă nouă...

In cele din urmă, trenul plecă din Reims legănându-se uşor la curbe. Alături de Pobedonoşţev se afla iar necunoscutul din accelerat. Acesta se uita stăruitor la vecinul său, clipind din ochi, dregându-şi glasul, gata-gata să intre în vorbă. Gleb însă îşi ţinea capul întors în altă parte.

— Ascultă-mă, aş vrea să fac cunoştinţă cu dumneata. Eşti rus? îl întrebă roşcovanul. Pobedonoşţev îşi scoase şapca, plecându-şi uşor capul.

— Tentenicov, se recomandă necunoscutul, scoţându-şi la rândul său şapca şi netezindu-şi părul roşcat şi des. Numele meu e Tentenicov, mai repetă el odată. Tentenicov.

— Unde mergi?

— Unde mă duc? La Mourmelon-le-Grand. La Mourmelon-ul cel Mare. In orăşelul acela unde oamenii îşi rup oasele şi se plimbă prin nori.

— Ce spui? exclamă Pobedonoşţev. Şi eu merg tot acolo.

— La şcoala lui Farman?...

— Exact, m'am înscris şi eu la şcoala lui.

Pe faţa lui Tentenicov înflori un zâmbet de bucurie.

— Ei vezi, până în cele din urmă tot am avut şi eu noroc. Am întâlnit în sfârşit un rus de-al nostru. Nu-ţi poţi închipui ce urît mi-a fost aici, singur, fără neamuri sau prieteni. Cât despre limba franceză, stau cam prost. Tot ce ştiu e *merçi beaucoup* şi *on ne peut*. Şi mai ştiu ceva... cum îi zice... *pourboire,* adică ce pofteşti, nu s'ar putea să ne cinstiţi cu ceva... Nu pot culege nicio informaţie, întârzii peste tot, cheltuiesc o groază de parale. E o adevărată nenorocire pentrucă nu prea am cine ştie ce bani.

Trenul se opri într'o gară mică, în mijlocul câmpiei. Din vagon coborîră câţiva călători. Locomotiva scoase un şuierat şi porni încet mai departe.

— Coborîm la gara următoare, la Mourmelon-le-Petit, spuse Pobedonoşţev, ridicându-şi geamantanul.

— Fără doar şi poate, îi răspunse Tentenicov, adunându-şi pacheţelele.

„Ce băiat simpatic, gândi Gleb, îndreptându-se spre ieşire. E simpatic. Chiar foarte simpatic. Nu înţeleg de ce n'am vrut să fac cunoştinţă cu el, când s'a aşezat lângă mine în trenul de Reims?"

Se simţea oarecum vinovat: se purtase cam urît cu un compatriot, aşa, fără niciun rost...

— Hai, să fim prieteni!

Tentenicov îi întinse noului său prieten o mână mare şi păroasă, scăpându-şi pacheţelele pe jos.

„Ce mai mână! Ai putea să ridici şi un avion cu ea. Cred că îndoaie o potcoavă fără nicio greutate".

— Ia te uită, ia te uită! strigă deodată Tentenicov. Un avion...

Se repeziră amândoi la fereastră. Departe de tot, în marginea zării se urca încet, spre cer, tresărind uşor, un punct mic şi negru.

— Sboară, sboară, îngăimă Pobedonoşţev.

Tentenicov se uită şi el cu multă atenţie la punctul cel negru care se făcea tot mai mic şi deodată pufni în râs:

— Te-ai înşelat, scumpule, te-ai înşelat. E pur şi simplu o moară. Uite-i aripa colo, departe...

Pobedonoşţev se simţi stingherit; se încruntă şi tăcu. Trenul se opri.

— Mourmelon-le-Petit, Mourmelon-ul cel Mic, spuse Gleb, coborînd

pe peron. Iţi dai seama, Tentenicov, că suntem acum doar la câţiva kilometri de şcoala noastră?

— Tare mă bucur că te-am întâlnit! Fără dumneata nici n'aş fi găsit drumul. Aştia de aici vorbesc o limbă păsărească... iar eu de felul meu sunt din Nijni-Novgorod... La noi pe Volga, lumea vorbeşte pe 'ndelete, avem o vorbă domoală şi frumoasă... şi, ştii, parcă îţi merge la inimă...

Se urcară într'un autobuz ticsit de lume. O maşină lungă întrecu autobuzul, lăsând o urmă adâncă pe nisip, ca spinarea solzoasă a unui şarpe. Femei cu pălării elegante discutau cu însufleţire. Tentenicov trase cu bucurie în piept mirosul bine cunoscut de benzină. Din direcţia opusă veneau ţărani în faetoane înalte, treceau grăbiţi bicicliştii şi păşeau încet pietonii. Curând văzură primele case ale Mourmelon-ului cel Mare. Autobuzul trecu prin faţa unei tabere militare. Pobedonoşţev fu cuprins de mirare văzând casele mici, cu un singur cat, în faţa cărora stăteau ofiţeri şi soldaţi: cazărmile unităţii militare încartiruite la Mourmelon semănau cu nişte vile.

Pobedonoşţev şi Tentenicov coborîră din autobuz în faţa unei cafenele şi rămaseră câteva clipe, tăcuţi, pe trotoar. La Mourmelon, un sat mic cu două străzi drepte, cu un fotograf militar, nişte prăvălii şi o cafenea, domnea o linişte adâncă.

— Incotro o apucăm acum? întrerupse tăcerea Tentenicov.

Pobedonoşţev stătu o clipă pe gânduri.

— Spre câmpul dela Châlons, fireşte. Poate că acolo au şi început sborurile la ora asta. Trebue să le vedem chiar azi... negreşit...

— Dar cu bagajele ce facem? Te pomeneşti că-mi semăn pacheţelele pe drum: mi-a fost frică să nu pierd trenul şi nu m'am mai dus să-mi iau geamantanul.

— Ei bine, bagajele le putem lăsa şi aici, la cineva în păstrare. De altfel mi-e şi foame. Să mergem mai întâi la cafenea.

Intrară în cafenea. Pobedonoşţev ceru de mâncare şi o sticlă cu vin. Un bărbat gras, cu o cicatrice pe bărbie, puse pe masă nişte pahare.

— Sunteţi turişti? îl întrebă el pe Tentenicov.

— On peut... merçi beaucoup, îngăimă Tentenicov şi se uită rugător la Pobedonoşţev.

— Nu, nu suntem turişti. Suntem ruşi, viitori aviatori. Am venit aici ca să învăţăm. In curând vom sbura deasupra Mourmelon-ului.

— Aţi nimerit-o bine. Tocmai azi avem un program de sboruri foarte interesant. Vă sfătuesc să vă duceţi îndată după masă pe câmpul dela Châlons. Astăzi sboară aviatorii mei favoriţi: Wachter şi Sommer. Vor să stabilească un nou record de înălţime. E drept că au un adversar serios în compatriotul dumneavoastră, monsieur Bâcov, dar avionul lui se află acum în reparaţie.

— Ce zice? întrebă Tentenicov, mestecându-şi de zor cotletul.

Pobedonoşţev îi tălmăci pe ruseşte cuvintele chelnerului rotofei şi dădu la o parte farfuria cu friptură.

— Ce-i cu dumneata?

— M'am săturat. Gata. Mănâncă mai repede ca să pornim într'acolo...

Tentenicov nu se grăbea. Mânca pe 'ndelete, sorbea vinul acru şi ofta din când în când:

— E prost din cale-afară vinul! Cum pot să bea ăştia o asemenea acritură? Parcă-i oţet...

— Hai mai repede, mai repede, că întârziem!...

Pobedonoşţev începu să se plimbe agitat prin încăpere, aşteptând cu multă nerăbdare ca Tentenicov să se ridice dela masă.

— Dar cum rămâne cu bagajele?

— Cu bagajele? Să le lăsăm aici. Ne daţi voie? îl întrebă Pobedonoşţev pe proprietarul cafenelii.

— Mă rog.

Ieşiră în stradă.

Spre câmpul dela Châlons se îndreptau maşini elegante, bărbaţi purtând haine de piele, şepci cu clape, ochelari enormi, femei în bluze moderne de muselină, în rochii de mătase albastră cu dunguliţe negre, cu mâneci bufante, copii în pantalonaşi scurţi şi veste de catifea.

Pobedonoşţev şi Tentenicov mergeau repede şi totuşi câţiva pietoni cu binocluri şi bastoane noduroase îi întrecură. Peste vreo zece minute, de după o cotitură li se arătă un hangar mare; apoi, în faţa ochilor le apăru câmpul dela Châlons. De partea cealaltă a câmpului se vedeau hangare şi magazii de lemn, acoperite cu pânză de cort. O pădurice se pierdea în depărtările albastre, străvezii. Pe câmpul cel mare şi neîngrădit nu se vedea niciun avion. In faţa hangarului se adunase un grup de sportivi. Fotograful se agita, aşezându-i în semicerc. Pobedonoşţev recunoscu figura veselă şi îndrăzneaţă a lui Hubert Latham.

— Vezi, acesta-i Hubert Latham. E un minunat aviator. Toată viaţa a căutat senzaţii puternice. A fost şi la o vânătoare de lei în Abisinia. E tipul ideal al sportivului. Când s'a prăbuşit Delagrange a spus: „Deplâng moartea acestui bun tovarăş", apoi s'a ridicat în aer şi a stabilit recordul înălţimii. Pe atunci nu era chiar mult... o sută de metri. Poate că recordul cel nou o să-l stabilim noi, dumneata şi cu mine!

Tentenicov nu-i răspunse. Nu-l mira, nici nu-l entuziasma nimic. Stătea în marginea câmpului dela Châlons, foarte liniştit, cu picioarele depărtate, cu mâinile vârîte în buzunarele pantalonilor. Văzându-l, ai fi putut crede că nu-l interesează nimic şi că cerceta câmpul numai şi numai pentru a-şi găsi un loc potrivit ca să se întindă pe iarbă. Femeia din mijlocul grupului, prima aviatoare franceză, fostă actriţă, care se intitula baroneasa de Laroche, făcu o mişcare şi fotograful îşi scoase capul de sub pânza neagră. Vârfurile mustăţilor groase şi negre ale fotografului erau răsucite cu multă iscusinţă. Când îşi scotea capul de sub pânză, se desfăceau ca nişte arcuri.

Lângă hangarul cel mai îndepărtat forfoteau mecanicii. Pobedonoşţev, care se uita cu multă atenţie la Hubert Latham, nici nu băgă de seamă că pe câmp începu să salte, luându-şi sborul, un avion. Fotograful plecă, ducând cu sine aparatul. Proptiţi cu spatele de pereţii hangarului, aviatorii urmăreau cu luare aminte mişcările avionului care se ridica încet în aer.

— E Wachter, însfârşit sboară şi Wachter!... spuse o femeie de lângă Pobedonoşţev. Ia uitaţi-vă ce emoţionată e nevastă-sa.

Pobedonoşţev zări într'o maşină o femeie drăguţă cu părul numai cârlionţi. Privea în sus cu vădită emoţie. Pobedonoşţev se uită la capul lăsat pe spate; apoi la avionul care se înălţa încet în văzduh, la câmpul verde atât de întins, la lucrătorii care se agitau lângă hangare şi deodată se simţi cuprins de un dor nestăvilit de a se înălţa cât mai repede sus, tot mai sus, pentru ca toţi oamenii aceştia, întreaga mulţime de maşini şi clădiri de lemn, această pădurice şi maşinile elegante din jur să vibreze în aşteptarea recordurilor sale, să viseze succesele sale...

— Trebue să sbor, să sbor imediat, să mă apuc îndată de învăţătură, spuse Gleb, trăgându-l pe Tentenicov de mânecă, şi o luă la fugă spre hangarul cel mai apropiat. Unde e instructorul şcolii Farman? se adresă el unui omuleţ îmbrăcat cu o haină de piele, care trăgea gânditor dintr'o lulea de marinar cu ciubucul încovoiat.

— Instructorul? întrebă omuleţul, scuturându-şi scrumul din pipă şi clipind din pleoapele înroşite. Instructorul? mai întrebă el încăodată, ştergându-şi luleaua de mâneca hainei. Aici nu există instructori. Dar dacă vreţi să vorbiţi cu profesorul şcolii, aţi nimerit bine. Eu sunt profesorul Rigault.

Omul acesta, mic de statură şi vânjos, cu urechile păroase, care îşi scutura tutunul din lulea, nu semăna deloc cu profesorii dela Petersburg. Pobedonosţev fu foarte mirat. Pe atunci încă nu ştia că, spre a-şi da mai multă importanţă, instructorii şcolilor franceze de sbor se intitulau adeseori profesori.

— Îmi pare bine, domnule profesor, spuse el, m'am înscris la şcoală şi aş vrea să încep instrucţia chiar de astăzi.

Rigault zâmbi şi-şi ascunse luleaua în buzunar.

— Când ai venit dumneata la Mourmelon?

— Astăzi.

— Atunci nu-i de mirare că nu cunoşti regulile şcolii noastre. O să trebuiască să mai stai multă vreme la Mourmelon înainte de a începe sborurile.

— Dar n'am venit aici ca să-mi pierd vremea.

— Scuză-mă, răspunse Rigault, vreau să văd cum aterizează Wachter. Vino aici mâine dimineaţă şi, mai ales, nu te pripi atâta. Dacă n'ai răbdare, n'ai să ajungi niciodată un bun aviator.

Rigault îl salută clătinând din cap, îşi umplu din nou luleaua cu tutun şi îi întoarse spatele.

— Ei, ce ţi-a spus? întrebă Tentenicov.

— Nu înţeleg nimic. A amânat discuţia pe mâine. Mă sfătueşte să nu mă grăbesc...

Wachter tocmai ateriza. După ce avionul străbătu în goană câmpul şi se opri chiar în marginea pădurii, cineva începu să aplaude sgomotos. Spectatorii se împrăştiau încet. Se auziră clacsoanele maşinilor. Treptat-treptat câmpul se golea.

In vremurile acelea când aviaţia era abia la începutul ei, fiecare ceas de sbor însemna un eveniment istoric, fiecare zi aducea o nouă victorie. Orice sbor reprezenta un record, orice aterisaj — un adevărat eveniment. Când un aviator se ridica la câteva sute de metri, vestea despre acest sbor făcea îndată înconjurul tuturor gazetelor. Aviatorii trăiau începutul unei epoci mărețe şi pionierii îşi aveau partea lor de glorie.

Tentenicov şi Pobedonosţev se întoarseră la cafenea. Aproape toate mesele erau ocupate. Văzând la o masă rotundă un grup mai mare de aviatori, se instalară aproape de ei.

Cei dela masa rotundă vorbeau franţuzeşte. Un bărbat spătos, cu şapcă de aviator, fuma în tăcere aşezat pe un scaun înalt. Pe umerii săi voinici haina de piele părea umflată. Alături de el era un alt aviator cu părul negru, care purta o insignă verde pe piept. Cel oacheş îşi mustra mânios vecinul. Pobedonosţev trase cu urechea. Vorbeau ruseşte.

— Nu ţi-ar fi ruşine! Mă aşteptam la mai multă înţelegere din partea ta şi când colo, te apuci să mă înjuri. Trebue să-ţi dai seama de situaţia

mea: de când am ieşit din spital mă duc în fiecare zi, chiar de mai multe ori pe zi, pe câmpul dela Châlons, mă milogesc, stărui să mă lase să mă urc în avion şi tu mă învinovăţeşti că amân dinadins sborurile...

Aviatorul cel spătos îşi aprinse o altă ţigară şi răspunse liniştit:

— M'am oferit să-ţi dau lecţii, dar tu ai refuzat, nu ştiu de ce, n'ai vrut...

— Cum, nu pricepi de ce am refuzat? se înfierbântă cel oacheş. N'am vrut să recurg la serviciile unui profesionist cu care mă voi lua la întrecere în Rusia.

— Judeci ca un negustor, ca un speculant, spuse încet aviatorul cel spătos. Şi chiar dacă am fi concurenţi, tot am putea rămâne prieteni. Asta-i, Hobotov...

Aviatorul cel oacheş se sculă în picioare şi izbi supărat cu pumnul în masă.

— O să sbor chiar mâine. Şi cât oi trăi n'o să uit cum mi-ai vorbit. Las' că mai vii tu la mine.

Era beat, ciufulit, şi cuvintele îi ieşeau din gură însoţite de un uşor şuierat.

Aviatorul cel spătos ridică din umeri. Cel oacheş mai strigă ceva în ruseşte, apoi îşi luă pălăria şi ieşi fugind pe uşă.

In cafenea domnea sgomotul şi veselia. Oameni aparţinând tuturor naţiunilor din Europa — ruşi, francezi, englezi, italieni, nemţi — se aflau aşezaţi la mese rotunde, beau vin sau bere, discutau cu înflăcărare, râdeau. Zarva necontenită a discuţiilor duse în toate limbile, îl umplea pe Pobedonoşţev de o dulce emoţie şi-l făcea să viseze şi mai mult la vocaţia pe care o îndrăgise. In ziua aceea se dăduse un nou asalt cerului. Şi câtă plăcere-ţi făcea să auzi la Mourmelon graiul rusesc, să ştii că tineretul rus ocupă aci un loc de cinste...

Pe Pobedonoşţev îl interesa mai cu seamă aviatorul cu haină de piele. In ţinuta lui era atâta linişte şi siguranţă de sine, încât toată lumea i se adresa ca unui tovarăş mai mare şi cu mai multă experienţă, deşi era mai tânăr decât mulţi dintre cei aşezaţi alături de el la masa mare şi rotundă.

Pobedonoşţev simţea că trebue neapărat să-l cunoască. Se gândi multă vreme cum să intre în vorbă cu el, apoi, renunţând la orice pregătire, se apropie de masă.

— Iertaţi-mă... Imi daţi voie să mă prezint: Pobedonoşţev, viitor aviator. Iar acesta e prietenul meu, Tentenicov, arătă el cu mâna spre noul prieten cu care stătea la masa de alături.

Aviatorul zâmbi. Pobedonoşţev îi văzu dinţii mari şi sănătoşi, şi-i răspunse şi el cu un zâmbet.

— Am sosit abia azi şi nu ne descurcăm deloc pe aci. Parcă am fi în pădure...

— Ei bine, să facem cunoştinţă. Mă chiamă Bâcov.

Bâcov! Pobedonoşţev rămase cu gura căscată. Fireşte, cunoştea acest nume. De Bâcov îi vorbise chiar azi proprietarul cafenelei. Iar înainte de a pleca dela Paris, Pobedonoşţev văzuse portretul lui Bâcov în „Ogonioc". Era unul dintre cei mai cunoscuţi aviatori ruşi. Absolvise şcoala lui Farman şi în câteva luni devenise un adversar de temut pentru aviatorii amatori. Câştigase de câteva ori premiul întâi la marile şi grelele concursuri de aviaţie din Franţa.

Bâcov îi întinse mâna lui Pobedonoşţev.

— Vino la masa noastră...

— Nu m'a înţeles, trăncănea înainte un italian, continuând o conversaţie întreruptă. N'aveam de gând să-l jignesc. Am vrut doar să spun că superstiţiile nu-i înşeală niciodată pe aviatori. L-am văzut pe Delagrange cu două săptămâni înainte de moartea lui. Era la restaurant şi spunea că el crede în semnificaţia cifrelor. Ii plăcea mai ales cifra 13.

— Iar lui Monessant îi e frică de pisici negre, se amestecă cineva în vorbă. Dacă o pisică îi taie drumul, îşi amână sborul. Odată a fost nevoit chiar să plătească nişte despăgubiri din cauza asta...

— Dar Santos-Dumont? spuse Pobedonoşţev. Când a sburat prima dată, redacţiile gazetelor bulevardiere din Paris se aşteptau să moară. Pregătiseră chiar două necrologuri: unul — pentru Papa dela Roma care era foarte bolnav, iar celălalt — pentru Santos-Dumont...

— Cine eşti dumneata? îl întrebă repede italianul. De unde cunoşti viaţa lui Santos-Dumont?

— Am citit cartea lui: „In împărăţia văzduhurilor".

— Cu alte cuvinte, eşti prietenul lui, un prieten intim, spuse gesticulând italianul. Şi de ce anume se teme Santos-Dumont?

— Nu vorbesc de lucrurile de care se teme. Am vrut numai să spun că Santos-Dumont poartă mereu pe piept o iconiţă a Sfântului Bonifaciu, pe care i-a dăruit-o tatăl său...

Tentenicov se ridică dela masa de alături şi se apropie de Pobedonoşţev.

— Eşti un măgar, un mare măgar, îi zise el răspicat şi cu glas tare.

— Ce vrei să spui?

— Nu te porţi prieteneşte...

— Dă-mi voie...

— De călătorit am călătorit împreună şi acum te duci, mă laşi singur la masă...

— Iartă-mă, se grăbi să se scuze Pobedonoşţev, te rog, iartă-mă. Vin îndată... Domnilor, vă prezint pe prietenul meu, viitorul aviator Tentenicov.

Tentenicov salută din cap.

— Aţi plecat de mult din Rusia? întrebă politicos italianul.

Tentenicov rosti una după alta cele câteva vorbe franţuzeşti pe care le ştia — on peut, merçi beaucoup şi pourboire, îi aruncă italianului o privire plină de importanţă şi, chemând-o pe fata care servea vinul, ridică un deget în sus. Fata înţelese îndată ce dorea Tentenicov şi îi puse pe masă o sticlă de benedictină.

— On peut? întrebă Tentenicov şi-i întinse italianului un pahar de vin.

Italianul dădu din cap şi duse paharul la gură. Avea buzele roşii şi groase.

— Veniţi din Rusia? întrebă italianul în franţuzeşte.

— Chiar aşa, vin tocmai dela Volga, îi răspunse mândru Tentenicov în ruseşte. Sunt de fel din Nijni-Novgorod. Ai auzit de un oraş ca ăsta? Cred că şi pe Gorchi l-ai citit... E de pe la noi, din Nijni-Novgorod.

Italianul se apucă să-i explice ceva repede, repede, punându-i fără prea multă îndrăzneală degetul în piept, dar uriaşul de pe Volga dădu alene din mână.

— Ia mai tacă-ţi gura! Parcă ai fi paznic de noapte de tot baţi toaca fără să te mai opreşti.

Şi continuară să bea în tăcere, deşi italianului guraliv îi venea cam greu. Tentenicov nu se îmbăta; în schimb faţa italianului, neobişnuit cu doze atât de masive de benedictină, căpătase o nuanţă oarecum ruginie.

Aşezat pe un colţ al scaunului, Pobedonoşţev îşi urmărea cu luare aminte vecinii. Bâcov, voinic, cu umerii laţi şi pieptul vânjos, pe care haina

strâmtă de aviator stătea întinsă să plesnească, era tăcut și gânditor. Își sorbea benedictina fără să scoată o vorbă și se uita la vecinii săi, cu ochii pe jumătate închiși. Când ești foarte tânăr, cauți adesea să imiți pe cineva și iei dela el orice, cu unica preocupare de a repeta gesturile unui om mai puternic. Și astfel nu trecu nici jumătate de ceas de când Pobedonoșțev stătea la masa cea rotundă, că și începuse să-l imite pe Bâcov. Bâcov își sorbea benedictina cu înghițituri mici, și Gleb, care crezuse mai înainte că la chef trebue să-ți dai paharul dintr'odată pe gât și să tușești semnificativ după fiecare sorbitură mai mare, renunță dintr'odată la acest obicei. Bâcov tăcea și Pobedonoșțev se simțea și el obligat să vorbească cât mai puțin. Bâcov stătea nemișcat, nu făcea gesturi inutile, nici Pobedonoșțev nu se mai frământa ca înainte și căuta să nu-și mai schimbe poziția, rezemându-se de speteaza scaunului.

— Curios, spuse italianul, am vorbit de superstiții și nu ne-am adus aminte de Jacqueline.

— De Jacqueline? Intr'adevăr, unde o fi acum? întrebă cineva. Am auzit multe despre ea. E o femeie frumoasă.

— Frumoasă? se supără italianul. E prea puțin spus despre Jacqueline. Avea un profil clasic și o siluetă extraordinară. Am cunoscut-o pe vremuri la Paris, pe când mă ocupam cu aerostatele. Ii cam plăcea să bea: un ziarist, după ce a fost la ea, a povestit că l-a servit cu un strașnic cocktail cu whisky și un minunat pudding cu rom. Se prea poate să fi și mințit. Jacqueline avea o profesie foarte nostimă: se agăța cu dinții de un cârlig prins de nacela balonului și se ridica astfel până la o mie cinci sute de metri înălțime.

Pobedonoșțev păli. I se păru că n'ar fi putut niciodată să-și riște viața ca Jacqueline... Ce ar fi ca în clipa cea mai primejdioasă, trecând deasupra orașului, să-i vină să deschidă gura, așa, numai puțin?... Nici nu voia să se gândească la ceea ce s'ar fi putut întâmpla.

— ...A făcut așa nouăzeci și nouă de sboruri, urmă italianul. Dar într'o bună zi, tocmai când urma să întreprindă al o sutelea sbor, s'a speriat deodată, și-a zis că cifra asta ar putea să-i fie fatală, și s'a lăsat de meserie...

Rămaseră la cafenea până noaptea târziu. Pobedonoșțev ascultă în seara aceea multe povestiri interesante. Discuțiile stârnite de fleacuri și repetarea întâmplărilor publicate la rubrica crimelor în gazetele bulevardiere din Paris nu i se părură însă demne de niște aviatori. Cei trei ruși care stăteau la masă luară foarte puțin parte la conversație Tentenicov nici n'ar fi putut să se înțeleagă cu vecinii lui, fiindcă limba pe care o vorbeau aceștia era pentru el ca o carte închisă cu șapte lacăte. Pe Pobedonoșțev îl uimea tăcerea lui Bâcov. Vestitul aviator râdea când se povestea vreo întâmplare nostimă, răspundea monosilabic la întrebări; se vedea însă că-l interesa prea puțin trăncăneala pripită, nervoasă a aviatorilor. Scoase un oftat de ușurare când se sculară dela masă și-l apucă de braț pe Gleb care stătea lângă el.

— Te surprinde că ne pierdem vremea cu astfel de trăncăneli deșarte, nu-i așa?

— La drept vorbind, așa-i!

— Nu-i nimic, ai să te obișnuești stând aici, cu noi... Și fiindcă veni vorba, unde locuești? îl întrebă Bâcov pe când ieșeau din cafenea.

— Nici n'am avut încă timp să ne gândim la așa ceva...

— Gazda noastră are câteva odăi libere. Dacă vreți, pot să mă ocup eu de treaba asta.

Beat de-a-binelea, Tentenicov mergea la braț cu italianul, repetând cu un aer fericit:

— On peut, on ne peut, merçi beaucoup... Stai să vezi, ca mâine o să sbor. Și atunci o să aflați ce poate Tentenicov...

Avea o statură foarte înaltă și umerii lați, astfel încât italianul cel mic, care mergea cu pași mărunți alături de el, semăna de departe cu un băiețaș plimbându-se alături de un bărbat în toată firea.

— Iertați-mă, se adresă Pobedonoșțev lui Bâcov, credeți că aș putea de mâine să încep sborurile?

— De mâine? Nu, la noi nu merge chiar atât de ușor. Școala de aici primește mult mai mulți elevi decât poate să instruiască și de aceea unii trebue să-și aștepte rândul câte două, trei luni. Și eu am așteptat două luni și între timp am învățat s'o rup câte puțin pe franțuzește...

Bâcov avea în el ceva care te făcea să-ți deschizi sufletul. Pobedonoșțev începu să-i vorbească despre nădejdile sale și îi mărturisi că pășise cu mari emoții pe pământul Mourmelon-ului, deoarece știa că aici oamenii cucereau văzduhurile, cucereau cerul. Ce înălțătoare trebue să fie lupta aceasta pentru stăpânirea elementelor naturii, ce avânt luminos trebue să înflăcăreze inima fiecărui sburător și cât de nobilă este inițiativa aviatorului și constructorului Farman, care deschisese la Mourmelon o școală de aviație...

In loc de răspuns, Bâcov ridică din umeri. Iar când în cele din urmă Pobedonoșțev tăcu, îi zise supărat:

— Vorbești prostii, domnule viitor aviator! Din nefericire, la noi în Rusia mai sunt oameni care, din depărtare, descriu viața de aici în culori trandafirii. Și dumitale, dela Petersburg, ți se părea că la școala lui Farman lucrurile merg așa cum trebue. Lasă, n'o să treacă multă vreme și o să înțelegi cum te-ai înșelat în visurile dumitale despre Mourmelon! E drept, au venit aici și oameni îndrăgostiți de aviație, care visează victorii smulse naturii; dar s'au strâns la Mourmelon și tot felul de lichele. Sunt aci și spioni germani, și agenți de informație englezi, și fel de fel de aventurieri care caută să tragă foloase din viitorul progres al aviației. Cafeneaua noastră seamănă uneori cu cea mai infectă bursă... Cât despre felul în care se face instrucția în școlile lui Blériot și Farman, mai bine să nu mai vorbim... Se cer bani mulți elevilor, iar instrucția se face de mântuială. Sunt prea puține avioane-școală și cele mai multe, de calitatea cea mai proastă. Motoarele nu sunt puse la punct, tușesc în timpul sborurilor de parcă ar fi gripate. Iar dacă te cerți cu pilotul-instructor — care, nu se știe de ce, se intitulează aci profesor — o să ai mult de așteptat până să te lase să sbori. Se mai poate întâmpla ca după ce te ridici în aer, profesorul să-ți rânjească obraznic și să-ți declare pe neașteptate că în ziua aceea nu-i chip de sburat, pentrucă deasupra aerodromului o să se iște un uragan năpraznic și deaceea trebue să coborîți imediat...

Pobedonoșțev îi aruncă lui Bâcov a privire plină de mirare.

— Să fie oare cu putință așa ceva? întrebă el încet. Și noi care ne-am încrezut în viitorul nostru din clipa în care am fost primiți în școală...

— Se întâmplă lucruri și mai neplăcute, spuse Bâcov, întărâtându-se din ce în ce mai mult și ridicându-și glasul; uneori au loc și pene premeditate.

— Premeditate? Pobedonoșțev era cu totul uimit. Cum trebue să înțeleg asta? Se poate ca cineva să strice intenționat un avion?

— Chiar așa! Adeseori avioanele-școală sunt atât de proaste, încât

se strică îndată ce te ridici în aer. De asta se şi numeşte pană premeditată; şi elevul-pilot e nevoit să plătească reparaţiile avionului din buzunarul său care nu prea e plin...

Pobedonosţev mergea posomorît alături de Bâcov, fără să mai pună alte întrebări. Cât de puţin semănau primele impresii dela Mourmelon cu ceea ce se aşteptase citind în ziare articole şi informaţii cu privire la şcolile de aviaţie ale lui Farman şi Blériot.

Se făcuse întuneric beznă. De departe se auzea şuieratul locomotivelor. Mourmelon-ul dormea. De undeva venea un scârţâit de căruţe, la răscruce se auzi claxonul unei biciclete, apoi se lăsă o linişte caldă, înmiresmată.

La despărţire, Bâcov îi reţinu o clipă mâna lui Pobedonosţev :

— Dacă o să ţi se pară prea greu la început, să vii la mine, fără nicio sfială.

Urcă scara scârţâitoare la etajul întâi. Pobedonosţev rămase privind lung în urma lui.

Pobedonosţev şi Tentenicov închiriară o odaie chiar în casa unde stătea Bâcov: se hotărîră să locuiască împreună şi uriaşul roşcovan, înduioşat, jură că va rămâne până la moarte prietenul lui Gleb.

CAPITOLUL III

A doua zi, Pobedonosţev şi Tentenicov săriră din pat, se spălară în grabă şi fără să mai mănânce alergară la câmpul dela Châlons. Era foarte devreme şi roua mai strălucea încă pe frunzele copacilor. Peste noapte înflorise poroinicul cu frunză lată. Poienile de un roşu aprins se pierdeau în depărtări străvezii, ceţoase. Păsărelele cântau de zor în copaci. Pe drumul din apropiere duruiau brişilele ţăranilor porniţi de cu ziuă.

Pe terenul de sbor se şi adunaseră clienţii de ieri ai cafenelei. Bâcov tocmai îşi scotea din hangar avionul. Monsieur Rigault stătea lângă hangar şi se plesnea cu o biciuşcă subţire peste coapse. Pobedonosţev îl salută politicos :

— Domnule profesor...

Fără a-i răspunde la salut, monsieur Rigault îl întrebă enervat :

— Despre ce e vorba?

— Am mai fost la dumneavoastră, cu prietenul meu... aş vrea să vă întreb, când aş putea să sbor?

— Când? In niciun caz înainte de o lună...

— Iertaţi-mă...

— N'am timp, se supără Rigault, nimeni nu începe imediat instrucţia.

Pobedonosţev îi tălmăci prietenului său cuvintele instructorului.

— Dar ce, credeţi că m'au primit pe gratis aici? Am plătit bani grei ! strigă Tentenicov.

— Dŭ-te la Paris, că ţi-i dă înapoi.

— Ce mutră scârboasă! Ai putea să-ţi aşezi notele pe ea, ca pe un pupitru, bombăni Tentenicov.

— Monsieur Rigault se plesni cu biciuşca peste vârfurile pantofilor roşcaţi, foarte bine lustruiţi, şi intră în hangar.

— Ce-i de făcut? întrebă Tentenicov. După cum merg lucrurile, n'o să ne mai întoarcem niciodată în Rusia.

Pe câmp tocmai trecea italianul pe care-l cunoscuse cu o zi înainte. Tentenicov i se adresă în ruseşte. Italianul îl ascultă câtva timp, încreţin-

du-şi fruntea, apoi deodată zâmbi, îl luă pe Tentenicov de mână şi-l duse la avionul său.

Din ziua aceea Tentenicov se apucă să-i ajute italianului: îi gresa avionul, turna ulei de ricin în rezervor şi de fiecare dată când îl necăjea Pobedonosţev, închidea şmechereşte din ochi şi-i spunea vesel cu glasul lui de bas:

— Aşa sunt eu din fire — inimos. Nu mă tem de salahorie, doar nu degeaba moşii şi strămoşii mi-au fost burlaci[1] pe Volga. Mă pricep bine şi la motocicletă şi la automobil; aşa încât, pot deveni curând mecanic de avioane. Iar prietenul meu ăsta nou, italianul, se teme să-şi murdărească mâinile: e încântat că moşmonesc din zori şi până'n noapte la aparatul lui...

Pobedonosţev nu găsea nimic de făcut. Era foarte mâhnit văzând cum zeci de oameni munceau şi învăţau, în timp ce el n'avea altceva de făcut decât să se plimbe pe teren fără nicio treabă, cu mâinile în buzunar, visând la ziua depărtată când va reuşi să sboare pentru întâia oară deasupra câmpului dela Châlons. Pe Monsieur Rigault îl întâlnea zilnic. In cele din urmă, francezul, începu să-i dea bună ziua. Odată îi întinse chiar mâna şi îi spuse prietenos:

— O să trebuiască să mai aştepţi aşa, cam vreo lună şi jumătate, prietene.

Pobedonosţev rămăsese aproape singur: pe Tentenicov nu-l mai vedea decât seara. Acesta venea acasă obosit, mânjit din cap până'n picioare cu ulei de ricin; mânca în grabă, se trântea pe pat fără să se desbrace, şi adormea numaidecât. Dar după cinci zile se certă cu italianul lui, care începuse să-l cam trateze pe voinicul dela Volga ca pe un ucenic şi atunci Tentenicov se înfuriase, îl înşfăcase pe italian de gulerul hainei, îl scuturase sdravăn şi îi spusese fel de fel de lucruri neplăcute.

— Nu m'ai înţeles. Eu am venit la tine cu inima deschisă, dar tu nu te gândeai decât la micile tale foloase, bombănise Tentenicov supărat. Din ziua aceea nu-i mai dădu italianului nici bună ziua.

Curând, Pobedonosţev îl cunoscu pe Hobotov. Plimbându-se pe terenul dela Châlons în orele de sbor şi de instrucţie, Hobotov îi istorisea poveşti hazlii despre elevii şi instructorii dela şcoală. Când se întâmpla ca Pobedonosţev să întârzie în sat, Hobotov pleca dela aerodrom, îşi căuta prietenul şi, luându-l de braţ, se apuca să-l dojenească:

— Nu-i frumos ce faci, Gleb Ivanovici, nu-i frumos... Doar suntem prieteni buni. Mi se pare că eşti singurul om subţire din toţi cei de pe aici...

Pobedonosţev n'avea niciun chef să se ducă la aerodrom, dar Hobotov îi vorbea atât de frumos, cu atâta bunătate, însoţindu-şi cuvintele cu gesturi atât de alese şi de prevenitoare, încât după câteva minute se pomeneau din nou păşind amândoi mână 'n mână pe câmpul dela Châlons.

Plimbându-se pe aerodrom, Hobotov comenta de obicei însuşirile colegilor săi.

— Bâcov, spunea el, e un om lipsit de orice talent, un om mărginit, un adevărat taur...[2] După părerea mea, să ştii că numele de familie sunt predestinate. Al dumitale făgădueşte, fără doar şi poate, izbânda[3] ...Bâcov s'a născut într'o zodie norocoasă, de aceea îl şi iubeşte lumea. Dar monsieur Rigault? E ca un iepure! Sboară mai mult de frică, aidoma unui om

---

[1] Burlaci — muncitori care trăgeau cu odgoanele vasele în susul râului. (N. R).

[2] Joc de cuvinte: bâc—Bâcov; „bâc" în limba rusă înseamnă „taur". (N. T.)

[3] Pobeda — victoria. Pobedonosţev — purtător de victorie. (N. T.)

speriat. Un lunatec. Uită-te la el, să vezi ce gene lungi şi întoarse are; un asemenea om nu poate fi îndrăzneţ. Aşteaptă să vezi când oi sbura eu...

Pe Pobedonosţev îl cam mira prietenia lui Hobotov, plină de duioşie, aproape plictisitoare. Uneori îi trecea prin minte gândul că, poate, Hobotov presimţea în el un viitor aviator celebru şi de aceea voia să-i câştige din timp prietenia. Se duceau acum împreună la aerodrom, luau masa împreună, se plimbau seara împreună, şi până şi scrisorile pe care le trimiteau în Rusia le scriau în acelaşi timp, aşezaţi la aceeaşi masă, unul în faţa celuilalt. Hobotov îl învăţase pe noul său prieten să fumeze, îi spusese ce anume vinuri ar trebui să prefere şi îi pusese la dispoziţie câteva exemplare din cea mai modernă literatură decadentă.

Hobotov era un om ciudat, bolnăvicios şi înăcrit. Căuta în toate să pară un adevărat parizian: îndată ce ajungea la modă vreo cravată cu multe culori ţipătoare sau nişte pantaloni exagerat de strâmţi, cu carouri colorate, Hobotov şi apărea pe aerodrom astfel îmbrăcat. Se fălea cu corecta lui pronunţare franţuzească şi, bătându-şi joc de blajinul Tentenicov, îl dojenea pentrucă nu voia să se despartă de cămaşa lui rusească, închisă într'o parte şi de cismele cu carâmbi înalţi.

— Ar trebui să se mai cioplească puţin în privinţa îmbrăcăminţii, spunea el, vorbind despre Tentenicov în lipsa acestuia; se ferea să i-o spună în faţă voinicului dela Volga, pe care-l ştia cam supărăcios şi iute la mânie.

Prefera tovărăşia lui Pobedonosţev. Gleb nu cunoştea prea bine oamenii şi nu pricepea adevărata cauză a acestei neaşteptate prietenii. Hobotov era un om sfios, nesigur pe sine. Se temea de singurătate mai mult ca de orice: când rămânea singur, se simţea dator să-şi facă mărturisiri neplăcute. Fiu al unui negustor bogat din Moscova, cu toate că era încă tânăr — n'avea decât 26 de ani — Hobotov trăise o viaţă plină de aventuri şi de întâmplări dintre cele mai ciudate. Il pasionase rând pe rând ciclismul, motociclismul, automobilismul, apoi luptele franceze şi fotbal-ul. Era cunoscut la Moscova ca un mare amator de sport: în ultimii câţiva ani nu existase concurs sportiv mai însemnat la care Hobotov să nu fi fost de faţă. „Unchiul Petia", impresar celebru printre luptătorii ruşi, un uriaş, cu mustaţa bine îngrijită, îl sfătuise să nu devină profesionist. Dar Hobotov nu-l ascultase pe unchiul Petia şi suferise tot felul de înfrângeri în diferite ramuri ale sportului. Nenorocirea lui era că avea instinctul de conservare mult prea desvoltat. La cursele de motociclete nu se grăbea niciodată. Când boxa, se gândea numai la nasul lui. Când juca fotbal, îşi cruţa genunchii. Infrângerile suferite îl impresionaseră foarte mult şi jurase că va încerca să devină aviator, iar dacă nici de astă dată nu va reuşi, se va lăsa de sport, va începe să-l ajute pe tatăl său, va cumpăra o fabrică sau va intra părtaş la vreo societate pe acţiuni.

Hobotov n'avusese noroc nici în aviaţie: se prăbuşise chiar dela primul sbor, zăcuse două luni în spital, şi de atunci nu mai îndrăznea să pornească singur în văzduh. Desigur, nu mai avea ce căuta la Mourmelon. Dar în cerul boltit deasupra aerodromului dela Châlons, în ritmul grăbit al vieţii de aici, în înşirarea febrilă a recordurilor, a numelor ilustre şi a constructorilor celebri găsea un fel de dulce îmbătare, şi de aceea Hobotov nici nu voia să se gândească la plecare.

Când îşi dăduse seama că Hobotov era un fricos, Bâcov, deschis şi repezit din fire cum era, nu se sfiise să i-o spună în faţă, ceea ce-l îndârjise pe Hobotov. Pe vremea aceea, la Mourmelon-le-Grand erau destui invidioşi, îndârjiţi şi nervoşi. Pobedonosţev se obişnuise să-i recunoască de

îndată după petele de roşeaţă din obraji, după sclipirile de răutate din ochi şi după obiceiul ce-l aveau de a-i ponegri pe bunii lor prieteni.

Hobotov avea de gând să mai facă o ultimă încercare de a sbura.

— M'am hotărît să sparg odată ghinionul, spunea Hobotov plimbându-se împreună cu Pobedonoşţev pe terenul de aterizaj. Aşa-i şi la cărţi: ai ghinion câtva timp apoi deodată, când schimbi cărţile, se întoarce şi norocul. Iată, lui Bâcov îi merge bine deocamdată, nimic de zis. Dar de-aci înainte ce o să se întâmple? Suntem prieteni, ne tutuim şi n'avem secrete unul faţă de altul, eu însă nu cred în zodia lui...

Pobedonoşţev îi spuse că lui, Bâcov îi plăcuse dela prima vedere. Drept răspuns, fiul de negustor îşi ţuguie buzele şi zâmbi strâmb:

— Eşti încă tânăr. Din cauza lipsei de experienţă în viaţă, te-ai îndrăgostit pur şi simplu de eroul zilei.

In dimineaţa ultimei sale încercări, Hobotov îl rugă pe Pobedonoşţev să nu vină prea devreme la aerodrom:

— Mă tem că vorbind cu dumneata o să mă enervez, şi din cauza aceasta o să mă prăbuşesc. Vino mai bine exact la ora sborului.

Pobedonoşţev făgădui, astfel încât, pentru prima oară de când se cunoscuseră, Hobotov plecă singur în dimineaţa aceea spre câmpul dela Châlons. Se apucă dis-de-dimineaţă să meşterească în hangar; era furios, îl nemulţumea ceva şi nici măcar nu-i dădu bună ziua lui Bâcov când acesta se apropie de el, legănându-se pe vârfuri ca şi cum s'ar fi pregătit să sară.

— E în regulă, zâmbi Bâcov, ia să-ţi ajut să inspectezi „etajera asta". Să nu care cumva s'o păţeşti din nou...

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie, bombăni Hobotov. Nu te mai obosi.

Pobedonoşţev veni după prânz la aerodrom. Bâcov îl întrebă ironic:

— Cum mai stai? N'ai sburat încă? Domnul Farman nu ţi-a pus la dispoziţie niciun avion?

Peste vreo douăzeci de minute, Hobotov porni cu avionul în lungul aerodromului şi decolă.

— In sfârşit, spuse Bâcov. Mi-a spus el odată că suferă de o neurastenie ereditară, moştenită dela taică-său... Ce fel de neurastenic o mai fi şi taică-său? E un bancher care învârteşte afaceri mari... Lui Hobotov îi e frică pur şi simplu...

— Priveşte! strigă deodată Pobedonoşţev. Se prăbuşeşte!

Avionul cădea vertiginos, dela o înălţime mică; ceea ce se petrecu în clipa următoare fu îngrozitor.

Hobotov zăcea sub sfărămăturile avionului, cu braţele desfăcute în lături. Faţa îi era plină de sânge, iar mâneca hainei de piele, sfâşiată. Monsieur Rigault se apropie în fugă de Hobotov şi ajută să fie ridicat de jos. Intorcându-se, văzu ochii cenuşii şi calmi ai lui Bâcov şi strânse din pleoape, plesnindu-se tare cu biciuşca peste genunchi. Soarele strălucea deasupra câmpului dela Châlons. Era un zăduf ca înainte de furtună. Monsieur Rigault deschise ochii. Bâcov stătea în aceeaşi poziţie, cu picioarele bine înfipte în pământ, şi se uita ţintă la profesor.

Pobedonoşţev îl cerceta cu multă mirare pe Rigault. „Se vede că-i e teamă de Bâcov. Se uită la el ca un şcolar prins asupra greşelii."

După ce-l ridicară pe Hobotov, Pobedonoşţev, palid la faţă, cu părul răvăşit, se apropie de Bâcov.

— Ce accident îngrozitor, îi spuse, încruntat.

— E o întâmplare foarte neplăcută...

— E înfiorător, deşi ar trebui să ne obişnuim cu asta. Anul trecut s'a făcut o anchetă asupra problemei dacă sborurile sunt sau nu periculoase. „Nu! — dacă se fac deasupra unui aerodrom", a răspuns Santos-Dumont. „Nu sunt!" a confirmat şi Farman. Cred însă că Voisin şi Ferus au avut dreptate: sborurile sunt întotdeauna periculoase.

Bâcov dădu din umeri şi nu-i răspunse nimic. Nu putea înţelege obiceiul lui Pobedonoşţev de a discuta mereu despre lucruri de care habar n'avea. „Ia te uită, gândi Bâcov, ăsta nici n'a pus încă mâna pe manşă şi s'a apucat să mă înveţe pe mine..." Totuşi îi plăcea flăcăul acesta înalt, cu zâmbetul blând şi cu părul blond, tuns scurt; se vedea că Pobedonoşţev avea o atitudine uimitor de serioasă şi de conştiincioasă faţă de orice problemă a vieţii.

Monsieur Rigault, care se plimba cu paşi mărunţei în jurul avionului sfărâmat, se apropie de Bâcov şi-l întrebă supărat, plesnind din biciuşcă :

— Ai vrut să-mi spui ceva, Monsieur Bâcov?

— Eu? Nu, te înşeli. In clipa asta n'am deloc poftă să stau de vorbă cu dumneata.

— Dar mi s'a părut că în atitudinea dumitale e un fel de provocare pe care n'o pot pricepe. Ai vrea parcă să-mi pui în seamă o vină pe care n'o am.

— Te înşeli, Monsieur Rigault, pentru mine vina dumitale este evidentă.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă Rigault, îngălbenindu-se la faţă, făcând câţiva paşi înapoi şi clipind, zăpăcit, din pleoapele-i roşii.

— Iar aţi pus la cale o pană premeditată. Crezi că nu se ştie că aţi dat drumul avionului să sboare fără a i se face cuvenita revizie? Aţi aflat că Hobotov e un om cu stare, că are o pungă bine umplută şi v'aţi hotărît să câştigaţi ceva pe seama lui, punând la cale o pană de avion. V'aţi spus, desigur, că are bani destui şi o să achite în întregime nota de plată.

— Crezi că am fi în stare să riscăm o viaţă de om pentru bani? întrebă Monsieur Rigault, cam de sus, retrăgându-se de-a'ndaratelea spre hangar.

— Şi pentru ce aţi mai risca-o oare, dacă nu pentru bani? rosti înfuriat Bâcov. De altfel ştiaţi prea bine că avionul se va prabuşi dela o mică înălţime şi, ca atare, victima dumitale nu riscă mare lucru...

Monsieur Rigault începu să dea speriat din mâini şi o rupse la fugă spre hangare.

Pobedonoşţev se duse câteva zile de-a-rândul la spital, dar doctorul nu-l lăsă să intre la Hobotov; bolnavul era nervos şi nu voia să vadă pe nimeni.

— E grav rănit ? întrebă Pobedonoşţev.

— Nu-i nimic grav, doar câteva traumatisme, vânătai, o fractură fără importanţă.

— Dar de mâncat, mănâncă cel puţin?

Doctorul zâmbi, ridică din umeri şi spuse vesel :

— N'aveţi nicio grijă! Toată ziua i se aduce de mâncare şi bea cel puţin două sticle de vin pe zi.

— Atunci de ce nu vrea să vadă pe nimeni?

— Doctorul zâmbi din nou.

— Dacă vreţi, pot să mă duc în camera lui şi să-l întreb dacă doreşte să stea de vorbă cu dumneavoastră.

— V'aş fi foarte recunoscător.

Peste zece minute, stând pe un scaun alături de patul în care zăcea ghionistul elev al şcolii de pilotaj. Pobedonoşţev simţi că Hobotov încerca să-i evite privirea şi îi vorbea în silă ca şi cum n'ar fi avut încotro.

— Te-am supărat oare cu ceva? întrebă emoţionat Pobedōnosţev.
— Intr'o anumită măsură.
— Dar nu ţi-am făcut niciun rău.
— In afară de faptul că ai căutat să mă convingi să-mi risc viaţa...
— Am crezut că ţi-era drag sborul...
— Ce ştii dumneata despre ce mi-e drag mie? Nu-mi plac flecarii! Mai ales că n'ai sburat încă singur, niciodată... Te plimbi fără niciun rost pe aerodrom, îţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala şi parcă văd că trimiţi acasă scrisori despre viitoarele dumitale sboruri!...

Pobedonosţev tăcu, neştiind ce să răspundă. Se simţea jignit şi nu putea să se dumirească de ce Hobotov îşi schimbase dintr'odată atitudinea faţă de el.

Hobotov se deprinsese încă de tânăr să arunce vina pe alţii pentru toate necazurile sale şi se linştea îndată ce-l descoperea pe acela pe care-l putea socoti vinovatul principal. Aşa se întâmplase şi acum. La despărţire îi spuse îngăduitor lui Pobedonosţev:

— Să nu fii supărat pe mine... Am spus-o aşa, într'o clipă de enervare...

— Nu m'am supărat, răspunse stingherit Pobedonosţev, simţind că prietenia lui de scurtă durată cu omul acesta gâlcevitor luase sfârşit.

...Seara târziu, înainte de a se culca, Tentenicov îşi numără banii.

— Cheltuesc tot ce am, spuse el furios şi în curând o să rămân fără niciun ban. E cu neputinţă să mai stau degeaba aici, fără să fac nimic!

La el acasă, în regiunea Volgăi, Tentenicov fusese un motociclist cunoscut şi de aceea găsise câţiva protectori care îi dăduseră bani pentru drum şi pentru învăţătură la şcoala de aviaţie. Dar banii erau pe sfârşite şi Tentenicov nu mai ştia ce să facă.

Era un sportiv înnăscut, unul dintre oamenii care, odată ce au pus mâna pe volan, au trecut încet, dela bicicletă la motocicletă, dela motocicletă la automobil, dela automobil la avion, pe măsură ce tehnica se desvolta.

Era băiat sărac şi ştia foarte bine cât de greu se câştigă pâinea de toate zilele. Dorea din tot sufletul să ajungă pilot ca să-şi poată dobândi cel puţin o oarecare independenţă în viaţă. Intr'o zi, când era cam cherchelit, mărturisi că visul lui era să câştige bani mulţi. Ce mai chefuri o să tragă atunci, de o să întoarcă Volga pe dos! Dar în realitate, visurile lui erau mult mai modeste... Acum însă vedea cum i se prăbuşea deodată şi ultima nădejde: dacă îşi va cheltui toţi banii, va fi nevoit să se înapoieze în Rusia, fără să fi ajuns aviator...

Stătea numai în ismene în faţa oglinzii şi, mânios, ameninţa pe cineva cu pumnul. Nu dormi toată noaptea, iar dis-de-dimineaţă se înfiinţă la aerodrom.

Toţi aviatorii, lucrătorii şi clienţii obişnuiţi ai aerodromului dela Châlons se deprinseseră cu Tentenicov şi-l porecliseră „Monsieur Ai-da-da”, deoarece îl auziseră de câteva ori, în clipele de emoţie, scoţând acest strigăt. Intr'o lună de zile petrecută la Mourmelon, Tentenicov nu făcuse niciun progres în ceea ce priveşte limba franceză. E drept că vocabularul i se îmbogăţise cu câteva cuvinte noi dar, nu se ştie din ce cauză, acestea erau numai vorbe de prisos pentru viaţa sa cea de toate zilele, care nu-i puteau fi de niciun folos. Deoarece niciunul dintre francezi nu vorbea ruseşte, iar Tentenicov nu vădea vreun progres în învăţarea limbii franceze, lumea era nevoită să comunice cu el prin gesturi. Trăia ca un surdo-mut. Părea foarte caraghios când îşi strângea pungă buzele groase şi dădea

încet din mâini, ca răspuns la gesturile energice și repezi ale francezilor. Comunica numai prin gesturi cu toată lumea. Doar cu Monsieur Rigault avea discuții lungi și pline de conținut, cum spunea în batjocură Bâcov. In fiecare dimineață, după ora 5, Tentenicov îl găsea pe undeva pe Monsieur Rigault, se apropia de el — profesorul era aproape de două ori mai mic ca Tentenicov — și-l întreba supărat:

— Când o să încep și eu odată să sbor, fire-ar al dracului să fie?

— Mâine, Monsieur Ai-da-da, îi răspundea politicos Monsieur Rigault, pricepând imediat ce-l frământa pe Tentenicov — mâine!...

— Să nu-mi faci pe prostul și să-mi răspunzi cinstit. Dacă nu sbor nici mâine, să știi că-ți sfarm toate avioanele din hangare.

— Ești foarte amabil, Monsieur Ai-da-da, se lingușea francezul, foarte amabil. Mâine o să sbori. Te rog să te liniștești... ieri dimineață am surprins în cuvintele dumitale o enervare, care... Monsieur Rigault se retrăgea prudent spre hangar.

— Stai pe loc și răspunde-mi, când o să sbor și eu odată?

— Mâine, Monsieur Ai-da-da.

— Minți, știu eu că minți mereu, spunea Tentenicov depărtându-se de Monsieur Rigault.

Monsieur Rigault își scutura hainele și-și umplea luleaua cu degete tremurânde.

— Afurisit om, acest Monsieur Ai-da-da, are o fire năbădăioasă cum nu mai e alta 'n lume, spunea el celorlalți profesori. O să mă bage în mormânt. Sunt sigur că nu mai apuc anul viitor. Fără doar și poate că o să mă omoare.

De astă dată, Tentenicov veni pe aerodrom mai furios ca oricând și îl găsi numaidecât pe Monsieur Rigault.

Se apropie de el pe la spate, astfel că, întorcându-se, Monsieur Rigault îl văzu pe Tentenicov și nu mai avu unde să se retragă: Monsieur Ai-da-da se înălța ca un uriaș între Rigault și hangar, astupând ușa dela intrare. Fața profesorului se crispă deodată; rămase câteva clipe nemișcat, aplecându-se deasupra avionului și făcându-se că nu-l vede pe Tentenicov.

— Iar o să mă duci cu amânări de azi pe mâine? Când o să...

— Bună dimineață, scumpe Monsieur Ai-da-da, spuse el. Ce vreme minunată! Ai dormit bine?

— Cum? Ce ai zis?

Monsieur Rigault aruncă o privire în jur, să vadă dacă nu cumva era vreun rus prin apropiere; pentru prima oară simțea nevoia să vorbească cu Tentenicov, ajutându-se de un tălmaci.

Șchiopătând și sprijinindu-se într'un baston, Hobotov se apropie de avion. Tocmai ieșise din spital. Rigault se bucură când îl văzu venind și-l apucă de mânecă.

— Explică-i, te rog, că m'aș apuca să-l învăț cu plăcere, chiar de astăzi, dar mă tem... e atât de mare și de gros... un adevărat urs... avioanele noastre au fost construite pentru oameni, nu pentru elefanți... aparatul o să-și piardă echilibrul dacă se urcă el în avion... o să cadă... și odată cu el o să se prăpădească și profesorul. Tradu-i, te rog... să mai aștepte câteva zile...

Hobotov tălmăci cuvintele lui Monsieur Rigault. Tentenicov se înfurie de-a-binelea și începu să se bâlbâie de emoție.

— Mare! Gros! Păi, nu pot să mă fac mai mic... Face pe prostul, asta-i. Ia ascultă! strigă Tentenicov, dându-l la o parte pe Hobotov și ridi-

cându-l pe Monsieur Rigault de coate până la nivelul său, astfel încât ochii lor se întâlniră — dacă nu începem chiar de mâine lecțiile, d'au foc hangarului! Ai înțeles?

— Vai de mine! gemu Monsieur Rigault, se poate una ca asta?

Tentenicov se potoli puțin și începu să se plimbe pe câmp. Aviatorii și mecanicii știau că Monsieur Ai-da-da, înspăimântător la mânie, era foarte blajin când era liniștit. Peste douăzeci de minute, Tentenicov gâfâia, ajutându-i lui Bâcov să mute dintr'un hangar într'altul niște roți de rezervă.

— Judecă și tu, Piotr Ivanovici, spunea supărat Tentenicov, ștergându-și cu mâneca obrazul scăldat de sudoare. O face dinadins. De atâtea săptămâni mă tot amână dela o zi la alta!

— Nu te mai necăji: zilele astea o să fiu mai liber și o să te învăț eu să sbori.

— Ce folos dacă mă înveți tu: știi doar prea bine că în Rusia n'o să mă lase să sbor fără diplomă eliberată de școală... Funcționărimea din Petersburg o să mă trimită imediat la poliție dacă mă încumet să sbor fără diplomă. Aici e toată buba!

— Zilele acestea plec la Paris și o să vorbesc cu Zagorschi, poate să-i ceară el lui Farman să se respecte întocmai condițiile contractului.

Tentenicov sprijini roata de peretele hangarului și fața i se lumină deodată într'un zâmbet de mulțumire:

— Nu trebue să vorbești cu nimeni! O să mă descurc și singur, fără cereri și fără alergătură. Sunt încăpățânat rău. Chiar de-ar fi să-mi pierd capul și tot o să fac cum vreau. Profesorul nostru e un om de nimica, nu face nici doi bani. Dar lasă, îi arăt eu astăzi câte parale face un Tentenicov. Il bag în sperieți! O să vezi de n'or începe toți să se gudure în fața mea...

— Ai pus la cale ceva rău?

— Drept să-ți spun, n'am pus încă nimic la cale. Dar așteaptă puțin, o să fac o mică plimbare pe câmp și o să găsesc îndată ce-i de făcut.

Și într'adevăr, după ce dădu o raită pe câmp, găsi ce trebue să facă în ziua aceea ca să ajungă unde voia.

Pe la amiază, când aviatorii se duseră la masă și lângă hangare nu se mai aflau decât câțiva lucrători, Tentenicov zăbovi lângă avionul de școală. Se întinse pe iarbă, își aprinse o țigară și rămase astfel, cu mâinile sub ceafă, uitându-se la cer.

Nu se vedea niciun nor. Deasupra ierbii trecu în sbor un bărzăune. Ca de obicei, la ora prânzului, câmpul dela Châlons era pustiu. Razele soarelui, reflectându-se în metalul avionului, te sileau să închizi ochii.

„Ce ar fi...", îi fulgeră prin cap lui Tentenicov și se înspăimântă singur de acest gând. Se întoarse pe partea dreaptă, încercând să nu se mai uite la avion.

„Ce ar fi...". Aruncă o privire în jur, apoi se ridică în genunchi și, atingând pământul cu mâinile, se târî pe brânci până la avion. Când ajunse lângă aripă începu să cerceteze cu luare aminte aparatul.

Tentenicov cunoștea comenzile și știa să pornească motorul: le învățase plimbându-se pe terenul de aterizaj și urmărind munca mecanicilor. Un vântuleț ușor destrăma norii alburii. Tentenicov privi spre cer și simți fiori reci pe șira spinării; a doua oară nu s'ar mai fi întâlnit cu un asemenea prilej. Când o să mai găsească el o zi atât de liniștită, aerodromul pustiu, un avion gata de sbor? N'avea timp de gândit.

Din hangar ieși un mecanic.

— Pornește-l! îi strigă Tentenicov pe rusește, apropiindu-se de el Mecanicul înțelese ceea ce i se cerea, dar nu se clinti.

— Porneşte-l! mai strigă odată Tentenicov, ridicând pumnul său uriaş şi bătând din picior.

Mecanicul se repezi spre motor. Trecură trei minute. Motorul începu să sforăie şi să geamă.

Tentenicov puse mâna pe manşă. Vântuleţul care adiase înainte deasupra aerodromului se potolise cu desăvârşire.

Ca să înveţi cum să mişti automat piciorul pe palonier îţi trebue trei săptămâni. Tentenicov învăţase uşor să mânuiască comenzile, urmărindu-i pe ceilalţi la lucru. Acuma însă, punând mâna pe manşă, îşi dădu seama că sosise poate clipa răfuielilor cu viaţa. Chiar aşa fiind, nu mai putea să dea înapoi. Cu ochii săi ageri zări de departe oameni care se îndreptau spre hangare. Pauza dela prânz era pe sfârşite. Tentenicov porni aparatul care începu să ruleze pe pământ.

„O să mă prăbuşesc, gândi el. Fără îndoială c'o să mă prăbuşesc. Era mai bine să fi fost deasupra pădurii!"

Avea ameţeli. Căuta să nu se uite în jos. Trecură astfel câteva minute. Comenzile lucrau bine. Tentenicov stătea cu gura căscată, fără să ia mâna de pe manşă. Păduricea spre care se îndrepta avionul începu deodată să se micşoreze. Tentenicov aruncă o privire în jos. Aparatul se şi ridicase în aer. Aproape că nici nu simţise când se desprinsese de pământ! Câmpul se vedea din ce în ce mai mic, jos — un covor de iarbă verde.

Se mai uită odată spre aerodrom şi văzu lume multă adunată lângă hangare.

Trecură încă vreo câteva minute şi Tentenicov se simţi pe deplin liniştit. N'avea decât senzaţia sborului; vântul care-i bătea uşor faţa, tâmplele care-i svâcneau cu putere şi o sete grozavă care-l chinuia fără să-şi dea seama de ce.

Inchise gura. Avionul se rotea lin deasupra câmpului dela Châlons. Ii venea să strige, să cânte, să salte de bucurie; simţea din ce în ce mai tare cum creştea în el puterea vieţii. Când avionul se înclina pe o aripă din cauza unui curent mai puternic, Tentenicov îşi îndrepta aparatul, simţind cu o deosebită intensitate toată semnificaţia victoriei sale de astăzi: ştia acum că toate căile văzduhurilor îi erau deschise şi i se părea că în scânteierea bogată, generoasă, a amiezii de vară era o strălucire de sărbătoare.

Oamenii alergau în urma avionului. Unul ieşea mereu înainte, agitând un baston, şi făcând semne de ameninţare. Aproape toţi socoteau catastrofa inevitabilă; o aşteptau dintr'o clipă într'alta.

Multă vreme Tentenicov nu se putu hotărî să aterizeze. Dar în cele din urmă avionul coborî pe pământ, ajungându-i din urmă pe oamenii care se împrăştiară în toate părţile, apoi îşi acceleră mersul, sări peste o groapă, se cutremură şi se opri. Aterizajul părea o adevărată minune.

— Monsieur Ai-da-da! strigă profesorul, agitându-şi bastonul, e bine, e foarte bine, dar o să mă plâng directorului că ai călcat regulamentul şcolii.

Sborul se sfârşise, nu mai era nicio primejdie. Tentenicov simţea pământul sub picioare, strălucirea vie a soarelui nu-i mai lua vederea. Se aşeză pe iarbă, închise ochii, îşi strânse picioarele sub el, turceşte, şi izbucni în hohote de râs.

Fu ridicat de pe pământ şi aruncat în sus deasupra capetelor. După ce aviatorii se împrăştiară ducându-se la hangare, Hobotov se apropie de el şi îi spuse, strângându-i mâna:

— Ai sburat foarte bine astăzi. Totdeauna am avut încredere în dumneata. Da, da, aşa e, să nu mă contrazici. Dar, să-ţi spun drept, e o prostie să sbori în felul acesta. N'are niciun rost. N'ai voie să-ţi primejduieşti astfel viaţa, e o adevărată sinucidere...

— Cel puţin, am aterizat fără niciun accident şi nu şchiopătez ca dumneata... răspunse Tentenicov, amintindu-şi zâmbetele ironice ale aviatorului ghinionist.

Hobotov ridică din umeri şi se îndepărtă. Pe câmpul dela Châlons se desfăşura mai departe programul obişnuit al unei zile de sbor. Avioanele-şcoală decolau unul după altul. Monsieur Rigault stătea lângă hangar ca întotdeauna, urmărea din ochi sborurile şi se trăgea uşurel de urechile-i păroase.

Tentenicov se apropie de el, încheindu-şi nasturii hainei şi-l întrebă:

— Ei, ce zici? E în regulă?

— Da, da, se grăbi să răspundă Monsieur Rigault, dându-se înapoi până la peretele hangarului.

— Ai văzut ce-s în stare să fac? Dacă aterizam prost, din aparatul vostru s'ar fi ales un car de lemne şi un morman de gunoi!...

— O, da... Desigur, desigur...

— Incep să sbor chiar de mâine şi nu admit nicio amânare.

— Da, da...

— Să ştii — de mâine!

— De mâine, repetă Monsieur Rigault. Şi drept să-ţi spun, n'am văzut niciodată deasupra câmpului dela Châlons un sbor mai îndrăzneţ ca al dumitale.

CAPITOLUL IV

Câteva zile după primul sbor al lui Tentenicov, Bâcov sosi la Paris. Fusese înştiinţat că primise o telegramă urgentă din Rusia. Ii bănuia conţinutul şi ştia cine putea să i-o trimită.

La o încrucişare aglomerată de străzi îşi cumpără un ziar de seară, în care era publicat portretul său, alături de cele ale lui Blériot, Hubert Latham şi al aviatorului rus Mihail Efimov. De obicei, Bâcov părea foarte tânăr în fotografii. In cea apărută în ziare arăta chiar ca un flăcău. După ce primi telegrama, se sui într'un omnibus şi peste zece minute urca o scară de stejar bine lustruită, ce ducea la etajul doi, într'o casă pe care o cunoştea bine.

Intr'o odaie sărăcăcios mobilată, Bâcov îl văzu, aşezat la o masă, pe acela pentru care venise.

Era un bărbat încă tânăr şi vioi; doar pe la tâmple părul începuse să-i cam încărunţească, iar cicatricele de pe obraji şi de pe frunte arătau prin câte încercări îi fusese dat să treacă.

Mic de statură, dar vânjos, îmbrăcat cu o cămaşă albă, cu gulerul desfăcut, rânduia un maldăr de ziare şi de broşuri aruncate pe masă. Judecând după privirile sale, după expresia mereu schimbătoare a feţei uscăţive, după mişcarea cu care-şi potrivea o şuviţă rebelă de păr castaniu, îţi puteai da imediat seama că unele broşuri îi erau pe plac, iar altele îl făceau să se gândească la lucruri neplăcute, şi de aceea le răsfoia fără prea multă tragere de inimă.

— Bună ziua, prietene, spuse el, întinzându-i aviatorului o mână lată, cu unghiile mari, tăiate scurt. Nu m'am mişcat dela masa asta de când au început să cânte cocoşii. Citesc de zor. Şi totuşi... In curând va trebui să mă întorc acasă şi multe din cele tipărite aici sunt socotite ilegale la noi, în Rusia...

— Bună ziua, Nicolai... Drept să-ţi spun, nu-mi prea venea să te mai stingheresc şi eu zilele astea. Mi s'a spus că ai luat cuvântul la câteva întruniri şi ai tunat împotriva menşevicilor...

— E adevărat, le-am dat la cap, răspunse Nicolai zâmbind numai din colţul buzelor. Nu-i nimic, o să ne mai răfuim cu ei şi la Petersburg...

Tăcu, se ridică dela masă, se întinse şi privindu-l drept în faţă pe Bâcov cu ochii pe jumătate închişi, îl întrebă:

— Ce se mai aude în lumea aviatorilor?

— Nimic deosebit. Iată!

Bâcov îi întinse lui Nicolai Grigoriev telegrama şi ziarul în care apăruse portretul său.

Il cunoscuse pe Nicolai într'un oraş mare din Sudul Rusiei, în timpul unei greve, dar încă din anii adolescenţei auzise vorbindu-se de el; crescuseră amândoi în acelaşi cartier mărginaş şi de mulţi ani nu fusese nicio manifestare revoluţionară prin uzine, fără să nu se fi pomenit şi numele lui Nicolai Grigoriev.

Despre îndrăzneaţa sa evadare din închisoare, în anul 1906, se spuneau tot felul de poveşti. Şi, într'adevăr, dacă te uitai la omul acesta dârz şi vânjos, deşi de statură potrivită, nu-ţi venea greu să crezi că fusese în stare să se lupte singur cu trei jandarmi.

Dintre bolşevicii care lucrau în oraşul lor, Nicolai era cel mai popular. Bâcov îşi aducea deseori aminte de prima lor întâlnire. Treceau în goană pe o drezină de-a-lungul liniei ferate din suburbia oraşului, chemând la grevă sector după sector, haltă după haltă. In anii următori, Bâcov avusese deseori prilejul să execute sarcini primite dela comitetul bolşevic.

Apoi, Nicolai fusese arestat şi Bâcov îl pierduse pentru câtva timp din vedere. Dar într'o bună zi, Grigoriev îl întâlnise pe aviator la Paris şi-i povestise că lucra la Petersburg ca mecanic într'o uzină, iar la Paris venise pentru interesele patronului său. Motoarele pe care inginerul uzinei le cumpărase din Franţa fuseseră încărcate în tren şi Nicolai se pregătea să se înapoieze în Rusia.

Interesele de serviciu nu fuseseră însă decât pretextul oficial al călătoriei lui Nicolai Grigoriev. Venise în Franţa din ordinul Partidului, pentru a îndeplini câteva sarcini despre care, dealtfel, nu-i pomenise nimic lui Bâcov. Fără a pierde nici măcar un ceas pentru a cunoaşte frumuseţile Parisului, el petrecea zile întregi în cartierele muncitoreşti, se ducea la întrunirile socialiste din suburbiile oraşului sau pe la marile uzine. De câte ori venea vorba despre impresiile sale din străinătate, repeta cu mândrie:

— Din Petersburgul muncitoresc, vii astăzi la Paris ca într'un loc foarte liniştit. Clasa muncitoare rusă a devenit forţa conducătoare a mişcării proletariatului, şi nimic din tot ce vezi în Apus nu se poate asemui cu experienţa revoluţionară pe care am câştigat-o noi. Nicăieri nu găseşti o principialitate atât de înaltă şi un spirit de luptă gata de orice jertfă, ca la muncitorii ruşi. Şi deseori, când mă aflu la vreo întrunire muncitorească din suburbia Saint-Antoine, printre flăcăii aceştia minunaţi, nepoţi ai comunarzilor, îmi amintesc cu mândrie de întrunirile noastre de

dincolo de bariera Narvei sau a Nevei. Le-am luat-o înainte socialiştilor din Apus, cu zeci şi zeci de ani!

— Ţi-ar veni tare greu să trăeşti ca emigrant, îi spunea Bâcov, simţind emoţia prietenului său.

— Şi încă cum! Uite, de curând am întâlnit un vechi prieten. Suferă îngrozitor de dorul de ţară, prinde cu nesaţ orice veste venită din Petersburg sau Moscova, dela uzinele din Ural şi dela cele din Sud...

Nicolai se uită cu atenţie la fotografia lui Bâcov publicată în ziarul francez.

— Bravo, Bâcov! Dacă ai şti cât de mult mă bucur întotdeauna când văd succesele dobândite de ruşi în orice domeniu. Căci într'o vreme, boierimea noastră vorbea o limbă pocită în care graiul din Nijni-Novgorod era amestecat cu tot felul de cuvinte franţuzesti, iar acum caută să trăiască fie după moda nemţească, fie după cea anglo-saxonă. Gândeşte-te numai că oriunde, în orice ramură a ştiinţei, se vede cât de preţios este aportul nostru. Guvernul ţarist nu se preocupă de ştiinţă, iar străinii fură invenţiile ruseşti, dându-le apoi drept ale lor.

Bâcov îi povesti prietenului său cât de greu le venea meşterilor ruşi care învăţau meseria la şcoala lui Farman, şi-i vorbi de recenta ispravă a lui Tentenicov.

Nicolai râse cu lacrimi, auzind povestea primului sbor al mecanicului rus.

— Bravo lui, zău aşa, bravo lui, repeta Nicolai, râzând cu hohote şi ştergându-şi cu batista ochii înlăcrămaţi. S'a purtat cu ei simplu, ca un rus. Alţii, pentru orice sbor organizează interview-uri, pe când Tentenicov a trecut peste toate fleacurile astea. De altfel nici n'ar fi fost chip să stai de vorbă cu el. Omul a pus mâna pentru prima oară în viaţa lui pe o manşă şi deodată s'a ridicat spre înălţimile văzduhurilor! Să mi-l prezinţi pe Tentenicov. Imi plac oamenii hotărîţi.

— Până una alta citeşte telegrama asta...

— Indată...

Telegrama era lungă, scrisă cu mânie: „Intoarce-te imediat Rusia stop contrar cer banii înapoi daune virgulă acuz şantaj virgulă voi cere descalificarea în lumea întreagă stop Levcas".

Afară grădina fremăta. Bâcov se aşeză pe pervazul ferestrei. I se păru că în belşugul verde al copacilor se leagănă marea. O căsuţă văruită scânteia în marginea oraşului. In câteva clipe, Bâcov îşi revăzu întreaga viaţă, începând din cea mai fragedă copilărie.

Tatăl său, bolnav de piept, era un om cu faţa arsă de soare, plină de pistrui, cu umerii prea laţi pentru statura lui. Slujea ca grădinar la bancherul Levcas. De mic copil, Bâcov se ţinuse mereu după tatăl său prin livada cea mare. Bătrânului îi plăcea să-şi povestească visurile ori de câte ori se îmbăta. Erau ciudate şi încurcate visurile sale: o vacă neagră străpungea cu coarnele un măr bătrân; o cale ferată se avânta spre nori; bancherului Levcas îi creştea o coadă ca de drac, iar în frunte — două coarne, acoperite cu păr şi tărcate cu albastru. Bâcov asculta aceste poveşti fără să le dea crezare, dar îi era milă de tatăl său şi nu le discuta niciodată, oricât de ciudate ar fi fost visurile bătrânului. Când se sătura de poveştile lui năstruşnice, Bâcov îl lăsa singur şi alerga prin grădină. Câtiva ani de-a-rândul livada dăduse roade din belşug. Ramurile merilor se plecau până la pământ şi se frângeau sub povara rodului rotund şi plin. Ca să nu cadă prea multe mere, crengile erau proptite în prăjini înalte. Bâcov

rătăcea prin livadă în întunericul nopţii. Livada se întindea pe povârnişul dinspre râu, pe o suprafaţă de cinci deseatine[1]. Merii se orientau spre Sud. Crengile grele se lăsau spre pământ, ca nişte valuri. In grădină domnea mireasma aromată a merelor Sinap, a renetelor englezeşti şi a parmenului auriu. Coşurile înalte de răchită erau goale: se odihneau. Dimineaţa ele urmau să fie din nou umplute cu fructe. Pretutindeni erau mere: pe jos, pe pământ, pe crengi, pe şoproanele acoperite cu olane. Lui Bâcov îi plăcea să rătăcească prin grădină, singur, cu gândurile sale. Tatăl era vorbăreţ, fiul însă creştea tăcut, retras, atent la orice vorbă străină. După ce învăţă carte şi alergă vreo câţiva ani, ducând de colo până colo diferite pachete, deveni telegrafist şi se stabili la oraş. Tatăl său venea pe la el, îi cerea bani cu împrumut pentru vodcă şi-i povestea visurile sale caraghioase şi ciudate.

Tatăl umblase toată viaţa pe jos. Fiul se făcu biciclist.

In fiecare vară, Levcas pleca împreună cu familia sa în străinătate. Iar toamna aducea cu el în Rusia ultimele lucruri la modă pe vremea aceea. Intr'o zi aduse portretele unor aviatori, fotografii dela Issy-les-Moulineaux şi dela Châlons şi un planor nou şi elegant. Portretele şi fotografiile au fost aşezate în salon. Levcas povestea oaspeţilor săi, îndelung şi cu multe amănunte, tot ce ştia despre aviatorii celebri şi despre concursurile de aviaţie dela Paris. Planorul fu aşezat în spaţiul vast de lângă casă şi dat în paza tatălui lui Bâcov, pe care Levcas îl făcuse din grădinar, paznic, drept pedeapsă pentru obrăznicie. Nimeni nu cuteza să sboare cu planorul. Stând de vorbă cu tatăl său în clipele libere, Bâcov studia misteriosul aparat.

Intr'o seară se duse la Levcas. Bancherul era acasă.

— Ce doreşti? îl întrebă el pe Bâcov, strângându-i mâna. (Spunea întotdeauna: „Sunt un democrat" şi căuta să se poarte cât mai bine cu oamenii pe care-i socotea „inferiori"). Ce doreşti?

— Daţi-mi voie să sbor cu planorul dumneavoastră.

Levcas se bucură: planorul tot stătea degeaba, iar prietenii bancherului râdeau de el: la ce i-o fi trebuit jucăria asta frumoasă? „Cine să sboare în Rusia, dacă poliţia n'a învăţat încă să piloteze?" spunea Marcov al II-lea, cunoscutul organizator de pogromuri, membru al „Sutelor negre".

— Dar dacă mi-l strici? îl întrebă Levcas.

— N'o să vi-l stric.

— Vino mâine.

— Vrei să sbori? mormăi dimineaţa taică-său. Nu ţi-e frică? Am citit o carte în care se povestea cum a sburat un zănatic. Şi-a cumpărat o minge mare, cât s'o cuprindă patru oameni, a umflat-o cu fum, a legat-o cu o frânghie, s'a agăţat de ea şi a sburat...

— Şi a sburat mult?

— Mult. Până dimineaţa. Apoi s'a agăţat de o clopotniţă, cu mâinile de limba clopotului şi a rămas atârnat, iar mingea a sburat mai departe. Vântul nu înceta să bată, clopotul se bălăngănea mereu, aşa că nu putea să sară jos.

Fără să mai asculte sfârşitul poveştii, Bâcov îşi luă rămas bun dela tatăl său şi plecă să-şi facă serviciul de noapte.

A doua zi se duse la Levcas. Un dog danez, uriaş, pestriţ, cu falca de jos puternică, ieşită în afară, dormea lângă uşă. Văzându-l pe Bâcov, începu să mârâie.

---

[1] **Deseatină = 1,092 ha. (N. T.).**

— Nu-ţi fie frică, nu muşcă, spuse Levcas.
— Nu mi-e frică.
— Când vrei să sbori ?
— Duminică.
— N'o să-ţi frângi gâtul ?
— Nu mi-l frâng.
Duminică, Bâcov se ridică în aer cu planorul. Acest prim sbor îi hotărî soarta şi-i schimbă pentru totdeauna viaţa.
Trecură trei săptămâni. Intr'o seară, stătea acasă şi desena schiţe de planoare; tatăl său, culcat pe bancă, îi istorisea o poveste pe care o citise de curând, despre păţaniile unui faimos pungaş venit dela Odessa la Trapezunt ca să răpească o grecoaică frumoasă dintr'un harem, şi care, din greşală, luase un eunuc roşcat, cu glas subţire şi îmbietor. Deodată, valetul lui Levcas intră în odaie, aplecându-se în pragul uşii scunde, şi-i întinse lui Bâcov un bileţel.
Levcas îl poftea să vină imediat la el. Bâcov îşi puse pantalonii din piele de drac, o haină de lustrină şi ieşi fără să-şi mai ia rămas bun dela tatăl său.
— Unde te grăbeşti aşa ? strigă bătrânul Bâcov după el. De ce te duci la Levcas ? De ce a trimis feciorul după tine ?
Când ajunse aproape de casa lui Levcas, Bâcov văzu ferestrele luminate din plin : bancherul avea invitaţi. O orchestră de coarde cânta o melodie nouă, un tango argentinian cam vulgar, dar care era la modă pe atunci.
O slujnică cu zulufi şi bonetă cu dantelă îl aştepta pe Bâcov la intrare.
— Vino cu mine, îi spuse ea, şi-l luă de mână.
Bâcov îşi trase mâna dintr'a ei şi o urmă.
— Bună ziua, îl salută Levcas, aprinzându-şi o ţigară de foi. Ce mai faci ?
— Bine.
— Stai jos.
Bâcov se aşeză, punându-şi şapca pe genunchi. Vedea pentru prima oară biroul lui Levcas. Pereţii erau acoperiţi cu tapete din mătase de culoare albastră. Deasupra căminului atârna un gobelin. In faţetele de cristal ale serviciului de birou se oglindeau palid luminile. Un tablou decadent în care nu puteai zări nicio linie dreaptă, înfăţişa un bărbat firav, cu părul negru şi ochii speriaţi. Nu se ştie de ce, pictorul îi lipise de coaste nişte aripi roşii-verzui.
— Fumezi ? întrebă Levcas, întinzându-i lui Bâcov o ţigară de foi
— Mulţumesc. Am ţigări.
Bancherul se plimba în tăcere prin birou, cu mâinile în buzunare.
— Vrei să te fac om ? îl întrebă el deodată.
Bâcov tăcu.
— Ai auzit ce ţi-am spus ? Vrei să te fac om sau nu ? Răspunde-mi...
— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi...
— Vreau să întemeiez în oraşul nostru un aeroclub... Am nevoie de aviatori. O să te trimit pe cheltuiala mea la Paris. O să înveţi acolo şi o să-ţi cumpăr şi un avion. O să-ţi las timp destul pentru învăţătură, dar după aceea o să trebuiască să-mi plăteşti banii cheltuiţi pentru tine, rămânând doi ani în slujba mea şi executând cel puţin cincizeci de sboruri în folosul meu. In schimb o să-ţi dau şi o leafă. Primeşti ?
— Primesc, răspunse Bâcov după o clipă de gândire.
— Te duci şi la Paris ?
— Mă duc.

Perfect. Mâine mergem la notar. Iar astăzi... ia vino încoace.
Bâcov se apropie de Levcas, aruncându-i o privire mirată.
— Cum eşti îmbrăcat? Bine. Vino cu mine. O să te prezint invitaţilor mei. Să le spui şi tu acolo câteva vorbe...
Intrară în sufragerie. Lăutarii tocmai cântau o romanţă veche: „S'a dus amorul fără urmă..." Levcas făcu un semn cu mâna. Muzica se opri. Invitaţii se întoarseră spre stăpânul casei. Bancherul chemă un fecior, îi porunci să umple două cupe de şampanie, ciocni cu Bâcov şi spuse vesel, adresându-se oaspeţilor săi:
— Domnilor! Vă ofer prilejul fericit de a avea în faţa dumneavoastră pe viitorul aviator rus, domnul Bâcov. E în serviciul meu. Peste două zile va pleca la Paris. Ii voi cumpăra un avion cu care va sbura.
Oaspeţii, aşezaţi la masă, începură să aplaude.
— Un aviator adevărat? Vai, ce interesant! strigă o grecoaică durdulie, cu ochii negri şi bulbucaţi.
Ei, ce ţi-a spus? îl întrebă taică-său, după ce Bâcov, întors acasă, îşi scosese haina de lustrină şi se trântise pe pat.
— Peste două zile plec la Paris.
— La Paris? repetă bătrânul, fără să pară însă prea mirat. Da, am auzit şi eu despre Paris. Frumos oraş! E aşezat pe o insulă, înconjurată din toate părţile de mare; oamenii se plimbă pe acoperişuri, iar dela un acoperiş la altul trec pe nişte punţi. Oamenii nu beau vin acolo: nu le place, fiindcă spun ei că-i acru... Fetele sunt oacheşe şi foarte mândre; poartă o batistuţă băgată în mânecă. Şi o să rămâi multă vreme?
— Nu ştiu. Poate mi-oi frânge gâtul pe acolo.
— Să-ţi frângi gâtul? Bătrânul ar fi vrut să povestească cum a sărit şi el în tinereţea lui de pe un acoperiş şi era cât p'aci să-şi spargă capul. Inţelegând însă că băiatul nu glumea, ci într'adevăr avea de gând să plece în străinătate, începu să se smiorcăie.
— Linişteşte-te, moşule: doar singur ai spus că oamenii se plimbă acolo pe acoperişuri, iar fetele sunt mândre şi oacheşe.
Levcas făgăduise să-i dea în fiecare lună tatălui lui Bâcov câte treizeci de ruble. Peste salariu mai trebuia să-i dea lui Bâcov şi o pereche de ghete pe an. Bâcov nu putea să înţeleagă de ce se îngrijea atâta bancherul tocmai de ghetele lui; de altfel n'avea timp să se mai gândească la trăsnaia bogătaşului excentric; începu să-şi facă pregătirile de drum.
Levcas trimise unui împuternicit al său banii necesari pentru cumpărarea avionului şi îşi luă rămas bun dela Bâcov. La despărţire voise chiar să-l sărute, sau, mai bine zis, îşi întinsese obrazul vânăt ca să primească o sărutare. E drept că viitorul aviator se arătase destul de mândru: nu sărutase obrazul întins şi zâmbise pentru prima oară de când îl întâlnise pe Levcas. Bancherul nu fu în stare să desluşească tâ'cul acestui zâmbet, dar, fără să-şi dea seama de ce, începu să-i pară rău de contractul încheiat. Era însă prea târziu şi nu mai putea da înapoi. Il bătuse pe umăr pe Bâcov şi-i spusese supărat:
— Bine, du-te cu dumnezeu. Şi vezi să nu te îmbeţi sau să te apuci de scandaluri pe la Paris.
Bâcov se obişnuise repede cu viaţa dela Paris, apoi cu cea dela Mourmelon-le-Grand. Nu trecuseră nici trei luni şi învăţase perfect să sboare. După primul sbor îi strânsese mâna chiar Farman, prevestindu-i un mare viitor. Când absolvi şcoala de pilotaj, Bâcov mai rămăsese câteva luni în calitate de instructor. Luase parte şi la câteva concursuri

mai mici. Numele lui începuse să fie cunoscut. Levcas citise în ziare despre succesele lui Bâcov şi supărat îi trimisese o scrisoare, cerându-i să se întoarcă imediat la slujbă: participarea la concursurile sportive nu fusese prevăzută în contract. Bâcov ceruse o amânare: se pregătea pentru un sbor mai însemnat, vrând să stabilească pentru Rusia recordul mondial de distanţă. Drept răspuns primise telegrama lui Levcas.

— Ascultă-mă, spuse Bâcov. Trebue să-ţi vorbesc... Numai că sunt grozav de flămând. Hai să mergem la o cârciumă!

Ieşiră în stradă.

— Ce-i cu tine? Pari cam abătut...

— N'am de ce să mă bucur.

Nicolai cunoştea povestea lui Bâcov şi pricepu numaidecât ce urmărea bancherul.

— Da, zise el, e un mare şmecher. Vrea să te înghită.

— Să mai rămân aici până la sfârşitul concursurilor?

— La Paris? Nicolai stătu pe gânduri. Nu. Ar putea să-ţi facă neplăceri şi aici... De altfel vei fi de folos şi în Rusia, unde-i chiar nevoie de tine. Trebue să punem totul în mişcare, să organizăm totul, să atragem atenţia poporului asupra aviaţiei. Mi s'a povestit de curând că Vladimir Ilici Lenin s'a dus acum câtva timp la un aerodrom din marginea Parisului ca să se uite la avioane şi să asculte uruitul motoarelor. Viteza este elementul nostru, şi cu timpul, revoluţia va avea nevoie de avioane. Aşa dar, n'ai ce să mai faci aici...

— Dar tu, te vei înapoia curând în ţară?

— N'o să mai zăbovesc nici eu pe aici: sunt de mult aşteptat la Petersburg.

— Nădăjduesc să pot veni şi eu la Petersburg. Ar fi bine să ne revedem. Poate că-mi dai adresa ta de acolo?

Nicolai se uită cu mirare la Bâcov şi-i spuse râzând:

— Cât despre adresă, degeaba mă rogi să ţi-o dau: în ultimii ani, de multe ori n'am ştiut nici eu unde o să-mi petrec noaptea următoare. In schimb, tu ai ajuns o celebritate: ziarele scriu articole despre tine, publică fotografii de ale tale, aşa că, dacă vii la Petersburg, o să te găsesc eu, cum te-am găsit şi la Paris.

— Atunci eşti de părere să plec, să nu iau parte la concurs?...

— Nu, de ce? Mai stai puţin, dar nu prea mult. Cât despre patronul tău, caută să te descotoroseşti de el. Am auzit spunându-se multe lucruri rele despre Levcas: e un om răzbunător, care nu uită şi nu iartă nimic. E mai sănătos să n'ai de-aface cu asemenea oameni...

Stăteau într'o cârciumă, bând vin acru şi mâncând o brânză iute la gust.

Bâcov propuse apoi să meargă la un cinematograf din apropiere, un cinematograf de periferie, unde rula un film documentar închinat ultimelor sboruri. După ce şovăi o clipă, Nicolai se învoi să-l însoţească pe Bâcov şi după câtva timp se aflau amândoi într'o sală murdară, prost luminată, cu pereţii cojiţi, cu scaune şchioape. In aceste cartiere muncitoreşti, periferice, totul era sărac şi puţin arătos, spre deosebire de cinematografele bogate din centru, unde veneau turiştii şi clienţii străini ai Parisului.

După spectacol, un francez înalt, cu o şapcă albastră ce semăna cu un chipiu sau o beretă de marinar, ieşi pe scenă, îşi drese glasul, îşi plimbă privirea prin sală, şi apoi, făcând un gest larg cu mâinile, începu să cânte nişte cuplete despre ultimele discuţii asupra coloniilor care pricinuesc

atâtea buclucuri parizienilor. Nu putea sta locului nicio clipă: în timp ce cânta, se mişca dela un capăt la celălalt al scenei şi astfel ajunsese treptat, treptat până la primul rând de scaune. Câţiva oameni, îmbrăcaţi simplu, probabil meseriaşi, repetau în cor cântecul artistului. Lui Bâcov îi rămase întipărit în minte chipul unui francez firav cu o beretă pe cap. Avea mustăţi, nasul coroiat, ochii bulbucaţi şi umezi; cu toată statura lui mică, îţi făcea impresia unui om îndrăzneţ şi gâlcevitor. Ţinea isonul cântăreţului mai tare decât ceilalţi şi aplauda vesel la sfârşitul fiecărui cuplet

— Sunt băieţi buni, spuse Nicolai, ieşind din cinematograf, împreună cu prietenul său. Noi n'am priceput, fireşte, nici a zecea parte din ceea ce au cântat ei. Un singur lucru este clar; oamenii aceştia n'au uitat vremurile când bunicii lor ridicau baricade pe străzile Parisului.

Păşi apoi tăcut alături de Bâcov, trecând printr'o grădiniţă cu verdeaţă veştedă, iar la despărţire îi spuse:

— Să treci, te rog, pe la mine cu vreo cinci zile înainte de plecare O să-ţi dau un mic comision: eu trebue să mai rămân puţin la Paris.

CAPITOLUL V

Plecând la Paris, Bâcov îi lăsase lui Pobedonoşţev adresa unui hotel ieftin la care trăgea de obicei.

— Dacă o să ai de făcut vreun drum la Paris, să treci şi pe la mine. O să luăm împreună un ceai, ca la noi, în Rusia, dintr'un samovar. Un negustor rus, în trecere prin Paris, i-a lăsat anul trecut proprietarului hotelului un samovar bun...

Pobedonoşţev se plictisise să tot stea de pomană la Mourmelon. Monsieur Rigault îi spusese că n'o să-l lase să înceapă prea curând sborurile şi tânărul, amărît, se hotărî să se ducă pentru câtăva vreme la Paris. Indată ce ajunse, trecu şi pe la Bâcov. Aviatorul se bucură de venirea lui Pobedonoşţev, îl pofti pe o canapea şi începu să-i pună tot felul de întrebări despre noutăţile dela Mourmelon.

Samovarul ţiuia pe masă, iar Bâcov se plimba prin odaie, desculţ şi numai în vestă, râzând cu hohote şi ascultând povestirile oaspetelui său despre certurile lui Tentenicov, despre schimbul de telegrame — o adevărată corespondenţă prin telegraf — dintre Hobotov şi tatăl acestuia, care-şi chema la Moscova fiul neascultător.

— Bea un ceai, îi spuse el lui Pobedonoşţev, turnându-i ceai într'o ceşcuţă pictată.

Uşa se deschise şi în odaie intră un bărbat mic şi slab. Işi scoase melonul, îşi netezi părul cu palma şi salută în tăcere. Era un om foarte liniştit şi tăcut, cu o cărare dreaptă din frunte până la ceafă. Luă un scaun, se aşeză, îşi netezi cutele dela pantaloni şi se înclină, închizând puţin un ochi.

— ...scrisoarea mea, Monsieur Bâcov, începu el dela jumătatea frazei, continuând conversaţia întreruptă în ajun.

— Am primit scrisoarea dumitale, răspunse Bâcov, dar nu ştiu ce vrei să-mi propui.

Individul zâmbi descoperind două şiruri de dinţi strâmbi, îmbrăcaţi în aur, apoi scoase din buzunar o sticluţă cu etichetă albastră.

— In primul rând, dă-mi voie să te tratez cu un coniac din pivniţele mele. Sper că-ţi mai aduci aminte de numele meu...

— Din păcate, semnătura nu era prea citeață... Iar data trecută am vorbit atât de puțin...

— Mă numesc Henri Fouquet. Cred că ai gustat din coniacurile mele.

Bâcov se înclină.

Pobedonoșțev se uită cu mirare la ciudatul individ, fără să-și poată închipui ce fel de afaceri putea să aibă fabricantul de coniac cu Bâcov.

Fouquet turnă cu băgare de seamă coniac în câteva păhărute de cristal, ferindu-se parcă să risipească o picătură din prețiosul lichid.

— Am cumpărat întâmplător un biplan și aș avea nevoie de un aviator priceput, care să ia parte la concursul... (numi unul dintre concursurile organizate de ziarele pariziene). Mi-ai fost recomandat...

Bâcov tăcea.

— Ar urma să sbori în următoarele condiții, spuse Fouquet, punându-și ochelarii pe nas și înarmându-se cu un creion. Voi plăti toate cheltuielile, îți voi da cinci sute de franci dumitale, o sută de franci ajutorului dumitale și douăzeci la sută din premiile pe care le vei câștiga. Premiul întâi e de zece mii de franci, ceea ce înseamnă...

— Iți voi da răspunsul mâine.

Fouquet se sculă de pe scaun.

— Dacă nu-mi telefonezi până la douăsprezece, mă adresez altcuiva, spuse el, ieșind din odaie.

Bâcov avea de gând ca înainte de a se înapoia în Rusia să-și cumpere un avion, fie chiar foarte ieftin, și să facă sboruri de demonstrație prin orașele de provincie, pentru a populariza realizările aviației. Povestea cu Levcas se apropia de sfârșit. Trebuia să rezilieze contractul încheiat cu acesta. Bâcov credea că având un avion propriu, va putea să-și câștige independența, scăpând astfel de orice stăpân. Prea o dusese greu în ultimele luni. Acum, când era în măsură să-i întreacă pe cei mai buni aviatori din Franța, stăpânul dădea semne de viață. Iși chema salariatul înapoi...

— Ai vrea să fii ajutorul meu în timpul sborului? întrebă Bâcov, punând mâna pe umărul lui Pobedonoșțev.

— Cum să nu! Numai de m'aș descurca.

— O să te descurci, n'ai nicio grijă. O să am și un mecanic. Te duci cu el, mă iei cu o mașină, îmi aduci benzina și piesele de schimb.

A doua zi după prânz, Bâcov și Pobedonoșțev se duseră la aerodromul dela Issy-les-Moulineaux. Fouquet se plimba pe teren.

— In sfârșit, spuse el, netezindu-și reverele hainei. Iată și avionul meu, tocmai mi-l aduceau.

Un camion se apropie cu sgomot de hangar. In el se afla un „Farman" demontat, acoperit cu o prelată și legat bine cu frânghii.

Bâcov rămase să monteze avionul împreună cu mecanicul, seara, la lumina făcliilor.

Pornirea fusese fixată la ora cinci dimineața. La concurs participau numai patru avioane, dar toată noaptea zeci de oameni lucrară în hangare. Cu puțin înainte de acest sbor, la un concurs dela Nisa, cele mai bune rezultate fuseseră dobândite de un rus, anume Efimov. Aviatorii mai tineri se cam temeau de participarea la concurs a lui Bâcov, socotit ca un demn adversar al lui Efimov.

Bâcov se întoarse la hotel în toiul nopții, după ce mai controlase odată reglajul motorului și modul cum funcționa. Pobedonoșțev rămase de pază la aerodrom. Se plimba prin hangar, visând la clipa când va putea lua și el parte la asemenea sboruri și când va avea sentimentul că stăpânește cerul. In zorii zilei deschise ușa hangarului și se minună simțind

aerul umed şi înviorător care plutea deasupra câmpului dela Issy-les-Moulineaux. Pe bolta cerului cele din urmă stele se mistuiau repede, ca fulgii de zăpadă. Iarba culcată la pământ de ploaia de ieri se ridica încet. Spectatorii începuseră să se adune cu mult înainte de ceasul pornirii.

Pe aerodrom se aflau gata de plecare patru maşini cu mecanici şi piese de schimb. Vântul umfla rochiile femeilor. Reporterii îşi umpleau carneţelele cu notiţe. Fotografii prindeau în aparatele lor aviatori şi avioane, iarbă şi copaci, tot ce era pe câmp, până şi căţeluşul fără coadă care-şi chema stăpânul cu un lătrat răguşit. Câtva timp cerul fu întunecat de un zăbranic de ploaie măruntă, apoi se limpezi deodată. Garda republicană călare încerca să oprească mulţimea care se năpustea spre câmp.

Un deputat, cam nepopular, care fusese victima multor cântece caraghioase de prin cafenele, se îndreptă încet spre loji. Se sprijinea într'un baston şi trăgea alene dintr'o ţigară de foi. Barba mare şi neagră îi flutura în vânt ca un fular. Nu se grăbea, cu toate că ziarele anunţaseră că investise şi el bani, împreună cu fabricantul de coniac, în organizarea acestui sbor.

Mecanicul asculta cu luare aminte uruitul motorului. Plin de nerăbdare, Fouquet bătătorea cu piciorul pe iarbă un mic cerc negru.

— Mi-am pus toată nădejdea în dumneata, îi spuse el lui Bâcov, privindu-l sub cozorocul şepcii de aviator.

Pobedonosţev se apropie de colegul său de şcoală şi-l strânse de braţ.

— Noroc la sbor... Sunt foarte emoţionat şi nu vreau să te indispun. O să mă plimb puţin pe aerodrom, iar apoi, după ce-ţi vei fi luat sborul, împreună cu mecanicul o să te urmărim pe traseu.

Se apropie de loji şi începu să cerceteze cu multă atenţie întinsul câmp de aterizaj, ca şi cum l-ar fi văzut pentru întâia oară. Acum, după ce iarba culcată se ridicase, câmpul părea din depărtare mult mai înalt. Poliţiştii, săltându-se uşor în şea, galopau pe aerodrom pe caii lor vânjoşi, bine hrăniţi.

Garda republicană călare se înşirase de-a-lungul câmpului, alcătuind un lanţ lung.

Starterul făcu un semn cu steguleţul.

Bâcov urma să decoleze al treilea.

Mecanicul porni motorul, care începu să pufnească, să uruie, să svâcnească. Avionul era ţinut de câţiva oameni. Incă o clipă şi „Farmanul” porni peste câmp, svâcnind şi săltând. Unii dintre spectatorii de pe aerodrom nu erau încă deprinşi cu sborurile: pierzându-şi galoşii în drum, un bătrân cu melon pe cap porni să taie drumul avionului. Când lumea îl trase de o parte, începu să plângă şi rămase câtva timp, făcând semne cu umbrela avionului care-şi luase sborul.

Bâcov avea în faţă harta după care se desfăşura sborul, întocmită cu atenţie de Pobedonosţev. Aruncând o privire piezişă asupra liniilor roşii însemnate pe ea, Bâcov răsuflă uşurat. Inaintea ochilor se legănau în depărtare suburbiile oraşului, când ridicându-se, când coborînd, ca într'un scrânciob uriaş. Zări un sat învăluit în ceaţa turbure, ca într'un val. Iazuri mărunte lunecară pe lângă drum. Şoseaua când se strângea în inele mici, galbene, când spinteca în salturi crângurile de un verde închis.

Şoferul gonea pe drum fără să se uite spre cer: n'avea niciun rost să creadă că va reuşi să ajungă din urmă avionul sau cel puţin să-l vadă. Aşezat pe pernele din spate ale maşinii, între piesele de schimb, Pobedonosţev era sguduit la toate hârtoapele. Vântul se înteţea. Nori cu margi-

nile rotunde, ce păreau că vor să se ia la întrecere cu maşina, se rostogoleau grăbiţi pe cer.

— Aterizează! strigă deodată mecanicul, şi Pobedonoşţev văzu un avion care cobora încet. Recunoscu de departe „Farmanul". Alţi doi participanţi la concurs sburau tot cu aparate Farman, dar fără să fi zărit faţa aviatorului, Pobedonoşţev simţi că cel care aterizase nu era Bâcov.

Nu se înşelase. Apropiindu-se de tufiş, văzu un aviator, mic de statură şi oacheş, care se agita pe lângă avionul său. Din maşina ce mergea în faţa lor sări un mecanic. După ce schimbă câteva vorbe cu aviatorul, scoase un bidon galben cu benzină.

— N'aveţi nevoie de noi? îl întrebă Pobedonoşţev.

Aviatorul se uită mirat la el.

— Sigur că nu. Mi s'a isprăvit benzina. Asta-i tot.

Peste cinci minute, automobilul lui Pobedonoşţev porni mai departe.

In timp ce maşina gonea pe şosea, rămânând totuşi mereu în urma avionului, Bâcov aruncă o privire în jos şi văzu că priveliştea îşi schimbase înfăţişarea; în depărtare se zăreau acum contururile unui oraş necunoscut. Uitându-se pe hartă înţelese că se apropie de punctul de sosire. Cu fiecare clipă sborul devenea tot mai anevoios.

Desluşea acum coşurile fabricilor, o clopotniţă, străzi drepte, clădirile gării. Dar deodată totul dispăru ca şi cum oraşul ar fi fost învăluit într'un nor gros de fum. Se făcu întuneric. La o cotitură scânteiară câteva focuri. Motorul tuşea supărat: benzina era pe sfârşite. „Farmanul" cobora încet. Din spaţiul gol apăreau treptat siluetele negre şi ameninţătoare ale copacilor. Asemenea unei flăcări de magneziu, un fulger lumină o clipă dumbrăvile din depărtare. La o răscruce de drumuri se zări o căsuţă. Şuvoaie piezişe de ploaie se rostogoleau pe pereţii acesteia.

Mulţi ani după aceea, povestind despre sborurile sale, Bâcov spunea că aterizajul acesta i se păruse o adevărată minune.

Rămase câteva clipe nemişcat, încordându-şi auzul ca să afle dacă maşina venea în urma lui. Uneori i se părea că aude chemarea clacsonului prin urletele sălbatice ale vântului şi prin ropotul surd al ploii. Clipele treceau însă una după alta şi sgomotele se pierdeau în larma ploii care turna năprasnic.

Ud, obosit şi flămând, Bâcov se plimba încet pe drum. Se făcuse foarte frig. Sărea pe loc, se lăsa pe vine, dar nu izbutea să se încălzească.

Ploaia se mai potoli. Şiroaiele se prefăcură în pâraie care secau treptat. Incepuse să se lumineze. Norii se împrăştiau. Spre răsărit tremura pe cer o dungă îngustă şi vânătă. Prin văgăuni mai stăruiau încă revărsări de ape negre.

De undeva de departe se auzi un huruit de roţi. Bâcov ciuli urechile. Sgomotul se apropia. De după cotitură apăru o brişcă înaltă pe două roţi. Cel care o conducea se uită cu mirare la avion, la aviatorul obosit şi plouat, şi strigă bucuros:

— Şi noi care te aşteptam la cină!

Nu apucă să se apropie însă de Bâcov că din partea opusă se şi auzi, de rândul acesta foarte desluşit, clacsonul maşinii — Pobedonoşţev îl zărise pe Bâcov încă de departe; sări din maşină în plin mers şi porni spre el, lipăind prin noroi şi strigându-i:

— Ce s'a întâmplat?

— Ceva de băut, spuse Bâcov, clănţănind din dinţi. Bău dintr'odată o jumătate de bidon de rom.

Soarele izbuti în cele din urmă să străbată prin norii care se împrăştiau treptat. Fâşia de negură se risipi şi Bâcov văzu din nou oraşul.

— Mai repede! îi strigă el mecanicului.

...Pe aerodrom, Bâcov fu întâmpinat de o mulţime gălăgioasă şi înflăcărată. Un reporter cu fular verde la gât se apropie în fugă de „Farman".

— Impresiile dumneavoastră despre sbor? întrebă el, mozolind vârful creionului.

In timp ce amatorii de autografe îl dădeau la o parte pe reporter, făcându-şi loc prin mulţimea veselă şi gălăgioasă, se îndreptă spre avion un bărbat cu mustaţa neagră, îmbrăcat într'un palton de stofă groasă, cu buzele vinete şi cu faţa rotundă ca un glob.

— Bravo! Te felicit. Am venit anume ca să te întâlnesc.

Vorbea cam de sus, dar în acelaşi timp oarecum linguşitor, repetând parcă cuvintele altuia, învăţate pe de rost.

— Te-am aşteptat mai de mult, spuse necunoscutul, fără să se simtă intimidat de tăcerea lui Bâcov.

Nu se mira că nu primea niciun răspuns. Stătea în picioare lângă avion muşcându-şi mustăţile lungi.

Peste vreo douăzeci de minute sosi şi maşina, iar după ce entuziasmul mulţimii se mai potoli puţin, Bâcov, Pobedonoşţev şi mecanicul se duseră la masă. Publicul dădu să pornească după Bâcov, dar tocmai atunci se arătă deasupra pădurii, în depărtare, un punctuleţ care creştea mereu: era al doilea avion. Profitând de zăpăceala de o clipă a spectatorilor, Bâcov scăpă din cercul lor.

La restaurant, necunoscutul cu paltonul de stofă groasă luă loc la aceeaşi masă cu Bâcov şi cu Pobedonoşţev.

— Scuză-mă, spuse el, văzând că Bâcov îl privea mirat, am uitat să spun cine sunt. Scoase din buzunarul vestei o carte de vizită şi i-o întinse lui Bâcov. Pe cartea de vizită era tipărit cu litere cursive: „Zaharii Zaharievici Bembrov". Iţi aduc veşti din partea domnului Levcas. Bembrov se uită ţintă la aviator. Am venit la Paris pentru interesele firmei şi cu acest prilej domnul Levcas m'a însărcinat ca înainte de a te întoarce în Rusia să fac cu dumneata un sbor de probă, la Mourmelon.

— Cred că domnul Levcas a aflat din ziare că pot să sbor şi fără nicio probă.

— N'am de unde să ştiu. Instrucţiunile mele sunt precise. Când te'ntorci la Mourmelon?

Bâcov fu cuprins de aceeaşi tristeţe şi oboseală pe care o simţise şi în timpul furtunii. Dar n'avea chef de vorbă şi de aceea răspunse:

— Poimâine. Dacă vrei, putem sbura chiar poimâine. Dar deocamdată...

— Rămâi cu bine, spuse Bembrov, punându-şi melonul.

Seara sosi o telegramă dela Fouquet: fabricantul de coniac îl chema pe Bâcov la Paris pentru lichidarea socotelilor.

— Frumoasă viaţă, n'am ce zice, zâmbi Bâcov în timp ce trenul se apropia de Paris. Câte se scriu despre premii, şi în realitate... Ziarele din Rusia spuneau că Efimov ar fi încasat premii mari, că şi-ar fi construit o vilă la Nisa, şi când colo, bietul om sbura pentru o nimica toată, căci câştigul lui îl încasa un impresar bogat. Francezul Legagneux a păţit-o şi mai rău: când se afla într'un turneu prin Franţa, impresarul lui mânca singur la masă, iar pe aviator aproape că-l trimitea la bucătărie... Nu degeaba a spus Legagneux odată, când s'a ridicat numai la câţiva metri deasupra pământului, că pentru două sute de franci pe lună e bun şi un asemenea rezultat...

Bâcov părea să se fi moleşit deodată. Pobedonosţev îi aruncă o privire şi nu-l mai recunoscu. Obrajii îi erau negri, pământii, lângă ochi i se făcuseră nişte sbârcituri, pleoapele îi erau roşii şi umflate. Îi fu milă de acest om mare şi voinic, dar fără să-şi dea seama de ce, nu-şi găsea cuvintele prin care ar fi vrut să-i arate toată dragostea lui. Călătoriră astfel până la Paris, fără a scoate o vorbă. Ajunseră pe bulevardele largi ale oraşului, după ora trei. Era foarte cald. Pe trotoarele de asfalt, în faţa cafenelelor, erau aşezate şiruri lungi de măsuţe şi scaune. Câţiva bărbaţi graşi, cu pălăriile de paie înfundate pe ochi, îşi citeau ziarele, aruncând uneori priviri piezişe trecătorilor.

Într'un chioşc de lângă un hotel mare, Pobedonosţev cumpără câteva ziare ruseşti. Literele ruseşti păreau ciudate aci, în împărăţia alfabetului latin.

— Rusia! spuse el. Ce dor mi-e de Rusia! Cât mi-e de urît, cât de trist mă simt printre străini... nu-mi găsesc niciun rost. Nici cu învăţătura nu prea mă descurc... Ar fi fost mai bine să fi rămas la Petersburg. Oricât de mult ar fi trebuit să-mi aştept rândul, tot aş fi ajuns mai repede decât aici să mă urc într'un avion.

CAPITOLUL VI

Intorcându-se la Mourmelon, Pobedonosţev nu-l mai recunoscu pe Tentenicov. După celebrul său sbor, uriaşul cel roşcovan începuse să facă pe grozavul şi să vorbească de sus cu toată lumea, chiar şi cu Bâcov. Nu mai voia să ştie de nimeni la Mourmelon-le-Grand şi îşi petrecea timpul liber plimbându-se pe aerodrom, zâmbind şi netezindu-şi părul cu un gest de nerăbdare. Monsieur Rigault se împăcase cu el cu totul pe neaşteptate şi acum se plimbau adeseori împreună. Tentenicov sbura zilnic şi unul din sborurile sale fu descris într'o mică gazetă din Reims.

Lui Pobedonosţev îi arăta o bunăvoinţă îngăduitoare şi, când rămânea singur cu el, îl sfătuia cu blândeţe:

— Pe lumea asta trebue să ai cap. Fără cap nu faci nimic. Eu unul aşa am hotărît: risc odată şi ori ajung ceva, ori nu se alege nimic de mine. Sunt băiat sărac şi nu-mi puteam permite luxul să-mi cheltuesc toţi banii pe aci. Şi atunci am riscat...

„E urît din partea mea, se gândea Pobedonosţev, dându-şi seama că se simte jignit de vorbele pline de îngâmfare şi de lăudăroşenie ale lui Tentenicov. A greşit cu ceva faţă de mine? E oare cu putinţă să ajung şi eu pizmaş ca Hobotov?" Căuta să se poarte cât mai prietenos cu Tentenicov, dar nu izbutea totdeauna. Şi atunci, în clipele când Pobedonosţev se arăta mai nervos, Tentenicov încerca să-l liniştească înţelegător:

— Nu-i nimic, îţi trece: cum sbori, cum îţi trec toate. Am acum un vis măreţ: să mă întorc în Rusia şi să mi se ducă faima peste tot...

Il poftea pe Pobedonosţev să vină să-i privească sborurile, dar acesta se hotărî să nu se mai ducă pe câmpul dela Châlons cât timp nu va obţine permisiunea să piloteze un avion. Stătea zile întregi întins în pat, citind romane despre aviaţie şi despre viitorul război. Unul dintre aceste romane, scris de un ofiţer german, intitulat „Aeropolis" era nespus de stupid. Descria o boală neobişnuită, ai cărei microbi se răspândiseră în lume cu o repeziciune înspăimântătoare. Boala aceasta era setea nestinsă de viteză. Izbucnise mai întâi în Orient. O armată galbenă de trei milioane de oameni, încărcată în sute de mii de avioane, apăruse pe neaşteptate deasupra

Europei. Se pornise un război în care pieriseră mai toți bărbații din Apus. Invingătorii nu cruțară decât pe tinerii cei mai voinici pe care îi luară în China, pentru a da naștere unei rase noi.

Un desenator plin de râvnă zugrăvise pe paginile cărții noile mașini de război, mașini ciudate și complicate, născocite parcă într'un chinuitor vis de groază. In fiecare zi, în vitrinele librăriilor apăreau volumașe cu coperți multicolore, închinate viitorului război și grandioaselor lupte aeriene, bătăliilor dintre diviziile de aviație și cele mai puternice flote din lume.

In discuțiile necontenite asupra viitoarelor lupte, în titlurile senzaționale ale articolelor de gazetă, în însuși cerul Parisului se simțea ceva turburător, ceva care semăna groaza în suflete.

După ce sosi la Mourmelon, Bâcov se mai linişti puțin, iar în ziua când trebuia să sboare cu Bembrov se învioră de-a-binelea.

Işi aduse aminte de ștrengăriile din anii copilăriei și, plimbându-se pe terenul de aterizaj, se hotărî să-l necăjească puțin pe Bembrov. Acesta se apropiase de avion, cercetase îndelung montanții, ciocănindu-i, controlase cu grijă comenzile, lovise roțile cu bastonul. După ce se încredință că nu era chiar atât de ușor să rupi o roată de avion, se mai înveseli puțin.

— Ce zici, sburăm ?

Bembrov își luă tacticos locul în avion. Motoarele fură puse în funcțiune. Bâcov apucă manșa cu mâna dreaptă.

„Las' că te plimb eu", își zise aviatorul și începu să descrie cercuri mari în văzduh. Bembrov se prinse cu toată puterea de montant și închise ochii. Nu țipa și nici nu-i trăgea pumni în spate lui Bâcov, cum făceau uneori pasagerii mai nervoși. Mormăia doar încetișor pe sub mustață :

— Ah ! Imi vâjâie urechile ! Ah ! Imi bate inima ! Ah ! Am amețeli.

Oricât se strădui Bâcov, nu izbuti totuși să-l sperie pe Bembrov. Acesta era un om practic, un om de afaceri și, la nevoie, ar fi întreprins o călătorie și în lună, închizându-și ochii și ținându-se bine de montanți.

— Cum te-ai simțit în timpul sborului ? îl întrebă Bâcov.

— Pot să-i raportez domnului Levcas că într'adevăr ai învățat foarte bine să sbori.

— Nu m'am ridicat cumva prea sus ?

— Prea sus ? Asta se cheamă sus ? Ințeleg să fi fost la vreo două mii de metri...

Luându-și rămas bun dela Bâcov, îi spuse :

— Așteptăm să te înapoiezi în Rusia. Vino cât mai repede. Ziarele din orașul nostru scriu zilnic despre dumneata.

Işi răsuci apoi mustața neagră, își puse șmecherește melonul într'o parte și părăsi câmpul dela Châlons.

...In cele din urmă Pobedonosțev începu și el instrucția de sbor cu Monsieur Rigault. Cât timp n'avusese nimic de făcut, studiase cu de-amănuntul construcția aparatului „Farman" și aceasta îi fu de folos în primele zile ale instrucției. Monsieur Rigault îl învăța metodic, fără grabă. De obicei nici nu vorbea, ci executa singur mișcarea, iar lui Pobedonosțev nu-i rămânea decât s'o repete întocmai după instructor.

Pobedonosțev ar fi vrut să sboare chiar din prima zi, dar Monsieur Rigault scoase din hangar un avion vechi care trebuia reparat și începu să-i arate cum se iese din carlingă în caz de accident, uneori sărind repede, iar alteori mai încet. Pobedonosțev repetă cu multă sârguință, deși cam neîndemânatic, toate mișcările lui Monsieur Rigault. Acesta nu spunea

nimic, dar se încrunta, dădea supărat din cap şi arăta din nou cum trebue să zăboveşti o clipă şi apoi să sări din avion.

Tentenicov se apropie de ei şi le făcu un semn de salut cu mâna.

— Ce faci, măi frate? spuse el, zâmbind şi arătându-şi dinţii mărunţi. Aşa n'o să poţi sbura niciodată: când o să te ridici în văzduh, n'o să mai ai timp să te gândeşti. Vezi, mie mi-a venit uşor chiar dela început. Ştiam doar de mic să stau la volan. Pe când tu, la liceul tău, cred că n'ai prea învăţat tehnica, ci mai mult ai tocit la latină...

— Merge prost, rosti Monsieur Rigault. Tare prost. Mai fă câteva exerciţii şi singur, că eu mă duc deocamdată la masă.

Monsieur Rigault se întoarse după vreo două ceasuri, se uită câtva timp la săriturile lui Pobedonosţev, nu-i spuse nimic, dar porunci ca avionul să fie dus înapoi în hangar. Pe drum, când se întorceau în sat, Pobedonosţev voi să-i pună câteva întrebări instructorului, dar nu se putu hotărî să deschidă vorba. Merseră, astfel, tăcuţi.

La despărţire, Monsieur Rigault îi spuse:

— Mâine repeţi ce-ai învăţat. O să lucrezi cu mecanicul. Eu o să viu spre seară, să controlez ce ai făcut.

Intors acasă, Pobedonosţev îl găsi pe Tentenicov scriind ceva.

— Uite, vezi, stau şi scriu, scriu la Petersburg. Tare mi-e dor de meleagurile patriei...

Pobedonosţev se aşeză pe pat şi-şi propti coatele pe genunchi.

— Nu prea eşti în apele tale! Nu merge bine? îl întrebă Tentenicov. Se vede că treaba asta nu-i de tine. Dacă n'o să te descurci deloc, lasă-te de sbor. Dar să nu te plângi.

Pobedonosţev se supără; nu răspunse însă nimic şi rămase astfel nemişcat până în zori. La şapte dimineaţa se înfiinţă pe aerodrom.

Spre seară trecu pe acolo şi Monsieur Rigault. Urmări felul în care elevul executa cele învăţate ieri, apoi se apucă să-l înveţe cum să ruleze pe pământ.

— Mâine facem repetiţie, spuse el la despărţire.

Uneori, lui Pobedonosţev i se părea că nu va fi niciodată în stare să se ridice în aer. Intr'o seară, pe când se întorcea la Mourmelon-le-Grand, se gândi să se înapoieze cât mai curând în Rusia. Se sperie însă îndată de acest gând.

— Ce bine că ai venit, spuse Tentenicov. Hobotov ne-a invitat la restaurant. E o mică serată.

— Nu mă duc.

— Cum se poate? O să se supere.

Sosiră la restaurant după ora nouă. Monsieur Rigault se plimba prin sală cu un aer important, pufăind din pipă.

— Ei, cum mai merge? îl întrebă el pe Pobedonosţev. Faci progrese?

Pobedonosţev roşi, dar Monsieur Rigault îl privi cu o sinceră mirare.

— Mi-e tare milă de Hobótov. E un om atât de drăguţ, dar nu-i făcut pentru aviaţie.

Luându-l pe Tentenicov de braţ, Monsieur Rigault îl duse în celălalt capăt al sălii. Cum izbutiseră să se înţeleagă, nu se ştie. Totuşi, oricât de ciudat ar părea, în ultimele zile Tentenicov nu mai avea nevoie de tălmaci.

Hobotov intră, zâmbind vesel, cu pălăria pe ceafă. Bătu din palme. Proprietarul restaurantului veni în fugă spre el, îi oferi o ţigară de foi şi, aplecându-se cu respect la urechea lui Hobotov, începu să mişte grăbit din buzele-i groase.

„Cum poate Hobotov să fie atât de vesel, chiar fericit, într'o clipă când soarta lui a şi fost hotărîtă? îşi spuse Pobedonoştev. Cât de îngrozitor e să te înapoiezi în Rusia după o înfrângere! Să ştii că niciodată n'o să te mai înalţi spre cer..." Deodată îi trecu prin minte că şi pe el îl aştepta aceeaşi soartă. Işi imagină întoarcerea sa ruşinoasă la Petersburg, se văzu singur pe peronul gării din Varşovia, într'o manta de ploaie, cu şapcă şi un geamantan mic în mână. Işi închipui discuţia aprinsă cu tatăl său, figura emoţionată a surorii sale, zâmbetele ironice ale prietenilor... Nu, nu se va da bătut, pentru nimic în lume! Oricâte sforţări l-ar costa, va deveni şi el pilot la fel ca Bâcov şi Tentenicov.

In sala restaurantului zarva se înteţea. Incepuse să cânte pianul.

Elevii şcolii de sbor stăteau aşezaţi la o masă mare. Hobotov alerga dela un capăt al sălii la celălalt, dădea dispoziţii, vorbea cu unul, glumea cu altul, sorbea din mers cupe mari cu vin şi izbutea să ia parte şi la conversaţia generală.

— Stai jos! îi strigă el lui Pobedonoştev. De ce ai rămas aşa singur?

Pobedonoştev se retrase de lângă fereastră şi aruncă o privire plină de tristeţe spre cei aşezaţi la masă.

— Vino lângă mine, îi strigă Tentenicov. Ţi-am pregătit de mult un loc.

Pe la miezul nopţii, după ce toată lumea se cam îmbătase, Hobotov începu să joace dansuri naţionale ruseşti. Invitaţii băteau cu toţii din palme. Pobedonoştev îşi pusese coatele pe masă şi stătea aşa, nemişcat, cu capul proptit în pumni. Numai doi dintre cei de faţă rămăseseră treji: Bâcov şi Tentenicov. Atraşi unul spre altul de acelaşi imbold care leagă întotdeauna pe oamenii cu capul limpede în mijlocul unor comeseni cherchelIţi, şedeau alături şi discutau cu glas scăzut.

Hobotov se apucă să spargă pahare, trântindu-le de podea. Restauratorul, speriat, încerca să-l depărteze de masă.

— Ascultaţi-mă pe mine: eu de aviaţie nu mă las. N'am reuşit să ajung pilot, dar într'un fel sau altul tot de aviaţie o să mă ocup. Măi. Bâcov, nu te mai lăuda atâta cu puterea ta. Când o să vă întoarceţi în Rusia, o să fiţi toţi la cheremul meu... O să vedeţi voi ce fel de om e taică-meu... E prieten cu Gucicov în persoană. Intreaga Zamoscvorecie[1] se mândreşte cu capitalul nostru...

Bâcov ridică din umeri şi ieşi din sală. După el porniră încet spre uşă şi ceilalţi invitaţi.

A doua zi, Pobedonoştev se trezi târziu. Era cam ameţit. Cucul din perete cântă de douăsprezece ori.

„Ce-ar fi să nu mă duc astăzi? Monsieur Rigault o mai fi dormind încă? Nu! Trebue să mă duc la aerodrom... Trebue să strâng din dinţi şi să rabd totul — glumele prietenilor şi simpatia făţarnică a duşmanilor — trebue, în primul rând, să-mi încordez voinţa şi să-mi ating ţelul propus".

Monsieur Rigault îl aştepta, uitându-se supărat la ceas.

— Ce-i cu dumneata? Eşti gata?

Pobedonoştev porni să ruleze pe pământ, de data aceasta ceva mai bine ca înainte.

— Lasă-mă acuma să trec la comenzi.

Motorul urui puternic şi, înainte ca Pobedonoştev să fi avut timpul să-şi dea seama ce se petrece, o trâmbă de aer încărcat cu fum porni în jos, spre pământ.

---

[1] Partea de Sud a Moscovei, situată pe malul drept al râului Moscova. (N.T.)

„Sburăm, îşi spuse Pobedonoşţev, simţind o uşoară ameţeală. Elicea, sfânta elice, îl va înălţa pe om în văzduhuri”, îi trecură prin cap străvechile cuvinte ale unui învăţat. Deodată i se păru că avionul cade. Tresări şi se apucă cu mâinile de montanţi.

Monsieur Rigault se întoarse spre Pobedonoşţev şi văzându-l cramponat de montanţi, strigă supărat la el. Nu se putea desluşi niciun cuvânt, căci vuietul puternic al motorului acoperea vocea instructorului. Pobedonoşţev înţelese totuşi ce-i cerea Monsieur Rigault şi-şi desprinse mâinile de pe montanţi.

Sburară astfel timp de vreun sfert de oră. Apoi Monsieur Rigault începu să aterizeze. Pobedonoşţev trase în piept atât de mult aer, încât văzu negru înaintea ochilor şi simţi o imensă greutate apăsându-i tâmplele.

După două luni petrecute la Mourmelon, se ridicase, în sfârşit, în văzduh.

De altfel, Pobedonoşţev nu era singurul elev care-şi începuse instrucţia de sbor într'un chip atât de puţin reuşit. Unii îşi aşteptaseră şi mai mult rândul.

Chiar şi după primul sbor, lecţiile rămaseră tot atât de plicticoase ca şi înainte. Monsieur Rigault îl silea pe Pobedonoşţev să ruleze mereu pe pământ. Instructorul se purta foarte rece şi nervos şi numai o singură dată îi spuse, zâmbind politicos:

— Nu-i nimic, tinere, odată şi odată tot o să se împlinească prezicerile mele. Îmi place că eşti subţire şi înalt, aşa că poţi să sbori bine. În schimb cu Monsieur Ai-da-da, lucrurile stau cu totul altfel. Iţi jur că va veni ziua când avionul n'o să-l mai poată ţine şi o să se sfarme în bucăţi.

CAPITOLUL VII

Se împliniseră douăsprezece zile de când Pobedonoşţev începuse să ia lecţii de sbor. Venea în fiecare dimineaţă pe terenul de aterizaj, se împiedica în sârme, se aseza pe scăunelul din avion şi pornea să ruleze încet pe pământ. Era nostim să-l vezi: avionul lui sălta prin gropi şi hârtoape, în timp ce alţii sburau pe sus, prin văzduh. Pobedonoşţev ajunsese la concluzia că nu era pe lume om mai puţin norocos ca el şi încetul cu încetul se obişnuise să trăiască izolat, departe de toţi. La masă căuta să fie singur, nu se întâlnea cu alţi aviatori nici la cină, se plimba numai când ceilalţi dormeau. Dar ziua, în timpul instrucţiei, vrând-nevrând trebuia să ia parte la viaţa comună a aerodromului. Monsieur Rigault le spunea piloţilor că, spre deosebire de Bâcov şi Tentenicov, rusul acesta este un elev nu tocmai înzestrat.

— Salţi pe câmp ca un cocoş, îi spuneau unii râzând, nu-ţi mai rămâne decât să cânţi cucurigu.

— Nu s'ar putea să-ţi ajut? îl întrebau alţii, îndatoritori. Ii venea în clipa aceea să intre în pământ, cu avion cu tot.

Chiar şi Tentenicov râdea de el, făcându-i cu ochiul. Începuse să-i vorbească mai oficial, spunându-i „Gleb Ivanovici”, după obiceiul rusesc.

— Zi aşa, Gleb Ivanovici, se hlizea el, va să zică, sburăm şi noi, Gleb Ivanovici.

Şi nu-ţi puteai da seama dacă se bucura de insuccesele lui Pobedonoşţev sau voia numai să-i descreţească fruntea prietenului său printr'o glumă stângace, dar sinceră.

Oricum, Tentenicov era singurul om cu care Pobedonoşţev mai stătea de vorbă seara.

Intr'o dimineaţă, Pobedonoşţev primi o telegramă din Paris. Bâcov îl înştiinţa că-şi isprăvise cu bine treburile şi se va înapoia peste câteva zile în Rusia.

— Plecăm împreună, spuse Tentenicov. Ar trebui să vii şi tu cu noi la Paris. Zagorschi ne-a rugat să trecem şi pe la el.

— Crezi că mai e nevoie şi de mine? Pe lângă voi ce-mi rămâne de făcut? Ce fel de aviator mai sunt şi eu?

— Gleb Ivanovici!... îl certă prietenul lui. Gleb Ivanovici!... Ochii i se făcură deodată mici, plini de supărare.

După masă, Pobedonoşţev se urcă din nou în avionul său.

— Bine, bine, îi spuse Monsieur Rigault pe un ton de încuviinţare. In curând, cu ajutorul meu, o să ajungi să sbori.

Aceste cuvinte îl bucurară mult pe Pobedonoşţev, care se hotărî să nu mai facă instrucţie în acea zi.

Pentru prima oară după mai multe săptămâni dormi liniştit în noaptea aceea. Se trezi tocmai pe la amiază. Cineva îl trăgea de mână.

— Cine-i?

— Eu sunt. Nu-ţi mai recunoşti vechii prieteni? Nu-i frumos! Am venit să-mi iau rămas bun dela colegi. Plec mâine înapoi, în patrie...

Pobedonoşţev oftă. De mult aştepta, cu teamă, clipa aceasta ce trebuia neapărat să vină. Dar acum, când despărţirea de Bâcov devenise inevitabilă, se simţi deodată copleşit de tristeţe.

— Imi pare rău, grozav de rău, să mă despart de dumneata. Ştii, e înspăimântător când te gândeşti că totul nu se petrece decât o singură dată în viaţă, că niciodată nu se vor mai repeta întâlnirile noastre pe aerodrom, primele mele salturi pe câmpul de sbor, serile petrecute la cafenea... Şi dacă mai târziu vom reveni cândva pe aici, fără să vrem ne va veni în minte trecutul ca ceva trăit într'o viaţă străină de noi, şi de neînţeles...

— N'ar trebui să filosofezi atâta. De altfel, la vârsta dumitale asemenea raţionamente sunt explicabile... Dar să lăsăm asta: am ceva de vorbit cu dumneata.

— Poftim...

— Diseară vom pleca împreună la Paris. Am câştigat premiul întâi la trei concursuri şi astfel mi-am strâns destui bani ca să-mi cumpăr un aparat. Vreau să-mi iau de aici un avion ceva mai ieftin şi să angajez un mecanic pentru o jumătate de an. Vrei să-mi dai o mână de ajutor? Judecând după cele întâmplate data trecută, îmi aduci noroc.

— Vin cu plăcere.

La restaurant, îl găsiră pe Monsieur Rigault. Şedea la o masă cu o femeie înaltă cu părul negru şi ochi rotunzi de bufniţă.

— Plec, spuse Bâcov. La revedere, Monsieur Rigault.

— Cum aşa, pleci atât de repede? Instructorul se prefăcea că-i pare rău. Sper că vom rămâne prieteni. Dar Monsieur Ai-da-da, ce are gând?... Cât despre dumneata, Monsieur Pobedonoşţev, să nu-ţi pierzi curajul... In curând vom începe sborurile.

— A propos, spuse el după câteva clipe, apropiindu-se de masa la care luaseră loc Bâcov şi Pobedonoşţev. Aş dori să vă prezint soţiei mele. Iată, draga mea, pe domnii aviatori ruşi...

Madame Rigault zâmbi cu ifose şi mormăi ceva, şuierând din pricină că-i lipseau dinţii din faţă. Monsieur Rigault se înduioşă deodată până la lacrimi.

— Imi pare atât de rău să mă despart de dumneata, spuse el. Am petrecut atâtea luni împreună — şi iată că... Dacă pot, vin negreşit să te conduc, Monsieur Bâcov.

Seara, Bâcov şi Pobedonoştev plecară din Mourmelon cu omnibusul. Satul părea cufundat în somn. Pe cer nu se zărea niciun nor. Bătea un vânt puternic. In înălţimi licăreau stele mari. Pobedonoştev privea în sus şi se bucura de tot ce vedea: de cerul străveziu ca o apă, de stelele mari şi de lumina uşor trandafirie a lunii. Ii venea să nu se mai gândească la nimic, să nu-şi mai aducă aminte de nimic, să privească mereu înălţimile cerului care-l chemau spre ele.

— Când o să ajungă oamenii să poată sbura şi noaptea? îl întrebă el pe Bâcov, curmându-şi pentru o clipă firul gândurilor.

Sosiră la Paris noaptea târziu.

A doua zi, după orele opt, nedormiţi şi obosiţi de pe drum, se duseră la fabrica de avioane. Bâcov părea încordat şi cufundat în gânduri. Pobedonoştev nu scotea nicio vorbă.

Ajungând însă la fabrică, Bâcov se înveseli şi începu să-l necăjească pe Pobedonoştev care-şi tot freca pieptul cu pumnul stâng.

— Ai răcit? Ai dat în oftică? Sau, poate, te-a năpădit iar tristeţea?

— N'am nimic... Sunt doar emoţionat...

Se plimbară mult timp prin fabrică. Intr'o hală mare, cu ferestre înalte şi larg deschise, o pânză cauciucată atârna pe carcasa aripilor. Lucrătorii, stând ghemuiţi pe lângă carcase, păreau de departe nişte croitori. Un domn înalt, îmbrăcat elegant, se apropie de Bâcov, îi dădu bună ziua ca unui vechi prieten şi îi spuse prevenitor:

— Poftiţi, Monsieur Bâcov, avionul dumneavoastră se află în hala de alături...

— De unde mă cunoaşteţi? Pe cât îmi aduc aminte nu ne-am mai întâlnit.

— Sunt dator să vă cunosc. Numele aviatorilor ruşi au devenit celebre în Franţa.

Păşiră într'o hală mare cu plafonul boltit şi cu pardoseala din piatră, ştirbită pe alocuri. De-a-lungul pereţilor erau aşezate în şir egal monoplane şi biplane noi.

— Iată, spuse domnul cel înalt, apropiindu-se de avionul din margine. V'am pregătit aparatul acesta.

Bâcov îşi scoase haina şi începu să-l cerceteze, verificând cu cea mai mare atenţie fiecare amănunt al avionului. Examină în tăcere, cu un aer concentrat, scheletul de lemn al aripii, învelit în pânză, elicea, manşa şi şasiul.

După vreo douăzeci de minute, îşi puse din nou haina şi se îndreptă spre ieşire.

— Unde vă duceţi? îl întrebă domnul cel înalt.

— Mă întorc imediat. Mă duc să-mi caut mecanicul, care e la meeting, aici, alături de fabrica dumneavoastră.

— O să vă aştept.

La „meeting" — aşa se numeau pe atunci terenurile pe care se făceau sborurile de încercare — era lume puţină şi o atmosferă de plictiseală. Aproape toate avioanele se aflau în hangare. Doar un singur aviator, puţin

experimentat, se căznea să-şi ia sborul pe un „Bréguet" vechi, care părea să fi fost destul de încercat în bătălia aerului.

Mecanicii stăteau adunaţi pe lângă hangar. Lui Pobedonoşţev aproape că-i veni să plângă privind avionul care se legăna în toate părţile; cât de mult îi aducea aminte acest lucru de propriile sale păţanii... Bâcov se apropie de grupul mecanicilor care zâmbeau veseli. Mecanicii îl văzură pe aviator îndreptându-se tăcut spre ei. Unul care era mai aproape, un francez din Sud, mic de statură, cu nasul coroiat şi o beretă albastră, îl întrebă tare pe Bâcov:

— Pe cine căutaţi? Aveţi nevoie de ceva? Aici la meeting nu suntem obişnuiţi cu oameni tăcuţi. Sunteţi aviator?

— Da, sunt aviator şi caut un mecanic care ar vrea să plece în Rusia pentru o jumătate de an.

— In Rusia? întrebară mecanicii, înconjurându-l pe Bâcov. Păi dacă e vorba să plecăm atât de departe, atunci mai bine ne ducem în Sud, unde cel puţin e cald, pe când în ţara dumneavoastră sunt geruri cumplite.

— Cât aveţi de gând să plătiţi?

Un mecanic slab se apropie de Bâcov şi, ridicându-se în vârfuri, îşi petrecu braţul pe după umerii acestuia.

— Sunteţi foarte bogat?

— Nu. Nu sunt decât un fost telegrafist la căile ferate, şi acum, în urmă, m'am făcut aviator. Condiţiile mele sunt următoarele: împărţim cinstit pe din două orice câştig.

— Noaptea toate pisicile par frumoase, răspunse deodată mecanicul cel slab, aducându-şi aminte de o glumă veche a prietenilor săi. Apoi i se adresă lui Bâcov. Vă întreb pentrucă m'am săturat să fiu la cheremul impresarilor bogaţi... şi apoi, patronul meu m'a concediat acum un ceas...

— Vino cu mine în Rusia.

— S'ar putea să vin, răspunse mecanicul cel slab. Mi-ar place să văd Rusia, să-i cunosc oraşele, văile şi râurile... Mă numesc Dellier. Vă voi fi de folos. Sunt un mecanic bun, nu-i aşa? se adresă el francezilor strânşi în jur.

— Ştii, te-am mai văzut acum câtva timp, spuse Bâcov. Am fost odată cu prietenul meu la un cinematograf, unde te-am întâlnit.

— Eu nu-mi aduc aminte de dumneavoastră, mărturisi cinstit mecanicul. Cu toate că, la drept vorbind, mă duc aproape în fiecare zi să văd filme noi. Nu m'am plictisit încă de cinema. Nu ştiu de ce, îmi aminteşte de aviaţie: aceeaşi viteză, acelaşi ritm rapid.

— Adu-ţi aminte, cânta acolo unul cu bereta în cap şi dumneata îi ţineai isonul. Ce-i drept, n'am înţeles toate cuvintele...

Dellier izbucni în râs.

— Acum îmi amintesc şi eu. V'am văzut şi noi, şi nu ştiu de ce, ne-am zis numaidecât că trebue să fiţi ruşi amândoi.

— Ce ştii despre Rusia?

— Din păcate, foarte puţin. Ştim doar atât: că trebue să învăţăm dela ruşi cum se face o revoluţie. Mai ţinem minte anul 1905... Am fost şi eu de curând la o mare întrunire unde l-am văzut pe Lenin.

Pobedonoşţev era uimit de meseriaşii aceştia veseli, care nu semănau deloc cu oamenii care veneau de obicei pe câmpul dela Châlons. Se apropie de ei.

— Dar dumneavoastră, pe cine căutaţi? îl întrebă mecanicul cel slab.

— E prietenul meu, răspunse Bâcov. Bine, te iau cu mine în Rusia.

Dar trebue să ții seama de ceva. Se uită la ceas și începu să se grăbească. Serviciul dumitale începe peste treizeci de minute.

Dellier porni în fugă spre hangar. Peste vreo zece minute se întoarse cu un geamantănaș.

— Sunt gata. N'am avut încă timp să mă însor, altă avere decât geamantanul ăsta n'am și nici nu sunt deprins să stau prea mult pe gânduri când e vorba să iau hotărîri mari. Și apoi mi se pare că sunteți un om cumsecade... Când plecăm în Rusia? Cât despre voi, se adresă el celorlalți mecanici, bătându-se cu pumnul în piept, vă rog să mă primiți cât mai bine la întoarcerea mea din Rusia.

Bâcov se grăbea. Dellier îl urmă, săltându-se ușor în mers.

— Tot sburând, m'am desvățat să mai umblu pe jos, spuse el. Unde mergem?

— La fabrică, să cumpărăm un avion.

Domnul cel înalt se plimba încet, ca și mai înainte, prin hală.

Bâcov se apropie de el:

— Iată și mecanicul meu! L-am angajat chiar acum. Pleacă cu mine în Rusia.

Fără să mai stea pe gânduri, Dellier se băgă pe sub avion, moșmoni îndelung pe acolo, mormăind ceva printre dinți, apoi trecu la cercetarea motorului. Devenise dintr'odată neașteptat de grav și examină în tăcere supapele, de parcă ar fi oficiat un serviciu divin.

— Ați controlat avionul? întrebă Dellier.

— Da.

— Ia-ți găsit ceva defecte?

— Defecte? După părerea mea, n'are niciun cusur. Avionul e nou de tot...

— Dar motorul?

— Ascultă-mă, Dellier, de aceea te-am și adus pe dumneata, ca să controlezi motorul.

Domnul cel înalt îl urmărea atent pe Dellier, mișcându-și degetele încet și cu multă băgare de seamă, ca și cum ar fi fost vătămate.

— Ați fost cât p'aci să plecați în Rusia cu un motor vechi. Cred că acesta a mai lucrat de multe ori. Uitați-vă, supapele au fost doar puțin curățate. Mi se par cam arse.

— Nu se poate! Firma noastră nu vinde motoare vechi. Suntem surprinși să auzim asemenea învinuiri din gura unui francez.

— Sunt francezi și francezi. Dar uitați-vă mai bine la supape.

Domnul cel înalt se învinețise la față de mânie.

— E un motor splendid. Totuși, dacă insistați, voi da dispoziții să-l schimbe.

Ieși din hală, încovoindu-și ușor spatele.

— Ce ziceți de asta, nu se putea domoli Dellier, ce obrăznicie! Gândiți-vă numai: montând un motor vechi câștigă câteva sute de franci, iar nouă ne primejduește viața!

— Vasăzică, de ăștia sunt! exclamă Pobedonosțev. Dar spune-mi și dumneata: există mulți eroi adevărați în aviație?

— Eroi?... Firește că sunt printre ei și eroi. Există și martiri. Dar și printre eroi cunosc vreo câțiva care-și riscă viața numai și numai de dragul banilor.

— Bine, dar viața e mai scumpă decât banii.

— Mulţi dintre ei devin un fel de jucători pătimaşi. Intr'un asemenea joc patronul nu-şi riscă decât banii, pe când miza aviatorului e propria sa viaţă.

In ultimele săptămâni, Pobedonoşţev începuse să privească altfel multe lucruri. Şi totuşi, de câte ori în relaţiile dintre oameni afla o minciună sau o viclenie, nu se putea împăca cu gândul că printre aviatorii care îşi riscă în fiecare zi viaţa şi brăzdează cu îndrăzneală necuprinsele întinderi ale cerului, există şi oameni în stare să se poarte cu atâta nepăsare faţă de ceea ce e mai important în înalta lor chemare.

— Aviatorii ar trebui să devină altfel de oameni, îi spuse el lui Bâcov. Fiecare să fie mai bun...

— Te gândeşti la o autoperfecţionare după metoda adepţilor lui Tolstoi? E un vis zadarnic, care nu va duce la nimic folositor.

— Vorbesc de firea omului, în genere...

— Adevărul e altul: trebue să iei oamenii aşa cum sunt.

— Şi să le ierţi părţile rele?

— Nimic nu trebue iertat. Trebue să-i transformi pe oameni... să-i ajuţi să crească... Mă uit la dumneata şi la Tentenicov: nu mai sunteţi prieteni atât de buni ca înainte. A început să râdă de dumneata pentrucă n'ai avut norocul lui şi pentrucă, îmbătat de primele sale succese, crede că va ocupa locurile cele mai de frunte din lume. Are nădejdi mari, pe măsura sufletului său. Dar după ce viaţa o să-l mai dea pe brazdă, o să vadă şi el cât de greu îi vine unui om care munceşte şi care nu se poate bizui decât pe munca lui. Şi atunci n'o să mai rămână nimic din îngâmfarea de azi a viteazului nostru de pe Volga. Atunci o să-i fie şi lui ruşine că a râs de dumneata şi că a umblat cu nasul pe sus.

Pobedonoşţev voi să obiecteze ceva, dar Bâcov îşi scoase ceasul din buzunar şi clătină îngrijorat din cap.

— Ne-am luat cu vorba şi trebue să mai trecem şi pe la Zagorschi. Vine lume astăzi la el. Dellier, deocamdată îţi spun la revedere, dar diseară te aştept la hotel. Termină-ţi toate treburile mărunte. Şi nu uita că mâine plecăm. Trebue să pregătim avionul pentru transport.

— Mâine o să vin să te petrec, spuse Pobedonoşţev.

— Nu, nu! Să nu vii! O să am prea multe de făcut înainte de plecare. In schimb, când o să ajungi acasă, în Rusia, să treci imediat pe la mine. O să fiu bucuros să te văd.

Luară o maşină şi peste douăzeci de minute urcau scara spre apartamentul lui Zagorschi.

Tentenicov venise devreme la Zagorschi şi începuse numaidecât o discuţie aprigă cu acesta. Zagorschi se plimba dintr'un colţ în altul al camerii, păşind încet şi fără sgomot pe covor, respingând cu vocea sa joasă şi liniştită argumentele adversarului său. Hobotov şedea ceva mai la o parte şi fuma.

După ce îi salută pe noii veniţi, Zagorschi reluă discuţia cu Tentenicov, întreruptă de venirea lor.

— Deocamdată n'avem fabrici de avioane şi suntem nevoiţi să le cumpărăm din străinătate. Aş putea să vă povestesc multe despre condiţiile în care suntem siliţi să le achiziţionăm. Producătorii francezi de avioane se tem că odată şi odată vom învăţa şi noi să ne construim avioane la noi în ţară. Ar vrea să depindem mereu de fabricanţii de avioane din Apus. Fără lucrările ştiinţifice ale învăţaţilor ruşi, avioanele n'ar fi putut niciodată să se ridice în văzduh. Primul avion din lume a fost construit de Mojaischi,

un ofițer din Petersburg. Dar presa mondială trece intenționat sub tăcere invențiile rusești. Citind-o, te înfurii de-ți vine uneori să începi să dai cu pumnii.

— Eu așa cred... spuse Tentenicov. Stătea așezat pe marginea scaunului și-i arunca lui Zagorschi priviri piezișe. Cred că, de îndată ce ne vom face și noi fabrici de avioane, nemții o să se apuce să cumpere toate acțiunile.

— Nu înțeleg de ce mai discutăm, exclamă Zagorschi. Doar și eu spun același lucru.

Pe masa rotundă era pregătit totul pentru ceai. Intr'un coșuleț împletit, aștepta o legătură de covrigi rumeniți.

— E plăcut să bei ceai cu covrigi, spuse Zagorschi. Mi i-a adus cineva dela Petersburg.

Tentenicov se așeză alături de Pobedonosțev. Inchizând ochii, îi puse mâna pe genunchi.

— Vasăzică așa, Gleb Ivanovici... La revedere, pe curând, cum s'ar zice...

— Domnilor, spuse Zagorschi, sorbindu-și ceaiul dintr'un pahar mare, gravat cu un izvod încâlcit, astăzi cei mai mulți dintre voi își iau rămas bun dela Paris. In ce mă privește, ajutorul pe care vi l-am dat nu intra în îndatoririle mele pe linie de serviciu. Dar nu știu cum s'a întâmplat că fiecare, sosind în Franța, venea mai întâi la mine. Vreau să vă spun, adăugă el pocnind din degete și uitându-se la Bâcov, cât de mult m'au bucurat succesele voastre. Un muncitor o duce greu în străinătate. Cunosc povestea unui om interesant, un minunat inventator rus. A venit în Franța acum vreo douăzeci de ani, aducând cu el proiectele unui aparat de sbor pe care nădăjduia să-l construiască la Paris. Venise aici fără să știe o boabă franțuzește, ținându-și strâns la piept proiectele. Și totuși, aceste proiecte i-au fost furate, iar el a fost luat drept spion, din pricina pantalonilor săi largi și a cămășii rusești încheiată într'o parte. Era cât p'aci să fie spânzurat. Pățaniile lui n'au fost tocmai plăcute. Iar în vremea noastră... Să luăm de pildă, cazul lui Serghei Bolotov. Cred că dumneata, Bâcov, îți mai aduci aminte de el. Avionul lui stătea pe câmpul dela Châlons așteptând sborurile de încercare. Nenorocul a vrut ca deasupra Mourmelon-ului să se abată un uragan năprasnic care a măturat și hangarul acoperit cu prelate, și odată cu el și avionul... Mihail Efimov le-a arătat francezilor că aviatorii ruși știu să cucerească cele dintâi premii la cele mai grele concursuri.

— Aș putea să bat aici recorduri mari, dar nu-i chip să scap de Levcas, spuse Bâcov. Dacă mai puteam rămâne încă două luni, aș fi împărțit cu Mihail Efimov primele locuri la toate concursurile.

— Tare mi-e dor de Rusia! oftă Tentenicov. La drept vorbind, nu ne-a mai rămas acum decât o singură cale — aceea spre glorie. Mă întreb de ce am mai învățat noi să sburăm, dacă nu-i niciun rost de câștig?

Bâcov îl privi cu mirare.

— Da, mă bucur foarte mult că mă voi întoarce în Rusia și voi porni să sbor prin toate orașele de provincie. Avem la noi în țară mii de orașe, o să ne ajungă până la bătrânețe...

Zagorschi se sculă dela masă și se apropie de Pobedonosțev.

— Ei, cum mai merge? Ai sburat?

— Zilele astea o să sbor pentru prima dată singur, răspunse Pobedonosțev, ridicându-se la rândul său dela masă, ținându-și mâinile lipite de corp și vorbind în șoaptă ca să nu-l audă decât Zagorschi. M'a otrăvit atâta ghinion. In ultimul timp sufăr de niște dureri de cap, de-mi vine să

cred că mă prăpădesc. Şi taică-meu suferea la fel. Uneori, noaptea i se urca tot sângele în cap de nu mai izbutea nici să deschidă ochii. Şi atunci stingea lumina din odaie şi se rostogolea pe pat de durere.

— Stăpâneşte-ţi nervii. Sunt mulţi aviatori care nu izbutesc chiar dela început. De altfel, dumneata vii pentru prima dată în contact cu maşinile!

— Fireşte, e bine de cel care pleacă cu bani mulţi, spuse Tentenicov, uitându-se la Bâcov. Cât despre mine, credeţi-mă că plec fără un ban în buzunar. Atâta nădejde trag şi eu: că o să închei vreun contract mai cumsecade.

Nimeni nu mai avea chef de vorbă. Şedeau cu toţii, tăcuţi, gândindu-se la sborurile şi la încercările viitoare. Tăcea până şi Tentenicov, jucându-se cu brelocurile căpătate ca premii, prinse de lanţul aurit şi masiv al ceasului.

— Domnilor, începu Zagorschi, vrând să ţină o cuvântare de rămas bun. Se răsgândi însă, se apropie de Bâcov şi-i strânse cu putere mâna. Mi-am pus în voi toate nădejdile... Dar acum, la plecare, să stăm puţin jos, după datina noastră rusească.

— Unde mergem? întrebă Pobedonosţev, după ce aviatorii ieşiră în stradă şi-şi aprinseră ţigările.

— Eu o iau la dreapta... singur... spuse Tentenicov. Ii era parcă teamă să nu se ia cineva după el. La revedere, Gleb Ivanovici, la revedere, Bâcov.

— Vrei să mă conduci? îi spuse Bâcov lui Pobedonosţev. Trecură strada, cotiră într'o ulicioară şi se îndreptară încet spre hotel. M'am deprins cu dumneata. Nu sunt cine ştie ce sentimental, dar îmi pare rău că mă despart de dumneata. Mi-ai ajutat cu dragă inimă.

— Lasă astea! Eu ar trebui să-ţi mulţumesc dumitale. Eşti singurul om alături de care mă simt bine.

— Mă bucur. Acum ne despărţim. Dar în Rusia va trebui negreşit să ne revedem şi să fim buni prieteni.

Pobedonosţev se duse de-a-dreptul la gară, îşi cumpără biletul, şi tot drumul până la Mourmelon nu se mişcă de lângă geam. Dela gară porni pe jos spre casă. Desigur, mâine va ploua toată ziua şi va fi nevoit să rămână acasă. Pobedonosţev se întristă la gândul că a doua zi nu-l va mai vedea nici pe Bâcov, nici pe Tentenicov, ci numai pe Monsieur Rigault, care-şi va mângâia urechile-i păroase şi va spune, sorbind din vinul ieftin de Bourgogne şi plescăind din limbă:

— Ţine minte, prietene, că Monsieur Ai-da-da are s'o păţească până la urmă şi chiar rău de tot. E mult prea greu pentru a sbura. Ar fi trebuit să se facă atlet, campion la ridicarea greutăţilor, nu pilot.

„Of, doamne, cât timp o să mă mai chinuesc pe aici!" Pobedonosţev numără pe degete zilele rămase şi văzu că mai erau încă patruzeci.

„In sfârşit, va începe şi pentru mine viaţa, îşi zicea el, plimbându-se prin odaie. Mă voi întoarce în ţară şi voi deveni tot atât de renumit ca şi Efimov..."

Se simţi cam ruşinat şi, pe dată, îi cedă lui Bâcov jumătate din gloria sa viitoare.

„Lui Bâcov i se cuvine neapărat, îşi zise el. O să-i dau şi lui Tentenicov o mică parte. De ce să mi-o păstrez numai pentru mine?"

Se apropie de fereastră. Din când în când răzbătea până la el ţipătul pătrunzător şi mânios al unei păsări de noapte. In casele dela marginea Mourmelon-ului se aprindeau primele lumini premergătoare zorilor. Un

fluture mare bătea în geam, fremătând din aripile sale multicolore. O muscă întârziată se învârtea, bâzâind în jurul lămpii.

Dintre oamenii pe care Pobedonoşţev îi cunoscuse în ultima vreme, cei mai interesanţi erau Bâcov şi Tentenicov. Simţea înfiripându-se treptat prietenia dintre el şi Bâcov. In schimb relaţiile sale cu voinicul de pe Volga deveniseră tot mai anevoioase. De când cu norocul care dăduse peste el, Tentenicov se făcuse mult mai răutăcios.

Incă de pe vremea când era licean şi citea descrierile sborurilor cu balonul, Pobedonoşţev fusese puternic impresionat de gestul mărinimos al unui savant. Când balonul începuse să coboare, înainte de a ajunge în dreptul malului, văzând că nici aruncarea lestului nu le mai putea fi de folos, savantul voise să se arunce în lac pentru a scăpa viaţa pilotului. Acesta însă îl oprise. Vântul care se stârnise deodată le scăpase viaţa.

Uitându-se la Tentenicov, Pobedonoşţev îşi zicea uneori că omul acesta n'ar fi fost în stare de o asemenea faptă eroică şi-l condamna în gând. Simţea totuşi că poate, mai târziu, se va împrieteni şi cu Tentenicov. Il atrăgea forţa voinicului de pe malurile Volgăi, îndrăzneala sa fără seamăn, hotărîrea-i dârză, de neînfrânt de a-şi trăi cu adevărat viaţa.

CAPITOLUL VIII

Nicolai Grigoriev veni la Bâcov însoţit de un tânăr blond, spătos, care purta o haină neagră şi un melon pe cap.

— Iţi prezint pe vechiul meu prieten, Serghei Sergheevici Vahruşev, spuse Nicolai. A activat ani de-a-rândul în Caucaz, îl cunoaşte pe Stalin cu care a lucrat la Bacu, a îndeplinit multe sarcini importante pe care i le-a încredinţat Partidul. A petrecut doi ani în străinătate şi acum se înapoiază în Rusia, ca şi noi. Numai că din pricina situaţiei sale ilegale e nevoit să aleagă alte căi. Dar nu e singur aici: are un băiat de vreo şapte ani pe care va trebui să i-l ducem noi, la maică-sa, în Tula. Serghei Sergheevici nu va putea să-l ia cu el. Călătoreşte cu un paşaport străin şi băiatul nu-l poate însoţi. Nici nu-ţi închipui ce dor mi-e de Rusia, oftă Nicolai. E drept că nu mai am mult de stat aici, totuşi, mi-e atât de dor de ţară, de parcă nici nu-mi vine să cred că o să mai ajung vreodată până la graniţă. Pentru orice eventualitate, o să-ţi dau o adresă. S'ar putea să-ţi prindă bine... Dacă vrei să afli unde este Serghei Sergheevici, să treci pe la mine. Iar de băiat, te rog foarte mult, să ai tu grijă. Iţi dai seama că nu-l putem lăsa în Franţa. Chiar şi lui Serghei Sergheevici îi pare rău acum că l-a adus dela Tula.

— Şi unde e puştiul?

— Să treci mâine pe aici să-l iei, înainte de a te duce la gară.

Rămaseră toţi trei până noaptea târziu şi avură timp să discute multe lucruri. De fapt, vorbea mai mult Nicolai şi Vahruşev. Tăcut de felul său, Bâcov asculta, făcând numai uneori câte o observaţie. Vahruşev le povesti despre tinereţea sa, despre felul cum lucrase la Bacu şi despre întâlnirile sale cu Stalin. Chipul marelui revoluţionar despre care şi Nicolai şi Vahruşev vorbeau cu atâta dragoste pusese stăpânire pe închipuirea lui Bâcov.

De câte ori începea să se gândească la succesul său, Bâcov simţea din ce în ce mai tare că singurul adevăr pe lume era acela căruia Nicolai îşi închinase toată viaţa şi toate puterile sale. Şi în sufletul lui Bâcov creştea

nestăvilită dorința de a se pune în slujba acestui adevăr, așa cum făcuseră și oamenii care discutau acum fără grabă în camera aceasta liniștită dintr'un hotel parisian.

A doua zi, la ceasurile șapte, Bâcov trecu pe la Nicolai.

Un băiețel bălai, îmbrăcat într'un costumaș roz de lână, ședea pe un geamantan și se uita într'o carte cu poze.

— Să vă prezint, spuse Nicolai, ridicându-l pe băiat de coate. Asta-i Vania. Să mi-l duci acasă... repede ca avionul.

— Cu avionul merg, dar cu trenul nu! zise cu încăpățânare Vania.

— O să mai vedem noi, îi spuse Bâcov. De data asta cel care hotărăște nu ești matale, ci eu. Dacă vreau, te duc cu trenul, și dacă nu, te duc și pe jos.

— Așa crezi? spuse supărat Vania. N'o să te ascult!

— Nu-mi plac băieții neascultători.

Vania se supără pe Bâcov, tăcu și se cufundă din nou în cartea cu poze. Ii arunca totuși din când în când câte o privire piezișă. Omul acesta înalt și puternic, cu dinții albi, care îi vorbise atât de aspru, avea ceva care-i stârnise curiozitatea.

— Atunci ne-am înțeles: duci băiatul de-a-dreptul acasă, mai repetă odată Nicolai.

— Bine.

— Duci și geamantanul tot la Tula. E cu lucrurile lui Vania.

— Cât e ceasul?

— Cred că ar fi timpul să porniți... La revedere.

— Să mergem, îi spuse Bâcov băiatului și-l luă de mână.

Vania îi aruncă lui Bâcov o privire supărată și-și trase mânuța din mâna lui puternică.

„Ce mai belea! se gândi Bâcov. N'am avut de lucru și m'am încărcat cu comisioanele altora! Cred că e cam răsgâiat băiatul".

Era însă prea târziu ca să-și mai schimbe gândul. Mașina îi și aștepta la scară. Se însera.

Viteza înfrânse rezistența copilului. Se uită la șofer, mai dădu încăodată mâna lui Bâcov la o parte, dar în privirea lui nu mai era supărarea de mai înainte.

— Monsieur Bâcov, îl strigă cineva, grăbit și vesel. Bâcov se întoarse și-l văzu pe Dellier.

— Insărcinarea pe care mi-ați dat-o a fost îndeplinită. Avionul a fost încărcat. Trenul pleacă peste treizeci de minute.

— Plecăm? întrebă Vania supărat. De ce n'a venit și tăticu la gară, așa cum mi-a făgăduit?

— E ocupat, răspunse șovăind Bâcov.

— Aveți un băiat? Minunat copil! Și nu mi-ați spus nimic! Dar mama lui unde e? întrebă Dellier zărindu-l pe Vania.

— Mama? repetă Bâcov, pierzându-și cu desăvârșire capul. Deocamdată n'are mamă...

— A! Ințeleg... înțeleg... Dar ar fi timpul să ne urcăm în tren.

Băiatul nu voia să se suie în tren și lui Bâcov îi păru din nou rău că-și luase o asemenea sarcină.

...Trenul se apropia de granița Rusiei. Bâcov, tras la față și palid, îl ura acum din tot sufletul pe băiețel. In schimb, băiatul începuse să se

învețe cu el și-i arătă chiar câteva din scamatoriile învățate cu doi ani înainte dela un scamator zdrențăros din Tula.

Pe măsură ce se apropiau de Rusia, Dellier era din ce în ce mai emoționat și stătea ceasuri întregi la fereastră.

Când trenul, apropiindu-se de graniță, își încetini mersul, se repezi și Bâcov la geam. Zări de departe ogoarele țării, iar deasupra lor cerul luminos al patriei.

Și cu toate că se bucura atât de mult să revadă cerul acesta scump al Rusiei, vâlcelele și tufișurile joase, care se târau încet spre miazănoapte, de cealaltă parte a frontierei, simțea necontenit o strângere de inimă: se gândea la explicația cu Levcas care-l aștepta acasă.

In timpul șederii sale în străinătate, Bâcov simțise foarte adânc dragostea lui pentru Rusia. Dar acum, în urma convorbirilor cu Nicolai și cu Zagorschi, dragostea aceasta era amestecată cu un sentiment amar, chinuitor. Nicolai și Zagorschi nu aveau același fel de a gândi și totuși, amândoi, luându-și rămas bun dela Bâcov înainte de plecare, îl preveniseră pe aviator că-l vor aștepta grele încercări.

— Cu alte cuvinte să nu-mi fac niciun fel de iluzii? îl întrebase posomorît Bâcov pe Nicolai Grigoriev. Să nu cred în ziua de mâine a aviației ruse?

— Ba nu, să crezi, trebue negreșit să crezi în asta, îi răspunsese convins Nicolai. Dar nu trebue să uiți nicio clipă că desvoltarea aviației în Rusia va începe numai după revoluția care e gata să izbucnească...

Da, într'adevăr, în Rusia se născuseră destule talente. Crescuseră din belșug pe pământul ei negru și darnic. Și în domeniul aviației, oameni luminați deschideau cu îndrăzneală o cale largă. Toți aviatorii cinstiți vorbeau cu multă stimă despre învățatul rus, profesorul Jucovschi.

Jucovschi își închinase întreaga viață teoriei aviației. In domeniul cercetărilor asupra problemelor fundamentale ale aviației deschisese căile studiului teoretic pentru mai multe decenii. Fără lucrările lui Jucovschi n'ar fi fost cu putință succesele celor dintâi constructori care făuriseră avioanele greoaie de prin 1910, aparate ce porniseră cu îndrăzneală să cucerească văzduhul. Constructorii și piloții care făceau sboruri de încercare urmau calea arătată de Jucovschi și de marele lui elev și colaborator, Ciaplâghin. Pecetea puternică a geniului lui Jucovschi rămăsese întipărită asupra desvoltării aviației din lumea întreagă. Contemporanul său, Țiolcovschi, care nu se bucurase de o recunoaștere oficială din partea guvernului țarist și fusese lipsit de cele mai elementare mijloace pentru munca științifică, făcuse totuși timp de mulți ani cercetări stăruitoare în domeniul motoarelor cu reacție și al navigației în spațiile interplanetare. Descoperirile și cercetările teoretice ale lui Țiolcovschi erau însușite de cercetătorii germani și americani. Lucrările învățatului rus nu purtau ștampila străină și de aceea erau trecute sub tăcere... Iar dacă până și calea acestor mari savanți fusese atât de grea, de bunăseamă că unor aviatori de rând, ca de pildă Bâcov, Tentenicov, Pobedonoștev, nu le va fi ușor să-și croiască un drum în viață.

...Un băiat care plânge, ștergându-se la ochi cu pumnul, un jandarm care se plimbă pe peronul gării de frontieră trăgându-și după el sabia întocmai ca o coadă, niște fete tinere care se țin de mâini și cântă încet un cântec de jale, teii înfloriți și un corb sburând peste graniță — iată cum îl întâmpină Rusia pe aviatorul care se întorcea acasă după o scurtă despărțire.

CAPITOLUL IX

Sosiră la Moscova în zorii zilei. Când Bâcov deschise ochii, Vania mai dormea încă pe banca de jos, cu mâinile sub cap, mişcându-şi încetişor buzele în vis. Dellier stătea la geam şi fuma o ţigară de foi ieftină, care mirosea a săpun sau a mătură opărită.

Stând aşezat pe banca de sus, cu fruntea lipită de geamul mânjit, Bâcov privea rotogoalele de aburi care se risipeau în fulgi alburii, copăceii plăpânzi de cealaltă parte a şinelor şi clădirile joase ale gării. Răsuflarea marelui oraş ajungea până la vagonul lor. Deschizând fereastra, Bâcov auzi un vuiet metalic care se apropia de ei cu repeziciune, venind din depărtare.

Insoţitorul trenului aprinse o lumânare.

Dellier aruncă pe fereastră ţigara neisprăvită.

— Bună dimineaţa. Ai dormit bine?

— Foarte bine.

Răguşiseră amândoi peste noapte. Dellier îşi încheie paltonul până la gât şi tuşi. Vania se trezi şi ceru lui Bâcov să deschidă geamantanul şi să-i scoată de acolo cartea cu poze.

„Ei, poftim, se gândi Bâcov cu ciudă. Altă treabă n'am, decât să-mi fac de lucru cu băiatul ăsta! Nimic de zis, aşa trebue să sosească un aviator celebru la Moscova..."

Un birjar fălcos, cu obrajii graşi, potrivi îndelung bagajele în trăsură, strângând chingile şi plescăind de zor din limbă. Porni apoi încet, răsucind hăţurile de parcă ar fi vrut să le facă nod şi să le arunce pe după gâtul calului. Ceaţa se topea alene. Moscova fumega ca o pâine caldă, abia scoasă din cuptor.

— Straşnic! se bucură Dellier. M'am gândit eu oare acum o lună că voi nimeri în Rusia şi voi vedea Moscova? Dar unde-i „ţar-puşcă" [1]. Unde sunt baricadele dela Crasnaia Presnia, pe care au luptat muncitorii în 1905?

— Mi-e somn, spuse Vania, apucându-l pe Bâcov de braţ.

— Ai puţină răbdare: ajungem îndată.

— Dar mămica dumnealui unde-i? se interesă birjarul.

— Ce te priveşte?

Birjarul se supără şi dădu bici calului. Ajunseseră la capătul străzii Miasniţcaia.

— Asta e Cremlinul? Am şi ajuns la Cremlin? întrebă Dellier, văzând în faţă zidurile de cărămidă ale Chitai-Gorodului [2].

Se opriră la „Slavianschii Bazar".

— Iată-ne şi la Moscova. Iţi place? îl întrebă Bâcov pe mecanicul său.

— Imi place foarte mult. Vreau neapărat să mă plimb chiar astăzi prin oraş.

---

[1] „Ţar-puşcă" — un tun mare, vechi, aşezat într'o piaţă din interiorul Cremlinului. (N. T.)

[2] Chitai-Gorod — vechi cartier comercial din Moscova, înconjurat, ca şi Cremlinul, de un zid datând din prima jumătate a sec. XVI-lea. (N. T.)

— Eu o să mă interesez când pleacă trenurile spre Sud. Ar fi bine să mă reped negreşit azi la Tula, să-l duc pe Vania acasă, că ne dă de lucru chiar mai mult decât avionul.

Dellier avu un zâmbet plin de compătimire.

— Inţeleg. O să rămân aici câteva zile fără dumneavoastră. E chiar mai bine aşa. Aş vrea să mă satur de somn. Ştiţi, uneori mi se pare că de când eram mic, n'am mai avut o noapte liniştită, să dorm cât vreau. Mereau aveam treabă, mereu se ivea ceva de făcut. Ceea ce nu l-a împiedicat, de altfel, pe patronul meu să mă concedieze.

— M'aţi chemat ?

Uşa se întredeschise şi în prag apăru mai întâi o barbă albă, apoi în odaie intră un bărbat scund, cu faţa rumenă şi plină de zbârcituri, cu pantaloni largi, semănând cu un moş Crăciun de jucărie.

— Sunt comisionar, spuse el. Aţi dorit ceva?

— Da, răspunse Bâcov. Du-te, moşule, şi află cu ce tren pot pleca la Tula, apoi tocmeşte-mi un birjar şi trimite-mi băiatul de serviciu...

— Apoi să nu vă fie cu supărare, dar să ştiţi că trenul pleacă peste vreun ceas sau chiar mai puţin.

Vania crezu că moşul fusese chemat ca să-l înveselească, şi izbucni în hohote de râs.

— Băiatul ăsta te cucereşte! spuse Dellier. E foarte drăguţ. La început am crezut că e băiatul dumneavoastră. Nu ştiu dacă aţi băgat de seamă, dar copilul simte cine-i poartă de grijă şi e mult mai legat de dumneavoastră decât de mine.

— Judecă şi dumneata: am eu timp să văd de el? Trebue să plec, să mă pregătesc pentru concursuri, şi când colo, mi-am găsit beleaua cu puştiul ăsta...

— Nu mai aveţi mult şi-l duceţi la Toulouse...

— La Tula.

— Aşa e, la Tula. Şi o să-i simţiţi lipsa când n'o mai fi cu noi...

— Nu vă supăraţi, dar trenul pleacă în mai puţin de un ceas, repetă comisionarul.

— Ce mai aştepţi? Du-te şi cumpără-mi bilete...

Comisionarul porni în fugă, lipindu-şi de corp braţele-i scurte.

...Odată instalat într'un vagon de clasa a treia, după ce-l culcă pe Vania, Bâcov îşi scoase din geamantan un roman făcut ferfeniţă şi răsfoi grăbit paginile cenuşii şi aspre. Volumul era închinat aviaţiei. După cum asigura editorul în notiţa introductivă, cartea descria lumea sensaţiilor necunoscute încă. Stilul emfatic al autorului îl înveseli pe Bâcov. După ce parcurse două pagini, trânti cartea pe măsuţă şi izbucni în râs. Vania se trezi şi se uită uimit la aviator.

— De ce râzi? întrebă el tăios.

— Mi-a intrat în gură un bob de râs.

— Ce fel de bob ?

— Am citit o carte caraghioasă.

— Şi unde-i cartea?

— Uite-o colea, pe masă.

— Citeşte-mi-o şi mie, vreau să râd şi eu.

— Bâcov se aşeză pe bancă, alături de băiat şi citi cu glas tare: „In toate hangarele se stârni un sgomot asurzitor şi un vârtej puternic; pânzele de pe pereţi se umflară de vânt, ca la locuinţa lui Eol. Aparatele erau scoase rând pe rând din hangare şi, desprinzându-se de pe pământ cu a-

jutorul elicei lor puternice, se avântau spre glorie în văzduhul de azur. Cerul clocotea acum de o viață nouă. Părea că norii freamătă și ei ca și mulțimea adunată jos..."

— Ce-i cu tine? întrebă mirat Bâcov, văzând că băiatul începuse să plângă.

— M'am speriat, recunoscu Vania, înghițindu-și lacrimile și punându-și mânuța firavă pe brațul puternic al lui Bâcov.

— Și ce te-a speriat așa de tare?

— Ce spune acolo de locuința lui Eol...

Bâcov izbucni în râs. Văzând aceasta, băiatul începu să zâmbească și el printre lacrimi.

...Noaptea târziu, pe străzile Tulei, Bâcov trecea într'o trăsură deschisă, învelindu-l pe Vania cu mantaua sa. Străzile erau întunecate, abia zărindu-se câte o lumină. Din când în când vântul aducea până la el crâmpeie dintr'un cântec vechi și trist. Intr'o ulicioară hârâla o armonică.

Casa pe care o căuta Bâcov se afla chiar la capătul ulicioarei.

Aviatorul coborî din trăsură și izbi cu piciorul în portiță. Aprinse o țigară și ascultă o clipă. Nu-i răspunse nimeni. Mai dădu o lovitură cu piciorul în portiță. Un câine schelălăi încet. Prin odăi se auzi un lipăit de picioare desculțe.

— Pe cine căutați? întrebă un bărbat prin gemulețul deschis.

— Deschide. Am de vorbit cu dumneata.

— Aveți de vorbit? Așteptați o clipă.

— Stăpânul casei părea să fie un om foarte liniștit și tot atât de încet. Se mișcă alene prin odaie, aprinse fără nicio grabă o lampă mare de petrol, își drese glasul, își ținu singur un discurs, ba chiar își netezi părul cu peria.

— Ce aveți de vorbit cu mine? întrebă el, deschizând puțin ușa ca să-l lase să intre pe musafirul neașteptat și pe copilul care-l însoțea. Luați loc, vă rog, spuse el, împingând spre Bâcov un taburet.

Bâcov se așeză și-l mângâie pe Vania pe cap.

— Iată, am sosit.

— Ce vreți să spuneți? întrebă stăpânul casei, privind mirat când la Vania, când la Bâcov.

— Am sosit, zic. Călătoria a fost...

— Dar, mă rog, pe cine căutați? N'ați greșit cumva adresa?

— Eu să fi greșit? Nu, n'am greșit deloc. Vreau s'o văd pe soția lui Serghei Sergheevici.

— Pe soția lui? De ce n'ați spus-o dela început. Cu alte cuvinte, doriți s'o vedeți pe soția lui Serghei. Numai că nu prea știu cum o să dați de ea. Nu-i aici...

Dă-mi voie. Am doar adresa cât se poate de exactă, am primit-o la Paris.

— La Paris? se minună din nou stăpânul casei. Ce om ciudat sunteți și dumneavoastră! De ce îmi vorbiți de Paris? V'am spus că nu-i aici, iar dumneavoastră îi dați zor întruna cu Parisul.

— Dar ce-i cu ea?

— Ce-i cu ea? Vedeți, asta n'o știu nici eu. Și degeaba ridicați așa glasul. Nu sunt servitorul dumneavoastră ca să strigați la mine.

— N'am înțeles ce-ai zis!

— Nu sunt servitor, am zis. A fost arestată săptămâna trecută.

— Arestată ?! Dar ceva rude n'are pe aici ?

— Iar începeţi! N'are niciun fel de rude.
— Dar, daţi-mi voie... Trebue să las băiatul.
— Băiatul? Cui îi arde de el aici?
— Vreau să ţi-l las dumitale...
— Mie? Vă rog să mă scutiţi de asemenea belea. Şi sunt cu totul străin. Nici nu i-am cunoscut bine pe oamenii ăştia.
— Vania începu să plângă.
— De ce nu-i mama acasă? întrebă el.
— Mama a plecat în alt oraş, spuse Bâcov. O s'o găsim noi acolo.
— Iertaţi-mă, spuse proprietarul. Poate că nu se cade să dai în felul ăsta oamenii afară, dar mi-e somn... N'aş putea să vă rog...
Bâcov se ridică de pe scaun şi-şi încheie paltonul.
— Să mergem, spuse el lui Vania şi-l apucă de mână.
— La revedere... Proprietarul făcu lampa mai mică şi o puse pe fereastră. Fără să mai arunce vreo privire înapoi, Bâcov porni pe ulicioară.
Trenul care pleca spre Moscova era pe jumătate gol. După ce-l culcă pe Vania, Bâcov nu putu să adoarmă multă vreme şi-şi petrecu aproape toată noaptea stând pe culoarul vagonului.

— Ce s'a întâmplat? întrebă Dellier, punându-şi briciul deoparte şi trecându-şi mâna peste obrazul smead, plin de clăbuc. De ce v'aţi întors cu copilul?
— Pentrucă mama lui a fost arestată. Se vede că o să fiu nevoit să mă plimb cu el prin toată Rusia.
— Cumpără-mi un căluţ, ceru Vania, simţind că de data aceasta nu se va despărţi chiar atât de curând de Bâcov. Vreau să iasă aburi din el.
— O să-ţi cumpăr. Ţi-l cumpăr negreşit.
Peste trei zile părăsiră Moscova.
Inainte de a pleca, Bâcov semnase câteva contracte pentru executarea unor sboruri în diferite oraşe ale Rusiei şi primise ca avans aproape 2000 ruble. Banii aceştia îi trimisese telegrafic pe numele său, în oraşul unde se născuse.
Trenul sbura spre Sud, dar lui Bâcov i se părea că merge mult prea încet. La fiecare gară mare se dădea jos din vagon şi întreba, nu se ştie de ce, dacă nu cumva sosise vreo telegramă poste-restante, pe numele lui, cu toate că ştia prea bine că nimeni nu-i putea trimite asemenea mesaje.
— Aveţi ceva concurenţi serioşi în Rusia? îl întrebă Dellier într'o seară.
— Concurenţi? Nu prea ştiu. Nu m'am gândit la asta. In general, n'am de gând să mă iau la întrecere cu nimeni. In ceea ce priveşte aparatul, mă bizui pe dumneata. Multe lucruri depind de mecanic. Mai cu seamă funcţionarea motorului.
— O să-mi dau toată osteneala. Pot monta un motor cu ochii închişi. Totuşi, spuneţi-mi dacă aveţi ceva concurenţi?
— Vreau numai să sbor cât de mult şi cât mai bine. Când ajung acasă, o să sbor mai întâi singur. Apoi vom porni prin Rusia... Vom vedea...
Trenul se opri lângă un peron cunoscut. Fotografii se repeziră spre fereastră, făcând semne cu pălăriile.
— Staţi aşa, staţi aşa... O clipă, vă rog... Splendid!... Atenţiune... Ui-

taţi-vă la mine... vorbea mereu cel mai înalt şi cel mai chel dintre ei. Vă mulţumesc.

Fotografii se retraseră dela fereastră. Un bărbat îmbrăcat cu pelerină îşi netezi mustaţa neagră şi rosti solemn:

— Salutăm sosirea celui dintâi aviator rus.

Era Bembrov de care Bâcov îşi mai aducea aminte de când cu sborul executat împreună la Mourmelon.

Bâcov coborî din tren. Dellier îl ducea pe Vania de mână, cu multă băgare de seamă. Mulţimea le făcu loc să treacă.

— Călcând greoi şi sprijinindu-se în baston, se apropie de Bâcov bancherul Levcas.

— Bună ziua, spuse Levcas.

Il cuprinse pe Bâcov cu braţele-i scurte şi groase şi-l sărută pe gură.

— Ce ziceţi de el? N'am cheltuit banii degeaba.

Oamenii adunaţi în faţa vagonului îl aplaudară sgomotos pe Levcas.

— Un Mecena, rosti Bembrov cu un aer important. Nici poezia, nici sportul nu se pot lipsi de el, cum spunea Horaţiu...

Bâcov tăcea.

— Perfect, se încruntă Levcas. Mă bucur mult. De mânie îi ieşiră pete roşii în obraz. Diseară sper să te văd la mine. Avem de vorbit.

Ii întinse lui Bâcov mâna, dar în clipa aceea se întâmplă ceva cu totul neaşteptat şi neprevăzut. Vania se smulse din mâna francezului şi porni în fugă spre Bâcov. Alergă repede în lungul peronului, temându-se ca nu cumva Dellier să-l prindă din urmă, dar la vreo doi paşi de aviatori se împiedică şi căzu.

Bâcov se întoarse şi ridică băiatul.

Levcas rămase cu mâna întinsă. Se supără, dar ca să nu se facă de râs, îşi mişcă degetele ca şi cum ar fi vrut să mângâie copilul.

— E al tău? Un copil minunat.

Plecă, ciocănind din mers cu bastonul asfaltul peronului. In faţa lui mergea Bembrov care îi făcea loc cu coatele prin mulţime.

In jurul lui Bâcov se adunară necunoscuţi care începură să-i povestească, gesticulând de bucurie, diferite noutăţi din oraş. O elevă de liceu micuţă, cu faţa plină de pistrui, îi întinse un buchet de flori, plângând aproape de emoţie.

Bâcov îi mulţumi dând din cap şi porni spre ieşire. Zări abia acum un bătrân chel, purtând o şapcă cu cozoroc verde, decolorat. Bătrânelul se ţinea mai la o parte şi-l urmărea pe Bâcov din ochi, cu multă luare aminte, ridicându-se chiar pe vârfuri.

— Tăticule, strigă Bâcov, cum de ai întârziat?

Bătrânul îi spuse bucuros:

— Din păcate, am aflat doar din ziare că vii!

Zărindu-l pe băieţaşul în costum roz de lână, bătrânul nu se miră deloc.

— Pe ăsta de unde l-ai adus?

— De departe.

— Inţeleg. Ei şi cum, ai călătorit mereu pe apă?

Bâcov îl bătu uşurel pe băiat peste obraz.

— Nu, n'am mers pe apă... Ia-l pe băieţelul ăsta. Deocamdată să mergem la hotel. Să ţi-l prezint pe tatăl meu, îi spuse el lui Dellier. Tată acesta e mecanicul şi ajutorul meu; să-l iubeşti şi să-l preţueşti.

— Imi pare bine, răspunse bătrânul. Cum aţi călătorit? După câte văd, n'aţi călătorit pe apă!

— Je ne comprends pas, zâmbi Dellier.

— Bine, înţeleg. Ei, nu-i nimic, e bine.

In faţa gării îi aştepta maşina trimisă de Levcas.

— Ura! se auzi din mulţime. Aşteptăm cu nerăbdare să te vedem sburând.

Tatăl lui Bâcov îşi scoase şapca şi salută, ca şi cum oamenii adunaţi la gară l-ar fi aclamat pe el.

La hotel, Bâcov îl întrebă pe bătrân :

— Cum ţi-a mers fără mine?

— Prost. Levcas nu mi-a dat bani. Zicea că tu eşti de vină...

Bâcov se încruntă.

— Uite aici, ia asta... Ii întinse o hârtie de o sută de ruble. Şi să ai grijă de băiat că eu am altele de făcut.

Bătrânul se învioră.

— Las' pe mine... Dar ia spune: erau valuri mari pe mare? Am auzit şi eu povestindu-se despre Paris. Se spune că acolo se mănâncă picioare de broaşte cu sos de ciuperci. Sunt bune la gust?

Bătrânului nici nu-i trecu prin minte să-l întrebe pe Bâcov cum de nimerise băiatul la el. Scoţându-şi ghetele, începu să se plimbe desculţ prin camera hotelului şi porni cu băiatul discuţii nesfârşite, trăgând din luleaua cu ciubucul răsucit.

In cameră se făcuse zăduf şi fum. Bâcov şi Dellier se instalară în odaia de alături.

Hotărîseră să se culce. Dar n'apucară să termine cu desbrăcatul, că telefonul începu să sbârnâe. Era secretarul lui Levcas. Bancherul îi poftea pe Bâcov şi pe mecanicul lui, seara, la ora 8.

— Va avea loc probabil şi un supeu, spuse secretarul. Maşina va trece să vă ia pe la şapte şi jumătate.

Dellier se bărbieri în mare grabă şi îşi scoase din geamantan un costum albastru pe care, după spusele lui, îl purtase când fusese prezentat regelui Siamului.

— Dar cine e acest Levcas? întrebă el. E foarte bogat?

— Levcas? E un om de afaceri care joacă un rol de frunte la bursa din oraşul nostru. Astăzi o să fiu nevoit să am o discuţie cam neplăcută cu el.

— Dar cu băiatul cum rămâne?

— Cu băiatul? O să vadă tatăl meu de el. E treaba lui. O să se descurce.

— De îndată ce învăţ ruseşte, îl poftesc negreşit pe tatăl dumneavoastră la un păhăruţ de rachiu...

Se auzi un clacson de automobil. Aruncând o privire la ceas văzură că era opt fără un sfert. Peste un minut, Bâcov şi Dellier luară loc în maşină. Pe drum trecură pe la poştă şi Bâcov îşi încasă banii.

Casa lui Levcas se afla în centrul oraşului, peste drum de catedrală, alături de casa reprezentantului nobilimii din gubernie. Levcas îşi clădise această casă cu zece ani în urmă, când în Rusia pătrunsese stilul modern. Pereţii casei erau împodobiţi cu ornamente de stuc şi zugrăveli complicate de culoare liliachie. In hall, deasupra scării, un mare panou înflorat, pictat în stilul decadent al şcolii dela München, reprezenta o aristo-

crată din Grecia antică stând pe malul mării. Ferestrele casei erau ovale, având o formă care amintea vasele antice.

— Domnul Dellier nu vorbeşte ruseşte? întrebă Levcas.

— Nu.

— Cu atât mai bine. Atunci vom putea vorbi în linişte de treburile noastre. Eşti de acord?

Bâcov tăcea.

— Am fost foarte amărît de purtarea ta, Bâcov. Am încredere în viitorul tău şi numai de aceea îţi iert faptele care nu sunt tocmai frumoase...

— Dar cu ce am greşit oare?

— Cum? Tot nu înţelegi cât de prost te-ai purtat în străinătate?

— Iertaţi-mă, dar nu vă înţeleg.

— Am să-ţi explic îndată. Dacă ai luat cu împrumut dela un om încrezător douăzeci de ruble şi nu vrei să i le dai înapoi, ce crezi: e frumos sau nu?

— Vreţi să spuneţi că m'am împrumutat dela dumneavoastră?

— Lasă-mă să vorbesc! Ei bine, să zicem că i-ai împrumutat dela mine. Ce ai fi devenit fără mine? Un telegrafist de cale ferată, care serveşte ca subiect cupletelor pentru vodeviluri de provincie. Eu te-am făcut om. Ţi-am dat bani. Ţi-am cumpărat un avion pe care ai putut să înveţi să sbori.

— Dar ce legătură au toate astea cu cele douăzeci de ruble de care vorbiţi? V'am rugat să nu mă zoriţi cu întoarcerea. V'am spus că mă voi întoarce atunci când voi fi cucerit un loc de frunte în aviaţie. Ziarele scriau despre mine în fiecare zi, socotindu-mă printre cei mai buni aviatori din lume. Nu mai aveam nevoie decât de câteva luni ca să deviu cel dintâi. Mi-aş fi plătit datoria cu vârf şi îndesat. Atunci de ce m'aţi zorit? De ce aţi început să mă ameninţaţi cu darea în judecată? Dar acuzarea de şantaj ce rost a avut?

Levcas nu voia să vorbească despre motivul principal al neliniştei şi al neaşteptatei sale grabe. Era însă foarte uşor de înţeles. Cele dintâi succese ale lui Bâcov îl bucuraseră pe Levcas. Bancherul era unul dintre cei mai bogaţi oameni din Sudul Rusiei. Prin mijlocirea unor demnitari influenţi începuse demersuri pentru a obţine autorizaţia ca Bâcov să execute către sfârşitul toamnei un sbor la Livadia, în prezenţa ţarului. Dacă Bâcov ar fi reuşit în întreprinderea sa şi dacă el, Levcas, în calitatea sa de Mecena al aviaţiei ruse, ar fi obţinut o audienţă la ţarul Nicolae, cel mai scump vis al bancherului s'ar fi împlinit.

Fata din casă intră în odaie şi anunţă că masa e servită.

— Poftiţi, spuse Levcas, închizând din ochi, şi porni cel dintâi spre sufragerie. Dellier nu putea să înţeleagă subiectul conversaţiei lor. Pricepând însă după expresia feţei bancherului şi a lui Bâcov că discuţia nu le făcea prea multă plăcere, îl strânse pe aviator de braţ, în semn de simpatie. Bâcov îi aruncă o privire recunoscătoare, dar nu spuse nimic. Incovoindu-se uşor din spate, mergea în urma lui Levcas. In sufagerie toate luminile erau aprinse, iar în jurul mesei şedeau invitaţii — prieteni, cunoştinţe, oameni de afaceri şi diferite legături de-ale bancherului.

— Suntem fericiţi că vă putem saluta aici, în cercul nostru de prieteni, spuse Bembrov, uitându-se cu oarecare teamă la Dellier care era prea din cale-afară de elegant. Propun să închinăm primul pahar în să-

nătatea onoratei noastre gazde, care a acordat puternicul său sprijin celui dintâi aviator rus.

Goliră primul pahar de şampanie.

O doamnă mărunţică, îmbrăcată într'o rochie neagră, lungă, cu guler înalt, care şedea alături de Bembrov, îşi duse la ochi lornionul de aur. Cercetându-l atent pe aviator, îi spuse lui Bembrov ceva în franţuzeşte, iar acesta chicoti slugarnic.

— Te rog să mă scuzi, îi spuse Levcas lui Bâcov, punându-i mâna pe umăr. Nu vreau să răstorn programul seratei, dinainte stabilit, de aceea o să stăm de vorbă mai târziu.

Bâcov nu-i răspunse nimic. Levcas se adresă voios către doamna cea mărunţică:

— L-am chemat şi pe Petia, care şi-a pregătit ghitara şi aşteaptă ordinele dumitale, scumpă Larisa Stepanovna.

Drept răspuns, doamna îşi ridică fruntea şi porni cu paşi mărunţi spre pianul unde aştepta, pe scaun, un ţigan înalt şi ciupit de vărsat, care-şi acorda ghitara.

— Te rog mult, Larisa Stepanovna, cântă-mi cântecul meu favorit, spuse Bembrov care se şi ameţise.

Femeia se rezemă cu spatele de pian, îşi ridică mâinile în sus ca şi cum s'ar fi pregătit să sară şi începu să cânte cu o voce joasă o romanţă ţigănească. Romanţa era compusă pe versurile renumitului avocat Plevaco, după cum îi anunţă pe cei de faţă, cu un zâmbet de mândrie Bembrov, care-şi luase rolul de a prezenta programul. Levcas se uita binevoitor la cântăreaţă şi bătea încetişor cu degetele în masă, în ritmul cântecului.

Femeia cea măruntă cânta despre un om chinuit de gelozie, despre suferinţele lui, iar Bâcov nu-şi putea stăpâni zâmbetul, văzând-o cum se svârcolea încercând să redea frământările îndrăgostitului respins, cum gesticula şi-şi dădea ochii peste cap.

Pe mine mă reneagă
Iar celălalt triumfă
C'un zâmbet mă priveşte.

„Incă puţin şi o să zâmbesc de-a-binelea", se gândi Bâcov, aplecându-şi uşor capul şi închipuindu-şi dinainte cât de nervos va fi Levcas când vor avea explicaţia aşteptată.

Femeia cea mărunţică făcu o drăgălaşă strâmbătură şi izbucni un ropot de aplauze. Bâcov îşi studia cu multă curiozitate vecinii de masă. Se simţea cât de colo că invitaţii lui Levcas nu veniseră la bancher din dorinţa de a petrece: şedeau cu toţii, în sala aceasta mare, înţepaţi şi simandicoşi ca la o audienţă oficială.

Timpul trecea. Femeia cea mărunţică, în rochie lungă, mai cântă vreo câteva romanţe compuse de avocatul Plevaco şi de ofiţerul de gardă von Derwies. Bembrov mai ţinu câteva cuvântări, iar Levcas povesti atât de încet, încât aproape nimeni nu-l auzi, câteva din păţaniile sale din tinereţe. Ospăţul însă tot nu se mai sfârşea.

Bâcov nu mai avea chef să rămână. Trăgându-şi scaunul spre fotoliul lui Levcas, îl întrebă deodată cu glas tare:

— Dimitrii Vasilievici, vă rog să-mi spuneţi cum trebue să interpretez ultima dumneavoastră ameninţare?

— Ce vrei să spui? se simţi jignit Levcas. Găsesc că-ţi iei cam prea

multă libertate. Ai fi putut să te abţii, cel puţin în faţa oaspeţilor şi să laşi discuţia asta pentru mai târziu, când vom rămâne între patru ochi.

— Dar, vreau tocmai să vorbesc faţă de martori.

— Bine, dacă-i aşa, n'ai decât să vorbeşti.

— In ultima dumneavoastră telegramă m'aţi ameninţat cu un verdict aspru din partea Aero-Clubului şi cu descalificarea mea în lumea întreagă.

— Da, aşa e, te-am ameninţat pentrucă nu te-ai purtat ca un om cumsecade.

— Şi cu ce drept m'aţi ameninţat?

— Ce vorbă-i asta? Ai uitat oare de condiţiile contractului nostru?

— Şi care sunt aceste condiţii?

— Eşti liber, dacă-mi plăteşti imediat două mii de ruble despăgubire, potrivit celor specificate în contract.

— Aveţi nevoie de aceste două mii de ruble?

— Fireşte că nu. Capitalul meu e ceva mai mare decât două mii de ruble.

Bembrov chicoti slugarnic. Enervat de acest râs nepotrivit, Levcas îi aruncă o privire mânioasă.

— Ceva mai mare, repetă Levcas fără a-şi lua ochii dela Bembrov. Dar dacă vrei să renunţi la condiţiile contractului şi să-ţi iei libertatea, n'ai decât s'o faci. Numai că trebue să-mi plăteşti despăgubire.

— Cât face? Două mii de ruble?

— Sunt gata să las cincizeci de ruble. Dacă ai fi avut într'adevăr banii, ne-am fi putut învoi şi cu mai puţin.

Bâcov se ridică de pe scaun.

— Domnilor, spuse el, uitându-se ţintă la Bembrov, vă rog să ne fiţi martori.

— N'am nimic împotrivă. Cu plăcere.

După o clipă de gândire, Bâcov îşi scoase din buzunarul dela piept portofelul şi îl puse pe masă.

Levcas închise ochii, iar Bembrov începu să sughită din pricina prea marei emoţii.

— O mie... două... Bâcov îi întinse lui Levcas un pachet gros de bancnote.

Bancherul zâmbea oarecum zăpăcit.

— Nu ne mai leagă niciun fel de obligaţii, spuse Bâcov. Chiar de mâine voi face toate formele pentru rezilierea contractului. Dar aţi vândut publicului bilete pentru sborurile mele şi nu vreau să înşel lumea. Sborul va avea loc.

Dimineaţa, tatăl lui Bâcov aduse un ziar.

— Uite, să vezi cât de frumoşi v'au scos, îi spuse el fiului său.

In ziar scria despre Bâcov şi despre concursurile la care acesta luase parte, despre prietenii şi duşmanii lui, despre anii lui de tinereţe şi despre copilul pe care aviatorul îl adusese cu el în oraşul natal. Bâcov citea cu glas tare şi-i traducea lui Dellier părţile cele mai importante. Dellier zâmbea şi-şi freca rădăcina nasului.

— Foarte bine. O să le facem o straşnică demonstraţie de sbor, nu-i aşa?

Avionul sosi în cursul zilei. Pe hipodromul de trap se şi construise un hangar şi avionul fu imediat transportat pe malul celălalt al râului. Del-

lier plecă la hipodrom şi rămase acolo peste noapte. Bâcov îi trimise spre seară un coş cu mâncare.

In fața agenției lui Levcas se formase un şir lung de oameni. Toți concetățenii lui Bâcov se grăbeau să-şi ia biletele din timp. Aşteptarea sborului transformase cu totul viața oraşului. Pe străzi circulau mai mulți polițişti. La hipodrom făceau de gardă, fără întrerupere, doi subcomisari. Hangarul era păzit de nişte supraveghetori. Lângă hotel, tineretul aştepta ceasuri întregi să-l vadă pe Bâcov ieşind.

Cu o zi înainte de sbor, Levcas trecu pe la aviator.

— Bună ziua, îi spuse el oarecum jignit. Uite, vezi, cu toată purtarea ta, tot eu am venit la tine.

— Vă ascult.

— Aş vrea să-mi faci măcar un serviciu. Vreau să fiu singurul om care să sboare cu tine mâine. Iți plătesc. Eşti de acord?

— Vă iau şi pe gratis.

— Vezi să te ții de cuvânt... Levcas începu să gâfâie şi se ridică de pe scaun. Atunci, pe mâine

— Pe mâine.

Sborurile începură la ora şase. Hipodromul era ticsit de femei în rochii galbene, albastre şi verzi. In loji şi pe scaune şedeau cucoane elegante şi bărbați în haine de culoare deschisă. Bâcov fu primit cu ovații entuziaste. Peluza se încărcase cu o mulțime de spectatori. Era o îngesuială nemaipomenită. Nu se simțea aproape nicio adiere de vânt. Steagurile atârnau nemişcate pe prăjinile lor.

Uşa hangarului era deschisă. Indreptându-se spre pistă, Bâcov se uita mereu îndărăt la acoperişul argintiu al hangarului, la avion şi la spinarea scurtă a lui Dellier care controla motorul. Se scurseră astfel zece minute. Soldații scoaseră avionul din hangar şi-l aşezară la capătul pistei. Mulțimea amuți în aşteptarea sborului. Bâcov se aşeză la locul său şi puse mâna pe manşă. Dellier învârti elicea. Se auziră pocnete asurzitoare.

Cineva scoase un țipăt. Dar înainte ca ceilalți să repete țipătul, avionul porni să alerge pe pământ.

Bâcov făcu încet câteva cercuri deasupra hipodromului şi a crângurilor tinere de pe malul stâng. Lumea din oraş vedea pentru prima oară un avion înnălțându-se spre cer şi spectatorii scoteau strigăte de bucurie, aclamându-l pe aviator. Aterizând, Bâcov mai luă un pasager. Foarte emoționat, Levcas cercetă din ochi hipodromul, îşi strânse pleoapele şi-şi ocupă locul.

După terminarea sborurilor, reporterii şi fotografii îl înconjurară pe Levcas care coborîse din avion. Bancherul devenise pe neaşteptate eroul zilei.

— Bravo! îi strigară reporterii. Bravo! Ce-ați simțit acolo sus?

Levcas făcu un gest condescendent cu mâna.

— Nimic deosebit. O oarecare mândrie.

— Şi mai ce?

— Fericire, nevoia de a proslăvi progresul...

— Şi mai ce?

Levcas tuşi cu înțeles.

— Când mă uitam de sus la mulțimea asta veselă, mi-am zis: s'au făcut încasări foarte mari, am câştigat mult pe ziua de azi, dar cui rămân toți banii ăştia, dacă noi ne prăbuşim şi ne frângem gâtul?

Soldaţii împinseră avionul spre hangar. Bâcov mergea în urma lor. Un subcomisar de poliţie, într'o uniformă elegantă, îi dădu aviatorului florile trimise de cetăţeni. Erau atât de multe coşuri cu flori, încât nu puteai să faci un pas fără a călca pe dalii.

Bâcov îşi isprăvise toate treburile în oraşul său natal. Putea acum să se ducă la Petersburg, iar mai târziu trebuia să înceapă sborurile.

„Sunt un om liber" îşi spunea Bâcov. Nu mai sunt băgat la stăpân, nu mai depind de nimeni. Simţindu-se obosit, se desbrăcă, se culcă în pat şi adormi numaidecât.

A doua zi dimineaţa veni la hotel secretarul lui Levcas, care-i aduse lui Bâcov cota-parte de câştig, ce i se cuvenea din încasările de ieri.

— Ce facem acum? întrebă Dellier în timpul prânzului. O să mai zăbovim mult pe aici?

Bâcov bătu cu degetul în masă.

— Pregăteşte avionul pentru expediere. Peste vreo trei zile plecăm la Petersburg. Sunt chemat acolo pentru tratative.

După prânz Dellier se duse la hipodrom, iar Bâcov îi ceru omului de serviciu să nu primească pe nimeni şi se culcă din nou. Nu se trezi decât seara târziu. Somnul nu-l odihnise; îl durea capul, îi jucau cercuri negre înaintea ochilor. Pe masă îl aştepta un teanc de ziare sosite dela Petersburg. In ediţiile de seară figura cu caractere groase numele lui Tentenicov. Efectuase câteva sboruri remarcabile la Petersburg. Sub fotografie erau reproduse câteva autografe ale aviatorului. Unul era deosebit de hazliu: „Nu vreau să scriu, vreau să sbor", „Doi tineri aviatori — Bâcov şi Tentenicov — sunt pe cale de a deveni fala şi mândria Rusiei", anunţa un reporter care mai scria că Tentenicov va pleca în curând spre Volga şi-şi va începe sborurile în oraşele de provincie. După ce parcurse ziarele, Bâcov hotărî că nu trebue să-şi mai amâne niciun moment plecarea la Petersburg.

— Nu s'ar putea să predăm mai repede avionul la gară? îl întrebă el pe Dellier, când acesta se întoarse dela hipodrom.

— Poimâine va fi gata de încărcare.

Inainte de plecare, Bâcov îi povesti îndelung tatălui său despre viaţa dela Paris, despre noii săi prieteni, despre tipurile de motoare şi marile concursuri de sbor.

— Am citit ceva într'o gazetă... îi spuse tatăl său. Ia vezi, să nu scapi prilejul. In oraşul Iuriev a murit de curând un general-locotenent care a lăsat prin testament cinci mii de ruble acelui aviator rus care va reuşi să sboare în ce direcţie o vrea, pe o distanţă de o sută de verste, pe un avion făcut în ţară.

— Iţi mulţumesc, tată. O să-mi dau toată silinţa. Pe Vania ţi-l las ţie. Te rog să vezi de el. Ia-i o dădacă.

— Dar de unde îl ai?

— E un secret, tăticule.

Bătrânul îşi duse degetul la buze.

— Ce secret? Spune-mi-l numai mie.

— Mergeam într'o zi pe stradă, când deodată dintr'un avion...

— Lasă poveştile astea, avionul n'are ce căuta în treaba asta. Te rog frumos... cu atât mai mult cu cât te ştiu cuminte, aşa că... copilul nu poate fi al tău.

Bătrânul se simţi jignit şi până în clipa despărţirii nu mai vorbi cu fiul său. Dar la gară se înduioşă până la lacrimi.

Bâcov nu prevenise pe nimeni de plecarea sa. Nu voia să fie condus. Dar cu puţin înainte de pornirea trenului, veniră la gară reporteri cu flori şi aparate fotografice.

— Unde vă duceţi, la Petersburg? Vă dorim mult succes. Sunteţi mulţumit de felul cum v'a primit oraşul natal? Cum s'au încheiat discuţiile dintre dumneavoastră şi Levcas?

Cei de pe peron începură să facă semne cu batista. Insoţitorii trenului îşi desfăşurară steguleţele. Se auzi cel de al treilea semnal. Trenul porni. Oraşul natal rămânea în urmă pentru multă vreme, poate chiar pentru totdeauna. Bâcov se plimba pe culoar cu mâinile la spate.

— Viaţă de nomad, îi spuse el lui Dellier, care-şi pusese pentru dormit o pijama pestriţă cu mâneci lungi, multicolore. Umblăm de colo-colo, ca ţiganii cu cortul. Amândoi vom străbate acum Rusia în lung şi 'n lat... Numai să ne odihnim puţin la Petersburg.

Dellier se duse spre fereastră şi văzu din nou tufişurile cunoscute, câmpia întinsă, zările largi ale Rusiei. Pe o movilă, o moară de vânt îşi mişca aripile, ca şi cum ar fi vrut să sboare. In largul stepei fumegau puternicele coşuri ale uzinelor. Aşa se înfăţişa ochilor această Rusie despre care se vorbea atât de mult la întrunirile muncitoreşti din Paris.

CAPITOLUL X

La Petersburg traseră în strada Nadejdinscaia, unde se găseau camere mobilate. Reporterii, care-şi vârau nasul peste tot, veniseră să-l întâmpine la gară. Ei le recomandaseră şi odăile acestea mobilate, ceva mai scumpe, ce-i drept, dar curate şi situate în centrul oraşului.

Cele mai multe ziare consacrară însemnări binevoitoare, însoţite de calde urări, sosirii lui Bâcov. Numai ziarul sutelor negre, „Zemşcina", îi făcu o primire proastă aviatorului venit în capitală, dând asupra lui amănunte atât de supărătoare, încât Bâcov îşi puse în gând să-l ia la palme pe redactor.

— E ceva obişnuit... n'ar fi pentru prima oară... îi spuse lui Bâcov cel mai energic dintre reporteri, luându-l pe aviator de braţ. Nici n'ai de ce să te superi. Tot e bine că n'a scris ceva şi mai rău...

— Dar gândiţi-vă şi voi: au îndrăzneala să afirme că aş fi fost tejghetar la o cârciumă de mâna a treia din oraşul meu şi aş fi destupat cu un cui ruginit sticluţele Monopolului Statului ca să servesc onoratul public...

— Nu pune totul la inimă! Şi apoi, oricum ar fi, tot e o reclamă, căuta să-l liniştească reporterul. Te asigur că ar fi putut să fie şi mai rău. S'ar fi putut scrie de pildă că eşti un popă răspopit sau un casier care a delapidat banii Statului. Atunci chiar că ar fi trebuit să-i dai în judecată. Pe când aşa... sticluţe... cui ruginit... mare grozăvie! Să vezi ce lucruri nostime s'au scris despre vizita lui Tentenicov la Casa Poporului[1]. Au afirmat că s'ar fi aflat acolo un atlet care nu reuşea să ridice decât 12 puduri, iar când a venit Tentenicov a ridicat de prima dată o greutate de şaisprezece puduri...

---

[1] Instituţie culturală în care aveau loc reprezentaţii de teatru, operă, concerte, festivaluri etc. (N. R.)

Tot vorbind, nici nu-şi dădură seama cum au ajuns la odăile mobilate. Aci, reporterii îşi luară rămas bun dela aviator, făgăduindu-i la despărţire să publice cele mai elogioase dări de seamă asupra sborurilor sale viitoare.

Dellier avea poftă să se plimbe prin oraş, să vadă cheiuri şi palate. Bâcov scoase din geamantan bricele. Işi desbrăcară hainele şi se instalară să se bărbierească, dar nici nu avură timp să-şi săpunească bărbile, când cineva bătu în uşă.

— Bună ziua, iubitule! exclamă vizitatorul, îmbrăţişându-l pe Bâcov. Ptiu, drace, cu ce m'oi fi murdărit aşa? întrebă el pe acelaşi ton înflăcărat. Ia dă-mi prosopul!

Hotărît lucru, Hobotov era de nerecunoscut, atât de mult se schimbase în ultima vreme. Nu mai era deloc supărăcios, nici agresiv în discuţii. Nici mohorît ca odinioară, ci părea mereu vesel. Pe mâna dreaptă îi strălucea un inel lat cu o stea misterioasă în cinci colţuri. Ii dispăruse şi cuta dintre sprâncene. Nu mai purta părul lung care-l făcea să semene cu un poet de provincie, ci şi-l tunsese scurt ca Gleb Pobedonosţev. Hobotov stătea în mijlocul odăii, dând din baston şi depănând grăbit cele mai proaspete svonuri din oraş.

— „Birjovca" a publicat o caricatură minunată. Reprezintă aviaţia peste o sută de ani. E foarte spirituală. Un tramvai aerian Petersburg—Gatcina. Oamenii se plimbă prin văzduh. Meloane, umbreluţe, tineri sublocotenenţi... O cucoană bătrână cu o blană de vulpe îşi plimbă căţeii, un general trece călare pe un balon lungueţ. N'ai auzit nimic despre Tentenicov? A, va să zică ai citit totuşi ce se scrie! Şi-a făcut un renume şi încă cum! E primit peste tot cu mari onoruri. La noi în ţară aviatorul e aidoma toreadorului din Spania... Ar vrea mult să te vadă. Am fost împreună cu el la Şaliapin, la Cuprin. Să vezi ce succese are la femei!... Dar ce tot îndrug eu întruna. Cred că nici n'aţi apucat să îmbucaţi ceva după drum...

— La drept vorbind, n'am avut încă timp să mâncăm.

— Cu atât mai bine. Avem doar un telefon aici. S'ar fi putut să aranjăm ceva şi la mine, dar crede-mă, nu pot... A venit taică-meu dela Moscova şi nu prea-i place când am lume la mine : e cam sgârcit babacul ; când eram mic, mă dojenea aspru pentru fiecare cinci parale cheltuite.

Ieşi din odaie tot atât de grăbit precum intrase. Peste cinci minute proprietăreasa şi jupânesele alergau împreună cu el prin toată casa, sfătuindu-se în şoaptă. Pe Bâcov începuse să-l cam enerveze forfota aceasta neaşteptată.

— Vă e foame? Indată, îndată, mormăi Hobotov. Se întoarse peste vreo zece minute. In urma lui păşea solemn un bărbat îmbrăcat în frac, un „maître d'hôtel" dela un restaurant mai mic din Petersburg.

— Astăzi sunteţi invitaţii mei, vă fac cinste. Pune imediat trei tacâmuri. Pentru masa de prânz şi cină o să fim vreo zece persoane...

Bărbatul îmbrăcat în frac se înclină.

— Unde să pun masa?

— In apartamentul meu.

Aflară că Hobotov închiriase pentru o săptămână un apartament lângă acela al lui Bâcov. Apartamentul era foarte bine mobilat şi proprietăreasa ţinea la el în mod deosebit. Cu vreo opt ani înainte locuise acolo un prinţ coreean, un om melancolic şi manierat, care se sinucisese pe neaşteptate.

— Luăm câte un păhăruţ, ce ziceţi? Trebue negreşit să bei, Bâcov

Lumea de aici te cunoaşte şi te iubeşte. Aşteaptă puţin să vină numai invitaţii şi o să vezi!

Mâncară şi băură pe îndelete şi abia pe la ceasurile cinci sfârşiră masa.

— Vă caută cineva, îi spuse lui Bâcov proprietăreasa.

— Pofteşte-l, te rog, aici.

Pobedonosţev intră cu luare aminte în odaie, cercetând fiecare tablou de pe pereţi. Se bucura foarte mult să-l vadă pe Bâcov, dar nu se simţea la largul său. După ce îi dădu bună ziua, se aşeză pe marginea unui scaun.

— Te stingheresc?

— Câtuşi de puţin... Mă bucur foarte mult să te văd. Am fost doar prieteni în Franţa. Ce faci la Petersburg?

— Nu m'am hotărît încă prea bine ce să fac. N'am avion.

— Dar ce ai face dacă ai avea unul?

— M'aş plimba prin Rusia. Mai sunt atâtea oraşe în care oamenii n'au văzut încă niciodată un aviator în carne şi oase.

— Să nu te aştepţi la nimic bun dela aceste plimbări, răspunse Bâcov. Un aviator care se plimbă cu avionul său prin ţară e ca un actor ratat, pornit în turneu prin provincie. Şi totuşi, deocamdată, nu-ţi poţi găsi o altă întrebuinţare în meseria noastră. Aşa dar, n'ai încotro: va trebui să te plimbi dintr'un oraş într'altul... Ia ascultă, spuse el, adresându-se lui Hobotov, n'ai putea să-i dai o mână de ajutor lui Gleb Ivanovici?

— Să-l ajut? Aş vrea să vorbesc mai întâi cu tine. Puteţi însă să vă bizuiţi pe sprijinul meu...

— V'aş fi foarte recunoscător, spuse Pobedonosţev, ridicându-se de pe scaun. Mi-aţi mai ajutat odată.

In odaie apărură figuri noi, cunoscuţi de ai lui Hobotov, din Petersburg. Fiecare se apropia de Bâcov, îi spunea câteva vorbe de bun venit, îi strângea mâna, apoi se îndrepta spre masa cu aperitive. La ora şase fix sosi şi Tentenicov cu admiratorii săi — câţiva colaboratori ai unei reviste săptămânale ilustrate, un regisor dela „Crivoie Zerkalo" şi două artiste.

Tentenicov era bine dispus, puţin cam cherchelit. Purta un palton modern, larg, în cap un melon, iar în mână avea un baston cu măciulie de fildeş. Mustăţile îi erau tunse după ultima modă.

Il salută pe Pobedonosţev, îl îmbrăţişă pe Hobotov şi dădu cam rece bună ziua lui Bâcov.

„Asta n'o să mă ierte niciodată", hotărî Bâcov, fără să-şi dea seama ce anume nu i-ar putea ierta Tentenicov.

Pobedonosţev se simţi jignit de atitudinea nepăsătoare a lui Tentenicov. „Am fost doar prieteni, până mai ieri, am învăţat împreună să sburăm..." Se aşeză alături de Tentenicov şi-şi petrecu braţul după umerii acestuia.

— Suntem prieteni? îl întrebă Tentenicov.

— Stai! Am vrut să-ţi spun altceva...

— Atunci, suntem duşmani?

— Ce tot vorbeşti! Sunt cam supărat pe tine.

— Pentru ce?

— Am fost doar colegi şi acum te uiţi la mine de sus, ca la un puşti...

— Vorbeşti prostii. Totdeauna am considerat că eşti un băiat bun.

— Cu atât mai bine, spuse mulţumit Pobedonosţev. Aşa dar, n'o să ne mai certăm niciodată...

Tentenicov se apropie de Bâcov.

— Noi doi n'avem pereche 'n lume. Ai înţeles?

Bâcov se uită mirat la el.

— N'o să-ţi vorbesc despre progres şi despre alte bazaconii de felul ăsta. Iubesc foarte mult natura. Ce plăcut e să rătăceşti într'o noapte cu lună prin pădure, cu puşca pe umăr, cu câinele după tine. Şi deodată auzi buha tânguindu-se...

— Ce vrei să spui?

— Că noi doi trebue să stăm de vorbă. Uite, asta-i adresa mea. Să treci, te rog, pe la mine.

— Vreau să mă fac şi eu aviatoare ca Galancicova, repeta de zor o artistă slăbuţă. Tentenicov, mă înveţi să sbor?

— Sigur, sigur.

Hobotov începu să povestească o întâmplare hazlie cu un elev de şcoală care se îndrăgostise de aviatoarea Zvereva.

Luându-se cu vorba, niciunul nu luă seama la glasurile care se auzeau pe sală, niciunul nu văzu la început cum intrase un musafir nepoftit. Acesta se apropie foarte liniştit de masă, fără să dea nimănui bună ziua, îşi turnă un pahar de vodcă, îl dădu pe gât şi apoi, drept aperitiv, luă un pumn de sare.

— Dar dumneata cine eşti? se minună Hobotov. Cine te-a chemat aici? Trebue să-i spunem gazdei să nu mai lase pe nimeni să intre aici.

— Cine sunt? Ce-ţi pasă?

Hobotov îşi cam pierdu cumpătul.

— Sunt doar stăpân aici. Am dreptul...

Musafirul cel nou îl îmbrăţişă pe Hobotov, îi dădu un ghiont în coaste şi chicoti:

— Care din voi e Bâcov?

— Eu sunt Bâcov.

— Pe tine te caut. Am citit despre tine în gazete şi am venit să ne răfuim.

— Nu te cunosc.

— In schimb eu te cunosc prea bine. Vrei să-ţi arăt ce eşti? Scuipă şi şterse scuipatul cu piciorul. Asta eşti. Nu-mi pasă de tine, că peste puţin mă fac şi eu aviator. Ai mai auzit vorbindu-se de mine? Ei bine, ascultă-mă, o să auzi curând.

— Să-l dau afară? întrebă Hobotov.

— Pentru ce? Lasă-l să stea. Se vede că a venit omul atras de lumină, răspunse Bâcov.

Scandalagiul înfulecă două porţii de biftec, apoi se instală jos pe duşumea, lângă uşă.

— Acum mă culc.

Adormi numaidecât şi începu să sforăie.

— Ce porcărie, oftă artista care voia să se facă aviatoare. Hai să ne ducem la Strelca.

— E târziu...

— Cu atât mai bine. E atât de frumos acolo. Aici nu mai e chip să stai.

Incepură pregătirile de plecare.

Portarul se duse fuga în staţie după birji.

— Dar cu ăsta ce facem? întrebă Bâcov, arătându-l pe scandalagiul care sforăia ca la el acasă.

— Nu ştiu, spuse Hobotov pe gânduri. Ce ar fi să-l mutăm în odăile voastre.

Incercară să-l trezească, dar scandalagiul îi înjură prin somn, fără să se deştepte. Hobotov şi Bâcov îl ridicară de jos şi-l duseră, ţinându-l pe sub braţ, în apartamentul de alături. Il culcară pe musafirul nepoftit în vestibul, lângă oglindă. Apoi îşi luară pălăriile şi coborîră în stradă.

Bâcov nu prea avea poftă de plimbare: merseră cu trăsura, discutară, admirară de pe mal apusul de soare, dar în realitate se cam plictisiră. In cele din urmă, Bâcov tocmi un birjar, îl luă pe Pobedonoşţev în trăsura lui şi plecară amândoi dela Strelca.

— Imi pare rău că n'a fost chip să-ţi vorbesc între patru ochi, îi spuse Pobedonoşţev. Am absolută nevoie de sfatul dumitale.

Ascultându-l pe Pobedonoşţev, Bâcov se gândea la cele ce-i spuseseră oaspeţii de azi, la treburile lui. Incepea să creadă că a făcut o greşală, părăsindu-şi serviciul de telegrafist. Prea era mare zăpăceala din jurul lui! Presimţea că viaţa rătăcitoare de aviator care hoinăreşte cu avionul prin oraşele de provincie, nu va fi chiar atât de uşoară.

— Te las deocamdată, spuse Pobedonoşţev. Aş trece pe la dumneata mâine dimineaţă, ceva mai devreme. Imi dai voie?

— Vino negreşit. Te aştept!

Pete rotunde de lumină începură să joace pe trotoar. Cerul devenea din ce în ce mai luminos, iar umbrele tot mai străvezii. Pe bulevard mergeau câţiva oameni grăbiţi. O pisică neagră trecu strada, cocoşându-şi spinarea.

Pobedonoşţev privi în sus şi văzu un dirijabil mare şi vioriu, trecând încet deasupra oraşului, asemenea unei uriaşe ţigări de foi. Adunaţi la răscruci, diverşi gură-cască urmăreau cu interes sborul, cu ochii ţintă spre cer.

CAPITOLUL XI

Când se trezi, Bâcov văzu că scandalagiul de ieri şedea pe jos, fuma pe furiş şi arunca priviri speriate spre aviator.

— Şi, zi-i aşa? Ai venit să te răfueşti cu mine?

Scandalagiul se uită cu teamă la Bâcov şi sări în picioare ca ars. Intr'o clipă, faţa i se acoperi de pete roşii de parcă ar fi fost apucat de friguri.

— Iertaţi-mă. Vă rog să mă iertaţi şi să uitaţi ce s'a întâmplat. N'o să mai fac. Credeţi că aş fi îndrăznit să mă port aşa dacă nu mi s'ar fi dat să beau până n'am mai ştiut nimic? M'aş simţi foarte onorat... Sunt gata să vă cad la picioare, numai să nu mă certaţi...

— Nu-i nevoie să-mi cazi la picioare. Spune-mi numai de ce ai venit la mine?

Scandalagiul avu un acces de tuse.

— Să nu mă judecaţi prea aspru. Sufăr de piept. Am învăţat singur să conduc şi am umblat pe maşină timp de patru ani. Am ajuns în sapă de lemn. N'aş putea să găsesc cumva, cu ajutorul dumneavoastră, vreun locşor, cât de mic, în aviaţie? Am cheltuit tot ce am avut, nu mai am o

leţcaie. Am auzit multe despre dumneavoastră. Nu mă alungaţi... Sunt gata să fac orice: să vă pornesc motorul, să cârpesc pânza de pe aripi... Să nu-mi luaţi în nume de rău cele de ieri...

— Lasă-mi adresa. Numai, nu prea cred să fie nevoie de dumneata... Deocamdată, ia banii ăştia...

— Vă foarte mulţumesc. Se înclină şi se retrase, păşind încet, în vârful picioarelor, ca să nu-l trezească pe Dellier.

Bâcov încercă să adoarmă din nou, dar nu-i era somn şi începu să se îmbrace fără grabă. In odaie intră în fugă Pobedonoşţev, puţin mai vesel ca în seara trecută.

— Ai dormit bine? Ştii, le-am vorbit celor de acasă despre dumneata şi ar dori mult să te cunoască. Poate că ai să fii liber diseară?

— Cu plăcere.

— Acum trebue să mai trecem şi pe la Zagorschi. A venit pentru câtva timp în Rusia. Ne aşteaptă. Am şi tocmit un birjar.

...Zagorschi locuia la nişte cunoştinţe, pe insula Crestovschi, într'o casă cu scară de piatră şi pereţii de lemn, cu o grădiniţă în care se ofileau câteva biete tufe de liliac.

Ii plăcea liniştea acestui cartier, atât de diferit de strada sgomotoasă pe care locuise înainte. Nu erau aici nici prăvălii mari, nici reclame ţipătoare pentru „bouillon Maggy" sau preparatul „Pérouin-Petot" pentru creşterea părului, iar serile erau şi mai plăcute. Când şi când se mai auzeau duruind pe caldarâm roţile unui camion cu cai, mai trecea câte un întârziat, ţinându-şi cu mâna pălăria, ca să nu i-o smulgă vântul ce-i bătea în faţă, apoi totul se cufunda iar în tăcere pe strada aceasta dosnică, pavată cu scânduri. La ora aceea era plăcut să te plimbi pe mal şi să priveşti cum se mistuiau în zare culorile asfinţitului, cum pluteau pe unde fumurii bărcile înguste. In tinereţea sa, Zagorschi fusese surprins de cuvintele unui marinar încercat, care spunea că marea e un tovarăş plăcut, cu care poţi sta de vorbă. Acum, în plimbările sale singuratice, simţea pe neaşteptate cât de adevărate erau aceste cuvinte. Iată, rămâi câtva timp aşa, pe malul mării, desfătându-ţi privirea cu priveliştea apusului şi ascultând clipocitul ritmic al undelor, apoi, când te întorci in odaia cu tavanul scund din casa liniştită, simţi deodată câte gânduri ţi-au trecut prin minte pe când stăteai de vorbă cu marea.

De data aceasta, Zagorschi venise la Petersburg ca să stabilească definitiv ce avea de făcut de azi înainte. Era hotărît să nu se mai întoarcă în străinătate. Se simţea sătul de viaţa nomadă de pe meleagurile străine, de vârtejul Parisului, de corespondenţa fără niciun rezultat cu şefii săi dela Direcţia Geniului, iar în ultimul timp îl cuprinsese un dor de ţară atât de puternic, încât luase o hotărîre irevocabilă. Acum va rămâne cu orice preţ la Petersburg.

La Direcţia Geniului, Zagorschi nu fusese bine primit. Un general bătrân, care-şi freca mereu cu amândouă mâinile genunchiul ce-i svâcnea nervos, începuse să-l dojenească pentru atmosfera de ciudată nelinişte ce domnea dela un timp în această clădire. Şi pe lângă asta parcă înadins un mare ziar din Petersburg tipărise un interview al lui Zagorschi, în care se pomenea şi de păţaniile inventatorilor ruşi care avuseseră de-aface cu Direcţia Geniului.

Interview-ul acordat de Zagorschi atrăsese atenţia unui senator cu vază, care conducea o comisie de inspecţie la ministerul de război. Sena-

torul acesta avea o reputaţie de om chiţibuşar şi mare amator de hârţoage; nimeni nu se îndoia însă de cinstea lui, astfel încât Zagorschi se bucură primind invitaţia de a se prezenta în audienţă.

Senatorul conducea de mult inspecţia şi raporta personal ţarului despre mersul lucrărilor. Cel puţin odată pe lună trimitea la mareşalul Curţii o adresă prin care anunţa că voia să prezinte o dare de seamă asupra mersului cercetărilor. Răspunsul îl primea în două-trei zile. La ora şi ziua fixată sosea la gară trăsura palatului. Senatorul cobora din tren, sprijinindu-se într'un baston: de şase ani suferea de gută. Trăsura trecea în goana mare pe străzile largi din Ţarscoie-Selo, iar senatorul se gândea cu emoţie la întâlnirea ce-l aştepta. Ştia că ţarul era un om cât se poate de făţarnic şi de mărginit, crud şi lipsit de voinţă; ştia că administra o ţară imensă ca pe o moşioară de mâna a doua şi că nu iubea altceva pe lume decât yachtul său „Standard", vila de lemn pe care şi-o clădise pe stâncile sterpe ale Finlandei şi tablourile lipsite de gust şi supărător de dulcege ale pictorului său oficial.

Emoţia il făcea pe senator să-şi uite pentru un timp durerile. Ştia cât de neplăcută va fi discuţia. La sosire era condus într'un apartament special, rezervat celor ce urmau să fie primiţi în audienţă. Catov, valetul care servise sub trei ţari, îl poftea la bufet să-şi ia dejunul. Dar senatorul îi răspundea că nu obişnuia să ia masa decât la el acasă. Valetul se înclina, arătând că-l înţelege:

— Nici că se poate ca Excelenţa Voastră să mănânce altundeva decât acasă.

Senatorul tresărea: valetul îl sfătuia să se ferească de otravă.

Dar într'o zi de toamnă, pe când inspecţia se apropia de sfârşit, ţarul nu-l primi pe senator în audienţă. La senat se spunea că în orice afacere trebue să te fereşti de excesul de zel, iar peste trei zile senatorul primi dispoziţia să întrerupă inspecţia, până la noi ordine.

In aceeaşi seară, Zagorschi primi un bileţel scurt, care-l înştiinţa că audienţa fixată de curând, nu va mai avea loc. Işi dădu seama că îi era cu neputinţă să mai rămână la Direcţia Geniului. Fără doar şi poate va fi aruncat undeva, departe, în vreo misiune în străinătate.

Incepu aşa dar să facă demersuri ca să fie mutat la una din şcolile de aviaţie. Se porni o lungă corespondenţă oficială. Zagorschi aproape nu mai ieşea din casă, aşteptând în zadar să-i sosească ordinul de transferare, astfel încât îi bucură până şi vizita neaşteptată a lui Hobotov, pe care nu-l putea suferi. Oricum, avea prilejul să mai schimbe o vorbă cu un cunoscut. A doua bucurie, tot atât de neaşteptată, fu sosirea lui Bâcov şi a lui Pobedonosţev.

Zagorschi îi întâmpină pe cei doi aviatori în pragul casei şi-i strânse mâna lui Bâcov cu amândouă mâinile.

— Bună ziua! Mă bucur mult că te văd, chiar foarte mult şi sunt mândru că am putut să te ajut la începutul carierei dumitale. Hai, povesteşte-ne cum o mai duci cu viaţa?

— Am sosit la Petersburg, dar încă nu ştiu ce voi face de acum înainte.

— Cum aşa? Rămâi cumva în serviciul lui Levcas?

— Am reziliat contractul pe care-l încheiasem cu el.

— Stai bine! Ai reziliat contractul şi gata! Ce-ţi pasă! Dar eu ce să mă fac? Nu-l pot rezilia... Ţine minte ce-ţi spun acum: în curând romanele de aventuri despre aviaţie vor deveni o realitate. In războiul viitor...

— Credeţi că vom avea război? îl întrerupse Hobotov. Mi se pare cu neputinţă. Poate că în Balcani să se mai bată lumea, dar Rusia n'are cu cine...

— Prostii! Războiul cu Germania e inevitabil. Nu degeaba îşi zăngănesc armele de atâtea decenii în şir toţi militariştii germani. In caz de război, aviatorii vor fi mobilizaţi şi veţi fi nevoiţi să vă bateţi în văzduh.

— Aş vrea să vă întreb care e situaţia constructorilor? spuse Bâcov. Am în minte un proiect pentru îmbunătăţirea monoplanelor.

— Dacă vrei să devii constructor, vei avea multe de îndurat, spuse Zagorschi. Marele Duce Alexandru Mihailovici şi alţi pierde-vară de teapa lui, care stau în fruntea aviaţiei, trândăvesc şi nu ţin seama de nevoile imperioase ale aviaţiei. Oamenii care au construit avioane au reuşit cu greu să-şi încaseze banii şi asta numai după ce au înnegrit teancuri întregi de hârtie. Ştii dumneata cum lucrează unul dintre cei mai talentaţi constructori? Işi construeşte aparatul în camera lui, care-i atât de mică, încât nici nu are unde să încapă aripa şi trebue s'o scoată pe geam, spre marea uimire a trecătorilor. Şi dacă ai şti prin câte încercări a trecut, câte jigniri a înghiţit! Dumneata ce-ai de gând să întreprinzi?

— Am iscălit câteva angajamente. Voi fi nevoit să mă plimb puţin prin ţară...

— Spuneţi-mi, vă rog, se amestecă în vorbă Pobedonosţev. Oare nu există şi la noi, în Rusia, oameni care să poată contribui la înflorirea aviaţiei? N'avem destui oameni?

— Să n'avem oameni tocmai noi, poporul cel mai înzestrat din lume, numărând o sută şaizeci de milioane de suflete? Aş putea să vă dau multe adrese... Iată, de pildă, la Moscova locueşte profesorul Jucovschi, un om pe care nu l-ar putea înlocui nici douăzeci de academii din străinătate. Cine l-a ajutat? Are elevi care promit foarte mult. Sau Rossinschi, de pildă — dumneata îl cunoşti — primul aviator din Moscova. In jurul lui s'au grupat constructori tineri. La Chiev locueşte un tânăr student care-i pe cale să pună la punct o invenţie. Se spune că ar fi o personalitate de seamă. In oraşul Kaluga îl avem pe Ţiolcovschi, care şi-a depăşit veacul şi ale cărui lucrări sunt valabile pentru mii de ani de aci înainte. Dar cei mai buni sburători ai noştri: Efimov, Utocichin, tânărul Nesterov...

Hobotov se apropie de Bâcov, îl apucă de umeri şi-i spuse încet:

— Aş vrea să-ţi vorbesc într'o chestiune foarte importantă şi de aceea te rog să priveşti cu toată seriozitatea cele ce-ţi voi spune.

— Sunt întotdeauna serios.

— Tu nu-mi spui nimic de treburile tale, te ascunzi de mine; am aflat numai din ziare de ruptura dintre tine şi Levcas...

— Şi ce nevoie ai tu să ştii de cearta mea cu bancherul?

— Treburile tale mă interesează mult, chiar foarte mult. Nici nu-mi cunoşti planurile. Dă-mi voie să ţi le expun. Eu nu pot să sbor, nu-mi îngăduie sănătatea, dar gândul mi-e mereu la aviaţie, care mi-e tare dragă. Taică-meu îmi pune la dispoziţie destui bani şi nu-mi cere decât să mă ocup de ceva. Aşa că am devenit şi eu fabricant. Cred că citeşti ziarele şi ai putut afla... Comercianţii şi industriaşii câştigă bani frumoşi de pe urma aviaţiei. Ce-i drept, Levcas s'a cam ars cu tine, în schimb alţii... Să luăm, de pildă, pe fraţii Ptaşnicov, milionari cunoscuţi; au un contract cu Zaichin. Mai e apoi un fabricant francez. N'ai auzit cât a câştigat de pe urma lui Efimov, numai la Nisa? Dar ăştia sunt afacerişti, pe când eu sunt

om de treabă. Şi iată, îţi ofer să te angajezi la mine. Te iau împreună cu mecanicul tău. Iţi cumpăr avionul şi ţi-l las ţie. Te învoeşti? Da?

Hobotov se plimba agitat prin odaie. Se vedea că discuţia îl interesa în cel mai înalt grad: privirea i se întunecase, zâmbetul îi pierise de pe buze. Aştepta răspunsul cu atâta încordare, de parcă toată soarta lui ar fi depins de hotărîrea aviatorului spătos.

— Dacă nu vrei să te angajezi decât până 'n toamnă, primesc şi aşa. Şi de vei găsi pe urmă ceva mai interesant de făcut, poţi să te laşi de călătorii. Până atunci însă... de altfel ce rost are să vorbim acum despre viitor...

— Deocamdată sunt legat prin contractele încheiate.

— Dar pe urmă?

— Pe urmă, mai vedem noi.

Hobotov se simţi jignit şi nu mai spuse nimic. In ultimele luni se iviseră câţiva antreprenori care cumpărau avioane, se plimbau cu aviatorii prin provincie şi-şi însuşeau cea mai mare parte din banii încasaţi de pe urma sborurilor. Aviatorul îşi punea viaţa în primejdie, iar antreprenorul nu-şi risca decât câştigul. Erau destui cei care-i exploatau pe aviatori. Fraţii Ptaşnicov, milionari, trimiteau la moarte pe aviatorul-atlet, Ivan Zaichin. Fostul administrator al operei din Varşovia organiza sboruri prin mijlocirea unor oameni de nimic. Un negustor din Riga, neamţul Rauch, care câştigase la cărţi un avion, dela aviatorul Streminschi, se plimba prin Rusia cu aparatul şi cu mecanicul după el. Se ducea în oraşele unde, potrivit informaţiilor din ziare, se găseau aviatori care sburau pe aparate proprii, în stare proastă de funcţionare şi căuta să-i convingă să se angajeze în serviciul lui. Pilotul militar Zolotuhin se prăbuşise la Elţî sburând pe un „Blériot" defect, aparţinând unui comerciant din Ţariţîn. Antreprenorul se pricepuse să tragă foloase până şi de pe urma morţii aviatorului: îl asigurase pe Zolotuhin pe viaţă la o societate străină. Potrivit contractului de asigurare, prima urma s'o primească proprietarul avionului.

Hobotov se gândise şi el să se lanseze în acest gen de afaceri noi care păreau destul de rentabile. Deocamdată se gândise să înceapă cu o antrepriză, iar mai târziu avea de gând să intre, în calitate de asociat, la vreo întreprindere de avioane. Intrase chiar în tratative cu proprietarii unei fabrici de avioane din Petersburg.

In cursul ultimelor luni, Hobotov făcuse cunoştinţă cu câţiva comercianţi străini, reprezentanţi ai firmelor franceze şi americane de avioane. Işi punea mari speranţe în noile sale legături. Petrecuse o săptămână încheiată, compunând anunţul de reclamă al viitoarei sale întreprinderi şi ardea de nerăbdare să arate lumii afişul enorm, vopsit în culori ţipătoare, vestind întemeierea societăţii „Chobotov & Co".

„Chobotov & Co" urma să preia reprezentanţa unor firme străine, producătoare de motoare de avioane, de pânză termorezistentă, de placaje speciale pentru avioane şi de bujii „Oleo" cu care se efectuaseră numeroase sboruri în Apus. După ce îşi citi cu glas tare anunţul, Hobotov spuse cu un aer mulţumit, fixând pe perete, cu pioneze, afişul pestriţ:

— Un singur lucru mă încurcă: e cam greu să redai numele meu de familie cu caractere latine. Nimeni n'o să-l citească „Hobotov", ci o să mă ia drept un oarecare „Şobotov".

— Dar ce nevoie ai să te dai drept străin? îl întrebă ironic Bâcov. Scrie-ţi şi tu numele ca tot omul, simplu, fără să umbli după titluri străine.

Sau prezintă-te singur, ca în „Suflete moarte": Vasilii Fedorov din străinătate.

— Inspiri mai multă încredere dacă treci drept străin, mărturisi Hobotov cu sinceritate.

— Vasăzică ai de gând să-ţi pui pe marfă o ştampilă străină? îl întrebă Bâcov, începând să se enerveze.

— Cum să renunţ la propuneri atât de avantajoase? Dacă le refuz eu, se găseşte altul care să încheie contractul. Cuvintele mele ţi se par ca o profanare numai pentru că nu pricepi o iotă în ale negustoriei. Ehei, dragul meu! In ziua de azi, în Rusia, nu-i chip să pui pe picioare o afacere serioasă fără ajutorul capitalului străin.

— Şi de asta vreţi voi să plumbuiţi toată Rusia cu sigilii străine?

Hobotov îl privi cu mirare pe aviator. Era pentru prima oară că-l vedea pe Bâcov atât de înfuriat şi de aspru. „De ce s'o fi aprins aşa? se întrebă Hobotov. Doar nu i-am spus nimic rău. I-auzi-l cum vorbeşte de Rusia: parcă i-ar purta singur toată răspunderea".

Nu voia să se certe cu el, căci avea tot interesul să rămână prieteni. Ii spuse deci cu glas moale, punând mâna pe masă şi acoperind cu mâneca pata cea mai ţipătoare de pe afiş.

— Nu te supăra, n'am vrut să te jignesc...

— Nu m'am supărat pentru mine, spuse Bâcov, sculându-se dela masă. Dar eşti tu, oare, în stare să pricepi de ce m'am înfuriat pe tine?

Despărţindu-se de Bâcov, Hobotov se îndreptă spre o casă de pe Nevschi Prospect. Acolo, într'un mic apartament, îşi instalase biroul un oarecare Cacichin, care-şi întitulase pompos întreprinderea: „Societatea pe acţiuni a birourilor de informaţii asupra creditului".

Hobotov îl cunoscuse de curând pe Cacichin la bursă şi acesta îi făgăduise să culeagă oarecari informaţiuni asupra problemei care-l interesa pe tânărul negustor.

La Petersburg se înfiripau uşor fel de fel de asociaţii de aeronautică. Se dăduse autorizaţia şi pentru înfiinţarea „Societăţii engleze de aeronautică Thomson", cu sediul în strada Galernaia. Marca societăţii reprezenta un soare răsărind deasupra globului pământesc, căruia un pictor necunoscut îi adăugase şi nişte aripi de pasăre, scurte şi lucrate în relief.

Societatea „Thomson" era în tratative cu Hobotov. Ii oferise spre cumpărare un pachet de acţiuni şi îi făgăduise mari câştiguri de pe urma avioanelor în curs de construcţie. Hobotov se întâlnise într'o casă cunoscută cu fondatorii societăţii, doi englezi tineri: Arnold şi Thomson. Căzuseră repede de acord şi Hobotov cumpărase câteva acţiuni. Era cât p'aci să ia tot pachetul, dar tocmai atunci sosise la Moscova Hobotov-tatăl, care-l oprise pe fiul său să cumpere orice fel de acţiuni, până ce nu se va fi lămurit dacă afacerea englezilor era cu adevărat sigură.

Hobotov nu îndrăznea să iasă din cuvântul tatălui său şi de aceea fu bucuros de prilejul oferit de a-l fi cunoscut pe Cacichin. După cât se spunea în formularele de contract, biroul său „ferea clientela de inevitabilele riscuri legate de serviciile unor terţe persoane şi furniza o părere obiectivă asupra mersului afacerilor firmei de care se interesa clientul". Cacichin nu cerea clientului decât un singur lucru: Hobotov n'avea dreptul să comunice şi altuia conţinutul informaţiei primite, deoarece „această informaţie era destinată exclusiv persoanei care s'a adresat biroului".

— Ei, ce se aude? întrebă Hobotov, intrând într'o cameră murdară, plină de rafturi şi dulapuri. E gata informaţia?

In întâmpinarea lui se ridică un bărbat blond, înalt, uscăţiv, cu faţa schimonosită parcă de un zâmbet ironic, convulsiv. Ii arătă lui Hobotov cu un gest larg un fotoliu de piele jerpelit, aşezat lângă masă.

— Informaţia e gata, spuse el. E o afacere cu adevărat serioasă...

— Imi dai voie s'o văd?

— Binevoiţi întâi s'o achitaţi, deoarece... ultima dată, unul din clienţii noştri a fost atât de sguduit de cele aflate, încât a leşinat şi a uitat, probabil din cauza zăpăcelii, să ne mai plătească...

— Eu unul nu leşin.

— Nici nu mă îndoesc. Totuşi permiteţi-ne întâi să încasăm ceea ce ni se cuvine...

Scoase din sertarul mesei o tabletă de ciocolată şi, rupându-şi o bucată cu degetele-i lungi şi subţiri, spuse încet:

— Muncesc din greu... Credeţi-mă, n'aş putea trăi o zi fără să mănânc ceva dulce... De băut, nu pot din cauza sănătăţii...

Hobotov plăti taxa cuvenită. Cacichin îi eliberă imediat o chitanţă, apoi îi înmână solemn clientului un plic gros, acoperit cu numeroase pecetii de ceară roşie.

— Cu alte cuvinte, îngăimă Hobotov, după ce citi informaţia, ar însemna că Societatea Arnold şi Thomson ar fi un fel de balon din care a ieşit tot aerul?

— Dimpotrivă, după mine se aseamănă mai curând cu un balon in a cărui anvelopă n'a fost încă pompat niciun sfert de metru cub de aer.

— Dar englezii aceştia mi-au făcut o impresie din cele mai bune...

— Deştepţi oameni! rosti cu admiraţie Cacichin, legănându-se în fotoliu şi sugându-şi ciocolata. Ce le mai trebue capital, dacă pot găsi asociaţi naivi ?

— Iartă-mă, dar în informaţia dumitale se arată foarte lămurit că amândoi sunt lipsiţi de orice fel de mijloace, că unul trăeşte pe socoteala unei artiste divorţate care fusese căsătorită cu un inginer de mine, iar celălalt n'are nicio altă avere, în afară de hainele de pe el...

— Intocmai! In afară de hainele de pe el! exclamă entuziasmat Cacichin. In schimb, nu mă îndoesc că sunt de calitate foarte bună.

— Poartă smockingul cu multă eleganţă, recunoscu Hobotov cu sinceritate.

— Oare un smocking purtat cu eleganţă nu înlocueşte capitalul pentru un om deştept? La noi, la Petersburg, e deajuns să ai un nume străin ca să-ţi poţi face repede drum în cercurile cele mai înalte...

— Dar ce socoteală şi-au făcut ?

— Vă mai întrebaţi ? spuse Cacichin zâmbind. Exact socoteala de care am vorbit acum. Ia să-i fi dat societăţii aeronautice numele de Petrov sau Sidorov, nu-i lua nimeni în seamă într'o casă de prinţ sau conte. Dar odată ce te prezinţi cu un nume anglo-saxon ca ăsta, Thomson sau a'tul, îndată ţi se deschid toate porţile...

Hobotov ieşi în stradă foarte prost dispus.

CAPITOLUL XII

— O să se bucure mult ai mei să te vadă la noi acasă...

Pobedonoştev mergea pe stradă, vesel, zâmbitor. Lui Bâcov îi făcea plăcere să privească chipul acesta rumen, voios, oglindind vigoarea tine-

reţii, care nu se putea lăsa copleşită prea multă vreme de tristeţe sau desnădejde.

Lui Pobedonosţev i se părea că nimeni nu-şi simte cu atâta intensitate vârsta, cum o simte el — „era sa", după cum obişnuia să spună în glumă. Compara vârsta celorlalţi cu a lui. Şi din această comparaţie isvorau adesea gânduri neplăcute. Işi amintea de cuvintele unui scriitor: „La oamenii cu adevărat mari, tinereţea fizică coincide cu punctul culminant al destinului lor". Se temea de viitor, tocmai pentrucă aştepta prea mult dela el. Indura uşor înfrângerile. I se părea că toate necazurile sunt vremelnice, trecătoare. Va veni odată şi ziua când numele său va fi cunoscut în lumea întreagă. Ii dispreţuia pe cei care visau o glorie deşartă, hotărîţi s'o cucerească prin orice mijloace. Când presa mondială urla îngrozită de dispariţia renumitei pânze a lui Leonardo da Vinci dela muzeul Louvre şi sute de agenţi secreţi erau trimişi în oraşele mari şi mici ale Europei în căutarea misteriosului hoţ, Pobedonosţev îşi spuse:

„Istoria se repetă! Aici nu e vorba de un hoţ, ci de un nou Herostrat [1] care vrea să-şi facă numele nemuritor..."

Pobedonosţev visa o altfel de glorie. Voia să săvârşească fapte măreţe în numele umanităţii, în numele patriei. Poate că era menit să-şi dobândească faima tocmai în războı!

— Visezi? îl întrebă binevoitor Bâcov, care mergea alături de Pobedonosţev.

Acesta se desmetici şi, luându-şi prietenul de braţ, începu să-i povestească grăbit:

— Nu-i aşa că nu ţi-am vorbit nimic până acum de familia mea? Pare ciudat, dar drept să-ţi spun nici eu nu ştiu cu ce să încep. Te-ai gândit vreodată la numele meu de familie? Nu-i aşa că are prea multă rezonanţă pentru un aviator? Seamănă a pseudonim. Totuşi e numele nostru adevărat şi nu suntem neam, nici măcar de departe, cu celebrul prim-procuror al sfântului sinod. Să ţi-l prezint pe Pobedonosţev numărul unu — tatăl. E bătrâior, puţin cărunt, aspru la vorbă. E bun ca pâinea caldă, dar din cea mai fragedă copilărie sunt la cuţite cu el. Are un caracter autoritar, nu-i place să fie contrazis şi eu mi-am arătat îndărătnicia de îndată ce am ieşit de pe băncile şcolii: m'am înscris la aviaţie împotriva voinţei sale. Numărul doi e mama. Dar ea s'a despărţit de tata, are acum altă familie şi nici nu stă la Petersburg... Apoi — numărul trei — fratele meu. E inginer şi lucrează la Moscova. Astăzi o să-l vezi pe tata. O să se bucure foarte mult să te cunoască. Mai am şi o soră...

— Eşti legat de familia dumitale?

— Mă cert deseori cu tata...

— Eu în schimb sunt bun prieten cu tatăl meu. E un om original. Adoră poveştile sguduitoare. Ce-i drept, la noi, în mediul nostru muncitoresc, relaţiile dintre părinţi şi copii sunt mai simple decât într'o familie de intelectuali. De obicei, moştenim până şi profesia dela părinţii noştri. Ce e drept, eu mi-am ales singur calea.

— Iată că am şi ajuns.

Pridvorul casei era foarte ciudat. Bâcov n'ar fi crezut niciodată că la Petersburg puteau exista asemenea case. Străbătură câtva timp o galerie lungă, întunecoasă şi umedă ca un puţ, dar la capătul ei, Bâcov se văzu într'o curte mare şi curată; câţiva tei cu trunchiuri groase străjuiau poarta,

[1] **In anul 431 înaintea erei noastre, Herostrat din Efes a dat foc templului zeiţei Artemis din dorinţa de a deveni celebru. (N. T.)**

iar o tufă de liliac se ridica lângă un gard de lemn. Prin ferestrele luminate dela etajul patru ajungea până la ei o melodie tristă, tărăgănată: cineva cânta la pian.

Pobedonosțev descuie ușa din față cu o cheie și pătrunse într'un antreu plin de dulapuri cu cărți.

— Cine-i acolo? se auzi un glas din odaia de alături.

— Noi suntem, tată. Dă-mi voie să ți-l prezint pe musafirul nostru. Ți-am mai vorbit eu de prietenul meu, Piotr Ivanovici Bâcov...

— Cum de nu, am citit despre dumneata... Un bărbat înalt, cu barba ușor argintie, îi strânse cu putere mâna lui Bâcov și-i spuse cu bunăvoință: Poftim, intră, te rog.

Tatăl lui Pobedonosțev era palid la față. Cute adânci îi brăzdau fruntea și obrazul. Privindu-i însă pieptul vânjos, pe care stătea întinsă cămașa neagră rusească, nu-ți venea să crezi că Ivan Petrovici se apropia de cincizeci de ani.

Din povestirile prietenului său, Bâcov aflase că Ivan Petrovici era un medic cunoscut, care se specializase în studiul ciumei. Își petrecea o bună parte din viață în fortul „Împăratul Alexandru I". Trecând cu vaporul prin golful Finic, puteai zări la o mică distanță de malul cel jos și mlăștinos, un fort vechi care fusese ridicat încă prin anul 1830. Ziduri groase ca de închisoare îl despart de restul lumii. În crenelurile largi nu se mai zăresc guri de tun, prin spărturile albe din zid pătrund în fort negurile nopții și șuvoaie năvalnice de aer mânate de vijeliile toamnei. Dacă te apropii noaptea de fortul acesta, vâslind singur într'o barcă, te poți speria: cine știe ce-ți mai trece prin gând, zărind deasupra balconului un vultur cu aripile dăltuite în piatră, câteva capete de lei, prin gurile cărora sunt trecute inele mari, și un stâlp vărgat la poartă. Dar și mai înspăimântător este interiorul fortului. Aici trăesc germenii ciumei: în fort se fabrică preparate pentru combaterea acestei boli.

De când se despărțise de soția sa, Ivan Petrovici îndrăgise liniștea și singurătatea acestui fort. Își petrecea aci ceasuri întregi, îngrijind de iepuri de casă, șobolani și tarbagani [1], stând seri de-a-rândul în bibliotecă, aplecat asupra cărților, alături de urnele funerare cu cenușa doctorilor care muriseră de ciumă, contractată în timpul experiențelor. Zăbovea îndelung în crematoriul fortului, într'un decor lugubru, luminat doar de firava lumină a unui bec electric.

Astfel creștea mereu prăpastia dintre el și copiii lui. Aceștia își trăiau propria lor viață, de sine stătătoare, dar tatăl socotea că interesele lor sunt meschine, iar visurile, lipsite de temei. Când se întâlneau, nu se înțelegeau. Bătrânul se depărta de familia sa; dar când le venea în casă un străin se purta cu totul altfel. Cei din afară ar fi putut să creadă că familia aceasta trăia într'o adevărată atmosferă de armonie și voie bună.

...Trecură în sufragerie. Abajurul arunca umbre piezișe pe podea și pe pereți. Într'o glastră trandafirie de pe masă se afla un buchet de flori de câmp. Pe o măsuță de marmoră, într'un colț, strălucea un samovar pântecos, bine lustruit. Apartamentul semăna cu un interior de provincie, din capitala unei gubernii. Bâcov fu plăcut impresionat de aspectul cald, familiar, al odăilor pătrate, cu tavanul scund

— Mă bucur mult să te cunosc, spuse bătrânul. Gleb mi-a povestit atâtea despre dumneata. E, în genere, un mare entuziast.

[1] Denumirea mongolică a hârciogului, mic animal de stepă din familia rozătoarelor, care propagă deseori ciuma. (N. R.)

— Ai fi putut să ne scuteşti de astfel de caracterizări. E tare plictisitor...
— De ce? Entuziasmul e o minunată însuşire a sufletului omenesc. Şi eu sunt un pasionat...
— M'am săturat de veşnicile tale ironii...
Ivan Petrovici îşi privi liniştit fiul:
— Nu-i bine să fii atât de nervos.
— Ii vezi, aşa sunt întotdeauna: cum se întâlnesc încep să se certe... Bună ziua, spuse intrând în odaie o fată înaltă, îmbrăcată într'o rochie de marchizet. Ii strânse mâna lui Bâcov, simplu, bărbăteşte, apoi luă loc la masă lângă samovar. Iar nu sunt spălate ceştile...
Scoase din bufet un lighenaş şi începu să spele ceştile.
— Lenocica, acesta-i Bâcov despre care ţi-am vorbit.
Fata se uită lung la Bâcov. In privirea ochilor ei luminoşi, gânditori, era ceva prietenos; şi Bâcov se simţi deodată la largul lui în odaia aceasta mare şi caldă.
— Vasăzică aşa arăţi. Şi eu care credeam, nu ştiu de ce, că eşti un om tare mândru, că nu ştii decât să sbori pe sus; nu puteam deloc să mi te închipui aşezat la masă, în mijlocul nostru.
— Aş vrea să vorbesc cu dumneata despre Gleb, spuse bătrânul. Ce crezi: are sau nu vocaţie pentru sbor? N'o fi oare numai o simplă fantezie trecătoare pentru o noutate la modă? N'aş fi vrut să se ocupe de aviaţie. Dar ştii, băiatul se interesa de sboruri încă de pe vremea când era în liceu...
Bâcov îi aruncă prietenului său o privire caldă şi începu să bată toba cu degetele pe masă. Făcea întotdeauna acest lucru, când îl nemulţumea ceva.
— Gleb Ivanovici o să ajungă departe. Să nu vă fie teamă pentru el.
— Dar e îngrozitor, se amestecă în vorbă Lena, ca un om să-şi rişte viaţa în fiecare zi. Pentru ai lui e atât de greu să-i ducă veşnic grija... De când a început să sboare, în fiecare noapte visez urît şi serile mi le petrec făcând pasienţe.
— Sborurile sperie numai când le priveşti de jos. Dar dacă stai să te gândeşti puţin, n'au nimic înspăimântător. Nici nu ne gândim la moarte, pentrucă în timpul sborului şi mâinile şi capul ne sunt tot timpul ocupate.
Mai veniră şi alţi musafiri, prieteni de-ai bătrânului. Ivan Petrovici se mută la o altă masă şi începu o partidă înverşunată de şah, întreruptă numai din când în când de observaţiile ironice ale partenerilor.
— Vino într'o zi la aerodrom, îi spuse Bâcov Lenei. Te plimbăm cu avionul şi o să vezi cât de bine, cât de uşor te simţi în văzduh.
— Nu se mai poate, îi răspunse ea, ştergând vasele cu o cârpă albă. Plec mâine la Tariţîn: suntem doar de-acolo.
Gleb era cam abătut. Privea undeva, într'o parte, de parcă s'ar fi temut să nu-şi trădeze o taină.
— Ce ar fi să ne plimbăm puţin? îi spuse el lui Bâcov.
— Nu mai am timp. Trebue să mă întorc acasă.
— Te conduc.
Păşeau în tăcere pe stradă. Bâcov simţea că Pobedonosţev mai era încă enervat de observaţiile ironice ale tatălui său.
— Ştii, îmi vine foarte greu, începu Gleb. dar se răsgândi şi se arătă grăbit. Mai bine mă duc. O să trec mâine dimineaţă pe la dumneata.
Se despărţiră la o întretăiere de străzi şi Bâcov porni singur spre casă. Găsi pe masă o scrisoare dela tatăl său. Bătrânul îi scria că se îm-

prietenise cu „Vancici" şi că în fiecare dimineaţă se plimbau împreună prin oraş. Bâcov se gândi pentru prima oară, cu duioşie, la băieţaşul îmbrăcat în hăinuţa roz, care plânsese atât de amarnic în tren, auzindu-l pe Bâcov cum îi citea despre locuinţa lui Eol. In timp ce se culca, aviatorul îşi spuse că fata cu rochia de marchizet, care le turnase ceaiul în ceşti, trebue să fie foarte bună şi blândă. Revăzu în gând chipul ei curat şi luminos, aducând puţin cu al lui Gleb, dar mai rumen şi mai prietenos ca al acestuia.

Dellier se trezi; văzând că Bâcov nu dormea, se aşeză pe pat şi, înfăşurându-se în cearceaf, începu să povestească unele păţanii hazlii din tinereţea-i pentru totdeauna apusă.

Lui Bâcov îi era tot mai drag francezul acesta mic şi arţăgos. Dellier avea o fire foarte veselă şi lua totul cât se poate de uşor. Nu era chip să te plictiseşti sau sa fii trist, când te aflai în aceeaşi odaie cu el; ştia să-şi înveselească prietenul cu câte-o vorbă hazlie spusă la momentul potrivit.

Când se plimbau împreună pe stradă, trecătorii se întorceau după ei: pe lângă Bâcov, francezul părea foarte mic. Dar lui Dellier nu-i păsa câtuşi de puţin de această „tristă" nepotrivire — cum zicea el — între statura aviatorului şi aceea a mecanicului. Se plimba pe străzi cu fruntea sus, cu melonul puţin într'o parte, învârtindu-şi bastonul subţire. In privirea ochilor săi închişi la culoare şi uşor bulbucaţi, era o asprime ce putea să intimideze pe unul care nu-l cunoştea pe Dellier.

Era foarte supărăcios şi de câteva ori aflându-se la restaurant, Bâcov fusese nevoit să-l împace pe francez, cu tovarăşii de chef. In schimb, omuleţul acesta mic şi arţăgos nu era în stare să fie multă vreme supărat şi izbucnea cel dintâi în hohote de râs când se 'ntâmpla să spună cineva despre el ceva cu adevărat spiritual.

Dellier învăţa în fiecare zi pe de rost câte zece cuvinte ruseşti şi pentru orice lămurire i se adresa de obicei, numai lui Bâcov. Uneori, când se trezea devreme dimineaţa, Bâcov îl vedea pe francez cum se plimba prin odaie, răsucindu-şi mustăcioara neagră şi subţire şi tocind de zor: „masa acest este înaltă, iar scaunul este scund" sau: „este frumos un plimbare iarna pe câmp, pe schi". Şi avea un aer atât de important de parcă ar fi isbutit să răstoarne un munte.

— Te umfli în pene, măi Dellier, îl necăjea Bâcov.

Şi Dellier recunoştea imediat că într'adevăr se simţea foarte mândru. Când se va întoarce la Paris, toţi mecanicii îl vor invidia pentrucă va şti să se înţeleagă uşor cu orice rus de pe acolo.

De data aceasta, începu să i se plângă deodată de inactivitatea lor.

— Când o să începem şi noi să sburăm cum trebue? M'am săturat să tot beau la vodcă şi să trăncănesc despre avioane.

— O să aflăm mâine dimineaţă. Deocamdată să ne culcăm. Noapte bună!

Când Hobotov intră grăbit în odaie, îi găsi încă dormind. Ţinea în mână un pachet mare.

— Bună dimineaţa! Hobotov îşi scoase din mers paltonul şi-l aruncă pe divan. „Am venit să-ţi spun că, iată, răsărit-a mândrul soare..." Bună ziua, Dellier. Salutare, Bâcov. Aveţi sau nu de gând să vă sculaţi odată, lua-v'ar dracu? V'am adus, dealtfel... desfăcu pachetul şi puse pe masă o sticlă de şampanie. Şi de ce nu ne-am începe ziua cu nişte „Roederer"? Işi frecă mâinile, sgribulindu-se şi suflând de parcă ar fi fost ger afară. Apoi întrebă vesel: Ei, ce se mai aude? Te-ai hotărît? Iţi repet încă odată: vă plătesc salariul, ţie şi lui Dellier, până la toamnă; mai primiţi şi o cotă

din încasări. Eşti de acord? Am o propunere. Să porniţi chiar poimâine: câteva sboruri de-a-lungul Volgăi dela Samara până la Astrahan.

— Ascultă aici, Dellier. Domnul Hobotov vrea să devină impresarul nostru. Ne propune să intrăm în serviciul lui până la toamnă şi să ne preia toate contractele.

— Dumneata trebue să hotărăşti. Cum vrei, aşa să fie.

Bâcov îşi închipui deodată câtă bătaie de cap ar trebui să aibă dacă s'ar ocupa singur de toate demersurile în legătură cu autorizarea sborurilor, cu tratativele ce trebuiau duse cu toţi guvernatorii şi prefecţii de poliţie, cu toate formalităţile în legătură cu închirierea hipodromurilor — şi făcu un gest de învoire.

— Atunci, suntem de acord.

Hobotov bătu din palme. Apăru o servitoare. O ciupi de bărbie, apoi îi porunci să destupe sticla.

— Iţi pun doar o singură condiţie, spuse Bâcov zâmbind. Să mai semnezi şi un al doilea contract cu Pobedonoşţev. Am fost aseară la el. O duce cam prost băiatul. E dintr'o familie de intelectuali şi se vede că ai lui ar fi vrut să facă din el un papă-lapte. Când-colo, băiatul s'a făcut aviator. Te rog foarte mult să faci o încercare cu el... E un băiat capabil, inteligent...

— Dacă-mi face praf avionul, cine mă despăgubeşte? N'am ce lua dela el.

— Cred că n'o să ţi-l facă praf. Deocamdată să rămână în serviciul tău, iar mai târziu o să-l iau la mine.

— Bine. Spune-i să vină mâine.

In ziua aceea nu reuşiră totuşi să cadă la învoială asupra cumpărării avionului lui Bâcov. In ultima clipă, acestuia îi păru rău de micul său „Farman", pe care visa să-l perfecţioneze în clipele libere. Hobotov voia să-l convingă pe aviator să i-l vândă: poate că tocmai de aceea consimţise atât de repede să-l angajeze şi pe Pobedonoşţev.

...A doua zi, Hobotov cumpără totuşi avionul lui Bâcov.

Seara, înainte de a părăsi Petersburgul, Bâcov primi o telegramă din oraş, semnată de un necunoscut. Un oarecare Rujiţchi îl invita pe aviator la el acasă şi-i mulţumea dinainte pentru bunăvoinţa lui. Telegrama cuprindea multe expresii vechi, preţioase, dar avea ceva neobişnuit, astfel încât Bâcov se hotărî să-l viziteze pe necunoscutul acesta atât de politicos şi de interesant, după cum reieşea din telegramă.

Găsi cu greu casa căutată, într'o stradelă liniştită dintr'unul din cartierul Petersburgului. Era o casă bătrânească, de lemn, ce părea adusă din întâmplare în Capitală, dintr'un depărtat orăşel de provincie. La fereastra mansardei se zărea o luminiţă albăstruie, ale cărei licăriri se răsfrângeau jucăuşe pe frunzişul cu crengile întinse până la acoperiş.

Bâcov nici nu apucă să tragă de lanţul soneriei, când fereastra mansardei se şi deschise larg. Un om cu barbă şi ochelari rotunzi întrebă:

— N'o fi chiar domnul Bâcov?

— Chiar el!

— Mă bucur atât de mult, îi răspunse vesel omul cu barbă. Sunt încântat să te cunosc. La drept vorbind, nu îndrăzneam să vin la dumneata: eşti un om ocupat şi desigur că ai şi fără mine destui vizitatori plicticoşi. M'am gândit însă că dacă ilustrul nostru aviator o să vrea să se odihnească puţin, o să treacă, desigur, şi pe la mine. E atâta linişte aici: nu există nici forfotă, nici zarvă, de parcă ai fi la o mie de kilometri de Capitală...

Rosti aceste cuvinte pe când cobora scara. Se plimbă puțin cu Bâcov pe străduță și îi arătă curtea vecinului în care creșteau flori cum nu se puteau vedea nici în grădina botanică. După o jumătate de ceas, stând într'o odaie dela mansardă, lângă o masă rotundă, așezat pe o canapea micuță învelită cu un pluș decolorat, Bâcov se simțea atât de bine în tovărășia stăpânului casei, de parcă nu s'ar fi întâlnit cu el pentru prima oară în seara aceea, ci s'ar fi cunoscut de ani de zile.

Odăile scunde erau pline de rafturi și dulapuri cu cărți ; pe mese și scaune stăteau dosare groase cu hârtii și tăieturi din ziare ; pe pereți erau atârnate fotografii de aviatori, pe etajere stăteau îngrămădite diferite planuri, iar din tavan spânzurau modele de monoplane, biplane și helicoptere. Nu puteai să faci un pas prin odaie, fără să te împiedici de vreun obiect. Rujițchi se strecura printre ele de parcă i-ar fi fost teamă să strice „ordinea" pe care singur o făurise.

— Sunt sigur că nu mă cunoști după nume, spuse Rujițchi, înfundând tutunul în țigări cu ajutorul unei mașinuțe inventate de el.

— Ca să fiu sincer, l-am aflat pentru prima oară, citindu-ți telegrama.

— Și nici nu-i de mirare ! Ziarele nu scriu nimic despre mine, iar scurtele mele note, care apar în publicațiile periodice, nu cred să-ți fi căzut vreodată în mână.

— Ești și dumneata pasionat de aviație ? întrebă Bâcov, cercetând un monoplan de tip necunoscut, care atârna deasupra mesei din sufragerie.

— Și de aeronave ! Sunt pasionat nu numai de aviație, dar și de aeronave, repetă Rujițchi. Firește, trăim în veacul aparatelor mai grele decât aerul, dar crede-mă că și dirijabilul o să mai aducă mari servicii omenirii !

— N'ai sburat niciodată ?

— Numai ca pasager.

— Te rog să nu te superi, văd că ești un om cumsecade, dar spune-mi sincer : de ce m'ai invitat ?

— De ce ? făcu mirat Rujițchi. Drept să-ți spun, fără un scop anumit. Am vrut numai să cunosc un om de treabă.

Zâmbi. Râse și Bâcov. Erau amândoi bucuroși că aveau parte de o seară liberă în care puteau sta de vorbă liniștit, deschis, fără grabă și fără să-i preocupe alte treburi.

— Ca să fiu sincer de tot, trebue să recunosc că am urmărit ceva când te-am chemat, adăugă Rujițchi, și sticlele ochelarilor îi scânteiară. La orice operă ce se săvârșește pe lumea asta, în afară de cei care iau direct parte la ea, mai sunt și alții, oameni modești, dar de nădejde, care iubesc această înfăptuire tot atât de mult ca și creatorii ei. Fără să aibă niciun interes material, se frământă pentru ea, pun totul la inimă. I-aș numi „inimoșii". Sunt și eu un „inimos" de felul ăsta și mă frământ pentru aviație. Incă de tânăr m'au pasionat aeronavele. Dar am altă ocupație. Sunt profesor, predau istoria la un liceu. Aviația este însă, ca să zic așa, pasiunea mea particulară. Soția mi-a murit acum doi ani, copii n'am, și iată am rămas acum singur cu colecțiile mele. Nici nu-ți poți închipui cu câtă emoție urmăresc sborurile, cum împărtășesc bucuriile și necazurile fiecărui aviator !

Bâcov rămase la Rujițchi până noaptea târziu, răsfoind reviste vechi, uitându-se prin scrisorile sburătorilor celebri, cercetând machetele avioanelor, colecționate cu atâta grijă de bătrân. La plecare îi făgădui profesorului să-i scrie regulat, comunicându-i amănunte asupra sborurilor și concursurilor la care va lua parte.

— Să nu mă uiţi, spuse încet Rujiţchi, de aci înainte o să-ţi port şi dumitale de grijă. Şi dacă o să treci prin clipe grele sau prin vreo primejdie, să te gândeşti negreşit la mine. Adu-ţi aminte că într'o străduţă există o fereastră la care pâlpâie o luminiţă...

Când ajunse în colţul străzii, Bâcov mai aruncă o privire îndărăt. Fereastra mansardei era scăldată într'o lumină caldă, albăstruie. Şi nu odată, în grelele încercări prin care îi fu dat să treacă în vara aceea, Bâcov îşi aminti de luminiţa prietenoasă ce pâlpâia la o fereastră scundă de mansardă în dosul perdeluţelor de tul, şi care îţi încălzea sufletul.

CAPITOLUL XIII

In catedrala din Ţariţîn se sfârşise liturghia târziu, şi imediat după aceea pe stradă prinseră să se legene prapuri aurite. Credincioşii se îndreptau spre catedrala nouă ce se afla în curs de construire. In fruntea procesiunii mergea gâfâind şi ţinându-se cu mâna de coaste ieromonahul Iliodor, care avusese de curând o pleurită. Bâcov îl recunoscu îndată. Semăna perfect cu fotografiile apărute atât de des în ziarele Capitalei. Şi apoi cine altul din Ţariţîn ar fi putut avea un aer atât de impunător ?

Mulţimea care-l urma pe Iliodor umpluse strada principală a oraşului. Bărbaţi voinici purtau icoanele pe nişte scuturi mari.

Vocea puternică de bas a renumitului diacon al catedralei acoperea cântecul corului numeros. Intâlnind procesiunea, trecătorii se opreau, se descopereau şi-şi făceau cuvios semnul crucii. Iliodor se apropia de ei. Procesiunea creştină se oprea pentru o clipă.

In asemenea momente chipul slab şi supt de suferinţe al lui Iliodor era cumplit.

— Nu te rogi ? striga el, adresându-se unui trecător pe care-l întâlnea din întâmplare. Roagă-te ! Ţine minte : cei ce nu se roagă sunt diavoli. N'au chip de om, ci rât de fiară...

Şi mai rău o păţeau cei care, din nebăgare de seamă, nu-şi scoteau la timp pălăria, şapca sau chipiul.

— Nu strigi „ura", nu-ţi scoţi şapca ? ! O să arzi în focul gheenei, ţipa el cu glas piţigăiat. Nemernicule, scoate-ţi şapca! De nu, îţi va sbura odată cu capul.

Lângă Iliodor apărea imediat un vlăjgan cu plete lungi, neţesălate, fâlfâind în vânt. Ţinea în mâini un revolver mare. Agitând arma pe sub nasul vinovatului, uriaşul repeta cu îndărătnicie :

— Mai bine mor, decât să-l las pe părintele...

— Ia-o mai încet, Sava, ţipa Iliodor, întărâtându-se şi mai tare, nu trebue să mori odată cu mine, ci să trăeşti.

Printr'o lovitură fulgerătoare, bine calculată, Sava îl dobora pe cel care-l supărase pe Iliodor şi procesiunea pornea mai departe. La răscrucile aglomerate, Iliodor se oprea din nou şi, odată cu el rămânea pe loc întreaga procesiune.

— Veniţi cu noi, le spunea Iliodor trecătorilor, ştiu că tot n'aveţi ce face pe-acasă.

Şi trecătorii se alăturau mulţimii, pornind şi ei împreună cu ceilalţi spre catedrală.

Cu o săptămână înainte, când apăruseră în ziare ştiri, anunţând sborurile pe care avea să le facă Bâcov la Ţariţîn, Iliodor spusese, pe când lumea

venea să sărute crucea, că va rosti o nouă predică specială și deosebit de importantă pentru credincioși. In ultimul timp, Iliodor era cam nervos, mai ales de când aflase că sfântul sinod era nemulțumit de purtarea lui. Mergea totuși înainte, sfidând orice piedică, cu un fel de nebunească îndrăzneală: hotărîse de mult să se lepede de demnitatea de vlădică și să intre deschis în luptă cu dușmanii săi. Ura sălbatică față de sinod îl înverșunase pe Iliodor împotriva tuturor oamenilor care nu veneau să i se închine. Vedea în fiecare din ei un dușman și se pregătea să se răfuiască necruțător cu oricine. In clipa de față Bâcov devenise obiectul urei sale.

Dis-de-dimineață, pâlcuri mari de oameni porniseră din toate părțile spre mânăstirea sfântului duh, o clădire înaltă, de culoare albă, bătând în albastru. Biserica, împărțită în două părți inegale, de o boltă înaltă, era luminată de licărirea tremurătoare a câtorva sute de candele.

De pe amvon, chipul gălbejit de vreme al sfântului Pantelimon-tămăduitorul privea spre mulțimea adunată. Lângă ușile împărătești cânta corul călugărilor.

In ultimul timp al șederii sale la Țarițîn, Iliodor devenise cumplit, înspăimântător prin înverșunarea sa de om covârșit de frică. Trăind într'o continuă încordare, făcuse din Țarițîn o cetate a „sutelor negre" și nădăjduia că de aici, din Țarițîn își va începe drumul spre cele mai înalte trepte ale ierarhiei bisericești. Dar în calea lui Iliodor răsăreau vrăjmași puternici care se temeau de ascensiunea lui. Aflând despre uneltirile lor, Iliodor fu cât pe aci să-și piardă mințile. Era veșnic în căutarea unui om asupra căruia să-și reverse mânia.

In ziua aceea Iliodor era neobișnuit de nervos. Vorbea supărat, țipa ca într'un acces de isterie. Cuvântarea ținuse mai mult de un ceas. Răgușise de-a-binelea și-și istovise puterile. Se mai resimțea și de pe urma boalei de care zăcuse de curând. Isprăvindu-și predica, se clătină gata să cadă. Niște bătrâni îl sprijiniră luându-l de braț.

Iliodor își îndreptase atacurile violente în trei direcții. In primul rând, împotriva artiștilor care jucau la teatrul local și a dansatorilor care dădeau reprezentații la „Concordia".

— Derbedeii ăia cu fruntea rasă, spunea Iliodor, ispitesc lumea cu priveliști rușinoase care îndeamnă la desfrâu. Astfel ei calcă a patrusprezecea poruncă a soborului din Cartagina.

După ce răsuflă puțin, urmă:

— Sfinții noștri părinți, Ciril și Metodiu, care au luminat popoarele slave, au făcut pe vremuri o fântână în stepele Donului. Apa din acest sfânt isvor e tămăduitoare de boli. Până când vom răbda ca această fântână să rămână adăpătoare de vite?

Tuși ca să-și dreagă vocea, apoi se porni iar:

— Nu citesc gazetele, pentrucă nu vreau să-mi murdăresc mâinile. Auzit-am însă că la Țarițîn vor să se săvârșească te miri ce sboruri spre ceruri. Mare rătăcire este aceasta! Pământului nostru i-a fost dat să rămână departe de oricare altă planetă; nu-i cu putință să ajungi nici la cea mai apropiată dintre ele. Plutirea în văzduhuri, vis deșert este! Peștelui i-a fost dat să trăiască în apă, omului, pe pământ, iar păsării, în văzduh. Rogu-vă, nu vă duceți să priviți fapta aceasta diavolească.

Când Bâcov sosi în oraș, automobiliștii din Țarițîn îi povestiră despre predica lui Iliodor.

Aviatorul râdea să se prăpădească, ascultând cele spuse despre ieromonah.

— Cu alte cuvinte, omului nu i-a fost dat să trăiască decât pe pământ! Iar noi, sărmanii, ne-am închipuit că omul n'are destul loc pe pământ şi că cerul este tot atât de potrivit pentru noi ca şi pământul. Cât despre distanţa care ne desparte de alte planete, să fie pe pace Iliodor al vostru: aş putea să-i dăruesc cartea lui Constantin Eduardovici Ţiolcovschi. Acolo se arată foarte exact şi lămurit cum o să efectueze oamenii sboruri interplanetare.

— Degeaba râzi, îi spuseră automobiliştii, ridicând din umeri. Să ştii că aici, la Ţariţin, e vai de acela pe care Iliodor prinde să-l urască. Se laudă că ar fi în stare să-i vină de hac şi necuratului. Iar cu noi, ăştia, se răfueşte în doi timpi.

— Cu mine nu se prinde, răspunse supărat Bâcov. Eu sunt un om simplu, deprins să duc la capăt ce am făgăduit. Pentru mine nu există două adevăruri, iar cuvântul meu e ca fierul: nu-l poţi îndoi. Dacă Iliodor o să vrea să mă frângă prin forţă, să ştiţi că-şi pierde vremea de pomană: am şi eu destulă putere, chiar mai multă decât e nevoie.

Lovi cu pumnul în masă, şi automobiliştii îşi dădură seama că până şi uriaşul Sava ar trebui să-şi ia gândul dela o încăierare cu omul acesta atât de voiniceşte croit.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, veni la hotel un individ ciudat, firav, slăbănog, îmbrăcat cu pantaloni negri, cu o cămaşă rusească şi încălţat cu cisme de lac.

— Dumneata eşti Bâcov? întrebă el, făcând mişcări convulsive şi ducând mereu la gură o batistă.

— Da. Eu sunt Bâcov.

— Ai auzit ce s'a spus ieri despre dumneata?

— Am auzit, dar nu pot să fiu de aceeaşi părere cu Iliodor al vostru.

— Cum aşa? se minună necunoscutul şi oftă. Ai de gând să sbori?

— Uite ce-i, se supără Bâcov, spune-mi deschis: ce vrei de la mine? Pentru ce ai venit?

Necunoscutul păru mirat.

— Ia te uită ce fioros eşti! Am venit să stăm de vorbă şi când colo dumneata tuni şi fulgeri. Am venit chiar din partea sfinţiei sale... Te-a rugat să opreşti sborul...

— Ascultă, omul lui dumnezeu, nu-i pot fi de niciun folos lui Iliodor al tău! Biletele au şi fost vândute.

— Văleleu, ce netrebnic, începu să se bocească necunoscutul, ieşind repede din odaie. Sburător nemernic!

Glasul lui, subţire, strident se mai auzi multă vreme pe sală. In jurul lui se strânseseră oameni, cărora le povesti amănunţit despre cele spuse de Iliodor şi despre sfruntata îndrăzneală a veneticilor de sburători.

Predica lui Iliodor nu fu încununată de succes. In ziua sborului se adunase pe hipodrom o mulţime numărând mai multe mii de oameni. Bâcov se ridică de trei ori în văzduh, luând şi pasageri, şi locuitorii din Ţariţin îl ovaţionară entuziast pe aviator. Seara se dădu la clubul oraşului un banchet în cinstea oaspeţilor aviatori. Sborul următor avu loc peste două zile. Se realizară încasări frumoase. Agentul lui Hobotov, care sosise odată cu Bâcov, organiză un sbor şi duminică seara. Se strânseră din nou mulţi spectatori. Pe hipodrom veniră fel de fel de oameni, dela derbedei până la guvernatorul general care tocmai se afla, în treacăt, la Ţariţin.

— După părerea mea, spuse Dellier, ieşind afară din hangar, n'ar trebui să sbori astăzi. Priveşte şi dumneata cât de tare se sbate steguleţul şi

se leagănă crengile teilor. O să fie un vânt puternic. Merită oare să riști? Mai bine să amânăm sborul.

— Să mai așteptăm puțin. In orice caz, o să stau de vorbă cu agentul nostru.

Agentul, un oarecare Rodionîci, vânzător în prăvălia lui Hobotov-tatăl, din Moscova, veni în fugă spre hangar cu o jumătate de oră înainte de începerea sborurilor.

— S'au făcut încasări nemaipomenite, nu mai am niciun carnet de bilete.

Vântul se întețea tot mai tare.

— Va trebui să amân sborul. Pe așa vreme s'ar putea să fac praf Farmanul.

Rodionîci se uită zăpăcit la Bâcov.

— Ce spui? Nici gând de așa ceva! Ne omoară, zău așa, ne omoară lumea!

— Nu sbor, și gata. Doar nu pot să risc așa, fără niciun rost.

Rodionîci era gata să plângă.

— Cum se poate una ca asta? Auzi vorbă: să amânăm sborul! Ce o să ne facă publicul...

— O să fie și mai rău dacă fac praf Farmanul.

Acest argument îl convinse pe Rodionîci. Se îndreptă spre terenul de aterizaj și strigă tărăgănat, bâlbâindu-se:

— Domnilor spectatori, din cauza vremii rele, sborurile domnului Bâcov nu vor avea loc astăzi.

— Escroci, afaceriști, venetici! se auziră glasuri din mulțime. Dați-ne banii înapoi!

Rodionîci se sili zalarnic să strige mai tare decât publicul. Deosebit de zeloși se arătară oamenii lui Iliodor, care veniseră la hipodrom. Glasurile celor care încercau să ia apărarea aviatorului se pierdeau în zarva mulțimii.

Bâcov avea impresia că dintr'o clipă într'alta lumea adunată pe hipodrom se va năpusti asupra avionului și-l va face țăndări. Se așeză alături de aparat, rezemându-se cu spatele de el.

Prefectul de poliție, un bătrân mic de statură, cu ochelari pe nas, semănând cu un profesor de latină dela un liceu clasic, se apropie de Bâcov și făcu un gest de regret și neputință.

— Nu-i nimic de făcut. Va trebui să sburați.

— Pe un asemenea vânt nici sportivii cei mai buni nu îndrăznesc să se ridice în văzduh.

— Firește, dumneavoastră știți mai bine. Dar dacă nu puteți sbura când e vânt, n'ar trebui să mai organizați astfel de demonstrații.

— Dumneata îmi dai lecții și când colo nu pricepi o iotă din ale aviației.

— Cum ai zis?! întrebă amenințător prefectul.

— Ia să sbori, să sbori pe scăricica asta a ta, din treaptă în treaptă! peste carâmbii cismelor lăcuite, de parcă s'ar fi pregătit să joace. strigă necunoscutul care venise în ajun la hotel, plesnindu-se cu mâinile

— Să sboare, să sboare! urlau cât îi ținea gura oamenii lui Iliodor. Umbrele, bastoane, pălării erau aruncate în sus. Sergenții izbuteau cu greu să-i oprească pe spectatorii cei mai îndârjiți.

— Sboară! repetă supărat și prefectul.

— Dar dacă mă prăbușesc?

— Atunci înseamnă că nu știi să sbori...

Bâcov își descheie gulerul hainei.

— Va trebui să sbor, Dellier.

— Dar e o nebunie...

— N'am încotro. Negustorul ține la banii lui. Când e vorba de gologanul lui, pentru nimic în lume nu te iartă. Ducă-se dracului! se supără el deodată.

— Hai, sboară, sboară, îl îmboldea unul din mulțime. O să sbori cu capu'n jos, din treaptă în treaptă, până s'o alege praful de tine.

CAPITOLUL XIV

Trecuseră numai câteva zile de când mulțimea adunată acum pe hipodrom îl sărbătorise pe aviator. Ii aduseseră flori, îi oferiseră șampanie, îi ținuseră discursuri. Nu mai departe decât ieri fusese sărbătorit ca un erou. Vânzătorii de ziare îi vindeau fotografiile; amintirile sale tipărite în „Ogonioc" se citeau cu glas tare pe hipodrom. Sportivii din localitate căutau să demonstreze că până și numele celebrului sburător era o mărturie a forței sale. Dacă ieri, în timpul sborului său reușit, s'ar fi găsit cineva care să-și arate neîncrederea, ar fi fost desigur bătut de ceilalți. In ultimele zile, Bâcov primise zece cărți de vizită, prin care era poftit la masă în casele cele mai bogate. Ieri încă, numele său întruchipa curajul, și până și derbedeii cei mai renumiți din Țarițîn îl priveau pe aviator cu toată admirația. Dacă s'ar fi prăbușit ieri, multă lume l-ar fi plâns și i s'ar fi făcut o înmormântare pompoasă. Cu o zi înainte, locuitorii orașului se minunaseră de toate: de faptul că avionul sboară, de fiecare viraj, de aterizaje ca și de decolări, de lungimea aripilor și de sgomotul pe care-l făcea motorul în funcțiune. Ieri, când se înălța în văzduh, mii de ochi urmăreau cu emoție orice mișcare a avionului. Pentru mulți, Bâcov fusese un om care făcea parte dintr'o lume superioară, o lume de neînțeles.

Astăzi însă totul se schimbase. „E vânt? Dar oare bate vântul chiar atât de tare?" discutau între ei negustorii din Țarițîn. Explicația dată de Bâcov li se părea lipsită de temei. Eroul de ieri se transformase într'un escroc de rând. Prefectul zâmbea ironic, privindu-l pe Dellier care pornea motorul. Unii spectatori aveau impresia că Bâcov își întârzia dinadins sborul: în curând trebuia să se întunece.

Bâcov puse mâna pe manșă. Se silea să nu se uite înapoi. Gâtul îi era stacojiu. Incă puțin — și ar fi sărit jos din avion ca să-l bată măr pe cel dintâi dintre oamenii lui Iliodor care i-ar fi căzut în mână.

Pentru prima oară în viața lui îi era frică să sboare. Il înspăimânta însăși absurditatea acestui sbor. Era convins că se va sfârși prost. Atâta vreme cât avionul nu pornise încă să ruleze pe teren, crezuse acest lucru. Dar de îndată ce se desprinse de pământ, uită și zâmbetul ironic al prefectului, și fețele asudate de bețivi, ale derbedeilor înfuriați, fioroși. Luă repede înălțime. Cei de jos nu mai țipau. De altfel acum nici nu mai putea să audă nimic.

Sbura, liniștindu-se treptat, cu gândul numai și numai la aparatul lui. Se făcuse întuneric, nu mai deslușea nici aripile, nici manșa.

Nimerise într'un nor.

Și deodată, îi fulgeră prin minte gândul că niciodată n'o să mai poată ieși din negura aceasta deasă, lunecoasă ca o piele de șarpe, care-l învă-

luia treptat. Pierduse noţiunea timpului. I se părea acum că avionul stătea pe loc în mijlocul norului.

Simţi o clipă dorinţa de a da drumul la comenzi, de a se contopi cu întunericul acesta rece care-l împresura şi de a se lăsa să se prăbuşească pe hipodromul plin de gură-cască şi de scandalagii lui Iliodor. Îndată însă, din negură îi apăru înaintea ochilor Rusia, aşa cum se putea vedea din înălţimi: oraşele din Sud, de pe litoralul mării, povârnişurile nordice, învăluite în ceaţă, râurile late şi dealurile joase din preajma Moscovei, tot ceea ce mai dorea el să vadă. Îi trecură într'o clipă prin faţă chipurile oamenilor care-i erau dragi; şi, ciudat, printre ei se afla şi micul Vania, cu obrăjorii rumeni şi părul bălai. De fapt, Bâcov nici nu văzu toate acestea, ci le simţi numai, ca într'un vis scurt. In aceeaşi clipă norul rămase în urma lui. Se uită în jos, dar nu putu desluşi hipodromul. Oraşul i se arătă o clipă, apoi dispăru în lumina slabă a amurgului.

Undeva în depărtare licări o luminiţă.

Bâcov nu-şi dădu imediat seama că se depărta de Ţariţîn.

Vântul bătea mai încet. Trebuia să se gândească la aterizaj.

Văzu un câmp pe care ardeau nişte focuri şi hotărî că era locul cel mai bun de aterizat.

Pământul începuse să-şi piardă din contururile lineare şi din precizia geometrică a unghiurilor. Crescură deodată copaci, stâlpi de telegraf, dealuri şi terasamente. Lumea îşi recăpătase cea de a treia dimensiune.

Avionul alerga acum pe pământ. Drace, cât de bine aterizase!

Focurile ardeau cu un trosnet vesel. De pretutindeni alergară spre avion oameni, strigând emoţionaţi, discutând în mers. Un uriadnic[1], ieşit ca din pământ, îl salută pe Bâcov cu mâna dusă voiniceşte la chipiu.

— De unde veniţi? Cum de-aţi ajuns aici?

Bâcov coborî din avion şi privi în jur cu ochii micşoraţi. Nu pricepea încă pe deplin toată însemnătatea celor întâmplate. Un asemenea aterizaj făcut în timpul unui concurs ar fi fost proslăvit în ziare, dar Bâcov nu se mai gândea la emoţiile pe care le încercase atunci când fusese sus, în văzduh. Ştia numai un singur lucru: primejdia trecuse. Işi scoase o ţigară, o aprinse şi deodată auzi un glas de femeie plin de bunătate, blând şi cunoscut parcă:

— Piotr Ivanovici, e oare cu putinţă să ne fi întâlnit într'un chip atât de neaşteptat?

Se întoarse şi o recunoscu îndată pe Lena, chiar înainte de a-i fi văzut faţa. Işi aduse aminte că la despărţire, Pobedonosţev îi dăduse adresa mătuşii sale — familia lui îşi petrecea vara la o vilă, în apropiere de Ţariţîn. Bâcov nu-şi putu ascunde bucuria.

— Bună seara, Elena Ivanovna. Iată că am şi venit la voi în vizită.

Lena se apropie de el.

— N'ai venit, ci ai sosit în sbor.

— Da, chiar aşa. Mă tem însă că n'am nimerit tocmai bine.

— Locuim la vreo patru kilometri de aici. Am venit să privesc focurile. Dar acum te poftesc la o ceaşcă de ceai. Nu te lăsăm să pleci...

Patru oameni se oferiră să facă de pază în timpul nopţii lângă aparat. Unul făgădui să treacă mai târziu să-l ia pe Bâcov şi să-l ducă la el acasă unde să-şi petreacă noaptea: avea o odaie luminoasă şi curată.

— De ce ai aterizat aici? întrebă Lena.

[1] Uriadnic — subofiţer de cazaci sau grad inferior al poliţiei judeţene. (N. T.)

Bâcov îi povesti discuția avută cu prefectul de poliție. In întuneric nu vedea ochii Lenei, dar i se părea că fata îl privea cu simpatie și atenție, ca în ziua când se cunoscuseră în casa cea veche de pe Podeacescaia.

— Ce ciudat! spuse ea aproape plângând, uitându-se la aviator. I se părea că acesta scăpase dela moarte printr'o adevărată minune. N'aș fi crezut niciodată că oamenii pot fi atât de cruzi. De fapt, o știam totuși...

Avea multe griji și se simțea uneori covârșită de ele. Dar oare putea ea să le împărtășească unui om pe care îl cunoștea atât de puțin?

— Să fi văzut cum fugea după avion unul dintre derbedei. Mi se părea că o să sară, o să se apuce de roata avionului și o să se înalțe împreună cu mine sus, printre nori...

— Putea oare să facă așa ceva?

— De bunăseamă, nu. Dar închipue-ți și dumneata pentru o clipă scena...

Lenei îi făcea plăcere să-l vadă cât de liniștit vorbea despre o primejdie de moarte. Se auzi țârâind un cosaș. Fata se aplecă și dibui cu mâna prin iarbă, căutând să-l prindă.

— De ăștia-mi ești! se supără ea.

— Ți-l prind imediat. Bâcov se aplecă și prinse un cosaș, poate chiar același pe care-l scăpase Lena. Vrei să-l vezi? întrebă el, apropiindu-se de un foc.

Cosașul, strâns între degete, se sbătea căutând să sară pe pământ.

— Stai puțin, lasă-mă să mă uit la tine.

Lena vedea pentru prima oară gâza aceasta verde și săltăreață. Nu se știe de ce, niciodată, nici chiar în copilărie, nu avusese prilejul s'o privească de aproape.

Cosașul mișca repede din antenele lungi, lipindu-și piciorușele de degetele lui Bâcov.

— Cum face ca să țârâie? Niciodată n'am putut să pricep. Mi s'a explicat la liceu, dar nici până azi nu m'am dumirit...

— Iată. Bâcov întoarse cosașul și îi arătă Lenei la lumina focului mai întâi crestătura de pe aripa stângă, apoi plăcuța de pe aripa dreaptă. Când își freacă o aripă de alta...

— M'am lămurit, se bucură fata. Numai că nu se vede nimic...

Bâcov dădu drumul cosașului. Pășeau acum în tăcere.

Lena își aduse aminte că mâine va trebui să scrie la Petersburg; se gândi la discuția pe care va trebui s'o aibă îndată după sosire cu ofițerul acela pe care-l cunoșteau și Bâcov și fratele ei, și se întristă. Plecase de acasă numai și numai ca să se poată gândi în tihnă. Își închipui viața lui Bâcov, care era probabil veselă și interesantă. Așa i se părea ei cel puțin. Se gândi apoi la ea și amarul ce o copleși o făcu aproape să plângă.

— Piotr Ivanovici, te gândești uneori la viață?

— Poftim?

In prima clipă nu pricepu întrebarea.

Mătușa Lenei stătea în pragul casei, legată la cap cu o basma trasă până peste ochi. Aflase că în apropiere de casa lor aterizase un avion și voise să se ducă să-l vadă pe aviator, dar nehotărîtă cum era, se răsgândise în ultima clipă și rămăsese acasă.

Se miră, văzând că Lena nu era singură.

— Lena! Cu cine ești? Știi cum sunt îmbrăcată!

— Nu-i nimic, mătușă Jenia. E Piotr Ivanovici Bâcov, aviatorul. Iți mai amintești? Ne-a vorbit Gleb de el.

Luară ceaiul pe verandă.

Evghenia Petrovna se uita cu uimire la aviator. Arăta prea din cale afară de simplu, avea fălci puternice, era rumen la față și nu accentua totdeauna corect cuvintele străine.

Evghenia Petrovna îi puse multe întrebări lui Bâcov asupra sborurilor pe care le făcuse la Țarițîn.

După ce mătușa ieși din odaie, Lena, care tăcuse tot timpul, îl întrebă :

— Spune-mi, te rog, n'o duce prea rău Gleb ? Noi amândoi suntem foarte buni prieteni. Și pe dumneata te cunosc din cele povestite de el... Nu-i descurcăreț, dar e un băiat bun. Cred că i-ar fi tare greu să rămână singur... S'a certat cu tata, care nu vrea să-l lase să se facă aviator. Evghenia Petrovna ține cu tata. Zice că aviatorul e un fel de birjar sinucigaș... Da, da, chiar așa îi și spune lui Gleb : sinucigașul.

— Ce tot vorbești, Elena Ivanovna ! Bâcov se simți jignit. Cum sinucigaș ? Ce-aș fi fost eu, dacă nu m'aș fi făcut aviator ?

Era cald și domnea liniștea. Lumânările se topeau încet. Bâcov începu să povestească despre primele sale sboruri, despre prietenii și dușmanii săi, despre Cuzma Tentenicov și bancherul Levcas. In povestirile sale erau multe lucruri neașteptate și hazlii.

— Uneori nu numai bărbaților le vine greu, spuse Lena. Femeile o duc și mai greu. Aș fi vrut și eu să săvârșesc o faptă deosebită, ceva însemnat... M'am gândit... Nu, nu trebuia să pomenească nimănui despre frământările ei. Ar putea el oare să înțeleagă despre ce e vorba ? Cât de încurcată se simte ! Oare după ce se va întoarce la Petersburg se va logodi cu ofițerul acela cu ochi blânzi de miop, care numai e nici tânăr și nici nu știe să zâmbească ?

Bâcov nu înțelegea de ce Lena era atât de tristă, cu totul alta decât aceea pe care o cunoscuse la Petersburg. Incercă să-i vorbească despre lucruri vesele pentru a trezi un zâmbet pe fața ei blândă, atât de frumoasă. când era luminată de un surâs.

— Nici nu-ți poți închipui câte povești nostime există în legătură cu aviația... Intr'o zi, pe când eram la Paris, s'a ținut un concurs de viteză și o motocicletă a întrecut avionul... până la urmă aviatorul și motociclistul s'au luat la bătaie...

Lena zâmbi, dar Bâcov își dădu seama că o făcea în silă, fără nicio poftă.

— Nu mă interesează lucrurile caraghioase. Povestește-mi mai bine ceva înspăimântător, cât mai înspăimântător...

Bâcov îi povesti o întâmplare recentă, petrecută la Issy-les-Moullineaux. Decolând pentru raidul Paris-Madrid, aviatorul Rouget intrase cu avionul în grupul membrilor guvernului, adunați lângă pista de plecare, îl rănise pe președintele consiliului de miniștri, Monis, și-l ucisese pe ministrul de războı Berteaux și pe un agent de schimb dela Bursa din Paris.

Superstițioșii spuneau că linia Paris-Madrid era vrăjită. Cu opt ani înainte de acest accident de aviație, în aceeași zi și în același loc se răsturnase o mașină de curse și automobiliștii, doi frați, muriseră în acest accident.

Lena făcu ochii mari. Cute subțiri îi brăzdară fruntea.

Un țăran intră în odaie. O privi curios pe Lena și clătină din cap, în semn de mustrare.

— Ar cam fi timpul de culcare. Mâine trebue să ne sculăm devreme, că ieșim la seceratul secarei.

— Mâine dimineaţă, de cum te scoli, vino să iei ceaiul la noi, spuse Lena, luându-şi rămas bun dela Bâcov. Aş vrea să te mai rog ceva: să mă iei şi pe mine cu avionul.

— Cu plăcere. Numai, o să-ţi dea voie mătuşa?

Bâcov plecă, iar Lena mai rămase câtva timp pe verandă. Noaptea era întunecoasă, adâncă. Dincolo de râu licărea o stea, curată ca o lacrimă. Pe mal, aproape de vad, se mai juca încă ultima horă. Fetele cântau cântece hazlii. Lena îşi luă aşternutul în braţe şi se duse păşind în vârful picioarelor în odaia mătuşei Jenia.

— Cine-i?

— Eu sunt. Am venit să dorm la tine.

Lena îşi potrivi aşternutul pe jos şi adormi imediat.

Dimineaţa se trezi devreme şi alergă îndată pe verandă, să vadă dacă nu venise Bâcov.

— Du-te de-l cheamă pe Piotr Ivanovici, spuse ea, adresându-se către fata gazdei. Se aşeză la masă şi începu să facă o pasienţă, să ghicească dacă-i va fi sau nu teamă să sboare.

Când veni mătuşa, Lena îi mărturisi că avea de gând să sboare cu avionul lui Bâcov.

— Ce-ai zis? Să sbori cu avionul? Ai înnebunit de-a-binelea. N'o să te las cu niciun preţ fără voia lui taică-tău.

Foarte emoţionată, mătuşa se răsti supărată la Bâcov, când acesta intră în odaie:

— Frumos din partea dumitale, tinere, n'am ce zice! Te-ai lăsat înduplecat de rugămintea nesăbuită a nepoatei mele...

Bâcov se uită mirat la bătrână.

— Piotr Ivanovici, spune-i, te rog, mătuşei că nu-i deloc primejdios să sbori.

— Evghenia Petrovna, eu...

— Se vede treaba că v'aţi înţeles să mă daţi gata...

Lena se sculă dela masă:

— Am spus că voi sbura şi o să sbor. Piotr Ivanovici, mă auzi, o să sbor neapărat...

— Nu ştiu ce să mai zic, zău aşa...

Lena ieşi fugind din odaie. Evghenia Petrovna scotea gemete jalnice în jilţul ei. Bâcov nu-şi isprăvi paharul de ceai.

— Iertaţi-mă, cred că ar fi mai bine să plec...

— La revedere, îi răspunse ea printre lacrimi.

Bâcov se duse să-şi vadă avionul. Ţăranii strânşi în jur cercetau curioşi maşina aceasta minunată.

— Vă mulţumesc, oameni buni, că mi l-aţi păzit. Iată că a venit timpul să vă părăsesc. Numai că fără ajutorul vostru nu voi putea pleca.

Ţăranii se uitară miraţi la Bâcov.

— Poate vrei să glumeşti, boierule, zâmbi cel mai în vârstă dintre ei. O asemenea ispravă e peste puterile noastre.

Bâcov le explică pe îndelete ţăranilor cum să pornească elicea şi, în cele din urmă, aceştia se învoiră să-i ajute aviatorului să se înalţe în văzduh.

— Piotr Ivanovici, se auzi deodată lângă el o şoaptă cunoscută. Bâcov se întoarse şi o văzu pe Lena.

— De ce ai venit aici?

— De ce?

Fata se uită supărată la el, apoi se apropie mult de tot, atât de mult, încât îi simţi răsuflarea caldă pe obraz.

— Voi sbura, vreau să sbor neapărat! Nu mă mai întorc acasă, dacă nu mă iei cu dumneata!

Bâcov stătu o clipă pe gânduri, apoi deodată se hotărî.

— Urcă-te.

Fata se sprijini de braţul lui şi se sui cu îndrăzneală, ocupând locul destinat pasagerilor. Obrazul îi ardea, buzele i se uscaseră. Clipele de aşteptare i se păreau ceasuri întregi.

— Aţi priceput? îi mai întrebă odată Bâcov pe ţăranii care-i păziseră avionul.

— Am priceput, răspunseră aceştia, închizând din ochi.

Bâcov se aşeză la locul său şi puse mâna pe manşă. Ţăranii se apropiară de elice, o apucară cu oarecare teamă, apoi deodată o smuciră cu toată puterea. Elicea porni să se rotească cu uruituri şi trosnete.

Lena se uita la elice cu ochii măriţi de spaimă. Dacă aviatorul i-ar fi spus în clipa aceea că nu-i mai dădea voie să sboare, n'ar fi plecat pentru nimic în lume. Crescuse în ea un sentiment îndărătnic care înfrângea teama şi usca lacrimile.

— Pot să mă ţin de montanţi? strigă ea.

— Da. Aviatorul îi mai răspunse ceva, dar Lena nu-l înţelese. Avionul se smuci înainte. Ţăranii se trântiră la pământ.

Lenei îi părea bine că Bâcov nu se mai întoarce spre ea. Ţinându-se strâns cu mâinile de montanţi, se proptise cu genunchii în spatele lui Bâcov şi aştepta decolarea cu mare teamă. Motorul lucra cu sgomot, împroşcând ulei. Bâcov stătea aşezat, cu spatele uşor încovoiat şi pilota liniştit şi sigur avionul.

Lena nu stătea deloc comod. Căuta să se ţină cât mai bine. Trecură astfel vreo trei minute înainte ca să se hotărască să arunce o privire în jos. Când în sfârşit o făcu, scoase un strigăt de uimire: pământul rămăsese mult în urmă. Volga semăna cu un pârâu îngust şi cenuşiu. Copacii păreau de sus nişte pete rotunde şi verzi. Dincolo de aripile avionului plutea pământul cu casele ţărăneşti aidoma unor cuiburi de mierlă.

— Ce bine-i, Piotr Ivanovici! Şi nu mi-e frică deloc, dar deloc!

Bâcov nu-i răspunse nimic.

Lena simţi din nou că-i venea ameţeală.

— Piotr Ivanovici! strigă ea, dar nu-şi auzi vocea.

I se păru deodată că toată lumea o părăsise, că rămăsese singură de tot cu omul acesta. Nu se mai putea linişti, cu toate că la un viraj zări strălucind în soare cupolele bisericilor din Ţariţîn.

Apoi nu-şi mai dădu seama de cele ce se petreceau. I se păru că avionul se prăbuşea. Simţi cum i se strânge inima. Scoase un ţipăt şi-i trase lui Bâcov un pumn în spate. Dar acesta nu se întoarse. Lenei îi veni ameţeală. Incă o clipă... I se părea că dacă ar da drumul mâinilor... Strânse pleoapele.

Auzi în jurul ei glasuri. Cineva îi spunea lui Bâcov pe nume. In cele din urmă Lena se hotărî să deschidă ochii.

— Ei, Elena Ivanovna, ce zici? ţi-a fost frică?

Fata nu voia să mintă şi răspunse supărată:

— Mi-a cam fost. De ce nu mi-ai răspuns?

— Era cam greu. In timpul sborului motorul vuieşte foarte tare şi nu se mai aud glasurile.

— Acuma, să mă duci acasă... Dar nu cu avionul.

— Numaidecât!

Dellier veni în fugă spre avion şi-l îmbrăţişă pe Bâcov.

— In sfârşit! Mi-era frică să nu te fi prăbuşit... îi spuse el în franţuzeşte.

— Am scăpat teafăr, îi răspunse Bâcov în ruseşte. Dellier nu pricepu cuvântul „teafăr", totuşi zâmbi.

— Cine a venit cu dumneata? E o fată minunată. De unde ai adus-o?

— E sora lui Pobedonoştev. Iţi mai aminteşti de el?

Dellier îi întinse Lenei mâna şi-i ajută să coboare din avion. Un reporter al ziarului „Ţariţînscaia Mâsli" se repezi spre Bâcov, bătând din palme:

— Ce bucurie! Mă duc fuga la redacţie. Iliodor se pregătea tocmai să ţină o predică despre păcătosul care n'a vrut să se pocăiască şi de aceea a şi fost pedepsit.

Peste vreo douăzeci de minute Bâcov luă o birjă. Tot drumul Lena nu scoase o vorbă. La marginea satului sări jos din trăsură, izbucni în plâns şi-şi duse mâna dreaptă la inimă.

— Mâine plec, îi spuse Bâcov. Dar întâlnirea noastră m'a bucurat mult.

— Şi mie mi-a părut bine. Să vii să ne vezi la Petersburg.

„E încă o fetiţă", îşi spunea Bâcov, gândindu-se cu duioşie la Lena. Işi aduse aminte de Gleb şi, fără să vrea, începu să caute în chipul lui trăsături asemănătoare cu ale Lenei. Se hotărî să-i scrie prietenului său despre cele întâmplate la Ţariţîn.

Seara, Rodionîci puse pe masă banii ce i se cuveneau lui Bâcov şi lui Dellier.

Ţariţîn nu era decât începutul turneului lor: potrivit contractului încheiat cu Hobotov, Bâcov urma să facă sboruri în alte opt oraşe de pe malurile Volgăi.

CAPITOLUL XV

Sosind dela Ţariţîn cu trenul, fără să-şi mai scoată paltonul sau pălăria, Lena se repezi de-a-dreptul în odaia fratelui ei.

— Glebuşca, drăguţule, îi spuse ea, îmbrăţişându-l şi sărutându-l, dacă ai şti cât de mult mă bucur!

Pobedonoştev o privi uimit. Nu-i plăceau asemenea „giugiuleli", cum spuneau pe vremuri colegii lui de liceu.

— Bine, mă bucur şi eu. Dar dă-te puţin mai încolo şi aşează-te pe divan. Parcă văd că o să-mi încurci toate hârtiile.

Lena fu cât p'aci să se supere, dar chipul fratelui ei, cu pistrui mari, cu părul blond, ţepos, îi era atât de cunoscut şi de drag, încât îi trecu tot necazul. Se aşeză pe divan, strângându-şi picioarele sub ea, şi bătu voioasă din palme.

— Ce-i cu tine, surioaro? se minună Pobedonoştev, zâmbind din colţul buzelor. De ce te bucuri atâta?

Gleb îi vorbea totdeauna cu un aer grav şi impunător, lungind dinadins cuvintele, şi Lenei îi plăcea gravitatea aceasta voită a fratelui, pe care ar fi fost în stare să-l asculte ceasuri de-a-rândul. Când se sătura să-şi mai dea importanţă şi-l apuca dorul de a vorbi despre problemele care-l frământau, băiatul venea în fugă spre sora lui, o ridica în braţe, alerga cu

ea prin odaie şi după ce obosea, se aşeza în jilţul cel mare, smeuriu, de lângă geam şi începea să-i povestească despre visurile sale.

Ciudat! Nu-şi dădea deloc seama că sora lui creştea, se făcea din ce în ce mai mare. I se părea mereu că avea în faţa lui aceeaşi codană cu rochiţă cafenie, cu părul auriu căzându-i pe umeri, cu un zâmbet de răsfăţ pe buzele-i pline. Uneori, seara, pe când stătea în odaia lui la pupitrul şcolăresc şi desena, Lena năvălea pe uşă cu un polonic, cu o carte groasă de a tatălui lor sau cu o pălărie străină în mână, se apropia tiptil de pupitru, îi înşfăca desenul, îl rupea în bucăţele şi fugea apoi, încântată, sigură de succesul ei. Gleb o prindea din urmă pe sală şi uneori îi mai trăgea şi câte o bătaie. Dar încă de pe atunci, Lena îşi avea mândria ei şi nu plângea Când băiatul se întorcea în odaia lui, Lena alerga pe sală şi striga triumfător:

— Ţi-am rupt floricelele, ţi-am rupt floricelele!....

La vârsta de treisprezece ani, Gleb văzuse pentru prima oară în biblioteca tatălui său un volum jerpelit din opera lui Quintus Curtius închinat lui Alexandru Macedon; îl citise pe furiş şi de atunci se pasionase de istoria războaielor. Cunoştea pe din afară toate bătăliile celebre din ultimele patru secole precum şi biografiile multor mareşali renumiţi ai lui Napoleon şi ai generalilor lui Suvorov.

— Ney? îl întrebau uneori colegii în timpul recreaţiei.

Gleb închidea ochii, îşi strângea cureaua şi-şi amintea imediat evenimentele, numele, anii pe care-i ştia pe de rost.

— Ducele de Elchingen, adversarul lui Masséna, a luat parte la bătăliile dela Iena, Eylau, Ulm şi Friedland şi a fost împuşcat la Paris în Piaţa Observatorului.

In unele duminici de iarnă se ducea în piaţa Alexandrovschi, cobora în subsolurile joase, neaerisite ale anticarilor şi petrecea ore întregi răscolind printre vrafurile de cărţi, căutându-le pe cele de care avea nevoie. Intorcându-se alene acasă, îşi scotea din când în când din buzunarul mantalei albastre şi grele preţiosul volumaş şi-l răsfoia îndelung, căutând portretele conducătorilor de oşti pe care îi îndrăgise.

In fiecare an se pasiona de altceva. Era atât de obişnuit să-i spună totul Lenei, încât chiar după ce trecuse în clasa a opta de liceu, nu-i ascundea nimic, ca şi înainte. Sora sa se obişnuise cu desele schimbări care interveneau în idealurile lui Gleb. Odată voia să se facă artilerist, alteori căpitan de cursă lungă sau biciclist, şi să ia parte la concursuri. Intr'o zi îi spuse că vrea să se facă aviator. Zâmbindu-i cu bunătate, Lena îi ceru:

— Povesteşte-mi cum o să sbori.

Fratele cel mare se certase cu tatăl său încă de când era tânăr de tot şi se mutase la Moscova. După ce Gleb isprăvi liceul, tatăl său şi fratele cel mare se împăcaseră. Serghei Ivanovici petrecu vreo câteva zile la ei acasă, în strada Bolşaia Podeacescaia. Cei mici nu cunoşteau motivul certei dintre Serghei şi părintele lor, dar îşi dădeau seama că tata tot mai era supărat. Când intrau în biroul lui, Gleb şi Lena simţeau că atât tatăl, cât şi fratele lor se bucurau că nu mai erau singuri.

Mai târziu, Lena îşi aminti de multe ori de serile acelea întunecoase de iarnă. In birou nu era lumină electrică şi, în fiecare seară, servitoarea umplea cu gaz o lampă verde. Masa de lucru a tatei, o masă masivă şi de modă veche, având în părţi o poliţă joasă, susţinută de stâlpi mici, ciopliţi în stejar, era totdeauna plină de hârtii şi de cărţi, de manuscrise şi de broşuri. Pe masă ardeau două lumânări în sfeşnice grele de argint. De

câte ori îşi aducea aminte de tatăl ei, Lena îl revedea în gând aplecat asupra lucrului, cu barba încâlcită, cu nişte ochelari fără ramă, legaţi cu un şiret lung şi negru, care-i tremurau din când în când, cu mâinile pătate de cerneală şi de creion chimic. Muncea nopţi întregi, fumând mult şi cu nesaţ; în loc de scrumieră, alături de canapeaua lui, pe o masă rotundă era aşezată o găleţică de copil, plină până sus cu mucuri de ţigară şi cutii de chibrituri goale. In zilele când venea Serioja, tatăl lor fuma şi mai mult şi nu scria nimic. Lena nu putea să uite cum îi găsise odată pe amândoi, stând în birou şi uitându-se la nişte cărţi vechi, (nişte elzevire[1], după cum aflase ea mai târziu). Tatăl lor era un bibliofil pasionat, amator de ediţii rare, de incunabile[2]. Serioja avea o figură liniştită, o frunte înaltă şi boltită, cu sprâncenele bine conturate. Stătea aşezat pe divan, făcea o pasienţă şi discuta cu tatăl său.

Intrând în odaie, Lena se opri în prag, ţinându-şi respiraţia de teamă să nu fie alungată.

— Nu, de ce? spunea liniştit Serioja. Te înşeli.

Tatăl se încruntă, dar nu răspunse nimic.

— Tată! îl strigă Lena.

Tatăl se întoarse spre ea, privind-o cu ochii lui mari şi cenuşii şi spuse supărat:

— Ce-vrei, Lena? Ia şi tu o carte şi citeşte. Nu vezi că suntem ocupaţi, că Serioja şi cu mine stăm de vorbă?

Simţindu-se jignită de vorbele aspre ale tatălui, Lena se repezi spre el, îl încolăci gâtul cu braţele şi-l sărută pe barba moale, mirosind a tutun şi a apă de colonie ieftină.

Tatăl se înveseli îndată şi-i zâmbi.

— Perfect, spuse Serioja, fără să-şi ia ochii dela pasienţă.

Lena se îmbujoră la faţă. I se păru deodată că pe divanul tatei stătea un străin, care n'o înţelegea şi o privea cu mirare.

— Ce caraghioasă eşti, un fel de domnişorică de pension.

Serioja se sculă dela masă, se apropie de Lena şi o luă de mână. Lena se ruşină deodată, îşi smulse mâna din aceea a fratelui ei şi fugi din odaie.

Peste o clipă se întoarse din nou şi-i spuse tatei, căutând să nu se uite la Serioja:

— Tată, Gleb ar vrea să-ţi vorbească.

— Vrea să-mi vorbească? Dar ce nevoie are de avocat? Nu poate să vie singur?...

— Gleb! Glebuşca! Gleb!

Gleb aştepta pare-se chiar lângă uşă.

— Vin, răspunse el repede, încheindu-şi cămaşa la gât şi încreţindu-şi fruntea.

Serioja îşi făcea mai departe pasienta şi fluiera în surdină o melodie complicată din „Sadco". Gleb nu se înţelegea bine cu tatăl său. Se certau mereu pentru fel de fel de fleacuri şi, din cauza asta, pentru băiat, ora mesei, când toată familia se aduna în sufragerie, era cea mai neplăcută din toate. Tatăl lor, bun şi distrat de obicei, băga de seamă cele mai mici greşeli ale lui Gleb şi de fiecare dată îi făcea observaţii la masă: ba că avea unghiile murdare, ba că plescăia prea tare mâncând, ba că citea ziarul pe

---

1 **Elzevire — cărţi tipărite cu caractere tipografice speciale, după numele de familie al unor celebri tipografi olandezi (Sec. XVI — XVII). (N. T.)**

2 **Cărţi tipărite în primii ani după inventarea tiparului. (N. T.)**

furiş. Gleb pufnea pe nări şi se apleca şi mai tare asupra farfuriei. Lena îi lua deseori apărarea şi de aceea tatăl o poreclise „avocatul".

Dregându-şi vocea, Gleb se apropie de Serioja.

— Serioja, spuse el, trăgând de faţa de masă, vorbeşte, te rog, şi despre mine...

Serioja îşi strânse încet şi tacticos cărţile, potrivi faţa de masă şi îşi scutură haina de firimituri.

— Nu înţeleg. Despre ce trebue să vorbesc?

Gleb tăcea, trăgând mereu de colţul feţei de masă, fără a îndrăzni să se uite la tatăl său. Bătrânul fuma şi tuşea din când în când, cu un aer enervat.

Lena apăru din nou în odaie şi izbucni în plâns, ştergându-şi lacrimile cu mâneca.

— Ce-i cu tine? se miră tata. De ce plângi?

Serioja se apucă iar să facă pasienţe.

— Prea eşti nervoasă, surioară. Aşeza culoarea de cupă în ordinea mărimii. Eşti peste măsură de nervoasă.

Tata îşi lăsă de o parte cartea şi se uită mirat la fiul său.

Privind într'o parte, Gleb spuse cu glas tare:

— Vreau să mă fac aviator! Inţelegi? Vreau să fiu aviator,

— Foarte bine. Fă-te aviator. Parcă te împiedică cineva?

— Da, dar vreau să iau lecţii de sbor... Am nevoie de bani...

Tata era mâhnit. Işi iubea băiatul şi se îngrozea gândindu-se la ce-l aştepta în viitor.

— Dar cine o să-ţi dea bani?

Gleb tăcea.

— Am să-i dau eu, spuse Serioja, sculându-se dela masă. Eu am să-i dau. Işi scoase ceasul din buzunar. Ar cam fi timpul să ne ducem la culcare O să mai vorbim mâine dimineaţă, şi ieşi din odaie.

Lena şi Gleb se luară după el.

— Serioja... dădu să-i vorbească Gleb în şoaptă, dar fratele lor nu mai era pe coridor. Trecuse de-a-dreptul în odaia lui şi Gleb auzi îndată cheia răsucindu-se în broasca uşii.

Intâmplarea aceasta îl apropie pe Gleb de Serioja.

Din străinătate Gleb nu-i scrisese tatălui său decât o singură dată şi atunci numai câteva cuvinte seci, prin care-i spunea că era sănătos, slavă domnului, şi se simţea bine. In schimb îi scria Lenei în fiecare zi, împărtăşindu-i toate necazurile şi grijile sale, şi se frământa mult, când nu primea răspuns.

...Amintindu-şi şi acum de toate acestea, Gleb se apropie de Lena care stătea aşezată pe divan, şi-i sărută mâna.

— Ei vezi, acum sunt şi eu aviator. Şi când te gândeşti că nu e mult decând pentru noi doi vocaţia mea de astăzi nu era decât un vis...

Lena se uita în tăcere la fratele ei.

— Nu-i aşa că sunt un băiat de ispravă? spuse Gleb, plimbându-se prin odaie. O să-ţi spun ceva, Lena, dar numai ţie, şi fără să mă laud: să ştii că mă aşteaptă un viitor măreţ. Simt în mine o forţă atât de mare...

— Te rog numai să stai jos. Obosesc tot răsucindu-mi capul după tine.

Gleb se aşeză în fotoliu, îşi scoase o ţigară, o aprinse, umplu într'o clipă toată camera de fum şi se înnecă.

— Să te bat pe spate?

— Nu-i nevoie. Aşa dar, ştii că... Mi-am pierdut firul. Cu ce începusem ?

— Cu gloria.

Gleb se înfundă şi mai tare în fotoliul său.

— O să ajung celebru cu orice preţ! Numai în sport şi la şah gloria este incontestabilă. Dacă luăm, de pildă, muzica, acolo e greu să stabileşti cui îi revine locul de frunte... Pe când aici... Işi freca rădăcina nasului de parcă şi-ar fi adus aminte de ceva. Apoi deodată spuse: ştii ce mă gândeam să-ţi propun? Vrei să sbori cu mine ?

Lena închise ochii.

— Nu, nu vreau.

— Ţi-e frică să sbori?

— Nu, însă cu tine mi-e frică... De altfel, am mai sburat eu.

— Ai mai sburat ?

— Ştii ceva, îi spuse ea, sculându-se de pe divan şi scoţându-şi haina. Imi pare foarte rău că o cunosc atât de puţin pe mama şi nu am întâlnit-o decât de două ori. Mi se pare că dela ea am moştenit firea mea hotărîtă.

— Hotărîtă ? Ce fel de fire hotărîtă ai ? Eşti o fată bună şi atâta tot.

— Iţi mai aduci aminte ? Am văzut-o pe mama acum şapte ani, când a venit la Petersburg.

...Ori cât de deschis îşi vorbeau de obicei fraţii, totuşi niciodată nu discutaseră între ei faptul că mama lor trăia departe de familie. Era poate pentru prima oară când Lena aducea vorba despre ea. Acum şapte ani, într'o seară de iarnă, pe când stăteau în salon şi-şi făceau lecţiile pentru a doua zi, intrase în odaie tatăl lor, palid la faţă şi emoţionat. Ştergându-şi cu un aer încurcat ochelarii, le spuse să treacă în sufragerie. Acolo, lângă fereastră, stătea o femeie mai în vârstă, cu o figură tristă şi obosită.

— Iată, spuse tatăl, fără să se adreseze de fapt nimănui.

Femeia se întoarse spre ei şi copiii îi văzură ochii mari depărtaţi unul de altul. Gleb îşi recunoscu mama şi izbucni în lacrimi. Tatăl ieşi din odaie.

Mama plecase din casă, când Lena împlinise patru ani.

Se miră acum văzând că femeia aceasta destul de robustă, cu părul blond, o îmbrăţişa şi-i spunea cuvinte duioase, numind-o „fata mea".

Petrecură seara împreună. La unsprezece şi jumătate se întoarse şi tatăl, trist şi tăcut. Părea mai tras la faţă. Mama îl privi cu un aer vinovat şi oarecum umil, apoi începu să se pregătească de plecare.

De atunci n'o mai văzuse.

Tatăl nu vorbea niciodată despre ea. Numai de Paşte şi de Crăciun, de două ori pe an, se ducea de dimineaţă să deschidă uşa, aşteptând cu nerăbdare poştaşul, iar după ce primea scrisoarea cu ştampila cunoscută, se retrăgea în biroul său şi se închidea acolo până la prânz.

Lena şi Gleb ştiau că scrisoarea era dela mama lor. Ştiau că la prânz, când vor ajunge la desert, tata va spune repede şi enervat:

— A venit azi o scrisoare dela mama voastră. Vă trimite salutări şi vă sărută.

...Gleb se încruntă ca şi cum ar fi simţit o durere mai veche, de mult uitată. Tăcu câteva clipe.

— De ce ai adus vorba despre ea? De vreme ce nu stă cu noi...

— Nu de asta-i vorba. Am vrut numai să spun că m'am certat cu mătuşa Jenia şi am simţit că n'am de ce să mă tem şi...

— Şi ai sburat?

— Da. Am sburat.

Gleb râse.

— Minciuni gogonate, minciunele...

— Ba, deloc. Nu sunt minciuni. Am sburat cu Bâcov.

— Cu Bâcov? Vrei să spui că l-ai văzut pe Bâcov?

— Şi asta încă nu-i tot. Aş vrea să-ţi vorbesc despre altceva, despre un eveniment şi mai însemnat din viaţa mea...

— Stai puţin. Ce-i cu Bâcov? Şi-a adus aminte de mine?

— Ascultă mai întâi ce am să-ţi spun...

Gleb îşi aprinse din nou o ţigară şi făcu alene un gest de resemnare.

— Hai, spune.

— Aş vrea să mă sfătuesc cu tine. Ascultă-mă, Gleb, poate că... se răstâci şi tăcu un timp. Anul acesta am terminat liceul, dar încă nu m'am hotărît ce să fac în viaţă. Dă-mi şi tu un sfat, căci e atât de plicticos să stai acasă şi să te ocupi de gospodărie... De altfel, am fost de curând cerută în căsătorie...

Gleb o privi cu mirare şi pentru prima oară bagă de seamă ceva ce nu văzuse până atunci: fetiţa pe care se deprinsese încă din copilărie s'o ocrotească, crescuse, se făcuse mare.

— Lenocica, rosti el încet, simţind că nu ştia ce să-i spună, Lena...

Fata se sculă de pe divan.

— Lenocica, Lena, mai repetă odată Gleb, căutând să-şi adune gândurile.

Dar când găsi, în cele din urmă, ce sfat să-i dea, Lena nu mai era 'n odaie.

CAPITOLUL XVI

Pentru raidul Petersburg-Moscova se făcuseră pregătiri îndelungate, dar mulţi aviatori refuzară să ia parte. Bâcov se afla tocmai atunci în Sudul ţării. Tentenicov îl urmase pe Efimov, declarând că un sportiv adevărat nu poate să sboare pentru premii prea mărunte.

Socotea ca şi Efimov, că sborul nu era bine pregătit. Ziarele publicaseră un interview al lui Tentenicov şi reporterul născocise o frază pe seama aviatorului, din care rezulta că el, Cuzma Vasilievici, n'ar fi vrut să ia parte la raid, întrucât la concurs fuseseră primiţi şi nişte începători în ale aviaţiei. Tentenicov publică în numărul următor al gazetei o desminţire pe care ziariştii, în goana lor după senzaţional, se grăbiră s'o însoţească de un comentariu neaşteptat, ocupând aproape o jumătate de coloană. Se pare că tocmai atunci când Tentenicov îşi publicase desminţirea, se prezentase la organizatorii raidului mama unui tânăr aviator care voise să participe şi el la această competiţie. Sărmana bătrână venise la aeroclub dis-de-dimineaţă şi plânsese o zi întreagă, implorându-i pe toţi să-i interzică singurului ei băiat să ia parte la sbor: trăia numai dintr'o pensioară şi nu-şi putea lăsa fiul să-şi rişte viaţa. Aviatorul fusese chemat la aeroclub. Era foarte amărât de această întâmplare şi stăruise să nu fie şters de pe lista concurenţilor. Dar bătrâna rămăsese neînduplecată. Această poveste apăruse pe larg în comentariul ce însoţea desminţirea lui Tentenicov. In încheiere, reporterul scria: „Ar trebui ca domnul Tentenicov să acorde mai puţine interview-uri şi să-şi publice mai rar desminţirile, iar aviatorului nenorocos, care în ultima clipă a fost nevoit să

renunțe la concurs, ne îngăduim să-i dăm un sfat: să facă rost de autorizația mămichii înainte de a pune în picioare întreaga Rusie".

Pobedonoștev se întoarse la Petersburg cu patru zile înainte de raid. Turneul lui prin provincie nu începuse prea bine. Pretutindeni avusese parte de timp nefavorabil și sburase foarte prudent, temându-se să nu strice cumva avionul lui Hobotov.

Ziarele din provincie îl și porecliseră „La un ceas câte o linguriță". Dar deodată, într'o zi de toamnă, soarta lui se schimbă cu totul... Intr'un oraș mare din Sud fusese organizat un concurs aviatic de viteză. Cinci aviatori experimentați, favoriți ai publicului, luară parte la concurs, dar premiul întâi fu obținut de Pobedonoștev. Ziarele consacrară multe articole succesului tânărului aviator. Peste câteva zile însă Gleb obținu alte succese și mai strălucite: executând un sbor în condiții excelente, reuși să stabilească un nou record național.

Dintre toate telegramele de felicitare pe care le primise, aceea a lui Bâcov îl măgulise cel mai mult. „Mă bucur pentru dumneata, îi telegrafiase aviatorul. Cu prilejul acesta beau în sănătatea și pentru fericirea dumitale. Vezi cât de neașteptat ni se împlinesc visurile... Al dumitale, Bâcov".

Din clipa aceea, aviatorii își schimbară atitudinea față de Pobedonoștev: începură să țină seama de părerea lui, fu invitat să ia parte la concursuri; cronicarii ziarelor din Capitală și din provincie închinară lungi articole succeselor aviatorului. Numai un singur om, acela de care Gleb depindea din punct de vedere material, patronul său, Hobotov, se purta cu el de parcă nimic nu s'ar fi schimbat în soarta lui Pobedonoștev, de parcă Gleb ar fi rămas ghinionistul de mai înainte, al cărui avion sălta atât de greoi peste mușuroaiele și mogâldețele de pe terenul școlii de pilotaj.

După ce se întoarse din Sud, Pobedonoștev se instală singur în apartamentul lor pustiu din Petersburg. Işi petrecea serile răsfoind numere vechi ale revistei „Niva" în așteptarea unei noi misiuni. Hobotov îi făgăduise să-l trimită din nou prin provincie. Cu o zi înainte de raid, Pobedonoștev se pomeni cu el.

— Să vezi ce mă aduce la dumneata... Am auzit că ai fi scris câte ceva?

Pobedonoștev lăsă ochii în pământ.

Intr'adevăr, trimisese câteva corespondențe dela Mourmelon ziarelor din Petersburg. Işi păstra vechile articole, lipite pe un carton gros, în sertarul mesei de scris.

— Ia, arată-mi și mie ce ai pe-acolo.

Pobedonoștev scoase mapa din sertar și i-o întinse lui Hobotov, privindu-l cu mare nedumerire.

Hobotov citi cu atenție, reluând de câteva ori unele pasagii și făcând semne cu unghia, pe margine. După vreo douăzeci de minute puse dosarul de o parte și se uită la ceas.

— Am fost invitat de redacția unui ziar să conduc rubrica aviatică. Vei da materiale în legătură cu raidul. Pleci chiar în astă seară la Moscova. Iți voi da o scrisoare pe baza căreia ți se va pune la dispoziție o mașină. Caută să-i prinzi pe învingători la ultima etapă înainte de Moscova. Să scrii două reportaje: unul dela ultima etapă, iar celălalt din Moscova — sosirea, lacrimile, primăvara Rusiei etc. etc... M'ai înțeles?

— Am înțeles.

— Perfect. Poftim bani pentru drum. Dar să te grăbeşti, nu mai e decât puţin timp până la plecarea trenului. Te duc cu maşina...

Pobedonoşţev îşi făcu repede bagajul, puse în geamantan ceva rufărie, un teanc de coli de hârtie, nişte creioane şi o călimară de voiaj. Peste cinci minute cobora scara, împreună cu Hobotov.

La Clin, penultima etapă a raidului, îşi petrecu ziua lângă un cort de pânză, la marginea oraşului, unde se instalase comisarul etapei. Erau acolo zeci de reporteri — în anul acesta vara fusese lipsită de evenimente şi ziarele nu mai prevedeau nimic senzaţional în afară de acest sbor.

La ora trei şi optsprezece minute, la Petersburg îşi lua sborul primul aviator — Utocichin. Lerche, următorul, decolă după şase minute. Din clipa aceea, oamenii care-i aşteptau pe aviatori la Clin nu mai avură decât un singur vis: să-l zărească cei dintâi pe învingătorul cursei.

Sborul fusese prost organizat, astfel încât Pobedonoşţev, care nu putea să sufere ordinea instaurată la aeroclub de generalul neamţ Kaulbars, un om lipsit de orice talente organizatorice, scrise un reportaj amănunţit şi caustic, ce apăru în marile ziare din provincie.

Dintre concurenţi, numai Vasiliev ajunse la Moscova.

Iancovschi avu câteva pene la „Blériot"-ul lui şi fu nevoit să-şi încheie sborul la Tver.

Utocichin suferi o pană lângă satul Vinî, Lerche — la Novgorod, Costin — la Vâşnii Volocioc, Agafonov — în Valdai, Campo Scipio — la Cresţâ. Şimanschi îşi pierdu viaţa într'un accident, iar Sliusarenco fu grav rănit în apropiere de Petersburg.

Toţi aviatorii se certară între ei. Distribuirea premiilor prilejui discuţii şi jigniri reciproce. Cei mai mulţi erau supăraţi mai ales pe Pobedonoşţev, din pricina reportajului său, reportaj în care tânărul spusese adevărul despre certurile stârnite între aviatori cu prilejul distribuirii premiilor. Invingătorul, Vasiliev, deveni pentru câteva săptămâni cel mai popular aviator din ţară. Redacţiile ziarelor din Capitală publicară cu plăcere numeroasele sale desminţiri şi scrisori. Fotografiile sale se vindeau la toate concursurile sportive. Purtau autograful aviatorului: „Cine n'a sburat, nu poate cunoaşte întreaga frumuseţe şi farmecul spaţiului nemărginit".

In ziua raidului, Vasiliev se temuse de Iancovschi ca de o nălucă. Ajuns cel dintâi la Torjoc şi aflând acolo că Iancovschi sbura în urma lui, Vasiliev declarase că se temea pentru viaţa colegului său şi de aceea era nervos.

Pe Pobedonoşţev îl durea gândul că într'o faptă atât de nobilă pot interveni şi intenţii josnice şi certuri mărunte. Se bucură primind telegrama care-i vestea că Hobotov îi aprobase reportajul. După câteva zile primi la Moscova şi o scrisoare din partea acestuia. „Incă odată îţi mulţumesc pentru articolaş, îi scria Hobotov. A fost scris cu vioiciune, cu nerv şi mai cu seamă — caustic. Nu mă aşteptam la atâta răutate dela un molău ca dumneata! Itinerariul viitoarei călătorii pe care o vei întreprinde va fi: Perm-Ecaterinburg—Celiabinsc—Bacu. Aparatul ţi-l voi trimite cu un om de încredere şi cu mecanicul respectiv. Trebue să pleci imediat la Perm şi să aştepţi acolo noi dispoziţiuni. Deocamdată ai putea să te odihneşti. Banii de cheltuială ţi-i expediez mâine".

Pobedonoşţev părăsi Moscova chiar în aceeaşi seară. Sosi la Perm dis-de-dimineaţă şi porni dela gară pe jos, spre hotelul situat în strada Crasnoufimscaia. In ultimele luni începuse să-i placă singurătatea şi se

bucura că sosise într'un oraş unde nu avea cunoştinţe, unde nimeni nu-l va împiedica să trăiască după pofta inimii, unde va putea să stea singur în liniştita grădină publică şi să-şi facă noi planuri pentru viitor.

După ce-şi opri o cameră la hotel, se duse pe cheiul Camei şi rămase acolo multă vreme, aşezat pe o bancă, urmărind cu privirea vapoarele care treceau în josul râului — spre Usoli şi Cerdâni, spre satele îndepărtate dinspre miază-noapte. Era o zi uimitor de luminoasă, aşa cum sunt adesea zilele de vară în ţinutul Camei. Gleb se simţea atât de uşor şi de bine, încât, ascultând ţipetele răguşite ale sirenelor de pe vapoare, începu să viseze: se gândea că la bătrâneţe se va muta într'un orăşel de provincie tihnit ca acesta, îşi va închiria o căsuţă într'o ulicioară de mahala şi-şi va trăi acolo, în singurătate, cei din urmă ani ai vieţii, răsfoind reviste vechi şi dictându-şi memoriile unei stenografe. Avea doar ce scrie: chiar şi lucrurile pe care le trăise până acum ar fi fost deajuns pentru a umple o carte întreagă...

1911 fusese deosebit de bogat în evenimente; în anul acesta, constructorii ruşi dobândiseră noi şi însemnate succese. La concursul pe ţară, la care luaseră parte avioane ruseşti şi străine, premiul întâi fusese cucerit de un biplan construit în Rusia, care atinsese viteza de 85 km. pe oră. Dintre biplanele străine, niciunul nu izbutise să depăşească şaptezeci de kilometri pe oră.

Inainte de a pleca din Moscova, Gleb îi făcuse o vizită fratelui său Serghei.

Acesta era tocmai pe cale de a-şi termina lucrările — proiectul unui monoplan nou, căruia însuşi profesorul Jucovschi îi prezisese un viitor măreţ.

— Mai aşteaptă puţin, îi spusese Serghei fratelui său. O să obţin un premiu cu acest monoplan şi atunci o să devii pilotul meu de încercare. Rusia întreagă o să vorbească despre fraţii Pobedonoşţev...

Stând pe cheiul Camei, Gleb se gândea la toate acestea. Dus pe gânduri, nici nu băgă de seamă că începuse să se întunece...

Spre seară se întoarse la hotel, îşi schimbă hainele şi coborî în sala cam pustie a restaurantului. Doi violonişti care-şi mişcau alene arcuşurile, îl salutară ca pe un vechi cunoscut, dând din cap, fără a se opri din cântat. Pobedonoşţev îi spuse chelnerului să le ducă o sticlă de vin. Lăutarii cântau valsuri vechi, şi aceste melodii simple, liniştite, se potriveau de minune cu starea de spirit a aviatorului... Alături de el foşni o rochie. O femeie îmbrăcată în negru trecu prin sală, cu pas uşor şi grăbit, şi se aşeză la o masă vecină. Apariţia ei fusese atât de neaşteptată, încât Pobedonoşţev nu-şi putu ascunde uimirea. Nu-şi mai lua ochii dela ea. La început, necunoscuta nu observă privirea curioasă aţintită asupra ei, dar când îşi dădu seama, voi pesemne să se mute la o altă masă. Zâmbi însă deodată din colţul buzelor şi la rândul ei îşi aţinti privirea asupra tânărului. Lui Gleb i se păru că desluşeşte o mustrare ascunsă în privirea aceasta nepăsătoare şi fixă. Roşi, întoarse capul în altă parte, dar continuă s'o privească pe furiş cu coada ochiului.

In ţinuta ei liberă şi firească, în întreaga ei purtare se simţea o putere calmă, o mare siguranţă de sine. Scoase din geantă o carte. Faţa îi era acum în umbră, dar i se putea vedea bine mâna fină care răsfoia repede filele cărţii. Işi sprijini cotul pe masă şi faţa-i apăru din umbră. Gleb îi zări părul negru, tăiat scurt, pieptănat peste urechi şi despărţit la mijloc de o cărare dreaptă.

Pobedonoşţev ajunsese la vârsta de douăzeci şi unu de ani fără să se fi îndrăgostit vreodată, fără să se fi gândit măcar la dragoste. Şi dacă cineva i-ar fi spus cu o zi înainte că ar fi în stare să se îndrăgostească, i-ar fi râs în nas. Simţea însă acum că apariţia necunoscutei, cu privirea atentă a ochilor cenuşii uşor micşoraţi, răspândise parcă în încăperea liniştită a restaurantului o lumină nespus de caldă.

Femeia îşi luă repede masa, îi întinse chelnerului banii cuveniţi, apoi trecu din nou, foşnindu-şi rochia, pe lângă măsuţa la care şedea aviatorul. Sala deveni dintr'odată pustie, pe pereţi se întinseră umbre, iar melodia înceată a valsului vechi răsună tristă, lipsită de strălucire.

Pobedonoşţev îşi petrecu noaptea visând o nouă întâlnire cu necunoscuta şi punându-şi în gând sute de întrebări: cine era şi pentru ce venise la Perm? Avea oare de gând să rămână mereu aici? De ce venise singură la restaurant? Câţi ani o fi având? O fi căsătorită? Şi multe alte întrebări îl mai frământară în noaptea aceea. Adormi abia în zorii zilei, şi somnul îi fu sbuciumat, neliniştit.

Pobedonostev se trezi tocmai la amiază. Soarele lumina puternic pereţii, lavoarul de marmoră spart pe la colţuri, un dulap de stejar sculptat şi un paravan pictat cu câteva flori galbene. In odaia de alături se auzeau glasuri vorbind tare. Nu puteai desluşi cuvintele. Pobedonoşţev îşi dădu seama că erau două voci, una de bărbat, cealaltă de femeie.

— Ajutor! strigă deodată femeia din camera de alături.

Pobedonoşţev sări din pat, mai ascultă câteva clipe, apoi îşi lipi urechea de perete. Da, într'adevăr femeia de alături cerea ajutor. Auzi sgomotul mobilei răsturnate. Imbrăcându-se în grabă, ieşi pe sală. Mai ascultă odată: femeia ţipa şi mai tare.

Bătu în uşa camerei alăturate. Ii răspunse glasul de femeie: „Intră", iar vocea de bărbat adăugă şovăitor: „Cine-i acolo?" Pobedonoşţev deschise uşa şi de mirare încremeni în prag, fără a mai putea face niciun pas înainte. In faţa lui se afla necunoscuta care luase în ajun masa la restaurant. Şedea pe pervazul ferestrei. Ochii îi erau plânşi. Alături de dulapul cu haine stătea un tânăr cu părul creţ, răvăşit şi ochii negri scânteietori.

— Ce doriţi, stimate domn? întrebă provocător tânărul, şi abia acum Pobedonoşţev văzu că necunoscutul ţinea în mână un mic Browning nichelat.

— Am auzit chemând în ajutor şi am socotit de datoria mea...

— Eşti un om tare glumeţ! râse isteric necunoscutul, măsurându-l pe Pobedonoşţev din cap până'n picioare cu o privire dispreţuitoare. E cât se poate de idiot să-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala...

— Ia-i revolverul acestui descreerat, spuse poruncitor femeia. A vrut să mă împuşte...

Tânărul îi aruncă femeii o privire furioasă, svârli revolverul jos şi se repezi pe uşa camerei, bombănind ceva pe sub mustaţă. Pobedonoşţev voi să iasă după el, dar femeia îi spuse încet:

— Rămâi...

Pobedonoşţev lăsă ochii în pământ. I se părea că toată această întâmplare nu era decât o scenă de vodevil prost jucată. Rămaseră astfel câteva clipe în tăcere. Apoi femeia se apropie de el şi-i întinse mâna.

Privirile lor se încrucişară. Erau aproape de aceeaşi înălţime, astfel încât Pobedonoşţev o putea privi drept în ochi, fără să-şi plece capul.

— E o poveste ridiculă, nu-i aşa? întrebă ea cu un zâmbet stingherit.

— Nu pot să-mi dau seama, deoarece nu înţeleg prea bine ce s'a petrecut aici... Cu toate că, drept să spun, prietenul dumneavoastră — nu vreau să-l jignesc — dar se vede că ţinea pentru prima oară în viaţa lui un revolver în mână: arma era îndreptată cu ţeava în jos...

Femeia râse. Buzele ei proaspete se întredeschiseră uşor, iar în jurul ochilor se adunară cutişoare mărunte.

— Nu mă îndoesc de acest lucru, spuse ea. Dar să facem întâi cunoştinţă. Mă numesc Natalia Vasilievna Ponomareva.

— Pobedonoştev, Gleb Ivanovici...

— Prea bine.

Femeia îl privi atent, apoi spuse cu un zâmbet blând şi deschis:

— Dacă eşti liber, aş vrea să petrec cu dumneata ziua de azi până la plecarea vaporului de seară...

— Şi mie mi-e urît în oraşul acesta străin şi-mi va face mare plăcere...

— Să nu mă iei drept o aventurieră. Am pur şi simplu nevoie de cineva care să mă poată feri de repetarea scenei de adineaori. Tatăl meu e la Chizel, iar eu sunt singură azi la Perm...

Mai stătură mult de vorbă în camera aceea de hotel şi-şi spuseră o sumedenie de lucruri. Natalia Vasilievna îi povesti despre încercările prin care trecuse în anii din urmă, despre copilăria ei. Pobedonoştev află astfel că fata se născuse în Ural, la Chizel, oraş în care tatăl ei lucra de tânăr ca inginer. Fusese căsătorită, dar n'avusese noroc: bărbatul ei era un cartofor, un om desechilibrat. De aceea se despărţiseră. Curând după aceea soţul ei murise şi Natalia Vasilievna îşi petrecuse ultimii ani la Moscova, îndeletnicindu-se cu pictura. Işi dăduse însă definitiv seama că n'avea talent şi se hotărîse să plece în Ural, la tatăl ei care îmbătrânea singur acolo. In toamnă avea de gând să se întoarcă la Moscova ca să lucreze — te rog, să nu te miri! — la o fabrică, desenând modele pentru stămburi imprimate. Dacă nu izbutise să devină pictoriţă, poate că-şi va găsi calea cel puţin în arta aplicată...

Povestirile tinerei femei îi treziră interesul lui Pobedonoştev, dar el ar fi vrut să deslege o altă problemă: cine era bărbatul cu părul vâlvoi care fusese cât pe aci să tragă în ea? De ce se certaseră? Ce relaţii avuseseră înainte? Dar Natalia Vasilievna nu pomeni niciun cuvânt despre acest lucru şi Pobedonoştev socoti că orice întrebare ar fi fost nepotrivită. Şi aşa fusese prea sinceră.

Ziua aceasta uimitoare şi nebunească se sfârşi într'un chip tot atât de neaşteptat. Seara, pe când Pobedonoştev îşi lua rămas bun dela Natalia Vasilievna, lângă scara vaporului, cu trei minute înainte de plecarea spre Usoli — ultima oprire în drum spre Chizel — tânăra femeie îl trase deodată spre ea apucându-l de mână şi-l întrebă încet:

— Când îţi începi sborurile?

— Peste o săptămână.

— Şi ce o să faci până atunci la Perm?

— O să mă gândesc la dumneata — îi răspunse Pobedonoştev cu o neaşteptată îndrăzneală.

— Ştii ceva, spuse ea cu ochii în pământ şi fără a lăsa mâna lui Pobedonoştev, vino cu mine...

Când vaporul fluieră pentru ultima oară şi roţile sale începură să lovească apa, Pobedonoştev, stând pe punte alături de Natalia Vasilievna, îi atinse sfios şi stângaci mâna. Rămaseră astfel mult timp alături, privind luminile Perm-ului, care se mistuiau treptat în întunericul nopţii...

Călătoria fu plină de voie bună şi de bucurii. Niciodată în viaţa lui, Pobedonoştev nu se simţise încă atât de fericit ca în zilele acestea. Aerul de tristeţe şi de oboseală îi pierise de pe faţă. Ceasuri de-a-rândul nu se sătura s'o privească pe Natalia Vasilievna şi era plin de recunoştinţă faţă de zănatecul acela care o urmărise cu dragostea lui plictisitoare, care venise după ea la Perm şi încercase s'o împuşte într'un acces de gelozie întru nimic îndreptăţită. Căci fără fapta lui nesăbuită, Pobedonoştev n'ar fi cunoscut-o niciodată pe Ponomareva.

Săptămâna petrecută la Chizel trecu repede ca un vis. In ziua plecării aviatorului, Natalia Vasilievna îi spuse tatălui ei că se mărită cu Pobedonoştev.

Spre marea mirare a acestuia, tatăl Nataliei Vasilievna, care ştia că fiica lui îl cunoştea pe aviator abia de câteva zile, îşi dădu foarte uşor consimţământul.

Vasilii Egorovici era un om vesel şi vorbăreţ, un minunat povestitor şi — lucru de mirare la un guraliv — ştia să asculte şi pe alţii. Ii plăcea să bea şi Pobedonoştev fu nevoit, chiar din prima seară, să petreacă ceasuri întregi la o masă rotundă, plină cu tot felul de lichioruri, esenţe şi alte băuturi, gustând murături de Ural, răcituri şi marinate de tot soiul, pe care bătrânul ştia să le facă singur, cu multă măestrie. Astfel, în câteva seri, fără să bage de seamă, Gleb povesti bătrânului şi Nataliei Vasilievna întreaga sa viaţă. Şi deşi nu înfrumuseţase niciun amănunt şi nici nu se lăudase niciodată, simţi că oricine ar putea găsi că viaţa lui era într'adevăr interesantă şi originală.

— Vasăzică, te măriţi! spuse într'un târziu bătrânul în timp ce toţi trei luau loc la masa cea rotundă. Inţeleg, înţeleg totul. Nu te supăra, Naţaşenca, dar e tare rău pentru o femeie frumoasă ca tine să rămână singură. Ar fi trebuit să te măriţi de mult. Iar de-or începe să vină nepoţii, trimite-i la mine că o să ţi-i cresc eu.

Deşertară câteva sticle de şampanie şi se ameţiră puţin. Natalia Vasilievna şi tatăl ei îl petrecură pe Pobedonoştev până la Usoli. Incă o zi din viaţa lui Pobedonoştev fu atât de plină de fericire, încât îi venea să lase totul baltă, să se lepede de orice îndatoriri, numai şi numai să nu se mai despartă de femeia pe care, în chip atât de neaşteptat pentru el, o putea numi acum logodnica lui. La despărţire, se înţeleseră să se întâlnească la Moscova şi să facă acolo proiecte pentru viitor.

— Mai ales, să fii cu băgare de seamă când sbori! îi strigă Natalia Vasilievna la despărţire.

Pobedonoştev rămase mult timp pe puntea vaporului, privind femeia care rămăsese pe malul nisipos şi alb al Usoliei. Iubea pentru prima oară în viaţa lui şi simţea că oricâte încercări i-ar aduce această dragoste, nu va mai iubi niciodată o altă femeie până la sfârşitul vieţii...

CAPITOLUL XVII

Pe vremea aceea, în Rusia nu exista niciun oraş, nici măcar un târguşor, oricât de îndepărtat, în care să nu fi apărut aviatori sburând cu aparatele lor greoaie şi nesigure. Aviatorul francez Védrines a mărturisit — şi nu odată — că-i invidiază pe sburătorii ruşi: imensa lor ţară fusese pre-

destinată chiar de natură ca să devină locul concursurilor de sbor de lungă durată. Un aviator rus îşi ducea avionul într'un vagon de marfă în câte-un oraş îndepărtat, şi iată că viaţa cumpănită, domoală a străzii principale se schimba deîndată. La parterul hotelului, la restaurant, domnea gălăgia şi voia bună. Locuitorii oraşului organizau banchete în cinstea aviatorului, a mecanicului său şi a nelipsitului antreprenor, cu ţigara de foi ieftină între dinţii înnegriţi. In astfel de zile, caprele orăşenilor păşteau pe lângă gardurile împodobite cu afişe multicolore, rozând papul dulce cu care acestea erau lipite. Aviatorii ruşi sburaseră şi prin oraşele îndepărtate din Orient; numele lor începuseră să fie celebre şi în Europa de Apus. Unul dintre ei executase sboruri deasupra acoperişurilor drepte din Hancou, deasupra Zondelor, deasupra Bangcocului. Pe vremea aceea, în Rusia nu existau oameni care să rămână nepăsători faţă de aviaţie. Moartea unui aviator i-a sugerat lui Block impresionantele sale strofe despre pilotul viitorului, erou al războiului. In mijlocul avalanşelor de zăpadă, pe aripile verzi ale nopţii din Petersburg, poetul scria versuri despre oamenii care „vor aduce pământului dinamita". Dar multă lume credea că profeţia lui nu se va putea împlini. Aviaţia sportivă luase un mare avânt. Vasiliev, Rossinschi, Gaber Vlânschi, Sedov, Sliusarenco, Zvereva, Utocichin, Cuznetov, fraţii Efimov. Cabaria, Raevschi vizitaseră sute de oraşe.

Poetul Vasilii Camenschi sburase peste pădurile din Urali şi se înălţase în văzduh deasupra străzilor elegante ale Varşoviei. Elevul lui Efimov, motociclistul Iacov Ivanovici Sedov, sburase la Harbin, trecuse prin Extremul Orient şi prin Asia Centrală. Pentru a-l vedea sburând la Taşchent veniseră uzbeci din cele mai îndepărtate câşlacuri [1]; unii făcuseră pentru aceasta câte 300 de verste pe cămilele lor.

Se stingea pasiunea pentru automobil şi motocicletă. Motocicliştii de ieri se suiau în avion, puneau mâna pe comenzi şi se înălţau cu îndrăzneală în văzduh. Numele lui Serghei Utocichin făcuse ocolul Rusiei. Fusese pe vremuri motociclist, renumit în oraşele din Sudul ţării. El era cel care uimise neîncrezătoarea Odessă, trecând cu motocicleta peste faimoasele trepte din port. Când bancherul Anatra îşi aflase moartea într'un accident de automobil la Odessa, un reporter agramat al unui ziar de seară redase astfel interview-ul acordat de Utocichin: „Chiar şi la un accident atât de teribil ca acesta voi spune că ar fi putut să fie şi mai rău. Acum toată lumea îl plânge pe unul singur; s'ar fi putut însă ca unul singur să-i plângă pe toţi ceilalţi. Am cunoscut în Franţa cazuri când nu mai avea cine să plângă pentrucă toţi cei de faţă mureau".

Utocichin cădea adesea victima propriei sale îndrăzneli, dar cu toate acestea afirma: „mi-e mai drag cerul decât pământul — călăul oricărei făpturi vii". In timpul pogromurilor dela Odessa, Utocichin luase apărarea evreimii sărace.

Cunoştea cincisprezece sporturi diferite. In interview-ul amintit mai sus, declarase fără nicio dorinţă de a se lăuda: „Aş putea să spun chiar că nu mă întrece nimeni. Vă rog să nu mă socotiţi nici încrezut, nici prea mândru... Acolo unde mie îmi vine greu, altul nici n'ar putea răzbi. Iar acolo unde eu sunt invulnerabil, blindat, unde respir uşor, un altul s'ar face praf, s'ar înnăbuşi. Mi-am întărit şi trupul şi sufletul, iar creerul mi l-am adus la cea mai înaltă treaptă de percepere, datorită căreia am ajuns la o judecată hotărîtă".

---

[1] **Sate din Turchestan. (N. T.)**

Contele Campo-Scipio, sau, după cum îl numea Tentenicov, Campo-Ptiţio [1], şi Cuzminschi, fiul senatorului, se întâlneau la concursuri cu foşti şoferi, telegrafişti, mecanici.

In astfel de întreceri, învingători ieşeau întotdeauna cei de meserie. Pentru ei, aviaţia nu era o modă sau un sport preferat, ca pentru domnişorii care făceau parte din aeroclubul imperial, în fruntea căruia se aflau prinţi ruşi şi baroni de prin ţările baltice. Familiarizându-se repede cu mecanismele noi, complicate şi neobişnuite încă, meseriaşii aceştia introduceau în construcţia avioanelor numeroase îmbunătăţiri pe care le sugera experienţa lor practică şi atingeau un grad înalt de măestrie în mânuirea acestor aparate greoaie şi stângace. Pentru aceşti oameni, aviaţia devenea o meserie ca oricare alta, doar ceva mai primejdioasă şi mai puţin sigură din punct de vedere al câştigului bănesc: pe vremea aceea, un pilot profesionist cu greu putea să se bizuie pe un venit permanent.

Mai erau şi câţiva savanţi în domeniul aviaţiei, care erau preocupaţi de cercetări în această direcţie, ca de pildă, Nesterov, Rânin, Ulianin, Rossinschi, dar despre aceştia se scria cel mai puţin şi numai în gazetele de mâna a doua. Apăruseră şi câteva femei aviatoare. Zvereva şi Galancicova se luau la întrecere cu bărbaţii în cucerirea gloriei. Zvereva era mioapă şi într'o zi îşi sfărâmă avionul la aterizaj. Tunsă băieţeşte, cu o fustă scurtă, se urca cu îndrăzneală în carlingă pe locul destinat pilotului, punea cu multă siguranţă mâna pe comenzi şi sbura oricât ar fi tuşit şi s'ar fi înnecat motorul.

Iarna, aviatorii plecau în Sudul Rusiei, toamna şi primăvara se îndreptau spre marile oraşe ale ţării, în care aveau loc concursurile de sbor, iar vara se plimbau prin Rusia centrală şi de nord. Guvernul ţarist nu se îngrijea deloc de forţa aceasta nouă, în plină creştere. Aviatorii erau lăsaţi de capul lor.

Tentenicov visase de tânăr să stabilească noi recorduri. După întoarcerea sa în Rusia, se duse de-a-dreptul într'un oraş mare de pe Volga, la negustorii care-i împrumutaseră bani pentru învăţătură şi pentru călătoria în Franţa. Aceştia îl primiră cu plăcinte moi şi ciorbă de cegă. Intr'o magazie stătea un avion păzit de un ţăran cu părul alb şi sprâncenele piezişe. După cum anunţau ziarele, fraţii Petin cumpăraseră la o licitaţie din Petersburg un „Blériot" lăsat în părăsire într'o gară de cale ferată. Monoplanul era într'o stare jalnică. Tentenicov îşi petrecu cinci zile în şir în magazie, muncind pe rupte. In sfârşit, sosi şi ziua cea mare şi Tentenicov execută un sbor deasupra moşiei; apoi fraţii Petin îi închiriară avionul.

Aceştia locuiau la vreo patruzeci de verste depărtare de capitala guberniei. După ce-şi puse avionul la punct, Tentenicov se duse în oraş. Pe când îşi lua masa la restaurant, băgă de seamă că domnul dela masa de alături, îmbrăcat în haine de şeviot, îl cerceta cu luare aminte prin sticlele sclipitoare ale ochelarilor săi. Tentenicov şedea la masă rezemat de speteaza fotoliului. Trecuse acum totul: anii grei de învăţătură, ca şi veşnica teamă de a rămâne fără bani şi a muri de foame. „Blériot"-ul cel vechi însemna începutul unei vieţi noi. Tentenicov visa victorii, glorie... Şi visurile lui erau atât de îmbătătoare, încât puse capul pe masă şi aţipi imediat.

Moţăi astfel timp de vreo douăzeci de minute, poate chiar o jumătate de oră. Când se trezi, se frecă la ochi şi văzu că vecinul de adineaori cerceta atent ziarul, fixându-şi din timp în timp privirea asupra lui. Supărat

[1] Joc de cuvinte — ptiţa = pasăre. (N. T.)

de indiscreţia necunoscutului, Tentenicov ciocăni supărat cu degetele pe marginea farfuriei, apoi se întoarse cu spatele. Trecură astfel vreo douăzeci de minute. Deodată, Tentenicov auzi pe cineva gâfâind chiar la urechea lui. Se întoarse şi-l văzu pe vecinul său. Acesta stătea lângă el şi-şi răsucea de zor mustaţa lungă şi stufoasă. Se priviră un timp în tăcere. Necunoscutul deschise vorba cel dintâi.

— Ce fericit concurs de împrejurări, spuse el, înclinându-se ceremonios, ducându-şi mâna la inimă. N'aş fi crezut vreodată că voi avea prilejul să fac cunoştinţă cu fala aviaţiei ruse, renumitul Tentenicov.

— De unde mă cunoşti? se minună Tentenicov.

— De unde? Chiar astăzi a apărut în ziarul local un articol despre dumneata. N'ai citit? Am regretat întotdeauna că sportivii se interesează atât de puţin de presă.

Despături ziarul în care era publicat un articol amănunţit şi plin de entuziasm, consacrat lui Tentenicov.

După o jumătate de ceas, aviatorul şi noua sa cunoştinţă, comisionarul Pâlaev, un om de afaceri bine cunoscut în provincie, erau instalaţi la aceeaşi masă.

— Ce planuri ai pentru viitor? se interesă Pâlaev. Ce-ai de gând să faci?

— Să sbor.

— Fireşte, să sbori, dar unde anume şi când?

— Am de gând să sbor prin Rusia, se înfurie Tentenicov, svârlind ziarul pe masă.

— Prin Rusia? Dar Rusia e atât de mare... Şi vei risca prea mult, călătorind fără un plan bine definit. Inchipueşte-ţi şi dumneata că vii într'un oraş unde tocmai au avut loc de curând nişte sboruri. Cine o să se mai intereseze de Blériot-ul dumitale?

Tentenicov fu mirat de spiritul practic al noii sale cunoştinţe.

— Şi ce-ar fi de făcut într'un asemenea caz?

— Ce-ar fi de făcut? Dă-mi voe să-ţi arăt o hartă a Rusiei.

Pâlaev scoase din geanta lui de voiaj, aflată pe un scaun alăturat, o hartă mare de şcoală şi se înarmă cu un creion colorat.

— Le-am notat pe toate... mormăi el, tăind pe rând cu creionul numele diferitelor oraşe şi târguri... La Bacu nici să nu ne gândim: acolo e Sliusarenco... La Elisavetgrad e Cuzneţov, iar la Tiflis — Vasiliev.

Ii întinse creionul lui Tentenicov.

— Poftim... Scrie acum şi dumneata unde ai de gând să te duci.

Până seara întocmiră o listă a oraşelor în care ar fi fost indicat să meargă Tentenicov.

— Ei, ar cam fi timpul să ne ducem la culcare. Dimineaţa să treci pe la mine...

A doua zi de dimineaţă, Pâlaev se prezentă la hotel. Era tot atât de impunător ca şi în ajun, proaspăt ras, cu pantalonii bine călcaţi şi părul pieptănat cu grijă, cu cărare într'o parte.

— Aşa dar, ai de gând să pleci curând? întrebă el, retezând cu briceagul capătul ţigării de foi.

— Da, plec cât mai curând. Am de făcut un drum lung.

— Dar oare n'ai nevoie de un om cinstit şi cu experienţă care să-ţi ajute în drum, să vândă biletele, să facă formalităţile?

Tentenicov rămase pe gânduri. Intr'adevăr, n'avea deocamdată nici impresar, nici mecanic.

— Dacă ai vrea... Sunt cam ocupat, dar pentru dumneata... Dacă va fi nevoie, sunt gata să plec cu dumneata...

— Şi cât trebue să te plătesc? N'am niciun ban. Singura nădejde e în încasările pe care le voi face.

— Fleacuri! spuse Pâlaev. Nu face să vorbim de bani! Fii pe pace, n'o să ne certăm. Aşa dar...

— Aşa dar, eşti în slujba mea.

Tentenicov îi mai aruncă o privire lui Pâlaev. Ii văzu ochii mici şi căprui sclipind deodată de după sticlele albăstrui ale ochelarilor şi voi să amâne restul discuţiei pe a doua zi. Dar Pâlaev se şi hotărîse:

— O să cer să ne aducă aici încă un pat — n'are niciun rost să cheltuim banii de pomană!

Chemă omul de serviciu care ştia parcă dinainte ce avea de făcut. Acesta aduse un pat de fier ruginit. Pe Tentenicov îl cam enerva felul prea sigur de a fi al noii sale cunoştinţe. Pâlaev era însă atât de cuviincios şi de prevenitor, încât aviatorul nu mai putea spune nimic.

— O să-ţi fac rost şi de un mecanic. M'am împotmolit în orăşelul acesta, de două luni şi mai bine. Am aici o mulţime de cunoştinţe, nişte relaţii minunate şi mă pot bizui pe cel mai deplin sprijin.

Se plimbară prin oraş. Pe strada principală nu era om cu care Pâlaev să nu se salute. La garajul de automobile angajară un mecanic, un băiat tânăr şi voinic cu numele de Lionca.

Işi petrecură ziua alergând prin oraş.

— Ai văzut? Ce te-ai fi făcut fără mine? E atâta bătaie de cap... Pâlaev zâmbea cu buzele uşor întredeschise.

Tentenicov era pe de o parte mulţumit, iar pe de alta furios: noul colaborator era desigur un om priceput în afaceri, dar prea din cale afară de încrezut, prea-şi lua stăpânul de sus. Pâlaev avea o mulţime de deprinderi de om ordonat şi mulţumit de viaţă. Când se desbrăca seara, îşi potrivea hainele cu multă grijă pe scaun, în timp ce Tentenicov îşi trântea haina, cămaşa şi ciorapii, împrăştiindu-le în tot locul. Când se scula, Pâlaev fuma o ţigară de foi şi bea sifon, păstrându-şi întotdeauna o sticlă pe măsuţa lui de noapte. La masă mesteca cu grijă mâncarea, mişcându-şi încet fălcile puternice. Tentenicov era furios, îl necăjea pe Pâlaev şi se plictisea de moarte.

Avionul fu transportat dela moşia fraţilor Petin cu un camion tras de cai. Hotărîseră să organizeze sborurile la marginea oraşului, pe un câmp mare, neîngrădit.

— Cuzma Vasilievici, spuse Pâlaev, luând loc într'o birjă, ne-ar trebui pentru început vreo două sute de ruble...

— Două sute? De unde să iau atâţia bani? Până şi la hotel stau pe datorie, n'am plătit nici pentru patul dumitale.

— De ce nu mi-ai spus? Şi eu care credeam... De altfel nu-i nimic grav... aşteaptă-mă la hotel... mă duc după bani.

Se întoarse peste vreo două ore şi puse pe masă un pachet de bancnote.

— Am făcut rost cu chiu cu vai de două sute de ruble... cu o dobândă de treizeci la sută în patru zile... Numără, te rog...

Tentenicov tresări speriat.

— Doamne fereşte, Nil Stepanovici! Cum ai putut să te învoeşti cu o asemenea dobândă?...

— O asemenea dobândă? Dar ţi-ai făcut dumneata socoteala cât va trebui să plătim tâmplarilor? Dar benzina? Dar mecanicul? Dar scândurile pe care va trebui să le cumpărăm pentru împrejmuire?

Fără să mai spună ceva, Tentenicov numără banii. Pâlaev îi dădu douăzeci de ruble pentru cheltuială, iar restul de bani îl băgă în buzunarul lateral al hainei şi luă o birjă. Pe un câmp întins şi neîngrădit, plin de buruieni şi de lobodă, munceau nişte tâmplari. Pâlaev se învoi cu ei, poruncindu-le să construiască un hangar pentru avion, apoi să se apuce de împrejmuire, de loji şi de tribune.

Intorcându-se la hotel, zăriră afişe portocalii lipite pe gardurile caselor. Dedesubtul unui avion desenat, era scris cu litere mari de tipar: „Director-organizator: Nil Stepanovici Pâlaev".

Avionul avea un motor „Anzani". Dimineaţa, Tentenicov se duse pe câmp. Lionca îl aştepta lângă hangar.

Tentenicov meşteri până târziu, montându-şi avionul. Pe la ora cinci „Blériot"-ul fu scos afară din hangar. Tentenicov ascultă câteva minute sgomotul motorului, apoi Lionca făcu un semn cu mâna. Tâmplarii dădură drumul la coada avionului. Tentenicov deschise complet gazele. Aparatul se smuci înainte. Porni pe câmp, îşi luă vânt, săltă şi apoi se ridică încet. După zece minute Tentenicov coborî. Era bucuros şi roşu la faţă. Blériot-ul fu băgat din nou în hangar. Tentenicov se duse la hotel. Pâlaev stătea aşezat la masă şi număra banii.

— Iată, astăzi am vândut bilete de şapte sute cincizeci de ruble... Rămân şi mâine la hotel toată ziua.

Sborurile fuseseră fixate pentru ora patru după amiază. Dar dis-dedimineaţă lumea începuse să se adune pe câmp. Mulţi veniră cu toată familia, cu geamantanele pline de mâncare: era o zi de duminică şi fiecare ţinea să vadă nu numai sborul, dar şi pregătirile aviatorului şi ale mecanicului.

Pâlaev se instalase într'un chioşc la intrare şi vindea bilete. Aplecându-se în prag, Tentenicov intră în chioşc:

— Cum merg treburile?

— Inchide uşa cu cârligul. Merge bine, chiar minunat de bine. Am mai vândut bilete de cinci sute de ruble.

Alături de scăunelul pe care şedea Pâlaev era o găleată. Nil Stepanovici turna în ea banii de argint şi de aramă. Bancnotele cele mari le punea pe un scaun cu trei picioare, alături de el.

Cineva bătu la uşă. Ţinând cu mâna cârligul, Tentenicov o întredeschise şi-şi scoase cu băgare de seamă capul afară din chioşc. Il văzu pe prefectul de poliţie, un bărbat voinic şi foarte burtos. Prefectul intră în chioşc şi aruncă în jurul lui o privire cercetătoare ca şi cum ar fi căutat pe cineva.

In chioşcul acesta plin de lucruri era atât de puţin loc, încât Tentenicov se rezemă de perete, de teamă ca prefectul să nu se proptească cu burta în genunchii lui. Prefectul se frecă pe burtă şi zâmbi.

— Mulţi bani! spuse el, cercetând din ochi găleata, sacul, scaunul şi spinarea aplecată a lui Pâlaev, care semăna cu o ghitară.

Rămase câteva clipe tăcut, apoi se aplecă spre scaun şi înşfăcă cu o mişcare grăbită, şi mototoli în mâna-i noduroasă şi umflată câteva bilete de bancă.

— Cincizeci, o sută... numără el, scoţând un oftat. Suflă drept în pieptul lui Tentenicov şi-şi băgă banii în buzunarul pantalonului.

Mişcările prefectului erau calme şi măsurate, ca ale unui om de afaceri.

Tentenicov privea cu mirare la mâna umflată şi lătăreaţă a prefectului, cu noduri urâte, şi toată întâmplarea aceasta neprevăzută i-se părea o glumă, o farsă. Se aştepta ca omul acesta gras să mai sufle odată şi banii să apară din nou pe masă. Dar prefectul rotofei n'avea de gând să-şi repete scamatoria de dragul lui Tentenicov. Işi potrivi sabia şi se întoarse spre uşă.

— Domnule prefect... spuse Tentenicov, abia stăpânindu-şi furia.

Prefectul îi aruncă o privire plină de mirare şi pufni enervat pe nas.

— Poftim? Cum ai zis?

— Domnule prefect, aţi şterpelit un sutar...

— Tâmpitule! îi răspunse liniştit prefectul, şi dădu cârligul la o parte.

— De obicei, pentru o faptă ca asta, într'un club serios, ţi se crapă capul cu un sfeşnic!

Prefectul nu mai stătu să-l asculte pe aviator, ci-şi aplecă mânerul sabiei şi ieşi din chioşc.

— Inchide casa! strigă Tentenicov lui Pâlaev, răsturnând găleata cu bani.

Pâlaev închise ferestruica şi se uită speriat la Tentenicov. Aviatorul se înfuriase rău de tot; vâna albastră, îndărătnică, de pe frunte, i se îngroşa tot mai tare.

— E o porcărie! Să te fure poliţia sub nasul tău!

— Linişteşte-te, linişteşte-te, te rog, căuta să-l potolească Pâlaev, împingându-l afară din chioşc, nu se atinge nimeni de bani. Cotoarele chitanţierelor...

Tentenicov se repezi pe câmp mai furios ca oricând.

— E un adevărat bâlci, bombănea el, gâfâind.

Publicul îl recunoscu pe aviator.

Orchestra începu să cânte cam desacordat, de parcă ar fi fost legănată de vânt.

Tentenicov era atât de enervat, încât ar fi vrut să renunţe la sbor. Dar mulţimea îl primi cu sgomotoase ovaţii. Se duse aşadar spre aparatul său. Lionca porni motorul. Terenul din faţa avionului fu curăţat de public.

Lionca dădu semnalul şi avionul se avântă înainte.

Mecanicul privi în sus şi văzu deodată că pe lângă comenzi atârnă un baston. Se uită în jur: alături de unul din tâmplari stătea un negustor cu o înfăţişare impunătoare şi un melon în cap.

— Ce cauţi aici? strigă Lionca.

Omul cu melon se uită la el cu o privire obosită, nepăsătoare, şi-i răspunse liniştit:

— Am ajutat şi eu, l-am ţinut de coadă.

— De coadă? N'o fi cumva al dumitale bastonul acela care atârnă lângă comenzi? întrebă din nou Lionca, pornind ameninţător spre mustăcios.

— Bastonul? Inchipueşte-ţi... Da, chiar aşa e... răspunse acesta, pipăindu-şi nu se ştie de ce buzunarele. Ce dracu, mi-am uitat bastonul agăţat de avion. Uite-l, îl vezi cum atârnă?

Lionca îl apucă de gulerul hainei.

— Am ţinut avionul...

— Cin'te-a rugat?

Avionul se îndreptă acum de-a-dreptul spre râu, dar Lionca aştepta cu inima strânsă să-l vadă la un viraj. In cele din urmă sosi şi clipa când Tentenicov trebuia să vireze.

Acolo sus, în uruitul neîncetat al motorului, Tentenicov începuse să se mai potolească. Uitase de prefect, de banii furaţi, de Pâlaev care-şi dădea atâta importanţă şi se vâra peste tot. Nu mai simţea decât puterea cu care stăpânea aparatul acesta şubred şi nesigur şi entuziasmul miilor de oameni. Ar fi vrut, fără să piardă din viteză şi fără să ateriezeze nicăieri, să sboare până la Mourmelon, să coboare şi să-i strige lui Monsieur Rigault, şmecherul acela atât de sigur de sine:

— Pe cine mai înşeli acum, pungaşule?! Vezi că am învăţat să sbor şi fără lecţiile tale?

Işi aduse aminte de urechile mari şi păroase ale lui Monsieur Rigault, de felul în care „profesorul" îşi bea vinul mişcând din nări parcă i-ar fi fost frică de ceva, şi izbucni în râs. Simţi o adiere răcoroasă. In depărtări se zărea faţa albăstruie a râului.

Voi să vireze şi puse mâna pe manşă. Comanda însă nu-l ascultă. Dădu s'o întoarcă în partea cealaltă, dar manşa nu se clinti din loc. Atunci Tentenicov scoase un ţipăt speriat şi plin de mânie. Uruitul motorului îl acoperi însă: la înălţimea aceea, glasul omului era cu totul neputincios.

Strigă din nou şi vocea se pierdu iarăşi în necuprinsul albastru. Nici-odată în viaţa lui, nici până în ziua aceea şi nici după aceea, Tentenicov nu mai trecu printr'o asemenea spaimă.

Dându-şi seama că nu va putea să-şi întoarcă avionul, începu să vină încet la aterizaj. Auzea cum îi bătea inima în piept, cum îi zvâcnea sângele în tâmple; simţea cum i se umflau vinele de pe frunte şi dela gât.

De sus, terenul pe care ateriza acum i se păruse neted. Dar iată că roţiile atinseră pământul şi în clipa aceea aviatorul văzu un şanţ. Aparatul sări în sus şi se opri pe loc. Tentenicov simţi o sguduitură puternică. Elicea se făcuse praf.

De pretutindeni veneau spre el, alergând, oamenii.

Profitând de zarva stârnită, omul cu melon se făcuse nevăzut. Bastonul buclucaş îi rămase aviatorului drept amintire.

Noaptea, la hotel, Pâlaev făcu bilanţul încasărilor. Se ridicau în total la o mie patru sute de ruble. Pâlaev scăzu datoria, leafa lui Lionca, socoti şi suta de ruble luată de prefect, apoi spuse:

— Cred că banii rămaşi îi putem împărţi astfel: eu îmi iau o treime, iar dumneata restul...

Tentenicov nu mai stătu să discute. Işi luă banii, îi băgă sub pernă şi se întoarse cu faţa la perete. Işi dăduse seama că Pâlaev nu era decât un escroc ordinar... Pâlaev ridică din umeri şi ieşi din odaie.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Tentenicov se duse pe jos până la teren, ca să-şi vadă aparatul. Lionca dormea în hangar pe pământul gol. Auzind paşii aviatorului, se trezi din somn şi oftă din greu. Examinară în tăcere avionul. Pe la amiază veni un camion cu cai şi duse avionul la atelier. Aveau de lucru la el timp de vreo opt zile.

La prânz, Tentenicov se întâlni cu Pâlaev. Pe unul din degetele slabe, nervoase ale impresarului, apăruse un inel nou cu rubine foarte mici.

— Am primit o telegramă din Viatca, spuse Pâlaev. Suntem aşeptaţi acolo.

Tentenicov tăcea. Omul acesta impunător, cu părul lins, îi devenise nesuferit. Cu câtă plăcere s'ar fi descotorosit de el...

Il enerva acum orice gest, orice cuvânt al lui Pâlaev, obiceiul acestuia de a pocni din degete în timpul unei convorbiri serioase, numeroasele aluzii pe care îi plăcea să le facă asupra unor pretinse aventuri din trecut şi tean-

curile de fotografii pe care Pâlaev le scotea din buzunarul lateral al hainei când era puțin cam băut, oftând sgomotos și căutând să atragă atenția aviatorului asupra chipului vreunei coriste cu nasul cârn sau al cântărețelor de localuri cu părul negru ca pana corbului, cu care Pâlaev petrecuse cândva.

— Nu-i așa că nu-i urîtă fata? întreba Pâlaev la masă, zâmbind cu înțeles. Drept răspuns, Tentenicov mormăia ceva cu un aer posomorît, fără să ridice ochii din farfurie. I se părea că dacă privirile lor s'ar încrucișa, nu și-ar mai putea stăpâni mâna cam iute la răfuială.

Peste două săptămâni ajunseră la Viatca. Din toți banii câștigați de pe urma sborurilor, Tentenicov nu mai avea decât cincizeci de ruble.

La Viatca, Pâlaev încercase să se instaleze din nou în aceeași cameră cu Tentenicov, dar aviatorul îi spusese că voia să locuiască împreună cu mecanicul său. Pâlaev cedă fără discuție. Nici Lionca nu-l putea suferi pe impresar. Serile și le petrecea împreună cu Tentenicov stând încuiați în odaie, luându-și ceaiul și chibzuind cum ar putea să scape de Nil Stepanovici.

— Eu cred că te fură și pe dumneata, spusese mecanicul în ziua plecării lor la Viatca. N'o fi făcând ceva învârteli cu chitanțierele?

Se hotărîră să-l urmărească pe Pâlaev. Dar impresarul părea să le fi ghicit complotul și era cât se poate de exact în socoteli. Numai la Nijnii-Taghil, Tentenicov izbuti să vadă că Pâlaev avea niște chitanțiere speciale, din care vindea bilete. Vânduse o mie de bilete, iar lui Tentenicov îi dăduse cotoarele numai pentru cinci sute.

Inșelătoria era vădită și n'avea niciun rost să mai discute.

— N'am avut de gând să te înșel, spuse Pâlaev la hotel, cu un aer important, în timp ce-și tăia unghiile. Ți-aș fi dat mai târziu toți banii încasați. Voiam numai s'o trag puțin pe sfoară pe împărăteasa-văduvă: cu cât avem mai multe cotoare de chitanțiere, cu atât trebue să vărsăm mai mulți bani împărătesei Maria Fiodorovna... [1]

— N'are rost să discutăm, răspunse furios Tentenicov. Nu ne rămâne decât să ne despărțim.

— Să-mi dai bani de drum, căci altminteri fac scandal... Să știi că am relații serioase.

Pâlaev se uita liniștit la Tentenicov clipind sub sticlele albăstrui ale ochelarilor. Chiar în ziua aceea își luă rămas bun dela Tentenicov, păstrându-și aerul important de totdeauna, apoi dădu cu condescendență din cap, salutându-l pe mecanic și plecă din Nijnii-Taghil cu banii primiți dela aviator.

La Nijnii-Taghil, Tentenicov își rupse șasiul avionului ceea ce-l făcu să zăbovească acolo câteva zile. Voia să pornească spre Siberia după ce își va fi reparat avionul. Dar trezindu-se într'o dimineață, văzu că peste noapte ninsese. Ninsoarea albă acoperise străzile, trotoarele de lemn și casele joase din cartierul muncitoresc. Lionca spuse zâmbind:

— Iaca, a venit și iarna. Cred că-i timpul să scoatem sania.

Tentenicov hotărî să nu se mai ducă în Siberia, ci în Sud. Peste o săptămână călătorea cu trenul spre Zlatoust.

Acolo își reluă viața rătăcitoare. Colindă din nou orașele în care își cucerise cândva faima de motociclist. Era mereu în așteptarea unui eveni-

[1] Mama țarului Nicolae al II-lea, care patrona diferite societăți de binefacere. (N R.)

ment, de parcă ar fi nădăjduit o schimbare a destinului. La Samara, o ţigancă ciupită de vărsat îi ghicise şi-i prezisese câteva neplăceri din partea „damei de roşu", un drum lung şi postul unui „crai de ghindă".

Trecând dintr'un oraş în altul, Tentenicov vedea cu spaimă cum, din pricina drumurilor şi a penelor mărunte, avionul i se dărăpăna tot mai mult, şi-şi înneca amarul în vin.

CAPITOLUL XVIII

Intr'o dimineaţă mohorîtă, pe un vânt puternic, Tentenicov şi Lionca sosiră la Bacu. Pe Marea Caspică se deslănţuise furtuna. Valuri mari şi negre treceau peste parapetul digului şi în tot oraşul domnea un vuiet necontenit, sfâşietor, care nu putea să fie asemuit cu nimic. Cerul vânăt, acoperit de nori se contopea cu valurile chiar lângă chei. Uneori se părea că nu mai era nici cer, nici mare, ci numai o massă imensă fumurie, sfâşiată pe alocuri, care se năpustea cu un vuiet înfiorător asupra luminilor mici şi plăpânde ale oraşului.

La hotel, numele locatarilor erau trecute cu cretă pe o tablă neagră. Tentenicov cercetă îndelung această listă şi deodată scoase un strigăt de mirare. In coada listei figura numele lui Pobedonoşţev.

— Care Pobedonoşţev locueşte aici? N'o fi cumva aviatorul?

— In ce cameră? La 47? îi răspunse portarul tot printr'o întrebare, netezindu-şi barba mare şi blondă.

— Da. La 47.

— Drept să vă spun, nu prea mă pricep, dar cred că trebue să fie aviator. A vrut chiar să sboare şi când colo, s'a pornit vântul dinspre mare...

Tentenicov uitase cu desăvârşire necurmatele sale discuţii cu Pobedonoşţev. Nu se mai gândea acum decât la un singur lucru: la prima lor întâlnire în străinătate, într'un trenuleţ pe o linie pierdută. Cum de fusese în stare să se poarte atât de urât cu un om sincer şi drept ca Pobedonoşţev şi să trăiască — fie chiar numai câteva zile — alături de un escroc de teapa lui Pâlaev? Intr'adevăr, încă nu cunoştea oamenii...

Urcă în fugă scara şi, ajungând în dreptul camerei Nr. 47, deschise uşa la perete, fără să mai bată.

In mijlocul odăii stătea Pobedonoşţev, desbrăcat, doar cu o legătură îngustă peste şolduri. Executa cu sârg o lăsare pe vine — dimineaţa făcea întotdeauna gimnastică.

— Glebuşca, ce mult mă bucur că te văd!

— Mai încet, măi! căuta să-l domolească Pobedonoşţev. Mă striveşti de tot...

După ce trecu prima emoţie a revederii, se aşezară amândoi pe canapea şi începură să-şi povestească, care mai de care, păţaniile din ultimele luni. Pobedonoşţev se mai lăţise puţin în umeri şi arăta mai matur ca înainte.

— Care vasăzică... mai trăim pe lumea asta, mormăia Tentenicov, bătându-şi prietenul pe umăr. Cine ar fi crezut vreodată că o să se întâmple una ca asta... Bravo ţie! Văd că te ţii bine. Te pomeneşti că mi-o iei înainte! Nu te-ai plictisit încă să colinzi oraşele?

— Eu să mă plictisesc? îi răspunse Pobedonoşţev.

In ultimul timp devenise şi mai tăcut. Acum, însă, avea poftă să vorbească pe larg despre toate prin câte trecuse.

Revedea în gând, cu emoţie, întâmplările din ultimele luni. Ca întotdeauna, necazurile porniseră de acasă. Tatăl său plecase într'o misiune în Extremul Orient: în Manciuria bântuia ciuma. Ivan Petrovici era un om bun şi foarte inteligent. Credea însă că numai treburile sale personale, numai grijile sale erau importante, iar faţă de celelalte lucruri se obişnuise cu timpul să aibă o atitudine ironică şi condescendentă. Aşa se întâmplase şi acum: călătorea prin Manciuria şi i se părea că în lumea întreagă nu mai există nimic în afară de ciumă. Drumul printr'un ţinut ciumat era jalnic şi înspăimântător. Oamenii se temeau să şi respire: până şi aerul purta ascuns în el primejdia morţii. In fiecare clipă te aşteptai să vezi feţe schimonosite de spaimă, ochi învăluiţi de negura cenuşie a istovirii şi a nepăsării. Când văzuse pentru prima oară Manciuria, doctorului îi venise să plângă de ciudă şi de mâhnire. Drumurile tari, pietroase, se rostogoleau la vale ca roţile unor căruţe sfărâmate. Departe, în zarea sură, se pierdea hotarul dintre viaţă şi moarte. Prin stepă alergau greoi hârciogii tarbagani, purtătorii molimei. Pe lângă vizuinile lor se ridicau nişte muşuroaie informe numite butani. Butanii aceştia erau acoperiţi de iarbă prăfuită. Iar pe deasupra nisipurilor încinse de parcă ar fi fost cuprinse de flăcări, deasupra întinderilor sălbatice şi sterpe, deasupra pământului galben se auzea pe la amiază puternicul fâlfâit de aripi al vulturilor pleşuvi...

Ivan Petrovici văzu focarele de ciumă dela Hudzian şi munţii de cadavre de pe malul râului Sungari, grămădite în mormane imense ca nişte bolovani sau buşteni. Era îngozitor să te uiţi prin mască la mâinile acelea înţepenite, la chipurile ca de ceară, la trupurile împietrite în înspăimântătoare convulsiuni. Seara, cadavrele erau arse; erau stropite cu gaz dintr'un furtun mare de pompieri. Flacăra fumegândă se înălţa trosnind către cer. In depărtare croncăneau corbii atraşi de pradă. Câinii urlau prelung a jale, aşa cum urlă şacalii.

In braţele lui Ivan Petrovici murise o tânără subchirurgă venită dela Moscova. Inainte de a-şi da sufletul, ceruse să i se aducă un buchet de flori de câmp din Rusia. Chipul ei, schimonosit de suferinţă, rămăsese întipărit în mintea lui Ivan Petrovici. Intors la Petersburg, nu fusese în stare, timp de câteva zile, să se atingă de mâncare .

La Petersburg, unde se întâlnise cu Lena şi cu fiul său, care nu făcea nimic de când se întorsese din Ural, Ivan Petrovici se arătase mai tăcut şi mai rece ca oricând. Chiar din prima zi se certase cu Gleb pentru un fleac.

Intr'o seară îl chemă pe Gleb la el.

— Uite ce-i, băiatule, îi spuse el, mă interesează proiectele tale de viitor. Căci viaţa nu-i uşoară, iar tu, după cum văd, nu te gândeşti la nimic.

Băiatul stătea în picioare lângă dulapul cu cărţi, înalt, îndărătnic, cu nasul pistruiat şi părul tuns scurt, semănând totuşi până în cele mai mici trăsături cu maică-sa. Aceasta îl supăra pe Ivan Petrovici. Cerceta enervat cu privirea chipul fiului său, căutând să descopere ceva din trăsăturile sale proprii.

— Taci? Se poate una ca asta? Iţi spun limpede şi răspicat: du-te la învăţătură. Dacă nu vrei să urmezi medicina, apucă-te de drept. Sau urmează istoria, limba sanscrită, mi-e tot una, numai să-ţi scoţi prostiile din cap... Sunt om bătrân şi-ţi vorbesc serios... Tu nu cunoşti viaţa. In ultimele

trei luni am văzut mii de cadavre... Iar cel care a întâlnit moartea faţă'n faţă, înţelege mai bine viaţa.

Tăcea, aşteptând răspunsul băiatului, dar Gleb nu scotea nicio vorbă. Numai buzele îi tremurau uşor.

— Atunci? Cum rămâne?

Gleb zâmbi şi răspunse încet:

— O să chibzuesc şi eu în ce fel să-mi aranjez viaţa. Te înţeleg: îţi vine greu, te frământi din pricina mea. Ţi se pare curios că m'am decis să devin — cum spui tu — birjar aerian. Intotdeauna ne alegem singuri calea. Sunt şi eu tot atât de încăpăţânat ca şi tine. Pentru mine, în afară de aviaţie nu există altă cale. Şi voi deveni aviator. Nu profesor, nici constructor, ci aviator-pilot. Lumea de azi nu priveşte încă aviaţia cu toată seriozitatea cuvenită. Guvernul ţarist ne socoteşte pe noi, aviatorii, ca pe nişte sportivi de rând. Dar va veni vremea când aviatorul va fi omul cel mai de frunte din ţară.

Tatăl ridică din umeri, voi să continue discuţia, apoi deodată izbucni în râs şi spuse tare:

— Ai dreptate, ai dreptate! Eşti încăpăţânat ca şi mine. In fond, aranjează-ţi viaţa cum vei crede de cuviinţă...

De data aceasta, când sosi la Petersburg, Gleb nu spuse nimic nici tatălui, nici surorii sale despre logodna sa.

Peste câteva zile, Gleb iscăli un nou contract cu Hobotov şi porni iar în turneu prin provincie, de rândul acesta prin oraşele din Sudul ţării.

Călătoria începuse prost.

La Rostov-pe-Don mecanicul se pusese pe beţie. Dansa toată ziua prin camera lui dela hotel, voia să sărute pe toată lumea şi povestea oftând despre anii tinereţii, petrecuţi în chefuri. Gleb fu nevoit să-şi continue drumul singur. N'avea parte de mecanici: unul era prea leneş, altul nu se pricepea deloc la motor. In cele mai multe oraşe fu nevoit să recurgă la serviciile unor oameni de ocazie. Primea dela Hobotov o leafă de o sută de ruble pe lună, în afară de cheltuelile de drum. Socoteala banilor încasaţi pentru sboruri o ţinea Vasenca, însărcinat de Hobotov cu acest lucru; acesta se certase cu Gleb Ivanovici chiar din prima zi când se cunoscuseră. In fiecare oraş Vasenca locuia separat şi nu-l întâlnea pe aviator decât pe terenul de sbor.

Tot fără mecanic sosise Pobedonoşţev şi la Bacu.

— Vrei să ţi-l dau pe-al meu să-ţi ajute? îl întrebă Tentenicov.

— Ţi-aş fi foarte recunoscător.

— Bine. Eu o să asist azi ca simplu spectator.

Pobedonoşţev fu nevoit să sboare împotriva unui vânt puternic, care bătea din faţă. Lua încet înălţime, privind de sus hipodromul mare, plin de lume. După ce descrise şapte cercuri se hotărî să coboare ca să ia un pasager. Vântul se înteţise şi mai tare. O rafală puternică aplecă avionul spre stânga. Inainte ca Pobedonoşţev să-şi poată redresa Farmanul, o altă rafală aruncă aparatul spre dreapta.

Farmanul se izbi de o movilă. Lumea se repezi spre avion. Femeile plângeau, apucate de o adevărată criză de isterie. Plângeau şi copiii. Poliţiştii călare împingeau poporul spre tribune. Pobedonoşţev zăcea plin de sânge, cu un picior rupt, sub sfărâmăturile Farmanului. Fu adusă o birjă. Tentenicov şi mecanicul îl urcară pe Gleb în trăsură şi-l duseră la spital.

Medicul examină îndelung trupul însângerat al aviatorului şi spuse, în cele din urmă, potrivindu-şi ochelarii pe nas:

— O să scape. E voinic. Şi-a frânt piciorul stâng, iar restul — nu contează. Are ceva neamuri pe aici? O să-i punem piciorul în ghips...

— N'are pe nimeni la Bacu, spuse Tentenicov. Eu plec astăzi. Dacă e nevoie, îi aduc lucrurile aici, îi las ceva bani, iar pe dumneata te rog să mi-l vindeci...

Fără a trece măcar pe la spital, Vasenca se grăbi să-i telegrafieze lui Hobotov, anunţându-i accidentul lu Pobedonoştev şi distrugerea Farmanului, iar spre seară plecă la Petersburg. Tentenicov era aşteptat la Elisavetpol, astfel încât părăsi Bacu-ul peste două ceasuri, cu trenul de Tiflis.

Revenindu-şi în fire peste câteva zile, Pobedonoştev văzu în jurul său oameni străini, halatele imaculate ale infirmierelor şi pereţii albi ai spitalului. Inchise din nou ochii. Piciorul imobilizat între scândurele nu se mişca deloc.

„Să fi rămas fără picior?", se gândi cu spaimă Pobedonoştev şi scoase un ţipăt. Infirmierele se repeziră spre el. Se apropie şi medicul care se afla tocmai în camera lui.

— Ce-i cu piciorul meu? gemu Pobedonoştev, încercând să se ridice în coate.

— Nu-i nimic grav, un fleac, îl linişti medicul. N'o să trebuiască să stai în pat decât vreo lună.

— Dar Farmanul?

— Poftim? întrebă medicul, neînţelegând întrebarea bolnavului.

— Cu avionul... Ce s'a întâmplat?

Doctorul dădu ostenit din cap.

— S'a făcut praf...

Pobedonoştev ştia că Hobotov nu-i va ierta accidentul.

In aceeaşi seară primi două telegrame. Prima era dela Lena: „Citit ziare stop amărîtă stop telegrafiază starea sănătăţii stop dacă trebue vin". Cealaltă telegramă, scurtă şi cuprinzătoare, era dela Hobotov: „O prostie stop singurdevină". Ultimele cuvinte nu se ştie de ce erau scrise împreună.

Pobedonoştev se întrema încet. Totuşi, în cele din urmă sosi şi ziua când putu să umble, proptindu-se într'un baston. La ieşirea din spital primi două sute de ruble: o sută îi lăsase Tentenicov înainte de a pleca din Bacu.

Gleb se mută din nou la hotelul în care locuise împreună cu Tentenicov. Accidentul de pe aerodromul din Bacu îi spulberase toate speranţele. N'avea destui bani ca să-şi cumpere un avion propriu, iar din partea lui Hobotov nu se putea aştepta la niciun ajutor. Hotărî deci să se întoarcă la Moscova şi să întreprindă acolo demersurile necesare spre a fi angajat la aeroclub, unde se căutau instructori pentru iniţierea tineretului în tainele sborului.

Sosind la Moscova într'o dimineaţă, luă o birjă şi se duse de-a-dreptul la Nataşa. Apropiindu-se de Lubianca, văzu trâmbe mari de fum albastru, care se ridicau cu iuţeala unor „lumânări", la fotbal.

— Arde? îl întrebă el pe birjar.

— Se vede treaba că arde undeva, răspunse acesta trist, plescăind din buze.

— Dar unde o fi arzând?

— O fi pe la galerii. Vedem noi îndată, când ajungem pe Petrovca.

Dar nu era chiar atât de uşor să ajungi pe Petrovca: de pretutindeni alergau oameni, treceau birji şi camioane. O vâlvătaie imensă închidea accesul spre Piaţa Teatrului. Mulţimea adunată la întretăierea străzilor se mişca încet în direcţia pasajului Alexandrovschi.

— 'Napoi! striga comisarul de poliţie, împingându-i pe curioşii din primele rânduri, cu crupa calului său.

Oprită de agenţii de poliţie, mulţimea se repezi spre capătul străzii Neglinaia. Cei din faţă ajunseră din urmă trăsura lui Pobedonosţev şi o răsturnară. Trântit pe caldarâm, Pobedonosţev scoase un ţipăt de durere.

Se trezi la spital. Piciorul stâng era din nou pus între scândurele şi-l durea îngrozitor.

— Cum de-aţi păţit una ca asta? îl întrebă subchirurgul.

— Ce-i cu piciorul? întrebă la rândul său Pobedonosţev, făcându-se alb la faţă.

— Nu-i nimic, trebue să aveţi numai puţină răbdare. Unde vi s'a întâmplat asta?

— La incendiu.

— Aşa-i întotdeauna: până să stingă un foc, nenorocesc o grămadă de oameni... Zi, aşa... clătină din cap, subchirurgul, acum o să fiţi nevoit să staţi puţin la noi, în spital.

Pobedonosţev nu-i mai răspunse; aţipise din nou.

...In cameră era întuneric. Infirmiera stătea la fereastră şi privea în stradă.

— Am o rugăminte, îi spuse Gleb când aceasta se apropie de pat şi aprinse lampa. Scrie-mi, te rog, un bilet pe adresa... ţi-o spun eu...

Stătea culcat, cu ochii închişi, căutând să nu geamă de durere; ofta doar din când în când. Pe sală se auziră paşi. Bolnavul îşi ridică puţin capul de pe pernă. In cameră intră o femeie îmbrăcată în negru.

— Glebuşca! strigă ea întinzându-şi spre el braţele subţiri.

— Cum de ai aflat? întrebă el, uitând de durere şi văzând înaintea ochilor numai părul ei pieptănat cu cărare.

— Eşti doar un aviator celebru, răspunse Nataşa, aşezându-se pe scaunul adus de infirmieră.

— Să mai trimit biletul? întrebă infirmiera care trăgea cu urechea la conversaţia lor.

— Nu, nu mai e nevoie, răspunse Gleb, supărat că nu poate rămâne singur cu Nataşa. Spune-mi totuşi cum de-ai aflat?

— S'a publicat în ziar o notă despre cei accidentaţi în timpul incendiului...

Aviatorul răsuflă uşurat... îi zâmbea iarăşi norocul de odinioară.

CAPITOLUL XIX

Pobedonosţev ieşi din spital într'o dimineaţă. Telefonă imediat fratelui său. Mult timp nu-i răspunse nimeni, apoi se auzi la aparat un glas necunoscut şi aspru de bărbat, care spuse cu nepăsare:

— Nu-i acasă. Nu s'a întors încă.

Era o voce străină şi uşor răguşită. Gleb stărui totuşi, repetând încă odată:

— La telefon e fratele lui, Gleb. Chemaţi-l pe Serghei Ivanovici la aparat.

Necunoscutul nu-i răspunse multă vreme, apoi Pobedonosţev auzi un puternic acces de tuse. Peste câteva clipe se auzi glasul obişnuit al fratelui său, atât de blând şi de bine cunoscut:

— Glebuşca, tu eşti? Bună ziua!

— Ascultă-mă, Serioja, se supără Gleb, asta-i curată porcărie! Era să mor, am zăcut în spital şi tu nici nu te-ai gândit să treci pe la mine. Am stat aşa, singur cuc.

Fratele său tăcu din nou. Se gândea pare-se la ceva. Gleb vocifera supărat la telefon. In cele din urmă, Serghei îi răspunse cam stânjenit şi neputincios:

— Nu... de ce... Te rog, treci pe la mine. Aş vrea mult să te văd.

Pobedonosţev mergea sprijinindu-se într'un baston: îl mai durea încă piciorul şi din când în când, la urcuşuri mai mari, era nevoit să se oprească pentru a mai răsufla puţin. Lângă un pod se întindea pe chei Gribnoi Rânoc [1]. Gleb văzu butoaie cu varză acră, legături mari de ceapă galbenă-aurie, mere murate. Il izbi mirosul acru, iute al târgului. După mâncarea dela spital, murăturile păreau deosebit de atrăgătoare şi de bune la gust. Trecând prin dreptul butoaielor şi borcanelor cu castraveţi, îşi cumpără patru mere murate şi le mâncă pe loc, cu lăcomie, aproape pe nemestecate.

Toate cele întâlnite în drum i se păreau prea colorate, prea luminoase. Străbătu încet podul. Pe malul jos şi verde al râului Moscova alergau nişte băieţaşi. Pe apă plutea o barcă. Un vânt dogoritor ardea buzele şi obrajii.

Fratele lui Gleb locuia la etaj, într'o casă bătrânească de lemn.

In odaia lui era întuneric şi desordine. Serioja stătea culcat pe canapea, cu faţa îngropată în palme. Auzind paşii lui Gleb, se ridică într'un cot şi rosti cu o voce slabă şi răguşită:

— Ce mult ai crescut, Glebuşca! Te-ai făcut mare de tot... Mă bucur, mă bucur mult că te văd...

Se îmbrăţişară, apoi Gleb se aşeză pe canapea alături de fratele său. Serioja îşi răsucea neîndemânatic, cu două degete, o ţigară şi tăcea. Gleb se uita cu mirare la el şi nu putea pricepe de ce fratele său devenise atât de tăcut şi de ursuz.

— Ai fost bolnav?

Serioja pocni din degete.

— Nu. Cu sănătatea o duc bine...

Tăcură din nou. Gleb avea impresia că îl stânjenea pe fratele său.

— Poate că nu trebuia să vin?

— Nu, de ce... aşează-te pe canapeaua de alături. O să vorbim noi mai târziu. Deocamdată taci; aş vrea să mă odihnesc puţin.

Aşa cum arăta azi, buhăit la faţă, cu obrajii puhavi şi pleoapele roşii şi umflate, neras şi obosit, Serghei părea foarte îmbătrânit. Lui Gleb i se făcu milă de el, îl cuprinse de umeri şi-i spuse încet:

— Nu fii amărît, Serioja, te rog mult... Când mă uit la tine îmi vine nu ştiu cum...

Serioja nu răspunse nimic. Gleb se aşeză pe canapeaua de alături, luă de pe masă ultimul număr al revistei „Ruscaia Mâsli" şi începu s'o ci-

---

[1] **Târgul ciupercilor. (N. T.)**

tească. Piciorul tot îl mai durea. In odaie era frig: vântul pătrundea prin geamlâcul deschis, mişcând şi umflând perdeaua. Timp de câteva clipe Gleb luptă cu toropeala, apoi deodată simţi cum îi amorţesc umerii şi braţele. Adormi.

Auzind sforăitul fluierat şi întrerupt al fratelui său, Serioja, care până atunci se prefăcuse că doarme, sări jos de pe canapea, îşi luă haina pe umeri şi se apropie de fereastră. Prin geam se vedea o străduţă, trecând printre case scunde de lemn cu grădiniţe mici de flori în faţa lor, cu colivii de păsărele vopsite în culori vii, cu morişti de vânt pe acoperiş şi cocoşei sculptaţi pe obloane. Serioja locuia într'o curte liniştită dintr'un cartier mărginaş al Moscovei.

Gleb se trezi tocmai pe seară. In odaie era întuneric.

— Serioja! strigă tânărul. Dar nimeni nu-i răspunse.

Serghei nu era în odaie. Gleb voi să aprindă lampa de pe masă, dar fitilul fumega, umplând camera cu un miros neplăcut de ars: în lampă nu era petrol. Gleb se plimbă câtva timp prin odaie, apoi se simţi din nou obosit, se culcă pe canapea şi rămase astfel vreun ceas şi jumătate, pândind paşii de pe sală. Ii era îngrozitor de foame. Se sculă, scăpără un chibrit şi cercetă prin odaie, fără a găsi însă nimic de mâncare.

„Halal frate, n'am ce zice, se supără Gleb. Am venit la el şi dumnealui a şters-o de-acasă fără o vorbă. Să-mi fi lăsat barem vreun bileţel".

Nu-i venea să se ducă singur la o cârciumă şi începu să se desbrace, când deodată se auziră pe sală nişte paşi înceţi şi şovăitori.

„Trebue să fie Serioja", îşi spuse Gleb şi se duse la uşă.

Omul de pe sală bătu la uşa de alături. Crezând că se înşelase, Gleb se aşeză din nou pe canapea.

Pe sală se auziră glasuri şi Gleb desluşi o voce necunoscută, gângăvindu-se uşor. Cineva bătu la uşă.

— Gleb Ivanovici Pobedonosţev?

Gleb se duse la uşă şi văzu un comisionar care-i întindea un plic mic, închis.

— E din partea fratelui dumneavoastră. Vă roagă să veniţi; vă aşteaptă într'un separeu la „Mauritania".

Cunoscând viaţa retrasă şi liniştită a fratelui său, Gleb se arătă foarte mirat.

— Nu te-ai înşelat cumva?

— Nicidecum. Mi-a poruncit să vă comunic şi prin viu grai. Gleb se îmbrăcă în grabă, îşi netezi părul cu o perie, încuie uşa şi ieşi din casă. Trăsura îl sdruncină vreme îndelungată prin nişte străduţe întortochiate astfel încât Gleb ajunse la „Mauritania" abia peste o jumătate de ceas. Era aşteptat. Descoperindu-se, portarul îl întrebă:

— Sunteţi cumva domnul Pobedonosţev? Poftiţi, vă rog, pe aici, la stânga.

Intr'o cameră separată, cu o draperie grea la uşă, la o masă plină de aperitive şi vinuri stătea Serioja. Era destul de ameţit de băutură. Pentru prima oară în viaţa lui, Gleb îl vedea atât de aprins.

— Bună, Glebuşca! spuse el. Bine că ai venit, mă plictiseam fără tine. Ţi-am comandat o ciorbă de cegă. Până ce ţi-o aduce, povesteşte-mi ce-ai mai făcut, cum ai mai dus-o şi aşa mai departe...

— In sfârşit, bine că te-ai gândit să-mi pui şi întrebarea asta. Credeam că te vei interesa de mine mai din timp.

— Mai din timp? Nu sunt de vină că mai înainte n'am avut chef de aşa ceva. Ţi-am urmărit puţin activitatea din ziare, şi în linii mari cam ştiu ce ai făcut. Mă bucur că în sfârşit ai ajuns şi tu printre aviatorii ruşi de frunte... Dar până una alta cred că o duci greu.

— Chiar foarte greu. Patronul meu mi-a fost într'o vreme prieten, dar acum s'a obrăznicit de tot, a încercat chiar să-şi bată joc de nenorocirea mea. Eu însă nu mă pot lăsa de aviaţie, nu vreau să învăţ altă meserie... Tăcu vreo câteva clipe, trăgând nervos de marginea feţei de masă.

— Ştii, începu Serghei, sorbind încet printr'un pai din paharul cu cruşon [1], în ultimele zile mi-am revăzut în gând toată viaţa. M'am gândit şi la tine: îmi eşti doar foarte drag. Nu ştii pe unde o fi acum tata?

— Lena mi-a scris că zilele acestea a plecat din nou în Orient.

— O fi îmbătrânit!

— Nu chiar. Dar, Serioja, am şi uitat să-ţi mulţumesc pentru ajutorul pe care mi l-ai dat. Fără tine n'aş fi putut deveni aviator.

— Fleacuri... I-am trimis azi tatii o scrisorică. Dar de mama îţi mai aduci aminte?

— De mama? Nu. Am văzut-o prea rar. Lena şi cu mine nici până azi nu ştim de ce nu stătea cu noi... Am tot vrut să te întreb...

— E o poveste încurcată, spuse Serghei cu un oftat. Familia noastră n'a fost prea unită, tata nu se înţelegea cu mama. Se gândea prea puţin la casa lui, nu ştia s'o facă pe mama să se intereseze de munca lui. Şi iată aşa au început neînţelegerile în familie; apoi, după câte ştii şi tu, s'au despărţit. Mama l-a lăsat pe tata pe când eram încă mici. S'a îndrăgostit de un om de treabă, chiar tata mi-a spus-o. Tata s'a purtat cam aspru cu ea, a jignit-o, a respins-o definitiv, tocmai atunci când ar fi trebuit să se poarte mai blând... Iar omul pentru care ne-a lăsat mama s'a îmbolnăvit pe neaşteptate de o boală gravă, o turberculoză la şira spinării, dacă nu mă înşel. Zace nemişcat de ani de zile, iar mama îşi petrece tot timpul lângă patul său, îngrijindu-l. Aşa că nu a găsit fericirea nici în cel de-al doilea cămin.

— Poate că dacă ar fi fost fericită, noi, copiii, nu i-am fi iertat că ne-a părăsit când eram încă mici... Se vede că aşa i-a fost dat: să nu trăiască pentru dragoste, ci numai pentru îndeplinirea datoriei...

— Poate că ai dreptate, spuse Serghei. Dar acum vorbeşte-mi de tine. Aş vrea să ştiu ce fel de om eşti. Te-ai gândit vreodată serios la viaţă?

— Tot mă mai crezi copil... Dela şaisprezece ani am început să mă gândesc la rostul vieţii...

— Asta-i altă problemă. Nu te întreb despre asta. Ţi s'a întâmplat oare să te gândeşti serios la realitatea din jurul tău, să zicem la soarta Rusiei, la viitor?

— La soarta Rusiei? De ce îmi pui această întrebare? Nu cumva eşti social-democrat?

— Tocmai că nu sunt şi asta mă frământă. Pe când învăţam la Institut, mă împrietenisem cu nişte bolşevici; voiam chiar să mă înscriu în partid. Apoi însă mi-am schimbat gândul sub influenţa profesorilor. Imi făgăduiau un viitor strălucit şi am crezut că vocaţia mea era tehnica, nu re-

[1] Cruşon — băutură alcoolică, preparată din mai multe feluri de băuturi: vinuri, coniacuri, în care se pun şi diferite fructe. (N. T.)

voluţia. Şi uite, vezi, m'am înşelat! Atâta timp cât nu se va fi înfăptuit revoluţia, nu va exista în Rusia nicio posibilitate de desvoltare a tehnicii...

— Eu cred că n'ai de ce să te căieşti. Lumea vorbeşte de talentul tău.

— Vorbeşte lumea? Dar tu ştii că sunt un ratat? Mi-am pierdut trei ani de zile lucrând la proiectele monoplanului meu şi când colo, cu ce m'am ales?

— Cu ce anume?

— Lucrătorii dela uzină au declarat grevă. Solidar cu ei, nu m'am dus nici eu la lucru. Patronul a făcut un denunţ, şi când m'am întors la uzină, nu m'a mai lăsat să intru şi, de ciudă, a ars şi a distrus o parte din planşele mele. Poate că le-a furat pur şi simplu... Ministerul a refuzat să stea de vorbă cu mine. Ca să mă duc la aceia care se pretind mecenaţi în materie de aviaţie, n'are niciun rost: îţi îndrugă verzi şi uscate şi pe urmă îţi oferă un pol, drept bacşiş...

Gleb nu ştia ce să-i mai răspundă.

— Povesteşte-mi despre tine, cum o duci cu viaţa? Iţi vorbesc de lucruri triste şi-mi închipui că nici tu nu eşti prea vesel... Ai ceva prieteni? Nu te gândeşti la însurătoare?

— La însurătoare? repetă Gleb, amintindu-şi de Nataşa. Gândul acesta îl turbură. Obrajii săi uscaţi şi gălbejiţi se îmbujorară. Dar, nu se ştie de ce, nu-i vorbi nici lui Serghei despre logodnica sa.

Cufundat în propriile sale gânduri, Serghei nu-şi dădu seama de turburarea fratelui său. Lui Gleb îi păru bine: îşi simţea sufletul plin de bucurie, dar se şi ruşina de această bucurie: iubea pentru întâia oară şi i se părea tare greu să-şi găsească cuvintele potrivite pentru a vorbi de Nataşa şi de dragostea care pusese atât de neaşteptat stăpânire pe inima lui.

— Să-ţi spun ceva, măi băiete: nu te grăbi să te însori. Iţi iei o belea pe cap. Uite, vezi: sunt liber acum şi pot să fac ce vreau. Dar ia să fi avut o familie?

Serghei tăcu vreo câteva clipe, îşi drese glasul, apoi urmă:

— Tare prost mai e orânduită şi viaţa asta. N'am vrut să mă dedau la niciun fel de filosofie, mi-am făcut cinstit datoria şi totuşi, iată unde am ajuns! Ţara noastră e săracă lipită pământului şi are doar atâtea bogăţii!... Se adeveresc vorbele cântecului: „eşti şi săracă, eşti şi bogată"...

Oftă din greu şi trosni nervos din degete.

— Ştii de ce toţi patronii sunt atât de porniţi împotriva invenţiei mele? Pentrucă nu le convine să se dea drumul unei invenţii ruseşti. Uzina noastră aparţine pe jumătate străinilor şi aceştia se tem de orice invenţie care ar putea să reprezinte o concurenţă. In clipa de faţă treaba le merge strună: întreprinderile ruseşti de aviaţie nu sunt decât nişte secţii de montaj ale uzinelor străine. Aşa dar veniturile cuvenite pentru brevet, ca şi toate celelalte, se duc în buzunarele străinilor. Dacă aş fi fost un om mai de înţeles, mi-ar fi cumpărat ei proiectele pe o nimica toată. Dar precum ştii, semăn cu tata... Nu-mi place să mă dau bătut în faţa nimănui, în nicio privinţă. Acum vreo două luni, reprezentantul unei firme mi-a propus să plec la Berlin şi să închei acolo un contract, dar eu i-am răspuns că n'am de gând să sporesc numărul invenţiilor ruseşti încăpute pe mâini străine. Să fi văzut ce mutră acră a făcut dumnealui: parcă ar fi băut un pahar de oţet! Mă credeam victorios, dar până la urmă cu ce m'am ales? O parte din planşe s'a pierdut. Poate că au şi fost expediate de-a-dreptul în străinătate! Ei, hai, să mergem, spuse Serghei, sculându-se dela masă M'am săturat să stau în închisoarea asta arabă, în Mauritania asta.

Se întoarseră acasă spre dimineaţă.

Gleb își petrecea zilele stând la masă și citind reviste vechi. Se gândea să se mute la Natașa numai după cununie. Serghei nu dormea acasă, venea numai în trecere, nu vorbea cu Gleb, scotocea într'un geamantan mare plin cu hârtii și planșe și pleca iar. Intr'o dimineață, pe când Gleb mai dormea încă, Serghei se întoarse acasă trist și îngrijorat. Gleb se trezi din somn. Fratele său era atât de palid și de tras la față, încât nici nu-ți venea să-i vorbești. Serghei se plimbă puțin prin odaie, închise geamantanul cu hârtii, apoi se apropie de pat și-și aținti privirea asupra fratelui său.

— Serioja! strigă Gleb, frecându-se la ochi. Dar nu-i răspunse nimeni: Serghei nu mai era în odaie.

In noaptea aceea Serghei nu se mai întoarse acasă. Gleb se trezi pe la miezul nopții, se îmbrăcă, aprinse lampa și citi până în zori. Spre dimineață ațipi în fotoliu, fără să se desbrace. Il trezi o bătaie în ușă: poștașul îi aduse o telegramă.

Gleb desfăcu telegrama și o reciti de câteva ori. Era ciudată, absurdă: fratele său îl ruga să treacă neîntârziat pe la hotelul „Billot" din strada Bolșaia Lubianca.

Intrând în hallul hotelului, Gleb se opri în loc: îl uimise forfota neobișnuită, tropăitul cismelor pe culoare, agenții de poliție care se suiau încet pe scară, comisarul care se plimba prin hall cu o figură îngrijorată.

— Pe cine căutați? întrebă portarul, măsurându-l pe Gleb din cap până 'n picioare.

— Am treabă la camera Nr. 40, la domnul Pobedonosțev. M'a chemat telegrafic, răspunse tânărul cam sfios, cuprins de ciudata presimțire că s'a întâmplat o nenorocire.

Portarul îl privi mirat, fără să-i răspundă, apoi se repezi spre comisar și începu să-i spună ceva pe șoptite, repede și turburat.

— Cum ați zis? strigă deodată comisarul, apropiindu-se de Pobedonosțev încet și cu un aer sever. Ce-ați spus?

— Sunt fratele lui, m'a chemat telegrafic...

Comisarul îi smulse telegrama din mână, o citi și o vârî apoi în buzunar.

— Care vasăzică ați venit la fratele dumneavoastră. Poftiți cu mine.

Gleb credea că va fi imediat arestat și băgat la închisoare împreună cu fratele lui. Știa că nu trebue să te lași intimidat de poliție și de aceea spuse, dându-l pe comisar la o parte:

— Nimeresc eu drumul și singur. Nu te mai obosi.

Comisarul urcă încet scara în urma lui.

Ajungând în dreptul camerei Nr. 40, Gleb bătu la ușă. Nu-i răspunse nimeni. Mai bătu odată.

— Imi dați voie, spuse comisarul, deschid eu.

Deschise ușa. Gheb văzu pe pat un om acoperit cu un cearceaf. Comisarul îl apucă pe Gleb de cot, îi strânse brațul și-i spuse cu o umbră de zâmbet pe față:

— Fratele dumneavoastră... și-a dat obștescul sfârșit.

Gleb se smulse din mâna lui, se repezi spre pat, trase la o parte cearceaful și văzu surâsul înghețat de pe buzele palide ale lui Serioja... Scoase un țipăt. Pe când se lăsa încet pe parchetul rece, mai avu încă timp să zărească o vânătaie foarte mare pe fruntea fratelui său.

Iși reveni în fire în aceeași cameră, pe un divan. Trupul lui Serioja fusese acoperit din nou cu cearceaful. In cameră se afla un agent de poliție care-l cerceta atent din ochi pe Gleb.

— Ce s'a întâmplat cu el? întrebă Gleb căutând să nu se uite spre pat, fără a izbuti totuşi să vadă din toată odaia altceva decât cearceaful alb pătat cu sânge.

— Bănuim o sinucidere, îi răspunse cu nepăsare poliţistul, netezindu-şi mustăţile cărunte şi stufoase.

Mai târziu, după ce fură încheiate cercetările, trupul neînsufleţit al lui Serioja fu luat dela hotel. Gleb se repezi acasă. I se părea că trebue să găsească acolo un bilet dela fratele său. E înspăimântător să intri în odaia din care a plecat cineva pentru totdeauna. Gleb rămase multă vreme în prag. Nu-i venea să închidă uşa în urma lui. Cercetă abia acum cu mai multă atenţie odaia mare, pătrată, cu tavanul jos şi geamurile verzui. Era simplu mobilată, chiar foarte sărăcăcios. Unele amănunte trădau sbuciumul sufletesc prin care trecuse cel care o locuise. Pe rafturi se aflau înghesuite cărţi cu coperte multicolore, puse în desordine. Erau romane moderne, broşuri tehnice, manuale de sport. Pereţii zugrăviţi în ulei aveau un luciu ca de spital. Pe toate lucrurile se aşternuse un strat fin de praf cenuşiu; numai încuietoarele elegante de nichel ale unui geamantan de piele nou-nouţ îşi mai păstraseră strălucirea. Ridicând geamantanul, Gleb văzu pe covor un plic de format redus. Nu purta nicio însemnare. Gleb desfăcu plicul, din care căzu o foaie de hârtie. „Pe Lenocica o sărut, scrisese Serioja, iar pe tine te rog să predai acest geamantan profesorului Jucovschi, care va trimite planşele mele la muzeu". Biletul nu era semnat, dar Gleb recunoscu numaidecât scrisul caracteristic, inegal al fratelui său.

In cele din urmă îşi luă inima în dinţi şi închise uşa. Rămase până în zori aşezat pe canapea, revăzând în gând viaţa lui Serioja. Nu mai avea lacrimi; pleoapele i se umflaseră, mâinile-i tremurau, o tuse seacă îi sgâria îngrozitor gâtul. Se gândea la adolescenţa lui Serioja, la plimbările pe care le făcuseră împreună prin oraş, pe jos sau cu birja, la serile lungi de iarnă când Serioja citea cu glas tare în sufragerie sau juca şah cu prietenii săi, liceeni din cursul superior.

In zorii zilei, Gleb aţipi pentru câteva clipe, dar se trezi pe la ceasurile cinci şi începu să se plimbe prin odaie. Simţea că nu va fi în stare să îndure singur durerea fără sprijinul cuiva, şi ieşi din casă. Trecu pe la poştă, gândindu-se îndelung dacă trebuia sau nu să-i telegrafieze Lenei. Dar putea oare să ascundă sinuciderea despre care vor scrie mâine toate ziarele de seară? Trimise telegrama, apoi se duse la Nataşa.

Ziua trecu cu o mulţime de griji mărunte. Inmormântarea fusese fixată pe a doua zi, astfel încât fu nevoit să comande coşciugul, să se ducă la poliţie. Peste tot erau cheltuieli de făcut. Văzu cu spaimă că nu mai avea bani.

— Ce-i cu tine? îl întrebă Nataşa pe când ieşeau din biroul de pompe funebre. Ce s'a întâmplat?

— Nu mai am bani...

— Bani? Mai am eu ceva, ia cât îţi trebue, îi spuse ea, şi-i întinse geanta.

Nataşa hotărî că înmormântarea trebuia să aibă loc la cimitirul Lefortovo. Se duseră deci acolo cu o birjă. Preotul cimitirului, negricios şi cu părul numai laţe, cu negi mari pe nas şi pe obraji, le spuse că nu era îngăduită înmormântarea sinucigaşilor în incinta ţintirimului. Găsiră un loc frumos pe o moviliţă, la umbra unor tei, chiar lângă zidul cimitirului. Gleb hotărî să ridice acolo, mai târziu, un monument, să aşeze o bancă şi să planteze flori.

Se făcuse târziu. O negură deasă plutea pe deasupra crucilor şi împrejurimilor. Se mai plimbară mult timp prin cimitir.

— Dacă aş avea bani, mi-aş cumpăra un loc de veci, spuse Gleb. Fireşte, nu mă împac cu sinuciderea. Serioja s'a arătat un om slab. Dar un aviator care sboară nu poate trăi o sută de ani pe lumea asta.

Nataşa îl luă de braţ şi-i spuse repede, în şoaptă:

— Hai să plecăm...

Intorcându-se în oraş, Nataşa îşi aminti că nu mâncaseră nimic de dimineaţă. Intrară într'o bodegă, dar Gleb nu se atinse de mâncare. Bău numai puţină apă, făcând cocoloşi din miez de pâine neagră. Se înapoiară acasă după miezul nopţii.

Dimineaţa ajunseră la gara Nicolaevschi cu vreo zece minute înainte de sosirea trenului. Cercetară toată garnitura şi fură cât p'aci să se întoarcă în hall, când deodată, din ultimul vagon coborî Lena, cu faţa plânsă, ţinându-şi batista la gură, clipind din ochii înroşiţi de lacrimi.

Gleb se repezi spre ea, făcându-şi loc printre călători.

— Lenocica, ce nenorocire!

Lena plângea.

— Gleb Ivanovici, i se adresă cineva încet şi cu blândeţe, nu trebue să te laşi doborît...

Abia atunci văzu Gleb că Lena nu venise singură: lângă ea stătea Zagorschi. Ii aruncă o privire mirată.

— Eşti surprins că mă vezi aci? întrebă Zagorschi, potrivindu-şi ochelarii cu un gest stângaci, care arăta că se simţea cam stânjenit.

— La drept vorbind, nu înţeleg nimic. De ce ai venit cu Lena?

— Am isprăvit cu Parisul. După ce ai plecat, te-am căutat şi pe dumneata şi pe Bâcov, am trecut prin strada Podeacescaia şi am întâlnit-o acolo pe Elena Ivanovna... Pocni din degete şi se opri ca şi cum n'ar fi putut găsi cuvântul potrivit...

— Gleb, spuse Lena, roşind, cu un zâmbet care-i lumină o clipă faţa. Cornei Nicolaevici este logodnicul meu...

Nataşa rămăsese de o parte şi urmărea cu privirea, dela distanţă, această întâlnire.

— Am uitat să fac prezentările. Natalia Vasilievna Ponomareva...

...Dela gară se duseră la fosta locuinţă a lui Serioja, unde rămaseră mult timp în tăcere, iar pe la douăsprezece plecară toţi la morgă.

Caii îmbărcaţi în negru treceau încet pe străzile Moscovei.

Când deasupra mormântului lui Serioja se ridică o moviliţă de pământ, Lena izbucni în plâns şi-şi puse capul pe umărul lui Zagorschi. Il văzuse puţin pe fratele ei, dar tocmai de aceea acum îşi aducea aminte foarte amănunţit orice întâlnire, orice convorbire întâmplătoare cu el. Işi dădea seama că Serioja fusese foarte singur şi nefericit în viaţă.

Zagorschi trase la hotelul „Moscova", iar Lena se duse împreună cu Gleb să doarmă la Nataşa. Lui Gleb îi puseră aşternutul pe jos; el se culcă fără să se desbrace şi adormi îndată. Lena şi Nataşa se culcară în acelaşi pat. Rămaseră de vorbă până dimineaţă, apoi adormiră îmbrăţişate. Se simţeau legate prin emoţiile şi frământările din zilele acestea atât de grele.

Dimineaţa, pe când îşi luau dejunul la restaurant, Zagorschi îi spuse lui Gleb:

— Nu ştiu ce aveţi voi de gând — îi aruncă Nataşei o privire cercetătoare — dar Lena şi cu mine ne-am hotărît să ne cununăm aici, pe loc. Am totul gata, mi-am pregătit actele încă înainte de plecare.

Nataşa le spuse că ştia o biserică frumoasă şi liniştită, pe Arbat. Zagorschi se duse imediat acolo, rugându-i să-l aştepte la restaurant. Nataşa şi Lena vorbeau în şoaptă între ele, dar Gleb nu le asculta, ci se uita la sora lui şi nu putea pricepe cum fetiţa aceasta, care până la cincisprezece ani purtase rochiţă scurtă şi citise cărţi de copii, devenise acum, deodată, o femeie în toată firea. Dela cine învăţase oare, ea care-şi petrecuse toată viaţa stând acasă, să cucerească oamenii şi să se poarte cu toată siguranţa chiar şi cu unii mai în vârstă şi mai deştepţi decât ea, ca şi cum ar fi ştiut şi ar fi văzut mai multe lucruri decât aceştia.

După două zile, Gleb o conducea la gara Nicolaevschi pe sora sa, care se înapoia împreună cu soţul ei la Petersburg. Ii mărturisise Nataşei că-i era ciudă să vadă chipul fericit al Lenei, cu obrajii pudraţi. Parcă ar fi uitat de moartea lui Serioja. Pe Gleb îl enerva egoismul acestei femei tinere şi frumoase, care ţinea de braţ un străin. Ii venea să plângă de milă pentru fratele său.

Lacrimile vărsate de Lena la plecare îi părură făţarnice. Atinse în treacăt cu buzele obrajii Lenei, apoi plecă dela gară. Numai după mulţi ani avea să-şi dea seama că fusese nedrept când se supărase pe sora sa: ea ştia să-şi ascundă durerea faţă de străini, să şi-o păstreze pentru sine, fără a împărtăşi nimănui grijile şi suferinţele sale.

Ultimile zile petrecute la Moscova păreau învăluite în negură. Totul era nesigur, nelămurit, confuz... Rămăseseră aceleaşi numai buzele calde ale Nataşei, vorbele ei bune şi pline de dragoste, lungile lor discuţii în timpul serilor. In ziua plecării, Gleb se duse la cimitir. Ninsese în ultimul timp şi movila de pe mormânt era troenită de zăpadă. Nu-i mai venea să plângă. I se părea că-l cunoscuse pe fratele său într'o viaţă trecută, de mult uitată. Trenul de Petersburg pleca seara. Se înţelese cu Nataşa să închirieze un apartament nu prea scump, undeva, într'o străduţă dintre Arbat şi Precistenca şi între timp Gleb să-şi caute o situaţie mai temeinică. Atunci vor începe o viaţă nouă, viaţa cea adevărată.

Cu vreo trei ceasuri înainte de plecarea trenului, Gleb se duse cu o maşină într'o mică stradă liniştită de lângă poarta Pocrovschi. Pe Nataşa o convinsese să nu mai vină la gară. Nu-i plăceau despărţirile, lacrimile de neînlăturat în asemenea ocazii, clipele penibile şi apăsătoare dinaintea unei lungi absenţe, clipe când cu greu îţi găseşti cuvintele şi te uiţi cu nerăbdare la ceas, aşteptând al treilea semnal care să anunţe apropiata plecare a trenului.

Gleb n'avusese timp să îndeplinească cea din urmă rugăminte a fratelui său; abia acum îi ducea profesorului Jucovschi geamantanul cu proiectele lui Serioja.

Serghei îi mai lăsase bătrânului profesor şi o scrisoare într'un plic deschis. Gleb începu s'o citească şi literele prinseră a-i juca în faţă, atât de mişcătoare şi cu adevărat duioase erau cuvintele pe care le adresa marelui dascăl elevul său, plecat de bună voie din viaţă.

„Dragă Nicolai Egorovici, scria Serioja, cred că îţi mai aduci aminte de ziua aceea când, pentru prima oară, am venit la dumneata cu desenele monoplanului meu. Cât despre mine, mă gândesc şi acum cu emoţie la ziua aceea şi la tot ce am trăit şi am gândit alături de dumneata. Câte

seri frumoase am petrecut în casa dumitale, în Mâlnicov-Pereuloc, stând împreună aplecați asupra planurilor! Și cât de fericit eram, când îmi ridicam pentru o clipă privirea de pe masa plină de hârtii și vedeam că dumneata, scumpul nostru îndrumător, mă urmăreai cu un zâmbet pe buze. Mi-a fost totdeauna rușine să ți-o spun, dar astăzi primul meu gând îl adresez dumitale și operei nemuritoare pe care a-i creat-o..."

Gleb nu izbuti să citească mai departe. Il podidiră lacrimile...

...Bătrânul profesor îl primi pe Gleb în biroul său. Deasupra biroului atârna o gravură, reprezentându-l pe Galileu cu fiica sa, care îl ajutase cu credință pe marele savant după ce acesta își pierduse vederea. Gleb auzise dela un cunoscut că și fiica lui Jucovschi era o devotată tovarășe de muncă a tatălui său. Poate că fusese chiar ea fata aceea în rochie de culoare deschisă, care trecuse în fugă pe scară, în clipa când Gleb pătrundea în vestibul.

— Am auzit despre nenorocirea dumitale, spuse Jucovschi, netezindu-și barba mare și privindu-l cu luare aminte pe Pobedonoșțev, cu ochii săi negri; totuși nu pot înțelege fapta lui Serghei Ivanovici. Ar fi trebuit să strângă din dinți și să lupte cu tărie pentru ideia sa. Nicio descoperire mare n'ar putea triumfa, dacă oamenii s'ar da atât de ușor bătuți, dacă s'ar speria de greutăți.

— Imi fac singur mustrări că n'am înțeles starea de spirit a fratelui meu, spuse Gleb. Deși, de altfel, în asemenea cazuri nu-i greu să-ți faci mustrări. Mi-a ascuns însă gândul său de a se sinucide.

Tăcură un timp. Apoi, ridicând de jos geamantanul cu desenele lui Serghei, Pobedonoșțev spuse:

— M'a rugat să vă aduc desenele lui ca să le trimiteți mai târziu la Muzeu...

— Ii voi îndeplini negreșit dorința, spuse Jucovschi oftând. Lucrările sale vor fi cândva de folos viitorilor constructori de avioane. A fost un om excepțional de înzestrat și-i voi deplânge totdeauna moartea.

— Scuzați-mă, trebue să plec. Dar, dacă îmi dați voie, o să mai trec pe la dumneavoastră, altădată...

— Să treci negreșit, spuse Jucovschi. Mă bucur să văd aviatori deoarece aceștia lucrează în domeniul căruia eu i-am închinat cea mai mare parte din viața mea... Și apoi, dumneata ești și fratele lui Serghei Ivanovici...

Dar Gleb nu mai avu parte să-l întâlnească pe Jucovschi.

CAPITOLUL XX

Spre sfârșitul verii veni la Petersburg un ofițer bulgar. Era locotenent sau căpitan: nimeni nu-i cunoștea prea bine gradul deoarece bulgarul umbla civil, purtând o pelerină și haine cafenii, moderne. Avea o statură potrivită, era spătos și veșnic bine dispus. Locuia într'o cameră mobilată, în apropiere de hotelul „Ermitaj" și frecventa mai mult societatea ziariștilor și a militarilor în retragere; nu pomenea nimănui de scopul călătoriei sale și petrecea seri întregi stând de vorbă cu oamenii de știință care studiau istoria poporului bulgar. Zagorschi se întâlni de vreo două ori cu ofițerul bulgar; odată avu chiar o discuție cu el asupra

viitorului Balcanilor. Auzise că acesta ar fi venit la Petersburg cu o misiune importantă şi fu foarte mirat, primind într'o seară o telegramă prin care ofiţerul bulgar îl anunţa că dorea să-l întâlnească neîntârziat şi să stea de vorbă cu el.

Află astfel că bulgarul venise să cumpere avioane. Armata ţării sale, care se lupta lângă Adrianopole, aştepta un ajutor din partea aviatorilor ruşi. Zagorschi se învioră, începu să bată pragurile diferitelor departamente, se duse cu bulgarul la fabrica de avioane a lui Ştetinin şi se hotărî să meargă pe front împreună cu o unitate de aviaţie.

Armata bulgară voia să cumpere cinci avioane şi pregătise şi sumele necesare pentru achiziţionarea pieselor de schimb şi pentru întreţinerea piloţilor.

Zagorschi nu mai dormea noaptea, amintindu-şi povestirile de demult despre războaiele din Balcani. Simţea că-i venise şi lui vremea : bunicul său luptase cândva şi căzuse ucis la Plevna. Zagorschi visa acum să se ducă la mormântul bunicului. Pe vremea războiului italo-turc, multă lume nu credea încă în foloasele aviaţiei. Venise în sfârşit momentul ca această armă nouă şi puternică să fie verificată.

In cercurile militare se stârniră discuţii serioase; se discuta cum trebue să te porţi cu aviatorii luaţi prizonieri. Puteau fi asimilaţi cu ofiţerii ? Sau s'ar fi cuvenit să fie socotiţi ca spioni şi împuşcaţi imediat după capturarea avionului? „Ce fel de militar mai e şi ăsta ? — spuneau unii generali cu concepţii învechite, vorbind despre aviatori. Un aviator se tot uită de sus, cercetează totul, dar n'are niciun fel de grad..."

Cu toate acestea, visul lui Zagorschi de a pleca în Bulgaria nu se înfăptui. Tocmai atunci fu chemat la Direcţia Geniului şi trimis la una din uzinele din Petersburg ca să recepţioneze materialul necesar pentru nişte unităţi de aviaţie.

Sarcina formării detaşamentului aerian fu preluată de uzina lui Ştetinin, unde lucra pe atunci ca asociat Hobotov, care rupsese orice legătură cu Societatea engleză, alcătuită din escroci. Ideia plecării în Bulgaria îi plăcu dela început şi declarase că se va duce negreşit şi el pe front. Aviatorii nu prea erau încântaţi de perspectiva de a pleca împreună cu Hobotov. Cu toate acestea, Evşiucov, Costin şi Colcin primiră să facă parte din unitate. Aviatorii care se oferiseră să plece în Bulgaria erau oameni de nădejde; totuşi Hobotov credea mai mult în norocul lui Bâcov şi al lui Pobedonoştev. Ii chemă deci la el într'o seară şi le propuse să intre în detaşamentul de aviaţie pe cale de a se alcătui.

— L-am văzut pe ofiţerul bulgar, vorbi Pobedonoştev. L-am întâlnit la Zagorschi. E un om simpatic, cult, spune că cei dela Sofia îi vor primi cu bucurie pe aviatorii ruşi; poporul bulgar îi iubeşte pe ruşi, iar din partea aviatorilor aşteaptă ajutor în războí ; după câte ştiu, în Turcia domneşte acum o stare de spirit din cele mai sălbatice : „junii turci" se prefac că sunt civilizaţi, dar în sinea lor visează să treacă din nou prin foc şi sabie pământurile slave.

Peste câteva zile, aviatorii primiră paşapoarte şi haine de piele. De bucurie se duseră în vizită la Lena. Cornei Nicolaevici nu era acasă.

Lena stătea pe canapea şi broda un şervet. Punctul mărunt de broderie şerpuia în jurul tivului cu găurele. Lena fredona un cântec, ascultând

paşii de pe scară. Peretele sufrageriei dădea spre scară. Lena era obişnuită să recunoască de departe paşii celor ce treceau şi nu se înşela niciodată : mersul liniştit, egal al soţului ei nu semăna deloc cu acela avântat, săltăreţ al lui Gleb. Auzind paşii cunoscuţi, Lena îşi puse lucrul de o parte şi trimise femeia să deschidă uşa.

„E Glebuşca... îşi zise ea. Dar cine o mai fi cu el? Parcă ar fi Cornei, totuşi pasul sună ceva mai surd...".

Nu mai avu răbdare şi se repezi spre intrare. Gleb o ridică în braţe şi o sărută apăsat pe buze.

— Am onoarea să mă prezint, spuse el, descheindu-şi la guler haina de piele nou-nouţă. Am venit iar la tine, de data aceasta însă nu pentru o ceaşcă de ceai, ci ca să ne luăm rămas bun. Unde e Cornei Nicolaevici ?

— Să vă luaţi rămas bun ? Cum vine asta ? Cornei s'a dus la fabrică şi se întoarce târziu. Dar unde aveţi de gând să plecaţi ?

Pobedonoşţev tăcu vreo câteva clipe, apoi luă poziţia de drepţi şi spuse liniştit :

— Nu mai e de glumit, surioară. Plecăm la război.

— La război ? Dar unde mai e război acum ? După câte ştiu Rusia nu luptă nicăieri... Crezând că fratele ei glumea, îl apucă de gulerul hainei şi-l sgâlţâi cu o mişcare mânioasă. Mincinosule ! Nu ţi-e ruşine să spui asemenea minciuni ?...

— De ce să fie minciuni, Elena Ivanovna ? Gleb nu te minte ; peste patru zile plecăm. Nu ţi-a spus Cornei Nicolaevici că voia să plece şi el la război, dar nu l-au lăsat ?

Lena se ruşină că, bucurându-se de venirea fratelui ei, nici nu-i dăduse bună ziua lui Bâcov...

— Te rog să mă ierţi, domnule Bâcov...

— Lasă astea, Elena Ivanovna, nu face nimic, răspunse aviatorul strângând cu plăcere mâna moale, ca de copil, a Lenei. Precum vezi, e adevărat că plecăm. Uite, ne-am şi îmbrăcat uniformele... Poate dumitale, Cornei Nicolaevici nu ţi-o fi spus nimic de apropiata plecare a lui Gleb. O fi vrut să te cruţe.

...Imbujorată la faţă, Lena stătea lângă samovar şi-şi vedea de îndatoririle de gazdă. Era plăcut să te simţi femeie în toată firea, stăpâna casei. Ii părea rău numai că soţul ei lipsea : ar fi putut să-şi distreze musafirii cu o discuţie interesantă, să nu-i lase să se plictisească. Avea impresia că vorbele ei nu puteau trezi niciun interes.

— Zilele acestea am fost cu Cornei... Rostind numele soţului ei se îmbujoră la faţă şi îi aruncă lui Gleb o privire sfioasă şi cercetătoare — se întreba dacă acesta îi văzuse turburarea. Apoi urmă încruntată, încreţindu-şi fruntea : Zilele acestea ne-am dus la un unchi al lui. E un bătrân minunat, îl cunoaşte bine pe generalul Covanca, dar nu dela servici : sunt amândoi colecţionari de monede vechi. Locueşte la Cartaşevca. E o localitate frumoasă, însă foarte umedă. Am fost în pădure, am adunat ciuperci; am găsit multe de tot şi dintre cele mai bune. Pe când ne întorceam acasă, am întâlnit o femeie desculţă, cu un coşuleţ în mână, legată la cap cu o basma de stambă. Citea o carte franţuzească. M'am interesat cine era... Dar nu vă plictisesc ? se opri iar Lena, aruncându-i lui Gleb o privire pe sub sprâncene.

— Nu, deloc, povesteşte mai departe, Elena Ivanovna, îi răspunse Bâcov, sorbindu-şi ceaiul cu înghiţituri mici.

— M'am interesat cine era şi am aflat că e o adeptă a lui Tolstoi, o doamnă dintr'o familie bună, care a părăsit oraşul şi care trăeşte acum numai din ce poate aduna prin pădure. Nu-i aşa că e interesant? Am invidiat-o chiar...

— N'ai de ce s'o invidiezi, răspunse posomorît Bâcov. E la modă acum să-ţi simplifici viaţa. Cică trebue să părăsim oraşele sgomotoase şi să ne întoarcem în sânul naturii. Un poet modern a şi spus-o chiar în nişte versuri — le-am citit de curând într'o gazetă: zicea că sufletul îi tânjeşte după primitivism. Am râs de el. Intr'adevăr suna cam ciudat. Năzueşte la simplitate, visează să se plimbe şi el desculţ şi când colo „tânjeşte după primitivism". Nici aici nu s'a putut lipsi de o ideie străină! Fireşte, de vreme ce visează primitivismul, o să i se pară tare frumos să se plimbe desculţ prin pădure. Dar ia să fi încercat să umble aşa cum am umblat eu în toţi anii copilăriei, desculţ şi cu nădragii rupţi! Cred că i-ar fi trecut pofta să mai viseze „primitivisme"!

— Vrea să fie cât mai aproape de popor, spuse sfioasă Lena. Şi dacă fără să vrea a folosit un cuvânt străin, nu trebue să ne supărăm pe el...

— Tocmai aici e buba! răspunse mânios Bâcov. Un versificator de teapa lui e în stare să-şi închirieze o vilă cu mansardă, apoi să-şi închipuie că a venit momentul să se contopească cu natura. Am fost odată în vilegiatură la un prieten şi m'am minunat de vecinii lui. Cum începea să fulgere porneau câteşi cinci, cu doamne cu tot, cu umbrelele deschise, în grădină, pasă-mi-te să admire furtuna!

Izbucni în râs, şi nici Lena nu-şi mai putu stăpâni veselia.

Mai râdeau încă la plecare, când îşi luară rămas bun, fără să-l mai aştepte pe Zagorschi.

In ultimele zile, Hobotov aproape că nu mai putu închide ochii. Trăia într'o stare de excitare, cum i se întâmpla oridecâteori avea în vedere vreo afacere bună. Işi număra dinainte banii pe care urma să-i încaseze dela guvernul bulgar. Aviatorii se duceau să lupte în înălţimile văzduhului, pentru apărarea poporului bulgar. Hobotov se gândea însă mai mult la cele pământeşti, anume la câştigul pe care îl va avea. Dis-de-dimineaţă pornea cu maşina prin oraş. La uzină îl aştepta o mulţime de treburi. Avioanele trebuiau demontate şi ambalate în lăzi; trebuiau pregătite deasemeni şi piesele de schimb. Ofiţerul bulgar reuşea să fie de faţă pretutindeni, supraveghea atent încărcarea şi-i ajuta lui Hobotov.

...Trenul personal de Odessa pleca seara, din gara „Varşovia". Prea multă lume nu-i conducea pe aviatori. Bâcov şi Pobedonoşţev călătoreau singuri într'un vagon de clasa a treia. Sosiră la Odessa într'o seară ploioasă şi mohorîtă. Locuiră câteva zile la hotel în aşteptarea vaporului. Ziarele erau pline de corespondenţe primite de pe front. Vânjosul Breşco-Breşcovschi şi căruntul Nemirovici-Dancenco, Vodovozov cel sfătos şi Pilenco cel prudent, scriitorul Ciricov încărcat cu geamantane pântecoase şi colaboratorul veşnic beat al ziarului reacţionar „Zemşcina" scriau numai şi numai despre război. După ei porniră pe front şi alţi corespondenţi. Cei care nu reuşiseră să plece în străinătate se apucaseră pe neaşteptate să trateze probleme de filologie slavă, năucindu-i pe cititori cu lungi citate luate din lucrările de specialitate. Presa burgheză rămăsese şi de rândul acesta credincioasă străvechilor sale apucături. Ziariştii îşi petreceau timpul în căutarea faptelor senzaţionale, fără să se gândească câtuşi de puţin la ajutorul ce ar fi trebuit să-l dea popoarelor slave care luptau pentru eliberare. Războiul balcanic nu era pentru ei decât un fapt divers,

senzațional" și atâta tot. Ziarele cadete[1] „Reci" și „Zemșcina" porniseră o înverșunată polemică, și foiletonistul dela „Zemșcina" vorbea cu o bucurie răutăcioasă despre palma pe care șeful partidului cadet, Miliucov, o primise la o adunare închinată problemei macedonene.

Despre Macedonia vorbea mult și Hobotov. Ii plăcea să întrețină seara discuții amicale cu aviatorii. Dar tonul lui nu mai era cel dinainte, ci unul protector și didactic. Mai mult ca pe oricine, pe Bâcov îl enervau explicațiile pe care le dădea fabricantul, cu un aer de superioritate.

— Acum, o să se schimbe totul, spunea Hobotov într'o seară, tolănit pe un divan mare cu spetează de lemn. Să știți, fraților, că nu-i de glumit cu Macedonia: le-a venit multora de hac. Acum însă țăranii macedoneni o să-și dobândească libertatea deplină... Chiar de aceea mă și duc în Balcani, ca să grăbesc eliberarea slavilor...

— Vrei să spui poate că nu te duci de dragul câștigului? întrebă închizând din ochi Bâcov, care se plimba încet prin odaie.

— Care câștig? repetă uimit Hobotov. Vorbești cam aiurea, frățioare...

— Nu sunt „frățior" pentru tine. Nu pricepi oare că n'avem aceleași țeluri?

Hobotov se simți jignit și curmă discuția. De atunci atitudinea lui față de toți aviatorii se schimbă cu totul. Nu li se mai adresa decât în chestiuni de serviciu.

In timp ce se îmbarcau pe vapor, la Odessa, dădură pe neașteptate de Tentenicov: se ducea și el la războl. Se îndrepta spre Belgrad, în urma invitației primite din partea guvernului sârb.

In zorii zilei, când vaporul, legănându-se greoi pe valuri, se deslipi de debarcader, Pobedonoștev spuse, uitându-se încruntat la acoperișurile umede și lucioase ale orașului:

— Ce soartă ne-o fi așteptând? Vom primi acum botezul nostru de foc...

Uriașul far tresări și dispăru în dosul unui val înalt. Vaporul ieși în larg. Vântul se întețea. Valuri mari izbeau cu furie vasul. Malul Rusiei se mistui în negură. Aviatorii se mai plimbară câtva timp pe punte, apoi coborîră la restaurant.

La o masă rotundă ședea cu o halbă de bere în față un bărbat mustăcios, cu jambiere de piele galbenă. Tentenicov avu impresia că-l cunoaște de undeva. Lângă bărbatul mustăcios, un omuleț pipernicit, cu o figură mică și banală, cu sprâncenele arcuite și stufoase, citea un ziar.

Tentenicov se uită cu mirare la vecinii săi, frecându-și obrazul și căznindu-se să-și aducă aminte unde îl mai întâlnise pe domnul cel mustăcios care-și sorbea berea dintr'o halbă de sticlă colorată, cu fațete, dându-și un aer important.

Incepuse să creadă că se înșelase, când, deodată domnul cu jambiere prinse a-și răsuci mustața. Aviatorul îl recunoscu într'o clipă pe Pâlaev Nu se schimbase prea mult într'un an de zile: doar obrajii i se mai buhăiseră puțin și pe la tâmple începuseră să-i mijească fire de păr cărunt.

— Stimabile! — exclamă Tentenicov. Ce învârtești pe aici?

Auzind un glas cunoscut, Pâlaev tresări, se sculă tacticos dela masă, îi aruncă lui Tentenicov o privire rece și plină de neîncredere, apoi zâmbi.

[1] Cadet - - cuvânt format prin prescurtarea cuvintelor „constituțional-democrat". desemnând partidul burghez liberal. (N. T.)

— Scumpul meu, ce vânt te aduce? Mă bucur din tot sufletul! repetă Pâlaev puțin cam zăpăcit, zâmbind și ștergându-și ochii cu batista, în timp ce se îndrepta spre aviator. M'am gândit mereu la dumneata, am tot citit prin ziare... Nu cumva ai pornit la război, iubitule?

— Cu cine vorbești? întrebă cu glas tare Bâcov, cercetând din ochi figura rumenă și îngrijită a lui Pâlaev.

— Cu un escroc, răspunse Tentenicov fără a-i întinde mâna dibaciului impresar, o secătură...

— Vai de mine, ce tot spui? zâmbi galeș Pâlaev. Dacă vorbești așa, cine știe ce ar putea să creadă domnii aviatori despre mine. Dați-mi voie să mă prezint. Pe dumneata, domnule Bâcov, te-am recunoscut numaidecât după fotografiile dumitale...

— Spune-mi, mai bine, cum te-ai strecurat aici? îl descusu mai departe Tentenicov.

Pâlaev tăcu și se întoarse la locul său. Tentenicov le istorisi prietenilor săi povestea întâlnirii cu Pâlaev. Făcură mult haz, mai ales când Tentenicov le descrise plecarea antreprenorului din Nijnii-Taghil.

A doua zi, vaporul ajunse la gurile Dunării. La granița românească începu zarva legată de controlul pașapoartelor și al bagajelor. Fură nevoiți să debarce pe mal și să aștepte acolo vreo două ceasuri. Numai către seară funcționarii vamali îngăduira călătorilor să se urce din nou pe vapor.

Noaptea, vaporul navigă pe Dunăre în sus. Deasupra apei plutea o negură joasă. Cârmaciul își mesteca furios tutunul și jura că de când era nu văzuse o noapte mai păcătoasă pe fluviul acesta. La fiecare kilometru, spintecând talazurile grele, se ridicau spre ei bancuri de mâl. Tangajul era mai puternic decât pe Marea Neagră.

Aviatorii se adunaseră în salonul de clasa întâia și răsfoiau plictisiți ziare vechi din Odessa. Pe vapor apăruseră pasageri noi: un comerciant ceh care se întorcea la Praga, o englezoaică tinerică cu o jachetă scurtă în dungi, câțiva italieni care se țineau de o parte și discutau tot timpul cu multă însuflețire. Pasagerul cel mai interesant era însă un bulgar mai în vârstă; ședea la o masă de joc și se uita încruntat la cei adunați în salon, fără a-și scoate scufia rotundă, înfundată până la ochi. Purta cizme de safian cusute cu mărgele, un chimir luxos, medalii și cruci pe pieptul lat, și un pistol mare agățat de o curea trecută peste umăr. Cu barba-i căruntă și statura îngreunată de ani, părea deosebit de arătos. Pobedonoștev îl privi cu interes pe omul acesta, obosit și ars de soare, căruia îi mersese faima dela primele bătălii ale actualului război. Pașa turc, care comanda trupele de grăniceri, făgăduise multe lire drept recompensă celui ce va aduce capul acestui bătrân. Se auzi scârțâind o ușă și în salon intră Pâlaev. Nu mai purta nici haine cenușii de turist, nici jambiere galbene, elegante. Imbrăcat în uniformă militară croită ca un sac, Pâlaev părea mai înalt și mai subțire. Pe piept purta vreo cinci medalii de bronz.

— De unde le-ai furat? întrebă Tentenicov, arătând cu degetul pieptul lui Pâlaev. Nu putea să-l vadă pe omul acesta fără să-i sară țandăra.

Pâlaev tăcu, ferindu-și privirea de vrăjmașul său.

Se crăpa de ziuă. Sirena vaporului scoase un șuier prelung. De departe îi răspunse vuietul surd al unei mari mulțimi. Sgomotul acesta creștea mereu. Aviatorii ieșiră pe punte și văzură un orășel așezat pe malul Dunării. Era Rusciucul. Aproape toți călătorii coborîră pe chei.

Nimeni nu-l mai întâlni pe Pâlaev și pe tovarașul său de drum, un domn pipernicit, care-și pusese și el uniforma militară. Hobotov tocmi o birjă cu doi cai și se duse în oraș. Aviatorii și mecanicii rămaseră să-l aștepte pe chei. Bâcov și Pobedonoșțev își luară rămas bun dela Tenťenicov care pleca mai departe cu vaporul la Belgrad. Se îmbrățișară, făgăduindu-și să se revadă la Adrianopole, și-și făcură apoi semne cu șepcile până când cele din urmă crâmpeie de fum se mistuiră în pâcla umedă.

Hobotov se întoarse curând și le spuse să se ducă la hotel.

Cum însă la hotel se plictiseau, aviatorii porniră prin oraș. Intrând într'o cârciumă, comandară o sticlă de vin și ouă jumări. Pobedonoșțev le povesti despre luptele ce se duseseră pe vremuri la Rusciuc. Il ascultară cu atenție, deoarece trecutul Bulgariei îi interesa pe toți.

Seara se duseră în audiență la guvernator, iar de acolo, la un profesor dela liceul local, un bulgar de statură mijlocie, svelt, cu ochii căprui în care lucea o privire atentă. Un zâmbet larg îi lumina fața smeadă, ușor ciupită de vărsat. Avea în casă multe cărți rusești, iar pe pereți, reproduceri de pe tablourile pictorilor ruși. Totul amintea aici de Rusia, și Pobedonoșțev începu să răsfoiască cu multă bucurie numerele recente ale marilor reviste din Petersburg, sosite abia în ajun la Rusciuc.

— Trebue să știți că nu vă veți putea face o ideie justă despre Bulgaria, judecând numai după atitudinea pe care veți întâlni-o în cercurile sus puse, zise bulgarul oferindu-le aviatorilor țigări dintr'un tutun tare și aromat care le gâdila parcă limba și cerul gurii. Dinastia germană a Coburgilor este urîtă de popor. Nemții se dedau aici la intrigi împotriva Rusiei; o parte dintre ofițeri — cei care au învățat în Germania — au o mentalitate germano-filă. De bunăseamă, la Sofia mai operează și agenți englezi care visează câștiguri viitoare. Poporul însă nutrește o dragoste puternică pentru Rusia, pentru tot ce e rusesc, și e deajuns să-i spuneți unui țăran sau unui muncitor bulgar că sunteți aviatori ruși și în fața dumneavoastră o să se deschidă imediat toate ușile, toate inimile...

Profesorul făcuse de curând o călătorie la Șipca, unde vizitase o mânăstire rusească transformată în spital pentru ofițerii și soldații bulgari răniți. Povestirile simple ale soldaților, redate de profesor, desvăluiră aviatorilor firea poporului mult mai bine decât articolele senzaționale publicate în ziarele din Petersburg. Despărțindu-se de profesor, îi făgăduiră să-l mai viziteze la înapoierea lor în Rusia, bineînțeles, dacă se vor întoarce teferi de pe front.

A doua zi, Pobedonoșțev văzu patrule militare umblând pe străzi. Bulgarii chemați sub drapel îi întâmpinau pe aviatorii ruși cu multă bucurie. Peste două zile sosiră și lăzile cu avioane. Fură încărcate pe o platformă și expediate la Sofia cu un tren de marfă.

In centrul Sofiei se afla palatul țarului, împrejmuit cu un zid înalt. Era zugrăvit în roșu închis, întocmai ca și palatul țarului rus. Lângă poarta de fier se ridicau două gherete vărgate, vopsite de curând. Lângă gherete stăteau sentinelele și baionetele lor umede luceau palid prin ceață.

Sofia era socotită ca unul dintre cele mai vestite orașe ale Europei. Aici se întretăiau drumurile marilor puteri. Germania și Anglia luaseră de mult obiceiul să-și trimită aici diplomații cei mai iscusiți, care unelteau împotriva Rusiei.

Câte un țăran bulgar cu vesta îmbrăcată peste cămașă și cu șalvari largi, nimerind la Sofia, căuta îndelung să se deprindă cu forfota fără rost care domnea în oraș și asculta cu luare aminte cele ce se povesteau despre

operaţiunile militare. Bulgaria trăia din plin războiul. Muncitorii şi ţăranii se bucurau auzind că la Sofia au sosit aviatori ruşi. Bulgaria cea adevărată, o ţară săracă de ţărani, trăia în mizerie pe povârnişurile Balcanilor, visând un viitor mai fericit. Frumos e pământul Bulgariei, luminoase-i sunt zările, măreaţă şi pitorească îi e natura! In nopţile cu lună, prin pădurile dela Strandjina Planina se aude urletul lupilor până hăt, departe. Caprele sălbatice saltă pe plaiuri, căţărându-se pe stâncile râpoase. La Rodope plouă şi ai impresia că cerul înnegurat coboară încet pe pământ. In valea trandafirilor — Cazanlâc — rar se întâmplă să ningă; seara se aude foşnind frunzişul stejarilor puternici, mireasma înnăbuşitoare a florilor te ameţeşte şi parfumul lor cald şi îmbătător se răspândeşte până la zeci de kilometri în jur.

La legaţia rusă din Sofia, Pobedonosţev primi un teanc întreg de ziare ruseşti şi străine din care află multe lucruri noi în legătură cu evenimentele din Turcia. Ofiţerii germani, conduşi de generalul von der Goltz, care-şi schimbase numele în Goltz-Paşa, se aflau acum pe front. Intreprinderile de construcţii de avioane din Berlin furnizau aparate de sbor armatei turceşti şi trimiteau pe front aviatori germani. Aviatorul Rentzel venise cu două biplane „Otto" destinate armatei turceşti. Pornind însă spre Turcia nu avusese grijă să-şi ia şi piese de schimb pentru avioane şi de aceea nu fusese în stare să facă niciun sbor până acum.

Cu toate acestea, militarii germani operau nu numai în rândurile armatei turceşti: ei se aflau şi în Bulgaria, unde se bucurau de ocrotirea ţarului Ferdinand.

La Sofia întâlneai ruşi la fiecare pas. Cei mai numeroşi erau medicii sosiţi din Rusia pentru organizarea spitalelor militare bulgare. Unul dintre doctorii ruşi, prieten cu tatăl lui Pobedonosţev, îl preveni pe Gleb Ivanovici să se ferească de Pâlaev. Pe semne, fostul impresar al lui Tentenicov venise în Bulgaria cu o misiune secretă primită din partea Ohranei [1], probabil, pentru a-i supraveghea pe ruşii aflaţi acolo.

După această discuţie, aviatorii începură să-l evite pe Pâlaev. Acesta, la rândul său, se prefăcea că nici nu-i lua în seamă.

Işi petrecea zilele jucând cărţi, iar seara se plimba prin Sofia în tovărăşia omuleţului pipernicit în uniformă militară, care spunea că se numeşte locotenentul Gdovschi, bea ţuică şi făcea gălăgia cea mai mare prin restaurante. Intr'o seară, apropiindu-se de aviatori, le spuse că pleacă la Mustafa-Paşa. La gândul că va fi nevoit să se întâlnească din nou cu omul acesta, întrucât detaşamentul primise ordinul să plece spre aceeaşi localitate, Pobedonosţev se posomorî. Numai Hobotov, care pe cât se pare se temea să plece pe front, rămase în Sofia sub un pretext oarecare.

Trenul pleca din Sofia, seara. Aviatorii se instalară în compartiment, cercetând o hartă pe care Adrianopolul împresurat de slavi era însemnat cu un cerculeţ albastru, iar vechiul Ţarigrad cu un cerc roşu.

— In sfârşit, spuse Pobedonosţev, ne-a sunat şi nouă ceasul. Călătoria noastră de azi va fi trecută în manualele de istorie a războiului; în timpul luptei ne vom încerca avioanele deasupra Adrianopolului.

— Vrei să spui, poate, că te vei acoperi de glorie! Nu cumva ai de gând să cucereşti Constantinopolul, de sus, din văzduh? îl necăji Costin.

---

1 Ohrana — Siguranţa ţaristă, înfiinţată în 1881 pe lângă Departamentul poliţiei, în scop de urmărire politică şi de luptă împotriva mişcării revoluţionare. (N. T.)

— Nu voiam să spun asta. Dar până acum, aviaţia n'a fost încă folosită în lupte, iar noi vom putea arăta...

— Poftim de le arată! se supără Costin. In ceea ce mă priveşte, cred că o să ne fie cam greu pe aici.

Pobedonoştev se simţi jignit şi tăcu.

— Degeaba te-ai burzuluit la el, se amestecă în vorbă Bâcov. Are dreptate: peste câţiva ani nicio armată nu va mai putea ieşi învingătoare fără aviaţie. Bine a zis Popov că un pitic care vede e mai puternic decât un uriaş orb... Dar toate astea le va hotărî viitorul. Deocamdată vom sbura numai pe deasupra cetăţii asediate.

In depărtare se zăriră culmile înzăpezite ale munţilor Rodope şi aviatorii se repeziră la geam.

Curând, trenul se opri: în faţă avusese loc o deraiere şi linia era barată de nişte trenuri de marfă. Aviatorii rămaseră să aştepte timp de două zile, dar nu-şi petrecură nopţile în vagoane, ci într'un sătuc situat chiar lângă pod.

Seara se duceau la o bojdeucă din marginea satului, singura în care mai rămăseseră câţiva locuitori, şi-şi fierbeau ceaiul pe o vatră pe jumătate distrusă.

Era un chin să aştepţi plecarea trenului, stând pe loc în vagoane. Aşa că aviatorii nu se odihniră câtuşi de puţin. Se plimbau mereu dela tren la bojdeucă şi dela bojdeucă la tren, îşi fierbeau ceaiul, jucau cărţi şi căutau să afle dacă trenul va porni curând spre Mustafa-Paşa.

In cele din urmă li se spuse că trenul nu se va urni până dimineaţa. Se văzură nevoiţi să mai petreacă încă o noapte în sat. Noaptea întunecoasă, aşa cum sunt nopţile în Sud, se scurgea nespus de 'ncet şi trist în bojdeuca strâmtă, cu ferestrele sparte. De departe se auzea bubuitul tunurilor: armata aliată bombarda Adrianopolul. Abia după două zile trenul porni mai departe.

Drumul spre Mustafa-Paşa era obositor, dar trecea prin văi sinelii, pe povârnişuri de o sălbatică măreţie. Aviatorii stăteau la fereastră şi vedeau cum urcă treptat, la deal, şinele căii ferate. Din munţi se prăvăleau vuind pâraie repezi. In spuma lor albă şi clocotitoare se frângeau curcubee. Bubuitul artileriei turbura liniştea văilor: se bombarda Adrianopolul. Linia fusese destul de prost reparată. Trenul se oprea des, astfel încât tocmai spre seară zăriră o luminiţă mică şi albastră care ardea la intrarea în Mustafa-Paşa.

— Sunteţi aviatori ruşi? îl întrebă a doua zi pe Bâcov un tânăr general. Aveţi avioanele în regulă? In curând va trebui să sburaţi... Vă previn — urmă el pe un ton semeţ — că aviatorii poartă trese de sublocotenent, dar accesul la cercul ofiţerilor le este interzis...

Către seară fură instalate pe deal nişte hangare din pânză de cort şi se începu montarea avioanelor. Locul era prost ales, pe teren argilos; picioarele lunecau, se cufundau în noroi. Lucrau în tăcere, ascultând exploziile îndepărtate ale obuzelor. Nu erau decât doisprezece kilometri dela Mustafa-Paşa până la Adrianopolul asediat.

Noaptea, după ce-şi sfârşiră lucrul, se aşezară la masă. Dar nici n'apucară să taie pâinea că se şi porni ploaia şi corturile fură inundate. Se văzură nevoiţi să se mute mai sus. Spre dimineaţă aţipiră, culcaţi în lăzile avioanelor. Dormiră puţin şi neliniştit.

La Mustafa-Paşa se instalase comandamentul armatei bulgare, care era în plină ofensivă. Orăşelul acesta turcesc cu geamii, cu un pod aruncat

peste râul Mariţa şi cu cârciumi păcătoase în care se mânca „şaşlâc“ [1] era oraşul-cheie, pe drumul spre Adrianopol. Trupele bulgăreşti şi sârbeşti aduse aici aşteptau ziua când vor putea porni la asalt împotriva străvechiului oraş.

Mustafa-Paşa fusese de curând recucerit de bulgari şi oraşul mai purta încă pretutindeni urmele atrocităţilor săvârşite de armata turcă în retragere. Puţinii bulgari care scăpaseră cu viaţă povesteau despre sălbaticele schingiuiri la care turcii supuseseră populaţia slavă. Aviatorii văzură cadavre cu ochii scoşi aruncate la marginea drumului, femei cu braţele smulse din încheieturi şi cu sânii tăiaţi. Văzură sate pârjolite şi case incendiate de turci. Intr'o zi găsiră pe câmp cadavrul unui băieţaş bulgar cu urechile tăiate. Sălbăticia aceasta îi înspăimânta pe aviatori, şi Pobedonoşţev îi mărturisi lui Bâcov că noaptea îi apăreau în vis feţele schingiuite, înnegrite ale paşnicilor ţărani bulgari ucişi de turci.

La Mustafa-Paşa ploua des şi oraşul devenise şi mai murdar şi mai neprimitor decât înainte. Aviatorii ruşi îşi petreceau serile într'o cârciumă murdară, trăgând mereu cu urechea în nădejdea de a auzi, în sfârşit, bubuitul tunurilor dela Adrianopole. Dar aşteptarea le era zadarnică: oraşul împresurat tăcea şi nimeni nu ştia ce se ascunde sub această tăcere. Intr'o zi, şeful aerodromului veni la Bâcov şi se întreţinu îndelung cu el. A doua zi dimineaţa, Bâcov primi ordinul să decoleze în direcţia Adrianopolului şi să efectueze o recunoaştere aeriană. Intregul detaşament îl petrecu pe aviator. Aşteptară cu mare emoţie întoarcerea lui. Bâcov era primul aviator rus care lua parte la război. Se întoarse după un ceas şi jumătate, vesel şi cu chef de vorbă. De sus, Adrianopolul se vedea perfect. Turcii se adunaseră în foarte mare număr pe străzile oraşului şi urmăriseră cu mirare sborul aparatului nemaivăzut.

Timp de câteva zile după aceea nu se mai făcu niciun sbor. Pâlaev şi Gdovschi îşi tot căutau de lucru pe aerodrom şi prin cârciumi, fumau, beau alcool şi răspândeau diferite svonuri aflate dela Petersburg.

Prinzând din întâmplare crâmpeie dintr'o convorbire a lor, Pobedonoşţev îi preveni din nou pe aviatori că trebue să se ferească de aceşti indivizi, deoarece Pâlaev şi Gdovschi fuseseră puşi, fără nicio îndoială, să-i spioneze. La înapoierea în Rusia, aviatorii riscau să fie denunţaţi. Intr'o seară, Gdovschi se apropie de Bâcov, îl luă de braţ şi începu să-i povestească amănunte asupra ultimei greve din Petersburg.

— Bravo lor, straşnici băieţi, spuse el, ar cam fi timpul să le vină mintea la cap şi să-l trimită pe ţarul Nicolai la plimbare.

Bâcov nu-i răspunse nimic. Gdovschi se tot uita cercetător la interlocutorul său tăcut şi tuşea înfundat.

— N'au destul curaj. Am văzut chiar dela început — rosti el deodată cu glas tare, umflându-şi nările — că eşti de-ai noştri...

— Lasă-mă 'n pace! strigă Bâcov, surprinzând un tremur în glasul dulceag şi gâfâitor al lui Gdovschi. Nu sunt deloc de-ai voştri!

Gdovschi ridică din umeri şi plecă. A doua zi însă, întâlnindu-l pe Bâcov pe aerodrom, îi făcu semne prietenoase cu mâna ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic între ei.

Pe la miezul nopţii, vântul împrăştie şi cei din urmă nori. Dimineaţa, mecanicii se apucară să revizuiască avionul lui Pobedonoşţev. Acesta se

[1] Frigărui din carne de berbec. (N. T.)

plimba pe deal, tuşind din când în când şi ridicându-şi sau lăsându-şi în jos gulerul hainei de piele galbenă. Astazi urma să execute nu numai o simplă recunoaştere aeriană: trebuia să facă prima experienţă în materie de aruncare a bombelor. Gdovschi şi Pâlaev se certau între ei, pregătindu-se să descarce o grenadă turcească găsită prin apropiere. Bâcov fuma, rezemat de o ladă.

— Ce faceţi acolo? îi strigă lui Gdovschi unul dintre aviatori. Cine a mai văzut să se descarce grenadele în felul acesta?

Gdovschi se aşezase pe pământ şi ciocănea încet capsa grenadei de o piatră. Pâlaev stătea lângă el şi-i urmărea toate mişcările.

Aviatorii se adunaseră lângă avion. Se auzeau urări de drum bun. Colonelul Vasiliev, şeful bulgar al aerodromului, făcu un semn cu mâna. Deodată se auzi o explozie. Nedându-şi seama de unde venea fumul, ofiţerii şi soldaţii se repeziră spre Pobedonoşţev. Dar se auzi un ţipăt din altă parte. Alergară deci într'acolo. Gdovschi zăcea la pământ cu braţele asvârlite în lături. Lângă el, Pâlaev gemea, astupându-şi cu mâinile gura însângerată.

Gdovschi nu fusese niciodată militar. Arborase epoleţii de ofiţer numai la plecarea pe front. De data aceasta, însă, jocul de-a războiul se sfârşi cam prost pentru el: zăcu o lună întreagă în spital, iar Pâlaev, care-şi pierdu trei dinţi, plecă a doua zi la Sofia. Cu toate acestea, Gdovschi rămase cu o amintire destul de plăcută despre aventurile sale din Bulgaria. Plecă la Paris unde câştigă mulţi bani, vânzând cămaşa lui Mahomed luată drept amintire dintr'o veche geamie turcească. Ce-i drept, era câteodată muncit de îndoială: poate că nu era chiar cămaşa lui Mahomed, ci una lepădată din greşală de vreun „mulla" [1] care-şi pierduse capul. Totuşi, după ce îşi încasă banii, Gdovschi se linişti şi rămase la Paris.

Toată lumea era atât de ocupată cu Gdovschi şi Pâlaev, încât nimeni nu văzu când decolă avionul.

Sborul începu în condiţii foarte bune. Curând, Mustafa-Paşa rămase în urmă. Râul Mariţa îşi făcea anevoie drum prin vălmăşagul de stânci. Din văi viorii se ridica ceaţa. Plaiurile verzi ale munţilor străluceau de parcă ar fi fost spălate. In depărtare sclipea cupola unei geamii mari. Era înconjurată din toate părţile de minarete drepte ca nişte săgeţi. Pobedonoşţev ştia că aceasta era renumita geamie Selimie. Indată după aceea văzu Adrianopolul. Cartierele oraşului, distruse de bombardament, mai fumegau încă. Dar iată că oraşul rămase departe, departe, în urmă. Se zăriră ogoarele pustii. Pe şosea treceau trupe. Auzind vuietul motorului, o unitate militară se opri. Cei din faţă îşi descărcară armele. Pobedonoşţev se ridică mai sus şi trase cu piciorul de sfoară. Bomba legată de sfoară căzu. Trecură câteva clipe îngrozitor de lungi. Pobedonoşţev se uită încordat în jos şi văzu noruleţul alb de fum produs de explozie. Cât timp durase tragerea, pierduse din vedere Adrianopolul. Incercă acum să găsească din nou geamia Selimie, dar aceasta nu se mai vedea. Un nor întunecos şi foarte mare, cu marginile largi şi sfâşiate, sbura în întâmpinarea lui. Pobedonoşţev îl ocoli şi nimeri în zona de ploaie. Şiroaie de apă cădeau pieziş pe avion, împingându-l spre pământ. In scurt timp Gleb îşi pierdu cu desăvârşire direcţia şi începu să coboare. Norii se prăvăleau deasupra munţilor cu o iuţeală năvalnică. Deodată, printr'o spărtură îngustă în nori, Pobedonoştev zări pământul: o cărăruie suia costiş la deal şi pajiştea verde părea luminoasă şi mare. Aviatorul hotărî să aterizeze.

[1] Preot turc. (N. T.)

Simţi o sguduitură puternică şi timp de câteva clipe îşi pierdu cunoştinţa. In cele din urmă cobori târîş pe pământ. Aripile avionului erau ciuruite de gloanţe, iar trenul de aterizaj rupt. Atingând pământul simţi un junghi dureros în piciorul care i se rupsese pe vremuri. Se depărtă de avion. Poiana pe care aterizase era învăluită în ceaţă. Nu-i prea făcea plăcere să rămână singur, dar Pobedonoşţev nu voia să se depărteze de aparat; se aşeză deci pe o buturugă, îşi aprinse o ţigară şi ascultă cu luare aminte. In jurul lui domnea o tăcere adâncă, vrăjită parcă, tulburată doar de ropotul picăturilor de ploaie şi de freamătul surd al copacilor.

Pobedonoşţev auzi pe cineva tuşind, apoi o şoaptă grăbită. Din două părţi opuse ieşiră în fugă pe poiană doi oameni. Alergau spre el cu puştile în mână, strigând ceva cu glasuri răguşite.

— Fraţilor! strigă în bulgăreşte Pobedonoşţev.

Le vedea până în cele mai mici amănunte chipurile obosite, cu barbă, cămăşile ude pe umeri şi pe piept, baionetele de oţel ale puştilor.

— Fraţilor! mai strigă el odată, presimţind o catastrofă, şi abia acum îşi dădu seama că oamenii vorbeau într'o limbă necunoscută, străină.

Scoase revolverul şi trase fără să ţintească. Nici nu mai avu timp să-şi dea seama dacă turcul căzuse rănit: simţi o lovitură puternică în spate.

Se ridică şi-l apucă de mână pe turcul care-l lovise. Undeva în apropiere avea loc o încăerare.

— Na noj, na noj![1] strigau bulgăreşte soldaţii.

Pobedonoşţev smulse arma din mâna turcului, dar îşi pierdu îndată cunoştinţa. Işi veni în fire tocmai la Mustafa-Paşa, unde-l aduseseră pe braţe soldaţii bulgari. Zăcu acolo o săptămână. Când se sculă, află că situaţia de pe front se schimbase. Armata bulgară care împresurase Adrianopolul n'avea deocamdată de gând să treacă la atac, astfel încât operaţiunile militare fuseseră deplasate într'un alt sector. Armata bulgară nu mai avea nevoie de aviatori.

Aceştia mai efectuară câteva sboruri de recunoaştere pe deasupra poziţiilor turceşti. Apoi, îndată după încheierea armistiţiului, începură pregătirile pentru a se întoarce acasă.

CAPITOLUL XXI

Peste două luni, aviatorii veniţi dela Mustafa-Paşa se întâlniră la Constantinopol cu Costin, care fusese luat prizonier de turci. Aviatorii îşi petreceau serile lungi în salonul vaporului, povestindu-şi păţaniile din ultimele săptămâni. Costin fusese cât pe-aici să fie împuşcat — se şi pregătise de moarte şi scrisese chiar pentru a-şi lua rămas bun dela neamuri. Dar în ultima clipă fusese salvat de o întâmplare neprevăzută.

Impreună cu aviatorii se întorcea în Rusia şi un tânăr locotenent de marină, Filippov. Se împrietenise cu ei şi le povestea tot felul de amănunte despre Constantinopol, Balcani şi politica engleză în Turcia. Era ataşat pe lângă Statul Major al flotei din Marea Neagră şi avusese deci prilejul să vizifeze foarte des Constantinopolul.

---

[1] La baionete! La baionete! (N. A.)

— Arată-ne Ţarigradul, spuse Pobedonoşţev. Tare mult aş vrea să văd oraşul acesta vechi . Cine ştie dacă o să mai nimerim noi vreodată pe aci.

— Vi-l arăt negreşit. Cunosc foarte bine Constantinopolul. Vă pot duce dintr'un capăt într'altul al oraşului, pe drumul cel mai scurt, fără călăuză şi fără să întreb pe nimeni.

Intr'o dimineaţă de primăvară aviatorii coborîră într'o barcă de pe puntea vaporului rus „Dobrânia Nichitici". După ce plătiră câte trei piaştri de cap, se aşezară pe bancă. In curând barca se înfipse cu prora în nisip. Câţiva hamali se repeziră spre ei, le luară geamantanele şi pledurile, astfel încât aviatorii porniră uşori şi sprinteni spre metocul unei mânăstiri dela muntele Athos ,unde trăgea de obicei Filippov când trecea prin Constantinopol. Li se dădu o cameră nu prea mare, având cinci paturi şi o măsuţă joasă.

— Călugării ştiu că-mi place să trag la ei şi, când le telegrafiez, îmi opresc întotdeauna o cameră, spuse Filippov.

Aviatorii băură câte un pahar de vin franţuzesc bun, apoi se culcară. Lui Filippov însă nu-i era somn. Se plimba încet prin odaie, trăgând din ţigară.

— Uimitor oraş mai e şi Ţarigradul ăsta, spuse el. De fiecare dată îi găseşti câte o trăsătură nouă. E ca un fel de răspântie universală, o linie de demarcaţie între cultura apuseană şi cea răsăriteană. Dacă am folosi limbajul nostru militar, am putea spune că din punct de vedere strategic Constantinopolul reprezintă poziţia-cheie a Europei sud-estice. Are în el ceva foarte provincial, un fel de stagnare în toate. Aş spune că reprezintă piedica cea mai de seamă în calea desvoltării Orientului apropiat şi a Balcanilor. Nu degeaba se temeau atât de mult elementele noastre retrograde, chiar şi cele care urau mai cu foc Islamul, ca nu cumva Constantinopolul să fie proclamat oraş liber în urma înfrângerii Turciei în vreunul din războaiele viitoare. Pretindeau că dacă Ţarigradul va fi un oraş liber, va deveni imediat sediul revoluţiei mondiale, centrul nihilismului universal...

— Crezi oare într'adevăr într'un apropiat război european ? întrebă Pobedonoşţev. Peste o jumătate de an, în Balcani o să fie mai multă linişte. Germania şi Austria zăngănesc din arme, dar, după părerea mea, războiul nu vine atunci când se vorbeşte prea mult de el.

— Când şi cum izbucneşte războiul, rămâne o enigmă, spuse îngândurat Filippov. Am avut prilejul să mă ocup mult de istoria războaielor şi, de fiecare dată, izvoarele mi-au adeverit aceeaşi concluzie: contemporanii situează cu multă uşurinţă războiul în viitor, în timp ce duşmanul bate la poarta ţării lor. Dar o să mai avem timp să vorbim despre viitor şi mâine. Acum, hai să ne culcăm ; de dimineaţă pornim prin oraş.

Stinse lampa şi în curând toată lumea adormi.

In zorii zilei, când ceaţa începea să se ridice deasupra Cornului de Aur şi malurile Anatoliei pluteau într'o lumină trandafirie, aviatorii şi Filippov ieşiră din curtea metocului. Oraşul începuse să se trezească. Pe acoperişul de olane al unei case joase zăboveau nişte berze. Păsările acestea fără glas vorbeau de bunăseamă între ele în felul lor, clămpănind din ciocuri ; păreau totuşi surdo-mute printre celelalte păsări care cântau şi ciripeau.

— Priviţi cât e de frumos ! spuse Filippov, arătând cu mâna globul uriaş şi aprins care apărea de după munţii verzi Anatol-Chivac.

Urmându-i îndemnul, aviatorii priviră încântaţi în depărtările ceţoase ale Cornului de Aur, în ceaţa trandafirie de pe malul Anatoliei, ascultând scârţâitul bărcilor care jucau pe valurile înalte ale golfului.

Vaporul urma să plece noaptea târziu, astfel încât se plimbară fără grabă pe străzile însufleţite ale Constantinopolului. Se duseră în primul rând prin bazar: se ştie că într'un oraş oriental bazarul reprezintă centrul vieţii, locul principal al întâlnirilor, unde se leagă cunoştinţele, se înfiripă discuţiile politice şi se răspândesc ultimele noutăţi.

Cu toate că era încă devreme, piaţa era plină de lume şi de gălăgie. Meşterii spoitori, îmbrăcaţi în halatele lor sdrenţuite, stăteau chirciţi şi spoiau tingirile. Tot aici se coceau în grabă turte de făină şi se prepara un fel de mâncare lipicioasă, din orez, zahăr şi lapte. O gustară şi multă vreme le mai rămase în gură un gust neplăcut.

După ce umblară timp de vreo patruzeci de minute pe ulicioare întortochiate şi prin curţi de trecere, ieşiră într'o stradă largă cu chiparoşi şi platani sădiţi de-a-lungul trotoarelor. In apropiere se deschidea străvechea şosea care ducea spre Adrianopole, adia un vânt care venea parcă de pe pământurile Rusiei, purtând pe aripile lui un miros de fum adus dela îndepărtatele guri ale Dunării. Părea că se aude de acolo bubuitul tunurilor care încetaseră să bată la Adrianopole.

Filippov îi duse pe aviatori spre vechea biserică bizantină, transformată în geamie.

Incălţând papuci mari, fără călcâi, plătiră zece piaştri şi intrară în moscheea care odinioară a fost biserica Sfânta Sofia, o construcţie cum nu mai văzuseră până atunci, veche şi imensă ca cerul în asfinţit.

De pe un amvon împodobit cu arabescuri, un muezin îşi ţinea predica, însoţit de gunguritul porumbeilor care sburau fără frică prin biserică.

Nenumăraţii stâlpi te uimeau prin coloritul variat al feluritelor soiuri de marmoră din care erau cioplţi. Roşii cu vinişoare albe, azurii sau de un verde amestecat cu galben, alcătuiau un curcubeu de culori care desfăta privirile.

— Orice monument istoric de aici este o construcţie a bizantinilor, transformată de turci, spuse Filippov. In dosul fiecărei pietre se ascund veacurile.

Urmându-şi plimbarea prin oraş, aviatorii se duseră la Tacsim, o grădină mare, acoperită, în care era şi o cafenea. Intrară şi li se servi chisel [1] de lapte. Se odihniră puţin, apoi băură apă limpede şi rece. Mâncară dulceaţă şi-şi linseră linguriţele. Ascultară cântecul Nadjiei — o poveste tristă de dragoste, îngânată de un cântăreţ sdrenţăros, cu capul vineţiu:

Erai altfel, cândva,
O, Nadjie a mea!...
Cine paşii ţi i-a îndrumat
Şi bumbii iliculul, dela
stânga la dreapta, ţi i-a
numărat?
Cine inima ţi-a sfâşiat?
Cel ce printre străini a
plecat,

[1] Chisel — mâncare gelatinoasă, un fel de gélé făcut din zeamă de fructe sau lapte. Se încheagă cu făină de cartofi. (N. T.)

O, Nadjie a mea!...
Să se'ntoarcă, nu te-ai mai așteptat,
Dar el zace întemnițat,
O, Nadjie a mea!...
Ai crezut că din temniță nu va mai ieși?
Dar pieptEn din fildeș frumos îți voi dărui,
O, Nadjie a mea!...
Să-ți descurci cu el părul lung și mlădios
Să ți-l piepteni cu cărarea în parte, frumos,
O, Nadjie a mea!

Un omuleț cu nasul stacojiu, care se tot învârtea pe lângă aviatori, le traduse cuvânt cu cuvânt vorbele ciudate ale cântecului. Pobedonoșțev asculta această melodie simplă și cântecul îi amintea parcă de viața lui. Plecând la război, nici nu avusese răgaz să-și ia rămas bun dela Natașa. In schimb, cât de bucuroasă va fi ea acum când îl va revedea, sănătos și tot atât de voios ca și înainte... Și când te gândești că acolo, lângă Adrianopole, fusese la doi pași de moarte...

Aviatorii n'avură parte de niciun fel de întâlnire neobișnuită, de nicio aventură din cele ce se întâmplă de multe ori pe străzile Constantinopolului, și totuși, în mintea lor amintirea zilei petrecute acolo stărui încă multă vreme.

Noaptea, străzile Istambulului sunt foarte liniștite. Pe la unsprezece, capitala adoarme, ulicioarele se potolesc, bazarele ațipesc și tac, cinarii [1] își dorm somnul ușor pe malurile Bosforului. Lipindu-se de ramuri, frunzișul chiparoșilor freamătă fără sgomot. Istambulul se odihnește noaptea și numai la ferestrele caselor de toleranță și la casele bogaților ard felinarele. Câinii latră așa cum lătrau și cu sute de ani înainte, în locurile de popas ale oștirii pornite la asaltul Bizanțului. Coarnele depărtate ale craiului nou se ivesc spre răsărit. E semn că va fi vreme rea. Deasupra Istambulului plutește o pâclă ușoară, rătăcitoare, cu adieri uscate, iar ușile caselor scârțâie întocmai ca roțile harabalelor.

Aviatorii se plimbau prin orașul adormit. Filippov spuse din nou:

— Vă sfătuesc să vă întipăriți cât mai bine în minte ceea ce ați văzut astăzi. Cred că nu vom mai avea prea curând prilejul de a revedea Constantinopolul. Să știți că războiul cu Germania este inevitabil și Turcia va lupta împotriva noastră.

Poate că în întreaga istorie a Rusiei, privită ca o putere maritimă, n'a existat o epocă în care conducătorii flotelor noastre să nu se fi gândit cu teamă la amenințarea care venea dinspre trecătorile Mării Negre.

In Marea Neagră se varsă apele multor fluvii navigabile din Sud. Pe vremea aceea, litoralul rusesc al Mării Negre se întindea pe o distanță de aproape două mii de verste și nu era întărit. Vasele porneau în larg din zeci de porturi maritime, fără a putea ieși însă în ocean, căci Marea Neagră e o mare închisă. Și, ca să folosim o imagine plastică, cheia ei se află în mâinile Turcilor. Interesele vitale ale țării noastre depindeau de fluctuațiile politicei turcești. Era destul ca Turcii să vrea să închidă marea cu lacătul, pentru ca această mare întinsă să se transforme deodată într'un lac. Tot astfel, dacă voiau, puteau îngădui accesul spre malurile rusești oricărei flote aparținând unei puteri vrăjmașe Rusiei. Astfel au trecut prin Bosfor,

[1] Arbore din familia plataneelor (Platanaceae), cunoscut în Macedonia sub numele de cinar. (N. T.)

în timpul războiului din Crimeia, asediind Sevastopolul, vasele engleze şi franceze...

— Inchipuiţi-vă, spuse Filippov, că locuiţi într'un apartament foarte bun, care are un singur neajuns: pe acelaşi coridor cu dumneavoastră locueşte cineva care vă ameninţă mereu şi uneori nu vă lasă să ieşiţi din propria dumneavoastră casă. Cam aceasta ar fi situaţia în care se află din vechime Sudul ţării noastre.

In ziua aceea, Filippov le vorbi îndelung aviatorilor despre situaţia actuală a Turciei. Aviatorii îl ascultară cu luare aminte. Omul acesta gânditor şi mic de statură era o adevărată călăuză prin Constantinopolul de odinioară şi cel de azi. Le povesti că pe vremea lui Abdul-Hamid, pe străzile oraşului mişunau mii de spioni. Cuvântul Hamid, care inseamnă „măgar", era oprit pe atunci, astfel încât oamenii, mânându-şi măgarii, nu îndrăzneau să le spună pe nume dobitoacelor îndărătnice cu urechile lungi, decât când ajungeau pe străzile cele mai lăturalnice ale capitalei Turciei: spionii ar fi putut să-i denunţe sub pretext că l-ar fi insultat pe Abdul-Hamid. Ziariştii nu se încumetau să folosească în articolele lor punctele de suspensie, şi numai cel mai îndrăzneţ dintre ei cuteza să spună în foiletonul său, enigmaticele cuvinte: „va urma". Ţărănimea săracă din Turcia îndura o cumplită împilare. Situaţia ei nu se îmbunătăţi nici atunci când veniră la putere junii turci, care încheiară un acord cu Germania.

Incepuseră discuţiile asupra viitoarei flote. Cu acest prilej junii turci îşi dădură seama că Turcia n'avea decât prea puţine vase militare moderne. La Cornul de Aur puteai vedea prin fereastra Ministerului de Război vapoare ruginind în port. Flota turcă avusese chiar amirali care îşi făcuseră tot serviciul, din prima până în ultima zi, pe vase-poştă.

Gândul nebunesc de a extinde stăpânirea turcă asupra întregului Orient musulman găsi adepţi fanatici în rândurile junilor turci.

In ultimul timp aceştia hotărîră să-şi întărească flota şi astfel agenţii guvernului turc porniră să colinde capitalele a trei continente, ducând tratative nesfârşite cu firmele constructoare de vapoare. Cele mai lungi şi cele mai misterioase negocieri erau duse cu Germania şi cu Brazilia.

— Credeţi-mă, însă, spuse Filippov, junii turci n'au de gând să cheltuiască prea mult pentru achiziţionarea unor vase de luptă... Căci deîndată ce războiul va fi declarat, statul care va lupta împotriva Rusiei îşi va trimite fără nicio plată vasele în trecătorile Mării Negre.

După ce vaporul se desprinse de chei, Pobedonosţev spuse, privind de pe puntea de sus luminile Constantinopolului care se mistuiau în depărtare:

— Un oracol, din secolul al VII-lea, dacă nu mă înşel, a prezis fericire acelora care vor sălăşlui în oraşul sfânt, scăldat din toate părţile de apă, aşezat la gurile Pontului, în Marea Tracică.

— Şi le-a prezis o fericire chiar atât de mare? întrebă Bâcov.

— Da. Spunea că acolo se găseau din belşug cerbi şi peşti.

— Nu ştiu dacă cei dintâi locuitori ai acestor meleaguri au fost chiar atât de fericiţi. In orice caz, actuala populaţie a Constantinopolului nu se poate plânge de felul cum e aşezat oraşul lor, spuse Filippov. La drept vorbind, decenii întregi din istoria Turciei nu reprezintă altceva decât licitaţii şi supralicitaţii pentru stăpânirea trecătorilor. Doar veniturile mai dau viaţă trupului îmbătrânit al Imperiului Otoman.

Făcură drumul până la Odessa fără niciun fel de întâmplări. Ajunşi în acest port, aviatorii se despărţiră de tovarăşul lor de drum care se îndrepta spre Sevastopol.

— Poate că o să ne mai întâlnim cândva, spuse Filippov, luându-şi rămas bun dela ei, te pomeneşti că o să ne revedem cu prilejul războiului cel mare...

Fără să mai zăbovească la Odessa, se îndreptară de-a-dreptul spre Petersburg. Bâcov şi Pobedonoşţev călătoreau într'un compartiment de clasa a doua.

Pâlaev călătorea şi el în acelaşi compartiment. Se urcase în vagon înaintea lui Bâcov şi Pobedonoşţev, se desbrăcase imediat, se învelise cu plapoma şi adormise. Se trezi după pornirea trenului, dar nu de zguduiturile obişnuite din vagon, ci din pricina discuţiei vecinilor săi. Era cât p'aci să le facă scandal şi să-l cheme pe conductor, dar recunoscu vocea lui Bâcov. Se simţi cam stânjenit. Nu avusese încă timp să-şi înlocuiască dinţii şi lipsa lor îi amintea mereu întâlnirile dela Mustafa-Paşa. „Ce-i de făcut?" se gândi Pâlaev, trăgându-şi pătura peste cap şi prefăcându-se că doarme.

Aviatorii vorbeau tare. Le desluşea fiecare cuvânt. Se întoarse pe o parte, cu spatele la ei. Râdeau, amintindu-şi de o întâlnire dela Constantinopol. Pâlaev simţea că-i ard urechile şi-şi închipuia cât de miraţi ar fi aviatorii dacă l-ar vedea sărind acum jos din pat, în cămaşa lungă de noapte, începând să-şi facă obişnuitele exerciţii de lăsare pe vine, ca în fiecare seară. Ideea aceasta era de altfel atât de absurdă, încât Pâlaev nu se mai gândi la ea.

Noaptea, după ce aviatorii adormiră, Pâlaev îşi spuse că era momentul s'o şteargă. Se îmbrăcă cu multă băgare de seamă, căutând să nu facă sgomot, îşi coborî geamantanele din plasă şi ieşi din compartiment în vârful picioarelor. Trenul se oprise într'o gară mică. Fără să mai stea pe gânduri, îşi luă geamantanele şi, într'o clipă, se şi pomeni jos, pe peronul neluminat al gării. Trenul cu luminile sale trecu în goană prin faţa lui, apoi dispăru după o cotitură.

...Intorcându-se acasă, Pâlaev se frământa cum să explice cele întâmplate. Ii făcea plăcere să treacă în trăsură pe străzile micului oraşel ucrainean. Aici îşi relua cea de a doua viaţă. Intr'o căsuţă cu grădină locuia nevasta lui cu cei doi copii; băiatul era mai măricel şi învăţa la liceu. Pâlaev era voiajor de profesie, dar se ocupa şi cu alte treburi, îndeplinind uneori misiuni foarte gingase, cum îi spusese chiar el lui Gdovschi: relaţii misterioase îl legau de ohrană.

Rămânea acasă două sau trei săptămâni în care timp mergea şi la pescuit — îndeletnicirea lui preferată. Ii plăcea să pescuiască mai ales cu undiţa. Intre timp primea scrisori care-l chemau la Petersburg. Ofta şi pleca de acasă. In timpul călătoriilor îi trimitea soţiei sale scrisori înduioşătoare, iar copiilor — figurine de ciocolată cu surprize...

De data aceasta, Pâlaev sosi în oraşul său natal cu gândul de a rămânea mai multă vreme.

CAPITOLUL XXII

Intre timp, în Rusia, aviaţia se desvolta. Trecuse vremea turneurilor de demonstraţie întreprinse de aviatori prin oraşele de provincie.

Intorcându-se la Petersburg, Bâcov se angajă la fabrica de avioane a lui Ştetinin unde era şi Hobotov asociat. Pobedonoşţev lucra ca instructor la aeroclub, iar Tentenicov era pilot de încercare la fabrica „Russco-Baltis-

chi". Prietenii se întâlneau foarte rar. Nataşa venise să stea împreună cu Pobedonosţev, astfel încât Gleb „se consacră acum cu totul vieţii de familie", cum spunea în glumă Tentenicov. Acesta se îndrăgostise de o actriţă despre care nu pomenise nimic prietenilor săi. Judecând însă după spusele lui, era o dragoste platonică. Aviatorul nu se gândea deloc la căsătorie, în schimb devenise mare amator de artă dramatică şi era nelipsit dela spectacolele unui mic teatru din Petersburg, unde juca tânăra Cubarina. Aviatorii reuşiră totuşi să afle numele artistei chiar dela Tentenicov, fire deschisă, care nu se pricepea la vicleşuguri.

...Pe Nevschi Prospect nu mai era zăpadă. In dimineaţa aceea treceau pe bulevard două maşini încărcate cu câţiva cheflii care se întovărăşiseră întâmplător la garderobă, aşa cum se întâmplă uneori la plecarea din restaurant, când te apucă deodată dorul de natură. In dimineaţa aceea câţiva indivizi care până atunci nu se mai văzuseră niciodată, tocmiseră o maşină şi porniseră spre insule. Bâcov stătea lângă şofer şi fuma în tăcere. In apropiere de podul Bursei, roţile automobilului începură deodată să patineze. De pe columna sa, Neptun îi ameninţa supărat, cu tridentul, iar în spatele lui, râul cel mare îşi umfla mânios negrele-i ape, răbufnind pe alocuri prin copci tăiate în ghiaţă, înspăimântând lumea cu vuietul surd al blocurilor de ghiaţă care lunecau alene. Deasupra şlepurilor pe jumătate arse, prinse în ghiaţă, se înălţa spre cer turnul miţos al fumului. Maşina se avântă din nou cu o smucitură, înainte. Se trezeau din somn străduţele cartierului Petersburgscaia Storona, însemnate cu opturi misterioase — firme de brutării închipuind covrigi de aur. Pe Camennoostrovschi Prospect se ridicau etajele unor case noi ; lumea părea grăbită să construiască ca şi cum s'ar fi temut că n'o să mai apuce nici sfeştania, şi nici să aşeze mesele de joc în salon. Pe insule mai dăinuia încă zăpada. Când maşinile ajunseră la Strelca, însoţitorii lui Bâcov se mai desmeticiră puţin din beţie şi, uitând de neaşteptata lor dorinţă de a se contopi cu natura, tăcură de parcă s'ar fi ruşinat de ceva. Numai un tânăr poet începu să spună că de aici începe litoralul antic şi că vântul sbura către turnurile străvechilor cetăţi Coporie şi Oreşoc. Nu-l asculta însă nimeni şi până în cele din urmă poetul tăcu. Bâcov se dădu jos din maşină şi porni spre mal, cufundându-se până la genunchi în zăpada moale şi afânată. Coborî pe nişte trepte alunecoase şi drepte şi rămase mult timp cercetând cu privirea depărtările viorii şi tainice ale câmpului de ghiaţă brăzdat de crăpături. Zăbovi astfel câteva clipe. Deodată auzi clacsonul maşinii. Crezând că-l chemau, se urcă cu băgare de seamă pe scară, dar nu mai văzu decât lumina roşie din spatele maşinii care se depărta încet de Strelca. A dracului treabă ! Se vede că uitaseră de el. Dar de ce se bizuise pe nişte cunoştinţe întâmplătoare, pe nişte oameni care, desmeticindu-se din beţie, trebue să fi avut cu toţii un singur gând : cum să scape de ceilalţi tovarăşi de drum ?

Bâcov mai rămase câteva clipe pe locul strâmt, curăţat de zăpadă, apoi îşi ridică gulerul paltonului şi porni agale spre podul Elaghin. Ajuns acolo se sui într'o birjă şi, tolănit pe perne, încercă să aţipească. Timp de câteva clipe îl fură somnul. De undeva, din apropiere, se auzea un fluierat stăruitor. Bâcov se trezi, deşteptat de glasuri răguşite de răceală. Văzu un flăcău mic de statură, aproape un băieţaş, care fugea pe stradă cât putea, strângând la piept un pacheţel. In urma lui alerga un sergent de poliţie cărunt, ţinându-şi sabia cu mâna, scuipând din fugă şi fluierând de zor.

Băiatul alerga prin salturi, lăsându-se uşor pe vine. Poliţistul fugea după el cu un aer grav, fără să privească în lături. Pulpanele mantalei sale umflate de vânt îl duceau înainte ca nişte pânze de corabie. Bâcov îi urmări

din birja lui, fără să poată pricepe îndârjirea ciudată a baiatului, care alerga în tăcere peste maidanul pustiu al insulei Crestovschi.

Când birja ajunse în dreptul băiatului, acesta aruncă o privire lui Bâcov și birjarului, apoi, fără să mai stea pe gânduri, sări pe scara trăsurii. Nu scoase nicio vorbă, dar Bâcov pricepu singur că trebuia să zorească. Ridicându-se în picioare, îi șopti birjarului la ureche.

— Mână! Mână mai repede!

— Ciudat om sunteți, luminăția voastră, îi răspunse birjarul tot în șoaptă. Se poate să vă băgați într'o treabă ca asta?...

— N'ai nicio grijă, mână mai repede că n'o să mă uit la bani...

Calul o porni în goană. Trăsura coti într'o străduță. Bâcov se întoarse. Polițistul se freca la ochi: se vede că nu avusese vreme să deslușească numărul birjei. Băiatul stătea pe scară ținându-se cu o mână de aripa trăsurii, iar cu cealaltă strângând la piept un pachețel mic și pestriț.

— Ce-i cu tine? întrebă Bâcov turburat de această neașteptată întâmplare. Stai jos! Trebue să fii obosit. Dar ce-ai acolo? îi spuse, arătând pachețelul.

Băiatul îi aruncă aviatorului o privire plină de neîncredere și se așeză în tăcere lângă el. Gâfâia și se uita mereu înapoi, să vadă dacă nu era urmărit.

N'avea mai mult de șaisprezece ani. După fața-i arsă de vânt, se vedea că nu dusese o viață prea ușoară: câteva linioare subțiri, însemnând locul viitoarelor sbârcituri îi și brăzdaseră obrajii.

— Ce-ai acolo? spuse Bâcov jignit de lipsa de încredere a neașteptatului său tovarăș de drum, și-i smulse din mână pachetul.

Ochii cenușii ai băiatului îl priviră cu ură și mânie și aviatorului îi păru deodată rău că-l jignise, fără a-l cunoaște.

— Nu te supăra, am glumit numai, mormăi el, înapoindu-i pachetul. Dar acesta se desfăcu și Bâcov zări un steag roșu pe care erau scrise câteva cuvinte cu litere albe. Intorcându-se spre tovarășul său de drum, Bâcov îl întrebă:

— Ești dela uzină?

Băiatul tăcu îngândurat. Lângă Bolșoi Prospect, o patrulă de polițiști călare tăia strada de-a-curmezișul. De undeva, de departe, se auzi un vuiet de glasuri; o mare mulțime de oameni se apropia de ei. In negura dimineții se înălță deodată un steag roșu.

— O manifestație! strigă băiatul și sări jos din trăsură.

Bâcov privi uluit în urma lui. Trăsura se opri la răscruce, unde se strânsese un șir lung de birji și de mașini.

— Nu ne lasă să trecem, spuse birjarul după o clipă de gândire. Ar fi bine să ne socotim...

După ce-i plăti birjarului, Bâcov porni pe Bolșoi Prospect. Ințelese abia acum de ce manifestația avea loc tocmai în ziua aceea: se comemora masacrul dela Lena. Cu două zile înainte, lucrătorii dela fabrica unde lucra îi arătaseră manifestele tipărite în mod clandestin de către comitetul bolșevic dela Petersburg, anume pentru această comemorare. Il bucura manifestația. Lectura informațiilor primite din îndepărtata taigă era înfiorătoare. In inima oricui stăruia neștearsă amintirea muncitorilor împușcați din porunca patronilor. Bâcov încercă să răzbească spre bulevard, dar nu izbuti să treacă de lanțul polițiștilor. O luă atunci pe o stradă lăturalnică. Deodată văzu o mulțime ca de vreo sută cincizeci sau două sute de oameni care înaintau încet pe stradă, căutând pe semne ca și el să ocolească pentru a ajunge la Bolșoi Prospect. Manifestanții mergeau încolonați în rânduri

strânse, cântând „Varşavianca". După o clipă de gândire, Bâcov se alătură manifestanţilor. Vecinii săi, muncitori mai în vârstă, îi făcură loc să treacă în mijlocul rândului. Păşea înainte, fără să ştie dacă va reuşi să răzbească pe Bolşoi Prospect. Steagul nu era purtat în faţa coloanei, ci în mijlocul ei, în apropiere de Bâcov. Lângă el se afla un bărbat înalt, un fost soldat după înfăţişare, care începea mereu, cel dintâi, toate cântecele. Se vedea că mulţimea se adunase la întâmplare, din câteva coloane de manifestanţi împrăştiaţi de poliţie; nu mai izbuteau să formeze un cor închegat. Bărbatul înalt care mergea alături de aviator, îl atinse pe umăr. Bâcov începu să cânte şi el cu un glas răguşit de nesomn. Şi deodată se văzu că tocmai glasul lui răguşit de bas lipsise până atunci corului. Reuşiră în sfârşit să închege corul.

După ce străbătură străduţa, Bâcov mai făcu vreo câţiva paşi, apoi încercă să iasă din rând, dar îşi dădu numaidecât seama că nu mai era chip să-şi facă loc prin mulţime. Zidul de oameni se strângea tot mai tare în jurul steagului. Nu izbuti să-l străbată.

— Vin poliţiştii! strigă turburat cineva din faţă. Bâcov văzu o patrulă de poliţişti călare, apropiindu-se de manifestanţi în galop. Işi grăbi pasul şi se repezi în întâmpinarea patrulei. Bărbatul cel înalt continua să cânte şi Bâcov îi ţinea isonul, aşteptând cu inima strânsă cele ce urmau să se întâmple peste câteva clipe. Poliţiştii ajunseseră şi mai aproape. Le vedea bine feţele roşii, asudate.

— Ruşine, călăilor! Trăiască Revoluţia! strigară cei din faţă. Poliţiştii năvăliră din trei părţi asupra mulţimii. Unul dintre manifestanţi căzu. Bâcov primi o lovitură de harapnic în obraz. Işi trecu mâna peste faţă şi văzu că-i era roşie de sânge. Şapca îi căzuse în noroi. Se simţea prea obosit ca s'o mai ridice. Drapelul nu se mai vedea. Cântăreţul cel înalt se repezi spre unul din cai şi-l trase de frâu cu o putere înspăimântătoare. Calul alunecă şi căzu împreună cu călăreţul. Oamenii mai strigară vreo câteva clipe apărându-se, apoi deodată mulţimea se împrăştie. Manifestanţii fugeau în toate părţile. Bâcov se luă şi el după ceilalţi. Mai primi o lovitură de harapnic pe spinare, dar nu mai simţi durerea. Trecură câteva clipe. Pe urmele lui nu se mai auzeau paşi. Aruncă o privire înapoi. Poliţiştii îi arestaseră pe cei rămaşi la răscruce. In faţa lui Bâcov fugeau vreo zece oameni. Recunoscu vreo câţiva din cei care participaseră alături de el la manifestaţie. Omul care purtase steagul fugea la o mică depărtare, târând în urma lui un băţ lung. Bâcov se simţi îngrijorat de soarta drapelului. Se repezi spre fostul său vecin şi-l întrebă cu un glas răguşit:

— Drapelul?

Se gândea plin de emoţie că poliţiştii ar fi putut să-l smulgă din mâinile manifestanţilor, să-l sfâşie în bucăţi, să-l calce cu cismele lor grele.

— Iată-l, răspunse stegarul, întinzându-i steagul, şi se aşeză pe marginea trotoarului. Nu mai pot! Fugi!

Bâcov îi smulse steagul din mână, îl rupse de pe lemn şi porni în goană pe stradă. Ajungând în dreptul unei case de lemn, aruncă o privire înapoi. Nu se vedea nici poliţia, nici cazacii. Patru oameni se repeziră spre el. Bâcov desfăşură steagul, ţinându-l cu nădejde de o margine, cu mâna dreaptă. De pretutindeni veneau alergând spre el oameni. Se afla acum din nou în mijlocul mulţimii, dar, de data aceasta el era cel care purta drapelul. Mulţimea porni din nou înainte, dar după vreo cincizeci de paşi se opri pe loc: venea spre ei în fugă o altă coloană urmărită de poliţişti. Ura muncitorilor îl cuprinse şi pe Bâcov; ar fi fost acum în stare să-l ucidă pe primul poliţist care ar fi îndrăznit să se repeadă asupra manifes-

tanţilor. Văzând că orice rezistenţă era de prisos, muncitorii începură să se împrăştie, câte unul, câte doi, prin străzi lăturalnice.

— Ascunde steagul, îi spuse cineva lui Bâcov, care se uita buimăcit la poliţistul ce se apropia. Impături steagul, îşi încheie paltonul şi se adăposti în pragul unei case învecinate. Trecură vreo cinci minute. După ce se mai desmetici puţin, Bâcov îşi dădu seama că stătea la intrarea unui restaurant şi că portarul deschisese puţin uşa şi-l poftea :

— Intraţi, vă rog !

Invitaţia aceasta din partea portarului cu barbă albă îl surprinse. Se uită în oglindă şi nu-şi mai recunoscu chipul : părul îi era răvăşit, obrazul plin de sânge, n'avea şapcă, iar cravata îi atârna într'o parte. Şi totuşi, paltonul lui scump, cumpărat în timpul unui turneu prin Sudul ţării, inspira respect. Portarului nici nu i-ar fi putut trece prin minte că omul acesta fusese, cu câteva minute înainte, stegar într'o manifestaţie muncitorească.

Fără să se desbrace, Bâcov se duse la fereastră şi văzu câţiva poliţişti alergând prin faţa casei şi pe comisarul de poliţie trecând într'o birjă. Peste câtva timp, strada se linişti.

— Ce-aţi păţit ? întrebă cu mirare bufetierul.

— Dracu' ştie, răspunse Bâcov nepăsător. Treceam pe stradă şi deodată am văzut că venea spre mine o manifestaţie...

— Ăştia-s derbedei, se ştie, spuse bufetierul cu simpatie, nu se uită la haina omului. Nu le arde decât de încăerări. Mai alaltăieri a vorbit la noi, la Uniunea Arhanghelului Mihail, Vladimir Mitrofanovici Purişchevici. Zicea că s'ar pune la cale o nouă revoluţie. Vor să-i alunge pe boieri de pretutindeni şi atentează până şi la viaţa ţarului. Dar unde vă e pălăria ? Aţi lăsat-o la portar ?

— Mi-am pierdut-o, răspunse Bâcov, vrând să scape de bufetierul care avea chef de vorbă.

— De ce nu mi-aţi spus dela 'nceput? Avem întotdeauna pălării rămase dela clienţi, dela ăi de pleacă fără să plătească... Să-mi fi spus mai înainte... iată, pe asta pot să v'o las mai ieftin, se hlizi el, scoţând din bufet o pălărie soioasă de fetru cafeniu. O să vă vină tocmai bine...

Bâcov cumpără pălăria şi porni spre ieşire. Dar, fie că făcu o mişcare prea bruscă, fie că i se rupse vreun nasture, paltonul i se desfăcu la piept şi îi căzu steagul.

— Ce-aţi pierdut, domnule ? spuse bufetierul, ridicând steagul de jos, şi privindu-l bănuitor pe Bâcov.

Aviatorul îi smulse steagul şi ieşi din restaurant fără să se mai uite înapoi. I se părea că aleargă cineva în urma lui. Se vede treaba însă că bufetierul nu-şi dăduse pe dată seama despre ce era vorba. Până să se desmeticească, Bâcov ajunse la Bolşoi Prospect.

Aci nu erau cordoane de poliţişti. Bâcov luă o birjă şi porni spre Nevschi Prospect. Pe străzi veneau în direcţia lui mici coloane de manifestanţi. Privea acum manifestaţia ca simplu spectator.

Birjarul ocoli cu multă dibăcie patrulele. Lângă strada Cazanscaia fu însă nevoit să se oprească ; nu mai era chip să înainteze. Pe bulevard se desfăşura o manifestaţie grandioasă. Nu mai semăna cu coloanele acelea mici de oameni care defilau în cartierul Petersburgscaia Storona. Patrulele n'ar fi îndrăznit să atace o asemenea mulţime de oameni. Bâcov nu voia să rămână pe trotoar, alături de obişnuiţii gură-cască de pe Nevschi Prospect, care se ridicau acum pe vârfuri ca să vadă mai bine. Se amestecă din nou printre manifestanţi.

După ce făcu vreo zece paşi, îşi aduse aminte de steag şi-l desfăşură deasupra capului.

— De unde vii? îl întrebă cineva.

— Dela Petersburgscaia.

— Şi cum e acolo? Te-au croit cu harapnicul?

— Ne-au împrăştiat, bestiile, răspunse Bâcov cu ură. Dar am venit încoace.

— Ehei, d'apăi dacă-i aşa, se schimbă treaba. E rost să stăm de vorbă, spuse un glas cunoscut şi blând. Bâcov tresări, se întoarse şi-l recunoscu pe Nicolai.

— Nicolai, strigă Bâcov, abia ieri am aflat că lucrezi la uzina noastră, în atelierul mecanic. Ţie nici nu ţi-a trecut prin gând să mă cauţi.

— Ssst... Nicolai îi făcu semn să tacă, încruntându-se cu un aer nemulţumit. Uşurel, tovarăşe aviator, ia-o mai uşurel...

Porniră alături.

La colţul străzii Sadovaia, coloana de manifestanţi fu încercuită. Muncitorii începură să se împrăştie încet.

— Şi aşa, se hotărî în cele din urmă Bâcov să deschidă vorba. Cu alte cuvinte, ne-am revăzut. Ce să mai spun!... Mi se pare că aş fi în stare să umblu aşa, în rând cu ei, o viaţă întreagă.

— Ai văzut? îl întrebă Nicolai.

— Au venit zeci de mii...

— Zeci de mii? repetă supărat Nicolai. Vor fi milioane, nu zeci de mii...

Cotiră pe strada Caravannaia. Bâcov se pregătea tocmai să întrebe de soarta părinţilor lui Vania, când deodată Nicolai îl apucă de braţ.

— Râzi, te rog! Râzi şi ascultă ce am să-ţi povestesc! Hai, râzi odată, când îţi spun!

Aviatorul zâmbi.

— S'a luat după noi un agent, de care nu pot scăpa de azi dimineaţă. Caută să-i îndrepţi atenţia în altă parte... O să ne despărţim la colţ... Nu te uita înapoi, ce dracu!... O să 'nţeleagă... O să ne despărţim... tu o s'o iei înapoi... Poartă o pălărie deschisă şi galoşi... să te apropii de el şi să-i ceri un foc... Caută de-l reţine vreo cinci minute... la revedere... mâine să mă cauţi la fabrică. O să mai vorbim acolo...

Nicolai dispăru într'o străduţă lăturalnică, iar Bâcov se întoarse din drum şi, după o clipă, se pomeni faţă în faţă cu un individ blond, cu o faţă buhăită, care părea moale ca o pernă, şi cu braţe scurte de cartofor.

— Aveţi un foc? îl opri Bâcov.

Agentul îi aruncă o privire bănuitoare.

— Nu fumez...

— Vă cunoaştem noi pe ăştia care ziceţi că nu fumaţi. Vă pare rău de un chibrit...

Agentul dădu să-l ocolească, dar Bâcov îl apucă de mânecă:

— Imi dai un foc sau nu?

— Ce te legi de mine? O să mă plâng poliţaiului... Ce crezi că poţi să-ţi faci de cap pe stradă!...

— Zi aşa! se revoltă Bâcov, apropiindu-se de agent şi călcându-l pe picior.

Agentul scoase un ţipăt. Bâcov se întoarse şi o porni înspre Nevschi Prospect. Agentul se luă după el. Peste vreo zece minute, ajungând la colţul străzii Liteinaia, Bâcov aruncă o privire înapoi şi văzu că spionul care se ţinea după el dispăruse.

Pe seară, Bâcov făcu o plimbare pe Nevschi. Pe străzi domnea acum o linişte deplină şi nu-ţi venea să crezi că largile răscruci ale Capitalei fuseseră până mai adineaori pline de o mulţime atât de mare şi de sgomotoasă. Pe bulevard treceau cu un aer îngrijorat patrule de poliţişti călări.

Rana de pe obrazul lui Bâcov se vindecă repede, dar îi rămase pentru totdeauna o cicatrice subţire, urmă lăsată de harapnicul unui poliţist.

A doua zi seara, Nicolai veni la Bâcov.

— Nu-i nimeni la tine? întrebă el, cercetând din ochi odaia cea mare cu ferestrele care dădeau spre grădină.

— Nimeni şi nici nu aştept musafiri...

— Cu atât mai bine. Nu-mi plac oamenii pe care nu-i cunosc. Pentru fiecare trebue să născoceşti altă poveste şi, când eşti urmărit ca mine de vreo câteva luni, ţi se face lehamite de treaba asta...

Se aşeză pe pat, proptindu-şi cotul pe pernă şi spuse cu jumătate glas:

— Sunt mort de oboseală, abia mă mai ţin picioarele...

Bâcov auzea pentru prima oară o astfel de mărturisire din gura lui Nicolai. Ridică mirat din sprâncene:

— Inainte nu oboseai parcă atât de repede.

— Ba oboseam şi înainte. Sau poate crezi că sunt de fier? întrebă el, netezindu-şi părul ud. Ştii, am fost la baia centrală. Am făcut o baie de aburi şi au început să mă cam doară ciolanele...

— Nu speram să te întâlnesc atât de curând, mărturisi Bâcov. Ieri, la manifestaţie, îmi venea să strig de bucurie când m'ai chemat.

— O nimereai tocmai bine! M'ar fi umflat pe dată sticleţii...

— Eşti de mult la Petersburg?

— De o lună de zile. Să nu-mi mai spui Nicolai Grigoriev — auzi? Trăesc acum sub un nume de polonez, Stanislav Vichentievici Rjevusschi... de fel din gubernia Sedleţ...

— Să nu te superi, dar cu un nas cârn ca al tău e cam greu să te dai drept polonez...

— N'am încotro, spuse Nicolai, ridicându-se de pe pat şi apropiindu-se de Bâcov. Am învăţat până acum vreo sută de cuvinte poloneze după un manual şi ştiu să şi scriu, cu chiu cu vai, în limba poloneză...

Râseră amândoi. Plimbându-se prin odaie, Nicolai spuse vesel:

— M'am bucurat mult că m'am întors la Petersburg, cu toate că n'aveam nicio para chioară. Crede-mă că la plecarea mea din Râbinsc n'aveam decât banii de bilet. Am umblat flămând dela Volga până la Neva. Când am ajuns la Petersburg şi am ieşit în Piaţa Znamenscaia, am zărit în faţă namila aia de Alexandru al III-lea, cocoţat pe un cal gras ca şi el. Se zice că sculptorul care a cioplit acest monument ar fi răspuns la întrebarea unui nedumerit: „N'am avut de gând să fac o caricatură a ţarului Alexandru şi a calului său favorit. Am făcut pur şi simplu un animal călare pe un altul". Ei şi aşa: am văzut monumentul şi atâta m'am bucurat, de parcă aş fi întâlnit un prieten vechi. Dar îmi era o foame!...

— Să fi venit la mine...

— La tine? Şi cine era să-mi dea adresa? Nu, dragul meu, am fost nevoit să mă plimb aşa, pe străzi, toată ziua, fiindcă înainte de căderea serii nu puteam să mă duc la omul de încredere a cărui adresă mi-a fost dată la Râbinsc... Şi iarăşi se punea întrebarea: pe unde să mă plimb? La prima vedere s'ar spune că locul cel mai liniştit pentru plimbare ar fi o străduţă pustie, dar în realitate, în cazuri dintr'astea, cel mai bun lucru este să te pierzi în mulţime. Astfel nu atragi atenţia nimănui. Dar dacă te

plimbi de unul singur, abia atunci te iau în seamă cei dela poliție... Și așa am hoinărit o zi întreagă pe Nevschi, dela Statul Major la Lavra și îndărăt...

— Și cum de ai nimerit la fabrica noastră?

— Mi-a făcut rost un mecanic cunoscut.

— S'a schimbat mult viața Petersburgului...

— Și încă cum! Tu n'ai locuit înainte la Petersburg și nu-ți poți închipui cât de mult s'au schimbat oamenii după 1905... Zilele acestea, la o uzină a avut loc o discuție între muncitori și administrația uzinei. Unul dintre lucrători i-a amenințat chiar pe reprezentanții patronului, care încercau să-i potolească, și le-a spus că în curând o să se întoarcă iar vremurile din 1905.

De mult nu-l mai văzuse Bâcov pe Nicolai Grigoriev atât de bine dispus ca în ziua aceea. Părea întinerit și, cu toate că se plânsese că-l dureau oasele, nu putea să stea o clipă locului. Când povestea sau discuta ceva, îi plăcea să se plimbe prin odaie. Nici acum nu-și uitase obiceiul.

— Zilele astea, băieții dela fabrică o să caute să stea de vorbă cu tine, îi spuse la plecare Nicolai. Vezi de le vorbește cât mai frumos, mai cald...

Se uită la ceas și se arătă grăbit. Bâcov ar fi vrut să mai discute cu vechiul său prieten, trebuia mai ales să-l întrebe ce să facă cu băiatul care, din vina lui Nicolai, rămăsese de vreo trei ani în sarcina tatălui său.

— Spune-mi ce să fac cu băiatul?

— Cu băiatul? se minună Nicolai. De care băiat îmi vorbești?

— De Vania.

— Nu înțeleg de cine-i vorba. Eu n'am copii.

— Adu-ți aminte: mi-ai încredințat la Paris un băiat, rugându-mă să-l duc la Tula. L-am dus acolo, dar la adresa indicată nu era nimeni: maică-sa fusese arestată. A trebuit să-l iau pe Vaniușca la mine. Locuește acum la tatăl meu...

— A, da! Imi aduc aminte. N'o fi cumva băiatul lui Vahrușev?

— Chiar așa.

Pe fața lui Nicolai trecu o umbră de întristare.

— Vahrușev a pățit-o urît de tot: a fost ucis de poliție în împrejurări misterioase.

— Dar maică-sa?

— A cui?

— A lui Vania, a băiatului...

— A murit în închisoare...

— Și ce să mă fac acum?

— Cu cine?

— Cu băiatul.

— O să trebuiască să rămână la tine. Ai copii? Ești însurat?

— Nu.

— Cu atât mai bine. Crește-l pe Vania! Tatăl lui a fost un bun revoluționar, devotat și îndrăzneț.

Bâcov se întristă. Ducea o corespondență susținută cu Vania, dar se temea că nu va putea să-l crească așa cum se cuvine din pricina vieții sale de nomad. Pe taică-său nu se putea bizui prea mult: era bătrân și cam ciudat, veșnic preocupat de realizarea planurilor sale, care mai de care mai stranii.

— Dar prietenii tăi, pe unde mai sunt? Mă gândesc deseori la lunganul acela cu părul roșu, care i-a năucit pe franțuji cu primul său sbor. Mi

se pare că-l chema Tentenicov. Dar mecanicul tău francez ce a devenit?

Bâcov îi povesti despre întâmplările trăite în ultimii ani, despre prietenii săi şi despre mecanicul Dellier, care lucra acum la Moscova, la fabrica de avioane „Dux".

La despărţire, Nicolai îi mai aminti încă odată că unul dintre bolşevicii dela fabrică i se va adresa în curând aviatorului într'o chestiune importantă.

— Nu-mi poţi spune de pe acum despre ce e vorba?

— O să afli cu timpul. Şi să ştii că mă bizui pe tine...

Fabrica lui Ştetinin, unde Hobotov ajunsese coproprietar, era una din primele întreprinderi producătoare de avioane din Rusia. De foarte tânăr, Ştetinin se simţise atras de aviaţie şi construise câteva hangare de lemn la Novaia Derevnia, în apropiere de o moară părăsită. Aici fură montate cele dintâi avioane ruseşti. Injghebarea întreprinderii nu se dovedise a fi o treabă prea uşoară: chiar dela început Ştetinin se izbise de concurenţa fabricilor „Dux" şi „Orel" din Moscova, a fabricii „Russco-Baltischi" şi a atelierelor lui Lomaci din Petersburg.

Ştetinin fu nevoit să petreacă zile întregi făcând anticameră, milogindu-se pentru comenzi. Băncile îi refuzau creditele. Concurenţii propuneau înfiinţarea unui cartel, în vederea măririi preţului avioanelor. In anul 1912, fabrica primi cea dintâi comandă mare şi situaţia se îmbunătăţi întrucâtva. Fabricantul era însă frământat de alte nemulţumiri: lucrătorii începuseră grevele. In zilele de grevă veneau la uzină dimineaţa, apoi plecau acasă fără să se fi apucat de lucru. De multe ori aceasta se petrecea tocmai când era zorul mai mare. Chiar şi acum directorul era în tratative pentru nişte comenzi noi şi se temea de o grevă.

Cu vreo două zile înainte de predarea unui lot de avioane „Nieuport" Ministerului de Război, Hobotov îl invită pe Bâcov la un restaurant unde-i oferi vodcă.

— In tine mi-e toată nădejdea, îi spuse el foarte turburat.

In ajunul sborului de încercare, Bâcov se afla la fabrică. Spre sfârşitul zilei se pregătea tocmai să plece acasă. Deodată îl văzu venind spre el pe lăcătuşul Sidorciuc care îi revizuise avionul dimineaţa. Era un om cu mâini mari, cu şuviţe rebele de păr, cu o cicatrice pe buza de sus. După ce trecură de pod, lăcătuşul se apropie de Bâcov şi-i spuse, puţin stânjenit parcă:

— Lucrătorii m'au însărcinat să vorbesc cu dumneata, Piotr Ivanovici.

— Cu mine?

Lăcătuşul se înnecă într'o tuse seacă. Faţa-i deveni roşie, iar la gât i se umflă o vână albastră.

— Chiar cu dumneata vrem să vorbim... Mâine ne adunăm cu toţii la intrare şi apoi părăsim fabrica fără să ne mai apucăm de lucru. Predarea avioanelor a fost hotărîtă pentru mâine. Dacă dumneata nu sbori, Ştetinin o să fie nevoit s'o lase mai moale. Suntem în toiul lucrului, aşa că o să se dea bătut şi o să trebuiască să cedeze lucrătorilor...

— O să intre toţi în grevă?

— Fireşte că toţi.

— Dar ceilalţi piloţi de încercare?

— Ne-am interesat noi: ceilalţi sunt toţi plecaţi, unii la Gatcina, alţii la Moscova. Numai dumneata ai mai rămas...

Bâcov nu răspunse.

— Atunci cum rămâne? întrebă din nou lăcătuşul, după o scurtă tăcere. Ţii cumva cu Ştetinin?

— Credeam că răspunsul meu e limpede şi fără cuvinte... De tânăr am ţinut cu bolşevicii... Se înţelege că voi face grevă împreună cu lucrătorii.

Bâcov se duse pe jos acasă. Voia să cugete mai temeinic asupra acestei probleme. La drept vorbind, nu se gândea dacă era sau nu cazul să iasă a doua zi la lucru. Se hotărîse dela bun început să intre în grevă împreună cu toată lumea. Altceva îl frământa însă: cu o jumătate de oră înainte de a vorbi cu lăcătuşul se înţelesese asupra sborului de mâine. A doua zi urma să se adune pe aerodrom jumătate din aeroclub şi dacă el va refuza să sboare, atâţia oameni vor veni degeaba şi se vor stârni atâtea şi atâtea vorbe prin oraş... După ce se întoarse acasă, se hotărî spre seară să-l prevină pe Hobotov la telefon. După ce mâncă, încercă să telefoneze, dar găsi numărul ocupat şi mult timp nu izbuti să obţină legătura. Mai târziu telefonistul îi spuse că linia era defectă.

Venind dimineaţa la fabrică, Hobotov simţi deodată ca un junghi în inimă: lucrătorii stăteau adunaţi la poartă şi fumau în tăcere. Le dădu bună ziua, dar nimeni nu-i răspunse. Mânios şi neliniştit intră repede pe poartă, se duse glonţ la biroul lui, se aşeză pe scaun şi închise ochii.

„Am ştiut eu că o să ne facă figura. Tot e bine că o să pot cel puţin preda astăzi „Nieuport"-ul.

Se repezi la telefon şi-l chemă pe Bâcov. Nu-i răspunse nimeni. Hobotov se duse la fereastră şi văzu oameni tăcuţi şi încruntaţi, care se înghesuiau cu un aer posomorît la poartă. De ce porniseră greva? Parcă-şi amintea ceva: se plângeau de amenzile prea mari. De fapt, ar fi putut să le scadă. Dar ei mai cereau reducerea orelor de lucru şi alte norme de salarizare. Să fie din pricina lui Chiril? Era într'adevăr un caz cam neplăcut: un maistru, care făcea parte din Uniunea Arhanghelului Mihail, îl înjurase fără niciun motiv pe fierarul Chiril. Chiril se supărase şi-l reclamase administratorului Pancov. Acesta luase apărarea maistrului şi-i spusese lui Chiril că era un scandalagiu. Chiril îi răspunsese cam în acelaşi fel. Pancov fusese cât p'aci să tragă în Chiril cu revolverul... Dar nu era numai asta... Mai era la mijloc şi o comerorare. Cu cât se gândea mai mult, cu atât Hobotov îşi amintea de alte întâmplări neplăcute petrecute la fabrică. Să le spună că era de acord cu toate revendicările lor? Nu, nici în ruptul capului nu trebuia s'o facă. Mai bine să cheme poliţia. Lasă-i să mai stea şi fără lucru... Sau poate n'ar fi bine s'o cheme?

Se gândi cât se gândi şi în cele din urmă porunci să fie chemată poliţia.

Veniră poliţiştii călare şi începură să-i împrăştie pe grevişti. Hobotov se plimba prin birou, foarte prost dispus, aşteptând ca lucrătorii să plece acasă. După ce i se spuse că au plecat toţi, ieşi din birou.

„Mare bucluc! Ce i-a apucat să facă grevă tocmai acum când avem atât de lucru! N'avem încotro: de mâine va trebui să începem tratativele". Porunci vizitiului să-l ducă acasă, dar pe când se apropia de pod, îşi aminti că astăzi avea loc încercarea „Nieuport"-ului. Uitându-se la ceas, se înciudă şi mai rău: întârziase cu douăzeci de minute. Trebuia să se scuze şi să dea explicaţii asupra întârzierii.

...Se sui în trăsura alături de locotenentul Vasiliev, un aviator militar care tocmai venise să-l viziteze, şi porunci vizitiului să meargă la aerodrom. Deodată îi veni să plângă de ciudă: pe podul Stroganov trecea Bâcov. Era ceva cu totul de neînţeles. Hobotov strigă birjarului s'o ia pe pod.

Il ajunse din urmă pe aviator, tocmai la capătul străzii Camennoostrovschi.
— Piotr Ivanovici! îl strigă el de departe. Ce s'a întâmplat? De ce nu eşti la aerodrom?
Bâcov se opri.
— Nu pricep nimic. De ce taci?
— Vezi că astăzi lucrătorii sunt în grevă...
— O ştiam şi fără să mi-o spui...
— Socot cu neputinţă să sbor astăzi.
— Vorbeşti serios?
— Serios de tot. Nu vreau să fiu un spărgător de grevă
— Dar nu ştii oare că acolo te aşteaptă lumea?
— Ştiu.
— Bine, dar asta-i o porcărie. Ai fi putut cel puţin să mă previi din timp!...
— Dacă-mi vorbeşti în felul acesta, n'avem ce discuta, îi răspunse Bâcov, depărtându-se de trăsură.
— Piotr Ivanovici?
— Ce doreşti?
— Iţi vorbesc foarte serios.
— Şi eu îţi răspund foarte serios.
— Nu ne lăsa tocmai astăzi, ajută-ne.
— Să nu te bizui pe mine... N'o să-i las pe lucrători de dragul tău.
Abia atunci Bâcov văzu că lângă Hobotov se afla în trăsură şi un tânăr ofiţer, voinic, cu faţa smeadă şi ochii cenuşii, uşor bulbucaţi, cu o căutătură obraznică. Bâcov îl recunoscu: era Vasiliev care purta acelaşi nume cu învingătorul raidului Petersburg-Moscova. Era un aviator provenit din cavalerie, despre aventurile şi năzdrăvăniile căruia circulau numeroase poveşti printre aviatori. Vasiliev era cam cherchelit şi striga batjocoritor:
— Se vede treaba că domnului tovarăş Bâcov îi e pur şi simplu frică să sboare şi de aceea se preface că i-a îndrăgit pe grevişti.
Hobotov zâmbi, şi trăsura porni din nou uruind pe caldarâm.
— Canalie! le strigă Bâcov.
— Lasă că mă răfuesc eu cu tine, laşule! spuse Vasiliev, întorcându-se spre el.
(Nu se gândea pe atunci niciunul că va veni o vreme când se vor răfui cu adevărat, şi nici nu cunoşteau preţul acestei răfuieli viitoare!)

CAPITOLUL XXIII

Greva dela uzina Ştetinin fu lungă şi îndârjită. Hobotov nu izbutea să-i convingă pe greviştii care nu voiau să-şi reia lucrul decât dacă li se acceptau întocmai toate revendicările.
Chiar a doua zi după declararea grevei, Hobotov îi trimise lui Bâcov o scrisoare lungă, redactată într'un stil solemn, în care-i prevestea cele mai înfiorătoare pedepse şi-l încunoştiinţa că a renunţat la „serviciile noului bolşevic, domnul Bâcov, care servicii nu mai erau necesare, întrucât şi fără d-l Bâcov existau destui aviatori fără lucru, râvnind la postul de pilot de încercare, post bine plătit, şi care-ţi mai oferea şi prilejul să te învârteşti în cercurile înalte ale aeroclubului şi ale lumii aviatice în genere".
— Se vede că l-a răzbit rău de tot, râdea în hohote Bâcov, citind şi răscitind misiva furibundă a lui Hobotov şi găsind de fiecare dată în ea

noi motive de râs. Cum a mai potrivit-o din condei pe chestia „învârtirii" în cercurile înalte. Cum vine aia: „să te învârteşti"? Ca un fel de sfârlează? Sau, poate că face aluzie la „mişcarea de rotaţie a destinului" de care se plângea cândva şi Cicicov?[1]

Bâcov îi trimise lui Hobotov chiar în aceeaşi zi un scurt răspuns telegrafic: „Degeaba concediezi, tot plecam, se vede că ai mult timp liber pentru scrisori atât de lungi".

Aflând de plecarea lui Bâcov dela fabrica Ştetinin, aviatorii care-l cunoşteau îi făgăduiră să-i înlesnească angajarea la Peller, la fabrica de avioane „Dux" din Moscova.

Bâcov avea acum mult timp liber. Izbuti să-şi revadă multe cunoştinţe pe care nu le mai întâlnise în ultimul timp. Se duse în vizită la Rujiţchi, la Petersburgscaia Storona, şi rămase până seara târziu în casa bătrânului. Rujiţchi lucra acum la un vast studiu asupra operei lui Alexandr Feodorovici Mojaischi, creatorul celui dintâi avion din istoria omenirii. Toată seara îi citi lui Bâcov capitolele gata pentru tipar.

— Aşteaptă puţin, spuse bătrânul, punându-şi un şal la gât — era răcit. Când îmi voi publica lucrarea, lumea întreagă va afla că acest mare inventator rus a creat primul avion înaintea lui Wright şi a lui Blériot. Proiectul avionului lui Mojaischi sau al aparatului său de sbor, după cum îl botezase inventatorul, a fost făurit cu mult înainte de începutul veacului nostru...

Bâcov îl vizită de câteva ori şi pe Gleb şi petrecu o seară la Zagorschi; dar cel mai des îl vedea acum pe Nicolai.

Incă de prin 1905, din timpul marei greve la care luase parte, Bâcov simţise că în clipele cele mai grele din viaţă, sufletul lui Nicolai pare şi mai deschis. Rămânea totdeauna şi pretutindeni acelaşi — fie în cămăruţa lui strâmtă dintr'o mahala a oraşului unde, împreună cu un tovarăş, citea la lumina unei lămpi fumegânde de gaz o carte tipărită în ilegalitate, fie la câte un meeting mare, unde disputa cu socialiştii-revoluţionari şi cu menşevicii, până răguşea. La meeting însă, în mijlocul mulţimii, purtând o cămaşă albastră, rusească, încinsă cu o curea îngustă, nişte haine negre, cizme joase şi lustruite, părea la fel cu toţi ceilalţi şi făptura lui mică, bine legată, se contopea în grămada de oameni din jur.

Nicolai se afla de puţin timp la fabrica Ştetinin, dar toate firele activităţii ilegale se îndreptau spre el şi lucrătorii se minunau cum de polonezul acesta, venit din Gubernia Sedleţ, avea un accent rusesc atât de uimitor, de curat şi o înţelegere atât de adâncă pentru muncitorul rus. Dar Nicolai nu desvăluia nimănui adevăratul său nume.

Covanco fusese cel dintâi director al departamentului navigaţiei aeriene militare din Rusia.

Pe măsură ce aviaţia se desvolta, numeroşi caricaturişti începură să ilustreze chipul lui Covanco. Generalul apărea de obicei în faţa publicului într'o atitudine cât se poate de îndrăzneaţă: sburând călare pe o mătură sau jucând pe vine prin văzduh. Cei care-l ştiau pe Covanco din caricaturi se mirau foarte mult când făceau cunoştinţă cu el personal: generalul era un om modest, cult, bun cunoscător al ramurii sale de activitate, autor a numeroase lucrări şi articole de specialitate. Era un colecţionar pasionat. Pe vremea aceea se înfiripa o generaţie originală de filatelişti şi numismaţi.

[1] Eroul romanului „Suflete moarte" al lui N. Gogol. (N. T.)

Mărcile din San Domingo și monedele egiptene antice deveneau adevărate blazoane ale unor apartamente modeste din Petersburg. Unii colecționari pasionați se izolau de frământarea zilelor sbuciumate din acea vreme la adăpostul monezilor de aramă bătute la Susdal cu vreo șase sute de ani înainte de epoca noastră. Covanco era colecționar de monezi orientale, și anticarul care-și prezenta prin capitalele Europei ultimele descoperiri stătea adesea de vorbă cu generalul de aviație.

După căsătoria Lenei, Pobedonoșțev află multe lucruri noi despre Covanco. In serile lungi petrecute împreună, Zagorschi îi povestise, ciocănind cu lingurița pe farfurioara ceștii, despre școala de navigație aeriană. Pobedonoșțev se simțea atras de seriozitatea, de temeinicia judecății și de ținuta sobră și rezervată a lui Zagorschi. Nimeni n'ar fi putut spune că Zagorschi era un om deschis la suflet și, poate, tocmai de aceea lumea îl îndrăgea. Pobedonoșțev, care nu-i cunoștea pe ofițeri decât din cărți și din povestirile prietenilor ,era surprins de multe trăsături ale firii cumnatului său.

Zagorschi era sărac, și în noul său apartament, cu mobile cumpărate in rate, se simțea spiritul chibzuit al stăpânului ,care nu-și îngăduia nimic de prisos, cum spunea el însuși. Nu-și ascundea sărăcia, dimpotrivă, o sublinia chiar, și aceasta se simțea și în spusele Lenei. De obicei, stând seara în sufragerie la o ceașcă de ceai, Pobedonoșțev și Zagorschi discutau cu aprindere, iar Lena ședea la masă și se uita la soțul ei cu ochi de femeie îndrăgostită.

— Mi-am revăzut de curând în minte întreaga viață și n'am înțeles nimic din ea, spuse grăbit și tare Gleb. Prin câte am mai trecut în anii din urmă ! Am plecat la învățătură, tânăr, plin de nădejdi și de entuziasm, și m'am întors obosit și abătut. Iar după ce m'am întors, am fost exploatat și aici.

Lena se uita la fratele ei cu multă emoție : în clipele acelea el îi amintea de Serioja.

— Da, într'adevăr n'avem cu ce ne lăuda, spuse Zagorschi, ciocănind liniștit cu lingurița în farfurioară. Ce-i drept, în infanterie și în marină este mai greu — acolo există și mai multă rutină ; la noi parcă ar fi ceva mai ușor, am început doar totul aproape din nimic, și totuși... Iată, în marină a apărut un tineret nou, tineri pe care lumea îi numește în glumă „junii turci". Sunt oameni energici, cu alte gusturi, dar nici părerile lor nu-mi plac ; disprețuesc tradițiile naționale și imită moda apuseană.

Convorbirile acestea țineau ceasuri întregi, dar Lena nu lua parte la ele, mai cu seamă când Gleb venea singur, fără Natașa. Se retrăgea la bucătărie, unde vorbea cu servitoarea despre tot felul de treburi mărunte și se întorcea numai când fratele său își lua rămas-bun, aprinzându-și cea din urmă țigară. Zagorschi era veșnic pe drumuri și astfel Lena, rămasă singură acasă, se trezea uneori noaptea și începea să se gândească deodată la cine știe ce problemă.

Viața nu mai avea nimic neprevăzut și de aceea Lena zăbovea în fața oglinzii, își încrunta fruntea, se plimba prin casa pustie, trântea ușile și se plictisea. Apoi, deodată, începu să se intereseze de articolele închinate sufragetelor. Se întreba uneori dacă soarta ei, întrezărită cândva în copilărie, se va împlini vreodată sau dacă îi era scris să trăiască totdeauna „pe lângă soțul ei", cum spunea servitoarea. Natașa și Gleb trăiau cu totul altfel ; dar Natașa era mereu ocupată și trecea numai din când în când pe la ea, pentru câteva clipe. In privința sufragetelor, Lena avu o desamăgire, citind într'un ziar farsa unui ziarist ingenios care adusese la un meeting al sufragetelor câțiva șobolani într'o cușcă. Șobolanii începuseră să alerge

prin sală, iar sufragetele fugiră, ţipând şi urlând. Meetingul fusese astfel compromis. Citind această notiţă, Lena zâmbi şi renunţă pentru totdeauna la cărţile referitoare la această năzbâtie a cuconiţelor din Anglia.

Soţul ei rămase aproape toată primăvara la Moscova: se construia acolo un aerostat, şi Zagorschi primise din partea Ministerului de Război însărcinarea de a-l recepţiona. Aerostatul se construia în pripă. Observaţiile lui Zagorschi nu erau luate în seamă; i se făgăduia mereu că piesele prost executate vor fi reparate, dar nu se făcea nimic şi a doua zi trebuia să vorbească din nou cu maiştrii şi cu inginerii. Lucrarea era prost executată, la nimereală. Greutatea principală a navei fusese aşezată sub partea din mijloc a învelişului. Zagorschi ştia că, atunci când presiunea din interiorul învelişului va scădea sub limita îngăduită, atât prora cât şi pupa se vor ridica, învelişul se va îndoi şi aerostatul se va prăbuşi.

Refuză deci să recepţioneze aerostatul. Dar Statul Major General trimise pe altcineva să facă recepţia.

Aerostatul porni în primul său sbor. La început totul se desfăşură normal. Dar deodată, cineva scoase un ţipăt de spaimă şi navigatorii aerieni văzură că învelişul începuse să se îndoaie; aerostatul se prăbuşi deasupra unor copaci. Pilotul îşi pierdu viaţa în această catastrofă. In aceeaşi zi Zagorschi părăsi Moscova. Lena se bucură mult de întoarcerea soţului ei şi îşi reluară amândoi traiul tihnit de totdeauna, cu prânzul la orele patru şi cu două fotolii rezervate, în fiecare Sâmbătă, în rândul al paisprezecelea la teatru Alexandrinschi.

Duceau o viaţă liniştită şi retrasă, vizite primeau foarte rar, serile şi le petreceau deobicei acasă. Lena broda sau citea o carte, Zagorschi lucra la un mic strung aşezat în biroul său. Privind chipul aspru şi gânditor al soţului său, Lena îşi amintea cât de trainică şi de puternică era dragostea lor. Zagorschi îi spusese într'o zi că vântul poate stinge flacăra unui foc puternic, dar nu e în stare să înnăbuşe luminiţa mică şi stăruitoare apărată de geamurile felinarului. Şi uneori, Lenei i se părea că dragostea lor era ca o astfel de flacără mică, stăruitoare, mereu aceeaşi, pe care nicio furtună nu o putea stinge.

In cele din urmă sosi o scrisoare din Moscova. Prietenii lui Bâcov îl înştiinţau că patronul fabricii „Dux" voia să-l angajeze ca pilot de încercare, dar cu o leafă mai mică decât aceea pe care o avusese la Ştetinin. Bâcov n'avea încotro. Şi astfel, după câteva zile, Tentenicov şi Pobedonosţev se întâlniră pe peronul gării Nicolaevschi: îl petreceau amândoi pe Bâcov. Aviatorii se plimbau pe peron. Bâcov şi Tentenicov discutau, îndelung şi plicticos, despre avantajele diferitelor tipuri de avioane. Pobedonosţev mergea alături de ei, cercetându-şi cu luare aminte prietenii. Trecuseră patru ani dela prima lor întâlnire. Dar cât de mult se schimbaseră toţi în aceşti ani ce s'au scurs atât de repede... Bâcov părea mai buhăit, dar cel mai mult se îngrăşase Tentenicov. Işi cam pierduse din semeţia şi avântul de odinioară. Era şi firesc: un modest pilot de încercare dela fabrica „Russco-Baltischi" n'avea de ce să mai fie încrezut. Devenise mai simplu şi mai bun. Nu mai visa glorie şi câştiguri mari, iar faţă de vechii săi prieteni se arăta grijuliu şi plin de duioşie.

Se auzi sunând pentru a treia oară.

— Ei, trebue să ne despărţim, spuse Bâcov, scoţându-şi şapca. Cine ştie când ne vom mai întâlni!

Se îmbrăţişară. Pobedonosţev şi Tentenicov mai rămaseră mult timp pe peron, urmărind cu privirea lumina roşie care se depărta. Trenul pleca

spre Sud. Pobedonosţev se simţi deodată cu ochii înrouraţi: oare nu tot astfel se duc şi nădejdile, şi tinereţea, şi viaţa?

Deodată, un vânzător de ziare străbătu în fugă peronul, cu un pachet de gazete — ultima ediţie — strigând tare:

— Nenorocirea de pe aerodromul Comendantschi! In accident a pierit aviatorul Zagorschi! Amănunte asupra morţii lui Zagorschi!

...Pobedonosţev simţi cum îi trec fiori reci şi cum i se taie picioarele: singurul aviator din Rusia care purta acest nume era Cornei Nicolaevici, soţul Lenei, omul care îl ajutase cândva pe Pobedonosţev şi pe prietenii lui la începutul carierii lor de aviatori.

CAPITOLUL XXIV

Greva dela fabrica lui Ştetinin deschise un făgaş nou în viaţa lui Bâcov.

Cu cât se gândea mai mult la viitor, cu atât îi apărea mai neplăcut prezentul. In jurul lui aproape că nu mai avea prieteni: Pobedonosţev şi Tentenicov locuiau la Petersburg. Fu nespus de bucuros şi mişcat când îl întâlni la Moscova, la fabrică, pe Dellier, de care se despărţise pe la începutul anului 1911. Francezii care lucrau în fabrică îl făcuseră pe mecanic să se hotărască să mai rămână câţiva ani la Moscova, astfel încât acesta semnă un contract până în vara anului 1914. Dellier vorbea acum bine ruseşte, îşi legă viaţa de o femeie şi căuta acum să-şi petreacă acasă orele libere. Totuşi, uneori Bâcov îl lua cu el şi mergeau împreună pe jos. Pe drum aveau timp să vorbească în voie. Intr'o seară, Dellier îl sfătui pe Bâcov să se însoare sau să-l aducă la Moscova pe tatăl său şi pe Vania. Chiar în aceeaşi seară, Bâcov trimise o scrisoare în Sudul ţării, iar peste o săptămână sosi şi răspunsul bătrânului. Tatăl lui Bâcov scria că îi ducea şi el dorul şi că ar fi vrut de mult să se mute la Moscova, cu atât mai mult cu cât şi băieţaşul crescuse şi se făcuse cam neascultător, împotrivindu-i-se uneori, deşi era băiat bun.

Scrisoarea îl bucură mult pe Bâcov. Inchirie un apartament pe Iachimanca, în apropiere de locuinţa lui Dellier şi începu să bată în fiecare zi drumul până la gară ca să iasă în întâmpinarea tatălui său şi a lui Vania, cu toate că ştia prea bine că vor găsi ei şi singuri drumul spre Zamoscvorecie.

...Intr'o bună dimineaţă, la gara Brianschi, un hamal înjura de mama focului, scoţând dintr'un vagon de clasa a treia nişte cufere şi coşuri legate cu frânghii. După ce le puse pe toate pe peron, hamalul plecă să tocmească un birjar, iar călătorii rămaseră să-şi păzească bagajele. Cel mai în vârstă avea vreo şaizeci de ani. Era uscăţiv, iar bărbuţa ascuţită de sub buza de jos îi dădea o expresie năzdrăvană şi veselă. Alături de el stătea un băieţaş de vreo doisprezece ani, purtând o poddiovca [1], o şcapă mult prea mare pentru el şi cizme scurte de lac.

— Ascultă-mă ce-ţi spun, repeta bătrânul, Moscova e un oraş frumos. Am fost aici în tinereţea mea, m'am plimbat cu birja pe strada Tverscaia...

---

[1] Haină de croială rusească, strânsă în talie şi mai largă în partea de jos. (N. T.)

— Poate că nu mai vine? întrebă băiatul, cercetând din ochi pe toţi cei aflaţi în gară, în întâmpinarea călătorilor. Şi chiar dacă vine, te pomeneşti că n'o să-l mai recunosc...

Bâcov îl zări pe tatăl său încă de departe şi se repezi spre el, aproape în fugă.

— Bună ziua, spuse bătrânul. Am călătorit cât se poate de bine, numai că pe drum nişte derbedei erau să-mi fure cufărul, dar s'au lăsat păgubaşi: li s'a părut prea greu...

— Ia te uită cât de mare ai crescut! strigă bucuros Bâcov, sărutându-l pe Vania. Imi pare bine că te văd!... Când m'am despărţit de tine, erai încă un ţânc...

— Vezi ce bine l-am crescut? E un băiat de treabă. Jucăm împreună arşice şi „gorodchi"... Un singur lucru mă necăjeşte: e tare neascultător...

Apartamentul de pe Iachimanca îi plăcu şi lui Vania şi bătrânului, cu toate că era mic şi sărăcăcios. Vania îşi avea acum odăiţa lui, mică de tot, alături de aceea a bătrânului: la culcare nu mai conteneau cu vorba şi discuţiile.

— Ţi-am spus că saltă! striga bătrânul, bătând din palme.

— Şi eu îţi spun că sboară!

— De ce vă certaţi? întrebă Bâcov.

— Pe chestia cârsteiului, răspunse Vania. Moşul spune că pasărea asta sare, iar eu spun că sboară.

Seara se duceau toţi trei să se plimbe pe străzile Moscovei. Intr'o zi îl întâlniră pe Dellier şi francezul se bucură mult recunoscându-l pe băieţaşul cu care venise pe vremuri la Moscova.

— Ei vezi! Cine ţi-a dat sfatul? îl întrebă Dellier pe Bâcov, ducându-şi mâna la inimă.

Peste câteva zile, Bâcov îi spuse băiatului:

— Eşti băiat mare acum şi trebue să înveţi carte. La toamnă o să te dau la şcoala reală. O să te faci inginer...

— Vreu să mă fac aviator...

— Deocamdată e cam prea devreme. Hai, du-te la grădina zoologică.

Vania nu-şi mai găsi astâmpărul până ce nu văzu toate animalele. Dar nu putea să ţină minte pe de rost numele tuturor vietăţilor necunoscute şi hotărî să se ducă de atâtea ori cu bunicul la grădina zoologică, până ce le va învăţa pe toate.

— Vicleană mai e şi dihania asta, spunea Ivan Pavlovici uitându-se la o vulpe. Toată puterea ei stă în coadă. Dacă-i tai coada, nu-şi mai găseşte drumul pentru nimic în lume.

Se obişnuiră repede cu viaţa dela Moscova. Bâcov se bucura mai ales de prezenţa lui Vania.

Incepuse demersurile pentru înfierea băiatului.

Un singur lucru îl cam neliniştea pe Bâcov: tatăl său îşi găsi în curând la Moscova nişte cunoştinţe, cu care umbla prin tot felul de cârciumi, unde juca biliard. Uneori se întâmpla nici să nu doarmă acasă.

In asemenea zile, bătrânul venea acasă cam pe la amiază, după ce Bâcov pleca la fabrică. Se spăla şi-şi curăţa îndelung hainele, apoi îl chema pe Vania şi-i cerea iertare.

— Altădată dacă vin să mă cheme, să nu mă laşi... Să-mi spui: nu se poate şi gata socoteala. Că mie doar nu-mi place jocul american. Piramida e mai interesantă, te face să-ţi pui mintea la încercare... Şi uite aşa zăbovesc şi eu pe acolo... Ce-i drept am băut şi câte-o cinzeacă...

Aştepta cu mare teamă întoarcerea fiului său şi, ca să-şi mai dea curaj, dădea pe gât câte un păhăruţ de rachiu.

— Ce ai de gând, tată? Dormi acasă sau te-ai săturat de traiul de aici?

— O să dorm, zău aşa, o să dorm acasă.

— Unde mi-ai umblat azi noapte?

— Am jucat biliard cu unul foarte priceput...

— Te rog să te laşi de astea.

— O să mă las, Petenca, o să mă las neapărat.

Munca dela uzină era monotonă şi plicticoasă. Aflând că Bâcov luase parte la greva dela fabrica lui Ştetinin, noul său patron începu să-l salute cam rece, parcă în silă. Bâcov avea de gând să plece dela fabrică, dar nu ştia încă unde ar putea să se angajeze. Simţea tot mai mult că nu izbutise să-şi rânduiască şi să-şi echilibreze viaţa. Timpul trecea uşor şi repede numai acasă, când stătea prieteneşte de vorbă cu tatăl său sau cu Vania!

Pe vremea aceea, presa rusă începu să vorbească despre Nesterov şi despre „loopinguri".

Nesterov era un aviator militar care învăţase la Gatcina.

La şcoala din Gatcina se publica o revistă în manuscris, în care apăruse odată o caricatură a lui Nesterov. Spiritul independent şi stăruinţa acestuia de a explica oricărui ofiţer în ce constă loopingul, îi cam enerva pe oamenii lipsiţi de orizont. Intr'o zi apăru în revistă o poezie care-l ironiza pe Nesterov, şi pe care toţi amatorii de glume din şcoală o învăţară pe de rost:

Un erou — pe jumătate —
Detestând tot ce-i banal,
Doar de looping ne vorbeşte,
Vrând să fie original.

Răuvoitorii fură foarte miraţi că Nesterov nu se supărase, ci dimpotrivă, ascultase cu plăcere poezia care se recita la seratele organizate de elevii şcolii. Mai mult decât atât: când unul dintre colegii săi îi propuse lui Nesterov să răspundă la această glumă, creatorul loopingului improviză următoarele vesuri:

De scrie „looping" undeva
Să ştiţi că-i scris de mâna mea.
Aveţi însă cuvântul meu:
„Looping" aş face tot mereu.
Un singur dor în suflet port:
Vreau visul meu să se'mplinească
Şi bucla asta — laţul morţii" [1]
In cer aevea să plutească.
Nu ţin uimire să stârnesc,
Nu-mi fac de cap. Vă pot răspunde
Că doar un ţel eu urmăresc,
Atât aş vrea să dovedesc:
Că'n aer sprijin ai oriunde.

[1] Joc de cuvinte bazat pe denumirea rusească a loopingului — „laţul morţii". (N. T.)

Aceste versuri trecură şi ele din mână în mână şi adeseori, după sboruri, lumea îl întreba pe Nesterov de ce nu încerca să arate pe loc cum se putea găsi sprijin în văzduh şi de ce nu se încumeta să se dea peste cap şi deasupra aerodromului din Gatcina. Făcându-se că nu pricepea gluma, Nesterov răspundea întotdeauna la fel:

— Aveţi puţină răbdare. După ce voi sfârşi elaborarea teoriei pilotajului de înaltă şcoală, vă voi demonstra uşor că nu mă tem de nicio poziţie a avionului în aer.

— Chiar şi atunci când e vorba de aia... cum îi zice... „sdooping"? îl întreba ironic cel cu care stătea de vorbă.

— Nu e sdooping, ci looping, îl corecta Nesterov şi curma discuţia.

Cei dela Cartierul General nu-l prea simpatizau.

— Ciudat! se spunea despre el. Oare n'o să-şi schimbe părerile când o învăţa să sboare? Te pomeneşti că mai născoceşte cine ştie ce avion nou şi cere bani pentru construirea modelului. ...Nu, nu, de trei ori nu!...

Ideea lui Nesterov era simplă şi genială. O expunea pe larg, desenând cu creionul nişte cârlige pe o coală de hârtie.

Nesterov lupta singur. Nu se găsi nimeni să-i dea o mână de ajutor. Dar firea marelui aviator se oţelea în singurătate. Guvernul ţarist dusese de râpă multe invenţii geniale, şi Nesterov se temea uneori să nu fie sortit şi el să-şi vadă numele adăugat la lista mult prea lungă a ruşilor care n'avuseseră noroc.

După absolvirea şcolii făcu parte din detaşamentul aviatic dela Chiev, sbură pe un Nieuport, participă la manevre, elaboră mai multe modele de avioane. Insă vechea lui idee îl chinuia şi-l făcea să se frământe în timpul lungilor sale nopţi de nesomn.

Amâna mereu experienţele. Nu-i venea să rişte, nu îi era teamă că-şi va pierde viaţa, ci că-i va fi respinsă ideea. Oamenii uitaseră că în văzduh poţi găsi pretutindeni un punct de sprijin. Şi el era acela care trebuia să le-o amintească.

„Loopingul" fusese preconizat de renumitul învăţat rus, profesorul Jucovschi, cu vreo douăzeci de ani înainte de experienţele lui Nesterov, şi totuşi elementele retrograde nu credeau în posibilitatea lui.

Intr'o bună dimineaţă, pregătindu-se de sbor, Nesterov îşi luă rămas bun dela soţia sa mai stăruitor ca de obicei, îşi sărută cu mai multă înfocare copiii, zăbovi mai mult în drum spre aerodrom. Era o dimineaţă călduroasă. Iarba prăfuită se strângea în cârlionţi mărunţi, făcuţi parcă într'adins. Sus, pe bolta senină a cerului pluteau ulii. Nesterov se opri şi, punându-şi mâna streaşină la ochi, urmări mult timp cu privirea sborul păsărilor. Uliul ieşise la vânătoare. Un crescător de porumbei dăduse drumul câtorva hulubi. Ca o piatră care se prăvăleşte de sus, uliul se năpusti asupra bietelor păsărele, cu totul lipsite de apărare. Ajunse din urmă un porumbel. Acesta mai bătu odată din aripi şi, în clipa în care pasărea de pradă se pregătea să-l înhaţe, se răsturnă deodată peste cap, în văzduh. Jos, pe pământ, crescătorul de hulubi alerga de colo până colo. Porumbelul cobora spre el, descriind mereu în aer adevărate loopinguri. Mai trecu o clipă şi ajunse la picioarele stăpânului său.

...Când se ridică în văzduh, Nesterov nu-şi mai putu lua gândul dela ideea care-l frământa: să verifice în practică planul pentru care muncise cu atâta râvnă ani de-a-rândul. Câte nopţi fără somn îşi petrecuse la masa de lucru, schiţând pe hârtie schema încercării pe care avea s'o facă acum. Nu-şi putea explica de ce oamenii uitaseră cu totul că în aer îşi pot găsi pretutindeni un punct de sprijin... Dacă va reuşi să realizeze figura de

sbor pe care o concepuse de mult, se va putea susține cu tărie că omul a învins, în sfârșit, încă un element al naturii — văzduhul.

Avea în buzunar un aneroid. Era un aparat ieftin, deși aparținea Statului: nu costa decât treisprezece ruble și cincizeci de copeici... Dacă nu va executa corect întoarcerile, aneroidul îi va cădea din buzunar în timp ce va sbura cu capul în jos. Avea impresia că acesta era singurul lucru pe care-l risca astăzi...

...In clipele acelea, trupul său, legat cu curele de scaun, îi părea nespus de ușor, chiar imponderabil... Era ciudat cât de lesne i se împlinea astăzi visul acesta vechi de atâția ani... Dar așa se întâmplă întotdeauna în știință: după o muncă stăruitoare, migăloasă, îndelungată, urmează bucuria scurtă a înfăptuirii. Iar bucuria visului realizat apare întotdeauna ca un fel de prevestire a cercetărilor viitoare.

Era un om firav: dacă se întâmpla uneori să lucreze prea mult, cocoșat în carlinga Nieuport-ului, îl apucau amețelile. Dar astăzi, în timpul sborului, se simțise atât de bine, de parcă ar fi executat cea mai simplă mișcare de gimnastică...

Când coborî, lui Nesterov îi păru rău că nu vorbise nimănui despre acest sbor dinainte proiectat. Dar oamenii adunați pe aerodrom îl întâmpinară cu strigăte de entuziasm. Se îndreptă spre ei, strângându-și aneroidul în mână. Totul se petrecuse întocmai cum prevăzuse el cu ani înainte; până și aneroidul scăpase teafăr, nu-i căzuse din buzunar...

Presa începu să vorbească despre „looping".

Gazetele de mâna a doua publicară note în care atacau marea descoperire a lui Nesterov. „Putem oare să ne îngăduim gesturi frumoase?" întreba o gazetă de dreapta. „Nu strangulați eroismul aviatorilor noștri cu lațul morții" — țipa o mică gazetă a cadeților. Un general cu mintea îngustă, care făcea parte din „sutele negre", le ținea isonul. Acesta declară că isprava lui Nesterov era mai mult o acrobație decât o dovadă de bun simț și că ar trebui ca aviatorul, după primirea felicitărilor cuvenite pentru curajul său, să fie băgat la arest pentru vreo treizeci de zile. In curând glasuri din străinătate se alăturară urletelor cercurilor reacționare rusești. Constructorii francezi și teoreticienii germani din domeniul aviației își exprimau neîncrederea față de succesul lui Nesterov, îi negau experiențele, afirmau că aviația nu va păși pe calea deschisă de îndrăznețul aviator rus

Insă, toți oamenii de bună credință își dădură îndată seama că această pripită condamnare a loopingului lui Nesterov de către cei din străinătate care se ocupau cu aviația, părea mai mult un complot. Se părea că aceștia se pregăteau să-și însușească descoperirea genialului rus. Profesorul Jucovschi se hotărî să pornească o campanie în favoarea lui Nesterov, pentru confirmarea priorității sale într'un domeniu care deschidea o eră nouă în istoria aviației.

Louis Blériot, care pe vremea aceea ajunsese unul dintre cei mai mari fabricanți din Franța, lucra febril pentru adaptarea noului său avion la cerințele pilotajului de înaltă școală. Lucrările fură isprăvite într'un termen foarte scurt și, cu douăsprezece zile după ce Nesterov își execută — pentru prima oară în istoria omenirii — loopingul, aviatorul francez Pégoud repetă experiența lui Nesterov. Știrea despre sborul lui Pégoud făcu imediat ocolul presei mondiale. Ziariștii scriau despre „looping" și despre isprava lui Pégoud în cele o sută de limbi ale lumii. Numele lui Nesterov era trecut sub tăcere. I se făcea reclamă lui Pégoud; prioritatea în domeniul pilotajului de înaltă școală îi fusese răpită descoperitorului rus. Se părea deci că de aci înainte și această descoperire rusească va purta o pecete

străină... Dar Nesterov îşi găsi repede urmaşi: în curând deveniră celebri primii specialişti ai loopingului, ruşii — Raevschi, Vasiliev, Iancovschi, Gaber-Vlânschi...

Iar între timp, în numeroase oraşe ale Europei fură organizate sboruri în care Pégoud demonstra publicului „loopingul". Câţiva antreprenori bogaţi de origină austriacă organizară o serie de demonstraţii ale lui Pégoud şi în Rusia.

Aflând de sosirea aviatorului francez, Nesterov veni cu avionul la Petersburg, bineînţeles cu autorizaţia superiorilor săi.

Peste câteva zile, în aula cea mare a Muzeului Politehnic din Moscova avu loc o conferinţă a lui Pégoud. Fruntea proeminentă a profesorului Jucovschi se acoperise cu broboane mărunte de sudoare. Marele savant era mişcat, şi emoţia lui se transmitea şi publicului. Jucovschi îşi vedea împlinit visul întregii sale vieţi. Calculele matematice exacte din lucrarea închinată plutirii păsărilor în văzduh fuseseră confirmate în practică de un aviator rus, dar oamenii servili cedaseră străinilor gloria măreţei înfăptuiri...

Pégoud se urcă pe catedră. Publicul îl primi cu ovaţii. Francezul era un excelent orator. Nesterov stătea aşezat în primul rând şi asculta cu luare aminte. Deodată tresări: francezul îi pomenise numele. Nu înţelegea bine toate cuvintele, dar sensul îl pricepea. Pégoud recunoscuse că cel dintâi aviator din lume care a executat un „looping" a fost aviatorul rus Nesterov.

Prinzând un moment prielnic, Pégoud îi întinse mâna lui Nesterov. Izbucni o furtună de aplauze. Jucovschi zâmbi fericit: cinstea învinsese setea de câştig, adevărul triumfase.

CAPITOLUL XXV

In zilele în care la Petersburg aveau loc sborurile lui Pégoud, proprietarul fabricii „Dux" îl chemă pe Bâcov la el, îi oferi o ţigară şi începu o discuţie neplăcută şi jignitoare.

— Ei, cum te mai simţi? îl întrebă, ridicând între el şi aviator o perdea deasă de fum. Cum o mai duci?

— Mă simt foarte bine, răspunse posomorit Bâcov, care îşi dăduse seama chiar dela început despre ce avea de gând să-i vorbească patronul.

— Cum ai dormit în ultimele zile?

— Foarte bine.

Patronul trase sertarul biroului şi-i întinse lui Bâcov un teanc de tăieturi din ziare.

— Ce-i cu asta? întrebă Bâcov, dând la o parte mâna industriaşului.

— Citeşte şi dumneata despre sborurile lui Pégoud.

— Am citit eu şi fără să mă îndemni dumneata... Dar înainte de a fi citit articolaşele despre Pégoud, ştiam ce a făcut Nesterov. Dumneata, ca străin, nu ţii la numele lui, dar pentru noi, Nesterov e un stindard...

— Totuşi, n'ar trebui să refuzi.

— Vrei să sbor cu un aparat „Deperdussin"?

— In sfârşit, ai început să mă înţelegi.

— Dar ţi-am mai spus că n'am încredere în actuala variantă a „Deperdussin"-ului.

— Ciudată neîncredere... doar Jaquenoir sboară cu el...

— O să sbor şi eu când o să cunosc aparatul mai bine. Dar pentru asta, se cere timp. „Deperdussin"-ul se redresează foarte greu .

— Fleacuri! Vorbe de prisos! Mai bine, spune cinstit că ţi-e frică să sbori cu el.

— Mi-e frică? tresări Bâcov. Cum ai spus?

— Că ţi-e frică.

— Bine. O să sbor chiar mâine...

— Pentru ce atâta grabă? Incercarea a fost fixată pentru poimâine.

Se despărţiră fără să-şi ia rămas bun.

Bâcov părăsi furios fabrica. După ce ieşi în stradă, rămase o clipă pe gânduri: poate că totuşi n'ar trebui să sboare? Poate că ar fi cazul să plece dela fabrică, fără să-i pese de toate zâmbetele ironice şi să se ducă în lumea largă ca să nu mai vadă figuri de care-i era lehamite, aerodromul de care se saturase. Era gata s'o facă, dar îşi aminti de insinuarea industriaşului că i-ar fi teamă.

„Eu să mă tem?" Pentru un aviator, jignirea cea mai mare era aceea de a fi învinuit de laşitate. Va sbura deci cu orice preţ.

Dar pentru prima oară în viaţa lui, o voce lăuntrică îi spunea: nu trebue să sbori. Bâcov nu cunoştea aparatul. Cu avioane „Deperdussin" se prăbuşiseră câţiva oameni. Fabrica nu voia pur şi simplu să cheltuiască pentru a încheia contract cu un alt aviator.

...Seara târziu, Bâcov şedea în odaia sa cu lampa stinsă. In camera de alături vorbeau cu glas tare tatăl său şi Vania. Ascultându-le glasurile, Bâcov se gândi la moarte. Pentru întâia oară în ultimii cinci ani nu voia să sboare. Nu era la mijloc nici presimţire, nici frică. Motivul emoţiei sale era cât se poate de raţional şi de simplu. Şi totuşi, în urma discuţiei avute cu directorul, Bâcov nu s'ar fi încumetat să spună nimănui că socotea riscant sborul pe care urma să-l facă.

Işi aduse aminte de Lena şi gemu aproape de durere. O revăzu în gând, aşa cum o zărise prima oară: cu zâmbetul blând pe buzele-i răsfrânte, aşezată lângă samovar, într'o odaie liniştită, departe de aici. Nu uitase niciodată vechea lor întâlnire; astăzi însă şi-o amintea cu o nespusă emoţie. Intâmplarea dela Ţariţîn părea un vis, întâlnirile lor dela Petersburg păruseră la început ceva obişnuit, de toate zilele. Dar poate că tocmai pentrucă n'aveau nimic deosebit îi rămăseseră atât de bine întipărite în gând. Işi amintea orice amănunt, cât de mic; totuşi îşi încorda dureros memoria, temându-se să nu uite vreun cuvânt pe care ea îl spusese într'o zi. Cât timp trăise Zagorschi, Bâcov nu îndrăznise să-şi mărturisească dragostea nimănui, nici măcar sieşi. Dar acum...

Se hotărî să-i scrie Lenei câteva cuvinte, pentru orice eventualitate, în cazul când s'ar prăbuşi cu avionul. Scoase din sertarul mesei o foaie de hârtie.

„Despre ce să-i scriu?" se gândea el, jucându-se cu creionul şi netezind hârtia. Să-i povestească despre lucruri din trecut, despre copilăria lui, despre munca aspră în slujba stăpânului, despre încrederea lui în viitor? Ar fi vrut să-i spună multe, dar hârtia era rece, gândurile i se încurcau, iar cuvintele ce se aşterneau pe liniile albastre, îşi pierdeau îndată viaţa.

— Ce scrii acolo? Testamentul? izbucni în râs Dellier, intrând în odaie. Arăţi prea din cale-afară de misterios. Dacă aş fi avut un Kodak, făceam o fotografie grozavă.

— Vrei să ne plimbăm puţin?

— Cu plăcere.

Vania năvăli în odaie şi se agăţă de braţul lui Bâcov.

— Petia, mi-a fost dor de tine.

Bâcov se uită cu drag la băiat, îl ridică în braţe şi-l aruncă în sus. Agăţându-se cu mâinile de umerii lui Bâcov, Vania râse:

— Bunicul doarme, spuse el. Astăzi s'a supărat pe mine: voia să se ducă iar să joace biliard şi nu l-am lăsat...

— Bine ai făcut! Acum du-te de te culcă, iar mâine mergem la grădina zoologică.

Vania se bucură şi fugi în odaia lui.

— Iţi mai aminteşti cum l-ai adus dela Toulouse? întrebă Dellier

— Uite, vezi? Deşi ai învăţat ruseşte, tot mai încurci numele oraşelor. L-am adus dela Tula! Ţi-am spus-o de douăzeci de ori! Intr'o vreme începuseşi să pronunţi bine, dar acum iar ai încurcat-o. Nu cumva ai de gând să pleci la Toulouse?

— Nu. Dar acum trei zile am primit o scrisoare din Paris.

— Din Paris?

— Da. Dela un prieten. Mă chiamă îndărăt. Contractul meu cu fabrica „Dux" expiră curând, astfel încât în scurt timp îmi voi lua rămas bun dela dumneata...

— Dacă ne despărţim, o să fie poate pentru totdeauna, spuse Bâcov uitându-se la francez. Păcat! Am fost doar buni prieteni.

— Cine ştie? Parcă poţi să prevezi ce te aşteaptă în viaţă? Nu ştiu de ce, dar mi se pare mereu că mi-e scris să mă mai întorc în Rusia. Anii aceştia, lucrând la uzină, am cunoscut de aproape muncitorii ruşi şi m'am legat de ei. Am prieteni adevăraţi printre ei şi am petrecut multe seri stând împreună de vorbă.

Se făcuse târziu. De o parte şi de alta, pe malurile râului Moscova ardeau lumini sărăcăcioase. Oraşul se cufunda treptat în somn. In piaţa Balciugului se conturau în noapte spinările puternice ale birjarilor care moţăiau pe capră. Staţiile erau chiar la marginea trotoarului îngust. De departe, birja părea o prelungire a casei, un fel de straniu cerdac cu aripi. Cerul era plin de stele, întocmai ca vitrina unei prăvălii sclipind în lumina becurilor „Maggy". Norii se scurgeau spre apus. De pe celălalt mal al râului venea un miros de ars şi de paie proaspete.

Stăteau pe podul Camennîi şi se uitau în jos aplecaţi peste balustradă. O barcă plutea de vale, pe firul apei, cu luminile aprinse, şi cineva cânta din armonică.

— Unde s'o fi ducând? întrebă Dellier. Şi fără să mai aştepte răspunsul, adăugă: Hai acasă, încep să mă pregătesc de drum...

In ziua sborului, Bâcov veni pe terenul de aterizaj cu mult înainte de ora fixată. Proprietarul fabricii se plimba pe aerodrom cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Ei, ce zici? întrebă el. Sbori?

Era ultimul prilej de a refuza. Bâcov rămase o clipă pe gânduri, apoi tăcu. Din hangar tocmai se scotea un „Deperdussin" nou-nouţ.

— Dar dumneata ce cauţi aici? îl întrebă Bâcov pe Dellier.

— Patronul mi-a ordonat să sbor cu dumneata.

— Dar contractul avut cu el a şi expirat.

— Expiră mâine, spuse amărît Dellier. Dar a îndrăznit să se poarte cu mine ca şi cu dumneata. Mi-a spus că mi-e frică să sbor....

Mic şi arţăgos, Dellier se ridicase de emoţie în vârful picioarelor, ca şi cum ar fi vrut să-l ajungă în înălţime pe voinicul său prieten. Rosti cu glas tare:

— Dar dumneata, Piotr Ivanovici, mă cunoşti prea bine. Nu-mi place să cedez în faţa nimănui şi Pellier a fost nevoit să asculte din partea mea câteva aprecieri usturătoare. Dellier râse şi adăugă de data aceasta mai liniştit: Dar nu-i aşa că va veni odată şi vremea când vom putea trăi liberi, fără patroni care nu se gândesc decât la câştigul lor? Nu-i aşa că trebue să vină asemenea vremuri? Cu dumneata sbor fără discuţie. Dacă dumneata îţi rişti viaţa, de ce mi-aş părăsi eu prietenul rus?

Bâcov se uită cu recunoştinţă la francez, apoi puse mâna pe comenzi. „Plec, îşi spuse el în gând, chiar astăzi îmi dau demisia”. Nu se putea gândi fără desgust la mutra obraznică şi încrezută a proprietarului fabricii. Trase o înjurătură.

Avionul lua perfect înălţime şi Bâcov se mai linişti puţin. Sborul se desfăşura în condiţii bune. Aparatul urca tot mai sus. Din văzduh, casele Moscovei păreau treptele inegale ale unei scări uriaşe. O cruce de aur strălucea deasupra turlei Catedralei Mântuitorului...

...O lumină vie îl orbi pentru o clipă şi Bâcov se trezi. Mult timp nu-şi dădu seama de ce nu vede nimic. Voi să-şi ducă mâna la ochi, dar — ciudat — mâna nu-l asculta. Incercă să mişte cealaltă mână, dar nu izbuti. Mâinile parcă n'ar mai fi făcut parte din trup — nu le putea mişca. Incercă să deschidă ochii, dar tot nu văzu nimic. Veneau spre el un fel de stâlpi şi de cercuri, nişte arcade ogivale... Nu-şi putea da seama încă dacă existau aevea sau i se arătau numai în vis.

— Dormi, îi spuse un glas necunoscut de femeie. Inchide ochii.

Inchise ochii şi se strădui să-şi amintească dacă mai auzise vreodată glasul acela. Nu izbuti însă să-şi adune gândurile şi adormi.

Peste vreo cinci minute se trezi din somn. Se înşelase. Nu trecuseră cinci minute, ci patru zile. Acelaşi glas de femeie îi spuse: Dormi!

Deschise ochii. De data aceasta văzu o cameră necunoscută şi mare, o fereastră înaltă şi o femeie îmbrăcată cu un halat alb, aşezată pe un scăunel.

— Unde mă aflu?

— Dormi!

— Nu vreau să dorm, strigă el supărat. Nu pot să dorm. Chemaţi-l pe Dellier.

— Dellier a plecat ieri în Franţa. A aşteptat să te faci bine...

— Chemaţi-l...

— Nu pot să-l chem, a plecat.

Bâcov gemu, se ridică în coate cu preţul unui înspăimântător efort, şi se sprijini de capătul patului.

— Eşti tânără şi nu trebue să minţi. Spune-mi adevărul... ce s'a întâmplat cu mecanicul?

— V'am spus...

— Jură-te...

— Jur...

— E în viaţă?

— A plecat ieri din Moscova...

— Spui adevărul?

— N'ai voie să te agiţi... Dormi...

— Nu pot să dorm! strigă el. Chemaţi-l pe Dellier.

Femeia îi strânse capul cu mâinile ei puternice şi calde. Bâcov deschise ochii, dar nu mai văzu nimic: ştia că fereastra era deschisă, dar în loc de fereastră văzu în faţa ochilor peretele cel negru de mai înainte care strălucea ca un capac de pian, negru, lăcuit. Se sbătu şi adormi din nou.

De atunci nu se mai trezea decât ca să întrebe de Dellier. Mai trecu o săptămână și se trezi de-a-binelea.

— Dellier, unde e Dellier?

— Liniştește-te, răspunse femeia. A făgăduit să-ţi scrie din drum. Aşteptăm din zi în zi o scrisoare dela el...

— Dellier...

— A venit cineva la dumneata.

Bâcov nu răspunse nimic.

In odaie năvăli Vania.

— Petia, strigă el, înghițindu-și lacrimile. Bunicul abia se mai mişcă... Ne pare aşa rău de tine...

Bâcov tăcea. Ar fi vrut să-l mângâie pe băiat, dar gândul la Dellier nu-l dădu pace.

— Vanicica, spuse el, vino mai aproape... Vreau să te întreb...

Vania se apropie de Bâcov și-l îmbrățișă.

— Vanicica... Pentru numele lui dumnezeu, spune-mi adevărat... Ştii cât de mult te iubesc... Ce s'a întâmplat cu nenea acela care venea pe la noi... Iţi mai aduci aminte?

— A plecat...

— Minţi! strigă Bâcov.

Vania izbucni și mai tare în plâns, se retrase într'un colț și rămase acolo, aruncând priviri speriate tatălui său adoptiv. Uşa se deschise şi în odaie intră Ivan Pavlovici.

— Iată, Petenca, am venit și eu, spuse bătrânul, aruncând în jur priviri pline de teamă și stăpânindu-şi cu greu lacrimile. Să nu fii amărît. Sunt fleacuri, o să treacă toate fără urmă.

— Du-te, gemu Bâcov, vreau să rămân singur astăzi... Nu te supăra, tăticule...

Intr'o seară veni în camera lui medicul şef.

— Domnule doctor, în dumneata mi-e ultima nădejde. Spune-mi drept: vreau să ştiu ce s'a întâmplat cu pasagerul meu...

— Cu pasagerul dumitale? întrebă doctorul, bătându-se uşor peste chelie. Nu i s'a întâmplat nimic. A plecat la Paris.

— Il iubesc atât de mult pe Dellier... E un prieten minunat... Ne-am împrietenit de când mi-am început singur primele sboruri. Aşa dar a plecat?

In tot acest timp, Bâcov nu întrebă niciodată ce se petrecuse cu el. Nu întrebă dacă rănile căpătate în urma prăbuşirii avionului erau grave. Nu se interesă nici de pricina accidentului și aceasta îi atrase simpatia doctorului.

— Peste o săptămână o să vină aici Pégoud... O să facă o demonstraţie de looping. Ai vrea să-l vezi?

— Să-l văd? Dar o să pot ieşi peste o săptămână din spital?

— Nu e nevoie. Eşti internat în spitalul Soldatencov. Dela fereastra dumitale se vede foarte bine câmpul Hodânsc.. Mâine îți scoatem pansamentul dela mână, iar peste o săptămână o să te poţi plimba prin cameră...

Vania intră fugind în încăpere, iar după el sosi şi tatăl lui Bâcov. Bătrânul avea o expresie de parcă el ar fi fost singurul vinovat de toate cele întâmplate.

A doua zi, aviatorului i se scoase bandajul dela mână, iar după alte trei zile începu să se plimbe prin odaie.

Intr'o dimineaţă, aşezat la fereastra spitalului, Bâcov putu să urmărească sborurile lui Pégoud. Micul „Blériot" se avântă în înălţime. Viraje,

viraje fără sfârşit... Cât de trist e sa priveşti sborul altuia, simţind propria-ţi neputinţă fizică. Mai trecură câteva clipe, şi aviatorul francez execută deasupra câmpului Hodânsc loopingul lui Nesterov.

Bâcov se aşeză pe scaun lângă fereastră. Nu vedea nimic în afară de cerul albastru şi liniile sborului asemenea unor săgeţi. In faţa lui se deschidea întinderea necuprinsă. De departe ajungea până la el un vuiet surd; părea că soarele năpraznic de Mai trâmbiţa în cuprinsul galben al pieţelor, iar în jurul lui se învolburau vârtejuri pletoase, care se năpusteau spre pământ sau se împlântau în nori.

Micul avion se înălţa tot mai sus. Jos, pe pământ, se făcea târgul. Bâcov o ştia prea bine. Viaţa unui aviator era o marfă care se vindea la fel ca zahărul ori sarea....

Cel mai bun sburător al Franţei, un om mic de statură, cu mustăţi stufoase de gascon, se avânta în văzduh, căutând să evadeze din lumea negustorilor şi a înşelăciunii. Era însă priponit de pământ cu frânghii nevăzute: i se îngăduia să joace deasupra caselor — aidoma unui echilibrist de jucărie, care dansează pe sfoară — exact atâta timp cât le convine stăpânilor: antreprenorii care organizau sborurile de demonstraţie ale lui Pégoud.

I se părea că pentru prima oară vedea întinderile mereu sgomotoase ale câmpului Hodânsc, trâmbele rotunde de fum care se ridicau din coşurile fabricilor, statuile de pe frontoanele caselor celor bogaţi, statui mohorîte de parcă ar fi fost scoase de pe nişte monumente funerare şi aduse aici, la întretăierea străzilor însufleţite ale vechii capitale. Fără să vrea, se gândi la viitorul său.

Se auziră paşi şi în odaie intră un vizitator neaşteptat. Un omuleţ mic închise uşa în urma lui cu multă băgare de seamă, îşi scutură scrumul din luleaua de marinar cu ciubucul răsucit şi se apropie de Bâcov.

— Pe cine căutaţi? întrebă Bâcov, privindu-l mirat pe necunoscutul acela

— Cum se poate să nu-ţi recunoşti instructorul? întrebă omuleţul în franţuzeşte. L-ai uitat de tot pe profesorul Rigault care te-a învăţat să sbori?

Bâcov îl primi foarte rece pe Rigault.

— Luaţi loc, îl pofti el, şi uitaţi-vă pe geam. Urmăresc de aici sborurile lui Pégoud.

— Sboară foarte bine, spuse Monsieur Rigault, aşezându-se alături de Bâcov.

— Cum de aţi ajuns aici, Monsieur Rigault?

— Cum am ajuns aici? Am fost chemat de o fabrică de avioane. Am aflat ieri despre accidentul dumitale şi m'am hotărît să fac o vizită vechiului meu prieten.

— Nu făcea să te osteneşti...

— Ba nu, mă bucur foarte mult să te revăd. De dumneata mi-am adus aminte întotdeauna cu plăcere, ceea ce nu pot spune despre mulţi alţii, mai cu seamă despre Monsieur Ai-da-da, omul acela fioros, care mă ameninţa mereu...

— Şi de ce ai fost chemat?

— Nu mai sbor, la şcoală sunt alţi instructori, şi, de altfel, m'am despărţit de Farman. Lucrez acum pentru altă firmă. Patronul meu a încheiat un contract cu fabrica „Dux" şi astfel am venit în Rusia pe un termen de cinci ani ca să organizez montarea unor noi avioane pe care Ministerul

de Război le cumpără dela firma noastră... De altfel o să stăm de vorbă mai amănunţit, după ce te vei fi întremat. Acuma însă aş avea cu dumneata o mică treabă...

— Cu mine?

— Da, cu dumneata.

— Ţi-a fost dor de mine?

— Nu. N'am venit numai ca să te văd, ci din partea lui Peller

— Nu vreau să am nimic de-a-face cu el!...

— N'ai dreptate. E un om cât se poate de drăguţ.

— Pentru ce ai venit?

— Aflând că vreau să mă duc la dumneata, Peller, m'a rugat să-ţi vorbesc în calitate de vechi prieten...

— Despre ce anume?

Monsieur Rigault rămase o clipă pe gânduri, privindu-l pe Bâcov ca şi cum ar fi vrut să se convingă dacă aviatorul mai era tot atât de voinic ca înainte. In faţa lui se afla un bărbat înalt, slab, cu obrazul neras, cu un pansament alb pe frunte, cu o mână atârnând neputincioasă într'o legătură neagră, trecută pe după gât. Spuse cu un aer important:

— Uite ce e: el nu îndrăzneşte să treacă pe la dumneata, dar ar fi vrut foarte mult să te vadă...

— Bine face că nu îndrăzneşte. L-aş fi dat pur şi simplu afară.

— Nu e frumos ce spui. Ai ajuns tot atât de nervos ca şi Monsieur Ai-da-da. Peller regretă sincer cele întâmplate. S'a încrezut prea mult în iscusinţa dumitale.

— Nu este vorba de iscusinţă. N'am sburat niciodată pe un Deperdussin. Peller a vrut pur şi simplu să-şi economisească banii şi să nu angajeze un pilot de încredere din afară. Am consimţit să sbor dintr'o pornire de bravură prostească..

— Ce spui? exclamă Monsieur Rigault, făcând un gest de compătimire.

— Mi-e ruşine de fapta mea. Am dovedit că am şi eu o concepţie greşită asupra curajului...

— Nu-i vorba de asta. Fabrica n'ar vrea să ajungă la un proces şi îţi propune să cazi de acord asupra sumei pe care urmează s'o primeşti...

Bâcov pricepu adevăratul motiv al neaşteptatei vizite a lui Monsieur Rigault. Se uită cu ură la omuleţul acesta mărunt, cu urechile păroase. Emoţia sa trecu pe nesimţite şi asupra lui. Deşi n'avea de ce se teme în faţa unui rănit, plin de bandaje, Monsieur Rigault îşi aminti totuşi de serile din Mourmelon, când Bâcov fusese campion al aerodromului în luptele greco-romane, şi începu să se retragă încet spre uşă. Ajungând în prag, se opri cu un picior anume pregătit ca să poată împinge la momentul oportun uşa cu călcâiul, şi-şi trecu limba peste buzele uscate.

— E o propunere serioasă şi nu înţeleg de ce te-ai supărat atât de tare pe mine. Monsieur Peller vrea să lichideze totul în mod corect...

— Dumneata-mi vorbeşti de corectitudine? Noi, cei dela şcoala de sbor, te socoteam un mincinos ordinar.

Cuvintele acestea îl supărară pe Monsieur Rigault.

— La urma urmei, fă ce vrei, spuse el, punându-şi şapca pe cap. Am fost rugat să-ţi vorbesc. Mă refuzi, te priveşte personal, nu pot să-ţi dau sfaturi.

Impinse uşa. In cameră pătrunse vuietul ritmic al motorului: Pégoud îşi continua sborul.

— Un singur lucru mă miră. Lumea de pe aici te cruţă şi nu-ţi spune nimic de soarta mecanicului cu care ai sburat...

Bâcov se făcu alb la faţă. Monsieur Rigault îl privea cu o stranie plăcere.

— Cum de nu înţelegi că l-ai ucis?

Bâcov închise ochii. Temându-se să nu cadă, se sprijini de masă cu mâna care-i rămăsese sdravănă. Rigault clătină din cap şi părăsi pe furiş odaia.

...Bâcov nu putu să-i ierte niciodată lui Rigault cuvintele acestea atât de crude. Toată viaţa îi purtă o ură înverşunată, atât lui, cât şi primilor săi patroni: Levcas, Peller, Hobotov, exploatatori isteţi şi lacomi ai priceperii şi îndemânării sburătorilor. In acele zile ale anului 1914, când suferea crunt din pricina morţii mecanicului său, înţelese şi mai limpede că trebuia să trăiască aşa cum l-a învăţat Nicolai. Cu câtă bucurie îşi aducea aminte Bâcov de participarea sa la greva dela fabrica lui Ştetinin... Se bucura mai ales de faptul că şi prietenii săi se schimbaseră în aceşti patru ani, care trecuseră atât de repede. Tentenicov, care năzuise cândva cu atâta nesaţ la gloria şi la bogăţia ce i-ar fi asigurat o viaţă de sine stătătoare, îşi dăduse în cele din urmă seama cât de mărunt şi de josnic era un asemenea ţel. Devenise acum altul; un om veşnic frământat, aprig şi puternic. Şi câtă grijă plină de dragoste pentru tovarăşii săi, câtă căldură sufletească era în inima lui!... Până şi Gleb Pobedonoşţev, Glebuşca, pe care Bâcov îl poreclise cândva, într'o clipă de supărare, „papă-lapte“, se schimbase şi el, devenise mai energic, mai hotărît. Işi ţinea buzele strânse ca un om frământat de un gând propriu, nu prea lesne de îndeplinit, dar neclintit.

RĂZBOIUL

CAPITOLUL I

Chiar dela începutul războiului, Bâcov îi pierdu urma lui Gleb. Scrisese de câteva ori la Petrograd[1], dar nu izbutise să afle nimic, ajungând astfel la concluzia că Pobedonosţev murise într'un accident. La detaşamentul lui Bâcov venise de curând un mecanic din armata a noua, care povesti despre sborurile efectuate deasupra oraşului Svenţianî, despre o luptă inegală dintre un aviator rus şi trei germani; unul dintre avioane se prăbuşise în flăcări dincolo de linia tranşeelor inamice, şi mecanicul susţinea că aviatorul care pierise se numea Pobedonosţev. In armata a noua se spunea că ar fi fost un vechi aviator, dintre aceia care luaseră parte la primele concursuri de sbor din Rusia.

Nu îndrăznea să-i scrie Lenei, ştiind cât de mult ar fi îngrijorat-o întrebările despre soarta fratelui ei. Trecură astfel câteva luni. In timpul sborurilor, croindu-şi drum printre nori, Bâcov se gândea la prietenul său mort. Incadrase cu negru fotografia lui Gleb, o fotografie de amator făcută mai de mult. Nu putea nici măcar să spere că va găsi cândva locul unde fusese înmormântat Gleb...

Dar iată că într'o zi însorită de Martie a anului 1916, în casa ţărănească în care se afla încartiruit Bâcov, intră şeful de cancelarie al detaşamentului. Oftă trist după vechiul său obicei şi puse pe masă un teanc de plicuri de toate culorile. Bâcov recunoscu scrisul drept, puţin cam colţuros al lui Gleb. Era oare cu putinţă ca scrisorile expediate cu câteva luni înainte, să fi rătăcit prin cancelariile armatei de operaţiuni numai şi numai pentru a face şi mai grea durerea unei pierderi?

---

[1] In timpul primului război mondial, Petersburgul s'a numit Petrograd, iar după instaurarea regimului bolşevic — Leningrad. (N. R.)

Bâcov rămase multă vreme la fereastră și abia mai târziu, pe înserate, după ce se aprinseră luminițe mărunte pe la ferestrele târgușorului, rupse plicul cel mare. Din plic căzu o fotografie ieftină, prost reprodusă. Un bărbat înalt în uniformă militară, cu o șapcă cu cozoroc pe cap, închidea din ochi cu o expresie de mirare și ținea mâna sa lată strâns lipită de piept Anii nu-l îmbătrâniseră pe Gleb Pobedonoste̦v: arăta în fotografie așa cum și-l amintea Bâcov din primele zile ale cunoștinței lor.

Lui Bâcov nu-i venea să creadă că bunul său prieten nu mai era în viață. Nu-și găsea astâmpăr: simțea nevoia să iasă din casa înnăbușitoare și tristă, să respire aer curat. Pe ulicioara dosnică nu era nici țipenie de om. Merse mult timp pe o cărare îngustă. Se opri lângă moară și desfăcu și celelalte plicuri. Scrisorile erau scurte și triste. Se refereau mai mult la Tentenicov decât la Gleb. Amândoi se aflau în aceeași unitate.

Deodată Bâcov tresări: ultima scrisoare fusese trimisă cu o săptămână înainte. Din ea rezulta că mecanicul care-i povestise despre moartea lui Gleb se înșelase...

Astfel reapăru în viața aviatorului un vechi prieten cu care împărtășise nenumărate clipe odinioară — un martor al înfrângerilor din tinerețe, al bucuriilor și înfăptuirilor din anii trecuți. In mintea lui Bâcov se treziră deodată multe amintiri: chefurile lor prietenești când Gleb, amețit de băutură, jura că va deveni cu timpul un aviator vestit, sborurile executate deasupra orașelor din Rusia și serile de iarnă dela Petrograd... Și deodată îi veniră în minte discuțiile întâmplătoare, scurte, cu Lena, care-i purta atâta grijă fratelui ei nenorocos. Seara, după ce trimise o telegramă în orășelul de pe frontul de Sud-Vest unde se afla unitatea lui Pobedonosțev Bâcov se duse la Statul Major al Corpului de Armată: se hotărîse să-și ceară mutarea.

După câteva zile îi veni numirea la corpul de armată X, la unitatea unde se afla Pobedonosțev. Bâcov îi scrise lui Gleb și primi curând răspunsul acestuia. Se înțeleseră să se întâlnească într'un sat situat la granița românească, în spitalul Uniunii Orașelor, unde tatăl lui Gleb era medic-șef.

...Drumul de țară suia la deal și Bâcov urca fără grabă pe costișa înclinată. In depărtări se zărea ca prin ceață masivul vioriu al unei păduri. Deasupra văgăunilor întunecate plutea un nouraș alb. Dimineața începea liniștită și senină. Ce plăcut e să te simți, fie și pentru scurt timp, scăpat de frământările vieții de campanie. De pe deal se prăvălea cu sgomot un pârâu de munte. stropindu-i obrazul cu picături reci. Bâcov simți o poftă copilărească. de ștrengar, să se descalțe și s'o pornească cu picioarele goale, sărind pe pietrele lunecoase, acoperite cu mușchi Conacul alb, care se vedea din colțul acela, părea deosebit de frumos. I se năzări deodată că printre copaci îi apare un chip cunoscut de femeie, cu părul strâns într'o pieptănătură simplă, cu fruntea înaltă și arsă de soare. Se simți neobișnuit de vesel. In anii 1912, înainte de a porni în Balcani, Bâcov își luase rămas bun dela Lena, dar în războiul cel nou plecase fără să-i fi spus o vorbă.

...Mai stătea încă pe bârnele aruncate peste prăpastie, pe care le simțea tremurând sub picioare. Cineva îl strigă, și Bâcov întinse mâinile către cel care alerga în întâmpinarea lui.

— In sfârșit ai venit, prietene! spuse Gleb, întinzând și el brațele spre Bâcov.

— Ar trebui să ne sărutăm potrivit vechiului obicei, răspunse acesta și-l sărută pe Gleb pe mustățile blonde.

Se priviră lung de parcă fiecare ar fi vrut să se încredințeze că își regăsise într'adevăr vechiul prieten. Se scurseră câteva clipe de tăcere.

— Era cât pe ce să te înmormântez. Iți încadrasem fotografia cu negru, și când colo, într'o bună zi, am primit deodată un teanc de scrisori strânse de un an de zile... Atât de mult m'am bucurat, încât ți-am pus fotografia pe perete și am stat seară de seară să mă uit la ea. Tare mi-a fost dor de tine. O fi semn de bătrânețe, nu știu, dar parcă acum îmi vine mult mai greu să leg prietenii noi. Și totuși nu-mi place deloc singurătatea. Așa că m'am gândit ce m'am gândit și m'am hotărît să cer mutarea pe frontul de Sud-Vest ca să fim în aceeași unitate...

— E și Tentenicov cu noi acuma, spuse Gleb, țuguindu-și buzele. O să fim toți împreună. El a rămas tot așa de entuziast; numai că viața i-a cam frânt aripile... Iți mai aduci aminte cum îl botezaserăm: Monsieur Ai-da-da.

— N'am să uit cât oi trăi, zâmbi Bâcov, apoi începu cu o voce de nas, apăsând pe litera **o** în felul lui Tentenicov:

— La început, când a pornit să sboare, s'au speriat rău franțujii. Aveau și de ce! Omul pusese pentru prima oară în viața lui mâna pe o manșă, și gata — a și sburat!

— Mă gândesc acum foarte des la săptămânile închinate aviației, la concursurile de avioane și la sborurile deasupra hipodromurilor, când spectatorii cu inima gingașă ne rugau să sburăm cât mai jos cu putință. Credeau că dacă sbori mai sus te expui mai mult... Pe atunci eram pionierii noii tehnici, primii ruși care se urcaseră într'un avion. Imi aduc aminte că în copilărie mă suiam cu picioarele pe canapea și, răsfoind câte o carte sau vreun roman de aventuri cu gravuri vechi, visam cu ochii deschiși la ziua când voi săvârși și eu o faptă măreață: să sbor în lună pe un proiectil de tun sau să inventez un submarin care să poată naviga și pe sub ghiață. Dar acum am văzut cu ochii noștri că viața îți aduce mai mult decât orice vis. Chiar și de avioanele din acele timpuri ne aducem aminte tot ca și de anii copilăriei, când de abia învățam să facem primii pași. Până la războiul balcanic, numai autorii romanelor fantastice scriau despre aviație. Iar astăzi...

Scoase din buzunar un volumaș cu coperta de culoare deschisă.

— Uite, vezi, Lena mi-a adus de curând cartea aceasta dela Petrograd și am găsit în ea poezii închinate aviatorilor. Are niște versuri grozave. Se descrie moartea aviatorului și gândurile lui din ultimele clipe ale vieții.

Ceea ce Bâcov nu îndrăznise să-l întrebe — i se părea, nu se știe de ce, că Gleb cunoștea dragostea lui pentru Lena — află pe neașteptate dela prietenul său. Ii trecu din nou prin minte, pentru a nu știu câta oară, până în cele mai mici amănunte, chipul blând și scump. O fi arătând la fel ca atunci când a întâlnit-o pentru ultima oară, întâmplător și doar pentru câteva clipe, pe Nevschi, cu ochii plini de lacrimi, purtând o ro-

chiţă simpla, cenuşie şi în picioare ghete înalte cu şireturi, cu obrajii palizi, traşi, puţin arşi de soare? De ce i s'o fi părut atunci că avea ochii plânşi?

Gleb deschise cartea şi trecu încet cu degetul printre rândurile scrise cu caractere cursive, negre.

Privirea ta o îngrozeşte
Viziunea luptelor cumplite,
O, sburător, ce treci în noapte,
Ducând cu tine dinamite,

citi el cu patos. Apoi, fără să-l lase pe Bâcov, care asculta distrat versurile, să scoată o vorbă, urmă emoţionat:

— Altceva am visat noi în tinereţea noastră...

— Hai să mergem, spuse Bâcov, căutând să-şi ascundă emoţia.

Se îndreptară în tăcere spre casa albă. Gleb repeta încet versurile care-i plăcuseră atât de mult.

„Ehei, frăţiorule, văd eu că nu-ţi dau pace grijile, îşi spunea Bâcov, uitându-se cu coada ochiului la prietenul său şi la cuta adâncă dintre sprâncene, semn al nopţilor de nesomn şi de frământări. Poate că de aceea m'ai şi dus în poiană, să stăm de vorbă între patru ochi! De fapt, când mă gândesc mai bine, îmi amintesc că în ultima ta scrisoare erau şi unele rânduri cam triste... Intr'adevăr, ce te-o fi apucat să mă întrebi despre credinţa în dragoste? S'ar crede că mă iei drept un filosof. Nu te mai înţelegi cu Nataşa? Ei lasă, o să vorbim noi mai târziu..."

Poteca şerpuia pe povârnişuri abrupte. Deasupra unui loc pârjolit de incendiu plutea un fum negru, iar soarele cald de amiază te silea să închizi pleoapele şi să-ţi adăposteşti ochii sub cozorocul şepcii.

Alături de casă, chiar deasupra râpei, pe o bancă înaltă şedea o femeie, cu un şal alb pe umeri. Bâcov o recunoscu pe Lena după nişte semne distinctive, aproape imperceptibile: după felul cum îşi apleca fruntea sau după cum îşi aruncase neglijent şalul pe umerii înguşti.

— Elena Ivanovna! strigă el şi se repezi spre ea, ruşinându-se de bucuria care-l năpădise.

Lena se ridică de pe bancă şi făcu câţiva paşi în întâmpinarea lui.

— Mă bucur că te văd, Bâcov.

Luase de mult obiceiul de a-i spune pe numele de familie.

— Dar eu! Nu te supăra, pentru mine e împlinirea unui vis ce părea de neînchipuit... crede-mă, n'a fost zi în care să nu mă fi gândit la dumneata... Poate că tocmai de aceea am şi rămas în viaţă, pentru că am nădăjduit mereu că ne vom revedea după război. Şi deodată, fericirea asta neaşteptată...

— Ce tot spui, Bâcov! Nu-mi plac asemenea vorbe frumoase...

Aviatorul zâmbi stânjenit. Intr'adevăr o luase razna. Ii făcuse un fel de declaraţie de dragoste. Spre norocul lui însă, în clipa aceea ieşi din casă Nataşa, apoi şchiopătând şi sprijinindu-se într'un baston, bătrânul Pobedonosţev. Astfel dojana Lenei rămase fără răspuns.

Bătrânul era ca întotdeauna încruntat şi sever. Nici nu zâmbi măcar. Opri doar o clipă în mâna lui lată mâna musafirului şi spuse cu glas tare:

— Bine ai venit, Piotr Ivanovici! Lui Gleb îi era atât de dor de dumneata, încât eram gata să pornesc în căutarea dumitale...

Nataşa stătea de o parte. După strălucirea neliniştită a ochilor ei micşoraţi şi după felul cum asculta scârţâitul căruţelor din trenul regimentar[1] care trecea prin pădurice, Bâcov pricepu că aşteaptă pe cineva. Clătină din cap şi se întoarse în altă parte. I se strânse inima de milă pentru Gleb: în atitudinea Nataşei era ceva nou, care nu-i plăcu deloc lui Bâcov.

Casa boierească scăpase neatinsă, ca prin minune, din marile bătălii desfăşurate în ultimele luni. Până şi răzoarele înalte cu flori rămăseseră întregi. Nu-ţi venea să crezi că numai cu puţin timp înainte se trăgeau aici focuri de armă şi că tot aici, chiar lângă casă, fuseseră săpate mormintele comune ale ostaşilor. Acum era un colţişor liniştit, pierdut în lume. Doar bucătăria de campanie care fumega în poiană şi răniţii aduşi mereu cu căruţele, îţi aminteau că prin apropiere se afla frontul.

— Locul nu e rău, urmă bătrânul, aruncând asupra casei o privire de bun gospodar. Apoi adăugă supărat: E foarte bine că ne-am adunat azi cu toţii aici. Să stai să povesteşti şi nu te-ar crede nimeni că războiul a strâns laolaltă pe toţi prietenii şi cunoscuţii de demult. S'a nimerit în aşa fel ca Uniunea Oraşelor să instaleze spitalul nostru la 40 de kilometri depărtare de locul unde se afla unitatea lui Gleb. Şi Nataşa e mai liniştită acum. Dacă n'are ştiri, se poate repezi oricând până acolo. Nu-i prea departe.

— Elena Ivanovna şade aici cu dumneata? întrebă Bâcov, uimit de neaşteptata poftă de vorbă a bătrânului Pobedonoşţev.

— Locueşte de obicei la Petrograd. A venit aici numai în vizită, pentru puţin timp. Imi pare rău s'o las să plece, dar mă şi tem să rămână aici. O vezi cât de slăbuţă e. Numai ochii în cap îi mai lucesc.

Aviatorul simţi cum i se strânge inima şi strecură pe furiş o privire spre Lena.

Masa fusese pusă într'o odaie mare unde se afla un cămin. Nataşa se ducea mereu la fereastra deschisă şi, deodată, prinzând privirea cercetătoare a lui Bâcov, spuse încet:

— Ce căldură... In Nord mai e zăpadă pe văi, pe când aici a şi început vara...

Gleb se apropie de fereastră şi ascultă şi el scârţâitul carelor... Dar Nataşa nici nu se uită la bărbatul ei.

„Pe cine o fi aşteptând? se gândi Bâcov, urmărind-o din ochi pe soţia prietenului său. De sigur nu poate fi Cuzma. Nu cred ca Tentenicov să-i fi sucit capul." Părea neîndoielnic că Nataşa nu-l mai iubea pe Gleb. Cercetă posomorît un model de avion făcut din ziare vechi. Era un biplan cu aripile scurt tăiate şi rotunjite în partea dinainte.

Se auziră paşi repezi. Cineva discuta pe sală. Bâcov recunoscu deîndată glasul uşor răguşit al lui Tentenicov: nu-şi pierduse accentul hazliu de pe Volga.

— Ia să te văd cum arăţi, spuse Tentenicov, aţintindu-şi de departe privirea asupra lui Bâcov. Am început să cam îmbătrânim, frăţioare, adăugă el, îmbrăţişându-şi prietenul. Ia te uită: ai început să'ncărunţeşti, ţi-e capul nins...

---

[1] Tren regimentar — Totalitatea trăsurilor, căruţelor, furgoanelor, autocamioanelor care formau unităţile ce aprovizionau o armată în timpul unei campanii. (N. R.)

Se sărutară. Tentenicov îşi strivi o lacrimă fără să-i dea drumul lui Bâcov din voiniceasca îmbrăţişare.

— O să stăm pe loc astăzi, spuse el. Vai, am uitat de tot: îl cunoşti pe Marc Andreevici?

Abia atunci Bâcov îl văzu pe ofiţerul care venise împreună cu Tentenicov.

Faţa arsă de soare a tânărului locotenent avea trăsături fine. Pe haina de piele uzată purta crucea Sfântului Gheorghe. Se apropie de Bâcov şi-i spuse prietenos, clipind din pleoapele roşii, umflate:

— Statul Major al Corpului de Armată m'a înştiinţat că de-aici înainte vei face parte din unitatea mea. Sper că o să ne înţelegem bine şi o să trăim în bună pace. Cât despre vechea noastră neînţelegere din timpul grevei dela Ştetinin, nu face să ne mai gândim la ea: pe atunci, amândoi eram tineri şi înflăcăraţi şi gata să ne certăm pentru orice fleac... Cu anii mi-a mai venit şi mie mintea la cap şi am început să fiu mai îngăduitor cu oamenii...

Cei trei prieteni vechi — Bâcov, Tentenicov şi Pobedonoşţev erau înalţi şi spătoşi. Alături de ei, Vasiliev părea mic...

Era frumos şi îndatoritor şi ştia să cucerească simpatia celor din jur. Nu-l îmbătrânea decât zâmbetul, care de obicei îi face pe oameni mai atrăgători. Când zâmbea i se vedeau gingiile decolorate şi dinţii mărunţi, piliţi parcă. Oricât de vesel era însă, ochii săi frumoşi şi obraznici nu râdeau niciodată: păreau veşnic la pândă.

Bâcov îşi aduse aminte de cearta lui cu Vasiliev, din timpul grevei dela Petrograd (locotenentul fusese cu Hobotov în trăsură), şi-şi spuse în gând: „N'o să trăesc în pace cu omul ăsta nici de aici înainte". Răspunse încet:

— Fireşte, nu-i cazul să redeschidem o veche discuţie. Dar de bunăseamă, eu am avut dreptate.

Vasiliev ridică din umeri, vrând parcă să-şi exprime nedumerirea. Se apropie de Nataşa. Avea un mers uşor şi avântat. Oprindu-se lângă fereastră, cu un gest liber şi larg îşi ridică mâna dreaptă în sus, apucându-se de un cârlig fixat în cercevea. De cârligul acela, Gleb atârnase un model de avion făcut din hârtie.

Cercetând modelul executat cu oarecare stângăcie, Vasiliev îi spuse ceva Nataşei, zâmbind. Bâcov băgă de seamă cât de duios sclipiră pe sub gene ochii pe jumătate închişi ai tinerei femei.

— Mi se pare că suntem toţi, spuse bătrânul Pobedonoşţev. Ce ar fi să stăm la masă?...

Traseră cu sgomot scaunele, aşezându-se în jurul mesei rotunde. Bâcov zăbovi înadins ca să se aşeze mai aproape de Lena şi se bucură văzând că locul de lângă ea rămăsese liber.

— Suntem iarăşi alături, Elena Ivanovna, spuse el, atingându-i uşor cu braţul cotul ei slab şi ascuţit şi trăgându-şi scaunul mai aproape.

Se uită lung la ea, de parcă ar fi vrut să recunoască în femeia aceasta, cu două cute subţiri ca nişte firişoare de păianjen în colţul gurii, pe fata cu părul bălai pe care o întâlnise cândva la Ţariţîn. Chipul fetei de atunci nu-i radia însă acea licărire lăuntrică ce-l lumina acum. Se simţea că în anii ce s'au scurs, trecuse prin multe frământări...

In jurul lor totul era simplu ca într'un decor de familie şi nu-ţi venea să crezi că în apropiere se afla frontul, unde oamenii stăteau culcaţi în tranşee umede, unde zi şi noapte se auzeau bubuind tunurile, iar rache-

tele luminoase explodau deasupra ogoarelor. Cei aşezaţi în jurul mesei, şapte cu toţii, fuseseră martorii anilor de tinereţe ai lui Bâcov, prietenii din vremuri apuse. Numai unul, Vasiliev, era o cunoştinţă întâmplătoare.

Inceputurile carierei sale, anii de învăţătură, de avânt tineresc, toate erau pe veci legate de Tentenicov şi Pobedonoşţev. Bătrânul Pobedonoşţev îi era drag, fie şi numai pentru că era tatăl lui Gleb şi al Lenei. Doar pentru Nataşa n'avea prea multă simpatie: o întâlnise numai de câteva ori înainte de război şi niciodată n'avusese prilejul să stea de vorbă cu ea, deşi îşi dăduse seama de mult că era o femeie plină de fantezii, care nu se potrivea câtuşi de puţin cu Gleb, un băiat bun, cu sufletul atât de deschis.

— Inchin paharul în amintirea lui Nesterov, spuse Gleb. Se împlinesc astăzi trei ani de când şi-a executat primul looping. Tentenicov şi cu mine ne-am gândit să-i facem un parastas. Ii aruncă o privire lui Vasiliev, care stătea lângă Nataşa, de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară pe vrăjmaşul său. Să bem pentru fala aviaţiei ruse, pentru Nesterov, repetă el cu glas tare, pentru primul pilot din istoria omenirii, care a ieşit biruitor într'o luptă aeriană. El a plătit cu viaţa victoria. A ştiut să moară cu aceeaşi nobleţe şi acelaşi spirit de abnegaţie cu care a trăit. In timp ce inamicul ataca trupele ruseşti, a ieşit în întâmpinarea duşmanului cu un avion vechi şi a intrat cu el în aparatul lui Rosenthal. Numele primului om care a ieşit biruitor în văzduhuri va rămâne pururea neşters în amintirea oamenilor. Şi acesta a fost Nesterov...

— Eroică moarte! oftă Tentenicov. Poate fi pe drept cuvânt invidiată.

— Dar parcă a avut parte de onoruri? urmă emoţionat Gleb. Inainte de război, unii afacerişti îi tratau pe aviatori ca pe un fel de măscărici. Imi aduc aminte că în timpul unui meeting de aviaţie, pentru a mări încasările, se anunţase un „salt mortal" ca la circ. In ziua aceea, avionul a executat, în urletele orchestrei, un tangou aerian. Ziarele publicau mereu ştiri senzaţionale. Odată a apărut chiar un articolaş intitulat: „Moda în aviaţie". Iar despre cei ce au trăit şi au murit ca nişte eroi, nu se vorbeşte decât prea puţin poporului. Iată, Lena mi-a adus o revistă franţuzească. Să vedeţi şi voi cât de mult se ocupă de aviatorii militari...

Ii întinse prietenului său revista de care vorbea, şi Bâcov recunoscu numaidecât chipurile celebrilor aviatori francezi. Erau cu toţii „aşi". Se socotea „as" aviatorul care avea la activul său mai mult de cinci victorii aeriene. Cei mai vestiţi aşi făceau parte din faimoasa escadrilă a „cocostârcilor". Bâcov căută în primul rând portretul lui Guynemer. Pe vremea aceea, Guynemer era un aviator celebru. In fotografie arăta ca un tânăr slab, poate chiar bolnăvicios, dar în ochi i se oglindea curajul ostaşului şi sfiala unui tânăr provincial. Ochii săi limpezi îl priveau atent pe Bâcov de sub cozorocul şepcii trase pe frunte; gâtul subţire de băieţel era înfăşurat cu un fular, iar pe buzunarul hainei se vedea o insignă albă: un cocostârc argintiu în sbor.

— Mulţi dintre aviatorii noştri sunt mai buni decât cei francezi, spuse cu asprime Gleb, dar în Rusia aviaţia n'a avut noroc. Chiar dela început a încăput pe mâinile negustorilor şi ale speculanţilor. La aeroclub aveam generali germani... Chiar şi în armată s'au găsit unele elemente retrograde, care şi acum îi mai privesc pe aviatori cu oarecare mirare, de parcă s'ar întreba: cum o să se poarte oare ăsta când o fi să sboare cu adevărat?

Toată lumea râse. Până şi bătrânul Pobedonoşţev schiţă un zâmbet.

— Ai dreptate, Gleb Ivanovici, nu suntem preţuiţi la justa noastră va-

loare, începu grăbit Vasiliev, care avusese timpul să se ameţească. Nu ştiu să preţuiască o asemenea forţă...

Cu ochii aţintiţi într'o parte de parcă ar fi vorbit cu cineva nevăzut, Vasiliev urmă, frecându-şi mâinile:

— Aviaţia ar putea să devină fala ţării. Suntem cavalerii văzduhului. O luptă aeriană este întotdeauna o încăerare corp la corp, un duel. Gândindu-mă la aviaţie, îmi amintesc de luptele dintre cavalerii medievali. Bătălia aeriană are o deosebită nobleţe. Trebue s'o preamărim. Imi întâlnesc duşmanul sus în văzduh, faţă în faţă. Se prăbuşeşte, doborît de avionul meu. Este un imn de slavă închinat omenirii celei noi, omenirii înaripate. Văd aevea în faţa mea viitorul care va veni, poate peste o jumătate de veac. Dueliştii nu se vor mai opri lângă o barieră, nu vor măsura paşii reglementari, nu vor executa ritualul plicticos al duelului învechit. Cearta pentru o femeie se va rezolva sus, în văzduhuri, între două avioane în care se vor afla adversarii... Trebue numai ca aviatorul să nu devină niciodată profesionist. După război, aviaţia va trebui să devină un sport, altminteri va muri.

Bâcov se strâmbă nemulţumit şi se aplecă spre Lena :

— Prea e vorbăreţ omul ăsta, Elena Ivanovna. Unui aviator nu i se cade să fie limbut: când te afli în văzduh, nu mai auzi nimic în afară de sgomotul motorului şi te înveţi să gândeşti mai mult şi să vorbeşti mai puţin. Iar Vasiliev nu lasă pe nimeni să scoată o vorbă. Ia te uită la el cum s'a mai avântat! Şi papagalului îl place să flecărească, în schimb, nu prea sboară el sus...

Lena nu-şi putu stăpâni zâmbetul şi-i atinse braţul lui Bâcov ca şi cum i-ar fi făcut semn să fie mai cu băgare de seamă: e atât de uşor să te cerţi cu un om care a băut...

— Războiul îi va nimici pe cei slabi, urmă mişcat Vasiliev. Mentalitatea omului se va schimba după război. Vom vedea atunci multe lucruri despre care nu se încumetau să viseze nici minţile cele mai înflăcărate.

Bâcov prinse din sbor privirea grea şi plină de ură pe care Tentenicov, ameţit la rândul lui, o îndrepta asupra locotenentului. Işi dădu seama că viaţa în detaşament nu va fi prea uşoară.

Vasiliev vorbea înainte, dar nu-l mai asculta nimeni. Bătrânul Pobedonosţev şedea nemişcat la locul său, cu ochii în farfurie. Numai Gleb era vesel şi bine dispus, de parcă alcoolul i-ar fi ajutat să-şi uite toate necazurile.

— Vorbeşti prostii, spuse tare Tentenicov, netezindu-şi părul rar. Nu pot pricepe deloc care e rostul luptelor dintre cavaleri şi rostul duelurilor. Oare cu timpul n'o să le vină oamenilor mintea la cap? O să le ardă mereu de asemenea prostii? Mie mi-e drag avionul pentru alt motiv: avionul desfiinţează distanţa. Când în patria noastră se va fi desvoltat aviaţia, n'o să mai existe colţuri de ţară pierdute. Cât despre duelişti, m'am întâlnit şi eu cu d'alde ăştia în viaţă: am făcut şi eu odată o glumă pe socoteala Contelui Campo Scipio şi m'a provocat la duel. Eu, din partea mea, i-am răspuns pur şi simplu: sunt de acord să ne batem, însă numai cu pumnul...

Bătrânul Pobedonosţev chicoti. Neînţelegând dacă Tentenicov vorbea serios sau glumea, Vasiliev spuse cam vag:

— Am impresia că vorbim despre lucruri diferite...

— Ba nu sunt diferite deloc, răspunse dârz Tentenicov, şi se întoarse spre ceilalţi.

Gleb se sculă dela masă şi-l trase pe Bâcov de mânecă.

— Nu vrei să ne plimbăm puţin?

— Cu plăcere... Cred că Vasiliev o să mediteze acum asupra unui cod al duelurilor aeriene şi n'o să se plictisească fără noi...

— Vin şi eu cu voi, spuse bătrânul, ajungându-i din urmă şi târându-şi după el bastonul greu. Trebue să mă duc la spital. In curând începe contravizita.

Spitalul se afla în apropiere, într'o pădurice de fag. Gleb îl plimbă pe Bâcov printr'un lăstăriş liniştit. Se înserase şi era răcoare. In depărtare se aprinse flacăra unui foc de crengi, o pâlpâire care se mistui apoi în întuneric. In pădure plutea o ceaţă de parcă toţi copacii ar fi ars mocnit; de departe venea un miros de fum. Deasupra râului, pe vad, licăreau câteva luminiţe slabe — reflexe ale lămpilor de buzunar sau stele care luceau prin negură.

— Asta e locul meu preferat, spuse cu entuziasm Gleb. In fiecare seară vin aici. Când rătăceşti aşa, singur, prin pădure, îţi revezi fără să vrei în gând întreaga viaţă. Nu-mi vine să cred că dela prima noastră întâlnire au trecut numai şase ani. Uneori mi se pare că am îmbătrânit, că nu mi-a mai rămas cine ştie cât de trăit. Când te gândeşti numai cât de multe lucruri am apucat noi să facem în anii aceştia din urmă! Prin câte am trecut noi, ar ajunge pentru trei generaţii!...

— Dar tu, personal, cum o mai duci? întrebă Bâcov, încercând să-l facă pe Gleb să-i vorbească despre Nataşa.

— Aşa şi aşa. S'ar părea că nu-mi lipseşte nimic: spitalul la care lucrează Nataşa e aproape de unitatea noastră. Poţi oricând să te repezi pentru o zi. Dar, de fapt, lucrurile stau mai prost decât aş fi crezut... Imi pare rău chiar că mi-am petrecut concediul aici; ar fi trebuit să mă duc la Petrograd...

— Nu vă mai înţelegeţi?

— Ruptura se pregăteşte de mult...

Se încruntă de parcă s'ar fi silit să-şi aducă aminte de ceva. O fire deschisă, sinceră, simte adesea nevoia să-şi verse tot focul, să vorbească despre lucrurile cele mai intime. In astfel de clipe, gândurile cele mai ascunse pot fi împărtăşite chiar şi unor cunoştinţe de ocazie. Gleb se bucura că astăzi va putea să-şi deschidă sufletul nu în faţa unui străin, cum i se mai întâmplase uneori în ceasurile de desnădejde, ci unui prieten vechi şi încercat.

— Parcă nu ştii cum se întâmplă uneori că oamenii nu se mai înţeleg între ei? Neînţelegerea aceasta începe de obicei pe neaşteptate, dela lucruri mărunte, fără nicio importanţă. Te cerţi pentru o nimica toată, ajungi la vorbe grele din pricina unui pahar spart sau a periei de dinţi rătăcite. La început niciunul nu ia seama, dar deodată vine şi ziua când amândoi încep să simtă că relaţiile dintre ei s'au schimbat. Atunci certurile încetează. Incep să se poarte mai calm, să fie mai atenţi unul faţă de altul, se teme să-l jignească pe celălalt — acesta este al doilea semn prevestitor al rupturii. De când a apărut Vasiliev, mi-am dat seama că Nataşa se înstrăinează de mine... Mi-e milă de ea, spuse Gleb, dând la o parte tufele cu mâna. Astăzi, în zori, ne-am plimbat amândoi chiar prin păduricea asta, fără să ne vorbim. N'am spus nimic despre Vasiliev, dar amândoi simţeam că ne apasă ceva pe suflet: părea că totul se prăbuşeşte... Am impresia că pe ea o roade ceva, întocmai ca un vierme. Mai de mult, când ne-am întâlnit noi, îi plăcea să spună lucruri ciudate: că generaţia noastră ar fi o generaţie osândită, că trăim vremuri grele, că ne aşteaptă mari încercări... Pe atunci mi se părea că sunt toane de femeie tânără. Era lesne de găsit şi o explicaţie: deşi frumoasă şi inteligentă, totuşi n'a avut noroc în viaţă. Primul ei soţ a fost un

desfrânat. Apoi a apărut zăpăcitul acela cu părul creţ — îţi mai aduci aminte — acela care a vrut să tragă în ea la Perm? Ţi-am povestit doar despre el... Şi astfel a început să pună pe seama întregii generaţii propriile ei înfrângeri. Acum se petrece cam acelaşi lucru în mintea ei: se gândeşte că se apropie momentul catastrofei generale şi că, deci, nu mai există nicio lege de care sufletul omului să fie nevoit să asculte. Trebue să iei dela viaţă tot ce poţi, urmând imboldul inimii, fără să mai stai pe gânduri, fără să-ţi pese de nimeni şi de nimic. Nataşa spune că a sosit vremea oamenilor de teapa lui Vasiliev, nelegiuiţi şi egoişti. Ce zici, e frumos Vasiliev? întrebă Gleb.

— Frumos...

— O fi el şi frumos şi deştept, recunoscu în silă Gleb. Este însă un stricat, cu sufletul putred. E drept că are o oarecare putere: a sucit capul multor femei, şi mai isteţe decât Nataşa. E de ajuns să le facă cu ochiul — cu ochiul ăla al lui, cu pleoapele umflate, să-şi rânjească dinţii mărunţei — şi gata: femeile sunt în stare să-l urmeze până la capătul lumii.

— Şi de unde ai dedus că Nataşa s'a îndrăgostit de Vasiliev?

— Bănuiam eu ceva. Apoi am avut şi cu Tentenicov o discuţie cam brutală. Mi-a spus: „Poate că o să prinzi pică pe mine, dar eu am felul meu de a privi viaţa. După părerea mea, unui prieten nu trebue să-i ascunzi nimic. Iată de ce am să-ţi spun şi eu adevărul..."

— Şi ţi l-a spus?

— Mi l-a spus cam brutal, aşa, verde, pe faţă.

— Şi tu, bine 'nţeles, te-ai dus să-i ceri Nataşei o explicaţie?

— La început am fost supărat pe Tentenicov, nu i-am vorbit două zile Pe urmă mi-am dat seama că mi-a vorbit din prietenie. M'am împăcat cu el, dar cu Nataşa tot n'am ajuns să am o explicaţie... Intre timp s'au mai întâmplat şi altele. A venit Lena dela Petrograd să ne vadă... Şi astfel totul a rămas baltă.

— Când pleacă Elena Ivanovna?

— Mâine. Locueşte acum în vechiul nostru apartament: după moartea lui Zagorschi s'a întors în casa părintească...

— Cum pleacă Lena ne ducem la unitatea noastră, Glebuşca. Vreau să văd cât mai repede cum se trăeşte acolo. Armata voastră, a noua, e lăudată de toată lumea; cât despre celelalte... le-au făcut reputaţie cam proastă generalii ţarişti...

Gleb tăcu. Discuţia se curmă deodată, de parcă prietenii s'ar fi desvăţat, în anii cât rămăseseră departe unul de altul, să se înţeleagă din două cuvinte.

— Bună fată! rosti încet Bâcov. Ştii, Glebuşca, dacă n'aş avea părul cărunt, m'aş îndrăgosti de Elena Ivanovna.

— Cine te 'mpiedică s'o faci? îi răspunse ironic Gleb. Chiar mă mir că în atâţia ani de zile nu te-ai gândit şi tu odată că ţi-a venit timpul să te îndrăgosteşti de cineva. Nu-i semeni deloc lui Tentenicov.

— Sunt un altfel de om. Sunt unul dintre aceia care nu iubesc decât o singură dată în viaţă. Şi dacă am să mă îndrăgostesc de cineva, apoi să ştii că o să fie pentru totdeauna...

Ziua se stingea încet deasupra culmilor povârnite ale munţilor. Asfinţitul îşi pierdea treptat culorile. Bâcov privi mult timp zările scăldate într'o lumină purpurie ce bătea în galben. După un ceas se întoarseră în casa cea albă de peste râpă. Vasiliev moţăia lângă fereastră, iar Nataşa şedea alături de Tentenicov şi asculta o lungă istorisire a aviatorului, care-i vor-

bea despre aventurile sale de demult. Fața ei trasă și pudrată i se păru foarte palidă lui Bâcov.

— Unde mi-ați umblat? mormăi Tentenicov bucuros că mai veniseră și alții să-l asculte.

Incepu să-și istorisească amintirile: pomeni de vremurile frumoase de odinioară când ciocneau paharele cu șampanie în cinstea viitoarelor izbânzi ale aviației și îi ovaționau furtunos pe cei dintâi sburători care executau loopinguri, declarând că sunt îndrăgostiți de viteză — stăpâna noului veac.

— Frumoase timpuri! rosti el răgușit, scoțând un oftat. Mă gândesc adesea la ele. Și cu toate că a trecut multă vreme de atunci, tot îmi amintesc cu mare năduf de zilele acelea de odinioară când răbdam de foame. Uite, chiar acum, fără să vreau, îmi vine în minte o întâmplare... Era prin 1913. Plecasem dela fabrică — o cunoștință de ocazie mă convinsese să pornesc în turneu prin orașe și să țin conferințe despre aviație. M'am luat după gura lui și am plecat amândoi. Pe toamnă ne-am pomenit într'un orășel de stepă, prizărit pe undeva prin Urali. Vremea era cam rece și mohorîtă, grădina publică — pustie. Am închiriat o sală și m'am apucat să țin conferința: aveam însă vreo zece auditori cu totul. Mi-a rămas în minte mai ales o bătrânică. Venise la conferință cu un binoclu, se așezase în rândul întâi și scotea câte un oftat după fiecare cuvânt al meu.

M'am plictisit de moarte și mi-am încheiat conferința cum a dat dumnezeu. Nu mi-au ajuns banii nici ca să plătesc sala. M'am întors la hotel. Acolo se mai adunaseră trei inși, niște ratați, flămânzi ca și mine. Un poet cu plete lungi, care făcuse o poezie despre o fată desculță, și o recitase, după cum afirma el cu multă mândrie în patruzeci de orașe ale Rusiei, era hămesit rău de tot: nu mâncase nimic de patru zile. Un conferențiar cu ochelari ținea pretutindeni conferințe despre problema familiei. N'avusese însă noroc în orășelul acela pierdut în stepă: sosise în toiul sezonului mort, după ce se încheiase bâlciul de toamnă. Al treilea era un hipnotizator care filosofa mereu, un bețiv fără pereche. De cum sosise în orășelul acela, se pusese pe băutură și în câteva zile își tocase toți banii. Stăteam așa, cu toții pe canapea și ne gândeam la unul și același lucru: cum am putea să facem rost de mâncare. Deodată, tovarășul meu de drum avu o idee: hipnotizatorul ne putea salva. Parcă-l costa ceva să-l hipnotizeze pe proprietarul restaurantului? Acesta avea să plătească în natură pentru experiența făcută, să-i dea de mâncare orice s'o găsi. Zis și făcut. Ne-am adunat deci toți laolaltă și am pornit împreună la restaurant. Ne-am înțeles de îndată cu proprietarul. Numai că nu voia să-l hipnotizeze chiar pe el, zicea să-l hipnotizeze mai întâi pe chelner, că apoi o să vadă el ce-o să facă... L-am chemat deci pe chelner. A venit într'un suflet. Ne-am apucat pe dată să-i comandăm masa, iar hipnotizatorul repeta mereu: „Uită-te în ochii mei, prietene. Imi place foarte mult fața ta. Deodată chelnerul s'a speriat, nu se știe de ce, și s'a întâmplat un bucluc: cum voia să pună ceva pe masă, îi cădeau toate din mână. Cel mai caraghios era că nu-i scăpau nici cuțitele, nici furculițele, ci numai lucruri fragile. A spart așa vreo cinci farfurii. Poetul — om nervos și cu amor propriu — a pretins că toată vina era a hipnotizatorului și s'a luat la bătaie cu el. Am plecat cu conferențiarul acasă. Mergeam uite așa, prin oraș, și eram hămesiți de foame!... Ne-am întors iar la hotel. Stăteam acolo și ne plictiseam. Spre seară s'a întors și hipnotizatorul și ne-a adus două pâini împletite. „Pe când stăteam la restaurant, ne-a spus el, nu mă trezisem încă de-a-binelea din beție, și de aceea l-am învățat pe chelner să spargă farfuriile. Acuma mi-am revenit la normal și l-am hipnotizat și pe

proprietarul restaurantului. Un singur lucru nu-mi place: nu-i chip să-l trezesc pe grăsun. Aşa am şi plecat, fără să-l fi putut deştepta". In seara aceea am mâncat pe săturate.

Tentenicov oftă cu năduf şi-l întrebă pe Bâcov, strâmbându-se:

— Iţi mai aduci aminte de Pâlaev?

— De fostul tău antreprenor? Ăla care a mers cu noi şi în Bulgaria?

— Chiar el!... E pe-aici pe undeva, prin apropiere.

— Şi ce învârteşte pe-aici?

Tentenicov nu mai avu timp să răspundă. Vasiliev se apropie de aviator şi-l întrebă încet :

— Mergeţi la unitate astăzi?

— Avem de gând să mergem mâine, răspunse Bâcov.

— Nu vă oblig. Puteţi să vă duceţi şi mâine. Să ţineţi minte însă că în curând o să avem mult de lucru.

Il luă pe Bâcov de o parte şi-l pofti pe canapea lângă el.

— Aş vrea să vorbesc cu dumneata mai pe îndelete. Eşti un viteaz. Pot să-ţi spun fără exagerare că nici nu-ţi închipui cât de mult te iubeşte lumea în armată. Toţi mecanicii şi servanţii s'au bucurat aflând că vii la unitatea noastră. Cred şi eu, adăugă el cu invidie, uitându-se la crucile noi-nouţe de pe pieptul lui Bâcov, eşti un adevărat erou, un Cuzma Criucicov [1] al aviaţiei.

— Ei asta-i... Nu sunt singurul de acest fel... Mai sunt mulţi ca mine şi, dacă ar fi să vorbim drept, nici prietenii mei nu-s de lepădat...

— Inţeleg. Sentimente prieteneşti, răspunse Vasiliev cu tâlc. E foarte frumos să fii un prieten credincios. Cu atât mai mult aş vrea ca, uitând trecutul, să-mi fii şi mie prieten. Te rog numai un singur lucru: dacă o să mă vorbească cineva de rău în faţa dumitale, să nu-l crezi până n'o să-ţi faci singur o părere.

— La drept vorbind...

— Nu-ţi cer nimic mai mult, îl linişti Vasiliev. Sufletul altuia nu-l poate pricepe oricine. Numai atâta am vrut să-ţi spun...

Se ridică de pe canapea, zâmbi, descoperindu-şi gingiile decolorate, şi ieşi afară din odaie.

— Despre ce-aţi vorbit? întrebă Tentenicov după ce sgomotul paşilor lui Vasiliev se pierdu în depărtare.

— N'am prea înţeles ce voia. Mi-a adus câteva laude şi a căutat să mă convingă să nu cred în bârfelile scornite pe socoteala lui.

— Geaba s'a mai ostenit, se supără Tentenicov. La noi, la unitate, viaţa e grea. O să vezi singur, în curând. Fireşte, dacă noi trei o să ţinem unul cu altul, n'o să ne poată veni de hac. E viclean, viclean ca o vulpe. La început ne-a cântat şi mie şi lui Gleb cântece de-astea de laudă, dar acum am priceput noi ce ticălos e... Şi-a pus toate nădejdile în război, vrea să se distingă. Caută să ajungă la grade mari. Dar de felul lui e om negru la suflet şi făţarnic...

Bâcov nu-l asculta pe Tentenicov. Ar fi vrut să stea de vorbă cu Lena, dar nu reuşea să rămână singur cu ea.

— O să mai vorbim noi mai târziu, îi spuse el lui Tentenicov. Acum te rog ceva: cheam-o pe Lena încoace.

---

[1] Cuzma Criucicov — Cazac de pe Don, erou al primului război mondial, cel dintâi cavaler al Crucii Sf. Gheorghe. (N. T.)

Un zâmbet larg şi plin de bunătate apăru pe faţa lui Tentenicov. Îi făcu lui Bâcov cu ochiul, îl bătu pe umăr şi-i spuse cu un aer confidenţial, şoptind atât de tare, încât lui Bâcov i se păru că putea fi auzit până în cele mai depărtate colţuri ale odăii:

— Şi mie îmi place grozav Lena. Dar, bine 'nţeles, îţi fac acest serviciu...

Lena apăru somnoroasă, purtând o rochiţă scurtă, un şal aruncat pe umeri şi pantofi încălţaţi pe piciorul gol. Faţa-i era îmbujorată de somn, iar buzele uşor umflate.

Timp de câteva clipe, Bâcov nu izbuti să rostească nicio vorbă. De când o cunoscuse pe Lena, nu trecuse o zi fără să se gândească la ea. Cât de mult dorise s'o întâlnească în timpul războiului! La fosta lui unitate de sbor avusese mulţi camarazi, dar nici un prieten adevărat. Şi i se părea mereu că tocmai Lena ar putea deveni pentru el un astfel de prieten, căruia să-i împărtăşească în voie gândurile şi sentimentele, bucuriile şi necazurile sale.

Uitase cu totul acum de noaptea nedormită, de cele două campanii la care luase parte sburând deasupra mlaştinilor şi pădurilor din Nord-Vestul ţării, de avioanele inamice doborîte. Pentru el nu mai exista nimic în afară de chipul acesta luminos.

— Elena Ivanovna... spuse Bâcov, întinzându-şi spre ea mâinile.

Simţi deodată că nu mai putea face niciun pas şi se opri lângă fereastră.

Lena îl privi atent şi-i întinse mâna.

— Să ne plimbăm puţin, rosti încet Bâcov.

— Hai. Imi place să mă plimb prin pădure la ora când toţi cei din casă dorm. Fiecare avem aci locurile noastre preferate. Astăzi ne vom duce spre movilă.

Mergea repede, cu paşi uşori şi avântaţi, aproape bărbăteşti. Şi lucrul acesta, ca de altfel tot ce-i aparţinea, îi plăcea nespus de mult lui Bâcov.

„Cu o fată ca asta lângă tine, poţi străbate o viaţă de om, se gândea el. Pobedonosţevii ăştia au moştenit toţi dela bătrân un anumit fel de a fi".

Se apropiară în tăcere de movilă. Nu reuşeau să lege o conversaţie. De altfel, Bâcov nici n'avea chef de vorbă: nu voia decât să-i simtă suflarea cât mai aproape, să audă cum scârţâie nisipul sub tocurile înalte.

— Cum îl găseşti pe Gleb? întrebă Lena.

— Nu pricep nimic... Mi s'a părut că nu merge prea bine căsnicia cu Nataşa. De altfel, mi-a mărturisit-o chiar Gleb...

— Nu prea merge! repetă Lena. Ştii, noi ăştia, Pobedonosţevii, n'avem noroc în viaţă. Mama s'a despărţit de tata, a fost nenorocită în noua ei căsnicie, iar noi am crescut într'o atmosferă de tristeţe, de desechilibru. Serioja s'a împuşcat de tânăr. Eu n'am trăit decât prea puţin cu bărbatul meu şi a murit într'un chip atât de îngrozitor... Uită-te şi la bătrânul nostru: şi el se simte nefericit...

— Ştii ceva, Elena Ivanovna, rosti Bâcov cu o voce tremurătoare. Mi se pare că în ziua de astăzi e mai bine să fii nenorocit decât fericit. Despre ce fel de fericire se poate vorbi aici, în apropierea frontului, pe meleagurile acestea stropite cu sângele atâtor oameni? După părerea mea, omul care se poate simţi fericit în ziua de azi, este un mare ticălos. Oamenii nu vor cunoaşte adevărata fericire atâta vreme cât viaţa nu se va

fi schimbat. Nu poţi fi fericit de unul singur, trebue ca în jurul tău totul să cânte de bucurie...

— Suntem cu toţii nefericiţi, oftă Lena. Dar Gleb are parte de o viaţă deosebit de grea. Se retrage într'un mod cât se poate de nobil, nu vrea să stea în cale Nataşei, ca şi cum ar vrea să arate prin asta că fiecare este stăpân pe sentimentele sale proprii. Aceasta-i convine lui Vasiliev. Eu privesc lucrurile altfel: până şi în dragoste trebue să fii aspru, neînduplecat. Aruncă o privire în jurul ei şi spuse încet. Dar astea le ştii şi fără mine. Ţii la cineva?

— Mi-e drag bătrânul meu tată. E un original, mereu gata să inventeze câte ceva, dar are o inimă de aur. Numai că niciodată nu poţi să-l crezi pe cuvânt, Elena Ivanovna. Nu poate trăi fără minciuni. Chiar de curând am primit din partea lui o scrisoare, dela Moscova. Imi scrie că la Ostojenca s'a descoperit un cal care vorbeşte...

Lena îşi încruntă sprâncenele:

— Şi pentru ce minte?

— De plictiseală, Elena Ivanovna.

— Dar în afară de tatăl dumitale nu mai ai pe nimeni?

— Pe fiul meu adoptiv, Vania. E un băieţaş drăguţ. Dar la drept vorbind, m'am împrietenit cu el numai în ajunul războiului...

— Nu te întreb de asta, Bâcov. Iubeşti pe cineva? Ai o soţie, o femeie la care ţii?

Bâcov tăcu stânjenit. Lena îi ghici emoţia şi se simţi stingherită: ar fi putut s'o înţeleagă greşit, să creadă cine ştie ce...

— Dacă ai fi fost părăsit de femeia pe care o iubeai, ai fi înţeles ce simte Gleb: i se pare că-i fuge pământul de sub picioare.

— Ai vorbit cu Nataşa?

— Niciun cuvânt. De fapt, în ultima lună nici ea n'a mai stat de vorbă cu Vasiliev. Cred că şi ea suferă cumplit...

— Mi-e milă de Gleb.

— S'a bucurat foarte mult când a aflat de sosirea dumitale. Te rog ceva, Bâcov: să nu-l laşi să se expună prea mult. E un băiat simplu şi bun... e atât de uşor să se distrugă.

— Fii pe pace, Elena Ivanovna. După discuţia noastră de astăzi mi-a devenit şi mai drag. Ar fi cazul să-l dojenesc puţin pentru lipsa lui de hotărîre; dar are o inimă de aur. Şi apoi e în firea mea să port neapărat grija cuiva.

— Oare n'o să se mai sfârşească odată războiul? Gleb spune că se va isprăvi numai după ce noi, păcătoşii, vom fi cu toţii în groapă...

— Trebue să se sfârşească totul, dar nu prin moarte, ci prin viaţă, răspunse Bâcov şi o luă pe Lena de braţ. Deşi nu rostise niciun cuvânt despre lucrul cel mai de seamă care-l frământa şi-l apăsa de atâţia ani, se părea totuşi că firicelul subţire ce-l lega de Lena devenise mai trainic după convorbirea de astăzi, şi păşea acum mai uşor parcă pe cărăruia bătătorită de-a-lungul movilei.

Luară ceaiul în tăcere. Numai Tentenicov începu o discuţie absurdă cu bătrânul Pobedonosţev. Se simţeau mai în largul lor, căci Vasiliev, omul străin, care n'avea nimic comun cu viaţa lor dinainte, nu mai era cu ei la masă. Bâcov privea cu drag chipurile celor strânşi în jurul lui. Doar soarta fiecăruia era ca un fel de părticică a propriei sale vieţi.

Bătrânul Pobedonosţev curmă deodată discuţia pornită cu Tentenicov şi se apucă cu mâinile de cap.

— Am uitat să vă spun lucrul cel mai important! Ieri, pe când îmi făceam vizita la spital, s'au adus ultimele ziare, în care era şi o informaţie despre un nou bombardament asupra oraşelor noastre din zona de frontieră.

— Sunt mulţi morţi? întrebă Bâcov.

— Destui, desigur...

— Aviatorii germani sunt feciori de boieri, spuse supărat Tentenicov. In aviaţia lor au năvălit elevii din şcoli militare şi cavaleriştii. Şi-au făcut o teorie ca a lui Vasiliev al nostru: cică omenirea e sortită să îmbătrânească dacă nu se varsă cât mai mult sânge în război. Aşa dar au păşit la întinerirea ei, aruncând bombe din văzduhuri... N'au aviatori ieşiţi din muncitori sau din ţărani. Pe când eram în străinătate, m'am întâlnit cu câţiva ofiţeri germani. Nu se sfiau să spună că Europa o s'o păţească. Pe atunci discursurile lor mi s'au părut curată lăudăroşenie. Dar iată că...

— Şi la noi, în sectorul nostru, a apărut un neam de soiul ăsta, spuse Pobedonosţev. Soldaţii şi mecanicii l-au poreclit „diavolul negru". Şi-a vopsit avionul în negru, iar pe aripi a desenat o cruce albă, încât e uşor să-l recunoşti când sboară. A aruncat de câteva ori nişte steguleţe cu manifeste, ameninţându-i pe aviatorii noştri şi spunându-le nici să nu se gândească la posibilitatea unei victorii asupra lui. Intr'o zi l-am întâlnit, dar neamţul n'a primit lupta. A fugit de mine. Avem în escadrila noastră un aviator bun, pe locotenentul Scvorţov. S'a jurat că luna aceasta îl va doborî negreşit pe neamţ. Dar „diavolul negru" mai sboară şi acum.

— Pe ce fel de aparat sboară neamţul? întrebă Bâcov, al cărui interes fusese trezit de povestirea prietenului său.

— Pe un „Albatros", răspunse mahmur Tentenicov. S'a specializat în atacarea avioanelor şi a spitalelor din dosul frontului. Bombardează trenurile care transportă trupe, căile de comunicaţie...

Pe vremea aceea circulau adesea pe front ştiri referitoare la aviatorii germani care atacau zona din imediata apropiere a frontului. Bombardau cu o cruzime sălbatică spitalele situate în apropierea frontului şi împrăştiau coloanele de refugiaţi de pe şosele, cu săgeţi aruncate din avion.

De obicei, aviatorii de acest soi fugeau de lupta aeriană.

— Cu un nemernic de teapa ăstora nu există decât o singură cale de răfuială, spuse Tentenicov. Când începe să bombardeze un spital sau să arunce săgeţi asupra refugiaţilor, trebue să te ridici în aer şi să-l distrugi.

Intr'o bună zi, pe frontul de Nord, un mecanic ridicase o săgeată germană aruncată de un avion şi găsise pe ea o ştampilă cu următoarea inscripţie: „Inventat în Franţa, fabricat în Germania". Omorând oameni fără apărare, aviatorii germani istoriseau astfel rudelor celor ucişi povestea săgeţilor purtătoare de moarte.

— E oare cu putinţă ca din oraşele Europei să nu rămână la sfârşitul războiului decât ruine mistuite de incendiu? spuse bătrânul Pobedonosţev, coborându-şi privirea în pământ. In tinereţea noastră n'am fi crezut niciodată că vor veni astfel de vremuri.

— Şi totuşi au venit, spuse Gleb. La drept vorbind, mă bucur chiar că trăesc într'o asemenea epocă. După război, viaţa va trebui să se schimbe. Nu mă tem decât de un singur lucru: să nu mor cumva înainte de sfârşitul războiului, fără să fi aflat cum vor trăi oamenii mai departe.

— Iar ai băut? întrebă Nataşa supărată, şi toată lumea se ridică dela masă.

— Ar fi timpul s'o pornim la drum, spuse împăciuitor Tentenicov. Mă duc să pun caii la trăsură.

Despărţirea durà mult, şi Bâcov se tot uită îndărăt, până când casa din deal dispăru după o cotitură. Mult timp după aceea i se păru că zăreşte prin ceaţă şalul alb al Lenei.

CAPITOLUL II

Cei trei voinici stăteau cam prost în birja hodorogită. Tentenicov era furios şi-l înjura pe şeful intendenţei care le dăduse o trăsură atât de nepotrivită şi caii cei mai slabi pe care-i putuse găsi prin partea locului.

— Caii ăştia din Sud nu fac nici două parale, repeta mânios Tentenicov. Un cal de povară rusesc — ăla da, te scoate de oriunde, ăştia de aici nu sunt cai de nădejde. Bine li se zice la noi, la unitate: doi paşi la trap, al treilea în galop, iar pe al patrulea stop, nu mai sunt în stare să-l facă...

Intr'adevăr, caii erau tare prăpădiţi. Cu chiu cu vai, târau totuşi brişca după ei, prin gropile şi hârtoapele drumului de ţară desfundat. Acesta şerpuia peste coline, agale, parcă în silă. Aviatorii priveau întinsul larg al câmpurilor, ce se deschidea treptat în faţa lor.

— Mai avem mult? întrebă Bâcov, care se cam săturase de hurducături, în clipa când caii apucară pe un drum nou, iar roţile porniră a lipăi într'un noroi de netrecut.

Pe drumul acesta era mai multă mişcare. Pe aici treceau numeroşi oameni şi era zarvă mare. Unii strigau sau suduiau, alţii mânau ca îndârjire ,încercând s'o ia înaintea carelor din faţa lor. In mijlocul acestei învălmăşeli se înălţa, aidoma unui monument, un autocamion încărcat cu saci de făină şi cartofi. Se împotmolise în noroi încă din ajun şi nu putea fi urnit din loc. In zadar vârau oamenii scânduri sub roţi, în zadar împingeau maşina opintindu-se cu umărul, cu toate că descărcaseră sacii grei direct în noroi.

— Am şi sosit, spuse Tentenicov, arătând cu mâna un stejar singuratic care se înălţa pe un deluşor. Un trecător milos astupase scorbura largă a copacului şi acum stejarul îşi foşnea frunzişul în vânt, de parcă ar fi vrut să povestească soldaţilor care se odihneau lângă el despre aceia care îşi aflaseră mai înainte adăpost sub ramurile sale umbroase.

Prin negura palidă, gălbuie, sclipi deodată în bătaia soarelui, asemenea tăişului unei săbii de cazac, malul unui râu umflat de ploi. Mai încolo se vedeau vâlcelele în care mai pluteau încă cele din urmă crâmpeie sfâşiate ale ceţii de dimineaţă.

— Iată şi aerodromul nostru, spuse posomorît Tentenicov, ridicându-şi mâna. E un loc bun. Şi totuşi mi-i lehamite de el! La noi, pe Volga, e mult mai bine şi e loc mai mult... Pe vremea asta fluviul vine mare, umflat de apa zăpezilor, şlepurile pornesc spre miază-noapte, trec huind bărcile cu pânze pornite din Astrahan; cerul pare că se împreună cu apele Volgăi, iar inima îţi cântă de bucurie...

Brişca mergea acum mai repede la vale. Caii nechezară de bucurie: simţiseră că drumul cel obositor prin noroi se va sfârşi curând.

— Se bucură şi ei... Au ajuns acasă, oftă Tentenicov. Cât despre mine, nu m'aş fi întors...

— Dar „diavolul negru"? întrebă Bâcov, amintindu-i prietenului său de avionul german.

— Că bine zici. Ce n'aş da să-l pot doborî...

Cel dintâi mecanic pe care îl întâlniră în drum le spuse că Scvorţov plecase în misiune, făgăduind să-l doboare negreşit pe „diavolul negru".

Aerodromul era situat pe o pajişte joasă, chiar lângă malul râului. Tot acolo ,în apropiere, se înălţau corturile albe ale hangarelor, se zăreau barăcile de scânduri închegate în grabă.

— Iţi arăt îndată „Pegasul" meu, spuse Tentenicov.

— Nu-i niciun zor, am tot timpul să-l cunosc, îi răspunse Bâcov. Dar Tentenicov nu-şi găsi astâmpărul până când nu-l conduse pe prietenul său la hangar. Intr'o magazie de lemn, băgat într'un colţ, stătea un avion vechi cu aripile peticite — urme de răni căpătate în luptă.

— E un veteran al actualului război, spuse cu blândeţe Tentenicov. Mecanicii l-au poreclit „Pegas" chiar dela primul meu sbor. De atunci i-a şi rămas acest nume poetic. Iar eu m'am obişnuit cu el. Sunt cinci luni de când sbor cu acest aparat.

— Cam de mult, se miră Bâcov. Ştii ce pierderi am avut la unitatea noastră? In fiecare lună prăpădeam un avion din trei...

— Asta nu păţeşte nimic! Are şapte vieţi „Pegas"-ul meu.

— De când eşti aci la escadrila asta?

— In primul an al războiului am lucrat la Petrograd, răspunse Tentenicov, clătinând încet din cap. Mă ocupam cu încercarea hidroavioanelor. Erau nişte aparate foarte bune, mai straşnice decât cele din străinătate; pe vremea aceea le construia chiar vestitul Grigorovici. Fiecare aparat era o adevărată bijuterie. Totuşi nu-i uşor să lucrezi ca pilot de încercare. De două ori s'a întâmplat ca hidroavionul să ia foc pe când mă aflam în larg, şi am fost cât pe-aci să mă înnec. Odată erau nişte valuri mari şi stropii de apă ajungeau până la motor. Pe neaşteptate aparatul a luat foc. Stăteam cu mâna pe manşă şi nu ştiam ce să fac. Să sar în apă? Mi-era că mă înnec — mai aveam destul până la ţărm. Dacă rămâneam în avion, ardeam fără doar şi poate. Din fericire a trecut pe lângă mine o şalupă şi m'a salvat. A doua oară, puţin a lipsit ca să mă înnec: tocmai încercam un hidroavion cu două motoare, ca de vreo trei sute cincizeci de cai putere, construit de acelaşi Grigorovici. Era foarte bun, dar lipsit de orice confort pentru pilot: când intrai în el, aveai impresia că te înfunzi într'un puţ, cu greu puteai să mai ieşi din carlingă. Partea din faţă era deschisă, şi iată ce s'a întâmplat... Dar lasă, o să-ţi povestesc altădată, îşi curmă el vorba, băgând de seamă că Bâcov nu-l mai ascultă. Hai să ne instalăm. După drum, poate vrei să tragi şi un pui de somn?

Se îndreptară spre cocioaba în care locuiau aviatorii. Pe drum, Tentenicov apucă totuşi să-i povestească despre cele cinci victorii aeriene ale sale.

In cocioaba strâmtă se aflau câteva paturi de campanie. Pe o măsuţă mică erau risipite hărţi şi coli de hârtie albă, iar pe o sobiţă, nelipsitul ceainic smălţuit, negru de funingine.

Unul dintre paturi era neatins.

— Era al unui şoimuleţ de-al nostru, spuse încet Tentenicov. L-au doborît săptămâna trecută. Acum o să dormi tu aici. Vrei să te speli?

Bâcov îşi scoase bluza, dar nu apucă să se spele: auzi deodată un huruit de motor şi ieşi în grabă afară.

— S'o fi întors Scvorţov, zâmbi cu blândeţe Tentenicov. Bun băiat. Te vei împrieteni cu el. In timpul retragerii trupelor noastre dela Ivangorod, a primit lupta cu patru avioane germane şi a doborît unul... Ar fi interesant de ştiut cum s'a sfârşit întâlnirea lui de astăzi cu „diavolul negru".

— Stai o clipă, spuse Bâcov, mi se pare că nu-i numai un singur avion care se apropie de aerodrom. Parcă s'ar mai auzi vuind un motor.

Ascultară o clipă, apoi Tentenicov exclamă:

— Intr'adevăr, sunt două avioane!

Nu mai încăpea nicio îndoială. In urma avionului lui Scvorţov sbura un avion inamic. Aparatul lui Scvorţov se apropia de aerodrom, dar în felul cum luneca prin văzduh era ceva nesigur, care te punea pe gânduri.

Plini de emoţie, aviatorii urmăreau sborul aparatului fără a se clinti din loc. De altfel nu i-ar fi putut ajuta acum cu nimic tovarăşului lor.

Avionul continua să alunece, virajele deveneau tot mai scurte, şi deodată li se păru, timp de o clipă, că zăresc „Albatrosul" planând nemişcat pe sub nori.

— „Diavolul negru"! strigă emoţionat Tentenicov şi îi strânse mâna lui Bâcov cu atâta putere, încât i-o făcu să trosnească din încheieturi. Bâcov era însă atât de încordat, încât nici nu simţi durerea.

Desluşea acum bătăile neregulate ale motorului. Zări umbra prelungă a avionului german care se depărta şi închise pentru o clipă ochii: era obişnuit să întâmpine zâmbind orice primejdie care-l ameninţa pe el însuşi, dar îi venea greu să îndure nenorocirea altuia.

Ridicându-şi ochii, văzu că avionul lui Scvorţov se aplecase pe o aripă şi începea să cadă. Cele ce se petrecură apoi, plutiră prin faţa lui Bâcov ca într'un fel de ceaţă întunecoasă.

Aviatorii se repeziră îndată spre locul unde se prăbuşise avionul lui Scvorţov.

Bâcov îl văzu pe Tentenicov care alerga alături de el, pe Gleb Pobedonoşţev care apăruse pe neaşteptase pe aerodrom şi mulţi oameni necunoscuţi, cu epoleţi de soldaţi.

Trupul lui Scvorţov zăcea neputincios cu braţele aruncate în lături, sub sfărâmăturile avionului. Işi scoaseră toţi bonetele, ca un ultim omagiu adus aviatorului doborît.

In curând trupul neînsufleţit al acestuia fu dus în hangar şi aşezat pe o manta.

Aviatorii şedeau în tăcere pe nişte scânduri, lângă intrarea în hangar.

Pobedonoşţev ţinea pe genunchi un pachet găsit în buzunarul lui Scvorţov. Conţinea câteva scrisori scrise cu o cerneală roşcată şi spălăcită, un bileţel scurt adresat tovarăşilor cu rugămintea de a se trimite pachetul la Petrograd împreună cu fotografia femeii pe care o iubise Scvorţov. Avea o figură obişnuită, fără nimic deosebit, în afară de expresia de suferinţă pe care i-o citeai în ochi şi care ţi se întipărea în minte pentru timp îndelungat. Bâcov băgă de seamă cum buzele lui Gleb tresăriră la vederea acestui chip de femeie, şi din nou inima i se strânse de mila prietenului său. „Poate că şi fotografia Nataşei, gândi Bâcov, se află acum în portofelul lui Vasiliev, cu o dedicaţie tot atât de duioasă ca şi aceea pe care i-o dăduse femeia aceasta lui Scvorţov..."

Nu degeaba se vorbea atât de des despre dragoste, la popasuri, în jurul focurilor aprinse, în ceasurile de răgaz dintre două sboruri sau în corturile murdare ale spitalelor de câmp unde zăceau ostaşii schiloditi: e înspăimântător să mori fără afecţiune, fără dragoste, fără să te gândeşti că undeva departe, într'un oraş troienit de zăpadă, doi ochi plânşi şi scumpi ţie stau să descifreze rândurile inegale scrise înainte de moarte...

Anii războiului îl făcură pe Bâcov să înţeleagă că moartea îi înspăimântă nu atât pe cei care se bucură de dragoste, cât pe cei singuratici,

înrăiţi, care simt mai puternic ca orice că viaţa e trecătoare. Oamenii aceştia cred că odată cu moartea lor piere şi întregul univers...

Pe nesimţite se înfiripă o conversaţie despre viaţă şi moarte, despre încercările prin care treci în război, despre luptele aeriene...

De un singur lucru nu pomeniră însă: de soarta lui Scvorţov.

Bâcov se gândea cu emoţie la întâlnirea cu „diavolul negru", care-l aştepta în văzduhuri. Cine ştie, poate că tocmai lui îi era sortit să doboare avionul duşman.

— Soarta noastră e simplă, oftă Tentenicov. Viaţa unui aviator e scurtă. Sau poate ni se pare numai aşa? Aviatorii sunt puţini la număr. Tocmai de aceea orice catastrofă aeriană stârneşte multă vâlvă... Se întâmplă doar accidente şi pe calea ferată, tot aşa, vapoare şi transatlantice se scufundă uneori, dar lumea vorbeşte mai puţin despre asta. Pe când despre accidentele de avion se vorbeşte întotdeauna. Mai sunt pe lumea asta şi oameni cărora le place să mintă, să exagereze...

Apoi se întristă din nou:

— Vă mai aduceţi aminte de aviatorul acela care s'a prăbuşit pe când sbura deasupra Alpilor. Cum îl chema?

— Chavez, răspunse Pobedonosţev, care avea reputaţia unei enciclopedii ambulante a aviaţiei.

— Pe vremea aceea, lumea striga că o asemenea moarte ar trebui să servească drept pildă...

— Detest romantismul fals, spuse Gleb. Meseria noastră e o profesiune ca oricare alta. Nu ni se cere decât să avem ceva mai multă minte decât alţii; şi apoi mai e nevoie şi de îndrăzneală, fără de care nu poţi face niciun pas.

— E nevoie şi de pricepere, adăugă Bâcov. Pe mine mă botezaseră la fabrică „profesorul de aterizaj".

— Şi obişnuinţa joacă aici un rol, îşi spuse părerea Tentenicov. Eu mă obişnuisem cu „Farman"-ul, pe când „Blériot"-ul nu-mi plăcea deloc: mi se părea că numai filfisonii sboară pe asemenea aparate.

— Cred că n'ai dreptate, răspunse Bâcov. Deocamdată, dintre avioanele uşoare cele mai de nădejde sunt „Nieuport"-urile şi „Blériot"-urile... iar dintre cele grele nu există avion mai bun ca „Ilia Muromeţ" al nostru, aparat rusesc. Lumea l-a botezat avionul viitorului.

Vorbiră despre pierderile suferite, spuseră câte un cuvânt bun despre aviatorii care s'au prăbuşit sau au murit în război, se bucurară de succesele vechilor lor camarazi.

In zori, locotenentul Vasiliev se înapoie dela Statul Major al Corpului de Armată. Era morocănos şi îngândurat. Aflând de moartea lui Scvorţov, îşi făcu semnul crucii. Gestul locotenentului i se păru lui Tentenicov lipsit de sinceritate: un om ca Vasiliev nu putea fi în stare să deplângă moartea unui ofiţer căzut în luptă. Cu atât mai puţin, cu cât nu se îngrijise niciodată de vreunul dintre subalternii săi, nu întinsese nimănui o mână de ajutor; nu se gândea decât la persoana sa, la foloasele şi la bunul lui trai.

Intorcându-se dela cimitir după înmormântarea lui Scvorţov, Vasiliev îi rugă pe aviatori să treacă pe la Statul Major al unităţii.

— S'a întâmplat ceva neplăcut, spuse el, strâmbându-se şi clipind din pleoapele-i umflate. Ni s'a terminat benzina... Timp de câteva zile n'o să mai putem sbura. Trebue ca dumneata, Tentenicov...

Tentenicov se sculă dela masă. Părea un uriaş alături de Vasiliev, mărunţel şi spilcuit.

— Să-ţi asiguri mijloacele de transport şi să pleci imediat în oraş ca să ne aduci benzină. S'a înţeles?

După o clipă de gândire, adăugă supărat:

— O să-ţi ajute şi praporşcicul [1] Pobedonosţev.

Evita să vorbească cu Pobedonosţev şi-i transmitea de obicei ordinele prin Tentenicov, ceea ce îl înfuria mai mult pe Tentenicov decât pe Gleb.

Vasiliev se retrase în bordeiul său, Tentenicov şi Pobedonosţev plecară în oraşul aflat la vreo patruzeci de kilometri depărtare, iar Bâcov se plimbă îndelung pe aerodrom examinând aparatele, făcând cunoştinţă cu mecanicii.

Unităţile de aviaţie erau formaţiuni noi, create pentru prima oară în cursul actualului război.

In orice domeniu al tehnicii militare existau tradiţii seculare. Numai aviaţia lua pentru prima oară parte la un război.

Cu puţin înainte, armatele statelor europene începuseră o campanie de construire a avioanelor.

Bâcov îşi aducea aminte de recentul război din Balcani şi de primele bombe semănând cu nişte jucării, pe care le aruncau pe atunci din avioane. Acum aviaţia devenise parte integrantă a maşinii de război. In fiecare lună se formau şi se trimiteau pe front alte unităţi de aviaţie.

In economia uriaşă a războiului apăruse o armată aeriană. Unii generali ţarişti, obişnuiţi să trăiască aşa cum apucaseră din bătrâni, nu puteau pricepe că aviaţia aducea schimbări hotărîtoare în întreaga ştiinţă militară. Bâcov ţinea minte o anecdotă care circula pe front despre un asemenea „tip învechit", un prieten de al trădătorului Rennenkampf, care se purtase atât de ruşinos în timpul luptelor din Prusia Orientală: „Nu-i nicio pagubă dacă aviatorii proaspăt ieşiţi din şcoală n'au habar cum să aterizeze. Ceea ce ne interesează e să arunce bombele asupra inamicului, apoi dacă le arde de viaţă, o să se descurce ei şi singuri..."

Ce reprezenta un detaşament de aviaţie în anul 1916? Câmpul neted al aerodromului pe un şes sau pe un hipodrom părăsit. Câteva ateliere de campanie, corturi, hangare. Şapte sau opt avioane dintre care jumătate aveau nevoie de reparaţii. Şapte sau opt aviatori trecuţi pe lista efectivului.

Fabricile ruseşti nu ştiau să producă motoare care să lucreze fără greş, aşa cum erau cele fabricate de întreprinderile străine constructoare de avioane. Dar şi cu aceste aparate, proaste, aviatorii ruşi ştiau totuşi să învingă şi să doboare avioanele germane.

Până la război existase o aprigă discuţie între aeronauţi şi aviatori. Propaganda germană adusese laude exagerate „zepelinurilor", spunând că atacurile dirijabilelor vor pricinui uriaşe distrugeri oraşelor inamice. In Ianuarie 1915, deasupra Libavei apăruse un zepelin german. Aruncase nouă bombe, dar fusese doborît de tirul artileriei ruse şi căzuse în mare, unde fusese distrus de focul deschis de pe bordul vedetelor sosite în grabă. Faţă de dirijabile, avioanele îşi dovediseră superioritatea. Constructorii ruşi au creat încă înainte de război avioane grele şi puternice, botezate „Ilia Muromeţ" în cinstea viteazului legendar cu acelaşi nume. Avioanele „Muromeţ" ieşiră victorioase din focul luptei. Bâcov asistase odată la o luptă

---

[1] Praporşcic — cel mai mic grad de ofiţer în armata ţaristă. (N. T.)

aeriană dintre un „Ilia Muromeț” și trei avioane germane. Cu motorul scos din funcțiune, ciuruit de gloanțe, „Muromeț”-ul aterizase în sbor planat pe aerodrom. Fără îndoială cu asemenea stricăciuni un alt avion n'ar mai fi putut scăpa. Altădată, trei avioane germane angajaseră o luptă cu un „Muromeț”, prinzându-l ca într'un triunghi pentru a-l ataca din trei părți. Și din această luptă tot „Muromeț”-ul ieșise învingător, doborînd două avioane inamice.

In scurt timp „Ilia Muromeț” devenise un model pentru firmele străine constructoare de avioane: îl imitau, îi copiau piesele, caracteristicile sale de sbor erau însușite de „Sopwitch”-urile engleze, „Cuertis”-ul american, de avioanele germane ale lui Siemens-Schuckert.

La începutul războiului, în 1914, numai Rusia poseda avioane cu mai multe motoare. Totuși, din pricina înapoierii economice a țării, industria ei nu izbutea să asigure producția în serie a avioanelor Muromeț. Din punct de vedere al concepției în materie de construcție, Rusia stătea în fruntea istoriei aviației; dar deși devenise patria construcției de avioane grele, totuși o industrie serioasă constructoare de avioane nu exista în țară.

Din clipa în care Bâcov se ridicase pentru prima oară în văzduh cu planorul lui Levcas, viața lui rămăsese strâns legată de aviație. Oriunde îl purtase pe aviator mersul istoriei, dela sborurile lui de bâlci, organizate pe hipodromurile din provincie, până la câmpurile de luptă ale marelui război, Bâcov rămăsese același om pentru care totul în viață era uruitul motoarelor pe cale de a fi pornite, loopingurile, aterizajele, decolările și virajele.

Se obișnuise cu avionul, așa cum te deprinzi cu un prieten. Pentru el, avionul n'a fost niciodată o mașină neînsuflețită.

De altfel și pentru ceilalți aviatori, avionul reprezenta o ființă vie sau mai bine zis, un prieten, un prieten drag, un prieten „pe viață” cum obișnuiau să scrie chiar ei pe fuselaj.

Un mecanic tinerel îi arătă lui Bâcov aparatele pe care sburau piloții unității: renumitul avion al lui Tentenicov, poreclit „Pegas” și „Nieuport”-urile — cel al lui Vasiliev și al lui Gleb Pobedonoșțev. Fiecare aparat își avea porecla sa: al lui Tentenicov era cunoscut sub numele de „Pegas”-ul, „Nieuport”-ul lui Vasiliev fusese poreclit „Chefliul”, iar celălalt „Nieuport” — „Pun'te masă”. Pobedonoșțev era renumit în toată unitatea pentru sborul său în picaj. Bâcov se duse la hangar și rămase acolo până seara, punându-și avionul la punct. Pe când se întorcea spre cocioaba lor ca să se odihnească puțin înainte de masă, îi ieși în cale Vasiliev.

— Am venit să te iau să mănânci la mine.

O ordonanță liniștită pusese masa cu mult rost. Turna cu băgare de seamă supa în farfurii, clătinând tot timpul din cap ca și cum ar fi fost foarte mirat de ceva.

— Mâncare ca'n timp de război, spuse Vasiliev, descheindu-se la haină. Tot e bine că au mai sosit ieri ceva provizii dela oraș.

Bâcov mânca în tăcere. Vasiliev vorbea repede, sacadat, părând că retează fiecare vorbă cu o lovitură de sabie:

— Unitatea noastră e cu totul diferită de celelalte, nu seamănă cu niciuna. Intr'adevăr, gândește-te și dumneata: acum un an aveam la unitate cinci ofițeri aviatori. După moartea lui Scvorțov am rămas singurul ofițer. Pobedonoșțev era voluntar și a fost înaintat praporșcic, dumneata ești cavaler al Crucii Sf. Gheorghe. Cât despre Tentenicov, este pur și simplu un fel de enigmă — ghici ghicitoarea mea. Știi dumneata cum e trecut

pe listă? Nici soldat, nici ofițer — nici cal, nici măgar, cum s'ar zice — ci numai pilot de încercare al fabricii Ștetinin, detașat la unitate.

Bâcov tăcea, neputând să-și înfrângă vechea-i antipatie față de Vasiliev. Locotenentul nu se sinchisea însă de acest lucru și vorbea înainte, gesticulând din când în când cu mâna dreaptă, ca și cum și-ar fi găsit astfel mai ușor cuvintele.

— Imi plac oamenii care au văzut multe în viața lor. O viață fără impresii e de-a-dreptul plictisitoare. De când eram copil mă pasionau descrierile faptelor mărețe ale conquistadorilor. Cred că înțelegi ce-i deosebea de simplii exploratori? întrebă el clipind din pleoapele-i umflate. Conquistadorii descopereau ținuturi noi cu sabia în mână. Ințelegi? Tocmai asta îmi plăcea la ei. Mi-am petrecut copilăria la Sevastopol. Copil fiind, plecam cu pescarii în larg. Mai târziu, după ce am absolvit școala militară, au început peregrinările. Am călătorit, am încercat să mă împușc, am iubit și am urît. Am trecut prin atâtea, încât n'aș putea să le povestesc nici în zece cărți. Breșco-Breșcovschi se ruga de mine să-i dau subiecte de scris. Ii spuneam din când în când câte o poveste și îndată o și tipărea în ziar. Pe o plajă de lângă Melbourne — cea mai bună plajă din câte există pe planeta noastră — am întâlnit o fată, o englezoaică. Trei ani am călătorit împreună prin deșerturi și păduri tropicale. Pe urmă m'am săturat de ea și m'am întors în patrie. Rusia, zăpada, nopțile albe din Nord, ploile din Sud, Odessa și Batum-ul... M'am săturat de viața aceasta rătăcitoare și iată-mă ajuns în armată... De altfel, la ce bun să ne amintim trecutul? Dumneata ești fericit? întrebă el deodată cu tonul omului care, după ce a vorbit în mod deschis despre viața lui, pretinde și celui care l-a ascultat aceeași sinceritate.

Bâcov se uită mirat la el și-și dădu farfuria la o parte.

— Te întreb, pentru că, mi se pare, ești îndrăgostit de sora lui Pobedonoșțev. Nu încerca să te ascunzi, am spirit de observație.

— Nu sunt obișnuit să vorbesc despre asemenea lucruri cu oameni pe care abia îi cunosc, răspunse iritat Bâcov. Relațiile dintre dumneata și mine sunt de ordin strict oficial, de serviciu; de altfel, în general nu-mi place să vorbesc despre mine.

— Treaba dumitale. Nu-ți cer sinceritate, dacă dumneata nu simți nevoia să-ți deschizi sufletul. Dar să ții minte un lucru: conversațiile intime îi apropie mult pe oameni.

Incepu din nou să vorbească, înghițind în grabă sfârșitul cuvintelor. Bâcov avea impresia că Vasiliev se temea că nu va apuca să spună tot ce avea de spus.

— Mă gândesc foarte mult la posibilitățile de utilizare a aviației în război, spuse el. Suntem un produs al unei tactici noi sau, dacă vrei, al noii strategii. Dar câte unități de aviație există azi în armata de operațiuni? Nimeni nu știe precis; mă tem că nici la Cartierul General nimeni nu prea e la curent cu acest lucru, pot însă să presupun că ar fi vreo câteva zeci. Să vedem acum, urmă el, bătând cu pumnul în masă și încruntându-și sprâncenele, care sunt relatiile noastre cu comandamentul armatei?

Rămase o clipă pe gânduri, își puse paharul la o parte și spuse mâhnit:

— Sunt cam ciudate aceste relații. Și de fapt n'am intrat încă în sistemul general al forțelor armate. Sau, mai bine zis, între noi și între formațiunile militare există cam aceleași raporturi ca cele dintre intendenți și furnizori. Intendentul îți spune: să-mi furnizezi luna aceasta atâtea recunoașteri aeriene, să-mi execuți atâtea fotografii, atâtea bombardamente ale

cutărui sau cutărui punct. Şi gata. In caz că te vei întâlni cu inamicul în timp ce execuţi această sarcină, asta te priveşte, faci cum ştii : dacă vrei, te baţi cu el — de nu, poţi s'o iei la sănătoasa. Mie nu-mi pasă decât de executarea comenzii mele...

— Multe lucruri se întâmplă şi din cauză că lumea încă nu s'a obişnuit cu arma noastră.

— Nu-i vorba de asta : cu timpul, coordonarea operaţiunilor diferitelor forţe armate se va face cu totul altfel. Trebue ca, în urma apariţiei flotei aeriene, să fie revizuită întreaga ştiinţă a operaţiunilor militare. Imi place să cred că va veni odată vremea când armata aeriană va fi de sine stătătoare, nu va depinde de nimeni şi va putea să execute singură, fără ajutorul forţelor terestre, vaste operaţiuni strategice... Inchipuieşte-ţi doar pentru o clipă o armată de o mie de avioane care hotărăşte soarta războiului, şi atunci vei înţelege multe lucruri...

„E şmecher netrebnicul", se gândi Bâcov, simţind că rostul acestei conversaţii serioase era de a-i permite locotenentului să-l cunoască pe el mai îndeaproape.

— Da, aşa e, urmă Vasiliev, iar în ceea ce priveşte diferitele însărcinări pe care ni le dau clienţii noştri din armata de uscat, se întâmplă uneori ca printre ele să fie şi câte unele cu un caracter mai delicat, după cum spune prietenul meu Pâlaev care se află în momentul de faţă aici, împreună cu detaşamentul mobil al „Uniunii Oraşelor".

— Nu te supăra, îi răspunse Bâcov, dar pe Pâlaev îl mai ţinem noi minte din Bulgaria. E un escroc. L-a furat pur şi simplu pe Tentenicov în 1910.

— Te înşeli, prietene, te înşeli, răspunse gânditor Vasiliev. E un om vanitos, dornic de câştig, dar nu-i nicidecum escroc. Are o înfăţişare cam vulgară, e drept, dar are un suflet bun. Am rătăcit destul în tovărăşia lui prin lumea largă... Prietenii dumitale n'au venit încă, aşa că nu prea avem ce face aici ; ce-ar fi să ne plimbăm puţin prin împrejurimi. Iţi mai aduci aminte cum călătorea Cicicov prin colţurile cele mai pierdute ale Rusiei, cumpărând suflete moarte ? Hai să luăm, după masă, trăsura lui Cicicov şi să ne plimbăm şi noi prin locurile cele mai dosnice : prin văgăunile războiului. Să trecem şi prin oraş. Cu ocazia asta iau cu mine şi Kodakul şi te fotografiez în pădure.

Bâcov n'avea nicio poftă să se plimbe în trăsură cu Vasiliev. Consimţi totuşi, după o clipă de gândire ; trebuia doar să-şi cunoască mai îndeaproape comandantul, să-i cunoască în amănunt firea...

CAPITOLUL III

In faţa căsuţei aştepta aceeaşi brişcă ; şi aceiaşi cai liniştiţi şi amărâţi îşi scuturau trist boturile lungi.

Vasiliev lovi din pinteni şi spuse încet :

— Poftim în trăsură.

Caroseria împletită a trăsurii era murdară, iar coşul de piele jerpelit. Bâcov se aşeză pe pernă, rezemându-se de căptuşeala sdrenţuită.

— Iată, am pornit azi împreună la drum întocmai ca şi Cicicov, spuse Vasiliev după ce corturile albe ale aerodromului se mistuiră în ne-

gura viorie. Numai că, după părerea mea, Pavel Ivanovici ar fi găsit aici mai multe suflete moarte decât în gubernia lui îndepărtată.

Se vede că îi plăcuse gândul acesta pentru că mult timp îl mai pomeni pe Cicicov, vorbindu-l de rău şi pe el, şi caii, şi pe slugile acestuia. Vasiliev adăugă, exprimându-se într'o formă preţioasă, că în ceea ce-l privea, el căutase întotdeauna numai suflete vii.

Caii mergeau mai în voie decât în ajun. După vreo două ceasuri, la o cotitură văzură satul în care era încartiruit detaşamentul lui Pâlaev.

Era un sat liniştit şi luminos. Căsuţele albe din chirpici se căţărau pe costişe. Intr'o grădină de zarzavat, printre straturi, stătea o sperietoare de păsări, cocoşată. Mânecile lungi îi fâlfâiau în vânt. Câini răi lătrau de zor prin curţi dosnice fără a îndrăzni să se repeadă în întâmpinarea brişcei: se vede că-i lecuiseră de acest nărav soldaţii care trecuseră pe acolo. Prin grădini creştea floarea soarelui.

— Iţi place sătucul acesta? întrebă Vasiliev. Cred şi eu! Pâlaev se pricepe să aleagă.

Chiar în marginea satului, Bâcov văzu o căsuţă, un steag cu o cruce roşie pe el şi o maşină cu caroseria înaltă, trasă mai la o parte. Era detaşamentul „mobil" al lui Pâlaev.

Când frontul trecea prin apropiere, detaşamentul se afla la cinci kilometri în dosul primelor linii. Acum însă trupele înaintaseră simţitor, iar detaşamentul nu avusese încă timpul s'o pornească, şi astfel rămăsese în spatele frontului.

Vasiliev lăsă hăţurile din mână. Caii înţepeniră lângă maşină, cu capul lăsat în jos.

Pâlaev dormea, dar se trezi îndată ce aviatorii, vrând să intre în odaie, se opriră în prag. Căută cu o mână pe sub pat, îşi scoase de acolo ochelarii şi rosti cu voie bună, întinzându-i lui Vasiliev mâna sa moale:

— In sfârşit! Incepusem să cred că m'ai uitat de tot.

— Nu sunt singur, se grăbi să spună locotenentul. Ţi-am adus un musafir.

Văzându-l pe Bâcov, Pâlaev se simţi cam stingherit. La fel se simţi şi Bâcov. Se uita la Pâlaev de parcă ar fi vrut să se convingă că în locul dinţilor scoşi de explozia grenadei mai rămăsese şi acum o gaură însângerată.

Pâlaev zâmbi, arătând un şir de dinţi de aur, sclipitori, şi Bâcov simţi că vechiul său duşman era pe cale de a se linişti.

— Luaţi loc, spuse Pâlaev, dând mâna cu Bâcov şi împingând cu piciorul un taburet pentru musafirul neaşteptat. Petca! strigă el, ştergându-şi ochelarii cu o bucăţică de vată, Petca!

In casă intră un sanitar ciufulit.

— Ia ascultă, sufleţelule, spuse Pâlaev. Dă o fugă până la Maria Petrovna şi spune-i că o să venim în curând. S'o poftească şi pe Maria Afanasievna.

— Maria Afanasievna? întrebă Vasiliev, închizând din ochi. Cine mai e şi asta?

— Una nouă, care a venit de curând. Minunată fată! zâmbi Pâlaev.

Se uita cu coada ochiului la Bâcov, vrând parcă să se încredinţeze că în faţa lui se afla acelaşi aviator aspru şi exigent de care se temuse atâta în Bulgaria.

— Avem destule noutăţi, spuse Pâlaev, încrucişându-şi picioarele şi dregându-şi glasul. Nu ţi se pare, Marc Sergheevici, că se pun la cale mari schimbări? La drept vorbind, m'am convins de mult de acest lucru. Nu se poate să mai continue aşa. In curând vom trece la ofensivă. Pe undeva pe aproape frontul va fi rupt.

— Bine 'nţeles, va fi rupt pe undeva ,cu timpul... răspunse visător Vasiliev.

In casa de alături locuiau femeile. Se vedea că se străduiau să păstreze ordinea şi curăţenia în locuinţa lor întunecoasă; pe jos erau aşternute nişte covoraşe colorate, pe pereţi atârnau reproduceri tăiate din reviste, iar pe paturile înguste de fier erau potrivite perne umflate şi cuverturi albe.

Maria Afanasievna era o fată tânără de tot, o liceană care trecuse din ultima clasă a şcolii direct la cursurile de infirmieră. Iţi părea chiar ciudat să i te adresezi ca unui om matur, chemând-o şi după numele tatălui său. Micuţă şi mlădioasă, cu cozile blonde aşezate cunună în creştetul capului, cu o licărire de bunătate în ochi, era entuziasmată până şi de viaţa de pe front, unde nimerise cu o lună înainte. Văzând crucile Sf. Gheorghe de pe pieptul lui Bâcov, îi ceru să-i povestească isprăvile eroice pentru care fusese decorat.

In odaie nu erau scaune, astfel încât fură nevoiţi să stea pe paturi. Pâlaev nu se aseză, ci începu să se plimbe cu paşi mărunţi prin cocioabă, tot scuturând din piciorul stâng de parcă l-ar fi strâns cizma. Intorcându-se spre el, Bâcov surprinse privirea cercetătoare a lui Pâlaev. „N'o fi vrând cumva să-mi vorbească între patru ochi, fără locotenent? se gândi Bâcov. Poate că se teme că voi povesti despre învârtelile sale din trecut?"

Lângă Bâcov se aşeză o femeie frumoasă, oacheşă, cu falca bandajată. Se prezentă, recomandându-se Borecso, şi adăugă că nu-şi putea scoate bandajul, deoarece avea un abces la măsea.

Conversaţia lâncezea. Cu un aer nepăsător, Borecso punea întrebări despre sboruri şi despre lupte, apoi deodată începu să se plângă că prin locurile acelea vinul era tare prost.

— In schimb, priveliştile sunt foarte frumoase, spuse visătoare Maria Afanasievna.

— Nu vreţi să ne plimbăm? întrebă Borecso, sculându-se dela masă şi întinzându-i mâna lui Bâcov.

Ieşiră afară din casă. Uitându-se la Bâcov cu ochii ei mari şi apatici, Borecso spuse:

— Ce bine că ai venit şi dumneata cu Vasiliev... Murim de plictiseală aici! Crede-mă, în afară de Pâlaev, n'am mai văzut de două săptămâni niciun intelectual...

Ajunseră lângă o moară.

— Eşti foarte trist. Pun rămăşag că ţi-ai lăsat la Petrograd o logodnică.

— O logodnică?

Borecso râse.

— Am glumit... Aşa se obişnueşte pe front: toată lumea trebue să aibă logodnice sau logodnici în spatele frontului... Am şi eu unul...

— Nu-i duci însă dorul, spuse cu glas tare Bâcov, şi nu cred că-ţi aminteşti prea des de el...

— Nu prea. Dar dumneata crezi că ar fi mai fericit dacă aş plânge mereu după el...

Zâmbi cu răutate de parcă Bâcov i-ar fi cerut să fie tot timpul tristă şi să se gândească la logodnicul ei.

— Cunosc bine pe unul din aviatorii dumneavoastră... Numai că nu l am mai văzut de mult...

Bâcov o privi cercetător:

— In afară de mine nu mai sunt decât doi aviatori la unitatea noastră. Nu cred să te fi împrietenit cu vreunul dintre ei. Nu mi-ar fi ascuns acest lucru.

— Se prea poate, oftă Borecso, cotind pe o potecă îngustă. Dar poate că ai prieteni atât de discreţi, încât reuşesc să-ţi ascundă totul. Sunt pe lumea asta şi oameni uituci. M'ai recunoaşte dacă m'ai întâlni pe stradă? îl întrebă ea, oprindu-se în loc.

— Nu prea ţin minte figurile, răspunse Bâcov. Mi se întâmplă uneori să întâlnesc o persoană pe care am cunoscut-o cândva, dar nu pot să-mi aduc aminte, unde şi cum.

Borecso zâmbi. Bandajul de pe faţă i se mişcă. Ochii ei mari şi negri erau aproape de el, provocători şi veseli, plini de chemări. Se ridică în vârful picioarelor, îl trase pe Bâcov de mânecă şi-l sărută pe gură.

Sărutul acesta, repezit şi răutăcios ca o muşcătură, fu cu totul neaşteptat. Bâcov îşi trase mâna şi se uită mirat la femeia de lângă el.

— Să ne întoarcem, spuse ea deodată, apucându-l din nou de braţ şi privindu-l cu îndrăzneala şi cu sinceritatea puţin cam brutală care o caracteriza. Nu înţelegi că am glumit?

Se întoarseră în tăcere înapoi spre căsuţă. Borecso se opri în prag şi izbucni în râs, strigând veselă:

— Iată, am şi ajuns... Mi se pare că l-am cam turburat pe domnul praporşcic cu vorbele mele.

La plecare, Borecso îi întinse aviatorului, oarecum în silă, mâna îngustă şi plină de inele.

— Mi se pare că n'ai petrecut prea rău, spuse Vasiliev, prinzând alene hăţurile. Mie mi-a plăcut infirmiera cea nouă. Cum de reuşeşte Pâlaev să facă rost de astfel de exemplare?

— Escrocul ăsta e în stare să facă rost şi de altele...

— Dumneata îl judeci cu prea multă asprime. Nu e un om rău, spuse Vasiliev. De altfel, nu suntem la mânăstire; omul trebue să mai şi petreacă...

Treceau acum pe lângă nişte garduri verzi. Făgaşul drumului devenise mai larg; se auzi dangătul prelung şi tânguitor al clopotelor. Intrară în oraş.

Străzile erau pline de lume. Intâlneau o mulţime de trecători, militari şi civili. Cetăţeni agitându-se cu geamantănaşe şi genţi umflate în mână. chemau trecătorii prin ganguri, oferindu-le mărfuri de contrabandă.

— O să opresc două camere la hotel, spuse Vasiliev. Dumneata plimbă-te deocamdată prin oraş şi vino la ora mesei.

Bâcov rătăci mult timp pe străzile murdare ale oräşelului. Poposi pe o bancă îngustă într'o grădiniţă de mahala, trăgând cu urechea la vorbele soldaţilor care se odihneau pe iarbă. Povesteau despre lucruri care numai vesele nu erau, şi Bâcov se simţi cuprins fără să vrea de un val de tristeţe. Când ajunse la hotel, un portar ciupit de vărsat îl conduse la

etaj, în camera din colț, cu o oglindă prăfuită pe masă și cu așternutul mototolit.

— Prietenii dumneavoastră s'au întors adineaori, spuse în șoaptă portarul și ieși din odaie.

In camera de alături se auzea vorbindu-se. Ajungeau până la Bâcov frânturi de discuție, o voce joasă de femeie; nu-l interesa însă ceea ce își spuneau. Auzi apoi sgomotul mobilei mutată din loc, o cheie răsucindu-se în broască, scârțâitul podelelor pe sală. Vasiliev ieșise din cameră împreună cu însoțitoarea lui.

Bâcov se apropie de geamul larg deschis, se așeză pe un scaun de paie și, aplecându-se peste fereastră, privi trotoarul prost pavat de lângă intrarea hotelului.

Vasiliev ieși cel dintâi în stradă. Se opri în loc, lângă ușă, căscând alene. In urma lui ieși o femeie îmbrăcată cu o pelerină. Se opri alături de el, aplecându-și capul frumos cu părul negru pieptănat lins.

Vasiliev îi spuse ceva râzând, dar femeia îi dădu la o parte mâna ce i-o întinsese.

Bâcov nu le putea auzi cuvintele, însă privirea sa desluși figura obosită, cu ochii umflați, a lui Vasiliev tot atât de bine, ca și cum s'ar fi aflat lângă locotenent.

Femeia își ridică fruntea și Bâcov o recunoscu pe Natașa.

Avea o privire turbure, aproape speriată, care-ți făcea milă. Lui Bâcov nu-i plăcuse niciodată prea mult Natașa; era însă soția lui Gleb Pobedonoșțev, vechiul său prieten, tovarășul anilor de tinerețe, soția omului față de care Bâcov n'avusese niciodată niciun secret. In clipa aceea, simțind că femeia nu-și înșela numai soțul, ci îl și trăda, căci Vasiliev era un dușman neîmpăcat al lui Gleb — Bâcov fu cuprins de o ură atât de vie împotriva Natașei, încât voi să coboare în fugă treptele scârțâitoare de lemn, s'o apuce de mână și să-i arunce în față câteva adevăruri necruțătoare.

Natașa îl privea pe Vasiliev cu un zâmbet umil și vinovat. Se apropie de el, îi puse mâna pe umăr și iar îi spuse ceva. Ofițerul nu-i răspunse dintr'odată.

Trecură astfel câteva clipe. Deodată, Natașa îi întoarse spatele lui Vasiliev și, ușor adusă din spate, porni încet, înapoi, spre ușa hotelului.

Vasiliev se repezi spre Natașa și o apucă de umăr. Bâcov o văzu ridicându-și mâna și plesnindu-l pe locotenent peste față cu toată puterea.

Vasiliev se aplecă, îngropându-și obrazul în palme.

Natașa trecu strada și dispăru după colț. Ofițerul intră grăbit în hotel, cu capul plecat, fără să-și ia mâinile de pe obraz. Bâcov nu se putea dumiri asupra celor întâmplate, atât de ciudat și de neînțeles părea totul: zâmbetul Natașei, spaima din privirea ei îndreptată asupra lui Vasiliev, palma răsunătoare, fuga locotenentului...

Bâcov ar fi vrut să coboare, s'o ajungă pe Natașa din urmă și s'o întrebe unde se ducea. Iși dădea însă seama că apariția lui neașteptată ar fi turburat-o. De altfel poate că nici n'ar fi vrut să stea de vorbă cu el în momentul acela.

„Trebue sau nu să-i povestesc lui Gleb despre cele întâmplate? Cred că ar trebui: Natașa este doar soția lui Gleb și el are dreptul să știe unde se duce și pentru ce pleacă la oraș. Dar, să-i vorbesc despre cele petrecute

adineaori, ar însemna să-l mâhnesc atât de mult, încât ar fi în stare de orice nebunie."

Se auzi o bătaie în uşă şi Vasiliev intră în camera lui Bâcov.

— Eşti gata? îl întrebă cu un glas egal şi liniştit, fără a-şi trăda turburarea, dar silindu-se să nu întoarcă spre aviator obrazul pe care mai ardea urma palmei primite.

— Sunt gata, răspunse înnăbuşit Bâcov, stăpânindu-şi cu greu enervarea.

— Plecăm imediat. Am pus să înhame.

— De obicei pregătirile mele nu durează.

Multă vreme Bâcov nu scoase niciun cuvânt. Dar locotenentul avea chef de vorbă, de parcă ar fi vrut să uite discuţia avută cu Nataşa. Incepu din nou să vorbească despre Pâlaev.

— Nu înţeleg un singur lucru, spuse Bâcov. Cum se alcătuesc detaşamentele mobile ale Uniunii Oraşelor? După câte ştiu, membrii lor nu sunt mobilizaţi, nu-i aşa?

— E simplu ca bună ziua, răspunse Vasiliev. De obicei se adună laolaltă câţiva oameni, care uneori nici nu se cunosc între ei, îşi fac rost de bani din donaţii sau plătesc singuri o cotizaţie, şi apoi se adresează Uniunii Oraşelor. Aceasta alcătueşte imediat un detaşament. Şi iacă aşa pornesc şi ei spre front să dea ajutor răniţilor.

— Dar în felul acesta se pot strecura pe front şi spioni!

— Se şi strecoară, răspunse liniştit Vasiliev.

Tăcu o clipă, apoi adăugă încet:

— Bismark spunea că în 1870 a câştigat războiul mulţumită spionilor. Serviciul de spionaj german n'a rămas inactiv nici în războiul actual. Am avut un caz, chiar aici în orăşelul acesta: un localnic a fost pe neaşteptate prins asupra unui act de spionaj. Avea o crescătorie de porumbei. Un cizmar de prin vecinătate îşi învăţase ucenicii să tragă cu praştia în porumbei; îi frigeau şi-i mâncau, în loc de prepeliţe, deşi nu prea se cade, porumbelul fiind socotit pasăre sfântă. Uneori, băieţii găseau sub aripa porumbelului câte un bileţel. L-au arătat odată unui ofiţer pe care-l cunoşteau. Ofiţerul s'a uitat la bileţel, s'a minunat şi l-a dus la Statul Major al Corpului de Armată. Şi ce crezi? S'a dovedit că porumbeii se întorceau la noi din spatele frontului german...

— Şi de mult s'a petrecut treaba asta ?

— Anul trecut. Dar ce să mai vorbim: sunt atâtea mijloace la care se recurge în timpul războiului. De exemplu, suntem şi noi nevoiţi să ne trimitem agenţii în spatele frontului german, spuse Vasiliev. Iată, dumneata ai o părere proastă despre Pâlaev, dar eu aş putea să-ţi dovedesc că e cu totul altfel decât crezi.

Ajunseră la unitate tocmai seara târziu. Tentenicov şi Pobedonoşţev nu se întorseseră încă dela oraş: nu avuseseră timp să încarce benzina. Aflând aceasta dela furierul unităţii, Vasiliev păru cam plictisit.

— Chiar adineaori a venit un curier special care a adus un ordin dela Statul Major al Corpului de Armată. Ni se cere să efectuăm mâine o recunoaştere aeriană şi să luăm fotografii. Va trebui să sbori mâine, împreună cu un observator, folosind ultimele noastre rezerve de benzină.

Bâcov era încântat că o să se sfârşească odată inactivitatea aceasta silită şi că va putea să sboare. Se duse îndată la culcare, iar în zori se înfiinţă la hangar.

Mecanicii scoaseră afară din hangar un „Nieuport“ elegant. Bâcov simţi din nou emoţia cunoscută; de fiecare dată când punea mâna pe manşă, i se părea că porneşte în primul său sbor. Ordonat şi metodic, se deprinsese de mult să-şi ia însemnări ori de câte ori executa un sbor. Din clipa când îşi făcuse primele însemnări trecuseră 6 ani. Câte oraşe, câte denumiri de avioane şi tipuri de motoare nu erau notate în carneţelul său de bord! Ceasuri întregi putea să-şi depene amintirile legate de fiecare din sborurile sale. Nenumărate erau întâmplările petrecute în aceşti 6 ani. Prin câte încercări nu-i fusese dat să treacă în acest răstimp!

Sborul din ziua aceea era al cincisutelea la număr. „De câte ori mi-o fi scris oare să mă ridic în văzduhuri?“ se întrebă în gând Bâcov în timp ce stătea cu mâna pe manşă, iar mecanicul cerea „contact“.

Prin faţa ochilor săi se perindară din nou aspecte ale sborurilor de altădată, prietenii mecanici, diferiţi patroni şi pasageri. Primele victorii obţinute la concursurile internaţionale, fotografiile lui din ziare, ţigările „Bâcov“ lansate de un negustor isteţ, anii frământaţi şi fără rost din viaţa lui astăzi apuşi pentru totdeauna...

Bâcov era unul dintre cei dintâi aviatori ruşi care adoptaseră pe atunci salutul simplu, îndrăgit apoi de toţi sburătorii: „Aterizaj bun!“

Ceruse întotdeauna foarte mult dela un aviator şi mai cu seamă dela sine însuşi; îi judeca cu asprime pe alţii pentru o atitudine greşită, dar şi faţă de sine era necruţător. Un aviator e singur în timpul sborului. De obicei e singur şi în lupta cu duşmanul. Şi aici nu-i destul să ai numai curaj, e neapărată nevoie să fii şi un om foarte cinstit şi convins... Cine poate să-ţi controleze spusele în cazul când lupta s'a desfăşurat deasupra poziţiilor inamicului? Aceasta înseamnă că oricât de amar ar fi adevărul, trebue să ai totuşi tăria de a-l spune.

Pe vremuri, un vechi aeronaut, ridicându-se în văzduh într'un balon, spusese: „Sunt singurul om pe întreaga întindere luminată de soare”.

Intr'adevăr, peste câteva momente, Bâcov va putea să spună acelaşi lucru şi despre el... Işi închipui pentru o clipă cerul, aşa cum îl va vedea pilotul viitorului sburând prin stratosferă. Cum o fi arătând cerul acolo? Auzise dela Rujiţchi că trebue să fie închis la culoare, ca o manta de marinar...

Câteva clipe avionul alergă pe câmp. Şi iată că din toate părţile îl cuprinde albastrul cerului, vântul îl izbeşte în faţă şi glasul mecanicului nu se mai aude.

Avionul e înarmat, poartă o armă care în văzduh e de temut: o mitralieră cu cinci sute de cartuşe pentru duşmanul aerian.

Grijile pământeşti, bucuriile şi tristeţile de adineaori sunt acum uitate, par a fi pierit pe veci. Bâcov îşi simte corpul contopit cu cel al avionului, ca şi cum toate comenzile, planurile, elicea, motorul ar fi devenit un fel de prelungire a propriului său trup.

Sburau la o înălţime de şapte sute de metri. Trebuiau să parcurgă o sută de kilometri pentru a culege informaţiile cerute de comandamentul corpului de armată aflat în sectorul cel mai de sud al frontului.

Sburau pe deasupra unei regiuni muntoase şi curând în faţa lui Bâcov se deschise măreaţa panoramă a Bucovinei, ţara unde cu sute de ani înainte descălecaseră cei dintâi locuitori ruşi. Munţii acoperiţi cu verdeaţă se avântau către cer. In spaţiile dintre ei apăreau nisipuri galbene, mlaştini

învăluite de neguri plutitoare, şerpuiau panglicile înguste ale îndepărtatelor râuri de munte, iar într'o parte se zărea faţa albastră a unui lac.

Avionul se îndrepta spre apus către graniţa Austriei; munţii deveneau tot mai înalţi; aparatul sbura acum la o înălţime de o mie de metri.

Sătuleţele păreau grinduri albe în mijlocul revărsării negre a dealurilor.

In unitatea lor se vorbea adesea despre Bucovina. Soldaţii cei bătrâni prinseseră drag de ea. Gleb îşi procurase de undeva o reproducere după străvechea stemă a Bucovinei: pe un fond auriu deschis, un cap mare de zimbru cu urechile pleoştite şi coarnele turtite în părţi. Vântul bătea acum din faţă, iar dincolo de grindurile albe trecea incet, prin faţa ochilor, Bucovina. Râurile de munte şerpuiau pe povârnişurile late ale munţilor asemenea unor vinişoare mai deschise ce apar pe o piatră. Cale de zeci de kilometri se întindeau pădurile de fag.

Bâcov se întoarse: observatorul se uita prin vizorul aparatului fotografic. Coborînd ceva mai jos, Bâcov zări deodată umbre negre care se mişcau pe şosea şi îşi dădu seama că inamicul concentrase aici rezervele. Observatorul se ridică în picioare şi-l împunse cu două degete pe aviator în spate.

Bateriile de artilerie ascunse în pădure trăgeau asupra avionului. Până la aerodrom mai aveau cel puţin o sută de kilometri, dar lui Bâcov nu-i venea încă să se întoarcă...

Dedesubtul lor apăru din nou patria cea verde a fagului. Drumurile erau ticsite de unităţile şi trenurile regimentare inamice. Dincolo de creasta munţilor străluceau năvalnice râuri, se zăreau acoperişurile caselor, fumegau conace pe malul iazurilor mici, care de sus păreau cioburi de oglindă spartă.

După ce avionul se opri, Bâcov sări jos din carlingă. Aviatorii, mecanicii, lucrătorii de prin ateliere veniră toţi să-l întâmpine. Tentenicov se ţinea de o parte, fumându-şi luleaua.

— In sfârşit! Gleb râdea de bucurie, alergând spre prietenul său. Ne era teamă că vi s'a întâmplat ceva...

— Să i se întâmple ceva praporşcicului Bâcov? zâmbi observatorul, un tânăr subofiţer cu faţa arsă de soare şi cu sprâncenele decolorate. E tare plăcut să sbori cu el: parcă te-ai da în leagăn.

Bâcov ar fi vrut să-i povestească lui Gleb despre sborul executat; îşi aminti însă scena surprinsă în ajun la intrarea în hotel, faţa speriată a Nataşei şi nu putu rosti nicio vorbă. Ii strânse doar cu tărie mâna lui Gleb, îl atrase spre el şi-l bătu drăgăstos pe umăr.

A doua zi, observatorul duse raportul la Statul Major al Corpului de Armată şi se întoarse seara la unitate, cu mulţumiri din partea şefului Statului Major pentru reuşitele relevări fotografice.

CAPITOLUL IV

In primăvara acelui an, armata a noua rusă se afla între graniţa românească şi un mic orăşel situat pe Nistru. O sută şaptezeci de mii de oameni apărau un front lung de nouăzeci de kilometri.

Armata a noua, care în 1915 fusese nevoită să se retragă din faţa

atacului forţelor germano-austriace, se refăcuse pe noile sale poziţii rămase aproape neschimbate timp de câteva luni.

Gleb Pobedonosţev vorbea adesea despre pierderea Galiţiei şi a Poloniei. Inţelesese acum părerea lui Bâcov în privinţa războiului şi era de acord cu acesta, iar Tentenicov ajunsese şi el la aceeaşi concluzie. Intr'adevăr, războiul era inevitabil pierdut dacă cei din fruntea comandamentului ţarist, care nu se pricepeau să conducă luptele, vor continua să piardă o bătălie după alta, fără să ia măsuri împotriva spionilor germani care înţesau toate unităţile armatei, dacă vor urma să aprovizioneze trupele cu muniţii, echipament şi pâine, tot atât de prost ca şi până acum. Bâcov îşi aduse aminte de cuvintele lui Nicolai: când soldaţii se vor fi săturat de înfrângeri, nicio putere din lume nu va izbuti să-i mai urnească la luptă. Şi atunci va începe revoluţia care va aduce pacea.

Bâcov vorbea şi prietenilor săi de apropierea revoluţiei, dar aceştia nu pătrundeau încă pe atunci adevăratul înţeles al cuvintelor sale.

Aveau un fel de presimţire a schimbărilor ce trebuiau să intervină în viaţa lor, dar contururile viitorului nu se desluşeau încă limpede, întocmai ca vârful unui munte îndepărtat, pierdut în negură. Dacă Bâcov vorbea însă cu atâta siguranţă de acel viitor, pe semne că vedea mai departe decât ei; şi astfel, prietenii stăteau şi discutau până noaptea târziu în cocioaba lor despre ziua de mâine atât de apropiată, dar în acelaşi timp atât de depărtată. Odată, Bâcov le spuse că poporul nu va mai lăsa arma din mână şi-i va da cea mai bună întrebuinţare.

— Trebue să fim tot timpul cât mai aproape de soldaţii noştri, spuse el, şi toţi ceilalţi îl încuviinţară. Se aflau acum împreună cu 170.000 de oameni în uniforme ostăşeşti pe meleagurile de pe care se deschideau drumurile spre Sudul Rusiei.

Zeci de mii de destine omeneşti, adunate în spaţiul acela dintr'un capriciu al războiului, erau supuse unui anumit regim. Armata îşi trăia propriul său fel de viaţă; îşi avea istoria ei, legendele ei, îşi avea eroii favoriţi, visul ei.

Işi făurise şi un grai al ei propriu. Deosebirile dintre diferitele dialecte regionale dispăreau repede: cei din Viatca nu mai râdeau de cei din Caluga, iar cântecele ucrainene le cunoşteau tot atât de bine şi cei din Iaroslavl, ca şi cei din Vladimir. Frăţia de arme devenise mai trainică, mai de nesdruncinat decât frăţia de sânge; legăturile dintre oameni se clădeau într'un chip deosebit, pe temelii noi, iar felul de viaţă de fiecare zi era pretutindeni acelaşi până şi pe poziţiile cele mai înaintate, oriunde omul ocupa o întindere de pământ, fie numai şi pentru o zi-două.

Unităţile de aviaţie îşi trăiau viaţa lor izolată şi aviatorii ştiau prea puţin despre proiectele comandamentului. Intre timp, pe frontul de Sud-Vest aveau loc evenimente importante.

Comandamentul armatei a noua intenţiona să intre în Bucovina, de unde se deschidea drumul spre inima Imperiului Austriac, alcătuit numai din petice.

Dela o vreme, aviatorii începuseră să creadă că armata se pregătea pentru operaţii vaste şi hotărîtoare, deşi nimeni nu bănuia încă adevăratele lor proporţii.

Erau trimişi în misiune din ce în ce mai des. Aviatorul care se întorcea dintr'un sbor nu se grăbea să plece de pe aerodrom îndată după aterizare: il preocupa soarta prietenilor săi. Cel mai mult se frământa Bâcov; i se

părea că îndrăzneala lui Gleb sau vitejia nebunească a lui Tentenicov ar putea să le pricinuiască tot felul de neplăceri în timpul sborurilor. Niciunul nu prea ştia să recurgă la vicleşuguri, iar fără ele lupta e mai grea.

— Ai sbura mai bine dacă n'ai fi chiar atât de îndrăzneţ, îi spunea Bâcov lui Tentenicov. Drept răspuns, viteazul de pe Volga se mulţumea numai să zâmbească. Inainte de a veni la aterizaj, Tentenicov nu putea să nu facă vreo năzbâtie. Cel mai mult îi plăcea să facă pe măscăriciul, arătând cum sboară un aviator fricos şi fără experienţă.

— Stai puţin, îi spunea el lui Bâcov. Când s'o sfârşi războiul o să pornesc neapărat să colind oraşele cu circul meu aerian... Tare nostim o să fie!

— O să fie şi mai nostim când o să te faci praf şi o să-ţi adune lumea oasele de pe jos, îi răspundea Bâcov supărat.

Tentenicov se simţea jignit şi pleca, iar Gleb era nevoit să-şi împace prietenii.

— Ciudat om mai eşti tu, Petca, spunea Tentenicov, împăcându-se cu prietenul său îndărătnic. Am şi eu zodia mea, cum ziceau bătrânii. Nu trebue să-mi duci grija; doar şi la şcoala de pilotaj am sburat prima dată singur, fără instructor...

Se împăcau, beau împreună ceai cu pesmeţi, şi viaţa de toate zilele a unităţii îşi depăna mai departe firul...

Presimţirea unor apropiate prefaceri îşi făcuse loc în sufletul fiecăruia. Pe drumuri de sat şi pe şosele treceau nesfârşite trenuri regimentare, unităţile de artilerie se mutau pe poziţii noi; se spunea chiar că şi unitatea lor va fi mutată mai aproape de linia întâia.

Intr'o bună zi sosi la unitate Pâlaev. Călătorea într'un turism, de data aceasta în tovărăşia Mariei Afanasievna, infirmiera pe care Bâcov o văzuse la detaşamentul sanitar al lui Pâlaev.

Musafirii zăboviră până târziu în cocioaba lui Vasiliev. După ce se aprinseră luminile în ateliere şi hangare, porniră să se plimbe pe câmp. Vasiliev discuta aprins cu Maria Afanasievna pe care o ţinea de braţ, iar Pâlaev mergea în urma lor cu paşi mărunţei şi şovăitori, rămânând parcă înadins în urmă ca şi cum n'ar fi vrut să audă despre ce vorbeau.

Seara plecă numai şoferul; ceilalţi rămaseră să doarmă la Vasiliev.

Venind dis-de-dimineaţă la hangar, Bâcov îl zări pe locotenent plimbându-se încet pe câmp.

— Astăzi o să sbor cu Pâlaev, spuse Vasiliev. Mi s'a făcut dor de înălţimi.

Bâcov se arătă mirat:

— La ora asta?

— N'am încotro, aşa mi se cere.

Aruncând o privire înapoi, Bâcov îl văzu pe Pâlaev care moţăia aşezat pe nişte bârne. Era galben-cenuşiu la faţă de parcă s'ar fi chinuit toată noaptea cu o durere de măsele. Stătea chircit într'o poziţie neprielnică şi-şi netezea mustaţa pleoştită.

După plecarea lui Vasiliev, aviatorii îşi regăsiră buna dispoziţie şi Tentenicov se apucă să-i povestească lui Bâcov despre neînţelegerile dintre el şi locotenent. Deşi explicaţiile lui erau mult prea lungi şi încurcate, Bâcov pricepu totuşi că locotenentul era furios, pentrucă omul acesta simplu şi cu puţină ştiinţă de carte, dar sigur pe el şi îndrăzneţ, deprins de tânăr cu lupta aprigă pentru existenţă, devenise un aviator celebru. Cu Tentenicov

nu puteai să ajungi la niciun rezultat dacă-i vorbeai răstit sau căutai să te impui ca şef. Ştia să-şi apere drepturile, iar Vasiliev le cerea subalternilor săi să-i răspundă cuviincios şi să-l linguşească.

„Pe Gleb nu-l poate suferi din pricina Nataşei, se gândi Bâcov, pe Tentenicov pentru că e un fost soldat, iar pe mine mă rabdă numai pentrucă am un renume şi mulţi prieteni în rândurile aviatorilor. Nu vrea să-şi facă duşmani."

Simţea în acelaşi timp cum creşte în el un sentiment de duşmănie faţă de Vasiliev: locotenentul era unul dintre acei indivizi care stricau buna dispoziţie a oamenilor din jur. Părea că provoacă pretutindeni o atmosferă de ostilitate; se pricepea să strice cu o observaţie ironică sau răutăcioasă chiar şi cea mai bună dispoziţie a subalternilor săi. Câtă vreme se afla în unitate, atât aviatorii cât şi mecanicii nu se simţeau în largul lor, se certau pentru orice fleac, puneau la inimă până şi cele mai mărunte supărări. Dar îndată ce Vasiliev pleca, toată lumea se înveselea, munca mergea mai cu spor, iar raporturile dintre oameni se îmbunătăţeau.

...Vasiliev se întoarse din misiune tocmai a doua zi, singur, fără Pâlaev. Trimise îndată pe furierul unităţii după Bâcov.

— Mâine, plecaţi în recunoaştere. Sburaţi în formaţie de doi. Iţi alegi singur perechea. Cât despre sborul meu... Ce să mai vorbim, un sbor ca acesta face cât o sută, adăugă Vasiliev cu tâlc.

Gleb se oferi să sboare pe cel de al doilea avion.

Tentenicov se supără.

— Poate că aş fi vrut şi eu să sbor cu tine, îl mustră el pe Bâcov. Gleb putea să nu se bage...

A doua zi de dimineaţă Bâcov şi Gleb începură să se pregătească de sbor. Veni şi Tentenicov cu ei pe aerodrom. Stătea şi ofta cu un aer stânjenit: era tare supărat că nu el, ci Pobedonoşţev va sbura cu Bâcov.

Bâcov decolă cel dintâi. In urma lui se ridică avionul lui Gleb.

Aparatele sburau alături. Uitându-se cu coada ochiului, Gleb vedea aproape de tot monoplanul greoi al lui Bâcov.

La început, Gleb era preocupat de sbor şi nu urmărea deloc ceea ce se petrecea jos, pe pământ.

Vântul abătea avionul spre stânga.

Gleb aruncă o privire în jos. Munţii fumegau ca nişte vulcani gata să erupă dintr'o clipă într'alta. Se simţi uşor şi vesel, ştiind că dedesubtul lui se şi vede Bucovina.

Sburau pe deasupra locurilor unde se desfăşuraseră de curând luptele. Acum, drumurile şi văile erau pustii.

De fapt, Gleb se înşelase: uitându-se mai atent, văzu umbre alunecând pe drumurile înguste. Ii părea rău că nu putea să privească şi el prin binoclu ca observatorul aşezat în spatele lui.

Umbrele se mişcau încet: unităţile inamice se îndreptau spre răsărit...

Pe când treceau deasupra dealurilor verzi, inamicul deschise focul împotriva avioanelor. Aviatorii se aflau la o înălţime de o mie cinci sute de metri.

Se lăsară mai jos. Exploziile şrapnelelor nu se mai vedeau. Privind de sus dealurile înverzite, Gleb se uită din nou spre avionul lui Bâcov. Cel care sbura astăzi alături de el era prietenul său cel mai bun, şi Pobedonoşţev nu uita niciodată această prietenie. Oricât de mari ar fi fost încercările ce-i

mai aşteptau, vieţile lor erau trainic legate una de alta şi numai moartea i-ar fi putut despărţi.

Treceau în sbor pe deasupra unui ţinut muntos şi verde, deasupra unor stânci cafenii, deasupra dealurilor înverzite care luau formele cele mai ciudate. Gleb îşi dădea seama că fără să vrea caută mereu comparaţii : un munte semăna cu o cocoaşă de cămilă şi, într'adevăr, stătea gheboşat deasupra văii, de parcă ar fi fost gata să se prăbuşească. Lacul pitit în apropiere părea rotund ca o roată — încă puţin şi va porni şi el de-a-rostogolul în urma avionului...

Observatorul îi întinse lui Gleb un bileţel. Hârtia îi alunecă pe genunchi. „Jos, artileria inamicului", citi Gleb.

Avionul lui Bâcov sbura acum în faţa sa.

Curând, de după lacul ce părea o undă mişcătoare, se zări o umbră lunguiaţă. Gleb desluşi un orăşel frumos, care se risipea pe coastele line ale dealurilor.

Cernăuţi...

Cerul înflori din nou în urma exploziilor multicolore ale şrapnelelor.

Avioanele descriseră un cerc deasupra oraşului şi se întoarseră, urmându-şi vechiul traseu.

Sburau repede, şi în mintea lui Gleb răsăriră cuvintele unui constructor rus, spuse încă înainte de război : „Daţi-i avionului viteză şi vom face să sboare prin văzduh adevărate vagoane".

„Facem parte dintr'o generaţie despre care se va vorbi cu invidie peste vreo trei sute de ani, se gândea Gleb. Am contribuit oarecum la crearea noii tehnici... Nu demult avionul nu era decât un vis, şi oamenii alergau să se uite la un sbor ca la cine ştie ce minune. Pe când acum, nicio operaţiune militară mai de seamă nu se mai poate face fără o recunoaştere aeriană. Pe vremea lui Petru cel Mare a luat naştere flota cea nouă... Poate că şi avioanele noastre vor fi păstrate mai târziu cu sfinţenie, aşa cum păstrăm noi acum vechea navă a lui Petru..."

Se gândea la lupta ce-l aştepta, la prietenii şi la duşmanii săi ; numai la Nataşa căuta să nu se gândească de parcă s'ar fi temut ca amintirea ei să nu-l facă să scape din mâini comenzile. Durerea ascuţită de a fi pierdut-o îl chinuia din nou, stăruitoare ca mireasma amară de pelin, ce părea să ajungă până la el din îndepărtatele câmpii ale Rusiei.

Deodată, la vreo patru sute de metri, zări un avion inamic. Aruncă o privire în partea cealaltă. In faţa lui sburau alte două avioane.

Ei bine, misiunea de azi va fi încununată de o luptă... Observatorul îi aruncă un bileţel : „Nemţii".

In primele zile ale războiului, aviatorii nu ştiau încă nimic despre o luptă aeriană. Când două avioane ale armatelor combatante se întâlneau în văzduh, fiecare pornea în altă parte : înarmaţi numai cu carabine, oamenii nu se puteau lupta în aer. Ceva mai târziu, avioanele fură înzestrate cu armament nou şi luptele aeriene deveniră un lucru frecvent.

Gleb strânse tare manşa. Motorul urui mânios. Pământul trecea în sbor dedesubtul lor, pestriţ ca o plapomă cusută din petice multicolore.

Avionul lui Bâcov lua înălţime ; „Nieuport"-ul lui Gleb porni deasemenea să urce mai sus. Avioanele germane mai descriau încă o curbă, când ruşii se şi avântaseră deasupra lor.

„Dacă nu-l dobor, mă doboară el..." îşi aduse aminte Gleb de cuvintele prietenului său, şi-şi redresă aparatul.

Aproape în acelaşi timp cu Bâcov, ochi în cel mai mare dintre cele trei avioane care sburau mai jos, apoi începu să coboare în picaj asupra inamicului în care trăsese mai înainte.

„Dacă o ia în sus, se gândi Gleb, ne izbim unul de altul şi pierim amândoi".

Se mai scurseră câteva clipe lungi ca anii. Gleb se afla acum chiar deasupra „Albatrosului".

„Albatrosul" se aplecă pe o aripă. Timp de o secundă, scurtă, dar în acelaşi timp infinit de lungă, rămase nemişcat în văzduh de parcă l-ar fi susţinut un curent nevăzut de aer, apoi deodată începu să cadă.

Un viraj spre stânga şi avionul lui Gleb dădu să pornească la atac împotriva celui de al doilea avion german. Dar cerul era pustiu şi numai aparatul tovarăşului său mai sbura alături de el.

...Gleb coborî din carlingă. Bâcov, care aterizase înainte, veni în fugă spre el, îl strânse în braţe şi-i zâmbi.

— Mi se învârtesc toate pe dinaintea ochilor. Nu pot să-mi vin în fire... L-am turtit pe neamţ cu picajul meu fără sfârşit...

— Au fost doborîte două avioane, spuse observatorul, iar cel de al treilea a luat-o la sănătoasa.

Tentenicov îşi primii prietenii cu gândurile aiurea. Bâcov pricepu îndată că voinicul de pe Volga era îngrijorat. (Frământarea lui Tentenicov se datora faptului că Nataşa se afla în cocioaba aviatorilor, unde-şi aştepta bărbatul). Tentenicov voia să-şi pregătească sufleteşte prietenii pentru întâlnirea cu Nataşa. Incepu cu Bâcov.

Strângându-şi prietenul în braţe cu atâta putere, încât acesta fu cât pe-aci să se supere, Tentenicov îi şopti la ureche:

— Vezi de mai zăboveşte puţin primprejur. Trebue să stau de vorbă cu Gleb.

Bâcov rămase mirat, dar Tentenicov se depărtă şi-l luă pe Gleb de braţ.

In ziua aceea, pe la amiază, Tentenicov văzuse o femeie venind încet pe cărare, spre aerodrom. I se părea că o cunoştea, dar nu-şi dăduse seama numaidecât că era Nataşa.

Faţa ei avea un aer aspru şi grav. Purta o basma neagră care-i acoperea sprâncenele, îmbătrânind-o foarte mult.

Tentenicov se ridică de jos şi porni în întâmpinarea soţiei prietenului său.

— Ai venit la Gleb? o întrebă el, strângând mâna caldă a Nataşei. Ai nimerit cam prost: au plecat în misiune acum vreo două ore.

— Cine a plecat? întrebă ea cu spaimă. Avea o privire fixă care te înfiora. Tentenicov o pofti în cocioabă.

Nataşa nu-şi luă mâna dintr'a lui. Intrebă din nou.

— Cu cine a plecat?

— Cu Bâcov.

Răsuflă uşurată.

— Dacă e cu Bâcov, sunt liniştită.

„Ai fi fost şi mai liniştită, dacă nu te-ai fi încurcat cu Vasiliev", fu cât p'aci să-i spună Tentenicov. Ii văzu însă buzele uscate care tremurau, umerii căzuţi, faţa palidă şi trasă, şi tăcu.

— Nu te simţi bine? o întrebă el.

— Nu-i nimic... Te rog numai un singur lucru: lasă-mă câteva clipe singură.

Tentenicov clătină din cap, ieşi din odaie şi se întoarse peste o jumătate de ceas.

Cu spinarea gârbovită, Nataşa şedea pe un taburet şi-şi ştergea lacrimile cu o batistă. Incepu să-l întrebe pe Tentenicov ce fel de viaţă ducea Gleb, dacă fuma, cum se hrănea, dacă avea ciorapii cârpiţi. Aceste întrebări, făţarnice după părerea lui Tentenicov, îl supărară într'atât, încât nu se mai putu stăpâni şi-i spuse:

— Ar fi timpul să te mai gândeşti şi la altceva în afară de ciorapii vechi ai lui Gleb.

— Sunt vinovată şi o ştiu, îi răspunse ea simplu.

Vreme de un ceas şi jumătate nu-şi mai adresară niciun cuvânt. Apoi Tentenicov, pe care această tăcere îl apăsa, ieşi din cocioabă, spunându-i Nataşei că avea treabă; în realitate îi venea greu să mai stea în aceeaşi încăpere cu dânsa. Tăcerea ei îi părea o mustrare pentru vorbele-i brutale şi neplăcute.

Se plimbă îndelung pe aerodrom, furios pe Nataşa pe care o socotea o zănatecă, pe Gleb pe care-l învinuia de lipsă de caracter, pe Vasiliev căruia nu putea să-i ierte nimic. Din întâmplare, tocmai atunci îi ieşi în cale locotenentul, care se întorcea din pădure cu Maria Afanasievna.

— De ce eşti atât de posomorît, amice? întrebă batjocoritor locotenentul, fixându-l pe Tentenicov cu ochii săi frumoşi şi obraznici.

— Eu unul n'am de ce să fiu posomorît. Cât despre Pobedonoşţev, i-a sosit nevasta, îi răspunse cu răutate Tentenicov. Ai înţeles?

Vasiliev grăbi pasul spre cocioaba sa, împreună cu tânăra care-l însoţea, de parcă s'ar fi temut să nu fie urmărit, şi nu mai ieşi din casă toată ziua...

...Aflând toate acestea dela Tentenicov, Bâcov se întristă: ştia că pentru Gleb întâlnirea aceasta va fi o grea încercare.

Căută să facă o legătură între sosirea neaşteptată a Nataşei şi întâmplarea al cărei martor fusese în oraş. Nu putea pricepe motivul care o îndemnase pe Nataşa să vină la soţul ei.

Pe când cei doi prieteni se plimbau în tăcere pe câmp, Nataşa şi Gleb stăteau la fereastră, în zăduful cocioabei. Punându-şi mâna mare pe umărul soţiei sale, Gleb o întrebă încet:

— Iţi mai aduci aminte de ziua când am venit la tine, atunci când s'a împuşcat fratele meu?

— Am trecut atunci prin clipe grele, îi răspunse Nataşa. Cum aş putea să uit?!

— Apoi a venit Lena...

— Câtă durere e în jurul nostru, oftă Nataşa. Lena mi-a scris de curând: mă întreba ce mai faci. Ce puteam să-i răspund?

— Ştiam că o să vii...

Se ridică de pe scaun şi începu să se plimbe încet prin încăpere. In încăperea scundă şi strâmtă, trupul lui mare părea uriaş. Nataşa se uita la Gleb cu acelaşi zâmbet plin de suferinţă cu care îl întâmpinase pe Tentenicov.

— Cum ai ajuns aici?

— M'au luat soldaţii în căruţă.

Nataşa se apropie de soţul ei şi, luându-i mâna, o duse la fruntea ei fierbinte.

— Ştii cum se întâmplă uneori în viaţă... Omul nu-i doar totdeauna stăpân pe sentimentele lui. Câteodată mi se pare, nu ştiu de ce, că nici nu face să vorbim despre ce a fost: nu se poate povesti totul, iar de înţeles este şi mai greu...

— Nu, eu te înţeleg, dar astăzi pur şi simplu nu vreau să mă gândesc la lucruri penibile... Mai ţii minte cum ne-am dat odată întâlnire la un bal mascat? Era prin 1913...

— La Moscova?

— Nu, la Petrograd. Mi se pare că la bursa Calaşnicov. Abia mă întorsesem dintr'un turneu prin provincie. Tu nu erai acasă: zăboviseşi la atelier...

— Ah, da! Mi-aduc aminte! exclamă bucuroasă Nataşa. Mi-ai telefonat şi ai spus că nu poţi intra în casă: servitoarea plecase, luând cheile cu ea.

— Pe urmă ne-am înţeles să te duci direct dela atelier la o prăvălie unde se închiriază costume, să-ţi alegi unul după placul tău şi să vii la bal, unde o să fiu şi eu, tot mascat. Trebuia să ne căutăm unul pe altul şi, dacă nu ne recunoaştem, să ne întâlnim la miezul nopţii lângă orchestră, în partea din stânga, dincolo de culoar.

— Şi ne-am recunoscut îndată, spuse Nataşa, plină de bucurie. Te-am recunoscut după picioarele tale lungi şi după felul tău de a umbla, puţin cocoşat... Da, da, zâmbi ea, după felul tău de a umbla cocoşat...

Izbucni din nou în râs

— Dacă nu mă alungă camarazii tăi, rămân peste noapte la voi, spuse Nataşa.

— O să aranjăm neapărat. Vorbesc îndată cu băieţii...

Ieşi în fugă din odaie ca să-şi cheme prietenii şi se miră văzând că aceştia se plimbau în tăcere, în apropiere de cocioaba lor.

— De ce nu intraţi? îi întrebă el pe Bâcov şi pe Tentenicov. Vă aşteptam de mult. Unde-mi tot umblaţi, zău aşa...

Aviatorii fură surprinşi de veselia lui Gleb şi de zâmbetul calm şi senin al Nataşei.

— Am stat aici să ne depănăm amintirile, spuse Gleb. Şi într'atât ne-am lăsat furaţi de ele, încât am uitat de toate, chiar şi de război.

— In lupta de azi, Gleb s'a purtat ca un viteaz, spuse Bâcov.

— Serios? întrebă Nataşa. Nu mi-a pomenit niciun cuvânt despre luptă...

— Şi ce victorie am dobândit amândoi! Am doborît două avioane germane.

— Şi n'a spus nimic, e tare modest!...

— Se vede că nu-i ardea de povestit, observă muşcător Tentenicov.

In odaie intră ordonanţa, aducând un samovar în clocot, puse paharele şi pesmeţii pe masă şi ieşi precum venise, fără a scoate vreun cuvânt.

— Natalia Vasilievna o să doarmă la noi. E prea târziu să se mai întoarcă în seara asta la spital.

— Piotr şi cu mine o să ne instalăm peste noapte în cancelarie, spuse Tentenicov.

— Dorm şi eu cu voi, le zise Gleb, spre marea mirare a prietenilor săi.

Işi dădură amândoi seama că împăcarea nu avusese loc. Niciunul însă nu

putea pricepe de ce Nataşa se uita cu atâta bucurie la soţul ei, sorbindu-i fiecare cuvânt.

— Voiam să vă anunţ o noutate, îngăimă Gleb. Apoi adăugă încet, încreţindu-şi fruntea înaltă. Nataşa şi cu mine ne vom despărţi după război.

Nataşa tăcea. Tentenicov însă izbucni deodată:

— Dacă mă lăsaţi şi pe mine să spun o vorbă, apoi trebue să ştiţi că nu mai pricep nimic... Câtă vreme v'aţi certat, aţi rămas soţ şi soţie, iar acum, abia v'aţi împăcat — şi poftim...

— Nu te priveşte, îi curmă vorba Bâcov, alarmat. E treaba lor, facă ce-or şti. Nu trebue să intervină nimeni. Nu-i deloc nimerit să te amesteci între ei, fie ca vrei să-i împaci, fie că vrei să bagi vreo zâzanie. O să se descurce şi singuri...

— Nu înţeleg, repeta Tentenicov cu încăpăţânare. De altfel n'am fost eu acela care a început discuţia...

— E foarte limpede, răspunse Gleb. Dacă doi oameni, în afară de dragoste, au mai fost legaţi între ei şi printr'o prietenie, aceasta rămâne; rămân amintirile comune, toate cele trăite şi gândite împreună.

— Iartă-mă, dar astea-s lucruri prea subtile pentru mine... Trebue sa luăm viaţa mai simplu. Ai doborît azi un neamţ? Chiar aşa! Putea şi el să te doboare? Desigur! Asta înseamnă că-ţi rişti viaţa în fiecare clipă. Şi dacă e aşa...

— Vrei să spui că astăzi, în timp ce veneam încoace, Gleb îşi risca viaţa? întrebă Nataşa. Cu alte cuvinte, ar fi putut să moară şi să nu-l mai fi văzut niciodată?

— Dar ce, n'o ştiai? o întrebă brutal Tentenicov. La vârsta dumitale ai fi putut să ştii mai multe lucruri şi să te porţi mai înţelept...

— Astâmpără-te, Cuzma, îl rugă Gleb. Dar voinicul de pe Volga părea să-şi fi pierdut cu totul capul:

— Nu ştii ce-i aia viaţă, asta-i... ţi-e frică de o vorbă mai aspră. Şi când te gândeşti unde te afli! Pe front!

— Ar fi putut să moară? mai întrebă odată Nataşa, apoi îi luă mâna lui Gleb şi i-o sărută.

— Nu ştiu să mă port cu femeile, oftă amărît Tentenicov. Imi scapă totdeauna câte o vorbă nepotrivită.

Cât timp Nataşa rămase la unitate, Vasiliev se prefăcu bolnav şi nu ieşi din casă. Maria Afanasievna se ducea singură la plimbare şi se uita cu teamă spre casa unde locuiau aviatorii. Vasiliev îi povestise atâtea despre Tentenicov, încât n'ar fi vrut să dea ochii cu omul acesta gâlcevitor şi năbădăios, căruia, după cum spunea Vasiliev, nu-i era frică nici de dumnezeu, nici de diavol, iar când se îmbăta, era în stare să se ia şi la bătaie...

După ce o petrecură pe Nataşa, Gleb şi Bâcov se întoarseră pe jos la aerodrom. Scoţându-şi şapca şi netezindu-şi cu mâna părul blond şi tăiat scurt, Gleb începu din nou să-i vorbească prietenului său despre întâlnirea cu soţia sa.

— Am ştiut dela început că o să se întoarcă la mine. Vezi, cu cât mă gândeam mai mult la ea, cu atât creştea în mine această certitudine. Când doi oameni s'au deprins unul cu altul, se înţeleg aproape fără cuvinte. Aseară, îndată ce am văzut-o pe Nataşa, am şi reluat cu ea convorbirea întreruptă acum o jumătate de an, în ziua când l-a întâlnit pentru prima oară pe Vasiliev...

— Tentenicov mi-a spus că arăta îngrozitor de prost când a venit.

— I-a fost tare greu...
— Când o să te mai duci pe la ea?
— N'ai înțeles absolut nimic, spuse turburat Gleb. N'am pentru ce să mă mai duc la ea.
— Dar ați rămas soț și soție?...
— Cu asta s'a sfârșit. In schimb, suntem și mai buni prieteni ca înainte.
— Numai prieteni?
— Da, da, numai prieteni. Mi-a povestit totul despre legătura ei cu Vasiliev...
— A jignit-o cu ceva, spuse Bâcov, aducându-și aminte de scena la care fusese martor cu câteva zile înainte.
— Mi-a vorbit și despre asta... Să știi, acum când mi-am lichidat chestiunile personale, mă simt mult mai bine, mai voios și mai liber...
— Nu zi vorbă mare, că se mai întorc lucrurile și altfel...
— Nu, pentru nimic în lume, rosti emoționat Gleb. Ințelegi, între noi nu există numai omul acela străin. E ceva mult mai complicat. Nu știu dacă ai simțit că războiul acesta distruge pe oameni nu numai fizicește, dar și sufletește... Așa s'a întâmplat și cu Natașa: s'a rupt ceva în sufletul ei. N'a avut destulă putere în ea. Zi de zi a văzut răniți, a auzit gemetele muribunzilor și a simțit în jurul ei durerea omenească. Ce-i rămânea de făcut? Să condamne viața de astăzi cu toată minciuna ei sau să închidă ochii. N'a avut destulă putere ca să condamne, iar întâlnirea cu Vasiliev a ajutat-o să închidă ochii — chiar așa, să închidă ochii. Acum a început să judece altfel, iar Vasiliev a devenit pentru ea un dușman. I-a descifrat sufletul fals, meschin. Și acum toate lucrurile care ne-au legat odinioară i se par de cel mai mare preț în viață.
— Complicat mecanism! oftă Bâcov. Eu unul nu pot pricepe așa ceva. Aș putea iubi doar o singură dată în viață. Nu există nimic mai frumos decât o dragoste curată care să țină până la bătrânețe, până la moarte... Să pornești mână 'n mână și să mergi astfel până la sfârșit...
— N'o să ne mai putem întoarce la cele ce au fost. Dar prietenia va rămâne. Căci, fără doar și poate, între noi doi a fost o mare prietenie, exclamă Gleb. Apoi începu din nou să vorbească despre Natașa. S'a abătut din drumul drept. Rătăcirea vine peste om pe neașteptate; e destul să te poticnești odată și gata, ți-ai stricat viața. Știam că Natașa o s'o rupă cu el: e atât de murdar, are în el ceva animalic, ceva trivial. Nu-i așa că după ce dai mâna cu el, îți vine să te speli pe mâini?
— Și cum te simți după cele de ieri? întrebă Bâcov, vrând să schimbe vorba.
Ridică mâna, arătând cerul. Gleb își aținti privirea ochilor micșorați spre slăvile curate, azurii, care se bolteau sus, pe deasupra lăstărișului și a dealurilor.
— Am fost ieri de o sută de ori la un pas de moarte.
— Și o să mai fim de multe ori, răspunse Bâcov. Iată, noi trei ne-am împrietenit și de atunci suntem nedespărțiți — tu, Tentenicov și cu mine. Trebue însă să avem curajul necesar și să privim adevărul în față: odată și odată unul dintre noi va trebui să se prăbușească.
— Caut să nu mă gândesc la despărțire.
— Să-ți spun ceva: oricât de multă experiență aș avea, oricât de departe au rămas anii de învățătură, totuși, de fiecare dată când sbor pe un

aparat de tip nou, mă simt ca un om care pentru prima oară în viață a pus mâna pe manșă.

— E bine să te simți așa. Cu cât e mai puternică sensația de noutate, cu atât mai bun e aviatorul. Cât de tinerească este emoția pe care o încerci când te înalți în văzduh! Uneori ți se pare că alcătuești împreună cu aparatul o singură ființă plină de putere.

— Ai dreptate. Și dacă peste mulți ani, cineva va spune despre noi că am fost nefericiți, nu-l va crede nimeni. Noi am cunoscut fericirea chiar și în clipele cele mai grele. Câtă bucurie te cuprinde în timpul sborului, când îți dai seama că stăpânești spațiul! Și afară de asta, știi, mi se pare că n'o să mai treacă mult și toată viața se va schimba...

Secretarul unității — un om puhav, cu mustața pleoștită și ochii obosiți și stinși — se apropie de aviatori, spunându-le că încă de alaltăieri venise o scrisoare pe numele lui Bâcov, care nu-i fusese înmânată din neglijența furierului.

— Vă rog să mă iertați, adăugă el, la drept vorbind nu-i prima dată când i se întâmplă furierului...

Ii înmână lui Bâcov scrisoarea, salută din cap și plecă.

— O fi dela tata, spuse Bâcov, desfăcând plicul gros. Un singur lucru mă miră: adresa e scrisă de altă mână...

După ce citi scrisoarea, se duse îndată la Vasiliev și-i ceru o învoire de două zile pentru a merge în oraș.

— Vrei să te mai odihnești puțin? îl întrebă ironic locotenentul. Ei bine, n'am nimic împotrivă. Vezi numai să nu te îmbeți pe acolo...

— Nu beau, răspunse sec Bâcov, în orice caz, nu mă îmbăt...

— Nu te supăra, spuse împăciuitor Vasiliev, încrucișându-și brațele pe piept ca Napoleon. Totul e să nu am scandaluri. Restul nu mă interesează.

CAPITOLUL V

De când cu greva dela fabrica lui Ștetinin, Bâcov și Nicolai Grigoriev nu se mai întâlneau din întâmplare, ca pe vremuri. Venind la Petrograd cu puțin înainte de războî, Bâcov se duse să-și caute prietenul. Nicolai nu mai lucra pe atunci la fabrica lui Ștetinin, astfel încât Bâcov avu de furcă, depănând una după alta ca de pe un ghem de sfoară, diferitele adrese, până când îl găsi pe Nicolai într'o căsuță de lemn dincolo de bariera Nevscaia.

Ajungând dis-de-dimineață în strada Palevschi, Bâcov rămase mult timp nehotărît înainte de a bate la ușa apartamentului indicat de un mecanic care lucrase la fabrică împreună cu Nicolai. In grabă, uitase să-l întrebe pe mecanic dacă Nicolai locuește aici sub numele lui vechi, și acum nu știa ce să facă. Se temea ca nu cumva, întrebând de polonezul ace'a sub al cărui nume se ascundea pe vremuri, Nicolai, să nu-și bage prietenul în vreo belea! Proprietarul casei ar fi putut să cadă la bănuială, auzind din gura lui Bâcov numele cel vechi al acestuia...

Nu-i rămânea decât să aștepte în stradă, pândind momentul când Nicolai va ieși din casă. Din fericire, chiar peste drum, firma birtului „Trandafirul din Alpi” îmbia trecătorii să intre. Bâcov se hotărî să-și aștepte prietenul așezat la o masă, întrucât faptul că se plimba pe stradă ar fi putut să indice unui agent mai deștept urma lui Nicolai Grigoriev...

La ora aceasta timpurie nu era încă nimeni la birt. Chiar şi chelnerul, după ce destupă o sticlă de Porto, se retrase într'o odăiţă din dosul tejghelii. Bâcov stătea la o măsuţă aşezată lângă fereastră şi nu-şi lua ochii dela uşa galbenă a căsuţei care se afla peste drum de partea cealaltă a străzii. Fu nevoit să aştepte multă vreme. Din casă ieşi o femeie cu o coşniţă de piaţă; în urma ei o sbughi pe uşă, săltând din mers, un băieţel în uniformă de licean; o fată cu o fundă albastră în păr scoase un căruţ de copil, dar Nicolai tot nu se arăta. Bâcov era cât p'aci să renunţe, când deodată, îl zări trecând strada. Nervii lui Bâcov erau atât de încordaţi, încât pierduse momentul în care Nicolai ieşise din casă.

Işi plăti în grabă consumaţia şi porni cu paşi grăbiţi în urma prietenului său. Acesta însă mergea tot atât de repede şi Bâcov nu reuşi să-l ajungă decât la staţia trenuleţului care mergea în direcţia pieţii Znamenscaia.

Din ziua aceea şi până la plecarea lui Bâcov, nu se mai despărţiră. Petrecură împreună şi primele zile ale războiului. Aviatorul se duse la meetingul dela fabrica la care Nicolai ţinu o cuvântare împotriva războiului; luă parte împreună cu muncitorii la o manifestaţie împotriva măcelului deslănţuit şi împărţi chiar el, la fabrica lui Ştetinin, manifestele tipărite de bolşevicii din Petrograd.

In ajunul plecării sale la Moscova, Bâcov se înţelese cu Nicolai să se întâlnească la Lesnoi.

Plimbându-se pe o alee umbroasă a parcului, Bâcov îi vorbi prietenului său de telegrama pe care o primise tocmai atunci: se forma un detaşament din aviatorii fabricii, care urma să plece pe front, şi Bâcov trebuia să se prezinte cât mai neîntârziat.

— Ce să mai fac acum? întreba emoţionat Bâcov. Fără tine nu sunt în stare să găsesc soluţia cea bună. Sunt de acord cu tine: numai un şovinist poate să se bucure de acest război care nu va aduce foloase decât moşierilor şi capitaliştilor. Noi amândoi cunoaştem felul de a gândi al muncitorilor din Petrograd. Cei din fabrici şi uzine sunt împotriva războiului, numai membrii sutelor negre, social-revoluţionarii şi menşevicii de prin ateliere urlă că vor război. Dar eu ce trebue să fac? Una e să stai să discuţi despre război şi alta — să nimereşti singur în maşina asta de tocat carne. Nu pot să aştept, sunt nevoit să iau o hotărîre. Doar nu pot fi un dezertor, ce dracu...

Trăgându-se de barba care şi-o lăsase de curând, Nicolai nu scoase nicio vorbă, până ce Bâcov nu-şi expuse toate îndoielile şi şovăielile. Apoi, uitându-se cu atenţie la aviator şi bătând din mână tactul cuvintelor, îl întrebă cu acelaşi zâmbet ironic:

— Aşa dar nu eşti lămurit asupra felului cum trebue să procedezi şi-mi ceri, ca să zic aşa, o consultaţie?

— O consultaţie? Ai folosit un cuvânt mult prea savant pentru mine, om simplu. Spune-mi mai bine ce-i de făcut, dă-mi un sfat. Eşti un om drept şi n'am încredere decât în adevărul tău.

— Iar adevărul nostru e foarte simplu, spuse încet Nicolai. Greva împotriva războiului este o prostie. Trebue să intri în armată...

— Dar te-am aplaudat la meeting când vorbeai împotriva războiului. Şi acum, chiar tu mă trimiţi pe front...

— Nu sunt eu acela care te trimite acolo. In curând întreg poporul va fi îmbrăcat în uniforma de ostaş. Şi tocmai atunci o să înceapă lucrul cel mai important...

— Lucrul cel mai important? Vom căuta să obţinem pacea?

— Nu, prietene, degeaba vorbeşti de pace. O să vină acum nişte vremuri când n'o să mai fie chip — cum spune o vorbă veche — să ne băgăm sabia în teacă până la adânci bătrâneţe.

— Crezi că războiul va ţine mult?

— Desigur! Odată ce imperialiştii s'au apucat să schimbe rânduiala lumii, soarta războiului nu va mai putea fi hotărîtă într'o singură luptă...

— Dar cine va ieşi învingător din război?

— Acela care se va dovedi mai puternic.

— Crezi că va învinge Antanta?

Nicolai clătină din cap şi nu răspunse nimic.

— Atunci nemţii?

— Nemţii vor câştiga câteva bătălii, dar vor pierde războiul.

— Nu te înţeleg. Există doar numai două posibilităţi: da, ori ba. A treia nu există.

— O să apară şi cea de a treia.

— Şi care va fi aceea?

— Clasa muncitoare va ieşi învingătoare din războiul actual. Şi cu cât mai înverşunat va fi acest război, cu cât mai încordată va fi lupta, cu atât mai aproape va fi victoria noastră.

— Revoluţia?

— Revoluţia socialistă...

— Dar ţarul dispune în momentul de faţă de armată, de milioane de soldaţi şi de arme, pe când noi n'avem o astfel de forţă...

— Armele vor fi puse în mâna poporului, că doar nu se vor duce pe front chiar patronii noştri. Şi atunci guvernul se va putea convinge cât de periculos este să dai armele în mâinile clasei muncitoare. S'ar putea ca aceste arme să-i placă şi, atunci când i le vor cere înapoi, să nu mai vrea să le restituie... Iar clasa muncitoare va ridica şi ţărănimea...

— Dar până atunci, până ce vor veni aceste vremuri, ce-i de făcut?

— Ce-i de făcut? Trebue să transformăm războiul imperialist într'un război civil. Puterea partidului nostru stă în legătura pe care el o are cu poporul; partidul este trup din trupul poporului şi sânge din sângele lui. Trebue să ştim acum, şi mai bine ca înainte, să îmbinăm metodele legale de activitate cu cele ilegale; trebue să pregătim poporul pentru o răscoală împotriva guvernului imperialist. Trebue să creăm organizaţii revoluţionare ilegale în armată...

Bâcov îl cunoştea pe Nicolai Grigoriev de multă vreme, stătuse mult de vorbă cu el, trecuseră împreună prin nenumărate încercări; şi totuşi, de fiecare dată când i se întâmpla să-l întâlnească în clipele grele, la câte-o răspântie mare a vieţii, aviatorul rămânea uimit de siguranţa de sine şi de liniştea încercatului bolşevic. Privea viaţa cu totul altfel decât ceilalţi cunoscuţi ai lui Bâcov. Şi se purta, chiar şi în cele mai grele împrejurări, în aşa fel, de parcă ar fi simţit tot timpul o răspundere de conducător pentru toate cele ce se întâmplau în ţară. Această siguranţă de sine a lui Nicolai i se transmitea şi lui Bâcov. Astfel şi acum, chiar din primele zile ale războiului, înţelese îndată ce-i rămânea de făcut.

Impotriva războiului era şi majoritatea muncitorilor dela fabricile din Moscova. Bâcov simţi acest lucru deosebit de puternic în ajunul plecării sale pe front. Pe una din străzile principale ale Moscovei întâlni o manifestaţie muncitorească organizată de sutele negre. Doi găligani cu nasul roşu şi umflat mergeau pe caldarâm, cu capul gol, aruncând în jurul lor priviri speriate de parcă le-ar fi fost frică să nu dea ochi cu muncitorii adevăraţi. Cărau un portret mare al ţarului, înrămat cu panglici tricolore. Câţiva

tinerei cu scurte negre duceau steaguri, în timp ce câteva zeci de indivizi cu o înfățișare îndoelnică, semănând cu mușteriii obișnuiți ai cârciumilor moscovite, se apropiau de răscruce, urlând cât îi ținea gura. Deodată, de după un colț ieși un camion tras de un cal care le tăie drumul. Manifestanții puseră imediat mâna pe camionar și pe calul său mare și greoi. Cei mai îndrăzneți dintre scandalagii se urcară în camion și, agitând biciul, începură să amenințe oamenii care se adunaseră pe trotoare. Tabloul acesta semăna uimitor cu zarva stârnită de clica lui Iliodor, care îl amenințase cândva pe aviator pe străzile prăfuite ale Țarițînului, cu singura diferență că aici nu vedeai o mulțime imensă ca la Țarițîn: Bâcov numără în rândurile manifestanților mai puțin de o sută de oameni.

Manifestanții o luară pe o străduță lăturalnică. Bâcov mai rămase câtva timp la întretăierea străzilor, petrecându-i cu privirea. Putea să plece liniștit pe front, căci Moscova muncitorească rămânea neclintită în ura ei împotriva războiului imperialist. Nimeni nu putea lua în serios o mână de huligani care scoteau urlete sălbatice...

...De atunci trecuse destul timp, dar Bâcov își amintea mereu de seara petrecută la Lesnoi. Pe când se afla la vechea sa unitate, Bâcov fu vizitat de câteva ori de oameni de încredere trimiși de Nicolai, și execută numeroase sarcini de partid: răspândi manifeste ilegale, luă de câteva ori parte la adunările unei organizații ilegale, ținu ascuns în casă un bolșevic de seamă care se ferea de ohrană. Totuși, de atunci nu-l mai întâlnise pe Nicolai. Și iată că acum, pe neașteptate, primi scrisoarea semnată potrivit înțelegerii dintre ei cu un nume de femeie. Bâcov se miră că Nicolai îi trimise scrisoarea prin poșta militară, fără să-i fie teamă de cenzură. După ce reciti însă adresa de pe plic, se liniști: scrisoarea nu purta niciun fel de ștampilă sau însemnări; îi fusese trimisă printr'o ocazie. Pe semne, tocmai de aceea nu se prea grăbise furierul să i-o dea.

— Ce bine-ți șade în uniforma militară! spuse voios Bâcov, oprind mâna lui Nicolai într'a sa. Parcă ai purta-o de când ești. Dacă-ai fi avut și epoleți, te-aș fi luat drept un ofițeraș dintr'o garnizoană pierdută pe undeva prin Polonia sau prin Basarabia, un militar din cei severi care îi freacă îngrozitor pe toți din compania lui, chiar și pe plutonierul-major...

— Măi băiatule, nu-mi strivi mâna de bucurie, repeta Nicolai, căutând în zadar să scape din puternica îmbrățișare a aviatorului. Ai devenit cam sentimental, frățiorule! Ia vezi, mi se pare că ai și lacrimi în ochi...

— Nu-i din pricina emoției, căută să se scuze Bâcov, bate un vânt cam tare...

— Să zicem că te cred! Hai să ne uităm în primul rând bine unul la altul...

Bâcov se așeză pe o canapea joasă, învelită cu un covoraș pestriț. Droturile gemură sub greutatea trupului său. Nicolai clătină din cap:

— Te-ai îngrășat cam tare.

— Nu știu nici eu de ce.

— Ai prea puține griji?

— Am destule...

— Nu-i nimic, o să ai și mai multe de aci înainte...

Bâcov se uită la Nicolai și la rândul său clătină din cap, plin de nedumerire: barba pe care Grigoriev și-o lăsase în ajunul războiului, îi crescuse mare și stufoasă. Ciudat însă, nu-l îmbătrânea deloc și îți venea chiar greu să ți-l închipui fără barbă și mustăți, așa cum era Bâcov.

— Ce faci aici? Eşti combatant?
— Aş fi putut să fiu şi combatant, spuse Nicolai, netezindu-şi barba. Deocamdată însă lucrez la arsenalul armatei, în atelierele artileriei, în calitate de mecanic.
— Te duci des pe front?
— Oriunde s'ar afla artileria, nu se poate lipsi de noi. Am însă un şef liniştit, care n'are o fire prea războinică şi îi place să se ţină mai aproape de „centrele culturale", cum zice el, cu alte cuvinte, dacă ar fi să dăm definiţii mai precise — în apropierea crâşmelor de lângă front. Mă duc peste tot fără el şi mă bucur tare mult de acest concurs de împrejurări. Nici nu mă controlează, astfel încât sunt stăpân pe timpul meu...
— Cu alte cuvinte, eşti liber şi diseară?
— Din păcate, nu. Chiar acum am aflat că trebue să merg la unitate. De altfel, nici nu e nevoie să trecem numaidecât la discuţii serioase.
Deşi Nicolai spusese că nu vor sta prea mult de vorbă, discuţia se prelungi pe nesimţite. Bâcov povesti, fără să vrea, despre evenimentele pe care le trăise, despre luptele de pe frontul de Nord-Vest şi despre viaţa din noua sa unitate, de sub comanda lui Vasiliev.
— Am auzit vorbindu-se de Vasiliev şi înainte de război, spuse Nicolai. Tovarăşi de-ai noştri mi-au povestit multe amănunte nostime despre amicii lui. E prieten la cataramă cu un oarecare ofiţer de gardă, un aventurier cu numele de Eleţ, care a cutreerat lumea întreagă dela munţii Castiliei până în Extremul Orient, în căutarea aventurilor. Cât despre Vasiliev, acesta este un om vicios, de care e mai bine să te fereşti.
— Asta am spus-o şi eu tovarăşilor mei.
Peste câtva timp veni ajutorul lui Nicolai, mecanic din Petrograd ca şi el, şi le spuse că trăsura aşteaptă în faţa casei.
— Nu ne despărţim pentru multă vreme, zise Nicolai, luându-şi rămas bun dela Bâcov. De îndată ce voi avea puţin timp liber, voi veni negreşit la unitatea voastră...
Inainte de plecare îi dădu aviatorului câteva broşuri şi manifeste ilegale, sosite chiar în ajun dela Petrograd. Bâcov n'avea chef să mai zăbovească prin oraş şi se întoarse la unitate chiar în aceeaşi seară.

— N'ai zăbovit prea mult, spuse ironic Vasiliev, te-ai învoit pentru două zile şi când colo, n'ai chefuit decât una. Imi închipui că te-ai lefterit de bani! Nici nu mă mir! E un biet orăşel şi totuşi la hoteluri şi în prăvălii ofiţerii sunt jupuiţi ca în cele mai luxoase localuri din Petersburg.
Sună din pinteni şi întrebă cu răutate în glas:
— Poate că n'ai avut răbdare să stai în oraş, pentrucă erai grăbit să porneşti în misiune?
— Nu m'am grăbit în mod special. Dar bine 'nţeles, dacă-i nevoie, sunt gata să sbor...
— Am primit un ordin dela Statul Major al Corpului de Armată: mâine trebue să executăm un bombardament. Trenurile austriace transportă milioane de obuze...
— Am înţeles, răspunse Bâcov şi dădu să plece, dar Vasiliev îl opri:
— Ei, ce zici, te-ai deprins cu viaţa dela unitate?
— Nici nu mi-a fost greu să mă deprind: mă aflu aici împreună cu vechii mei prieteni...
— Nu-i rea unitatea noastră, zâmbi Vasiliev.
Bâcov tăcea. Vasiliev rămase şi el o clipă tăcut.

— Da, mâine va trebui să sbori, spuse el visător. Te invidiez că poţi sbura mai des ca mine. Eu unul nu-mi văd capul de treabă, am nişte îndatoriri tare plicticoase, pământeşti. Gândeşte-te şi dumneata: problemele de administraţie sunt nenumărate, cu trenul regimentar am destulă bătaie de cap, trebue să procur pansamente pentru infirmerie, am veşnic încurcături cu mecanicii, trebue sa mă îngrijesc de procurarea benzinei, a uleiului...

Oftă ca şi cum complicaţiile acestea gospodăreşti l-ar fi frământat într'adevăr foarte mult. Apoi puse mâna pe stiret şi zăngăni din pinteni.

— Dacă aş fi ştiut, nu m'aş fi lăsat furat de iluziile vieţii de aviator... Mai bine rămâneam cavalerist. Singura amintire din viaţa fericită de husar sunt pintenii aceştia de argint.

Pe Bâcov începuse să-l irite conversaţia aceasta plicticoasă. Ii mai arătase şi altădată comandantului său că îl interesau prea puţin frământările sale sufleteşti. Şi totuşi, Vasiliev încerca din nou, parcă cu tot dinadinsul, să-i facă destăinuiri ca unui prieten.

— Nu eşti obosit după ultimul sbor?

— A fost într'adevăr cam obositor, aţi citit doar raportul.

— Raportul? L-am citit, de sigur. Era interesant. Ştii, aviaţia cere calităţi extraordinare. Am avut aici înaintea dumitale un aviator, care a fost mutat apoi la o altă unitate. Ei bine, ştia să născocească nişte poveşti nemaipomenite... L-am botezat chiar baronul Münchhausen.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nimic special. Mi-am adus pur şi simplu aminte că aviatorul acesta când sbura singur, se întorcea întotdeauna încântat şi vesel şi povestea despre nemţii pe care îi doborîse... In schimb, de câte ori sburam cu el, n'aveam niciodată parte să doborîm vreunul, ca atunci când pornea singur în misiune.

— Nu înţeleg...

— Nici nu ai ce înţelege, rânji Vasiliev. Uite aşa îşi petrecea el zilele, în chip vesel.

Işi duse mâna la chipiu, apoi se aşeză pe bancă.

— Mare şmecher! spuse Gleb, auzind dela Bâcov de aluziile ironice ale locotenentului. Se preface că nu ştie nimic de victoria noastră.

— Ii pare rău, rosti Bâcov supărat. Cred şi eu, două avioane doborîte. El n'are noroc la sbor. Il roade invidia.

Seara târziu, Tentenicov veni la prietenii săi în hangar şi le spuse în şoaptă:

— Aţi aflat noutăţile?

— N'am auzit nimic, răspunse Bâcov mirat de neliniştea lui Tentenicov şi de aerul lui puţin turburat.

— M'am întâlnit cu un locotenent cunoscut şi mi-a spus că, în regimentul lui, de şapte zile nu s'a mai dat nicio permisie.

— Şi tu de ce te-ai alarmat? îl întrerupse Gleb. In primul rând nici nu faci parte din regimentul lor, şi apoi n'ai plecat până acum niciodată în permisie.

— Ascultă mai departe. Locotenentul acela mi-a mai spus în mare taină că pretutindeni se simte o încordare, că anumite lucruri se ţin în secret, că la Statul Major al Corpului de Armată domneşte o atmosferă de nelinişte, aşa cum se întâmplă de obicei înainte de începerea unor operaţiuni serioase.

— Poate că ne aşteptăm la atacuri din partea austro-germanilor!

— Nu prea cred. Mai curând o să pornim noi ofensiva.

Ordonanţa lui Vasiliev veni în fugă spre Bâcov. Il salută cu mâna la

chipiu şi-i spuse ca aviatorii sunt chemaţi la Statul Major al unităţii. Prietenii schimbară între ei o privire: pentru prima oară se întâmpla să fie chemaţi la Statul Major la o oră atât de înaintată.

Aplecat peste masă, Vasiliev cerceta o hartă. Când intrară aviatorii, le spuse cu o voce răguşită:

— Luaţi loc, vă rog.

Nu mai era nici urmă de ironie în felul lui de a vorbi; se vedea că era şi el emoţionat.

— Pregătiţi-vă de sbor pentru mâine dimineaţă, spuse locotenentul. Veţi pleca în direcţii diferite. Am primit adineaori ordinul dela Statul Major al Corpului de Armată. Veţi arunca bombe în punctele care vă vor fi indicate mâine...

Tăcu puţin, îşi frecă mâinile una de alta ca şi cum i s'ar fi făcut frig, apoi rosti tărăgănat:

— O să avem de furcă zilele acestea.

Oftă, îşi puse mantaua pe umeri şi începu să se plimbe prin odaie. Aviatorii nu se sculară de pe bancă, nefiind siguri dacă discuţia se sfârşise sau dacă mai trebuia să rămână în odaia aceasta scundă, îmbâcsită de fum de ţigară. Bâcov şi Gleb nu-i puteau ierta lui Vasiliev observaţiile sale răutăcioase făcute de dimineaţă. Se gândeau iritaţi că şi a doua zi, chiar dacă vor avea succese în misiune, vor fi nevoiţi să îndure ironiile locotenentului.

— Nu vă mai reţin, spuse Vasiliev după o lungă tăcere, şi aviatorii plecară.

Dormiră fără să se desbrace şi în zorii zilei, când veni cineva să-i scoale, erau în picioare. După ce mâncară câte o felie de pâine neagră cu multă sare, îşi puseră hainele de piele, noi-nouţe, aduse de curând dela oraş. Gleb întrebă:

— N'ar fi bine să luăm cu noi, pentru orice eventualitate, şi ceva coniac?

— Trebue să luăm, negreşit, răspunse Tentenicov. Te pomeneşti că n'avem noroc, că ne răneşte careva în sbor... prinde bine alcoolul...

Işi împărţiră restul de coniac care le rămăsese de săptămâna trecută, turnându-l în sticluţe de apă de colonie, apoi porniră încet spre Statul Major.

— V'aţi odihnit? îi întrebă Vasiliev, surprinzător de grijuliu. Misiunea pe care o veţi primi astăzi...

Spuse fiecăruia ce avea de făcut, explică unde vor trebui să arunce bombele şi-i sfătui să se grăbească:

— Cu cât vă veţi întoarce mai curând, cu atât va fi mai bine chiar şi pentru voi, adăugă încruntându-se şi aruncând aviatorilor o privire întunecată. Li se păru că-şi lua rămas bun dela ei, pentru totdeauna.

„Ce o fi găsit Nataşa la el? se gândea Gleb, privindu-l pe Vasiliev. E un fanfaron, un încrezut, nu iubeşte pe nimeni. Şi ce buze are! Roşii, fără nicio formă, când le mişcă par doi viermi, care i se târăsc pe faţă..."

Bâcov decolă cel din urmă, după ce avioanele lui Gleb şi Tentenicov se şi mistuiseră în ceaţa rară.

Primise ordin să sboare de-a-lungul căii ferate şi să arunce bombe asupra trenurilor inamice încărcate cu muniţii.

Un fum uşor plutea peste un deal verde: ardeau pădurile de fag. Linia ferată şerpuia pe fundul văilor ca un cablu lung de oţel, răsucit ici-colo în noduri enorme.

Dealurile rotunde se rostogoleau pe marginea văii ca nişte capete de uriaşi retezate de un paloş.

Deasupra nodului de cale ferată se ridica un nor de fum. Bâcov se uită cu atenţie la punctul de încrucişare al liniilor. De sus semăna cu un „M" uriaş. La o cotitură bruscă a căii ferate se târa încet un tren. Bâcov cobori ceva mai jos. În jurul lui înfloriră exploziile şrapnelelor; părea că în înălţimi explodau rachete multicolore.

Trenul german luneca pe şine ca o umbră lungă şi îngustă. Bâcov desluşea acum clar locomotiva, vagoanele şi dâra de fum care se ţinea după tren. „Trage artileria", se gândi Bâcov, în timp ce se rotea mereu deasupra trenului.

Apăsă pe manetă, lansând o bombă, apoi aruncă din nou o privire spre pământ. Deasupra vagoanelor luneca fumul alb al exploziei. Încă una... încă una... şi deodată văzu o pală mare de fum negru învăluind trenul şi avântându-se în sus. O flacără izbucni asemenea unui fulger rotund, rostogolindu-se într'un cerc negru.

Misiunea era îndeplinită. Peste o jumătate de oră, Bâcov se afla departe de punctul unde liniile ferate se desfăceau ca un „M" lung şi inegal. Trecea din nou pe deasupra povârnişurilor verzi ale văilor şi petelor viorii ale pădurilor. Deodată, urechea atentă a lui Bâcov prinse în huruitul motorului un fel de vuiet răguşit.

Ascultă mai cu luare aminte. Motorul porni să strănute, să tuşească, să hârâie: vuietul se oprea o clipă, apoi reîncepea tot atât de puternic, ca pe urmă să se potolească iar.

Trebuia să se gândească la aterizaj.

Inainte de a se opri, motorul svârli o coadă lungă şi neagră de fum. Parc'ar fi murit, asfixiat de gaze. Aviatorul fu nevoit să se îndrepte în sbor planat spre pădure, spre copacii care se vedeau lângă dealurile cele mai apropiate. Mai departe, dincolo de râu, dincolo de celelalte dealuri, se desfăşura câmpia, dar nu era chip să ajungă până la ea. Venea în sbor planat spre copaci... Era cel mai nebunesc aterizaj din câte se puteau închipui...

Ajungând în dreptul copacilor, Bâcov redresă avionul. O clipă, lungă ca o veşnicie. Un trosnet şi un sgomot.

Sborul se sfârşise prost. Trenul de aterizaj era rupt. Sosise clipa despărţirii: aparatul nu mai era acum decât o grămadă nemişcată de piese moarte. Inima avionului nu mai bătea. Viaţa-i era sfârşită. Sfărâmat şi jalnic, nu mai putea fi de folos nimănui. Bâcov nu uitase însă îndatoririle pilotului militar: pe mâna duşmanului nu trebuia să încapă nici măcar rămăşiţele aparatului.

Işi pipăi în buzunar cutia de chibrituri. Undeva, deasupra, se auzea un motor de avion. Se uită în sus. Cine ştie, poate că era avionul unui prieten? Poate că era Gleb sau Tentenicov care se întorceau spre aerodrom? Cât de miraţi vor fi aflând că Bâcov nu s'a întors încă! Ştia că bunii lui prieteni vor rămâne târziu pe aerodrom. Vor fuma nervoşi, uitându-se în tăcere unul la altul şi niciunul nu se va decide să-şi exprime cel dintâi bănuielile şi presimţirile. Vasiliev va ieşi în pragul casei sale. Rânjind, îşi va ţuguia buzele groase, apoi se va întoarce la masa lui, la hărţi şi la rapoartele privitoare la ultimul sbor, şi va spune cu un aer plin de dispreţ şefului de cancelarie că Bâcov n'a fost la înălţimea aşteptărilor.

Prietenii lui se vor plimba încă mult timp pe aerodrom şi Tentenicov, cuprins de tristeţe, va apuca mâna lui Gleb.

Bâcov tresări. Ii era tare neplăcut că trebuia să-i amărască pe cei

dragi. Dar aşa e viaţa; de cele mai multe ori îndurerează tocmai pe oamenii care-ţi sunt cei mai scumpi, cei mai apropiaţi...

Deşi îşi găsise chibriturile, tot mai zăbovea. Ii părea rău de aparatul acesta care-l slujise cu atâta credinţă, şi-şi luă rămas bun dela el, ca dela un prieten care moare, ca dela un om nespus de drag.

Ce trebuia să salveze? Işi puse în buzunar hărţile, luă o şurubelniţă de care n'avea deloc nevoie. Ceea ce urmă apoi se şterse foarte repede din amintire. Era dureros să priveşti avionul arzând pe pământ, cuprins de flacăra înaltă şi răvăşită care se înălţa deasupra poienii. Bâcov se retrase mai la o parte.

Astfel trecură câteva clipe.

Fumul amărui plutea deasupra luminişului. Vântul apleca crengile fagilor. Prin iarbă se strecură un animal mic. Ei bine, trebuia să plece cât mai departe de locul catastrofei...

Lumea, care de sus părea întinsă ca'n palmă, căpătase acum dimensiuni noi. Copacii redeveniseră uriaşi. Spaţiul crescuse în întindere: drumul pe care l-ar fi putut străbate în câteva clipe de sbor, cerea acum ceasuri întregi de mers pe jos. Se întorsese din nou în lumea pietonilor.

Abia acum îşi dădu seama cât de grele vor fi încercările ce-l aşteptau.

Avionul ardea departe de linia frontului rus. Se afla în spatele inamicului. Dacă-l vor prinde având asupra lui hărţile, formularele de rapoarte, amuleta pe care i-o dăduse Lena (amuleta o vor arunca desigur, iar hărţile şi formularele le vor păstra), vor începe să-l întrebe cum de nimerise aici, în spatele trupelor austro-germane. Şi totul se va sfârşi cât se poate de prost...

După ce merse prin pădure vreo patru verste, Bâcov se culcă la pământ. Işi aduse aminte că soldaţii îşi lipesc urechea de pământ, vrând parcă să-i smulgă o taină.

— Vuieşte, spuneau ei, ascultând câte un sgomot venind din depărtare, plânge pământul, varsă lacrimi de jale.

In astfel de clipe li se părea că adâncurile se cutremură de bubuitul exploziilor înfiorătoare.

Işi lipi urechea de pământ şi auzi un vuiet surd, tânguitor, de parcă cineva l-ar fi chemat din străfunduri. „Bubuie artileria", îşi spuse Bâcov, apoi rămase întins, fără gânduri şi fără griji: somnul îi închidea pleoapele. Nu-i venea să se mişte, cu toate că-i amorţise braţul. Trupul avea nevoie de odihnă şi aviatorul se lăsă furat de moleşeala dulce ce-l copleşise deodată. Adormi.

Somnul acesta de peste zi fu plin de nelinişti şi de fantasme. Se trezi anevoie, chinuitor de greu, şi crâmpeiele de amintiri care străbăteau prin vis erau nespus de apăsătoare. Ii răsăreau în minte frânturi de conversaţii, de discuţii, întâlniri de odinioară. Il durea tot corpul, iar în gură stăruia un gust acru, ca după beţie.

Bâcov porni din nou prin pădure.

Se afla acum între două armate uriaşe în plină luptă. Era singur într'un spaţiu negru şi răscolit; de pretutindeni îl pândea primejdia; cea mai mică greşală îi putea fi fatală. De aci înainte singurul lui apărător era revolverul din tocul lui de piele scârţâitoare. „O să-mi vând scump viaţa", îşi zise Bâcov, păşind fără grabă pe cărarea ce urca la deal. După un ceas de mers ajunse într'o vale îngustă şi împădurită, străjuită de munţi.

Se făcuse întuneric. Noaptea venise deodată — în Sud natura nu cunoaşte blândele amurguri nordice. De pretutindeni îl împresura bezna. Incepu să plouă; părea că sute de pâraie se prăbuşeau de sus cu bubuituri şi urlete. Un fulger lumină timp de o clipă cerul atât de jos, acoperit de nouri, copacii porniră să foşnească, să freamăte, să se tânguie.

Ploaia încetă, ultimele fulgere se stinseră, amuţiră ecourile tunetului. In jurul lui Bâcov se desfăşura din nou întunericul tăcut şi de nepătruns. Aviatorul se odihni puţin, apoi îşi urmă drumul printre copaci.

Suia cu băgare de seamă pe o cărăruie îngustă. Urcuşul i se părea mult prea repede şi greu, dar trebuia să meargă mai departe...

Deodată se opri. I se păru că în depărtare scăpără din nou un fulger. Bezna neagră fu spintecată deodată dela un capăt la celălalt al cerului de săgeţile lungi şi albastre ale fulgerelor. Bubuitul tunurilor sgudui stâncile. „Incepe lupta! Luptăm. Trupele noastre au pornit ofensiva".

...Anul 1915... Armata rusă se avântă spre Carpaţi. De acolo, din trecătorile munţilor, se zăreşte întinsul stepelor. In zorii viorii ai zilei, de pe povârnişurile muntoase, văile îndepărtate par o continuare a stepelor din Sudul Rusiei şi din Ucraina.

Unora dintre generali, drumul spre Berlin li se părea mai scurt prin Budapesta decât prin Silezia şi Poznania. „In timp de război, îşi ziceau ei, cel mai scurt drum între două puncte nu e întotdeauna linia dreaptă. Va veni ziua când caii cazacilor se vor adăpa din Dunăre, tocmai în Germania". Căzu Przemysl-ul...

Apoi urmă o nouă înfrângere a armatei ruse, ruperea frontului dela Gorliţa... In ziua de 3 Iunie, Przemysl-ul fu din nou cedat... Polonia era pierdută...

Nu odată îşi aminti Bâcov de cele prezise de Nicolai cu puţin timp înainte de războiul mondial. Nicolai îi spusese atunci că viitorul război, în care se va angaja fără doar şi poate ţarismul, se va încheia cu o înfrângere inevitabilă: ţara va plăti pentru starea de înapoiere în care rămăsese de veacuri. Previziunea aceasta se îndeplinise... Generalii ţarişti erau lipsiţi de orice talent militar. In armată se aflau mulţi generali de origină germană şi trupele nu aveau niciun fel de încredere în ei. Din gură în gură treceau svonuri despre trădarea lui Suhomlinov, despre spionii din rândurile camarilei dela palat, despre legăturile dintre împărăteasă şi nemţi... Totuşi, Bâcov credea în succesul ofensivei începute, deoarece armata a noua dispunea de numeroase unităţi încercate în lupte.

In zorii zilei văzu în faţa ochilor un cer numai văpăi şi fum de explozii, trâmbe negre şi limbi de flăcări arzând în depărtare.

Era a doua zi de când armata a noua intrase în luptă. Plecând în ajun în misiune, Bâcov nu ştia că la ora când avionul lui se va apropia de nodul de cale ferată, nori negri de gaze vor fi pornit în direcţia poziţiilor austro-ungare, dând semnalul ofensivei.

Din vârful dealului de pe care Bâcov întâmpina cea de a doua dimineaţă a rătăcirii sale în spatele trupelor inamice, se vedea o şosea trecând pe malul înalt şi râpos al unui râu.

Văzu un şir lung de căruţe care se îndreptau spre apus şi înţelese că armata austriacă se retrăgea. Turismele întreceau pe şosea trenurile regimentare; căruţele se opreau, cele din spate dădeau peste cele din faţă, formându-se câte o învălmăşeală prin care nu mai puteau răzbi nici maşinile, nici călăreţii.

Bâcov umbla nemâncat de două zile, dar nu-i era foame. Simţea numai o uşoară ameţeală.

Era acum prizonierul acestei stânci sure şi nici nu se putea gândi la o grabnică eliberare. Găsi printre steiuri o adâncitură lungă, asemenea unei peşteri, se strecură în ea strângându-şi umerii şi se uită în jos.

Peretele de piatră din jurul lui îl apăra de gloanţele rătăcite şi de privirile oaspeţilor nepoftiţi. In schimb, dacă ar fi fost nevoit să se apere, ar fi putut să-i vadă foarte bine pe cei care ar fi încercat să ajungă până la el.

Hotărî să aştepte acolo căderea serii. Noaptea, porni mai departe şi în zori ieşi pe un drumeag ce trecea dincolo de o creastă muntoasă şi de albia largă a unui râu.

Pe drumul pietruit se auzi deodată tropot de copite. Bâcov se ascunse după un copac. In spre el veneau în goană câţiva călăreţi. Nu ştia dacă erau duşmani sau prieteni. Timp de o clipă îl ispiti dorinţa de a le ieşi înainte cu revolverul in mână — oricum, tot avea să fie împuşcat, cum se mai întâmplase de câteva ori cu aviatorii ruşi căzuţi prizonieri. Dar nu voia şi nu putea să-şi vândă pielea fără luptă...

Văzu nişte cai mărunţi şi păroşi, pelerine de cazaci fluturând în vânt şi, pricepând că sunt ruşi, le ieşi în întâmpinare, oprindu-se în mijlocul drumului.

Cineva trase din goană asupra lui, dar glontele nu-l nimeri. Călăreţii din primele rânduri se opriră. Tânărul esaul[1] descălecă şi-l întrebă cine era şi ce căuta aici. Bâcov îşi povesti pe scurt păţaniile. Ofiţerul îi spuse, frecându-şi rădăcina nasului, că auzise vorbindu-se de avionul pierdut; apoi îl întrebă dacă nu fusese rănit în timpul aterizajului şi dacă n'avusese şi un observator cu el.

— Vino cu noi, îi spuse ofiţerul. Ne întoarcem la Statul Major al Corpului de Armată. Numai că nu ştiu cum o să... Cred că eşti mai obişnuit cu locul dumitale din carlingă decât cu o şea.

I se aduse lui Bâcov un cal. Şeaua era plină de sânge şi aviatorul înţelese că cel al cărui loc îl lua nu mai era în viaţă. Escadronul porni din nou în goana cailor. Bâcov rămase în urmă, deoarece calul, simţindu-şi călăreţul neexperimentat, dădea mereu s'o apuce spre pădure.

Curând ajunseră la şosea. In ajun, când Bâcov o privise de sus, şoseaua aceasta fusese plină de trupe inamice în retragere. Acum era ocupată de unităţi ruseşti. Infanteria poposise sub cerul liber. Bucătăriile de campanie fumegau. Soldaţii stăteau lungiţi pe iarbă alături de armele aşezate în piramidă. Deasupra pădurii viorii se zărea un balon captiv. La marginea drumului zăceau cai morţi, iar deasupră-le se roteau cu teamă corbii.

In direcţia lor venea un tren regimentar. Bâcov recunoscu deodată lăzile în care se transportă avioanele şi fu cât pe aci să strige de bucurie. Era unitatea lui, casa lui care se muta într'un loc nou! Sări de pe cal, aruncă frâul unui cazac şi se opri lângă un mormânt comun de ostaşi, acoperit cu ramuri veştede.

Il recunoscură de departe. Şi el îşi recunoscu numaidecât prietenii care erau cei mai înalţi oameni din întreaga unitate.

— Gleb! strigă Bâcov plin de nerăbdare. Grăbeşte-ţi pasul.

---

[1] Esaul = căpitan de cazaci. (N. T.)

Gleb și Tentenicov se repeziră spre aviator. Porni și el, șchiopătând, în întâmpinarea lor — ca orice călăreț nepriceput, abia se mai mișca după lungile ceasuri de călărie.

— Trăești! spuse Gleb. Nu mai speram să te revedem. Am crezut că ai murit... Te-am plâns...

Cuvintele acestea rostite simplu, bărbătește, îi merseră la inimă lui Bâcov. Știa că Gleb vorbea înadins cu atâta rezervă, ca să nu-și trădeze emoția.

— M'am întors, răspunse el, strângând mâinile prietenilor săi.

— Ce noroc că ne-ai găsit! Ți-e și necaz să te desparți pe vremuri de-astea, zise Tentenicov, oferindu-i o țigară.

— Ce fericită întâlnire, îl întrerupse Gleb. Dacă ai fi încercat să ajungi la vechiul nostru aerodrom, n'ai mai fi găsit unitatea nici peste trei zile.

— O să rămânem câtva timp în Bucovina, spuse vesel Tentenicov. De mult voiam să văd și Bucovina asta, și iaca, am sosit.

Aerodromul era mare și înconjurat de păduri de fag. Aviatorii fură încartiruiți în căsuțe mici și curate. Incepură să se instaleze. Cele trei paturi de campanie ale aviatorilor au fost din nou așezate alături. Statul Major al unității își stabili sediul într'o casă înaltă și elegantă, situată chiar pe malul râului.

— Iți place? întrebă Gleb, arătând cu mâna pâcla viorie de deasupra munților: se zăreau acolo păduri albăstrii și creasta lungă și întunecoasă a stâncilor.

— E un loc minunat! zise ironic Bâcov. S'ar crede că suntem aici în vilegiatură, și nu pe front.

— Cât despre vilegiatură, cred că ai cam exagerat-o, clătină din cap Gleb. Ia ascultă puțin...

Ascultară în tăcere: de departe se auzea bubuitul surd al tunurilor. Luptele continuau.

— Și totuși stăm mai bine ca înainte, spuse Tentenicov. Orașul e aproape; în caz de nevoie, putem să ne ducem acolo pentru treburi...

— Ce fel de treburi ai tu? zâmbi Bâcov.

Tentenicov se simți jignit și tăcu.

CAPITOLUL VI

Dimineața, Bâcov se întâlni cu Vasiliev.

— Și noi care am crezut că o să fim nevoiți să-ți facem parastasul, spuse locotenentul. Multe neplăceri ți se pot întâmpla într'o misiune. Am pățit și eu odată ceva foarte ciudat. Plecasem cu avionul în recunoaștere și mă văd pe neașteptate într'o situație dintre cele mai neplăcute. Un curent descendent mă trăgea în jos. Locul era din cele mai păcătoase, în plin munte. Iar dincolo de munte o vale îngustă, adâncă și umedă. Și, culmea nenorocirii, mai încolo se afla și un râu. Incăpusem bine pe mâna naturii!

Inchise ochii, clipi din pleoapele-i umflate și făcu un gest de desnădejde ca și cum și-ar fi dat seama că amintirile lui nu-l interesau câtuși de puțin pe Bâcov.

Acesta ştia cele ce se vorbeau la unitate despre Vasiliev şi despre lăudăroşenia lui; mecanicii îl porecliseră „impermeabilul". Era o poreclă ce se dădea aviatorilor cărora le plăcea să îndruge verzi şi uscate despre sborurile lor şi să viseze fapte eroice pe care pretindeau că le-ar fi săvârşit.

Bâcov se gândea cu jind la cele câteva unităţi ce aveau parte de comandanţi buni şi îndrăzneţi, elevi şi urmaşi ai marelui Nesterov. Trecuseră doi ani din ziua când Nesterov căzuse în luptă, dar aviatorii austriaci se mai temeau şi acum să atace detaşamentul al unsprezecelea al corpului de armată, pe care Nesterov îl comandase în primele zile ale războiului.

Vasiliev se aşeză la masă şi-şi zăngăni cheile, uitându-se ţintă la aviator. Bâcov îi întinse raportul său. Vasiliev se încruntă, scoase din sertar un creion colorat şi sublinie câteva puncte care păreau să-l fi mirat mai mult.

— Asta-i tot? întrebă el după ce isprăvi de citit.

— Tot, răspunse liniştit Bâcov.

— La drept vorbind, mă aşteptam la mai mult.

— Asta-i tot ce-ţi pot oferi.

— Ai fi putut să nu prăpădeşti avionul.

Rămăsese acelaşi, invidios faţă de succesul altuia, pretenţios şi ironic când subalternul său se afla într'o situaţie dificilă.

— Nu l-am prăpădit cu tot dinadinsul. De altfel trebue să ţii seamă că este primul meu accident în decurs de doi ani de serviciu.

— Nu e o scuză, mormăi Vasiliev. In curând ofensiva va fi reluată, va fi nevoie să sburăm din nou, iar aparate avem din ce în ce mai puţine...

Bâcov nu-l mai asculta.

Se simţi deodată obosit şi sătul de toate: de luptă, de sboruri, de relaţiile complicate şi enervante dintre el şi Vasiliev, de veşnica teamă pentru prietenii săi, de grija pentru tatăl şi fiul său adoptiv. „De ce n'or fi scriind? Să nu li se fi întâmplat ceva acolo, la Moscova!"

— Şi pentru că veni vorba de aparate, urmă Vasiliev, trebue să-ţi spun că am primit o înştiinţare că în curând va trebui să meargă cineva la Petrograd spre a recepţiona avioane noi dela fabrica lui Ştetinin, întrucât ei nu ne pot trimite aici piloţii lor de încercare.

„Ce bine ar fi să mă duc eu, se gândi Bâcov. Aş putea să trec şi pe la Moscova şi s'o văd pe Lena la Petrograd."

Vasiliev se încruntă şi-l privi cercetător pe Bâcov bătând cu creionul în masă.

— De altfel o să vorbim despre asta mai târziu. Deocamdată eşti liber.

Bâcov nu fu deloc surprins întâlnindu-l pe Pâlaev care se plimba cu un aer important în apropierea hangarului. Gleb îi povestise de dimineaţă că Pâlaev îşi părăsise detaşamentul mobil şi se afla acum la unitatea lor. Nimeni în afară de comandant nu ştia ce căuta aici omul acesta, de ce fusese mutat definitiv la unitate, de ce-şi părăsise treburile; nimeni nu se hotăra însă să-l întrebe pe Vasiliev despre acest lucru.

„Mă simt aici ca la mine acasă", îşi spunea Bâcov, cercetând noul aerodrom. Se învăţase cu oamenii, cu aviatorii şi mecanicii, pătrunsese pe nesimţite în sfera intereselor lor, le împărtăşea gândurile şi grijile...

Unităţile de aviaţie erau pe atunci cele mai tinere formaţii ale armatei ruse. Corpurile de cavalerie, regimentele de infanterie şi unităţile

de artilerie își aveau cazărmile permanente în orașele îndepărtate ale Rusiei și știau precis unde vor trebui să se întoarcă la sfârșitul războiului. Dar unitățile de aviație nu aveau altă reședință în afară de aerodromurile pe care le schimbau mereu.

— Trăim ca țiganii cu cortul, spuneau de obicei mecanicii.

Bâcov ca și prietenii săi căpătară încetul cu încetul deprinderi de vechi profesioniști. Aviatorii își iubeau avionul mai mult decât orice pe lume și nu puteau pricepe cum se putuseră gândi vreodată la o altă ocupație.

Armata rusă număra pe vremea aceea zeci de unități de aviație Acestea ar fi putut realiza cu mult mai mult, dacă fabricile rusești care furnizau avioane n'ar fi fost într'o stare tehnică atât de înapoiată. Aparatele rusești erau cele mai bune din lume din punct de vedere al construcției, dar nu aveau baza industrială corespunzătoare.

Pe vremuri, căpitanul Zagorschi lucrase la redactarea unui memoriu asupra necesităților aviației militare. După moartea lui Zagorschi, Lena îi dăruise fratelui său manuscrisul memoriului.

Aviatorii se uitară de mai multe ori prin notele fragmentare scrise cu creionul și se minunară de îndrăzneala lui Zagorschi și de vederile largi ale acestuia. Da, ofițerul acesta modest și chiar sfios, purtând ochelari demodați cu șirețel, fusese un om talentat și îndrăzneț. Visa crearea unor armate aeriene cu escadre puternice de avioane care să poată ataca inamicul, sprijinind acțiunile trupelor terestre, cu formațiuni aeriene speciale care să fie în stare nu numai să ajute în acțiune celelalte arme, dar să și execute operațiuni de sine stătătoare.

Intr'o zi, înainte de război, Bâcov îl întâlnise pe aviatorul Popov, care era pe cale să-și piardă vederea. Popov îl felicitase pentru victoriile obținute la concursurile internaționale dela Nisa și dela Paris și-i dăruise o carte închinată viitorului război, „Războiul și sborul ostașilor ruși". Popov prezicea aviației ruse un viitor măreț. Lui Bâcov îi plăcuse mai cu seamă una din maximile lui Popov: „Un pitic care vede, e mai puternic decât un uriaș orb". Autorul dădea numele de pitici aviatorilor, uriașii orbi fiind armatele mari de uscat și flotele puterilor europene, dacă nu vor ști să folosească aviația pentru nevoile lor militare.

Cât de îndreptățite erau aceste cuvinte, rostite cu mult înainte de război, într'o vreme când militarii din Apus nu-și dădeau încă seama de marile posibilități ale aviației! Zagorschi gândise la fel ca și Popov. Bâcov trăia acum din plin avântul năvalnic al aviației, îl simțea de fiecare dată când avea de-aface cu un aparat de construcție nouă. Anii de neîntrerupte victorii ale aviației au fost cu adevărat ani de triumf pentru concepțiile constructorilor. Cât de caraghioase păreau acum demodatele „Wright"-uri, avioane monstruos de urîte, cu dispozitive speciale pentru decolări! „Wright"-urile fuseseră poreclite „frânge-gât"-uri, deoarece mulți aviatori talentați își găsiseră moartea sburând pe aceste aparate americane La primele sboruri, de câte ori aterizau, aviatorii se bucurau de parcă ar fi înviat din morți. De multe ori aveau dureri de stomac: uleiul de proastă calitate asvârlit afară de motoarele de numai câțiva cai putere era înghițit de aviatori.

Pe vremea aceea, Utocichin se plimba pe aerodrom, declamând versuri proprii:

Bate vântul, nu mi-e teamă,
Soarele în cer mă cheamă...

Era o epocă în care simţeai neapărat nevoia să compari avionul cu ceva, ca să te poţi deprinde cu el: un biplan era poreclit „cărăbuşul sburător", un monoplan era asemuit cu un pescăruş cu aripile întinse. Acum situaţia se schimbase. Avionul devenise un lucru obişnuit, intrase în viaţa de toate zilele. Injghebarea aceasta de aripi, şuruburi şi roţi, care sbura pe deasupra oraşului cu un uruit monoton şi liniştitor şi se numea avion, devenise pentru orăşeni ceva tot atât de familiar ca şi automobilul sau motocicleta.

Astăzi, uitându-se la un pescăruş, oamenii îşi aduceau aminte de un monoplan, iar un cărăbuş mare sburând prin aer amintea întrucâtva un biplan; atât de mult evoluase în decurs de câţiva ani noţiunea de avion.

Peste noapte sosi o informaţie anunţând reluarea ofensivei şi retragerea trupelor austro-ungare spre Apus.

După aceea fu semnalată apariţia unor avioane germane noi. Aviatorii primiră ordinul să plece dis-de-dimineaţă într'o misiune şi să angajeze o luptă în formaţie împotriva nemţilor.

Nu avuseseră până atunci prea des prilejul să lupte în formaţie; de obicei erau trimişi în recunoaşteri aeriene în direcţii diferite.

Curând se auzi huruitul motoarelor puse în funcţiune. Cele trei aparate se înălţară pe rând în văzduh. In faţă sbura Bâcov.

Peste patruzeci de minute trecură în sbor deasupra poziţiilor înaintate. Soldaţii îi salutară, aruncând în aer şepci, cartuşiere, mantale făcute sul.

Spre marea bucurie a soldaţilor, Bâcov descrise un cerc deasupra tranşeelor. Gleb şi Tentenicov se rotiră şi ei de câteva ori pe lângă tranşee, apoi se avântară din nou în sus.

Era o zi senină, fără niciun nor. Dar acum, spre sfârşitul verii, chiar şi zilele cele mai senine îi îngrijorau pe aviatori. Adevărul e că-i mai greu să sbori iarna, când ceaţa albăstrie din zare ascunde contururile pământului; dar şi vara, o pâclă fină, înşelătoare te împiedica uneori să sbori. Cu cât se apropie mai mult toamna cu atât mai amăgitor devine albastrul zărilor.

Nu erau avioane austro-germane prin apropiere, dar Bâcov ştia că în orice clipă pot să apară de undeva.

Lucrul cel mai greu pentru un aviator este aşteptarea inamicului, care se poate ivi oricând, fără să ştii de unde vine. Să patrulezi îndelung în văzduhuri, urmărind în necuprinsul cerului orice punct cât de mic, orice pată întunecoasă care peste câteva clipe ar putea să devină un avion duşman, este o încercare grea care cere în acelaşi timp multă răbdare şi o excepţională acuitate vizuală.

Un om cu vederea mai ageră observă din timp avionul inamic şi astfel îşi asigură victoria. Gleb era cam miop, ceea ce îl neliniştea totdeauna pe Bâcov, care având o vedere excepţional de bună era sigur că va observa cel dintâi un avion străin.

Cerul era deocamdată senin şi pustiu. Pete mici dispăreau la orizont cu aceeaşi repeziciune cu care se iveau.

Trecură astfel vreo patruzeci de minute. Bâcov începuse să se enerveze: i se părea că vede mai puţin bine ca deobicei. Cerul îi juca înaintea ochilor şi-i era teamă să nu-i scape inamicul.

Deodată, la orizont apărură trei puncte mici, trei pete mărunte, negre. Bâcov îşi legănă uşor avionul de pe o aripă pe alta— semnal de atenţie mărită. N'aveau timp de pierdut. Venind din direcţia soarelui, căutară să ajungă în flancul inamicului, îndreptându-se dintr'o parte asupra punctuleţelor care creşteau treptat.

Peste cinci minute, Bâcov zări avionul inamic din fruntea formaţiei. Avionul cu o cruce neagră pe fuselaj încerca să ajungă în spatele avionului lui Bâcov. Un viraj rapid... O clipă, se simţi apăsat cu putere pe scaun... Neamţul fu din nou nevoit să sboare cu soarele în faţă.

Bâcov mai văzu alte două avioane care veneau spre el. „De ăştia doi o să se ocupe băieţii, se gândi el. Aş vrea să-i vin de hac întâi celui din frunte". Acesta era un „Focker", avion de vânătoare pentru care nemţii arătau o deosebită preferinţă în ultimele luni.

„Focker"-ul evolua în aer. Bâcov îşi aminti de felul cum Cazacov pornea lupta. Da, aşa trebuia să procedeze şi el acum: să atragă asupra sa atenţia avioanelor duşmane şi să-i ferească de atac pe Tentenicov şi pe Gleb fie chiar numai pentru scurt timp.

Făcu un looping.

Avionul inamic o luă îndărăt, de parcă i-ar fi fost silă să se uite la aviatorul rus care se ţinea de acrobaţii de circ. Dar în clipa când inamicul părea că se aşteaptă cel mai puţin la un atac, Bâcov se avântă în sus. Avionul german începu la rândul lui să ia înălţime. Bâcov se ridică şi mai repede. Se afla acum la trei sau patru sute de metri deasupra inamicului care sbura la o depărtare de jumătate de kilometru de avionul lui Bâcov.

Un viraj, încă unul şi încă unul... O ameţeală uşoară, pricinuită nu atât de oboseală cât de senzaţia ciudată că avionul se învârtea în loc ca o sfârlează. Fără a reduce gazele, Bâcov se năpusti în picaj, pe la spate, asupra avionului inamic...

Ceea ce urmă nu ţinu decât o clipă. Mai târziu, Bâcov povestea întâmplarea în câteva cuvinte:

Totul s'a petrecut cât se poate de simplu. M'am apropiat de el pe la spate şi l-am doborît...

Pe la amiază, lângă aparatul lui Bâcov aterizară pe aerodrom şi avioanele lui Gleb şi Tentenicov. Nu mai avuseseră parte de luptă: după ce „Focker"-ul fusese doborît de Bâcov, celelalte avioane inamice o rupseră la fugă.

CAPITOLUL VII

Peste câteva zile, Tentenicov fu rănit într'o luptă şi după ce ieşi din spital i se dădu un concediu de 10 zile. Pentru treizeci de ore de sboruri de luptă primise, în afară de soldă, cinci sute de ruble şi căuta acum să-l convingă pe Gleb şi pe Bâcov că, în sfârşit, va putea şi el să petreacă puţin.

Noaptea, în ajunul plecării, își înveseli multă vreme prietenii cu povestirile sale hazlii. Apoi, deodată, deveni neobișnuit de serios și începu să vorbească despre metodele cu ajutorul cărora aviatorii cei tineri trebuiau deprinși cu tactica luptelor aeriene.

— Cum instruește un aviator bun? întrebă el și răspunse singur: prin pilda sa, riscându-și propria viață. Se ridică în aer împreună cu aviatorii tineri, după ce le-a spus înainte de sbor: „Orice s'ar întâmpla, nu vă băgați în luptă, nu căutați să-mi veniți în ajutor. Priviți numai, e tot ce vă cer". Și nu-i greu să înveți un rus. Are o deosebită înclinare firească pentru tehnică. Oamenii noștri au mintea ageră, prind totul din sbor, dacă știi să-i înveți prin fapte, nu prin vorbe.

Dimineața, Bâcov și Pobedonosțev îl petrecură pe jos până în oraș.

— Tare ciudat te porți, spuse Gleb, vorbești despre câte'n lună și'n stele, despre toate, numai de felul cum și unde ai de gând să-ți petreci permisia, nu spui nimic.

— Te pomenești că e îndrăgostit! spuse cu multă siguranță Bâcov, luându-și prietenul de braț.

Pobedonosțev îl luă de celălalt braț. Tentenicov se lăsa greu să fie condus și se încrunta supărat.

Voinici și spătoși, păreau ca niște uriași în ochii soldaților care-i întâlneau pe drum. Mecanicii îi salutau, zâmbindu-le cu voie bună. Toți trei erau viguroși și sdraveni. La unitate toată lumea îi iubea, le invidia prietenia; despre pățaniile lor se istoriseau fel de fel de povești hazlii...

Lui Tentenicov nu-i ardea de glumă. Repeta mânios:

— Dați-mi drumul... Parcă aș fi prizonierul din Caucaz, zău așa...

— Nici gând, frățioare, îi răspunse Bâcov. Nu te lăsăm până ce n'o să-ți deschizi inima.

— E frumoasă? îl iscodea Gleb. Ia vezi, ferește-te! Te pomenești că o să'ncep să-i fac curte.

— Decât să râvnești la bunul altuia, mai bine l-ai păzi pe-al tău, se înfurie Tentenicov. Dar Gleb era atât de bine dispus în dimineața aceea, încât nu se supără, ci strânse doar cu și mai multă putere brațul ciolănos al „prizonierului din Caucaz".

Dispoziția lui Tentenicov se putea schimba dintr'o clipă într'alta; îi trecuse supărarea și simțea chiar nevoia să împărtășească prietenilor taina inimii sale.

— Vă povestesc eu singur!... sbieră el. Dați-mi numai drumul, draci împielițați...

Il lăsară în pace. Tentenicov se pregăti să le povestească: își scoase luleaua, o umplu cu mahorcă, risipi o cutie întreagă de chibrituri până să și-o aprindă, și apoi spuse mușcător:

— Vouă ce vă pasă? Vă îndrăgostiți, suferiți chinurile dragostei și la mine nu vă mai gândiți. Dar și eu am dreptul la fericire. Iată, la Petersburg, am făcut curte unei artiste, Cubarina, care nu prea mă simpatiza, deși îmi pierdeam zile întregi la teatru și eram nelipsit dela toate repetițiile. Acum am de gând să mă însor cu alta...

Tăcu un timp, apoi spuse grav:

— Nici n'am ce să vă povestesc. E o fată interesantă. Păcat că timpul e cam scurt: cele zece zile vor trece ca o clipă...

— Spune-mi cel puțin unde se află?

— Vreţi să vă dau adresa? spuse Tentenicov, închizând şmechereşte din ochi.

— Dacă nu te temi.

— De ce să mă tem?

Cu scrisul său citeţ de şcolar sârguitor (era citeţ pentru că se obişnuise de multă vreme să lase intervale mari între litere) le scrise numele unui orăşel din spatele frontului, numele străzii, numărul casei şi chiar numele fetei, o oarecare Borecso. Bâcov îşi aduse îndată aminte de infirmiera cu ochii negri pe care o întâlnise la detaşamentul mobil al lui Pâlaev; cunoscând însă firea geloasă a lui Tentenicov, nu-i arătă că o cunoaşte.

„Ar fi poate cazul să-i spun cum mă plictisea cu sărutările? Te pomeneşti că se supără şi nu mă crede. Păcat, nu face de el frumoasa asta! Prea e isteaţă."

— Nu ştie omul ce-i aduce ceasul, spuse Tentenicov, aruncând priviri bănuitoare lui Bâcov, rămas pe gânduri. La o adică, să-mi scrieţi. Deocamdată adio, rămâneţi cu bine! Găsesc şi singur drumul.

Se despărţiră lângă o bisericuţă. Aviatorii priviră lung în urma lui Tentenicov, care mergea dând din mâini şi aruncând la fiecare clipă câte o privire înapoi, de parcă s'ar fi temut ca prietenii săi să nu se ia după el şi să-l întârzie cu întrebările lor caraghioase.

Fără Tentenicov viaţa părea mai plictisitoare. Gleb se bucura că bietul Cuzma va mai petrece puţin, odihnindu-se după munca agitată dela unitate. Bâcov însă clătină doar din cap, drept răspuns la orice aluzie despre fericirea ce-l aştepta pe prietenul lor: se părea că permisia lui Tentenicov se va sfârşi cu o desamăgire.

...Peste vreo patru zile, Vasiliev se duse la Statul Major al Corpului de Armată şi-l luă pe Bâcov cu el.

— Avem acolo o treabă, spuse Vasiliev, instalându-se în brişcă alături de Bâcov. Apoi aţipi îndată: ca întotdeauna după beţie, îl durea capul şi nu avea chef de vorbă.

Apropiindu-se de Cernăuţi, Vasiliev se trezi, oftă din greu şi spuse cu amărăciune:

— Am nişte arsuri îngrozitoare... Mi-ar face bine o lămâie... dar aşa ceva nu găseşti în oraşul ăsta de provincie...

Brişca se opri în dreptul unei clădiri albe, elegante, în care se instalase Statul Major. Vasiliev spuse posac:

— Să mă aştepţi la restaurant.

Peste un ceas, îi spunea aviatorului, la masă:

— După cum ştii, un delegat al nostru trebue să plece la Petrograd ca să recepţioneze nişte avioane pentru armată, dela fabrica Ştetinin. Adineaori s'a hotărît să fii trimis dumneata... Te invidiez. O să vezi cum mai e viaţa pe la Petrograd... Eu îi duc dorul... Din păcate, nu pot părăsi unitatea...

Bâcov nu prea înţelegea motivul pentru care Vasiliev refuzase să plece. De fapt, proiectele locotenentului îl interesau prea puţin. Făcea să se ducă la Petrograd, fie numai pentru plăcerea de a revedea oraşul unde cunoscuse gloria, să-l regăsească aşa cum arăta el în vara anului 1910. Dar mai era acolo şi o căsuţă într'o ulicioară liniştită ca într'un orăşel de provincie, la vreo zece minute depărtare de centru. Existau şi telefoane

în casele cunoscuţilor. Şi telefonul Lenei. Şi odaia în care stătea seara, aplecată deasupra ziarelor...

— Ar fi timpul să te duci la gară, spuse Vasiliev, uitându-se la ceas.

— La gară? Trebue să trec mai întâi pe la unitate, să-mi iau rămas bun dela tovarăşi, să-mi adun lucrurile.

— Nu-i cazul să fim sentimentali, dragul meu. Nu te duci să te plimbi. Ţi s'a încredinţat o misiune de mare răspundere: vei avea de recepţionat avioane pentru armata a noua. Şi dacă-i vorba aşa, nu mai e timp de gândit. Sue-te în tren şi gata socoteala.

— Nu înţeleg...

— La revedere, spuse Vasiliev, lungind cuvintele. Bagă de seamă: dacă nu pleci astăzi, n'o să stau să-mi pierd vremea cu dumneata.

„Face pe nebunul, vrea să-mi facă în necaz, se gândi Bâcov. De altfel, n'o să renunţ la călătoria la Petrograd de draugl lui." Işi potrivi hainele, se sculă dela masă şi-şi luă rămas bun dela Vasiliev, fără a-i da mâna.

Locotenentul abia dacă-i răspunse la salut.

„Sunt sigur că nu mi-ai făcut rost de misiunea asta de dragul meu, se gândi Bâcov. Poate că ai vrut să te descotoroseşti de mine!"

Din fericire, Nicolai era acasă, astfel încât aviatorul putu să-şi ia rămas bun dela el înainte de plecare. Nicolai îi dădu adresa unui activist al Comitetului Bolşevic din Petrograd, care urma să-i procure aviatorului literatură şi să-i dea directive pentru activitatea de pe front.

CAPITOLUL VIII

Bâcov sosi la Petrograd într'o zi ploioasă şi mohorîtă. Luând o trăsură pe strada Gonciarnaia, ceru birjarului să ridice coşul.

Se duse mai întâi la frizer. După ce se bărbieri, se hotărî să meargă pe Nevschi Prospect, să vadă dacă nu-şi schimbase înfăţişarea în ultimii ani, şi-l străbătu dintr'un capăt într'altul. Puteai să-ţi dai seama că mulţimea trecătorilor arăta acum altfel, era mai nervoasă, mai agitată ca înainte... Pe Nevschi se zăreau nenumăraţi oameni, având o înfăţişare de provinciali sosiţi de curând în capitală. Erau refugiaţi. Se opreau multă vreme în faţa vitrinelor marilor magazine, cercetau cu luare aminte calul de bronz al lui Claudet de pe podul Anicicov, căruia îi punea căpăstrul un tânăr, turnat tot din bronz. In ochii lor dăinuia îngrijorarea caracteristică oamenilor care îşi părăsiseră pentru multă vreme, poate chiar pentru totdeauna, locurile de baştină.

Bâcov visase încă din tren la întâlnirea cu Lena şi de îndată ce izbuti să-şi găsească o cameră la un hotel, formă numărul de telefon cunoscut. Nu-i răspunse nimeni. Hotărî să treacă pe la spitalul unde, după cum îi spusese Gleb, Lena îşi petrecea toată ziua.

Spitalul se deschisese anul trecut într'o casă cu două etaje din strada Chirilovscaia. Bâcov aşteptă mult timp în stradă, nădăjduind să zărească ieşind din spital vreo soră de caritate, care să-şi fi sfârşit garda. Ar fi putut s'o întrebe dacă Lena era de serviciu. Mai trecu încă o jumătate de oră, dar nimeni nu se ivea în uşa acestei case atât de liniştite. Cu pasi hotărîţi şi repezi, Bâcov se îndreptă spre intrare. Portarul îi răspunse că Elena

Ivanovna Zagorscaia era într'adevăr de serviciu şi-i arătă cum putea ajunge până la ea.

Bâcov urcă scara ce ducea la etajul întâi. Incăperile văruite de curând erau spaţioase şi curate. Mirosea a brad, iar din camerele din fund venea, plutind prin aer, un fum uşor de tămâie. Un preot gârbovit, târîndu-şi picioarele slăbănoage şi strâmbe, îi ieşi înainte. Bâcov îi făcu loc să treacă, după aceea aruncă o privire în urma lui, mai aşteptă câteva clipe, apoi porni şi mai repede înainte, străbătând un şir de camere înalte şi luminoase.

Auzi glasuri de femei. In întâmpinarea lui ieşi fugind o fată cu ochii negri, puţin şaşii, iar în urma ei apăru Lena.

— Elena Ivanovna! strigă Bâcov.

Lena îl recunoscu îndată şi-i zâmbi. Surâsul acesta o făcea să semene atât de mult cu Gleb. Şi orice trăsătură a familiei Pobedonosţev îi era cunoscută şi scumpă lui Bâcov...

— Cât de mult mă bucur că te văd, îi spuse el, înainte ca ea să poată scoate o vorbă, şi-i luă mâinile într'ale lui.

— Te bucuri? îl întrebă ea. Şi eu mă bucur, Bâcov.

I se păru că spusese prea mult, mult mai mult decât s'ar fi cuvenit fie chiar şi pentru prima clipă a revederii. Işi desprinse mâinile din strânsoarea palmelor lui largi şi-l întrebă cu un alt ton, prietenos şi totuşi reţinut:

— Ai venit pentru mult timp? Ce mai face Gleb? Nu-mi scrie, m'a uitat de tot...

Fata cu ochii negri şi şaşii se apropie de ei. Lena i-l prezentă pe Bâcov.

— Suntem nedespărţite... Tania e cea mai bună prietenă a mea, spuse Lena, petrecându-şi braţul după umărul fetei.

Bâcov începu s'o urască pe Tania numai pentrucă stătea cu ei, fără a se gândi să plece, împiedicându-i să rămână singuri.

— Am venit să te iau, Elena Ivanovna, zise el grăbit. Nu cumva ai putea să fii liberă astăzi? Am atâtea să-ţi spun...

— Ai nimerit cât se poate de bine. Tocmai mă pregăteam să plec acasă. Dacă veneai peste vreo douăzeci de minute, poate nu mă mai găseai.

Bâcov nu-şi lua ochii dela ea, de parcă s'ar fi temut să nu vină deodată un necunoscut care să-i despartă.

— Cu alte cuvinte, am avut noroc. Cine ştie când te-aş mai fi întâlnit...

— M'ai fi găsit acasă. Duc o viaţă foarte retrasă, nu merg aproape nicăieri, nici nu prea ies din casă. Păcat că tata nu e în oraş. După şocul pe care l-a suferit, se va întoarce în curând la Petrograd... S'ar fi bucurat să te vadă...

Hotărîră să-şi petreacă ziua împreună, să mănânce la un restaurant, apoi să se plimbe pe cheiurile Nevei, iar seara să se ducă la teatrul Alexandrinschi.

La restaurant nu vorbiră prea mult. Muzica de o veselie provocătoare, vinul sec, bărbaţii spilcuiţi dela mesele vecine, feţele rumene ale femeilor — toată această bună stare a oamenilor sătui din spatele frontului nu-l mai enerva pe Bâcov ca de obicei, pentrucă o avea pe Lena lângă el, pentrucă-i simţea răsuflarea şi reţinea în gând orice frântură de frază rostită de ea, pentrucă-l vedea mâinile mici pe care dorea chinuitor să le sărute sau cel puţin să le ţină în mâinile lui, fie numai pentru o clipă.

— Ai venit pentru mult timp?

— Pentru vreo două săptămâni. M'au trimis să recepţionez nişte avioane şi m'au pornit la drum atât de repede, încât n'am putut nici măcar să-mi iau bagajele, nici să-i spun la revedere lui Gleb.

— Pentru ce atâta grabă?

— Nu înţeleg nici eu, Elena Ivanovna, mi se pare că Vasiliev a vrut pur şi simplu să scape de mine, pentru un motiv oarecare.

— E tare urîcios Vasiliev ăsta al vostru, spuse Lena şi trecu la subiectul care o frământa cel mai mult, la relaţiile dintre Gleb şi Nataşa

— După părerea mea, sunt mari schimbări acolo... Vasiliev şi Nataşa nu se mai împacă.

— Dar Gleb?

— A reînceput să se ducă pe la ea.

— Bâcov, nu ţi se pare că Nataşa îşi are ciudăţeniile ei? îl întrebă Lena şi se aprinse la faţă, de parcă ar fi spus ceva nepotrivit.

— Ciudăţenii? Cred mai curând că nu şi-a făcut încă mendrele.

— Nu şi-a făcut încă mendrele? Nu prea înţeleg...

— Cum să-ţi explic? spuse gânditor aviatorul. Ştii, Elena Ivanovna, nu prea sunt tare în materie de definiţii, dar drept să-ţi spun, nu pot să sufăr istericalele în dragoste. După părerea mea dragostea trebue să fie puternică şi simplă. Pe când Nataşa, pe de o parte se amăgea singură, iar pe de alta, îl chinuia de pomană pe Gleb.

Birja trecea fără sgomot pe pavajul de lemn al cheiului. Bâcov îi aminti Lenei de primele lor întâlniri dela Ţariţîn, apoi de cele de aici, dela Petrograd. In vremea aceea, deasupra hipodromurilor abia apăruseră cele dintâi avioane; numele lui Efimov, Utocichin şi Popov erau prea puţin cunoscute, nimeni nu aflase încă de cel mai mare aviator din generaţia lor, de Piotr Nesterov, iar automobilul părea o apariţie ciudată şi caraghioasă pe străvechile drumuri de ţară din inima Rusiei; în timp ce astăzi, mijloacele tehnice cele mai noi, ca cinematograful, avionul, telegrafia fără fir, se înrădăcinaseră în viaţa de toate zilele, făceau parte integrantă din ea.

La teatru nu rămaseră până la sfârşitul spectacolului, deoarece pe Lena o durea capul. După ce o conduse acasă, Bâcov se duse din nou pe chei. După plimbarea de astăzi, locurile acestea, ca de altfel tot ceea ce era legat de Lena, îi deveniră scumpe, întipărindu-se deosebit de puternic în amintirea lui.

In timp ce Bâcov se plimba pe chei, Lena stătea la o masă rotundă, într'o odaie mare din apartamentul ei pustiu şi trist, şi făcea pasienţe, aplecându-şi capul bălai asupra cărţilor întocmai ca o bătrânică.

Era tare amărîtă că pasienţa nu-i reuşea: se gândise la Bâcov şi ar fi dorit mult să-i iasă după cum îşi pusese în gând.

Şi nici nu era adevărat că o duruse capul, acolo la teatru. Avusese numai impresia că stăteau pe aceleaşi locuri pe care le reţinea pe vremuri Zagorschi, chiar în acelaşi rând şi în aceleaşi fotolii.

De mulţi ani pe Lena o rodea un sentiment chinuitor de vinovăţie faţă de fostul ei soţ. Işi aducea aminte de scurta-i viaţă de familie, de serile petrecute împreună, de liniştitele lor plimbări prin oraş şi i se părea, nu se ştie de ce, că nu fusese o soţie bună, că se purtase ca o fetiţă fără minte, că nu înţelesese visurile cele mai scumpe ale lui Zagorschi, că stă-

tuse prea rar şi mult prea puţin de vorbă cu el despre ocupaţiile lui favorite.

Revedea acum în gând întreaga poveste a scurtei lor iubiri, începând dela prima lor întâlnire şi până în ziua când îi văzuse avionul rostogolindu-se din înălţimi şi o siluetă mică de tot prăbuşindu-se la pământ chiar înaintea avionului.

Ii părea rău că pe vremuri se lăsase furată de o melancolie fără rost, că fusese tristă cufundându-se în cărţi cu titluri pline de făgăduinţi, aşteptând să se întâmple ceva extraordinar şi de neînfăptuit.

Şi iată că schimbarea mult dorită venise, se împlinea tot ceea ce păruse de nerealizat. El însă nu mai era în viaţă, în timp ce ea se ducea la teatru şi la restaurante cu un altul, care o privea la fel cum o privise şi Zagorschi pe vremuri şi, pe semne, era tot atât de îndrăgostit cum fusese şi soţul ei.

El nu mai era în viaţă, pe când ea rămăsese tot atât de tânără şi de frumoasă; trăia, râdea şi uneori chiar îl uita timp de câteva săptămâni pe Cornei Nicolaevici... Şi asta era rău, cel puţin aşa i se părea ei: nu se cuvine să te gândeşti la o nouă afecţiune, la o nouă iubire, atunci când durerea pierderii suferite se ascute pe măsură ce trec anii...

Viaţa trăită înainte de război pierise şi nu se va mai întoarce niciodată. Nu se vor mai repeta nici întâlnirile dela gară, când sosea dela Moscova sau dela Pscov, unde locuia bătrâna lui mamă. Lena îl întâmpina iarna pe peron, iar el îi zâmbea ştergându-şi ochelarii, o privea cu ochii lui buni şi miopi şi-i spunea încet şi duios:

— Iată că a sosit şi bătrânul Menelau, draga mea Elena...

Nu se vor mai întoarce nici ceasurile acelea de dimineaţă pe care le petreceau împreună luându-şi ceaiul, în timp ce el îi povestea câte ceva din viaţa lui de odinioară. Ca şi Bâcov, Zagorschi trecuse prin multe încercări şi văzuse destule lucruri, iar Lena ofta uneori, aflând cât de nenumărate întâlniri şi întâmplări interesante pot avea loc într'o viaţă de om...

Ce-i mai rămăsese dela el? Cărţile lui preferate, carneţelele acoperite în lung şi în lat cu scrisul lui, un halat pestriţ pe care avea obiceiul să-l pună după baie, papucii de casă, nişte ochelari vechi, câteva fotografii. Dar în toate acestea nu era nici urmă de viaţă adevărată. Ii părea rău că n'avea copii.

E drept, i-ar fi venit greu să crească un copil fără tată. Doar şi la ei, în familia Pobedonosţev, viaţa n'avusese niciun rost pentrucă lipsise mama.

Poate tocmai pentrucă Gleb era atât de nefericit în căsnicie, tata se purta acum mai bine cu băiatul său, lua parte mai activă la grijile şi la frământările acestuia: găsea în soarta fiului său o oarecare asemănare cu propria sa viaţă. Lena vorbea adesea cu Bâcov despre Gleb şi Nataşa. I se părea acum că, discutând despre viaţa altora, Bâcov stabilea în linii mari regulile vieţii pe care o vor trăi ei amândoi.

Dacă cineva ar fi întrebat-o pe Lena ce părere avea despre Bâcov, ar fi spus neapărat că-i plăcea foarte mult. Dar nici acum nu ştia dacă era în stare să iubească un astfel de om.

Avea în el ceva diferit de cei în mijlocul cărora crescuse Lena. Ii plăcea sinceritatea lui puţin cam brutală, îndrăzneala lui şi felul simplu şi nestingherit de a vorbi cu oamenii; îi plăcea independenţa opiniilor sale,

convingerea lui calmă de a fi găsit calea cea dreaptă. O speria însă felul lui de a o privi, ca atunci când erau la teatru. Şi în astfel de clipe nu-i venea să se gândească la el.

A doua zi era duminică. Se înţeleseseră să se ducă împreună la catedrala sfinţilor Petru şi Pavel.

Bâcov veni exact la douăsprezece, aşa cum îi făgăduise. Ii adusese flori, dar nu îndrăznea să i le dea şi se plimba prin odaie cu buchetul în mână.

— E îngrozitor, spuse el deodată, ruşinându-se. Inchipue-ţi că am ajuns la vârsta de treizeci şi unu de ani, fără să fi dat până acum vreodată flori unei fete. De aceea m'am şi făcut de râs astăzi. Am intrat într'o florărie şi am cerut să mi se dea mazăre. Clienţii din prăvălie au început să râdă. Deodată o coniţă s'a sculat, s'a ridicat în vârful picioarelor şi mi-a şoptit la ureche: „Domnule ofiţer, mazărea se mănâncă, iar floarea care o dărueşti domnişoarelor se chiamă „măzăriche". Am cumpărat şi eu un buchețel, spuse el stingherit, vrând parcă să se scuze.

Lena se retrase în odaia de alături ca să-şi schimbe rochia. Când se întoarse, Bâcov tot mai stătea în faţa mesei, cu buchetul de flori în mână, uitându-se nehotărît la vasul de flori.

— De ce stai cu ele în mână? îl întrebă Lena. Eşti tare nepriceput, zău aşa.

— Parcă aş fi un mire, răspunse Bâcov, dar văzând expresia aspră a Lenei îşi dădu îndată seama că n'ar fi trebuit să pomenească acest cuvânt. Lena deveni deodată tăcută şi neprietenoasă; nu-i mai spuse nimic cât timp merseră împreună pe trotoarul alunecos, în burniţa măruntă care se cernea de sus.

In cele din urmă, când ajunseră la o staţie de tramvai, Bâcov îndrăzni s'o întrebe:

— De ce te interesează atât de mult catedrala sfinţilor Petru şi Pavel?

— Nu ştii?

— Nu.

— Atunci trebue să-ţi povestec. Lângă uşile dinspre miază-noapte ale catedralei se află mormântul împăratului Pavel.

— Cel caré a murit strangulat? se interesă Bâcov.

— Al lui Pavel I, răspunse aspru Lena. Şi iată că lumea a început să vină aci în pelerinaj. Am auzit mai de mult, mi-au spus-o soldaţii care ieşeau din spitalul nostru. N'au ce face: se plimbă toată ziua prin oraş şi aduc fel de fel de noutăţi.

— Dar pentru ce să ne ducem noi în pelerinaj? Doar dumneata şi cu mine nu credem în dumnezeu şi nu aşteptăm minuni.

— E interesant să priveşti. De când e atâta suferinţă, lumea şi-a adus aminte de dumnezeu şi bisericile sunt pline.

N'avură însă noroc: în biserică nu se aflau pelerini, ci numai o babă care se închina de zor în genunchi în faţa mormântului. Zărindu-i pe Bâcov şi pe Lena, bătrânica se apropie de ei şi-i întrebă încet:

— Domnule ofiţer, aţi auzit ceva despre numărul şase sute şaizeci şi şase?

— N'am auzit! mărturisi Bâcov cu toată sinceritatea.

— Este un semn ascuns din apocalips, spuse bătrâna. Şi vor fi de aci înainte şase sute şaizeci şi şase de luni de molimă şi de foamete...

Inconjurară catedrala, zăboviră câtva timp în fața mormântului lui Pavel, apoi începură să se sfătuiască unde să meargă.

Bâcov se uită la ceas.

— E încă foarte devreme, Elena Ivanovna. Hai să ne ducem la Strelca.

Se îndreptară spre insule.

Trecură patru zile. Activistul Comitetului Bolșevic din Petrograd, căruia Bâcov îi predase scrisoarea lui Nicolai, făgăduise să pregătească materialele de propagandă până la plecarea aviatorului, spre sfârșitul săptămânii. Bâcov nu se dusese încă pe la fabrică, deoarece recepționarea nu putea avea loc fără Hobotov, care fusese reținut la Moscova, anunțând că se va întoarce la Petrograd abia lunea viitoare. Pentru prima oară în viața lui, Bâcov avea timp de pierdut și totuși era ocupat în fiecare zi, în fiecare ceas al zilei. Uneori o aștepta pe Lena pe câte o stradă liniștită dela Peschi, alteori o întâlnea pe o alee umbroasă din Grădina de Vară; se plimbau cu trăsura la Peterhorf sau se duceau la teatru. Și în fiecare seară, întorcându-se în camera lui întunecoasă dela hotel, în care stăruia un iz de putregai, Bâcov se gândea cu bucurie la viitoarea lor întâlnire, la discuția pe care o vor avea a doua zi, își închipuia cum se vor plimba de-a-lungul cheiului, vorbind despre câte'n lună și'n soare, cum va strânge sub brațul lui brațul subțirel, slăbuț al Lenei, cum vor rămâne împreună până seara târziu.

Uneori îi venea să-i vorbească Lenei despre dragostea lui. Dar amândoi se temeau de acest lucru. Intr'o zi, Lenei i se păru că aviatorul ar fi vrut s'o îmbrățișeze; își luă rămas bun dela Bâcov cu oarecare răceală și timp de două zile se prefăcu bolnavă.

Intr'o seară se plimbau amândoi pe cheiul Nevschi. O mulțime de oameni se adunase la colțul străzii Coniușennaia, lângă un „Taube" german doborît, care fusese de curând așezat acolo ca să fie văzut de toată lumea. Se apropiară și ei de avion. Crucile sinistre, negre, vopsite pe fuselajul avionului, o surprinseră pe Lena. Un tinerel cu o bonetă militară în cap explica publicului adunat, cu un aer plin de importanță, construcția aparatului și făcea aluzii la propriile sale fapte de vitejie. Zărind întâmplător crucile sfântului Gheorghe pe pieptul aviatorului, se fâstâci și se depărtă de avion cu pași mari și nesiguri.

Vederea avionului îi aminti Lenei de misiunea lui Bâcov.

Se uită la el cu asprime și-i spuse, întocmai ca fratele ei, încrețindu-și fruntea înaltă:

— Nu vreau să te mai întâlnesc până ce nu-ți vei fi sfârșit toate treburile.

Bâcov știa că era de prisos să mai discute și-și lăsă capul în jos.

— Când vei scăpa de treburi, vino pe la mine. O să mai stăm de vorbă și o să ne luăm rămas bun...

Oricât de ciudat s'ar părea, ziua aceea fu cea mai plină de voie bună din toate cele petrecute la Petrograd. Bâcov povesti îndelung despre viața lor de pe front, iar Lena îl ascultă cu o deosebită atenție, de parcă ar fi vrut să-și întipărească în minte fiecare cuvânt.

Le despărțire, îi întinse mâna îngustă, spunându-i încet:

— N'o să uiți înțelegerea noastră?

Cu toate că hotărîrea ei era departe de a fi o înțelegere liber consimțită, el îi răspunse totuși încet și supus:

— N'am s'o uit şi nici n'am s'o calc. Dar, iartă-mă: o să mă gândesc la dumneata clipă de clipă.

Lena îi aruncă o privire nedumerită şi plecă fără nicio vorbă.

Peste două zile, Bâcov se duse la fabrică. Dincolo de pod întâlni numeroşi lucrători care-şi mai aduceau aminte de el de pe vremea când lucrase aici ca pilot de încercare. Il salutară prieteneşte, se opriră o clipă să fumeze împreună, îi povestiră noutăţile dela fabrică şi-i puseră tot felul de întrebări asupra vieţii de pe front.

In biroul directorului, Bâcov trăi câteva clipe ciudate. Intrând în odaia joasă, plină de dulapuri speciale şi de modele de avioane, îl găsi pe Hobotov stând cu spatele spre el şi vorbind în şoaptă cu un bărbat scund şi oacheş. Intorcându-se, întinse mâna spre telefon şi deodată, văzându-l scoase o exclamaţie şi se repezi spre Bâcov, vrând parcă să-i arate că uitase cu totul de vechea lor ceartă.

Işi păstrase aceeaşi înfăţişare de acum câţiva ani. Era pieptănat lins proaspăt ras, numai gulerul şi-l schimbase: nu-l mai purta răsfrânt ca înainte, ci scrobit, foarte înalt, iar gâtul său scurt şi gras se înfunda de tot în el.

— Am fost înştiinţat că ai venit la Petrograd, zise Hobotov. Să ştii un lucru: astăzi nu ne ocupăm de treburi. Astăzi eşti al meu. Ne ducem imediat la masă, seara facem o vizită, iar de treburi ne ocupăm mâine.

Zâmbetul linguşitor al lui Hobotov nu-l miră deloc pe Bâcov. Ştia că industriaşul, care nu văzuse lupte aeriene decât în poze şi habar n'avea cum mor oamenii prin mlaştini, în munţi şi în păduri îndepărtate, avea nevoie de el, aviator abia întors de pe front, cavaler al crucii Sfântului Gheorghe.

— Să mergem, iubitule, să mergem! spuse prietenos Hobotov, bătându-l pe aviator pe spate. Işi chemă maşina:

In separeul unui restaurant de lux, un chelner cărunt le întinse menu-ul, plecându-se adânc în faţa lui Hobotov. Ii aruncă lui Bâcov o privire plină de respect şi aşteptă în tăcere ordinele clientului de vază, ţinându-şi plecat capul mare şi frumos.

— Adu nişte cvas, Ibrahim, spuse Hobotov cu un ton distant, dar în acelaşi timp binevoitor, cu care se vorbeşte de obicei cu chelnerii cunoscuţi. Chelnerul făcu un gest, arătând că a înţeles. Restul îl alegi tu, adăugă Hobotov, dându-i înapoi menu-ul. Apoi se adresă grăbit lui Bâcov.

— Mă bucur că te văd sănătos-voinic. Hai, povesteşte-mi ce mai e pe acolo, pe front? Cine mai e cu tine dintre cei de odinioară? Dintre vechile noastre cunoştinţe?

— Tentenicov e în aceeaşi unitate cu mine.

— Cuzma? Ce spui! exclamă bucuros Hobotov. Ce om curajos! Promitea mult! Ştii, eram convins că o să ajungă departe, dar m'am înşelat. Zău aşa, m'am înşelat. N'are fantezie băiatul ăsta, se crede prea mult Ii lipsea ceva. Totuşi e om de nădejde. E şi un excelent motociclist. A sărit odată grozav, pe pistă... Şi afară de el cine mai e?

— Gleb Ivanovici Pobedonosţev.

— Nu face multe parale, spuse cu convingere Hobotov, Nu te poţi bizui pe el. N'o să aibă niciodată noroc, deşi în ultimii ani înaintea războiului îşi făcuse o oarecare faimă...

— E un bun prieten al meu, răspunse îndată Bâcov. Şi un bun aviator.

— Nu te contrazic, dar n'are farmecul lui Tentenicov.

— N'ai niciun fel de cădere să emiţi păreri asupra aviatorilor noştri, răspunse Bâcov. Pe Gleb îl cunosc mai bine ca tine, am luat doar parte împreună la mai multe lupte aeriene.

— De tine se vorbeşte cu multă admiraţie, spuse Hobotov cu o nuanţă de linguşire în glas.

Cu toate că rolurile lor în viaţă erau acum schimbate, Hobotov se mai simţea totuşi şi astăzi lângă Bâcov la fel ca şi cu mulţi ani în urmă, pe terenul de sbor; îl invidia ca şi atunci şi se temea de el ca pe vremuri.

Tăcură un timp, apoi Hobotov întrebă din nou:

— Cine mai e? Iartă-mă că te tot întreb, dar mă interesează. Mă înţelegi? Ii cunosc doar aproape pe toţi aviatorii ruşi.

— Il mai avem cu noi şi pe Vasiliev o bomboană de comandant, dintr'o familie nobilă.

— Vasiliev! exclamă încântat Hobotov. Cum de nu, îl cunosc... Mare şmecher... adăugă el, bătând cu pumnul în masă. Mare aventurier...

— Iţi mai aduci aminte cum m'am certat cu el în timpul grevei? Erai pe atunci tare supărat pe mine, dar m'am certat şi cu el...

— Cum să nu-l cunosc? E un prieten al tinereţii mele sbuciumate zâmbi Hobotov. Am petrecut destul amândoi împreună. Asta nu-i un om ci un adevărat meteor. Pe unde n'a fost în viaţa lui! E un băiat de familie, însă tatăl său era un escroc cunoscut care lua şperţuri împreună cu Reinbot. E drept că afacerea s'a muşamalizat. Cât despre tânărul Vasiliev a fost dat afară din şcoala militară pentru o afacere nu tocmai elegantă. A plecat atunci în străinătate şi a colindat lumea întreagă. A fost instructor militar la Iuanişicaia. Apoi s'a întors din nou la Petrograd. Il cunoaşte personal pe Rasputin. A fost prieten cu Cuzminschi şi e tot atât de şmecher ca şi el. Când s'a întors de pe front, au furat amândoi dela Rasputin o scrisoare... Ia spune-mi, la voi pe front se vorbeşte mult de Rasputin?

Hobotov îşi trase scaunul mai aproape de Bâcov şi, fără să mai aştepte răspunsul, începu să-i spună confidenţial, în şoaptă:

— Crede-mă, când îmi aduc aminte de el, mă apucă nebuniile. Gândeşte-te şi tu: o lepădătură de soiul ăsta să se bucure de cea mai mare cinste la curtea împăraţilor ruşi! Se spune că ţarina e nebună după el... Intreg Petrogradul vorbeşte pe socoteala lui... Vrei să-ţi arăt ceva interesant?

Scoase din buzunar o revistă umoristică, cu o copertă multicoloră strânsă în patru, şi spuse, clipind şmechereşte din ochi:

— Uită-te atent...

Bâcov se uită, fără să înţeleagă nimic, la un desen ciudat care înfăţişa un ţăran mai în vârstă, cu un aer de om aşezat, având cioc şi pene de pasăre.

— N'ai înţeles? întrebă nerăbdător Hobotov.

Bâcov ridică din umeri.

— Uită-te mai departe...

Pe pagina următoare era desenat kaiserul cu mustaţa în furculiţă. Kaiserul arunca seminţe, hrănind o pasăre cu barbă.

Fără a mai aştepta vreo întrebare din partea aviatorului, Hobotov se grăbi să-i spună:

— Acum, o să-ţi citesc o ultimă informaţie, care are să-ţi lămurească totul...

Işi puse ochelarii pe nas şi citi, subliniind intenţionat fiecare cuvânt:

— Curiozităţi feroviare: „De curând, a fost expediat din Petersburg spre Siberia, cu mare viteză, un vagon-salon... cu păsări jumulite..."

— Tot nu înţeleg nimic, spuse Bâcov, neputând pricepe încă motivul hazului pe care-l făcea Hobotov, râzând în hohote.

— Fie! O să te lămuresc eu. Te rog însă din capul locului să ţii seama că revista aceasta face mai multe parale decât o sticlă de şampanie bună. E aur, nu altceva.

Grăbindu-se şi înghiţind de emoţie terminaţiile cuvintelor, îi explică lui Bâcov înţelesul caricaturilor pe care aviatorul nu le putea pricepe. Se pare că de curând, în timpul unei orgii într'un local de petreceri, Rasputin fusese crunt bătut de nişte ofiţeri de gardă. Pentru a se muşamaliza scandalul, călugărul fusese nevoit să se ducă pentru câtva timp în Siberia. Aventurierul Rasputin era deci pasărea jumulită care ciugulea grăunţe din mâna kaiserului... Când cei dela palat îşi dădură seama de adevăratul înţeles al caricaturilor, jurnalul fu confiscat. De aceea se şi vindea acum pe sub mână: toată lumea ştia că Grişca [1], împreună cu camarila ţarinei, căuta să încheie o pace separată...

Bâcov zâmbi în silă.

— Ce-i cu tine? întrebă Hobotov jignit.

— Parcă numai de Rasputin e vorba? Intreg regimul ţarist e putred şi tu îmi baţi capul cu o singură pasăre jumulită...

— Totuşi, n'o să reuşiţi acum să mai faceţi o revoluţie. Anul 1905 nu se mai întoarce, spuse convins Hobotov si tăcu îndată, simţind că discuţia lor s'ar putea sfârşi printr'o ceartă. Astăzi, mai puţin ca oricând, avea chef să se certe cu Bâcov; şi nu degeaba îl poftise la restaurantul acesta de lux.

Chelnerul aduse băutura interzisă — vodca — într'o carafă mare, nişte somon, batog, un fel de castraveţi speciali şi întrebă încet:

— Să vă torn?

— Toarnă, îi răspunse tăios Hobotov şi-şi duse la gură păhăruţul de cristal aburit. Vodca e excelentă. Limpede ca lacrima. Bea, te rog.

Nu băuse încă niciun păhăruţ, dar se şi îmbătase de vorbe, de mirosul vodcii, de amintirile depănate:

— Stai, îl opri el deodată pe Bâcov. Pentru ce să închinăm? Şi după o clipă de gândire adăugă: Să bem pentru batogul ăsta, pentru peştele ăsta.

Rămaseră multă vreme la restaurant. Chelnerul intra fără sgomot, strângea farfuriile, aducea pe rând supa, friptura, mişcându-se cu băgare de seamă în jurul mesei, fără a trage cu urechea la ce se vorbea.

— Uite aşa trăim şi noi pe aici, spuse Hobotov. In timp ce voi vă aflaţi la treabă acolo pe front, nici noi nu stăm cu mâinile în sân. Ce crezi: aici la Petrograd sunt unii oameni care au şi descris d'nainte victoriile! Să-ţi povestesc un caz: aveam un cunoscut, un fost coleg de liceu dela Moscova, Serghei Sidorovici Greciuhin, un omuleţ mititel şi liniştit. Băieţii dela liceu îl porecliseră „şahul vesel" şi, într'o zi, l-au silit chiar să mănânce un pumn de praf de purici, zicând că era neapărat obligatoriu pentru un şah al Persiei. S'a retras dela liceu din clasa a şasea şi a intrat funcţionar la uzina lui Putilov. Până anul trecut a trăit ca vai de el, în mare sărăcie. Ce-i drept, avea o patimă: studia buletinele zilnice ale Bursei. Se pricepea, nevoie mare, uneori se ducea chiar, în zilele libere, pe la Bursă; nu îndrăz-

[1] Diminutiv dela Grigorii. E vorba de Grigorii Rasputin. (N. R.)

nise însă niciodată să joace, căci era prea sfios şi nici n'avea bani. Anul trecut i-a murit pe neaşteptate o mătuşă bătrână şi i-a lăsat o moştenire: cinci mii de ruble. Omul a venit la mine să se sfătuiască ce să facă cu banii. Viaţa se scumpea mereu şi tot nu putea să cumpere nimic cumsecade cu gologanii aceştia. Poate că era mai cuminte să-i bage într'o afacere! Eu i-am zis: „Intendenţa caută furnizori de lemne. De sigur, cu cele cinci mii de ruble ale tale, n'o să reuşeşti mare lucru, totuşi o să poţi face un început, un prim pas spre bunăstare". Amicul n'a stat prea mult pe gânduri. Peste vreo două luni, m'am întâlnit cu el pe stradă şi mi-a mulţumit: cică, i-a mers afacerea, a vândut lemnele. Şi uite aşa a început. Acum să-l vezi ce afaceri grozave învârteşte! Şi-a cumpărat cinci vile lângă Petrograd şi achiziţionează loturi la Ialta.

— Şi sunt mulţi din ăştia?

— Crezi poate că eu câştig mult cu fabrica de avioane? Imi merge tare prost, frăţioare, grozav de prost! Şi aş putea şi eu să ajung departe...

Oftă şi rosti cu tremur în glas:

— Tare greu mai e. Oriunde te duci, trebue să dai şperţuri, să faci cadouri, să cinsteşti lumea...

Se aplecă spre Bâcov şi-i şopti la ureche:

— Dar acum mi-a venit şi mie mintea la cap.

Ascultându-l, Bâcov simţea cum în sufletul lui creştea desgustul. creştea ura împotriva lui Hobotov, ca şi cum cele spuse de industriaş i-ar fi fost cu totul necunoscute cu câteva clipe în urmă, iar acum deveniseră deodată limpezi şi uşor de înţeles în urma mărturisirilor lui brutal de sincere.

Stând lângă Hobotov care era ameţit de băutură, lângă acelaşi Hobotov care îl linguşea pe vremuri la aerodrom, lângă fricosul de Hobotov care se agăţa de mâneca instructorului înainte de sbor, aviatorul nu-şi putu stăpâni dorinţa de a se certa cât mai repede cu el.

— Ai de gând să te îmbogăţeşti după război?

— O să mă îmbogăţesc neapărat.

— Dar la cei care mor pe front nu te gândeşti?

— Ia ascultă, spuse Hobotov jignit. Eşti un om tare ciudat! De ce să nu profit de ceea ce mi se oferă dela sine? Nu trebue să exagerăm în materie de corectitudine.

— Dacă eşti în favoarea războiului, trebue să mergi pe front. In realitate lucrurile se petrec însă altfel: eşti pentru război, dar te-ai învârtit, ai rămas în spatele frontului, pe când noi suntem în linia de foc chiar din primele zile ale războiului...

Hobotov rămase pe gânduri.

— Să se ducă pe front ăia care au chef să moară, spuse el, zâmbind acru. Dar ce, parcă face să rămâi pe front? Hai să cădem la o învoială: tu o să-mi recepţionezi avioanele. O să montăm nişte motoare luate de pe avioane mai vechi: asta mai reduce cheltuielile. O să-ţi dau vreo două miare. Pe urmă, mă reped la Ministerul de Marină şi pun totul la punct în doi timpi şi trei mişcări. Te iau după aceea la fabrica mea, unde am mare nevoie de un pilot de încercare pentru hidroavioane. Decât să te întorci pe front, mai bine rămâi la Petrograd, unde n'o să mai fi nevoit să iei parte la lupte aeriene.

Bărbia grasă a lui Hobotov tremura deasupra gulerului înalt şi scrobit al cămăşii. Intreaga sa faţă, frumoasă încă dar prea de timpuriu buhăită, avea o expresie atât de şireată, încât Bâcov îşi pierdu cumpătul.

— Ce-i cu tine? Ai înnebunit?

— De ce să înnebunesc? se miră Hobotov.

— Dar judecă şi tu: mi-ai oferit adineaori un şperţ...

— Eu? Hobotov făcu ochii mari. Care şperţ?

— Cele două mii...

— Cele două mii! răsuflă uşurat negustorul. D'apăi ce fel de şperţ e ăsta? Aşa... o răsplată pentru munca depusă, în semn de veche prietenie.

— Ia vezi, spuse ameninţător Bâcov. Pentru asemenea vorbe ai merita să te apuc de guler şi să te scutur, să zici ce-i aia.

Hobotov o cam băgase pe mânecă:

— Bine, bine, am glumit numai...

— Şi apoi, mi-ai propus să dezertez de pe front.

— Ce tot spui... Aici ai fi mai de folos...

— O să vin mâine la voi, spuse Bâcov, ridicându-se dela masă. Du-te dracului! Mă fac că n'am auzit nimic. Dar să mă scuteşti pe viitor de asemenea discuţii. Şi să ştii că sunt cam pretenţios de felul meu: n'o să recepţionez aparate proaste.

Simţind că furtuna trecuse, Hobotov îşi recăpătă buna dispoziţie.

— Mai stai cu mine... Luăm o cafeluţă... se mai întâmplă între prieteni...

A doua zi, Hobotov stătea în biroul fabricii, liniştit, spilcuit şi, aţintindu-şi cu asprime ochii negri şi vicleni în aceia ai lui Bâcov, îi spuse încet mecanicului:

— Arată-i domnului Bâcov fabrica. Să-l duci şi pe insula Crestovschi. Poate că o să-i placă aerodromul. Să i-l prezinţi pe pilotul nostru de încercare

Ii întinse lui Bâcov mâna sa prelungă, încărcată cu inele, şi se cufundă îndată în hârtii.

Uzina se mărise în timpul războiului, clădirile erau acum mai frumoase, mai bune. Se simţea că Hobotov se pricepea în meserie şi conducea singur totul, neavând încredere în funcţionari. Atelierele de tâmplărie şi de lăcătuşerie se măriseră, ca şi atelierul de montaj.

Bâcov se plimbă prin fabrică, aducându-şi aminte de timpurile când îşi făcea aici serviciul, înainte de plecarea la Moscova. Se duse apoi împreună cu mecanicul la aerodrom.

De pe litoral bătea vântul, valurile se rostogoleau pe malul de jos şi legănau bărcile priponite.

In ziua aceea nu se făceau sboruri de încercare. Bâcov se întoarse curând la hotel. Fără să vrea, din obişnuinţă, întinse mâna spre receptorul telefonului, dar îşi aduse aminte de învoiala cu Lena şi se întristă.

N'avea chef să se ducă nicăieri. Trimise un băiat după ziare şi citi până târziu.

După câteva zile începu recepţionarea avioanelor. Veniră şi aviatori din alte corpuri de armată; se porniră discuţii nesfârşite asupra frontului. Lui Bâcov i se făcu dor de unitatea lui.

Pe la sfârşitul săptămânii se întâlni din nou cu omul care-i făgăduise să trimită literatură ilegală pe front. Stepan Coliacov locuia la mahala, într'o casă mare, murdară, clădită cam prin 1860 şi rămasă de atunci nereparată. Sunt cu adevărat înspăimântătoare cartierele acestea mizere în care cu greu poţi găsi casa pe care o cauţi. In camere scunde, slab luminate, tavanele erau tot atât de negre ca şi duşumelele, iar prin geamurile opace, cârpite, abia dacă pătrundea lumina. In fiecare odaie de trecere stă-

teau mai multe familii; până să ajungă la odaia lui Coliacov, Bâcov fu nevoit să calce peste zeci de saltele întinse pe jos.

— Ai venit la timp, spuse Coliacov, un om uscăţiv şi palid la faţă. In ultimele zile s'au ivit multe treburi noi. La drept vorbind, n'am zăbovit aici decât pentru dumneata. Mi s'a închiriat ieri o nouă locuinţă, ceva mai aproape de fabrică.

Ii înmână lui Bâcov pachetul cu imprimate, sfătuindu-l să nu se despartă nicio clipă de aceste ziare şi manifeste: i se putea face oricând o percheziţie, în lipsa lui, la hotelul unde trăsese.

— Să mă ierţi, te rog, spuse Coliacov, că nu stau mai mult de vorbă. Suntem îngrozitor de ocupaţi şi avem tare multe pe cap... Fabrica e în plină grevă. Numeroşi lucrători au şi fost trimişi într'un batalion disciplinar, în gubernia Novgorod, unde vor fi puşi sub supraveghere specială; în locul lor au fost aduşi soldaţi. Au început să „cadă" oamenii; un grup numeros de activişti a fost dus ieri la chrana. Plimbă-te singur prin cartier şi o să vezi cum trăeşte în zilele de azi mahalaua noastră. Deocamdată e o clipă de linişte, dar e liniştea dinaintea furtunii...

Luându-şi rămas bun dela Coliacov, Bâcov porni spre staţia trenuleţului; tramvaiul nu mergea până în mahalaua aceea şi era foarte greu să ajungi până în centru. Străzile acestui cartier mărginaş erau pustii; din coşurile fabricilor nu se vedea ieşind fum, iar lângă brutării şi băcănii, numeroase femei se înşirau la coadă. Unele veneau cu scăunele şi taburete; stăteau astfel ceasuri de-a-rândul fără să se mişte din loc. Răsuflarea fierbinte a războiului părea să fi pârjolit cartierul acesta industrial care se afla atât de departe de front...

Intorcându-se la hotel, Bâcov îşi aduse aminte de cele povestite de Nicolai asupra felului în care acesta transporta pe vremuri literatura ilegală. Işi descusu deci căptuşeala hainei, potrivi manifestele şi ziarele cu grijă, aşezându-le unele peste altele, le prinse cu ace de siguranţă, puse deasupra un strat subţire de vatelină şi o muşama, apoi cusu căptuşeala la loc. După ce-şi îmbrăcă haina se privi în oglindă: aproape că nu se mai recunoştea — devenise tot atât de gras ca şi Hobotov. In schimb scăpase de grija literaturii: putea să meargă liniştit oriunde, fără a se despărţi o clipă de foiţele acestea preţioase... Intr'adevăr, dacă ar fi avut un pachet, s'ar fi putut să-l piardă în îmbulzeală, pe stradă, sau să-l uite pe masă într'un restaurant.

Porni pe jos până la Nevschi Prospect. Se plimbă prin oraş luându-şi parcă rămas bun dela el. Iar în ziua când ultimele aparate fură încărcate, o chemă pe Lena la telefon. Nu mai putea acum să-i refuze întâlnirea, voia doar să-şi ia rămas bun dela ea.

Se înţeleseră să se întâlnească în Grădina de Vară. Bâcov se instală de dimineaţă pe o bancă, în aleea cea mai depărtată. Pe după copaci vedea trecând mereu câte o femeie. Se repezi de câteva ori în întâmpinarea unor necunoscute pe care le luase drept Lena. Ea sosi însă ca totdeauna la timp. Işi descheiase haina. Ii întinse mâna şi-l întrebă cum îşi petrecuse ultimele zile. Bâcov nu-i răspunse multă vreme, de parcă n'ar fi izbutit să-şi adune gândurile.

— Ţi-ai isprăvit treburile la fabrică?

— Le-am isprăvit de ieri, Elena Ivanovna. In curând trebue să plec. Dumneata mă alungi din Petrograd...

— Dimpotrivă, o să-mi fie urît fără dumneata. M'am învăţat cu dumneata în ultimul timp...

— Dar eu, Elena Ivanovna, începu Bâcov. Lena se încruntă însă și el tăcu, uitându-se cu coada ochiului la obrajii ei îmbujorați de mers.

— Ești mulțumit de cele ce ai făcut la Petrograd? îl întrebă ea din nou, așezându-se lângă el, scoțându-și de pe cap basmaua și rezemându-se cu cotul de speteaza băncii.

— Nu prea, îi răspunse el abătut, gândindu-se fără să vrea că, poate, legăturile lui cu Lena erau atât de ciudate tocmai pentrucă n'o iniția în viața lui intimă, nu-i vorbea de gândurile și sentimentele lui, iar din toate întâmplările vieții sale alegea deobicei fie povești hazlii, fie amănunte privitoare la Gleb. Iată, petrecuse atâtea zile la Petrograd și totuși Lena nu știa nimic nici despre ultimele lupte aeriene, nici de ciocnirile lui cu Hobotov sau de pățaniile lui Tentenicov. Cu mulți ani în urmă, auzise pe soția unui aviator cunoscut plângându-se că se săturase de veșnicele conversații ale soțului său despre diferite feluri de benzină și sisteme de motoare. I se părea și lui acum că Lena ar putea să găsească plictisitoare lucrurile care i le-ar spune despre sboruri, avioane, lupte aeriene, despre oamenii care-i erau dușmani și despre prietenii lui, despre propria sa viață.

Și astăzi, convorbirea lor se desfășura pe un ton ușor ironic și uneori chiar era lipsită cu totul de conținut. In cele din urmă o întrebă, privind drept în ochii ei luminoși:

— Nu-ți pare rău că te desparți de mine?

— Nu se pun asemenea întrebări, răspunse ea îngândurată. Trebue să le simți singur.

Incă de demult, dela întâlnirea lor din Țarițîn, Bâcov se gândea mereu la Lena. Când se măritase, el nu-și trădase deloc emoția și mâhnirea. I se părea numai că pentru el orice posibilitate de fericire se închisese pentru totdeauna. Cu atât mai mult cu cât aproba alegerea Lenei: Zagorschi era un om bine înzestrat, curajos, un muncitor cinstit, un soț bun și plin de grijă... După moartea lui Zagorschi, Bâcov începu din nou să fie preocupat de dragostea lui, dar de fiecare dată îl oprea gândul dacă avea sau nu dreptul s'o facă pe Lena să-i împărtășească viața nomadă, traiul lui de tabără.

— Nu ți se pare că n'am trăit încă deloc până acum? întrebă el, încrețindu-și fruntea. Că n'am trăit deloc, câtuși de puțin? Am avut un mecanic, un francez minunat; îl chema Dellier. A murit într'un accident, în timpul unui sbor al meu pe un „Deperdussin", când am fost și eu grav rănit. Avea obiceiul să spună că i se pare că în toată viața lui nu a dormit odată pe săturate. „Viața mea? a spus el odată, e foarte simplă; ar putea fi definită prin două vorbe: „Veșnică insomnie".

Lena se uită la Bâcov, zâmbind îngândurată.

— Chiar că n'am trăit deloc, repetă acesta amărît. Am avut o copilărie necăjită și grea, iar tinerețea mi s'a scurs în lupta pentru o bucată de pâine. Am treizeci și unu de ani, capul mi-e cărunt și totuși nu m'au lăsat până acum niciodată să trăesc așa cum am vrut. Bancherul rotofei cu care am încheiat contractul m'a împiedicat să-mi realizez succesele sportive. Pe urmă am vrut să lucrez cinstit la o fabrică și, când colo, m'au silit să sbor pe un aparat pe care nu-l cunoșteam și m'am prăbușit. Era să mor.

Surprins de neașteptata sa poftă de vorbă, întrebă încet:

— Nu te-ai gândit nicicând că vom putea și noi odată și odată să ne trăim adevărata noastră viață?

Da, Lena se gândise mult la acest lucru, mai ales în ultimul timp, de când lucra la spitalul din strada Chirilovscaia. Gândul acesta al zilei de

mâine nu-i venise singur, i-l sugeraseră soldaţii răniţi cărora le citea uneori câte o carte veche şi bună. Lucru de mirare: cu toate că sufereau cumplit, răniţii nu voiau să asculte nimic trist. Cereau să le citeşti neapărat despre oameni care şi-au trăit viaţa uşor, cu voie bună, împlinindu-şi toate dorinţele. Se părea că în oamenii aceştia, care avuseseră parte de zile bune, găseau prevestirea unei vieţi noi ce trebuia doar, odată şi odată, să vină şi pentru ei.

In zilele de toamnă, Grădina de Vară are un farmec deosebit. De aceea, îndrăgostiţii îşi dau deseori întâlnire aici: e atâta linişte, atâta tăcere spre seară în aleile umbroase! Sunetele care vin din spre imensul oraş, cu răsuflarea puternică, nu răzbat până aici prin frunzişul care a şi avut timpul să îngălbenească. Lena se gândea că ar trebui să plece cât mai repede din grădină, căci altminteri ar fi putut începe o convorbire cam neplăcută pentru ea...

Seara se lăsa repede. Vârfurile copacilor fremătau surd. Ca nişte drumeţi vrăjiţi se vedeau albind pe cărările grădinii, prin negura înserării, câteva statui. Frunzele se scuturau încet pe bănci. Trecătorii se împuţinau din ce în ce. Câmpul lui Marte, pustiu, părea acum imens, fără sfârşit.

Se plimbară îndelung prin oraş. Bâcov avea o senzaţie ciudată: parcă nu s'ar fi despărţit de Lena, ci de propria lui tinereţe.

La plecare, Lena îl rugă să-i scrie, să-i dea lui Gleb un pachet, să-i transmită salutări, şi s'o sărute pe Nataşa din partea ei.

In camera întunecoasă şi înnăbuşitoare dela hotel, Bâcov nu-şi găsea somnul. Ar fi vrut să asculte din nou glasul cunoscut, să mai schimbe măcar un cuvânt cu ea înainte de plecare. Nu cuteza să-i ceară Lenei să-l conducă la gară.

Trecuse de ora unu noaptea când se hotărî în cele din urmă să ridice receptorul. Mult timp telefonista nu-i răspunse, apoi dădu legătura greşit. Bâcov era cât p'aci să renunţe la gândul său năstruşnic, dar simţea că o putere de nebiruit îl atrăgea spre aparat.

Ii recunoscu de îndată glasul.

— Eu sunt, Elena Ivanovna, spuse el zâmbind, ca şi cum i-ar fi putut vedea surâsul prin telefon.

— Mă aşteptam să mă chemi şi ştiu ce vrei să-mi spui. Dar n'ar fi mai bine să amânăm totul până la sfârşitul războiului, când te vei întoarce de pe front?

CAPITOLUL IX

După această convorbire telefonică, Bâcov se hotărî să plece la Moscova. Nu mai avea nimic de făcut la Petrograd. Rujiţchi plecase undeva în provincie. In zilele acestea posomorîte, ceţoase, Bâcov se gândi tot timpul numai la Lena, în timp ce se plimba cu trăsura pe chei, cutreerând locurile prin care trecuseră de curând împreună. Luni stătu la rând dela ora şase ca să-şi ia biletul de tren, apoi trimise o telegramă la Moscova şi se simţi deodată despărţit de oraşul în care trăia Lena. Plecând dela hotel, ceru birjarului să facă un ocol ca să mai treacă odată prin faţa casei unde locuia ea. La o fereastră dela etajul al treilea ardea o luminiţă albastră şi lui Bâcov i se păru că îi vede chipul aplecat asupra unei cărţi.

Apropiindu-se de Moscova, Bâcov se gândea la revederea cu tatăl său şi cu Vania, privind îndelung o fotografie pe care o păstrase încă din primele zile ale vieţii de pe front. Faţa lată şi plină de voie bună a tatălui său şi ochii luminoşi şi veseli ai lui Vania, îi aduseră din nou aminte de zilele petrecute în strada Iachimanca, unde luase obiceiul să se plimbe seara cu Dellier, aşteptând o schimbare în soarta sa.

La Moscova sosi către seară. Birjarul ocoli prin străzi lăturalnice, ulicioare şi fundături. Un colac împletit, firma brutăriei, strălucea la întretăierea străzilor. La o fereastră, alături de borcane înalte şi albe cu inscripţii latineşti, lucea o sferă albastră. Pe trotoare umblau agale oameni mohorîţi, fără chef de vorbă. Roţile trăsurii împroşcau stropi de noroi. Birjarul moţăia, strângând hăţurile cu amândouă mâinile.

Ajunseră la Iachimanca. Bâcov plăti birjarului şi îşi urmă drumul pe jos.

Iată şi casa bătrânească cu porţi grele de fier, cu figurile unor animale necunoscute sculptate în piatră. Bâcov urcă încet treptele scării.

Coridorul etajului trei nu era luminat. Găsi pe dibuite soneria şi apăsă lung. Nu-i răspunse însă nimeni.

Trecură astfel vreo zece minute. Bâcov scăpără un chibrit. Pe zăvorul de fier atârna un lacăt mare de tot: nu era nimeni acasă.

Coborî la spălătorie. Acolo, întotdeauna se afla câte cineva; înainte de război, când se întorcea acasă, Bâcov îl găsea adeseori aici pe tatăl său: bătrânul îşi spăla singur rufele.

Găsi şi acum pe cineva, dar nu putu să desluşească la început figura femeii care spăla rufe. O strigă, dar aceasta nu-i răspunse imediat. In cele din urmă, norul de aburi se împrăştie şi o femeie însărcinată şi durdulie îi răspunse supărată că ea se mutase de curând în casă şi nu cunoştea pe nimeni.

Nici portarul nu-l cunoştea pe Bâcov. Cât despre bătrân, îi spuse: „Are o fire cam neastâmpărată: uneori nu dă pe acasă cu săptămânile. Chiria o plăteşte regulat, câteodată le mai lasă cunoscuţilor o adresă, pe Neglinaia, unde joacă biliard. Poate că doriţi să treceţi pe acolo?"

Aviatorul fu nevoit să se ducă în strada Neglinaia. Printre muşteriii obişnuiţi ai localului, se agita un om care aducea la glas şi apucături cu tatăl său; apropiindu-se însă de el, Bâcov îşi dădu seama că se înşelase.

Căutarea aceasta fără rost începea să-l cam înfurie. Timp de câteva ceasuri colindă mai multe săli de biliard, fără a-l găsi pe bătrân. Dar unde o fi Vania? Pe o străduţă liniştită, într'o sală de biliard sărăcăcioasă, un „marcher" [1], chel îi spuse că ar trebui să se ducă la un local de pe şoseaua Petrogradului, din apropierea restaurantului „Iar" unde poliţia nu prea plictisea lumea, astfel încât jocul ţinea uneori până dimineaţa.

Bâcov se hotărî să meargă şi până în şoseaua Petrogradului.

Era noaptea târziu când trase de mânerul soneriei la intrarea unei case de lemn cu două caturi. Multă vreme nu i se deschise, deşi, lipind urechea de uşă, puteai desluşi dinăuntru diferite sunete: sgomotul bilelor de os ciocnindu-se între ele şi glasurile enervate ale jucătorilor care se certau.

Strecură portarului o bancnotă de trei ruble.

---

[1] Persoana care deserveşte jucătorii de biliard în timpul jocului şi ţine socoteala punctelor marcate. (N. T.)

— Poftiţi, domnule, spuse îndată portarul, încântat de bacşiş. Inţelegeţi şi dumneavoastră, la ora asta ţi-e şi frică să deschizi oricui. Uite-aşa ne canonim toată noaptea...

Portarul îl conduse pe Bâcov într'o odaie întunecoasă, cu un bufet şi câteva măsuţe pe care se aflau sticle de limonadă goale.

Lângă fereastră vorbeau în şoaptă doi bărbaţi cam încruntaţi, de o vârstă nedefinită. Văzându-l pe Bâcov, îşi curmară discuţia şi se ridicară să-l întâmpine.

Poate că domnul praporşcic nu va refuza să joace o partidă cu mine? întrebă unul din ei, client obişnuit al localului, un om scund şi gras, aducând la faţă cu cunoscutul comic de cinema Glupâşchin.

— N'am venit să joc.

Jucătorul care semăna cu Glupâşchin se porni îndată să-l linguşească.

— Se cunoaşte dela prima vedere că n'aţi venit să jucaţi. Dar poate că tot o să vreţi să faceţi o partidă, pe miză mică, aşa, numai de formă?

— Lasă-mă, ţi-am spus...

Jucătorul ridică nedumerit din umeri şi se retrase.

Bâcov trecu agale prin toate camerele în care se găseau mese de biliard.

In odaia cea mai îndepărtată, jocul era foarte însufleţit. Vreo douăzeci de inşi se înghesuiseră lângă uşă şi aprobau prin gesturi loviturile reuşite: aici era interzis să se vorbească. Lampa de gaz atârnată de tavan fumega de zor. In încăpere era o căldură înnăbuşitoare. Nori de fum pluteau în jurul jucătorilor. Marcherul, un om mai în vârstă, bărbos, cu ochii trişti şi obosiţi, scotea tocmai o bilă din pungă. Ridica fiecare bilă sus deasupra capului, vrând parcă să-i încredinţeze pe cei de faţă că jocul se desfăşura după toate regulile şi nu se făcea nicio înşelătorie.

Jucătorii parcă oficiau un ritual. Stăteau ca lipiţi de tacuri. Erau atât de obişnuiţi să se aplece peste masa de biliard, încât nu-şi mai ridicau capul nici după ce loveau bila.

Un omuleţ cu faţa cât un pumn se arăta deosebit de îndemânatic: băgase în pungă, una după alta, patru bile.

— E cel mai bun jucător în piramidă, şopti la urechea aviatorului un chibiţ agitat. Bâcov tresări: jucătorul îndemânatec era chiar tatăl său, Ivan Pavlovici.

Bâcov aruncă o privire jucătorilor, apoi, ascunzându-se după uşă, începu să-l cerceteze pe tatăl său. Abia acum înţelesese de ce nu-l recunoscuse numaidecât: bătrânul părea mai tânăr; îşi răsese barba şi mustăţile.

Când se sfârşi jocul, unul dintre jucători scoase din pungă o hârtie de zece ruble, care trecu în buzunarul bătrânului Bâcov. Moşneagul se îndreptă spre uşă.

In urma lui, mergea precaut, în vârful picioarelor, Bâcov — fiul.

La bufet, Ivan Pavlovici se opri lângă fereastră şi rămase acolo îngândurat, cu mâna pe pervazul geamului.

Bâcov aruncă o privire în jurul lui. In afară de bufetier nu era nimeni în odaie.

Se apropie pe la spate de tatăl său şi-l bătu pe umăr.

Ivan Pavlovici se întoarse spre el, bodogănind furios vorbe de ocară, dar deodată se fâstâci, prinse a clipi zăpăcit şi-i aruncă o privire piezişă musafirului neaşteptat.

— Petruha, spuse el în cele din urmă, tu eşti?!

— Chiar eu!

— Cum ai venit de pe front?
— Cu trenul.
— Dar pe apă n'ai călătorit?
Bâcov cunoştea prea bine obiceiul bătrânului de a-i întreba pe cei sosiţi de pe drum dacă nu călătoriseră pe apă.
— N'am călătorit.
— Ia te uită! N'ai călătorit! se minună bătrânul.
— Nu pari prea bucuros că mă vezi, spuse Bâcov jignit.
— Cum să nu fiu bucuros? răspunse bătrânul oftând. Cred că n'a fost zi să nu fi plâns de dorul tău.
— Pare-mi-se ai uitat că mi-ai făgăduit să nu mai joci pe bani?
— S'a întâmplat doar azi: am făcut o prinsoare...
— Dacă-i vorba aşa, hai să ne sărutăm...
Il strânse pe tatăl său cu atâta putere în braţe, încât Ivan Pavlovici începu să tuşească şi gemu, rugându-l:
— Ajunge, Petruha, ajunge... Văd că tot mă mai respecţi: totdeauna ai fost un fecior bun şi grijuliu.
Se aşezară la o masă. De bucuria revederii, bătrânul comandă ceai cu prăjituri. Bâcov se uită cu duioşie la tatăl său, vrând parcă să-şi amintească de vremurile acelea din copilărie, când alerga desculţ, cu pantalonaşi scurţi, prin grădină şi — ce s'o mai ascundă? — se repezea până la cârciuma din mahala după câte o cinzeacă de rachiu, băutură pentru care bătrânul arătase demult o vădită înclinare. Ce de scorniri nemaiauzite ştia să povestească tatăl său: nu se desbărase nici acum de vechile sale obiceiuri
— Ai auzit de ultima întâmplare dela Moscova?
— Nu.
— Ia te uită, spuse Ivan Pavlovici mâhnit. Nu-i nimic, îţi povestesc eu... Incepu să tuşească, se înnecă, apoi îi mai aruncă o privire fiului său, vrând parcă să se încredinţeze că alături de el se afla chiar feciorul său, fiul lui Ivan Pavlovici Bâcov, şi-i spuse aspru:
— Nu pot pricepe cum de am adus pe lume un asemenea Goliat.
Se frecă cu mâna la tâmpla scobită şi rosti cu tristeţe:
— Pe maică-ta o ţii minte?
— Nu.
— Tare frumoasă a fost! Patru ani am umblat după ea şi am tot cerut-o în căsătorie. Ştii ce femeie era?
— De unde să ştiu?
— Era foarte îngăduitoare cu mine. Era înaltă, puţin mai mică decât tine. Nu mă plimbam niciodată la braţ cu ea. S'a prăpădit de tifos, sărmana.
Lăcrămă, apoi începu să povestească despre cea din urmă minunăţie dela Moscova:
— Se zice că vor să umfle un balon care să ridice o bombă de o mie de puduri.
— De umflat, o să-l umfle. Dar ce te faci dacă îl ia vântul? răspunse ironic Bâcov.
Ivan Pavlovici se întristă şi clătină cu dojană din cap:
— Niciodată nu eşti în stare să-i faci pe plac bătrânului tău tată. Ştiu că nu dai crezare poveştilor mele...
— Mergem acasă?
— Să mergem...

— Ce mai face Vania? întrebă Bâcov la garderobă, în timp ce tatăl său își punea galoșii.

Bătrânul căzu deodată în genunchi.

— Dragul meu! strigă el. Eu sunt vinovat! A mea-i toată vina!

Surprins de neașteptata emoție a tatălui său și nepricepând încă nimic, aviatorul repetă încet:

— Scoală-te odată... Se poate să stai în genunchi într'un local ca acesta?

— Nu mai pot să'ndur atâta amar, răspunse trist bătrânul. Nici nu mai am lacrimi să plâng.

Bătrânul trecea însă ușor dela lacrimi la râs. Ridicându-se, zâmbi:

— Mare ștrengar e și Vaniușca al nostru!

Drumul cu birja până la Iachimanca dură destul de mult. Bâcov tăcea, neputând să priceapă de ce numai pomenirea numelui lui Vania îl turburase atât de mult pe tatăl său.

In casă domnea murdăria. In odaia lui Bâcov toate erau ca înainte, numai praful se așternuse într'un strat gros pe hârtii și pe cărți. In odaia în care locuia bătrânul și Vania se aflau două paturi: în locul pătuțului de copil, Vania avea acum un pat mare de fier.

— A crescut flăcăul, rosti bătrânul, care nu se încumeta să vorbească pe șleau.

— Pe unde o fi umblând acum, noaptea? întrebă mohorît Bâcov.

— Pe front, firește! răspunse hotărît bătrânul.

— Ce tot îndrugi, tată?

— Ba de fel, nu îndrug...

— Cum a putut să ajungă pe front?

— A fugit la tine, la unitatea ta...

— Din ce în ce mai bine, spuse indignat Bâcov. Cum o s'ajungă el până la front?

— E tare dârz băiatul, murmură bătrânul. Ajunge el!

Cele spuse de tatăl său despre fuga lui Vania, îl întristară pe Bâcov. Ii veni fără să vrea în minte povestirea lui Cehov unde se vorbea de niște băieți care voiau să fugă în țări străine — le-o citea atât de bine bătrânul Pobedonoștev. Bâcov găsea că Vania aducea mult cu băiatul care iscălea „Montigomo-Ghiară de șoim"; era tot atât de încăpățânat, tot atât de visător și din fragedа copilărie năzuise să săvârșească fapte eroice. Bâcov își mai aduse aminte cum fugise și el odată dela tatăl său, la niște băieți care locuiau la vreo zece verste depărtare de moșia lui Levcas, cum se dusese la pescuit cu ei, apoi cu barca pe mare și nu dăduse pe acasă vreo opt zile.

Numai că pe atunci lucrurile erau mai simple. Pe când acum... Nu era atât de lesne să ajungi de unul singur pe front, mai ales că trenurile zăboveau îndelung prin haltele din apropierea frontului, că pe drum nu puteai face rost de mâncare oricâți bani ai fi avut; și apoi, Vaniușca probabil că nici nu avea bani. Pe vremurile acelea, multe ziare rusești publicau fotografiile liceenilor distinși pe front. Unii fuseseră chiar decorați cu medalii sau cu crucea Sfântului Gheorghe. Văzând aceste fotografii și citind povestirile istorice despre regimentele de copii ale micului Petru I sau despre băieții generalului Raevschi, care luaseră parte la lupte împreună cu tatăl lor, unii băieți părăseau casa părintească și fugeau pe front. La fel făcuse și Vania, deși nu putea ști încă ce înseamnă un război adevărat, război la care lua parte și tatăl său adoptiv.

Bâcov rămase multă vreme răsfoind caietele şi cărţile fiului său adoptiv, căutând parcă să găsească în ele urme ale vieţii băiatului. Bătrânul le rânduise cu multă grijă. Spre mirarea lui Bâcov, cărţile erau ţinute în perfectă stare, caietele erau curate şi ordonate şi aproape pe fiecare pagină se vedea câte un 5 scris cu cerneală roşie.

Intr'un album mare, Vania lipise fotografiile lui Bâcov şi ale prietenilor acestuia, portrete de ale aviatorului tăiate din „Ogonioc" şi din „Solnţe Rossii". Tot ce putuse găsi prin ziare şi reviste cu privire la tatăl său adoptiv era adunat laolaltă, lipit cu grijă, numerotat şi însemnat cu creioane de diferite culori.

— I-a fost tare urît fără tine, spuse încet bătrânul. O să te găsească el, n'ai grijă... Nici n'o să apuci să te întorci la unitate, că o să şi dai de Vania.

— Dar cum să mă găsească? Doar pe front nu se dau adrese exacte.

— Şi eu îţi spun că o să te găsească, ai să vezi că am dreptate... Da', ia spune-mi,cum o mai duci tu? Te pomeneşti c'aţi înghiţit şi ceva gaze? Apoi îndată, uitând de întrebarea sa, rosti cu tristeţe: Ar fi bine să te însori, Petia. De când mă tot rog eu de tine! Când s'o mântui războiul te întorci acasă, îţi faci şi tu rost de o căsuţă... O să-ţi pară bine când o să fie curat şi aranjat, cu toate cele în regulă, iar eu o să mă bucur la bătrâneţe privindu-vă pe voi. Ar fi bine să-ţi iei cu chirie o căsuţă undeva la marginea oraşului; acolo ai putea avea o grădină bună. Eu aş părăsi Moscova, m'aş lăsa de biliard şi aş vedea de pomii din grădină. Să nu spui nimănui, dar să ştii că am obţinut un soi de mere faţă de care „sinapul" şi „rosmarinul' sunt un fleac... Am putea să avem acolo şi o grădină de zarzavat... Şi ce bine am trăi...

Se lăsase furat de visuri. Scoase apoi din buzunar o tabacheră şi o întinse fiului său.

— E frumoasă ?

— Este. De unde o ai?

— Mi-a dat-o unul pe care l-am învăţat să ţină tacul în mână. M'am chinuit cu el aproape un an de zile, în schimb acuma a ajuns meşter mare!... Mă crezi ori nu, dar am să-ţi spun că omul ăsta n'o să joace cât o trăi cu tacul: e mai degrabă învăţat să lovească cu bastonul. Partenerul lui bate bila cu tacul, iar el joacă cu bastonul. Şi ce crezi? Câştigă, zău aşa...

— Prizezi? întrebă cu bunăvoinţă Bâcov, văzând că tatăl său îşi îndesa pe nări o porţie bună de tabac. Nimeni nu mai prizează în ziua de azi, afară de tine!

— De, din păcate... In schimb, n'am niciodată guturai...

Mai stătură puţin de vorbă, apoi tatăl aminti din nou de căsătoria fiului său.

— Doar n'o să rămâi holtei toată viaţa, începu el trist şi Bâcov simţi că trebuia neapărat să-i vorbească bătrânului de iubirea sa.

— Poate că o să mă însor.

— Ce spui? se bucură bătrânul. E frumoasă, nu? Ca o cadră?

— E tare frumoasă.

— Atunci, ce mai stai pe gânduri?

— Nu s'a sfârşit încă războiul, tată. Şi apoi, cine ştie, poate că n'o să mă vrea...

Bătrânul se întristă, îşi ascunse tabachera şi oftă din greu. Conversaţia se curmă dela sine. Bâcov se desbrăcă, se culcă în vechiul său pat, dar multă vreme nu izbuti să adoarmă şi se tot răsuci în aşternut până dimineaţa, în timp ce tatăl său sforăia şi mormăia ceva prin vis.

După vizita dela Moscova, nimic nu-l mai putea reţine pe Bâcov în spatele frontului. Nu voia să mai zăbovească nicio zi. Il întrista numai faptul că tot n'ajunsese să aibă o explicaţie cu Lena: mai era îngrijorat şi de dispariţia fiului său adoptiv.

Cu cât se gândea mai mult la Lena, cu atât îi plăcea mai mult fiecare trăsătură a ei; orice cuvânt spus de ea i se părea inteligent şi interesant. Petrecea ore întregi aducându-şi aminte de plimbările lor prin Petrograd, de câte un drum făcut cu trăsura la marginea oraşului, de serile petrecute împreună, în apartamentul pustiu şi lipsit de confort al familiei Pobedonosţev.

Toată viaţa lui dinainte de întâlnirea cu Lena i se părea acum lipsită de interes, plictisitoare. Ar fi vrut de aci înainte să-şi petreacă fiecare zi, fiecare ceas în aşa fel, încât Lena să-i spună, zâmbind ca şi atunci, că e un om de nădejde în care poţi să ai încredere oricând, în lucrurile mari ca şi în cele mici.

Viaţa lui adevărată nu mai era însă aici, în oraşele situate departe, în dosul frontului, unde îşi petrecuse acum câţiva ani tinereţea în sgomotoase petreceri, ci la poalele munţilor verzi, acolo unde se afla unitatea lui dragă, unde din zori până noaptea târziu răsuna vuietul motoarelor puse în funcţiune.

Intr'o dimineaţă de toamnă părăsi Moscova cu primul tren care pleca în direcţia dorită.

Tatăl său îl petrecu, îndurerat, cu lacrimi în ochi.

— Păzeşte-te bine pe front, Petia, îi spuse el încet, la despărţire. Şi să mi-l găseşti pe Vania. Poate că o să mi-l trimită acasă.

Dincolo de Chiev, la un nod de cale ferată, se adunaseră vreo cinci mii de călători. Erau printre ei soldaţi care se întorceau pe front şi refugiaţi care aşteptau trenuri mergând spre Rusia Centrală. Bâcov se plimba agitat pe peron. Trecu pe la şeful gării, să se informeze când va pleca trenul spre Sud, dar nu izbuti să afle nimic precis. Se duse apoi la ofiţerul de serviciu, dar nici acesta nu făcea decât să ofteze şi să-şi manifeste neputinţa prin gesturi.

La comandamentul gării văzu doi băieţi în uniforme de liceeni. Dormeau pe jos, cu mâinile sub cap; pe feţele lor murdare plutea un zâmbet.

— De unde sunt copiii ăştia? îl întrebă Bâcov pe comandant. Cât de dulce dorm...

— Se strecurau spre front, oftă comandantul. Au pornit să lupte... Mare încurcătură şi cu ei! Stau şi citesc tot felul de cărţi şi povestiri de prin ziare şi îi şi apucă dorul frontului...

— Şi vin mulţi? întrebă Bâcov interesat (probabil că tot astfel, undeva, pe duşumeaua murdară a unei gări, o fi dormind şi fiul său adoptiv).

— In două luni am expediat vreo trei acasă... Care-s mai îndrăzneţi, se strecoară şi ajung pe front.

Intâlnind prin trenuri diverşi băieţi din aceştia, Bâcov se uita atent la fiecare; i se părea că trebue neapărat să-l întâlnească şi pe Vania, undeva într'un vagon plin de fum de ţigară.

La Cernăuţi ar fi vrut să zăbovească numai câteva ceasuri, dar lucrurile se petrecură altfel decât se aştepta: la Statul Major al Corpului de Armată întâlni câţiva aviatori cunoscuţi dintr'o unitate vecină şi aceştia îi spuseră că la Cernăuţi s'ar afla fiul său, un elev de liceu din Moscova, care se afla acum la Statul Major al Corpului de Armată, aşteptând reîntoarcerea tatălui său dela Petrograd.

„Cum de a izbutit să mă găsească? Se vede că o fi citit pe undeva, în vreo revistă, un reportaj asupra aviaţiei de pe frontul de Sud-Vest şi o fi auzit dela binevoitori că trebue să ajungă mai întâi la Statul Major al frontului, la Berdicev. Iar de acolo o fi aflat şi calea spre Cernăuţi..."

Atelierele unde lucra Nicolai Grigoriev se aflau tot la Cernăuţi, astfel încât Bâcov fu nevoit să rămână câteva zile în oraş.

Nicolai se bucură foarte mult de sosirea aviatorului! Era nerăbdător să se uite mai repede prin ziarele şi manifestele ilegale aduse dela Petrograd, aşa încât descusu singur căptuşeala hainei lui Bâcov şi scoase cu grijă foiţele care se mototoliseră puţin.

— Ai aplicat metoda mea? întrebă el binevoitor, desprinzând cu băgare de seamă acele de siguranţă. Ia te uită, ce prevedere! Le-ai acoperit pe dinafară cu o muşama...

— In schimb a fost un alt neajuns şi trebue să recunosc acest lucru. Coliacov, care mi-a dat toată literatura asta, era prea ocupat şi n'am putut sta deloc de vorbă cu el. Nici măcar n'am aflat ce mi-a încredinţat. Dacă m'ar fi arestat pe drum, nici n'aş fi ştiut pentru ce anume trebue să răspund...

— Vezi bine că nici n'a fost nevoie... Când lucrezi cu cap, n'ai de ce să te aştepţi la surprize neplăcute. Ţi-ai dat seama că nu poţi lua la drum lung un pachet cu literatură subversivă şi că deci trebue să ascunzi hârtiile cu cât mai multă grijă.

Işi petrecură toată ziua în camera lui Nicolai, citind materialele şi numai târziu seara, după ce isprăviră cu lectura, Nicolai îi propuse să facă o plimbare prin oraş.

— Vrei să ne plimbăm puţin? îl întrebă el pe Bâcov, care stătea aşezat la masă. Lui Nicolai îi plăcea să citească stând culcat, pufăind din luleaua de care nu se despărţea.

Trecură pe străzile întunecoase ale oraşului. Cerul înalt părea să respire cu teamă, iar norii, luminaţi pe dinăuntru de strălucirea blândă a lunii, alergau grăbiţi spre Apus. Le venea să spună cu glas tare cele citite în după amiaza aceea, pentru ca sute şi mii de oameni să afle adevărul care-i însufleţea. Cuvântul lui Lenin ajunsese până la ei străbătând mii de verste şi calea lor spre ţinta dorită părea acum deodată limpede şi luminată. Umblau tăcuţi. Bâcov simţea că Nicolai prelucra în gând cele citite astăzi, le prelucra aşa cum se deprinsese s'o facă întotdeauna. Ideile cu care se îmbogăţise citind ziarele şi manifestele, publicaţiile bolşevice ilegale şi articolele lui Lenin trebuiau să se transforme într'o muncă folositoare din punct de vedere practic. Aviatorul nu se miră deci, când Nicolai îi spuse:

— Trebue să vă trimit un activist priceput, un fost muncitor dela uzina Putilov. Caută să-i faci un rost pe acolo şi dă-mi de veste când o veni.

Se părea că în rezolvarea marilor sarcini ridicate astăzi în faţa lui Nicolai, juca un rol şi soarta lăcătuşului dela uzina Putilov, îmbrăcat în mantaua ostăşească: pentru Nicolai în dosul oricărei discuţii teoretice,

a oricărei hotărîri de ordin organizatoric se aflau totdeauna oamenii vii şi interesele lor.

Dimineaţa, Bâcov îşi luă rămas bun dela Nicolai şi porni spre Statul Major al Corpului de Armată. I se spusese că Vania locuia la unul din furierii Statului Major. Bâcov găsi repede căsuţa joasă a furierului, aşezată la marginea oraşului, chiar lângă malul Prutului.

Imbrăcat într'o manta cazonă, baiatul se plimba prin grădină cu mâinile în buzunare, necăjind un căţeluş neastâmpărat care se ţinea după el pas cu pas.

Zărindu-l pe Bâcov, se repezi îndată în întâmpinarea aviatorului.

— Piotr Ivanovici! In sfârşit, ne-am întâlnit...

In cei doi ani de când nu se mai văzuseră, băiatul nu numai că crescuse, dar devenise spătos, şi Bâcov se bucură privindu-i pieptul bombat şi puternic, umerii laţi şi mâinile mari cu degete scurte.

„E voinic!" îşi spuse el şi hotărî să-i tragă băiatului un perdaf pe cinste pentru isprava lui năstruşnică, pentru fuga lui prostească din Moscova. Făcură drumul până la Universitate cu brişca trimisă de intendent. Aviatorul tăcea şi nu punea nicio întrebare.

Vania îşi dădea seama că Bâcov e îndreptăţit să fie supărat pe el. Ii arunca tatălui său adoptiv priviri pline de teamă şi suspina pe ascuns.

Făcură astfel o bună bucată de drum, fără să fi schimbat niciun cuvânt. Vania era însă încăpăţânat din fire, aşa că Bâcov fu nevoit să deschidă el vorba.

— Nu ţi-e ruşine? întrebă cu asprime.

— Ba da...

— Ţi-o fi foame?

— Am dus-o bine la furier.

— Spune drept, îţi pare rău că ai fugit dela bunicu?

— Bunicul e singur de vină, răspunse Vania cu asprime în glas, puţin jignit chiar. I-am spus să vină cu mine, ne-am înţeles să plecăm amândoi...

— Nu mai minţi: a rămas doar la Moscova.

— Atunci se vede că a glumit, răspunse liniştit Vania.

Bâcov se uită la băiatul acesta care nu-i semăna deloc nici la faţă, nici la statură, cu un sentiment ciudat de emoţie şi de teamă pentru viitorul lui. La faţă, Vania aducea cu Vahruşev, dar în felul lui de a fi era ceva care amintea foarte mult de tatăl său adoptiv. Era tot atât de sgârcit la vorbă ca şi Bâcov. In schimb, prin alte trăsături de caracter, nu-i semăna acestuia: era neastâmpărat, uneori cam zănatec, îi plăceau hotărîrile repezi, discuţiile nesfârşite, vorbele ştrengăreşti, năstruşnice.

— Cum ai ajuns până aici?

— Mi s'a explicat la Moscova. Lumea de acolo nu te-a uitat.

— Şi ai avut curajul să porneşti într'o călătorie atât de lungă?

— Am ştiut că te voi găsi. Doar ai scris că te afli în Bucovina.

— Dar cum ai găsit drumul până în Bucovina?

— Am citit şapte cărţi despre Bucovina, se lăudă Vania, şi am hotărît să plec mai întâi la Cernăuţi...

— Dar şi la Cernăuţi, nu era chiar atât de lesne să mă găseşti...

— Vorba e că te-am găsit, spuse apăsat băiatul, apoi după o clipă de tăcere, întrebă: Ce zici, o să mergem curând pe front?

— Tu, unul, n'o să mergi, spuse Bâcov tăios. O să te trimit înapoi la Moscova, la bunicu.

Vania asculta în tăcere de parcă nu-i venea să creadă că va fi nevoit să se întoarcă îndărăt şi deodată zâmbi:

— Atunci o să fug iar.

„Desigur că o să fugă!” se gândi Bâcov, uitându-se la băiat şi zâmbind la rândul' său.

— Fie, rămâi câtva timp la unitate. Dar să ştii: după ce stai o lună, pleci înapoi. Te învoeşti?

— Mă învoesc, răspunse Vania după o clipă de gândire.

La o barieră, brişca fu nevoită să aştepte mult: locomotivele de manevră circulau în sus şi în jos pe linii.

Bâcov se plimba pe drum, cercetând cu privirea pe ţăranii bucovineni care se strânseseră lângă barieră. Bărbaţii purtau cămăşi albe, lungi, pălării de paie şi haine negre, bine croite, iar femeile fote de lână şi ii cu broderii bogate, cu altiţe în multe culori.

— Nu cumva sunt lipoveni? întrebă Vania care mergea cu paşi mărunţi alături de Bâcov.

— Lipoveni? N'am mai auzit de ei...

— Lipovenii sunt ruşi de credinţă veche. [1] S'au aşezat aici încă pe timpul Ecaterinei. Au două secte: popoviţii şi bespopoviţii [2]. Bespopoviţii neagă taina hirotoniei şi nu vor să recunoască euharistia.

— Ia te uită, spuse Bâcov, plăcut surprins. Tare savant mai eşti!

Cuvântul acesta de laudă îl bucură pe Vania. „N'o să mai plec nicăieri!” îşi zise el, uitându-se cu drag la Bâcov, pe care ar fi vrut să-l imite în toate: se hotărîse să se facă aviator numai şi numai pentrucă aceasta era profesia preferată a tatălui său adoptiv.

— Cum ai dus-o fără mine?

— Am dus-o foarte bine cu bunicul. Pleca să joace biliard, în timp ce eu rămâneam să-mi fac lecţiile; pe urmă venea şi-mi povestea câte 'n lună şi în stele despre vremurile din tinereţea sa.

— Aşa mă instruia el şi pe mine, odinioară.

— Să nu crezi că minte, îi luă Vania apărarea bătrânului, are numai o închipuire bogată şi memoria cam slabă.

— N'am prea observat.

— Dar eu am observat. Intr'o zi i-am citit o poveste despre un pescar care-şi învăţase câinele să pescuiască. Cică ar fi legat de undiţă o sfoară, iar câinele, când băga de seamă că pluta începea să se cufunde, trăgea de sfoară. Bunicului i-a intrat povestea în cap, iar peste trei zile mi-a istorisit că a avut un câine care îi ajuta la pescuit.

Bâcov izbucni în râs şi-i trecu supărarea împotriva lui Vania.

— O să ajungem curând pe front? întreba Vania din zece în zece minute. Vreau să mă fac aviator, repeta el mereu. De când te-am văzut sburând, visez să sbor şi eu.

— O să te prăbuşeşti şi nu s'o alege nici praful din tine.

— N'o să mă prăbuşesc.

— In ce clasă ai trecut?

— Nu mai vreau să învăţ.

— Nu te mai ţin balamalele? O duci prost cu matematica? întrebă Bâcov, care de mic îşi formase convingerea că nu exista pe lume o ştiinţă mai grea decât matematica.

— Vreau să mă duc pe front. Şi matematica la ce mi-ar servi acolo? Doar tu lupţi şi fără ea.

---

[1] „Cei de credinţă veche" — schismatici ortodocşi din Rusia. (N. T.)

[2] Popoviţii şi bespopoviţii — „cei cu popă", „cei fără popă". (N. T.)

— Ciudat mai ești. In meseria de militar, matematica are o mare importanță. Cum poți să devii artilerist fără să fi isprăvit liceul?

— Nu-mi plac tunurile. Mai bine m'aș face husar[1] au o uniformă atât de frumoasă!

— Dar la regimentul de gardă te-ai duce?

— Acolo, da.

— Ce crezi că o să primească în gardă un boboc ca tine?

Vania se întristă, dar după o clipă spuse vesel:

— Dar pe tine te-ar fi luat?

— Firește. Vezi că sunt mare cât un urs, dragul meu, nu mi-a mai rămas decât puțin ca să-l ajung pe Petru cel Mare la statură.

— Atunci mă fac ulan[2].

Către seară ajunseră în satul în preajma căruia se afla tabăra unității. Vania era cât p'aci să izbucnească în plâns, de bucurie.

— Am ajuns pe front? îl întrebă el pe Bâcov. Dar de ce nu se trage?

— Ești un sălbatic... Poftim, să vezi de ce îi arde lui!... Ar trebui să fim bucuroși că nu se trage...

— Iartă-mă, își recunoscu băiatul vina. Apoi, văzând un avion care sbura deasupra câmpului, strigă, plin de bucurie:

— Sboară!

CAPITOLUL X

Intr'o seară, Tentenicov își vărsă tot amarul în fața lui Gleb. Își petrecuse prost permisia pe care o așteptase cu atâta nerăbdare. Tovarășa sa de drum, infirmiera Borecso, îi declarase că era îndrăgostită de el. Il însoțise într'un orășel liniștit. Traseseră împreună la același hotel, dar după câteva zile dispăruse, luându-i și toți banii.

Pățania lui Tentenicov nu-l făcu pe Gleb să zâmbească. I se părea neverosimilă, cam trasă de păr, dar în același timp și jignitoare. Cum putea cineva să povestească pe socoteala sa astfel de născociri caraghioase și neplăcute?

— Trebue neapărat s'o găsesc, repeta Tentenicov. E o femeie suspectă...

— Iți plăcea?

— Ce să-ți spun? rosti Tentenicov gânditor. M'a ademenit doar, atâta tot.

Spunea că de data aceasta se va răfui cu Pâlaev, care i-o prezentase pe Borecso, dar prietenul lui Vasiliev lipsea de câteva zile dela unitate, astfel încât Tentenicov fu nevoit s'o amâne pe altădată.

— Vezi să nu-l bați, încerca Gleb să-l sfătuiască. Cred că îți dai seama că n'ai să ajungi la nimic cu bătaia.

— E un om ciudat. Dăm mereu peste el, deși de când îl știu mi-e scârbă de mutra lui spilcuită, mutră de om sătul... Nu pot pricepe deloc ce caută în unitatea noastră?

— Iți mai aduci aminte cu ce se îndeletnicea în Bulgaria?

---

[1] **Husar = militar dintr'o unitate de cavalerie ușoară. (N. R.)**

[2] **Ulan = militar dintr'o unitate de cavalerie ușoară înarmat cu sulița (N. R.)**

— Acolo era uşor de înţeles. Era un agent al poliţiei, pus să ne spioneze.

— Te pomeneşti că şi acum tot asta face.

— Ştii ceva, spuse încet Tentenicov, aici e ceva mai complicat. Bâcov ne-a povestit odată cum se lăuda comandantul nostru, Vasiliev, că l-ar fi trecut într'o zi pe Pâlaev în spatele frontului german. Şi iată că mie mi se pare... Se aplecă la urechea lui Gleb şi şopti gâfâind alarmat: Poate că nu lucrează numai pentru serviciul de spionaj rus?

— Crezi că operează pe două fronturi?

— E în stare şi de o mârşevie ca asta. E un om suspect. Ehei, dacă mi s'ar îngădui să vorbesc cu el cum se cuvine, i-aş scoate toate secretele, fără doar şi poate!

Chiar în aceeaşi zi avu prilejul să vorbească cu Pâlaev, dar discuţia luă cu totul o altă întorsătură decât cea prevăzută de Tentenicov. Zărindu-l pe aviator, Pâlaev se repezi în întâmpinarea lui, strigând cu glas tare:

— Ce mult mă bucur că te văd! Ştii, Cuzma Vasilievici, voiam să te previn. Iţi mai aduci aminte de Borecso?

— Cum să nu-mi aduc aminte!

— Ei bine, te previn în mod confidenţial, îl întrerupse Pâlaev pe aviatorul mirat, nelăsându-l să scoată o vorbă. E o persoană suspectă. A fugit din detaşamentul meu şi mi-a luat toţi banii.

Văzându-l pe Tentenicov atât de surprins, încât nu putea scoate nicio vorbă, Pâlaev adăugă batjocoritor:

— De altfel, sper că te-ai ferit de ea şi fără să te fi pus eu în gardă?

Apoi plecă îndată la Statul Major al unităţii. Tentenicov, rămas singur, nu putea să se dumirească: „Cum de a reuşit şi azi puşlamaua asta vicleană să iasă basma curată?"

Ii povesti lui Gleb despre această conversaţie. Prietenul său râse cu poftă, aflând cum izbutise isteţul Pâlaev să scape şi de data aceasta dintr'o situaţie care părea într'adevăr cam încurcată.

De câteva zile, Pâlaev nu se mai despărţea de Vasiliev, iar la postul de comandă îşi da aere de gazdă, întocmai ca în fostul său detaşament.

Dimineaţa se scula târziu şi, după ce îşi lua porţia zilnică de vin, se plimba vreme îndelungată pe aerodrom, amestecându-se în toată activitatea unităţii şi aruncând aviatorilor priviri pline de batjocură, ce păreau să spună că-i găsea cu totul de prisos aici unde nu aveau nicio întrebuinţare.

De când se sfârşise ofensiva trupelor ruseşti, unitatea ducea o viaţă liniştită. Aviatorii porneau din când în când în recunoaştere, dar de cele mai multe ori îşi petreceau zile întregi prin hangare, în aşteptarea vreunui ordin. Vasiliev pleca în fiecare seară la Cernăuţi unde avea acum o nouă prietenă.

— Oare aşa ar trebui să fie un comandant de unitate? fierbea de ciudă Tentenicov. Feciorii ăştia de boieri caută să trăiască şi în război ca pe moşia lor: fără griji şi necazuri. Ia gândeşte-te numai, îi spunea el supărat lui Gleb, parcă aşa am fi trăit noi, dacă-l aveam comandant pe Bâcov?

— Şi lui Bâcov i-ar fi venit greu. Totul trebue refăcut de sus până jos, numai atunci ar merge treaba cum se cuvine.

— Şi cine ar putea s'o facă?

— O să mai fie nevoie de un război pentru a schimba lucrurile, răspunse Gleb. Poporului i s'au dat arme şi n'o să le mai scape din mâini. Apoi, trebue să mai ţinem seama de un fapt: încă de anul trecut a început să se simtă lipsa de ofiţeri. La marină se mai descurcă ei cum pot cu cei vechi, dar la infanterie şi la noi, în aviaţie, sunt nevoiţi să înainteze la

gradul de ofițer oameni simpli. Dacă mâine poporul se va ridica împotriva țarului, o să fim și noi alături de popor.

Tentenicov era de acord cu Gleb și jură că se va răfui cu Vasiliev pentru toate purtările sale incorecte, pentru toate jignirile pe care le aducea acum altora.

Dela o vreme, Tentenicov se ferea să vorbească urît despre Natașa și într'o zi, pe când se aflau la masă, îl întrebă pe Gleb:

— Cu alte cuvinte v'ați împăcat?

— Da.

— Poate că n'am avut dreptate. Ce a fost, n'are importanță... Eram și eu pornit. Te rog să uiți vorbele mele de atunci.

— Le-am și uitat.

Tentenicov începu din nou să blesteme bucătăria bucovineană. Se îmbuna numai când se întâmpla să capete la masă ciorbă proaspătă de cegă, spunea atunci că ar fi în stare să-i ierte Prutului toate păcatele, numai pentrucă în apele lui se găsea cegă ca și în Volga. In schimb, în celelalte zile umbla încruntat, mohorît, și de multe ori se mulțumea cu câte o franzelă și un ceai slab și lipsit de gust și născocea fel de fel de porecle jignitoare pentru mâncărurile locale.

Intorcându-se seara de'a Natașa, Gleb îi aducea când o plăcintă, când un cozonac sau o gogoașă proaspătă și, de fiecare dată, Tentenicov îl întreba dacă aluatul fusese făcut chiar de Natașa.

După ce-și lua ceaiul, repeta mereu că unei femei i se iartă multe dacă știe să gătească bine și încuviința împăcarea dintre Gleb și soția sa.

— Ia spune-mi, își recunoaște vina? întreba Tentenicov când rămânea între patru ochi cu prietenul său.

— Ce vrei să recunoască? se mira Gleb. Eu nu-i găsesc nicio vină.

— Timpul le lecuește pe toate, chiar și în dragoste, zicea Tentenicov cu un aer înțelept. Să n'o lași: să știi, dragă băiete, că până la urmă o să ajungă o gospodină foarte bună.

Voia să-i facă o vizită Natașei, dar nu reușea niciodată să meargă la spital împreună cu Gleb. După plecarea lui Bâcov, nu mai rămăseseră decât doi aviatori la unitate și nu puteau lipsi amândoi în același timp. Intr'o zi însă, Tentenicov se prăbuși în timpul unui decolaj și Gleb fu nevoit să-l ducă la spitalul unde lucra Natașa.

La câte un hop, când brișca sălta mai tare, Tentenicov se strâmba de durere; tăcu însă tot drumul și, numai când se apropiară de spital, întrebă încet:

— O mai fi supărată pe mine pentru ceea ce s'a întâmplat?

— De ce să fie supărată? Părerea mea e că tu n'o înțelegi, Cuzma: e fată bună și nu ține minte supărările din trecut.

Tentenicov se liniști și adăugă doar atât:

— Să nu-i spui, dar am mai multă încredere în bărbați când e vorba de medicină. Au mâini mai puternice...

— Drept cine mă iei? Doar nu sunt un flecar! N'am să spun niciun cuvânt. Numai tu să nu te cerți cu ea.

Natașa îl primi foarte prietenos pe Tentenicov și-i spuse că o să-l pună la început într'un salon comun și dacă n'o să-i placă acolo, îl va trece într'o rezervă cu fereastra spre grădină.

Un doctor îl pansă pe Tentenicov în sala de operație; Natașa nu-i dădu voie să meargă pe jos până în salon: fu dus pe o targă.

Aviatorul se întristă. Cu capul răsturnat pe perna înaltă, întrebă:

— O să trebuiască să zac mult aici?

Aflând că tratamentul ar putea să se prelungească, Tentenicov se întristă şi mai tare şi îl rugă insistent pe Gleb să vină mai des pe la spital.

— O să mă plictisesc de moarte aici, departe de unitate...

— Nataşa o să aibă grijă de tine şi eu o să vin să te văd.

— Când s'o întoarce Bâcov, să mi-l aduci neapărat, chiar în aceeaşi zi. Cred că o să vină cu destule noutăţi.

Gleb se uita la prietenul său şi nu mai recunoştea în el pe invidiosul de altădată, în veşnică goană după celebritate, pe care-l cunoscuse cândva într'o ţară străină şi îndepărtată. Parcă l-ar fi schimbat cineva pe Tentenicov: în ultimii ani devenise cu totul alt om. Inainte vreme se întâmpla ca succesul altuia să-l supere; era destul să afle că avusese unul noroc, ca să se îmbufneze îndată şi să facă pe supăratul: uneori nu scotea zile întregi o vorbă. Acum se bucura de succesele aviatorilor de seamă şi preţuia nespus de mult prietenia care-l lega de camarazii din anii tinereţii. Tot mai des îşi uimea prietenii cu întrebări neaşteptate asupra marilor fenomene ale vieţii. Simţeai că mintea lui lucra necontenit, plină de setea de a cunoaşte. Ii plăcea acum să citească. Inainte citea mai mult „Lumea aventurilor" şi romane detective, acum însă găseai tot mai des pe măsuţa lui de noapte volume de Gorchi, Melnicov-Peciorschi, Pisemschi. Ii plăceau mai ales autorii aceştia, originari ca şi el de pe Volga.

In timpul războiului i se schimbă şi firea. Plecase pe front ca voluntar şi de altfel fusese primit numai datorită faptului că era un aviator cunoscut. Comandanţii de unitate făceau mereu glume cu privire la certificatul de absolvire a şcolii judeţene, prezentat de Tentenicov. Mai ales Vasiliev îşi bătea mereu joc de aviatorul acesta simplu, bun şi blajin — dar bineînţeles numai în lipsa lui.

Tentenicov se împrieteni repede cu Nataşa şi se încrunta când aceasta îi amintea cât de aspru o judecase el cu puţin înainte.

— Lasă astea, Natalia Vasilievna, spunea el, ce să ne mai aducem aminte de ce a fost...

De îndată ce avea o clipă liberă, Gleb pleca dela unitate şi se ducea călare la spital. Nataşa îl aştepta în fiecare seară lângă o moară veche, unde îi plăcea să se plimbe când era singură. Mergeau pe jos până la spital. Gleb îşi ducea calul de dârlogi şi-i povestea soţiei sale diferitele noutăţi.

In cămăruţa Nataşei îi şi aştepta Tentenicov, ras proaspăt, slăbit, îmbrăcat într'un halat vechi, cu picioarele goale în pantofi.

Se aşezau la o masă rotundă. Nataşa le povestea, răsucind o ţigară, despre conversaţiile ei cu soldaţii. Vorbea acum cu totul altfel ca înainte: învăţase dela soldaţi cuvinte noi, nemaiauzite de ea, şi deseori îşi uimea soţul cu expresii cu totul neaşteptate. Când i se părea că cizmele noi ale lui Gleb fac cute, spunea că „îşi fac de cap" şi deseori se plângea că „plouă cu belele".

La plecare, Gleb îşi lua îndelung rămas bun dela soţia sa şi dela Tentenicov, apoi Nataşa ieşea pe sală să-l petreacă. Acolo îşi spuneau din nou la revedere pentru cea de a treia oară, şi Gleb pleca fără să se mai uite înapoi.

La unitate nu se mai făcuseră de mult sboruri. Vasiliev nu fusese în stare să obţină dela Statul Major al Corpului de Armată avioane noi. Abia peste două săptămâni după accidentul lui Tentenicov, fu adus un aparat nou.

Vasiliev îl cercetă cu atenţie, ciocăni cu degetul îndoit planul de jos şi spuse sever:

— Aparatul acesta e al meu. Nu dau voie nimanui să sboare cu el.

Din ziua aceea. Gleb începu să-şi spună, în glumă, şomer.

Nu sbura nici Vasiliev: avionul lui nu era niciodată scos din hangarul alb de pânză în care fusese aşezat.

— Frumoase reguli, n'am ce zice, îi spunea Gleb lui Tentenicov. Ştii, uneori mi se pare că oamenii de teapa lui Vasiliev fac tot ce pot ca să meargă lucrurile şi mai rău. O să-ţi spun un secret: Vasiliev a trimis la Statul Major al Corpului de Armată un raport, în care spune că nici avionul acesta nu-i în buna stare. E direct interesat în chestia asta: o să ticluiască un deviz pentru materialele necesare reparaţiei aparatului, apoi o să se ducă la Cernăuţi să cheltuiască banii prin restaurante. Pâlaev se ţine acum pas cu pas după el...

CAPITOLUL XI

— Chiar asta-i unitatea? întrebă Vania în timp ce se apropiau de sat. Părea desamăgit la vederea corturilor şi hangarelor de pânză care se profilau, albe, pe celălalt mal al râului, dincolo de un pod jos, de bârne.

— Chiar aşa, răspunse Bâcov, aici trăim noi.

— Dar când se va sfârşi războiul, unde o să se ducă unitatea?

— Nu ştiu.

— Doar n'o să rămână aici?!

— Fireşte că n'o să rămână aici.

Vania tăcu un timp de parcă ar fi încercat să rezolve o problemă foarte complicată, apoi spuse cu părere de rău:

— Dar de ce nu sboară?

— De cine vorbeşti?

— De aviatori!

— Bine, prietene, crezi poate că aviatorii îşi petrec tot timpul în văzduh?

— Dacă aş fi aviator, aş sbura tot timpul, şi ziua şi noaptea.

— Iţi mai aduci aminte cum plângeai când erai mic? Ţi-am citit odată o poveste despre aviatori şi despre văzduhuri, care erau asemuite cu locuinţa lui Eol, şi tu ai plâns cu hohote....

— De ce?

— Te-ai speriat de cuvintele acestea necunoscute: locuinţa lui Eol

— Acum n'aş plânge pentru nimic în lume. Nici când am învăţat să sar în apă, n'am plâns.

— Păi, cine plânge când sare 'n apă?

— M'a învăţat bunicul să mă cufund şi să prind din „sbor" câte un bănuţ de argint.

— Şi ai învăţat uşor meşteşugul ăsta?

— La început nu puteam să sar: închideam ochii când ajungeam sub apă.

— Dar până la urmă, tot ai învăţat?

— Sigur... Ştii ce a născocit atunci bunicul? Imi împroşca clăbuci de săpun în ochi. Cum începea să mă usture săpunul, închideam ochii, pe urmă îi deschideam ca să văd dacă mă mai ustură. Şi uite aşa am învăţat...

— Vezi că pe mine nu m'a învăţat asta, spuse în glumă Bâcov. Dar Vania se simţi jignit şi luă apărarea bunicului.

— E un bătrân tare isteţ... Se pricepe atât de bine la armăsari, încât toţi birjarii îl întreabă care sunt armăsarii cei mai vestiţi pe la herghelii.

„Vai, se gândi Bâcov, multe mai ştie!" Temându-se de continuarea acestei discuţii, voi să schimbe vorba, dar Vania uitase de bunic:

— Cine o fi ăla care aleargă spre noi şi dă din mâini?

Bâcov îl recunoscu pe Pobedonoşţev şi zori birjarul.

Se întâlniră lângă pod. Gleb îl îmbrăţişă pe Bâcov, aruncând o privire nedumerită băiatului care îl însoţea, apoi începu să întrebe despre Petersburg: dacă o văzuse pe Lena sau pe bătrânul Pobedonoşţev care plecase şi el la Petrograd după şocul suferit pe front, dacă îi aducea scrisori din partea lor.

Plătiră birjarul şi porniră mai departe pe jos.

— Ţi-am adus un dar, spuse Bâcov, înmânându-i lui Gleb scrisorile şi un pacheţel.

— Ia să vedem ce-i acolo.

— In geamantan mai am un pachet, nişte rufe şi altele. Aici ai bomboane. Sora ta ştie că-ţi plac dulciurile, de aceea ţi le-a şi trimis.

— Mi-e nu-mi plac dulciurile, se amestecă în vorbă Vania.

— Cine mai e şi ăsta? întrebă Gleb.

— Nu-l recunoşti?

— Vania! Cum de nu l-am recunoscut îndată? La asta chiar nu m'am aşteptat! Şi ce mult a crescut! Cum a ajuns aici?

— A fugit de-acasă. Vrea să lupte pe front.

— Pe front? O fi citit prea multe cărţi şi de aia s'a hotărît să fugă ca un erou de-ai lui Mayne Reid? [1]

— Nu-mi place cum scrie Mayne Reid. E plictisitor, răspunse Vania. Mai interesant e să citeşti „Lumea aventurilor". Sunt acolo nişte poveşti că nici nu mai poţi dormi noaptea de frică. Despre fantome din castele vechi şi despre război, despre călătorii cu balonul. Ii citeam totdeauna cu glas tare bunicului.

— Şi-i plăcea?

— La început îi plăcea, mă asculta cu atenţie, dar pe urmă, când isprăveam povestea, începea să râdă. Spunea că lui i s'au întâmplat lucruri şi mai interesante.

— Dar unde-i Tentenicov? îi tăie vorba Bâcov, aruncând o privire atentă prietenului său. Aflase despre sfârşitul jalnic al zilelor de permisie petrecute de Tentenicov într'un orăşel.

Gleb deveni deodată serios, se întristă chiar.

— S'a prăbuşit la un decolaj.

— Ce spui! E grav rănit?

— S'a simţit cam rău, dar acum a început să se întremeze.

— Şi unde e internat?

— La spitalul Nataşei.

— Mergem mâine acolo!

— O să mergem negreşit...

Ajunseră la aerodrom la ora prânzului. In casa aviatorilor era lumină şi răcoare.

Trei paturi de campanie erau aşezate alături. Acela al lui Tentenicov era mai înalt, cu pernele parcă mai umflate.

---

[1] Mayne Reid (Thomas), cunoscut sub numele de Căpitan Mayne Reid, romancier englez, autor a numeroase romane de aventuri (1818-1883). (N. T.)

— Bietul Cuzma, spuse încet Bâcov, uitându-se la pernele acelea înalte şi neatinse, care îi aminteau de prietenul rănit. De s'ar face mai repede bine... de-ar ieşi din spital...

— Nataşa a scris că se află pe cale de vindecare. A câştigat şi la cântar: îi prieşte orice. Cred că altul n'ar fi scăpat atât de uşor.

— Dar eu unde o să dorm? întrebă Vania, cercetând cu privirea camera şi aşezându-şi traista într'un colţ.

— Deocamdată, în patul lui Tentenicov; apoi o să-ţi fabricăm noi altul, o să ţi-l facă unul din tâmplarii noştri...

— Dar un sac de dormit nu aveţi?

— Ce să faci cu el?

— Aş putea să dorm afară; bunicul spune că e foarte sănătos.

— Te rog, lasă invenţiile astea... O să dormi unde o să-ţi poruncească cei mari. Şi apoi să ştii: să nu vii aici cu obiceiuri noi. Odată ce eşti pe front, trebue să te supui disciplinii, că de nu, te trimitem numaidecât acasă...

— Bine, răspunse Vania, pălind numai la gândul că ar putea să fie trimis înapoi la Moscova. Apoi adăugă încet: Dar de sburat, o să sbor?

— Să sbori?! se supără Bâcov. Ia du-te mai bine de te plimbă puţin şi lasă-ne că avem ceva de vorbit.

Vania atâta aştepta: să-i dea voie să meargă pe aerodrom. O sbughi bucuros afară.

Spre seară, trecu pe la ei Vasiliev, care îl salută pe Bâcov mai prietenos ca de obicei.

— Mă bucur foarte mult că te-ai întors. Te odihneşti o zi, apoi treci iar la comenzi. Acum o să avem avioane destule...

— Daţi-mi voie să mă duc mâine în oraş cu Gleb Ivanovici...

— Duceţi-vă, spuse Vasiliev şi porni spre Statul Major al unităţii. Pe pieptul lui strălucea o cruciuliţă nou-nouţă.

— A căpătat-o pentru victoria noastră, spuse Gleb; şi nouă ne făcea mustrări.

— Ştie că nu e în stare să şi-o câştige singur, de aceea se şi teme să se poarte urît cu mine. Şi mai ştie că dacă trec la altă unitate, tot lui o să-i meargă rău...

— Nu face să vorbim atât de el! De când m'am împăcat cu Nataşa, nici nu mă mai gândesc la Vasiliev!

Vania veni spre ei fugind şi-l trase pe Bâcov de mânecă; zâmbea oarecum încurcat.

— Ce-i cu tine? îl întrebă Bâcov.

— Imi place aici. O să sbor negreşit cu tine, mâine.

— Mâine n'o să fie rost de sburat. Plec la oraş cu Gleb Ivanovici.

Vania se întristă şi rămase toată seara încruntat de parcă s'ar fi supărat pe Bâcov. Inainte de a se duce la culcare se apropie însă de Bâcov şi-i şopti la ureche:

— Să nu crezi că sunt un copil; mă oţelesc, vreau să devin un bărbat adevărat. Ştii, caut să scap de slăbiciuni.

— Asta-i grozav. Meriţi toată lauda... Să ştii că slăbiciunile sunt lucrul cel mai rău. Ei, şi cum scapi de ele?

— Dacă-mi place ceva foarte mult, caut să renunţ, ca să nu mă răsfăţ. Aşa, de pildă, îmi plac mult dulciurile, dar bunicul spune că numai domnişoarele mănâncă dulciuri. De aceea nici nu mănânc bomboane.

Micul ascet cu o fire atât de dârză şi de neînduplecată începea să-l intereseze pe Bâcov.

— Şi afară de asta, ce mai faci ca să scapi de slăbiciuni?

— Spun adevărul. La noi la şcoală s'a întâmplat odată că noi, băieții, i-am presărat profesoarei de franceză nişte tabac de prizat prin caiete. A strănutat toată ora şi pe urmă s'a plâns inspectorului. Inspectorul a venit supărat foc şi ne-a întrebat a cui era isprava. Mi-a fost ruşine că toți tăceau şi am răspuns: „Eu sunt vinovat". Inspectorul mi-a dat 3 la purtare. Ceilalți băieți s'au temut și nu și-au recunoscut vina; pe urmă au şi râs de mine: „De ce ai mărturisit?" îmi spuneau. Şi eu atunci le-am zis că trebue întotdeauna să spui adevărul. Băieții mi-au zis: „Iată, ai căpătat un 3 pentrucă ai spus adevărul, pe când noi am rămas cu nota 5". Şi eu le-am zis că am un bunic bun, care nu se pricepe nici la treiuri, nici la cinciuri, iar ei mi-au spus...

— Foloseşti cam des „am zis" şi „au spus", îl întrerupse Bâcov. Totuşi e foarte bine că nu minți.

Bucuros de lauda primită dela tatăl său adoptiv, Vania se culcă în patul lui Tentenicov, cât se poate de bine dispus, şi se mai răsuci multă vreme pe salteaua tare bătătorită. Işi aducea aminte de Moscova, de trăpaşul cu numele de „Vânt", de bunicul cel năzdrăvan şi veşnic gata să născocească niscaiva poveşti, de târgul de păsări din piață și de întâlnirea pe stradă cu un băiat devenit cavaler al crucii Sf. Gheorghe, pe care îl pizmuiau toți liceenii.

Dimineața trecu pe la Bâcov mecanicul la care aviatorul ținea cel mai mult, un bătrânel venit dela Moscova, Feodor Egorovici. Bâcov se bucură de venirea lui.

— Nu-l cunoşti încă pe acest mare specialist în loopinguri? întrebă el, arătându-l pe Vania care stătea aşezat pe pervazul ferestrei. E fiul meu adoptiv.

— E băiat mare, spuse cu un zâmbet Feodor Egorovici, privindu-l cu mult interes pe băiețelul acesta voinic care stătea îmbufnat. A venit în vizită?

— Care vizită? A venit să lupte...

— Dar dumneata ce zici de asta?

— O să-l trimitem în curând acasă, spuse Bâcov. Deocamdată îl mai las puțin pe aici. Pâine avem destulă, iar dulciurile tot nu-i plac...

— Nu-mi plac, spuse hotărît Vania.

— O să te rog ceva: să-i dai voie să stea astăzi cu dumneata. Eu plec la oraş cu Gleb Ivanovici şi mi-e cam milă să-l las singur.

— Dacă nu se plictiseşte, mă rog...

— N'o să mă plictisesc, răspunse Vania şi plecă împreună cu noua sa cunoştință.

Aviatorii sosiră în oraş spre seară. Pe drum, Gleb îi vorbi mult lui Bâcov despre noile raporturi cu soția sa.

— Ne întâlnim rar, spuse Gleb, când reuşesc şi eu s'o şterg dela aerodrom. Sunt ca un licean de 17 ani: visez zile întregi s'o întâlnesc. Vin la Nataşa, iau o ceaşcă de ceai, stăm puțin de vorbă, apoi o pornesc îndărăt. Numai aşa am reuşit să scap de dor. Iar de când a început să-i meargă mai bine şi lui Tentenicov, ne adunăm toți trei la ceai.

— Vă mai aduceți aminte şi de ce a fost?

— Ni se întâmplă adesea să vorbim și despre asta. Ştii, Nataşa mai spune şi acum că nu poate pricepe ce s'a petrecut atunci cu ea: parcă ar fi fost vrăjită.

— Chiar aşa, vrăjită. După câte ştii, Vasiliev a avut o viaţă interesantă, a văzut multe. Voia să treacă drept un fel de Peciorin,[1] spunea mereu că în viaţă există enigme fatale şi că îşi va încheia socotelile cu istoria numai atunci când va fi sub pământ... Astfel a reuşit la un moment dat să stârnească interesul Nataşei, care până la el nu mai văzuse astfel de oameni. Şi i s'a părut că ar fi ceva de capul lui. Dar acum nici nu mai vrea să audă de el...

— Tot e bine că ştii să uiţi răul, spuse gânditor Bâcov. Eu am o altă fire. Eu unul n'aş fi iertat-o...

— Parcă poate fi vorba de iertare într'un asemenea caz?

Spitalul era situat la marginea oraşului, într'o clădire luminoasă cu două caturi, construită într'un stil fără gust, dar pretenţios, aşa cum se construeşte numai în Sud.

Soldatul ciung dela intrare îl cunoştea pe Gleb. Spuse vesel cu vocea lui de bas, răsucindu-şi cu mâna care-i rămăsese teafără o mustaţă căruntă, îngălbenită de prea mult fumat:

— Natalia Vasilievna se întoarce în curând: e plecată în oraş. Iar Cuzma Vasilievici a ieşit până acum de trei ori ca să se intereseze de dumneavoastră.

Ii conduse prin săli spaţioase şi curate.

Pe Tentenicov îl găsiră într'o odăiţă în care se afla un pat şi o măsuţă. Nataşa îi făcuse rost să stea singur, deoarece în timpul bolii sale aviatorul reuşise să se certe cu toţi vecinii de cameră: îl enervau gemetele bolnavilor slăbiţi şi ţipa la ei, crezând că se răsfăţau. In ceea ce îl privea, îndura cu stoicism durerea fizică şi odată chiar izbutise, în timp ce era supus unei operaţii cu anestezie locală, să-i povestească doctorului ceva din viaţa sa bogată în aventuri.

— In sfârşit, spuse Tentenicov. Bâcov, dragul meu, şi eu care credeam că n'o să ne mai revedem niciodată.

Curând se întoarse şi Nataşa.

Bâcov se uita la ea şi n'o recunoştea, atât de mult se schimbase după împăcarea cu Gleb. Ochii căpătaseră o strălucire nouă, iar zâmbetul era acum liniştit şi blând, semănând cu zâmbetul bun al Lenei.

— Parcă am ghicit, spuse ea voioasă, dând mâna cu bărbatul ei şi aruncându-i o privire blajină lui Tentenicov, parcă am ghicit că o să avem oaspeţi: am cumpărat dulceaţă pentru ceai. Şi ştiţi de care? De coacăze negre. Inchipuiţi-vă, am găsit aici, în Sud, un borcan de dulceaţă minunată dela Moscova... Acum, să luăm ceaiul. Mă duc la bucătărie şi potrivesc toate la repezeală.

— Bună nevastă ai, Gleb Ivanovici, şi tu îţi băgaseşi în cap tot felul de prostii, spuse Tentenicov, petrecând-o pe Nataşa cu o privire plină de duioşie.

— Nici tu n'o prea îndrăgeai.

— Din prostie, prietene, numai din prostie. Are o inimă de aur femeia asta. Mă îngrijeşte ca pe un frate. In fiecare seară vine să stăm de vorbă. Şi ce crezi? Orice ar spune, tot despre tine aduce vorba: cică Gleb al meu e şi deştept, e şi bun...

— Las', nu mai mă lăuda atât, că şi fără lauda ta se vede cine sunt...

Samovarul cânta tot atât de vesel ca şi altă dată în strada Podeacev-

---

[1] Personagiul principal al romanului „Un erou al timpurilor noastre" de M. Lermontov. (N. T.)

scaia sau în Iachimanca şi ceaiul părea foarte gustos. Trăgându-şi scaunul aproape de Gleb, Nataşa îi spuse voioasă :

— Ne-am deprins să ne bucurăm până şi de lucrurile cele mai mărunte. Inainte vreme, când eram la Petrograd sau la Moscova, găseam că nimic nu poate fi mai plictisitor ca un samovar. Iar astăzi, ia uitaţi-vă, ne bucurăm şi de samovar, şi de ceai, şi de dulceaţa asta ieftină: ne amintim de pădurile noastre din Nord, de micuţele coacăze, de viaţa noastră de atunci.

Bâcov era uimit de felul cum vorbea acum Nataşa : în graiul ei apăruseră o mulţime de cuvinte necunoscute mai înainte. Ştia să aleagă din vocabularul soldaţilor bolnavi şi răniţi cuvintele simple, puţin cam primitive, dar curate, care îi plăcuseră dintr'o pricină sau alta. Graiul ei era acum mai cald, mai intim.

Lui Bâcov îi plăcu mai ales obiceiul pe care il luase dela cei din Iaroslavl, de a însoţi aproape fiecare vorbă, atunci când i se adresa fie lui, fie lui Gleb, fie lui Tentenicov, de cuvântul „dragul meu".

— Războiul n'o să ţie doar cât lumea, spuse Tentenicov. Şi aş vrea să ştiu ce o să facem când o să ne întoarcem după război în oraşele noastre ? Adu-ţi aminte ce-ţi spuneam: visul meu e să organizez un circ aerian. O să-mi găsesc un bun tovarăş şi o să pornim împreună să colindăm oraşele. O să fac loopinguri, demonstraţii de pilotaj de înaltă şcoală şi o să plimb publicul cu avionul. Am să fiu liber ca pasărea, cât despre rest, fie ce-o fi ! Gândiţi-vă şi voi : într'o fabrică aş fi nevoit să mă supun unui patron. Aşa, scap de orice stăpân. Mi-aş găsi un antreprenor cum se cade, nu ca escrocul acela de Pâlaev, şi as porni-o prin Rusia. Cât aş câştiga, mi-ar ajunge pentru pâine şi apă, mai mult nici nu-mi trebue...

— Pe vremuri aveai alte visuri, răspunse Bâcov. Credeai că o să devii cel mai bun aviator din Rusia ; iar acum ţi-e lene să născoceşti ceva mai reuşit.

— M'au îngenunchiat greutăţile, aşa că mi-am schimbat şi visurile. Mai e o întrebare: scăpăm sau nu din războiul ăsta ?

— Eu am să mă fac constructor, spuse Gleb. I-am dus profesorului Jucovschi geamantanul cu desenele răposatului meu frate. După război, o să încerc să mă descurc în ele. Ştiţi care-i visul meu ? Să fac să sboare prin văzduhuri adevărate vagoane. Construcţia de avioane grele e cea mai importantă problemă din câte există pe lume. O să treacă vreo patruzeci de ani şi pe cer vor porni în cursă trenuri aeriene.

— Ei, dacă te faci constructor la o fabrică, spuse Bâcov, mă angajez la tine ca pilot de încercare; o să încerc noile aparate. Nici pe Tentenicov n'o să-l las să-şi facă de cap şi să se dea în spectacol, ca la bâlci; o să lucrăm amândoi pentru tine.

— Nu cred ca războiul să se sfârşească prea curând, zise Nataşa, uitându-se la bărbaţii aceştia voinici şi puternici şi gândindu-se cu durere în suflet la încercările ce-i mai aşteptau în lunile următoare de război. Soldaţii spuneau că o să mai avem de luptat vreo patruzeci de ani.

Aviatorii se uitară unul la altul. Bâcov tăcea, dar Gleb şi Tentenicov începură să vorbească emoţionaţi.

— In cazul acesta nu mai ajungem noi să vedem sfârşitul războiului: aviatorii nu au viaţa chiar atât de lungă, observă Gleb.

— In schimb, avem o viaţă bogată, spuse Tentenicov. Ia gândeşte-te, ce am fi devenit dacă n'am fi pus mâna pe manşă. Eu cred că aş fi fost luptător de circ — am încercat de tânăr şi am căpătat nişte medalii — sau poate aş fi rămas motociclist. Bâcov ar fi continuat până la sfârşitul vieţii

să lucreze ca telegrafist, iar tu, cred că l-ai fi urmat pe taică-tău și te-ai fi războit cu șobolanii și popândăii...

— Ai dreptate. Mare lucru e manșa asta! Multă lume ne spune chiar: „omul dela manșă..."

— Și prin câte am trecut! urmă posac Tentenicov. Ai auzit vreodată de povestea unui stângaci?

— A scriitorului Lescov?

— Nu știu. Poate că o fi scris-o el. Mi-au povestit meșteșugarii din Tula despre fierarul stângaci. Ziceau că fierarul acela s'ar fi dus în Anglia și ar fi izbutit acolo să potcovească un purice. Așa și noi, când am ajuns în străinătate, chiar dela începutul începuturilor aviației am știut să le arătăm ce este în stare să facă un aviator rus. Ții minte ce se scria în gazete despre mine și despre Piotr? Ne spuneau „îndrăzneții ruși", domnul „Ai-da-da" și domnul „Karașo".

— Cum să nu-mi aduc aminte? Dar să luăm, de pildă, pe Efimov al nostru care, la primul concurs de aviație cunoscut în istorie, la Nisa, a câștigat toate premiile și a luat-o înaintea tuturor străinilor...

In seara aceea stătură mult de vorbă, iar când veni timpul să se despartă, Tentenicov începu deodată să se agite:

— Duceți-mă până în odaia mea. Mi-e frică să trec singur pe culoarele astea întunecoase, adăugă el zâmbind.

Bâcov pricepu că Tentenicov voia să le spună ceva confidențial, fără ca Natașa să fie de față, și se ridică de pe scaun. Ieșiră pe sală. Tentenicov zise încet:

— N'am vrut să vorbesc în fața Natașei; nu-i cazul să-i facem inimă rea.

— Ei bine, spune aici, fără ea, îl îndemnă Gleb. Noi, ăștia, suntem obișnuiți cu știri neplăcute.

— Am mai aflat ceva despre Pâlaev... spuse oftând Tentenicov.

— Ce să mai vorbim de el, răspunse Bâcov, noi trei îl cunoaștem doar cu toții ca pe un cal breaz.

— Eu cred că nici dracul nu-i știe toate isprăvile, chiar dacă și-a vândut sufletul necuratului. Acuma a lichidat-o cu detașamentul lui mobil și locuește în permanență la Vasiliev, fără griji, fără nicio bătaie de cap. Dar de când s'a instalat la noi, s'a pornit o harababură ce nu s'a mai văzut... Ia, adu-ți aminte de sborul acela cu care s'a lăudat mai de mult Vasiliev. Il dusese pe Pâlaev în spatele frontului inamic. Lui Vasiliev i-a fost teamă să ne încredințeze secretul acesta, dar bagă de seamă: au plecat amândoi cu avionul, Pâlaev și el, iar de întors, s'a întors Vasiliev singur. Doar nu l-o fi pierdut pe undeva pe drum? Poate că Pâlaev a ajuns la destinație cu avionul și apoi îndată a pornit înapoi pe jos. V'am mai spus-o și mai înainte: nu cumva Pâlaev lucrează și pentru unii și pentru alții? Pentru ruși și pentru nemți în același timp?

— Tot ce se poate, răspunse Bâcov. Ințelegi și tu că spionii germani s'au înmulțit acum în așa măsură, încât îi găsești și pe la curtea imperială și la Marele Cartier General și s'ar putea afla și în mica noastră unitate.

— Să-i spui Natașei că-i sunt foarte recunoscător, zise Tentenicov, luându-și rămas bun dela Gleb. Mie parcă nu-mi vine să i-o spun. Mă îngrijește ca o adevărată mamă.

Auzind dela Gleb aceste cuvinte, rostite de Tentenicov, Natașa zâmbi și răspunse gânditoare:

— N'oi fi chiar atât de bătrână. Nu cred că aș putea să-i fiu mamă lui Tentenicov... Ai grijă de tine, Gleb, și vino cât mai curând.

Drumul cobora la vale, trecând de pe un deal pe altul; râul vuia și urla sălbatic, deschizându-și calea printre strâmtori de piatră; undeva mai la o parte de făgașul bătătorit licăreau îndepărtate lumini și din toate părțile îi învăluia întunericul molcom și des al nopților de toamnă din Sud.

La unitate, viața se desfășura calmă și regulată ca totdeauna. Sosiră avioanele noi. Vania își petrecea toată ziua lângă hangare.

Intr'o zi, Vasiliev îl chemă pe Bâcov.

— Ce-ai de gând cu băiatul? Vrei să-l lași aici pentru totdeauna?

— N'o să stea mult la mine, doar până la prima ocazie.

— Te-aș sfătui să te gândești cât mai repede la o asemenea ocazie.

Discuția se opri aici. Bâcov nu se putea hotărî să-l trimită singur pe Vania, deoarece până la Moscova trebuia să schimbe de mai multe ori trenul. Călătorind singur, băiatul n'ar fi ajuns acasă nici în două luni.

Vasiliev primea adesea vizitele unui grup de cheflii dela Cernăuți. In casa lui apăruse din nou Maria Afanasievna, infirmiera din detașamentul lui Pâlaev. Se schimbase destul de mult, se urîțise și în purtarea ei era ceva mult prea liber și nepiăcut. Privind-o, nu-ți venea să crezi că se bucurase până acum câtva timp de reputația unei fete modeste și cuminți. Seara, din casa lui Vasiliev se auzeau țipete și râsete, uneori chiar plânsul unei femei.

Atunci Vasiliev, beat, cu părul vâ'voi și haina desfăcută, năvălea pe ușă afară și rămânea multă vreme pe banca de lângă casă. Ceva mai târziu ieșea Pâlaev și începea să-l dăscălească pe locotenent. Cu un gest de disperare, Vasiliev se întorcea în casă și liniștea se restabilea pentru câtva timp.

Odată, după o asemenea ceartă la beție, Vasiliev rămase pe bancă aproape până'n zori. Dimineața trase la scară o brișcă pe lângă care Pâlev își făcea de lucru. Vorbea cu Maria Afanasievna, strâmbându-se într'un mod desgustător care îl scârbea pe Tentenicov. Vasiliev aruncă o privire tinerei femei care locuise atâta vreme la el și îi zâmbi obraznic.

— Dincolo de râu drumul coboară cam repede la vale, îi zise el. Băgați de seamă. La o cotitură mai bruscă, să-i spuneți vizitiului să mâne mai încet. De altfel, ce tot îndrug... Te conduce Pâlaev.

Femeia nu-i răspunse nimic, se uită doar la el cu ochii plini de lacrimi.

Trăsura porni. Femeia îl mai strigă odată pe locotenent, dar Vasiliev nici nu se întoarse: se săturase de ea și ceea ce nu-l mai interesa nu mai exista pentru el. Nu se oprea decât asupra lucrurilor care îl făceau să petreacă fără niciun efort sau asupra acelora care îi îngăduiau să-și mai pună sângele în mișcare, după cum obișnuia să spună.

Seara, Bâcov primi un plic mare, albastru, sigilat cu ceară roșie. Aviatorul îl rupse puțin cam mirat; din plic căzură câteva scrisori. Cea dintâi era din partea lui Hobotov.

„Prietene, îi scria Hobotov, cred că tot mai ești supărat pe mine dela ultima noastră întâlnire, dar jur că n'am nicio vină. N'am făcut decât să glumesc, iar dumneata m'ai luat în serios și te-ai simțit jignit. Sunt și eu un om tot atât de supărăcios ca și dumneata și numai pentru acest motiv n'am căutat să ne împăcăm după cearta noastră pricinuită de fleacuri. In orice caz, te rog să ții minte că după război te voi lua cu plăcere la fabrică, în calitate de pilot de încercare. Iar ca să nu crezi cumva că te-am uitat și îți scriu numai de politeță, îți făgăduesc că dacă vii la Petrograd, o să mai stăm de vorbă asupra viitorului."

Bâcov își aminti de vremurile când Hobotov nu era încă mare industriaș și-i dădea ghes cu prietenia sa.

— Nu înțeleg nimic, spuse mirat Bâcov, ce l-a făcut să-mi trimită o asemenea scrisoare? După ultima noastră ceartă, când mi-a propus să-mi dea un șperț, parcă nu prea avea motive să ne mai scriem.

— O fi fost beat, hotărî Tentenicov, sau poate o fi făcut demersuri să te detașeze la fabrica lui, pentru încercarea avioanelor?

— Nu prea cred. N'o să mă mai lase el să intru în fabrică după chestia cu greva.

Până în cele din urmă nu izbutiră să înțeleagă ce-l făcuse pe Hobotov să-i scrie rândurile acestea atât de îmbietoare. Curând veni ordonanța lui Vasiliev și-i spuse lui Bâcov că domnul locotenent îl poftea la Statul Major al unității.

Locotenentul răsfoia un album, netezind cu degetele lui subțiri niște fotografii mai vechi. Il pofti pe Bâcov:

— Nu dorești să te uiți și dumneata prin albumul acesta? Suntem pe cale de a strânge o colecție interesantă. Cu timpul va deveni foarte prețioasă.

Rămase o clipă pe gânduri, apoi rosti încet:

— Fotografia mă pasionează, iar Pâiaev e cel mai bun ajutor posibil în domeniul acesta. Stie să facă niște fotografii — o nebunie!

Albumul era, într'adevăr, foarte bun. Bâcov recunoștea locurile unde se desfășuraseră diferite lupte, revedea aerodromuri vechi, figurile prietenilor săi și a sa proprie, vedea niște femei necunoscute și pe Pâlaev cu fața hlizită într'un zâmbet obraznic.

— Aici e avionul nostru plecând în prima recunoaștere, îi explică Vasiliev. Iar aici e o fotografie bunicică luată atunci când Pâlaev și cu mine am fost în primele linii. Uite ce clară este; se văd toate amănuntele. Iar aici e conacul cel vechi în care era instalat spitalul. Numai să nu-i spui lui Pobedonosțev: aici, Natalia Vasilievna...

Bâcov o văzu pe Natașa așezată pe o bancă. „Ce s'ar necăji Gleb să vadă fotografia asta", se gândi Bâcov și spuse încet:

— Te rog să mi-o dăruești...

— Dumitale? se miră Vasiliev, dar pricepu îndată motivul dorinței aviatorului. Ridică din umeri și scoase fotografia din album.

Bâcov o rupse în bucățele și o aruncă.

— Ai procedat nobil, într'adevăr, cât se poate de nobil, spuse Vasiliev. Ți-a fost teamă să n'o vadă cumva Pobedonosțev și să se indispună! Aș vrea și eu să am un prieten atât de devotat.

Mai răsfoiră câtva timp albumul împreună. Prin fața lor se perindară nămeți de zăpadă, nisipuri, copaci înverziți și nori răvășiți, apoi, după o scurtă șovăire, Vasiliev continuă:

— Imi pare rău că n'ai trecut pe la mine îndată după ce te-ai întors. Cunosc foarte bine Petersburgul și crede-mă, tare îi duc dorul. Ia povestește-mi, cum mai trăește lumea la Petersburg? Ei, drăcia dracului, se îndreptă el, nu mă pot obișnui cu denumirea asta nouă de Petrograd! N'au apărut încă ceva fortificații pe bulevarde? Imi aduc bine aminte că anul trecut, când am fost acolo, după retragerea trupelor noastre, lumea se cam temea de soarta orașului. Cred că acum s'or mai fi liniștit.

— Nu pot să spun că am observat o liniște chiar atât de deplină. Prin oraș se răspândesc destule svonuri și în fiecare zi lumea citește cu teamă titlurile articolelor din ziare.

— Multe mai vrei şi dumneata! I-auzi vorbă, linişte deplină! Cum vrei să trăiască oamenii în timp de război? Numai cu grijile lor obişnuite, de fiecare zi? Hai, mai bine povesteşte-mi despre Capitală. Ai fost la Strelca?

— Am fost.

— Singur?

Bâcov păru să surprindă în cuvintele locotenentului o aluzie la întâlnirile sale cu Lena şi răspunse supărat, ridicându-se de pe scaun:

— Te interesează chiar atât de mult cum mi-am petrecut vremea?

— Ce om eşti şi dumneata, parcă ai fi un arici! Mereu te superi pentru orice... Te-am întrebat în glumă, iar dumneata...

— De glumă ştiu, dar nu-mi place când cineva îşi bate joc de mine.

— Asta nu-i place nimănui. Ei bine, dacă nu vrei să-mi povesteşti impresiile dumitale asupra Petersburgului, nu insist. Eu am o altă fire: îmi place să povestesc despre tot ce am văzut în viaţa mea.

Ii aruncă lui Bâcov o privire pe sub sprâncene:

— Ai aflat de accidentul lui Tentenicov?

— Am fost ieri la spital.

— Păcat de el...

— Dacă lucrurile ar fi mers mai bine la unitate, n'ar fi fost cazul să-ţi exprimi părerea de rău: Tentenicov n'ar fi păţit nimic.

— Eşti convins de acest lucru?

— Nu numai că sunt convins, dar o ştiu.

— Ciudat, spuse Vasiliev, rostind răspicat fiecare cuvânt şi uitându-se ţintă în ochii interlocutorului său. Şi asupra cui anume cad bănuielile dumitale? Şi dacă-mi dai voie să te întreb, eşti singurul om care ai asemenea bănuieli?

— Nu numai eu gândesc astfel. Este părerea tuturor aviatorilor din unitate. Dumitale ţi s'a întâmplat vreodată să auzi despre o „pană premeditată"? întrebă el, uitându-se ţintă la Vasiliev. Se priveau cu atâta ură, încât un străin care ar fi asistat la acest duel tăcut, s'ar fi simţit destul de prost.

— O pană premeditată? N'am auzit de aşa ceva.

— Să-ţi explic: în primii ani ai aviaţiei, aparatele costau foarte scump, iar cursurile de pregătire durau foarte puţin. Instructorii şcolilor de aviaţie din Franţa îi lăsau pe viitorii aviatori să se înalţe în văzduh după o spoială de învăţătură, apoi totul depindea de curajul şi de sângele rece al fiecăruia. De obicei, însă, neplăcerile începeau pe când avionul mai rula încă pe pământ...

— Ai un fel interesant de a judeca, spuse tărăgănat Vasiliev... şi o memorie excelentă... când e vorba de lucruri rele, adăugă el şi căzu pe gânduri.

— Şi iată că unii patroni mai isteţi au născocit următoarea şmecherie: nu poţi să speri întotdeauna că tânărul începător îţi va defecta negreşit aparatul...

— Incep să înţeleg.

— Şi pentru a fi mai sigur de succes şi a obţine neapărat o pană... De altfel, nu ştiu dacă e cazul să-ţi explic întreaga tehnică a acestei operaţiuni...

— Şi atunci? strigă Vasiliev, luându-şi în sfârşit ochii dela Bâcov şi simţind o neaşteptată uşurare — atât de greu era să suporţi privirea ochilor luminoşi şi plini de siguranţă ai interlocutorului său. Ce vrei să spui cu asta? Că în cazul lui Tentenicov n'ar fi de vină el, ci altcineva?

— Da.

— Şi nu ţi-e ruşine, dumneata care porţi gradul de ofiţer, nu ţi-e ruşine, zic, să scorneşti asemenea minciuni?

— Mi-ar fi fost ruşine dacă n'aş fi spus-o! Cât despre gradul de praporşcic, n'am umblat să-l capăt.

— Vasăzică aşa... se încruntă Vasiliev, aruncând o privire de dispreţ steluţei de pe epoleţii lui Bâcov. Şi pe cine bănueşti dumneata că ar fi autorul acestei pene „premeditate", cum o numeşti?

Bâcov tăcea. De fapt nici Vasiliev n'avea chef să pună întrebări. Nu se ştie de ce, se gândea chiar el, cu oarecare îngrijorare, la Pâlaev.

— Şi eu care voiam să-ţi încredinţez o misiune foarte periculoasă, care cere mult curaj, spuse el, hotărându-se în cele din urmă să-l privească pe Bâcov.

— Ce fel de misiune?

— Inţelegi şi dumneata ,desigur, că războiul nu poate fi dus numai pe front...

„O fi având de gând să-mi răspundă la întrebarea cu penele premeditate?" se gândi Bâcov, dar simţi îndată că se înşela.

— Informaţiile de ordin militar necesare pentru o recunoaştere se pot obţine pe fel de fel de căi. Aviaţia a deschis noi posibilităţi... Tăcu un timp ca şi cum ar fi simţit nevoia să respire adânc, apoi rosti tărăgănat şi cu emoţie: ...serviciul de spionaj. Gândeşte-te şi dumneata: înainte vreme recunoaşterea o efectuau cercetaşii. Şi ce puţin vedeau! Numai lucrurile pe care le aveau sub ochi. Acum recunoaşterile le fac avioanele. Orizontul unui aviator e de o mie de ori mai larg decât acela al unui cercetaş călare. Mă înţelegi?

— Pe deplin...

— Inainte vreme, pentru ca un agent al nostru să poată ajunge în spatele inamicului, trebuia să recurgi la cele mai extravagante stratageme. Acum totul a devenit mult mai simplu: e deajuns să faci un aterizaj reuşit în spatele frontului, pentru ca un spion să poată fi debarcat la câteva zeci de kilometri de linia frontului. Nu mai e nevoie să cauţi călăuze şi treaba merge mult mai bine ca înainte.

— Dar şi inamicul poate să-şi aducă în acelaşi fel spionii.

— Fireşte, răspunse Vasiliev după o clipă de gândire. Cred că ai băgat de seamă că odată am executat şi eu un asemenea sbor împreună cu omul pe care atât dumneata cât şi prietenii dumitale nu-l puteţi suferi?

— Cu Pâlaev?...

— Exact, chiar cu Pâlaev. Vasiliev părea uşurat ca şi cum s'ar fi temut să rostească cel dintâi numele acestui duşman al lui Bâcov şi al tovarăşilor săi.

— Am priceput...

— Aici se cere pricepere şi un calcul just, zâmbi Vasiliev, satisfăcut de sine. Mă consideri un pilot bun, nu?

Fără să mai aştepte răspunsul, urmă:

— Am fost şi ieri la medic. M'a consultat şi a ieşit cam prost: nu o duc bine cu nervii. Mi-a interzis să sbor. Şi tocmai acum am primit un ordin dela Statul Major al Corpului de Armată: trebue să efectuăm neîntârziat un sbor şi să ducem un agent al nostru în spatele inamicului. Bagă de seamă, este vorba de un secret; să nu pomeneşti nimic niciunuia dintre prietenii dumitale, se grăbi să adauge Vasiliev, apoi îi aruncă lui Bâcov o privire plină de dojană.

— Am înțeles...

— Ți-l încredințez pe Pâlaev ca să-l duci în spatele inamicului și să te întorci chiar astăzi.

— Nu pot executa acest ordin.

— De ce?

—Pentrucă n'am nicio încredere în Pâlaev: ar fi în stare să se pună în serviciul oricui, chiar și al necuratului.

— N'ai niciun fel de motiv care să justifice o astfel de afirmație, spuse Vasiliev și începu să se plimbe încet prin odaie.

— Firește, ești liber să ai încredere în Pâlaev. Eu însă în viața mea n'am făcut un lucru care mi s'a părut necinstit...

— Necinstit? Nu cumva te mai referi la cineva? strigă Vasiliev, apropiindu-se amenințător de Bâcov.

— Mă refer la Pâlaev.

Vasiliev se uită țintă la Bâcov, strângându-și pumnii. Pleoapele umflate îi tremurau convulsiv, iar ochii injectați îi lăcrămau.

— Poți să pleci, spuse el încet, aplecându-se deasupra albumului.

CAPITOLUL XII

Bâcov reuși să-i găsească omului trimis de Nicolai un loc de mecanic. Fostul lucrător dela uzinele „Putilov", Semion Popov, fusese până atunci infanterist și, aflându-se în primele linii, gustase din plin amarul vieții de soldat. Cei din unitățile de aviație trăiau mai izolat, știau prea puțin despre adevărata stare de lucruri de pe poziții și încă și mai puțin despre viața soldaților. Aviatorii își aveau terenurile de aterizaj numai în spatele frontului și nu zăreau primele linii decât de sus, dela înălțimea unui sbor de pasăre. Tocmai de aceea și Bâcov era atât de pornit pe întrebări, când i se întâmpla să întâlnească vreun om care trăise în mijlocul soldaților. Popov era cel mai nimerit în această privință.

Bâcov nu-și putu împărtăși îndoielile și preocupările decât prietenilor săi. Odată ce luaseră arma în mână erau nevoiți să lupte, să-și riște de zeci de ori viața, să efectueze cele mai riscante operațiuni. Bâcov devenise un aviator cu renume și portretul său apărea deseori în revistele ilustrate. Dar cât de mult îl apăsa această celebritate! Ii ura pe aviatorii germani pentru cruzimea lor, pentru tot răul pricinuit oamenilor lipsiți de apărare. Nu mai puțin îl ura însă și pe Vasiliev. Și totuși era nevoit să se supună ordinelor acestuia, să-l întâlnească, să stea de vorbă cu el... Bâcov înțelegea prea bine că relațiile lui cu Vasiliev nu se puteau sfârși bine. Căci Vasiliev era pentru el exponentul unui regim a cărui apăsare o simțise Bâcov încă de tânăr.

Cu câtă nerăbdare aștepta, în aceste zile mohorîte ale lui Ianuarie 1917, o nouă întâlnire cu Nicolai!

Intr'o dimineață, în timp ce aviatorul se afla în apropiere de hangar, Popov se apropie de el și-i spuse încet, salutându-l cu mâna la șapcă:

— Am să vă spun ceva secret...

— Ceva secret? Ai vreo neplăcere?

— N'am niciun fel de neplăceri.

— Atunci, ce fel de secret poate fi? Oamenii vorbesc în taină numai atunci când e vorba de ceva neplăcut, căci bucuriile şi le spun în gura mare.

— Nu-i chiar aşa cum credeţi. Uneori, chiar şi o ştire bună trebue s'o transmiţi tot în secret, ca să nu afle cei care nu trebue s'o ştie.

— Dacă-i vorba aşa, atunci spune...

Bâcov o luă pe o potecuţă care ducea spre drumul de ţară, iar Popov porni alături de el.

— La drept vorbind, ceea ce am să vă spun e foarte simplu, dar trebuia neapărat să vă vorbesc; Nicolai Grigoriev m'a asigurat că veţi fi bucuros să primiţi veşti dela el...

— Aş vrea să-l văd.

— Asta e şi dorinţa lui.

— Atunci poate că ar fi cazul să ne ducem chiar acum?

— Acum nu pot, dar peste vreun ceas şi jumătate o să isprăvesc de montat un motor şi atunci sunt la dispoziţia dumneavoastră.

Pe drum, Popov vorbi mai mult despre Vasiliev şi despre rânduiala dela unitate, decât despre Nicolai Grigoriev şi apropiata lor întâlnire.

— Pe dumneavoastră vă iubesc toţi mecanicii şi servanţii, spuse Popov, adresându-se lui Bâcov în timp ce-şi ştergea cu mâneca praful de pe cozorocul şepcii. Le place că vă arătaţi atât de independent faţă de Vasiliev. Drept să vă spun, cred că se şi teme de dumneavoastră şi de tovarăşii dumneavoastra. De altfel a rămas singurul ofiţer din cei vechi la unitate. Toţi ceilalţi au ieşit ofiţeri în timpul războiului şi nu se trag din viţă de boieri, ci din oameni de rând, aşa cum sunteţi dumneavoastră, Tentenicov şi noi toţi. Tocmai de aceea nici nu are încredere în noi. Iată, într'o zi, în lipsa dumneavoastră, Tentenicov era cât p'aci să-l bată.

— Cuzma nu mi-a vorbit nimic de asta.

— In schimb, noi am văzut-o: nu ştiu din ce s'au luat, dar trebue să recunosc cu toată sinceritatea că s'au luat zdravăn la harţă. Şi iată că...

Popov pocni din degete şi, punându-şi şapca în cap, urmă:

— Şi iată că auzim vocea de bas a lui Tentenicov: „Desigur, n'o să poţi să mă provoci la duel, căci eu nu-s boier. Eu nu mă pricep la codurile dumneavoastră de dueluri şi nici nu sunt învăţat cu subtilităţile astea boiereşti. Dar, să-mi fie cu iertăciune, dacă cineva mă calcă pe coadă, trebue fără doar şi poate să-mi cunoască şi puterea pumnului". Şi drept să vă spun, am rămas uimit: Vasiliev e un tip pornit, bătăios, dar de rândul acesta a sfeclit-o, a pornit-o tiptil, tiptil, a şters putina.

— Il recunosc aci pe Tentenicov. Când nu poate să sufere pe cineva, nici nu caută s'o ascundă. E un om extraordinar de sincer...

Tot vorbind aşa, nici nu băgară de seamă cum au ajuns la Cernăuţi. In curând brişca se opri în faţa unei case joase cu un singur cat şi cu o grădiniţă.

Stătură mult de vorbă, toţi trei, în cămăruţa strâmtă a lui Nicolai. La despărţire, acesta le făgădui să vină săptămâna viitoare la unitate ca să le aducă manifeste noi şi cu aceeaşi ocazie să-i cunoască şi pe prietenii lui Bâcov.

Lucrurile luară însă o altă întorsătură. A doua zi dimineaţă se auziră bătăi în uşă şi ordonanţa spuse cu glas tare:

— Domnilor ofiţeri, v'au sosit oaspeţi.
— Cine dracu' o mai fi? zise Gleb nemulţumit.
— Eu sunt, spuse Nicolai, intrând în odaie. Era vesel ca întotdeauna, dar Bâcov văzu îndată că avea ceva pe suflet şi încerca să-şi ascundă emoţia faţă de Pobedonoşţev pe care îl cunoştea numai din auzite.
Bănuind că Nicolai ar vrea să vorbească între patru ochi cu Bâcov, Gleb se sculă îndată de pe pat şi spuse cu glas tare:
— Vă rog să mă iertaţi, dar trebue să lipsesc puţin: vreau să controlez cum lucrează mecanicii în hangare.
Nicolai dădu recunoscător din cap. Aşezându-se pe patul lui Tentenicov spuse:
— Uite, vezi cum s'au întors lucrurile. Ne înţelesesem să ne întâlnim curând şi, într'adevăr, ne-am întâlnit mai repede decât credeam.
— Ai fost urmărit la Cernăuţi?
— Mai rău. Mi s'a făcut o percheziţie. Spre norocul meu au moşmonit prea mult controbăind printre hârtiile din geamantane. La venirea lor nu mai aveam nimic ilegal, în afară de o colecţie de ziare dela Moscova şi Petrograd şi de vreo zece broşuri. Şi închipue-ţi, soldatul care stătea la uşă se tot uita la mine, cu o privire atentă, care mă ardea parcă. Nu prea puteam să-i înţeleg purtarea, însă nici eu nu-mi luam ochii dela el. Deodată îl văd că se dă la o parte din faţa uşii şi se apleacă să pună piedica la închizătorul armei. Am înţeles îndată că vrea să mă ajute, ştiind ce mă aştepta dacă eram arestat. I-am şoptit încet: „Mulţumesc". Am aruncat o privire în jurul meu şi am văzut că gradaţii erau cu toţii ocupaţi cu hârtiile mele. Am şters-o îndată pe uşă. Din casă am ieşit liniştit, fără grabă. In două minute am fost în piaţă şi acolo am luat o birjă şi iată-mă la voi.
— Şi nu şi-au dat seama de plecarea ta?
— Peste vreo cinci minute am auzit focuri de armă în apropierea casei mele, dar bineînţeles n'am mai stat să mă uit înapoi; i-am dat birjarului un bacşiş şi acesta a întins-o cât a putut de repede. In patruzeci de minute am ajuns aci.
— I-ai dat drumul?
— Ar fi fost o prostie nevrednică de un conspirator; birjarul ar fi fost arestat şi s'ar fi aflat unde m'a dus. I-am spus că voi rămâne aci până diseară şi i-am făgăduit că o să-l plătesc bine, aşa că omul s'a liniştit. Ce-i mai nostim e că n'o să-i taie capul să mă caute în direcţia frontului. Imi închipui că trebue să fi înconjurat gara şi că or fi cercetând acum toate trenurile.
— Dar crezi că aici n'o să fii găsit? S'o afla cineva din piaţă care să le spună că ai luat o trăsură; apoi nici birjarul n'o să rămână toată viaţa aici şi, când s'o întoarce, o să dea indicaţii asupra locului unde te-ai dus.
— Ciudat om mai eşti, ripostă Nicolai, crezi oare într'adevăr că am de gând să rămân la voi? De altfel după câte văd, te-ai cam schimbat şi tu. De mine nu poţi să te ascunzi, prietene.
Bâcov îi aruncă lui Nicolai o privire nedumerită.
— Ce vrei să spui cu asta?
— După părerea mea, mi-am exprimat destul de limpede gândul.
— Totuşi mai repetă odată ce-ai spus. Mă tem că mă'nşeală auzul.
— Mă rog, pot să şi repet. Nu mi-e greu deloc.

— Dacă nu ţi-e greu, atunci repetă.

— Imi închipui că nu prea te bucură răspunderea pentru prezenţa mea aici. Cu atât mai mult, cu cât comandantul vostru e o lichea vestită şi o să vă jupoaie de vii când o afla pe cine aţi ascuns. Iar dacă voi fi arestat aici, atunci chiar că n'o să vă meargă bine.

— Vorbeşti serios? întrebă încet Bâcov. Ii tremurau mâinile şi era atât de jignit, încât îi venea să plângă. Ai uitat ce fel de om sunt? Sau mă iei drept altcineva? Eşti primul care a îndrăznit să mă învinuiască de laşitate.

Nicolai se uită cu luare aminte la aviator.

— Nu te supăra, prietene, nu te supăra. Imi retrag cuvintele. N'am vrut să te jignesc, mi s'a părut numai că te cam stingherea apariţia mea neaşteptată. Dar m'am înşelat, şi te rog să mă ierţi şi să uiţi vorbele care mi-au scăpat fără voia mea.

— Nu-i vorba numai că nu sunt un laş. Curajul mi-l cunoaşte toată lumea şi l-am dovedit de multe ori, atât în văzduh, cât şi pe pământ. N'aş fi răbdat din partea altuia o asemenea insultă. Dar ai uitat lucrul cel mai de seamă: servesc aceeaşi cauză ca şi tine, sunt pus numai în slujba ei şi n'am nimic mai scump pe lume. Şi dacă e aşa...

— Ei lasă ,lasă astea, spuse Nicolai, trecându-şi încet mâna lată peste obraz. Mi s'a părut numai...

Tăcură amândoi. Apoi, Nicolai zise:

— De fapt, trebue să plec de aici...

— Nu te înţeleg, îi răspunse Bâcov jignit.

— Ascultă-mă. Iţi vorbesc de altceva. Vezi că n'ar avea niciun rost să rămân aici, pentrucă îmi pot găsi uşor urma. E greu să plec: toate drumurile sunt supravegheate şi eu trebue să ajung într'un orăşel mic de pe Nistru, la vreo sută de kilometri depărtare. De aceea mi-a venit în cap o idee năzdrăvană, în orice caz nostimă. Pun rămăşag că n'o s'o ghiceşti pentru nimic în lume...

Bâcov se uita plin de curiozitate la Nicolai, care se mai înveselise puţin.

— Singura cale pe care nu pot fi descoperit este aceea a văzduhului. Aşa dar, m'am hotărît să mă folosesc de mijloacele voastre tehnice.

— Vrei să sbori?

— Intocmai.

— Ce idee bună! Intr'adevăr, pe niciun agent nu-l va tăia capul să-ţi caute urma pe sub nori...

— Sbori cu mine?

Bâcov rămase pe gânduri.

— Dacă ai încredere în mine, trebue să ai şi în vechii mei prieteni, Tentenicov şi Pobedonoştev. De şapte ani de zile păşim împreună pe calea vieţii şi către sfârşitul acestor şapte ani ne-am împrietenit şi mai mult. Poţi să te bizui pe ei ca şi pe mine: răspund cu capul pentru ei. Cred că nu pot lua o hotărîre înainte de a mă fi sfătuit cu ei. Tentenicov e la spital, aşa dar va trebui să vorbesc cu Pobedonoştev. E un aviator bun şi un om sigur, iar eu voi rămâne aici...

— De ce?

— Pentrucă neplăcerile cele mai mari nu-l aşteaptă pe cel care va sbura cu tine, ci pe cel care va rămâne aici. Voi avea de susţinut o luptă aprigă cu Vasiliev. Bineînţeles, se va interesa îndată pentru care motiv

avionul a decolat fără un ordin din partea lui. Şi este mai bine ca Vasiliev să aibă de-aface cu mine — de mine se teme mai mult decât de Pobedonoşţev.

— Cred că ai dreptate, spuse Nicolai după o clipă de gândire.

Măgulit de încrederea lui Nicolai, Gleb luă partea cea mai activă la discutarea planului de acţiune. In cele din urmă se hotărî ca Pobedonoşţev să sboare cu Nicolai, iar Bâcov să ia asupra sa inevitabila discuţie cu comandantul unităţii.

— O să trebuiască să-i fac ceva nervi, prezise Bâcov, luându-şi rămas bun dela Nicolai.

Dar prezicerea sa nu se împlini. Din fericire, Vasiliev află de plecarea avionului abia spre sfârşitul zilei. Il chemă îndată pe Bâcov la ei şi începu să-i facă o aspră mustrare pentru acest act de samavolnicie. Niciunul dintre aviatori nu află însă niciodată cum se sfârşise această discuţie. La întrebările prietenilor săi, Bâcov răspundea numai atât:

— V'am spus doar că Vasiliev este un fanfaron, un om de nimic. Şi e destul să ridici glasul la el ca să bată numaidecât în retragere. I-am spus că Gleb a făcut un sbor de încercare...

CAPITOLUL XIII

Trecură câteva zile dela discuţia dintre Bâcov şi Vasiliev, dar Pâlaev tot se mai afla la unitate. De altfel se cam ferea acum de Bâcov: probabil că Vasiliev îi adusese la cunoştinţă bănuielile aviatorului.

Gleb nu mai putea de dor şi voia mereu să plece la Nataşa, dar Vasiliev nu-l lăsa.

— Nu pot, spunea el. Aştept dispoziţii noi. Mai răbdaţi puţin, mai odihniţi-vă.

Gleb era furios, îşi încreţea fruntea, se întorcea în casă şi, neavând ce face, recitea paginile cunoscute pe de rost din romanele plictisitoare de care-i era lehamite, pe care i le trimisese sora sa dela Petrograd.

Dela Tentenicov primiră o scrisoare, câteva cuvinte scrise cu litere mari pe o fiă galbenă de hârtie, care îi înveseli.

„Temperatura a coborît, scria Tentenicov. S'a prăbuşit chiar. Până acum aveam în fiecare seară 39°, iar acum nu reuşesc să ajung nici la 36°. Nataşa zice că ar fi din cauza slăbiciunii şi mă sfătueşte să mă duc la Nijni pentru întremare. Dar eu nici nu mă pot gândi la o călătorie ca asta. Acasă n'am pe nimeni. Te pomeneşti că o să mă apuc de chefuri. Ştiţi şi voi prea bine cum s'a sfârşit ultima mea permisie. Aşa că m'am hotărît să mă întorc la unitate. O să vă aduc o pereche de cărţi şi o să jucăm popa-prostul. Iar mai încolo o să pun din nou mâna pe manşă. Nu ne mai despărţim până la sfârşitul războiului. Aşa dar aşteptaţi-mă, şi chiar pe curând. Vă aduc şi câteva daruri".

Se întoarse după câteva zile, slăbit, tuns scurt, cu ochii în fundul orbitelor. De bucurie goliră o sticlă de coniac amar, adus de Tentenicov.

Tentenicov devenise foarte vorbăreţ după boală şi povestea multe despre Nataşa; se împrietenise cu ea şi în fiecare seară îl bătea pe Gleb la cap să-i scrie neîntârziat soţiei sale.

— Nici n'am unde să mă duc, spuse Tentenicov. O să mă întremez aici după boală. Ştii doar şi tu: cu banii noştri nu prea e rost de petrecere prin capitală, iar la Cernăuţi poţi să mori de plictiseală. Apoi mă şi tem că fără voi o să mă apuc iar de beţie, o să-mi fac de cap şi o să se ducă naibii toată permisia.

Tentenicov dormea din nou în vechiul său pat, iar pentru Vania făcură alături un culcuş pe nişte lăzi. Vania îşi petrecea ziua cu Tentenicov.

Aviatorul se înzdrăvenea încet. Cel mai de seamă eveniment al zilei era pentru el plimbarea până la hangar cu care îşi începea întotdeauna dimineaţa. De obicei se ducea cu el şi Vania. Il sprijinea pe aviator şi Tentenicov îi zicea „călăuza".

Inactivitatea forţată îl apăsa greu. In fiecare zi îşi născocea o altă ocupaţie, iar noaptea nu putea să adoarmă mult timp: i se părea că nu-şi va mai regăsi puterea de odinioară.

— Ia nu te mai văicări, îl consola Bâcov. Uită-te mai bine la mine, era cât p'aci să-mi pierd mâna şi totuşi sbor mereu. Mă doare numai câteodată, când se schimbă vremea.

Tentenicov tăcea. I se părea că la el toate treceau mai greu ca la alţii.

Uneori se aşeza la masa lor şubredă, scotea hârtie şi creion şi compunea câte o scrisoare Nataşei.

— Nu vrei să adaugi şi tu câteva cuvinte? îl întreba el seara pe Gleb.

Acesta se apropia de masă, se uita peste umărul prietenului său la rândurile strâmbe de pe hârtie şi adăuga câteva cuvinte într'un colţ.

Răspunsurile le primea fiecare în parte.

Vorbeau acum foarte des despre Nataşa. Gleb repeta mereu că relaţiile complicate dintre el şi soţia lui erau o imagine a lipsei de armonie din orânduirea actuală a vieţii.

— Gândeşte-te şi tu cum ne-am început viaţa, îi spunea el prietenului său. Intr'un fel cu totul nechibzuit, de parcă n'am fi păşit chiar noi pe calea vieţii, ci ne-ar fi târît cineva de guler. In romanele celebre, oamenii care nu aveau nimic de făcut cugetau asupra vieţii şi apoi treceau la acţiune. Pentru noi, lucrurile au mers altfel. Am început întâi să trăim şi abia pe urmă, viaţa ne-a dat o lecţie. Am ajuns s'o cunoaştem după ce am făcut experienţe pe propria noastră spinare. Chiar şi în aviaţie am ajuns pe căi deosebite. Eu citisem prea multe cărţi — în familiile de intelectuali totul porneşte dela cititul cărţilor. In cele ce se scriau despre primii aviatori erau multe elemente înălţătoare şi romantice. Numai Bâcov şi-a văzut mai limpede ţelul...

Tăcu puţin, adunându-şi parcă gândurile:

— Şi iată că, privind viaţa într'un fel mult prea entuziast, am dus-o uneori cam greu. Visam fericirea. Şi fericirea aceasta mi se părea pe atunci simplă, lipsită de frământări. Tu, Cuzma, râvneai gloria, iar eu — o viaţă liniştită şi de sine stătătoare. Şi care a fost rezultatul? Nu s'a ales nimic din visurile noastre. Dar parcă puteau fi realizate! Iţi mai aduci aminte, Piotr, că odată, într'o discuţie, ne-am pus întrebarea: ce este fericirea? Am citit o carte a lui Corolenco, în care se spunea că omul e făcut pentru fericire. Dar în ce constă fericirea? Nu-i o întrebare prostească, cum li se pare unora, nici flecăreală de intelectuali pierde-vară. Adu-ţi aminte câte conferinţe se ţineau pe tema asta, în anii când colindam oraşele de provincie. Oriunde soseai, găseai gardurile şi stâlpii acoperiţi cu afişe de toate culorile pe care scria: „In ce constă fericirea?", „Care e

scopul vieții?", „Despre rostul vieții"... Conferențiarii erau, firește, niște șarlatani. Dar nu era întâmplător că într'un oraș ca Sâzrani sau într'un alt orășel murdar de prin Sud, tot tineretul dădea buzna la asemenea conferințe.

— Am văzut și eu destui conferențiari din aceștia, spuse și Tentenicov.

Bâcov stătea culcat pe pat cu ochii închiși, urmărind cu atenție conversația, fără să se amestece, ca și cum ar fi vrut să-l lase pe Gleb să spună tot ce avea pe suflet.

— Chiar așa, i-ai văzut și tu, doar cunoști prea bine provincia: îmi închipui că ai trecut prin o sută de orașe. Și iată că am înțeles și noi atunci că fericirea, fericirea cea adevărată constă în a-ți face datoria. Că o putem găsi în meseria noastră iubită, în cucerirea cerului, în îndeplinirea datoriilor noastre față de alți oameni, față de țară. Numai în asta poți găsi fericirea. Uită-te și tu, de pildă, la Natașa, spuse el adresându-se, nu se știe de ce, numai lui Tentenicov. Atâta timp cât nu și-a înțeles bine datoria, viața noastră a fost lipsită de orice conținut. Câtă vreme a crezut în nelegiuita morală a lui Vasiliev , n'am avut tihnă. A venit pe front nu pentrucă ar fi pătruns adevăratul înțeles al celor ce se întâmplau... Acum însă și-a dat seama că datoria ei e să ușureze cât de cât suferințele și durerile soldaților, și viața ei a luat o altă întorsătură. Și-a aflat rostul vieții în îndeplinirea datoriei și totul a devenit deodată simplu și ușor de înțeles, nespus de limpede. Noi,ăștia, am pus mâna pe manșă și ne-am ridicat cu avionul în văzduh, la început numai din dorința de a sbura. Acum însă de aci izvorăște datoria noastră. Piotr spune că după războiul actual o să mai fie alt război. Un război întemeiat pe dreptate, pe adevăr, pe care îl așteaptă poporul și care va da țăranului pământ, iar muncitorului, libertate. Și atunci va trebui ca și noi să ne facem datoria. Datoria cea adevărată, izvorîtă din inimă...

— Ești un adevărat filosof, spuse vesel Bâcov, sărind de pe pat și luându-l pe Gleb în brațe. Dar să știi că nici tu nu-ți dai seama cât de multă dreptate ai. Curând, foarte curând vor veni vremurile când va trebui să ne aducem aminte de îndatoririle noastre. Guvernanții de azi nu se gândesc la fericirea Rusiei, în schimb bolșevicii muncesc pentru binele poporului. Trebue să fim alături de ei. Aceasta e datoria noastră, aici ne vom găsi fericirea.

Ușa cocioabei se deschise și în prag apăru șeful de cancelarie al unității, Maxim Maximovici. Bâcov nu se întâlnea prea des cu omul acesta rotofei și binevoitor. Șeful cancelariei era sgârcit la vorbă, morocănos și gânditor, dar muncea foarte mult, de dimineața până noaptea târziu, și fără el, desigur, nimic n'ar fi mers în gospodăria unității.

Vasiliev habar n'avea de viața detașamentului său, nu prea își cunoștea oamenii și nu se interesa câtuși de puțin de corespondența administrativă, cum zicea el cu dispreț, de care avea grijă șeful cancelariei.

— Treburi, treburi, n'ai ce-i face! rosti Maxim Maximovici, plecându-și amărît capul.

— Vreun bucluc la unitate?

— Cum, nu știți nimic? întrebă mirat șeful cancelariei.

— Nimic.

— Avem niște neplăceri și încă ce neplăceri... respiră adânc, apoi adăugă enervat: Au dispărut comunicatele secrete...

— Le-a furat Pâlaev? întrebă emoționat Bâcov.

Şeful cancelariei îi aruncă o privire plină de spaimă, apoi începu să spună repede, repede ca şi cum i-ar fi fost teamă că n'o să fie ascultat până la capăt:

— Nu numai că a fugit, dar era să-l şi împuşte pe Vasiliev.

— Din ce în ce mai bine...

— Acum o să fie jale mare, urmă alarmat şeful cancelariei. O să pornească ancheta şi o să înceapă hora.

Spre seară, Vasiliev nu mai era la unitate: plecase de pe aerodrom fără să-şi fi luat rămas bun dela nimeni, fără să fi predat comanda unităţii.

Ziua trecu în mari emoţii, iar seara, în casa aviatorilor sosi grăbit şeful cancelariei.

— A sosit un ordin, spuse el lui Bâcov. Vi se propune ca până la noi dispoziţiuni să preluaţi dumneavoastră comanda unităţii. Zilele acestea va sosi şi noul comandant.

Astfel, pe neaşteptate, Bâcov preluă pentru câtva timp comanda unităţii.

CAPITOLUL XIV

Era o zi senină şi rece. Zăpada căzută pe munţi, tot atât de viorie ca şi în Nord, îi amintea lui Gleb de anii copilăriei. Se plimbă mult timp pe câmp, simţindu-se întinerit şi plin de voie bună. Zăpezile de pe povârnişuri străluceau în soare, iar de pe coamele îndepărtate ale dealurilor se ridicau pâcle alburii. Niciun nor nu plutea pe cerul senin, curat, de un albastru deschis. Soarele ardea în văpăi la un capăt al zării; umbre lungi se aşterneau pe marginea drumurilor.

Gleb privea zăpada scânteietoare şi în strălucirea aceasta a iernii, în necuprinsul întinderilor din jurul lui, care-i orbeau ochii, i se părea că vede prevestirea împlinirii apropiate a celor mai îndrăzneţe visuri.

După dispariţia lui Vasiliev dela unitate, Gleb simţea renăscând în el vechiul sentiment care, încă pe vremea călătoriei năstruşnice şi pline de veselie la Chizel, îl apropiase de Nataşa. Acum câtva timp i se păruse că viaţa se sfârşise pentru el, că nu mai rămânea decât o ultimă discuţie între ei, câteva cuvinte scurte şi crude spuse de Nataşa. Astăzi însă totul se schimbase. Nataşa îi trimitea aproape în fiecare zi, prin câte o ocazie, scrisori în plicuri înguste şi Gleb nu se mai sătura recitind însemnările ei zilnice asupra vieţii dela spital.

Aviatorii se instalaseră la unitate ca pentru un timp îndelungat, simţindu-se probabil, aidoma navigatorilor din mările polare, siliţi să rămână pe loc, pe navele lor prinse în gheţuri veşnice. Se lăsau purtaţi de curentul domol, dar neîndurător, al timpului care le ducea viaţa întocmai cum curenţii de aer duc un dirijabil ce şi-a pierdut direcţia.

Nu se mai trimiteau aviatori noi la unitate. Se spunea chiar că zilele ei ar fi numărate. Probabil că în curând urma să fie trecută la armata a cincia.

Prietenii cei vechi trăiau în linişte. Vania petrecea zile întregi cu Tentenicov, jucând popa-prostul. Cărţile se murdăriseră şi se jerpeliseră, ceea ce îl supără rău pe Bâcov, care voia de mult să le arunce. Figurile po-

pilor, ale valeţilor şi ale damelor nu se mai cunoşteau, dar neobosiţii jucători ştiau pe de rost orice carte şi în fiecare zi refăceau cu creionul bărbile popilor şi mustăţile valeţilor jerpeliţi.

Tentenicov îşi revizuia adesea vechiul său avion şi-i explica lui Vania cum să mânuiască comenzile.

— Piotr Ivanovici, îi spunea băiatul tatălui său adoptiv, luându-l de gât şi privindu-l şmechereşte pe sub gene, în curând o să învăţ să sbor.

— O să-ţi vină cam greu, surâdea Bâcov, bătându-l pe băieţaş pe spinarea lată şi puternică. Ştrengari ca tine trebue să-şi ia gândul dela aviaţie. O să te trimit la „divizia sălbatică" [1].

— Chiar că mă şi duc eu acolo, răspundea ameninţător Vania. Când veneam încoace, spre front, m'am întâlnit în drum cu divizia sălbatică. Poposiseră într'o gară împreună cu caii lor şi m'au învăţat să fac voltije.

— Ei, şi cum se face treaba asta?

— Faci o foarfecă, răspunse cam nesigur Vania, cu gesturi disperate.

— Ai învăţat să te bărbiereşti dela bunicul tău...

— El m'a învăţat să joc biliard.

— Nu-ţi serveşte la nimic.

— Un dublet la colţ nu serveşte la nimic? Apoi bunicul şi cu mine trăiam din dubletele lui!

— Şi cum se fac dubletele?

— Am uitat, mărturisi Vania.

— Ei vezi, îţi bagi peste tot nasul cel lung, dar nu eşti în stare să ţii minte nimic.

— Nu-i adevărat, răspunse jignit băiatul şi tăcu, nu pentru mult timp însă.

Nu era în stare să fie multă vreme supărat şi după cinci minute reîncepeau discuţiile nesfârşite.

Cunoştea toţi oamenii dela unitate şi câte odată se ducea cu vreunul pentru două-trei zile la Cernăuţi. In zilele acelea, aviatorii se plictiseau. Tentenicov stătea lungit pe pat şi se răstea din când în când la prietenii săi, făcându-le fel de fel de imputări. Bâcov era şi mai tăcut ca de obicei. Gleb trimitea bileţele alarmate Nataşei, rugând-o, ca în cazul când nemernicul acela de băiat va veni la ea, la spital, să-l trimită neîntârziat acasă, chiar şi fără să-i fi dat un ceai.

Vania se întorcea vesel şi cu tot felul de daruri: lui Bâcov şi lui Tentenicov le aducea tutun, iar lui Gleb câte o mapă elegantă cu plicuri, şi toată lumea se liniştea. Râdeau de năzdrăvăniile lui Vania, îl puneau să le ascută bricele, să lipească fotografii în albume sau să povestească despre aventurile bunicului său. Se pricepea să improvizeze şi învăţase dela bătrân să imite un cor de ţigani de prin iarmaroace.

Viaţa din unitate nu mai semăna acum deloc cu ceea ce fusese pe vremea lui Vasiliev. Numai înainte de sboruri erau tot atât de emoţionaţi ca întotdeauna şi Tentenicov se ducea să-şi petreacă prietenii, oricât de tare l-ar fi durut piciorul.

Timp de trei luni, aviatorii nu avură decât două bătălii aeriene. In schimb, în recunoaştere erau nevoiţi să plece cel puţin de două ori pe

---

[1] Divizia sălbatică — divizie de cavalerie alcătuită din neamuri caucaziene, cunoscută prin sălbăticia ei. (N. T.)

săptămână, şi Tentenicov se prăpădea cu firea la gândul că era nevoit să stea cu mâinile în sân, în timp ce prietenii săi îşi riscau viaţa.

Avionul german despre care se vorbise atât de mult la unitate nu fusese încă doborît. „Diavolul negru" apărea adesea în spatele frontului, bombarda spitale, arunca bombe asupra convoiurilor de refugiaţi. Părea cu neputinţă să pui mâna pe el.

In ultimele zile, sborurile executate de „albatroşi" deasupra poziţiilor ruseşti deveniră mai dese.

„Mâine voi sbura negreşit, se gândea Gleb. Bâcov sboară de trei zile, iar mâine e rândul meu să plec în recunoaştere. Cine ştie, poate că tocmai mâine mă voi întâlni cu „diavolul negru"...

Ar fi vrut numai atât: ca în ziua sborului, cerul să rămână senin şi vântul să nu se înteţească peste noapte.

Păşea încet prin făgaşul adânc al drumului. Ziua se sfârşea în văpaia purpurie a zăpezilor şi în strălucirea arămie a asfinţitului cuprins de flăcări. Fagii dela intrarea în sat păreau astăzi mai mohorîţi ca oricând. Gleb simţi deodată că asfinţitul zilei îi umplea şi lui sufletul de o tristeţe tăcută. Cu un ceas înainte fusese vesel şi plin de bucurie, privise cu ochii larg deschişi zările luminoase deasupra munţilor înzăpeziţi, iar acum îi veniră deodată în gând cuvintele Nataşei ,care spusese cândva că nenorocirea îl pândeşte pe om tocmai în clipa când se simte mai fericit.

Tresări şi rămase nemişcat lângă o grămadă de piatră troenită de zăpadă. In clipa aceea zări un căluţ lăţos care venea la trap în direcţia lui. Dădea voios din cap şi-şi arunca departe picioarele-i scurte, dar puternice. Bâcov mâna calul cu un bici lung pe care Vania îl adusese dela Cernăuţi.

— Petia! strigă Gleb, repezindu-se în întâmpinarea lui.

Roţile se împotmoliră în zăpadă. Calul se opri şi Bâcov sări jos din căruţă.

Gleb se uită la prietenul său şi surprinse îndată ceva ciudat, o supărare neaşteptată în înfăţişarea lui Bâcov, care nici nu-i răspunse la salutul vesel.

„Ceva neplăceri la Statul Major, probabil", îşi spuse Gleb şi nu mai îndrăzni să întrebe de Nataşa.

Mergeau în tăcere. Bâcov gâfâia ca şi cum ar fi alergat tot drumul.

Ajunseră astfel până acasă, fără să fi schimbat o vorbă.

„Ce s'o fi întâmplat cu el?" se întreba Gleb, aruncându-i lui Bâcov priviri nedumerite şi silindu-se să ghicească pricina neaşteptatei schimbări în atitudinea lui. Fu şi mai mirat, văzând că Bâcov se apropie de patul lui Tentenicov care moţăia după o partidă de popa-prostul, îl trezeşte şi îi şopteşte ceva la ureche, uitându-se mereu înapoi, de parcă s'ar fi temut ca Gleb să nu tragă cu urechea la conversaţia lor. Tentenicov se ridică într'un cot şi clătină din cap. Peste cinci minute ieşiră. Tentenicov mergea repede, cât îi îngăduia rana care nu se vindecase încă de tot, lovind din mers cu bastonul duşumelele scârţâitoare şi nevopsite. Bâcov nu se uită la Gleb şi nici nu-i spuse unde o pornesc la o oră atât de înaintată. Pobedonosţev mai aşteptă puţin, apoi se apropie de uşă, o deschise la perete şi surprinse nişte voci grăbite şi emoţionate care discutau în apropiere de casă.

Auzind scârţâitul uşii deschise, Bâcov şi Tentenicov se întoarseră şi tăcură amândoi. Gleb se simţi jignit şi închise uşa. Era amărît de şuşotitul misterios al prietenilor săi. Se culcă pe pat şi închise ochii. Cu Bâcov

se petrecea ceva de neînţeles. Până acum nu se mai întâmplase ca prietenii lui Gleb să nu-i împărtăşească şi lui secretele lor.

In anii din urmă, fiecare ajunsese să cunoască viaţa celuilalt până în cele mai mici amănunte; erau obişnuiţi să-şi spună unul altuia bucuriile şi durerile ca nişte fraţi buni. Ce-i drept, Tentenicov îşi mai arăta uneori vechiul obicei de a se lăuda, dar Bâcov şi Gleb de mult nu-şi mai ascundeau nimic.

Bâcov se aplecă asupra patului lui Gleb, tot astfel cum o făcuse adineaori cu Tentenicov, şi-l întrebă cu un aer vinovat:

— Avem ceva coniac, Glebuşca?

— Nu ştiu, îi răspunse supărat Gleb.

— Sigur că avem, se repezi Tentenícov. Data trecută, când mecanicii şi Vania au fost la Cernăuţi, au adus cu ei trei sticle. Două din ele le-am golit, iar a treia am ascuns-o.

Scoase din cufăraşul său de sub pat o sticlă de coniac şi se apucă să-l toarne în pahare cu o grabă ciudată.

— Nu beau, răspunse Gleb, supărat.

— Ba ai să bei negreşit, spuse Bâcov, şi-şi trecu palma lată şi aspră peste părul prietenului său.

Gleb se sculă în silă şi se apropie de masă. I se păru că Bâcov avea pleoapele puţin umflate, în timp ce în purtarea lui Tentenicov se simţea o încordare ciudată.

— De ce sunteţi atât de plouaţi? întrebă Gleb ducând la gură paharul cu coniac. Prietenii nu-i răspunseră.

„Ciudat, se gândi Gleb, ce o fi cu băieţii, au băut doar şi ei câte un păhăruţ şi totuşi sunt mahmuri de parcă li s'ar fi întâmplat cine ştie ce nenorocire."

Intrebă cu glas tare:

— Ce-i cu voi? V'aţi apucat de băut? Nu mai înţeleg nimic. Rândul trecut aţi băut tot atât şi mi-aţi cântat toată noaptea, iar acum staţi ca nişte curci plouate de mi se urăşte numai uitându-mă la voi...

— Glebuşca, începu Bâcov cu o voce tremurătoare, dar se opri îndată.

— O să mă duc neapărat la Nataşa zilele astea, iar de-acolo până la Cernăuţi e aproape de tot. O să vă aduc un coniac de o să vă lingeţi buzele.

Bâcov începu să se plimbe prin odăie cu mâinile la spate şi capul lăsat în jos, iar Tentenicov îşi îngropă obrazul în palme ca şi cum l-ar fi apucat ameţeala şi răspunse cu glas înnăbuşit:

— Lasă astea...

Bâcov se apropie de Gleb, îl luă de braţ, aruncă o privire lui Tentenicov şi întrebă încet:

— Nu vii cu mine în oraş?

— Păi nu te-ai întors adineaori de acolo? răspunse Gleb care nu mai pricepea nimic.

— Trebue să mă duc din nou şi să te iau negreşit cu mine.

— Dar unitatea cui o laşi?

— Ne întoarcem în cursul nopţii.

— Făcând patruzeci de kilometri?

— Ce mă tot toci la cap! Te întreb foarte serios şi te rog să-mi răspunzi: vii sau nu?

— Fie cum vrei tu, vin...

Gleb se bucura de acest drum; de-a-lungul şoselei, pe malul înalt al râului, se înşiruiau clădirile micului oraş, iar la vreo doi kilometri depărtare de şosea, drumul cotea spre satul unde se afla spitalul Nataşei.

— Mergem numai noi?

— Da.

Trecură peste câmpul pustiu cufundat în noapte, luminat doar de palida strălucire a craiului nou. Lumina uşoară plutea deasupra câmpului. Dacă n'ar fi călătorit într'o brişcă, ci cu sania, s'ar fi putut crede că străbăteau ţinuturi îndepărtate, pierdute undeva, dincolo de Volga sau în Ural. Troienele de zăpadă, rotunjimile dealurilor, clădirile negre răsărind din ceaţă, secera îngustă a lunii noi — toate acestea îl răscoleau pe Gleb ca un glas cunoscut şi drag venind din depărtare şi-i umpleau sufletul de bucurie. Işi închipuia aevea cum va intra împreună cu Bâcov în odăiţa scundă a Nataşei, alb de promoroacă (şi asta se petrecea în Sud, în Sudul cel însorit!), şi se vor aşeza la masă pentru a sorbi ceaiul fierbinte din cănile de tablă care îţi frig buzele.

„Iată şi cotitura aceea. Bâcov se îndreaptă într'acolo, spre drumul care duce la Nataşa. In curând voi zări o luminiţă. Dar de ce nu o văd oare? O mai fi mult?" se gândea Gleb, ridicându-se în genunchi şi proptindu-se cu cotul pe umărul lat al lui Bâcov.

— Petia, rosti deodată şi se miră el însuşi de glasul lui răguşit. De ce nu se văd luminile?

Bâcov nu răspunse nimic. Timp de câteva clipe tăcerea nu fu turburată decât de sforăitul calului şi de scârţâitul grăbit şi strident al roţilor neunse.

„S'o fi culcat, îşi spunea Gleb. Ar fi păcat s'o trezim. Se oboseşte prea mult. Uşor de zis, să rămână singură cu toţi bolnavii! Are să caşte, acoperindu-şi gura cu mâna şi o să râdă de mine, iar eu..."

Inchise ochii, căutând să nu se mai gândească la nimic. In capul lui, pe care-l simţea cam greu după coniacul băut, pluteau doar frânturi de gânduri.

— Gleb, spuse în şoaptă Bâcov, oprind în loc calul şi sărind în zăpadă, aş vrea să-ţi spun ceva...

Gleb îşi lăsă picioarele să-i atârne afară din brişcă, deschise ochii, văzu cornul îngust al lunii care îşi pierduse din strălucire şi deodată înţelese totul.

— O nenorocire?! strigă el, aruncându-şi gluga în zăpadă şi descheindu-şi cojocul. I s'a întâmplat ceva Nataşei...

— Trebue să fii bărbat, Gleb, răspunse Bâcov cu un glas răguşit, frânt de emoţie, care nu-i lăsa lui Pobedonoşţev nicio nădejde. Ii arătă o luminiţă ce se târa încet în direcţia lor.

— Stai puţin! Nu vorbi... răspunse Gleb, apăsându-şi tâmplele cu mâna. Tăcu o clipă şi smulse hăţurile din mâna lui Bâcov.

— Să mergem! strigă el şi nu-şi recunoscu propriul său glas. Să mergem!

Calul porni în goană mare la vale.

Peste zece minute, ce părură a fi o veşnicie, la o cotitură a drumului, Gleb văzu un soldat cu un felinar în mână, ieşind în întâmpinarea lor.

— Aţi sosit? întrebă soldatul agitându-şi felinarul, apoi adăugă încet: Ce nenorocire!...

Gleb îl recunoscu pe soldatul ciung dela spital, dar nu fu în stare să

pună nicio întrebare; trăgea doar cu urechea la cele ce spunea în şoaptă răguşită Bâcov. Pricepu că vorbeau de Nataşa, de ceva care, poate, nici nu trebuia el să ştie...

— A fost omorîtă Nataşa?

Bâcov tăcea.

Trecură pe lângă clădirea spitalului. Pe locul unde fusese casa nu mai rămăseseră decât ruine negre, pârjolite, acoperite de zăpadă.

Bâcov se aştepta la ţipete şi lacrimi, poate chiar la o criză de nervi; ştia prea bine că în anii din urmă Gleb trăise într'o necontenită încordare nervoasă, că suferise foarte mult din pricina lui Vasiliev şi a rupturii vremelnice cu Nataşa. Liniştea ca de piatră a prietenului său îl înspăimânta.

— Plângi, îi spuse el, mai bine plângi, ca să te uşurezi. Lacrimile îţi mai alină durerea.

Gleb întrebă încet:

— Cum s'a întâmplat?

— Un avion german a bombardat spitalul.

— Dar nu era un steag cu cruce roşie deasupra clădirii?

— Lucrul ăsta nu-i împiedică.

— Ce avion era? „Diavolul negru" poate?

— Chiar el!

Gleb apucă mâna prietenului său şi o strânse cu toată puterea.

— Piotr, spuse el, chiar mâine pornesc în recunoaştere şi dacă-l întâlnesc pe „diavolul negru"...

Nu sfârşi vorba, dar Bâcov pricepu totul şi simţi cum îi năvăleşte sângele în cap.

„Cum o să sbori tu în halul ăsta? se gândi el. O luptă aeriană cere sânge rece, pe când ţie îţi vor tremura mâinile..."

— Lasă, Glebuşca, vorbim noi mâine despre asta, răspunse Bâcov, evitând discuţia.

— M'am hotărît, rosti Gleb şi în glasul lui era atâta fermitate, încât prietenul său nu mai îndrăzni să i se împotrivească.

Se apropiară de casa unde fusese aşezat sicriul cu trupul neînsufleţit al Nataşei.

— Ai văzut-o în sicriu? întrebă Gleb.

— Da, se grăbi să răspundă Bâcov.

— Numai ea a fost ucisă?

— Şi încă opt bolnavi...

— Ar trebui să o înmormântăm singură, nu în groapa comună...

— Am avut grijă.

Gleb părea liniştit de tot, numai buzele vinete îi tremurau uşor.

Inainte de a intra în casă, întrebă din nou:

— E desfigurată?

— Nu...

— E mai bine că o pot vedea aşa cum a fost în viaţă, rosti grăbit Gleb. Ascultă-mă, Petia...

Se opri în prag, căutând să străpungă semiîntunericul casei luminate doar de două lumânări, apoi îi şopti lui Bâcov la ureche.

— Intră tu mai întâi şi fă să plece străinii. E singură aici?

— Singură.

— Aştept până te duci să scoţi oamenii din casă.

Bâcov se întoarse peste câteva minute. Gleb rămăsese lângă uşă în aceeaşi poziţie; plângea fără sgomot.

— Ce-i pe acolo? întrebă el pe Bâcov.
— Nu mai e nimeni. Poţi să te duci.
Bâcov îl aşteptă mult timp pe Gleb, plimbându-se încet prin curte, ascultând glasurile care ajungeau până la el din casele vecine. Undeva, în apropiere, cineva cânta un cântec bătrânesc trist şi melodia simplă te mişca adânc.

Salcie, sălcioara mea,
Creanga trist ţi-oi legăna
Intr'o luncă tăinuită,
Peste apa cea umbrită,
Zi şi noapte tot mereu
Leagăn-o, căci dorul meu
Stă sub salcie, doarme greu
Doruleţul, dorul meu...

Trecură vreo două ceasuri. Bâcov se plimba prin curte, neputându-se hotărî să intre. Incepuse să se lumineze de ziuă. Cântecul încetase de mult.
Gleb ieşi din casă, uşor adus din spate, şi spuse încet:
— Mi-am luat rămas bun...
Tăcu un timp, parcă i-ar fi fost prea greu să rostească aceste cuvinte, apoi spuse încet:
— Trebue s'o înmormântăm numaidecât.
Treburile, alergătura prin case, discuţiile cu sanitarii, înmormântarea, grija pentru prietenul lui îl obosiră pe Bâcov. Şi ziua, pe când se apropiau de aerodrom, el aţipi fără să lase hăţurile din mână.
Gleb stătea încruntat, cu capul gol în bătaia vântului, cu haina desfăcută la piept; i se părea că durerea surdă pe care începuse să o simtă de ieri în coşul pieptului, îi ardea trupul pe dinăuntru. Era ciudat că tocmai durerea îl liniştea; de n'ar fi existat această chinuitoare senzaţie de suferinţă fizică, ar fi fost în stare să se arunce în râpă sau să-şi spargă capul de un zid de piatră.
In faţa lui stăruiau cu o uimitoare preciziune toate amănuntele din cursul nopţii. In urechi îi mai răsuna încă zăngănitul casmalelor care muşcau pământul şi sgomotul surd al bulgărilor îngheţaţi căzând peste coşciugul Nataşei.
Sosiră la aerodrom după ora opt. Tentenicov îi aştepta la intrarea în sat, proptit într'un băţ, cu căciula în cap. Faţa îi era buhăită, sub ochi pielea i se pungise.
Nu-i întreba nimic. Clătină numai din cap şi porni încet în urma briştei, în direcţia aerodromului.

Avionul lui Pobedonosţev descrise un cerc deasupra aerodromului şi începu încet să ia înălţime. Din satul în care se afla unitatea lor, până la poziţiile inamicului, erau cel mult patruzeci de kilometri. In faţa lui Gleb se deschise deodată o întindere strălucitoare şi necuprinsă. Munţii albi de zăpadă fumegau ca şi ieri dimineaţă, vântul împrăştia pulberea de omăt pe deasupra culmilor largi şi puternice.
Gleb trebuia să sboare spre apus, trecând peste dealuri şi văi înguste. N'avea decât o singură dorinţă: să dea peste „diavolul negru" care bombardase ieri spitalul Nataşei. Era încredinţat, nu se ştie de ce, că îl va întâlni negreşit chiar pe aviatorul care o ucisese pe Nataşa. „O să-mi spună

inima care e acela", se gândea el, sfredelind cu privirea depărtările luminoase şi senine.

Vremea începuse să se răcorească, dar Gleb nu simţea nici frigul, nici oboseala. Sunt clipe în viaţă, când omul revede într'o secundă tot ceea ce a trăit. Astfel, lui Gleb îi venea acum în minte întreaga sa viaţă alcătuită din frânturi, sfâşiată şi din nou înnădită laolaltă din petecele multicolore ale amintirilor.

Ii venea foarte greu să se gândească la cele petrecute ieri. Işi aminti din nou mâinile Nataşei, mâini palide de ceară, încrucişate pe piept, şi simţi cum creşte în el sentimentul de ură crâncenă împotriva „diavolului negru" care pricinuise atâtea morţi.

Cercetă cu multă atenţie depărtările; dincolo de pădure începeau poziţiile inamicului. Ca o umbră neagră trecură pe sub el ultimele linii ale tranşeelor ruseşti. Era o zi senină şi totuşi o negură viorie estompa contururile spre marginea zării.

Aproape de avion înfloriră deodată nouraşi albaştri şi verzi. Gleb îşi dădu seama că se trăgea în el. In apropiere se zăreau exploziile şrapnelelor. O coti spre pădure. Avionul fu svârlit într'o parte. Se mai clătină odată şi începu din nou să ia înălţime. Motorul vuia lin şi grav. Gleb crezu din nou în victoria ce-l aştepta.

In zare, deasupra văii, se ridicau nori. Aviatorul voi să-i ocolească, trecând pe deasupra pădurii, dar deodată zări un avion răsărind din negură. Venea în direcţia lui Gleb şi el recunoscu îndată silueta caracteristică a unui „albatros".

„N'o fi chiar el asasinul?" îi trecu prin minte şi simţi un cărcel strângându-i genunchii.

Nu se înşelase: avionul era vopsit în negru. Era chiar „diavolul negru".

Intâlnirea pe care o dorise de atâta vreme devenea în sfârşit o realitate. Gleb nu se mai temea decât de un singur lucru: ca neamţul să refuze lupta. Avea convingerea că „albatrosul" acela era chiar asasinul Nataşei, şi jurase să-l nimicească .

„Albatrosul" o luă înapoi şi Gleb deschise gazele mai mult.

O dâră de fum porni în direcţia lui. „A pus în mişcare mitraliera", îşi spuse Pobedonosţev.

Simţi o sdruncinătură. Nu mai vedea nimic în afară de avionul duşman care descria viraje scurte. Acolo se afla asasinul Nataşei şi al răniţilor fără apărare, ciungi şi ologi, zăcând în spital pradă suferinţei, în aşteptarea evacuării spre zona interioară. Işi aminti feţele lor palide, părul lor bălai udat de sudoare, glasurile lor răguşite de răceală... Deschise complet gazele.

Incă un viraj al „albatrosului". Lui Gleb i se păru că vede stabilizatorul avionului inamic.

Trase o rafală de mitralieră. Ceea ce urmă se pierdu în vuietul necontenit prin care când şi când se auzeau timp de o clipă rateurile nervoase ale motorului. Gleb avea impresia că inima i se opreşte în loc.

Descrise o curbă largă. Avionul inamic rămăsese jos, la câteva zeci de metri dedesubtul „Nieuport-ului."

Il văzu pe pilot şi îi rămase pentru totdeauna întipărit în minte obrazul prelung, ochelarii acestuia...

Căutând să fugă de Pobedonoșțev, „diavolul negru" făcu un viraj la stânga Și în aceeași clipă începu dansul aerian. „Albatrosul" se legăna când într'o parte, când în alta, și coada lui se apleca încet în jos.

Gleb se uită la aparatul acesta vopsit în negru și-l cuprinse un sentiment ciudat: se vorbise atâta despre el la unitatea lor și se hotărîse de mult că aviatorul care îl va doborî pe acest monstru fioros va fi recunoscut ca cel mai bun pe unitate. In „albatrosul" cel negru, în urletul motorului său, în geamătul său necontenit ce-ți sfâșia inima, oamenii care-l zăreau de jos, de pe pământ, vedeau parcă o putere diabolică. Și Gleb își ura și mai mult dușmanul, închipuindu-și cu câtă spaimă trebue să fi ascultat. Natașa, în cele din urmă clipe ale vieții sale, vuietul acestui avion. Bâcov îi spusese odată că trebuia să se ferească de „diavolul negru". Făcuseră toți haz atunci: fiecare credea în victoria apropiată asupra dibaciului vrăjmaș. Și iată că trecuseră numai câteva luni de atunci și prezicerea lui Bâcov se adeverise. Gleb își aminti tavanul prăbușit al casei vechi, cadavrele soldaților uciși, în halatele lor de răniți, și revăzu din nou odaia în care fusese așezată Natașa.

Gura ei dragă, schimonosită într'o strâmbătură convulsivă; mâinile încrucișate pe piept; gologani mari și vechi de aramă pe care-i pusese pe ochi un soldat cu inima bună; rochița ei simplă, cenușie, în care părea atât de tânără, expresia calmă de nespusă liniște și totuși apăsătoare, care i se întipărise pe obraz și în colțurile buzelor strâmbe, toate acestea îi răsăreau mereu în minte...

Dușmanul se apropia din ce în ce mai mult, semeț și necruțător. Gleb îl cunoștea, și de aceea, văzând cum se clatină avionul dușman, nu putea crede într'un sfârșit apropiat al luptei.

Și nu se înșela.

„Albatrosul" lua înălțime: se pregătea de un nou atac.

Gleb se simți din nou tot atât de calm ca și înainte. Deschise complet gazele. Deasupra motorului svâcni o dâră de fum negru.

„Albatrosul" se năpustea asupra lui cu o viteză atât de mare, încât curentul de aer stârnit sgudui avionul lui Gleb.

Un viraj spre stânga și iată-l din nou în coada „albatrosului".

In depărtare, în spatele avionului lui Gleb, se înălță spre cer un fum roșu: artileria inamică își regla tirul. Acum era atât de aproape de avionul celălalt, încât nu mai avea de ce să-i fie teamă de artilerie. Dar putea s'o pățească, dacă ar fi doborît „albatrosul": artileriștii germani ar fi încercat desigur să răzbune moartea aviatorului lor.

„Albatrosul" se clătină din nou și Gleb văzu izbucnind o flacără: un glonte de al său străpunse rezervorul de benzină al inamicului. „Diavolul negru" făcu îndată un viraj care nu ținu decât o clipă. Cuprins de flăcări, avionul se înclină pe aripa stângă și intră în vrilă.

...Când aparatul lui Gleb se opri pe pământ și aviatorul sări jos din carlingă, Bâcov se repezi spre el cu ochii plini de lacrimi. Gleb simți cu nespusă putere dragostea ce o nutrea pentru vechii săi prieteni.

Frăția lor de arme, dragostea credincioasă a unor inimi simple, prietenia care nu se va sfârși în veci, îi încălzeau inima. Se simți copleșit de acest sentiment limpede și viu, care îi dădea puteri noi să trăiască și să lupte.

— Șapte spărturi, spuse mecanicul care avusese timpul să cerceteze avionul.

Gleb se retrase la o parte, se propti de un stâlp şi închise ochii.

Revedea mereu, în toate amănuntele, chiar dela început, întâmplările de ieri şi de azi. Şi cu cât se gândea mai mult, cu atât i se părea mai limpede că tot ce se petrecuse, tot ce-i fusese dat să trăiască, îl lega cu mii de fire de viaţă, îi dădea puterea să privească plin de încredere zările înnegurate, luminate de o flacără vie.

Departe, în pâlpâiri vii, ardeau focurile asfinţitului. Peste păduri se revărsa o lumină roşiatică. Iar pădurile erau viorii, cu reflexe de purpură, înălţându-se semeţe şi bine conturate, ca un desen profilat pe fâşia de foc a amurgului.

Iar mai departe, într'un cimitir liniştit, se afla mormântul Nataşei. Cât de mult îndrăgise ea în anii aceştia trăiţi pe front cuvintele simple rostite de soldaţi şi care păreau nespus de duioase şi de vii în gura ei. Cu câtă emoţie povestea ea întâmplările de pe front, pe care le auzise stând la căpătâiul soldaţilor bolnavi sau răniţi.

„Ştii, sunt ţărancă, îi spunea ea lui Gleb, în asemenea clipe stând lângă el, cu mâna îngustă odihnindu-i-se în căuşul lat al palmei lui brune. Bunicii mei au dus-o greu pe Volga şi eu am hotărît ca, îndată ce se va sfârşi războiul, să mă duc acolo şi să mă fac învăţătoare într'un sat. O să vii şi tu din când în când să mă vezi? îl întreba ea pe Gleb. O să locuesc la vreo două zeci de verste de staţie. Când mi-o sosi telegrama anunţându-mi venirea ta, o să înham singură calul şi o să mă duc să te iau dela gară cu o sanie din cele largi. N'o să mă recunoşti îmbrăcată cu cojoc şi broboadă pufoasă de Orenburg — Orenburgul e aproape de noi. O să ne întâlnim pe peronul de jos al gării. Şi o să fim şi mai prieteni, nu-i aşa?" îl întreba ea zâmbind. In clipele acelea i se părea lui Gleb că în viaţa lor nu se petrecuse niciodată nimic dureros, nimic trist.

Bâcov şi Tentenicov stăteau în picioare lângă avion.

Gleb îşi scoase casca de piele şi-şi îmbrăţişă prietenii.

Tentenicov îl privi drept în ochi.

— Şapte spărturi, repetă mecanicul.

Gleb îşi trecu mâna peste buzele arse şi simţi că-i era tare sete.

— Nu sta cu capul gol, spuse Tentenicov, aplecându-se şi ridicându-i casca din zăpadă.

— Şi scutură-ţi părul de zăpadă, adăugă Bâcov.

Gleb îşi trecu mâna prin părul ud.

— Doamne! exclamă Bâcov. Ai încărunţit tot!

CAPITOLUL XV

Păreau înţeleşi să nu mai pomenească nici de Nataşa, nici de ziua aceea în care încărunţise Gleb şi când deasupra poziţiilor ruseşti fusese cuprins de flăcări avionul german botezat „diavolul negru".

La unitate, viaţa devenise cu totul alta decât aceea de care-şi mai aduceau aminte aviatorii. Abia acum îl cunoscu Bâcov cu adevărat pe şeful cancelariei. Acest beţiv se dovedi totuşi a fi un om foarte activ, dar morocănos şi calm. Cunoştea toată istoria unităţii şi era în stare să vorbească ceasuri întregi despre cusururile lui Vasiliev.

— Ce fel de comandant mai era şi ăsta? obişnuia el să spună. Asta decât să comande o formaţie tehnică de înaltă clasă, mai bine ar fi stat să petreacă la varieteu cu cântăreţele.

Vorbea deseori cu Bâcov despre Pâlaev.

— Fără doar şi poate, Pâlaev e unul dintre oamenii cei mai suspecţi, spunea şeful cancelariei, sorbindu-şi vinul şi uitându-se ţintă la cel cu care vorbea. Ca să vedeţi cum merge treaba la noi: orice aventurier poate să ajungă, fără niciun fel de control, direct pe front. In toate instituţiile din zona frontului mişună spionii. Nu mai vorbesc de faptul că marele număr al celor care nu sunt combatanţi are fără doar şi poate o influenţă din cele mai dăunătoare asupra vieţii de front. Pretutindeni e o harababură înspăimântătoare: un ofiţer plecat în permisie din liniile înaintate nu-şi poate găsi o cameră la hotel, nu poate cumpăra nimic în prăvălii, pentrucă totul a fost curăţat de oameni inutili care au dat buzna spre front. Aceştia împrăştie fel de fel de svonuri, seamănă panică, fac trafic de bunuri în oraşele din zona frontului.

— De când s'a împrietenit Vasiliev cu Pâlaev? întrebă Bâcov.

— E o afacere murdară. Mi se pare că sunt prieteni de demult şi că legătura dintre ei e suspectă. Şi mi se pare deasemeni că Pâlaev n'a tras în Vasiliev, ci chiar locotenentul, amărît de cele întâmplate, s'a gândit să simuleze o sinucidere...

Nu mai primiră niciun fel de ştiri în legătură cu Pâlaev sau Vasiliev. Se vorbea mereu de deplasarea unităţii pe un alt front, dar comandantul cel nou nu venise încă. Bâcov se simţea foarte stingherit în zilele acelea. Gleb îl saluta zâmbind, cu mâna la chipiu, şi-i prezicea că va sosi vremea când Bâcov va comanda nu un detaşament ca al lor, ci o armată întreagă.

Prietenii lui Gleb erau surprinşi că acesta nu vorbea niciodată de Nataşa şi izbutea uneori chiar să fie vesel. Deschis cum era din fire, Tentenicov găsea purtarea lui Gleb cam ciudată, dar Bâcov îşi dădea seama cât de mult suferea Gleb: era cu mult mai greu, după o asemenea pierdere, să-ţi duci viaţa mai departe cu un zâmbet uşor pe buze, decât să te văicăreşti şi să oftezi în fiecare clipă.

După câteva zile, Bâcov reuşi să-l trimită pe Vania la Moscova. Unul dintre mecanicii lor care se îmbolnăvise, pleca în permisie la Moscova. Era un om cumsecade şi blând, şi Bâcov îl convinse uşor să ia băiatul cu el.

Aflând că va trebui să plece, Vania se întristă şi începu să plângă. Işi luă îndelung rămas bun dela aerodrom şi se arătă foarte amărît că trebuia să părăsească unitatea.

In ajunul plecării, băiatul fu neobişnuit de trist şi nu vorbi cu nimeni toată ziua .

— De ce eşti atât de trist? îl întrebă Bâcov. Ţi-e frică să ne laşi singuri?

— Nu, o să vă scriu... da'-mi pare rău că n'am luat parte la nicio luptă aeriană.

— Când o să înveţi să sbori, te luăm cu noi şi o să luptăm împreună.

— Până atunci te pomeneşti că se sfârşeşte războiul.

— Războiul? întrebă Gleb. Ia spune-mi, ce notă ai la istorie?

— Cinci, spuse Vania fără prea multă mândrie şi se încruntă din nou.

— Ei, dacă ești chiar atât de tare, atunci cred că ții minte și de războiul de treizeci de ani?

— Sigur că da, ne-a vorbit și profesorul...

— Iar războiul actual nu se va sfârși nici după treizeci de ani; o să mai ai destul timp să lupți.

— Adevărat? îl întrebă băiatul pe tatăl său adoptiv.

— Perfect adevărat, răspunse Bâcov și Vania se mai înveseli puțin.

— Ți-ai și găsit de ce să te bucuri! se supără Bâcov. Ce mai fire de soldățoi!

Chiar în seara aceea, Vania plecă împreună cu mecanicul. Ii conduseră până la capătul aerodromului. Inainte de a se urca în trăsură, Vania îl luă pe Bâcov de o parte și-i șopti la ureche cu o grijă înduioșătoare:

— Te rog, să nu uiți să iei înainte de fiecare sbor ulei de ricină, dar neapărat...

— Ce tot spui? se minună Bâcov. Acum la plecare îți arde de glume proaste?

— Nu glumesc, se fâstâci Vania. I-am auzit pe mecanici vorbind între ei, ziceau că dacă sbori pe stomacul gol, o duci mai bine în caz de pană.

— Vasăzică asta era! Iți mulțumesc pentru grija ce-mi porți. Fie, o să-ți urmez sfatul. Dar tu să faci bine să nu mai fugi dela bunicu.

— Nu mai fug.

Bâcov îl instală pe băiat în trăsură. Mecanicul zâmbi și-și scoase șapca. Vania mai strigă ceva la despărțire, dar Bâcov nu-i mai desluși cuvintele.

La câteva zile după plecarea lui Vania, aviatorii se duseră la Cernăuți. Bâcov fusese chemat într'o chestiune de serviciu, Tentenicov trebuia să meargă la doctor, iar Pobedonosțev nu se putea despărți de prietenii săi nici pentru o singură zi, așa că-l luară, cum s'ar spune, „să le țină de urît".

Spre seară treceau pe stradă; Tentenicov era mai vesel ca oricând și râdea cu hohote, gesticulând de zor. Deodată se opri locului și-și încrucișă brațele pe piept.

— Drăguța de ea! șopti el furios. Ia te uită, mi-a ieșit în cale o veche cunoștință...

O recunoscuse pe femeia care trecea pe celălalt trotoar. Fără îndoială era chiar ea, Borecso. O însoțea un militar. Tocurile înalte îi țăcăneau sonor pe caldarâm.

— Am spus eu că o să ne mai întâlnim în viață, murmură Tentenicov printre dinți, și iată că ne-am întâlnit.

Clipi șiret din ochii săi mici și spuse încet, apucându-l pe Bâcov de braț:

— Mă întorc îndată, am numai ceva de pus la punct.

Era furios. Prietenii zâmbiră, neputând pricepe motivul subitei sale enervări.

— Așteptați-mă că mă întorc îndată, repetă Tentenicov, repezindu-se spre celălalt trotoar.

— Unde te duci? îl întrebă Bâcov, dar Tentenicov le mai strigă doar atât:

— Așteptați-mă lângă tutungerie.

Il văzură apropiindu-se de o femeie cu pălărie neagră și adresându-i-se. Femeia tresări, se uită atent la Tentenicov, îi luă mâna mare într'a ei

de parcă ar fi vrut să-i ghicească în palmă. Insoţitorul ei în uniformă militară se depărtă îndată.

— Ia te uită, exclamă Bâcov. E chiar muierea aceea care l-a furat!

Femeia se liniştise. Era atât de veselă, încât parcă s'ar fi bucurat să-şi revadă vechea cunoştinţă. Stătea lângă Tentenicov, pe marginea trotoarului, îl ţinea de mână şi-i spunea ceva în şoaptă, cu capul uşor dat pe spate.

După ce mai vorbiră puţin, femeia porni încet de-a-lungul trotoarului. Alături, păşea solemn Tentenicov.

Se opriră la o încrucişare de străzi. Borecso gesticula căutând să-l convingă pe aviator s'o urmeze, dar Tentenicov se încăpăţânase şi nu voia să se urnească din loc. Atunci, aceasta îl trase de mânecă şi coti într'o străduţă lăturalnică. Tentenicov o urmă, împotrivindu-se şi oprindu-se din când în când.

Trecu aproape o jumătate de oră, dar Tentenicov tot nu se mai întorcea. Parcă l-ar fi înghiţit pământul.

— L-o fi păcălit din nou? întrebă Gleb, mirat de această ciudată întârziere.

— Să ne luăm după el, spuse Bâcov.

Cotiră în străduţa lăturalnică.

Casele erau sărăcăcioase şi murdare. Gratiile dela geamuri, gardurile rare, caldarâmul desfundat dădeau ulicioarei un aer de nespusă tristeţe şi deplină paragină.

— Unde a putut să intre aşa, ca 'n pământ? oftă Bâcov. E şi greu să ghicim unde s'a dus. N'avem ce-i face, trebue să ne mai plimbăm pe străduţa asta.

Erau cât p'aci să plece când, zăriră, tocmai la capătul străduţii, o siluetă lungă şi plouată.

— Vine Tentenicov! strigă Gleb şi se repezi în întâmpinarea prietenului său.

Văzându-şi prietenii, Tentenicov le făcu un semn cu mâna şi se opri în loc

— E jale mare, iar m'am făcut de râs. M'a dus din nou muierea asta. Era atâta ciudă în glasul lui, încât, fără voie, Bâcov şi Gleb izbucniră în râs. Nu-i nimic caraghios aici, spuse Tentenicov jignit, o şmecheră ca asta ar fi în stare să ducă pe oricine de nas...

Respiră adânc, apoi, rezemându-se de un gard, începu să le povestească:

— La început, când m'a văzut, s'a speriat grozav şi părea tare necăjită. Dar nici n'am apucat să-i spun două vorbe că s'a şi înveselit deodată, şi-a expediat cavalerul şi m'a luat de mână.

— Asta am văzut-o şi noi, spuse Gleb. Povesteşte-ne mai bine ce a urmat.

— Ce a urmat? N'am încotro, se vede că trebue să vă spun totul pe şleau. Ce-a urmat a fost tare caraghios. Mi-a zis: „Se poate să vorbim aici? O să se adune în jurul nostru curioşii şi n'o să ne dea pace. S'o luăm mai bine pe străduţa asta şi o să stăm acolo de vorbă”. Şi aşa am pornit-o pe ulicioara asta. M'a apucat de braţ, s'a ridicat pe vârfuri şi a început să-mi spună fel de fel de vorbe dulci. Eu m'am supărat, fireşte. „N'are rost să ne mai ocupăm de trecut, îi zic; spune-mi mai bine cum m'ai înşelat şi m'ai furat”. Ea râdea: „N'am nicio vină, nu ţi-am făcut nimic. Nici n'ai de ce să fii supărat pe mine”. Cuvintele astea m'au înfuriat, eram

în stare s'o strâng de gât, zău aşa. Văzând că nu merge cu râsul, a început să plângă. Ei asta-i, îmi zic, mare pacoste, din lac în puţ. Mi-a părut rău că nu v'am luat cu mine.

— Vezi ce păţeşti dacă eşti încăpăţânat? răspunse Gleb.

Tentenicov lasa ochii în jos.

— La colţul străzii ne-am apropiat de o casă şi mi-a spus: „Iartă-mă, dragă, trebue să intru aici numai pentru o clipă. Mă întorc imediat şi îţi povestesc totul. N'o să mai fii supărat pe mine, nu-i aşa? Mă întorc într'o clipă, într'o clipă. Iar ca să nu crezi cine ştie ce despre mine, ţine-mi geanta până mă întorc". M'am aşezat pe o bancă şi am aşteptat. A trecut o groază de timp şi ea tot nu mai venea. Ce era să fac? Am intrat în curtea cu pricina, iar curtea aceea, vezi bine, era de trecere... Femeia o ştersese. Am deschis geanta, m'am uitat în ea şi ce să vezi? Era goală, n'am găsit decât o punguţă de hârtie cu pudră...

— Cum ai putut să te îndrăgosteşti de o asemenea femeie?! Dragostea trebue să fie curată ca cerul după ploaie, spuse Bâcov. Te-ai murdărit împrietenindu-te cu ea; frumoasă-i numai acea iubire care-ţi luminează viaţa. Dar s'o lăsăm; mai vorbim noi şi altădată. Până una alta să mergem la masă: totdeauna întârziem din pricina aventurilor tale.

Prânziră în tăcere. Tentenicov ofta din când în când; nu-şi putea ierta faptul că se lăsase păcălit şi de data aceasta şi se jură că rândul viitor, dacă o fi s'o mai întâlnească pe escroaca aceea şmecheră, o să fie mai prevăzător şi o să găsească un mijloc de a se răfui cu ea.

Stând într'un restaurant, la o masă acoperită cu o faţă de masă murdară, aviatorii vorbeau pe îndelete în sunetul tânguitor şi obsedant al viorilor unei orchestre de femei.

— Iată, ne apropiem de sfârşitul unei alte etape din viaţa noastră, spuse gânditor Gleb. Vom păşi acum pe o cale nouă; cred însă că nimeni nu ştie câţi ani va dura. Imi pare rău numai de un singur lucru: că Nataşa nu-i cu noi. Ne-am fi bucurat împreună.

Prietenii se uitară unul la altul: era prima oară după ziua cea fatală, când Gleb pomenea de soţia lui.

— Ascultă, Petia, spuse el, uitându-se la prietenii săi, mi se pare că tu ne ascunzi ceva.

— Eu să vă ascund? Sunt un om sincer. N'am niciun fel de secrete.

— Juri?

— Jur, răspunse Bâcov cam nesigur de sine.

— Iţi tremură glasul. E simplu, numai să-mi răspunzi deschis. O iubeşti pe Lena?

— Da, o iubesc, răspunse Bâcov, simţind cum o roşeaţă vie îi rumenea obrajii şi gâtul.

— Dacă-i vorba aşa, o să fiu eu peţitorul tău şi o să pun negreşit la cale nunta voastră. Ea îţi trimite salutări în fiecare scrisoare, dar până acum nu ţi-am spus nimic, aşteptând să mă întrebi tu. Iar tu tăceai, făţarnicule.

— Unde e acum? Mi-a fost ruşine să te întreb, dar în fiecare dimineaţă mă trezeam cu gândul la ea.

— S'a dus cu tata la Ţariţîn: bătrânul trebue să se întremeze deoarece e foarte slăbit după şocul pe care l-a avut. Au de gând să rămână acolo până la toamnă; poate că până atunci s'o sfârşi războiul, ne-om întoarce de pe front şi ne-om duce şi noi acolo.

— Merg şi eu cu voi, spuse Tentenicov.

— Bineînţeles, n'o să te lăsăm singur, rosti Gleb.

— Chiar că o să avem ce să ne aducem aminte după război, rosti Tentenicov. Degeaba au căutat generalii nemţi să ne sperie cu gogoriţa războiului aerian; aviatorii noştri ruşi s'au dovedit mai tari în văzduh, şi pe deasupra au şi adoptat o tactică specială. Gleb a botezat atacul în picaj „lovitura de baionetă din cer". Şi are dreptate: nu există pe lume nimic mai cumplit ca gen de luptă. Dar parcă o ducem bine? N'avem o industrie producătoare de avioane, n'avem destule avioane bune, motoarele nu sunt tocmai de bună calitate, de multe ori ducem lipsă de bombe, nu avem decât mitraliere şi nici măcar pe toate aparatele...

— Ai dreptate, spuse Bâcov.

— Şi dacă aviatorii ruşi ar fi tot atât de bine înarmaţi ca şi cei inamici, am fi şi mai puternici! Aşa dar, să închinăm pentru acei aviatori ruşi care vor veni după noi şi care vor fi mai norocoşi decât noi. Vor avea din belşug tot ce le trebue. Avioanele, şi motoarele, şi armamentul, toate vor fi construite în scumpa noastră Rusie. Şi vai de aceia care se vor încumeta atunci să-i atace pe aviatorii ruşi!

Bâcov fu mişcat de cuvintele simple ale prietenului său.

— Eşti un adevărat orator, Cuzma. Intr'adevăr, numai când te gândeşti câte am îndurat, te apucă spaima...

— Cum să nu te apuce! exclamă Gleb. Dar viitorul e al nostru! Să bem deci pentru el. Să bem pentru ca prietenia noastră să rămână pe veci nesdruncinată. Iţi mai aduci aminte cât de frumos spunea Puşchin: „Prieteni, ce frumoasă e a noastră alianţă..." A trecut timpul când noi, cei care am pus mâna pe manşă, eram priviţi ca nişte excentrici sau candidaţi la sinucidere. Acum nu se poate ca viitorul să nu se deschidă în faţa noastră. Iar noi, până la moarte nu vom lăsa manşa din mână.

Gleb îşi privi prietenii cu un zâmbet vesel, plin de însufleţire şi toţi se simţiră uşuraţi ca şi cum cuvintele sale ar fi vestit o schimbare apropiată pe care o presimţeau în seara aceea de Ianuarie. Capul lui Tentenicov, cu fruntea bombată şi părul tuns foarte scurt după boală, se aplecase mult deasupra mesei, iar privirea ochilor luminoşi ai lui Bâcov se încrucişă din nou cu privirea dârză şi îndrăzneaţă a lui Gleb.

— Am vorbit despre Lena, spuse Gleb, zâmbind şi proptindu-se cu pieptul de masă, pentru că tu nu te hotărai să scoţi niciun cuvânt...

— Nu pot trăi fără ea, răspunse încet Bâcov. Ştii, există şi în viaţă lucruri adevărate: dragostea, ura, prietenia, sentimente curate, sincere, dintre cele mai înalte. Sunt clipe când inima îţi cântă de bucurie şi ai vrea să înţelegi, să simţi, să iubeşti totul. In astfel de clipe ţi-e drag să te gândeşti la viitor, la fericire...

— Aşa e, răspunse grăbit Gleb, temându-se parcă să uite cuvintele care îi veniseră pe neaşteptate în minte. Ce înseamnă asta? Nu-i greu de înţeles... Să fii cinstit, deschis şi îndrăzneţ faţă de toată lumea, să-ţi faci datoria în faţa poporului, să fii necruţător faţă de asupritori, să lupţi, şi atunci vei fi fericit...

Orchestra urla din nou chiar la urechea lor şi aviatorilor li se părea că în sală se revarsă nu susurul valurilor din valsul Dunării, ci vuietul sutelor de motoare puse în mişcare. Ca o arătare îndepărtată, prin faţa lui Gleb trecu imaginea unui avion german vopsit în negru, o dungă îngustă de negură deasupra dealurilor pustii, apoi zăpezile de pe înălţimi scânteind într'o lumină vie.

I se perindă pe dinaintea ochilor, cu repeziciune, întocmai ca o viziune fragmentară a unui film de cinema, întreaga sa viaţă. Se revăzu în gând tânăr de tot, pe vremea primului său sbor, o revăzu pe Lena, pe Nataşa, prietenii, văzu avioane germane care lunecau în întâmpinarea lui şi fumurile multicolore ale exploziilor de şrapnele înfloriră din nou pe un cer senin şi strălucitor de albastru.

— Cel din urmă pahar să-l închinăm pentru viitor, spuse Gleb. Ca să putem trăi în viitor aşa cum vrem noi şi nu aşa cum ne poruncesc patronii... Când se face o asemenea închinare, ca să se împlinească, se obişnueşte să se spargă paharele.

Cele din urmă licăriri ale asfinţitului se stingeau treptat pe cerul înalt şi mohorît. Un fulger lung şi îngust ca un ac înroşit în foc spintecă norii.

La restaurant se aprinseră lămpile. Orchestra tăcu pentru câtva timp. O trăsură trecu huruind undeva în depărtare; se auziră tropăind copitele cailor. Un tren regimentar trecea pe stradă, iar la măsuţa de alături se porni o discuţie între câţiva ofiţeri puţin cam ameţiţi de băutură.

— Bem? întrebă vesel Gleb, ridicându-şi paharul şi privindu-şi prietenii cu ochii săi inteligenţi în care licărea bucuria

Băură şi-şi sparseră paharele

CAPITOLUL XVI

Ziua fu cu adevărat uimitoare. Incepu într'un chip atât de extraordinar, încât până şi Bâcov îşi pierdu calmul său obişnuit şi deveni tot atât de vorbăreţ ca şi Gleb Pobedonosţev.

Stăteau aşezaţi la masă, desenând hărţi, când deodată furierul dădu buzna în casă, aducând o telegramă din Petrograd, pentru Bâcov.

O telegramă era un eveniment neaşteptat în viaţa monotonă a unităţii şi de aceea hotărîră să n'o desfacă numaidecât: să încerce mai întâi să ghicească dela cine putea fi. Incepură să facă fel de fel de presupuneri, care mai de care mai lipsită de temei. Tentenicov era de părere că telegrama venea din partea redacţiei revistei „Niva" şi le cerea o fotografie sau un reportaj de pe poziţiile înaintate; Gleb îşi închipuia că probabil Lena le-o fi trimiţând salutări, şi afirmaţia lui Pobedonosţev îl turbură atât de mult pe Bâcov, încât acesta puse îndată capăt jocului de-a ghicitul şi desfăcu telegrama.

— De ce te-ai schimbat aşa la faţă? se minună Tentenicov.

— Nu pricep nimic, dădu din umeri Bâcov, întinzându-i telegrama.

Se miră şi Tentenicov la rândul său, iar Gleb reciti telegrama de două ori şi izbucni în hohote de râs:

— Se vede că n'au ce face oamenii. Se ţin de prostii.

Telegrama conţinea un singur cuvânt; „Felicitări". Dar aviatorii nu puteau pricepe cu ce ocazie trebuiau să le primească.

Vreme îndelungată îşi bătură capul să-l afle pe acela care le-a făcut farsa. Numai Tentenicov afirma că telegrama nu fusese trimisă de florile mărului. Poate că le telegrafiase Lena? Sau unul dintre vechii lor prieteni? Respinseră îndată această ipoteză şi recitiră de mai multe ori telegrama în cursul zilei, căutând să-i pătrundă misteriosul înţeles.

Masa de seară o luară târziu. După ce prietenii săi se culcară, Bâcov îşi scoase din porthart un ziar şi-l citi îndelung, stând cu coatele pe masă şi sorbind înghiţituri mici de ceai dintr'o cană de tinichea.

Trecuse de miezul nopţii. Ordonanţa care venise să strângă vasele se opri în prag şi-l întrebă încet pe aviator:

— N'aţi auzit nimic?

— Nu, nimic.

— Lumea cam vorbeşte.

— Despre ce anume?

— Nu ştiu.

In privirea sfioasă a ordonanţei era ceva ciudat: se vedea că voia să spună ceva comandantului său, dar se temea de o convorbire sinceră.

— Despre ce vorbeşte lumea?

— Iaca, şi eu aş vrea să ştiu.

Până în cele din urmă nu reuşi să scoată nimic dela el.

— Se vorbeşte fel şi chip....

Era pe punctul de a-i împărtăşi lui Bâcov ştirile noi şi neaşteptate despre care tot vorbiseră până atunci soldaţii, dar în ultima clipă se răsgândi şi, făcând un gest de renunţare, ieşi din odaie. In uşă se întâlni cu Popov, se dădu în lături fără să se uite la Bâcov, mai făcu odată gestul dinainte, care părea să-l uşureze, şi zâmbi cu gura până la urechi.

Popov era alb la faţă, iar buzele îi tremurau.

— Ce-i cu dumneata? întrebă Bâcov. Eşti cu totul desfigurat.

Popov tăcu vreo câteva clipe, nefiind în stare să rostească niciun cuvânt.

— Piotr Ivanovici, spuse el în cele din urmă. Aţi auzit noutăţile?

Bâcov îl luă de mână.

— Linişteşte-te mai întâi şi pe urmă vorbeşte.

— M'am potolit. E simplu de tot: adineaori mi s'a telefonat dela compania de navigaţie aeriană. Eram de serviciu la telefon şi în afară de mine nu mai era nimeni la Statul Major al unităţii. Şi deodată mi s'a comunicat: la Petrograd a izbucnit revoluţia.

Aviatorii care aţipiseră în paturile lor săriră în sus şi Tentenicov întrebă cu vocea lui de bas:

— O fi adevărat?

— Cred că e adevărat. Cine ar fi îndrăznit să răspândească fără temei o asemenea ştire? Piotr Ivanovici, daţi-mi voie să mă duc în oraş după noutăţi.

— Mergem împreună, răspunse Bâcov, punându-şi mantaua.

— Să vă întoarceţi cât de curând, rosti Gleb.

— O să ne grăbim, îl asigură Bâcov şi ieşi din odaie în urma lui Popov.

Lui Gleb şi lui Tentenicov le pierise somnul cu desăvârşire. Fumându-şi pipele, începură să-şi depene amintirile în legătură cu meetingurile din 1905. Gleb fusese pe atunci prea mic şi nu pricepuse mare lucru, dar Tentenicov avusese nouăsprezece ani pe vremea aceea şi primise chiar câteva lovituri de bici din partea poliţiştilor la o manifestaţie din Nijni-Novgorod.

— Ţii minte, Popov ne-a vorbit de curând despre schimbări apropiate, spuse Tentenicov. După părerea lui, revoluţia era o chestiune de săptămâni.

— Da, răspunse încet Gleb, tare repede s'a schimbat totul. Mai ieri am sburat cu Nicolai, ştiind că, dacă s'ar afla, ne aştepta pe amândoi o pedeapsă grea. La despărţire mi-a spus în glumă că la o adică, îşi ia el toată răspundererea pentru sborul nostru.

— Caraghioşi am fost! exclamă Tentenicov. Dacă l-am fi lăsat aici

timp de două săptămâni şi l-am fi ascuns bine, n'ar mai fi trebuit să fugă cu avionul.

Bâcov se întoarse spre dimineață.

— Popov a avut dreptate, spuse el. Intr'adevăr, la Petrograd a izbucnit revoluția. Nicolaşca[1] nu mai e țar, i-a cedat tronul lui Mihail, dar şi ăsta a abdicat de frică.

— Ura! strigă Tentenicov, îmbrățişându-şi prietenii. Iată, noi stăteam aici şi aşteptam schimbarea soartei noastre şi când colo, deodată toată viața a luat o altă întorsătură. Poate că vor veni acum şi pentru noi zile senine? Hai, râdeți, fraților! Doar ştirea asta ne-a sosit la timp; mai suntem încă în viață!

După ce se odihni puțin de pe drum, Bâcov se duse la Statul Major al unității.

— Popov a rămas la Cernăuți, spuse el prietenilor săi. L-au şi ales într'un comitet de soldați şi mi-a zis că se întoarce abia pe seară.

Lângă Statul Major, soldații, şi meseriaşii unității aşteptau încolonați.

Bâcov le spuse câteva cuvinte simple pe care aceştia le ascultară cu atenție şi emoție. „Telegraful" soldaților aflase, pe căi necunoscute de nimeni, despre evenimentele din capitală înaintea tuturor Statelor Majore ale armatei.

— Popov nu mai vine astăzi? întrebă un mecanic.

— Se întoarce diseară, răspunse Bâcov. O să se facă atunci şi alegerile.

Luându-şi ceaiul în căsuța lor, prietenii îşi aduseră aminte de telegrama primită dela Petrograd şi Tentenicov spuse, închizând şmechereşte din ochi:

— Cu alte cuvinte, nu ne-au felicitat degeaba: ştiau de revoluție. Ei bine, eu zic că odată ce avem revoluție, s'a sfârşit cu patronii de fabrici.

— Despre asta ar fi mai bine să vorbeşti cu Nicolai Alexeevici Grigoriev, răspunse Bâcov, el te poate lămuri mai bine ca mine.

— De unde să-l scot acum?

— S'a şi întors la Cernăuți. Mă uitam la el şi nu-l recunoşteam; şi-a ras barba de bucurie şi a întinerit deodată cu vreo zece ani. L-am văzut foarte puțin şi n'am schimbat cu el decât câteva cuvinte. Ne aşteaptă diseară; spune că până atunci o să-i mai sosească telegrame de la Petrograd şi o să ne poată povesti multe.

— N'a râs de sborul nostru? întrebă Gleb, cercetând telegrama recent primită, care-i emoționase atât de mult pe aviatori.

— Ne-a mulțumit şi ne-a rugat să venim neapărat la el astăzi. Ne aşteaptă pe toți trei.

După masă, aviatorii se duseră la Cernăuți.

In două zile, oraşul devenise de nerecunoscut. Lăsându-şi calul în curtea Statului Major al Corpului de Armată umblară mult timp pe străzile pline de lume, rătăcind prin mulțime şi trăgând cu urechea la discuțiile soldaților.

Lângă Baia Centrală a Uniunii Oraşelor din Rusia se îngrămădiseră sute de oameni în mantale cenuşii murdare. In şir nesfârşit treceau pe străzi căruțele trenurilor regimentare. Centrul de alimentare din piața Catedralei era deasemeni înconjurat de soldați. Deasupra bucătăriei de campanie se ridica o coloană subțire de fum.

---

[1] Peiorativul dela Nicolai (e vorba de țarul Nicolai al II-lea). (N. T.)

Trecătorii purtau cocarde roşii la butoniera paltonului sau a hainei. Un om întreprinzător vindea cocarde de atlas roşu şi aviatorii îşi cumpărară şi ei câte una.

Pe frontispiciul unei clădiri mari cu două etaje era scris cu vopsea roşie: „Sovietul de deputaţi ai soldaţilor". Lângă această casă se strânseseră grupuri de ostaşi care discutau între ei. Spre Soviet se îndreptau mereu turisme şi autocamioane care claxonau la colţ, căruţe, trăsuri cu oameni răniţi şi bandajaţi.

Pe un mic balcon stăteau în picioare câţiva oameni în mantale soldăţeşti. Printre ei, aviatorii îl recunoscură pe Nicolai Grigoriev. Sprijinindu-se cu o mână de marginea grilajului dela balcon, vorbea cu o fată în uniformă de infirmieră şi cu un soldat bărbos şi morocănos. Pe balcon se aflau şi români.

— In curând va începe meetingul, zise Bâcov. Să vedem ce va spune Grigoriev.

Aviatorii stăteau în mijlocul mulţimii vesele şi gălăgioase, tot atât de emoţionaţi ca şi ceilalţi oameni care umpluseră piaţa.

— Vorbeşte bolşevicul Grigoriev! strigară soldaţii şi în piaţă se făcu linişte.

— Tovarăşi! Nicolai Alexeevici îşi începu cuvântarea cu acest cuvânt nou şi neobişnuit şi Bâcov simţi îndată că fiecare vorbă rostită de Nicolai răspundea gândurilor şi năzuinţelor celor mai scumpe ale oamenilor adunaţi în piaţă.

„Da, da, îşi spunea Bâcov, n'a fost o simplă întâmplare că l-am întâlnit pe vremuri. Ei erau pretutindeni, în lumea aceea care acum a rămas pentru totdeauna în domeniul trecutului, făuritori ai unor noi legături între oameni, constructori ai noii orânduiri de stat despre care mi-a vorbit atât de mult Nicolai înainte de fuga sa. Inţeleg ce spune astăzi, pentrucă dincolo de fiecare cuvânt se găseşte întreaga mea viaţă de până acum. Iată, vorbeşte despre război, aşa cum l-am văzut şi l-am simţit şi eu..." Işi aduse aminte de luptele aeriene, de sborurile executate deasupra poziţiilor inamicului, de avionul pierdut în spaţiul nemărginit, străbătut din toate părţile de exploziile şrapnelelor al căror fum colorat înflorea cerul ca într'o poză de copii...

— Trebue să punem capăt războiului care a fost început de dragul intereselor capitaliştilor şi moşierilor, rosti Nicolai, şi cuvintele sale fură acoperite de vuietul entuziast al mulţimii.

Un om în haină militară, cu o cocardă roşie, se repezi în balcon, îl împinse pe Nicolai la o parte şi începu să-l contrazică cu izbucniri isterice în glas.

Avea o voce subţire, slabă şi vorbea foarte neclar. Aviatorii pricepură numai atât: că omul în uniformă de ofiţer cerea continuarea războiului până la victoria finală.

— Asta-i Vasiliev, strigă Bâcov, şi aviatorii încremeniră. Intr'adevăr, pe balcon se agita ca un zănatec chiar fostul lor comandant.

Soldaţii începură să strige, să se frământe. Cei care se aflau în rândurile din faţă începură să se caţere de-a-lungul cornişei, ca să-l dea jos din balcon pe oratorul agitat.

Vasiliev închise ochii, îşi vârî capul între umeri şi se făcu nevăzut.

— Trebue să-l găsim, se frământa Bâcov.

— Trebue neapărat să-l găsim, repeta furios Tentenicov, şi să-l întrebăm dacă are de gând să lupte aşa cum a luptat şi până acum.

Era foarte greu să-ţi faci loc prin mulţime, astfel încât până să ajungă la uşă, meetingul se sfârşise. Intre timp, Vasiliev reuşise să dispară.

Intr'o odăiţă strâmtă dela etaj îl văzură pe Nicolai. Stătea aşezat la masă şi vorbea cu soldaţii care se strânseseră în jurul lui.

— In sfârşit, tovarăşi aviatori, spuse el, vă aştept de mult.

Soldaţii se retraseră, iar cei patru luară loc pe o canapea veche, în cel mai îndepărtat colţ al odăii.

— Ţi-am ascultat cuvântarea şi ne-a plăcut, spuse Bâcov.

— Sunt şi eu de acord, îl întrerupse Tentenicov. Eu înţeleg lucrurile astfel: odată ce avem revoluţie, n'o să mai existe patronii dinainte. Totul va fi al poporului, nu-i aşa?

Nicolai Alexeevici clipi, zâmbi şiret şi spuse uitându-se drept în ochii lui Tentenicov:

— Ai perfectă dreptate, ai nimerit drept la ţintă. Greşeşti numai atunci când crezi că revoluţia ne va scăpa de stăpâni: pentru ca totul să devină un bun al poporului, pentru a pune capăt acestui război, nu-i deajuns să-l nimicim numai pe ţar. Am primit ştiri dela Petrograd. Acolo a luat fiinţă un guvern provizoriu format din moşieri şi din capitalişti cu care vom avea de luptat crâncen.

Se sculă de pe canapea, se apropie de fereastră şi se uită la mulţimea care umplea piaţa.

Soldaţii nu se împrăştiau, doreau să asculte alte discursuri.

— Aşteaptă cuvântul nostru, rosti încet Nicolai. Nu mai pot, sărmanii, de dorul adevărului. In curând totul se va schimba: tovarăşii din Petrograd ne-au trimis câteva telegrame. Lenin nu poate încă să plece din străinătate: duşmanii ştiu că el va sfârşi imediat cu războiul, însă asta nu-i în interesul lor... Stalin mai e încă în Siberia unde a fost deportat, dar se va întoarce curând. Am de gând să mă duc la Petrograd ca să-l întâlnesc. După ce voi fi primit instrucţiunile necesare, mă voi înapoia imediat ca să punem capăt războiului.

Işi aduseră aminte de plecarea lui Nicolai dela unitatea lor cu avionul lui Gleb şi râseră cu poftă. Trecuse atât de puţin timp de când autorităţile umblau să aresteze un bolşevic, iar acum astfel de lucruri nu mai erau cu putinţă...

— Credeţi? întrebă Nicolai. Revoluţia a început numai. Când va veni timpul s'o ducem mai departe, mulţi se vor ridica împotriva noastră: în guvernul provizoriu au intrat fel de fel de prinţi, moşieri, bancheri de seamă. Aceştia vor concentra împotriva bolşevicilor toate puterile întunecate ale trecutului, iar guvernele Antantei le vor veni în ajutor, împotriva clasei muncitoare...

Din stradă se auzîră iar voci: în oraş sosiseră grupuri noi de soldaţi care voiau să-l asculte pe oratorul bolşevic.

— Mă duc, spuse Nicolai, luându-şi rămas bun dela aviatori. Aveţi grijă ca unul dintre voi să vină pe aici în fiecare zi: de-acum înainte consider unitatea voastră ca un sprijin sigur al Comitetului Bolşevic. Socialiştii-revoluţionari şi menşevicii de pe-aici operează cu multă viclenie. Am şi primit două scrisori anonime, înştiinţându-mă că s'a pus la cale arestarea mea pentru cuvântările ţinute împotriva războiului: se pare că învinuirea nu se bizuie numai pe cuvântările mele, ci şi pe un motiv absurd, cu totul formal: că n'aş avea însărcinarea respectivă dela centru. Dar cum să fi primit o asemenea însărcinare din moment ce revoluţia a izbucnit abia de câteva zile? De altfel, să încerce numai să mă aresteze. Soldaţii îşi vor spune cuvântul şi mă vor elibera cu forţa...

Cuvintele lui Nicolai se adeveriră mai curând decât ar fi crezut. Peste două săptămâni, ducându-se cu mașina la Cernăuți, aviatorii îl văzură pe strada principală a orașului pe mecanicul Popov care mergea foarte repede, aproape alergând. Văzându-i, se bucură din toată inima și le strigă:

— Stați!

— Ce s'a întâmplat? îl întrebă Bâcov nedumerit.

— O să mergem împreună pe la regimente. Tovarășul Nicolai a fost arestat de împăciuitoriștii ăia pentru cuvântările sale împotriva războiului. Să ne ducem îndată să ridicăm trupele... soldații îl vor elibera...

— Unde trebue să mergem?

— Spre gară. Acolo se află regimentele care tocmai s'au întors de pe front. Nicolai le-a vorbit ieri.

In piața Catedralei, automobilul se opri: în întâmpinarea lor venea fugind o mare mulțime de soldați înarmați.

— Incotro? întrebă Popov pe soldatul care se afla aproape de el.

— Ne ducem să eliberăm un bolsevic, pe Nicolai Grigoriev, răspunse un soldat bărbos cu o manta scurtă, înnegrită de praf de pușcă, oprindu-se pentru o clipă și privind cercetător pe cei din mașină.

A FOST IN ANUL 1918

CAPITOLUL I

În ultima vreme, Tentenicov părea cam agitat. In fiecare seară, când se întorceau acasă după o lungă plimbare pe străzile pustii şi întunecate ale Petrogradului, Bâcov şi Pobedonosţev se uitau cu mirare la un geamantan voluminos, care răspândea un miros ciudat de tămâie sau de izmă, în timp ce Tentenicov moşmonea tainic într'un colţ, mutând lucrurile de colo până colo şi oftând sgomotos.

— Nu cumva te-ai apucat de chimie? îl întrebă într'o zi Gleb.

Dar Tentenicov dădu doar din mâini.

— De chimie-mi arde acum? Am eu alte griji şi fără chimie. Ai văzut vreodată porumbei din aceia zişi „de foc"? Tăcu o clipă, apoi adăugă răsfirându-şi degetele groase: sunt de un soi special, nu seamănă cu ceilalţi; îşi desfac coada ca o roată. Şi uite aşa, la fel şi eu, nu mai semăn cu voi: mi se rostogoleşte sufletul ca o roată...

Aviatorii rămaseră cam miraţi de explicaţia atât de încurcată a prietenului lor. Pricepură doar atât: că Tentenicov era frământat de ceva, însă, după vechiul său obicei, îşi ascundea la început necazul.

— Nu mai face pe grozavul şi spune-ne de-a-dreptul ce te doare, îi zise Bâcov. Poate că am fi în stare să-ţi dăm un sfat bun...

Se aplecă, împingându-l binişor la o parte pe Tentenicov. Acesta se întristă de tot: i se păru că Bâcov ar vrea să-i deschidă geamantanul.

— Să nu pui mâna fără voie, că doar nu l-am adus la târg. Dacă era cazul, vă arătam eu singur...

— Degeaba te superi! Dacă nu vrei, nu te mai plictisim, răspunse calm Bâcov, aşezându-se pe pat.

Cuvintele acestea avură darul să-l liniştească pe Tentenicov, care şopti cu un aer tainic:

— Fie, tot o să aflaţi!

Işi scoase de pe cap tichiuţa de mătase pe care o purta dela o vreme încoace şi rosti amărît:

— Am început să chelesc, fraţilor, înţelegeţi? De asta mă şi zbat acum: am cheltuit o groază de bani cu medicii.

Intr'adevăr, Tentenicov începuse să chelească destul de repede şi puful roşcat de pe tâmplele sale nu se mai încârlionţa ca pe vremuri. De câte ori nu se lăudase pe vremuri Tentenicov cu părul său cârlionţat!

— Asta-i tot? întrebă Bâcov neîncrezător.

Tentenicov tăcu, lăsându-şi capul în piept şi ciocăni cu degetele în geamantan. Pe creştet i se vedea un început de chelie.

— Spune tot! îl descusu fără milă Bâcov. Te-am mai dăscălit eu şi altădată pe chestia asta: când dă peste tine vreun necaz, să nu te ascunzi de noi.

— Să nu mă ascund? repetă Tentenicov oarecum neîncrezător; apoi, după o clipă de gândire, deschise geamantanul. Uite, vezi aici, spuse el, întinzându-i lui Bâcov o sticluţă verde, asta-i loţiunea care mi-a dat-o de curând doctorul, un fel de „Pérouin-Pétôt". Se zice că ajută foarte mult.

— Dar tu, ai încercat-o?

— Mofturi şi gogoşi!

Bâcov şi Pobedonoşţev izbucniră în râs; zâmbi fără să vrea şi Tentenicov.

— Ce zici, să le arunc? întrebă el şovăitor, adunându-şi borcănaşele şi sticluţele cu tot felul de preparate pentru creşterea părului.

— In locul tău le-aş arunca: la vârsta noastră nu mai e cazul să ne îngrijim atâta de frumuseţe. De altfel, am auzit că şi cu chelie se poate trăi destul de bine pe lumea asta, spuse batjocoritor Bâcov.

Tentenicov deschise îndată geamlâcul şi aruncă în stradă câteva sticluţe şi borcănaşe.

— In sfârşit! oftă el mai liniştit. Gata! Acum pot cheli fără teamă.

— Şi totuşi, nu te-ai frământat tu numai din pricina cheliei!

— Aşa e, mărturisi Tentenicov. Ia priveşte aici!

Cu o repeziciune de scamator, îşi scoase din mânecă un teanc de fotografii ieftine şi spuse încet:

— Aici se cuprinde întregul meu destin.

Din fotografiile cafenii îi privea pe aviatori un obraz slab de femeie, cu sprâncenele ridicate ca nişte săgeţi, cu părul negru, tăiat breton.

— N'o fi prietena ta de demult?

— Intocmai, spuse Tentenicov întinzându-i lui Bâcov un carton mare plin cu desene. Acum o săptămână am trecut pe la prietenul tău Rujiţchi, prin cartierul Petrograd; am privit împreună fotografiile luate pe vremea când aviaţia era încă la început şi am dat peste relicva asta interesantă. I-am cerut-o lui Rujiţchi şi mi-a dăruit-o... Şi ce crezi că am văzut? Am luat bucata asta de carton şi pe ea... dar mai bine uitaţi-vă singuri! adăugă Tentenicov, punând cartonul pe masă şi privindu-l cu ochii micşoraţi, de parcă ar fi văzut pentru prima oară această nouă achiziţie a sa.

Bâcov şi Pobedonoşţev cercetară îndelung relicva lui Tentenicov.

Pe la începutul anului 1911, aviatorii se adunaseră la restaurantul „Viena", un local vestit prin scriitorii boemi care-l frecventau. Ii invitase Socolov, îndatoritorul proprietar al restaurantului, pentru a sărbători noul record naţional stabilit de Bâcov. Petrecuseră foarte bine în seara aceea. Socolov adusese o coală enormă de carton şi-i rugase pe toţi cei de faţă să-şi scrie autografele.

— Domnilor, o pun în ramă şi o atârn pe perete, chiar aici, în camera asta. Peste vreo douăzeci de ani o să fie un document interesant.

Pierdură mult timp, iscălindu-se cu toată stăruința. S'au găsit și pictori-amatori care împodobiră cartonul cu fel de fel de desene: schițe de avioane, portrete de femei purtând pălării înalte cu pene de struț.

— Uite aici semnătura mea! exclamă încântat Gleb.

— Şi eu alături, adăugă Tentenicov. Bâcov a fost mai dibaci decât toți: și-a imortalizat numele pe elice. Dar ia uitați-vă aici!

Cineva desenase într'un colț un avion care semăna cu niște rafturi și scrisese pe el „Farman"; altcineva scrisese în latinește cu creion roșu: „Ad astra" (spre stele); un altul își compusese singur un epitaf în versuri, iar dedesubt indicase precis și anul morții.

— Dar ce-are a face asta cu dragostea ta? întrebă Bâcov după ce fură studiate toate desenele, epigramele învățate pe de rost, iar hieroglifele, descifrate până la capăt.

— Uită-te aici! N'o recunoști? Tentenicov arătă cu degetul un desen reprezentând o femeie cu pălărie de catifea, apoi oftă din nou.

— O fi prietena ta de demult?

— De cum am văzut pomelnicul ăsta, mi-am și adus aminte de ea: în dimineața aceea am condus-o până acasă și ne-am înțeles să ne întâlnim din nou; dar, din nefericire, a doua zi am plecat din Petersburg... Era o actriță. Cred că vă mai aduceți aminte; eram pe atunci foarte îndrăgostit de dânsa și-mi petreceam toate serile pe la teatru... Pe desen, lângă iscălitură, își pusese și numărul de telefon. De curând m'am apucat și i-am telefonat. Şi ce crezi? In cei șapte ani nu și-a schimbat numărul de telefon, și mi-a răspuns îndată. I-am amintit de întâlnirile noastre și s'a bucurat foarte mult!

— Şi înainte nici nu voia să se uite la tine?

— I-o fi venit mintea la cap în decursul anilor, spuse cu tâlc Tentenicov.

Puse pe raft cartonul cu desene, apoi se uită la ceas și se neliniști!

— M'am luat cu vorba și acum o să întârzii la treabă!

Ce fel de treabă avea Tentenicov, unde anume lucra, nu prea știau prietenii săi. Dela un timp se arăta foarte misterios, făcea tot felul de aluzii pline de tâlc la niște cunoștințe noi despre care spunea că sunt oameni născuți să fie aviatori, dar care duc un trai mizerabil pe acest pământ numai datorită unor împrejurări nefericite.

Aviatorii nu-l întrebau nimic despre serviciul său. Ştiau că până'n cele din urmă nu va fi în stare să-și păstreze secretul, iar sfertul de funt [1] de pâine pe care-l aducea seara Tentenicov era tăiat în bucățele mici pe care le mâncau toți trei. Preparând ceaiul din esența de morcovi pe care o botezaseră nu se știe de ce „podmoscovscina" nu conteneau să-și laude prietenul.

Locuiau de luni într'un hotel din strada Ligovca, într'o odaie mică și rece, în așteptarea ordinului de numire la o unitate de aviație pe cale de a se forma la Smolnâi.

Pe vremea aceea, din unitățile de aviație ce mai rămăseseră la înapoierea de pe front se înființau primele școli de aviație. O astfel de școală se întemeiase la Cazan; la Gatcina se făcea pregătirea piloților de recunoaștere, iar școala pentru piloți de vânătoare, formată din secția de pilotaj de înaltă școală, urma să fie mutată la Samara.

[1] 1 funt = 400 grame. (N. T.)

Lui Bâcov, Tentenicov şi Pobedonoşţev li se propusese să fie numiţi instructori la una din aceste şcoli, pe alese, la Gatcina cea liniştită sau la Samara-bogată în pâine. Luară însă o altă hotărîre.

— Ne ducem pe front, spuse Bâcov, vom lupta pentru Rusia Sovietică. Am luat parte până acum la două războaie, deci nici pe-al treilea nu-l vom ocoli. Instructori pentru şcoli o să se găsească destui şi fără noi, în timp ce ostaşi-aviatori nu sunt deocamdată prea mulţi. Patria are nevoie de priceperea noastră în luptele aeriene.

Pobedonoşţev şi Tentenicov erau în totul de acord cu spusele vechiului lor prieten.

Formarea unităţii mergea încet şi plecarea pe front se amâna de pe o zi pe alta. Rujiţchi, care lucra acum la secţia de agitaţie a Direcţiei Instrucţiunii Publice, îi găsise lui Gleb un post de lector. Gleb colinda aşa dar cluburile dela periferie şi ţinea conferinţe despre istoria aviaţiei. Bâcov lucra ca şofer la directorul unei fabrici care producea acum brichete. Numai Tentenicov nu vorbea niciodată despre noul său loc de muncă, fie că se ruşina, fie că le pregătea prietenilor săi o surpriză, vrând să-i uimească prin neaşteptatele sale succese pe acest nou tărâm de activitate.

Uneori, Tentenicov dispărea pentru câteva zile şi atunci Gleb şi Bâcov, rămaşi singuri, făceau plimbări lungi prin oraş.

Câteodată, la aceste plimbări lua parte şi Lena.

Şi în seara de care vorbim, după discuţia încurcată şi caraghioasă cu Tentenicov, aviatorii se pregătiră să se ducă pe insule.

— Poate că vin şi eu mai târziu, dacă reuşesc să scap dela lucru, le făgădui Tentenicov.

Se uită în oglindă, îşi trase pe o sprânceană şapca militară, îşi pieptănă rămăşiţa de păr roşcat şi mulţumit de sine spuse cu vocea lui de bas:

— N'o să zăbovesc prea mult.

— Parcă văd c'ai să ne tragi chiulul! strigă Bâcov în urma lui, dar Tentenicov nu-i mai răspunse. Cobora treptele în fugă şi paşii lui răsunau pe scara largă de piatră.

Uşa se deschise la perete şi în prag apăru Lena, cu o broboadă albă de lână moale pe umeri, cu ghete înalte cu şireturi şi cu vechiul său palton îmblănit, ros în coate.

— Nu v'aţi aşteptat! spuse ea, desfăcându-şi broboada. Şi am mai venit cu cineva. E şi tata cu mine.

Il sărută pe Gleb, atinse cu vârful degetelor mâna mare a lui Bâcov şi spuse, mâhnită:

— Tata a rămas în urmă. Ii vine greu să urce scările, se sufocă... s'a îmbolnăvit de inimă în fortăreaţa lui ciumată; se mai resimte şi acum după şocul de anul trecut...

— Şi noi care nu mai avem nimic în casă, nici măcar peşte sărat, spuse necăjit Bâcov. Dacă am fi ştiut că ne vin asemenea oaspeţi, am fi făcut noi rost de ceva.

Fără a-i răspunde lui Bâcov, Lena îi aruncă fratelui său o privire aspră şi în acelaşi timp plină de dragoste. Gleb clipi cam încurcat şi Bâcov îşi dădu seama că va urma o explicaţie familiară neplăcută; în ultimul timp, întâlnirile dintre tată şi fiu se sfârşeau totdeauna cu o ceartă. „Sunt de prisos aici. Mai bine să plec", îşi zise el. Dar Lena îi surprinse gândul şi spuse cu glas tare:

— Stai aici, Bâcov. N'o să vă reţinem prea mult.

In cuvintele sale era ceva deosebit, ceva ce nu puteau pricepe decât ei doi. Lena părea să spună că de aci înainte orice problemă a familiei Pobedonoșțev îl interesa și pe el, că nu mai exista niciun secret față de dânsul și că orice s'ar întâmpla cu Lena și cu familia ei îl va privi îndeaproape.

Gleb se uită recunoscător la sora sa. Așa fusese ea și pe vremuri, atunci când, în copilărie, venea să-i împărtășească visurile lui cele mai scumpe.

„Deșteaptă fată, își dă seama că mi-e mai ușor să am o explicație cu tata, fiind de față și Piotr".

Lena rămase în picioare în mijlocul odăii, fără să-și scoată paltonul. Bâcov nu se uita decât la ea; presimțind despărțirea apropiată, dorea să-și întipărească pentru totdeauna în minte figura dârză a femeii pe care o iubea. Aproape că nu se schimbase în acești ani. Chipul ei, chiar și acum, era pentru el nedespărțit de revărsarea primăvăratecă a apelor Volgăi, de scârțâitul carelor pe un drum de țară, de necuprinsele întinderi ale pajiștilor de lângă râu, de câmpiile înflorite ,de trandafirii și florile cu petale zimțate, botezate de Lena „lacrămioarele cucului", și frunzulițele purpurii ale „vârtejului-pământului", ce păreau să învie din nou în mâinile ei fine...

Tatăl lui Gleb intră în odaie. Își îmbrățișă fiul și-l luă de mână. Stăteau acum amândoi alături, înalți, cu umerii lați, cu aceeași expresie ironică în ochii luminoși, ușor închiși.

Gleb își dădu seama că nu degeaba venise tatăl său aici, la hotel, să-și vadă fiul neascultător. Bătrânul nu putea nici acum să se împace cu vocația băiatului și, de când aviatorii se întorseseră la Petrograd, venind de pe front, îl plictisea mereu pe Gleb, rugându-l și sfătuindu-l să-și schimbe profesia.

— O să ne certăm și azi? întrebă Gleb.

— Ți-am dat un sfat bun. Acum, după ce ai gustat din plin viața de aviator și ți-ai închinat avionului anii cei mai buni ai tinereții, te-am sfătuit să nu te lași convins de tovarășii tăi de meserie, ci să-ți urmezi studiile, să te înscrii la universitate. Scriu o carte mare, istoria medicinei ruse, care va cuprinde și medicina populară. Va fi opera vieții mele. Și aș dori ca și dela tine să rămână ceva mai trainic decât denumirile diferitelor tipuri de avioane și de motoare. Cel puțin fă-te inginer-constructor de avioane, sau...

— Imi cunoști hotărîrea: cât voi trăi nu voi părăsi manșa. Și apoi, de ce să-i jignești pe cei care-i numești tovarășii mei de meserie? Nu-mi sunt tovarăși pentru o zi sau pentru un sbor, ci pe viață...

— Lasă astea, Gleb! se amestecă în vorbă Bâcov. Ce te apuci iar să lămurești legăturile dintre noi? Le faci inimă rea oamenilor și atâta tot. Eu, unul, nu sunt deloc supărat pe Ivan Petrovici.

Bătrânul Pobedonoșțev își ștergea ochelarii cu gestul lui de totdeauna. Iși micșoră ochii și în privirea sa miopă se simți o oarecare neputință.

Cu anii, bătrânul se schimbase mult, dar își păstrase aceeași asprime în raporturile cu copiii săi. Lua și acum în zeflemea orice spunea fiul său, de parcă n'ar fi avut încredere în posibilitatea acestuia de a judeca singur. După moartea Natașei, urmase o scurtă perioadă când tatăl și fiul se împăcaseră; dar buna înțelegere dintre ei nu fusese de lungă durată.

— Și în general, vă certați de pomană, spuse Bâcov, adresându-se bătrânului. Discuția voastră mi-a amintit de o întâmplare dinainte de

război... Am cunoscut la Petersburg un aviator bun, un băiat care a părăsit liceul ca să se apuce de pilotaj. Eram tineri pe atunci, dar pe lângă noi el părea un copil. Mama băiatului, o femeie nervoasă, venea adesea la aerodrom să vadă dacă fiul ei n'a pățit ceva. Odată s'a înscris și el la un concurs, dar s'a îmbolnăvit și în ultimul moment a trebuit să renunțe. Era în timpul sezonului mort de vară și ziarele erau în căutarea unui subiect senzațional. Și iată că un reporter care n'avea ce face, a născocit că pe tânărul aviator nu l-a lăsat maică-sa să sboare. Inchipuiți-vă că în urma acestei născociri, băiatul n'a mai îndrăznit să apară între noi timp de doi ani... Din pricina lui, a avut de furcă cu gazetarii și Cuzma Vasilievici Tentenicov.

Ivan Petrovici pufni în râs, iar Gleb spuse cu voie bună:

— Prea bine. N'o să ne mai certăm nici noi! Nu-i așa tată?

Dar Ivan Petrovici nu mai avu timpul să răspundă. Pe sală răsunară pași grăbiți; niște tocuri tropăiră pe lespezile de piatră; se auzi un gâfâit întrerupt și o femeie cu jachetă de pluș și pantofi cu tocuri înalte, franțuzești, intră plângând în odaie, fără să mai bată la ușă.

Apariția ei era neașteptată; purtarea ei — de neînțeles. Bătrânul Pobedonoșțev se uita cu multă curiozitate la această vizitatoare ciudată, cu lacrimi pe obraz; i se părea că femeia nu venise degeaba și că va urma o explicație neplăcută între ea și Gleb.

Intr'adevăr, liniștindu-se puțin, femeia se uită cu atenție la cei din odaie și după o clipă de gândire își pironi privirea pătrunzătoare a ochilor mici și căprui asupra lui Gleb.

- Nu ți-e rușine? strigă ea, repezindu-se spre acesta și ridicându-și pumnișorii slabi și ascuțiți până în dreptul obrazului aviatorului. Te lăfăești aici pe un fotoliu moale, în timp ce prietenul dumitale se expune unei primejdii de moarte!

Iși încreți fruntea și izbucni în lacrimi.

— Ciudată purtare, n'am ce zice! exclamă Bâcov. Vii într'o casă străină, țipi ca la iarmaroc și nici nu-ți trece prin minte să dai măcar bunăziua.

Aceste cuvinte aspre dar îndreptățite avură darul s'o liniștească îndată.

— Vă rog să mă iertați dacă m'am purtat necuviincios, răspunse ea, ștergându-și ochii cu o batistuță colorată, împodobită cu dantelă. Plâng pentrucă nu pot face nimic fără ajutorul vostru... Cuzma al nostru, Cuzma Vasilievici, îngăimă ea cu un gest de disperare, e pe cale să se prăpădească poate în clipa de față...

Bătrânul Pobedonoșțev, care nu putea să vadă lacrimi de femeie, se sculă de pe scaun și părăsi odaia, fără să-și ia rămas bun dela nimeni. Gleb își petrecu tatăl și sora până la ușă, apoi se întoarse către vizitatoarea lor cea agitată.

Femeia nu mai plângea. Iși scosese din poșetă un ciob de oglinjoară turbure și-și pudra acum de zor năsucul nostim, ridicat ușor în sus, care i se roșise.

— V'ați potolit? întrebă ironic Gleb.

— Nu chiar de tot, îi răspunse ea, întorcându-se.

— Dacă nu-i cu supărare, vă rog să ne lămuriți: ce treabă atât de urgentă v'a adus aici?

— E foarte simplu. Dați-mi voie să vă spun în primul rând că ne cunoaștem de mult, din auzite. Alla Ivanovna Cubarina.

— Prietena lui Tentenicov?

— Soția lui, corectă Cubarina, grăbindu-se din nou. Lăsați că vă spun mai târziu... Să mergem, vă povestesc totul pe drum.

— Poate că-i deajuns să vă însoțească numai Gleb Ivanovici, spuse Bâcov.

— Nu, nu, trebue să mergem neapărat cu toții! strigă ea, trecându-și vârful limbii peste rujul de pe buze. Fără dumneata o să fie cam greu să ne înțelegem cu el.

In cele din urmă tot nu le spuse aviatorilor ce primejdie îl amenința pe prietenul lor, și se repezi jos pe scări, aruncând mereu priviri speriate în urmă, temându-se parcă să nu-i piardă pe cei doi și să rămână singură pentru a-l salva pe Tentenicov.

Plouase cu puțin înainte. Trotoarele murdare îi întâmpinau învăluite în ceața viorie a serii, un miros amărui plutea în aer. La colțul străzii, lumina slab singurul felinar care mai rămăsese pe Ligovca. Mașinile treceau hârâind pe caldarâm și înnăbușindu-se ca într'o criză de astmă. Tocurile înalte și ascuțite ale actriței ciocăneau grăbit pe trotoare.

— Nu mai pot! exclamă ea, începând să tușească și oprindu-se lângă o vitrină spartă. Sunt moartă de oboseală.

— Stăm prost al dracului, observă melancolic Bâcov. O să trebuiască să căutăm un mijloc de transport, Glebușca...

Se opri lângă linia de tramvai. Curentul electric dela uzină se întrerupsese și vagoanele de tramvai, goale și întunecate se odihneau prin pieți și la întretăieri de străzi, în orașul imens care părea că stă la pândă în noapte. Deodată, din întunericul albastru și învăluitor al ceții, răsări, fără să fi clacsonat, un turism. Deschizând o ușă, șoferul se oferi să-i ducă oriunde, chiar și la Pargolov.

— Unde mergem? întrebă șoferul, ștergând parbrizul cu mâneca paltonului.

— In Piața Semenovschi. Și cât mai repede, te rog! Poate că de dumneata depinde soarta unui om.

— Ce-o fi căutând, în Piața Semenovschi? întrebă în șoaptă Gleb. punând mâna pe umărul lat al lui Bâcov.

— Habar n'am!

Fură uimiți și mai mult când ajunseră în Piața Semenovschi. Pe o tribună improvizată, luminată de felinare cu petrol, erau instalați vreo șaptezeci de spectatori adunați din întâmplare la această competiție. Patru motocicliști descriau ca după beție opturi gigantice pe pavajul ud al pieții. Il recunoscuseră ușor pe Tentenicov: era unul dintre cei patru; căuta tot timpul să treacă chiar pe lângă tribune.

Reușise să devină și aici favoritul publicului. Tribuna urla frenetic ori de câte ori Tentenicov trecea ca o vijelie, tăind drumul în unghi ascuțit. Cel mai mult se agita un marinar cu o haină ruptă de ploaie. Se sălta pe locul lui, bătea din palme și-l încuraja pe Tentenicov.

Un adolescent cu o pălărie curioasă, împodobită cu o pană, avea pesemne o părere cu totul diferită în privința meritelor acestui motociclist îndrăzneț și-l întărâta mereu, strâmbându-se.

— E o cursă de motociclete, îi lămuri Cubarina. Și bărbatul meu are de gând să execute un număr nespus de riscant...

Flăcăul care-l necăjea pe Tentenicov scoase un fluierat și-l înfurie de-a-binelea pe aviator. Uitând de performanță, își opri motocicleta, se repezi spre băiatul înmărmurit și-l trase atât de tare de ureche, încât

acesta o sbughi lăsând în urmă o mănuşă, pălăria cu pană şi un întreg echipament de box. Marinarul care-i ţinea partea lui Tentenicov scoase un strigăt de admiraţie. Făcându-i un semn cu mâna sa enormă, aviatorul se urcă din nou pe motocicletă.

— Trebue să interveniţi imediat, spuse femeia, apucându-l pe Bâcov de mâneca hainei de piele. N'aţi văzut decât începutul. Uitaţi-vă ce-are de gând să facă acum.

Tentenicov începu să descrie din nou cercuri pe caldarâmul pieţei, şi Bâcov văzu, în sfârşit, o estradă înaltă ridicată lângă o gheretă de piatră.

— Uitaţi-vă la trăznaia asta a lui, strigă Cubarina. Zice că face motociclism ca să-i treacă de urît; ia parte la toate cursele din oraş şi a născocit acum figura asta nouă şi nemaivăzută: să se urce din goana motocicletei pe estradă. Dintre cei care au încercat să-l imite s'au nenorocit doi până acum şi au fost duşi la spital. Dar oricât m'am rugat de el să înceteze cu zăpăcelile astea, n'a vrut să m'asculte. Are de gând să repete şi azi figura... E datoria dumneavoastră să interveniţi cât mai repede.

— Gestul dumitale, deşi pare caraghios, e foarte mişcător, spuse Gleb. Se vede treaba că-l iubeşti mult pe Cuzma, dacă ai venit să ne pui pe drum pentru un fleac ca ăsta. Dar să ştii că-ţi faci inimă rea de pomană. Cuzma a săvârşit în viaţa lui fapte mult mai primeidioase, şi totuşi, precum vezi, e şi azi în viaţă şi se simte cât se poate de bine.

— Vă rog să opriţi imediat nebunia asta, repeta femeia. Voia să se repeadă spre tribune, dar Gleb o luă de braţ şi o ţinu până când Tentenicov îşi execută primejdioasa figură care stârni admiraţia spectatorilor.

Cursa se sfârşi şi Tentenicov veni spre prietenii săi.

— Cum de aţi nimerit aici? întrebă el mirat.

Se văzură nevoiţi să-i povestească amănunţit sosirea Cubarinei, frământarea ei şi peripeţiile prin care trecuseră Gleb, Bâcov şi soţia lui Tentenicov, până să ajungă în Piaţa Semenovschi.

Tentenicov se supără:

— Alla, să ştii că dacă ai de gând să rămâi cu mine, nu trebue să te mai amesteci în afacerile mele. Nu pot să sufăr ca cei care-mi sunt dragi să se frământe pentru mine. Tentenicov, urmă el solemn, vorbind de sine la persoana a treia, Tentenicov nu mai e un copil de zece ani şi ştie să-şi parte singur de grijă chiar şi în clipele cele mai grele ale vieţii...

Continuă multă vreme să-i facă morală soţiei sale, dar nu trecu o oră şi iată-i instalaţi la hotel, în vechea lor odaie unde Cubarina, agitată şi gesticulând mereu, le turnă ceai în nişte ceşti crăpate, de culoare cafenie.

— N'o să te mai las nicăieri, îi repeta ea lui Tentenicov, fără a se uita măcar la prietenii soţului său, ca şi cum în odaie nu s'ar fi aflat nimeni în afară de ei doi.

Acesta părea foarte mişcat de grija ei.

— Nici n'o să mă mai duc. Nu sunt de lemn şi ştiu să înţeleg lucrurile. Numai o femeie îndrăgostită putea să facă trăznaia pe care ai făcut-o tu.

— După ce luăm ceaiul, ne ducem la comandant. O să mai găsim desigur o cameră liberă la hotel. O să te desparţi pentru câtva timp de prietenii tăi, şi ca să nu le fie nici lor urît, o să luăm în fiecare zi ceaiul împreună.

In aceeaşi seară, Cubarina îşi mută bagajele la hotel şi Tentenicov se despărţi de prietenii săi. Locuia acum într'o cămăruţă dela etajul doi şi în fiecare dimineaţă îşi vizita prietenii ca să le ceară când puţină cafea de morcovi, când un primus, când pur şi simplu ultimele noutăţi. Aflând că Bâcov se logodise cu Lena, Tentenicov luă parte activă la pregătirile prietenului său şi obţinu pentru el un ordin de rechiziţie pentru o locuinţă separată.

Toată lumea îşi întemeia un cămin şi pe Gleb îl înspăimânta perspectiva singurătăţii ce-l aştepta. Il invidia până şi pe Tentenicov, care se certa mereu cu soţia lui îndărătnică şi nervoasă. Era şi mai amărît când tinerii căsătoriţi veneau la el cu diferitele lor plângeri şi certuri, cu toate că, desigur, el n'ar fi îndurat nicio zi căsnicia cu Cubarina.

Tentenicov era încântat de fericirea lui conjugală şi-i arăta cu mândrie prietenului său ciorapii cârpiţi.

— Nu înţelegi nimic, repeta el triumfător. Gândeşte-te numai: pentru prima oară, ca să zic aşa, în viaţa mea am şi eu ciorapii cârpiţi şi toate rufele în ordine. E o femeie extraordinară, adăugă el, trăgând de zor din lulea.

CAPITOLUL II

Nicolai Grigoriev aştepta şi el să-i vină ordinul de plecare pe front. Lucra pe cheiul Tucicova, pe insula Vasiliev, într'o casă mare, cenuşie, la numărul 2 b, unde se instalase Sovietul Economiei Naţionale. Pe vremea aceea, postul de Preşedinte al Sovietului Economiei Naţionale al Comunei de Nord era ocupat de Viaceslav Mihailovici Molotov. Prezidiul Sovietului îi făgăduise lui Grigoriev să-i dea drumul de îndată ce va fi numit noul responsabil al sectorului.

Guvernul sovietic naţionaliza în fiecare zi tot mai multe întreprinderi; îi veni rândul şi fabricii de avioane a lui Hobotov. Cu naţionalizarea acestei întreprinderi fusese însărcinat Grigoriev, care se gândi să recurgă la serviciile lui Bâcov, deoarece acesta cunoştea bine fabrica încă dinainte de război sau — cum se spunea pe atunci în vorbirea curentă — din timp de pace. Intr'o seară, Bâcov stătea în biroul lui Grigoriev, o cameră cu tavanul înalt, plină cu dulapuri negre, şi asculta cu mult interes la cele ce povestea despre felul de viaţă al lui Hobotov, lăcătuşul Sidorciuc, o veche cunoştinţă a lor, venită din fabrică.

Sidorciuc îmbătrânise puţin, dar era încă foarte sprinten. Nu putea sta locului nicio clipă şi istorisea despre schimbările intervenite în felul de a fi al lui Hobotov, plimbându-se prin odaie şi vorbind cu o voce joasă, de bas, care nu se potrivea deloc cu făptura lui pirpirie.

Hobotov îşi adusese la fabrică un pat, ceva veselă şi alte obiecte necesare şi locuia în biroul său ca într'o celulă, fără să-l părăsească nicio clipă; în ultimele zile nu mai ieşise nici pentru cinci minute ca să ia puţin aer. Impreună cu el locuia un servitor bătrân care-i gătea şi se ducea în oraş să cumpere alimente la „negru", iar seara, Hobotov primea vizite.

— Vin pe la el tot soiul de oameni suspecţi, din rândul „foştilor" şi vorbesc tot felul de lucruri rele...

— Dar cu muncitorii nu stă de vorbă? întrebă Bâcov.

— Nici nu-i vede. La noi toate-s la fel ca înainte de revoluţie; au rămas pe loc şi vechiul administrator şi funcţionarii dinainte...

— Şi care-i starea de spirit? Tot cea veche?

— Cum să vă spun... Vedeţi că de curând s'a răspândit în fabrică un zvon... nu ştie nimeni de unde a venit, dar după câte se pare, ar fi adevărat...

Sidorciuc se apropie de masa lângă care şedea Grigoriev şi spuse grăbit, cu vocea lui de bas:

— Se zice că Hobotov ar avea de gând să închidă fabrica şi să-i lase pe drumuri pe lucrătorii care au mai rămas... Cică acum nimeni nu mai are nevoie de avioane, e lipsă de combustibil, bani nu sunt, aşa că trebue închisă întreprinderea.

— Intr'adevăr, nu stăm prea bine cu combustibilul, spuse Grigoriev. De curând s'a întors delegaţia noastră din bazinul Doneţului, dela Crivoi Rog. Au trecut şi pe la Harcov la începutul lui Decembrie. Pe acolo mai exista pe atunci „Monotopul“ [1] creat de Cherenschi pentru a se regla distribuirea combustibilului... „Monotopul" avea o tactică dintre cele mai perfide, de altfel ca şi a celor dela Vicjel [2]. Trata în acelaşi timp şi cu noi şi cu guvernele gardiştilor albi. Delegaţii noştri au fost primiţi cât se poate de rău; li s'a refuzat furnizarea cărbunelui pentru uzinele din Petrograd. S'au început tratativele. Guvernului alb-gardist de pe Don i s'au dat patru milioane şi jumătate de puduri de cărbune, iar Petrogradului — numai nouă sute optzeci şi cinci de mii de puduri, ceea ce nu-i de-ajuns nici pentru a asigura funcţionarea tramvaielor şi aprovizionarea cu apă. Pe urmă nu ne-au mai dat nici atâta, deoarece Rada Centrală [3] a început să ameninţe comisia. Delegaţii noştri au fost nevoiţi astfel să se întoarcă la Petrograd cu mâna goală...

— Credeţi că până în cele din urmă n'o să reuşim să facem rost de combustibil? întrebă emoţionat Bâcov. Pentru o uzină, cărbunele e tot atât de necesar ca şi pâinea pentru om.

— O să ne procurăm noi cărbune. De curând s'a aflat că la Cotlas s'au adunat rezerve foarte mari, vreo zece milioane de puduri. O să trimitem pe cineva acolo...

Grigoriev îşi făcu nişte însemnări în carnet, apoi îi spuse lui Bâcov:

— Tu vei fi delegatul nostru pentru naţionalizarea fabricii. Trebue să te duci imediat pe teren împreună cu tovarăşul Sidorciuc şi să procedezi cât mai repede la naţionalizare. Te poţi bizui pe organizaţia de partid din fabrică, o cunosc de prin 1912. Când era vorba de o revoltă în raionul lor, ei erau primii. Nu era nevoie de nicio agitaţie ca să-i convingem să facă grevă; dimpotrivă, îi îndemnau şi pe cei din alte fabrici.

— Dar cine o să gospodărească fabrica? Eu unul n'am de gând să rămân acolo, plec pe front...

---

[1] Monotop — „Monopolul Combustibilului". (N. T.)

[2] Vicjel — cuvânt prescurtat din iniţialele denumirii „Vserossiischi ispolnitelnâi comitet jeleznodorojnogo Soiuza" (Comitetul executiv al Uniunii feroviarilor din Rusia), care a funcţionat în August—Decembrie 1917 şi a reprezentat unul din centrele contrarevoluţionare mic-burgheze. Adjectivul format din această abreviere a devenit un sinonim al duplicităţii. (N. T.)

[3] Rada Centrală — guvern naţionalist burghez care a fiinţat în Ucraina, din Aprilie 1917 până în Februarie 1918, an în care Puterea Sovietică s'a stabilit în întreaga Ucraină. După invazia Ucrainei de către imperialiştii nemţi, puterea Radei Centrale a fost restabilită. In Aprilie 1918, ea a fost înlocuită de nemţi cu guvernul I. Scoropadschi, mare moşier şi general ţarist. (N. R.)

— N'o să te punem pe tine. Avem un alt candidat...

— Aş fi curios să ştiu pe cine anume? întrebă Sidorciuc. E nevoie acolo de un om energic, cu nervi de oţel...

— Inseamnă că nu ne-am gândit prea bine, zâmbi Grigoriev, deoarece te-am ales pe dumneata, tovarăşe Sidorciuc; la drept vorbind, nervii dumitale nu par să fie chiar de oţel...

— Pe mine? N'o să fiu în stare!

— De ce anume ţi-e frică?

— O să mă dea gata contabilitatea...

— Contabilitatea? De ce să te sperii de ea?

— Sunt cifre multe, trebue să calculezi cu aritmometre[1], apoi mai sunt şi diferite acte de semnat; eu mă tem ca de dracu de hârţoage: te pomeneşti că mai semnez ceva ce nu trebue şi o să fiu tras la răspundere.

— Să nu semnezi decât ceea ce trebue...

Sidorciuc clătină din cap, dar nu mai răspunse nimic şi începu din nou să se plimbe prin odaie.

— Duceţi-vă acolo chiar acum, spuse Griogriev, adresându-se lui Bâcov. Vă dau trei zile ca să terminaţi treaba asta. După aceea vă prezentaţi aici ca să raportaţi despre cele înfăptuite. Totul e să nu vă pierdeţi capul şi să fiţi mereu cu ochii 'n patru.

Bâcov şi Sidorciuc porniră pe jos spre fabrică. Pe drum nu scoaseră nicio vorbă, gândindu-se la complicaţiile care-i aşteptau. Numai după ce trecură podul, Sidorciuc spuse:

— O să trebuiască să începi dumneata discuţia cu Hobotov, vă cunoaşteţi mai demult.

— N'o să fie prea încântat.

— Păi nici nu ne ducem la fabrică să-i facem plăcere.

Intrară mai întâi în atelierul mecanic unde îşi alesese sediul comitetul sindical. Sidorciuc îi adună pe toţi membrii comitetului şi le explică cele spuse de Grigoriev, arătându-le ordinul primit din partea Sovietului Economiei Naţionale al Comunei de Nord.

— Hobotov a avut astăzi musafiri. Adineaori au plecat, îi înştiinţă un flăcău palid şi tras la faţă, cu ochii duşi în fundul capului, ca după o boală grea.

— Acum o să-i facem şi noi o vizită, spuse Sidorciuc.

Ziua de lucru se sfârşise. In atelierele fabricii nu mai era n'meni, în afară de membrii comitetului sindical şi de cei care erau de serviciu prin secţii.

— Vreţi să venim şi noi cu dumneavoastră la Hobotov? întrebă unul din comitetul sindical.

Sidorciuc se uită întrebător la Bâcov.

— După părerea mea, nu face să ne ducem cu toţii. S'ar părea că venim în delegaţie, pe când, de fapt, trebue pur şi simplu să-i aducem la cunoştinţă lui Hobotov că fabrica este naţionalizată şi să-l poftim s'o părăsească. Iar mâine, o să convocăm un meeting în cadrul căruia o să discutăm primele măsuri pe care trebue să le ia noua conducere.

— Aveţi dreptate, spuse un mecanic mai în vârstă, totuşi n'o să plecăm de aci până ce nu vă întoarceţi. Ne interesează şi pe noi să vedem cum o să se sfârşească discuţia.

---

[1] Aritmometru — aparat cu ajutorul căruia se pot face mecanic calcule aritmetice. (N. R.)

— Nu se poate sfârşi decât într'un singur fel...

— Lăsaţi. Orice-aţi zice, noi tot o să aşteptăm, chiar de-ar fi să rămânem aici şi peste noapte.

— N'aveţi decât, le răspunse vesel Sidorciuc.

Curtea fabricii era foarte prost luminată, doar la intrarea în birou era atârnat un felinar turtit, care răspândea o lumină palidă. Uşa nu era închisă; urcară deci scara îngustă care ducea la etaj. In cameră ardea o mică lampă cu gaz. Un bătrân chel şi buzat, cu privirea pătrunzătoare şi atentă, care părea un valet de pe vremuri, aşa cum sunt înfăţişaţi de obicei pe scenele de provincie, se ridică să-i întâmpine.

— Pe cine căutaţi? întrebă el cu un glas piţigăiat şi sacadat.

— Avem treabă cu patronul, spuse Sidorciuc cu vocea lui de bas. Se părea că sunetul acestei voci puternice era gata să stingă flacăra lămpii.

— Se odihneşte...

— Spune-i că avem ceva urgent cu dânsul. Poate că ne primeşte totuşi, zise ironic Sidorciuc.

Bătrânul se pregătea să lungească vorba, dar din dosul uşii se auzi glasul lui Hobotov.

— Dacă au venit, lasă-i să intre...

Sidorciuc păşi cel dintâi în odaie, urmat de Bâcov. Văzându-l pe aviator, Hobotov exclamă plin de nedumerire:

— Ce vânt te aduce la ora asta târzie? In ce chestiune?

— O să te lămurească el în ce chestiune, spuse Bâcov, arătându-l cu mâna pe Sidorciuc.

Lăcătuşul trase un scaun lângă fotoliul lui Hobotov şi începu să citească la lumina lămpii de gaz ordinul transmis de Grigoriev, prin care se dispunea preluarea fabricii de avioane cu toate instalaţiile existente, cu piesele avioanelor, cu tot disponibilul de bani şi hârtii de valoare.

Hobotov ascultă cu atenţie, apoi se duse la fereastră, îşi lipi fruntea de geamul aburit şi rămase astfel mult timp privind afară, în întunericul plin de încordare al nopţii. Intre timp, Bâcov cerceta odaia în care Hobotov îşi petrecuse ultimele săptămâni de stăpânire asupra fabricii. Pe semne nici el nu avusese de gând să zăbovească prea mult aici; odaia arăta ca un popas provizoriu, ca o scurtă oprire înaintea unei noi peregrinări. Câteva geamantane noi-nouţe, legate îngrijit cu sfoară groasă, baloturi, două genţi de voiaj cu închizători de alamă care luceau stins în lumina slabă a lămpii — totul părea strâns şi împachetat dinainte.

— Ei bine, spuse Hobotov depărtându-se de fereastră şi adresându-se lui Sidorciuc, trebue să mă supun, n'am ce face... Nu cred să fie cazul să vă felicit, domnilor, cu noua dumneavoastră achiziţie: fabrica mea n'are să aducă milioane Puterii Sovietice, e grevată de multe datorii, de tot felul de obligaţii...

— Un bun gospodar ştie să folosească şi un capăt de sfoară, răspunse zâmbind Sidorciuc. De sigur, fabrica dumitale nu prea are cu ce să se laude, totul se făcea aici la repezeală, cu singura grijă de a stoarce muncitorilor cât mai multă sudoare şi de a obţine cifre cât mai rotunde la sfârşitul anului, la bilanţ... Şi apoi, câte avioane scoteau fabricile ruseşti până la revoluţie? Cu chiu cu vai, douăzeci-treizeci de bucăţi pe lună. Dar Puterea Sovietică lucrează pe altă scară. O să începem noi cu o producţie restrânsă, dar ceva mai târziu o să pornim o activitate de care nici n'ai

visat dumneata. O să producem în Rusia cele mai bune avioane din lume...

Hobotov nu mai era în stare să scoată niciun cuvânt. Părea că a amuţit şi a surzit deodată... Se exprima mai mult prin gesturi şi numai la ultima întrebare a lui Sidorçiuc când avea de gând să plece, răspunse:

— Mâine seară.

Bâcov şi Sidorciuc ieşiră din birou fără un cuvânt de bun rămas. Bătrânul servitor al lui Hobotov îi însoţi cu o privire plină de răutate şi de ură şi trânti cu putere uşa în urma lor.

— Cred că nu mă mai duc pe acasă să mă culc, spuse Bâcov. Rămân aici, şi mâine dimineaţă o să ne apucăm de treabă...

— Te rog să mă conduci, spuse Sidorciuc, apucându-l pe aviator de braţ. Nu văd absolut nimic, am orbul găinilor...

— E o boală tare neplăcută.

— Cât se poate de neplăcută, întări Sidorciuc, călcând cu băgare de seamă peste bârnele trântite chiar lângă intrarea în atelier. Asta-i din pricina hranei insuficiente, ştii şi dumneata cum o ducem cu mâncarea... Tăcu un timp, apoi adăugă, intrând în atelier: Din fabrică nu putem pleca, înnoptăm aici...

Membrii comitetului sindical nu se arătară prea mulţumiţi de cele povestite de Sidorciuc, care nu fu în stare să le spună nimic interesant despre întrevederea sa cu patronul. Se împrăştiară deci îndată, ducându-se fiecare la casa lui, după ce făgăduiră să vină la fabrică pe la ora şapte, ca să se afle dis-de-dimineaţă la posturile lor.

Bâcov şi Sidorciuc dormiră pe bănci fără să se desbrace. Pe la ceasurile trei, în timp ce umbrele cenuşii ale nopţii se mai frământau încă în dreptul ferestrelor, fură treziţi de flăcăul care le vorbise în ajun de musafirii lui Hobotov.

— Ce s'a întâmplat? întrebă emoţionat Sidorciuc, simţind că nu degeaba îi trezise atât de devreme.

— A venit un băiat dela Crestovschi; spune că se petrece ceva necurat pe-acolo.

Băiatul venit dela Crestovschi îi aruncă lui Bâcov o privire pe sub sprâncene, apoi începu să povestească emoţionat despre întâmplările neobişnuite petrecute în noaptea aceea.

In timpul războiului, piloţii de încercare ai fabricii făceau zilnic deasupra aerodromului Crestovschi sboruri de probă cu hidroavioanele. Se afla acolo o clădire mică unde era depozitată benzina; de pază făcea o femeie în vârstă, numită mătuşa Gruşa. Noaptea, ea stătea de gardă, cu arma pe umăr; uneori o ajuta şi bărbatul ei — invalid de război. Pe aerodrom se mai afla şi o căsuţă de lemn cu verandă şi o grădiniţă de flori alături. Se construise acolo un foişor pentru observaţii şi tot acolo se putea găsi ceva de mâncare, către sfârşitul zilei. Pe lângă căsuţă locuia o femeie care prepară bucatele simple şi deretica prin odăiţele scunde şi curate.

De obicei, avioanele care trebuiau montate erau aduse cu o căruţă. Pe căruţă se punea un panou lat, pe care se aşeza carcasa aripei prinsă de montanţi. Pe o altă căruţă se încărca a doua aripă, iar pe o a treia — fuselajul avionului. In anii dinainte de război, lui Bâcov i se întâmplase de multe ori să întâlnească acest convoi primitiv care transporta astfel de aparate noi ce stârneau uimirea trecătorilor.

Acum nu mai venea nimeni pe aerodrom în afară de mătuşa Gruşa şi de tânărul trimis acolo din partea comitetului sindical.

Tânărul îi uimi pe toţi cu povestirile sale. Din ele reieşea că, pe la miezul nopţii, la uşa căsuţei de lemn trăsese o maşină, din care ieşiseră doi inşi: Hobotov şi un ofiţer cu haină de piele, care până atunci nu mai fusese niciodată pe aerodrom. O treziseră pe femeia care făcea de pază şi intraseră în căsuţa de lemn. Surprins de apariţia acestor oaspeţi neaşteptaţi, tânărul se ascunsese în odaia învecinată. Astfel reuşise să prindă discuţia vizitatorilor nocturni ai aerodromului. De fapt vorbise numai Hobotov, iar însoţitorul său nu făcuse decât să-l aprobe, de multe ori cu totul anapoda, astfel încât tânărul bănuia că ofiţerul venise beat pe insula Crestovschi.

Nu degeaba sosise Hobotov pe aerodrom... Avea de gând ca împreună cu tovarăşul său de drum să ia hidroavionul aflat în hangar şi s'o şteargă în Finlanda. In anul 1916, când uzina mai fabrica hidroavioane, pilotul de încercare trebuia să execute un sbor până la Kronstadt şi înapoi, pe aerodrom. Acuma, fugarii aveau de străbătut mai puţin din jumătatea distanţei fixată pentru încercări. Hobotov era de părere să sboare spre dreapta Kronstadtului, trecând peste Sestroreţc, ca să aterizeze undeva între Cuoccala şi Terioca. Din Finlanda avea de gând să treacă în Suedia. Soţia sa plecase în străinătate încă pe vremea guvernului provizoriu, din luna Septembrie a anului trecut, şi acum îşi aştepta bărbatul la Stockholm.

— Trebue să ne grăbim, spuse Sidorciuc după ce ascultă cele spuse de tânărul muncitor. Altminteri, te pomeneşti că o şterge...

Sosiră la aerodrom peste o jumătate de oră şi îl zăriră pe Hobotov lângă hangar.

La poartă, alături de turismul lui Hobotov se afla o maşină înaltă, neagră, cu care veniseră comisarii chemaţi telefonic de Sidorciuc dela Comisia Extraordinară sau cum era numită prescurtat „Ceka“ [1].

Simţind ceva suspect, Hobotov îşi strigă tovarăşul de drum şi se îndreptă spre căsuţa de lemn.

— Cetăţeanul Hobotov? întrebă comisarul dela „Ceka“, apropiindu-se de industriaş şi legitimându-se cu un act scris pe hârtie cenuşie şi acoperit cu vreo zece ştampile.

— Nu v'aţi înşelat... sunt Hobotov... Dar nu pricep ce aveţi cu mine?

— O să lămurim acest lucru în strada Gorohovaia.

— N'am ce lămuri. Sau, poate, actualii stăpâni ai fabricii, aci de faţă, m'au calomniat într'un fel sau altul? Ii aruncă lui Bâcov o privire încruntată şi aviatorul îşi aduse deodată aminte de discuţia avută cu Hobotov, la un restaurant, în timpul războiului, când acesta îi oferise un şperţ pentru a înşela autorităţile militare.

— N'am avut de gând să te calomniez, răspunse liniştit Bâcov. Nu prea cred însă că ai să poţi pleca în străinătate. Păcat că ţi-ai mai făcut geamantanul de pomană!

— Spune mai bine că e păcat că ţi-am întins cândva mâna...

— Imi pare şi mie rău că ne-am cunoscut cândva.

— Nu-i nimic: o să ne mai vedem noi şi atunci o să-ţi blestemi ziua când m'ai întâlnit întâia oară.

Insoţitorul lui Hobotov, un om mai în vârstă, devenit aviator în timpul

[1] Ceka — Comisia Extraordinară pentru combaterea contrarevoluţiei, a sabotajului şi a speculei, organizată de Puterea Sovietică în 1918. (N. T.).

războiului, cu ochi bulbucați de rac, o figură obosită cu un nas coroiat ca de carton, părea să privească foarte liniștit arestarea lor, ca un lucru dela sine înțeles. Il urmă fără grabă pe comisar, în timp ce Hobotov, întorcându-se mereu, continua să-l ocărască pe Bâcov.

...Bâcov și Sidorciuc petrecură două zile și două nopți fără să doarmă și fără să mănânce, muncind la întocmirea actului de preluare a întregii întreprinderi.

A treia zi de dimineață Bâcov se duse pe cheiul Tucicova.

In biroul lui Grigoriev lucra acum un alt activist. Acesta ascultă cu atenție raportul lui Bâcov, luă în primire procesul verbal, îi mulțumi pentru munca dusă cu succes la capăt, apoi, la despărțire, îi transmise aviatorului o scrisoare din partea lui Nicolai, care plecase în ajun la Moscova.

Ieșind în stradă, Bâcov desfăcu plicul. „Dragă prietene, îi scria Grigoriev cu scrisul său mărunt, dar citeț, ne despărțim mai curând decât aș fi crezut: am fost chemat de urgență la Moscova, unde urmează să fiu numit membru al Consiliului Militar într'una din armatele care luptă acum. La Moscova o să trec pe la Direcția Generală a Flotei Aeriene și o să cer ca unitatea pe care o vei forma să fie îndreptată acolo unde voi fi și eu. Astfel o să fim iar împreună și sper că n'o să ne mai despărțim până la victoria finală."

In drum spre casă, Bâcov reciti scrisoarea de vreo zece ori. In lipsa lui, prietenii săi fuseseră foarte neliniștiți și după cum îi mărturisi Tentenicov, avuseseră chiar de gând să aducă la cunoștința miliției dispariția neașteptată a aviatorului. Și cu atât mai mult se bucurară, ascultându-l pe Bâcov cum le povestea la un pahar de ceai de morcovi ultimele întâmplări dela fabrică și neizbutita încercare de fugă a lui Hobotov.

— După câte am înțeles, spuse Tentenicov, n'o să ne mai întâlnim cu Hobotov... De altfel nu cred că nevastă-sa îi va duce dorul la Stockholm — o fi avut el timp să transfere destui bani în străinătate încă de pe vremea lui Cherenschi...

CAPITOLUL III

In dimineața aceea Gleb era neobișnuit de îngândurat și trist; nici nu trecu pe la vânzătorul de ziare cel mai apropiat dela colțul stradelei Svecinoi; părea să fi uitat chiar și de comunicatele de pe front — lectura sa favorită din ultimii șapte ani, încă dela începutul campaniei din Balcani. Stătea la fereastră, cu mâna pe caloriferul rece, și se uita jos la întretăierea străzilor, care abia dacă se ghicea în zarea cenușie și încețoșată. O burniță măruntă ca o pulbere se cernea cu o plictisitoare stăruință din norii ciufuliți, lățoși; orașul părea mai murdar și mai trist ca oricând.

Bâcov își împacheta bagajele; se ducea din când în când la fereastră, călcând greoi pe parchetul sgâriat, se oprea lângă Gleb și urmărea neliniștit ploaia îndărătnică de afară.

— Plec cu inima strânsă, spuse el gânditor, descheindu-se la gulerul bluzei. Cu toate că Lena și cu mine ne mutăm într'un apartament nou, știm dinainte că nu vom petrece împreună mai mult de două săptămâni. Lena spune râzând: „Se vede că așa mi-a fost scris: să rămân până la moarte soție de cătană".

Bâcov nici nu știa că Gleb avea în buzunar ordinele lor de chemare primite în ajun dela Direcția Generală a Flotei Aeriene. Cei trei aviatori

trebuiau să se prezinte în curând la aerodrom şi să-şi ia avioanele în primire.

Fiecare dimineaţă aducea alte veşti. Incepeau să lipsească la apel mulţi dintre prietenii şi cunoştinţele lor: „ucis", „executat de albi", „mort de pe urma rănilor", „mort în accident" erau expresii care se repetau tot mai des când venea vorba despre soarta tovarăşilor de arme.

Aflară din ziare despre moartea fostului mecanic din unitatea lui Vasiliev, Popov, ucis la Moscova de anarhişti în cursul desarmării unui grup de delicvenţi de drept comun, specialişti în atentate cu bombe. Trupul neînsufleţit al lui Popov rămăsese două zile într'o vilă ocupată de „Federaţia pananarhică", până ce un detaşament al comisarilor dela „Ceka" reuşise să-i scoată afară din casă pe bandiţii anarhişti înarmaţi cu mitraliere şi grenade de mână. Portretul comisarului ucis fusese publicat în ziare, dar aviatorii nu-l recunoscură pe fostul lor mecanic în această fotografie spălăcită şi murdară. Numai după câteva zile, când Nicolai le comunică din Moscova amănunte asupra celor din urmă clipe ale lui Popov, Bâcov reciti numerele vechi ale ziarelor şi scrise un necrolog pentru o revistă a Armatei Roşii.

In fiecare săptămână, comunicatele de pe front deveneau din ce în ce mai îngrijorătoare şi Gleb îşi petrecea acum cea mai mare parte din timpul liber umblând pe la birourile Direcţiei Generale a Flotei Aeriene.

La Direcţie, lumea se obişnuise cu el şi mecanicii mai bătrâni povesteau deseori celor tineri despre extraordinara prietenie a primilor aviatori ruşi. De îndată ce silueta înaltă, uşor adusă din spate, a lui Gleb apărea prin încăperile strâmte şi întunecoase ale Direcţiei, îi ieşea înainte vreunul dintre tinerii funcţionari care îl însoţea prin toate birourile, ajutându-i să obţină informaţia de care avea nevoie sau explicându-i punctele chestionarelor extrem de lungi pe care erau nevoiţi să le completeze aproape zilnic toţi cei din efectivul de aviatori.

Demersurile întreprinse de Gleb fură încununate de succes: cei trei prieteni fură numiţi în aceeaşi unitate de aviaţie care urma să plece spre Sud în viitorul cel mai apropiat.

„Cu alte cuvinte, n'o să ne despărţim pentru prea multă vreme", se gândea Gleb în dimineaţa plecării lui Bâcov, punând în geamantan rufele prietenului său şi mărunţişurile adunate în decursul lungilor ani de viaţă rătăcitoare, de care acesta nu se îndurase să se despartă. Printre ele găseai de toate: bucăţi de hărţi, busole cu àcele rupte, fotografii decolorate şi diplome obţinute pe la concursuri, tăieturi din ziare şi scrisori dela prietenii de mult uitaţi din anii nestatornici ai tinereţii, de care de multe ori îşi aduceau aminte numai pentrucă alături de numele lor, într'o cronică de ziar, apărea şi numele lui Bâcov.

— Imi pare totuşi rău să plec din camera asta! spuse Bâcov în timp ce-şi călca singurii săi pantaloni civili dintr'o stofă cu dunguliţe. Aşa suntem făcuţi noi, ăştia, fire de ţigani rătăcitori; oriunde ne aşezăm tabăra, fie şi pentru o singură noapte, ne simţim ca în casa părintească; şi doar am trăit un timp şi aici!

— Mă tem că în curând o să fiu şi eu nevoit să mă despart de camera noastră. O să-mi fie cam urît singur...

— Aşa crezi tu? întrebă Bâcov, lăsând din mână maşina de călcat şi uitându-se bănuitor la prietenul său.

— Cine ştie! răspunse Gleb cu un gest vag, dându-şi seama că îl luase gura pe dinainte şi temându-se ca nu cumva să ghicească Bâcov că sosise timpul s'o pornească la drum.

— Eşti cam tăcut dela un timp încoace... se plânse Bâcov, apucându-se iar de lucru şi călcând cu multă răbdare dunga pantalonilor.

Gleb nu răspunse nimic şi cei doi prieteni rămaseră mult timp tăcuţi. In cele din urmă, Bâcov puse de o parte fierul de călcat şi spuse vesel:

— I-am călcat straşnic, ca un croitor de meserie. Aşa e: un ostaş trebue să se priceapă la toate. Ce zici, nu întârziem?

— Ar cam fi timpul să plecăm, răspunse Gleb.

Luă geamantanul greu al prietenului său şi ieşi din odaie.

Tentenicov îi aştepta la scară. Făcuse de undeva rost de un camion cu caroseria găurită de gloanţe, cu trei bănci, cauciucuri petecite şi un şofer obosit, care-şi ţinea capul mare băgat între umeri.

— Alaiul nostru de nuntă, anunţă Tentenicov, punând geamantanul în maşină şi făcând cu ochiul. Cu tramvaiul nu-i chip să ajungi până la Malâi Prospect, şi afară de asta trebue să mai luăm şi ceva rubedenii.

Se instală alături de şofer şi porunci să meargă întâi în strada Znamenscaia, unde-i aştepta Cubarina.

— Am poftit de altfel şi musafiri de prin şapte sate; am chef să petrecem astăzi. La drept vorbind, n'o fi oare ultima noastră petrecere?

Trecură pe la patru case. Alaiul de nuntă adunat de Tentenicov devenea tot mai vesel, tot mai sgomotos. Tentenicov o instală pe Lena în cabina şoferului, mutându-se în banca cea mai din faţă, cât mai aproape de Bâcov. Aici se apucă să-şi povestească succesele recent obţinute pe pârtie; istorisi isprăvile motocicliştilor care aleargă pe teren cu atâta viteză, încât până la sfârşitul concursului, spectatorii nu izbutesc să desluşească nimic afară de fumul pe care-l scot motocicletele.

Bâcov nu prea-l asculta. Aplecându-se uşor, zărea prin geamul aburit al cabinei ceafa Lenei: o şuviţă de păr subţire şi blond ieşea de sub căciuliţa ei tricotată, şi Bâcov nu-şi putea lua ochii dela ea. Cât de puţin aveau de stat împreună! In curând va fi nevoit s'o pornească la drum — şi cât de grea va fi despărţirea! Trenurile mergeau prost, scrisorile veneau cu întârziere şi nici nu se ştia dacă vor mai putea ajunge pe front.

Camionul se opri lângă o casă cu trei etaje, înnegrită de fum, de pe Malâi Prospect. Tentenicov, căruia îi revenise buna dispoziţie, îi spuse cu mândrie lui Bâcov, făcându-i cu ochiul:

— Să vezi ce apartament am obţinut pentru tine! O minunăţie!

De bucurie pocni din degete şi sări din camion drept într'o băltoacă, împroşcând noroiul şi dând agitat din mâini.

— Uite aşa face el! exclamă supărată Cubarina. Iar mi-a stropit ciorapii cei noi.

Apartamentul era situat la etajul doi şi aviatorul rămase mult timp în faţa uşii; părea că admiră tăbliţa de aramă masivă pe care erau trecute numele, pronumele şi titlul fostului proprietar.

— Ia te uită, ce minune, îi spuse el lui Bâcov. Am reuşit să-ţi găsesc un apartament pe uşa căruia scrie chiar numele tău.

Citiră cu toţii inscripţia şi se minunară: într'adevăr, pe tăbliţă scria că în apartament locueşte Bâcov. Acesta avea însă un titlu impunător: fusese pe vremuri consilier activ de stat.

— Ce coincidenţă! se miră Cubarina. Te pomeneşti că iar ai făcut vreo şmecherie, Cuzma? Era convinsă, nu se ştie de ce, că Tentenicov face

întotdeauna şmecherii şi-i joacă pe toţi pe degete, după cum afirma ea, mai ales pe dânsa, o femeie blândă şi încrezătoare...

— N'am făcut nicio şmecherie, spuse Tentenicov adânc jignit. Căutând la Sovietul raional în listele apartamentelor rămase fără stăpân, părăsite de funcţionarii şi burghezii care au fugit la gardiştii albi, am găsit întâmplător pe unul cu acelaşi nume de familie ca şi Petia.

Explicaţia lăsa de dorit, totuşi îi dădură crezare.

— O fi acelaşi nume, dar numai pe jumătate, spuse Bâcov după o clipă de gândire. Căci la noi, nume ca Bâcov şi Ivanov nu sunt ca toate celelalte. Uitaţi-vă, de pildă, în armată: când ai de-aface cu un soldat îi zice totdeauna Ivanóv, iar când e vorba de un ofiţer, chiar de gradul cel mai mic, îl cheamă negreşit Ivànov. Acelaşi lucru se petrece şi cu numele de Bâcov: un ostaş poartă numele de Bâcov, iar un sublocotenent îşi spune totdeauna Bâcóv... De altfel tăbliţa dela uşă nu-mi spune prea mult. Mai bine ne-ai arăta apartamentul.

— Indată! răspunse Tentenicov, gata la apel. Deschise larg uşa şi rosti solemn: Bine aţi venit în casă nouă!

Aşezase dinainte în sufragerie, pe o masă mare şi rotundă, farfurii cu felii subţiri de pâine, turte din coji de cartofi, chifle din turte de floarea soarelui, peşte sărat, cartofi copţi; după câteva clipe de gândire puse pe masă şi un borcănaş mic cu miere.

— E din aia bună, dela Cernigov! Am căpătat-o ca premiu la ultimele curse de motociclete.

După o jumătate de oră într'atât se cherchelise, încât nu mai lăsa pe nimeni să vorbească şi căuta de zor să-i convingă pe prietenii săi de superioritatea motocicletei asupra automobilului.

— Un adevărat câştigător de curse este fără discuţie motociclist, iar nu automobilist. Dacă nu ţi-e frică, poţi să atingi pe motocicletă adevărata viteză. E o maşină rapidă, sprintenă, mai cu seamă când încape pe mâini bune.

Bâcov nu-l prea asculta.

Acest lucru îl mâhni pe Tentenicov. Se uită bănuitor la prietenii săi, apoi îşi aţinti deodată ochii rotunzi asupra lui Bâcov şi spuse trist:

— Aşa-i că nu vă interesează deloc flecăreala mea? Şi câte lucruri mai ştiu! Am trăit o viaţă lungă şi grea. Am o măicuţă bătrână la Canavina şi o mândră în oraşul Gorohoveţ... De fapt, despre mândră am cam glumit, adăugă el speriat, prinzând privirea rapidă şi înţepătoare a soţiei sale. N'am şi n'am avut niciodată pe nimeni. Pe nimeni drag, afară de voi. Când eram copil, mi se întâmpla să văd nuferi galbeni pe baltă şi să izbucnesc în lacrimi. De ce oare? Numai pe Gleb şi pe Bâcov i-am iubit în viaţă...

Se opri o clipă ca să respire adânc. In timpul acesta se amestecă în vorbă Cubarina.

— Mai bine n'ai bea atât! Vorbeşti mereu de prietenii tăi, dar de soţie nici nu pomeneşti... Mi-ar fi mai uşor de trăit cu tine dacă i-ai iubi mai puţin... Pentru ei eşti gata să treci prin foc şi apă...

— Chiar aşa! răspunse Tentenicov. Şi dacă e aşa, hai să ne sărutăm, prieteni!

Nu se lăsă până nu-i sărută pe amândoi, unul după altul. Il strânse pe Gleb cu putere la piept, îl sărută pe Bâcov pe amândoi obrajii, apoi se aşeză mai comod în fotoliu, cu coatele pe braţele îmbrăcate în catifea albastră, şi aţipi numaidecât.

Conversaţia generală începu să lâncezească. Privind figura obosită, uşor buhăită a prietenului său adormit, Bâcov îşi aduse aminte cât de mult se sbătuse toată ziua Tentenicov, cum se jurase să facă o nuntă pe cinste şi câtă osteneală îşi dăduse...

Se apropie de prietenul adormit, şi-i potrivi la spate o pernă. Acesta porni să sforăie cu un aer fericit, răsturnându-şi pe speteaza fotoliului capul mare cu un început de chelie.

Ivan Petrovici era cam încruntat, dar tăcea, şi Lena se ferea să-l privească: simţea că tatăl său era nemulţumit şi că va izbucni curând, la cel mai neînsemnat prilej. Deschizându-şi încet şi cu băgare de seamă pudriera, Cubarina şopti cu un aer fericit, adresându-se bătrânului Pobedonosţev:

— Dacă aţi şti cât e de bun, l-aţi iubi şi dumneavoastră! De când l-am întâlnit, mi-a rămas inima la el. Ştiţi, este un om ca din basme, de o mărinimie sufletească nesecată...

Ivan Petrovici se încruntă, dar Cubarina urmă cu foc:

— Are un suflet minunat! Eu nu-i ajung nici până la glesne. Să nu încercaţi să mă contraziceţi, vă spun eu că aşa este... E un om cu totul deosebit!

Crezând că pe Ivan Petrovici îl interesau mărturisirile ei, rosti cu multă ardoare:

— Ştiţi ce l-a făcut să se îndrăgostească de mine? Felul cum cântam romanţele... Vă mai aduceţi aminte:

„Pe mine când m'ai cucerit..."

— Vă rog să mă iertaţi! Pe vremuri îmi plăceau romanţele, când aveam douăzeci de ani, dar acum nu mă mai interesează câtuşi de puţin, spuse bătrânul uitându-se la fiul şi la fiică-sa. Avea aerul că le cere scuze pentru faptul de a fi nimerit din imprudenţă într'o societate atât de uşuratică.

Câteva clipe domni tăcerea. Apoi, Ivan Petrovici se apropie de fata lui.

— Ar cam fi timpul să plec, Lena. Poate că mă conduci cel puţin până la uşă?

Lena şi Bâcov se sculară să-l însoţească pe bătrân. Impreună cu ei ieşi în vestibul şi Gleb. Ivan Petrovici se scărpină în barba căruntă şi încâlcită, îşi şterse ochelarii cu batista şi spuse cu glas tare:

— Fireşte, fiecare petrece cum se pricepe. Eu unul nu pot spune că am petrecut astăzi. Singurul lucru care mă linişteşte este caracterul lui Piotr Ivanovici. Cred că nici el nu s'a bucurat prea mult astăzi. I-o fi fost şi lui penibilă veselia exagerată a lui Tentenicov. In fine... ce se spune de obicei în asemenea cazuri? Să trăeşti, Lenocica, aşa cum doreşti! Să fii fericită! Dar ce să mai vorbesc... îşi şterse pe furiş o lacrimă, gândindu-se mâhnit că la bătrâneţe devenise sentimental şi plângăreţ, apoi îşi sărută fata pe gură. Fie şi aşa, spuse el încet. La revedere...

— Aţi şi plecat? întrebă emoţionat Tentenicov, trezit pe neaşteptate. Doar n'o să vă duceţi pe jos până în strada Podeacescaia... Să vă ducă şoferul. Vă rog să nu mă refuzaţi, am cu el socotelile mele. In ceea ce priveşte maşina, să n'aveţi nicio grijă, vă duce într'o clipită...

Afară începuse să se crape de ziuă, ferestrele erau acum albastre, iar cerul — mai luminos deasupra maidanelor. Frecându-şi mulţumit mâinile, Tentenicov spuse cu un aer important:

— Sunt mulţumit de petrecerea de astăzi. Oricum, am făcut o nuntă...

Gleb o luă pe Lena de o parte, îi prinse mâinile într'ale lui și se uită cu drag drept în ochii surorii sale.

— Ești un băiat bun, Glebușca, șopti ea, îmbrățișându-și fratele. Tu m'ai înțeles întotdeauna, de când eram mică. Știi, mi se pare că Piotr și cu mine n'o să ne mai despărțim până la moarte. Iar tu, dacă o să rămâi singur, dacă n'o să te mai însori, trebue negreșit după încheierea războiului să vii să stai cu noi...

— Deocamdată e prea devreme să facem planuri. Vom trăi și vom vedea.

— Ei, cred că a venit timpul să ne ducem și pe acasă! spuse Tentenicov după ce se întoarse șoferul. Tu, desigur, vii cu noi, Gleb!

— Firește.

Bâcov și Lena rămaseră singuri în apartamentul mare și rece. In sufragerie, aerul era îmbâcsit de fum. Trecură în odaia de alături. Bâcov întoarse întrerupătorul.

Lustrul împodobit cu ciucuri de cristal scânteiă cu mii de focuri. Pe birou era o scrisoare neterminată. Bâcov o luă de pe masă și citi cu glas tare ultima frază: „Tocmai am primit o scrisoare dela Slava, a trecut în drum pe la Erzerum și acum călătorește din nou, nu se știe încotro. O doamne, până când o să ne ducem viața pe drumurile acestea nesfârșite?"

— Ce ciudat și chiar neplăcut e să devii martorul unei vieți străine, nu-i așa? spuse Lena. Am ajuns să citim scrisorile altora...

— Astea-s ideile lui Cuzma, se strâmbă Bâcov. Ce nevoie avem de un apartament atât de mare? Ne-ar fi ajuns și o singură odaie.

— Nu-i nimic, doar n'o să stăm toată viața aici...

Lena se afla în capătul celălalt al odăii. Bâcov se apropie de ea, o luă de mână și o privi în ochi. Noua ei pieptănătură îi schimbase înfățișarea: părul blond tăiat în breton îi cădea pe frunte, acoperind cele dintâi sbârcituri subțiri, primele semne ușoare ale anilor care au trecut și nu se mai întorc. Acum nu mai aveau nevoie să se întâlnească pe furiș, să se ascundă de prietenii cei mai intimi, să se sărute pe scară, să-și strângă mâna pe stradă, să-și fixeze întâlniri la ora când nu era nimeni în odaia pe care Bâcov o ocupa cu prietenii săi. De aci înainte viața lor se va desfășura altfel.

— Lena, spuse el, strângându-i mâna. Gândește-te numai că de aci înainte vom fi mereu împreună, până la moarte...

Se apropiară de fereastră. Lumina palidă a zorilor se revărsa deasupra siluetelor masive ale clădirilor de piatră; la răscruce se zăreau copacii negri din cea mai apropiată grădiniță, iar cuibul enorm de cioară, din teiul de lângă geam, părea de departe o șapcă pusă cam într'o parte de un trecător cu chef. In lumina aceasta alburie obiectele își schimbau contururile, își pierdeau nuanțele, culorile se contopeau parcă. Bâcov simți mâna îngustă și rece a Lenei mișcându-se într'a lui.

— Vrei să aprindem focul? întrebă el.

Lena nu avu timpul să răspundă: sbârnâi soneria.

— S'o fi întors Tentenicov?

— Ar fi în stare, zâmbi Bâcov. O fi uitat să ne mai spună ceva în privința gospodăriei.

— E neobosit. Când te uiți la el, te miri de unde are atâta energie... Cred că nu s'a simțit ostenit niciodată în viața lui...

— L-am văzut eu şi în clipe grele. Are într'adevăr o putere ca a lui Ilia Muromeţ[1]. L-am văzut odată îndoind o rublă de argint — făcuse o prinsoare...

Bâcov deschise uşa. In casă intră un poştar, care îi dădu o telegramă.

— N'o fi pentru mine, ci pentru fostul locatar, care purta acelaşi nume

— N'am de unde să ştiu.

— Cu alte cuvinte, s'o desfac?

— Cum doriţi dumneavoastră.

Bâcov iscăli de primire, îl petrecu pe poştar până la uşă şi numai după aceea desfăcu telegrama. Era într'adevăr adresată chiar lui şi nu consilierului de stat Bâcov. Dar cum de izbutiseră cei dela Direcţia Aviaţiei să-i afle atât de repede adresa? De sigur, le-o fi spus-o Cuzma. Ce grijuliu a fost, s'a gândit şi la amănuntul acesta. Pe semne Grigoriev a şi avut timpul la Moscova să pună la cale plecarea detaşamentului...

— Ce s'a întâmplat? întrebă Lena.

— Nimic deosebit, răspunse Bâcov, ascunzând telegrama în buzunar.

— Te rog să nu glumeşti. Te întreb foarte serios.

— Nu-mi arde de glume.

— Şi Tentenicov unde e?

— Nici n'a venit.

Lena se supără, se duse la fereastră şi-şi lipi fruntea de geamul aburit.

— N'am vrut să te mâhnesc, spuse Bâcov cu o voce surdă. Dar dacă te interesează atât de mult, poftim, citeşte!

Ii întinse telegrama. Privirea Lenei prinse îndată ultimele cuvinte: „Ordon să vă prezentaţi de urgenţă la unitate...".

— N'a durat prea mult fericirea noastră conjugală, spuse ea.

Bâcov se apropie de ea şi îi sărută şuviţa blondă de pe ceafă.

— Dar să ştii că acum nu mai rămân la Petrograd pentru nimic în lume. Te voi urma oriunde te vei duce.

— Credeam că o să rămâi la Petrograd cu tatăl tău. De altfel o să intervin la Direcţie pe lângă şefii mei: poate că-mi vor îngădui să-mi iau soţia cu mine... Unitatea are nevoie de personal auxiliar, aşa că Tentenicov şi cu mine o să ne putem lua soţiile. Tu o să fii infirmiera noastră, iar pe Cubarina o punem să ne gătească ciorbă şi mâncare...

A doua zi, Gleb aduse un bileţel dela Rujiţchi. Bătrânul se afla bolnav în spital şi-l ruga pe Bâcov să treacă pe la el, chiar numai pentru câteva minute. Biletul era scris cu slove mari şi inegale; pesemne, mâna care le scrisese era istovită.

După două ceasuri, Bâcov se afla într'o cameră de spital înaltă şi luminoasă, aşezată lângă un pat de fier. Rujiţchi îşi ţinea mâinile slabe deasupra păturii; slăbise atât de mult, încât verigheta îi ieşea mereu din deget şi cădea pe jos; Bâcov fu nevoit să i-o ridice de două ori.

Pe măsuţa de lângă pat, alături de borcănaşe, sticluţe şi casete, se aflau cărţi şi manuscrise: Rujiţchi continua să lucreze şi la spital. Visa să ţină în faţa marinarilor dela Kronstadt — când se va însănătoşi — o conferinţă despre viitor, despre ideile lui Ţiolcovschi, despre cucerirea straturilor superioare ale oceanului aerian.

— Doar nu e un vis deşert, spuse încet, dar desluşit bătrânul. De cucerirea stratosferei depinde viitorul omenirii şi tocmai acum, când în faţa noastră s'au deschis orizonturi noi, atât de vaste, această perspectivă capătă

[1] Erou legendar din vechile „bâline" legende ruseşti. (N. T.)

o deosebită însemnătate... Din cauza atmosferii, pământul nu primeşte nici a miliarda parte din razele solare. Dacă am putea să adunăm toată bogăţia asta imensă pe care ne-o dărueşte soarele şi am deveni stăpâni ai stratosferei, omenirea ar fi neînchipuit de bogată...

Vorbea cu entuziasm despre viitor, despre cucerirea naturii, despre viaţa cea nouă, dar Bâcov simţea că bătrânul nu mai avea mult de trăit şi nu-şi putea lua ochii dela mâinile lui ca de ceară, dela ochii intraţi în orbite şi dela vinişoarele albastre de sclerotic, de pe tâmple.

Intră o infirmieră care spuse că bolnavul n'avea voie să vorbească atât de mult. Rujiţchi îi aruncă lui Bâcov o privire plină de tristeţe şi-i zise încet:

— Imi pare rău că ne despărţim... Ce să-i faci, o să ne revedem după victorie.

— O să ne revedem negreşit. O să mai vin pe la dumneata, când o să fii acasă, în cartierul Petrograd... Iar pe drum o să mă gândesc mereu la luminiţa aceea care ardea la fereastra dumitale.

Pe sală se întâlni cu un doctor şi-l întrebă de sănătatea bătrânului Medicul făcu un gest care spunea clar că nu mai era nicio nădejde.

Bâcov mergea pe străzile întunecoase ale Petrogradului, trecea pe lângă case neluminate şi, de câte ori îi apărea în cale vreo fereastră unde ardea lumina, se oprea şi se uita cu luare aminte la flacăra mică şi albăstruie, simţind cum i se încălzea inima la amintirea lunimiţei care licărise atât de prietenos pe vremuri în vechea mansardă a lui Rujiţchi din cartierul Petrograd!

Peste o lună se adunară cu toţii în vechiul apartament al familiei Pobedonoştev. La despărţire, Ivan Petrovici se înduioşă până la lacrimi şi spuse, adresându-se ginerelui său :

— Iată, se împrăştie marea noastră familie... Cine ştie dacă ne vom mai regăsi cândva laolaltă ?

Şi într'adevăr, cine putea spune dacă le va mai fi dat să se întâlnească vreodată? Comunicatele de pe front deveneau în fiecare zi tot mai îngrijorătoare, statele imperialiste porneau campania împotriva Rusiei Sovietice. Ii aştepta o luptă grea şi fiecare avea să treacă prin încercări cumplite...

CAPITOLUL IV

...Din nou pe drum...

Gleb stătea pe o ladă la fereastra deschisă, mică cât un geamlâc. Vagonul de marfă, încălzit, sbura pe şine cu sgomot şi zăngănit de fiare. Prin faţa lor treceau în goană câmpiile mlăştinoase, lacurile de lângă drum se înfiorau unduind uşor, iar pe poteci alergau grăbiţi oameni cu saci şi boccele în spate, bucuroşi de ivirea neaşteptată a trenului.

Cu câtă bucurie părăsea Gleb Petrogradul! Ultimele zile fuseseră pline de alarmă şi, de fiecare dată când era nevoit să se întoarcă acasă, în camera pustie şi rece de hotel, urca în silă scara. I se părea că palierele, răspândind miros de pisică, nu se vor mai isprăvi niciodată şi uneori i se întâmpla să rămână mult timp aşezat pe treptele înalte, doar-doar să mai amâne clipa când va fi nevoit să intre în cameră, să întoarcă comutatorul şi să revadă, la lumina slabă a becului cu cărbune, dezordinea locuinţei sale

pustii. Îi era lene să deretice prin odaie şi nu făcea decât să scuture când şi când într'un colţ, sub dulapul cu oglindă, gunoiul strâns de câteva zile.

Se plictisise de tot şi de toate: de singurătatea sa şi de plimbările prin oraşul întunecos şi tăcut. Dorea să înceapă o altă viaţă şi, mai cu seamă, să plece pe front. Discuţiile cu tatăl său mai continuau şi acum, dar de câte ori Gleb pleca cu gândul să nu se mai întoarcă niciodată în apartamentul înnăbuşitor, mirosind a naftalină, tatăl său îl ajungea pe scară, îl îmbrăţişa şi-i spunea sfios, privind îngrijorat în ochii băiatului:

— Să mai vii totuşi!

Şi nefiind în stare să uite privirea aceasta rugătoare, timidă a bătrânului, Gleb se ducea iar în strada Podeacescaia.

Ciudat: cu cât se enerva mai mult tatăl său, cu atât se simţea Gleb mai atras de lucrurile care-l supărau pe bătrân. Şi iată că acum ostaşul acesta încercat, care luase parte la două campanii, care sburase deasupra Adrianopolului în timpul războiului balcanic, care se luptase cu avioanele inamice deasupra nesfârşitelor întinderi ale câmpiilor din Galiţia şi ale pădurilor bucovinene, se simţea din nou nespus de puternic atras de viaţa grea de campanie. Noaptea visa alte lupte şi în fiecare dimineaţă aştepta cu emoţie ordinul de formare a detaşamentului şi de pornire spre Sud, împotriva armatei albe.

Se duse într'o zi la un concert şi ascultă simfonia a V-a de Ceaicovschi. Dar îşi simţi inima grea şi acordurile acestea pe care le cunoştea atât de bine i se părură acum chinuitor de îndepărtate. Din lumea senină şi armonioasă a muzicii, un glas părea să-l cheme departe, la un drum lung. Cum putea să mai retrăiască acum bucuriile din trecut şi să sufere din pricina durerilor de demult? Orice melodie se transforma pentru el pe neaşteptate într'un ritm năvalnic de marş şi bătăile tobei îl urmăreau cu o putere de neînţeles...

Ieşi din sala de concert istovit ca după o muncă grea. Pe stradă trecea un detaşament al Armatei Roşii şi acordurile cântecului răsunau puternic în amurgul care învăluise cerul de seară al Petrogradului. Gleb păşi în urma ostaşilor până la gara Nicolaevschi, fredonând încet cântecul lor; se simţea mai bine acum, în bătaia vântului rece, umed, pătrunzător...

Tentenicov îşi vizită într'o zi prietenul, se plânse de micile sale necazuri, mai ales de gelozia plină de vicleşuguri a Cubarinei, apoi se arătă îngrijorat:

— Cred că te plictiseşti singur... Te înţeleg că nu vrei să te duci în vizită la Malâi Prospect, dar cel puţin nu ne uita pe noi, pe mine şi pe Allocica... Să ştii că eşti invitatul nostru duminică seara. Se poate să stai mereu singur cuc? O să te găsească alte-alea...

Duminica viitoare Tentenicov trecu pe la Gleb să-l ia la ei acasă. Pe sala întunecoasă a hotelului îi spuse în grabă că-l poftise anume, pentrucă mai venea şi o prietenă a Cubarinei. Gleb va fi desigur mulţumit s'o cunoască.

— Ei, asta-i, Cuzma, căuta să scape Gleb, ce nevoie am s'o cunosc? Ştii doar prea bine că în ultimul timp fug de cunoştinţe noi.

— Hai, Glebuşca, nu mai discuta... Dacă nu vii acum cu mine, Alla o să se supere şi n'o să se mai împace niciodată cu tine.

Seara fu cât se poate de plicticoasă. Tentenicov tăcea. Cubarina cânta romanţe vechi, iar fata, aşezată pe canapea, îl cerceta cu luare aminte pe Gleb şi repeta, ţuguindu-şi buzele:

— Se vede numaidecât că sunteți prieteni. Extraordinar, ce uriaşi sunteți, cât Petru cel Mare!

Nu era nici ea prea mică de statură; când se sculă de pe canapea, se văzu că e aproape tot atât de uriaşă. Avea în schimb o față micuță şi slabă, nişte buze subțiri de om răutăcios, iar în urechi îi străluceau cercei enormi aurițí. Lui Gleb nu-i plăcu câtuşi de puțin.

Intâlnirea nu avu nicio urmare. Pobedonoşțev conduse fata până la ea acasă, unde îşi luă rămas bun în chip foarte rezervat. De atunci Cubarina îl puse definitiv în categoria oamenilor nesociabili.

Zilele acestea de pustiu şi singurătate se isprăviră, în sfârşit, pentru totdeauna.

Duminică, închizând uşa în urma lui, fără să dea nimănui în primire odaia — pe vremea aceea case întregi rămâneau goale — Gleb îşi luă pentru totdeauna rămas bun dela locuința aceasta de care era sătul. In ziua aceea aviatorii plecau spre Sud.

— Ce zici, o pornim? întrebă Tentenicov, îmbrățişându-l pe Gleb şi încruntându-şi sprâncenele blonde. Se pare că plecăm cu adevărat. Şi încă în ce condiții! Intocmai ca miniştrii: într'un vagon separat. Nu mai lipseşte decât bucătarul.

„Vagonul separat" era într'adevăr tras lângă peron şi, cu toate că nu era decât un vagon de marfă încălzit, murdar, obişnuit pentru vremurile acelea, îi plăcu lui Gleb căruia i se părea că plecarea aceasta punea capăt vieții sale singuratice şi neorganizate. Cu Bâcov, care era ocupat cu încărcarea în vagon a pieselor de rezervă şi a motoarelor, nu avusese timpul să schimbe nicio vorbă.

— Nu prea văd aparatele, spuse Tentenicov.

— Care aparate? se miră Bâcov.

— Avioanele.

— Ehei, frate dragă, răspunse încet Bâcov, n'am prea avut noroc. Nu i s'au dat unității decât două avioane care au plecat de ieri pe o platformă separată, sub paza sentinelelor. O să fim nevoiți să le ajungem din urmă: instalatorii ne-au făgăduit să ne aştepte la Moscova.

In sfârşit, totul fu încărcat, instalat, aşezat prin colțurile vagonului. Veni şi un soldat cu arma pe umăr, un flăcău spătos, cu fața fălcoasă, plină de pistrui, îi salută cuviincios pe aviatori şi se duse imediat după apă fiartă pentru ceai. Tentenicov se împrieteni repede cu acest flăcău, gândindu-se că o să le fie un bun tovarăş de drum.

Vagonul rămase lângă peron o zi şi o noapte, apoi încă o zi şi încă o noapte; tocmai a treia zi fu agățat de o locomotivă „străveche", care abia se mai mişca pe şine.

— Plecăm oare într'adevăr? întrebă Tentenicov, trezindu-se din cauza neaşteptatei sguduiri.

Porniră însă tocmai Joi. Se şi obişnuiseră cu noul lor adăpost, iar soldatul Serioja devenise omul cel mai iubit din tot vagonul: era în stare să facă rost de apă fiartă la orice oră din zi şi din noapte şi se împrietenise cu toți conductorii, mecanicii, ungătorii, care îl priveau ca pe o veche cunoştință.

— Cât oi fi eu aici, îi spunea Serioja Lenei, n'o s'o ducă rău gospodina noastră. Totul o să fie în bună regulă, făcut cum trebue.

„Gospodina" era pentru el Lena. Pe soția lui Tentenicov n'o plăcuse dela bun început: găsea că nu prea era serioasă; în schimb îi lăuda pe cei doi bărbați.

— Foarte bine aţi făcut că v'aţi luat nevestele, spunea el cu glas tare. Altfel cine ştie ce bucluc s'ar mai fi putut întâmpla!

— Vorbeşti serios? întrebă Cubarina, ţuguindu-şi buzele.

— Nu-mi arde de glumă, răspunse aspru Serioja.

Astfel îşi începură traiul în vagonul de marfă, care puse capăt existenţei neliniştite şi zilelor pline de aşteptare dela Petrograd. Acum nu mai era cazul să se mai frământe. Vagonul era lăsat în voia acelui element necunoscut al naturii, care pe vremea aceea purta numele de „mersul trenurilor".

Zilele care urmară fură cu totul neobişnuite, dar pline de voie bună şi mai târziu şi le amintiră cu plăcere. Intr'o bună zi, trezindu-se în zori din pricina unei sguduituri puternice, văzură că trenul se oprise în gara Liuban.

La Moscova sosiră în timpul nopţii. In calitate de comandant al unităţii de aviaţie, Bâcov se duse la ofiţerul de serviciu din gară şi după douăzeci de minute se întoarse foarte necăjit.

— Nu e rost să rămânem la Moscova. Ofiţerul de serviciu a spus că vagonul nostru urmează să fie ataşat la o garnitură care pleacă la Emsc chiar la noapte. Avem însă de recepţionat dela uzină avioanele şi motoarele. Cuzma, o să trebuiască să rămâi tu la Moscova şi să ni le aduci la unitate.

Tentenicov n'avea niciun chef să rămână la Moscova, astfel încât se strădui multă vreme să-l convingă pe Bâcov că unui om, atât de slab ca el în materie de contabilitate, nu i se poate încredinţa o răspundere aşa de mare: dacă se întâmplă să încurce ceva, să recepţioneze vreun fleac după inventar nu tocmai aşa cum trebue, va avea de răspuns în faţa superiorilor.

— Gândeşte-te şi tu, căuta el să-l convingă pe prietenul său, o să apar la fabrică în chip de comisionar, cu geamantanele mele, iar acolo, de sigur, s'or fi adunat până acum şi alţii, de pe la alte unităţi. O să mă înşele cu una cu două şi praf o să se aleagă de renumele meu.

— Măi Cuzma, lasă şiretlicurile! răspunse Bâcov. Uite, vezi, pe Gleb nu l-aş lăsa pentru nimic în lume singur. E cam moale din fire şi s'ar putea să-i bage pe gât orişice: n'ar îndrăzni să protesteze sau, poate, nici n'ar observa nimic. In schimb, tu eşti un bun gospodar, un om priceput. Adu-ţi aminte: camera noastră dela Petrograd era curată gheţărie. Cum te-ai apucat tu de treabă, totul s'a schimbat: ai făcut rost şi de lemne, şi de o sobiţă de tuci...

Tentenicov n'avea ce să mai spună, dar se încăpăţânase şi era furios pe Gleb, care nu participa deloc la aceste discuţii, ca şi cum din pricina lipsei de dibăcie a prietenului său ar fi fost pusă în joc toată soarta lui Tentenicov.

— Las' că ştiu eu, repeta el îndărătnic. Gleb al nostru e cam boieros. Tocmai de aceea sunt eu nevoit să duc tot greul... Aşa a fost şi pe vremuri când munceam la stăpân pe Volga; eram şi motociclist şi pe deasupra luam parte şi la curse. Uneori se întâmpla să mă poftească la ceai câte un negustor, şi ce crezi? Dumnealui îşi bea ceaiul din ceaşcă de porţelan cu floricele, iar mie mi-l turna într'un ciob de ulcică ca vai de lume: cică să-ţi cunoşti lungul nasului!

Căpătase obiceiul să bombănească mai mult din deprinderea de a discuta nestăpânit, pătimaş, dar în sinea lui râdea, ştiind că până la urmă va trebui să rămână la Moscova, că discuţiile acestea vor fi date uitării

cu vremea, iar cearta cu prietenii săi se va încheia ca totdeauna, printr'o împăcare.

Dar deocamdată, până ce să vină ceasul împăcării, n'avea de ce să-i cedeze lui Gleb. Tentenicov căuta să-şi înfurie prietenul cu câte o vorbă, pentru ca apoi, profitând de ocazie, să-i spună pe şleau tot ce i se adunase de mult pe suflet. Dar, ciudat lucru, Gleb nu i se împotrivea şi era neobişnuit de tăcut şi de îngândurat.

— N'am ce face, spuse Tentenicov, cu alte cuvinte mi-aţi făcut-o şi acum degeaba mai vorbim. Bine, rămân! Aşa dar, ne despărţim...

Tentenicov rămase la Moscova, deşi îi părea grozav de rău să stea singur într'o odaie murdară de hotel în timp ce trenul cu vagonul unităţii sale se îndrepta către un orăşel liniştit din zona centrală. Tentenicov visa de mult să locuiască într'un astfel de orăşel. Ştia că pe acolo, prin apropiere, trebue să fie lacuri şi bălţi unde mătasea broaştei se lasă afund în smocuri încâlcite şi putrede, iar în adâncul mâlului trăesc crapi cu capul lătăreţ. Şi câţi iepuri se află de obicei prin asemenea locuri! Cât de bine poţi vâna acolo după topirea zăpezilor, când vânătorii strigă iepurilor: păzea!

Era furios, scuipa supărat pe jos, plimbându-se prin odaie, totuşi se ducea regulat la adresele indicate de Bâcov, iar peste două zile o porni la fabrică. Căpătase toate autorizaţiile necesare dela Consiliul Comisarilor Poporului şi lungile delegaţii pe care le avea se acopereau mereu cu zeci de ştampile şi pecetii violete.

Fabrica nu lucra. Peste tot se simţea paragina. Câţiva oameni slabi, nebărbieriţi de mai multe zile, care stăteau aşezaţi lângă ghereta de control, îi înapoiară lui Tentenicov permisul de intrare fără să se uite la actele lui; îi cerură numai să nu scoată nimic din fabrică şi îi povestiră despre un hoţ care izbutise să fure din curte un şasiu de avion şi despre şobolanii care invadaseră depozitele goale.

La început, Tentenicov nu găsi administraţia. Se opri lângă o clădire joasă de bârne şi rămase câtva timp fumându-şi luleaua: aspectul părăsit al fabricii păstra o notă care-i era foarte cunoscută.

Către el venea un om mic de statură şi îndesat. Işi mişca încet bastonul şi privea în jos ca şi cum ar fi căutat în gunoiul din curte un lucru pierdut. Urechile sale mari, care se vedeau de sub şapcă, dădeau figurii acestui om o expresie de îndărătnicie şi de încordată atenţie.

Venea drept spre Tentenicov, cu bărbia lăsată în piept, ciocănind cu bastonul pe cărare ca un orb. Aviatorul voi să se dea în lături, dar omul cu bastonul ridică deodată capul şi gura i se lăţi într'un zâmbet slugarnic.

— Monsieur Rigault! strigă Tentenicov, recunoscând în cele din urmă urechile mari şi păroase ale omului cu bastonul.

— Monsieur Ai-da-da! răspunse francezul, aruncându-şi bastonul şi întinzându-i lui Tentenicov amândouă mâinile.

Il podidiră lacrimile de bucurie: ani de zile se gândise el la Monsieur Ai-da-da, întrebase de soarta lui pe toţi cei care se întorceau de pe front şi nu-i scrisese pentrucă scrisorile tot s'ar fi pierdut prin căruţele poştei militare.

Tentenicov nu putea să-l sufere pe Monsieur Rigault. Se duşmăniseră cât timp fusese el la şcoală, apoi, într'o zi îi povestise şi Bâcov — care nu l-ar putea ierta niciodată — cum fostul lor instructor de sbor venise să-l vadă în spital la Moscova şi-l făcuse să leşine, vestindu-i moartea

mecanicului Dellier. Dar astăzi, Rigault se arătă nespus de îndatoritor și nu se lăsă până nu-l convinse pe Tentenicov să vină negreșit să-l viziteze.

— Avem atâtea de vorbit, atâtea amintiri comune, spuse emoționat Rigault. O să te aștept la poartă; după ce-ți termini treburile, mergem la mine.

Tentenicov se duse la administrația fabricii unde-și arătă actele și lăsă buletinele de comandă pentru avioane. I se spuse că facturile vor fi gata a doua zi.

— Sunt liber, îi strigă Tentenicov lui Rigault care-l aștepta.

— Perfect. Imi pare foarte bine. Ar fi fost păcat să mai amânăm discuția noastră intimă...

Rigault îl luă pe Tentenicov de braț. Locuia în stradela Trubnicovschi și spunea că aviatorul n'ar mai trebui să-l părăsească până la plecarea sa din Moscova — bineînțeles, dacă mai avea de gând să plece. Dacă însă Tentenicov se mutase definitiv la Moscova, cu atât mai bine: francezul avea un apartament mare unde se plictisea singur.

Rigault vorbea acum rusește și Tentenicov se putea înțelege cu el și fără tâlmaci. Francezul vorbea corect, încet, oprindu-se uneori o clipă ca să gândească mai bine fraza, își freca satisfăcut mâinile mici după fiecare cuvânt bine găsit și se uita înduioșat de jos în sus la Tentenicov, de parcă i-ar fi cerut laude pentru istețimea și îndemânarea sa.

Apartamentul lui Rigault era mare, plin de dulapuri și canapele. Odăile erau prost întreținute, murdare, pline de praf, păienjeniș și funingine dela lămpile de gaz. Așa mic cum era, lui Rigault îi plăcea să locuiască în odăi spațioase, să mănânce la o masă mare, să doarmă într'un pat enorm de două persoane; îi vorbi îndată lui Tentenicov de această slăbiciune a sa. Aviatorul recunoscu că lui, dimpotrivă, nu-i plăceau încăperile prea mari, ci prefera odăițele cât o cabină de vapor. Conchiseră amândoi că această ciudată predilecție se explica prin statura înaltă a lui Tentenicov. Apoi, Rigault își puse un halat multicolor de Buhara și făcu foc într'o sobiță de tuci, pe care și-o fabricase singur.

— Trăesc ca un holtei, spuse el îngândurat, întinzându-și gâtul lung. Dumneata nu te-ai însurat?

— M'am însurat de curând.

— Eu trăesc despărțit de nevastă-mea de mai mulți ani. Prin 1914, în ajunul războiului, am venit la Moscova în urma unei invitații primite dela fabrică și, uite așa, am rămas aici. In curând se împlinește anul de când n'am mai primit nicio scrisoare dela ea. Am cunoscut aci o infirmieră. Era fată foarte bună și vorbăreață — Rigault făcu semnificativ cu ochiul — a stat mult timp la mine, dar într'o bună zi a fugit cu un băiețandru, cu un mucos. Da, cu un mucos! repetă el plin de mânie.

Fără să asculte cuvintele pe care le rostea încet și trist Rigault, Tentenicov îi urmărea atent mișcările mâinilor mici și păroase.

Francezul mirosi îndelung și stăruitor o bucată de carne crudă acoperită cu un fel de pieliță verzuie, îi dădu și lui Tentenicov s'o miroasă; apoi, turnând în tigaie, dintr'o sticluță păstrată cu sfințenie, un lichid gălbui și vâscos, își suflecă mânecile și zâmbi cu un aer mulțumit.

— Am ajuns un adevărat bucătar. E foarte greu acum să gătești. Carnea mi-o procur — pe bani mulți — dela un francez pe care-l cunosc. Iar uleiul — dela un doctor.

— Dela un doctor?

— In ziua de azi nu poţi face rost de ulei decât dela doctori, spuse zâmbind Rigault. N'aş fi crezut, când am venit în Rusia în 1914, că o să fiu nevoit să mănânc carne alterată prăjită în ulei de ricin. In afară de uleiul de maşină, e singurul care se mai găseşte.

In acelaşi dulap Rigault mai păstra şi o sticluţă cu coniac.

Coniacul le mai deslegă limbile.

— Unde ai de gând să te duci? întrebă francezul ciupindu-şi urechile păroase.

— Mă duc pe front, răspunse aspru Tentenicov, aducându-şi aminte de recomandările lui Bâcov şi de ultimele certuri cu prietenii săi.

— Vrei să ajungi la prietenii dumitale?

— Sigur, răspunse Tentenicov, strângându-şi pumnii. Atâtea mi s'au strâns pe suflet, că nu mai am răbdare să rămân aici!

Rigault îşi puse păhăruţul de o parte şi rosti încet, cu vădită simpatie faţă de cele spuse de aviator:

— Te înţeleg, te înţeleg chiar foarte bine...

— In spatele frontului, departe de acţiunea adevărată, te plictiseşti de moarte, urmă Tentenicov înflăcărat de propria sa elocinţă. Pe front e cu totul altfel! Părerea mea e că odată ce ai început să sbori, trebue să continui mereu, până ce te prăbuşeşti.

— Asta-i şi părerea mea! exclamă încântat Rigault. Sunt absolut de acord cu dumneata.

— Aici n'ai ce face. Pentru un vechi combatant e chiar păcat să rămână în spatele frontului în timp de război. In Sudul ţării s'a făcut o harababură de n'o mai descurcă nimeni nici în doi ani.

— In doi ani? spuse Rigault, căzând pe gânduri. Cred că greşeşti. In mai puţin de două luni o să se rezolve totul. Sunt bine informat.

Pe scară se auziră paşi, apoi cineva bătu la uşă. Rigault ascultă atent, îşi legă cravata, dar nu se duse să deschidă uşa, ci îngăimă doar cu o voce obosită:

— Frământate timpuri... Nici nu te lasă să mănânci liniştit, mereu sună la scară, ba unul, ba altul: fie dela comitetul sărăcimii din casă, fie dela miliţie. Dar eu nu mă duc să le deschid. Ar fi trebuit să angajez un portar special pentru aşa ceva.

Tentenicov începu să-şi povestească aventurile dela Petrograd, dar în odaie răsună din nou sbârnâitul prelung al soneriei care-i făcu pe amândoi să tresară.

— Parcă-i o cântăreaţă proastă, oftă Tentenicov. Crede-mă, n'aş putea îndura o sonerie ca asta: tremură şi geamurile de atâta sbârnâială!

După o scurtă pauză, soneria porni din nou să sune. De data aceasta Rigault nu mai putut răbda, se repezi în vestibul şi întrebă supărat cine-l caută şi pentru ce anume.

Tentenicov nu urmări discuţia lui Rigault cu vizitatorul neaşteptat. Zări numai prin crăpătura uşii întredeschise o faţă buhăită, cu o bărbuţă rară ce părea pe jumătate jumulită, apoi un om adus din spate, care, după ce-i întinse mâna lui Rigault cu un gest nepăsător, trecu prin sală în odaia de alături.

Francezul se întoarse zâmbind cam încurcat şi reluă îndată conversaţia întreruptă:

— Totul se va sfârşi mai repede decât crezi, spuse el rânjind. Sunt sigur că în două luni te întorci iar la Moscova.

„Drept cine m'o fi luând ăsta? se gândi Tentenicov, uimit de tonul atât de sigur al lui Rigault. Drept un gardist alb care vrea s'o şteargă din Moscova?".

Rigault se uita la Tentenicov cu ochii lui reci şi liniştiţi şi căuta să-i dovedească pe larg că faimosul suflet rus despre care se pomenise atât de des în ziarele franceze de dinainte de război, era într'adevăr nespus de complicat. Vorbi îndelung despre literatura rusă, despre eroii săi enigmatici, despre frământările lor sufleteşti, de neînţeles pentru cei de alt neam, şi despre faptele lor ciudate care nu-şi găseau nicio justificare în logica obişnuită; drept pildă îi cită pe aviatorii ruşi care fuseseră în Franţa.

— Până ce n'au venit ruşii, am fost pe deplin liniştit. Totul era prevăzut dinainte. Printre elevii mei se găseau şi oameni curajoşi, şi fricoşi, şi mediocri. Unii se instalau în carlingă tot atât de liniştiţi ca şi cum s'ar fi aşezat pe un scaun într'o cafenea pariziană. Dar surprize ca acelea pe care ni le pregăteaţi dumnevoastră, ruşii, nu mai avusesem niciodată...

Tăcu un timp, apoi adăugă cu o mustrare în glas, fără a-şi lua ochii dela Tentenicov.

— Parcă aş putea să uit vreodată cum ţi-ai început cariera de aviator, Monsieur Ai-da-da? Până la dumneata nu se mai pomenise aşa ceva: să te urci pentru prima oară în avion şi să şi sbori... Erai de o îndrăzneală nebună, şi nu numai dumneata, ci şi mai toţi prietenii dumitale... Imi vine acum mai uşor să înţeleg ce se petrece în ţara asta, pentrucă lucrez cu voi de atâţia ani...

„Unde o fi vrând să ajungă?" se străduia să priceapă Tentenicov. Incepuse să creadă că peste câteva clipe Rigault îi va propune să facă ceva cu totul extraordinar, vreo nebunie neaşteptată: să fugă, să zicem, cu un avion în Franţa, sau să se angajeze într'o unitate a gardiştilor albi, sau să întreprindă un nou gen de specuă, de pildă, să revândă benzina vreunui garaj mare din Moscova.

— Deocamdată procedezi cum trebue, continuă Rigault. Refugiază-te în Sud, dispari, căci aici n'ai ce face! Moscova se goleşte pe zi ce trece şi viaţa devine tot mai plictisitoare, spuse el sfătos, scoţându-şi cravata şi descheindu-se la guler ca şi cum s'ar fi înnăbuşit din pricina unei crize de astm. Vorbea cu un glas răguşit, foarte neplăcut, gâfâind şi ridicându-şi capul cu băgare de seamă, parcă ar fi vrut să tragă mai mult aer în plămâni.

Tentenicov căzu pe gânduri. Pentru prima oară în anii din urmă, era pus în situaţia de a lua singur o hotărîre importantă. Se obişnuise de mult, ca, în clipele hotărîtoare ale vieţii, să se sfătuiască cu prietenii săi. Discuta cu ei şi lucruri de mai mică importanţă, striga enervat, cât îl ţinea gura, din cauza unor fleacuri, dar în problemele esenţiale avea o încredere nemărginită în Bâcov şi-l asculta fără şovăire. Bâcov ar fi ştiut de sigur să-i răspundă cum se cuvine lui Rigault; cât despre Tentenicov nu prea avea încredere în propria sa elocinţă; de aceea, lăsându-şi la o parte păhăruţul cu coniac, se mărgini să tragă în tăcere din lulea.

— Franţa a făcut mult pentru Rusia, urmă francezul, dar Rusia a părăsit-o într'un moment critic...

Se sufoca de enervare şi-i venea greu să formuleze fraze mai lungi în ruseşte: când şi când, în vorbirea lui mai răsărea şi câte un cuvânt franţuzesc. Rostea acum cu greutate vorbele ruseşti, stâlcind accentele în felul obişnuit al francezilor, ca şi cum în câteva ceasuri ar fi uitat limba rusă.

— Nu înţelegi oare marea însemnătate a civilizaţiei apusene pentru Rusia? V'aţi lăsat acum din nou pradă puterilor distrugătoare ale spiritului vostru... Esenţialul e că, oricum, nimic nu se va schimba, viaţa va rămâne aceeaşi cum a fost întotdeauna. Cum de nu înţelegi că bolşevicii nu vor putea rămâne mult timp la putere? In curând răscoalele vor izbucni una după alta, trupele engleze, americane, franceze vor debarca pe teritoriul rusesc şi se vor îndrepta din toate părţile spre acelaşi ţel suprem — spre Moscova...

— Cu alte cuvinte, drept recunoştinţă pentru sângele pe care l-am vărsat în război, pregătiţi o campanie împotriva noastră? se înfurie Tentenicov. Se ridică de pe scaun cât era de mare şi-l ameninţă pe Rigault cu pumnii. Halal aliaţi, n'am ce zice! Trădătorilor... Mare bucurie ne-aţi făcut, într'adevăr! Trupele aşa numiţilor aliaţi vor porni împotriva noastră, vor înainta asupra Moscovei... Dar crezi oare că poporul nostru va dormi în timp ce voi vă veţi debarca trupele? Ei bine, nu! Poporul se va scula ca un singur om şi va face scut Moscovei cu pieptul său. Şi-atunci n'o să vă fie moale! O s'o cam păţiţi! Credeţi că bolşevicii nu vor rămâne la putere? Vă înşelaţi! Urîţi Puterea Sovietică şi de aceea nu sunteţi în stare să priviţi lucrurile în adevărata lor lumină. Dar orice muncitor din Rusia vă va spune că e gata, dacă e nevoie, să-şi dea şi viaţa pentru această putere. Vă învestiţi banii într'o afacere proastă, într'o intervenţie împotriva bolşevicilor. Mai bine aţi face să vă scoateţi de'a început şepcile din cap şi să vă închinaţi înaintea noastră până la pământ!

Schimonosit de frică, Monsieur Rigault îşi ridica mâinile slabe, vrând parcă să se apere de o lovitură neaşteptată din partea aviatorului. Cu cât vorbea mai mult, cu atât Tentenicov se înfuria mai tare, înţelegând că francezul îl luase la început drept unul care voia să fugă la gardiştii albi. Puse mâna pe scaunul pe care şezuse la începutul convorbirii lor şi-l trânti cu toată puterea de pământ. Monsieur Rigault se uita cu spaimă la ţăndările scaunului, iar Tentenicov, apropiindu-se de instructor, îi spuse mânios:

— Şi tu, viperă, ai îndrăznit să mă iei drept un gardist alb? Pe mine, pe aviatorul rus Tentenicov, pe Cuzma Tentenicov, al cărui nume îl cunoaşte orice sportiv, orice amator de aviaţie din Rusia?! Pe mine, care din copilărie n'am avut parte decât de necazuri şi de nevoi? Numai că acum ne-a venit şi nouă timpul. In războiul celălalt am fost târâţi împotriva voinţei noastre, dar acum, fiecare ia singur arma în mână. Boierii noştri vă linguşeau pe vremuri şi se ruşinau să vorbească între ei ruseşte; vorbeau numai franţuzeşte şi englezeşte ca să nu-i înţeleagă slugile. Dar noi le-am priceput vorba... am priceput-o şi fără tâlmaci... Poporul s'a ridicat la luptă. In omul rus zace o putere minunată. O s'o simţiţi voi în curând pe spinarea voastră şi o să vă pară rău că aţi pornit intervenţia. Chiar soldaţii voştri o să înceapă să se răscoale împotriva voastră...

Cineva sună din nou de trei ori la scară. Rigault se sculă cu prudenţă de pe scaun, aruncând priviri speriate aviatorului, se strecură pe lângă el mai pe departe şi deschise uşa dela intrare, bodogănind pe sub mustaţă. Introduse încă un vizitator în odaia în care se afla omul cu barba jumulită.

Tentenicov crezuse întotdeauna că avea prea puţine cunoştinţe în domeniul politicii şi, citind ziarele, cerea mereu lămuriri lui Bâcov şi Gleb. Dar astăzi căpătase deodată încredere în sine. La naiba, grozav îl pusese la punct pe gardistul acesta alb, de origină franceză!

Intorcându-se în odaie, Rigault nu-şi mai reluă locul, ci rămase într'un

colţ cu mâinile la spate, căscând cât îl ţinea gura. Nu mai avea decât o singură dorinţă: să termine cât mai repede discuţia şi să înceteze cearta.

— De altfel, ce să mai stric orzul pe gâşte, spuse supărat Tentenicov, încheindu-şi haina de piele la toţi nasturii şi uitându-se cu ură la Rigault. Imi pare rău că te-am întâlnit...

Plecă fără să-şi ia rămas bun dela Monsieur Rigault. Intorcându-se pe jos la hotel, chibzui îndelung atitudinea ce trebuia luată după discuţia cu fostul său instructor de sbor. Atât Rigault, cât şi oamenii pe care-i introducea în apartament în urma unui semn convenţional, i se păreau cât se poate de suspecţi: nu-i plăceau nici vorbele francezului, pline de ură şi de răutate împotriva Rusiei şi a tot ce era sovietic...

Fabrica la care lucra Rigault era naţionalizată ca şi aceea a lui Hobotov, dar înainte vreme avusese stăpâni străini; Rigault dorea, fireşte, întoarcerea vechei stăpâniri... Dar cine-l rugase să rămână la fabrică? Dacă nu-i plăcea, n'avea decât să plece înapoi la Paris.

Trebuia negreşit să stea de vorbă cu comisarul dela fabrică, să-l prevină asupra lui Rigault. După ce luă această hotărîre, Tentenicov se linişti şi se plimbă mult timp pe diferite străduţe între Arbat şi Precistenca. Se însera. Ferestrele caselor păreau albastre; ici şi colo, din subsoluri străbăteau fâşii înguste de lumină, dela lămpile cu gaz şi lumânările de seu. Pe stradă se vedeau puţini trecători, pe la colţuri erau afişate ultimele numere ale ziarelor; Tentenicov citi coloanele gazetelor dela titlu şi până la iscălitura redactorului. Fiecare rând chema la luptă, vorbea despre duşmanii care ameninţau existenţa tânărului Stat Sovietic şi Tentenicov se gândea cu şi mai multă ură la Monsieur Rigault. Numai de ar putea să capete mai repede avioanele şi să pornească spre Emsc, unde să se ridice fără zăbavă în văzduh. Şi vai de gardiştii albi pe care s'ar întâmpla să-i întâlnească în cale acolo, în împărăţia norilor!

După ce se întunecă de-a-binelea, Tentenicov hotărî să se întoarcă la hotel ca să se culce, iar a doua zi de dimineaţă să se ducă mai întâi la fabrică, apoi să treacă pe la tatăl lui Bâcov.

Işi puse planul în aplicare: dormi bine, se odihni şi dis-de-dimineaţă porni spre fabrică.

Comisarul fabricii, un om voinic, mic de statură, cu părul cărunt, se certă multă vreme cu aviatorul, jurând că nu mai avea niciun avion disponibil; îl duse chiar într'un hangar spaţios din fundul curţii. Tentenicov văzu aici un adevărat cimitir: carcase de motoare, schelete de maşini, cioturi de aripi... Recunoştea aparatele pe care le pilotase cu ani în urmă. Te îngrozeai uitându-te la grămada aceea de „Farman"-uri, „Blériot"-uri, şi „Wright"-uri din primele serii de producţie... Tentenicov îşi zise în sine că acum nu s'ar mai fi încumetat să se ridice în văzduh pe un astfel de „Farman" vechi. Şi când te gândeşti că înainte... Dar ce să mai vorbim! Işi petrecuse tinereţea pilotând asemenea sicrie sburătoare, făcute parcă anume ca să-ţi frângi gâtul...

Comisarul mărturisi că nu era aviator şi cunoştinţele sale în materie de avioane erau destul de reduse. Furat de amintiri, Tentenicov se apucă să istorisească. Vorbea mai ales despre anii în care făcuse turneuri prin Rusia; povestirile sale îl încântară pe comisar.

— Ia te uită! spuse el. Şi eu care credeam că majoritatea aviatorilor provine din cadrele ofiţerimii ţariste. Ei bine, odată ce eşti fecior de ţăran şi pe deasupra un adevărat aviator roşu, o să am eu grijă de dumneata.

Il conduse pe Tentenicov într'un alt corp de clădire, unde se aflau câteva avioane noi-nouţe.

— Ei, aşa mai zic şi eu, răsuflă uşurat Tentenicov.

— Vino poimâine şi o să-ţi dau două aparate din astea, spuse comisarul.

— Nu pot să aştept nici până mâine. Să vorbim serios. Dacă într'adevăr îi preţueşti pe aviatorii ieşiţi din rândurile poporului, apoi să nu mă mai ţii în loc şi să-mi faci formele chiar astăzi...

— Ce importanţă are încă o zi?

— Nu-i vorba de asta! Dar eu ştiu una şi bună: nu-mi place să las treaba de azi pe mâine... Te rog fii bun şi dă-ne o mână de ajutor; unitatea noastră o să-ţi trimită o telegramă de mulţumire.

Comisarul dădu din umeri, dar nu-l mai contrazise pe Tentenicov. Aviatorul reuşise să obţină ceea ce voise şi nu-l mai slăbi pe comisar tot restul zilei, până ce nu i se făcură toate formele. Mai mult decât atât, reuşi să expedieze unul din avioane la gară, unde îl aştepta o platformă. Comisarul îi făgădui să trimită al doilea avion în ziua următoare: deocamdată nu avea mijloace de transport disponibile. După ce se încredinţă că lucrătorii plecaseră la gară pentru a încărca avionul în bune condiţii, Tentenicov îi mulţumi călduros comisarului, care îi spuse mişcat:

— Eşti tare inimos, tovarăşe aviator. Fără să vrea, omul se simte atras către dumneata. Ştii să obţii ceea ce vrei. Imi plac asemenea oameni. Poate că o să ne mai întâlnim în viaţă...

— Fără doar şi poate. Dar să nu uit, tovarăşe comisar, ce face aici la dumneavoastră Monsieur Rigault, mai lucrează?

Comisarul începu să dea din mâini desnădăjduit.

— Ce să lucreze! Se plimbă prin ateliere cu bastonul în mână şi se jură în fiecare dimineaţă că nu mai rămâne nicio zi la fabrică: aşteaptă numai să-şi pună actele la punct şi se întoarce acasă la Paris. Este un agent al foştilor proprietari ai fabricii şi m'am hotărît să-l dau pur şi simplu afară.

— Ar trebui s'o faci cât mai de grabă...

Tentenicov îi povesti despre conversaţia avută cu Monsieur Rigault, despre vizitatorii suspecţi care veneau la acesta acasă, despre ameninţările directe rostite de francez la adresa Statului Sovietic, despre cearta lor de ieri.

După ce-l ascultă pe Tentenicov, comisarul spuse:

— Iţi mulţumesc foarte mult, tovarăşe! O să mă ocup chiar eu de individul acesta. Iar pe dumneata te aştept mâine ca să expediem şi cel de-al doilea aparat la gară.

Luându-şi rămas bun dela comisar, Tentenicov porni să-l caute pe tatăl lui Bâcov.

Bătrânului îi păru nespus de bine văzându-l, şi de bucurie, îi propuse să meargă împreună la baie. Ce-i drept, era cam greu să te învârteşti de-o baie, dar avea el un băieş cunoscut, care o să-i lase să intre pe scara de serviciu fără să mai stea la rând, şi astfel Tentenicov o să-şi poată spăla noroiul de pe drum înainte de a porni din nou în călătorie.

— Iarăşi au apărut păduchii, oftă bătrânul, umblă dela om la om şi nu-i chip să-i stârpeşti. Eu, de bunăseamă, cunosc un leac, numai că nu ştiu dacă ajută oricui. Stau şi mă gândesc: cred că mi-ar ajuta. Trebue să prinzi de găitanul de care-i atârnată crucea dela botez o punguţă cu nişte izmă. Tare nu le place păduchilor mirosul de izmă!

— Ehei, oftă Tentenicov, cred că de vreo douăzeci de ani nu mai port cruce la gât...

— Pot să-ţi fac rost de un găitan bun, trainic, se oferi bătrânul îndatoritor. Să încerci şi dumneata leacul! Ce zici, mergem la baie?

Tentenicov se învoi, şi bătrânul, cotrobăind în cutia sa preferată, găsi numaidecât un şnurulet subţire, împletit. Legă de el săculeţul cu izmă şi, clipind şiret din ochi, îi oferi acest dar lui Tentenicov, care se scărpina de zor.

— Să ştii că nu ajută împotriva păduchilor de cap, îl preveni vorbăreţul bătrân.

Vania cam râdea de el, dar bătrânul nu se supăra; nici prin gând nu-i trecea că băiatul ar putea să nu creadă în explicaţiile lui încurcate. Flăcăul era pornit pe râs pentrucă era prea tânăr; apoi râsul ajută să-ţi crească oasele şi îţi întăreşte gâtlejul. Las' să râdă: copiii plângăreţi au totdeauna câte o meteahnă ascunsă în oase...

Vania rămase acasă să pregătească ceaiul, iar bătrânul îl duse pe Tentenicov la baia de pe Maroseica. Intr'adevăr, băieşul îl cunoştea bine pe bătrân şi se bucură văzându-l.

La baie era mare zăpuşeală şi fum: detaşamentul de soldaţi pentru care se făcuse foc plecase pe neaşteptate, dela vestiar direct pe front, şi pe săliţa dela intrare nu mai era nimeni acum în afară de băieş.

— Chiar că aţi avut noroc, spuse acesta cu un aer confidenţial, frecându-şi mâinile ude de pantalonii rupţi, făcuţi din pânză vărgată de saltea. Facem rar foc la baie; credeţi-mă că uneori stau oamenii câte o jumătate de zi, aşteptându-şi rândul... Doriţi şi la aburi? întrebă el, apropiindu-se de Tentenicov.

— Ador aburii, răspunse aviatorul scărpinându-se pe piept.

— Astăzi o să fiţi mulţumiţi: e o baie caldă... pe cinste.

Dădea mereu aburi, din ce în ce mai mult, astfel încât pe treapta cea mai de sus se făcuse cald de-a-binelea. Bătrânul gemea şi pufnea mereu.

— Freacă-mă puţin pe spate, se rugă el de Tentenicov, întinzându-i o perie rotundă şi aspră.

— Cu peria asta? se miră Tentenicov. O fi ea bună de ţesălat cai, dar o piele de om n'o poate răbda...

— Rabd eu, rabd, spuse repede bătrânul. Mi-e pielea tăbăcită...

Işi propti mâinile pe bancă, aşteptând răbdător, în timp ce Tentenicov săpunea peria.

— Nu te doare? întrebă Tentenicov, trecând peria pe spinarea lui osoasă.

— Eu nu-s mofturos, nu umblu cu fasoane, răspunse grav acesta. Tentenicov îl frecă pe omoplaţi cu o mişcare de parcă ar fi trebuit să ia toată pielea de pe spinarea aceasta îndărătnică.

— Fii-meu zicea că eşti voinic nevoie mare, îl întărîtă bătrânul, dar după câte văd, pe lângă băieşii noştri dela Maroseica şi dela baia lui Sandunov nu faci două parale: n'ai nicio putere în mâini.

Pe Tentenicov îl înfuria orice îndoială în privinţa forţei sale. Aruncă peria şi spuse furios:

— Atunci freacă-te singur pe spate, eu unul nu-ţi mai ajut.

Se supără şi bătrânul şi tăcu un timp, deşi îi venea tare greu să-şi ţină gura fie şi cinci minute. Făceau amândoi multă gălăgie, stropind toate treptele cu clăbuc şi oftau doar când se înnăbuşeau prea tare.

Pe sălița din fața băii se auziră voci, uși trântite, zănganiră zăvoare și geamuri; bătrânul se uită la Tentenicov cu coada ochiului, vârîndu-și capul între umerii înguști.

— Mare gălăgie fac, spuse el tărăgănat.

— Chiar că fac gălăgie, răspunse voinicul de pe Volga, frecându-și umerii puternici cu buretele. Și de ce n'ar face? Rusului nu-i place să se îmbăieze pe tăcute.

Bătrânul rămase pe loc, fără să se miște: era ceva ciudat, neobișnuit în atmosfera băii, ceva care-l neliniștea.

— Ce-ar fi să te uiți?... se rugă el din nou de Tentenicov, trăgându-se în colțul cel mai îndepărtat al treptei.

— De-o fi să vină cineva, vine și fără să mă uit eu, spuse Tentenicov.

Dar de astă dată bătrânul Bâcov nu mai era pornit pe glume: veșnic în așteptarea vreunui eveniment extraordinar, misterios, acest făuritor de născociri se aștepta să se petreacă și acum ceva neobișnuit.

— Cine știe? spuse el vag și tărăgănat.

Ușa se deschise scârțâind, un șuvoi de aer rece năvăli în baie și o voce joasă și răgușită rosti rar:

— Nu vă mișcați, că tragem!

Bătrânul își pierdu capul și se uită la Tentenicov, căutând parcă ajutor și apărare. Dar Tentenicov își săpunise tocmai capul; clăbucii atârnau în ciucuri de pe obraz și nu avea chef de vorbă:

— Cine-i ăla care face pe nebunul? întrebă el supărat, făcând un pas spre ușă fără a deschide ochii.

— Stai pe loc, repetă liniștit același glas răgușit.

Tentenicov mergea cu ochii închiși, în direcția glasului.

— De altfel, fă cum vrei, spuse din nou necunoscutul și ieși afară din baie.

Aviatorul se repezi sub duș, își limpezi fața și, deschizând ochii, aruncă o privire în jur. In afară de el și de bătrân, nu mai era nimeni în încăpere. Săpunul îi ustura ochii, astfel încât îi închise din nou și oftă sgomotos.

— Ei, ce zici de asta? întrebă el, apropiindu-se de bătrân.

— Nu mai înțeleg nimic. A venit careva să ne sperie, dar pentru ce a făcut-o, n'a spus...

— Dar nici nu știi cine a fost?

— La ce bun? N'am băgat de seamă...

— Ce mai gură-cască...

Bătrânul tăcu jignit, frecându-și pieptul cu pumnii păroși.

— Ce mai mutră, continuă supărat Tentenicov, apropiindu-se de el. Cine ar putea crede, văzându-te, că Petca Bâcov ți-i fecior?

Bătrânul clătină din cap.

— Afurisită fire ai și dumneata, Cuzma Vasilievici, spuse el, începând deodată să-l ia pe aviator cu „dumneata". E un chin să facă omul baie cu dumneata.

Tentenicov era în stare să treacă ușor dela mânie la voie bună. Se însenină deodată și spuse zâmbind:

— Ei bravo, te-ai bosumflat. Ia spune drept: cu ce te-am supărat?

— Bine, hai să ne împăcăm, zise bătrânul, liniștindu-se. Spune-mi mai bine cine a fost adineaori pe aici?

Ieșiră pe săliță. Nici acolo nu era nimeni: băieșul lăsase un bilețel prin care îi înștiința că se dusese la cazane.

— Ce bazaconie, îngăimă bătrânul. Nici n'o să putem afla cine ne-a amenințat că trage.

Se îmbrăcară în tăcere. Bătrânul scuipa din când în când pe jos, pufnea pe nas și nu se uita deloc pe fereastră.

— Ce-ți lipsește? întrebă aviatorul.

— E rău fără cvas.

— Iți fac eu rost de niște spirt.

— Spui drept?

— Poți să fii sigur.

— Pot să și cumpăr, spuse bătrânul cu emfază. Că bani... Iși vârî mâna în buzunarul hainei și rămase încremenit pe loc.

— Iar ți s'au înnecat corăbiile? întrebă Tentenicov.

— Mi s'au furat banii! strigă bătrânul cât îl ținea gura.

— Mie nu mi-au luat niciun ban.

Nu izbutiră să afle cine fusese vizitatorul misterios care îi amenințase cu arma. Părea foarte ciudat faptul că numai bătrânului i se furase banii, iar de portofelul lui Tentenicov nu se atinsese nimeni.

— Nu mai înțeleg nimic, curată nebunie, bodogănea bătrânul, care-și pierduse cheful obișnuit de vorbă. Ajunseră astfel în tăcere, fără să fi rostit o vorbă, până în strada Iachimanca.

Relațiile lor erau dintre cele mai ciudate. Vorbeau totdeauna bine unul de altul și-și trimiteau salutări în scrisori; dar de câte ori se întâlneau, trebuiau negreșit să se certe.

— O să te rog ceva, Cuzma Vasilievici, rosti deodată bătrânul, să nu-i spui lui Petruha...

— Bine, n'o să-i spun nimic.

Tentenicov nu rămase prea mult și se sculă să plece.

— Ai și plecat?

— Precum vezi. O să te așteptăm împreună cu Vaniușca la Emsc, cu toate că și așa ne-am dus acolo cu cățel și purcel.

— Pe cine ați mai luat cu voi?

— Nevestele noastre.

— Nevestele? Păi, care din voi s'a însurat?

— Fii-tu.

Bătrânul lăcrămă, își șterse ochii cu mâneca și suspină.

— Și a luat o fată bună?

— Foarte bună.

— N'ai cumva vreo poză de-a ei?

— N'am luat.

— Tare rău îmi pare. Și cum e la față? N'o fi ciupită de vărsat?

— Ciupită de vărsat! îl îngână Tentenicov. I-auzi vorbă! E frumoasă ca o cadră, iar tu întrebi dacă-i ciupită de vărsat!

Dis-de-dimineață, Tentenicov porni spre fabrică. Apropiindu-se, zări un fum care se târa încet, dincolo de gard, auzi fluierături stridente și văzu o pompă de incendiu trasă de cai.

— Ce-i pe-aici? Foc? îl întrebă el pe vatman.

Drept răspuns, acesta făcu doar un gest de nedumerire. Tentenicov sări din tramvai din mers și alergă spre ghereta dela intrare. Portarul de serviciu nu era acolo. Aviatorul se repezi mai departe și zări îndată pe comisarul pe care-l cunoscuse de curând și care-i arătase în ajun cimitirul de aparate vechi și depozitul de avioane noi.

— Ce flacără, ce flacără grozavă! repeta comisarul.

Pe locul unde cu puţin mai înainte se înălţau clădirile fabricii, se vedea o vâlvătaie galbenă, lăţoasă. Lui Tentenicov tot nu-i venea să creadă că din materialele aflate în depozit nu mai exista nimic. „Cum o să plec acum fără al doilea avion?" îi trecu îndată prin gând.

Recunoscându-l pe aviator, comisarul se apropie de el şi-i vorbi de catastrofa aceasta neaşteptată.

— Sunt sigur că focul a fost pus, spuse el. Şi ştii ceva: Rigault a dispărut. După discuţia noastră de ieri, am trimis îndată pe cineva la el. Pierise însă fără urmă: se vede că şi-o fi dat seama că o să-l dai de gol...

— Poate că focul a fost pus chiar de el! rosti furios aviatorul. Păcat că nu m'am dus şi eu cu oamenii dumneavoastră: poate că l-aş fi întâlnit pe stradă. Il cunosc doar pe Rigault ca pe un cal breaz...

Comisarul nu mai avu timp să răspundă. Un om cu o cască de piele pe cap se apropie de Tentenicov şi începu să-i pună întrebări referitoare la francezul dispărut. Furat de povestire, Tentenicov se pierdu în explicaţii amănunţite.

— Poate că stingherim oamenii pe aici, spuse necunoscutul. N'ar fi mai bine să ne retragem ca să stăm liniştiţi de vorbă?

— Cu plăcere, răspunse Tentenicov. Mai ales că-l cunosc atât de bine.

— Chestiunea ne interesează foarte mult, zise omul cu casca de piele. Te rog să ne spui tot ce ştii despre el. Apoi adăugă încet: iată legitimaţia mea. Sunt comisar al Comisiei Extraordinare. Vino cu mine! Maşina ne aşteaptă după colţ.

Tentenicov nu se împotrivi şi îl urmă supus pe comisar până la maşină.

Discuţiile asupra lui Rigault şi lămurirea diverselor amănunte cu privire la această afacere durară trei zile. Aviatorul fu nevoit să se ducă împreună cu comisarul în fostul apartament al lui Rigault, dar francezul nu mai era de găsit acolo; în apartament nu mai rămăseseră decât linguri, cràtiţi, un polonic şi alte unelte de bucătărie. Patul de două persoane, în care Monsieur Rigault îşi odihnise trupul puţintel şi slab, strălucea, proaspăt lăcuit.

— Ia te uită, cum ne-a dus! zise clătinând din cap Tentenicov şi se apucă din nou să povestească toate amănuntele referitoare la ultima sa întâlnire cu francezul.

Aviatorul fu nevoit să rămână la pândă timp de o zi şi o noapte în apartamentul gol al francezului. Trecu prin multe emoţii, mai ales când un ofiţer dintre cei care-l vizitau înainte pe Rigault, nimerind în capcană, începu să tragă şi răni un soldat din Armata Roşie.

„Ei bine, m'am săturat de toate poveştile astea! îşi spuse enervat Tentenicov. O să trebuiască să rămân la Moscova până ce-l găsesc pe Rigault. Şi când te gândeşti că avionul aşteaptă plecarea, încărcat pe platformă"...

Pe la sfârşitul celei de a treia zi, comisarul cechist care-l reţinuse pe Tentenicov la locul incendiului, părăsi împreună cu acesta fostul apartament al lui Rigault, spunându-i deschis:

— Am cules informaţii asupra dumitale... Bineînţeles, eşti în afară de orice bănuială. Dacă vrei, poţi pleca la unitatea dumitale. Dar avem o mare rugăminte: nimeni dintre noi nu-l cunoaşte pe Rigault şi n'am găsit nicio fotografie de-a lui. In dumneata ni-i speranţa. Dacă ne-am plimba împreună câteva zile prin Moscova, poate că l-am întâlni întâmplător,

undeva pe stradă. N'o să stea doar tot timpul ascuns în noua sa locuinţă, ca un şobolan în gaura lui.

— Bine, dacă-i nevoie, sunt gata să vă ajut... Imi dau şi eu seama câte neajunsuri poate să ne facă dacă nu izbutim să punem mâna pe el. Să-mi spuneţi un singur lucru. Aveţi bănuieli serioase împotriva lui?

— Foarte serioase chiar. Suntem convinşi că el a dat foc fabricii, în urma unei înţelegeri cu foştii ei stăpâni şi cu legaţia franceză... A săvârşit o adevărată crimă...

— Vă stau la dispoziţie.

Porniră dis-de-dimineaţă să se plimbe prin oraş, mai ales pe străzile din centru, în raionul Tverscaia, podul Cuzneţchi, Petrovca, Neglinaia; dar prima zi nu se arătă prea îmbucurătoare. De câteva ori, zărind oameni mici de statură cu urechile clăpăuge, Tentenicov se repezi spre ei, ca să se retragă apoi desamăgit; pe semne, în ziua aceea Monsieur Rigault nu prea avea chef să se plimbe pe străzile din centrul Moscovei. A doua zi dimineaţa trecură pe la cafeneaua poeţilor, de pe strada Tverscaia, o încăpere scundă şi goală. Işi luau tocmai cafeaua de orz, cenuşie şi proastă la gust, când deodată Tentenicov îl zări pe Monsieur Rigault apărând în pragul uşii larg deschise, învârtindu-şi bastonul şi discutând aprins cu un bărbat cu părul tuns în chipul cel mai ciudat: însoţitorul lui Monsieur Rigault nu mai avea decât un singur smoc de păr în creştetul capului, restul fiind ras cu multă grijă.

Fără să-l observe pe oamenii care stăteau aşezaţi în colţ, Rigault se instală cu un aer important la o măsuţă.

— El e! şopti Tentenicov la urechea comisarului dela „Ceka". In aceeaşi clipă, francezul îl recunoscu pe aviator. Nu mai avu de altfel timp să spună nicio vorbă; însoţitorul lui Tentenicov îi şi porunci proprietarului localului să pună zăvorul la uşa de intrare şi-i ceru lui Rigault să se legitimeze.

...Seara, Tentenicov îşi luă rămas bun dela comisar, îşi potrivi cu grijă în portofel toate referinţele, ordinele şi certificatele pe care le adunase în decursul şederii sale la Moscova, apoi se duse direct la gară.

Işi pierdu acolo toată noaptea şi abia dimineaţa obţinu dela ofiţerul de serviciu autorizaţia de a ataşa platforma cu avionul la un tren care pleca spre Sud. Pe drum, avionul era păzit de trei ostaşi ai Armatei Roşii, iar Tentenicov se instală într'un vagon de marfă încălzit, în apropiere de platforma unde se afla aparatul.

„Nu mă mai duc nicăieri, îşi spuse el. Te pomeneşti că iar se întâmplă vreo încurcătură... In oraş nu mai am nicio treabă, aşa că nu face să mă mai necăjesc de pomană..."

Rămase în gară până în clipa când, împreună cu alţi călători, flămânzi şi gălăgioşi, reuşi să pornească la drum lung — spre Emsc. Se bucura parcă şi de greutăţile întâmpinate în cale: cu cât era mai chinuitoare călătoria, cu cât avea mai puţin loc în vagon, cu atât se simţea mai uşurat, mai liniştit. „Aşa-mi trebue, îşi zicea el supărat, aşa-mi trebue! Sunt un zăbăuc, un om fără cap: vin la unitate numai cu un singur avion..." Iar noaptea, în timp ce prin acoperişul spart al vagonului se vedeau cerul şi stelele, se gândea cum o să le explice prietenilor săi greşelile pe care le săvârşise. „O să-şi bată joc de mine, sigur că o să-şi bată joc!"

Aproape că nu mai dormea şi se gândea ceasuri întregi la ultima sa întâlnire cu Monsieur Rigault. „Cine ar fi crezut aşa ceva, îşi zicea el

amărît, ce zăpăceală, ce încurcătură, nu pot nici acum să-mi vin în fire... Tot e bine că le-am ajutat celor dela „Ceka" să-l prindă pe aventurierul acela..."

De atunci, începu să nutrească o ură şi mai înverşunată împotriva lui Monsieur Rigault şi de câte ori „i se strângea necazul în suflet" — cum obişnuia el să spună — începea să pomenească de toate supărările sale din trecut, începând cu ziua când îl întâlnise pe „profesor" pe aerodrom şi sfârşind cu aventurile extraordinare dela Moscova, cu pânda, interogatoriile şi nesfârşitele istorisiri despre francezul cel vorbăreţ. „Iată, Bâcov are întotdeauna noroc, îşi zicea el în astfel de clipe, franţuzul lui a fost o minune de om, un mecanic admirabil, un bun tovarăş... iar mie, soarta mi-a scos în cale un franţuz păcătos, cel mai nemernic dintre toţi nemernicii..."

CAPITOLUL V

Aşa dar, astfel arăta faimosul Emsc: trei trotoare de lemn, un câine de bronz la intrarea în grădina publică, vreo zece prăvălii cu ferestrele şi uşile bătute în cuie, câteva case cu mansarde, cu pereţii stropiţi în galben şi tencuiala coşcovită... Altfel îşi închipuise Tentenicov oraşul acesta vechi! Tot era bine că nu nimerise pe aici în timpul vreunui turneu de-al său, prin 1912. In tot oraşul nu exista niciun gard mai înalt; ar fi fost nevoit să ia plecarea în câmp deschis. Te pomeneşti că nici n'ar fi cumpărat nimeni bilete pentru meeting; şi de ce ar fi cumpărat când cerul se vedea şi pe gratis?

Tentenicov mergea pe străzile oraşului şi vorbea singur, iar trecătorii pe care îi întâlnea se întorceau după el şi-l petreceau cu un zâmbet: undeva, aviatorul se rezemase de un gard proaspăt vopsit şi haina de piele îi era plină de dungi violete şi grase de vopsea. Zâmbea şi Tentenicov, încredinţat că în orăşelul acesta de provincie prezenţa lui provoca senzaţie.

Nu voia nici în ruptul capului să întrebe pe unde s'o apuce; prefera să găsească singur, fără ajutorul altuia, străzile şi casele de care avea nevoie într'un oraş necunoscut, să meargă înainte la întâmplare şi să nimerească locul căutat după îndelungi rătăciri şi peregrinări. Credincios acestui vechi obicei, nu întrebă nici de data aceasta pe ce drum trebuia să se îndrepte. „Fără îndoială, s'or fi instalat undeva pe la marginea oraşului, îşi zise el. Doar n'o să amenajeze un aerodrom în piaţă!"

Colindă tot oraşul şi, în cele din urmă, ieşi pe un drum de ţară prăfuit, care urca încet la deal. Pe ambele părţi creşteau arbuşti şi tufe; mirosea a caprifoi, a ierburi amărui şi a nisip uscat, încins de soare. Sus pe deal se zăreau corturi albe. Tentenicov îşi scoase şapca şi haina de piele şi se descheie la gulerul cămăşii. Trebuia să se grăbească: platforma cu avionul era trasă pe o linie de garaj şi soldaţii care însoţiseră avionul se pregăteau să se întoarcă chiar în aceeaşi zi la Moscova. Până diseară, Nieuport-ul trebuia dus la unitate.

Dincolo de deal se întindea o câmpie netedă şi largă. Aerodromul era într'adevăr acolo, iar pe deal, în corturi şi maghernite de lemn lăsate într'o rână, locuiau aviatorii şi mecanicii.

— Hei! strigă Tentenicov, oprindu-se lângă cortul cel mai mare.
— Cine-i acolo? răspunse un glas cunoscut.
— Lume nouă dela Moscova...

— Cum, Tentenicov?

Din cort ieşiră Bâcov şi Pobedonoşţev.

— Bună ziua, băieţi. Iată, am venit. Nici nu ştiu cu ce să încep. Am avut acolo parte de atâtea...

Fu mirat de zâmbetul încurcat al lui Gleb şi-şi închipui că prietenii săi îi aflaseră păţaniile. Pesemne Bâcov trebue să fie supărat pe el. „Fie ce-o fi", se gândi Tentenicov.

— Hai, pune-mi patrafirul pe cap! spuse el, trăgându-l pe Bâcov de mânecă. Vreau să-ţi mărturisesc toate păcatele, ca unui duhovnic.

— Hai, spune.

— Nu-s om de nădejde, ci un încurcă lume, zise încet Tentenicov. La fabrică s'a produs un incendiu.

Suspină sgomotos, apoi, apropiindu-se de Bâcov, adăugă mâhnit:

— N'am adus decât un singur avion.

Tăcerea lui Bâcov îl surprinse pe Tentenicov. „De ce-o fi tăcând? Altădată cred că mi-ar fi tras o săpuneală, şi acum... ia te uită!"

— De ce taci? întrebă el, ridicându-şi de jos haina de piele. Să ştii că nu glumesc. Hai, ocărăşte-mă, o să mă simt mai bine!

— Nu ştiu nici eu cum să-ţi spun, mărturisi Bâcov, cu ce să încep...

Se duse ceva mai departe, se aşeză pe o buturugă, apoi spuse încet, răsucind o ţigară:

— Şi aici, la noi, s'a întâmplat o nenorocire.

— Ai divorţat cumva?

— Nu-i vorba de mine.

— Vreun bucluc cu avionul?

— Nu.

— Dar nevastă-mea unde-i?

— Tocmai de ea vreau să-ţi vorbesc.

La auzul acestei veşti neaşteptate, Tentenicov sări în sus.

— De ce nu mi-ai spus-o dela început?

N'avea curajul să întrebe mai mult şi porni să se plimbe încet pe cărare, cu mâinile la spate. In cele din urmă, regăsindu-şi stăpânirea de sine, întrebă din nou:

— A murit?

— Nu.

— Atunci, v'aţi certat?

— Nu, nu ne-am certat...

— Atunci, ce s'a întâmplat?

— Il mai ţii minte pe Serioja, soldatul acela care călătorea cu noi?

Tentenicov tăcea, scrâşnind furios din dinţi şi ameninţând pe cineva cu pumnul.

— Se ducea totdeauna prin gări după apă fiartă şi nu pierdea niciodată trenul. In ziua aceea s'a îmbolnăvit însă, îl scuturau frigurile. Aşa că n'avea cine să se ducă după apă fiartă. Cubarina s'a oferit să meargă ea. Bineînţeles, n'am vrut s'o lăsăm. In gara aceea erau însă nişte femei care vindeau broboade de lână. Ea ne-a zis atunci: „Vreau neapărat să-mi cumpăr o broboadă, fiindcă mi-e frig seara". Şi uite aşa, s'a dus după broboadă şi a zăbovit vreun ceas. Când s'a pus trenul nostru în mişcare, ea tot nu venise... Deodată, ce să vezi? Pe linia alăturată trecea un alt tren şi acolo, pe platforma din spate a unui vagon de marfă o vedem pe ea, în picioare. Greşise trenul, probabil. I-am făcut semn, am strigat, dar ea nici nu ne-a văzut. Şi uite aşa, a pornit-o în direcţia opusă.

— Cu alte cuvinte, n'aţi fost în stare să aveţi grijă de nevastă-mea, zise Tentenicov cu glas înnăbuşit. Nu pot decât să vă mulţumesc! Poftim actele avionului; trebue să fie adus chiar azi la unitate. Trimite câţiva oameni şi du-te şi tu cu ei. Eu mai stau să chibzuesc puţin, să văd ce-ar fi de făcut...

Işi ridică de jos echipamentul simplu, îşi vârî mâinile în buzunare şi porni peste câmp, pe lângă tufele de măcieş şi de caprifoi, spre râu. Rămase toată ziua culcat pe mal, cu mâinile sub cap şi abia către seară se întoarse în cort.

— Şi nu v'a spus nimic? întrebă el pe Bâcov, continuând conversaţia de dimineaţă.

— Nicio vorbă...

Tentenicov nu se mai putu stăpâni: pentru prima oară de când prietenii îl cunoşteau pe voinicul de pe Volga, îl văzură izbucnind în plâns.

— Sunt un om fără noroc, repeta el, ştergându-şi cu mâna lacrimile limpezi ce i se prelingeau pe obraji şi pe nas. De cât amar am avut parte! Aş fi vrut să am şi eu o familie, că mi s'a urît cu viaţa asta de holtei... dar se vede că aşa mi-a fost scris: să rămân mereu singur.

...Ne mai ştiind ce să facă, prietenii o chemară în ajutor pe Lena. Aceasta se duse la Tentenicov, îi luă în mâini faţa roşie, udă de lacrimi şi i-o sărută. Tentenicov îşi înghiţi lacrimile, îi strânse mâna, apoi vorbi îndelung cu Lena despre nenorocirea lui.

— Ei, ce se-aude? întrebă Bâcov când Lena se întoarse în cort.

— O să se culce acum, răspunse aceasta. Işi ieşise parcă din minţi şi voia să pornească în căutarea ei, dar pe urmă şi-a dat seama că n'avea niciun rost. Cubarina a plecat în direcţia opusă şi el n'avea cum să afle în ce gară a coborît.

Rămaseră mult timp fără să poată adormi, discutând şi exprimându-şi părerea de rău pentru pierderea Cubarinei. Fiecare avea impresia că e vinovat de nenorocirea care se abătuse asupra prietenului lor.

Dimineaţa, Tentenicov veni devreme în cortul lor şi-i ceru lui Bâcov să-i asculte raportul despre felul cum îşi îndeplinise misiunea.

— Nu mai fii amărît, spuse Bâcov cam încurcat. O să ne găsească ea, iese ea la liman.

— Despre asta, te rog, să nu mai pomeneşti! rosti cam sec Tentenicov. Este durerea mea personală, care nu priveşte pe nimeni altul.

Ii era ruşine de lacrimile sale din ajun şi ar fi vrut ca de aci înainte să nu-l mai plictisească nimeni cu întrebări şi vorbe cu privire la Cubarina. Cine putea şti dacă ea va fi sau nu în stare să ajungă până la Emsc? „E cam aiurită din fire, îşi zicea în gând Tentenicov, o femeie ca ea nu-i în stare să facă nimic singură. Doar şi atunci, la Petrograd, în prima zi când ne-am întâlnit, am găsit-o bolnavă şi singură într'o odaie rece şi n'o tăiase capul să-şi facă foc în sobă, deşi avea lemne puse de o parte încă din toamna trecută...".

Din ziua aceea, Tentenicov îşi petrecu tot timpul liber la gară, ieşind înaintea tuturor trenurilor, cercetând toate vagoanele de marfă, încălzite sau nu: cine ştie, poate că, într'o bună zi Cubarina va sosi pe neaşteptate într'unul din aceste vagoane.

Nu voia să vorbească despre ea cu nimeni; numai faţă de Lena putea să-şi verse focul. Cu prietenii săi nu voia să mai discute de aci înainte decât despre treburi, despre sboruri şi lupte aeriene.

Trebuia să le povestească şi despre întâmplările dela Moscova, şi Tentenicov le istorisi păţaniile sale cu o volubilitate neobişnuită, începând dela prima sa întâlnire cu fostul lor instructor de sbor şi până la incendiul dela vechea fabrică şi arestarea lui Rigault.

Lena se culcase de mult. Cei trei prieteni stăteau la masa joasă, făcută din lăzi, vorbind încet de parcă s'ar fi temut să nu-i audă cineva străin. Işi depănau domol gândurile şi se înţelegeau între ei prin aluzii, frânturi de fraze, idei numai pe jumătate exprimate, cum nu pot face decât cei ce se cunosc de foarte multă vreme. Deşi se certau şi se ocărau destul de des, vechea lor prietenie se întărea cu anii. Nici nu-şi puteau închipui, fie numai pentru o clipă, că într'o bună zi soarta îi va despărţi pentru totdeauna. In decursul atâtor ani sbuciumaţi, plini când de primejdii de moarte, când de vesele petreceri, voia bună şi trăsnăile lui Tentenicov, firea visătoare a lui Gleb şi siguranţa de sine, gravă şi concentrată a lui Bâcov ajunseseră să se îmbine în mod armonios.

— Inţelegeţi, fraţilor, în clipa când trenul s'a urnit din loc era să cad în genunchi: să nu mi se mai întâmple vreo încurcătură. Imi aduc aminte că aşa cădeam în genunchi în anii copilăriei, când ne venea fratele dela Ioan din Kronstadt[1]. „La naiba, îmi ziceam, nu-i fac nimănui rău dacă mă aşez în genunchi şi te pomeneşti că tot o ajuta la ceva".

Bâcov începu să râdă. Râse şi Tentenicov şi răceala care stăruise un timp între ei se risipi într'o clipă. Erau din nou prietenii care nu-şi ascund nimic unul altuia, sinceri până la capăt, în dragoste ca şi în ură.

— Ştii de ce s'a bucurat Rigault când m'a văzut? întrebă Tentenicov. A crezut că sunt gardist alb.

— S'ar fi putut să fie şi aşa, răspunse Bâcov. Ştii doar şi tu: printre aviatori erau fel de fel de oameni. Gândeşte-te numai la Vasiliev!

— Unde o fi acum? întrebă Gleb.

— Am auzit şi eu vorbindu-se despre el la Moscova, la una din vechile noastre cunoştinţe. Se zice că ar fi fugit în Sud, la generalul Caledin...

— Uite, ăştia sunt oamenii care se duc la gardiştii albi, spuse Gleb. De ce drumul nostru s'a definit atât de simplu, de ce n'am stat o clipă la îndoială când a fost vorba să intrăm în Gărzile Roşii?

— Pentrucă suntem cu toţii oameni care muncim, „oameni dela volan", răspunse Bâcov. Pentru cei care n'au fost îndemnaţi de un simplu capriciu să pună mâna pe manşă, n'a existat altă alegere. Am fost proletari şi în aviaţie, muncitori cinstiţi. Şi apoi, viaţa ne-a învăţat atât de multe, Nicolai Grigoriev ne-a dat atâtea îndemnuri bune, încât am putut alege dela bun început şi fără nicio şovăire calea cea dreaptă.

— Cred că acum, destinul va risipi oamenii în toate părţile, spuse grăbit Gleb. Am auzit şi anumite svonuri: unele ridicole, altele înspăimântătoare... Aviatorii au pornit în diferite direcţii, cu fel de fel de trenuri... Din unităţile noastre, de pe frontul de Sud-Vest, foarte mulţi au rămas în Bucovina şi în Moldova şi n'or fi rămas chiar fără motiv...

— Aş vrea să ştiu unde o fi acum Rossinschi? întrebă Bâcov.

— E la Moscova, răspunse Tentenicov. Am auzit că ar vrea să întreprindă un raid mare, dar nu l-am văzut, aşa că nu prea ştiu unde are de

---

[1] Ioan din Kronstadt — In viaţa sa de laic s'a numit I. I. Serghiev (1829—1911). A fost protoiereu al Catedralei Sf. Andrei din Kronstadt, cunoscut scriitor, autor a numeroase cărţi de teologie, canonizat la începutul secolului XX. (N. T.)

gând să se ducă. E foarte preţuit şi se bucură de mare stimă la Sovietul Comisarilor Poporului.

— Dar Utocichin?

— Cu Utocichin lucrurile stau cam prost, dragul meu. Am citit acum vreo şase luni, într'o revistă veche, un necrolog lui Utocichin scris de Alexandr Ivanovici Cuprin. A murit într'un spital de boli nervoase şi, înainte de moarte, s'a lăudat că o să se scoale din pat şi o să sboare mai bine ca înainte.

— Păcat de el, spuse Bâcov, era ca un voinic din poveste. Dar pe Groşicov îl mai ţii minte?

— Cum să nu? se bucură Tentenicov. Erai de faţă când m'am certat cu el. Cearta s'a iscat dintr'un fleac de nimica. L-am împins uşor de tot cu umărul. Groşicov s'a dat mai departe şi mi-a spus supărat: „N'o să stau să mă cert cu tine, roşcovanule. Dar spune drept, nu mori de ciudă că în ziua de azi au rămas pe lume numai doi oameni cu adevărat la modă: Max Linder la Paris şi eu la Petersburg?"

— Se zice că acum ar fi nu se ştie de ce la Cazan.

— Nemaipomenit! V'am spus eu că toţi s'au împrăştiat!

— Acum, hai la culcare! Mâine avem destulă treabă. Tocmai adineaori am primit o telegramă în care se anunţă sosirea unor aviatori noi şi a unui vagon cu piese de schimb şi motoare... In curând vom începe şi sborurile...

Mult timp nu izbutiră să adoarmă în noaptea aceea. Tentenicov se răsucea când pe o parte, când pe alta în culcuşul său tare, ofta şi-i spunea în şoaptă lui Gleb tot felul de vorbe goale despre tovarăşii de drum din anii trecuţi. Lui Gleb îi era somn, dar nu se putea hotărî să-i taie vorba prietenului său supărăcios şi-i răspundea anapoda.

— Ce să mai discutăm, spuse Tentenicov cu un căscat, nu ştie nimeni unde îi e scris să cadă...

Cuvintele acestea trezіră în sufletul lui Gleb o veche îngrijorare: de câte ori porneau într'o campanie nouă — şi acesta era al treilea război la care lua parte Gleb — se gândea cu emoţie la ziua când se va rupe cea dintâi verigă a lanţului care-i lega pe toţi trei laolaltă. Să fie scris oare ca unul din ei să cadă în luptă? I se părea că cel mai mult trebue să fie îngrijorat de soarta lui Tentenicov, cel mai fără de astâmpăr dintre ei, astfel încât Gleb nu se putea desbăra de necurmata grijă pentru vechiul său prieten.

In zori, aviatorii fură treziţi din somn:

— Au sosit dela gară camioanele cu piesele de schimb.

In curând apăru şi Zdobnov, noul aviator ataşat pe lângă unitatea lor. Tentenicov îşi mai aducea aminte de el din anul 1912: îşi făcuse şcoala la Cacia, lângă Sevastopol, luase parte activă la tot felul de congrese de aviaţie, scriind din când în când articole consacrate pilotajului în revista cadetă „Reci". Văzându-l pe Tentenicov, Zdobnov se bucură şi spuse:

— Ce bine-mi pare că am nimerit la unitatea voastră! Se vorbeşte despre ea şi la Moscova. Lumea aşteaptă dela voi fapte măreţe.

Zdobnov era mic de statură, puţin adus din spate, avea o chelie mare, dar părul negru de pe tâmple i se încreţea în inele. Intreaga lui înfăţişare arăta că avusese o viaţă sbuciumată. Cearcănele vinete de sub ochi erau ale unui om care nu prea izbutise să doarmă pe săturate; pe mâna dreaptă purta două inele vechi la care ţinea foarte mult.

Zdobnov îl simpatiza pe Tentenicov. Plimbându-se împreună pe seară, pe câmpul acoperit cu ciulini și buruieni, aviatorul cel nou deșurubă o plăcuță subțire de pe inelul său, și-i arătă lui Tentenicov o scobitură în care se aflau trei bobițe albe.

— E otravă, spuse el. O port cu mine încă din tinerețe, pentru ca la nevoie să-mi pot pune capăt vieții fără nicio șovăire. Dacă aș cădea, de pildă, prizonier la gardiștii albi... De fapt, sunt și eu un „fost", cum se spune astăzi: tatăl meu era director într'un minister. De bună seamă, cei albi s'ar răzbuna cu atât mai mult pe mine, aflând că mă trag din neam de boieri și totuși am trecut de partea bolșevicilor.

Tentenicov se uită mirat la el: iată într'adevăr un om cu multă voință. Ii iertă lui Zdobnov și faptul că purta o șapcă cu panglică de catifea și o cocardă cum aveau foștii ofițeri țariști.

Vorbiră despre atâtea lucruri în ziua aceea, încât a doua zi se plimbară în tăcere. Tentenicov îl prinse pe Zdobnov cu o minciună măruntă și începu să-l privească cu oarecare neîncredere. Zdobnov însă se ținea scai de Tentenicov și îl urmă chiar la gară, unde află de povestea Cubarinei. Așteptară în zadar câteva ceasuri. Din singurul tren care sosi la Emsc nu coborî pe peronul de lemn al gării niciun călător. Tentenicov se întristă și porni împreună cu însoțitorul său îndărăt spre aerodrom.

— Ce-ai de gând, Cuzma? Să te plimbi mereu până la gară și înapoi? îl întrebă în aceeași zi Bâcov, trecând pe lângă el cu motocicleta, prin hârtoapele și gropile drumului desfundat.

— Ai ceva noutăți?

— Am, și chiar importante, spuse Bâcov, oprindu-se în mijlocul câmpului și întinzându-le aviatorilor mâna în mânușă de piele.

— Ai putea să ni le spui și nouă?

— N'am timp acum.

Luară masa de seară într'o căsuță lăsată într'o rână, pe deal, unde locuiau Bâcov și Lena. Aceasta se deprinsese ușor cu toate greutățile vieții lor rătăcitoare. Iși schimbase până și înfățișarea: purta pantaloni de piele, bluză și cizme. Iși tăiase părul scurt și în silueta ei subțire era acum ceva băiețesc, ștrengăresc; semăna cu Lena din ultimii ani de școală, așa cum și-o amintea Gleb.

— Toate le face singură, spunea Bâcov necăjit, stând la masă cu gulerul cămășii răsfrânt și scriind ultimele pagini ale raportului către Consiliul Militar Revoluționar al Armatei. E grozav de încăpățânată și acum s'a îndrăgostit de munca ei: gătește tot felul de fripturi și răcituri atât de extraordinare, încât se declară a doua Elena Molohoveț.

— Cine mai e și asta? se minună Tentenicov.

— Autoarea unei vestite cărți de bucate. Un clasic al artei culinare, cum s'ar zice...

Tentenicov clătină din cap cu neîncredere ca și cum n'ar fi fost convins că a existat pe lume o asemenea femeie. Și apoi oare trebuia într'adevăr să se scrie în cărți despre astfel de lucruri? Nu era mai bine să se gătească pur și simplu. așa cum era obiceiul din bătrâni? Doar pe atunci nu se știa de cărți și totuși oamenii nu mâncau prea rău...

— Acum putem spune, fără să ne lăudăm, zise Bâcov, lipind plicul, că unitatea noastră e gata de acțiune. In timp ce tu, Cuzma, te plimbai, Gleb și cu mine am lucrat neîncetat...

Intr'adevăr, unitatea era înzestrată cu tot echipamentul pe care Bâcov îl putuse găsi prin depozitele ce mai rămăseseră în ființă la Petrograd și

prin unitățile militare din apropiere. In scurt timp, aerodromul din Emsc fusese bine amenajat; era ținut foarte curat și conducerea armatei vorbea elogios despre el. Bâcov își denumea unitatea „casa pe roți" și aștepta din zi în zi ordinul de deplasare într'un alt loc. Se svonea că la vreo șaptezeci de kilometri depărtare se dădeau lupte și unitățile Armatei Roșii se retrăgeau sub presiunea cavaleriei albilor. Dimineața le soseau ziarele publicate la Voronej și Tula — fâșii înguste de hârtie de ambalaj, cu tiparul slab, spălăcit; citind comunicatele de pe fronturi, Bâcov era din ce în ce mai sigur că se apropie momentul începerii operațiunilor militare. Unitatea lor nu era prea mare: aveau avioane puține, iar ca aviatori, în afară de Bâcov, numai trei oameni, dintre care însă, doi de toată nădejdea. Numai pe Zdobnov, Bâcov nu-l cunoștea dinainte, dar aviatorul sosit de curând la unitate avea referințe excelente dela Moscova, încât putea să aibă toată încrederea și în el.

Bâcov își adusese mecanicii din Petrograd, dela fabrica lui Ștetinin; tot de acolo își recrutase și observatorii, din rândul soldaților mai vechi care trecuseră în rândurile Armatei Roșii, iar personalul ajutător îl angajase din Emsc. Tot de aci îl luase și pe actualul șef de cancelarie al unității, un bătrân uscățiv, liniștit, extraordinar de activ, care purta ciudatul nume de Crestovozdvijenschi — Corchin. Mecanicii munceau de zor: se aflau acum într'o regiune în care mai bântuia foametea și-și petreceau toată ziua, din zori și până noaptea târziu, prin hangare.

Unitatea era pusă sub ordinele Consiliului Militar Revoluționar al Armatei. Și Bâcov află cu bucurie că unitatea se afla la dispoziția personală a lui Nicolai Grigoriev.

Intr'o seară, Grigoriev îl chemă pe Bâcov la el.

— Care-s noutățile de pe front? întrebă aviatorul, intrând în biroul membrului Consiliului Militar Revoluționar al Armatei și aruncând o privire asupra hărții enorme a Rusiei Centrale, care atârna pe perete, lipită cu grijă pe un carton.

— Avem noutăți importante, dar nu toate-s bune, răspunse încet Nicolai.

Se apropie de hartă și arătă cu degetul linia frontului.

— Partea cea mai rea este că în unele sectoare există oameni în care nu poți avea încredere: când într'un loc, când într'altul, se descoperă câte o trădare, comandanții fug lăsându-și unitățile în voia soartei. Pe alocuri, în unele orașe mai mici unde se află garnizoane de-ale noastre, se duce agitație contrarevoluționară.

— Cum stați cu aviatorii?

— Până la venirea ta, a mers foarte greu. Ne trimiseseră dela centru o unitate de aviație. M'am dus s'o văd și m'am întors foarte nemulțumit: mi s'a părut că nu sunt câtuși de puțin oameni de încredere. Am expediat o telegramă la Moscova, la Direcția Completărilor. De acolo mi s'a răspuns că sunt un alarmist și m'au amenințat că mă vor trage la răspundere. Și știi ce s'a întâmplat? N'au trecut nici zece zile și întreaga unitate, în frunte cu comandantul ei, a fugit la inamic, predându-se împreună cu cele trei avioane care fuseseră montate cu mare trudă în fabricile noastre de mâinile unor muncitori flămânzi. Printre foștii ofițeri de aviație sunt și unii care se angajează în Armata Roșie, jură să servească cu credință Puterea Sovietică, apoi, la prima ocazie, trec de partea gardiștilor albi. Trebue să fii cât se poate de vigilent în ziua de azi, când avioanele noastre sunt

numărate. Intervenţioniştii le trimit gardiştilor albi cele mai bune, cele mai moderne aparate. Suntem nevoiţi să ne batem în văzduh în condiţii inegale şi totuşi să învingem! Trimitem acum în aviaţie o completare nouă din rândurile comuniştilor şi, desigur, situaţia se va îmbunătăţi. La tine în unitate cum stau lucrurile?

— Am oameni buni pentru care sunt gata să răspund cu capul. Unul singur e nou, îl chiamă Zdobnov. Pe acesta nu-l cunosc prea bine până acum.

In cameră intră aghiotantul care aducea comunicatul. Grigoriev luă o cutiuţă cu cuie şi un ciocan şi spuse, clătinând din cap:

— Deocamdată sunt încă destul de prost înzestrat din punct de vedere tehnic. N'am steguleţe. Şi atunci bat pe hartă nişte cuişoare între care întind o sfoară şi astfel obţin linia frontului.

In urma discuţiei cu Grigoriev, Bâcov nu-l mai lăsă pe Zdobnov să sboare singur. Acesta era întotdeauna însoţit de Tentenicov, de Pobedonosţev, sau chiar de Bâcov. Zdobnov îşi dădea foarte bine seama că lumea n'avea încredere în el, dar nu se arăta niciodată jignit, executa sboruri îndrăzneţe, bombarda cu succes poziţiile trupelor albe şi doborî într'o luptă aeriană un avion inamic.

— Mă bucur de succesele dumitale, tovarăşe Zdobnov, îi spuse Bâcov după o lună de zile.

Zdobnov zâmbi, îi strânse cu putere mâna şi-i povesti despre nişte lupte din trecut. Bâcov dădu pentru prima oară dispoziţii ca Zdobnov să fie trimis singur în recunoaştere.

In dimineaţa aceea, la Emsc sosiră tatăl lui Bâcov şi Vania. Bătrânul îşi închirie la marginea oraşului o căsuţă cu livadă, grădină de zarzavat şi o „banea"[1] şi declară că nu va mai pleca de aici până la moarte.

Bâcov îşi petrecu toată ziua cu tatăl şi cu fiul său adoptiv, jucă cu ei „gorodchi", bău nişte cvas, luă masa cu ei şi se înapoie la unitate tocmai pe seară.

In apropierea hangarelor îl întâlni pe Gleb care părea îngândurat şi prost dispus.

— Ce s'a întâmplat? întrebă Bâcov.

— Adineaori am fost înştiinţaţi că Zdobnov a trecut cu avionul la gardiştii albi, răspunse Gleb.

CAPITOLUL VI

I

Seara, Nicolai îi invită pe aviatori la el „la o ceaşcă de ceai", cum suna telefonograma. Locuia într'o casă ce aparţinuse unor negustori şi unde fusese instalat Statul Major, la etajul doi, într'o cameră mare, plină de fotolii bătrâneşti cu speteze sculptate şi de măsuţe rotunde cu încrustaţii.

Intr'un colţ era aşezat patul de campanie adus de Nicolai.

Aviatorii îl găsiră dormind; auzindu-le însă paşii, se trezi şi spuse vesel, cu vocea lui de bas, fără să se scoale:

— In sfârşit! Bine că aţi venit. Tot aşteptându-vă, am aţipit şi eu puţin.

— Ceasul ne-a făcut figura, mărturisi Bâcov.

---

[1] Banea — baie de aburi. (N. T.)

— Nu-i nimic. Luaţi loc şi vorbiţi-mi despre treburile voastre. Pentru ultimele lupte o să primiţi mulţumiri oficale. Cum s'a întâmplat însă cu aviatorul cel nou care a şters-o?

— Nu mă pot dumiri deloc... La început n'am prea avut încredere în el şi când îl trimiteam în misiune îi dădeam întotdeauna ca însoţitor un om de încredere. A doborît un avion alb, a executat cu succes un bombardament, dar a fugit chiar în prima zi când l-am lăsat să sboare singur.

— De unde venea?

— Dela Moscova.

— Şi avea actele în regulă?

— Am cerut personal referinţe asupra lui dela Moscova şi am primit o confirmare telegrafică.

— Zi, aşa stau lucrurile! spuse Nicolai, punându-şi mâinile sub cap. Poate că pentru voi unele fapte sunt mai puţin limpezi ca pentru mine; în ceea ce mă priveşte, am aceeaşi senzaţie ca pe vremuri, când se întâmpla ca în organizaţia noastră să pătrundă pe neaşteptate un provocator: în asemenea cazuri îţi verifici fiecare pas şi fără să vrei îţi faci mustrări că n'ai ştiut să-l recunoşti dela început pe acest ticălos. Iată şi acum, mi se pare tot aşa, că eu sunt de vină, că nu v'am vorbit destul, nu v'am arătat telegramele confidenţiale... deşi, oricum, odată şi odată, tot ar fi trebuit să-l trimitem singur într'o misiune... Aviaţia are nevoie de cadre noi, de oameni noi, oameni de-ai noştri... Am de altfel o noutate pentru voi.

— Ce fel de noutate? întrebă Tentenicov. Iar o fi şters-o vreunul cu avionul?

— E din ce în ce mai rău: se pare că unitatea de aviaţie albă, situată la vreo şaptezeci de kilometri de aici, e comandată de vechea noastră cunoştinţă, colonelul Vasiliev.

— De când e colonel? se minună Gleb. N'a avut niciodată acest grad.

— Sistem nou. La gardiştii albi până şi praporşcicii de pe vremea războiului au devenit generali...

Aviatorii schimbară între ei o privire, aducându-şi aminte, fără voie, de zilele grele petrecute pe frontul de Sud-Vest. Ştirea nu-i surprinse însă deloc: auziseră că Vasiliev s'ar fi angajat ca şi Zdobnov, sub un nume fals, într'un detaşament de aviaţie al Armatei Roşii, iar apoi, la prima ocazie, ar fi fugit cu avionul, luând cu el aproape jumătate din cancelaria Statului Major.

— Astăzi am primit informaţii interesante dela Secţia Specială, spuse Nicolai.

— Ar fi nostim să aflăm cât mai multe despre el, zise Tentenicov. Dacă l-aş întâlni vreodată...

— Las' că ştiu ce i-ai face! îi tăie vorba Gleb. L-ai sdrobi dintr'o lovitură de pumn. Dar pentru asta ar trebui totuşi ca să-şi vâre capul sub pumnul tău.

— Nu prea cred s'o facă singur, răspunse Tentenicov, cu o strâmbătură. Asta-i nenorocirea!

— Secţia de informaţiuni ne comunică următoarele despre aventurile lui Vasiliev, povesti mai departe Nicolai. S'a dovedit a fi un om nărăvit, cu ambiţii mari. A introdus la unitatea lui o uniformă specială, un fel de vipuşcă verde la pantaloni şi le-a poruncit oamenilor săi să poarte de aci înainte denumirea de „vasilievţi“ [1]. Ba mai mult: a cerut superiorilor săi

[1] **Oameni ai lui Vasiliev. (N. T.)**

să-l facă colonel. I-au îndeplinit cererea, dar el nu s'a mulţumit cu atât. A făcut rost de o tipografie proprie. A găsit un tipograf şi a pus să-l păzească două sentinele, cu porunca să nu-l piardă din ochi, şi acum bietul bătrân tipăreşte de dimineaţa până seara manifeste aiurite de ale lui Vasiliev. Fiecare manifest cuprinde neapărat şi câteva înjurături sau cuplete corespunzătoare. Dacă vreţi, poftim, uitaţi-vă!

— Inainte vreme nu ştia să înjure atât de bine, spuse mâhnit Tentenicov după citirea manifestului.

— O fi învăţat şi el. A aflat dela fugari cine sunt aviatorii din unitatea noastră şi a stat să-şi piardă vremea ca să sgândăre vechile gâlcevi.

— O fi, pur şi simplu, nebun sau grafoman, spuse Gleb.

Nicolai îl întrerupse.

— Nu ştiu de ce boală suferă; de altfel nici nu mă interesează. Ştiu însă un singur lucru: e un om viclean şi energic. O să fie în stare să înjghebeze o unitate destul de bună din aviatorii fugiţi dela noi şi din propriile noastre avioane. Ar trebui să luăm măsuri cât mai hotărîte. Ce zici, Bâcov?

— Suntem gata.

— Aşa dar, mâine aveţi de îndeplinit două misiuni. Am şi pregătit două plicuri. Unul e pentru Pobedonoşţev, care primeşte sarcina de a executa un sbor de recunoaştere în regiunea din spre Sud-Est. Trebue făcută o recunoaştere şi deasupra aerodromului celor albi; dacă va fi cu putinţă, să se arunce şi nişte bombe. Tentenicov va avea de executat un bombardament în regiunea podului de peste râul spre care se îndreaptă unităţile cele mai înaintate ale armatei albe.

— Aş sbura şi eu! spuse Bâcov.

— Nu-i nevoie, răspunse aspru Nicolai. O să sbori când o să primeşti ordinul, iar până atunci, stai liniştit pe loc.

Cu aceasta se încheie convorbirea aviatorilor cu membrul Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei.

Seara, Bâcov şi Lena se duseră din nou în oraş după alimente pentru unitate. Zăboviră acolo până târziu şi se hotărîră să petreacă noaptea în casa bătrânului Bâcov, acesta fiind plecat la aerodrom.

Dimineaţa următoare fu senină şi luminoasă. Lângă magazie, paltinul îşi foşnea domol frunzişul care începuse să îngălbenească. Gleb şi Tentenicov sfârşeau partida de dame[1] începută în ajun. Bătrânul Bâcov stătea lângă jucători, cu mâinile încrucişate pe piept şi tuşea semnificativ ori de câte ori prindea o mişcare iscusită.

— Păcat că trebue să porniţi în sbor, altminteri v'aşi fi arătat cum se juca pe vremuri! Erau unii grozav de pricepuţi: trăgeau jos de pe tablă câte patru dame deodată — cu mâneca.

— Asta ai scos-o dintr'o carte, spuse Gleb. Din „Suflete Moarte" de Gogol, când jucau Cicicov şi Nozdrev...

— De ce fel de suflete moarte vorbeşti? Am fost chiar eu de faţă, am văzut cu ochii mei.

Surprins că Gleb câştigase partida, îi spuse lui Tentenicov ca să-l consoleze:

— Lasă că mâine o să-l baţi tu!

„Mâine"? se gândi Gleb. „Bătrânul e încredinţat deci, că sborul de azi se va sfârşi cu bine". Se mai plimbă mult prin odaie, dar nici Bâcov,

---

[1] Joc distractiv care se joacă cu figuri de şah. (N.R.)

nici Lena nu se întoarseră până la amiază. Nu puteau să zăbovească mai mult.

— Plecăm? întrebă Tentenicov.

— De sigur, răspunse Gleb şi amândoi porniră spre aerodrom.

Gleb mai citi odată ordinul şi i se păru că fiecare cuvânt i se întipăreşte pe veci în minte: aşezarea unităţilor, direcţia contra-loviturii noastre, atacul regimentelor albe, totul era arătat cu cea mai mare precizie. In acelaşi plic se afla şi o hartă a sectorului în care urma să se facă recunoaşterea.

Avionul lui Tentenicov se şi înălţase în văzduh. Câteva clipe Gleb urmări cu privirea avionul prietenului său, care se pierdea în nori, apoi, călcând uşor peste iarba culcată, se apropie de „Nieuport"-ul său.

— Astăzi vin eu cu dumneavoastră ca mecanic, spuse un bărbat scurt şi îndesat, cu manta de ostaş al Armatei Roşii, ştergându-şi cu iarbă mâinile pline de ulei.

— Dar mecanicul meu unde-i?

— S'a îmbolnăvit de dezinterie şi-a fost dus la spital.

— Nu te-am mai văzut până acum.

— Am sosit abia alaltăieri dela Moscova.

Gleb văzu în această schimbare un semn rău. De fapt, nu se deprinsese prea bine nici cu fostul său mecanic; acela era însă un muncitor bun, care ştia să se descurce în toate, deşi mâinile îi erau veşnic pline de răni, din pricina benzinei de proastă calitate care ataca până şi furtunurile de cauciuc. Cum se va purta în luptă noul mecanic?

— Ai luat bombele? întrebă Gleb.

— Am luat două.

— Dar cartuşe pentru mitraliere?

— Cinci benzi.

— Te simţi bine?

— Sunt sănătos.

— Cum te chiamă?

— Am un nume mai complicat: Elpidifor Nestorovici.

— E drept că-i cam greu să-l rosteşti pe nerăsuflate, recunoscu Gleb.

— Spuneţi-mi mai bine Iaşa.

— Iaşa? Doar nu te-au botezat Iacov.

— Nu ştiu nici eu cum s'a întâmplat. Vedeţi, maică-mea n'a fost niciodată în stare să-mi spună pe nume, cum trebue, nici mie, nici tatii; s'a tot încurcat până la moarte: tatii îi zicea Slestor Ivanovici. Ei, şi atunci, ca să nu ajungem de râsul vecinilor, tata i-a poruncit să-mi spună mie Iaşca ăl mic, iar lui — Iaşca ăl mare. Şi de atunci, aşa a rămas obiceiul la noi acasă.

— Atunci ce zici, Iaşa, zburăm?

— La ordin.

Gleb îşi scoase şapca şi ascultă vuietul motorului.

— Pornim!

...Clădirile unităţii, hangarele, magaziile, corturile mecanicilor se vedeau acum mici de tot; copacii rătăceau, împleticindu-se pe dealuri, iar păraiele sburau ca nişte săgeţi argintii spre vâlcele. Avionul lui Tentenicov nu se mai zărea nicăieri.

In vuietul motorului, avionul lui Pobedonoşţev sbura către miază-zi, legănându-se lin sub nori.

Gleb recunoştea toate ridicăturile, toate grîndurile regiunii care preceda stepa, deoarece se obişnuise cu ele în ultimele săptămâni. Spre Sud şi spre Vest porneau linii ferate pe care nu se zărea niciun tren. Drumul străbătut de armata albă în ofensivă era însemnat de podurile aruncate în aer şi de gările incendiate. Lângă un lac secat rămăseseră câteva tunuri, părăsite nu se ştie de cine. Pe deasupra pădurii rare se vedea ici şi colo câte o dâră de fum, focuri aprinse de soldaţi sau lăstărişele incendiate în timpul luptelor, care continuau să ardă mocnit.

Gleb îşi îndreptă avionul spre Sud. Intinderile care se desfăşurau treptat în faţa ochilor săi erau pustii; pe deasupra satelor pârjolite de foc şi a cătunelor devastate, plutea o negură roşiatică. Lângă treceri de nivel zăceau părăsite căruţele trenurilor regimentare, iar mai departe începeau liniile tranşeelor săpate în grabă. Cu câteva zile înainte, Gleb sburase deasupra lor şi bombardase unităţile înaintate ale gardiştilor albi. Acum nu mai era nimeni în tranşee.

„Unde or fi plecat? se gândea Gleb, cercetând contururile fortificaţiilor pe care le cunoştea din luptele recente. Să fi pus la cale vreo nouă manevră? Cred că cei dela Statul Major se vor mira aflând că n'am găsit pe nimeni aici. Cercetaşii călări raportaseră ieri despre înaintarea albilor tocmai în direcţia asta. Poate că am greşit eu direcţia? Dacă aş întâlni cel puţin vreun avion alb rătăcit: m'aş lua după el şi atunci fără nicio îndoială aş ajunge deasupra poziţiilor lor..."

Sburăm mai bine de un ceas peste un adevărat pustiu; începuse să se gândească că ar trebui să schimbe direcţia când, deodată, zări în depărtare, la orizont, nouraşi albăstrui de fum care se împrăştiau încet: inamicul trăgea cu şrapnele.

Orice emoţie pieri deodată, mâinile i se încleştară pe manşă, privirea îi deveni mai ageră. Gleb se pregătise de luptă. Nimic nu mai exista pentru el pe lume, în afară de avionul pe care sbura şi de poziţiile inamice din cealaltă parte a râului.

La intrarea într'un sat zări bateriile duşmanului necamuflate. Pe şosea se mişcau încet coloane de cavalerie şi de infanterie. Lângă un pod de cale ferată rămas întreg, stătea un tren blindat, gata de plecare.

Nicolai le spusese ieri că tocmai aici îşi concentrase inamicul toată forţa pentru lovitura pe care o pregătea. Gleb ştia că era deajuns să bombardeze trenul blindat pentru a întârzia înaintarea trupelor albe. Fără a schimba direcţia, îşi îndreptă avionul spre ţintă. Vedea acum limpede clădirea elegantă a gării aşezată chiar pe malul râului, trenul blindat, acoperişurile roşii ale caselor şi simţea, plin de bucurie, că atacul său îl va surprinde nepregătit pe inamic. Jos, lumea mai alerga încă, se agita, instala mitralierele şi îndrepta tunurile spre avion, iar el se şi rotea deasupra trenului blindat, cu mâna stângă pe mâner.

Gardiştii albi trăgeau asupra avionului cu puşca. Gleb apăsă mânerul şi bomba porni în jos, spre trenul blindat.

Aviatorul nu-şi sfârşi bine virajul, când de jos se şi înălţă o coloană de fum. Descriind al doilea cerc şi pregătindu-se să tragă din nou mânerul, zări o flacără pe liniile de lângă gară: nici locomotiva, nici vagoanele nu se mai desluşeau prin norul miţos de fum negru: probabil, bomba nimerise într'o cisternă cu combustibil.

Cu a doua bombă putea să atingă un alt obiectiv; se hotărî aşa dar să distrugă bateria duşmanului. Artileria trăgea în neştire asupra avionului. Gleb vedea fumul exploziilor drept în faţa lui.

„Să mă duc într'acolo şi cât mai repede!" Incepu din nou să se rotească deasupra bateriei. „Asta nu mă mai nimereşte", se gândi el, privind nouraşul albastru de fum care se împrăştia într'o parte, apoi apăsă din nou pe mâner. Servanţii dela tunuri se împrăştiară îndată în toate părţile, iar coloane negre şi roşii de fum şi flăcări se avântară din nou în sus: explodaseră lăzile cu muniţii.

Mecanicul, care privea în jos, peste bord, se întoarse, făcu un gest cu mâinile şi-şi înfundă casca de piele pe ochi. „Mi-o fi făcând semn că ar fi cazul să trec la obiectivele vii", îşi zise Gleb.

Sburau acum deasupra şoselei. Coloanele de infanterie inamice se desfăşurau pe o distanţă de câţiva kilometri. Inainte mergea cavaleria la trap.

Gleb coborî mai jos. Sbura acum la o înălţime de cel mult trei sute de metri. Mecanicul trăgea una după alta benzile mitralierei, ţintind coloanele inamice. Cavaleriştii săreau de pe cai şi fugeau, căutând adăpost în pădurea din apropiere; infanteriştii se culcau în şanţuri sau se aruncau în apă pentru a se feri de gloanţe; numai câţiva se adăpostiră lângă mitraliere.

Mecanicul îşi scoase casca şi-şi şterse năduşeala de pe frunte şi obraji. Ii scrise un bileţel lui Gleb şi aviatorul desluşi îndată lucrul cel mai important cuprins în aceste slove: „Mi s'au isprăvit muniţiile... nu mai am nicio bandă..."

„Nu ne-am pripit oare prea tare? se gândi aviatorul. Ce ne facem dacă la întoarcere ne iese în cale vreun avion duşman? Cum o să mai dăm lupta cu el? N'o să ne fie oare ruşine dacă, după aceea, în comunicatele gardiştilor albi va apare o ştire lăudăroasă despre un avion roşu care a fugit de luptă?"

Sbura acum din nou pe deasupra locurilor pe care le bombardase astăzi. Nu mai era nimeni, doar pe liniile pustii de lângă gară mai fumegau încă două vagoane sfărâmate de explozie.

Drumul întoarcerii trebuia să ţină cel puţin două ceasuri. Gleb îşi închipui cât de mult se va bucura Bâcov citind raportul asupra sborului de azi. Se vor aşeza cu toţii la masă, Lena le va turna ceai, Tentenicov va începe negreşit o partidă de dame şi se va certa pentru orice mişcare, iar după ce va pierde partida, se va plânge că-l doare capul şi se va lua la harţă cu tatăl lui Bâcov. Apoi se vor duce toţi să se plimbe în pădure şi dacă nu va fi prea târziu, vor culege ciuperci, iar seara vor discuta cele din urmă veşti primite dela Moscova; le vor sosi şi scrisori şi ziare...

Gleb se uită în spatele lui.

Văzu ceva atât de neaşteptat şi de înspăimântător, încât timp de câteva clipe nu-şi putu veni în fire. I se părea un vis, o nălucire pricinuită de emoţiile sborului de astăzi.

Nu, nu se înşelase. Mecanicul stătea răsturnat peste bord, cu capul pe spate; casca de piele îi atârna într'o parte. In creştetul capului sângera o rană şi tot scaunul era plin de sânge.

Gleb sbura cu mecanicul mort şi, dacă l-ar fi întrebat cineva, nici n'ar fi putut spune cum pierise tovarăşul său de luptă. Nu-i ştia nici numele de familie; în graba acelor zile, s'ar fi putut întâmpla ca noul sosit să fi fost admis la sbor, fără să i se fi înregistrat actele. In cazul acesta, era într'adevăr cu neputinţă să i se stabilească identitatea. Cine l-ar fi putut recunoaşte numai după nume?

Sbura cu mecanicul mort spre miază-noapte, spre ai lui; vuietul neîncetat al motorului îl îmbărbăta, îi aducea aminte de viaţă, îl chema înainte, tot înainte... Jos, pe pământ vedea călăreţi descălecaţi. Trăseseră

asupra avionului, îl împuşcaseră pe mecanic şi acum îl vânau şi pe el. Dacă ar mai fi avut câteva bombe, i-ar fi împrăştiat îndată, i-ar fi nimicit până la ultimul om. Dar acum... Acum trebuia să se înalţe cât mai repede în văzduh.

Deodată, urechea lui încercată prinse o bătaie surdă care se auzea tot mai tare prin vuietul triumfător al motorului.

„Tuşeşte", îşi spuse el. Apoi motorul tăcu.

Gleb aruncă o privire în urma lui: ţeava de benzină era găurită. Din ea se scurgea încet o şuviţă subţire de gazolină...

Avionul sbura la o înălţime de patru sute de metri. Gleb tăie gazele şi începu să aterizeze.

Detaşamentul inamic care trăsese asupra avionului rămăsese de partea cealaltă a râului. Malul lin, spălat de ape, se apropia tot mai mult. Câteva clipe de chinuitoare aşteptare, şi roţile atinseră pământul... Copacii redeveniră mari, de după un deal ieşiră târîş nişte tufişuri... Pământ... pământ...

Gleb se repezi spre mecanic, îl apucă de umeri şi privi în ochii lui albaştri, larg deschişi.

Strigă de parcă s'ar fi aşteptat la o minune:

— Iaşa! Ce-i cu tine? Trezeşte-te!

Nu era pentru prima oară că-şi pierdea tovarăşii în luptă, dar gândul acestei morţi îi părea foarte greu de îndurat: în afară de cele câteva cuvinte cu privire la numele şi pronumele lui, nu schimbase nici zece vorbe cu mecanicul...

Nu se mai gândea la primejdia care-l ameninţa. In primul rând trebuia să distrugă toate actele, atât ale sale cât şi ale mecanicului. Scoase din buzunarul acestuia portofelul, dar nu găsi acolo nimic, în afară de două bancnote „Cherenschi". Gleb scăpără un chibrit.

De îndată ce flăcările cuprinseră avionul, se auziră împuşcături, strigătele oamenilor care se apropiau, glasuri alarmate.

Gleb duse mâna la buzunar şi tresări: n'avea asupra lui nicio armă; îşi uitase revolverul acasă.

Nu mai putea să se împuşte, înainte de a-l ajunge un glonte duşman.

Prizonier... Ce cuvânt înspăimântător, chinuitor... Sfârşitul, ruşinea de a fi fost înfrânt în luptă...

Nu-i mai rămânea decât un singur lucru: să întâmpine cât mai demn moartea, să-şi încheie fără frică ultimele socoteli cu viaţa...

Işi închise haina de piele, îşi lipi mâinile de cusătura pantalonului şi porni liniştit, ca la paradă, spre iuncherii care atacau.

— Prindeţi-l de viu, de viu! auzi el o şoaptă răguşită.

Gleb se repezi drept spre baioneta întinsă înaintea unuia dintre atacanţi, dar acesta îşi trase la timp arma într'o parte şi Gleb căzu pe iarba umedă şi aspră.

Fu ridicat imediat şi dus pe o cărăruie îngustă.

Il purtară astfel mai bine de un ceas printr'un lăstăriş de pădure, prin vâlcele şi albii de pâraie secate. In cele din urmă se zăriră în depărtare acoperişurile roşii ale unui cătun. Unul dintre cei care-l escortau, un tânăr bubos, purtând ochelari cu sticle simple, care dădeau o expresie ciudat de provocătoare feţei sale pline de pistrui şi cu nasul cârn, spuse tare:

— Iaca, ai ajuns iar pe-un aerodrom! Suie-te în avion şi sboară până ce ţi-oi frânge gâtul!

— Ce să ne mai pierdem vremea cu el? bombănea un bărbat neras, cu mantaua aruncată pe umeri. O lovitură de baionetă şi am isprăvit toată povestea.

— Nu se poate, nu se poate! se nelinişti tânărul cu ochelari. Am primit ordin ca aviatorii căzuţi prizonieri să fie duşi fără zăbavă pe aerodrom.

Il împinseră mai departe, suduind mahmur şi grăbindu-l mereu cu câte o lovitură dată cu patul puştii în spate.

Gleb mergea cu capul lăsat în jos, cu mâinile strâns legate pe burtă. Praful de pe cizme, urmele de lut pe pantaloni îi dădeau o înfăţişare murdară, jerpelită, ceea ce îl făcea să sufere: cât de mult i-ar fi plăcut să se prezinte în faţa inamicului, curat, bărbierit, elegant şi corect ca la paradă. Ii părea rău că nu se bărbierise din pricina acelei stupide partide de dame cu neastâmpăratul Tentenicov. Işi dădea seama că aşa cum era, neras, cu obrazul acoperit de ţepii roşcaţi ai bărbii, cu hainele murdare şi cizmele prăfuite şi rupte, va arăta obosit, vlăguit...

Fu condus într'o casă albă, curată. Tânărul care-l însoţea spuse ceva în şoaptă locotenentului aşezat la o masă din antreu. Pocnind din călcâie şi zornăind din pienteni, locotenentul se repezi în odaia de alături.

— Aduceţi-l aici! strigă el după o clipă.

Gleb trecu pragul odăii şi văzu îndată un colonel aşezat la masă, îmbrăcat într'o uniformă verde extravagantă, cu o mulţime de decoraţii, cruci şi medalii pe piept. Gleb care îl cunoştea bine pe Vasiliev îşi dădu seama că noul colonel, de curând înaintat în acest grad, trebue să-şi fi procurat majoritatea acestor semne de distincţie militară numai cu ajutorul intendenţilor săi.

— Nu mă recunoşti? îl întrebă Vasiliev.

— Cum să nu, îmi aduc bine aminte de dumneata.

— Vezi, ne-am întâlnit iar.

— Nu-i din vina mea.

— Suntem amândoi vinovaţi fără vină, consimţi bucuros Vasiliev, oferindu-i lui Gleb un pahar de ceai şi silindu-l să stea pe un scaun stricat. Imi face totuşi plăcere să revăd o veche cunoştinţă, chiar şi în asemenea împrejurări... Gândeşte-te şi dumneata: oricare ar fi fost relaţiile dintre noi, suntem totuşi amândoi foşti combatanţi din ultimul război... şi cum vine vorba, cele rele să se spele...

Gleb dădu la o parte paharul de ceai şi spuse încet:

— Ce să mai pomenim despre trecut? Ce a fost nu se mai întoarce. Toată viaţa am mers pe căi diferite. După părerea dumitale sunt un criminal, un duşman care trebue nimicit. Şi eu, la rândul meu, te socotesc duşman. Aşa dar, ar fi mai bine să curmăm această conversaţie absurdă şi să trecem la lucrul cel mai important.

— Mă gândesc şi eu la lucrul cel mai important, răspunse Vasiliev, împingând din nou paharul spre Gleb. Probabil că dumneata nu pricepi cât de serioasă este situaţia de astăzi. Armata albă înaintează vertiginos şi ziua intrării sale în Moscova se apropie... O să aud din nou sunând clopotele la Catedrala Adormirii...

— E voie? Uşa se întredeschise şi în odaie intră, păşind încet, în vârful picioarelor, Zdobnov.

Purta aceeaşi haină de ofiţer ca şi la detaşament, cu singura deosebire că pe umeri avea desenaţi cu creionul chimic epoleţii: pesemne, intendenţa armatei albe nu apucase să aducă la timp epoleţi noi pentru unitatea lui Vasiliev.

Se apropie de Gleb, rânjind:

— Ei, cum o mai duceţi la unitate? întrebă el. Nu vi-e dor de mine?

Gleb îi întoarse tăcut spatele. Zdobnov îşi frecă mâinile ca şi cum i-ar fi fost frig, apoi spuse cu un ton insinuant:

— Mă trec fiorii numai când mă gândesc la raiul acela...

— Urmărim cu multă atenţie unitatea dumneavoastră, zise Vasiliev.

— Nici nu mă îndoesc.

— Sper că o să putem sta mai amănunţit de vorbă. Ştii, Gleb Ivanovici, de cum te-am văzut, am simţit deodată că mă învălue o atmosferă familiară.

— N'o să vorbesc în niciun caz în faţa lui, spuse Gleb, uitându-se la Zdobnov.

— Şi de ce mă rog? întrebă ironic Vasiliev.

— Ştie el mai bine.

— Dă-mi voie, Gleb Ivanovici: nu văd deloc de ce eşti supărat pe mine, răspunse liniştit Zdobnov. Pe cât se pare n'am avut niciodată niciun fel de conflicte, iar relaţiile dintre noi au fost dintre cele mai corecte.

— Fugind cu avionul din unitatea noastră, ţi-ai călcat cuvântul de ofiţer rus, spuse Gleb privindu-l ţintă pe trădător.

Zdobnov izbucni în hohote de râs şi se opri în mijlocul odăii cu mâinile în şolduri.

— M'ai făcut să râd, dragul meu! Vrei să spui că ai luat în serios jurământul pe care l-am depus de curând? Pe vremuri, până şi cei credincioşi nu se sfiau să-şi calce jurământul făcut în faţa lui dumnezeu, odată ce vedeau într'asta o necesitate şi o raţiune; iar dumneata dai atâta importanţă unui jurământ depus în faţa unui comisar oarecare? Sunt de-a-dreptul uimit de lipsa dumitale de perspicacitate. Cum de nu înţelegi că bolşevicii n'or să reziste nici până la iarnă? Şi cui o să-i mai pese atunci de jurămintele voastre absurde?

— Dă-mi voie să ştiu eu cui îi pasă de ele. In genere n'am de gând nici să discut, nici să stau de vorbă cu dumneata. Te rog încă odată să-l iei de aici pe căpitanul Zdobnov, spuse Gleb adresându-se lui Vasiliev.

— Plec şi singur, rosti Zdobnov. Dacă m'ai fi acuzat că am atins onoarea regimentului meu, poate m'aş fi simţit jignit. Dar să răspund aiurelilor unui băieţandru...

— Am părul cărunt...

— Nu văd, sau mai bine zis nu pricep, cum de ai părul cărunt. Te porţi întocmai ca un băieţandru...

Cu un gest de nedumerire Zdobnov ieşi din odaie.

— Nu te miră răspunsul său liniştit? întrebă Vasiliev. Zdobnov este, în primul rând, ofiţer. Nu e prea tare în politică, dar la nevoie ştie să ia o hotărîre justă. Nici nu i se poate cere mai mult.

— Să curmăm aceste discuţii psihologice... Ar fi mai cinstit din partea dumitale să-mi spui odată, când ai de gând să mă pui la zid?

— Nu pot să apar în faţa dumitale ca o bestie, pentru simplul motiv că ai fi încântat să faci din mine un ticălos. N'am nevoie de viaţa dumitale. Există undeva, în lume, triburi sălbatice care socotesc că un flăcău a devenit major numai atunci când aduce şefilor de trib capul retezat al unui duşman. S'au văzut cazuri la aceste triburi, când, până şi unii bătrâni erau socotiţi minori, pentrucă nu fuseseră în stare să ucidă pe nimeni în tot timpul vieţii lor. In ceea ce mă priveşte, sunt de mult major, aşa cum este orice ostaş bun. Cu alte cuvinte, n'am nevoie de capul dumitale.

— După părerea mea, la conducerea unităţilor se găsesc mulţi care n'au absolut nimic omenesc în ei, ci par mai mult nişte fiare. După câte îmi amintesc, ai proslăvit şi înainte instinctele animalice din om: spuneai că-ţi place omul care nu ucide în el fiara. Cu câtă încântare citai pe vremuri cuvintele lui Nietzsche despre bestia blondă.

— Nu vreau să neg că şi acum gândesc la fel. Dar fac apel la dumneata: gândeşte-te bine, judecă raţional. Adu-ţi aminte de cei dragi, de dumneata însuţi. Ţi-am vorbit de ofensiva noastră asupra Moscovei. Vrei să spui poate că mâine, când se va alege praful de toată orânduirea bolşevicilor iar comisarii vor lua-o la sănătoasa, dumneata singur vei rămâne credincios regimului?

— Cred cu toată tăria că nu-i pe lume o putere mai trainică decât Puterea Sovietică. Numai o astfel de putere, creată de popor şi pentru popor, va putea ieşi biruitoare din lupta cea mare. I-am jurat credinţă şi n'o voi trăda niciodată.

— Nimeni nu ţi-o cere. E destul numai să scrii câteva cuvinte pe care noi să le prezentăm serviciului de contraspionaj ca să-ţi putem da drumul. O să pregătesc eu hârtiuţa. O semnezi şi eşti liber. Poţi pleca în Crimeea, în Caucaz sau pe litoralul Mării de Azov, să trăeşti în tihnă acolo, scuipând în tavan, iar apoi, când războiul se va sfârşi — căci epopeea bolşevică se va încheia foarte curând — vei fi din nou un om liber şi îţi vei putea relua viaţa dela început.

— Discuţia noastră nu are niciun rost. Sunt prizonier. Dacă ai fi fost prizonierul meu, nu făceam atâtea mofturi: nu eşti decât un trădător, ca şi Zdobnov. De altfel, există între noi atâtea lucruri penibile, încât n'am niciun chef să mai stăm de vorbă.

— Vrei, într'adevăr, să mori cu orice preţ?

— Sunt un aviator roşu.

— Astfel de vorbe îşi au locul numai în romane. Dar în realitate? Pe câte ştiu, eroismul şi scrupulozitatea sunt două lucruri cu totul diferite.

— N'ai de gând să taci?! strigă Gleb, punând mâna pe scrumieră.

— Fleacuri! E uşoară, de aluminiu. N'o să-mi poţi sparge capul cu ea... zâmbi liniştit Vasiliev, şi Gleb, fără să vrea, puse scrumiera pe masă. Aşa dar, nu ţi-e frică de moarte?

— Ţi-am spus-o.

— Pricep. Cu alte cuvinte, nu se va schimba nimic pe lume cu moartea unui om. Soarele va răsări şi va apune ca şi mai înainte, motanii îndrăgostiţi vor continua să alerge pe acoperişuri, iarba va înverzi, soarele va lumina mai departe, tot în acelaşi fel... Dar asta nu-i decât o glumă, iar dacă ar fi să vorbim sincer, bărbăteşte: nu ţi-e frică?

— Dacă aş fi ofticos sau schilod, poate că m'aş teme, dar un om sănătos, puternic, întâmpină mai uşor moartea.

— Chiar şi la „Ceka"?

— La contraspionaj. In vizuina duşmanului. Sau, dacă-i vorba pe-aşa, în ghiarele voastre. Pe dumneata de mult te socotesc un laş.

— Eşti cam obraznic, tinere!

Gleb clătină din cap şi spuse încet:

— Nu mai avem ce vorbi.

— Nu-i nicio grabă! răspunse batjocoritor Vasiliev. De sigur înţeleg starea dumitale de spirit: te aştepţi la cine ştie ce chinuri, să-ţi scoatem ochii, să-ţi tăiem braţele. Dar nimic de felul acesta nu se va petrece, absolut nimic...

— Cu atât mai bine.
— Ar fi şi mai bine dacă ai semna angajamentul care stă în faţa dumitale pe masă.
— Nici să nu te gândeşti.
— Şi totuşi mă uimeşti.
— Prin ce anume?
— Prin naivitatea dumitale. Ai luat o poziţie foarte nobilă şi te menţii pe ea tot atât de liniştit ca şi cum ai sta pe o piatră pe malul mării. Oare n'ai niciun fel de imaginaţie?
— Nu înţeleg la ce faci aluzie...
— Nu ţi se cere decât foarte puţin: să semnezi hârtiuţa asta, atâta tot. E redactată în termenii cei mai corecţi, fără niciun fel de insulte la adresa Sovietelor. Nu sunt decât două fraze: „Subsemnatul cutare, mă consider eliberat de toate obligaţiile pe care le-am luat faţă de bolşevici..."
— Numai atât?
— Atât.
— Nu înţeleg de ce repeţi mereu aceleaşi cuvinte? Ţi-am mai spus: nu semnez nimic împotriva convingerilor mele.
— Poate că te-ai înscris în Partidul Bolşevic şi de aceea stărui cu atâta încăpăţânare în afirmaţiile dumitale?
— Nu, deocamdată nu sunt încă membru de partid, dar servesc cinstit Puterea Sovietică şi nu-mi voi călca jurământul de aviator al Armatei Roşii.
— Vasăzică aşa, rosti încet Vasiliev, clipind din pleoapele-i umflate, nu înţelegi de ce am pomenit de naivitatea dumitale?
— Nu pot să înţeleg.
— Iţi mai aduci aminte de Pâlaev?
— Cum să nu. Murdară fiinţă! Umbra dumitale! Un fel de chibiţ, dacă se poate spune aşa, care te-a însoţit toată viaţa. M'aş mira să nu apară şi el acum în faţa noastră.
— Te-ai exprimat de sigur foarte plastic, pomenind de umbră... Am avut însă altceva în vedere: printre nenumăratele profesii pe care a ajuns să le stăpânească Pâlaev în decursul sbuciumatei sale vieţi, am putea semnala şi arta de a falsifica scrisul altora.
— Se ştie că e un escroc notoriu.
— Ei bine: Pâlaev va semna în locul dumitale actul acesta prin care te lepezi de bolşevici.
Abia acum pricepu Gleb crunta încercare ce-l aştepta şi-şi lăsă capul în piept. Ştia şi fără asta că nu-i rămânea decât un singur lucru: să moară. Dar noul plan al lui Vasiliev era mai înspăimântător decât cea mai monstruoasă tortură...
Gleb se ridică de pe scaun:
— Fă ce vrei, dar sfârşeşte mai repede vorbăria asta goală.
Se repezi spre Vasiliev, dar colonelul era destul de prevăzător şi îndreptă spre Gleb ţeava revolverului său. Gleb fu apucat pe la spate de nişte mâini voinice, iar Vasiliev spuse batjocoritor:
— Să nu mi-l târâţi aşa ca pe-un sac de făină! Mai încet şi, mai ales, să nu-l stâlciţi în bătăi, cum aveţi obiceiul!
Gleb fu târât afară din odaie. Imediat ce uşa se închise, o ploaie de lovituri căzu asupra lui; îl loveau peste spate, peste obraz. Din buza crăpată, ţâşni sângele.

Peste zece minute se pomeni într'un beci umed, cu tavanul jos, pe un pat de fier ruginit.

Ştia acum prea bine că-şi trăia cele din urmă clipe. Şi întinzându-şi mâinile, se gândi cu groază la încercarea cea mai grea născocită de Vasiliev. Câte nu auzise el povestindu-se în unităţile Armatei Roşii despre bestialităţile săvârşite de serviciul de contraspionaj al gardiştilor albi! Şi totuşi, cu câtă bucurie ar fi îndurat Gleb cele mai înspăimântătoare chinuri numai şi numai să nu mai treacă printr'o discuţie ca aceea de adineaori!

Nu se socotise niciodată fricos. Incă din zilele războiului balcanic îşi dăduse seamă că, de fapt, a te despărţi de viaţă nu e chiar atât de înspăimântător, dacă te-ai pregătit sufleteşte; o singură clipă, un ultim suspin şi apoi trecutul cu bucuriile şi durerile lui se împrăştie îndată, ca fumul armei din care s'a tras.

Dar moartea pe care trebuia s'o privească în faţă era mai înspăimântătoare decât orice încercare a soartei. Să mori cu pecetea infamiei pe frunte, cu pata de trădător pe care să n'o poţi spăla cu nimic şi, în cea din urmă clipă a vieţii, să presimţi cum te vor condamna aceia pe care nu-i cunoşti şi care vor crede mârşava născocire a lui Vasiliev, era mai presus de orice putere omenească!

Se plimba prin subsol. Prin dreptul ferestrelor întunecate, murdare, se târau umbre negre. Mirosea a ceva acru, borş prea vechi sau piele udă. Geamurile verzi de culoarea sticlelor de bere, aproape nu lăsau să treacă lumina. Gleb căzu pe paie, îşi luă capul în mâini şi îşi ascultă bătăile inimii.

— Când o să afle despre moartea mea Lena, Bâcov, Tentenicov? De fapt, n'o să aibă prea mult de aşteptat, spuse el cu glas tare, aducându-şi din nou aminte de manifestele lui Vasiliev. Ei n'o să-l creadă, desigur, dar alţii... Oare în ordinul pe armată o să fie scris chiar aşa „trădătorul?"...

Scoase un strigăt dar nu-i răspunse nimeni. Incepu să izbească cu picioarele în uşa de fier. In curte se auziră paşi, apoi nişte cizme grele târşâiră pe treptele de piatră.

— Deschideţi! strigă Gleb. Trebue negreşit să vorbesc cu colonelul. Am declaraţii importante de făcut.

— Ia te uită, ce mai sbiară! se auziră în dosul uşii câteva glasuri de beţivi. Să-i tragem vreo douăzeci de vergele ca să se astâmpere.

— Daţi-l încoace!

In pragul uşii deschise stăteau doi soldaţi cu săbiile trase. Strigătul neaşteptat al prizonierului le atrăsese luarea aminte; coborîră pe treptele murdare cu gândul de a-l mai domoli puţin pe neastâmpăratul ăsta, căci altminteri se iau şi ceilalţi după el.

Trebuia să evite umilinţa unei noi întâlniri cu Vasiliev şi cu Zdobnov, discuţiile deşarte cu privire la renegare şi la trădare. Gleb îşi aduse aminte de o seară petrecută cândva pe râul Cama, de luminile satelor de pe malul alb al râului, lumini care se pierdeau în depărtare, de Nataşa care stătea alături de el pe puntea vaporului, de visurile lui de viitor, de o voce limpede, înaltă, cântând un cântec bătrânesc despre teiul despicat în patru, despre toaca paznicului de noapte şi despărţirea de mândra iubită. Oricum, el şi-a trăit viaţa şi n'a avut parte numai de lucruri dureroase, grele, ci şi de o fărâmă de fericire. Aruncând acum o privire fugară în urmă, îşi dădu seama că avusese parte chiar de mai multă fericire decât ar fi crezut. Această fericire consta în vocaţia lui, în victoriile repurtate asupra elementelor perfide ale naturii, în cauza aceea mare pe care Gleb o servise din

ziua când, aflându-se pe frontul de Sud-Vest în timpul războiului mondial, îl salvase pe Nicolai Grigoriev de urmărirea autorităţilor ţariste, consta şi în tinereţea şi în puterea lui care încă nu se irosiseră, în bucuria luptei şi a libertăţii, în amintirea dureroasă a femeii care pierise ucisă de explozia bombei aruncată dintr'un avion german... Fericirea sa consta şi în credinţa nesdruncinată pe care o avea în adevărul vieţii şi în prietenia încercată a tovarăşilor de arme.

— De ce-ai strigat? întrebă un soldat, apropiindu-se de Gleb cu sabia ridicată deasupra capului.

— Am treabă cu colonelul...

— Ce fel de treabă poţi să ai cu el? întrebă neîncrezător cel mai în vârstă dintre soldaţi.

— N'o să-ţi spun ţie.

— Ba o să-mi spui!

Gleb se afla foarte aproape de soldat. Ii simţi duhoarea trupului murdar şi asudat, răsuflarea cu iz de alcool. Işi spuse în gând: fără doar şi poate mă vor împuşca. Atunci ar fi mai bine să mor chiar acum. Dacă rămân în viaţă, va fi greu să dovedesc că semnătura a fost falsificată de Pâlaev. Poate că albii vor trimite şi câţiva fotografi, mă vor fotografia înainte de execuţie şi-mi vor anexa portretul la noul manifest al lui Vasiliev... Nu, mai bine ar fi să se sfârşească totul deodată...

— Du-mă! spuse Gleb suind încă o treaptă.

— Zi, d'ăştia-mi eşti!

Gleb îl apucă de braţ mai sus de cot şi-i smulse sabia.

— Ţineţi-l, fraţilor, ţineţi-l, strigă soldatul, strângându-l pe Gleb în braţele sale vânjoase.

Gleb i se smulse din braţe şi-l lovi cu mânerul sabiei peste faţa lătăreaţă, acoperită cu o barbă deasă. Bărbosul căzu; al doilea soldat încerca să-şi deschidă cu mişcări convulsive tocul revolverului.

Gleb fugi în direcţia gardului. Vedea limpede fiecare par, al cărui vârf parcă ar fi fost bătut deasupra scândurilor.

— Puneţi mâna pe el!

Un ofiţer cu o pelerină de cazac şi cu o sabie în mână alergă să-i taie drumul fugarului. Gleb îl lăsă să se apropie, apoi se aplecă şi făcu un salt spre el.

— Stai! strigă ofiţerul.

Gleb îl izbi cu capul în pântece şi amândoi se rostogoliră pe pământ, cu degetele încleştate, ca nişte luptători pe arena circului.

De pretutindeni veneau spre ei, în fugă, soldaţii. Cel căruia Gleb îi smulsese sabia puse genunchiul în pământ şi ţinti cu grijă.

O răbufnitură scurtă şi toată lumea se împrăştie; numai Gleb rămase culcat la pământ cu braţele desfăcute în lături. Din gură i se prelinse o şuviţă subţire de sânge. Soldatul ridică sabia trântită alături şi îl izbi cu toată puterea peste faţa însângerată...

CAPITOLUL VII

In ziua aceea, Bâcov aşteptase zadarnic înapoierea aviatorilor. Se întunecase de-a-binelea, dar nici Gleb, nici Tentenicov nu aterizaseră încă pe aerodrom.

— Ce s'o fi întâmplat cu ei? o întreba Bâcov pe Lena. Poate că ar fi mai bine să pornesc cu avionul în căutarea lor..

— Eşti îngrijorat?

— Nu-mi mai găsesc loc.

Lena era cuprinsă de aceeaşi îngrijorare; se apropie de soţul ei şi îi luă mâna:

— Te înţeleg, te înţeleg prea bine, dar deocamdată nu trebue să ne grăbim. Aşteaptă să afli ştirile de pe front şi numai după aceea poţi să porneşti în căutarea lor.

— Şi tocmai astăzi s'a nimerit să zăbovim atât de mult în oraş. Nici nu mi-am luat rămas bun dela ei.

— Ii duc mereu grija lui Gleb, spuse Lena. Dar astăzi, nu ştiu de ce. mi se pare că se va întoarce cu bine din misiune.

— Poate că au făcut un aterizaj forţat?

— Cine ştie?

— Gândeşte-te numai: am rămas singur de tot la unitate. Nici n'am pe cine să trimit în căutarea lor! Când o să înceapă odată şi în aviaţie mobilizările în massă, aşa cum se fac acum în armata de uscat? Ce-ar fi să se mobilizeze dintr'odată, în toată ţara, o sută de mii de oameni pentru unităţile de aviaţie?

— Te pierzi în fantezii şi asta nu ţi se potriveşte deloc. M'aş fi aşteptat s'o aud mai curând dela Gleb, spuse mirată Lena.

— Ei, poate că am exagerat şi eu. Să fie măcar douăzeci de mii! Gândeşte-te şi tu ce armată aeriană am avea atunci! Şi cine o să-şi mai aducă aminte de noi ăştia, care am dansat cadrilul morţii pe sicriele noastre sburătoare?

— Nu mai ajungem noi să vedem zilele acelea, spuse Lena. De când mă ştiu, e mereu război şi iar război. M'am uitat în oglindă şi, fără să vreau, m'am întristat; se duce tinereţea... Am trecut prin atâtea încercări...

— Şi totuşi noi stăm ceva mai bine. Dacă aş fi fost infanterist sau cavalerist, crezi că te-aş fi putut lua cu mine? O unitate de aviaţie e cu totul altceva. Ne aflăm în apropierea Statelor Majore, suntem la curent cu toate noutăţile de pe front şi nu ne mănâncă păduchii în tranşee.

— Poate că avem parte şi de mai multă linişte, dar asta numai până la cel dintâi sbor. Odată plecaţi în misiune, nimeni nu mai ştie dacă vă mai întoarceţi acasă teferi...

— Asta-i riscul. Vezi bine, Lena, în astfel de clipe nu mă gândesc niciodată la moarte... Când pornesc în sbor, încep să-mi spun: „In văzduh tu eşti cel mai puternic." Şi, lucru ciudat, mă liniştesc îndată. Dac'ai şti câtă bucurie simţi când reuşeşti să faci rost măcar de puţină benzină bună! Dacă am avea benzină bună, am putea străbate întreaga Rusie până la capul Celiuschin şi până'n Camciatca... Dar să sbori cu gazolină...

— Crezi că nu ştiu cum vă chinuiţi? întrebă jignită Lena, dar Bâcov urmă ca şi cum nici n'ar fi auzit-o:

— Când sbori cu gazolină, parcă ai sbura cu un om care în orice clipă e gata să-ţi împlânte un cuţit în spate. Turaţia motorului n'o poţi regla decât stând pe loc. Sbori şi tremuri mereu: Ce mă fac dacă începe să se înnece motorul? Să dai mai multe gaze, nici gând! Dacă încerci s'o faci şi-ţi înneci motorul, amuţeşte deodată, ca un surdo-mut. Nu-ţi mai urlă la ureche, îmbărbătându-te. Atunci nu-ţi mai rămâne decât un singur lucru de făcut: să aterizezi ori unde, fie şi între coarnele necuratului. Şi lucru curios, de multe ori eşti emoţionat de parcă te-ar îmboldi cineva: hai, pune odată

mâna pe maneta de-gaze! Simți cum te mănâncă palmele. Te apucă și ciuda. Îți spui în gând: oare niciodată în viață n'o să mai am parte să sbor pe un avion în stare bună, cu carburanți ca lumea în rezervor? Vezi că albii au acum cel mai grozav echipament tehnic și o benzină excelentă. Pe ei îi aprovizionează intervenționiștii, în speranța că vor trage foloase mari după război... Noi însă dăm aparatelor noastre ceva ce le lipsește dușmanilor: voința și curajul nostru, credința noastră față de Patrie...

Stătură astfel toată noaptea de vorbă pe șoptite. Lena încălzea mereu ceainicul pe o lampă de spirt, dar niciunul din ei n'avea poftă de ceai și Bâcov simțea că soția lui încearcă mereu să-i mai abată astfel gândurile, fie chiar numai pentru câtva timp.

— E cu putință oare să se fi prăpădit amândoi? spuse cu glas tare Lena. Dar nu, trebue să trăiască, adăugă ea printre lacrimi. Poate că au fost nevoiți să aterizeze forțat din pricina carburanților. In curând o să primim o veste din locul unde au aterizat...

Bâcov îi privi cu o nespusă duioșie buzele palide și pleoapele umflate de plâns.

— Ai devenit nervoasă...

Ziua următoare se scurse într'o grea așteptare. Spre seară se adunară nori de furtună. Bâcov deschise fereastra și văzu dincolo de râu o luminiță albastră clipind prin noapte. Deasupra pădurii vecine se târau jos de tot nori vineți și amenințători; undeva în apropiere, prin grădini de zarzavat, se auzea toaca unui paznic de noapte. O clipă inima i se opri în loc ca strânsă într'un clește...

Din nou nimeni nu dormi la Statul Major. Bâcov scoase din raft o hartă a guberniei și îi ceru Lenei să o copieze pe calc. La drept vorbind, nimeni n'avea nevoie de această copie; Bâcov i-o dăduse ca să-i abată gândurile chinuitoare în legătură cu fratele ei. Cu ochii plini de lacrimi, cu pete roșii pe fața-i obosită și urîtă, Lena contura cu tuș negru și roșu hotarele plășilor și ale județelor și, din timp în timp, întindea mâna spre bărbatul ei, spunând:

— Dă-mi o țigară! Fumatul mă mai liniștește puțin.

Bâcov se plimba prin odaie cu mâinile la spate și-și număra pașii dela geam până la ușă, dela un perete până la celălalt, ca un deținut în închisoare.

„Să fi pierit amândoi? se gândea el. Ce-i de făcut în cazul acesta? Unde să-i caut, cum să vin în ajutorul lui Cuzma și Gleb?” Pentru prima oară în viața lui simțea că-i era greu, aproape cu neputință, să găsească soluția cuvenită. Uneori i se părea că n'ar fi trebuit s'o asculte pe Lena, că ar fi fost mai bine să fi pornit îndată după ei, fără să mai stea pe gânduri, fără să mai aștepte știri. „Nu, ar fi fost și mai rău, își zise el peste câteva clipe. S'ar putea ca ei să ne mai dea încă de știre. Și dacă n'aș fi aci, nimeni n'ar putea să sboare, ca să le vină în ajutor. Și atunci, ar fi și mai rău!”

S'ar mai fi putut primi vreo știre despre Gleb sau Tentenicov prin telegraf. Bâcov îl trimise pe Vania la comandantul orașului cu ordinul să vină în goana calului la unitate, de îndată ce se va fi primit vreo veste dela aviatori. Ceasurile treceau însă unul după altul și Vania tot nu se mai întorcea.

„Dacă nu aflu nimic nou până la șapte dimineața, nu mai stau pe gânduri și pornesc îndată cu avionul. O să-l caut mai întâi pe Gleb și apoi pe Cuzma.”

— Nu te culci? întrebă Lena, ridicându-şi capul de pe hartă.
— Nu mi-e somn.
Lena se apropie de el şi îşi lipi obrazul de al lui.
— Crezi că ne vom duce toată viaţa într'o necontenită alarmă, că vom fi veşnic neliniştiţi, hărţuiţi de emoţie şi suferinţe?
— Cine poate şti?!
— Te-ai gândit vreodată că eu m'am chinuit astfel aproape zi de zi? V'am dus mereu grija — ţie, lui Gleb şi prietenilor tăi! Pentru tine e mult mai uşor când te afli în misiune. Mie însă îmi vine tare greu: de nu ştiu câte ori pe zi mă reped până la hangare ca să mă interesez dacă ai venit, dacă s'a primit vreo ştire, dacă nu s'a întâmplat vreo nenorocire... Cel puţin acum ne frământăm amândoi împreună, dar atunci rămâneam singură, singură de tot! Uneori mai venea tatăl tău şi începea să-mi spună vreo poveste năstruşnică despre păţaniile lui.
Bâcov se uită cu luare aminte la ea de parcă ar fi găsit ceva nou în figura pe care o cunoştea până în cele mai mici amănunte.
— Ştiu, ştiu prea bine! Şi crede-mă că adesea, în clipele cele mai grele, nu m'am gândit la mine, ci m'am întrebat ce o să te faci tu dacă o să rămâi singură.
— Dacă Gleb ar fi fost în altă parte, poate că eram mai liniştită, dar aşa, gândeşte-te şi tu: să vă dau în fiecare dimineaţă dejunul înainte de plecarea voastră în misiune, să vă fac ceaiul, să stăm alături la aceeaşi masă, ca pe vremea când eram copii — şi apoi, deodată, în timp ce samovarul continuă să fiarbă nebuneşte, să văd cum se mistuie în văzduh umbra avionului lui Glebuşca. Iar după un ceas, să te văd şi pe tine pornind şi să mă gândesc în fiecare clipă că...
Izbucni în lacrimi, cu capul pe umărul lui. Vorbele acestea neaşteptate — era de obicei tot atât de tăcută ca şi el — cuvintele simple, dar care aveau pentru amândoi un tâlc atât de adânc, precum şi cele ce apăreau atât de limpede şi pentru unul şi pentru celălalt, chiar fără să fi fost spuse, îi amintiră încă odată lui Bâcov că erau legaţi pe vecie, ori care ar fi fost încercările ce i-ar fi aşteptat, de aci înainte, că vor rămâne nedespărţiţi până la ultima lor suflare...
— Nu s'a întâmplat nimic! Sunt amândoi în viaţă, spuse el şi nu-şi recunoscu propria lui voce.
— Vrei să mă consolezi? întrebă Lena, încreţindu-şi fruntea înaltă.
— Aş vrea, fie numai şi pentru un scurt timp.
— Veşti, aduc veşti! strigă Vania, năvălind în odaie şi întinzându-i tatălui său adoptiv o telegramă. Tentenicov e în viaţă, a aterizat forţat şi cere ajutor.
— Dar Gleb? întrebă Lena, muşcându-şi buzele palide.
— Nu se ştie nimic despre el.
Dimineaţa, Tentenicov se întoarse, mahmur, obosit, cu cizmele rupte şi faţa plină de băşici.
— N'am avut noroc, spuse el cu un aer vinovat. Să vedeţi ce s'a întâmplat: un tâmpit mi-a făcut semn să aterizez pe un teren arabil, nemaipomenit de prost. Era plin de pietre, buturugi, gropi şi hârtoape. M'am încrezut în el şi am aterizat. Ai fi aterizat de altfel şi tu, odată ce era semnul acolo! Şi a ieşit un aterizaj... mamă-doamne!... Pe un punct şi o grămadă de virgule, cum s'ar zice. De cum am atins pământul cu roţile, am şi simţit că nu-i lucru curat. Şi într'adevăr... Dar ce să mai povestesc: o să fie nevoie de cel puţin o săptămână ca să reparăm avionul...

Se spălă, îşi curăţă hainele, îi ceru Lenei să-i pună iod pe toate sgârieturile şi vânătăile şi numai după aceea, aşezându-se la masă şi trăgând spre ei ceainicul, se uită mirat în jurul lui şi întrebă :

— Dar Gleb unde-i ?

— Incă n'a sosit, răspunse Lena cât putu mai calm.

— N'a sosit încă ? se miră Tentenicov. Dar ce mai aşteptaţi ?

— Să se facă dimineaţa, răspunse Bâcov. Cum s'o lumina de ziuă, pornesc în căutarea lui.

— Ar fi mai bine să sbor eu !

— De sigur! zise Bâcov. Astăzi mi-ai făcut zob unul din sicrie, mâine te pomeneşti că îmi dai gata altul.

— E pentru prima oară !

— Ei şi ? Dă-ţi seama Cuzma : din avioanele pe care le-am avut, unul l-am pierdut cu fuga lui Zdobnov la gardiştii albi ; al doilea a binevoit măria ta să mi-l scoată din funcţiune. Cu alte cuvinte, am rămas fără două avioane, iar dacă Gleb a păţit ceva, l-am pierdut şi pe-al treilea. Asta înseamnă că mai am cu totul doar două avioane. Ce părere ai: o să mă laude lumea pentru asemenea ispravă ?

Tentenicov făcu un gest desnădăjduit şi plin de mâhnire.

— Ei bine, dacă n'ai încredere, du-te singur ! Să ştii totuşi că nu m'am tocmit să fac praf câte un avion în fiecare zi !

După masă, Bâcov porni pe avionul său vechi. Lena îl conduse; purta o rochiţă de stambă, sandale'n picioare şi basma pe cap. Bâcov stătu câtva timp cu mâna pâlnie la ureche, căutând să prindă cuvintele ei de rămas bun, dar motorul pornise să urle şi nu se mai auzea nimic afară de vuietul lui neobosit. In curând, totul rămase în urmă : Lena, hangarele, orăşelul. Avionul sbura sus, deasupra ogoarelor şi întinderilor galbene ale pădurilor.

Vântul sfâşiase norii. Treceau sus, deasupra avionului, împrăştiaţi în sute de nouraşi mici; părea că un sloi mare de ghiaţă s'a spart în bucăţi ca pe vremea topirii gheţurilor şi bucăţile lui pluteau acum în întâmpinarea corabiei... Vântul izbea din faţă, lovea dintr'o parte, ridica o aripă, sălta avionul în sus, iar dedesubt se aşternea aceeaşi întindere nemărginită, cu drumuri lungi şi drepte ca nişte suliţe căzăceşti înfipte în spaţiul fumuriu.

Drumurile pe care cu câteva zile înainte se mişcaseră şiruri nesfârşite de căruţe, păreau acum pustii. „Poate că unităţile noastre au fost retrase de aici?" se gândi Bâcov. Porni spre Sud. In curând apărură liniile de cale ferată, clădirile unei gări, fumul unei locomotive.

Pe drum înainta o coloană de cavalerie de vreo patru mii de oameni, după cum putu el să-şi dea seama.

In faţa avionului înfloriră nouraşi cenuşii de fum. Călăreţii începură să tragă cu puştile în aparat. Dar repede, Bâcov se depărtă şi de rotocoalele de fum şi de cavaleria care se îndrepta spre Nord. Din nou, dedesubtul lui se întinse necuprinsul stepei ; i se părea că dacă s'ar apleca şi ar privi mai atent cele ce se petreceau pe pământ, ar simţi până şi mirosul amărui al pelinului.

Văzu deodată un avion care venea spre el. Ii desluşea acum contururile. Ochiul său experimentat îl defini îndată : era un „Sopwich", aşa dar un avion al albilor, deoarece în unităţile roşii de aviaţie din apropiere nu mai exista un astfel de aparat.

Deschise gazele ; „Sopwich"-ul venea drept spre Bâcov. Momentul luptei se apropia. Bâcov nu-şi schimbă direcţia. Incă o clipă şi părea că

avioanele vor trebui să se ciocnească. Inamicul era aproape de tot. Cerul părea mic, ca un steguleţ albastru. Venise şi mult aşteptata zi a luptei...

Bâcov nu mai vedea acum decât avionul inamicului, care se apropia ameninţător, înţepenit parcă în imperceptibilul său avânt.

„Incă puţin!" îşi spuse Bâcov, poruncindu-i parcă duşmanului să se apropie, ca şi cum avionul inamic s'ar fi supus numai şi numai voinţei sale.

Vorbea tare, striga aproape, şi cu toate că nu-şi auzea propria voce, i se părea că desluşeşte în strigătul acesta ameninţător, nestăpânit, un răspuns al duşmanului care îşi pierduse cumpătul şi se arăta tot mai înfricoşat, mai slab.

— Aşa faci, aşa! strigă el cu o ură înverşunată omului care se apropia, venind poate tocmai de pe malul acela unde murise Gleb.

Şi iată că începu mişcarea obişnuită, automată şi calculată în acelaşi timp, la care era părtaş întreg trupul, devenit una cu aparatul: avântul de neînduplecat al încăerării mortale dintre două avioane, dintre doi oameni în înălţimile ameţitoare ale cerului...

Un viraj de o sută optzeci de grade şi iată-l în spatele „Sopwich"-ului.

Duşmanul nu se aşteptase la mişcarea aceasta fulgerătoare. Luat din spate şi deci neputincios, nu mai putea rezista vijeliosului avânt al avionului lui Bâcov...

Iată-l aproape de tot, avionul acesta al gardiştilor albi, cu dungi albastre, roşii şi albe pe fuselaj...

Mitraliera intră în funcţiune... Şi iată că deasupra motorului apare un nor negru de gaze ieşite din eşapament: inamicul încearcă să deschidă mai mult gazele, dar este prea târziu. Un salt într'o parte: „Sopwich"-ul se opreşte o clipă în loc, apoi se prăbuşeşte cu botul înainte.

— Victorie! strigă Bâcov, făcând un viraj spre stânga.

Din spre miază-noapte venea un nor prevestitor de furtună. Dincolo de panglica îngustă a râului, ca o umbră a norului care se apropia, se întindea fâşia neagră a arăturilor. Mai încolo, după nişte vâlcele şi păduri, se vedea scânteind un alt râu. O izbucnire de flăcări vii la orizont, un fum plutind în depărtare, pe deasupra pădurilor...

Pe locul unde căzuse aparatul inamic se înălţau văpăi jucăuşe. „Sopwich"-ul ardea... In scurt timp nu mai rămase decât strălucirea focului pe pajiştea verde.

Bâcov trebuia totuşi să se întoarcă; încă un ceas şi se va lăsa amurgul, contururile ogoarelor, ale drumurilor şi ale pădurilor se vor pierde treptat în lumina turbure a serii şi atunci va fi nevoit să aterizeze ori unde, numai şi numai să nu se prăbuşească deodată în marea înşelătoare a întunericului.

In curând zări păduricea cunoscută, care semăna de departe cu o uriaşă pară albastră. Dealurile veniră în fugă spre el, cu spinările cocoşate, o dâră de fum pluti deasupra clădirilor Emsc-ului, pâlpâiră flăcările focurilor de balisaj, aprinse pe aerodrom de mâini pline de grijă.

Il întâmpină Lena, tristă şi încordată. Bâcov se sperie văzând cât de mult i se schimbase faţa în ultimele zile: cearcăne vinete sub ochi, noi cute în colţul gurii, un zâmbet rătăcit pe buzele înnegrite, arse parcă.

Ascultă cu nepăsare povestirea soţului ei despre victoria obţinută asupra avionului inamic.

— Ştiam că o să te întorci. Nu se putea să vă pierd pe amândoi deodată.

— Nicio veste? se hotărî el în cele din urmă s'o întrebe.

— Absolut nimic. Acum vreo două ceasuri a fost un curier. Eşti chemat la Consiliul Militar Revoluţionar, la Grigoriev.

Fără să-şi schimbe hainele, fără să se spele măcar după sbor, Bâcov porni la Emsc. Se gândea cu teamă la discuţia pe care trebuia s'o aibă cu Nicolai.

— E acasă? întrebă el pe agentul de legătură, deschizând uşa atât de cunoscută.

— E acasă şi vă aşteaptă...

Bâcov îşi potrivi hainele şi intră în camera lui Nicolai.

Acesta stătea în picioare lângă hartă şi muta cu multă grijă din loc culşoarele cu floarea neagră, însemnând înaintarea inamicului. Obişnuit cu harta aceasta vopsită în culori vii, Bâcov urmări cu mult interes meandrele capricioase alcătuite de sforicica cenuşie de-a-lungul liniei frontului.

— Ne retragem? spuse el încet, apropiindu-se de masă şi întinzându-i lui Nicolai mâna.

Fără să se întoarcă, acesta la rândul său îi întinse cam într'o parte mâna dreaptă, i-o strânse cu putere şi-i spuse cu glas tare:

— In sfârşit! Am trimis după tine trei oameni de legătură unul după altul.

— Eram plecat în misiune...

— Sau poate n'aveai curajul să vii? spuse ironic Nicolai. E mai uşor să stai acasă?

— Nu te înţeleg.

— Foarte rău, răspunse Nicolai, mutând cele din urmă cuie. Apoi, fără a-i lăsa lui Bâcov o clipă de răgaz, îl întrebă tăios: Ce fel de om e Pobedonoşţev?

Bâcov s'ar fi aşteptat la orice în afară de această întrebare. Nu-l mai văzuse niciodată pe Nicolai atât de înstrăinat, de duşmănos şi de enervat. Făcu un pas înapoi şi spuse supărat:

— Acum că s'a prăpădit omul, ai putea să-mi vorbeşti mai frumos despre el!

— Te rog să nu mă'nveţi pe mine, ci să-mi răspunzi la întrebare!

— Mă rog, răspunse furios Bâcov. Omul acesta mi-e rudă de aproape.

— Ţi-o fi frate?

— E fratele soţiei mele.

— Şi unde-i acum soţia ta? Nu cumva la gardiştii albi?

— Dacă îmi mai pui astfel de întrebări absurde, nu-ţi mai răspund.

— Dacă nu-mi răspunzi, te trimit în judecată, spuse aspru Nicolai. Şi tribunalul revoluţionar va şti să obţină dela tine răspunsul adevărat.

Se apropie de Bâcov, îl apucă de umeri şi, privindu-l ţintă cu ochii săi căprui, pătrunzători, repetă încă odată:

— Nu te-am chemat aici ca să ne ţinem de glume.

— Mă rog! răspunse Bâcov, liberându-şi umerii din strânsoare. Intreabă-mă, dacă trebue. După câte ştiu, n'am minţit niciodată...

— Ce fel de om este?

— Ar fi trebuit să ştii şi tu. Sau poate, ai uitat cum te-a scăpat în Februarie 1917, înainte de Revoluţie, când te urmăreau jandarmii ţarişti şi te-a dus cu avionul într'un orăşel de pe Nistru?

— Nu te întreb de cele ce au fost. Spune-mi drept, cum s'a purtat acum pe front?

— S'a purtat prost.

— Prost? întrebă Nicolai, luând loc pe scaun.

— Cât se poate de prost, răspunse Bâcov cu un zâmbet răutăcios. S'a purtat îngrozitor: de câte ori întâlnea un avion al albilor, trăgea în el.

— Ai venit aici să glumeşti sau să vorbim serios?

— Mă întrebi şi-ţi răspund. Dar când te întreb eu, nu-mi răspunzi şi mai şi ţipi la mine.

— Il bănuim pe aviatorul Pobedonosţev...

— Atunci trebue să mă bănueşti şi pe mine! strigă Bâcov.

— ...că ar fi trădător... continuă surd Nicolai.

Bâcov se duse spre fereastră şi începu să-şi desfacă încet diagonalele. Nicolai îl urmărea în tăcere, adunând cuişoarele împrăştiate pe masă.

— Iată! spuse Bâcov. Sunt un om deschis, nicidecum un făţarnic. Dacă-l bănueşti pe el, să mă bănueşti şi pe mine! Şi dacă vrei să-l împuşti pe el, împuşcă-mă şi pe mine!

Işi scoase revolverul din toc şi-l întinse lui Nicolai.

— Desarmează-mă şi cheamă soldaţii să-l aresteze pe aviatorul roşu Piotr Ivanovici Bâcov.

Nicolai luă revolverul, îl descărcă, pocni din trăgaci şi, liniştindu-se într'o clipă aşa cum avea obiceiul, spuse:

— Sunt grozav de iute din fire. Când mă aprind, e greu să mă potoleşti.

Era din nou acelaşi Nicolai, pe care Bâcov îl cunoştea de atâta amar de vreme, şi aviatorul simţi deodată cât de dureros ar fi fost să piardă pentru totdeauna un asemenea prieten. Buzele îi tremurau însă şi neputând rosti nicio vorbă, tăcea cu ochii lăsaţi în pământ.

— Ia-ţi revolverul, spuse Nicolai.

Bâcov luă revolverul şi-l strânse în mâna dreaptă.

— Acum încarcă-l, pune-l la loc, încheie-ţi diagonalele şi, în genere, mai aranjează-te puţin. Arăţi ca o bucătăreasă dela popotă. Ai putea să-ţi mai tunzi şi părul, căci altfel o să semeni cu un pictor amator!

Tăcură amândoi.

După vreo zece minute, Bâcov se hotărî în cele din urmă să întrebe:

— Iar acum, spune-mi sincer pentru ce m'ai chemat astăzi?

Nicolai îşi deschise geanta de campanie şi scoase din ea un plic mare acoperit cu o mulţime de pecetii de ceară roşie.

— Poftim, spuse el, ia asta şi citeşte! Te rog numai să n'o sfecleşti! Sau, ca să vorbim mai limpede, vezi să nu ţi se taie picioarele de spaimă, când o să te apuci s'o citeşti!

Bâcov se aşeză pe pervazul ferestrei, scoase din plic câteva file slab tipărite şi recunoscu îndată semnătura.

— Colonelul Vasiliev, exclamă el cu îndârjire. Ce sunt astea: manifeste noi?

— Ţi-am mai spus: citeşte şi nu mă întreba!

Bâcov silabisea textul ca un om care nu prea ştia carte; totuşi, la început nu izbuti să priceapă ce era scris în manifest. Citea două rânduri, se întorcea la cel dintâi şi-l recitea, fără să înţeleagă nimic. Literele îi jucau prin faţa ochilor, se pierdeau ca într'o ceaţă şi nu era în stare să alcătuiască din ele niciun cuvânt.

— Ascultă, spuse el, abia mişcându-şi buzele albe. Nu pricep nimic. Te rog, citeşte-mi tu cu glas tare.

Nicolai clătină din cap, luă manifestul din mâna lui Bâcov şi începu să citească încet, rostind apăsat fiecare cuvânt:

„Domnilor aviatori roşii, scria Vasiliev, mă adresez vouă, din nou, cu nişte comunicări extrem de interesante şi chiar pline de haz. Afară de doi tâmpiţi, Tentenicov şi Bâcov, n'a mai rămas nimeni în unităţile aviaţiei roşii din apropiere. Toţi s'au împrăştiat care încotro, iar cei mai deştepţi au trecut de partea noastră. Scriu ca un ostaş; n'o fi prea frumos, dar fiecare cuvânt e crestat de nădejde, tăiat cu o lovitură de sabie. Aşa e! Unde-i acum sburătorul roşu Pobedonoşţev, Gleb Ivanovici? Vă bombardează în fiecare zi."

— Ei, nu face să citeşti mai departe! spuse Nicolai, punând de o parte manifestul. Literatură obişnuită cu cele mai ordinare înjurături.

— Dar iscălitura?

— Ai citit doar: colonelul Vasiliev.

Bâcov se ridică de pe scaun şi întrebă încet:

— Ce-i de făcut acum? Gleb nu-i dintre aceia care să confunde „alb" cu „negru". A slujit cu credinţă Puterea Sovietică. Ştie să se ţină de cuvânt. Cât despre Vasiliev, are de mult un dinte împotriva lui Gleb. Ceva mai mult: s'au certat cândva şi pentru o femeie. Nu cred niciun cuvânt din toate astea.

— Nici eu nu mai cred după cele ce mi-ai spus, zise Nicolai. Dar vezi că în fiecare zi ni se pune întrebarea: de ce oare se topesc cadrele voastre de aviaţie? De ce există transfugi printre aviatori? Şi bagă de seamă: în afară de voi trei, eu n'am adus pe nimeni aici. Ceilalţi sunt trimişi spre completare dela Moscova. Şi apoi tot mie mi se cere să răspund pentru transfugi. Incep să cred că şi la Direcţia Completărilor s'a strecurat un element duşmănos. Intr'o zi am trimis o scrisoare la Moscova prin care am comunicat că nu-mi iau răspunderea pentru aviatorii trimişi de ei şi nu pot garanta decât pentru trei oameni: pentru tine, pentru Tentenicov şi pentru Pobedonoşţev, fiindcă vă cunosc încă din războiul trecut. Dar iată că, odată cu scrisoarea mea, la Statul Major al frontului a sosit şi manifestul de faţă.

— Şi ei ce-au făcut?

— Mi l-au trimis aici cu un curier şi pe deasupra mi-au mai scris şi o scrisoare plină de ironii.

Se plimba prin odaie cu pasul său uşor şi avântat. apoi, după un timp de tăcere, spuse:

— Te cunosc de mulţi ani şi am încredere în tine. Cu alte cuvinte este la mijloc o neînţelegere sau, pur şi simplu, o minciună. Iţi dau aşa dar însărcinarea să lămureşti de ce a minţit Vasiliev. Fireşte, dacă între timp n'o să ne mai vină misiuni importante, adăugă el după o clipă de gândire. Căci situaţia noastră în momentul de faţă nu e dintre cele mai bune!

Il duse pe Bâcov la hartă şi îşi plimbă mult timp degetele groase şi noduroase prin pătrăţelele ei colorate.

— Cine ştie, poate că în curând vom fi nevoiţi să plecăm de aici. Suntem atacaţi din toate părţile. Uită-te la harta Rusiei: am transpus aici tot ce am ştiut, tot ce am aflat despre situaţia de pe celelalte fronturi şi, după câte vezi, am obţinut un tablou cam sumbru. Dacă am contura cu roşu, aşa cum fac eu acum, guberniile care au mai rămas în mâinile noastre, ţi-ai da seama că iese o figură semănând cu o inimă. Aceasta e Rusia noastră mare, astea-s guberniile de bază ale fostului imperiu rus... iar mai departe, ori unde te-ai uita, sunt numai fronturi...

— Grea situaţie!

— Nu-ţi ascund nimic, spuse Nicolai, plimbându-se încet prin odaie. Fiecare zi aduce ceva neaşteptat şi azi afli lucruri la care nici nu te-ai fi putut gândi în ajun.

In odaia de alături sbârnâi telefonul. Agentul de legătură veni în fugă spre Grigoriev şi-i şopti ceva la ureche.

— Indată! spuse Nicolai, strângându-şi centironul şi potrivindu-şi cutele bluzei de uniformă. Sunt chemat la Consiliul Militar Revoluţionar. Mai stai, te rog, şi aşteaptă-mă: mă întorc curând. Poate că aduc ceva ştiri.

Bâcov fu nevoit să aştepte foarte mult. Stând lângă fereastră se întorcea de fiecare dată când în odaia de alături se auzea vreun tropăit de cizme sau zornăit de pinteni. Nu se gândea decât la soarta lui Gleb. Cât de cumplită va fi răfuiala cu Vasiliev, dacă va avea parte să-l întâlnească pe pământ! Il va gâtui cu propriile sale mâini, dar numai după ce va fi aflat de ce l-a ponegrit atât de laş pe Gleb...

In odaie intră agentul de legătură care aprinse lumina şi aduse un pahar cu ceai.

— Vă plictisiţi? întrebă soldatul. Cât despre mine, vă mărturisesc că m'am uscat tot aşteptându-l pe tovarăşul Grigoriev. Uneori e chemat de câte zece ori pe noapte. Nu reuşeşte să doarmă decât spre dimineaţă, iar la ora şapte e totdeauna în picioare...

— Nici nu se poate altfel, spuse Nicolai, intrând în odaie.

Agentul de legătură ieşi, trăgând uşa după el. Nicolai se aşeză pe pat, cu coatele proptite pe genunchi, cu capul lăsat în jos.

— Iată, spuse el, situaţia pare să se fi înrăutăţit în ultimele ceasuri. O grupare puternică a cavaleriei inamice încearcă să răzbească spre Emsc. S'a luat urgent hotărîrea să mutăm Statul nostru Major la Voronej. La Emsc rămân deocamdată două companii. Va trebui să te gândeşti la evacuare. Iţi vom indica locul unde ne vom evacua. Aşteaptă ordinele! Deocamdată du-te acasă. Trebue să mai fac câteva pregătiri în vederea plecării.

— Ascultă-mă, Nicolai, spuse Bâcov, ridicându-şi spre Grigoriev ochii luminoşi şi obosiţi. Bineînţeles, am uitat că m'ai înjurat...

— Sper şi eu!

— Dar ţin să-ţi spun că atâta timp cât încă mai sunt eu în viaţă, cât mai e în viaţă Tentenicov, te poţi bizui pe noi! Vom îndeplini orice însărcinare primită din partea Partidului, orice misiune ce ni s'ar da, oricât de grea ar fi.

CAPITOLUL VIII

Din clipa în care Statul Major al Corpului de Armată părăsi Emsc-ul începu să domnească neliniştea în oraş. Nu rămăseseră aci decât puţine trupe: o companie de gardă în piaţă, iar la mânăstire — o echipă formată din convalescenţi. Seara, ostaşii Armatei Roşii nu se încumetau să meargă singuri prin cartierele mărginaşe unde riscau să primească oricând un glonte sau o lovitură de cuţit. In ciuda tuturor sforţărilor, nu era chip să se afle cine săvârşea asasinatele în timpul nopţii.

La aerodrom, oamenii trăiau acum ca într'o insulă asediată. După ora opt seara, Bâcov nu mai lăsa pe nimeni să plece din unitate şi întreg efectivul era obligat să facă de gardă noaptea.

Aproape regulat se petreceau fapte neobişnuite şi nu era dimineaţă în care patrulele să nu-i aducă lui Bâcov, spre a li se lua interogatoriul, câte un spion sau doi care încercaseră să se strecoare prin întuneric pe lângă hangare sau pe lângă depozitul de carburanţi. Bâcov îi interoga, luând însemnări amănunţite. Nu s'or fi strecurat oare la Emsc, auzind vestea apropiatei căderi a oraşului, ofiţeri din gărzile albe şi membri ai bandelor de chiaburi?

Bâcov nu împărtăşea nimănui temerile sale. Seara târziu, stând la o masă joasă, o auzea pe Lena tuşind şi răsucindu-se în pat, de cealaltă parte a peretelui de scânduri; el nu se mişca de pe locul lui, cercetând copiile vechilor comunicate şi rapoarte. Recitea cel mai des dosarul cu actele privitoare la dispariţia lui Pobedonoşţev. Cât de ciudat era să evoci pas cu pas, clipă de clipă, după slovele acestea strâmbe şi decolorate de vreme amintirea acelei zile de chin şi de spaimă!

Nu, orice s'ar spune, niciodată nu va putea crede că Gleb a fost în stare să trădeze, să-şi renege convingerile, să treacă de partea albilor, să-şi părăsească pentru totdeauna unitatea dragă, sora, prietenii vechi şi credincioşi!

Bâcov deschise geamul, se aşeză pe pervazul lăsat într'o parte şi încercă să pătrundă cu privirea bezna nopţii calde şi pline de încordare, cerul purtând ca o broderie gălbuie izvodul stelelor, cerul acesta greu de noapte, prevestitor de furtuni, atârnând jos de tot deasupra masivului pădurilor pustii, deasupra celei din urmă bariere a zonei mijlocii după care se desfăşurau necuprinsele stepe din Sud.

Cine ştie, poate că într'o noapte la fel de înnăbuşitoare, un cer tot atât de încărcat atârnase greu deasupra vreunei vâlcele pierdute în stepă, unde se prăbuşise avionul lui Gleb atins de duşmani. Şi poate că Gleb îşi ridicase privirea spre văzduhuri în timp ce sângele i se scurgea din trup picătură cu picătură şi, în cea din urmă clipă a vieţii, în toropeala dinaintea sfârşitului, crezuse că aude avionul prietenului său care venea să-l scape. Şi cu toate că în ziua aceea i-ar fi fost cu neputinţă să pornească în căutarea lui Gleb, Bâcov avea impresia că poartă totuşi o vină faţă de credinciosul său prieten din anii tinereţii.

Cât de fericit ar fi fost să-şi dea viaţa, numai şi numai ca Gleb să trăiască! Nici nu se mai putea uita acum în ochii înlăcrimaţi şi severi ai Lenei, fără să se simtă vinovat, fără să simtă un fel de mustrare din partea soţiei sale, o mustrare pe care niciodată nu o exprimase prin cuvinte, şi care, poate, nu exista decât în închipuirea lui... Dar cât de greu îl apăsa acest sentiment, tocmai pentrucă îşi petrecuse o bună parte din viaţă umăr la umăr cu Gleb...

Revedea în gând trecutul: anii grei de viaţă rătăcitoare, lipsită de bucurii, o tinereţe ale cărei urme se pierdeau în ultimele pagini ale ziarelor de provincie, în slove mărunte de te dureau ochii să le citeşti printre ştirile despre crimele şi anunţurile mortuare ale negustorilor de mâna a treia, printre informaţiile asupra sborurilor, prăbuşirilor, concursurilor şi reproducerea discuţiilor dintre aviatori şi antreprenorii lor sau împuterniciţii acestora.

Da, într'adevăr, manşa aceea pe care au pus mâna ei, cei dintâi aviatori ruşi, îndrăzneţi cuceritori ai văzduhului, manşa aceea exercita o imensă putere de atracţie.

La urma urmelor, trăiseră atât de des cu presimţirea propriei lor morţi, încât în convorbirile lor nu pomeniseră aproape niciodată de ea.

„Şi totuşi, moartea nu ne-a ocolit şi a smuls din mijlocul nostru pe cel mai tânăr dintre noi“, îşi spunea Bâcov, ascultând foşnetul lin, neadormit al copacilor.

Ii venea greu să se gândească la Gleb şi totuşi nu era clipă în care să nu-şi fi amintit de el, în nopţile de nesomn, dimineaţa, în timp ce-şi făcea rondul de control pe aerodrom, la prânz şi seara. Orice amănunt, cât de mic, îi aducea aminte de prietenul dispărut fără urmă. In astfel de clipe, Bâcov nu era în stare nici să vorbească, nici să mănânce, nici să răspundă celor mai simple întrebări...

Parcă se schimbase ceva şi în raporturile lui cu Lena. Ea era ca şi mai înainte, iubitoare, grijulie, plină de atenţii, dar faptul acesta îl mâhnea şi mai mult pe Bâcov. „Cel puţin dacă s'ar supăra pe mine, tot mi-ar veni mai uşor!“ se gândea el în asemenea clipe. Trimitea scrisori şi memorii în care desminţea manifestul lui Vasiliev, la tot felul de adrese cunoscute, începând cu Statul Major al Armatei şi terminând cu organizaţiile din Moscova.

„Socotesc că manifestul comandamentului gardiştilor albi, în care se vorbeşte despre trădarea aviatorului roşu Pobedonosţev, este o minciună sfruntată, arăta Bâcov într'o astfel de scrisoare. Am tot atâta încredere în el ca şi în mine însumi şi nu pot admite, nicio singură clipă, că Pobedonosţev ar fi putut să devină trădător. E unul dintre acei oameni care nu ştiu ce înseamnă minciuna, înşelătoria, compromisurile. Am intrat odată cu el în Armata Roşie şi n'a fost zi în care să nu fi ştiut tot ceea ce gândeşte, tot ceea ce simte... Rog să se întreprindă cât de curând o anchetă, care va dovedi definitiv că afirmaţiile mele sunt întemeiate şi va spăla pata ruşinoasă de pe numele lui Pobedonosţev. Nu mă îndoiesc că a fost prins şi împuşcat de duşmani.”

Lena găsi din întâmplare o astfel de scrisoare pe masă, în timp ce Bâcov inspecta aerodromul în zorii zilei.

Crezând că soţia lui dormea şi temându-se să n'o trezească prea devreme, Bâcov intră în odaie încet, în vârful picioarelor. Ii venea greu să îndure lacrimile Lenei; rămase în prag, se uită la ea cu ochii obosiţi, roşii de nesomn, fără a şti ce anume să-i spună.

Lena simţi privirea tristă, pierdută a soţului ei şi se întoarse spre el.

— Petia, îi zise ea printre lacrimi, ţi-am citit scrisoarea. Dacă-ai şti cât de îngrozitor este!

Nu mai fu în stare să vorbească, vocea îi tremură, i se frânse, o strâmbătură de durere îi schimonosi faţa. Se aruncă plângând în braţele lui Bâcov.

— A murit — repeta ea, şi lui i se părea că o aude ţipând, deşi în realitate vorbea în şoaptă abia desluşită — a fost ucis, poate chiar sfâşiat în bucăţi de duşmanii deveniţi fiare. Şi gândeşte-te! A fost şi dezonorat după moarte!

— Ai citit doar! îi răspunse Bâcov, strângând-o în braţe şi mângâindu-i uşor umerii. Ai citit scrisoarea mea! Nu cred nicio vorbă din mârşăviile puse pe socoteala lui Gleb. Sunt gata să răspund pentru el cu capul. Iar dacă am greşit, mă las împuşcat fără nicio discuţie. Dar nu cred, nu cred...

După această explicaţie se simţiră amândoi puţin mai uşuraţi. Bâcov nu-şi mai ascundea necazurile faţă de Lena, ci, dimpotrivă, căuta să petreacă orice clipă cu ea, pentru a discuta încă odată evenimentele din ultimele zile şi a vorbi despre încercările ce-i aşteptau în viitor.

Hotărîră să nu scrie deocamdată nimic tatălui lui Gleb şi al Lenei despre cele întâmplate. Era cu neputinţă să-i pomenească de înspăimântătoarea născocire a lui Vasiliev şi nu se simţeau în stare să-i comunice vestea morţii lui Gleb; încercau ei înşişi să creadă că Gleb mai trăia şi că se va întoarce pe neaşteptate.

Tentenicov se simţea din ce în ce mai rău: avea ochii umflaţi şi era cenuşiu la faţă. Când se aşeza la masă ofta sgomotos şi îi făcea mereu pe Bâcov şi pe Lena să se gândească la lucruri triste.

— Grea mai e şi viaţa noastră, spunea el în astfel de clipe. Când mă gândesc acum că pe vremuri s'a întâmplat să-l şi supăr pe Gleb, să râd uneori de el, mi se pune aşa, ca un nod în gât... Nu l-am înţeles dintr'odată, nu mi-am dat seama ce inimă de aur avea... Cred totuşi că o să-i mai dăm de urmă, că o să ne mai întâlnim cu el şi o să ne sărutăm frăţeşte...

Nu era zi să nu aştepte cu toţii vreo ştire referitoare la soarta tânărului aviator dispărut. Intre timp, la Emsc se petrecură evenimente noi care schimbară viaţa cea de toate zilele a unităţii.

De două săptămâni nu se mai făcuse niciun sbor. Bâcov aştepta din zi în zi să primească ordinul de mutare. Zadarnic trimitea însă o telegramă după alta la Statul Major al Corpului de Armată şi la cel al frontului. Nu-i răspundea nimeni; comandamentul părea să fi uitat cu totul de unitatea din Emsc. Şi Bâcov turba de mânie auzindu-l pe Tentenicov cum spunea că de aci înainte nu vor mai avea altă misiune decât să facă singuri paza avioanelor.

Mecanicii se leneviseră rău de tot: îşi petreceau ziua întreagă dormind prin hangare, iar după amiaza se bărbiereau în grabă, se stropeau din belşug cu apă de colonie şi porneau să se întâlnească cu fetele în grădina publică. Se întorceau spre seară, aducând de fiecare dată svonuri noi din oraş. Nu îndrăzneau să le comunice comandantului unităţii; în schimb i le spuneau lui Tentenicov. Seara, când îşi luau ceaiul împreună, Tentenicov povestea de obicei lui Bâcov şi Lenei toate întâmplările şi faptele diverse din Emsc.

Cel mai neplăcut era faptul că la Emsc începuse să domnească haosul: apăruse în oraş detaşamentul unui oarecare Grâmja, detaşament alcătuit nu se ştie când şi de cine. Răspândea spaima nu numai printre locuitorii oraşului, ci şi printre ostaşii roşii convalescenţi.

Se povesteau multe despre fiorosul Grâmja, comandantul acestui detaşament. Şi aceste poveşti îl interesau şi pe Bâcov: istorisea cineva că Grâmja ar fi sosit din Galiţia pe la începutul anului, însoţit de vreo zece flăcăi tot atât de îndrăzneţi ca şi el, şi că de atunci se dusese faima lui şi a bandei sale prin judeţele vecine... Se spunea că şi-ar fi ales această poreclă, din dorinţa de a avea un nume neobişnuit, care să inspire teamă, că de fapt îl chema Sidor Agafonovici Peclevanov şi era de fapt de lângă Morşansc, unde tatăl său avusese o moară. După ce se înfiinţase comitetul sărăcimii satelor, moara le fusese luată, iar cele două case mari de piatră dela Morşansc rechiziţionate. Grâmja aflase toate acestea când se întorsese acasă, de pe front, cu o bandă de beţivani, feciori de chiaburi de soiul lui. Având arme cu ei se dădură drept detaşament de partizani şi începură să acţioneze în zona de lângă front, căutând — după cum spuneau ei — locul de unde le-ar veni mai la îndemână să iasă în spatele gardiştilor albi. Deocamdată însă banda lui Grâmja îşi petrecea timpul luând biruri mărunte dela populaţie.

In gubernia unde operase mai înainte Grâmja, „Ceka" pornise o anchetă împotriva lui şi de aceea fusese nevoit să fugă în regiunea Emsc-ului. Dar nici aici situaţia nu-l era mai bună: organizaţiile judeţene urmau să-i dezarmeze în curând detaşamentul, astfel încât Grâmja, înspăimântat, părăsi şi Emsc-ul.

Bâcov se bucură aflând această veste: va fi acum ceva mai multă linişte în oraş. Mare fu însă mirarea aviatorului când, într'o bună zi, năvăliră pe aerodrom în goana cailor mărunţi cu picioare strâmbe, câţiva călăreţi care urlau sălbatic, cât îi ţinea gura. Bâcov se repezi în cerdac.

— Cine esti? întrebă un călăreţ cu barba neagră şi o căciulă de oaie pe cap, apropiindu-se de Bâcov şi închizându-şi pe jumătate, în chip batjocoritor, ochii negri cu priviri piezişe.

— Să-mi spui mai întâi cine ţi-a dat voie să năvăleşti aici fără autorizaţie?

— Cine mi-a dat voie? întrebă bărbosul, continuând să se uite la aviator în acelaşi fel. Nu te priveşte, răspunse el ameninţător, şi însoţitorii săi izbucniră în hohote de râs, săltându-se în trapul cailor lăţoşi şi neastâmpăraţi.

— Dacă nu mă priveşte, atunci nici tu n'ai ce căuta aici! spuse Bâcov, scoţând revolverul din buzunar.

— Ia-o mai încet. Doar n'am venit să mă uit la tine! rosti omul cu barbă neagră şi trase din dârlogi. Nu te pune cu Grâmja, că o păţeşti...

Peste o clipă dispăru de pe aerodrom împreună cu însoţitorii săi.

Până în cele din urmă, Bâcov tot izbuti să afle pentru ce venise Grâmja. Chiar din seara aceea întări însă paza, iar a doua zi dimineaţa se duse la comandantul oraşului împreună cu Tentenicov, într'un autoturism adus dela Petrograd. Tentenicov, care conducea maşina, spunea clătinând cu amărăciune din cap:

— O să înceapă în curând harababura! Să ţii minte ce ţi-am spus: o să mai avem mult de furcă!

Comandantul oraşului îi primi foarte bucuros pe aviatori.

— In sfârşit, ai venit! îi spuse el lui Bâcov, tutuindu-l, deşi îl vedea pentru prima oară. Mărturisesc că de mult mă bătea gandul să trec pe la tine.

Mărunt şi îndesat, cu o mustăcioară îngrijit tăiată, şovăia mereu şi nu se grăbea niciodată. Lăsa să-i cadă încet cuvintele, şi Bâcov, ne mai având răbdare, îl întrebă cu glas tare:

— De ce ai vrut să vii la mine?

— Voiam să te previn de ceva. Ştii care e situaţia mea aci?

Fără grabă şi fără să se mişte de pe scaun, comandantul vorbi liniştit despre lucruri care pe Tentenicov îl făcură să se frământe de emoţie. Aflară că ordinul de evacuare fusese primit şi evacuarea începută, dar o bună parte din averea militară nu fusese încărcată până acum. In gară nu mai erau locomotive în stare de funcţiune, iar trenurile în tranzit nu mai treceau prin gara Emsc. Apoi, era destul de greu să dezarmezi detaşamentul lui Grâmja: acesta apăruse din nou într'un moment când cea mai mare parte a trupelor fusese evacuată. Călăreţii lui se împrăştiaseră prin oraş şi făceau rechiziţii pe la depozite. Comandantul se aştepta din clipă în clipă să-i vină şi lui rândul.

După ce se înţeleseră să ţină legătura prin curieri, Bâcov porni din nou spre aerodrom. Acum ştia că trebue să lucreze, bizuindu-se numai pe pro-

priile sale forțe și să înceapă îndată pregătiri pentru evacuarea unității. „N'am cu cine să mă sfătuesc, trebue să iau singur o hotărîre”, se gândi el, în timp ce autoturismul străbătea în goană străzile largi ale Emsc-ului.

— Nu trecem și pe la taică-tău? întrebă Tentenicov.

— Ar trebui să trecem cât mai e timp. Altminteri te pomenești că mai târziu n'o să ne mai putem găsi nicio clipă liberă.

Tatăl lui Bâcov stătea în casă, într'o odaie scundă cu tavanul de bârne și turna cu grijă în pahare un amestec, dintr'o strachină de pământ.

— Taman la timp ați sosit! spuse el fără a se întrerupe din lucru. Mă bucur mult că ați venit. Am pentru voi ceva strașnic: o să vă lingeți buzele.

Era cât se poate de bine dispus, îi sărută pe amândoi obrajii și rosti solemn:

— Să nu mă jigniți, că-s om bătrân! Ia, gustați din asta!

— Altă dulceață? întrebă Bâcov. Totdeauna ți-au plăcut bunătățile de soiul ăsta!

— Firește, spuse mulțumit bătrânul. Ce să mă las eu pe tânjală? Am făcut o bunătate de dulceață, să râvnească oricine la ea. Zău așa!

Servi fiecăruia câte un pahar de ceai cu dulceață, apoi spuse visător, încrucișându-și mâinile pe burtă:

— Tare greu o mai duc cu căldura! D'aia și stau toată ziulica în casă. Aci, la o adică, poți să rămâi și în ismene. Și iaca, stau așa și-mi holbez ochii la cer, așteptând furtuna.

— Să te fi dus la baia de aburi, să mai scapi de nădușeală, spuse Tentenicov, lingându-și lingura de dulceață.

Bâcov se plimba încet prin odaie, fără să asculte discuția bătrânului cu Tentenicov. Il frământa acum un singur gând: nu putea să lase în oraș avioanele și motoarele. Emsc-ul putea să fie evacuat dela o zi la alta și atunci toată averea aviației ar fi căzut în mâna albilor. N'avea de unde să aștepte ajutor, trebuia să se descurce singur și să ia hoătărîri cât mai grabnice. Cine știe, peste o zi, poate va fi prea târziu...

— Uite ce-i, tată, spuse el, vremurile fiind cam turburi ar fi bine să te muți la mine chiar de azi.

— Ce spui? se sperie bătrânul. Ce te-a apucat, așa deodată, dorul de mine? Eu unul nu vreau să plec de-aici: am o grădiniță frumoasă, cu mult liliac, mi-am cumpărat din târg și câțiva canari. Aș vrea să-mi sfârșesc aci firul vieții, iar tu de acolo îmi vorbești de plecare...

Călca greoi, cu picioarele desculțe și încălzite, pe dușumelele de scândură, rînduite de curând.

— Nu plec de-aici...

Bâcov zâmbi și se apropie de taică-său care clipea buimăcit.

— Treaba ta. Dar dacă nu vii de bună voie, vă iau pe sus cu forța, și pe tine, și pe Vaniușa.

Bătrânul se strâmbă și fața i se făcu cât un pumn. Uitându-se cu teamă la fiul său, începu să se roage de el:

— Lasă-mă să-mi trăesc bătrânețele după pofta inimii.

— Eu îți vorbesc serios și tu te ții de glume. Ascultă aici: azi-mâine, Armata Roșie va părăsi orașul. Noi plecăm de aici. Ce te faci atunci? Dacă rămâi pe loc, o să fie vai și amar de tine: proprietarul o să te denunțe și gardiștii albi or să te bage la închisoare.

— La închisoare? întrebă cu neîncredere bătrânul.

— Te arestează la sigur.

— Dar de ce să mă bage la închisoare?

— Din cauza mea, a fiului tău. N'o să-ţi ierte niciodată că ai un fiu bolşevic, ofiţer în Armata Roşie şi pe deasupra aviator. O să te spânzure de primul felinar.

Bătrânul pricepu în sfârşit că fiul său vorbea serios, că nu-şi bătea joc de el. Intrebă îngrijorat, frângându-şi mâinile:

— Pleci şi tu de aici?

— Sigur că plec.

— Atunci trebue să-mi fac şi eu bagajele. Incepu în grabă să-şi tragă pantalonii, dar de emoţie nu nimerea să bage piciorul în cracul stâng. Spuse supărat: Totdeauna ne cade câte-o belea pe cap! Ce mai viaţă. Parc' am fi la circ! Da' tu ştii de ce te-ai făcut aviator? Din cauza mamei tale, zău aşa. Tare mult îi plăcea circul, mai cu seamă sborurile la trapez. Tocmai atunci era însărcinată. Şi, crede-mă, era gata-gata să dea pe vatră şi totuşi, de multe ori, se ţinea de mine: „Hai la circ!" Să ştii că-i semeni; te-ai îndrăgostit şi tu de înălţimi. Ţi-am mai spus-o eu, şi nu odată.

Işi şterse cu mâneca o lacrimă, apoi, uitând de toate, se aşeză pe scaun.

— Ce te-ai aşezat iar? spuse Bâcov. Tare greu e cu tine, tată! Cheamă-l pe Vaniuşca.

— Vaniuşca a plecat la voi, la aerodrom, încă de dimineaţă. Şi să nu mă zoreşti! O să-mi strâng încetişor catrafusele şi o să ajung eu până la voi într'un fel sau altul.

— Nu vrei să-ţi trimit maşina?

— Cum de nu! Dacă vrei, trimite-o.

Bâcov se înţelese cu tatăl său să trimită maşina să-l ia pe seară. Bătrânul lăcrămă înduioşat şi-şi îmbrăţişă băiatul:

— Iţi mulţumesc că-mi porţi de grijă! Că eu sunt tare bătrân, nu mai ştiu să mă descurc.

La aerodrom, în căsuţa lui Bâcov, Lena şi Vania se instalaseră la masă şi jucau cărţi.

— Uite, vezi, spuse băiatul, n'am noroc la cărţi: mereu rămân popa-prostu. M'am gândit că trebue să joci cu cap şi să găseşti un sistem care să-ţi asigure câştigul. In primul rând trebue să chibzueşti dinainte orice mişcare...

— Straşnic mai eşti în invenţii! spuse vesel Tentenicov. Mereu născoceşti câte o năzdrăvănie. Iţi mai aduci aminte de vremea când Vania a stat cu noi, pe frontul românesc? Imi spuneam pe atunci: „Cine ştie ce trăsnăi o să mai facă şi flăcăul ăsta în viaţă?!"

— Sunt un om de fier, rosti Vania foarte mulţumit de sine.

Tentenicov se înveseli şi mai tare, îl ridică în braţe pe Vania care se sbătea din răsputeri şi-l întrebă sever:

— Nu cumva minţi pe chestia asta cu fierul?

— Nu mint, strigă băiatul sbătându-se, iar Tentenicov spuse ironic, fără să-i dea drumul: dacă nu te laşi de prostiile tale, dau cu tine de pământ.

— N'ai decât!

Rămânea întotdeauna neclintit în hotărîrile sale; îi era ruşine să fie luat drept un băieţandru ca oricare altul: la naiba, ajunsese aproape om în toată firea, citea cărţi serioase despre care Tentenicov habar n'avea, şi iată că acum îl luau de gulerul hainei, îl ridicau în sus ca pe un copil şi îşi mai şi băteau joc de el!

— Lasă-mă! ţipă Vania căutând să scape. Lasă-mă odată, Cuzma! M'am săturat de glumele tale.

— Te-ai şi săturat? zâmbi din nou Tentenicov. Să ştii că trebue să te înveţi să rabzi. Fără răbdare n'ajungi nici să-ţi deslegi şireturile la ghete.

Vania se supără rău de tot.

— O să ţip, spuse el cu lacrimi în ochi, încleştându-şi degetele în braţul puternic al lui Tentenicov, aproape de umăr. Ce vasăzică asta! Curată batjocură!

Mai dădu odată din picioare, apoi izbucni în plâns. Lui Tentenicov îi păru rău. Il aşeză pe Vania pe pat şi încercă să-l împace.

— N'am vrut să te necăjesc şi tu, gata, începi să bâzâi!

— Nu m'am supărat, Cuzma, repetă Vania înghiţindu-şi lacrimile. Am plâns numai aşa. Te rog să n'o iei în seamă.

Lena împărţi din nou cărţile, dar Vania nu se mai atinse de ele. Aşezat în colţul odăii, pe o buturugă mare pusă în picioare, îşi ştergea lacrimile şi, căutând să nu se uite la Tentenicov ca să nu-i treacă supărarea, intră în vorbă cu soldatul care curăţa armele lui Bâcov. Dar soldatul nu prea era vorbăreţ şi la toate întrebările lui Vania răspundea pe scurt.

Până în cele din urmă, tăcu şi Vania. Fu cât pe-aci să plece chiar din odaie, dar pe urmă se rezemă de perete şi începu să-şi aducă aminte de toate jignirile îndurate în ziua aceea. Se amărî astfel şi mai tare şi se gândi că trebue neapărat şi cât mai repede să săvârşească o faptă extraordinară, eroică; atunci, Tentenicov va rămâne uimit şi nu-l va mai privi ca pe un copilandru. Tot gândindu-se, închise ochii şi aţipi.

— Stau şi socot, auzi el prin vis. Ai umblat toată ziua năuc de somn, d'aia ai şi fost atât de mahmur astăzi. Scoală-te mai repede, că doar n'o să tragi câte trei aghioase unul după altul!

Vania se ridică, se frecă la ochi. Tentenicov stătea aplecat asupra lui, vesel, zâmbitor, bun.

— Mai eşti supărat? întrebă el, arătându-şi dinţii albi cu luciri albăstrii.

— Nu, nu mai sunt, răspunse repede Vania. Dar te rog, Cuzma, să nu mai râzi de mine. De sigur, nu mă simt jignit, dar uneori ştii, e totuşi neplăcut...

— Nu mai fac.

Se împăcară, şi Tentenicov îi şopti la ureche:

— Pe chestia asta te iau la gară. Vii cu mine?

— Te iubesc foarte mult, Cuzma, spuse Vania lipindu-se de braţul aviatorului; îl iubesc şi pe Bâcov, şi pe Lena, iar de Gleb îmi pare tare rău. Ce bine ar fi fost dacă era acum cu noi!

— Lasă, lasă! îi tăie vorba Tentenicov, puţin cam brutal, cum îi era obiceiul. Am iubit şi eu foarte mult o femeie şi iată, am pierdut-o pe neaşteptate. Stau şi-mi sparg capul cum s'o găsesc. După părerea mea, oamenii care nu iubesc niciodată sunt mai fericiţi decât noi. Nimic nu-i mai greu pe lume decât să iubeşti o femeie...

— In afară de Lena nu iubesc nicio femeie şi nici n'o să iubesc vreodată, rosti solemn Vania.

— Amin! zise Tentenicov.

Maşina sbura din nou pe străzile pline de praf ale Emsc-ului. Casele neterminate, de bârne, dela marginea oraşului, negre de fum, păreau scăpate dintr'un incendiu. Oamenii începuseră să clădească aici înainte de

război, dar își lăsaseră locuințele neisprăvite ca și cum ar fi presimțit că viața liniștită nu se va întoarce prea curând în ulicioarele astea năpădite de iarbă.

Pe drumul de țară treceau în goana cailor călăreți cu „burci"[1] fluturând în vânt. Auzind clacsonul mașinii, caii speriați săreau într'o parte. Călăreții dădeau din nagaici și strigau ceva în urma lor, dar Tentenicov conducea cu multă siguranță și mașina ajunse repede la gară, sburând peste delușoare la poalele cărora creștea răchita.

— Nu poate fi altul decât Grâmja, care-și face de cap, spuse Bâcov, arătând cu mâna câțiva oameni cu burci și pelerine negre care forfoteau pe peron.

— Chiar el e! zise Tentenicov, dându-se jos din mașină și uitându-se în jur.

Vania se oprise lângă cazanul cu apă fiartă. Cineva sprijinise de cazan o sperietoare de păsări adusă dintr'o grădină și oamenii lui Grâmja se distrau cum puteau, tăind cu săbiile pocitania cusută din petice de toate culorile.

— S'au plictisit băieții, vorbi Grâmja, închizându-și puțin ochii negri și plesnindu-se cu o biciușcă peste carâmbii cizmelor de lac. Gata de sbor? Lăsați gluma la o parte, mai repeziți-i câteva și gata socoteala! Oameni mai iuți ca noi nici nu s'au mai văzut. O să părăsim în curând locurile astea străine și o să ne ducem pe meleagurile noastre. Dar n'o să spunem nimănui unde o să ne facem cuibul.

Zărindu-i pe aviatori, se încruntă, clătină dojenitor din cap, scuipă printre dinți și trecu pe lângă ei fără să le dea bună ziua, bocănind greoi pe peronul de lemn cu cizmele sale potcovite.

— Tare-i mânios! zâmbi Tentenicov. Numai cât te uiți la el, simți că-ți pierzi capul. Te pomenești că se apucă să ne dăscălească!

— Nu-i nimic, o să-i vină și lui vremea să fie lovit cu biciul peste obraz, spuse râzând Bâcov.

Auzindu-le râsul, Grâmja se întoarse, scuipă din nou printre dinți și șterse scuipatul cu vârful cizmei, vrând parcă să arate că astfel va strivi cu cizma lui grea pe toți cei care îi vor sta împotrivă.

— Mult am mai bătut eu drumul ăsta! oftă Tentenicov, punându-și mâna pe umărul vechiului său prieten. Zi de zi am venit aici și am tot așteptat să văd dacă nu cumva o veni nevestica mea...

De câte ori își aducea aminte de Cubarina, se înduioșa, și Bâcov știa că în asemenea clipe prietenul său aștepta cuvinte de simpatie, de mângâiere... Se apucă deci din nou să-i povestească despre propriile sale necazuri sentimentale din anii de demult și astfel îl mai liniști pentru câtva timp pe bietul Tentenicov.

— Ce prostie, zău, ce prostie! spuse deodată acesta, desmeticindu-se. Tu n'ai dreptul să te plângi, Piotr, ar fi și păcat: ai luat o fată tare bună!

Se încruntă, tăcu și începu să se plimbe supărat pe peron. De departe se auzi un fluierat de locomotivă, deasupra păduricii învecinate se avântă, împroșcând scântei, un nor sfâșiat de fum și aburi, și gara aceasta prizărită căpătă o viață nouă. Oamenii lui Grâmja veneau alergând de pretutindeni spre cazanul cu apă fiartă; cineva trase în aer, așa ca să sperie

---

[1] **Burcă — un fel de pelerină din pâslă subțire și păr de capră. Se poartă în Caucaz; o poartă deasemenea cazacii. (N. T.)**

lumea, un călăreţ cu pelerina neagră fâlfâind trecu în goana mare pe peronul lung de lemn, lovind în dreapta şi în stânga cu nagaica şi scoţând strigăte şi înjurături grosolane.

— Ii vezi? întrebă Bâcov.

— Straşnic mai sudue, răspunse Tentenicov.

— Nu vorbesc de asta, zise grăbit Bâcov. Nu-i nimeni în gară în afară de şleahta ăstora. In clipa de faţă Grâmja e stăpân pe gară, poate chiar şi pe întreg oraşul. Trupele albe se află la o depărtare de cel mult cincizeci de kilometri de Emsc. Ia gândeşte-te că Grâmja ar putea să se declare deodată mai mare peste tot oraşul şi să ne atace pe noi şi pe comandantul garnizoanei.

— Ar fi în stare...

— Şi o să ne distrugă avioanele în cazul acesta...

— Ar trebui să vedem ce-i de făcut, spuse gânditor Tentenicov.

— Trebue cu orice preţ să scoatem de aici oamenii şi echipamentul nostru tehnic.

Ajungând în dreptul peronului, garnitura nu se opri, ci trase de-a-dreptul pe o linie de garaj. Oamenii lui Grâmja se repeziră îndată cu ţipete şi urlete. Nu venise nimeni cu trenul, în afară de câţiva însoţitori; cele mai multe vagoane de marfă erau plumbuite. Presimţind o pradă uşoară, Grâmja smulse cu mâna plumbul de pe vagonul poştal şi urcă repede treptele largi. Nu zăbovi însă mult în vagon: peste două minute apăru pe platformă, cu faţa schimonosită de furie.

— Smulgeţi plumburile de peste tot! strigă el răguşit. N'o fi vreo farsă la mijloc?

Oamenii săi se repeziră spre vagoane. Se auzi sgomotul uşilor împinse în lături, porniră să joace nebuneşte scările şeilor împletite din sfori. Lângă fiecare vagon izbucnea pe rând urletul mânios al bandei nemulţumite: vagoanele erau goale. Tocmai asta i se părea lui Grâmja o farsă de neîndurat, pe care i-o jucase cineva.

Banditii se repeziră spre locomotivă. Grâmja sbiera la mecanic. Agitându-şi biciuşca voia parcă să-l lovească peste obraz pe bătrânul acesta obosit, cu favoriţi cărunţi, înnegriţi de funingine şi fum.

— Cine ţi-a poruncit să aduci aici o garnitură goală? urla Grâmja, şi pe deasupra şi plumbuită, ca să-şi bată joc de lume? Şi noi care auzisem că trenul ăsta trebuia să vină încărcat cu aur. Nu cumva l-aţi furat pe drum?

Il ameninţă pe mecanic cu pumnul şi, scuipând supărat, porni spre biroul gării, urmat de oamenii săi furioşi. Lângă tren nu rămase nimeni în afară de mecanic şi de însoţitorii care se uitau cu ură în urma lui Grâmja.

— E momentul să acţionăm, spuse Bâcov, trăgându-l pe Tentenicov de mânecă şi vorbindu-i la ureche în şoaptă. Dacă scăpăm acum trenul, s'a zis cu noi!

Tentenicov aţinti asupra lui o privire plină de neîncredere.

— Furioşi cum sunt acum, au lăsat deocamdată trenul în pace. Dar dacă garnitura mai rămâne aici câteva ceasuri, o să li se urască s'o vadă şi o s'o trimită în altă gară. Deocamdată e o avere fără stăpân, cum s'ar zice. Trebue neapărat să punem mâna pe ea.

— Bună idee. Planul e straşnic. Numai, cum să începem?

— Trebue să începem cu mecanicul. Aşteaptă-mă aici, prietene. Mă duc puţin până la locomotivă.

Tentenicov n'avu mult de aşteptat. Bâcov se întoarse peste vreo douăzeci de minute, vesel şi zâmbitor.

— Ei, ce s'aude? întrebă Tentenicov care îl invidiase întotdeauna pe Bâcov pentru arta sa de a cuceri oameni necunoscuţi chiar dela primele cuvinte, deşi la drept vorbind şi Tentenicov lega uşor şi repede prietenii noi.

— Stăm minunat! răspunse Bâcov. Mecanicul şi însoţitorii trenului vor să ne transporte unitatea până la Voronej. Numai că nu ne aşteaptă prea mult: peste trei ceasuri trebue să ne îmbarcăm.

— N'o să avem timp.

— O să ne ajute Vania.

— Te poţi bizui pe mine, se amestecă în vorbă Vania care nu-şi lua ochii dela tatăl său adoptiv.

— Iţi încredinţez următoarea misiune: să te duci îndată la locomotivă şi să te împrieteneşti cu mecanicul!

— S'a făcut, răspunse Vania, scuipând printre dinţi şi ştergându-şi scuipătura cu vârful cizmei, întocmai cum făcuse adineaori Grâmja.

— Asta dela Grâmja ai învăţat-o?

— Da, dela Grâmja, răspunse sincer Vania.

— Dacă nu vrei să ne certăm, te poftesc să te laşi de obiceiul ăsta. Aşa scuipau şi îşi suflau nasul poliţiştii ăi vechi, dar pe tine nu te prinde.

— Cum vrei, răspunse Vania, uitându-şi obişnuita încăpăţânare. Dacă nu-i voie să scuip, n'o să mai fac.

— Bravo! Cu alte cuvinte, te împrieteneşti cu mecanicul şi nu-l mai slăbeşti o clipă. Iar dacă Grâmja o să încerce să pună mâna pe tren şi să-l facă să plece din gară, tu să tragi cu urechea, să afli unde-l trimite, apoi să sari jos de pe locomotivă şi să ne aştepţi aici. Ai înţeles?

— Am înţeles mai mult de jumătate, iar pentru rest o să mă descurc eu şi singur. In niciun caz, n'o să vă las în pană, de o fi chiar să vin călare.

— E, atunci, descurcă-te! Iar noi o să căutăm să ne întoarcem cât de curând.

Vania porni spre locomotivă, în timp ce Tentenicov şi Bâcov se repeziră spre maşină.

— O cam băgasem pe mânecă, mărturisi Tentenicov punând mâna pe clanţă. M'am gândit că ar fi putut să ne ia maşina pe când ne plimbam pe-aici.

— Din fericire, nu se pricep să conducă o maşină, căci altfel, fără îndoială că ne-ar fi furat-o. Deocamdată n'au în arsenalul lor decât armele cele mai simple: câte un revolver, un tirbuşon, un şperaclu.

Străbătură din nou în goană străzile Emsc-ului. Dincolo de grădina publică, printre foi de brusturi uriaşi, băieţii se jucau de-a „lapta"[1]. Tentenicov se uită la ei cu jind şi spuse încet oftând:

— Tare-mi vine să-mi suflec pantalonii până la genunchi şi să joc şi eu lapta! De mic am avut noroc la jocurile astea băieţeşti. Primăvara, când bătea vântul de scutura toate florile perilor, nu dădeam pe-acasă nici noaptea.

---

[1] **Lapta — sport popular rus, un fel de oină. (N. T.)**

Lena îi aştepta pe aerodrom la intrare.

— Eram îngrijorată, zise ea. Nu ştiam unde să vă caut, altfel aş fi pornit-o după voi.

— Trebue să plecăm, Lena, spuse Bâcov. Trebue să ne strângem lucrurile cât se poate de repede!

— Se apropie albii?

— După cum se pare, sunt foarte aproape. Dacă nu s'ar aştepta la un ajutor grabnic, Grâmja nu şi-ar face de cap în halul ăsta. I s'a mai mărit şi banda. Poate să pună mâna pe oraş dintr'o clipă în alta şi să ne atace, să ne distrugă avioanele. Dacă armata albă ar ajunge la Emsc, ar avea parte de o pradă frumoasă.

— Ai primit adineaori o telegramă. Am desfăcut-o, crezând că e personală...

— Dela cine e?

— Dela Nicolai Grigoriev. Iţi ordonă să evacuezi urgent unitatea şi...

— Şi mai ce?

— Să laşi unul din avioane pe aerodrom. Dar mai bine citeşte-o singur...

Telegrama era pe masa de lucru.

Bâcov o citi cu glas tare şi Tentenicov întrebă îndată:

— Dar pentru ce trebue să laşi un avion pe aerodrom?

— N'ai înţeles, deşteptule? Spune clar acolo: trebue să ducem cu avionul un activist de-al nostru din armată, în spatele frontului gardiştilor albi.

— Pentru ce?

— Asta nu se spune în telegramă şi de altfel pentru asemenea lucruri nici nu se dau lămuriri.

— Facă-se voia lor, răspunse Tentenicov, zâmbind ştrengăreşte şi îndreptându-şi umerii puternici. Cu alte cuvinte, ne-am înţeles: rămân aci şi-l duc eu.

Lena stătea cu ochii lăsaţi în pământ, pe un scăunel care scârţâia, căutând să nu asculte convorbirea aviatorilor: ştia că în clipa aceea se hotăra soarta acestor oameni care îi erau dragi. Ştia deasemeni că Bâcov îşi va lua desigur partea cea mai grea şi cea mai primejdioasă. Şi cu toate că ar fi fost cea dintâi care să-şi condamne bărbatul dacă s'ar fi arătat mic la suflet şi ar fi primit să-l lase pe vechiul său prieten să-şi rişte viaţa, îşi zicea totuşi în gând: „Numai de n'ar rămâne Petia!"

— Dă-mi voie să hotărăsc singur cine să rămână şi cine să plece cu unitatea, spuse Bâcov. Atâta vreme cât comand eu, dau singur ordinele, fără ajutorul tău.

Tentenicov se încruntă şi-i aruncă Lenei o privire rugătoare, cerându-i parcă sprijin. Lena dădu să se scoale de pe scaun, dar Bâcov stătea pe jumătate întors spre fereastră şi nu se uita la soţia lui.

— Ascultă aici, urmă el tot atât de liniştit ca şi până acum. Vei începe neîntârziat pregătirile de plecare. Ia-l pe mecanicul-şef şi dă-i ordin să înceapă imediat încărcarea avioanelor. Au şi fost demontate încă de acum trei zile. In turism pui toate hârtiile, întreaga noastră cancelarie de campanie şi te urci şi tu. Iei cu tine armele şi grenadele. Te duci imediat la gară, conduci operaţiile de îmbarcare şi apoi cauţi să ajungi cu orice preţ la Voronej. Incă ceva: îi duci până la Voronej pe Lena, pe bătrânul meu şi pe Vaniuşca. Odată sosit la Voronej, te prezinţi imediat la Nicolai Gri-

goriev şi-l raportezi despre tot ce am văzut aici, în primul rând despre Grâmja. Dacă n'o fi prea târziu, să trimită încoace un detaşament în ajutor. Cât despre mine, deîndată ce-mi voi fi debarcat pasagerul, pornesc înapoi. Iar dacă avionul păţeşte ceva, ajung eu şi pe jos la Voronej. Ai înţeles?

Tentenicov dădu din cap, fără să scoată o vorbă, apoi se uită iar la Lena. Ea şedea însă cu ochii în jos, jucându-se încet cu ciucurii bogaţi ai broboadei. S'ar fi părut că nici nu lua seama la discuţia aviatorilor, cufundată în gândurile-i triste şi amare. Bâcov îl apucă pe Tentenicov de braţ şi-i spuse cu glas tare:

— Hai cu mine să-ţi arăt un motor.

— Ce-ai mai pus la cale? întrebă supărat Tentenicov după ce Bâcov îl duse în grădină.

— Nimic. Nu voiam însă să vorbesc în faţa ei.

— Inţelege ea şi aşa. Iar tu nu eşti serios!

— Trebue să iau asupra mea partea cea mai grea...

— Mofturi şi gogoşi! Ai atâţia oameni în grija ta, pe când eu n'am pe nimeni şi nimic pe lumea asta; sunt cum s'ar zice la numărul singular şi la cazul nominativ... Tentenicov, care nu era prea tare la gramatică, socotea că singularul se mai numeşte şi caz nominativ şi nu putea renunţa la convingerea asta, mai ales acum în toiul discuţiei. Dacă mor, nici n'are cin' să mă plângă. Iar dacă mori tu, rămân atâţia oameni fără sprijin... Dar ce să mai vorbim, îşi tăie el singur vorba cu un gest de plictiseală. N'am cu cine discuta: eşti îndărătnic ca un catâr!

— Nici nu te-am chemat ca să ne certăm de pomană. Vreau să-ţi spun altceva. Să ştii: de o fi să mă omoare, te înhami tu la căruţa asta care ţi-o las! Să ai grijă de toţi trei!

— S'a făcut, răspunse Tentenicov şi vocea i se frânse de emoţie.

Privirile li se întâlniră şi în ochii blânzi, pe jumătate închişi ai lui Tentenicov, trecu obişnuita lui expresie de ştrengărie.

— La revedere, Piotr! răspunse el, îmbrăţişându-şi prietenul.

Pe Bâcov îl aştepta însă acum partea cea mai grea: se gândea cu emoţie la despărţirea de Lena.

Şi totuşi ştia că nu putea proceda altfel.

In timp ce Tentenicov conducea operaţiunile de pe aerodrom, grăbindu-i pe servanţi şi pe mecanicii care încărcau avioanele, Bâcov se plimba prin livadă.

„Uite-o, stă aşa, nemişcată, parcă nici n'ar ghici despre ce e vorba, îşi zicea el, gândindu-se la Lena. De fapt, n'a avut o clipă de linişte, de când m'am căsătorit."

Revăzu în gând, nespus de limpede, luptele aeriene din ultimii ani, coborîrile în picaj, virajele, norii de fum izbucnind în locurile unde cădeau bombele. Işi aduse aminte de avioanele inamice doborîte, de strigătul acela de bucurie pe care-l scoţi fără să vrei văzând că avionul atacat se opreşte în loc, apoi se smuceşte într'o parte şi se prăbuşeşte deodată, cu motorul în flăcări... „Cine a zis că o să mă curăţ? Prostii! Fleacuri! Mofturi copilăreşti! O să trăesc". Nu-l mai răbdă inima să rămână singur. In astfel de clipe, când creştea în el încrederea în propriile sale forţe, simţea întotdeauna nevoia să fie lângă soţia lui.

Lena stătea pe acelaşi scăunel care scârţâia, ţinându-şi ochii pe jumătate închişi.

— Lenocica ! şopti Bâcov.

Se întoarse spre soţul ei şi, întinzându-i mâinile, spuse grăbită :

— Te aşteptam !

— Iată, am venit. Ascultă-mă, Lena, îi spuse el, aşezându-se alături de ea pe un colţ al scaunului şi atingându-i cu buzele tâmpla trandafirie şi caldă. Pari cam tristă. N'ai de ce !... In curând vom fi iar împreună...

— Ştiu, răspunse ea în şoaptă, trăgându-se puţin la o parte.

— Inţelege şi tu : nu-l puteam lăsa pe Tentenicov pentru că e mult prea iute din fire. Poate să se cureţe singur şi să-şi omoare şi pasagerul. E un conspirator cât se poate de prost ; e în stare să încurce toate iţele, fără să vrea.

— De ce-mi spui toate astea ?

— Vreau să ştii de ce m'am hotărît să rămân cu avionul.

Din fericire, tocmai atunci intră în odaie Tentenicov, care spuse cu o prezenţă de spirit într'adevăr neaşteptată pentru el :

— Ei, tovarăşe şef, am fost la înălţime : am încărcat toate. Acum ar fi timpul să strângem şi restul averii.

Hârtiile fuseseră toate ambalate. Veni un mecanic care scoase geamantanul din odaie. Lena se ridică de pe scaun.

— Plecăm ? întrebă ea.

— Ar fi timpul, Elena Ivanovna! Garda dumneavoastră personală e gata, rosti Tentenicov cu duioşia lui oarecum brutală. Ţi-am împachetat singur toate lucrurile. Iartă-mă, dacă ţi-am mototolit câte ceva: eu le cam fac pe toate brambura, în doi timpi şi trei mişcări totul e gata.

Camioanele învelite cu prelate erau adunate la ieşirea de pe aerodrom. Lângă ele aşteptau mecanicii şi servanţii cu arma şi raniţa la spinare. Prin curte erau risipite piese de maşini, bucăţi de scânduri rupte, tot felul de lucruri de prisos de care voiau acum să se scape; colţul din fundul curţii părea de departe o groapă imensă de gunoi. In jurul maşinilor alergau cu coada între picioare câinii pripăşiţi pe lângă unitate ; îi cuprinsese şi pe ei neliniştea oamenilor.

Deodată, pe locul unde înainte se ridicau hangarele, Lena zări avionul singuratic al lui Bâcov şi simţi că i se frânge ceva în piept. Aruncând o ultimă privire spre avionul soţului său, porni spre uşă. După ea ieşiră din casă Bâcov şi Tentenicov.

— Dar taică-meu unde-i? întrebă Bâcov după ce Lena se aşeză alături de Tentenicov.

— Babacul tău ? zâmbi aviatorul. A fost adineaori aici, apoi şi-a adus aminte că a lăsat acasă nişte borcane cu dulceaţă şi s'a dus să le ia. Ne-a făgăduit să vină mai târziu la gară.

— Ce om neastâmpărat ! se supără Bâcov. Uite, vezi : Vaniuşa se ţine mult mai bine. De sigur că acum stă cu mecanicul pe locomotivă şi discută despre facerea lumii.

— N'o să se piardă bătrânul ! strigă Tentenicov. E dintre aceia care nu şi-ar lăsa vreo unealtă sau vreo sculă pentru nimic în lume.

Tentenicov plecă cel dintâi din curte. In urma lui porniră şi celelalte maşini. Lena nu-şi mai întoarse capul : nu se mai simţea în stare să se

uite la Bâcov. Dar mai presus de orice, se temea să vadă avionul acela singuratic, care părea uitat dincolo de hangarul părăsit.

In copilărie citise împreună cu Gleb multe cărţi de aventuri şi călătorii. Cât de mult se înflăcărase pe vremea aceea de povestirile în care apăreau femei energice, cu mâinile mari, asprite de muncă! O mişcaseră poveştile în care se vorbea de moarte, de împuşcături, de oameni socotiţi pierduţi, care după aceea se întorceau... Acum şi viaţa ei se depăna într'un chip ciudat, neobişnuit. Şi-o închipuise cu totul altfel, cu câţiva ani înainte! Nu-l crezuse pe vremuri pe primul ei soţ, atunci când acesta îi vorbise de războiul care se apropia, care va dura zeci de ani şi care cu timpul îi va arunca, îmbătrâniţi, pe un nou mal al vieţii... Ciudat! Nu se gândise de mult la primul ei soţ, iar acum îi trecu din nou prin faţa ochilor chipul lui, cu sticlele strălucitoare ale ochelarilor, cu mustaţa roşcată, pârlită... O fi un semn? Oare n'o să-l mai vadă niciodată pe Bâcov?

„Inapoi!" voi să strige, dar coloana era acum departe de aerodrom. Intorcându-se, Lena nu mai văzu nimic, în afară de copacii împrăştiaţi pe dealuri şi de o dâră de fum vioriu, destrămat, care se întindea dincolo de râu.

— Cuzma! spuse ea încet, înghiţindu-şi lacrimile şi privind din nou îndărăt.

— Ce-i? bombăni nemulţumit aviatorul.

— Crezi că ne ajunge curând din urmă?

— Ne ajunge, Elena Ivanovna, sigur că ne ajunge!

— Crezi într'adevăr că n'o să păţească nimic? întrebă ea, de parcă Tentenicov ar fi fost omul de care atârna salvarea bărbatului ei.

— De bunăseamă, Elena Ivanovna. O să pice dela o zi la alta. Dar iată şi trenul nostru. E gata. Ne aşteaptă. Locomotiva e sub presiune; în curând pornim.

CAPITOLUL IX

Nu de mult domnise pe aerodrom forfota şi voia bună: mecanicii alergau grăbiţi dela un hangar la altul şi, în fiecare încăpere, oameni devotaţi îl aşteptau pe Bâcov. După ora trei aviatorii îşi luau prânzul în căsuţa Statului Major al unităţii; uneori venea şi tatăl lui Bâcov şi atunci apăreau pe masă tot felul de murături şi de dulceţuri şi timpul trecea repede în discuţii prieteneşti. In zilele când erau nevoiţi să plece dimineaţa în misiune şi să sboare deasupra dispozitivului inamic, bombardând transporturile duşmanilor şi doborând avioanele albilor, în căsuţa cea scundă se mânca târziu. Atunci, masa era solemnă ca într'o zi de sărbătoare: se cinsteau victoriile dobândite şi întoarcerea cu bine a tovarăşilor de luptă. Şi doamne! câte aveau de povestit, câte discuţii se încingeau, câte amintiri prindeau a se depăna!

Toate acestea rămăseseră acum în urmă, fuseseră uitate, făceau parte din trecut... Fireşte, vor mai veni şi zile bune, dar ce a fost nu se mai întoarce. Bâcov se plimba încet pe aerodrom, gândindu-se la tot ceea ce fusese de curând aci.

Vântul mâna peste câmp bucăţi de hârtie şi de ziare; pe o ridicătură de teren era svârlită o şea, într'o casă din apropiere scârţâia o uşă,

iar lângă locul unde fusese instalat până mai adineaori hangarul mai fumega încă un foc aprins.

Bâcov se uită la ceas. Trecuse de ora două şi tovarăşul pe care trebuia să-l ducă în spatele inamicului nu sosise încă... Abia acum îşi aduse Bâcov aminte de mecanicul pe care i-l lăsase Tentenicov. Flăcăul acesta voinic, cu obraji rumeni, ceruse singur să rămână împreună cu comandantul său. „Te pomeneşti că mă aşteaptă lângă avion, îşi zise aviatorul, îndreptându-se spre locul fostului hangar. Cum o să ajungă pe urmă la ai lui? O să-i vină mult mai greu, e tânăr şi lipsit de experienţă."

Bâcov se apropie de avion. Mecanicul dormea pe iarbă cu mâna sub cap. Işi mişca încet în vis buzele şi faţa-i liniştită şi rumenă era înduioşător de tânără; pe buza de sus abia dacă mijea un puf blond, iar genele lungi îi umbreau obrajii.

„Deocamdată nu-l trezesc... Las' să doarmă". Bâcov se plimbă din nou pe aerodrom, uitându-se plin de nerăbdare la ceas. In telegramă îi fusese anume indicat că va trebui să decoleze cel mai târziu după o oră, dar nu se zărea nimeni în apropiere. Aviatorul începu să se neliniştească: era de ajuns ca o mână de oameni bine înarmaţi să atace aerodromul pentru a-i lua avionul. Bâcov nu mai avea nici oameni, nici mitraliere; singur, numai cu mecanicul, nu putea să reziste prea mult...

Nu-şi găsea liniştea şi se plimba mereu pe potecile năpădite de lobodă şi scaieţi. Deodată se auzi din depărtare o pocnitură seacă: se trăsese un foc de armă. Bâcov ascultă cu luare aminte, dar în jur se lăsase din nou tăcerea. Dincolo de râu se zăreau reflexele albastre ale unui incendiu.

„Dacă nu vine, plec singur, se gândi Bâcov. Iar dacă nu mai am timp să decolez, dau foc avionului. Doar n'o să-l las gardiştilor albi."

In apropiere de avion se aflau două rezervoare mici cu benzină. Prevăzător cum era, Tentenicov lăsase pentru orice eventualitate şi câteva cutii cu chibrituri. „Poate să am nevoie... Cuzma nu-i chiar atât de nătăfleţ cum se arată uneori în faţa străinilor. Se gândeşte la toate, nu uită nimic."

Intr'o zi obişnuită de sbor, misiunea încredinţată lui Bâcov ar fi fost foarte simplă şi nimeni nu i-ar fi dat prea multă atenţie. Dar astăzi, când frontul se retrăgea spre Nord, când detaşamentele gărzilor albe se apropiau de oraş, misiunea devenea riscantă, chiar foarte periculoasă. Ceasurile de încordată aşteptare îl chinuiau şi-l frământau mult pe Bâcov: nici nu ştia dacă Tentenicov avusese timpul să termine îmbarcarea şi să plece din gara înconjurată de detaşamentele lui Grâmja...

„Dacă n'or fi izbutit să plece din gară? Dacă or fi început să tragă în el? Lena o fi scăpat cu viaţă? S'o fi îmbarcat în tren şi taică-său cu Vaniuşa? Bătrânul era un om tare ciudat şi te pomeneşti că o fi născocit iar vreo nouă trăznaie..."

Mecanicul ţipă în somn. De dincolo de râu se auzeau împuşcături răzleţe de armă. Focul de pe malul celălalt se înteţea din ce în ce mai mult Se făcuse aproape ora şase. „E sigur că acela pe care Nicolai a ordonat să-l duc în spatele albilor nu mai vine. Poate că a fost ucis pe drum? îşi zicea Bâcov frământându-se. Să mai aştept un ceas şi dacă nici atunci nu vine, decolez spre Voronej". Timpul trecea chinuitor de încet. Aviatorul nu-şi mai lua ochii dela minutar. Acul se mişca încet de tot pe cadran, ca un bac tras de odgoane, pe un râu ce curge agale. „Au mai rămas cincizeci şi patru de minute", socotea în gând Bâcov. „O fi avut

timp Tentenicov să încarce totul? Cred că Lena trebue să fie tare amărîtă... Cincizeci şi trei..."

Mai aşteptă un ceas: nu se putea hotărî să părăsească aerodromul. Poate că acela pe care trebuia să-l ducă o fi întârziat. Ce-ar crede dacă, venind aici, n'ar mai găsi nici avion, nici pilot?

Bâcov nu se putea hotărî. Mecanicul se trezi din somn, scoase dintr'o lădiţă militară o bucată de slănină şi o franzelă, se întinse după somn şi zâmbi închizându-şi ochii căprui, de o culoare ştearsă.

— Pare-mi-se, s'au pornit iar să tragă, spuse mecanicul. Işi face careva de cap...

Nu mai era nicio îndoială: trăgeau călăreţii care veneau în goană pe drum, cu pelerinele fâlfâind în vânt. Inainte galopa un călăreţ care semăna cu Grâmja. Veneau în iureş, spre aerodrom, urlând sălbatic. Cei din primele rânduri se opreau o clipă şi trăgeau în direcţia hangarului. Şuieratul şi răpăiala grăbită a gloanţelor se auzeau acum aproape de tot.

„E prea târziu! Va trebui să părăsesc avionul şi s'o pornesc pe jos spre ai mei..."

— Fugi! îi spuse el încet mecanicului. Caută să ajungi cât mai repede la gară, să scapi din încercuire şi să dai de ai noştri. Când treci prin oraş, scoate-ţi şapca: ai o steluţă pe ea şi oricine poate să-şi dea seama că faci parte din Armata Roşie... După haină şi după pantaloni nu te cunoaşte nimeni...

— Dar dumneavoastră?

— Ordinele nu se discută!

Mecanicul se ridică, îi întinse mâna lui Bâcov, apoi se repezi, alergând în zigzag, spre tufele de pe mal. Peste câteva clipe, capul său mare, tuns chilug, dispăru în tufiş.

Bâcov rămase singur. Desluşea acum limpede figurile călăreţilor din primele rânduri. Nu mai avea timp de gândit. Nu-i fu greu să toarne benzină pe avion, să scapere un chibrit. Intr'o clipă o flacără egală izbucni. Călăreţii înfuriaţi erau acum aproape, aproape de tot. Scoteau chiote mânioase. In jur şuierau gloanţele. Se auzea sforăitul greu al cailor, un steag mare spânzurat în vârful unei prăjini lungi fâlfâia în faţa lor. Bâcov asculta atent. Poate că s'a grăbit? Poate că l-au luat drept un aviator alb care aterizase pe aerodromul pustiu? Dar nu, nu se înşelase. In vârful băţului fâlfâia un steag negru: trădătorul Grâmja se declarase anarhist.

— Stai! strigară călăreţii.

Bâcov nu mai zăbovi. Se uită pentru cea din urmă oară la avionul cuprins de flăcări, la căsuţele în care îşi petrecuse prima parte a acestui război, apoi se repezi spre râu. Acolo, în spatele desişului de caprifoi, chiar pe mal, se găseau câteva bărci vechi. Călăreţii se aflau acum atât de aproape, încât nu mai era chip să fugă; l-ar fi ajuns din urmă, l-ar fi împuşcat din mers, l-ar fi sdrobit sub copitele grele ale cailor...

Bâcov le auzea limpede glasul. Călăreţii zăboviră puţin lângă avionul în flăcări. Aviatorul văzu bărcile la locul lor obişnuit. O ridică pe cea mai mare şi se ascunse sub ea. Nu-l mai puteau găsi: pe mal se aflau vreo zece bărci, toate întoarse cu fundul în sus; era puţin probabil ca cineva să se gândească să-l caute pe sub vechiturile astea. Bâcov simţea cum îi svâcneau tâmplele; pentru a se linişti, începu să numere până la o sută, dar glasurile se auzeau din ce în ce mai aproape. Se încurcă la numărat. „Nu merge, şopti el, trebue s'o iau dela început..."

Dar socoteala nu mergea deloc. Se hotărî atunci să-şi ocupe gândurile cu altceva şi încercă să-şi amintească numele şi pronumele tuturor bicicliştilor care luau parte la curse în oraşul său natal, pe vremea când era tânăr. Se mai linişti astfel puţin: cu fiecare nume îi răsăreau în minte tot felul de poveşti vesele sau triste.

Undeva, prin apropiere, se auzeau tropăind copitele cailor; timp de câteva clipe Bâcov crezu că urmăritorii săi îl vor descoperi în adăpostul nesigur de sub barca răsturnată.

Trecu însă vreo jumătate de ceas şi pe aerodrom coborî din nou liniştea. In cele din urmă, Bâcov ridică marginea bărcii.

Se întuneca; din spre râu venea o boare răcoroasă. Un nor negru învăluise o parte a cerului.

Bâcov răsturnă barca, se ridică de pe pământ şi îşi scutură bulgării de lut de pe pantaloni şi de pe haină. Totul se petrecuse neaşteptat de bine şi nici nu-i venea încă să creadă că a scăpat.

CAPITOLUL X

Incendiul de pe celălalt mal al râului se stinsese de mult; deasupra locului care cu puţin înainte fusese cuprins de vâlvătăi, stăruia acum doar o lumină galben-albăstrie. Bâcov ar fi vrut să întreprindă mai multe lucruri deodată, dar nu se putea hotărî cu ce să înceapă. Trebuia să afle dacă trenul în care Tentenicov urma să îmbarce averea unităţii izbutise să părăsească gara. O fi plecat împreună cu ei şi taică-său? Or mai fi existând instituţii sovietice în oraş? Sau poate că n'a mai rămas nimeni? Mai avea vreun rost să treacă pe la Sovietul local?

Se hotărî să se ducă mai întâi la gară.

Pe o stradă străjuită de tei, un călăreţ trecea în goana calului. Mârţoaga mică şi păroasă cu spinarea gheboasă şi picioarele groase şi strâmbe, amintea de căluţul cocoşat din poveşti. Călăreţul, bine aşezat într'o şea de cazac, semăna la rândul lui cu un personaj din poveşti, cu piticul cel rău. Ţinea într'o mână hăţurile, în cealaltă un bici lung cu care îşi mâna calul turbat ca o fiară. Călărea în spre apusul însângerat care străjuia deasupra oraşului, drept spre vâlvătaia purpurie a asfinţitului ce scălda în lumina-i tremurândă ca de curcubeu străzile Emsc-ului.

Bâcov rămase câtva timp lângă un gard verde, până ce călăreţul trecu, apoi se îndreptă, prin ulicioare înguste, spre gară. Gara era pustie. Călătorii plecaseră fără să mai aştepte trenul; se vedeau ici colo cufere şi coşuri aruncate, iar peste linii alergau, încolţindu-se, câini roşcaţi şi răpciugoşi. Pe linii nu mai era niciun vagon. „Vasăzică, Cuzma a izbutit să încarce totul în tren“, îşi zise Bâcov şi se simţi deodată uşurat: îl frământa atât de mult soarta celor care-i erau dragi şi a echipamentului unităţii sale!

Se puteau gândi acum şi la propria-i salvare. Cunoscându-l însă bine pe Nicolai Grigoriev, ştia că vechiul său prieten îi va cere de sigur să-i povestească despre cele petrecute în oraş în ajunul ocupării lui de către gardiştii albi. Nu putea să plece din Emsc, fără să afle care era situaţia acolo. „O să mă duc la nişte adrese vechi, apoi o să văd eu ce-o să fac.“

In apropiere de gară, într'o casă mare boierească, cu livadă de pomi fructiferi şi sere, fuseseră instalate chiar din primele zile ale Revoluţiei

din Octombrie organizaţiile orăşeneşti şi judeţene. Bâcov avusese de mai multe ori prilejul să se ducă în casa aceea, cu diferite treburi ale unităţii. Luase parte la şedinţe şi festivităţi în clădirea aceasta mare şi întunecoasă, construită într'un stil pretenţios, dar cu totul lipsit de gust, aşa cum erau de cele mai multe ori locuinţele negustorilor.

De obicei, la intrarea Casei Sovietelor se afla o sentinelă din grupul convalescenţilor sau din compania de gardă şi verifica actele vizitatorilor. Acum ghereta era goală, sentinela nu se vedea nicăieri, pe scaun stătea uitată o şapcă, iar pe jos erau aruncate zeci de permise de toate culorile. Bâcov porni pe alee.

Nici aici nu se afla nimeni.

Oraşul era cufundat în întuneric, în nicio casă nu se aprindeau lumini, doar din când în când în depărtare se vedea ţâşnind flacăra unei împuşcături. Pesemne pătrunseseră în oraş patrulele de recunoaştere ale gardiştilor albi... Mâine Emsc-ul va fi de nerecunoscut. Astăzi nu mai exista nicio autoritate aici: detaşamentele Armatei Roşii plecaseră, iar albii erau încă foarte puţini la număr. Bâcov urma să se descurce singur; numai să nu cadă în mâna călăreţilor smintiţi ai lui Grâmja sau a vreunei patrule de-a gardiştilor albi... Voia să mai petreacă o noapte în Emsc: i se părea că nu-şi încheiase încă toate socotelile cu oraşul acesta liniştit, lăsat în voia soartei. Deodată înţelese ce-l făcea să mai zăbovească aci: se gândea mereu la tatăl său.

„Bietul bătrân", îşi spuse el cu duioşie, dar şi enervat în acelaşi timp. „Poţi să te aştepţi la orice din partea lui. Dacă-şi vâră vreo năzbâtie în cap, nici dracu nu i-o mai scoate. Indărătnic moşneag!"

Bâcov cunoştea bine drumul spre casa tatălui său şi avea de gând să ajungă negreşit la locuinţa lui. Vecini nu prea erau în apropiere; în ultimele săptămâni, după ce proprietarul plecase la ţară, bătrânul rămăsese singurul stăpân în toată casa părăsită. Aviatorul putea deci petrece o noapte acolo fără să atragă atenţia nimănui. Dimineaţa, după ce se va fi odihnit, va putea porni mai departe pe drumul lung şi plin de sbucium...

Nimeri numaidecât casa tatălui său. O javră lătră ascuţit, se auzi scârţâind poarta, pe stradă se rostogoli cu sgomot o piatră aruncată la întâmplare. Bâcov împinse portiţa. Era închisă pe dinăuntru. „De ce oare?" se întrebă Bâcov. „O fi cineva în casă?" Trase de şnurul soneriei. In curte răsună un clinchet subţirel, dar nimeni nu ieşi să-i deschidă.

„Te pomeneşti că tata o fi sărit gardul când şi-a părăsit culcuşul? Ar fi în stare, zău aşa; s'o fi gândit că e mai sigur să laşi poarta încuiată. Imi pare rău că am sunat: numai de nu m'ar fi auzit cineva".

Bâcov sări gardul. Câinele lătra încet, fără să iasă din coteţ. Perdelele dela ferestre erau trase. Printre ele se zărea o lumină slabă: două mănunchiuri subţirele de raze împungeau ca nişte gămălii de ace geamurile aburite.

Bâcov nu mai avea nicio îndoială că în casă se afla cineva care nu-şi putea găsi somnul.

Uşa era bine închisă. Bâcov ciocăni, dar nu-i răspunse nimeni.

— Deschideţi odată! strigă el supărat. Mult o să mă mai lăsaţi s'aştept?

— Dar cine eşti? întrebă o voce piţigăiată.

— Un trecător! răspunse Bâcov. Vreau să mâi aici peste noapte. Recunoscuse glasul tatălui său şi ar fi fost în stare să scoată din ţâţâni uşa

şi ferestrele, să facă praf toată căsuţa: asta-i mai lipsea acum, să mai aibă de-a face la ora asta cu un bătrân încăpăţânat...

— Alt adăpost nu ţi-ai putut găsi?

— Mi-a plăcut foarte mult aci.

— Dar cine eşti? repetă din nou bătrânul.

— Nu vrei să-l laşi în casă pe fiul tău?

— Parcă n'ai avea acelaşi glas cu el.

— Lasă glumele!

— Spune drept: eşti chiar fiul meu?

— Sunt Piotr Ivanovici Bâcov, în persoană.

— Şi cum de ai nimerit aici?

— Deschide-mi şi o să afli.

— Ia spune-mi, unde am locuit eu cu Vaniuşca la Moscova?

— Pe Iachimanca.

— Aşa-i. Dar pe mama ta cum o chema?

— Matriona Ignatievna.

— Dar naş cine ţi-a fost?

— Ei, ce înseamnă asta? Vrei să mă scoţi din sărite? se înfurie de-a-binelea Bâcov. Ia vezi, acuma plec şi te las!

— Nu pleca! Uite,deschid imediat, se sperie bătrânul. Indată trag zăvoarele. Stai numai o clipă!

— Nu ţi-e ruşine? întrebă Bâcov, intrând în odaie.

Tatăl său îi răspunse cu un zâmbet vinovat:

— Nu te supăra, Petinca! Am uitat, nu ţi-am recunoscut glasul.

— N'ai uitat nimic... Vai de capul meu, de mic a trebuit să te dădăcesc.

— Nu ştiu nici eu cum de m'am înşelat. Uite, şedeam aici şi citeam romanul Masca de Fier şi mi s'a urît... Deodată aud că bate cineva la uşă. Crede-mă, mi-am închipuit că o fi vreun detectiv!

— D'aia m'ai ţinut o jumătate de ceas la uşă.

— Şi te-aş mai fi ţinut dacă n'ai fi început să înjuri, mărturisi cu sinceritate bătrânul şi amândoi izbucniră în râs.

Astfel se sfârşeau de regulă rarele discuţii dintre ei. Tatăl şi fiul se aşezară pe bancă şi bătrânul spuse deodată foarte serios:

— E o zăpuşeală îngrozitoare în casă, aşa că dorm pe jos. Ce-i drept, e pe-aci o saltea veche de puf a proprietarului, dar nu-i pe placul meu. Cum mă culc pe ea, îmi fuge tot somnul şi toată noaptea mă perpelesc.

Bâcov nu se putea hotărî să-l întrebe despre lucrul cel mai important şi-l lăsa să trăncănească înainte. Işi făcea socoteala că atunci când se va fi săturat de vorbă, tot o să fie nevoit să-i răspundă.

Dar bătrânul părea să fi ghicit gândul viclean al fiului său şi nu mai contenea cu vorba:

— Cred că n'ai trecut nici prin a suta parte din câte am trăit eu, trăncănea el fără să se oprească, mi-e şi frică să-mi mai aduc aminte! Unde n'am umblat în anii tinereţii! Am fost şi sanitar la o casă de nebuni. Şi câte am mai păţit şi acolo! Am dat peste o nebună care pe deasupra mai era şi furioasă. Credea că toată lumea îi doreşte moartea, vrând s'o facă să bea cafea cu ace. Când se punea ceva pe masă se înfuria. Cum îi aduceai o farfurie, ea şi începea să strige: „Nu vreau să beau cafea cu ace! Nu vreau să fac plăcerea mişeilor!" Şi orice i-ai fi spus, ea o ţinea una şi bună...

— Crezi că am venit la tine să ascult verzi şi uscate?

— Care verzi şi uscate? spuse bătrânul clipind speriat din pleoapele-i înroşite. Aşa mi-a venit şi mie să povestesc.

— Ciudat om eşti, tată, zău aşa! Ia spune-mi mai bine: de ce ai rămas aici, de ce n'ai plecat cu unitatea?

— Nu mă trăgea inima...

— Totdeauna îţi trece câte o bazaconie prin cap...

— Păi ţi-am mai spus odată că nu mă trăgea inima...

— De ce?

— Nu pot să-ţi explic aşa, pe apucate. M'am repezit ieri până acasă că aveam ceva de făcut, şi când am venit, am văzut că toate erau brambura. Câinelui nu-i dăduse nimeni de mâncare, găinile rătăceau prin grădinile vecinilor. Am început să-mi văd de treburi şi, între timp, gata, s'a şi înserat. Am dat o fugă până la gară, dar trenul tocmai o pornise. Şi mi-a fost frică să mă urc din mers.

— Spui adevărul?

— Zău că nu mint! rosti bătrânul, făcându-şi cruce. Aia din tren îmi făceau semne cu şapca, şi Tentenicov şi Vaniuşca...

— Ei, vezi că te-ai încurcat?

— Cum aşa? Bătrânul îşi cam pierduse cumpătul.

— Dacă te-ar fi văzut Vaniuşca în ultima clipă, n'ar fi plecat el fără tine, pentru nimic în lume.

— Te pomeneşti că mi s'a părut.

— Sau poate că ai scornit toată povestea asta?

— Poate.

Bâcov se apropie de bătrân, îl apucă de coate, îl săltă puţin în sus şi îi zise cu glas tare:

— Dacă nu-mi spui tot adevărul...

— Povestea cu trenul chiar că a fost minciună, mărturisi bătrânul cu ochii holbaţi la fiul său.

— Iar mi-ai făcut o poznă... Acum o să fie vai şi amar de capul nostru.

— De ce crezi asta?

— Ţi-am mai spus-o: gardiştii albi o să intre în oraş, o să înceapă percheziţiile, întrebările şi cercetările. O să ajungă şi aici şi o să te găsească cu murăturile şi cu dulceţurile tale. „Cine-i ăsta? o să întrebe. Ce fel de om e şi de unde s'a pripăşit la Emsc?". Iar vecinii, răi cum sunt, o să te dea de gol: „E tatăl aviatorului roşu Bâcov".

— Multe se mai întâmplă şi pe lumea asta! spuse bătrânul, încruntându-se. O să mă pârască, fireşte.

— Ei, vezi, acum îţi dai seama că putem s'o păţim rău de tot.

— Nu se ştie încă.

— Tare încăpăţânat mai eşti! Nu vrei să înţelegi că din cauza fiului tău o să te bage şi pe tine la răcoare...

— Vrei o ceaşcă de ceai? îi tăie deodată vorba bătrânul. Nu căta să mă sperii, urmă el, dând din mâini. Eu i-am crezut pe ostaşii roşii care mi-au spus ieri că se întorc curând. Apoi, dacă e să se întoarcă curând, pentru ce să-mi mai port pe drumuri oasele bătrâne? Mi-i lehamite de

viaţa asta fără căpătâi! Plânge fiştecare oscior din mine şi din pricina asta toate mădularele mă dor, mă înţeapă şi trosnesc.

Bâcov renunţă să-l mai certe; oricum, tot era nevoit să aştepte să se facă ziuă. Primi să ia ceaiul cu bătrânul. Pe masă apărură îndată nişte ceainice, căni smălţuite, pâine albă cu stafide cum nu mai mâncase de mult Bâcov.

— Uf, ce viaţă! rosti cu un aer important bătrânul, aşezându-se la masă alături de fiul său şi ştergând cănile cu o cârpă.

La ceai se lăsă pradă înduioşării:

— Să nu-ţi faci inimă rea din pricina mea, zise el. La o adică mă lepăd de toate şi fac pe prostul. Şi atunci n'o să mă chinuiască.

— Dar dacă te denunţă vecinii?

— Nici gând! Nu stau aici de o zi-două. Toţi vecinii sunt plecaţi, au şters-o pentru totdeauna.

— Au fugit bogătanii de frica Armatei Roşii.

— Ce vorbeşti?

De emoţie bătrânul plescăia mereu din buze:

— Ce ţi-i şi cu viaţa pe lumea asta! Of, of, viaţă, viaţă!

In zori, Bâcov îi porunci bătrânului să se pregătească de drum, dar să nu-şi ia boarfe, să nu-l împovăreze la drum. Bătrânul încercă să mai discute, dar fiul său rămase neînduplecat şi nu-i îngădui să ia nimic în afară de un schimb de rufe.

Mâncară în grabă, băură câte un pahar cu apă rece şi porniră la drum. Bătrânul închise totuşi cu grijă casa în urma lor. Era sigur că se va mai întoarce în orăşelul acesta pe care-l îndrăgise.

— Deocamdată mergem împreună, spuse Bâcov, apoi în oraş o să trecem fiecare pe alt trotoar. Şi mai departe, tot aşa o să facem: o să mergem despărţiţi şi totuşi împreună.

— Pentru ce să ne ascundem?

— Pentru cazul când m'ar aresta. Tu să nu te opreşti, să mergi liniştit înainte. Poţi să spui că habar n'ai de aviatorul roşu Bâcov.

— Cu alte cuvinte, să mă lepăd de fiu-meu?

— De ăştia îmi eşti, moşule!

— Nu mă lepăd de tine, Petruha, pentru nimic în lume. Cu toate că mă cerţi cam des...

Era încă devreme. Deasupra râului mai pluteau negurile dimineţii, iar urmele incendiului de pe malul celălalt erau ascunse în ceaţa alburie... Gardurile grădiniţelor, verzi şi albastre, străluceau de parcă ar fi fost proaspăt spălate. Pe deasupra ulucilor se plecau crengile liliacului, a cărui floare se trecuse. Femeile mânau vacile la păscut şi undeva pe aproape se auzea un fluier de cioban. Câinii de pază, obosiţi de lunga noapte de veghe, zornăiau din lanţuri grele, dând o ultimă raită prin curte.

— Of, of, ce mai viaţă! Bătrânul oftă sgomotos, pentru a nu ştiu câta oară.

Mergea pe partea cealaltă a străzii, mic de statură, cu umerii înguşti, cu desaga la spinare. Bâcov nu-şi putea lua ochii dela el. I se strângea inima de mila bătrânului.

— Ei, cum o mai duci, tăticule?

Bătrânul se bucură, îşi ridică mâinile şi porni cu paşi mărunţei spre fiul său:

— Mi s'a făcut dor de tine, măi băiatule, zău așa! Cât de tihnit am stat noi doi de vorbă aseară. Așa, tot umblând singur, n'ai cu cine schimba o vorbă. Te apucă jalea, nu alta!

— Nu te-am chemat, spuse Bâcov. Vezi-ți mai departe de drum. Am vrut numai așa, să-ți spun o vorbă duioasă.

Bătrânul se uită bănuitor la fiul său: „Ce-o fi oare la mijloc?"

— N'aveam nevoie de duioșie, zise el hotărît. Asta își are rostul între femei, dar între bărbați n'au ce căuta vorbele de duioșie.

— Dacă-i așa, treci înapoi pe trotoarul tău!

Și porniră astfel din nou mai departe pe trotoarul de lemn al străzii. Uitându-se din când în când înapoi, Bâcov îl vedea pe bătrân, care rămânea puțin în urmă.

Călăreții lui Grâmja, trecând în goană pe străzi, erau prea grăbiți ca să-i mai ia în seamă pe trecători. Bâcov începuse să spere că totul se va sfârși cu bine. Nu mai aveau mult până la porțile orașului. De acolo se puteau strecura pe poteci dosnice prin grădini de zarzavat și livezi, iar mai departe se deschidea un drum prin pădure, unde nu întâlneai pe nimeni, după care începea șoseaua Voronejului. Acolo puteau nădăjdui să dea peste vreo patrulă roșie...

La început, totul se petrecu după cum prevăzuse Bâcov. La ieșirea din oraș nu întâlniră pe nimeni, prin grădini și livezi puteau să meargă fără grijă. In schimb, ceva mai departe, când ajunseră pe drumul din pădure, Bâcov simți o ușoară strângere de inimă. Către ei venea o patrulă călare. Caii aveau picioarele strâmbe, la fel cu cei pe care Bâcov îi văzuse ieri.

Aruncă o privire în urma lui. Tatăl său mergea pe marginea potecii. Se oprea însă mereu și se așeza pe câte un butuc de lângă drum. Bâcov era nevoit să se oprească și el: îi era teamă să se depărteze prea mult de bătrân, ca să nu-l piardă din vedere.

— Cine ești? întrebă primul călăreț, oprindu-și calul în loc și uitându-se cu asprime la Bâcov.

— Un drumeț. Am plecat dela Emsc cu gândul să caut ceva de lucru la un pădurar.

— Și cam ce-ai vrea să faci?

— Suntem deprinși cu orice muncă.

— Ia închină-te!

— Bâcov făcu semnul crucii.

— Vezi că nu te închini ca noi, ci cu trei degete! spuse aspru călărețul.

— Toată viața m'am închinat așa, se răsti Bâcov la el.

— Te închini ca Iuda; așa a luat el sarea. Ai înțeles?

— Am înțeles, răspunse Bâcov.

— Degeaba vrei să-l întorci la vechea credință, strigă un alt călăreț apropiindu-se de el în goana calului. Dumnealui a fost învățat altfel, că nici nu-i țăran. E chiar vestitul aviator roșu Bâcov.

Bâcov ridică ochii la cel care vorbea și simți cum inima i se oprește în loc: în fața lui se afla însuși Grâmja. Totul era pierdut. Numai de ar sfârși mai repede cu el, înainte ca bătrânul să-i ajungă din urmă. Poate că tatăl său o să-și dea seama și o să mai întârzie, și atunci n'o să pățească nimic...

— Vasăzică, ţi-ai făcut de pomană semnul crucii? întrebă călăreţul în bătaie de joc.

Bâcov tăcea.

— Ce s'o mai lungim? strigă omul de pe cal, ridicându-şi sabia.

— Nu te pripi că ai tot timpul, spuse Grâmja, morocănos. Cât despre felul în care se închină fiecare, v'am mai spus că nu există dumnezeu. Când eram flăcău, am întrebat odată o fată dacă crede în dumnezeu. Era tare arţăgoasă şi mi-a răspuns: „Nu cred în nimeni."

— Apăi, la fete aşa merge treaba, încuviinţă călăreţul.

— Ia-ţi sabia de acolo, spuse Grâmja cu prefăcută asprime. Nu v'aţi săturat de tot sângele vărsat ieri?

— Fie cum zici tu! răspunse călăreţul cu un oftat, vârându-şi sabia înapoi în teacă, fără a-şi lua însă ochii dela aviator.

Grâmja începu să dea porunci pe îndelete, râzând ironic pe sub mustată.

— Percheziţionaţi-l! Luaţi-i toate lucrurile de prisos, numai ţigările şi chibriturile să i le lăsaţi, spuse el.

Călăreţii îl percheziţionară pe Bâcov şi-i luară revolverul şi banii. Tocmai atunci ajunse în dreptul lor şi bătrânul. Bâcov îi făcu semn cu ochiul, vrând parcă a-i spune: treci înainte, tăticule, că mă descurc eu într'un fel sau altul. Dar bătrânul clătină din cap în semn de refuz şi se opri în mijlocul drumului.

— Cine mai e şi ăsta? întrebă Grâmja.

— Părintele dumnealui, răspunse cu mândrie tatăl aviatorului, îndreptându-se semeţ din şale şi aruncându-le călăreţilor o privire batjocoritoare.

— Ne pare foarte bine, zise Grâmja. Aşează-te şi tu pe unde poţi, să ne fii oaspe!

Bătrânul clătină din cap, dar nu se aşeză pe pământ. Călăreţul care se certase cu Grâmja îl împinse atât de brutal, încât bătrânul căzu.

— Astâmpără-te! strigă el supărat.

Călăreţul îl plesni peste obraz. Sângele îi ţâşni din nas, buza i se umflă. Bâcov se repezi în ajutorul tatălui său, dar patru oameni voinici îl înhăţară de mâini şi de umeri.

— Să nu le facem seama aci pe loc? întrebă acelaşi călăreţ cu barba roşie care-l silise adineaori pe Bâcov să se închine.

Intre timp, un om călare pe un cal şarg se apropie în trap de Grâmja şi-i întinse un pliculeţ roşu. Grâmja dădu bici armăsarului său care nu stătea locului.

— Ce facem cu ăştia? întrebă din nou roşcovanul, arătându-i cu mâna pe Bâcov şi pe tatăl lui.

— Alungă-i şi să nu-i mai prindem pe aici. Vezi, numai să nu-ţi faci de cap! strigă Grâmja, dar călăreţul cu barba roşcată nu-şi mai lua ochii dela Bâcov, de parcă ar fi căutat o vorbă cât mai usturătoare ca să i-o arunce la despărţire.

Deodată porunci:

— Ştergeţi-o, şi cât mai repede!

Bătrânul îi arătă pumnul. Roşcovanul îşi descărcă arma în el, apoi dădu bici calului şi dispăru într'o clipă la cotitura drumului.

Tatăl aviatorului zăcea pe spate, cu braţele desfăcute în lături: barba căruntă îi era plină de sânge.

In timp ce vorbea cu Grâmja, Bâcov era mai furios pe tatăl său decât pe căpetenia banditilor: îi spusese doar să-şi vadă de drum, şi dacă l-ar fi ascultat, nimeni nu s'ar fi legat de el. Dar bătrânul încăpăţânat cum era din fire nu-l ascultase pe fiul său. „Las' că o să-ţi arăt eu ţie", îl ameninţase Bâcov în gând pe tatăl său în timpul discuţiei cu Grâmja. Acum se uita însă cu nespusă durere la trupul neînsufleţit care zăcea în mijlocul drumului.

— Tată ! strigă el şi atinse uşor mâna bătrânului.

Dar acesta nu-i răspunse. Bâcov văzuse de multe ori moartea în faţă. Cum ar fi putut să n'o recunoască şi aici, în marginea drumului colbăit, printre firele de porumb şi de mac sălbatic, strivite de buturugi, printre tuburile de cartuşe risipite prin iarba încă fumegândă, ca o amintire a luptei care trecuse de curând, printre poieniţele rotunde, bătătorite de sute de picioare?

Bâcov mângâie faţa bătrânului şi mâna i se înroşi de sânge. Desfăcu la piept cămaşa albastră a tatălui său şi îşi lipi urechea de pieptul lui. Bătrânul îşi dăduse sfârşitul aşa cum a trăit: cu zâmbetul îngheţat pe buzele vinete şi încreţite.

Bâcov se plimbă vreme îndelungată prin poiană, neştiind ce să facă. De câte ori se apropia de trupul neînsufleţit care zăcea pe pământ, îşi strângea pumnii. Moartea aceasta fusese absurdă. Dacă roşcovanul ar fi plecat cu o clipă înainte de a se fi depărtat Grâmja, bătrânul ar fi trăit şi acum ar fi râs de fiul său şi ar fi depănat mai departe poveştile-i năstruşnice sau ar fi istorisit despre vremurile de odinioară.

Nu-i spusese niciodată fiului său că e mândru de el; îl lăuda foarte rar, de multe ori se supăra chiar pe el... Dar cât de mult se bucura de succesele vestitului aviator, cu câtă dragoste şi emoţie urmărea orice pas al lui Piotr, cât de mult vorbea despre el cu cunoscuţii săi precum şi cu cei pe care nu-i cunoştea deloc... Tatăl lui Bâcov era un om bătrân; se născuse într'un sat care mai păstra încă şi acum pecetea vremurilor de iobăgie; crescuse în nevoi, snopit în bătăi, hăituit de stăpâni. Şi iată că la bătrâneţe începuse şi el să se ţină după fiul său, să caute să afle cel puţin o parte din adevărul acela mare care-l însufleţea pe aviator... Nu era glumă să înveţi să scrii şi să citeşti la vârsta de cincizeci de ani cum făcuse bătrânul. Dela prima carte citită venise la fiul său ca să audă un cuvânt de laudă. Cât de mult îl preţuia Bâcov pe tatăl său în asemenea clipe...

Bătrânului îi plăcea să mai exagereze câte odată, îi plăceau povestirile hazlii, era vorbăreţ şi scornea uneori lucruri pe care nu le-ar fi crezut niciun copil. Purta însă în suflet o patimă de neînvins, o dorinţă de a face viaţa mai frumoasă, mai luminoasă, mai bogată. Şi în poveştile pe care le născocea când nu avea ce face, erau multe lucruri cu adevărat interesante.

Dacă ar fi trăit în alte condiţii şi n'ar fi crescut de mic în starea aceea de cumplită umilinţă pe care fusese nevoit s'o îndure, ar fi fost desigur cu totul alt om; poate că ar fi ajuns actor, deoarece era înzestrat cu remarcabile calităţi în această direcţie: ştia atât de bine să imite felul de a vorbi al altora, să prindă într'un chip inteligent şi just tot ce era caraghios în oameni...

Şi iată că acum zăcea în ţărână, şi Bâcov ştia că niciodată nu se va mai ridica, nu va mai zâmbi, nu-i va mai face semn cu ochii săi mici

și veseli, care priveau atât de șăgalnic de sub sprâncenele cărunte și încruntate...

Bâcov porni spre locul unde drumul de pădure dădea în șosea.

Găsi acolo colțul cel mai nimerit pentru mormânt.

La întretăierea a cinci drumuri, lângă o măgură lată, acoperită cu lăstăriș, stăteau aruncate zeci de pietre mari, ca niște lespezi desprinse dintr'un castel gigantic, împrăștiate pe câmp de o mână uriașă. Deasupra lor se înălța un singur copac: un tei bătrân și umbros, cu coaja neagră de parcă ar fi fost arsă. Străjuia aici de zeci de ani și, desigur, avea să mai rămână multă vreme în picioare, firește, dacă nu-l va reteza vreun trăsnet.

Bâcov alese o piatră mai ascuțită, apoi cercetă cu grijă locul unde urma să-și doarmă somnul de veci tatăl său. Priveliștea avea ceva sălbatic și măreț. De sigur, niciodată nu va uita această străveche răscruce de drumuri; în tot ținutul nu cunoștea decât un singur loc unde să se încrucișeze atâtea căi...

După ce săpă adânc pământul, se întoarse din nou la tatăl său, îl înveli în haină și purtă trupul uscățiv și ușor spre răscruce.

— Rămâi cu bine! rosti aviatorul închizând ochii bătrânului.

Undeva, în depărtare, ciocăneau ghionoaiele, groparii pădurii, care prevesteau apropiatul sfârșit al bătrânilor copaci din jur.

Bâcov sărută mâna noduroasă, cu vinele umflate a tătălui său și-i așeză cu grijă trupul neînsuflețit în mormânt.

CAPITOLUL XI

Bâcov mergea încet pe făgașul desfundat al drumului, uitându-se din când în când înapoi: se temea să nu uite locul unde îl înmormântase pe tatăl său. Se gândea că de va scăpa cu viață din război, se va întoarce negreșit aici, va găsi răscrucea liniștită din pădure și îi va ridica o piatră pe mormânt. Stergându-și cu mâneca obrazul ud de lacrimi și de nădușeală, se gândea cu tristețe că, de fapt în ultima vreme, viața îi fusese plină de dureri: cu puțin înainte dispăruse fără urmă Gleb, iar acum îl pierduse și pe tatăl său...

„Bietul bătrân, nu și-a închipuit că o să aibă o astfel de moarte, își spunea Bâcov, pășind pe drum și aruncând priviri îngrijorate în juru-i de câte ori auzea strigătul vreunei păpălude[1] dincolo de coborîșul lin ce ducea spre râu. Nici nu era de mirare: se obișnuise cu viața de aici, din orășelul acesta atât de liniștit. Isi adusese aminte de vremea când trăise la țară și își petrecea din nou timpul ocupându-se de răsaduri, de flori; își vopsea în culori vii gardul grădinii... Să pornească din nou la drum, însemna să-și reia traiul rătăcitor dinainte... Dar iată că, fără să vrea, și-a pus singur capăt vieții, într'un chip neașteptat."

Bâcov era acum nevoit să meargă pe drumuri pustii, ferindu-se de rarii trecători. Abia a doua zi izbuti să răzbească spre dispozitivul unităților Armatei Roșii. De n'ar fi avut norocul să întâlnească pe drum un

---

[1] Păpăludă — pasăre de culoare cenușie numită „lipitoare" sau „mulgătorul caprelor". (N. R.)

camion care plecase tot din Emsc, ar fi fost nevoit să rătăcească multă vreme în căutarea Statului Major al Corpului de Armată. Şoferul care repara ceva la bujii fu bucuros să găsească un tovarăş de drum prin locurile acestea atât de pustii. Il cunoştea pe Bâcov, deoarece cu puţin înainte avusese prilejul să transporte diferite materiale la aerodrom, astfel încât se învoi să-l ducă pe aviator la Statul Major al Corpului de Armată.

— Cred că fără mine nu te-ai fi putut descurca, îi spuse şoferul cu o voce aspră, dar cu o nuanţă de duioşie în glas. In primul rând, nimeni nu-ţi spune unde e Statul Major al Corpului de Armată şi apoi, cred că pe vremea asta să-l cauţi cu lumânarea şi tot nu-l găseşti.

Bâcov luă loc în cabina camionului şi închise ochii mulţumindu-se să răspundă din când în când, monosilabic, numai ca să nu-l supere pe guralivul şofer. Acesta nu mai contenea cu vorba, dar Bâcov nu-l asculta şi se gândea la necazurile sale. Camionul sălta prin hârtoape şi pentru prima oară după atâtea nopţi de grijî şi de nesomn, aviatorul simţi cum îl cuprinde toropeala. Adormi foarte repede, gemea şi sforăia atât de tare, încât şoferul se uită la el, clătinând din cap, jignit de lipsa de atenţie a pasagerului său, şi se hotărî să nu-i mai vorbească chiar dacă se va trezi.

Bâcov însă nu se trezi decât în clipa când camionul se opri la intrarea într'un sat înstărit, unde se încartiruise Statul Major al Corpului de Armată.

— Am ajuns, tovarăşe! spuse şoferul, bătându-l pe Bâcov pe umăr.

— Iţi mulţumesc că m'ai adus. Fără tine cred că nici în două zile n'aş fi răzbătut până aici.

— M'aţi cam jignit, mărturisi şoferul.

— Ce spui, frate? Am dormit atât de bine, că n'am niciun drept să fiu supărat pe dumneata.

— Pe mine m'aţi jignit, am zis.

— Cum vine asta?

— Păi n'aţi arătat niciun interes pentru cele ce vă povesteam.

Peste douăzeci de minute, după lungi explicaţii cu caporalii de schimb şi sergenţii de zi, după ce fu chemat şi ofiţerul de serviciu, care-i verifică a treia oară actele, Bâcov izbuti în cele din urmă să pătrundă în sediul Consiliului Militar Revoluţionar.

Nicolai Grigoriev se bucură văzându-l, îi scutură îndelung mâna, apoi îl pofti să stea într'un jilţ moale:

— Ce-i cu tine? Arăţi îngrozitor de prost, spuse el grijuliu, uitându-se mirat la hainele rupte ale aviatorului.

Bâcov îi povesti cele petrecute la Emsc în momentul evacuării.

— Şi zici că pe acolo operează Grâmja? I-am arestat vreo cinci prieteni, am cerut de câteva ori să fie arestat şi el, dar s'au găsit să-l apere unii din conducere; cică deşi mai are anumite rămăşiţe de anarhism, totuşi o să-i treacă cu timpul şi o să se îndrepte... Pe vremea ţarismului, când se întâmpla ca deţinuţii politici să fie închişi laolaltă cu cei de drept comun, aceştia din urmă, oameni cu imaginaţie nesecată, obişnuiau să spună despre hoţii de cai că fuseseră băgaţi la răcoare pentru nişte „manifeste cu coadă". Grâmja e şi el unul dintre acei care au suferit din pricina „manifestelor cu coadă." Ar fi în stare să-l omoare şi pe tată-său, fără să clipească.

— S'a simţit deodată stăpân pe situaţie, spuse Bâcov. Cât despre mine nu-mi plac deloc partizanii...

— Există partizani și partizani. In rândurile partizanilor anarhiști nu se află decât chiaburii și banditii. Avem însă și partizani de-ai noștri, roșii. Aștia-s șoimi adevărați! Iată, acum de curând a apărut aci, prin partea locului, un detașament de partizani. Comandantul lor este un om remarcabil. Am pus cu el la cale ceva foarte important. O să-i dați și voi o mână de ajutor. Mi-a și spus de altfel: „Nu pot face nimic fără aviatori". Cu timpul o să-i încadrăm și pe oamenii lui în armata regulată; deocamdată însă operează ca partizani...

— Dar ce anume ai pus la cale?

— O să-ți spun de îndată ce lucrurile vor fi puse la punct la Consiliul Militar Revoluționar.

— Dacă e vorba să plecăm de pe front, să nu te bizui pe mine și pe Tentenicov...

— Pentru spatele frontului am eu alți oameni. Deocamdată odihnește-te puțin aici, în odaia de alături; o să-ți dau o mașină care să te ducă până la unitate. Singur — ar trebui să rătăcești cam mult prin locurile astea.

— Când ne mai vedem?

— Trec pe la voi chiar azi, împreună cu partizanul meu. Și acum, te rog nu te supăra: sunt cam ocupat! Era să uit... Tovarășul pe care trebuia să-l duci în spatele unităților albe n'a mai putut răzbi până la Emsc și l-am trimis cu o patrulă călare...

Ajungând în apropierea satului unde se afla acum unitatea sa, Bâcov dădu drumul mașinii și-și urmă calea pe jos. Văzu de departe un steguleț roșu fâlfâind deasupra unei case din chirpici, o vârtelniță în formă de săgeată care se învârtea încet, în direcția vântului, o stivă de lemne nu prea mare la intrarea în curte, și-și încetini pasul de parcă și aici l-ar fi așteptat vreo veste proastă.

O femeie cu basma pe cap cerceta drumul cu mâna streașină la ochi ca să și-i ferească de lumina prea puternică.

— Lena! strigă el, cuprins de nerăbdare.

Stătea nemișcată la poartă de parcă nici nu i-ar fi auzit chemarea.

— Bună ziua, Lena! repetă el din nou. Nu mă auzi?

De astădată îl zări și porni repede în întâmpinarea lui. Dar nu apucă să facă nici zece pași, că Bâcov și ajunse lângă ea, străbătând în fugă poienița care-i despărțea. Lena văzu aproape de tot, aplecată deasupra ei, fața lui suptă, cu buzele crăpate și ochii aceia cenușii cu luciri de oțel, ce păreau totdeauna liniștiți chiar și atunci când era trist sau emoționat.

— După câte vezi, am scăpat cu bine. N'am crezut că o să mă mai întorc!

— S'a mai întâmplat o nenorocire, îi spuse ea grăbit. Și m'am hotărît să ți-o spun dela început.

— Cu cine?

— Cu tatăl tău. Bătrânul ne-a părăsit în ultimul moment și n'a mai reapărut de atunci. Vania e decis să plece în căutarea lui.

— Știu.

— Cine ți-a spus?

— Am văzut singur.

Se descheie la gât, se așeză pe o buturugă și începu cu glas răgușit să-i istorisească povestea tristă a morții bătrânului. Lena se uita la el cu

ochii plini de lacrimi și inima i se strângea la gândul pierderilor dureroase care-i mai aștepta de aci înainte pe căile războiului.

— E dureros să-ți pierzi bătrânii, spuse ea după o clipă de gândire. E drept, n'ai prea trăit alături de el, era oarecum de capul lui, și totuși parcă ți se frânge ceva în inimă.

— Mai ales că o nenorocire nu vine niciodată singură. Nici nu m'am desmeticit încă după moartea lui Gleb și iată, s'a dus acum și bătrânul...

Lena îi luă mâna.

— Cum te-ai descurcat? Mi se pare că nu ne-am mai văzut de o sută de ani. Cu cât suferi mai multe pierderi, cu atât te gândești mai mult la cel care-ți este aproape...

Tentenicov se bucură de venirea lui Bâcov și-l sărută de trei ori pe amândoi obrajii, după vechiul obicei rusesc.

— Ia să te văd la lumină, cum arăți? repeta el. Tare mi-a fost dor de tine, crede-mă! Gândește-te și tu că acum din grupul nostru n'am rămas decât noi doi. Pe vremuri, când eram copil mic, maică-mea mă trimitea de lăsata secului la nașa ca să-i cer iertare și-i duceam plocon o turtă dulce căreia îi ziceam „figura". In ziua aceea mă canoneam rău de tot: în jurul meu lumea plângea, făceau toți plecăciuni unii în fața altora, iar eu îmi vedeam de turta mea, temându-mă să nu mi-o ia băieții. Și acum îți duc grija la fel cum îmi păzeam pe vremuri turta: mă tem mereu să nu te pierd.

— Bine, bine! căuta Bâcov să scape. Nu mă mai scutura atâta. Când mă strângi cu labele tale mari, mi-e frică să nu-mi frângi spinarea.

— Hai că te las. Dar de mâncat, nu vrei să mănânci ceva?

— Lasă-l să se odihnească, spuse Lena. Ți-am pregătit patul. Vania a umplut salteaua cu iarbă. O să dormi bine, pe moale.

— Dar Vania unde e?

— S'a dus cu mecanicul să arunce grenade. Toată ziua nu face decât să studieze funcționarea mitralierii. Nu dă pace nimănui. Seara jucăm de-a „întrebări și răspunsuri"

Bâcov își scoase cizmele, întoarse ceasul de buzunar și se întinse pe pat.

— Povestește-mi totul și cât mai amănunțit! se rugă Tentenicov. Lena mi-a șoptit ceva la ureche...

Bâcov stătea culcat pe pat cu mâinile încrucișate pe piept, cu ochii pe jumătate închiși.

— Nu ți-e somn? îl întrebă deodată Lena.

— Am ațipit puțin în camion în timp ce șoferul îmi tot vorbea. Acuma nu mai mi-e somn.

Ridicându-se în coate, își bătu perna ca să stea mai umflată și povesti din nou de cele din urmă ceasuri petrecute la Emsc și de moartea tatălui său.

— Să nu-i spuneți lui Vania așa, dintr'odată! L-a iubit mult pe bătrânul care l-a dădăcit de mic copil...

— Am și auzit, răspunse de după ușă vocea surdă și răgușită a lui Vania.

— Să mă duc la el să-l liniștesc? întrebă șovăitor Tentenicov.

— S'o liniști și singur, răspunse tăios Bâcov. Lasă-l să se învețe. Așa sunt vremurile noastre: vorbele de mângâiere te ametesc.

Inchise ochii și lăsă să-i cadă mâna vlăguită, ca un om care abia începe să se întremeze după o boală lungă și chinuitoare.

— A adormit? întrebă Tentenicov.

— Parc'ar fi adormit, răspunse Lena, potrivindu-i perna. Ieşiră apoi amândoi din odaie în vârful picioarelor.

Tentenicov clătină din cap. Pentru prima oară îl vedea pe Bâcov atât de istovit. Şopti amărît:

— Am început să dăm înapoi, Lena, zău aşa!

Lena suspină mâhnită.

— Şi ce voinici eram înainte! oftă Tentenicov. Urneam şi munţii din loc...

— Nici acum nu poţi să te plângi de sănătate, îi tăie vorba Lena. Te-am văzut ieri cum îndreptai cu mâna o potcoavă. Se vede că mai ai în tine multe puteri neirosite...

— O fi fost puţin cam tocită potcoava aceea, spuse trist Tentenicov. Una nouă n'aş mai putea s'o îndrept, doamne fereşte!

Bâcov nu dormi prea mult. Deodată, din nefiinţa somnului îi răsări o arătare cunoscută şi dragă, dar nu fu în stare s'o desluşească.

— Lena! strigă el ridicându-se în coate.

In odaie era întuneric. O dâră subţire de lumină albastră se prelingea din spre uşa închisă către fereastră şi se pierdea undeva, dincolo de pat. Pe geamul deschis, năvălea în odaie sunetul clacsoanelor de automobile ce treceau în goană prin faţa casei, mirosul îmbătător de cedru caracteristic toamnei şi un alt miros, chinuitor de greu, al frunzişului scuturat din pomi.

Dincolo de uşă se auzeau glasuri vorbind în şoaptă. Lui Bâcov i se păru că recunoaşte vocea lui Nicolai.

„O fi venit oare? se gândi el cu bucurie. Atunci o să ne apucăm din nou de munca noastră de ostaşi. E peste putinţă să rămân acum aci pe loc: aş avea impresia că mă ascund în spatele frontului."

Sări în grabă din pat. I se părea că tot răul a rămas în urmă şi că acum începe viaţa cea nouă şi adevărată. Nu mai simţea nici oboseală, nici neliniște, iar amintirea pierderilor de curând suferite îl chema din nou la luptă.

— Nicolai! strigă el, lipăind cu picioarele goale pe jos.

— Te-ai şi sculat! răspunse Grigoriev, intrând în odaie în urma lui Tentenicov, care ducea solemn şi cu multă băgare de seamă o lampă mare de gaz. Am venit să te văd, împreună cu tovarăşul Polevoi.

Bărbatul mic de statură şi gras, purtând o „poddiovca"[1] albastră, care intră în odaie împreună cu Nicolai, îi plăcu îndată lui Bâcov. Era din neamul oamenilor sănătoşi şi rotofei, care sunt în stare să străbată pe jos gâfâind şi drăcuind cele mai lungi etape, să se caţere pe culmi înzăpezite, să-şi înfrângă adversarii la box, la lupte greco-romane, fără să înceteze totuşi să se plângă mereu de astmă, de bătăi de inimă şi de dureri în mădulare.

De cum intră în odaie, Polevoi începu să se văicărească.

— Sunt frânt de oboseală, zău aşa! Tovarăşului Grigoriev i s'a năzărit să vină călare şi m'a dat gata.

— De ce minţi? Mi-ai spus singur că un om gras se ţine mai sdravăn 'n şea decât un ţâr ca mine. Şi astma abia acum ai căpătat-o!

---

[1] Poddiovca — haină bărbătească de croială specială, strânsă în talie şi cu creţuri mărunte. (N. T.)

— Oameni ca el nu suferă de astmă, spuse cu convingere Tentenicov.

— Ceva alcool n'aveţi? întrebă Polevoi, scoţându-şi haina. De când am nimerit într'o baltă, mă cam ia seara cu frig. Am friguri de baltă şi din pricina lor mă doare fiecare oscior.

— Nu ştiu cum să... răspunse Bâcov, uitându-se cam încurcat la Nicolai.

— Ce-i cu tine? Ţi-e teamă să-l serveşti în faţa unui membru al Consiliului Militar Revoluţionar? spuse Nicolai. Sau poate că n'aveţi aşa ceva?

— Cum să n'avem! se amestecă în vorbă Tentenicov. Avem şi eter. Ni s'a întâmplat în câteva oraşe să ne pomenim şi cu denunţuri împotriva noastră: cică s'au ivit nişte eteromani! In realitate noi nu putem trăi fără eter. Nu poţi porni niciun motor numai cu gazolină. Şi iac' aşa, trebue să facem rost de eter ca să pornim motoarele.

— Ei bine, nici nu vă cere eter! Lăsaţi-l pentru motoarele voastre. Cât priveşte alcoolul, vă dau voie să-i oferiţi, spuse Grigoriev zâmbind şiret, fireşte — numai ca doctorie. Pentru combaterea frigurilor.

Tentenicov aduse numaidecât puţin alcool şi, ca să-i ţină tovărăşie lui Polevoi, să nu-i fie urît musafirului, bău şi el un păhăruţ.

— Mi-s dragi aviatorii, spuse Polevoi, bătând cu palma în masă. Avem nevoie de ochi care să vadă toate de sus; chiar de aceea vreau să şi lucrez cu voi. Pot să vorbesc deschis? întrebă el, aplecându-se spre Nicolai şi tuşind răguşit.

— De sigur. Vorbeşte.

— Iată ce ne-am gândit: să întreprindem un mic raid în spatele gardiştilor albi. Să ne plimbăm puţin prin spatele frontului lor.

— E uşor de spus... să ne plimbăm prin spatele frontului lor... Dar dacă nu te lasă? se îndoi Tentenicov.

— Dar ce crezi că o să le cerem voie? întrebă Polevoi supărat. Cunosc toate drumurile pe aici. Iată, o să năvălească odată asupra lor patru sute cincizeci de săbii. Ca un râu care a rupt zăgazul. O să le inundăm toate drumurile. Şi ca să nu fim înconjuraţi sau atraşi cumva în vizuina duşmanului, o să-i luăm cu noi şi pe tovarăşii aviatori. O să săvârşim împreună fapte măreţe, de o să ne pomenească mai târziu lumea în cântece.

— Nu e cam primejdios? întrebă Nicolai.

— In schimb, e pasionant! exclamă Tentenicov.

— Iaca vezi, mă înţelege, spuse mulţumit Polevoi cu vocea lui de bas. Tu dă-mi-i numai; o să ştim noi să pornim o horă şi în văzduh şi pe pământ de n'o să mai aibă răgaz albii nici să răsufle.

— E un om cu scaun la cap, zise Nicolai, deşi pare cam iute din fire. Mi-am pus nădejdi mari în el. In clipa de faţă albii ne atacă mereu şi nu-i uşor să le ţinem piept. Dar dacă pătrundem în spatele lor şi le distrugem câte ceva, o să-şi piardă capul şi o să înceapă să fugă în toate părţile. Iar pentru front, orice zi de zăbavă în tabăra lor e o zi câştigată. Intre timp, Moscova o să ne trimeată întăriri...

— Fii pe pace că-i ţinem noi în loc, spuse partizanul netezindu-şi părul cu mâna şi uitându-se cu luare aminte la toţi cei de faţă. Lena simţea privirea pătrunzătoare a ochilor pe jumătate închişi ai lui Polevoi: apariţia acestuia prevestea începutul unor zile grele. Atât bărbatul ei, cât şi Cuzma vor pleca împreună cu ei, iar ea va rămâne din nou singură în frământarea aşteptărilor lungi şi chinuitoare. In primul rând trebue să fii

îndrăzneț, urmă Polevoi, în al doilea — să știi să-i dibuești, e o regulă veche de-a vânătorilor. Așa o să ne îndeplinim noi sarcina.

— Dar unde o să avem baza? întrebă Bâcov. Serios și prevăzător din fire, era deprins să se gândească dinainte la toate, ca să nu aibă de ce să se căiască apoi în caz de nereușită.

— Chiar lângă linia frontului, răspunse Polevoi. Tot acolo s'a ales și locul pentru aerodrom.

— O să trebuiască să ne ducem acolo avioanele?

— Ehei, dragul meu, avem acolo niște comori de nici n'o să mai vreți să vă uitați la aparatele voastre vechi! Un avion de captură... Benzină strașnică...

— Ce fel de avion e?

— Dracu știe! Scrie pe el așa... într'o limbă străină. L-au trimis englezii pentru slugile lor, gardiștii albi, dar o să li-l pună ei la socoteală când o fi să le ceară concesii. Până una alta, însă, a căzut în mâna noastră. L-au văzut și niște aviatori și-au zis că e pe cinste.

— Pe cine să luăm ca mecanic? Ce crezi, Cuzma?

Tentenicov se gândi ce se gândi, se plimbă puțin prin odaie, apoi spuse hotărît:

— Păi, ce-ar fi să mă iei pe mine ca mecanic. O să ne împăcăm noi.

— Bine, răspunse Bâcov, sunt de acord. Te pomenești că așa o să dăm și de urma lui Gleb. Căci prin locurile acelea se află și aerodromul colonelului alb Vasiliev, cel proaspăt înaintat în grad.

— Se prea poate, interveni Nicolai. Vă rog numai să nu vă lăsați prea mult furați de căutarea lui Pobedonostev. Când o veni vremea, o să ne ocupăm noi și de asta. Deocamdată, sarcina principală este să-i dăm o mână de ajutor lui Polevoi.

— O să ne descurcăm noi împreună! spuse zâmbind partizanul. Prea mi-au lenevit caii în grajduri, au prins chiar prea multă grăsime. Le e dor să mai sburde puțin în libertate. Eu, de felul meu, sunt de prin locurile astea și cunosc orice vâlcea pe-aici. Acolo unde alții nu-s în stare să strecoare un șoarece, eu îți trec și o divizie de cavalerie.

— Dar oamenii dumitale au ceva experiență? întrebă Bâcov.

— Sunt băieți buni, răspunse Polevoi, întinzând pe masă hărți și planuri. O să-i verificăm pe toți în luptă. Până atunci, unii nu par să fie cine știe ce, dar de îndată ce încep să răsune împușcăturile, îi vezi că se bat ca leii. De dumneavoastră nu mai vorbesc, vi s'a dus demult vestea în armată.

— Ai auzit, Lena? întrebă Bâcov, așezându-se mai aproape de soția lui. Cu alte cuvinte pornim iar la drum.

— Ai grijă de tine, spuse ea gravă, reținând o clipă mâna lui Bâcov într'a ei. Când pleci?

— Chiar acum.

— Nici n'am avut timp să stăm de vorbă...

Bâcov se ridică de pe scaun, își puse diagonala; închizând un ochi, își cercetă pușca la lumină, controlând dacă nu cumva ruginise țeava în lipsa lui. Putea să-i prindă bine și arma în luptele de partizani.

Porni prin curte, fără să se uite pe unde calcă.

Cineva îl trase de mânecă. Se întoarse și-l văzu pe Vania.

— Petia, întrebă bălatul ținându-l strâns de mânecă. L-ai îngropat?

— Da.

— Intr'un loc bun?
— Unde se întretaie cinci drumuri.
— N'a întrebat de mine înainte de moarte? Nu mi-a lăsat nicio vorbă.
— Dragul meu, crezi că omul mai are timp să stea de vorbă când moare de o moarte ca asta? Dacă ar fi putut vorbi, fii sigur că nu te-ar fi uitat!
— Mi-e urît fără el.
— Şi mie îmi vine greu.
— Mă iei cu tine? Mă pricep foarte bine să trag cu puşca şi am învăţat să arunc grenade.
— O să-ţi prindă bine aici.
— Da' aici nu sunt gardişti albi!
— Când esti în război, nu poti să ştii nimic dinainte: astăzi se cheamă că aici e spatele frontului, iar mâine te pomeneşti că începe o acţiune în care te şi acoperi de glorie.
— Nu pot să aştept ziua de mâine. Mai bine o şterg pe front. Mă duc să-l răzbun pe bunicul...
— Ai mai fugit tu odată până în Bucovina şi n'a ieşit nimic bun din treaba asta.
Vania se bosumflă. Smârcăi şi bombăni jignit:
— Mă iubeau cei dela unitate.
— Altă treabă n'am, decât să-ţi port ţie de grijă, prietene! zise Bâcov supărat. Imi ajunge prin câte am trecut în ultimele zile.
— Dar eu ce să mă fac?
— Te temi să nu-ţi fie urît?
— Sigur că mă tem. Fără bunicul nu mai e trai pentru mine.
— Tu să vezi de Lena! Cum a dus-o ea aici fără mine? O fi plâns. te pomeneşti?
— Sigur că a plâns, cum era să nu plângă? spuse sfătos Vania. Vorbea mereu ba de Gleb, ba de tine.
— Tocmai d'asta, rămâi cu ea s'o mângâi. Asta-i sarcina ta.
Vania dădu amărît din mână, dar nu îndrăzni să mai discute cu Bâcov şi porni spre casă cu paşi mari, avântaţi, uitându-se mereu înapoi.
Când nu-l vedea mai multă vreme, Bâcov îi ducea dorul lui Vania; socotea însă că orice exces de duioşie ar fi un răsfăţ, şi-l certa aspru pe fiul său adoptiv de câte ori i se părea că a făcut vreo greşală.
Polevoi îl aştepta la o cotitură a drumului.
— Ţi-ai luat rămas bun? întrebă el. Intre timp ne-a sosit şi maşina.
Bâcov dădu afirmativ din cap, apoi luă loc în maşină alături de partizan. Tentenicov se instală ca de obicei în faţă, lângă şofer.
Nicolai plecase la Statul Major al Corpului de Armată, iar aviatorii şi Polevoi trebuiau să se îndrepte direct spre locul de adunare al detaşamentului, unde fusese amenajat noul aerodrom.
Maşina sălta prin gropi şi hârtoape. Polevoi tuşea mereu, se înfuria sau ofta. Bâcov n'avea nici el chef de vorbă şi-şi amintea pentru a nu ştiu câta oară versurile lui Utocichin:

Soarele luminează, nu mă tem,
Bate vântul, râd mereu.

Se lăsase noaptea când ajunseră la locul cel nou. De-aici nu mai era departe până la destinaţie: atât Statul Major al partizanilor, cât şi aero-

dromul se aflau în pădure. După o jumătate de ceas, drumul îngust de ţară care şerpuia prin păduricea de stejari îi scoase într'o poieniţă plină de fum!

Şoferul opri maşina. Din întuneric răsăriră îndată două umbre prelungi. Bezna se mai rărise. Luna, ascunsă pe după un nor rotund, îl lumina pe dinăuntru. Copacii foşneau în bătaia vântului, ierburile răspândeau un miros tare şi amărui.

Polevoi coborî din maşină şi vorbi cu glas scăzut oamenilor care-i ieşiseră în întâmpinare.

— Lăsăm maşina aici şi mergem mai departe pe jos, spuse el.

In pădure deveni parcă deodată alt om: mergea atât de repede cu picioarele lui scurte şi groase, încât până şi lunganul de Tentenicov abia dacă se mai putea ţine după el.

Sub paşii lui trosneau crengile uscate. Dela o baltă din apropiere venea o duhoare de mucegai. O bufniţă scoase un ţipăt prelung, de parcă n'ar fi avut timp să răsufle după sbor.

Umblară astfel, fără să schimbe o vorbă, mai bine de o oră. In cele din urmă, Bâcov zări de pe un deluşor luminiţe mărunte care se mişcau încet pe costişă. Simţiră o adiere de fum, de ars, auziră glasuri răguşite, apoi deodată, ca la comandă, răsăriră în faţa lor zeci de focuri aprinse într'o poiană mare.

Celor doi însoţitori care mergeau în frunte li se mai alăturară acum alţi cinci oameni. Polevoi îi recunoştea în întuneric după glas.

— Aţi dat de mâncare la cai? întrebă el.

— Nu-i mai putem stăpâni! spuse unul. Am vrut să le punem piedica, dar nu se lasă. O iau la fugă spre câmp, cu coama în vânt.

— Nu mai au mult de aşteptat.

— Pornim curând?

— Da.

— Bine-mi pare! răspunse un glas tineresc şi vesel. S'au plictisit rău băieţii.

In marginea poienii, la umbra unor stejari înalţi, se afla căsuţa pădurarului, unde se instalase cartierul detaşamentului de partizani.

— Nu-i prea arătos palatul nostru, spuse Polevoi. Vă rog să vă mulţumiţi cu ce avem, doar n'o să rămânem aci pe vecie! O să pornim fiecare pe căile noastre: noi — pe căluţii noştri cocoşaţi, iar voi — pe covorul vostru sburător.

In căsuţa pădurarului îi aştepta pe masă o cană cu lapte covăsit şi o pâine mare, albă; lămpile cu gaz fumegau, trosnind din fitilurile de fabricaţie proprie. Pe perete era atârnată o hartă a regiunii, lipită cu grijă din bucăţi mai mici de nişte mâini nepricepute: toată harta era plină de pete de cerneală şi de dungi lucioase, iar dacă puneai degetele pe ea ţi se lipeau.

— Aşa dar, ne apucăm îndată de treabă, zise Polevoi, tăindu-şi cu briceagul o felie destul de mare de pâine. Am pregătit o hartă la fel şi pentru dumneavoastră. Nu ştiu cât de bine a fost încleiată, dar în ceea ce priveşte exactitatea, îmi iau toată răspunderea.

Se apropie de hartă şi, plimbând pe ea un beţişor subţire, arătă direcţia în care avea să întreprindă acţiunea. Drumul detaşamentului începea din pădure, la vreo doi kilometri de căsuţa pădurarului, trecea pe o distanţă de vreo douăzeci de kilometri prin zona pustie care preceda stepa,

apoi cotea spre Emsc. Cu vreo treizeci de kilometri înainte de Emsc, drumul o lua spre Est, către podul de cale ferată şi se pierdea în livezile de meri de pe malul stâng.

— Se spune că albii şi-ar avea acolo depozitele, spuse Polevoi. După ce le distrugem, ne întoarcem îndată înapoi. Până atunci, Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei o să mai găsească pentru noi şi altceva de făcut.

Bâcov şi Tentenicov se înţeleseră cu el în ce anume regiune trebuiau să caute a doua zi detaşamentul.

— Astăzi nu trecem mai departe de păduricea asta, spuse încet Polevoi, indicând pe hartă locul primului popas. Ca semnale, o să aşezăm nişte pânze, după alfabetul Morse. Mi-am şi pregătit pânzele, iar oamenii îşi cunosc meseria. Să ne înţelegem dinainte: o bucată de pânză mai lungă o să însemne o „linie", iar una pusă în două — un „punct". Semnalul de aterizare o să-l dăm şi mai simplu: întindem două pânze lungi una lângă alta şi încă una mai scurtă, cu alte cuvinte: puteţi ateriza. Iar dacă nu le întindem, să nici nu vă gândiţi la aterizaj.

Se luminase de ziuă, când aviatorii porniră spre aerodromul de curând amenajat de Polevoi. Reuşind să pună mâna pe un avion de captură şi pe o maşină care transporta benzină, Polevoi se hotărîse să-şi păstreze aceste „bunuri picate din cer", cum avea obiceiul să spună. Avioanele fuseseră trimise din Anglia comandamentului gardiştilor albi şi Polevoi îşi bătea joc toată ziua de englezi:

— Cred că n'o să le pară prea bine când or afla că au adus tocmai de peste mări şi ţări un avion anume pentru unitatea noastră...

Ca să obţină mai uşor aviatori dela Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei, pregătise dinainte totul pentru primirea oaspeţilor mult doriţi; curăţase poiana, construise un hangar şi aşezase chiar, în lăzile rămase dela avioane, două paturi de campanie pentru viitorii săi aviatori.

Spre marea bucurie a aviatorilor, aparatul era nou-nouţ — un „Nieuport" fabricat cu un an înainte, iar benzina de o calitate pe care nici n'o visaseră în lunile din urmă.

— Uită-te numai aici! striga Tentenicov. Priveşte, ce benzină, o minune! Iţi vine să o bei ca pe şampanie. Ne-am prăpădit mâinile din pricina carburanţilor proşti. Ia te uită, ce bine îi aprovizionează azi Antanta pe gardiştii albi! Le trimite aparatele cele mai noi!...

— Eu unul sunt gata de drum, spuse Polevoi, apropiindu-se de magazie, călare pe un armăsar cu coama atât de scurtă, încât părea desenată.

Le mai repetă odată aviatorilor să nu decoleze înainte de ora patru; le explică ce anume informaţii aşteaptă dela ei şi mână grăbit calul, pe poteca din pădure. In şea nu mai părea atât de scund şi moţul de păr care-i ieşea de sub şapcă dădea chipului său buhăit un aer cu totul neaşteptat de îndrăzneală şi voioşie.

Aviatorii pierdură mult timp până ce să-şi pună la punct aparatul şi abia pela ora şase îşi isprăviră treaba.

...Motorul începu să vuiască. Vântul arunca avionul când spre dreapta, când spre stânga, pădurile îngălbenite şi vâlcelele fugeau înapoi la fiecare viraj. Avionul se îndrepta spre Sud, urmând drumul detaşamentului lui Polevoi.

Bâcov zări jos, pe drum, o coloană de călăreţi. Ştia că este detaşamentul lui Polevoi. Razele soarelui de toamnă jucau pe tăişurile săbiilor

scoase din teacă şi Bâcov se bucura la gândul că participă împreună cu Tentenicov la acest atac îndrăzneţ.

Trebuia să efectueze o recunoaştere de-a-lungul drumului, până la Emsc. Cine ştie, poate că în întâmpinarea partizanilor lui Polevoi va porni acum la atac un detaşament alb?

Bâcov cunoştea bine drumul. După un ceas, avionul sbura pe deasupra mahalalelor Emsc-ului. Şerpuind ca o panglică, scânteia sub ei un râu mic. Printre peteie galbene ale livezilor în vestmânt de toamnă se zăriră acoperişurile verzi ale clădirilor.

Ajungând deasupra locului unde după socoteala lui fusese înmormântat tatăl său, Bâcov coborî ceva mai jos şi văzu răscrucea celor cinci drumuri care porneau înspre regiunile stepei.

Se roti deasupra răscrucei. Tentenicov îi aruncă un bileţel: „E aici?"

Bâcov dădu afirmativ din cap.

Tentenicov trase o rafală de mitralieră, ca un ultim salut deasupra mormântului.

Drumul până la Emsc părea pustiu; nici pe şosea, nici pe drumurile de ocol, aviatorii nu văzură pe nimeni în afară de câteva care ţărăneşti încărcate cu fân. Deodată, nouraşi albi de fum porniră să plutească pe sus şi păduricea care până atunci păruse pustie, prinse pe neaşteptate viaţă.

Pe şosea apărură deodată cai gonind în galop; din pădure ieşiră în fugă, aplecându-se în mers, soldaţi cu mitraliere.

„Nieuport"-ul se ridică mai sus. Contururile păduricilor şi ale luncilor se desenau mai limpede. Nouraşii de fum păreau acum că plutesc undeva jos, departe de tot, de parcă s'ar fi ridicat chiar deasupra vârfurilor copacilor.

Avionul se apropia de Emsc.

Bâcov fu cuprins de o nestăpânită dorinţă de a sbura deasupra vechiului lor aerodrom. Prin câte trecuseră ei acolo! Amândoi aviatorii voiau să-l revadă.

Sburară jos de tot, deasupra aerodromului. Era ocupat de unitatea de aviaţie a lui Vasiliev. In locul hangarelor arse în timpul retragerii, se ridicau acum case noi de bârne. In jurul lor se plimbau sentinele.

„Vasăzică aici s'au instalat, se gândi Bâcov. Nici nu-i de mirare că şi-au ales tocmai locul nostru! Zdobnov îl cunoştea doar foarte bine."

La întoarcere fură cuprinşi de mirare.

Avionul trecu din nou pe deasupra trupelor care trăseseră în aparat în apropiere de Emsc. Dar acum, nimeni nu-l mai ataca, ci, dimpotrivă, soldaţii îi urmăreau sborul, cu capul dat pe spate, ca şi cum ar fi fost un avion alb de-al lor.

„Nu mai înţeleg nimic", scrisese pe bileţel Tentenicov.

Bâcov îşi reluă vechiul traseu. Se lăsa întunericul şi trebuia să ajungă cât mai repede la locul unde poposise detaşamentul lui Polevoi.

Iată şi păduricea despre care le vorbise partizanul. Jos, la adăpostul copacilor, se zărea o casă părăsită, lângă ea se aflau câteva camioane acoperite cu prelate, iar în marginea pădurii alergau partizanii. Erau oamenii lor...

Avionul sbura acum la foarte mică înălţime. Dacă îl priveai de pe pământ, ţi se părea că o să atingă dintr'o clipă într'alta vârfurile stejarilor stufoşi de pe deal.

Bâcov descrise un cerc deasupra poienii, singurul loc unde avionul putea să aterizeze. Dar nimeni nu aşternu pe iarbă nicio pânză, nu le făcu niciun semn.

Ciudat! In timp ce se roteau deasupra poienii, toată lumea se ascundea pe după copaci, prin şanţuri, în tufişuri. După vreo cinci minute, aruncând o privire în jos, Bâcov nu mai văzu pe nimeni.

Ai fi zis că la ivirea avionului se împrăştiase tot detaşamentul.

Bâcov fu foarte surprins de această ciudată primire, iar Tentenicov, cu totul nedumerit, îi scrise: „Nu visăm cumva?"

Bâcov începu să se rotească iar deasupra poienii pustii.

Căuta să nu se gândească la nimic, să-şi piloteze numai avionul, sburând mereu în cerc până când, în cele din urmă se vor arăta iar oamenii în poiană. Dar o bănuială îl cuprinse deodată. Nu cumva Polevoi o fi greşit, indicându-i pe hartă o altă direcţie? In cazul acesta va fi nevoit să se întoarcă la vechiul loc, iar între timp se va lăsa pretutindeni întunericul vor fi siliţi să aterizeze unde vor nimeri, şi atunci, mare minune dacă vor mai scăpa cu viaţă! Vor trebui apoi să pornească din nou pe drumuri pustii, ferindu-se în fiecare clipă să nu dea de vreo patrulă duşmană...

„Poate că ar fi cazul să sburăm mai jos?" îi scrise Tentenicov.

Bâcov se uită la acul altimetrului: arăta două sute de metri. Şi deodată îl fulgeră un alt gând şi mai înspăimântător: „Dacă Polevoi a trădat pur şi simplu, i-a înşelat şi i-a atras în dispozitivul inamic, iar acum vrea să-i piardă? Comandamentul alb pusese doar un preţ bun pe capul lor. Intr'adevăr, ziarele vorbeau mereu de cei trei foşti ofiţeri de aviaţie — Tentenicov, Bâcov şi Pobedonosţev. Se va spune acum că unul dintre ei a trecut de partea albilor, iar ceilalţi doi au fost atraşi în tabăra duşmană..."

Se simţi ruşinat: cu ce drept nutrea astfel de bănuieli împotriva unui om despre care auzise vorbindu-se numai bine? Oare el nu se înfuria când auzea pe cineva osândindu-l pe Gleb? Cine ştie, poate că într'adevăr se înşelase, ajungând în alt loc decât acela unde îi aştepta Polevoi? „Nu, şopti el supărat, nu poate fi nicio încurcătură, doar Tentenicov e acela care urmăreşte drumul pe hartă şi nu un mecanic începător. De altfel, şi eu îmi aduc perfect aminte de aceste locuri. S'a întâmplat ceva de neînţeles, ceva îngrozitor, cum nici noaptea în vis nu-ţi apare".

Deodată, prin întunericul care se lăsa, se zări drept în faţa avionului un noruleţ sur.

„Să fi început să tragă în noi? îşi zise Bâcov. Nu mai înţeleg nimic: la întoarcere, albii n'au mai tras în noi, iar aici trag ai noştri."

Deschise mai mult gazele şi luă din nou înălţime.

Acul altimetrului suia fără grabă. Trei sute... patru sute... cinci sute de metri... Incă puţin şi sunt salvaţi, vor scăpa de primejdie...

„Pentru orice eventualitate, le arunc un fanion, scrise pe un bileţel Tentenicov. Mi se pare că e o încurcătură la mijloc."

Tentenicov luă un bulon greu, anume pregătit pentru aruncarea mesagiilor şi scrise un bileţel: „Acesta-i avionul lui Bâcov şi Tentenicov, ataşat pe lângă unitatea voastră." Nu scrisese dinadins numele lui Polevoi, ca să nu se poată cunoaşte ce detaşament operează în spatele trupelor albe, în cazul când biletul ar cădea în mâinile altora.

Nu-i mai rămânea decât să lege de bulon bucata de pânză în care înfăşurase biletul.

„Gata", scrise Tentenicov.

Acul altimetrului făcu din nou un salt în jos. Curând după aceea, Tentenicov aruncă peste bord fanionul.

Cei de jos continuau să tragă în avion, dar Bâcov se tot rotea deasupra poienii, cu calmul său obişnuit.

In poiană apărură în grabă câţiva oameni, care începură să întindă pe iarbă fâşii de pânză albă. O fâşie lungă... încă una... şi o a treia, îndoită în două. Nu mai încăpea nicio îndoială: detaşamentul lui Polevoi le făcea semn să aterizeze.

„Aterizează!" scrise din nou Tentenicov pe o bucăţică de hârtie.

Dar Bâcov şi începuse să coboare.

...Primul om pe care-l văzură în poiană fu Polevoi. Venind spre ei grăbit, cu paşi mărunţei, pe cărăruia îngustă, le arăta de departe pumnul. Era furios:

— Ce încurcătură ne faceţi, doamne fereşte!

Stând lângă avion Bâcov şi Tentenicov îl ameninţau şi ei cu pumnul, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: Am vrea să ştim cine face încurcături, noi sau dumneata, tovarăşe comandant de partizani.

— Aţi scăpat cu viaţă? îi întrebă gâfâind Polevoi, apropiindu-se de avion şi ştergându-şi cu mâinile faţa asudată şi roşie.

— Precum vezi, mormăi bosumflat Tentenicov.

— Nu mai nădăjduiam să vă văd teferi.

— Cred şi eu! spuse Bâcov. Când o sută cincizeci de oameni se apucă să tragă în propriul lor avion, nu prea poţi nădăjdui să se sfârşească treaba cu bine. Noroc că nu v'am răspuns şi noi la fel, căci Cuzma e un ţintaş neîntrecut.

— Ei, asta-i culmea! In loc să vă cereţi iertare, tot voi tăbărîţi pe mine. Nu cumva vrei să spui că greşala e a noastră? întrebă enervat Tentenicov.

— Cam aşa ceva, răspunse Polevoi după ce conteni să mai gâfâie. Intinse apoi triumfător mâna, arătând aripile avionului. Vedeţi? întrebă el, uitându-se când la Tentenicov când la Bâcov.

— Nu vedem nimic, spuseră aviatorii într'un glas.

— Uitaţi-vă mai bine!

Deodată, Tentenicov se repezi la el şi-l cuprinse în braţe.

— Am cam făcut-o noi de oaie. Doar avionul nostru e de captură.

Acum pricepu în sfârşit şi Bâcov de ce trăseseră partizanii în „Nieuport"-ul lor. In grabă, nici Polevoi, nici aviatorii nu băgaseră de seamă că avionul nu purta pe coadă şi aripi stele roşii ca toate avioanele sovietice, ci dungi roşii, albastre şi albe: tricolorul ţarist!

— Ne-am înşelat şi noi! zise partizanul, prăpădindu-se de râs. Uf! Mi-a mai venit inima la loc. Haideţi lângă focul meu şi între timp o să-i pun pe oamenii mei să mânjească cu păcură scârba asta.

— Eu zic să nu te prea grăbeşti! spuse Tentenicov. Lasă-l deocamdată şi aşa.

Polevoi se miră, dar nu stărui. Lăsând o sentinelă lângă avion, îi conduse pe aviatori spre „foculeţul" lui, cum avea obiceiul să spună.

Intr'un desiş de pădure fusese construită în grabă o colibă: câţiva pari strâmbi peste care fuseseră aruncate la întâmplare crengi şi paie. In colibă mirosea a fân proaspăt, a ciorbă de varză, a unsoare de armă şi a piele udă. Tot aici se afla şi cancelaria detaşamentului: o călimară şi un dosar subţire cu hârtii odihneau pe o foaie de placaj.

— Aci e Statul meu Major provizoriu. Hai, până ne face bucătarul mâncarea, să-mi povestiţi ce-aţi văzut astăzi.

— După părerea mea, albii au mirosit ceva cu privire la raidul proiectat sau poate pregătesc la rândul lor o incursiune în spatele trupelor noastre.

— Cine v'a spus-o?

— Mi-a venit cam greu să stăm de vorbă de sus cu cei de pe pământ! In timpul sborului nici între noi nu prea putem să vorbim.

— Atunci, ai văzut ceva?

— Drumurile sunt pustii, dar în apropiere de Emsc se află cel puţin un regiment. Statul Major al Corpului de Armată ne-a comunicat că pe locul unde a fost vechiul nostru aerodrom se găsesc acum avioanele unităţii lui Vasiliev şi chiar aşa e: albii stăpânesc fostul nostru teren de aterizaj...

— Care vasăzică aşa stau lucrurile, oftă Polevoi. O să trebuiască deci să mai zăbovim aici o zi. Mâine o să trimit în recunoaştere o patrulă călare, iar voi o să executaţi un sbor. Dacă vedeţi că atacul cavaleriei lor porneşte în spre noi, duceţi-vă la ai noştri, daţi-le de veste şi întoarceţi-vă aici la noapte. Dimineaţa mai executăm un sbor de recunoaştere şi pe urmă o să vedem ce ne rămâne de făcut.

— Mi-a venit o idee, spuse cu glas tare Tentenicov, ducându-şi mâna la cap. Cum de nu mi-a trecut prin minte până acum?

Se uită atent la Polevoi, care stătea culcat pe fân şi fuma cu poftă dintr'o pipă lungă, asemănătoare ciubucului moşierilor de pe vremuri.

— Dar pentru o treabă ca asta trebue multă îndrăzneală, îl stârni Tentenicov fără să-şi ia ochii dela el.

— Indrăzneala nu ne lipseşte, răspunse Polevoi, mirat de tonul neaşteptat de dispreţuitor al lui Tentenicov. N'ar strica să avem ceva mai multă minte, adăugă el dojenitor, aducându-şi aminte de păţania aviatorilor care uitaseră să vopsească vechile semne de recunoaştere ale avionului.

— Păi, eu ce zic! urlă Tentenicov. Chiar asta ne lipseşte, mintea! Ascultaţi aici! Petrecându-şi braţul drept după umărul partizanului, iar stângul — după gâtul lui Bâcov, începu să le şoptească: „Astăzi, când am sburat pentru a doua oară deasupra cavaleriei albe, n'au mai tras în noi. Nu-i aşa? îl întrebă el pe Bâcov.

— Aşa-i, răspunse acesta, nepricepând încă pentru ce Tentenicov amintea cu un aer plin de tâlc păţania lor din timpul zilei.

— Şi de ce n'au tras în noi a doua oară? Pentru că ne-au luat drept un avion alb, de-al lor.

— Asta o ştiam şi fără să ne-o spui tu, rosti desamăgit Polevoi, cu vocea lui de bas.

— Ascultă mai departe, urmă Tentenicov, lăsându-se mai greu pe umărul partizanului. Iată ce m'am gândit: ce-ar fi să schimbăm drumul detaşamentului? In loc să pornim spre Emsc din partea unde pândesc albii, să ocolim oraşul pe la Sud, din spre aerodrom.

— Incep să înţeleg şi eu, spuse Polevoi. Hai, zi-i mai departe!

— Să punem lucrurile la cale în felul următor: în timp ce voi vă apropiaţi de aerodrom, noi aterizăm acolo. Ii luăm prin surprindere şi dintr'o singură lovitură punem mâna şi pe aparatele noastre care au trecut la gardiştii albi şi pe mai multe avioane duşmane. Aviatorii albi n'o să mai aibă timp s'o şteargă. Şi atunci ne răfuim noi cu ei!

— Straşnică idee! strigă entuziasmat Bâcov. Şi o să aflăm dela prizonieri şi veşti despre Gleb.

— Sunt un as, un învingător al morţii, rosti mulţumit de sine Tentenicov. Mi-a mers faima de om deştept încă de pe vremea când sburam pe un „Blériot" cu motor „Anzani"; mai târziu am avut eu parte şi de avioane mai bune. Am lucrat cu constructorul Grigorovici care nu putea să sufere oamenii încuiaţi la minte...

Cuvintele sale îl înveseliră pe Polevoi în aşa măsură, încât se apucă să-i pregătească lui Tentenicov cartofi copţi în spuză.

— Tu nu trebue să te ocupi de nimicuri de-astea, spuse el zâmbind. Eşti cel mai deştept om din lume.

— Cum să nu! răspunse mândru aviatorul. Când eram mai tânăr mă pricepeam grozav la tot felul de invenţii!

Infulecă vreo zece cartofi, îl lăudă pe bucătar pentru caşa de hrişcă pe care-o gătise, apoi se întinse pe fân.

— Culcă-te şi tu, Piotr, îi spuse el lui Bâcov, trebue să dormim cumsecade astăzi, căci mâine ne aşteaptă o zi grea.

Tentenicov începu să sforăe şi curând după el adormi şi Polevoi. Numai Bâcov rămase să vegheze în noaptea lungă de toamnă.

„Bravo, deştept băiat! îşi zicea el, gândindu-se la ideea ingenioasă a lui Tentenicov. Gleb ne-a povestit cândva despre şiretlicul folosit de un rege din vechime — Bâcov îi uitase numele — care izbutise să introducă într'un oraş duşman o parte din armata sa ascunsă într'un cal de lemn. Tot astfel o să pătrundem şi noi în oraşul inamic — pe un avion de captură — şi o să le spunem: Poftiţi la ceai! Tentenicov obişnuia să inverseze cuvintele, rostind pe nerăsuflate „Eu n'am ceai băut, tu n'ai ceai băut", ca s'o facă pe Lena să râdă. N'o fi dormind nici ea acum, sărmana... In asemenea nopţi, luna luminează puţin, cu sgârcenie, parcă ar revărsa din cer lumină măsurată cu cofa. Te uiţi în jur şi nu vezi nimic în afară de câteva ramuri care se zăresc ici-colo ca nişte cioturi putrede, scăldate într'o lucire palidă, aproape stinsă. Acesta-i graiul ei. Vorbele-i nu seamănă cu ale noastre".

Aţipi abia în zori şi îl visă pe Gleb care îl chema din depărtare, ademenindu-l cu mâna-i însângerată.

— Vin, rosti el cu glas tare, şi Polevoi, care dormea uşor, se trezi îndată.

— Cine a strigat?

— Nu-i nimeni. Eu am vorbit...

— Tu? se miră Polevoi, trezindu-se de-a-binelea. Ce ţi-a venit?

— Nu ştiu nici eu.

Partizanul clătină din cap cu un aer nedumerit, apoi începu să-şi tragă cizmele în picioare.

— Se crapă de ziuă. Trebue să ne sculăm... Mă duc să văd dacă li s'a dat ovăz cailor. Ne aşteaptă o zi grea, aşa că trebue să-i înbunăm cu ce mai avem în rezervă.

Se întoarse curând şi începu să-l sgâlţâe pe Tentenicov.

— Pornim în misiune? întrebă aviatorul fără să-şi deschidă ochii.

— Pornim în curând. Scoală-te!

— Ihî, răspunse Tentenicov şi, întorcându-se pe partea cealaltă, se puse din nou pe sforăit.

— O să avem de furcă cu el, grăi Bâcov. Tare mult îi place să doarmă!

— Las' că-l tragem noi afară... de picioare, răspunse Polevoi.

Se apucară să-l tragă pe Tentenicov de picioare, dar acesta zâmbea doar cu colţul buzelor de parcă visa ceva frumos.

— Asule! strigă Polevoi, aplecându-se la urechea lui Tentenicov.

Aviatorul sări deodată ca ars şi, apucându-l pe partizan de mânecă, spuse supărat:

— Ce tot ţopăi ca o peţitoare prin curte cu mătura 'n mână!...

Frecându-şi ochii cu pumnul, căscă, se întinse şi apoi, din ce în ce mai furios pe Polevoi, Tentenicov tună:

— Da' ce, nu ştii că fără somn nici nu face să trăiască omul pe pământ?

— Uite-aşa se poartă întotdeauna, spuse Bâcov. Se înfurie când îl trezeşti din somn. E mânios şi când nu mănâncă pe săturate. Dacă timp de o săptămână îl scoli mereu din pat, să ştii că ţi-l faci duşman de moarte.

— Aşa e, mărturisi Tentenicov. Şi ce-i dacă doarme omul? La urma urmei, lasă-l să-şi facă somnul! Parcă te simţi mai bine dacă prietenul tău se canoneşte fără somn?

— Poftim, dormi înainte, dracu să te ia! se supără Polevoi. Nu-ţi sunt nici eu dădacă.

— Bine că ţi-a venit mintea la cap, răspunse voinicul de pe Volga intrând din nou în colibă şi instalându-se cât mai prielnic.

— Tare-i bun de somn prietenul tău, spuse Polevoi, ascultându-l pe Tentenicov cum sforăia voiniceşte.

— El numeşte asta „s'o rupi". Dacă apucă să doarmă cumsecade, se scoală scărpinându-se şi zice: „Tare bine am mai rupt-o — să tot fie vreo cincisprezece ceasuri".

— Asta înseamnă că n'are de gând să se scoale astăzi? întrebă Polevoi.

Deodată se auzi din colibă un oftat adânc, apoi o tuse, şi Tentenicov vesti solemn cu glasul răguşit:

— Tare bine am mai rupt-o astăzi! Simt că încep să mă umflu de somn

— Poţi să te umfli şi mai dihai? se stropşi la el partizanul.

— De ce s'o fi scărpinând omul când se scoală din somn? rosti Tentenicov împăciuitor. I-am întrebat şi pe doctori. Dar mi-au răspuns cam aiurea: cică e un semn că o să te îngraşi. De ce oare un om gras trebue să se scarpine mai mult decât altul? Nu prea pricep eu cum vine chestia asta!

Polevoi tăcea, scuipând doar din când în când. Tentenicov ieşi afară din colibă.

— De ce tăceţi? se minună el apropiindu-se de Bâcov.

— L-ai cam supărat pe Polevoi. Când am încercat să te trezim, i-ai tras una cu piciorul în burtă.

— Uite-aşa se întâmplă totdeauna, spuse Tentenicov cu un zâmbet vinovat. Când mă trezeşte cineva, fac scandal. Dar să nu te superi, că n'am făcut-o din răutate, ci numai aşa, ca omul luat din somn!

Sorbindu-şi ceaiul fierbinte, Polevoi se mai îmbună puţin şi răspunse blând:

— Ce să ne mai supărăm! Şi oamenii cei mai buni au câte o ciudăţenie a lor.

Işi scoase din nou harta din geanta de campanie şi însemnă cu precizie pe ea direcţia drumului de ocol în spre Emsc.

— Aşa dar, ne-am înţeles. Plecaţi îndată în direcţia Emsc-ului. Eu nu pornesc încă, trimit doar câţiva oameni în recunoaştere. După ce ne daţi de veste, încălecăm imediat... Voi să aterizaţi, dar pentru mai multă sigu-

ranţă, nu pe aerodromul acela, ci pe locul cel vechi, unde stătea înainte „Nieuport"-ul. Iar mâine dimineaţă porniţi din nou! Pe la ora zece o să atacăm aerodromul albilor... Am trimis adineaori doi curieri cu un raport la Statul Major al diviziei. Am comunicat şi semnalmentele voastre ca să nu se tragă în voi din greşală.

De data aceasta, „Nieuport"-ul nu sbură mai mult de două ceasuri. Ca şi în ajun, drumurile care duceau spre Emsc erau pustii: aşa dar, cavaleria albă nu se pregătea de atac.

„Le-o fi dat de veste vreun trădător că detaşamentul lui Polevoi o să atace din partea asta; d'aia s'au şi instalat aici, îşi zise Bâcov. Iar Polevoi are să-i ia pe la Sud."

Ii plăcea omul acesta deschis şi vesel, cu luciri de viclenie în ochii căprui, mereu cu zâmbetul pe buze, ca un adevărat comandant de partizani sigur de puterile sale.

Cavaleriştii albi nu mai traseră în „Nieuport"-ul pe care îl luaseră ca şi ieri, drept un avion de-al lor. Bâcov avea acum deplină încredere în succesul iscusitei idei a lui Tentenicov.

„O să sosim în mijlocul lor ca nişte oaspeţi picaţi din cer. Nici n'o să aibă timp să se desmeticească şi o să punem mâna pe aerodrom."

Cu mult înainte de amiază, avionul se şi întoarse la detaşamentul lui Polevoi. Detaşamentul era gata, aşteptând doar ordinul de pornire. Tentenicov le aruncă din nou un fanion cu comunicarea aşteptată. In poiană apărură câţiva partizani care începuseră să semnalizeze. „Pornim la atac", pricepu Tentenicov şi le făcu un semn cu mâna, de parcă cei de jos ar fi putut să-i înţeleagă gestul de încuviinţare.

Avionul descrise câteva cercuri deasupra detaşamentului risipit prin pădure. Călăreţii din primele rânduri ieşiră în şosea şi avionul sbură la o mică înălţime pe deasupra lor. Tentenicov se bucura că cei de jos aud vuietul motorului; partizanii, cu capul dat pe spate, priveau zâmbind vesel la prietenul lor înaripat, strigându-l cu duioşie, făcându-i semne cu mâna, aşa cum făcuse adineaori şi Tentenicov.

Avionul mai sbură mult timp deasupra detaşamentului. In cele din urmă, Tentenicov se hotărî să-l aducă la realitate pe Bâcov care se lăsase prins de jocul acesta, şi-i scrise un bileţel: „Ia-o îndărăt, că prăpădim prea multă benzină."

...A doua zi, pe la ora nouă, avionul porni din nou în direcţia Emsc-ului. Il pilota şi de data aceasta tot Bâcov, deşi Tentenicov îi făcuse din ajun câteva aluzii, spunând că ar fi trebuit ca unul din ei să se mai odihnească puţin după emoţiile ultimelor sboruri. Dar Bâcov nici nu voi să audă.

— Tu o să ai partea cea mai grea de îndeplinit. O să tragi cu mitraliera în gardiştii albi.

— Lasă şmecheriile, mă, Piotr! răspunse Tentenicov. Uite-aşa-i când sburăm împreună. Tu eşti totdeauna vesel ca un ginerică, iar mie îmi vine să plâng de necaz.

— Poţi să spui ce vrei, că tot nu te las.

— Nici nu mă aşteptam din partea ta la alt răspuns, se supără Tentenicov şi în seara aceea nu-i mai adresă niciun cuvânt lui Bâcov.

Tot astfel porniră şi în misiune, fără să-şi vorbească. Tentenicov era furios şi ori de câte ori Bâcov îl întreba câte ceva, clătina supărat din cap, drăcuind în sinea lui. Dedesubtul lor prinseră să se perinde făgaşele înguste ale drumurilor şi contururile frânte ale păduricilor de stejari.

Unitatea lui Vasiliev se afla în aceeaşi pădure unde o găsiseră aviatorii în prima lor zi de sbor.

Acum se afla mai multă lume pe aerodrom decât cu două zile înainte lângă avioane îşi vedeau de treabă câţiva oameni. Uşa hangarului era deschisă şi se vedea şi acolo un grup de soldaţi.

Bâcov se uită la ceas: era zece fix. La ora asta, pe aerodrom trebuiau să apară şi călăreţii lui Polevoi. Tentenicov era furios şi căsca alene de parcă nici nu-l interesa apropiata aterizare. Bâcov mai descrise un cerc deasupra aerodromului. Aici totul era neschimbat. Dacă Gleb ar mai fi fost în viaţă, desigur că ar fi recunoscut şi el foarte uşor aerodromul. Până şi aparatele păreau să fie ale lor — chiar acelea cu care fugiseră aviatorii — trădători la gardiştii albi.

Impinse manşa şi, timp de o clipă, închise ochii. Numai de n'ar sări ca ţapul, de ar ateriza pe cele trei puncte de sprijin ca să-şi arate măestria în faţa acelora cu care urma să se încaiere peste câteva clipe într'o aprigă încleştare.

Şi iată că „Nieuport"-ul poposi în mijlocul aerodromului; cele trei dungi tricolore păreau şi mai vii pe aripile lui. Trei dungi: roşu, albastru şi alb, culorile pe care le purtase pe când îl pilotau vechii stăpâni.

Aviatorii stăteau în tăcere lângă avionul lor, neştiind cum se va sfârşi acest aterizaj în plin aerodrom inamic.

Aruncându-i o privire lui Tentenicov, Bâcov văzu că prietenul său ţine mâna dreaptă în buzunar; îşi duse şi el mâna la tocul revolverului. Spre avion veneau de pretutindeni în fugă mecanici, servanţi, soldaţi. Printre ei nu era însă niciun ofiţer.

— De unde veniţi? întrebă unul dintre mecanici, privind printre gene.

— Nu te priveşte, răspunse Bâcov, plimbându-se pe lângă avion.

Mecanicul făcu drepţi, apoi se retrase.

— A simţit în noi superiorii, zâmbi Tentenicov; apoi adăugă, suflându-i prietenului său la ureche: Şi tu care mai şovăiai! Ai văzut cât de uşor am aterizat?

— Nu te bucura prea devreme, răspunse Bâcov.

CAPITOLUL XII

Vasiliev şi Zdobnov stăteau la aceeaşi masă şchioapă la care acum câtăva vreme Zdobnov îşi luase ceaiul împreună cu Tentenicov. Jucau şah. La drept vorbind, Zdobnov nu ştia decât să mişte piesele şi se sfătuia cu partenerul său ori de câte ori întâmpina vreo greutate. Vasiliev spunea în glumă că Zdobnov nu face decât să deplaseze piesele aşa că, de fapt, el, Vasiliev, joacă singur.

— N'o să ajungi niciodată să fii un bun şahist, spuse Vasiliev strâmbându-se, şi, la drept vorbind, dacă stai să te gândeşti, tocmai jocul acesta ţi-e cel mai de folos. Mi s'a povestit că înainte de război jucai cărţi şi ţi-ai pierdut la joc întreaga avere. La şah n'ai cum să pierzi bani şi în acelaşi timp te ajută să omori timpul. Pe vremuri, deţinuţii din închisori îşi făceau piese de şah din miez de pâine neagră şi reuşeau să joace într'o zi, pe o scândură improvizată, câte treizeci, chiar patruzeci de partide.

— Cred că şi noi doi am făcut vreo cinci partide astăzi, spuse Zdobnov, închizând ochii. Trebue să recunosc că mă cam plictisesc. In ultimul timp

m'am tot gândit la zilele acelea plăcute pe care le-am petrecut la unitatea de aviaţie bolşevică. Ştii, neliniştea este duşmanul plictiselii: când umbli toată ziua, ca un acrobat pe sârmă, simţi că ţi se taie respiraţia. Iţi tot spui: ce-ar fi să mă aresteze înainte ca s'o pot şterge cu avionul. Dar dacă nu mă lăsau să sbor?

— Ia spune-mi: cum trăiau ei aici? îl întrebă pentru a nu ştiu câta oară Vasiliev. Incep să cred că manifestele noastre îi supărau straşnic.

— Din ziua aceea când ai dat drumul primelor manifeste...

— Mă enervează uneori felul dumitale de a te exprima, spuse Vasiliev, mutând o piesă. După cum arată pe bună dreptate, foiletonistul Burenin în „Novoe vremia", poţi „să dai drumul" unei păsări din colivie, dar e absolut imposibil „să dai drumul" unei reviste, unei cărţi sau unui manifest, afară de cazul, bineînţeles, când le-ai da drumul de tot, adică le-ai scăpat din mână.

— Eşti foarte neîngăduitor în privinţa folosirii cuvintelor, spuse Zdobnov, împingând la o parte tabla de şah. Totuşi, pe atunci îţi citeam cu multă plăcere manifestele. E drept că eram oarecum uimit de... cum să spun?.. de felul dumitale energic de a te exprima.

— Aceasta o datoresc neuitatului conte Rastopcin dela care am învăţat multe lucruri, răspunse Vasiliev foarte mulţumit de sine. Ştii şi dumneata că nu poţi vorbi cu soldaţii fără să uzezi de o oarecare brutalitate în limbaj.

— Sunt de acord că trebue să răspunzi aşa după cum ţi se vorbeşte.

— Nici nu-ţi poţi închipui cât de mult mi-a folosit călătoria pe care am făcut-o la Petrograd în Decembrie trecut.

— De unde veneai?

— Imi aduc foarte bine aminte că aveam ca tovarăş de drum un soldat, un socialist-revoluţionar ales membru al Adunării Constituante din partea frontului nostru. Era un chiabur de pe lângă Orel, un om activ, care nu putea să-i sufere pe bolşevici. Raporturile dintre mine şi el au fost foarte ciudate: oricum, aveam de-aface cu un membru al Adunării Constituante, un activist politic... Totuşi nu puteam să uit că mi-a fost ordonanţă într'un regiment de cavalerie, pe vremea când nu mă pasionasem încă de aviaţie. Bineînţeles, în timp ce călătoream împreună, îşi reluase, fără să vrea, atitudinea dinainte. Redevenise ordonanţa mea: îmi aducea ceaiul, îmi ascuţea briciul când voiam să mă rad şi, mai cu seamă, făcea totul fără nicio supărare, de parcă în tot timpul războiului nu trăise decât în nădejdea că va ajunge odată să mă servească din nou. Aşa am izbutit să sosim la Petrograd fără niciun incident. In gara Ţarscoselschii au venit să-l întâmpine câteva doamne entuziaste, cu buchete de flori în mână. Omul meu începuse să se umfle în pene, în văzul tuturor. Mi-am luat rămas bun dela el, apoi, coborând treptele ude ale peronului, m'am gândit ce-mi rămâne de făcut. M'am hotărît să mă duc la soră-mea.

S'a bucurat când m'a văzut. Ştii şi dumneata ce înseamnă revederea după o lungă despărţire. Am luat un ceai, m'am spălat, mi-am schimbat hainele; şi închipueşte-ţi, soră-mea mi-a mărturisit că a doua zi avea loc cununia ei.

— Cu cine te măriţi? am întrebat-o.

A izbucnit în lacrimi. Am aflat că viitorul ei soţ era un om simplu, operator la cinematograful „Pariziana", care ţinea foarte mult la ea; spunea că are s'o ducă bine cu el. I-am aruncat o privire îngrozită, dar ea nu s'a

speriat deloc şi mi-a cerut să vin neapărat a doua zi la biserică, să iau parte la cununie.

Era ceva de neînchipuit! N'am zis însă nimic. Şi ce-aş fi putut spune? Nu ştiam nici eu cum avea s'o ducă în viaţă.

A doua zi de dimineaţă m'am prezentat la Marele Cartier General. Pe chei bătea un vânt pătrunzător şi pelerina mi-a prins foarte bine. La Statul Major totul continua să fie la fel ca înainte: noile autorităţi militare nu se apucaseră încă să facă regulă pe-acolo. Aceeaşi ordine de primire a solicitanţilor, aceleaşi încăperi, numai de pe pereţi lipseau portretele ţarului: fuseseră strânse, pesemne din motive de securitate...

După ce mi-am primit indemnizaţia de vechime — figurasem doar şi mai înainte în scripte ca ataşat pe lângă Statul Major — am ieşit în stradă neştiind ce să fac. Dar la colţul străzii Morscaia, drept în faţa mea s'a oprit o maşină din care m'a strigat un bărbat necunoscut, cu o căciulă de astrahan. „Cine eşti?" l-am întrebat. „Urcă-te în maşină, mi-a zis el, eu te cunosc pe dumneata. Sunt naş la nunta surorii dumitale. Treaba mea nu e numai să ţin cununiile deasupra capului la momentul potrivit, ci să şi îndeplinesc fel de fel de însărcinări. Iaca, am dat peste dumneata în stradă. Trebue să te grăbeşti, că alaiul de nuntă a şi pornit." M'am suit în maşină, muşcându-mi buzele de ciudă. Naşul era însă tăcut din fire şi n'a mai scos o vorbă tot timpul drumului. Ne-am oprit la biserică. Acolo se şi adunase tot alaiul: vreo zece trăsuri şi maşini. O nuntă mitocănească cu mult tărăboi! Iar soră-mea nu-şi mai lua ochii dela dobitocul ăla: un bărbat voinic cu nasul mare. Am fost atât de desgustat, încât am şters-o din biserică şi m'am întors acasă.

— E greu să te împaci cu astfel de lucruri, spuse Zdobnov. Dar dacă ar fi să pătrundem până în miezul lor...

— Tocmai de aceea eram desgustat pentru că am încercat să le adâncesc, îi tăie vorba enervat Vasiliev. Sosind acasă, găsesc masa pusă şi noile neamuri învârtindu-se în jurul aperitivelor. De îndată ce am sosit, m'am şi apucat să beau; ce-a mai fost, nu ştiu. M'am trezit tocmai a doua zi, stând la aceeaşi masă. Bărbatul surorii mele m'a sărutat şi mi-a mulţumit pentru mâncare şi băutură. Pe mine însă m'a cuprins o tristeţe atât de mare, încât dacă cineva mi-ar fi şoptit-o la ureche, m'aş fi împuşcat fără doar şi poate. Am plecat dela ei şi m'am dus la vechiul meu apartament.

Intr'o noapte am auzit bătăi în uşi. Mă aşteptam la o percheziţie. Desbrăcat cum eram, mi-am luat în grabă pelerina pe umeri, am aruncat revolverul sub pat şi am spus liniştit: „Intră!" M'am pomenit în cameră cu preşedintele comitetului săracimii din casă. M'am înfuriat: „Ce te-a apucat să vii aşa, nepoftit, în mijlocul nopţii?"

Preşedintele comitetului zâmbi:

„In oraş domneşte neliniştea. Suntem nevoiţi să apărăm intrarea din faţă. Te rugăm ca în calitate de fost ofiţer, să ne dai o mână de ajutor. Azi e rândul dumitale să faci de gardă. Ca să nu te plictiseşti, îţi dau şi un tovarăş, o doamnă din camera nr. 17, cea cu ferestrele spre curte". N'aveam încotro. Am fost nevoit să mă îmbrac şi să cobor la acea faimoasă „intrare din faţă."

De bună seamă, nu prea aveam chef să fac de gardă; când mi-am văzut însă tovarăşa de veghe, mi-am pierdut cumpătul.

La început au încercat să pătrundă în casă nişte vagabonzi, aşa că n'am putut sta de vorbă cu ea. Apoi lucrurile s'au mai liniştit şi am început să discutăm... Ce să-ţi mai spun, urmă Vasiliev cu un zâmbet amar, în

aceeaşi dimineaţă ne-am luat fiecare câte un geamantan şi am plecat amândoi fără să ştim nici pentru ce, nici unde anume mergem.

— Şi ea unde e acum? se interesă Zdobnov.

— Cine ştie? surâse din nou cu amărăciune Vasiliev. Cum s'ar spune: călăreţul galopează în noapte, fără să ştie unde îi va poposi calul. Curând, drumurile noastre s'au despărţit. Am o fire înrăită, nu e uşor să trăiască cineva cu mine. Ceva mai târziu a fugit cu un „cneaz" din divizia sălbatecă.

Tăcură un timp. Işi aşezară din nou piesele şi ciocăniră cu pipele pe tabla de şah.

— Deschideţi! se auzi la uşă un glas mânios.

Vasiliev ridică din umeri, se sculă de pe scaun şi împinse uşa cu piciorul. In odaie dădu năvală Pâlaev, gâfâind din pricina grabei şi a emoţiei.

— Stai să vezi! spuse el. Stai să vezi! Aduc veşti foarte urgente şi cât se poate de confidenţiale.

— Să ies? întrebă Zdobnov care se obişnuise cu aerele misterioase ale lui Pâlaev. De multe ori fusese nevoit să-l lase pe Vasiliev singur, între patru ochi, cu Pâlaev, pentru convorbiri mai îndelungate...

— Nu-i nevoie, rosti Pâlaev binevoitor. Trebue să ne ducem până la hangar. Aşteaptă, că ne întoarcem îndată. Vasiliev, am o scrisorică, pentru dumneata.

— Pentru ce atâta grabă? întrebă Vasiliev. Stăteam atât de bine de vorbă cu Zdobnov.

— Dă-mi mâna! şopti Pâlaev.

— Ai înnebunit?

— Mai repede!

— Nu pricep nimic.

— Ai încredere în mine!

Iată-i alergând pe şosea. Plin de nedumerire, Vasiliev drăcula şi scuipa întruna; nu rămânea însă în urma lui Pâlaev.

In depărtare, o coloană de fum albastru-cenuşiu izbucni o clipă, apoi se mistui în văzduh.

— Iată! spuse în sfârşit Pâlaev, un automobil de două locuri, un „baby", cum îi zic eu.

— Ce s'a întâmplat? întrebă Vasiliev, luând loc în maşină.

Pâlaev puse mâna pe volan, zâmbi şi-i aruncă acestuia o privire plină de mustrare.

— O mică neplăcere care ne face s'o ştergem cu o viteză de 35 kilometri pe oră.

— Nu te 'nţeleg.

— Aerodromul e ocupat de Armata Roşie.

— Din pricina dumitale l-am părăsit pe Zdobnov, spuse enervat Vasiliev peste vreo zece minute, când se mai desmetici puţin din spaima trasă de pe urma cuvintelor însoţitorului său. Am săvârşit o laşitate din pricina dumitale!

— Aş îndrăzni să întreb: care anume? îşi arătă Pâlaev curiozitatea.

— L-am lăsat pe Zdobnov în mâinile bolşevicilor, care îl socotesc trădător, şi cred că-ţi dai seama că se vor răfui crunt cu el.

— N'aveam decât două locuri în maşină, răspunse Pâlaev. Dacă pleca el trebuia să rămână unul dintre noi.

— Rămâneai dumneata şi gata! continuă Vasiliev, din ce în ce mai furios.

— Ţi-e uşor să vorbeşti aşa, după ce-ai scăpat de primejdie! Dar dacă

ar fi trebuit să trăeşti clipa aceea, nu se ştie care ar fi fost alegerea dumitale. Nu văd de ce să fie el mai breaz ca dumneata? De ce să fii tocmai dumneata nevoit să înfrunţi plutonul de execuţie ?

Vasiliev făcu un gest de desnădejde, ca şi cum şi-ar fi dat seama că niciodată nu va avea ultimul cuvânt într'o discuţie cu Pâlaev, apoi întrebă cu glas tare :

— Cred că nici nu mai ştii de câte ori ai fost nevoit să-ţi scapi viaţa prin fugă ?

— Of ! Nu-mi mai aduce aminte ! oftă Pâlaev. Toată viaţa am fost ca într'un fel de scrânciob uriaş: când sus, când jos, fără pic de răgaz. Niciodată nu m'am putut odihni, nu mi-am îngăduit să fiu bolnav; duc un trai fără sărbători, un trai care nu cunoaşte decât zilele lucrătoare din săptămână.

Tăcu un timp, înnodă mai strâns capetele bocceluţei în care-şi avea lucrurile şi rosti cu amărăciune :

— Nu pot să am şi eu un lucruşor al meu. Bagajele sunt o piedică pentru viaţa mea nomadă.

— Aşa dar, ţi-a fost dat să trăeşti mereu doar „pe fugă" !

— Chiar aşa, întocmai ! se bucură Pâlaev. Statul are totdeauna nevoie de oameni de felul meu.

— Aştia să fi fost sprijinitorii casei imperiale ?

— Cum să-ţi spun ? rosti gânditor Pâlaev. De sigur, s'o fi bizuit şi pe ei.

— Şi i-ai înşelat întotdeauna, i-ai înşelat mereu pe toţi cei care au avut de-aface cu dumneata ?

Intrebările supărătoare ale lui Vasiliev îl înciudau pe Pâlaev; discuţia îi părea totuşi interesantă, astfel încât răspunse, încreţindu-şi fruntea :

— Dumneata eşti primul om pe care l-am iubit cu toată credinţa şi pe care l-am scăpat mereu din bucluc.

— Pe mine ?

— Ai şi uitat ? întrebă ironic Pâlaev. Aşa se întâmplă totdeauna : pe cel care-ţi face rău, nu-l uiţi toată viaţa, în timp ce binele se uită fără doar şi poate. Nu-şi mai aduce nimeni aminte de el !

Vasiliev dădu din umeri, arătând că n'a priceput.

— Ai uitat ce s'a întâmplat pe frontul românesc ? La unitatea dumitale? Când o fetişcană de-a dumitale pe care ai lăsat-o să doarmă în birou a şters-o, luând cu ea şi documentele secrete? Am înscenat atunci, de dragul dumitale, o poveste cam riscantă. S'a vorbit chiar după aceea la unitate că eu aş fi furat documentele şi, pe deasupra, că aş fi tras în dumneata, în timp ce încercam să fug.

— A, vorbeai de cazul acela ! spuse Vasiliev cu voită nepăsare. Intr'adevăr, atunci m'ai scos din încurcătură.

— Cred şi eu ! Ai căzut doar în genunchi în faţa mea.

— Da, da, rosti Vasiliev, uitându-se cu ură la Pâlaev.

— M'ai rugat să te salvez, să-ţi vin în ajutor, să te scap de o bănuială dintre cele mai ruşinoase.

— Da, aşa s'a întâmplat !

— M'ai rugat să înscenez şi un atentat împotriva dumitale.

— Da, da, aşa a fost, mărturisi Vasiliev.

Ar fi vrut ca Pâlaev să sfârşească mai repede cu amintirile. Acesta era însă mai vorbăreţ şi mai pisălog ca oricând şi-şi conducea maşina, cu o viteză crescândă, pe drumul pustiu.

Nimic nu le bucura ochiul. Era o amiază cenuşie, spălăcită. In pădurea din apropiere, copacii păreau toţi strâmbi, cu noduri şi frunze de forme ciudate, acoperiţi cu muşchi, cu nişte trunchiuri negre, afumate parcă.

— Fii pe pace, spuse Pâlaev cu un zâmbet. Gara-i aproape de-aici şi peste un ceas trenul pleacă spre Harcov. Poate că-i cel din urmă, dar îl vom prinde negreşit.

— O să căutăm să-l prindem, vorbi Vasiliev, bucuros de zâmbetul neaşteptat al lui Pâlaev.

Dar Pâlaev se instală mai comod în maşină, lipindu-şi cotul de pieptul lui Vasiliev, şi reîncepu să evoce foarte liniştit trecutul:

— M'ai rugat să trag în dumneata şi neapărat cu revolverul. Sunt bun trăgător şi n'am mai stat să discut. Ai întins mâna dreaptă şi eu te-am atins uşurel, în muşchi. Ai fost nevoit să te duci mult timp la pansament?

— Numai de vreo patru ori.

— Şi tot dumneata ai râs pe urmă de mine. Dar, de fapt, documentele secrete nu le furase infirmiera, ci chiar eu... exclamă mâhnit Pâlaev.

Peste un ceas, zăriră la o cotitură cele d'ntâi clădiri ale gării.

— Nu ţi se pare că e cam ruşinos să fugi? întrebă Vasiliev gânditor.

— Ce să zic? Fuga-i ruşinoasă, dar e sănătoasă. Ce, crezi că ne-ar fi stat mai bine să ne căim de păcatele noastre, odată încăpuţi pe mâna bolşevicilor?... Aştia ar fi dat totul la iveală.

Işi abandonară maşina la intrarea în grădina din faţa gării şi se repeziră spre peron, căutând să se alăture mulţimii care lua cu asalt vagoanele de marfă încălzite şi cele verzi, de clasa a treia.

— Porneşte! Uite-l că porneşte! gemu Pâlaev, dând din mâini şi uitându-se atent pe unde călca pentru ca nu cumva să se împiedice de vreo piatră.

Intr'adevăr, trenul pornise. Tampoanele se izbeau cu sgomot, platformele duduiau, aburul şuiera prelung.

In piaţa gării năvăli un detaşament de călăreţi.

— Uite-i pe Roşii! strigă Pâlaev. O să cădem prizonieri!

Fugeau acum pe peron. Nu mai puteau sări decât pe platforma penultimului vagon: în coada garniturii venea un vagon de marfă închis ermetic.

Pâlaev văzu oameni în picioare pe platformă, cufere aşezate pe tampoane, coşuri ridicate deasupra capului, pălării şi căciuli, rochii de mătase fluturând în vânt... Cu mâinile întinse, se avântă într'o mişcare hotărîtă; mâna stângă prinse o bară şi tot trupul se săltă înainte. Cineva îl apucă de mâini, altul îl trase dintr'o parte şi iată-l pe platformă...

— Sări, sări mai repede! îi strigă el lui Vasiliev care alerga gâfâind, fără să izbutească a se ţine după vagon. Acesta se avântă tot atât de grăbit ca şi Pâlaev, cu mâinile întinse înainte, fără să vadă primejdia ce-l pândea. Vagoanele sdrăngăneau, roţile duruiau; o clipă, sgomotul trenului pus în mişcare fu acoperit de un ţipăt sălbatec, sfâşietor.

— A căzut! spuse tare Pâlaev şi, aşezându-se pe o treaptă dela scara vagonului privi lung în urmă, acolo unde Vasiliev căzuse sub roţile vagonului de marfă...

„Cu alte cuvinte, iată-mă din nou la drum", îşi spunea Pâlaev, trăgând din lulea, fără să asculte vorbele tovarăşilor săi de drum. Nu-i mai venea să se gândească şi nici să reflecteze sau să discute cu sine însuşi... Nu făcea decât să repete neîncetat: „O să scap şi de rândul acesta. Sunt ca un arc: cu cât mă contractez mai mult, cu atât izbesc mai puternic. Unde să mă

duc? Spre Don? Sau poate la Odessa? M'ar primi ei şi în Germania, în amintirea serviciilor aduse odinioară..."

...Pâlaev o ştersese la timp. Chiar înainte ca Zdobnov să fi auzit împuşcăturile de pe aerodrom, uşa Statului Major se deschise larg şi în prag apăru Tentenicov.

Dându-şi seama că sosise clipa răfuielii, Zdobnov se ridică de pe scaun şi se uită cu spaimă la aviator, ne mai fiind în stare să ducă mâna la tocul revolverului

„Cel mai mult, mă tem de Tentenicov, se gândi Zdobnov. Se încrezuse în sentimentele mele prieteneşti. Şi acum, până ce o să se sfârşească totul, o să trebuiască să îndur atâtea dojeni, atâtea ocări şi jigniri! Poate ar fi fost mai bine să nu fi plecat dela ei, să fi rămas în unitatea lor, să mă fi ales cu mâinile numai răni din pricina benzinei proaste... Totuşi, de unde era să ştiu că bolşevicii vor da trupelor albe o astfel de lovitură?"

Stătea în picioare în mijlocul odăii, potrivindu-şi bluza uniformei şi uitându-se cu un aer vinovat la Tentenicov.

De cum îl zări pe Zdobnov, acesta scoase un urlet şi se repezi spre el cu pumnii strânşi.

— Zi aşa, ne-am întâlnit din nou! strigă el, privindu-l cu ură pe trădător. Am jurat să-ţi sucesc gâtul cu propriile mele mâini dacă ne-o mai fi dat să ne revedem. Şi văd că o să-mi pot îndeplini jurământul.

Zdobnov îşi aprinse fără grabă ţigara cu bricheta şi spuse plin de răutate, fără să se uite la Tentenicov:

— Nu pot să te contrazic. Bine 'nţeles, acum eşti stăpân pe situaţie.

— Nemernicule! strigă Tentenicov. Ştii că nopţi de-a-rândul n'am dormit tot gândindu-mă la întâlnirea asta?

— Mă socoteşti vinovat?

Aviatorul îşi pierdu cumpătul. Işi închipuise că Zdobnov va cădea în genunchi în faţa lui, cerându-i îndurare; dar acesta, dimpotrivă, zâmbea doar alene şi bătea cu călcâiul în duşumea.

— Şi nu te mustră câtuşi de puţin cugetul, ticălosule? Nu ţi-e ruşine că ai trădat? întrebă Tentenicov.

— O să răspund în faţa Tribunalului Revoluţionar pentru faptul de a fi trecut cu avionul la Vasiliev. Asta mi s'a spus de când am intrat în unitatea voastră de aviaţie. Vezi doar că întrebările dumitale n'au niciun rost.

— In faţa Tribunalului? urlă Tentenicov peste măsură de înfuriat. O să te împuşc ca pe un câine turbat, fără să mai aştept niciun fel de judecată.

Scoţându-şi revolverul se apropie de duşmanul său.

— Ce te-a apucat? întrebă încet Bâcov, intrând în odaie. Dă-mi imediat revolverul.

— Nu ne putem înţelege! Izbucni Tentenicov, fără să dea drumul revolverului.

— De câte ori s'o repet?

Bombănind mânios, Tentenicov puse revolverul pe masă şi spuse înciudat:

— Nu reuşesc niciodată să-ţi fiu pe plac, Piotr: când sunt prea bun, când prea rău.

— Aşa e, zise Bâcov liniştit. Eşti mult prea iute din fire şi asta nu-ţi poate fi de niciun folos. Pentru moment avem nevoie de Zdobnov şi el o ştie prea bine: înainte de a-l împuşca, trebue să-i luăm mai întâi interogatoriul.

— N'aveţi decât, răspunse Zdobnov privindu-l drept în faţă. Eu văd lucrurile cât se poate de simplu: războiul e un joc de noroc, o întâmplare.

— Părerile dumitale nu mă interesează, spuse Bâcov. Nu-mi pasă ce gândeşte un ticălos. Am altceva mai bun de făcut.

— Mă rog.

— Povesteşte-ne cum a murit Pobedonoşţev.

Zdobnov rămase pe gânduri, îşi trecu mâna peste chelia arsă de soare şi se uită la aviatori cu coada ochiului.

— Te-aş ruga să nu zăboveşti prea mult cu răspunsul, zise Bâcov cu răceală.

— Ştii şi dumneata, răspunse încet Zdobnov, privind peste capul lui Bâcov.

— Am nevoie de mărturia unui martor ocular.

— Mă rog, cu plăcere! Ce să vă povestesc?

— Totul, zise Tentenicov ameninţător.

— In războì scopul scuză mijloacele, răspunse Zdobnov. Iată, o să mă întrebaţi pentru ce am trecut de partea armatei albe. Ce vreţi să vă răspund? Nu pot să spun decât un singur lucru: trebuia să plec dela voi...

— Cu alte cuvinte, şi Vasiliev trebuia să ponegrească memoria lui Pobedonoşţev? Unde l-aţi înmormântat? întrebă emoţionat Tentenicov.

— Stai puţin! Intotdeauna te pripeşti! îl întrerupse mânios Bâcov. Vreau să aflu toate amănuntele.

Tentenicov îşi luă un aer jignit, apoi se aşeză la masa de scris şi începu să deschidă sertar după sertar, scoţând teancuri de hârtii cu care-şi ştergea mâinile asudate. Deodată, dădu peste un dosar gros, roşu, pe coperta căruia stătea scris în vechea ortografie: „Dosarul aviatorului Pobedonoşţev". Oftă din greu, întinse dosarul şi strigă:

— Petia, priveşte!

Bâcov se apropie, îi smulse dosarul din mână şi citi pe nerăsuflate toate hârtiuţele, filele şi rapoartele numerotate şi prinse cu grijă.

— Ei? întrebă Tentenicov, văzând că Bâcov închide ochii, fără să dea drumul dosarului din mâini.

— Nu mai avem nevoie de declaraţiile lui Zdobnov, răspunse încet Bâcov. In procesul verbal al interogatoriului şi în notiţele lui Vasiliev se povesteşte cum a căzut, ca un erou, credincios jurământului dat, Glebuşca al nostru.

Ne mai putându-şi stăpâni lacrimile, îşi lăsă capul pe masa murdară, răvăşită.

CAPITOLUL XIII

Nu trecuseră decât zece zile din seara aceea liniştită de toamnă, când aviatorii îl cunoscuseră pe Polevoi, dar de atunci interveniseră multe schimbări pe front. Pe drumul străbătut cu puţin înainte de micul detaşament al bătrânului partizan, porni acum la atac o divizie de infanterie.

Polevoi le dăduse de ştire aviatorilor că planul ingenios al lui Tentenicov fusese de mare ajutor pentru Comandamentul Armatei Roşii; făcuse chiar oarecari aluzii la faptul că pentru această ispravă, atât Polevoi cât şi aviatorii vor fi decoraţi cu ordinul revoluţionar de curând creat de către Comitetul Central Executiv. Detaşamentul urma să primească o nouă misiune şi era vorba ca Bâcov şi Tentenicov să fie trimişi spre a-l însoţi.

— Deocamdată, rămânem aci să ne ţinem unii altora de urît! spuse într'o zi Polevoi. Pâine şi sare avem, ce ne mai lipseşte?

— E tare plicticos să stai degeaba, răspunse Tentenicov. Ştii ce fire neastâmpărată am? Trebue să-mi ocup mâinile cu ceva. Când n'am ce face, de supărare încep să demontez tot ce-mi iese 'n cale, fie chiar un ceas, o bicicletă sau un motor. Bineînţeles, câteodată le şi stric. Dar e destul să dau de o treabă adevărată, ca să mă las de toată „mecanica" asta.

După reuşita unei operaţii grele şi riscante, Bâcov era de obicei cuprins de melancolie. Pe vremuri îi plăcea, în asemenea cazuri, să facă plimbări pe jos; acum stătea pur şi simplu lungit în pat, răsfoia ziare ilustrate vechi şi fuma o ţigară după alta, până când i se făcea somn. Dar nu putea să doarmă. Intr'o zi îi spuse lui Tentenicov:

— Şi cu toate astea sufletul există!

Pe faţa voinicului de pe Volga înflori un zâmbet bun, dar plin de nedumerire:

— O fi existând, dar la drept vorbind, ce nevoie am de el, că tot nu mă doare...

Nu ajungeau să se certe. Cu cât erau mai puţin realizabile minunăţiile descrise în revistă, cu atât mai tare se înfuria Bâcov. In astfel de clipe, Tentenicov, clipind şiret din ochi, întreba tare:

— A cui a fost ideea cu aerodromul?

— A ta.

— A fost îndrăzneaţă?

— Nici nu se putea ceva mai îndrăzneţ.

— Ce-ar mai fi de făcut acum?

— N'ai decât să te gândeşti: te pomeneşti că-ţi mai trece vreo idee prin mintea ta isteaţă.

— D'aia şi stau să mă gândesc.

Aşezat la masă, nemişcat ca un budha de piatră, „cu ochii pe sus", cum spunea Bâcov, îşi frământa mintea să găsească în ce fel s'ar putea schimba viaţa lor actuală, care devenise prea liniştită.

— Să mergem să ne uităm la avioanele de captură! îi propunea lui Bâcov.

Bâcov arunca într'un colţ revistele, îşi punea şapca şi pornea spre aerodrom.

Unele avioane de captură erau proaspăt vopsite şi foarte arătoase. Aviatorii nu îndrăzneau să execute sboruri cu ele fără a primi ordin. Tentenicov clătina din cap, îl ducea pe Bâcov la râu şi-i propunea să facă o baie, deşi vremea era rece şi riscau să capete o congestie pulmonară.

— E frig! încerca să scape Bâcov. Ş'apoi, ce fel de apă mai e şi asta? Din două mişcări ai şi ajuns pe malul celălalt. La Petersburg, în Neva, zic şi eu, e o plăcere să te scalzi...

— Ai dreptate, îl aproba Tentenicov. Dar atunci ce-am putea face?

— Habar n'am.

— Hai să-l cerem lui Polevoi o permisie de câteva zile şi să mergem la Nicolai. De acolo, ne repezim şi pe la Lena, o luăm cu noi şi pornim iar la drum.

— Straşnică idee! se bucură Bâcov. Pe cuvântul meu, eşti un băiat deştept, Cuzma. Cum de nu m'am gândit la asta?

— Ai vrea tu! spuse Tentenicov, foarte mulţumit de sine.

Polevoi se miră văzându-i pe aviatori plini de voie bună.

— Aţi şi aflat? întrebă el.

— Cum de nu, răspunse Tentenicov, mi-a venit o idee straşnică...

— Vorbesc de telegramă...

Aviatorii se uitară unul la altul.

— Aşa dar, băieţi, a venit vremea să ne despărţim!

— Cine ţi-a spus? întrebă Bâcov plin de nedumerire.

— Am primit o telegramă dela tovarăşul Grigoriev: vă chiamă pe amândoi...

— Hai, joacă, măi! strigă Tentenicov şi o porni prin odaie, jucând pe vine, tropăind cu cizmele lui grele.

— Imi pare rău că mă despart de voi, mai cu seamă de Cuzma Vasilievici, spuse Polevoi. Are o fire bună — şi după o clipă adăugă — mai ales când nu doarme. Dar ce să mai vorbim: mergeţi sănătoşi, băieţi! N'o să vă uit cât oi trăi....

Ii conduse până la Emsc, îi sui în tren şi le făcu mult timp semn cu mâna.

Scoţându-şi capul pe geam, Tentenicov îi răspunse la fel, până ce peronul gării din Emsc fu ascuns într'un nor de fum. Se tolăni pe banchetă şi începu să filosofeze:

— Zău că-i tare greu să-ţi găseşti un prieten adevărat.

— E o cugetare foarte adâncă, zise ironic Bâcov.

— Să nu râzi. La noi, oamenii nu-s ca în altă parte: când e vorba de o treabă, nu se poate să nu-ţi găseşti un tovarăş. Iată, noi nici nu auziserăm de Polevoi şi acum ne-am împrietenit atât de mult cu el.

— E un om cu scaun la cap.

— Mai e vorbă!

— De-aia şi zic: ne-am despărţit de el, poate că n'o să ne mai întâlnim niciodată, dar câtă vreme am trăit împreună, eram în stare să ne dăm viaţa unul pentru altul, fără să mai stăm pe gânduri.

— Tare deştept te-ai mai făcut!

— Care vasăzică există pe lumea asta şi oameni anume făcuţi pentru luptă, rosti triumfător Tentenicov. Şi noi suntem din soiul ăsta. După ce-om sfârşi şi această a treia campanie, când se va linişti puţin viaţa, te pomeneşti că o să 'ncepem să ne plictisim.

— N'o să avem timp. Ştii tu cum e concepută viaţa noastră? Ne-am obişnuit să fim mereu lângă maşini, iar maşinile trăesc mereu o viaţă nouă. Şi o să avem parte de atâtea noutăţi, că mai curând o să îmbătrânim decât s'ajungem să ne plictisim. Unde-i avionul, acolo suntem şi noi. Sufletul nostru nu-l poţi înţelege dacă-l smulgi de lângă avion.

Sosiră la Statul Major în zorii zilei. In dimineaţa aceea, Nicolai era din nou foarte ocupat. Ii primi numai pentru câteva clipe şi le spuse în grabă că Bâcov trebue să plece imediat într'o misiune urgentă la Moscova, ca să aducă benzină, iar Tentenicov să-şi ia un concediu de cinci zile, amândoi urmând să se pregătească apoi pentru o călătorie lungă.

Aviatorii ieşiră în stradă. Era o zi ploioasă. In depărtare, prin ceaţa fumurie, se zăreau copacii negri ce păreau scăpaţi dintr'un pârjol; cizmele pleoscăiau prin băltoace.

— Cum să facem? întrebă Bâcov. Plec la Moscova şi n'o să pot afla nimic despre Lena...

— Fii pe pace... Mă duc eu la ea şi o să-ţi trimit la Moscova o telegramă la „poste-restante".

In aceeaşi zi, Tentenicov porni spre unitatea lor.

O găsi pe Lena în pat. Aiura şi-i striga pe nume, când pe el, când pe

Bâcov, când pe Gleb. Lângă pat şedea un bărbat mai în vârstă, cu ochelari, însemnând curba temperaturii şi clătinând îngrijorat din cap. Văzându-l pe Tentenicov, tresări şi se îndreptă în grabă spre aviator, cu mâinile încrucişate pe piept.

— Sunteţi soţul bolnavei? Aviatorul Bâcov? întrebă el, uitându-se cu oarecare teamă la statura voinică a lui Tentenicov.

— Sunt tovarăşul lui, sau mai bine zis, prietenul lui cel mai bun. Dar dumneata cine eşti? Medic sau subchirurg?

— Nici mai mult nici mai puţin decât un prizonier, răspunse bărbatul cu ochelari, aruncând în jur priviri neliniştite.

— Nu te 'nţeleg.

— Ce e de neînţeles! răspunse jignit omul care se intitulase prizonier. Flăcăuandrul ăsta sălbatic mă ţine prizonier.

Tentenicov se uită în colţ şi-l văzu pe Vania care stătea aşezat pe o saltea de paie.

— De ce te-ai vârît acolo? întrebă nedumerit aviatorul.

— E o poveste cât se poate de ciudată! spuse bărbatul cu ochelari, clătinând din cap.

— Nu te întreb pe dumneata, îl întrerupse tăios Tentenicov. Vreau să aflu dela el adevărul.

Vania tăcea. Era tras la faţă şi avea ochii roşii; părea gata să izbucnească în plâns. Nici nu încercă măcar să-i zâmbească lui Tentenicov ca altădată.

— Ce-i cu tine, ai amuţit?

— N'am mai dormit de trei nopţi, se tângui Vania.

— Cine-i de vină?

— Din cauza lui nu dorm, spuse răguşit Vania, arătând cu sabia pe care o ţinea în mână spre omul cu ochelari.

— Ce ţi-a făcut?

— Daţi-mi voie să vă spun eu. Sunt medicul spitalului din apropiere şi mă numesc Egorcin. N'am mai profesat de doi ani pentrucă sufăr de o boală de inimă. Acum câteva zile m'am pomenit în toiul nopţii la mine acasă cu tânărul acesta care mi-a poruncit să vin imediat cu el, fără să-mi iau nimic cu mine.

— Trebuia să ne grăbim! zise Vania supărat.

— Vedeţi şi dumneavoastră cum se poartă cu mine. Fireşte, l-am urmat fără să mai discut, pentrucă ţinea în mână o sabie trasă din teacă. La scară ne aştepta o brişcă. M'am urcat în ea; băiatul s'a aşezat lângă mine şi-a poruncit s'o pornim imediat. Nu vă mai spun cum mă simţeam. Drumul a ţinut însă mult, aproape un ceas şi jumătate. Băiatul era furios, îl grăbea întruna pe vizitiu.

— Cam exagerezi, îi tăie vorba Vania.

Egorcin îi aruncă băiatului o privire supărată, apoi îşi urmă, turburat, povestea:

— Vă puteţi închipui prin câte am trecut pe când mergeam cu el prin pădure! Şi parcă era un făcut că nu ne ieşea în cale nici ţipenie de om. In cele din urmă, am ajuns aici. M'a luat de mână şi m'a dus în odaie. Şi am văzut atunci o biată femeie zăcând în pat, cu febră mare...

— Nu te-a adus deci de pomană...

— De sigur, recunoscu doctorul. Dar de ce trebuia să procedeze în felul acesta pentru a mă chema la un bolnav?

— Tata mi-a poruncit să am grijă de Lena şi nu puteam să mai aştept, spuse încet Vania şi izbucni în lacrimi.

— E încă mic, rosti sfătos Tentenicov, iar dumneata te plângi de el.

Nu apucă să mai spună nici două vorbe că Vania şi adormi cu nasul în saltea, fără să ia însă mâna de pe mânerul sabiei.

— Are o concepţie foarte ciudată asupra medicinei, spuse Egorcin. Nu m'a lăsat să plec de-aici nicio clipă, s'a ţinut mereu scai de mine şi n'a închis o clipă ochii, temându-se, pesemne să nu fug.

— Las' că ne împăcăm noi, zise Tentenicov. Numai că şi eu am o părere tot atât de ciudată asupra tratamentului: nu te las să pleci de aici până ce bolnava nu s'o simţi mai bine.

— Dar nevastă-mea o să înnebunească de spaimă: e a treia zi de când n'a mai primit nicio veste dela mine.

— Iţi rezolv numaidecât problemele de familie... Scrie un bilet! Il duc chiar eu soţiei dumitale...

Egorcin dădu din cap, apoi se aşeză din nou pe scaun lângă patul Lenei.

— Temperatura e în scădere, spuse el după câteva minute, pulsul e mai bun, mai regulat. Sunt sigur că va scăpa cu viaţă.

— Eşti grozav! spuse entuziasmat Tentenicov. Se vede cât colo că eşti un om priceput, un om cu carte. Dacă mă crezi, eu n'am fost niciodată bolnav; numai în copilărie m'a tămăduit bunica de nişte buboaie, cu untdelemn şi terebentină. Am însă un mare respect pentru medicină, în afară de anumite leacuri patentate, asupra cărora mi-am format o părere definitivă: sunt pe cale să chelesc şi nimic nu-mi ajută.

Işi scoase şapca şi oftă mâhnit, trecându-şi palma peste cap.

— O experienţă amară m'a făcut să ajung la această convingere.

...Abia seara târziu se gândi Tentenicov să întrebe de ce boală suferea Lena.

— O formă grea de gripă spaniolă, răspunse Vania care tocmai se trezise. M'am temut grozav să nu-i fie rău de tot. La plecare, tata mi-a poruncit să am grijă de ea şi nu puteam să mă fac de râs.

„E îndărătnic şi nu se lasă pân' ce n'o scoate la capăt cu ce şi-a pus în minte", îşi spunea Tentenicov, în timp ce se culca alături de Vania pe salteaua de paie întinsă pe jos. „Aşa eram şi eu de mic copil. Da, trebuia să-şi dea osteneală: n'am rămas decât noi patru în viaţă".

Dormi bine în noaptea aceea, cu visuri aiurite şi hazlii. Spre dimineaţă, deschizând ochii văzu privirea stinsă a Lenei aţintită asupra lui şi pricepu îndată că bolnava merge spre bine.

— Unde-i Petia? întrebă ea, plină de îngrijorare, scoţându-şi mâinile de sub pătură.

— A plecat într'o misiune la Moscova, răspunse Tentenicov băgându-i mâinile sub pătură şi reluându-şi apoi locul de lângă fereastră.

— Adevărat? întrebă ea neîncrezătoare.

— Ce rost ar avea să mint? Crezi că aş fi putut să stau liniştit aici dacă i s'ar fi întâmplat ceva? Ştii de altfel că nu sunt în stare să mă prefac; nu sunt bun de actor.

...Lena se întrema văzând cu ochii. Peste câteva zile, Tentenicov şi Vania o scoaseră la plimbare, înfofolită cu fel de fel de basmale şi şaluri îi pregătiseră în cerdac un scaun şi multă vreme Lena nu mai voi să se întoarcă în odaie. Cu ochii pe jumătate închişi, le vorbea despre copilăria ei, despre anii petrecuţi alături de Gleb în vechiul lor apartament din strada

Podeacescaia. Vania îi asculta vorba domoală, înghițindu-și lacrimile: viața lui Gleb, a tatălui său adoptiv, a lui Tentenicov și a Lenei i se părea neînchipuit de vie, de fantastică și de interesantă; îi invidia și visa să devină și el, cândva, un om în toată firea, ca să poată pune mâna pe manșă: nici nu se putea gândi vreodată la o altă meserie.

Il liberară în sfârșit pe doctorul Egorcin de garda neîntreruptă la căpătâiul Lenei. Venea acum pe la unitate doar din când în când și de fiecare dată, intrând în odaie, îi arunca lui Vania o privire plină de teamă.

— Tânărul acesta mă surprinde, îi mărturisi el într'o zi lui Tentenicov. O să ajungă departe cu voința lui.

— Are într'adevăr o voință de fier, recunoscu Tentenicov. E un adevărat fiu de ostaș, obișnuit de mic cu praful de pușcă. Nu era decât un copilandru când a luptat împreună cu noi pe frontul românesc.

— Ce spui? întrebă Egorcin mirat. Și cum de-a nimerit acolo?

— A fugit de-acasă...

— Extraordinar băiat! Are ceva deosebit și în privire, observă melancolic Egorcin.

Peste o săptămână, Lena începu să-și vadă singură de gospodărie și nimeni nu-și mai aducea aminte de recenta ei boală. Se întoarse și Bâcov la unitate.

Seara târziu, stăteau toți patru la sfat în jurul mesei rotunde. Bâcov povestea despre noutățile dela Moscova și despre oamenii întâlniți acolo, iar Vania ofta de parcă ar fi așteptat mereu să afle cine știe ce nenorociri.

— Ce-i cu tine? întrebă Bâcov. Ce? Nu te mai țin nervii?

— S'ar putea să fie și din cauza nervilor, se grăbi să răspundă Vania.

— Cred că ai început cam devreme să te plângi de nervi, observă aspru Bâcov.

— N'ai pomenit nimic despre ce era mai important...

Bâcov ridică mirat din sprâncene.

— Aș vrea să știu cum merge treaba pe front și dacă o să plecăm curând de aici.

— Pe front e un moment de mare cotitură, spuse Bâcov. Țarițînul e o cetate de necucerit. Insuși Stalin conduce apărarea. Plec mâine acolo împreună cu Cuzma ca să preluăm o unitate de aviație.

CAPITOLUL XIV

Bâcov și însoțitorii săi ieșiră pe puntea vaporului cu mult înainte ca acesta să se fi apropiat de Țarițîn. Vaporul era cam vechi și înainta încet, vrând parcă înadins să le facă în ciudă. Căpitanul le mărturisi de altfel că aceasta era ultima cursă a vasului „Zabiaca", urmând ca după aceea să fie dat la reformă la Țarițîn sau într'un alt oraș, după cum va hotărî direcția navigației.

Cârmacii se opinteau de zor învârtind la roată și, trăgând din pipe, vorbeau cu năduf despre bătrânul vapor. Pe Tentenicov nu-l mai răbda inima: se apropie de ei și începu să-i dojenească pentru atitudinea lor lipsită de respect față de vasul acesta care-și făcuse cinstit datoria în tot timpul existenței sale.

— Iți dă mâna să vorbești așa, tovarășe aviator, răspunseră cârmacii supărați, dar noi ne chinuim rău de tot cu el, ne-a sleit de puteri. Până și

burlacii cred că aveau mai puţină bătaie de cap cu edecul lor decât noi cu „Zabiaca" ăsta!

In ziua aceea călduroasă de toamnă, pe întinsul larg al fluviului mai pluteau spre Ţariţîn câteva şlepuri şi vapoare. De dimineaţă, se pornise un vânt puternic şi curând răchitişul des de pe mal nu se mai desluşi: o pâclă sură-viorie învăluise malul şi soarele se întunecase de parcă în jurul lui s'ar fi învolburat vârtejuri de nisip.

Lena şi Vania şedeau pe o bancă lângă bastingaj [1]; Tentenicov îşi prelungea la nesfârşit discuţia cu cârmacii, iar Bâcov stătea lângă lăzile cu încărcătură, aşteptând cu nerăbdare momentul debarcării pe malul nisipos al Volgăi.

Multe amintiri îl legau pe Bâcov de Ţariţîn. Aici o întâlnise el cândva pe Lena şi o plimbase cu avionul, pe vremea când sborurile cu pasageri erau încă un lucru cu totul nou; tot aici atrăsese asupra lui mânia lui Iliodor, al cărui nume fusese atât de vestit cu câţiva ani în urmă în toată regiunea Volgăi. Pe vremea aceea, Ţariţînul era un oraş bogat, oraş de negustori. După ce-l părăsise, Bâcov nu-şi putea aduce aminte de el, fără să fie cuprins de o senzaţie ciudată: i se părea că, în tot timpul petrecut la Ţariţîn, niciodată nu izbutise să respire în voie, de parcă i-ar fi intrat şi în plămâni praful galben care scârţâia atât de desgustător între dinţi...

Sfârşindu-şi discuţia cu cârmacii, Tentenicov veni spre Bâcov şi se aşeză lângă el.

— Ei, ce zici, îl întrebă, ţi-a plăcut drumul? Călătorim pe vaporul ăsta ca 'n timp de pace. Eu unul mă simt nespus de fericit. Ce-i drept, locul meu de baştină e ceva mai sus, dar şi aici Volga e aşa cum ni-i dragă nouă, celor de prin părţile ei. Mai jos, spre Astrahan, îşi schimbă înfăţişarea de n'o mai recunoşti, parcă ar fi altă apă. Am umblat eu şi prin bălţi şi gârle, unde m'am îndeletnicit cu pescuitul timp de vreo câteva luni; totuşi îmi place mai mult cursul mijlociu al Volgăi: mi-e dragă în locurile astea, e mai aproape de inima mea...

In curând se zări în depărtare Ţariţînul. Bâcov recunoscu clădirile oţelăriei care aparţinuse pe vremuri unei companii franceze, cisterne de păcură şi, mai departe, casele joase de lemn care porneau parcă la vale, spre mal.

— Adresa lui Nicolai o ştii? întrebă Tentenicov.

— Da. Nici nu se putea să n'o ştiu de vreme ce călătoresc cu tine; odată ajuns într'un loc necunoscut îţi place să afli numaidecât încotro s'o apuci.

— Că bine zici, întări Tentenicov. Mie nu-mi place să rătăcesc de colo până colo când sosesc pentru prima oară într'un oraş. Dar mai presus de toate, nu pot să sufăr să tot întreb mereu în dreapta şi 'n stânga.

— Ultima oară am stat de vorbă o seară întreagă cu Nicolai. Intre altele, am vorbit mult şi de tine.

— N'a râs de mine?

— Dimpotrivă, te-a lăudat. A spus că eşti un impulsiv, un spontan.

Tentenicov îi aruncă lui Bâcov o privire plină de teamă, ca şi cum în dosul cuvintelor prietenului său s'ar fi ascuns ceva. Tăcu. Cârmacii, care aleseseră dintre toţi pasagerii să se împrietenească numai cu el, îl chemară, şi Tentenicov se pomeni din nou lângă roata de cârmire.

---

[1] **Bastingaj — lăzi în care echipajul îşi ţine sacii cu efecte. (N. T.)**

Cu cât se apropiau mai mult de Ţariţîn, cu atât vaporul înainta mai încet. Scoţându-şi şapca, cu fruntea în bătaia vântului, Bâcov respira cu bucurie aerul curat. Aruncând o privire înapoi, îl văzu pe Tentenicov, care sfârşise de vorbit cu oamenii dela cârmă şi se întorsese la locul lor dinainte, plimbându-se pe punte cu paşi mari şi grăbiţi. Era îngrijorat, îşi încreţea fruntea şi-şi strângea amarnic buzele.

— Ce-i cu tine? întrebă Bâcov. Ce te frământă, Cuzma?

Tentenicov se opri în loc şi zise cu un oftat:

— Chiar de-ar fi să te superi pe mine, trebue să-ţi mărturisesc că n'am priceput nimic din cele ce mi-ai spus.

— Dar ce ţi-am spus?

— Vreau să zic că n'am priceput nimic din cuvintele lui Nicolai. Cum trebue să înţeleg ce-a spus despre mine: „un impulsiv", „un spontan"? La ce-o fi făcând aluzie? Zău că nu mă pot dumiri de loc.

— Mă, caraghiosule, zâmbi Bâcov, uitându-se cu luare aminte la faţa îmbujorată a lui Tentenicov. Nu găsesc nimic jignitor în cuvintele lui Nicolai. Cum să-ţi explic? A vrut să spună că eşti un om deschis din fire, deprins cu gesturi mari, că uneori când nu poţi pricepe ceva cu mintea, prinzi lucrurile mai repede cu inima, cu instinctul...

— Oare şi Gleb să fi fost „un spontan"?

— Nu. Tocmai că Gleb n'a fost. Putea să priceapă uşor orice lucru, oricât de greu şi de încurcat; n'avea însă firea ta deschisă, fire pe care numai tu o poţi avea. Eşti într'adevăr un om născut pe malurile Volgăi, cu inima largă şi cu un fel al tău de a fi. Uneori faci câte o trăsnaie la care nimeni nu se aşteaptă. Adu-ţi aminte de primul tău sbor sau de recenta ocupare a aerodromului inamic.

— Aşa-i, chiar aşa-i, spuse satisfăcut Tentenicov. Acum încep să pricep şi eu; la început, crede-mă, eram cam amărît.

— Cam des te superi fără motiv.

— Se mai întâmplă, răspunse Tentenicov mai vesel, apoi întrebă încet: Ce zici, s'o fi bucurând Nicolai că venim la Ţariţîn?

— Sigur că se bucură, răspunse Bâcov. Doar ne cunoaşte bine şi are încredere în noi: am bătut destule drumuri împreună pe pământul ăsta. La Ţariţîn e mare nevoie de aviatori. In momentul de faţă aci e nodul principal al războiului civil. Aci se decide soarta revoluţiei. Nu degeaba se află acum Stalin la Ţariţîn.

— Aş vrea să-l văd, rosti gânditor Tentenicov. L-am auzit pe Nicolai vorbind atât de des despre el, că am început să doresc să-l văd şi eu pe Stalin. Tu eşti comandantul unităţii, aşa că, de bunăseamă Nicolai o să te ducă la Stalin, iar eu o să mă aleg numai cu ce-o să-mi povesteşti tu...

— O să cer să mă cheme împreună cu tine, bineînţeles dacă tovarăşul Stalin o să aibă timp să stea de vorbă cu noi.

— Dragul meu! exclamă Tentenicov. Te rog din suflet să nu-ţi uiţi făgăduiala. E visul cel mai scump al vieţii mele să-l văd pe Lenin şi pe Stalin.

— Şi eu nutresc acelaşi vis, răspunse emoţionat Bâcov.

Vaporul se apropia acum de chei. Curând, luându-şi rămas bun dela căpitan şi dela cârmaci, aviatorii porniră în oraş.

— Cred că ar fi mai bine să mă duc împreună cu Vaniuşca la mătuşa mea, spuse Lena. E drept că nu i-am mai scris din 1913, dar sunt sigură că, dacă bătrâna mai trăeşte, o să se bucure să ne vadă. Gândeşte-te, Petia, ea nici nu ştie că m'am măritat cu tine. Cât de mirată o să fie recunoscând

în tine pe aviatorul care i-a pricinuit atâta spaimă şi emoţii în 1910, când m'ai luat cu avionul la Ţariţîn.

— Parcă nu locuiaţi în oraş pe vremea aceea....

— Ne-am întâlnit atunci lângă Ţariţîn, dar acolo era numai vila mătuşei, care de fapt iarna locuia în oraş.

— Lenocica, ai avut o idee foarte bună, spuse vesel Tentenicov. O să te poţi odihni puţin, ca apoi să rosteşti de masă. După ce ne vom fi isprăvit treburile, o să stăm de vorbă pe'ndelete. Să ne spui numai adresa. Dela Nicolai o să ne ducem în port ca să aflăm când soseşte unitatea şi averea noastră care vine cu şlepul. Apoi trecem să te vedem în locuinţa cea nouă.

— Ne-am înţeles, spune Vania. După o clipă însă, schimbându-şi gândul, întrebă cu glas tare: dar poate că mă luaţi cu voi?

Bâcov nu-i răspunse nimic, se uită doar la el. Vania tăcu, pricepând din privirea tatălui său adoptiv că n'ar fi trebuit să facă această propunere.

— Nu te las, spuse Lena, mi-e urît singură şi apoi nici nu-i bine să pleci: s'ar putea să-mi vină rău pe drum, că nici nu m'am întremat bine; tot mai am ameţeli...

— Nici nu discut, răspunse mahmur Vania.

Aviatorii mergeau repede. In curând cotiră pe strada principală a Ţariţînului.

— Uite, aici stă Nicolai Grigoriev, spuse Bâcov cercetând clădirea cu etaj ale cărei ferestre dădeau spre grădină.

— O fi acasă?

— Vedem noi îndată.

Deschiseră portiţa şi intrară în grădină. Soldatul cu arma pe umăr, care le ieşi în întâmpinare, nu răspunse la întrebările aviatorilor cât timp le verifică actele. După ce citi cu atenţie delegaţiile şi le examină chiar la lumină, spuse sever:

— Nu vă supăraţi, dar trebue să fim vigilenţi şi să verificăm pe toată lumea. De vreme ce Ţariţînul e un nod principal, se înţelege că duşmanii trimit mulţi spioni în oraş. Se mai uită odată la aviatori, apoi spuse încet: Aţi avut noroc. Uneori tovarăşul Grigoriev nu dă pe acasă câte trei zile în şir, dar astăzi ia masa aici. Dacă aveţi ceva serios cu el vă primeşte la sigur...

— Ştim şi fără tine că ne primeşte, spuse Tentenicov, supărăcios cum era din fire. Că doar pe noi ne cunoaşte ceva mai de mult decât pe tine.

— Nu vă supăraţi, spuse ostaşul, n'am vrut să spun nimic rău.

In odaia scundă cu perdelele trase era răcoare şi mirosea plăcut a ciorbă de varză. După ce-l salută pe Nicolai Grigoriev, Tentenicov mărturisi că e tare flămând.

— Pot să vă poftesc azi la masă, spuse Nicolai, aţi picat tocmai bine: gazda mi-a făcut un cazan întreg cu ciorbă. Am cu ce să ospătez încă cinci oameni, pe lângă voi.

Mâncară în tăcere. Conversaţia se înjghebă numai după ce sfârşiră masa şi începură să fumeze. Tentenicov — din luleaua lui încovoiată, Grigoriev — o ţigară, iar Bâcov — o ţigară răsucită de el.

— Incă n'aveţi aviatori? întrebă Tentenicov.

— Ba avem, spuse Nicolai, dar oricâţi ar veni, tot nu sunt destui. Gardiştii albi au mai multe unităţi de aviaţie pe frontul dela Ţariţîn, iar noi dispunem deocamdată de prea puţine avioane. Aşa că ne bucurăm de venirea voastră. Aţi sosit la timp.

— Ne-am grăbit, mărturisi Tentenicov. Am aflat că tovarăşul Stalin se află acum aici şi dorim mult de tot să-l vedem.

— Dacă vreţi să-l vedeţi pe Stalin, pot să vă dau o mână de ajutor. Avem astăzi un meeting la uzină. Iosif Vissarionovici va lua cuvântul şi-l veţi putea vedea.

— Dar cum o să ajungem acolo?

— Veniţi cu mine!

Tentenicov nu mai avea răbdare; se uita când la Nicolai, când la Bâcov. In cele din urmă întrebă:

— Când plecăm? Numai de n'am întârzia...

— Nu întârziem, răspunse vesel Nicolai.

— Pornim curând?

— Peste o jumătate de ceas.

— Dar dacă nu ne lasă să intrăm?

— Dacă sunteţi cu mine, vă lasă.

Tentenicov se duse la fereastră, trase perdeaua la o parte şi privi îndelung, fără să clipească, strada colbăită a Ţariţînului, pe care arareori se zărea câte un trecător. Intre timp, Bâcov care-şi trăsese scaunul mai aproape de Nicolai, îi povestea în şoaptă cât de mâhnit fusese Tentenicov.

— Zi aşa, spuse cu glas tare Nicolai, stăpânindu-şi cu greu zâmbetul, se pare că eşti cam supărat pe mine, Cuzma?

— Pentru ce anume?

— Pentrucă am zis că eşti spontan.

— Mă cam supărasem, ce-i drept, mărturisi făţiş Tentenicov. Am şi eu mândria mea. Gândiţi-vă numai la viaţa pe care am dus-o eu şi veţi vedea că nu degeaba am devenit supărăcios. De mic copil, de când mă ştiu, am îndurat multe umilinţe şi nevoi. Şi dacă n'aş fi avut o fire tare şi străruitoare, poate că n'aş fi ajuns nimic. Am ştiut însă să mă apăr chiar de când eram un flăcăuandru. De câte ori nu m'au dat afară patronii pentrucă nu voiam să mă ploconesc în faţa lor, pentrucă nu lăsam pe nimeni să mă înjosească...

— Asta-mi place, dragul meu, spuse Nicolai. Nu prea eşti tobă de carte, dar în schimb eşti un om de caracter şi ştii să dobândeşti întotdeauna ceea ce vrei. De sigur, ar trebui să bei ceva mai puţin, dar, în sfârşit, nu poţi să te schimbi chiar aşa dintr'odată.

— Asta-i drept, m'am cam deprins aşa de tânăr. Bâcov ştie însă că înainte de sbor nu pun picătură pe limbă...

— Când ne-am întâlnit prima oară era cu totul altfel, adeveri Bâcov. La început era alt om, dar s'a mai dat şi el pe brazdă, l-a schimbat viaţa. Odată, mai de mult, la o beţie mi-a mărturisit că ar vrea să se îmbogăţească, să aibă bani mulţi. „Şi pentru ce-ţi trebue bani?“ l-am întrebat. Mi-a răspuns râzând: „Ca să-i ţin în mână şi să-i flutur în faţa patronului meu, aşa cum ai făcut-o şi tu cu banii de premiu, când te-ai răfuit cu bancherul Levcas...“

Tentenicov zâmbi şi se aşeză picior peste picior pe un scăunel, ascultând cu plăcere povestirea lui Bâcov.

— Să-l fi văzut cum îl rodea ambiţia, cât de aprig vâna gloria! Când am sosit la Petersburg, în 1910, şi ziarele au început să publice articolaşe despre mine şi fotografii de-ale mele, se înfuria grozav; ba odată m'a şi ameninţat...

— Acum nu mai trebue să alergi după glorie, spuse Tentenicov, în vremea noastră fiecare poate s'o câştige...

— Da, într'adevăr, am devenit alţi oameni, spuse gânditor Bâcov.

Tentenicov se ridică deodată de pe scaun cu un gest larg de nedumerire.

— Ce mă tot lăudaţi de parcă m'am şi prăbuşit cu avionul, spuse el cu o voce plângătoare. Se'nţelege, puteţi lăuda un om în lipsa lui, dar când e de faţă, e mai sănătos să-l înjuraţi, că altminteri şi-o ia în cap.

— Că bine zici! spuse Nicolai. O să ţinem seama de observaţiile tale şi o să vină vremea să le folosim şi împotriva ta...

— N'ar fi timpul să mergem?

— Cred că acum putem pleca.

— Mergem pe jos? întrebă nerăbdător Tentenicov fără să-şi ia ochii dela Nicolai.

— Pe jos ar fi cam departe, va trebui să mergem cu maşina. Numai că şoferul nu-i aici.

— Dar noi ce păzim? Doar Bâcov şi cu mine nu suntem numai aviatori, ci şi şoferi destul de îndemânatici. Ce-i drept, prin Ţariţîn am fost numai în treacăt şi nu cunosc străzile. Aşa că ar fi mai bine să-şi ia Petruha răspunderea. Inainte de Revoluţie a avut el oarecari răfueli cu Iliodor pe aici, prin Ţariţîn...

— Cu Iliodor? se minună Nicolai. Dar de ce nu mi-ai vorbit niciodată de el?

— N'am avut prilejul.

— In ultimul timp m'am interesat anume de zănatecul ăsta. Am avut prilejul să mă ocup de fel de fel de treburi; uneori se întâmplă să le iau interogatoriul celor arestaţi, nu în calitate de cekist, ci în calitate de reprezentant al autorităţilor noastre militare. Trebue să vă spun că mai sunt şi azi unii oameni care se servesc de numele lui Iliodor, deşi el nu se mai află de mult la Ţariţîn.

In maşină, Nicolai se aşeză alături de Bâcov care luase locul şoferului. Aviatorul îi povesti în drum despre ciocnirea pe care o avusese pe vremuri cu adepţii lui Iliodor.

— Da, pe vremea aceea Ţariţînul era un centru al „sutelor negre", spuse Nicolai, acuma însă a devenit un oraş în care Revoluţia şi-a pus multe nădejdi; dar spurcaţii ăia de gardişti albi caută să pătrundă cu orice preţ aici şi trebue să recunoaştem că mai au încă destule legături...

— Mai încet, strigă Tentenicov, trăgându-i lui Bâcov un ghiont în spate. Nu vezi că maşina din faţă vine drept spre tine? Se vede treaba că şoferul e cam băut...

— Ce nervos eşti! Bâcov şi-ar fi dat seama că trebue să-i facă loc şi fără ajutorul tău, spuse Nicolai, după ce trecură de maşina care mergea cam pe trei cărări.

— E drept, dar în asemenea cazuri, noi, aviatorii, suntem adesea cam nervoşi, lămuri Bâcov. Când sbori de unul singur, fie chiar şi cu un aparat cât de prost, n'ai nicio grijă; dar când pilotează altul, îţi scoate sufletul în timpul sborului: observi orice greşală cât de mică pe care o face altul.

La întretăierea drumurilor văzură un om cu manta militară lungă, care făcea semne disperate pentru a opri maşina.

— Opreşte, spuse Nicolai, opreşte o clipă. E aghiotantul meu. Nu înţeleg cum de a ajuns aici...

— Tovarăşe Grigoriev, spuse grăbit aghiotantul, vă caut prin tot oraşul: sunteţi chemat de urgenţă la telegraf.

— Trebue neapărat să te duci acolo? întrebă mâhnit Tentenicov. O să pierdem meetingul.

— Ce să-i faci! Din moment ce mă cheamă de urgenţă, trebue să mă duc numaidecât.

— Mă duc singur la meeting, pe jos.

— Nu face pe nebunu, rosti Nicolai, fără mine tot nu te lasă să intri în uzină şi o să stai degeaba la intrare. O să caut să scap cât mai repede...

Dar ori cât ar fi vrut Nicolai să-şi isprăvească mai repede treburile la telegraf, totuşi fu nevoit să zăbovească destul de mult.

Tentenicov spuse mâhnit:

— Dacă am întârziat atâta, nici nu face să mai mergem.

— Ne ducem în orice caz, răspunse Nicolai. Se vedea că şi el e supărat de această neprevăzută întârziere.

Cât ţinu drumul, niciunul nu mai scoase o vorbă. Bâcov apăsa mereu pe para trompetei. Maşina trecea în goană pe străzile colbăite ale oraşului, pe lângă căsuţe joase de mahala, cu ferestruici mici având geamurile afumate.

— Am sosit! spuse în cele din urmă Nicolai. Intrarea în curtea uzinii e după cotitură.

Nicolai abia se dăduse jos din maşină, când trecu pe lângă el în goana mare un tun tras de cai. Porţile erau închise; caii înspumaţi se opriră în dreptul lor.

— De unde veniţi? întrebă Nicolai, adresându-se vizitiului, un flăcău voinic cu bluza militară decolorată de soare.

— Ceva urgent, tovarăşe comisar.

— Veniţi de pe front?

— Din linia cea mai înaintată.

— Au atins tunul?

— L-au cam atins cu un obuz. Dar tocmai aici e buba: nu mai vrea tunul să tragă şi gata socoteala. Indată ce-l reparăm, pornim înapoi la regiment.

— Dar unde o să faceţi tragerile de probă?

— De asta nu ne doare capul, răspunse vesel ostaşul, făcând cu ochiul şi uitându-se şmechereşte la Nicolai. O să ne încercăm tirul trăgând de-a-dreptul în gardiştii albi.

Chiar în clipa aceea poarta se deschise şi atelajul intră în curtea uzinii.

— Aţi văzut cum trăeşte un ostaş din zona frontului? întrebă Nicolai adresându-se aviatorilor. La ei lucrurile se fac în grabă, fără nicio şovăire. Peste câteva ceasuri, tunul ăsta o să bată din nou în duşman.

Maşina intră în curte în urma atelajului.

— Vezi, meetingul s'a sfârşit, oftă Tentenicov. Ştiam eu că o să întârziem din cauza telegrafului tău...

Lângă o clădire joasă de piatră se adunaseră într'un cerc strâns muncitorii, care îşi părăsiseră pentru scurtă vreme atelierele; aveau obrajii plini de funingine, iar bluzele de culoare închisă luceau de unsoare. Tentenicov nu izbutea să-şi facă drum. In schimb, îi prindea bine acum statura înaltă! Văzu o maşină şi pe scara ei, un bărbat cu o haină de piele. Avea capul descoperit, ochii căprui priveau atent înainte şi un zâmbet părea că-i mijeşte pe sub mustaţă, dând figurii sale un aer deosebit de tineresc. Bărbatul cu haina de piele stătea de vorbă cu muncitorii strânşi în jurul lui. Intorcându-se spre Nicolai, Tentenicov întrebă în şoaptă:

— Cine-i?

— Stalin! răspunse Nicolai, şi Tentenicov nu-şi mai luă ochii dela maşina aceea şi dela bărbatul care stătea pe scara ei.

Se străduia din răsputeri să prindă crâmpeie din vorbele pe care Stalin le spunea oamenilor; era însă prea departe şi nu putea desluşi nimic. Deodată Stalin zâmbi, iar cei de lângă el izbucniră în râs; apoi Stalin porni, însoţit de ei, către poarta uzinii.

In drum, îl zări însă pe Grigoriev şi-i făcu semn să se apropie. Grigoriev se apropie de Stalin şi-i întinse un pachet de hârtii, legat cu o sfoară. Aviatorii rămaseră pe loc.

Tentenicov băgă de seamă că Nicolai se întorsese şi părea să caute pe cineva din ochi.

— Pe noi ne-o fi căutând? întrebă Bâcov.

— Cine ştie, răspunse vag Tentenicov. Nu prea cred: are el destule pe cap şi fără noi...

Nicolai îi văzu pe aviatori şi le făcu semn cu mâna. Amândoi se repeziră spre el.

— Unde v'aţi ascuns? întrebă Nicolai.

Aviatorii tăceau.

— Am vorbit despre voi cu tovarăşul Stalin...

Stalin îi privi cu luare aminte, îşi puse şapca de piele cu steaua roşie şi le întinse mâna, mai întâi lui Tentenicov, apoi lui Bâcov.

— Aţi făcut bine că v'aţi grăbit să veniţi la Ţariţîn, rosti încet Stalin. Avem nevoie de aviatori cu experienţă şi tovarăşul Grigoriev mi-a spus numai cuvinte de laudă despre voi.

— Experienţă avem destulă, vorbi Bâcov, în schimb avioanele noastre nu prea sunt grozave. Totuşi i-am învins pe gardiştii albi chiar şi cu aceste avioane, deşi aparatele lor sunt mai bune ca ale noastre. Tocmai de aceea ne-am şi bucurat când am avut parte să sburăm pe avioane de captură, pe „Nieuport"-uri şi „Spad"-uri noi-nouţe...

— Cu timpul o să avem şi noi avioane bune. Deocamdată trebue să luptăm cu aparatele pe care le avem.

— Amândoi sunt cunoscuţi în aviaţie, spuse Nicolai. Au fost cei dintâi aviatori ruşi. Pe Bâcov îl ştiu din 1905.

— Când o să aveţi nevoie de ceva, să nu pregetaţi şi să veniţi la mine. Vă voi ajuta cu tot ce-mi va sta în putinţă, rosti Stalin, luându-şi rămas bun dela ei.

Se urcă în maşină, iar aviatorii mai rămaseră încă mult timp la poarta uzinii, urmărind cu privirea automobilul care se depărta repede.

— Ei, vedeţi, spuse Nicolai, deşi am întârziat la meeting, tot aţi reuşit să vorbiţi cu Stalin.

— Acum nu mai am decât o singură dorinţă, se înflăcără Tentenicov, să mă ridic în văzduh şi să dobor un alb ca să-i pot raporta tovarăşului Stalin: aviatorii ştiu să se ţină de cuvânt...

— Veţi sbura când o să primiţi ordinul, îl domoli Nicolai. Apoi adăugă după o clipă de tăcere: să vă bucure întâlnirea de astăzi: o astfel de amintire rămâne pentru toată viaţa. Tovarăşul Stalin îi iubeşte pe aviatori, le poartă de grijă şi este gata la orice oră din zi şi din noapte să primească şi să asculte pe un aviator întors din misiune. Aici e centrul aviaţiei de pe frontul de Sud şi noi preţuim mult pe orice om care ştie să lupte în văzduh.

Ochii lui Tentenicov ardeau de o flacără tinerească. Trăgându-şi cozorocul şepcii pe sprâncene, spuse cu glas tare:

— Că bine-i mai zici, Nicolai Alexeevici! Să ştii că vorbele dumitale

mi-au mers la inimă. Nimic pe pământul ăsta nu te însufleţeşte mai mult decât gândul că eşti de folos cuiva, că lumea nu te uită, ci se gândeşte la tine...

Când se întoarseră în oraş, trecură pe la Statul Major al frontului nord-caucazian. Lăsându-i pe aviatori într'o odaie înaltă şi goală, Nicolai se duse la Voroşilov să-i raporteze ultimile veşti de pe front.

Fură nevoiţi să aştepte mult, şi Tentenicov avu timp să fumeze mai multe lulele până să se înapoieze Nicolai.

— Am pus la cale şi treburile voastre, zise Nicolai. O să operaţi în cadrul unui detaşament nou de aviaţie, care va fi înzestrat cu încă două avioane ce trebue să sosească. Tentenicov este numit comandant al detaşamentului.

Tentenicov se uită uimit la Nicolai, ridică din umeri şi spuse speriat:

— Ei, taci! Cum se poate una ca asta? De ce să nu fie Bâcov? E mai priceput decât mine, are şi mai multă experienţă şi aviatorii o să-l asculte mai degrabă pe el decât pe mine...

— Bâcov primeşte o altă însărcinare: e membru de partid de mai bine de un an şi tovarăşul Voroşilov a aprobat propunerea de a-l numi pe Bâcov comisar al unităţii. Intr'adevăr, nu e bine să pui comisar într'o unitate de sburători un om care nu cunoaşte bine aviaţia; comisarul Bâcov va putea să dea aviatorilor învăţăminte nu numai prin vorbă, ci şi prin propriul său exemplu în luptă. Scoase din buzunarul bluzei un ceas mare şi se uită la el cu ochii micşoraţi. Ar cam fi timpul... Duceţi-vă în port să aflaţi când soseşte şlepul cu avioanele; pe urmă vă puteţi întoarce acasă. Mâine dimineaţă veniţi la mine; vă voi da indicaţii precise asupra celor ce aveţi de făcut. Cu alte cuvinte, sunteţi liberi până dimineaţă. Puteţi lua maşina mea care urmează să fie repartizată unităţii voastre. Eu voi lua-o pe aceea a locţiitorului meu, căci fără şofer tot n'o să fiu în stare să merg cu maşina.

Când aviatorii ajunseră la adresa indicată de Lena, se şi înserase.

— In sfârşit, spuse Lena, de când vă aştept! Mă frământam mai cu seamă la gândul că sunteţi flămânzi. Vaniuşca a cumpărat dela vecini nişte peşte şi am făcut o ciorbă pe cinste.

După toate întâmplările trăite, părea ciudat să te întorci din nou la faptele mărunte ale vieţii de toate zilele. Aviatorii nu se simţeau în stare să deschidă vorba. Nici pe drum de altfel nu schimbaseră prea multe cuvinte. Bâcov spusese numai, în timp ce mergeau prin port în căutarea reprezentantului serviciului de navigaţie:

— Să ştii, Cuzma, că astăzi am trăit cea mai de seamă zi din viaţa noastră: l-am văzut pe Stalin şi am vorbit cu el. Uite, vezi cum s'a întors viaţa noastră? Dacă am putut să ajungem până în oraşul acesta, unde în clipa de faţă se hotărăşte soarta istoriei, înseamnă că am ales încă din tinereţe calea cea bună.

— De ce sunteţi atât de tăcuţi? întrebă Lena.

In grădină veni şi mătuşa Lenei, Evghenia Petrovna, îmbrăcată într'o rochie de culoare închisă cu mâneci bufante. Părea ciudat, dar se schimbase foarte puţin în cei opt ani: nici nu i se înmulţiseră măcar firele albe din părul pieptănat lins.

— Am aflat despre voi, spuse ea, înflăcărată ca întotdeauna, şi mă bucur foarte mult; Lenocica e fericită cu dumneata şi asta-i principalul. Cum o mai duci? întrebă ea, păstrând mâna aviatorului într'a ei. N'ai îmbătrânit prea mult!

Se plânse că timpul trece prea repede, oftă de câteva ori, îl cercetă cu luare aminte pe Bâcov şi pe prietenul spătos al acestuia, apoi se întoarse în casă să pregătească o salată pentru masă.

Tentenicov, atât de neastâmpărat de obicei, era foarte tăcut şi Lena îl întrebă îngrijorată:

— De ce eşti atât de tăcut astăzi?

— Mă gândesc, răspunse Tentenicov, uitându-se la soţia prietenului său cu ochi liniştiţi şi severi. Şi mă bucur, pentrucă am avut parte de o fericire pe care n'o are oricine. Acum, vom lupta pe frontul cel mai însemnat al Rusiei Sovietice.

Lena începu să-i întrebe unde îşi petrecuseră ziua, pe cine văzuseră şi cu cine vorbiseră. Bâcov îi povesti multe, nu-i pomeni însă nimic de lucrul cel mai important, anume de întâlnirea lor cu Stalin. Ii venea greu să vorbească despre asta aşa, dintr'odată; voia s'o păstreze în inima lui ca să simtă din nou, mai adânc, bucuria întâlnirii cu omul al cărui nume îi devenise de multă vreme apropiat şi scump.

Se gândea cu emoţie la noua lui numire şi îşi repetă de câteva ori în gând: „Comisarul Bâcov." Devenise comisar bolşevic într'o unitate de aviaţie, în aviaţia care-i era atât de dragă, căreia îi închinase toată viaţa. Oricât de greu i-ar veni la început, se va sili totuşi să răspundă încrederii Partidului, să facă tot ce-i va sta în putinţă pentru cauza victoriei.

Cât de grea i-a fost viaţa în anii tinereţii, câte nevoi a îndurat, câte lipsuri a cunoscut... Până la Revoluţie n'a putut niciodată să trăiască aşa cum ar fi dorit; meseria de aviator, care în anii viselor tinereşti i se păruse că-i va da putinţa să scape de asuprirea patronilor şi de stăpânirea lor meschină, îi arătase reversul medaliei. Nu i se îngăduise să-şi desăvârşească însuşirile de sburător.

Bâcov îşi aminti cu bucurie de ziua când luase parte la greva dela fabrica de avioane din Petersburg, alături de muncitori. Chiar de atunci, muncitorii din Petersburg îl aleseseră pe el dintre toţi aviatorii, începuseră să-l iubească, să-l socotească „de-ai lor." La drept vorbind, prin ce se deosebea el de un muncitor bun, calificat! Poate doar prin faptul că-şi risca atât de des viaţa.

Cu cât se gândea mai mult, cu atât simţea mai limpede că viaţa lui se desfăşurase după anumite legi şi că actuala lui numire era îndreptăţită... Da, nu-şi va cruţa viaţa, pentru ca unitatea lui să-şi atingă ţelul, luând parte la realizarea planului stalinist al victoriei dela Ţariţin...

In ultimele luni, Bâcov avusese deseori prilejul să se întâlnească cu oameni care-i cunoscuseră personal pe Lenin şi pe Stalin. Cu cât nesaţ ascultau ostaşii şi ofiţerii povestirile acestor oameni fericiţi! In relaţiile personale cu marii conducători ai Revoluţiei Socialiste, oamenii simpli, de rând, găseau răspuns la întrebările ce-i frământau; aceste întâlniri le dădeau posibilitatea să simtă cu o deosebită putere legătura intimă dintre massele largi populare şi tânărul guvern al muncitorilor şi ţăranilor.

Intâlnirea de azi cu Stalin rămase pentru totdeauna întipărită în mintea lui Bâcov. Inţelegea, de bunăseamă, că n'o să îndrăznească să-l stingherească pe Stalin cu cererile sale, fără a se sfătui înainte cu Grigoriev; ştia că o să caute să îndeplinească sarcina ce-i fusese încredinţată, cu propriile sale forţe. Dar numai gândul că Stalin îl îndemnase să treacă pe la Statul Major dacă va avea nevoie de ajutor în muncă, îl înaripa şi-l înflăcăra pe aviator. De aci înainte, Bâcov ştia că, în străduinţa eroică a între-

gului popor, se va ţine totdeauna seama şi de cele ce vor înfăptui în lupte aviatorii din detaşamentul său.

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

I

In gara Iaroslavschi, doi bărbaţi se urcară într'o maşină. Amândoi erau spătoşi, aveau mustăţi cărunte şi gesturi domoale ca nişte oameni care au văzut multe în viaţa lor şi au ajuns la bătrâneţe să fie siguri de propria lor putere. Il rugară pe şofer să deschidă aparatul de radio. Maşina coti pe o străduţă lăturalnică, apoi ieşi într'o arteră largă, străjuită de tufişuri joase, şi de aici goni mai departe pe bulevardele Moscovei, în lumina amurgului strecurată printre frunzele copacilor, îngălbenite de suflul toamnei timpurii.

La radio se anunţa sfârşitul apropiat al unui raid de lungă durată în regiunile arctice. Unitatea aviatorului Tolubeev se întorcea la Moscova după o absenţă de şase luni. „In timpul acesta au fost străbătuţi circa treizeci de mii de kilometri", transmitea radio-telegrafistul avionului conducător, Ivan Bâcov. Vocea sa de bas se auzi câtva timp mai slab, acoperită parcă de o undă îndepărtată, dar peste o clipă, cei din maşină ascultară din nou urmarea povestirii despre calea parcursă de grupul de avioane care sburase deasupra munţilor Urali.

La întretăierea străzilor principale din Piaţa Sverdlov, circulaţia fu oprită şi automobilul rămase multă vreme într'un şir de turisme aliniate pe o lungime de zeci de metri de-a-lungul trotoarelor. Tot astfel, odinioară, în serile de toamnă scăldate de penumbra verzuie, se înşiruiau în piaţa aceasta trăsurile birjarilor, luminate de razele piezişe şi slabe ale felinarelor din Moscova veche. Cei din maşină evocară, fără să vrea, o zi de mult, din anul 1910. Tocmai plecau din Moscova, într'un turneu îndelungat prin provincie; toate ziarele din capitalele guberniilor sau ale judeţelor vorbeau despre sborurile de demonstraţie ale celor dintâi aviatori ruşi.

— Câţi ani au trecut oare de-atunci ? întrebă încet bărbatul care părea mai în vârstă, un uriaş chel, cu bluză militară, strânsă la mijloc cu o curea de lac.

— Douăzeci şi opt, răspunse tovarăşul său de drum, un om uscăţiv, corect îmbrăcat, cu o pelerină albastră de gabardină şi cizme înalte de vânător, pe care se mai vedea încă noroiul mlaştinilor.

Tăcură din nou, ca oamenii care s'au deprins de mult unul cu celălalt şi şi-au spus tot ce-au avut de spus. Glasul crainicului transmitea veşti cu privire la raid, răzbătând victorios prin larma oraşului. Se lăsa amurgul.

La răscruci nu se aprinseseră încă felinarele; prin pânza burniţei ce se cernea alene, se deschidea în faţa lor o perspectivă vastă. Clădirea fostului Cerc al Nobilimii părea acum scundă pe lângă noile construcţii uriaşe, iar coloanele trainice şi sobre ale Manejului păreau învechite în mijlocul pieţii largi, străbătută în goană de un troleibus lung, albastru.

In drum spre Usaciovca, trecând prin străzile de odinioară devenite pe neaşteptate mai largi, prin locurile unde se mai păstraseră încă, poate din veacul trecut, case joase de lemn, cei doi prieteni se minunau mereu de schimbările petrecute în oraş în timp de o lună cât lipsise Bâcov, plecat în concediu în codrii Vologdei.

— Vrei să ne plimbăm puţin prin Moscova? propuse Tentenicov. Lena poate să ne mai aştepte un ceas. In schimb o să ne bucure mult o aseme-

nea plimbare. De altfel, anul acesta n'am prea cunoscut multe seri de toamnă ca cea de azi.

Vorbea ca şi înainte, apăsând tare pe litera „o“ ca cei din Nijni-Novgorod; numai că glasul lui era acum şi mai gros şi puţin cam răguşit, urmare a unei răceli recente.

— Să ne plimbăm, se învoi Bâcov şi îl rugară pe şofer s'o ia spre râul Moscova.

Ii bucura pe amândoi şi întâlnirea din seara aceasta, şi cele ce văzuseră străbătând străzile Capitalei.

Pe râul Moscova navigau vapoare, iar în depărtări se deschidea Marea Moscovei, pe care plùteau bărci; se vedeau treptele de granit ale debarcaderului coborînd de-a-dreptul în apa întunecată, caiacurile înguste şi repezi, paletele albe ale lopeţilor care se avântau sus deasupra apei. Tot farmecul acesta încă neobişnuit al noii Moscove le amintea de anii care nu se vor mai întoarce, de viaţa care a trecut tot atât de repede ca ploaia ce se revărsase azi dimineaţă dintr'un nor deasupra trenului.

Bâcov se gândea la primirea solemnă care urma să aibă loc a doua zi la aeroport şi, tăcut cum era din fire, se bucura că Tentenicov nu deschidea vorba despre Vania.

Norii deveneau din ce în ce mai întunecoşi, răscrucile se mistuiau în ceaţa fumurie a asfinţitului; din negura gălbuie a serii de toamnă răsăreau treptat, una după alta, dârele multicolore ale luminilor: albastre, deasupra reclamelor marilor magazine; verzi, roşii şi galbene la întretăierea străzilor; vişinii şi violete pe tramvaie.

— Ia te uită, în cinstea noastră au iluminat oraşul ca 'n zi de sărbătoare, zâmbi plin de voie bună Tentenicov. Nu ţi se pare însă că-i cam puţin, frate dragă?

— Nu-i decât un început...

— Fireşte! răspunse plin de importanţă Tentenicov şi-i porunci şoferului s'o ia spre Usaciovca.

Treceau pe Arbat. Tentenicov avea impresia că belşugul de lumini ce se revărsa pretutindeni în seara aceasta de sărbătoare nu era decât realizarea unui vis de demult, din anii tinereţii, când pentru prima oară cunoscuse Moscova dintr'o trăsură hodorogită cu roţi înalte. Ajunseră astfel în tăcere până la Usaciovca.

— Ia te uită, fereastra-i luminată, spuse gânditor Tentenicov, răsturnându-şi capul pe spate şi uitându-se sus la ferestrele dela etajul opt.

Bâcov dădu drumul şoferului. Era acum grăbit. I se părea de neînţeles cum de fusese în stare să plece pentru atât timp de lângă Lena, să trăiască departe de ea o lună întreagă, să-şi petreacă serile singur lângă un foc de vreascuri, să umble cu câinele de vânătoare după cocoşi de pădure prin curături şi lăstărişuri, peste mirişti de curând secerate...

Uşa era deschisă: Lena îl aştepta în prag. După obişnuitele cuvinte de bun sosit, Bâcov intră împreună cu Tentenicov într'o odaie cu tavanul jos, o încăpere ai cărei pereţi erau împodobiţi cu fotografii decolorate datând de prin anul 1910. La mijloc se afla un portret mare a lui Gleb, executat de un pictor care fusese şi aviator.

— Ţi-a fost dor de mine? întrebă Bâcov, îmbrăţişând-o pe Lena. In ceea ce mă priveşte, m'am purtat ca un tânăr de douăzeci de ani: cum treceau câteva zile fără să primesc ştiri dela tine, începeam să te bombardez cu telegrame. Cred că ai strâns un teanc întreg?

— Te-am aşteptat cu drag! rosti încet Lena. Imi petreceam timpul nu-

mărând zilele. La servici întotdeauna se găsea câte cineva să mă întrebe de Vania sau de tine. Despre Vania, ce-i drept, au vorbit şi la radio. Dela tine însă, n'aveam uneori nicio veste, apoi deodată începea să plouă cu telegrame: „Telegrafiază sănătate", „Ce face Vania?", „Unde-i Cuzma?", şi aşa mai departe.

— Am invitat-o la teatru şi n'a vrut să vină rosti Tentenicov. La cinema mergea numai la filme documentare. Cum se întorcea dela servici, se aşeza la masă şi se ţinea toată seara de pasienţe. M'a învăţat şi pe mine fel de fel de combinaţii iscusite cu cărţile de joc.

— Te-ai grăbit să mă pârăşti! spuse Lena supărată.

— Nu te-am pârît deloc, căută să se scuze Tentenicov. Am povestit numai ce viaţă ai dus în lipsa lui...

— Aş vrea să mă spăl puţin după drum! vorbi Bâcov, netezindu-şi cu mâna părul cărunt, apoi să dorm cel puţin un ceas.

Cineva bătu la uşă, grăbit şi stăruitor.

— Cine naiba o mai fi? se miră Tentenicov.

In odaie intră un tânăr cu un palton larg, modern. Purta pălărie şi o cravată pestriţă. Incepu să vorbească cu Tentenicov.

— Ce treabă vă aduce? întrebă Bâcov.

— O treabă urgentă, răspunse tânărul cu paltonul larg, arătându-i lui Bâcov legitimaţia: un carnet cu scoarţe albastre purtând o inscripţie cu litere de aur şi fotografie. Am venit să adun ceva date. Imi daţi voie să trec în odaia de alături şi să mă aşez la masa de scris?

— Poftim! Suntem totdeauna bucuroşi de oaspeţi. Numai că astăzi nu prea am timp....

— Abia a sosit, îi şopti Lena. Prea ai căzut şi dumneata pe neaşteptate.

Cu ochii pe jumătate închişi, tânărul dădu din cap ca şi cum ar fi vrut să arate că ştia dinainte tot ceea ce Lena avea să-i spună.

— N'o să vă iau prea mult timp, tovarăşe Bâcov. Am aflat că vă întoarceţi azi din concediu şi m'am hotărît să trec pe la dumneavoastră chiar în astă seară. Ştiam că sunteţi foarte ocupat şi într'altă zi n'o să vă mai prind. Şi mie mi se cere neapărat să predau materialul cât mai repede la redacţie.

— Dă-mi voie să te 'ntreb, pentru ce anume ziar strângi datele? întrebă Tentenicov bănuitor. Trebue să mărturisesc că înainte de Revoluţie mă cam temeam de ziarişti. Pe vremuri îndrugau despre noi verzi şi uscate. Crede-mă, de curând am răsfoit nişte ziare vechi şi am găsit acolo nişte lucruri despre mine, să-ţi stea mintea în loc. Erau descrise cu lux de amănunte sborurile mele din Indonezia, deşi în viaţa mea n'am călcat pe acolo. Inainte de Revoluţie am fost în Franţa, apoi, de când Sovietele au luat puterea, m'am dus prin Germania, Italia şi Anglia cu diferite misiuni, dar în Indonezia, să-mi fie cu iertăciune, n'am avut cum să ajung. M'am frământat o săptămână întreagă căutând să-mi aduc aminte şi numai după aceea mi-am dat seama că fusesem confundat cu un alt aviator.

— Vă cunosc de mult şi pe dumneavoastră şi pe tovarăşul Bâcov. Am scris şi un articolaş despre dumneavoastră, acum câţiva ani. Uitaţi-vă aici, vă rog, şi ziaristul îi întinse lui Tentenicov o foaie îngălbenită de ziar, cu desene cam spălăcite, înfăţişând cele dintâi motoare de avioane. Tentenicov îşi puse ochelarii pe nas şi se cufundă în studiul articolului închinat celor dintâi ani din istoria aviaţiei şi sborurilor îndrăzneţe pe deasupra vechilor oraşe ale Rusiei.

Tânărul se uita cu coada ochiului la Tentenicov: îşi dădea seama că

dacă articolul nu-i va place, lucrurile se vor încurca; va începe o discuţie lungă şi, de sigur, nu va mai reuşi să capete nicio informaţie.

Bâcov se aşeză pe pervazul ferestrei şi aruncă o privire în jos. Strada răsări în faţa lui în lumina albăstrie a felinarelor. Lunecând fără sgomot pe bulevard, maşinile păreau nişte jucării mecanice. Cerul înnorat era turbure ca un geam murdar; norii se umflau văzând cu ochii, de parcă cineva ar fi pompat apă în ei prin mii de pompe. In depărtare, dincolo de siluetele masive ale caselor luminate, cerul de seară era brăzdat de săgeţile galbene, strălucitoare ale fulgerelor.

Mai simţea fremătând în el viaţa de hoinar pe care o dusese în ultimele zile când rătăcise singur prin pădure, departe de orice drum, dincolo de parcelele exploatate. Il cuprinse iar dorul după întinderile nemărginite pe care le văzuse. Ar fi vrut să povestească acum Lenei şi lui Tentenicov tot ce adunase în suflet în această lună, dar tânărul necunoscut stătea în mijlocul lor, silindu-l să evoce lucruri vechi, pe jumătate uitate....

— De fapt, cam ce-ai dori dumneata să afli dela noi? întrebă Bâcov nu prea îmbietor, căutând să scape cât mai repede de oaspetele nepoftit.

— Mi-am pregătit dinainte întrebările. Vă cerem numai informaţiile cele mai importante. Am căutat să vă simplific sarcina. Ziarul nostru vrea să publice cât mai mult material asupra aviaţiei şi avem nevoie de sprijinul dumneavoastră. Am dori să-i vorbim cititorului de azi de soarta celor dintâi aviatori ruşi.

Tânărul scoase din servietă o listă lungă întocmită în ordine alfabetică şi trecu imediat la întrebări.

— Nu ştiţi cumva ce s'a întâmplat cu Avanas?

— Cu Avanas? întrebă Bâcov. Nu-mi mai aduc aminte.

— Ce spui, Petia? interveni Tentenicov, scoţându-şi de pe nas ochelarii şi lăsând de o parte ziarul pe care-l citea. Dacă nu mă înşel, ajunsese căpitan, era un băiat cumsecade, un bun tovarăş de petrecere şi te iubea foarte mult. A murit într'un accident de avion...

— Aşa e, îmi aduc aminte! exclamă Bâcov.

Tânărul care se ivise pe neaşteptate în casa lui Bâcov, cu chestionarul cel lung, simţi că abia acum începea conversaţia serioasă. „E ca la volleyball, se gândi el cu bucurie, dai de câte un îndărătnic pe care nu izbuteşti decât cu greu să-l hotărăşti să intre în joc, iar pe urmă se înflăcărează atât de mult, că nu mai vrea să plece".

— Dar despre Agarcov nu vă mai aduceţi aminte?

— Un ahtiat după reclamă! spuse arţăgos Tentenicov. Pe vremuri, când venea la Petersburg, m'am certat odată straşnic cu el.

— Cred că te înşeli, îl întrerupse Bâcov. Nu era prost. Dar a avut o moarte îngrozitoare. Se pare că l-a dat gata o aviatoare.

— Din gelozie? întrebă alarmat tânărul, stropindu-şi carneţelul cu pete de cerneală.

— Ce gelozie! In felul nostru de a vorbi, când spui că un aviator a fost dat gata de cineva nu se înţelege acelaşi lucru ca de obicei. Pe vremea aceea se apucase să înveţe pe o tânără să piloteze. In timpul unui sbor de instrucţie i s'a înţepenit deodată manşa. Au făcut un aterizaj forţat. Aviatoarea a scăpat cu viaţă, dar Agarcov a murit a doua zi.

Tânărul nota grăbit tot ce spunea Bâcov. Nu îndrăznea nici măcar să se uite la interlocutorul său. Pe neaşteptate, viaţa i se desvăluia îndepărtată, străină şi aspră; i se părea că împingând uşa şi pătrunzând în acest apartament, îmbătrânise deodată cu 20 de ani.

Tentenicov arunca din când în când câte o privire jos spre forfota străzilor şi a pieţelor scăldate în lumină şi i se părea că acolo coborau încet, în sbor planat, unul după altul, zeci, sute, mii de avioane: erau anii lui de tinereţe, puterea şi gloria de demult, prietenii şi duşmanii, cunoştinţele întâmplătoare şi tovarăşii de totdeauna, tot ceea ce cu un singur cuvânt se numeşte viaţă. Musafirul nepoftit picase tocmai când ei îl aşteptau pe Vania.

— Dar pe inginerul Vebricov din aviaţie l-aţi cunoscut?

— A fost ucis în Martie 1918. Ce om înzestrat era şi cât de folositor ar fi putut să fie! Cu el s'a întâmplat o poveste stupidă. Venise de pe front şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să se ducă la baia publică. Şi-a luat geamantanul şi a pornit-o în străduţa Cazacilor unde pe vremea aceea era o baie renumită. Tocmai atunci nişte bandiţi de anarhişti îl pândeau pe casierul băilor care trebuia să vină dela bancă. Văzându-l pe inginerul Vebriacov cu geamantănaşul, l-au confundat cu casierul. Inchipuiţi-vă: l-au ajuns din urmă pe Fontanca şi i-au tras un glonte drept în frunte. Când au deschis geamantanul, n'au găsit decât nişte schimburi, un burete şi o săpunieră cu săpun. De ciudă au mai tras în el câteva gloanţe...

Ziaristul rămase la ei aprape un ceas şi Bâcov îi povesti, fără să se dea jos de pe pervaz, despre oamenii unei epoci apuse, despre primii aviatori ruşi. Işi aduse aminte în seara aceea de numele tuturor cunoscuţilor: de cel mai mare aviator al generaţiei sale, Piotr Nesterov, de Gaber-Vlânschi care se prăbuşise cu avionul la Varşovia, de îndrăzneţul şi voinicul Mihail Efimov, despre care auzise că ar fi fost ucis de către gardiştii albi la Cacea, de curajoasa aviatoare Zvereva, care murise în 1915, de escrocul Jilinschi, fiul unui senator, care legase prietenie cu aventurierul Rasputin, ca şi de cei care mai rămăseseră în viaţă şi din când în când îi mai trimiteau câte o scrisoare scurtă, o telegramă sau îl chemau la telefon.

— Nu eşti obosit? întrebă deodată Lena, intrând în odaie. Ar fi trebuit să te speli puţin, venind dela drum, şi tu stai mereu şi vorbeşti.

— Nici eu nu înţeleg ce s'a întâmplat, zise Bâcov nedumerit. Am vrut să spun numai câteva vorbe, dar deodată am simţit ca un fel de nod care mi s'a oprit în gât: trecutul... este în acelaşi timp şi plăcut şi dureros să-ţi aduci aminte de toate cele ce au fost.

— M'am lăsat şi eu furat de povestirile lui! mărturisi Tentenicov.

— Vă rog să ne iertaţi, spuse Lena privindu-l pe vizitator cu ochii ei luminoşi şi calzi. Ar fi timpul ca Piotr Ivanovici să se ducă la culcare. A petrecut o lună întreagă în pădure, la vânătoare, şi n'o să mai aibă timp să se odihnească astăzi. Iar mâine dimineaţă trebue să fie în zori la aerodrom.

— De fapt, am isprăvit, spuse ziaristul, trăgându-şi pălăria pe ochi. Işi strânse în servietă carneţelele şi însemnările şi ieşi încet din odaie.

— Abia am putut scăpa de el, rosti Lena. Nu-l puteai urni din loc! Nu mai voia să plece nici în ruptul capului.

— Nu-mi pare rău, zise Bâcov gânditor. Poate că a venit la timp. Vorbindu-i, mi-am revăzut ca în vis întreaga viaţă. Câte lucruri nu mi-au trecut prin faţa ochilor, atât cele bune cât şi cele rele...

2

Apartamentul fusese mobilat în grabă. Lena se mutase în timp ce Bâcov rătăcea prin pădurile de lângă Vologda. Lui Bâcov totul îi părea perfect ales: se bucura şi de scaunele ieftine dela Oficiul Lemnului şi de bufetul

absurd de complicat care amintea o lacră bătrânească peste care s'ar fi aşezat două măsuţe de noapte; se bucura chiar şi de păpuşa de cârpă de pe pervazul ferestrei.

— De mult doream să fac rost de un portret al lui Gleb, spuse Bâcov soţiei sale. De unde l-ai luat?

— Mi l-a adus Cuzma. A fost darul lui de casă nouă. A ales chiar el locul unde să-l punem şi a bătut singur cuiele în perete.

— Şi tot eu m'am plâns de astmă când a trebuit să mă sui pe scaun, spuse Tentenicov. In schimb, portretul e de toată frumuseţea: Gleb e întocmai ca în viaţă.

Priviră îndelung chipul vechiului lor prieten. Tentenicov, care se emoţiona uşor, lăcrămă chiar de duioşie: în aşteptarea trenului, trecuse de vreo câteva ori pe la bufetul gării şi acum vedea peretele printr'o uşoară ceaţă vioric. Dacă Lena nu l-ar fi strigat, ar mai fi rămas multă vreme în faţa portretului. Gleb era zugrăvit aci tânăr de tot, aşa cum fusese el în ziua când îl cunoscuse în tren, la începutul primăverii 1910... Pictorul care executase portretul după o fotografie păstrată întâmplător de Tentenicov, dăduse ochilor lui Gleb o expresie uimitoare: în orice colţ al odăii s'ar fi aflat Tentenicov, simţea mereu asupra lui privirea aceasta blândă, entuziastă, uşor împăienjenită.

— S'au împlinit azi exact 20 de ani din ziua când l-am văzut pe Gleb pentru cea din urmă oară, spuse încet Bâcov. Aseară în tren n'am putut să adorm. Vagonul era pe jumătate gol şi nimeni nu mă plictisea cu întrebări sau discuţii. Stăteam în picioare lângă geam. Pădurea fumega de parcă pretutindeni ar fi fost aprinse focuri. Prin faţa mea treceau, plutind în ceaţă, lacuri, râuri, poduri. Şi ciudat: locurile acestea din regiunea Vologdei îmi aminteau Emsc-ul. Mi se părea că din nou, ca acum douăzeci de ani, ne pregătim aparatele pentru a decola în zori de zi...

— Tare poetic, bată-te norocul! spuse înduioşat Tentenicov. Ştii, în ultimii ani am ajuns să lăcrămez cam uşor: de cum aud vorbindu-se despre natură sau despre fericirea casnică, trebue să-mi scot numaidecât batista. Acum câtva timp am visat-o pe Cubarina. Mi-am pierdut atunci pe veci soţia şi nu-mi pot veni în fire nici acum. Atâta soţie am avut şi eu... şi încă ce soţie!

Lena asculta în tăcere. Se ridică dela masă, deschise aparatul de radio, apoi se aşeză din nou lângă Tentenicov. La radio se transmiteau mai departe comunicatele asupra sborului detaşamentului lui Tolubeev. Crainicul citea cu glas domol, răspicat, numele de familie ale celor care luaseră parte la raid.

— Aţi auzit, a pomenit şi de Vaniuşa! exclamă Lena. Ascultară mai cu luare aminte: radiotelegrafistul avionului conducător, Ivan Petrovici Bâcov, transmitea salutări Moscovei.

— In curând o să-i ieşim în întâmpinare, se bucură Bâcov.

— Am vrut de mult să vă fac o mărturisire, îl întrerupse Tentenicov, dar nu ştiu de ce, mi-a fost ruşine. Acum, m'am hotărît.

— E vreo taină? întrebă Bâcov zâmbind.

— Fireşte că e o taină... Dacă n'ar fi fost, ţi-aş fi spus-o de mult... De curând am primit o scrisoare din Sverdlovsc, şi acum povestea mea e înmormântată şi nu mai am nicio taină.

— Despre cine e vorba? Inainte n'aveai niciun secret pe care să nu-l cunoască şi Bâcov. Apoi nici nu e în firea ta să ţii o taină.

— Ţi-am ascuns-o amândoi, şi eu şi Lena.

— Nu cumva e vorba de Cubarina?

— Chiar aşa! rosti solemn Tentenicov. Asta s'a întâmplat cu mulţi ani în urmă...

— Ei bine, te-ascult.

— Hai să încep. Aşa dar, în anul 1921, după ce războiul s'a sfârşit iar noi ne-am mutat definitiv la Moscova, am început să mă gândesc iar la Cubarina. Pe vremea aceea, ziarele noastre publicau anunţuri de-ale oamenilor care-şi căutau neamurile. Toţi cei care se pierduseră unii de alţii în anii războiului civil, se adresau acum părinţilor, fiilor şi fraţilor dispăruţi, rugându-i: răspundeţi-ne! Şi iată că, într'o bună zi, am publicat şi eu un asemenea anunţ la gazetă, rugând-o pe fosta mea soţie, Cubarina, să-mi scrie la Moscova, la Poşta Centrală. Şi închipuieşte-ţi că într'o seară am primit o scrisoare din Ecaterinburg. Povestea ei era cât se poate de simplă. După ce din greşală se suise în alt tren şi pornise în direcţie opusă, atunci în 1918 când se pierduse de unitatea noastră, i-au căzut pe cap toate nenorocirile. Scrisorile ei, de sigur, nu ajungeau până la mine. A aşteptat mult timp, apoi s'a măritat cu un contabil din oraşul Miass. Şi de atunci trăeşte fericită, are şi un băiat.

— E o poveste tristă! spuse încet Lena. Cuzma mă ţinea la curent cu corespondenţa lui, dar nu ştiu de ce, mă rugase să nu-ţi spun nimic. Şi i-am păstrat secretul.

— Ştiu că eşti capabilă să ţii un secret... Dar nu pot pricepe cum de nu l-a luat pe Cuzma gura pe dinainte...

— De atunci a început o corespondenţă între mine şi ea, urmă trist Tentenicov. Iar în 1927, când m'am dus şi eu în concediu prin Ural, m'am abătut ca din greşală pe la Miass, am tras la un hotel şi am întâlnit-o. Era de nerecunoscut. Uite, vezi, Lena noastră nu s'a schimbat deloc în cei douăzeci de ani, a rămas cum era, nici n'a slăbit, nici nu s'a îngrăşat. Dar Cubarina mea se făcuse ca o matahală, i se umflaseră picioarele şi suferea de inimă: nu putea să facă nici o sută de paşi fără să se oprească. Ne-a apucat pe amândoi jalea şi ne-am pus pe plâns. Apoi am zis: se vede că aşa ne-a fost soarta. Aşa cum am găsit-o, din întâmplare, tot astfel am şi pierdut-o, într'un ceas rău...

— Şi de atunci n'ai mai revăzut-o?

— Ba da, am mai fost de două ori în Ural. Şi iată că acum două săptămâni am primit o scrisoare dela o prietenă a ei: a murit, sărmana. A murit de dropică, a înnăbuşit-o apa. Şi mi-a lăsat cu limbă de moarte o fotografie de-a ei, făcută pe vremea când ne-am cunoscut. E atât de subţirică şi de tânără în fotografia asta şi are nişte ochi de ştrengăriţă.

— E o poveste obişnuită pentru o viaţă ca a noastră, spuse Bâcov după o lungă tăcere. Cei din generaţia noastră n'au avut parte nici de linişte, nici de trai bun. Tocmai de aceea nimeni nu preţuieşte mai mult decât noi dragostea şi prietenia... Şi totuşi, cât de mult aş vrea să mai trăiesc odată aceeaşi viaţă, atât de bogată în fapte măreţe, fapte trăite şi realizate.

Tăcură. Glasul crainicului străbătu din nou răcoarea străzilor învăluite în înserarea toamnei. Detaşamentul lui Tolubeev trecuse de mult pe deasupra Camei. Lena se înfofoli în broboada ei de lână moale. Tentenicov aţipise.

— Ei, ar cam fi timpul să ne culcăm, spuse Bâcov. In curând va trebui să ne ducem la aerodrom. Unde i-ai aşternut patul lui Cuzma? întrebă el pe Lena.

— In odaia lui Vania.

Tentenicov îi sărută mâna Lenei, îl bătu pe umăr pe Bâcov şi trecu la baie, să facă un duş înainte de culcare.

— Ţi-a fost urît fără mine? întrebă Bâcov, rămânând singur cu Lena.

— Nespus de urît, şopti Lena. Când nu primeam scrisori dela tine, nu-mi mai găseam locul. Dacă n'ar fi fost Cuzma aici, cred că aş fi înnebunit de dor.

— Inainte ne despărţeam atât de des şi nu ne venea aşa de greu. Cred că ne-am cam răsfăţat.

— Timpul trece şi iată că bătrâneţea s'a ivit pe neaşteptate înaintea noastră ca un munte în faţa călătorului.

— Să ştii că m'am odihnit foarte bine. Umblam cu cortul de colo, colo, dormeam în pădure, de plictiseală mai trăgeam câte un foc de armă... Nu citeam nici cărţi, nici ziare; nu făceam decât să trăesc, să respir miros de cetină, să înnot şi să dorm. Iţi prinde mult mai bine decât o staţiune balneară.

— La anul vin şi eu cu tine.

— Să vii neapărat. Ştii, ziaristul ăsta m'a turburat foarte mult; totul îmi trece acum prin faţa ochilor, aşa cum s'a întâmplat odinioară. Parcă aş privi de pe puntea unui vapor malurile care se pierd în urmă. Mi-a fost atât de milă de Cuzma, după cele ce mi-a povestit azi.

— A început să îmbătrânească...

— Nici noi nu întinerim. De ce oare trecutul răsare atât de des în mintea noastră? Pentrucă noi... Cum aş putea s'o spun mai simplu? Acum treizeci de ani, câţiva tineri ruşi au pus mâna pe manşă, s'au suit în avion şi au urmat calea lui Ivan Golubev... Iţi mai aduci aminte, ţi-am povestit despre el: era mecanic la Mojaischi şi a înălţat în văzduh primul avion pe care l-a cunoscut istoria... De atunci, prin ori câte încercări ne-a fost dat să trecem, am rămas totdeauna credincioşi primei noastre iubiri. Şi viaţa celor care au pornit împreună cu noi atunci, este pe veci închegată ca un tot... Numai că acum, nu mai suntem câteva zeci, ci mii şi mii...

Se auzi sbârnâind telefonul.

— Să spun că nu eşti acasă? întrebă Lena, ridicând receptorul.

— Nu. Nu se ştie cine sună, poate că o fi ceva urgent..

Lena mărturisi făţiş că o plictiseau aceste chemări telefonice; era târziu şi mâine dimineaţă trebuiau să se ducă devreme la aerodrom. Apoi nici nu avuseseră timp să stea de vorbă cum se cade, aşa cum se cuvine în ziua sosirii.

— Alo, spuse Bâcov cu glasul lui liniştit, domol. Apoi adăugă vesel: Cine întreabă?

Lena stătea alături de el şi Bâcov îi şopti, acoperind pentru o clipă cu mâna pâlnia receptorului. O fată care întreabă de Vania...

— Telefonează adesea. Dar până acum n'a spus niciodată cum o chiamă şi de unde-l cunoaşte.

Bâcov zâmbi şiret, răspunzând interlocutoarei nevăzute:

— Il aşteptăm mâine dis-de-dimineaţă. Ora sosirii aţi fi putut-o afla şi fără să ne chemaţi la telefon. Era destul să puneţi radio-ul, deoarece la fiecare oră se transmit comunicări în legătură cu raidul Tolubeev. Tăcu un timp, apoi întrebă blând: Ce să-i transmit? Cum ai spus? Jenia? şi mai cum? Nu-i nevoie? Să-i spun Jenia pur şi simplu? Ei bine, „Jenia pur şi simplu", cum o veni o să-i spunem că ai telefonat.

Puse receptorul la loc, clătinând din cap.

— Are un glas plăcut... De fapt, ar fi trebuit să ne aşteptăm de mult ca într'o bună zi să sosească o fată, care să întrebe cu vădită emoţie de sborurile şi treburile lui Vania. La vârsta lui eram însurat.

— Scrisorile astea pentru Vania or fi tot dela ea? întrebă Lena întinzându-i soţului său un teanc de plicuri înguste, verzui. Pe fiecare, adresa lui Vania era scrisă foarte citeţ, cu litere egale şi rânduri drepte, iar numele expeditorului — foarte neglijent, cu trăsături mari, parcă înadins ca să nu poată fi citit de un străin.

— Ar fi şi timpul să se însoare, spuse Bâcov, deschizând larg fereastra. In ceea ce priveşte locuinţa, cu voie sau fără voie, o să-l oprim la noi. Cred că n'o să fii o soacră rea?

Lena râse, se apropie de soţul ei şi-i trecu braţul pe după umeri. Rămaseră astfel mult timp la fereastra deschisă, trăgând cu nesaţ în piept aerul jilav de toamnă şi urmărind cu atenţie dârele roşii, verzi şi galbene, licăriri aruncate pe caldarâm de stopurile dela răspântii. Aparatul de radio tăcuse, clacsoanele rare ale maşinilor nu ajungeau până la etajul VII. Deodată, liniştea fu din nou turburată de soneria telefonului. De data aceasta, cel care chema era şeful biroului de construcţii al uzinii unde lucrau Tentenicov şi Bâcov, inginerul Sviajeninov. Vestea pe care le-o dădea era atât de neaşteptată şi de plăcută, încât Bâcov începu să bată cu tocul pantofului în parchet de parcă ar fi vrut să joace. Apoi ciocăni în grabă la uşa odăii lui Vania.

— Cuzma, n'ai adormit încă?

— Nu ştiu de ce nu pot s'adorm, răspunse Tentenicov, deschizând uşa. Stau cu o carte în mână, dar nici somn nu mi-e şi nici de citit n'am poftă. Mă gândesc mereu...

— Am ceva noutăţi!

— Noutăţi? se minună Tentenicov. Doar n'a venit nimeni pe aici... şi tu gata ai noutăţi...

— Dar telefonul pentru ce-o fi existând?

— Atunci de ce mă chinueşti? Ştii doar cât de nerăbdător sunt din fire. Spune odată...

— A telefonat adineaori Sviajeninov...

— Aşa, aşa...

— Şi mi-a spus că a trecut ieri pe la Direcţia Forţelor Militare Aeriene...

— Cred că trece pe acolo în fiecare zi, observă desamăgit Tentenicov.

— Ascultă mai departe. Mi-a spus că a stat de vorbă cu superiorii lui Vania şi a aflat câteva noutăţi!... Hai, joacă de bucurie, joacă...

Dar Tentenicov n'avea chef să joace. Atunci, Bâcov mai bătu odată din călcâie şi continuă vesel:

— ...şi a aflat acolo că Vania n'o să mai rămână radio-telegrafist. Pricepi acum ce a pus la cale, în ascuns, băiatul ăsta... A devenit aviator!

Nu mai fu nevoie să-l îmbie pe Tentenicov să joace. Lena trebui să intervină:

— Potoleşte-te, Cuzma, nu mai tropăi. Cu cizmele tale potcovite faci un tărăboi de o să ne pomenim aici cu cei care locuesc jos.

— Ei bine, dacă nu-mi dă voie gazda, nu mai fac. Dar să ştii că mare bucurie am avut azi, noi ăştia, bătrânii. Cât de mult am dorit — Petruha şi cu mine — ca Vania să devină aviator! Nu ne plăcea pasiunea lui pentru radio. In cele din urmă, fără să ne spună nimic ne-a împlinit do-

rința. Și bine a făcut: e născut pentru aviație și cu timpul o să devină un mare sburător.

Nu mai dormiră până 'n zori, aducându-și aminte de toate amănuntele vieții lui Vania și făcând presupuneri asupra viitoarelor schimbări ce se vor petrece în viața lui.

In clipa când crainicul vestea că detașamentul lui Tolubeev se apropie de Vladimir pe Cleazma, în stradă se auzi clacsonul mașinii venite să-l ia pe Bâcov.

Tentenicov, proaspăt ras, își îmbrăcă grăbit haina de piele.

Bâcov se bărbierise și se schimbase și el în cinstea unei zile atât de mari.

— Numai de n'am întârzia, gemu Tentenicov. I-ar părea rău lui Vaniușca să nu ne găsească pe aerodrom.

Șoferul le deschise ușa mașinii, cu un zâmbet vesel, și toți trei se instalară pe canapeaua din spate: alături de șofer urma să se așeze la întoarcere Vania.

3

Moscova abia începuse să se trezească din somn. Cele dintâi tramvaie treceau cu un huruit greoi. Camioane învelite cu prelate și rogojini duceau la prăvălii carne de vacă, pâine proaspătă, lăzi cu bere și țigări. Deasupra acoperișurilor plutea un fum cenușiu, norii se desfășurau în chip de fâșii, iar pe bulevardele din marginea orașului ciripitul păsărilor se auzea tot mai stăruitor, tot mai tare.

— Numai de n'am întârzia! repeta neliniștit Tentenicov.

La intrarea pe aerodrom se și înșiruiseră numeroase mașini. Tentenicov se repezi să scoată permisele și se întoarse după cinci minute, fluturând în mână trei foițe albe.

— Numai de n'ar ploua! zise el.

Dintr'un grup vecin se desprinse un bărbat vânjos, cu părul blond, îmbrăcat cu o haină de piele, și se apropie fără grabă de Tentenicov.

— Bună ziua, concetățene, rosti el frecându-și mâinile. De ce nu mai treci pe la mine? M'ai uitat? Ești prea mândru?

— Ce tot vorbești!... Cine-ar îndrăzni să meargă cu nasul pe sus când are de-aface cu un Cicalov! Nu s'a născut încă un asemenea aviator.

— Firește, față de un Cicalov nu se prea poate, dar față de Valerii Pavlovici, de ce nu? zise zâmbind Cicalov.

— Cu atât mai puțin s'ar cuveni față de Valerii Pavlovici și mai ales pentru un concetățean din Nijni-Novgorod. Faima orașului nostru o datorăm lui Gorchi și ție. In ziua de azi pe orice puști îl frământă gândul să ajungă și el un Cicalov. De altfel, dacă m'aș apuca să umblu cu nasul pe sus, mi-ai aminti câte și mai câte se povesteau despre mine la Nijni.

— Ei taci! zâmbi Cicalov.

— Crede-mă că nu născocesc nimic, ci îți spun adevărul. Acum vreo zece ani, m'am dus odată la Nijni, am tras ca de obicei la hotelul „Rusia" și l-am întrebat pe un marcher bătrân, care încă de prin anul 1900 începuse să rostogolească bilele pe masa verde a biliardului, dacă își mai aduce aminte de celebritățile orașului. „Cum să nu, mi-a răspuns el, sigur că-mi aduc aminte! Uite, de pildă, aviatorul Tentenicov: tare vesel era răposatul. La masă, mânca uneori și câte două cege crude deodată." N'am încercat să-l contrazic.

— Povestea asta am auzit-o şi eu... Dar acum, uite despre ce-i vorba: de cum o sosi tânărul Bâcov, veniţi cu toţii la mine. O să mă bucur să primesc în casa mea un concetăţean.

Tentenicov făcu vreo câţiva paşi cu Cicalov, apoi se întoarse la locul său. Pe aerodrom se aduna din ce în ce mai multă lume, venită să-i întâmpine pe cei aşteptaţi. De aviatori se apropiau oameni cunoscuţi şi necunoscuţi, care-i întrebau despre Tolubeev, despre piloţii şi aviatorii din grupul lui, despre tânărul Bâcov, radiotelegrafist pe avionul conducător.

In apropiere de Bâcov stătea o fată înaltă şi subţirică; asculta atent tot ce se vorbea despre Tolubeev. Lumea o împinse la un moment dat ceva mai departe, dar ea se apropie din nou de ei şi se opri lângă Tentenicov.

Acesta îşi îndreptă ţinuta, îşi trase şapca pe sprâncene şi-i aruncă o privire plină de bunăvoinţă: chiar şi acum, la bătrâneţe, nu putea să reziste farmecului unei femei frumoase. O observase de mult pe fata aceasta tânără, cu beretă de culoare deschisă şi un buchețel de garoafe la reverul mantalei de ploaie. Avea nişte ochi mari, căprui-deschis, care păreau că râd mereu.

Era foarte emoţionată şi se uita cu interes la Bâcov şi la Tentenicov. La un moment dat, lui Tentenicov i se păru că voia chiar să se apropie de ei. Era atât de tânără şi de fragedă, cu obrajii atât de rumeni, cu buzele pline, încât Tentenicov fu cuprins pe neaşteptate de melancolie...

Nu-şi mai lua ochii dela ea. Fata-i simţi privirea aţintită asupra ei şi îşi întoarse capul în altă parte. Dar parcă o atrăgea ceva spre aviatori şi, după câteva clipe, începu din nou să se uite la Tentenicov.

— Ei bine, zise Vania, apropiindu-se de Bâcov. Diseară suntem invitaţi la Comisariatul Poporului, iar până atunci sunt liber.

Tentenicov îl luă pe Vania de mână şi-l duse mai la o parte.

— Ia te uită, rosti el cu glas scăzut, fata asta pare să se intereseze foarte mult de detaşamentul vostru.

Fata se repezi spre Vania şi-i întinse buchețelul pe care-l desprinsese de pe reverul mantalei de ploaie.

— Ia-l, zise ea, am avut atâtea emoţii!

Nici n'apucă Vania să-i spună cum se cade bună ziua, că Tentenicov se şi amestecă în vorbă:

— Mare neghiob mai eşti! N'ai putut să ne spui dinainte... Am fi adus-o cu maşina...

— Nici n'am ştiut că o să vie la aerodrom!

— Of, doamne! zise Tentenicov. De ce-or fi mergând aşa lucrurile pe lumea asta? Veşnic trebue să fie vreo încurcătură în dragoste. Luaţi-o mai simplu, copilaşi, mai simplu!

— Crezi? întrebă ironic Vania. Mi se pare că şi tu făceai pe filosoful în tinereţe.

— Tocmai de asta, mă şi tem azi de complicaţii.

Cu cât se uita mai bine la tânăra fată, cu atât îi plăcea mai mult. Propuse îndată:

— N'o mai ţine atâta de vorbă aici; o luăm cu noi în maşină. Conduc eu în locul şoferului şi aşa încăpem cu toţii.

Şi o luă de mână să i-o prezinte Lenei.

— Iată, spuse el. E o cunoştinţă a lui Vania, care a venit să-l întâmpine. Cum de-ai putut să faci rost de permis de intrare?

— Mi-a fost foarte greu şi m'am sbătut destul, mărturisi fata şi gla-

sul ei îi plăcu lui Tentenicov: suna catifelat și plin, și semăna foarte mult cu vocea Lenei din tinerețe. Aproape că m'au dat afară din biroul unde se eliberează permisele. Am spus însă că trebue neapărat să ajung pe aerodrom. Au râs, dar totuşi mi-au dat un permis.

— Ne şi cunoaştem, spuse prietenos Lena, întinzându-i mâna mică şi înmănuşată. Eşti tânăra care nu voia să-și spună numele la telefon. In schimb, soțului meu i-ai spus îndată că te chiamă pur şi simplu Jenia... Fata era atât de emoționată, încât nu putea scoate niciun cuvânt; dar ochii îi râdeau și, uitându-se la ea, Lena se simți cuprinsă de bucurie şi voie bună.

Vania şi Bâcov stăteau ceva mai de o parte. Ca întotdeauna revederea avusese loc într'un chip simplu, chiar rece, fără sărutări şi vorbe duioase. Dar în felul bărbătesc cum își strânseseră mâna, în privirea atentă a lui Bâcov şi în mişcările lui Vania care trădau o uşoară zăpăceală, ca şi în răspunsurile sale uneori nepotrivite la întrebările simple puse de tatăl său adoptiv, se simțea adânca dragoste care îi lega. Stând de vorbă cu tânăra fată, Lena îl urmărea cu privirea pe soțul ei. Fără să vrea își aduse aminte de o veche mărturisire a lui Vania, care-i spusese cândva, în anii fragedei lui tinereți, că pentru Bâcov și-ar da viața fără nicio șovăire.

„Oameni ca el nu te înşală, se gândi ea cu bucurie, uitându-se la figura vânjoasă, bine închegată a fiului adoptiv al lui Bâcov. Despre ce-or fi vorbind? Sunt gata să fac prinsoare că discută despre avantajele avionului cu grupul motopropulsor prin tracțiune asupra celui cu grupul motopropulsor lucrând prin împingere". Părăsindu-i pentru o clipă pe Jenia şi pe Tentenicov, se apropie de soțul ei. Nu se înşelase. Discutau calm şi fără grabă, de parcă s'ar fi despărțit abia ieri, despre un nou tip de avion şi despre un caz când constructorul se făcuse de râs: în timpul sborului trenul de aterizaj nu putuse fi escamotat.

— Am mai auzit treaba asta şi acum doi ani, spuse Lena. N'ar fi timpul să pornim spre casă?

Ivan Bâcov se apropie din nou de Jenia. Indreptându-și spre ei ochii căprui în care licărea un zâmbet, fata părea să-i spună cât de mult se bucura să-l revadă după o despărțire atât de lungă. Fața lui Ivan Bâcov aspră, gravă, nedeprinsă cu zâmbetul, se îmbujoră. Ii strânse cu putere la piept mâna micuță şi energică. Dar nici nu apucă să-i vorbească şi se pomeni tras de mânecă. Se întoarse. Inaintea lui stătea un adolescent, mic de statură, de vreo paisprezece-cincisprezece ani, cu părul bălai tăiat scurt şi o gură mică, încleştată de emoție. In ochii săi albaştri spălăciți, se citea spaima.

— Dumneata m'ai tras de mânecă? întrebă nedumerit Vania.

— Eu, mărturisi adolescentul.

— Altă treabă n'ai?

Adolescentul clipi încurcat, dar nu se mișcă din loc.

— Cred că am încheiat discuția, spuse Vania, întorcându-i spatele.

— Vreau să vă fac o mare rugăminte.

— O rugăminte? Şi de ce tocmai mie? Nici nu mă cunoşti.

— Nu vă cunosc...

— Ce rugăminte poți adresa unui om pe care nu-l cunoşti?

Flăcăuandrul clipea mereu încurcat, ne mai îndrăznind să scoată nicio vorbă. Privindu-l cu atenție, Vania observă un pachet legat cu grijă cu

o sforicică. Băiatul strângea pachetul la piept şi din când în când îl pipăia cu mâna stângă.

Bâcov se uita în tăcere la băiatul care fu nevoit să-şi înfrângă sfiiciunea şi să vorbească iar.

— Am vrut să vă întreb dacă se află cumva pe aici, eroul Uniunii Sovietice, Valerii Pavlovici Cicalov?

— Tovarăşul Cicalov e aici. Vezi avioanele acelea?

— Le văd.

— Uite-l acolo, lângă un avion, înconjurat de tovarăşii şi elevii săi.

Nu era de mirare că un flăcăuandru sfios, plin de pistrui, dorea să-l vadă pe Cicalov: pe vremea aceea, faima marelui aviator se răspândise în massele largi şi nu era om să nu viseze să-l vadă pe eroul care deschisese căi legendare peste continente şi oceane. Ivan Bâcov credea că sfârşise cu băiatul şi va putea în sfârşit să stea de vorbă între patru ochi cu logodnica lui.

Da' de unde! Acesta nu se mişca de lângă ei, astfel încât Vania fu nevoit să-l întrebe din nou:

— Cu alte cuvinte, putem să ne spunem la revedere?

— Ştiţi, sunt foarte sfios, îngăimă băiatul şi în glasul lui se ghicea desnădejdea omului care se aruncă în valurile furioase ale mării de pe puntea unui vapor gata să se scufunde.

— Nu s'ar zice, judecând după purtarea dumitale...

— Aş fi vrut să-i vorbesc lui Cicalov, dar nu îndrăznesc...

— Cu mine însă ai ştiut să intri în vorbă, m'ai tras chiar de mânecă...

— Cu dumneavoastră, e altceva. Doar nu sunteţi un Cicalov, spuse sincer băiatul. Ivan Bâcov zâmbi. Ii plăceau oamenii cu sufletul deschis, sinceri şi se vedea că băiatul nu era în stare să recurgă la vicleşuguri.

Crezând că zâmbetul şiret al lui Bâcov nu făgăduia nimic bun, băiatul îi aruncă Jeniei o privire rugătoare: desluşise parcă în ochii ei căprui, zâmbitori, o expresie fugară de simpatie şi de încurajare.

— Te pomeneşti că ai să-i spui ceva important tovarăşului Cicalov? întrebă Ivan, zâmbind cu înţeles.

— Ceva foarte important...

— Prezintă-l, Vania, zise Jenia, şovăind! Bâcov îl mai măsură odată pe băiat din cap până 'n picioare, apoi răspunse cu glas tare:

— Dar trebue mai întâi să ştim cum îl chiamă. Numele meu e Bâcov, Ivan Petrovici Bâcov. Al tău?

— Cum, sunteţi chiar Bâcov? exclamă cu bucurie băiatul, trăgându-şi peste ochi cozorocul şepcii. Şi eu care habar n'aveam! V'am ascultat toate emisiunile de radio din timpul sborului. Tare bine aţi mai povestit cum a fost nevoit Tolubeev să facă un aterizaj pe nişte blocuri de ghiaţă plutitoare...

— Ei, ce să mai vorbim despre mine, răspunse Bâcov căruia nu-i plăceau laudele. Dar tot nu mi-ai spus cum te chiamă?

— Serghei Stepanovici Ulencov, rosti cu importanţă băiatul.

— Eşti de pe aici?

— Sunt de fel din Moscova. Locuesc în strada Pliuşciha.

— Ei bine, Jenia, o să fii nevoită să mă aştepţi puţin. Nu te supăra, dar tu ai intervenit pentru el.

Ulencov îi vorbi lui Cicalov despre visul său cel mai scump; îi spuse că voia să devină aviator şi să întreprindă raiduri lungi sau, dacă aceasta

era cu neputință, să sboare cel puțin pe aparatele care luptă împotriva lăcustelor. Cicalov primi cererea băiatului așa cum primea și alte cereri din partea a zeci și sute de oameni care i se adresau: îi notă adresa, făgăduindu-i să facă demersurile necesare și să-i comunice la timp data admiterii.

Ulencov se uita la celebrul aviator cu ochii împăienjeniți de lacrimi. Părea gata-gata să plângă de fericire.

La despărțire, Cicalov îi întinse mâna și îl întrebă deodată, clătinând din cap:

— Am uitat să te întreb tocmai de lucrul cel mai important. Câți ani ai? Cu vârsta pe care o ai nu te primește în școală nici în ruptul capului. Cred că n'ai împlinit încă cincisprezece ani?

— Implinesc în curând șaisprezece, răspunse cu mândrie Ulencov și toți aviatorii care stăteau lângă Cicalov nu-și putură stăpâni zâmbetul.

— La școala militară n'o să te primească, spuse Cicalov. Dar nu-i nimic, telefonează-mi peste o săptămână și o să găsim noi ceva...

Ivan Bâcov tot nu reuși să rămână singur cu Jenia. Impreună cu el, se apropie de tânăra fată și Ulencov. Băiatul era atât de preocupat de treburile sale și ziua de mâine îi părea atât de importantă, încât nu-și dădea deloc seama cât de mult ar fi vrut omul acesta blond și vânjos și fata cea subțirică cu ochii veseli, veșnic zâmbitori să rămână singuri fără niciun martor, fie chiar numai câteva clipe. Prezența unui străin începuse s'o plictisească și pe Jenia, care-l întrebă cu glas tare pe Ivan Bâcov:

— Ei, ați lămurit totul?

— Cred că da, zise Bâcov, care prinsese din sbor aluzia logodnicei sale. Acum, Ulencov, notează-ți adresa mea și când ai nevoie, treci pe la noi. Suntem totdeauna bucuroși să fim de folos unui om de treabă.

— Vă mulțumesc foarte mult că mi-ați ajutat. Dar știți, am fost atât de emoționat, încât am uitat să-i dau tovarășului Cicalov o machetă de avion tip A N T — 25. Poate că i-o predați dumneavoastră?

— Acum îl cunoști personal. O să treci într'o zi pe la el pe acasă, să i-o duci.

Băiatul porni cu pași grăbiți peste câmp, strângând la piept rodul muncii sale, modelul avionului lui Cicalov, învelit în ziar și legat cu grijă cu o sforicică. Bâcov și Jenia rămaseră în sfârșit singuri, dar o nouă neplăcere îi pândea: din spre poartă, venea spre ei, gesticulând, Tentenicov.

— Spune-mi numai două vorbe, zise Vania în grabă. Cum ai dus-o fără mine?

— Mi-a fost tare dor, șopti fata și îi atinse cu buzele obrazul neras, zâmbind ca 'ntotdeauna numai din ochi.

4

La intrarea aerodromului nu mai rămăseseră decât câteva mașini Tentenicov îl rugă pe șofer să plece cu un alt automobil și se instală la volan. Vania se așeză lângă el, iar în spate luară loc cele două femei împreună cu Bâcov.

— Ești logodnica lui Vania? întrebă Bâcov cu obișnuita lui sinceritate.

Fata își lăsă capul în jos și își ridică gulerul mantalei de ploaie ca și cum n'ar fi îndrăznit să-l privească drept în față pe cel care îi vorbea.

— Exact! Poimâine ne ducem la oficiul stării civile, spuse Vania.

— Mai bine v'ați duce mâine! rosti Tentenicov dojenitor. Inainte îmi plăcea și mie să-mi amân treburile și de multe ori am plătit-o scump.

— Mâine nu pot. Trebue să mă duc la Comisariatul Poporului pentru Apărare și să-mi iau delegația.

— Pornești din nou la drum? întrebă Bâcov.

— Am puțină treabă în răsărit, răspunse Vania, punându-și mănușile. Plec peste trei zile.

Tăcură cu toții, fiecare primind în felul său această știre neașteptată. Tânăra fată se strânse lângă Lena, căutând parcă un sprijin, o vorbă de încurajare.

Burnița. Mașina se avânta prin perdeaua albastră a ploii care se întinsese deasupra uriașei Moscove. La intrarea în oraș îi întâmpină o priveliște, asemenea unui desen dintr'o carte de demult: un cârd de cocori sburând în triunghi spre țări mai calde, o casă bătrânească de lemn, trainic durată, cu acoperișul țuguiat, având la mijloc drept podoabă un cal sculptat în lemn.

— Știi, spuse Lena, luând mâna fetei într'a ei și privind-o cu ochii săi luminoși, ușor împăienjeniți, o să afli nenumărate lucruri despre viață și ți se vor povesti multe cu timpul, dar vreau neapărat să-ți dau un singur sfat: dacă nu te simți capabilă să trăești într'o veșnică așteptare, într'o necontenită și chinuitoare grijă atunci când cel drag e departe și când în fiecare ceas poți afla vești, fie despre izbânda, fie despre moartea lui, dacă simți că n'ai în dumneata asemenea puteri, atunci nu trebue să te măriți cu un aviator. Iar după ce te vei fi căsătorit, trebue să ai copii! Piotr Ivanovici și cu mine n'am avut și mă gândesc și acum cu groază, ce m'aș fi făcut dacă el ar fi murit în luptă sau s'ar fi prăbușit în timpul unui sbor de încercare. O, de câte ori nu mi s'a întâmplat să vin pe aerodrom și, așteptând vești dela soțul meu, să stau de vorbă cu mecanicii, să râd în hohote cu ei numai și numai ca să nu izbucnesc în plâns. Și când sosea vreo știre, ce frică mi-era să pun mâna pe telegramă; uneori lăsam telefonul deschis ca să nu mai sune, închideam radio-ul și nu citeam nici ziarele; nu mai voiam decât un singur lucru: să uit de toate, să adorm, să nu mă ating de nimic, să rămân cufundată în somn tot timpul cât va ține așteptarea. E atât de greu, dar și atât de frumos să fii soția unui aviator! Da, viața noastră e anevoioasă și plină de frământări; ne mutăm mereu de colo până colo, ba la Moscova, ba în Nordul îndepărtat, ba în nisipurile Turchestanului... Nici dumneata n'o să duci un trai liniștit, dar o să fie frumos. Datorită faptului că e veșnic pe drum, aviatorul își prețuește atât de mult familia...

Tânăra fată ridică spre Lena ochii căprui strălucitori și deodată, apucându-i mâna caldă și moale, își lipi de ea buzele-i pline.

— Vania mi-a vorbit atât de mult de dumneata! șopti ea printre lacrimi. Nu doresc decât un singur lucru: să-ți semăn. Să-ți semăn măcar pe departe, dumitale și regretatului dumitale frate!

Plângea strângând mâna Lenei și lacrimile ei, ploaia care bătea în geamurile mașinii, întinderea vastă a piețelor ce se desfășurau cu zarvă și forfotă în fața lor, cerul gălbui de toamnă al Rusiei, toate acestea le umeziră ochii la toți. Tentenicov spuse cu un tremur neașteptat în glas:

— Noi ne apropiem de sfârșitul vieții, doar n'o să trăim cât lumea! Uneori însă te trezești noaptea, aprinzi o țigară și-ți revezi trecutul ca un vis...

Vania îi asculta cuvintele cu ochii pe jumătate închiși și prin fața lui

trecea din nou priveliştea unui amurg din Mongolia; revedea în gând asfinţitul cuprins de flăcări deasupra întinderii necuprinse a stepelor, limbi de flăcări roşietice jucând deasupra lacurilor sărate şi siluetele întunecate ale avioanelor răzbătând prin pâcla înnăbuşitoare dinaintea furtunii...

— Aşa-i întotdeauna. Viaţa începe printr'o despărţire, spuse el, deschizând uşa maşinii. In curând pornesc din nou la drum. Dar astăzi... Astăzi suntem acasă, suntem toţi împreună şi avem să ne spunem atât de multe.

Urcară încet scara, oprindu-se pe fiecare palier. Dincolo de ferestrele mari se deschidea în faţa lor o privelişte din ce în ce mai vastă; de pe palierul etajului al VII-lea văzură tot oraşul plin de schele, învăluit în ceaţa dimineţii.

— Aşa dar, spuse Bâcov, să ne întipărim în minte data de astăzi: în toamna anului una mie nouă sute treizeci şi opt s'a adunat din nou împreună familia noastră cea mare...

DIN NOU LA DRUM

CAPITOLUL I

De multe ori Bâcov nu putea să doarmă noaptea. In ceasurile de insomnie se scula din pat, își punea pijamaua preferată, toată numai galoane, brandeburguri, desene, apoi, cu pâslarii în picioare, se ducea ca un bătrân la bucătărie. Punea samovarul, un samovar pântecos de Tula, și stătea să bea ceai de unul singur până se crăpa de ziuă. Uneori lua cu el o carte, alteori se întâmpla însă să n'aibă chef nici de citit și atunci rămânea pur și simplu la masă, cu ochii pe jumătate închiși, sorbind din ceai și ronțăind câte o bucățică de zahăr, în timp ce-și revedea în gând trecutul. Acum, când ajunsese la vârsta de cincizeci și șapte de ani, i se părea că a trăit foarte mult și nu se mai plictisea singur: avea la ce să se gândească, avea despre ce să-și vorbească...

Uneori, Elena Ivanovna împărtășea cu el această veghe de noapte. Stătea pe divan, fumând și răsfoind câte o revistă ilustrată, brodând sau făcând pasiențe. De obicei nu-și spuneau aproape nimic; dar astăzi, Bâcov era neobișnuit de vorbăreț, ceea ce o puse pe gânduri pe Elena Ivanovna: în decursul anilor se învățase să-l vadă pe bărbatul ei vorbăreț numai atunci când voia să-i ascundă ceva, vreo neplăcere sau vreun necaz de-al lui. Samovarul își șuiera cântecul vesel, în oglindă se reflecta o față rumenă, bărbierită, cu părul cărunt și fruntea înaltă, bombată. Elena Ivanovna îi aruncă soțului ei o privire cercetătoare.

— Ce-mi ascunzi? Iar te-ai certat cu cineva la lucru?

Bâcov nu apucă să-i răspundă. Pe scară se auziră voci.

— Musafiri la ora asta târzie?... spuse mâhnită Elena Ivanovna.

— Nu prea cred, răspunse Bâcov închizându-și cartea. S'ar putea să fie Cuzma. Așa s'a deprins el mai de mult: cum îi vine vreo idee, se și repede la noi, în zori ca și la miezul nopții.

Porni spre ușă târîndu-și pâslarii pe parchet și îndată se auzi cheia răsucindu-se în broasca Yale.

— O telegramă, Lenocica. Dela Vania! strigă Bâcov, întorcându-se la bucătărie.

Banda îngustă şi lucioasă a formularului fototelegrafic era acoperită cu litere mărunte şi drepte. Elena Ivanovna recunoscu scrisul fiului lor adoptiv.

— Ce scrie Vaniuşca? întrebă Bâcov. (Era acum atât de presbit, încât nu mai putea citi fără ochelari)

— Veşti bune.

— Citeşte.

— Vasăzică, aşa... „Dragii mei, ne e tare dor de voi, nici nu vă putem spune cât ne e de dor. Ar fi timpul să ne vedem. Zilele astea am sosit la Leningrad de pe aerodromul meu de dincolo de Pscov. Jenia m'a aşteptat cu blinî[1], cu icre negre şi smântână. Mi-a părut rău că nu era şi Tentenicov cu noi la masă! Ce-ar fi să vă mai scuturaţi puţin bătrâneţea? Luaţi bilete în ajunul unei sărbători şi veniţi la noi, cu expresul de Moscova. Să stăm împreună cel puţin vreo două zile... E o desfătare să vezi cum circulă acum vaporaşele pe Neva! Pe Insule se află un circ; şi e acolo o acrobată care-i va plăcea, de sigur, lui Tentenicov... Aşa dar, veniţi negreşit. Şi tizul meu, Ivan Petrovici, vă duce dorul la bătrâneţe. Ce ziceţi, veniţi?"

Bâcov îşi drese glasul şi spuse încet:

— Ce-ar fi să ne repezim până la Leningrad?

— Sunt sigură că ai pus totul la cale împreună cu Tentenicov şi cu Vania, iar pe mine mă întrebi acum numai pentrucă ştii că nu-mi place să plec de acasă...

— N'am pus nimic la cale, răspunse Bâcov cu un zâmbet plin de înţeles. Fireşte, dacă pornim la drum, nu putem să nu-l luăm cu noi şi pe Cuzma. De altfel, mâine iei şi tu concediu...

De pe palierul scării se auzi un sgomot până în bucătărie. Unul care n'avea încredere în sonerie hotărîse să înştiinţeze gazdele despre sosirea sa, prin lovituri de cizmă în uşa căptuşită cu pâslă.

— O fi Tentenicov, spuse Bâcov, clătinând din cap.

Intr'adevăr, el era. Când îl văzu apărând în bucătărie, acoperind cu trupul său imens dulapurile şi gesticulând vesel, Elena Ivanovna avu fără să vrea o strângere de inimă: veselia aceasta îşi avea de sigur, tâlcul ei. Totul fusese ticluit dinainte: şi telegrama şi vizita nocturnă a lui Tentenicov şi vorbele soţului ei. „La drum, iar la drum..." Se uită cu teamă la Tentenicov. Acesta începu să povestească oftând adânc, ce zi îngrozitoare avusese şi cât de târziu rămăsese de vorbă la „Metropol" cu nişte aviatori sosiţi dintr'un lung raid; când ieşise de acolo, se gândise să treacă pe la vechii săi prieteni şi noroc cu taxiurile din Piaţa Teatrului; l-a adus unul, cum se spune, într'o clipită.

— Sunt sigură că împreună cu Piotr aţi pus dinainte totul la cale, îl dojeni Elena Ivanovna.

— Cum poţi să crezi că eu, cel mai nefăţarnic dintre oameni, aş fi în stare să ticluesc dinainte o călătorie?

Elena Ivanovna zâmbi fără să vrea: îl şi luase gura pe dinainte pe Tentenicov.

— Nu prea eşti bun diplomat, se amestecă Bâcov în vorbă, o ştiam

---

[1] Un fel de clătite tradiţionale ruseşti, care se mâncau pe vremuri de lăsata secului. (N. T.)

de mult. Te-ai dat de gol pomenind de călătorie. Dacă-i vorba pe aşa, ce să mai lungim vorba. Hai mai bine să dăm cărţile pe faţă.

Tentenicov se uită drept în ochii luminoşi şi blânzi ai Elenei Ivanovna şi mărturisi cu un oftat sgomotos:

— Ce să mă mai ascund... Sviajeninov aşteaptă jos; m'a rugat să-l chem şi pe el dacă gazdele nu s'au culcat încă...

— Ei bine, chiamă-l, spuse Elena Ivanovna. Mai încălzim odată ceaiul...

— Avem şi şampanie, răspunse mândru Tentenicov, apoi îi făcu cu ochiul lui Bâcov şi se repezi jos pe scară să-l cheme pe Sviajeninov.

Acesta era un bărbat mărunţel, cărunt, cu privirea vioaie, cu ochii veşnic umezi şi un zâmbet ştrengăresc pe buze. Se împrietenise de câţiva ani cu Tentenicov şi Bâcov; Elena Ivanovna se bucura întotdeauna când îl vedea, deoarece era vesel, plin de haz şi un povestitor neobosit.

— Parcă am fi într'o ilustraţie din bătrâna „Niva", spuse gâfâind Tentenicov, după ce se aşezară cu toţii în jurul mesei rotunde.

— Pe vremea aceea eram copil, spuse încet Sviajeninov. „Niva" voastră e pentru mine ca un fel de istorie. In copilărie o răsfoiam căutând informaţii asupra aviaţiei. Şi portretele voastre tot în „Niva" le-am văzut întâia oară.

— Pe vremea aceea se scria mult despre noi! răspunse Bâcov. Acum însă, generaţia noastră a cam fost dată uitării. Imbătrânim... Cine ne-ar mai încredinţa acum un aparat? Nu ne-a mai rămas decât să facem munci auxiliare, să lucrăm ca tehnicieni. Nu mai avem ce căuta în văzduh decât în calitate de pasageri...

— Aveţi destul de lucru şi pe pământ, spuse Sviajeninov, cercetându-şi prietenii cu ochii săi negri şi vioi. M'am obişnuit atât de mult să lucrez cu voi amândoi la uzină, încât nu mai îndrăznesc să predau niciun aparat înainte de a vă cere sfatul, căci majoritatea tehnicienilor sunt oameni care nu cunosc decât maşina, pe când voi sunteţi deprinşi şi cu sborul. Voi, cum s'ar spune, aveţi pentru maşină un fel de simţ lăuntric şi de multe ori v'am urmat sfatul şi am adus atâtea îmbunătăţiri aparatelor. Dar ce să mai vorbim: aţi fost doar decoraţi odată cu mine. Aşa dar, munca voastră este preţuită şi toată lumea vă cunoaşte.

Tentenicov se sculă dela masă şi începu să se plimbe prin odaie cu paşi mari şi repezi.

— Să bem şampanie, spuse el apropiindu-se de Elena Ivanovna. Nu ştiu de ce, dar astăzi vreau să vă vorbesc despre un vis al meu de demult...

Destupară o sticlă de şampanie şi băură câte un pahar; apoi îi cerură lui Tentenicov să le povestească visul care îl frământa.

— Un vis foarte simplu. Vă amintiţi că în tinereţea mea nu era chip să ajung un mare aviator; aşa erau condiţiile din Rusia ţaristă. Şi totuşi, despre stilul meu de aterizaj se vorbea şi în articolele ştiinţifice... Mai târziu, m'am războit cu nemţii, am luptat împotriva gardiştilor albi şi a intervenţioniştilor. Şi ce fel de avioane aveam în timpul războiului civil? Adevărate sicrie sburătoare... Pe urmă, au venit iar anii de pace. Şi acum, când avem aparate minunate, sunt nevoit să le pregătesc numai pentru sbor, iar de sburat, sboară alţii pe ele. Inainte vreme, lumea mă petrecea când îmi luam sborul, îmi ducea grija, iar acum eu sunt acela care stau pe aerodrom şi aştept să văd care dintre flăcăii mei se va întoarce mai întâi. Iar dacă tot mai sbor, o pot face numai la aeroclub; de avioanele militare nu mi se dă voie să mă ating. Şi iată că m'am apucat să visez...

Işi trecu mâna peste chelie şi spuse încet:

— Visez că, dacă patria noastră va lupta din nou într'un război, lumea îl va mai vedea iar în văzduh pe Tentenicov şi va mai auzi de el... Mă voi năpusti ca un vultur asupra inamicului, fără nicio milă...

— Cine ştie, poate, dacă va fi nevoie ţi se va împlini şi visul acesta, rosti Elena Ivanovna mişcată. Cu intuiţia ei femenină, simţea cât de chinuitoare era apropierea bătrâneţii pentru firea energică şi înflăcărată a lui Tentenicov, care îşi cheltuise de tânăr cu atâta dărnicie neastâmpărata lui putere. Nu voia nici acum să se dea bătut: muncea şi bea ca în anii tinereţii şi nu-şi lua niciodată concediu de odihnă. „Iar în ceea ce priveşte leacurile, tot felul de sticluţe şi de prafuri, apoi eu nu m'am căutat niciodată", îi plăcea să spună.

— Iţi mulţumesc, Lenocica. Deşi nu sunt specialist în politica internaţională, simt totuşi că o să avem război. Chiar ieri i-o spuneam unui prieten, dar nu voia să mă creadă... I-am citat următorul caz: mă aflam în misiune într'un orăşel din regiunea Balticei; eram la un restaurant şi la o altă măsuţă din apropiere stătea un ofiţer german. Am ieşit odată cu el. Făcea pesemne parte dintr'o comisie de repatriere a populaţiei germane din Ţările Baltice. Şi după ce am ieşit din restaurant, am pornit amândoi pe stradă, el pe un trotoar, eu pe celălalt. Deodată am văzut venind spre noi un batalion cu orchestră, cu steagurile fâlfâind în vânt; băteau tobele, iar cântecul era vesel, unul din vechile cântece ostăşeşti, care-mi place la nebunie. Dar fascistul meu a început să se agite şi s'a refugiat în primul gang. Am fost curios să aflu motivul ciudatei sale purtări. M'am oprit peste drum, la umbra unor tei, şi l-am urmărit. I-am văzut mutra respingătoare ivindu-se din gang. Preocupat cum era, nu m'a observat. Eu unul nu mă clinteam din loc. După ce au trecut şoimii noştri, ce să vezi? Le-a arătat pumnul. Atunci nu m'a răbdat inima şi m'am dus la el, nu-mi mai păsa de niciun fel de uzanţe internaţionale. „Ce faci, ticălosule?" i-am zis. Era lung cât o prăjină şi avea o groază de cruci pe piept, şi totuşi laş, nevoie mare. Toţi cei de faţă izbucniră în hohote de râs.

— Mai departe, spune mai departe, stărui Sviajeninov, îmi place să te ascult când eşti în formă.

— A plecat.. Şi pe urmă, a fost foarte simplu: a doua zi, venind la restaurant, l-am găsit aşezat la o masă. Ehei, mi-am zis, o fi făcut vreo plângere împotriva mea şi o să înceapă hora: o să fiu învinuit de nerespectarea pactului de neagresiune. Da' de unde! De îndată ce m'a văzut, s'a sculat dela masă şi a şters-o.

Tentenicov mai povesti multă vreme şi încheie astfel:

— Orice aţi spune, eu susţin totuşi sus şi tare că o să avem de furcă şi cu hitleriştii. Sunt perfizi, pentru ei convenţiile internaţionale sunt simple petice de hârtie şi sunt în stare să calce şi pactul... Totuşi, nu prea curând... N'o să îndrăznească să se lupte pe două fronturi deodată...

— Asta rămâne de văzut, zise Sviajeninov. In calitatea mea de constructor de avioane, admit şi această eventualitate. Compar întotdeauna modelele germane cu ale noastre şi cred că ale noastre trebue să fie mai bune mai ales dintr'un punct de vedere esenţial: în ceea ce priveşte viteza şi uşurinţa de manevrare. Viteza este cheia epocii noastre. Stăpân peste văzduhuri va fi acela care va înainta mai repede. Zece aparate greoaie nu fac cât unul de mare viteză. Tocmai de aceea un singur lucru mă preocupă acum: viteza. Zilele acestea, câţiva „şoimuleţi" care urmează să fie supuşi încercărilor, vor pleca în regiunea de dincolo de Pscov, chiar pe aero-

dromul al cărui comandant este Vaniuşa... Urmează să se facă experienţe care cer mult spirit de răspundere, o să fie o muncă grea. Vania mi-a telegrafiat că vrea să le încerce singur, însă are nevoie de tehnicieni buni, care să-şi poată lua cu adevărat întreaga răspundere. Aşa că Vania şi cu mine am hotărît...

Bâcov începu să se frământe pe locul lui, apoi trăgându-şi scaunul mai aproape de Elena Ivanovna, spuse cu oarecare teamă:

— Aşa că ne-am hotărît şi noi, Lenocica, să ne mai aducem aminte de anii de tinereţe, să pornim din nou la drum şi să ne apucăm de treabă. Intre timp, tu o să mai stai puţin cu tatăl tău la Leningrad... Cu atât mai mult cu cât...

Lena se uită mirată la soţul ei; sfioşenia lui avea ceva neaşteptat de duios.

— ...Jenia ar vrea să-ţi spună ceva, şi neapărat la Leningrad.

Elena Ivanovna nu mai întrebă a doua oară, ci îşi trase pe umeri broboada de lână, de parcă ar fi apucat-o frigul.

— Faceţi cum credeţi că e mai bine. Fireşte plec cu voi... N'o să rămân singură la Moscova. Tot mi-am luat concediu dela servici...

— Cu alte cuvinte notaţi cele ce urmează! anunţă solemn Tentenicov: In ziua de 18 Aprilie 1941 plecăm la Leningrad cu „Expresul roşu". De altfel, avem biletele în buzunar.

In noaptea aceea, Elena Ivanovna începu pregătirile pentru drum.

Sviajeninov îl trimise pe Tentenicov cu maşina, iar el porni acasă pe jos. Ii plăcea Moscova cufundată în noapte, brâul ei lat de grădini, casele noi cu ferestrele mari. Ii plăceau mai mult acele ceasuri când nu rămâneau pe stradă decât puţini trecători şi puteai să te gândeşti în voie, străbătând oraşul din piaţă pe trotoarele largi. Spusese chiar odată că gândul devine mai înaripat atunci când nu întâlneşti nimic care să-ţi oprească privirea.

In ultimele luni trăise într'o atmosferă împovărată de presimţirea apropiatelor schimbări. Comunicatele asupra războiului aerian din Apus îl făceau să se gândească la eventualitatea unor încercări viitoare şi pentru aviaţia sovietică... In războiul motoarelor, deslănţuit în Apus, toate problemele tehnice erau experimentate. Viteza şi armamentul unui avion, durata unui sbor fără escală, plafonul aparatelor, înălţimea la care se dădeau luptele aeriene, navigaţia aeriană, adaptarea organismului uman la înaltele cerinţe ale tehnicii noi, colaborarea aviaţiei cu celelalte arme, apărarea antiaeriană, toate aceste probleme care frământaseră gândul constructorilor în decursul ultimului deceniu, îşi aflau acum din nou rezolvarea deasupra câmpurilor de luptă ale războiului mondial.

Fiecare aparat nou pe care îl construia Sviajeninov reprezenta pentru el cu mult mai mult decât un succes în producţie, decât o problemă tehnică dificilă rezolvată cu plăcere şi avânt. Era o datorie patriotică pe care şi-o îndeplinea. Se simţea necontenit răspunzător faţă de aviatori. Intr'o zi, avusese marea fericire de a fi de faţă în timp ce Stalin cercetase un prototip de avion, construit de un vestit savant sovietic. In mintea lui Sviajeninov rămăsese pentru totdeauna întipărită grija cu care Stalin vorbise despre necesitatea de a asigura echipajului posibilitatea să părăsească avionul în caz de pană în timpul sborului. De atunci, de câte ori lucra la un nou aparat, Sviajeninov se gândea mai ales la omul care-l va pilota în timpul luptelor.

Poate că tocmai de aceea era mai strâns legat de aviatori decât de con-

structori şi avea o deosebită încredere în tehnicienii săi, Bâcov şi Tentenicov. Aceştia aveau o vastă experienţă în materie de sbor.

Sviajeninov purta întotdeauna în buzunarul dela piept un carneţel plin de date privitoare la recordurile mondiale de aviaţie şi la indicii de sbor a celor mai moderne aparate străine.

Pe la mijlocul celui de al treilea deceniu al veacului nostru, avioanele aviaţiei militare apusene şi americane îşi sporiseră mult viteza, uşurinţa de manevrare şi puterea de foc. Sviajeninov îşi dădea perfect de bine seama că patria îi cerea lui, ca şi celorlalţi constructori, să creeze un avion care să fie în stare să sboare mai departe, mai bine, şi mai sus decât orice aparat străin.

Plimbarea pe străzile Moscovei îl răcori. Era atât de plăcut să se gândească în noaptea aceea. Se întoarse acasă abia spre dimineaţă.

Nu-i era somn. Pe masă îl aşteptau ziarele cele mai proaspete, scrisorile venite cu poşta de dimineaţă — primea scrisori din toate colţurile ţării. Sviajeninov desfăcu un număr al „Pravdei". Din coloanele ei largi se desprindea parcă, ajungând până sus, la el, la etajul patru al blocului din Moscova, unde locuia, suflul aprig al muncii din ţara lui. In ziar se vorbea despre marele succes al celui de al patrulea spectacol dat de baletul „Du Gul" în cadrul decadei artei tadjice. La spectacol asistaseră tovarăşii Stalin, Molotov, Beria, Jdanov. Furnaliştii din Macheevo obţinuseră noi succese în întrecerile socialiste. Avionul lui Cerevicinâi îşi continua extraordinarele sboruri în regiunea Arcticei şi se pregătea să facă un nou aterizaj pe sloiurile din mijlocul Oceanului Ingheţat de Nord. Intr'o nouă regiune petroliferă de lângă Groznâi, o sondă cu cel mai bun petrol se afla în plină erupţie. Erau şi multe informaţii cu privire la adunări convocate în vederea unor dări de seamă şi alegeri pentru organizaţiile de partid. Se găsiseră documente noi cu privire la activitatea revoluţionară a lui Frunze; în colhozurile ucrainene se construiau uzine electrice, în Basarabia se înfiinţau noi cinematografe cu aparate sonore... Alături de toate aceste informaţii privitoare la eroismul în muncă al unei ţări mari, erau publicate comunicatele militare din Apus... In noaptea de 17 Aprilie, nemţii bombardaseră puternic Londra. Vase germane înarmate scufundau vapoarele care circulau în partea de Nord a Atlanticului şi în apele Oceanului Indian...

Sviajeninov ştia că patria lui muncea cu încordare, îndeplinind planul cincinal, căutând să folosească cât mai bine pacea, garantată prin pactul de neagresiune... Se gândea cu o dureroasă strângere de inimă la ziua aceea inevitabilă când pacea va lua sfârşit; flăcările războiului se apropiau în fiecare zi tot mai mult de hotarele sovietice, furtuna bântuia când în nordul Atlanticului, când în partea de răsărit a Mării Mediterane, când, străbătând întreg continentul, răbufnea în Irak. Numărul kilometrilor care despărţeau câmpurile de luptă de pichetele noastre de grăniceri se împuţina din ce în ce mai mult. In calitatea sa de constructor de avioane, Sviajeninov înţelegea acest lucru mai bine decât alţii. In clipa de faţă, în timpul sborurilor se verificau adevăratele însuşiri ale unor avioane de luptă, se culegea o experienţă bogată. Chiar în cazul când Hitler s'ar fi hotărît să calce pactul în mod perfid, fiecare zi de amânare însemna un răgaz care îngăduia pregătirea forţelor de rezistenţă.

Nu izbuti să adoarmă. Prin faţa ochilor îi apărură pe neaşteptate contururile unui aparat nou de mare altitudine. Fumă mereu, acoperind o coală de hârtie după alta, cu trăsăturile rapide şi fine ale creioanelor colorate.

Adormi pe la amiază, cu capul pe masa de lucru plină de hârtii şi desene.

...Iată şi Leningradul, casa părintească de pe Bolşaia Podeacescaia, apartamentul unde îşi petrecuse Elena Ivanovna copilăria, tinereţea, împreună cu fraţii ei care nu mai trăiau. Bătrânul Pobedonoştev îi primi cu bucurie atât pe Elena, pe soţul ei şi pe Tentenicov, cât şi pe Sviajeninov pe care îl îmbrăţişă, deşi îl cunoştea acum pentru întâia oară.

— De mult ar fi trebuit să veniţi, spuse bătrânul, netezindu-şi barba albă şi pufoasă. Nu v'am mai văzut de cinci ani. Ii părea tare rău şi Jeniei că nu mai veniţi pe la noi...

Fără să-şi scoată paltonul şi pălăria, Elena Ivanovna dădu o raită prin tot apartamentul. In cei treizeci de ani nu se schimbase mai nimic pe aici; fiecare mărunţiş îi amintea de viaţa de odinioară. Numai camera de lucru a tatălui său îi păru mai îmbâcsită şi mai întunecoasă ca înainte, din pricina rafturilor cu cărţi adăugate între timp; în odăile din fund, unde locuia acum Jenia, apăruse o mobilă nouă. Celelalte nu se schimbaseră deloc: până şi telefonul rămăsese de tip vechi. Şi acest apartament mare, întunecos şi drag, îi păru Lenei o insulă din primul deceniu al acestui veac, rămasă ca prin minune după ce înfruntase prefaceri şi frământări.

— Ştii câţi ani am împlinit? întrebă tatăl ei. De sigur că n'ai să ghiceşti dintr'odată: optzeci şi unu... M'am născut în 1860, iar universitatea am absolvit-o în 1885. Vezi ce bătrân sunt! Şi mai spui de tine...

Se ţinea încă bine pentru vârsta lui. Era tot atât de îndărătnic ca şi odinioară: îşi avea părerea lui asupra tuturor lucrurilor, nu putea suferi să fie contrazis, iar pe cei care nu erau de acord cu el, îi socotea flecari. Işi închina mai tot timpul operei pe care o îndrăgise; scria o istorie a medicinei ruse şi spunea că mai avea nevoie de doi ani ca să ducă până la bun sfârşit această mare lucrare. In tinereţe, se împrietenise cu un istoric cunoscut şi vorbea cu înflăcărare despre el.

— Mai am încă mult până să-mi isprăvesc lucrarea, repeta Pobedonoştev. Şi totuşi sunt aproape treizeci de ani de când mă tot gândesc la ea şi o port în mine. Am adunat o mulţime de manuscrise şi încă din cele mai rare. Am studiat izvoare vechi, m'am apucat la bătrâneţe şi de studiul filologiei. Ca să găseşti materiale ca lumea, ai nevoie de toate. Am fost nevoit să citesc şi Paraclitice şi Proloage [1] şi Paleia Tălmăcită [2] şi câte şi mai câte... Caut pretutindeni şi, închipuieşte-ţi, găsesc în toate câte ceva de care să mă pot folosi. De curând a venit din Novgorod un om care mi-a povestit despre nişte săpături care m'au interesat foarte mult. Se pare că în cremlinul Novgorodului s'au descoperit de curând nişte trotoare de lemn, dintr'o epocă pe când actualele capitale europene nu erau decât nişte sate... Erau pe vremea aceea la Novgorod conducte de apă şi multe alte lucruri... In genere abia acum am început să-mi dau seama cât de măreaţă era vechea cultură rusă. Tocmai de aceea mi-ar pare rău să mor, fără să-mi fi împlinit ţelul pe care mi l-am propus în viaţă. După câte mi-aduc aminte şi Feodor Ivanovici spunea în privinţa asta: „Adeseori te îndoieşti dacă vei putea să duci până la bun sfârşit opera căreia ţi-ai închinat întreaga viaţă. Păcat că nu mai sunt atât de îndrăzneţ ca înainte când trăgeam mult mai uşor concluziile şi rosteam sentinţe mai hotărîte”... In privinţa asta nu suntem chiar în

---

[1] Povestiri din vieţile sfinţilor. (N. T.)

[2] Carte bisericească. (N. T.)

aceeaşi situaţie: eu unul am fost destul de tăios şi înainte, dar nici acum nu sunt mai puţin bătăios deşi nu se mai potriveşte cu părul meu cărunt...

O sili pe Elena Ivanovna să asculte câteva pagini din lucrarea sa, îi arătă ultimele sale articole în şpalturi, răscoli manuscrise vechi.

Seara, bătrânul se învioră şi mai mult şi le povesti lucruri atât de interesante, încât îl entuziasmă pe Sviajeninov.

— Ce păcat că nu ne-am cunoscut înainte, Ivan Petrovici, spuse acesta. In povestirile dumitale sunt multe lucruri interesante, tocmai din domeniul care mă preocupă. Noi ăştia, constructorii de avioane, am avut întotdeauna un interes deosebit pentru medicină. In repetate rânduri am avut prilejul să ne plângem de lipsa de prevedere a naturii, care n'a ştiut să înzestreze organismul omului cu aptitudini deosebite. Să luăm de pildă aparatul vestibular. La om, acest aparat e mult mai slab decât s'ar cuveni şi iată că acum o ştiu şi cei mai buni otolaringologi, care caută să ajungă la un antrenament al viitorilor sburători în vederea acceleraţiilor mari şi a vitezei de manevrare.

— In această direcţie lucrează o veche cunoştinţă de-a mea, un bătrân academician, spuse Pobedonoştev. Vrei să-l chem la telefon şi să vă cunoaşteţi chiar aşa fără să vă vedeţi? Iar dacă te vei duce la dânsul, vei afla multe lucruri interesante.

— Mă voi duce negreşit... Numai nu ştiu când voi avea timp. Suntem foarte grăbiţi, în clipa de faţă aparatul meu este supus la ultimele încercări pe aerodrom. Intr'o asemenea epocă nu mai sunt în apele mele: am insomnii, mă doare capul, sunt îngrozitor de nervos şi fac scandal pentru orice fleac... Dacă mi-ar place să beau, m'aş îmbăta turtă!... Din fericire nu m'a atras niciodată băutura...

— Şi foarte bine că nu te atrage! Crede-mă pe mine, om bătrân: alcoolul îţi usucă creerul. A spus-o chiar în versurile sale unul dintre poeţii contemporani, nu-mi mai amintesc cum îl cheamă... Chiar aşa s'a exprimat într'un poem.

— Ei, drăcie, mie încă nu mi s'au uscat creerii şi drept să-ţi spun am băut destul în tinereţea mea, spuse zâmbind Tentenicov. Intrebarea e dacă mai am mult de trăit...

— Mai ai destul timp înaintea dumitale până ce s'ajungi la vârsta mea.

— N'o să ajung, răspunse posac Tentenicov, care nu putea să sufere discutiile moralizatoare sau cum spunea el „morala şablon!"

Se bucură cu atât mai mult când Vania intră în odaie şi îl scăpă de o ciorovăială zadarnică.

— Bună ziua, frăţioare, bună ziua! strigă Tentenicov. Oare o să taberi şi tu asupra mea?

— Nici în ruptul capului nu m'aş încumeta, răspunse vesel Vania. Imi aduc aminte că în copilărie, m'am repezit odată la tine; n'am mai ştiut cum să scap, cât p'aci să-mi rupi urechile...

— Erai mic pe-atunci, spuse ruşinat Tentenicov. Dar azi cum aş putea să-i vin de hac unui găligan ca tine?

Urmară saluturi, sărutări, amintiri din trecut. Elena Ivanovna şi Jenia lăcrămară de bucurie şi lucrurile se petrecură aşa cum era firesc să se desfăşoare între oameni care nu se mai văzuseră de mult şi care se regăseau acum în vechiul lor cuib după ani lungi de despărţire.

Se adunaseră cu toţii în jurul mesei mari, la ora ceaiului de seară. Ca întotdeauna, conversaţia o ducea bătrânul Pobedonoştev. De fapt, era

mai curând un lung monolog; toţi ceilalţi n'aveau dreptul decât să pună întrebări sau să răspundă monosilabic, prin câte un „da“ sau „nu".

Bătrânul se deprinsese de mult să creadă că toată lumea cu care vorbea se interesa îndeaproape de creaţia sa şi de aceea amintea de lucrările lui ca de ceva bine cunoscut pentru toţi cei de faţă. Numai Tentenicov nu-şi ascundea deplina nepăsare pentru istoria medicinei şi căsca nestingherit în clipele cele mai nepotrivite.

— Pe dumneata, fireşte, nu te interesează, Cuzma Vasilievici, spuse bătrânul jignit, dar pentru generaţiile viitoare opera vieţii mele va fi indispensabilă, fără ea nici istoria culturii ruse nu va fi completă... Chiar şi prietenul meu, ilustrul profesor de metalurgie Voronov îmi aprobă lucrarea şi este un om dintre cei mai exigenţi, incapabil de făţărnicie...

— Vă rog să mă iertaţi, Ivan Petrovici, spuse simplu Tentenicov, la drept vorbind, n'am avut de-aface cu doctorii decât de vreo cinci ori în viaţa mea şi asta numai când a trebuit să-mi dreg niscaiva mâini şi picioare după câte un sbor nereuşit... Altfel nu prea-i cunosc, nu prea m'am dus pe la ei... Şi de vreme ce n'am avut nevoie de ei, nu pricep o iotă nici din medicină, nici din lucrările dumneavoastră... să nu vă fie cu supărare, spuse el uitându-se drept în ochii severi şi spălăciţi ai bătrânului. Iar pe dumneavoastră vă iubesc foarte mult, aşa cum n'am prea iubit mulţi oameni în viaţă; sunteţi doar tatăl lui Gleb şi al Lenei şi de aceea îmi sunteţi drag...

Bătrânul, înduioşat, îşi uită supărarea de adineaori şi spuse simplu:

— Parcă poţi să te superi pe el? Nu cunosc om mai sincer pe lume.

Şi se apucă din nou să povestească fără să-l mai ia în seamă pe Tentenicov, care se liniştise şi răsfoia acum cu un aer posomorît un album.

Pe bătrân îl interesa mai mult discuţia cu Ivan Bâcov. Işi aduceau amândoi aminte de Extremul Orient, de natura specifică a acelui ţinut îndepărtat, care le era drag amândurora şi unde tânărul aviator primise botezul focului. Pobedonosţev se înflăcăra povestind de vremea când luptase acolo împotriva epidemiei de ciumă, de îngrozitoarele suferinţe pe care le văzuse atunci în ţinuturile Manciurei, despre poporul chinez şi viitorul lui.

— China îmi aminteşte de legendarul nostru viteaz Ilya Muromeţ. Mult a trebuit să aştepte Ilya până ce i-a venit vremea să săvârşească prima sa faptă eroică. In schimb, pe urmă, nu s'a mai oprit! Acelaşi lucru se va petrece şi cu China, dacă va păşi pe drumul nostru. Poporul chinez e muncitor şi disciplinat, e în stare să se apuce de orice muncă...

Pe la ora zece, bătrânul îşi aduse aminte că ar fi timpul să se ducă la culcare; îşi îmbrăţişă fata, apoi porni târşindu-şi picioarele prin odaie.

— Mâine, să vă sculaţi mai târziu. O să plouă şi n'o să fie rost de plimbare şi nici de stat pe balcon. Sunt reumatic şi barometrul meu nu minte...

După plecarea lui, deveniră toţi mai veseli şi mai sgomotoşi. Femeile stăteau pe canapea şi tricotau, iar bărbaţii fumau şi discutau despre subiectul lor preferat, despre avioane, aviatori şi recorduri mondiale. Sviajeninov se uita cu deosebită atenţie la Vania; de tânărul acesta depindea în mare măsură succesul iniţiativelor sale din ultimii ani. Vania îşi începuse cariera de sburător ca radio-telegrafist; devenise pilot la Halhin-Gol. Succesele sale pe acest nou tărâm de activitate fuseseră recunoscute prin acordarea ordinului „Steaua Roşie“.

După aceea, Vania le făcuse o nouă surpriză prietenilor săi, angajându-se la o fabrică de avioane ca pilot de încercare. Aceasta se întâm-

plase după ce se împrietenise cu Sviajeninov. Nici unul nu povestise până atunci unde şi cum se împrieteniseră: Tentenicov cel isteţ susţinea că trebue să se fi certat vreodată, să se fi înfuriat amândoi şi pe urmă, plăcându-le tocmai această sinceritate şi violenţă, rămăseseră nedespărţiţi. In seara aceea, Sviajeninov povesti pentru prima oară cum începuse prietenia dintre el şi Vania.

— Trebuia să predau un nou aparat. Primul sbor de încercare dăduse greş: aviatorul se prăbuşise şi aparatul fusese făcut praf. Ne-am adunat toţi să discutăm şi aviatorii s'au năpustit asupra mea; cel mai pornit era Vaniuşa. Ne-am certat. Era cât pe-aci să mă ia la bătaie. A trecut o jumătate de an, am mai schimbat câte ceva la avionul meu, dar în linii mari m'am convins că aveam dreptate. Vania însă nici nu voia să se uite la mine. Am organizat o nouă consfătuire. Vania a luat cuvântul şi m'a năpădit cu o mie de imputări. Vasăzică aşa stau lucrurile, mi-am spus eu! Veni şi vorba despre maleabilitatea aparatului. Vania o ţinea morţiş: „Ce să mai pomenim de maleabilitate la un aparat ca ăsta? Te bagă'n mormânt şi gata socoteala." Ceilalţi aviatori îl susţineau. Atunci le-am spus: „Eu cred că vă sperie riscul." Vaniuşca s'a uitat la mine, să mă înghită... „Ei bine, tovarăşe Sviajeninov, ca să nu crezi una ca asta, o să-ţi demonstrez că am dreptate. O să sbor chiar eu cu avionul dumitale". Dar şi eu sunt cam iute din fire. M'am înfuriat şi i-am răspuns: „Primesc. Numai să-ţi iei şi o paraşută bună. Căci altminteri, dacă te prăbuşeşti tot pe mine o să mă scoată vinovat." Nu mi-a mai răspuns nimic, era tare supărat. Dar după sbor, când m'am apropiat de el pe aerodrom, mi-a zâmbit şi mi-a întins mâna: „M'am convins, tovarăşe Sviajeninov, că noi, aviatorii, ne-am înşelat. Intr'adevăr, aparatul dumitale este bun..." Din ziua aceea s'a înfiripat prietenia noastră. Şi acum ne-am deprins ca Vania să fie întotdeauna primul care să-mi încerce toate aparatele gata de predare...

— E plăcut să-ţi aminteşti de discuţiile aprinse din trecut, spuse Vania. Când simţi în om o voinţă dârză, o fire energică, începi să-l preţuieşti cum se cuvine. Unii sunt ca nişte papă-lapte: câtă vreme eşti în tovărăşia lor, îţi face plăcere şi te simţi bine, dar de îndată ce dispar din viaţa ta, nu le duci deloc lipsa. Alţii sunt ţepoşi ca ariciul, iuţi din fire de nu poţi trăi nici cinci minute liniştit alături de dânşii; în schimb te legi atât de mult sufleteşte de ei!...

— Nici noi nu ne-am împrietenit dintr'o dată, spuse Bâcov, gândindu-se la felul cum făcuse cunoştinţă cu Tentenicov şi cu Gleb Pobedonosţev. Cuzma nu se prea împăca la început, mai ales cu fratele tău, spuse el, adresându-se Elenei Ivanovna.

— In schimb, acum se gândeşte în fiecare zi la el, răspunse Lena.

Se simţeau nespus de bine în seara aceea. Părea că de undeva, dintr'un vis de mult uitat, răsăreau din nou în minte amintirile. Se adunaseră iar după mulţi ani în vechiul lor apartament, în jurul aceleiaşi mese, la care se aşezau în zilele de mult apuse. Astăzi, nu lipseau dintre ei decât Gleb şi Nicolai Grigoriev care fusese ucis de oamenii lui Antonov [1] către sfârşitul războiului civil. Marea familie a Pobedonosţevilor era din nou strânsă laolaltă. Dar faptul că discuţia se învârtea mai mult în jurul îndeletnicirilor lui Vania şi Sviajeninov, iar Bâcov, Elena Ivanovna şi Ten-

---

[1] Antonov — A. S. Antonov, membru al partidului socialist-revoluţionar, conducător al bandelor chiabureşti contrarevoluţionare în anii 1918—1919 şi conducător al răscoalei antisovietice din gubernia Tambov, în anii 1920—1921. (N. T.)

tenicov se lăsau furaţi de amintirile trecutului, era o dovadă că timpul nu stă pe loc, ci merge mereu înainte.

Elena Ivanovna asculta vorba acestor oameni care-i erau atât de dragi, cu un fel de emoţie ciudată, neobişnuită. Orice cuvânt rostit i se părea atât de bine spus, potrivit tocmai pentru ziua aceea. Părea că s'ar fi întocmit un fel de bilanţ al vieţii în seara aceea şi inima îi era plină de recunoştinţă faţă de prietenii din anii de demult. Aşa i-a fost scris omului să cunoască chiar dela început durerea pierderilor şi a despărţirilor, să-şi caute mângâierea în suferinţe şi totuşi să ţină mai bine minte numai ce a fost mai bun, mai luminos în viaţa lui. Acelaşi lucru se petrecea şi cu Elena Ivanovna: din depărtarea anilor care s'au scurs, durerile şi frământările de odinioară i se păreau mărunte, neînsemnate, iar esenţialul, dragostea pentru soţul ei, pentru fiul ei adoptiv, pentru tatăl certăreţ, dar bun, pentru trăsnitul de Tentenicov cu firea lui neastâmpărată şi vitează creştea din an în an. Furtuna deslănţuită la începutul veacului îi prinsese cândva în vârtejul ei şi încercase să-i împrăştie, să-i despartă, svârlindu-i pentru totdeauna pe fiecare în altă parte. Dar trecuseră anii şi, înfrângând sute de piedici, răzbiseră din nou unul spre altul, regăsindu-i pe cei dragi, îşi înjghebaseră căminuri, aprinseseră pentru întâia oară cuptorul în casele noi, puseseră pâinea la copt (mirosul acestei pite de secară, calde, rumenite mai stăruia şi acum în amintirea Elenei Ivanovna) şi în flacăra care ardea în acest cuptor pâlpâia căldura liniştei ce se lăsase deodată şi care, după cum i se părea Elenei Ivanovna, trebuia să dureze multă vreme.

Chiar din primele zile, viaţa celor din jurul ei fusese plină de primejdii, de îndelungate căutări, de fapte îndrăzneţe, de certuri, de socoteli complicate şi de neîntreruptă frământare. Dar toate întâmplările adevărate şi mari prin care trecuseră cei care-i erau dragi, o priviseră îndeaproape, deşi aveau o pecete a lor anume, o pecete pe care n'o puteai uita. Află numai după câtva timp de încercările prin care avuseseră de trecut atunci când greul rămăsese în urmă. Dar cine i-ar fi putut înţelege chinul din zilele de despărţire? Bâcov şi Tentenicov erau plecaţi undeva, în vreo cursă mai lungă... Cu câtă emoţie citea ea orice informaţii din ziare asupra sborului, cât de mult se frământa atunci când timp de câteva zile gazetele nu mai dădeau niciun comunicat. De sigur, ei nu aflaseră niciodată prin câte trecuse ea în aceşti ani care nu se vor mai întoarce niciodată... Nu se credea o eroină. Işi trăia pur şi simplu viaţa, lucra la biblioteca tehnică a unei fabrici, întocmea bibliografii pentru stahanovişti şi ingineri şi era mulţumită cu munca ei modestă... Şi dacă intervenea vreo schimbare în existenţa ei tihnită, aceasta se datora numai voinţii şi hotărîrii soţului ei. Aşa se întâmplase şi acum cu această călătorie la Leningrad. Dar după ce-şi petrecu seara în vechiul apartament prăfuit, dar atât de drag, se bucură şi i se păru că aici trebuia să-şi încheie viaţa. Poate că ar fi fost mai bine să se mute definitiv aici, să se instaleze în apartamentul părintesc, şi pentrucă n'avea copii iar fiul lor adoptiv devenise acum om în toată firea, însurat, să stea să-i ajute tatălui ei, să-i îndulcească bătrâneţea singuratică...

După ceasurile unu discuţiile luară sfârşit şi toţi se retraseră în odăile lor. Numai Bâcov şi Elena Ivanovna mai rămaseră încă mult timp, tăcuţi, în sufragerie. Ridicându-şi din când în când ochii de pe lucru, Elena Ivanovna vedea faţa liniştită, întinerită parcă, a soţului ei, căruia îi plăceau atât de mult schimbările, călătoriile, sborurile, necuprinsele întinderi ale drumurilor nesfârşite. Elena Ivanovna era o fiinţă care ieşea foarte rar

din casă şi acum se gândea cum o să aşeze mobilele în sufragerie, cum o să fie abajurul cel nou pe care-l va atârna şi că ar trebui întoarse pe dos perdelele decolorate de soare de atâta amar de vreme.

Plecară din gara Varşovia — un grup gălăgios şi plin de voie bună. Tentenicov, devenit deodată sentimental, o luă pe Elena Ivanovna de o parte şi o întrebă, zâmbind ruşinat:

— Iţi mai aduci aminte, Lena? Mi-ai recitat odată nişte versuri despre dragostea târzie.

— Versuri? se minună Elena Ivanovna. Era pentru prima oară, după mulţi ani, că-l auzea pe Tentenicov rostind acest cuvânt.

— Nu mai ştiu numele poetului. Dar versurile erau frumoase.

— Dacă mi-ai spune cel puţin cum îl chema pe poet, mi-ar fi mai uşor să-mi amintesc...

— Caută să-ţi aduci aminte.

— Cum să-mi amintesc? Ce ciudat eşti!

— Spune-mi pe de rost toate poeziile pe care le ştii şi atunci o să-ţi arăt la care mă gândesc.

— N'o să ne ajungă timpul ce ne-a mai rămas până la plecarea trenului. De mică mi-au plăcut versurile şi ştiu atâtea...

— Incearcă numai... Recită-le la rând, o strofă după alta...

— Dacă mi-ai spune despre ce e vorba, poate că mi-aş aminti mai uşor...

Aerul zăpăcit, puţin cam speriat al lui Tentenicov, trezi luarea aminte a lui Bâcov, obişnuit cu ciudăţeniile şi ideile trăsnite ale vechiului său prieten.

— Vă stingheresc? întrebă el, apropiindu-se de acesta.

— Deloc. Poate că-mi ajuţi tu să-mi aduc aminte...

Bâcov spuse deodată de parcă ar fi avut o revelaţie:

— Să ştii, Lena, că vrea să-i reciţi poezia în care se spune cum ştiu să iubească oamenii la bătrâneţe. Nu-mi aduc întocmai aminte, dar ştiu că se vorbeşte acolo de duioşie şi superstiţie. Ai recitat-o de multe ori, în ultimii ani.

Elena Ivanovna recită fără grabă, cu glasul domol, versurile în care se arăta că „spre declinul zilelor noastre, iubim în chip mai duios şi mai superstiţios". Şi faţa lui Tentenicov se destinse într'un zâmbet larg. Cu un aer de fericire, repetă după Elena Ivanovna versurile care-i plăcuseră atât de mult.

— Ce cuvinte frumoase, uşoare... Fiecare parcă ar fi o vrăbiuţă...

— Eşti îndrăgostit? întrebă Bâcov.

Dar Tentenicov mărturisi cinstit că nu era îndrăgostit de nimeni, ci pur şi simplu îi plăcuseră foarte mult versurile acelea şi voia să le reţină, fără niciun gând de dragoste. Aşa şi era. De altfel trebuiau să-şi ia rămas bun.

In clipa când trenul porni, Elena Ivanovna simţi o strângere de inimă; o liniştiră însă aerul vesel al lui Bâcov care stătea la geam, mâinile lui Tentenicov, întinse de departe spre ea şi zâmbetul ştrengăresc al fiului lor adoptiv. Jenia fugi după tren până la capătul peronului, apoi se întoarse gâfâind la Elena Ivanovna.

Era o zi însorită, senină, şi nu-ţi venea să te întorci îndată acasă.

— Ce-ar fi să ne ducem puţin la Grădina de Vară? spuse Jenia. Acum e atât de frumos acolo! Să mergem pe jos...

„Ce privire ciudată are, îşi zise Elena Ivanovna, uite: adineaori a plâns, dar nu se mai vede nici urmă de lacrimi şi ochii ei par că râd din nou, că împrăştie lumină şi bucurie..."

Pe străzi era multă lume şi forfota de duminică, deşi le enerva pe amândouă, le ajută să-şi mai uite gândurile triste. Din prăvălii ieşeau oameni cu tot felul de pachete şi pacheţele şi Elena Ivanovna îşi aduse aminte că trebuia să cumpere câte ceva pentru gospodărie. Colindară deci prin magazine, trecură şi pe la „Pasaj" şi pe la „Gostinâi Dvor"[1] şi curând se pomeniră fiecare cu câteva pacheţele în mână.

— Nu mai ajungem la Grădina de Vară, oftă Jenia. Prea multe cumpărături...

— Şi nici nu ştiu ce am cumpărat, răspunse Elena Ivanovna. Uite, aşa-i întotdeauna : ţi se pare că n'ai nevoie de nimic pentru casă, dar odată ce intri în prăvălii, te întorci cu braţele încărcate de cumpărături.

La o întretăiere de străzi, în timp ce aşteptau lângă un stop să se aprindă semnalul verde ca să treacă de partea cealaltă a bulevardului, Jenia rosti deodată încet, îmbujorându-se la faţă :

— Nu ţi-am spus încă lucrul cel mai important...

— Cel mai important ?

— Cred că este cel mai important... şi ridicându-se în vârfurile picioarelor îi şopti la ureche câteva cuvinte, care o bucurară, dar în acelaşi timp o şi întristară pe Elena Ivanovna.

Şi cu toate că hotărîseră adineaori să nu mai cumpere nimic, porniră din nou prin prăvălii, ieşind de fiecare dată cu alte pachete mai mari şi mai mici. Cumpărară de toate : zestrea viitorului bebeluş, nişte jucărioare cu fluierătoare care îi plăcuseră Elenei Ivanovna, cacao cu făină de ovăz şi lapte condensat.

— O să-ţi prindă bine mai târziu, când o să fii nevoită să-i dai şi altceva de mâncare, repeta stăruitor Elena Ivanovna.

N'o cunoscuse prea bine pe Jenia până ce venise la Leningrad, dar acum i se părea că femeia aceasta tânără, subţirică, cu ochii căprui întotdeauna veseli, care-i făcuse o mărturisire atât de neaşteptată, îi devenise dintr'odată fiinţa cea mai dragă de pe lume. Deprinsă să poarte mereu cuiva de grijă, era fericită că avea acum o preocupare nouă, că va trebui să îngrijească de Jenia şi de viitorul ei copil...

Se înapoiară acasă. Aşezându-se la masă, Elena Ivanovna zâmbi fără să vrea la gândul că odată cu venirea pe lume a copilului, tatăl ei o să devină mai puţin ursuz. Toată atenţia ei va fi concentrată asupra copilului şi tata se va arăta gelos.

— Incepusem să mă neliniştesc : credeam că vi s'a întâmplat ceva pe drum, spuse bătrânul, sorbindu-şi ceaiul din ceaşca lui chinezească favorită.

— Am avut multe cumpărături. Abia am ajuns acasă.

Elena Ivanovna îşi amintea de mesele de odinioară din casa Pobedonoştev. De obicei, când n'aveau musafiri, tata se aşeza la masă cu o carte în mână şi în tot timpul prânzului nici nu se uita la mâncare : copiii se minunau cum de nu nimerea cu lingura alături de gură. Dar când aveau musafiri, bătrânul lăsa de o parte cărţile şi vorbea mult, discutând vreme îndelungată şi obosindu-şi auditoriul. Acum nu-şi mai socotea fata ca un

---

[1] **Un fel de bazar cu mai multe prăvălii adunate în acelaşi corp de clădire (N. T.)**

oaspete şi de aceea îşi întinse pe masă câteva numere din revistele ştiinţifice de curând primite.

După prânz, cele două femei se instalară la bucătărie lângă fereastră şi începură să vorbească din nou despre schimbările pe care le vor face în apartament după naşterea copilului, despre însuşirile dădacei pe care vor trebui s'o caute şi despre locul de unde să cumpere laptele. Elena Ivanovna se duse la culcare după ora unu noaptea. Mai citi un timp în pat şi adormi fără să stingă lampa. In noaptea aceea avu tot felul de visuri triste. Ca o umbră înaripată îi trecu prin faţă chipul scump al fratelui mort, cu şuviţele lui de păr rebele, aripi de avioane plutiră deasupra unui râu, iar pe mare lunecau pânze albe de corăbii, care începură deodată să se apropie, şi atunci Elena Ivanovna văzu că pânzele erau verzi. O fată cu coade lungi plângea amarnic şi cineva o trăgea de părul despletit spre malul stâncos şi abrupt. Se trezi scăldată într'o sudoare rece. O rază vie de lumină îi lovi privirea. Nu mai putea dormi; îşi puse deci capotul cu gândul să se ducă la Jenia şi să-i povestească visul. Ieşi pe sală târându-şi papucii pe podele. Ca să ajungă până la odaia Jeniei, trebuia să treacă prin sufragerie. Elena Ivanovna întinse mâna ca să întoarcă întrerupătorul şi se opri mirată. In sufragerie era lumină. Tatăl său stătea în picioare la fereastră, lângă aparatul de radio. In odaie răsunau cuvintele răguşite ale unui cântec într'o limbă străină.

— Ce-i cu tine? De ce nu dormi? îl întrebă ea.

— Nu mi-e somn. Ascult muzica. Bătrânul se apropie de ea şi Lena îi văzu desluşit faţa plină de sbârcituri, uşor buhăită, cu barba ţepoasă. Simţi deodată un val de linişte şi de căldură sufletească, întocmai ca în anii copilăriei şi, apucând mâna caldă a bătrânului, îşi lipi buzele de ea.

Bătrânul se înduioşă la rândul lui.

— Suntem cam nervoşi, tare nervoşi... Uite ce-i, spuse el deodată, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, luându-şi iar tonul obişnuit, puţin moralizator şi ironic, am auzit ce vorbeai cu Jenia. Ei i se mai iartă, că-i femeie tânără, dar tu... Oare nu simţi şi nu înţelegi, exclamă el deodată ca şi cum ar fi primit o lovitură cu un obiect foarte greu, nu presimţi furtuna în toate veştile acestea care ne vin din străinătate?! Eu unul nu pot să mă înşel, ştiu bine că uraganul se va deslănţui curând, că războiul este inevitabil...

Când Elena Ivanovna îi povesti însă visul său chinuitor de adineaori, tatăl ei clătină ironic din cap:

— Eşti cam într'o ureche... Asta miroase a misticism şi, după câte ştii, n'am nicio încredere în tot ce-i mistic. Fac doar parte din generaţia inspirată de Pisarev, care ne-a deprins să ne ferim de echivocuri în domeniul spiritului...

Rămaseră de vorbă încă o jumătate de ceas. Privind cu luare aminte chipul mereu schimbător al tatălui ei, Elena Ivanovna se gândea cu mândrie că rămăsese la fel cum îl cunoscuse în anii îndepărtaţi ai copilăriei. Numai mersul îi era acum mai şovăitor, iar strângerea de mână, uşoară de tot; nu mai era acea strângere de mână puternică, caracteristică familiei Pobedonosţev, despre care se vorbea pe vremuri şi în oraş.

— Hai, culcă-te şi dormi, spuse bătrânul, pe jumătate supărat, pe jumătate batjocoritor, retrăgându-se în odaia lui.

CAPITOLUL III

Pe Tentenicov îl apucară toanele pe neaşteptate. După ce toată lumea se culcă, îşi puse pe umeri haina de piele a lui Vania, ieşi pe platforma vagonului şi rămase mult timp la fereastră privind păduricele, satele, cantoanele de cale ferată care se perindau prin faţa lui, dincolo de terasament. Trăgea din lulea, ofta şi fredona cu vocea lui joasă şi puţin răguşită o melodie care-i plăcuse, dintr'un film nou. Era o noapte senină şi luminoasă. Lacurile păreau nişte geamuri aburite, cu reflexe sinelii. Pinii fumegau ca nişte lumânări. Ogoarele te chemau cu clipiri slabe de lumină. Lacurile, muşchiul crescut pe mlaştini, umbra masivă a pădurii de pini, moara de vânt cu aripi lătăreţe îi aduceau aminte de copilărie, de anii de demult, petrecuţi prin ţinuturile Zalesiei, şi-i linişteau sufletul.

Prietenii îl luau de multe ori în zeflemea. Glumiseră şi în ziua aceea pe socoteala lui, fără răutate însă. Se mohorîse, se supărase chiar şi plecase pe platformă, unde rămăsese apoi singur până în zorii zilei. In ultimele zile Tentenicov avea chef de o conversaţie inteligentă şi de sigur, dacă prietenii lui ar fi ştiut ce se petrece în sufletul lui, ar fi avut cu el fără doar şi poate o discuţie serioasă. Dar omul acesta, cu sufletul larg şi gata oricând la orice trăsnăi, care-şi trăise viaţa într'un chip atât de deschis şi de răsunător, era totuşi sfios, şi mărturisea unele lucruri numai după mulţi ani, după ce ele încetaseră să-l mai frământe şi să-l mai chinuiască. Uneori, auzindu-l cum vorbea despre vechile sale dureri şi necazuri, Bâcov, Elena Ivanovna şi Vania se mirau cum de fusese în stare să-şi ascundă atât de bine sentimentele, să nu le dea în vileag. Era cunoscut ca o fire deschisă, gata să-şi arate gândurile şi frământările. Şi totuşi, prietenii îl înţelegeau mai bine decât oamenii care se întâlneau întâmplător cu Tentenicov: pentru aceştia din urmă nu era decât un om vesel, un chefliu, un om cu apucături largi şi cu un soi de şiretenie fără răutate. Iar Elena Ivanovna mai ştia şi altceva: cu intuiţia ei femenină ştia să ghicească necazurile şi pasiunile lui Tentenicov, ştia cât de mult se frământa pentru orice greşală, pentru orice nereuşită din viaţă. Tocmai de aceea Tentenicov era mai sincer faţă de ea decât faţă de alţii.

...Se întoarse în compartiment tocmai în zorii zilei. Toată lumea dormea... Bâcov sforăia în somn, cu mâinile-i mari şi puternice încrucişate pe piept. Se culcă şi Tentenicov şi se trezi tocmai la Pscov. Trenul trăsese la peron.

In piaţa gării, un şofer le făcu de departe semne prietenoase:

— In sfârşit... Ni s'a urît tot aşteptându-vă... Credeam că nu sosiţi nici azi...

— Cu ce maşină ai venit? întrebă Vania.

— Cu aceea care vă place mai mult, tovarăşe maior: cea de mică capacitate cilindrică.

— Cred că pasageri ca mine sunt cam grei pentru astfel de maşină... spuse posac Tentenicov.

La început şoferul nu pricepu. Apoi, dumirindu-se, zâmbi vesel şi-şi spuse în gând: e un om mai în vârstă, dar pare băiat bun...

— Era mai bine să fi venit cu un „M. K", spuse Vania. Suntem patru, n'o să încăpem toţi...

— Linişteşte-te, rosti Tentenicov. Cam cât e de aici până la aerodrom?

— Să tot fie vreo zece kilometri...

— Atunci, duceţi-vă voi, iar eu o să merg pe jos...

— N'are niciun rost... O să ajungi mort de oboseală. Mai bine să aşteptăm; tu şi cu mine o să pornim cu al doilea transport.

— Nu vreau să merg cu maşina. Simt nevoia să umblu, Vaniuşa. Ai înţeles?

— Faci mofturi...

— Nu mai discuta, se amestecă în vorbă Bâcov. Până la urmă tot o să facă aşa cum vrea. Nu-i chip să-i schimbi gândul. Dacă vrea să meargă pe jos, lasă-l în pace...

— Să trăeşti, măi băiatule! strigă bucuros Tentenicov. Tu ştii: odată ce m'am hotărît, înseamnă că aşa trebue...

Făcu semne cu bastonul după maşina care se depărta, apoi îşi strânse mai tare cureaua la pantaloni, îşi îndesă şapca pe ochi şi porni, bine dispus, prin ulicioarele mărginaşe ale Pscovului. Simţea nevoia să rămână singur şi plimbarea aceasta neaşteptată pe jos era cât se poate de nimerită pentru starea lui de spirit...

Pe timpuri, într'o dimineaţă la fel de calmă şi de luminoasă ca cea de azi, păşise tot astfel pe o potecuţă deasupra malului, cu povârnişuri line, al Volgăi. Era tânăr pe atunci, abia îşi începuse viaţa. Dar deşi îi fusese dat să cunoască încă de pe atunci multe nădejdi spulberate, multe visuri neîmplinite, dacă ar fi fost s'o ia dela început, ar fi trăit întocmai aşa cum trăise, fără să schimbe aproape nimic din viaţa lui, numai că s'ar fi însurat ca să nu aibă la bătrâneţe sentimentul acesta apăsător de singurătate şi lipsa unui rost în viaţă...

Ce-l aştepta acum pe meleagurile acestea? Sviajeninov îi era drag; avea încredere în el şi-i prezicea un viitor măreţ. „Păcat că am cam îmbătrânit", îi spunea uneori Tentenicov. „Dacă eram mai tânăr, îţi încercam singur toate aparatele. Şi sunt convins că niciodată n'ai fi avut de ce să te plângi de mine..."

Dar cum putea să nutrească asemenea visuri? In anii de tinereţe nu avusese parte să sboare aşa cum ar fi vrut, pentrucă nu-l lăsa nimeni: nici fabricanţii, nici patronii, nici antreprenorii. Iar acum, după ce Puterea Sovietică deschisese oricui calea văzduhurilor, nu-l mai lăsa să sboare vârsta, îl ţinea legat de pământ... Rar dacă mai izbutea să piloteze singur câte un avion-şcoală.

Păstra totuşi în suflet visul dulce şi turburător al sburătorului. Şi în timp ce plutea în văzduh, ca pasager în vreun avion dintre cele noi şi rapide, i se întâmpla adeseori să surprindă în adâncul sufletului său un sentiment care i se părea cel mai ruşinos dintre toate sentimentele omeneşti, şi anume invidia faţă de cei care erau mai tineri şi mai iscusiţi ca el în arta sborului.

...Iată şi cele din urmă clădiri ale oraşului. Mireasma îmbătătoare a primăverii înflorite, tufele de liliac aplecate peste uluci, cântecul ciocârliei înălţat în slăvi deasupra necuprinselor întinderi ale ogoarelor, toate aceste bucurii neaşteptate ale drumeţiei îi umpleau sufletul de mulţumire. Dacă ar fi mers cu maşina împreună cu tovarăşii săi, n'ar fi văzut nimic din toate acestea. Apropiindu-se de răscruce, zări deodată un chioşc unde se vindea bere.

In timp ce Tentenicov îşi sorbea berea, vânzătorul, care avea chef de vorbă, îi povesti atât de multe despre serbarea câmpenească din grădina publică, încât aviatorul se uită la ceas, scoase un oftat şi hotărî să se

plimbe şi el puţin pe alei. Ziua era destul de lungă în anotimpul acela şi, de sigur, părea mai plăcut să umble pe răcoare.

Prin grădină se plimba multă lume. Tentenicov nu se simţi tocmai bine, uitându-se la cizmele sale prăfuite şi murdare. Dar când lua o hotărîre nu mai avea linişte până ce n'o ducea la bun sfârşit. Aşa se întâmplă şi astăzi. „Pare caraghios poate, ca un moş sdravăn şi chel ca mine, care seamănă cu un excursionist venit în oraş să se plimbe singur-cuc prin grădină, dar eu tot o să fac ce-mi place mie şi n'o să dau socoteală nimănui". Se plimbă aşa dar multă vreme pe cărările colbăite, în sunetele vesele ale trompetelor fanfarei. Apoi se îndreptă către un colţ mai retras al grădinii, la umbra teilor, unde se afla mai puţină lume.

Zărind pe panoul de afişaj un afiş colorat al circului din Leningrad, Tentenicov îşi puse deodată în gând să asiste la reprezentaţie. Casieriţa mai avea două bilete în rândul întâi, şi Tentenicov îşi cumpără unul. Cel de-al doilea îl luă un tânăr în uniformă de aviator cu galoane de plutonier. Mic de statură, subţirel, cu umerii înguşti, avea capul tuns ridichie şi plin de cicatrici. „Trebue să fi fost tare bătăuş în copilărie", îşi zise Tentenicov; nu putea să-i sufere pe băieţii care nu se luau la harţă şi la bătaie, aşa cum se obişnueşte la vârsta lor.

Intrară împreună în sală după începerea spectacolului şi se aşezară alături.

Primul număr era al unui scamator, îmbrăcat într'o haină de catifea albastră şi pantaloni vişinii, oacheş, cu o claie de păr ondulat. Işi mişca atât de repede mâinile, încât ţi se părea că-şi flutură necontenit mânecile albastre, goale.

Lui Tentenicov îi plăcea felul fioros de a privi printre gene al scamatorului; când te uitai din sală, ţi se părea că bilele multicolore şi cercurile pestriţe pe care le arunca în sus se temeau pur şi simplu de el, neîndrăznind, după ce descriau un cerc prin aer, să nu se mai întoarcă la omul acesta hotărît şi atât de sigur de sine.

Apăru apoi un bătrânel cu picioarele strâmbe, care prezentă împreună cu scamatorul un scurt sketch. Acţiunea se petrecea în tren; amândoi îşi luau ceaiul în compartiment. Deodată scamatorul trase şervetul cu care era acoperită masa. Bătrânul cu picioarele strâmbe închise ochii de frică şi începu să alerge prin compartiment; când îi deschise, văzu că paharele rămăseseră toate nemişcate pe masă. Jonglerul îi propuse bătrânului să repete şi el figura; acesta trase de faţa de masă şi, fireşte, într'o clipă se pomeni cu ambele pahare sparte.

Tentenicov şi vecinul său râdeau mai sgomotos decât toţi ceilalţi spectatori. Pe urmă apărură pe scenă câţiva biciclişti şi unul din ei execută un număr greu, urcând un zid drept. Aplecându-se spre tânărul său vecin, Tentenicov îi spuse vesel:

— In tinereţe eram şi eu mare specialist în astfel de numere...

Tânărul se uită mirat la el, apoi, la rândul lui, făcu o observaţie cu privire la unul din numerele următoare. Spre sfârşitul spectacolului ajunseseră să-şi vorbească de parcă s'ar fi cunoscut de când lumea.

— Ar fi cazul să ne prezentăm, spuse Tentenicov, întinzându-i tânărului o mână arsă de soare, acoperită cu puf blond.

— V'am recunoscut, Cuzma Vasilievici, mărturisi acesta. N'am îndrăznit însă să intru în vorbă cu dumneavoastră. Cred că ne-am întâlnit pe la maiorul Ivan Petrovici Bâcov.

— Stai, stai puţin! exclamă Tentenicov încântat, strângându-i tână-

rului mâna cu atâta putere, încât acesta se lăsă ușor în jos de durere. Nu ești dumneata acela care acum trei ani, în ziua sosirii grupului expediționar al lui Tolubeev, l-ai tot pisat pe Bâcov la aerodrom și nu l-ai lăsat o clipă să rămână singur cu logodnica lui?

— Ba chiar eu eram, spuse Ulencov, cu un aer de sinceră căință. Dacă ați ști cât de bine îmi pare că vă revăd — maiorul mi-a povestit atâtea despre dumneavoastră și de mult doream să vă cunosc personal. Ce întâmplare! exclamă el, oprind mâna sdravănă a lui Tentenicov în mâna lui mică, dar totuși vânjoasă. E extraordinar cum de ne-am întâlnit așa, pe negândite, tovarășe Tentenicov. Am fost înștiințați despre sosirea dumneavoastră încă de ieri, printr'o telegramă. Și deodată am făcut cunoștință în astfel de împrejurări...

— Dumneata cu ce te îndeletnicești pe aerodrom?

— Eu? Sunt pilot!

— Ai și devenit pilot? se minună Tentenicov, uitându-se de sus în jos la băiatul acesta vioi și subțirel, cu ochi albaștri de copil mirat. Ești tare tânăr...

— Tocmai de aceea nu sunt decât plutonier, spuse mâhnit Ulencov. Sunt cel mai tânăr pilot de pe aici: abia de câteva zile am împlinit optsprezece ani...

— Și cu ce avion sbori?

— De vânătoare! spuse mândru Ulencov. Știți, dela început de când m'am hotărît să devin aviator, mi-am pus în gând să intru în aviația de vânătoare.

— Ce te-a făcut să alegi vânătoarea? E o meserie grea, chiar foarte grea.

— In schimb, câtă cinste e să fii pilot de vânătoare! Un aviator mai vârstnic mi-a și spus: piloții de vânătoare sunt floarea poporului, tot ce avem mai prețios, mai ager și mai priceput în aviația noastră. Mi-a zis chiar că ar exista o propunere ca să se facă o uniformă aparte pentru piloții de vânătoare, cu nasturi speciali, lucioși, sau ceva în felul acesta.

— Nu prea cred că s'ar primi o asemenea propunere...

— De sigur că nu. Dar am pomenit-o numai pentru a arăta câtă importanță se acordă aviației de vânătoare și cât de mult mă pasionează și pe mine...

— Sbori des?

— Firește. Dar oricâte sboruri ai executa în timp de pace, adevărata valoare a piloților de vânătoare n'o poți cunoaște decât în război. Una-s manevrele, și cu totul alta — luptele. Numai războiul va da fiecăruia locul ce i se cuvine...

Așteptară mult timp autobusul, dar acesta nu mai venea.

— Ce-ar fi să mergem pe jos la aerodrom? întrebă Ulencov.

— Foarte bine... E chiar plăcut să umbli pe răcoare.

Cotiră pe un drum prăfuit de țară, iar de acolo, pe o potecuță ascunsă, pe care o cunoștea numai Ulencov, intrară într'o pădure bătrână de stejar; lăsară în urmă un cimitir, o moară și un zăgaz și ieșiră pe un alt drum ce-i scoase de-a-dreptul la aerodrom.

— Uitați-vă, aici locuim, spuse Ulencov, conducându-l pe Tentenicov spre o clădire de piatră, cu două caturi și o verandă. Deocamdată, nu suntem prea mulți și încăpem toți într'o singură casă. Când o să ne mai înmulțim, vom ocupa încă o clădire.

— Am cam obosit, mărturisi Tentenicov cu un oftat. Dar dumneata?

— Pentru mine ar fi cam ruşinos...

— Ai dreptate. Hai, du-mă la prietenii mei.

Ulencov îl conduse pe Tentenicov pe o sală, apoi urcă o scară îngustă ce ducea la etajul întâi şi bătu la o uşă căptuşită cu muşama.

— Intră, se auzi dinăuntru o voce groasă şi destul de cunoscută. Pătrunzând în odaie, Tentenicov îşi văzu îndată prietenii, în primul rând pe Bâcov, care alegea un teanc de ziare proaspăt sosite.

— In sfârşit, oftă sgomotos Bâcov. Credeam că te-ai apucat să tragi un chef şi n'o să vii prea curând acasă.

— Ce chef, răspunse Tentenicov jignit. Parcă nu-mi dau seama că avem treburi importante...

— Tocmai de aceea... Treburile noastre sunt cu adevărat importante. Am primit ordinul ca de mâine dimineaţă să începem încercarea noului aparat. De aci înainte aşa o vom duce mereu, în fiecare zi. Fără niciun răgaz...

— Sunt deprins...

— Ştiu... Numai că, înainte de a porni la lucru, omul trebue să doarmă bine; te pomeneşti că, de atâta mers pe jos, pici de somn.

— Nu face nimic... Am stat de vorbă pe drum cu tânărul acesta şi nici nu mi-am dat seama când a trecut timpul.

Ii arătară lui Tentenicov odaia în care urma să locuiască împreună cu Bâcov. Era o încăpere spaţioasă cu tavanul sculptat şi cu o mobilă frumoasă de stejar. Paturile erau mari, duble, cu somiere foarte bune, cu droturi.

— Pentru mine e prea mare lux să dorm în paturi d'astea, spuse Tentenicov, ţuguindu-şi buzele cu un aer alintat. Sunt obişnuit să dorm pe o simplă saltea de paie.

— Vrei să-ţi chinueşti trupul? întrebă batjocoritor Bâcov.

— Nu, de ce să mi-l chinuesc?... Aşa mi-i obiceiul... Ştii doar şi tu cum dorm eu la mine acasă...

— Nu se face să-i mai turburi pe cei de-aici. Crezi, într'adevăr, că n'o să poţi dormi pe o somieră cu droturi?

— Sigur că n'o să pot.

Şi Tentenicov nu avu astâmpăr până ce nu i se aduse un sac obişnuit, umplut cu paie.

— Acum o să dorm foarte bine, spuse el vesel, desbrăcându-se şi vârîndu-se în pat.

— Când vii dela drum totdeauna dormi bine...

— Am stat de vorbă astăzi cu un băiat tare bun, mărturisi Tentenicov.

Şi povesti întâlnirea sa cu Ulencov şi spectacolul de circ la care asistase.

— Am auzit numai cuvinte de laudă despre Ulencov. Se zice că ar fi un aviator dintre cei mai talentaţi. Simte aparatul... Oameni ca el nu se nasc în fiecare zi, spuse Bâcov.

Din odaia alăturată se auzi o discuţie dusă cu glas tare, ceea ce însă nu-i împiedică pe Bâcov şi pe Tentenicov să adoarmă.

Sviajeninov şi Ivan Bâcov îşi depănară în noaptea aceea amintirile din anii petrecuţi la Moscova. De obicei, Sviajeninov îşi concepea noile tipuri de avioane, în urma unor lungi şi obositoare discuţii care durau până la miezul nopţii, răsfoind dosare groase cu reviste tehnice sovietice şi străine. Sviajeninov era neobosit. Era în stare uneori să nu doarmă câte două şi câte trei nopţi în şir şi să stea în biroul său dela „cucurigu", la

etajul patru al clădirii unde locuia, fumând fără încetare: aprindea o țigară dela alta. Când intra cineva în odaia lui mare, plină de dulapuri, de modele de avioane și planșete de desen, începea să tușească fără să vrea din pricina fumului.

Vara, după câteva zile de muncă încordată, îi plăcea „să se răcorească". Deschidea larg ferestrele și împreună cu prietenul său părăsea odaia îmbâcsită de fum. Uneori se duceau afară din oraș să facă baie în râul Moscova; alteori luau troleibusul și se îndreptau spre Expoziția Agricolă. Petreceau zile întregi în pavilioanele ei, beau ceai și mâncau pilaf într'o ceaihana uzbecă, rătăceau pe aleele largi, ceva mai retrase de locurile cele mai frecventate ale Expoziției. Timp de o zi sau două, cum obișnuia să spună, Sviajeninov „se rupea" cu totul de munca lui. Vorbeau despre câte în lună și în stele, discutau despre tot felul de fleacuri, numai de avionul la care Sviajeninov lucra cu atâta chin și trudă nu pomeneau nimic. Și deodată, Sviajeninov îi spunea din nou lui Bâcov:

— Parcă tot aș mai fuma puțin... Am primit săptămâna trecută niște țigări extraordinare, din cel mai bun tutun de Suhum. Să trecem pe la mine.

Se întorceau din nou la etajul patru, la „cucurigu", și constructorul se instala iar la masa lui de lucru.

Soția lui Sviajeninov era docentă la o universitate din provincie. Fiind la o mare depărtare de Capitală, venea să petreacă vreo două-trei luni pe an cu bărbatul său. Era o femeie mai în vârstă; purta ochelari și-și pieptăna părul negru, bine netezit, cu o cărare la mijloc. Nu semăna deloc cu Sviajeninov care era impulsiv, tăios, nerăbdător, bombănind mereu când nu-i reușea ceva. Xenia Feodorovna Sviajeninova era dimpotrivă cumpănită și măsurată în toate; părea că nimic n'o poate mâhni sau face să-și piardă echilibrul sufletesc. Deși specialitatea ei n'avea nicio legătură cu meseria de constructor, Sviajeninov se sfătuia de mulți ani cu nevasta lui. Ii prețuia mintea limpede și logica judecăților sale, emise fără grabă. In vara aceea se întâmplase pentru prima oară ca Sviajeninova să nu vină în concediu la soțul ei; fusese trimisă cu un grup expediționar într'o regiune de munte și avea de gând să-și ia concediu tocmai la iarnă. Sviajeninov era cam amărît. De multe ori când ea era acasă și stătea la birou, răsfoind volume groase, zile'ntregi nici nu-i observa prezența; acum însă, camera ei era pustie, praful acoperea cărțile din rafturi, iar Sviajeninov se simțea îngrozitor de singur în apartamentul său. Intre timp mai interveniră și alte evenimente noi: Vania Bâcov fu mutat din Moscova la un aerodrom îndepărtat, tocmai dincolo de Pscov. Sviajeninov se duse de mai multe ori la Comisariatul Poporului, se sbătu, stărui, încercă să convingă lumea, dar nu obținu mare lucru: i se dădu încuviințarea să facă încercarea ultimului prototip cu maiorul Ivan Bâcov, urmând ca pe viitor să lucreze cu un alt pilot de încercare.

După ce-l petrecu pe Ivan, Sviajeninov se duse imediat la Tentenicov

— Știi ceva, prietene, îi spuse el lui Cuzma Vasilievici; strângeți lucrurile cele mai de trebuință, un prosop acolo, o perie de dinți, un rând de primeneli și mută-te la mine. Că prea mi-e urît fără Vaniușca. Suntem amândoi holtei și o să ne simțim mai bine împreună.

— Când vrei să mă mut?

— Indată. Mașina te așteaptă jos.

— E o harababură îngrozitoare la mine... Să strâng puțin prin casă și vin cu tramvaiul.

— Lasă fasoanele, spuse supărat Sviajeninov. Dacă te-ai hotărît să faci un lucru, fă-l pe loc, nu-l lăsa pe mâine... Aşa m'am deprins din cea mai fragedă tinereţe şi sunt încredinţat că ăsta-i principiul cel mai de seamă din viaţa mea.

— Principiile mele mi-au făcut de multe ori figura, oftă Tentenicov.

— O să discutăm mai târziu. Deocamdată, strânge-ţi catrafusele... Inţelege şi tu că mi-e urît singur. Când ai lângă tine un tovarăş bun cu care să poţi să te sfătueşti măcar odată pe zi, ţi se limpezeşte parcă şi mintea...

Chiar în aceeaşi zi, Tentenicov se mută în apartamentul lui Sviajeninov. Şi începură iar ceasurile de frământare şi de sbucium. Marea energie a lui Sviajeninov i se transmitea şi lui Tentenicov, care din tinereţe era îndrăgostit de forţă şi de oamenii puternici. Il însoţea pe Sviajeninov în drumurile ce le făcea prin oraş, la laboratoare şi institute, se ducea împreună cu el la bibliotecă, iar noaptea, când Sviajeninov stătea aplecat peste planşe, corectându-le la lumina puternică a unui bec de o sută de vaţi, nu se culca nici Tentenicov, deşi constructorul îl ruga să se ducă la culcare şi să se mai odihnească puţin.

— Dacă tu nu dormi, nici mie nu mi-e somn, îi răspundea de obicei Tentenicov. Cu tine nu mă plictisesc, chiar dacă nu schimbăm nicio vorbă o noapte întreagă. Am nişte vinişor alb (închipue-ţi, la bătrâneţe m'am învăţat cu vinurile tari, caucaziene!), brânză, mezeluri, aşa că nu-mi lipseşte nimic şi apoi găsesc în biblioteca ta atâtea volume din „Lumea aventurilor", încât, aşa încet cum citesc eu, îmi ajung şi pentru o sută de nopţi de veghe...

Se culcau când se crăpa de ziuă. Acum, la bătrâneţe, Tentenicov dormea uşor, ca un ostaş abia întors din post, care aşteaptă viitoarea schimbare a gărzii. Trezindu-se dimineaţa, Sviajeninov găsea samovarul fierbând pe masă şi pe Tentenicov turnând ceaiul în ceşti. La ora aceea venea de obicei maşina să-i ia, şi amândoi plecau la uzină.

Datoria mea este să dau mereu ceva nou, îi spunea Sviajeninov prietenului său în timp ce-şi luau ceaiul de dimineaţă. Undeva în Germania există un inventator, un neamţ pe care nu l-am văzut de când sunt, şi probabil nu-l voi întâlni niciodată. Lucrează în acelaşi domeniu cu mine, în domeniul invenţiilor aviatice. Şi datoria mea este să ghicesc dinainte, ca un bun jucător de şah, toate mişcările posibile ale adversarului şi să urmăresc partida nu numai din punctul meu de vedere, dar şi din punctul lui de vedere. Greşeli se pot săvârşi în orice domeniu, dar cea mai mică greşală a mea ar putea să coste viaţa a mii de oameni. Aşa e?

— Sigur că da. Poporul nostru este cu adevărat revoluţionar în domeniul tehnicii, iar constructorii sovietici nu trebue să rămână în urmă...

— Tocmai de aceea nu pot dormi noaptea; mă frământ şi mă sbucium. Dar câţi dintre cei care văd un avion plutind în slăvi, ghicesc în uruitul motorului acest sbucium şi aceste frământări? M'am deprins atât de mult cu Vania, tocmai pentrucă elaboram împreună orice piesă, o dădăceam ca pe-un prunc.

— Or fi ştiind ăi mari de ce l-au trecut într'un post de comandă, răspunse Tentenicov. Trebue să fie ceva la mijloc. Se vede că fasciştii concentrează trupe la graniţa noastră şi suntem nevoiţi să pregătim oamenii de care vom avea nevoie pentru lupta ce va veni.

— Ai dreptate, zise Sviajeninov, sculându-se dela masă, cu servieta doldora în mână.

Noul avion rapid lua treptat fiinţă. Calea de parcurs dela primul model până la tunelul aerodinamic nu era prea uşoară; pe faţa lui Sviajeninov

apărură noi sbârcituri, inima îi bătea mai des, cu intermitenţe. Zâmbi pentru prima oară fericit, în clipa când avionul, gata montat, fu urcat pe un cântar mare.

— In sfârşit! spuse el. I-am redus greutatea cu o sută de kilograme. Iar economisirea greutăţii în văzduh are o importanţă deosebită.

Peste câteva zile se duseră la aerodrom. Văzându-şi noul aparat în văzduh, Sviajeninov răsuflă uşurat:

— Izbândă pe toată linia! Acum vor începe îndelungatele încercări înainte de a trece la producţia în serie. Am fost autorizat să fac toate probele pe aerodromul lui Vania.

Chiar în aceeaşi seară fu hotărîtă plecarea la Leningrad şi la Zapscovie, iar noaptea, Sviajeninov şi Tentenicov se duseră la Bâcov şi la Lena ca să le ceară să-i însoţească.

In ziua când avu loc ultima încercare a avionului, Ivan Bâcov decolă mai bine dispus ca niciodată. Ştia că, dacă sborul se va desfăşura în bune condiţii, urma să plece a doua zi la Moscova. Se va duce acolo împreună cu Sviajeninov ca să prezinte raportul cuvenit forurilor superioare, să mai încerce odată avionul pe aerodromul de lângă Moscova, iar apoi, celebra fabrică de avioane va trece la producţia aparatului în serie. Primele cinci aparate îi fuseseră făgăduite lui Bâcov. Va lua cu el cinci dintre cei mai buni piloţi ai regimentului şi va lucra cu ei timp de o lună pe acel aerodrom. Pe urmă se vor întoarce înapoi cu noile aparate...

La decolare, Sviajeninov îl strânse cu putere în braţe şi-l sărută.

— In mâinile tale îmi pun toată nădejdea, spuse el, jumătate în glumă, jumătate solemn.

— Nu-ţi fie teamă... Nu e primul tău prunc pe care ţi-l botez. Mi-e al nouălea fin dintre copiii tăi.

— Ei bine, să fie într'un ceas bun.

...Ivan Bâcov era pe cale să-şi termine sborul. Ii mai rămânea numai să ridice avionul la „plafonul" stabilit. Incă vreo câteva probe grele pe care trebue să le treacă aparatul, apoi roţile avionului vor alerga pe pământ... un aterizaj „pe trei puncte"... izbânda...

„Imi închipui prin câte emoţii trece Sviajeninov, acolo jos, îşi zicea Bâcov, e îngrozitor de nervos din fire. Numai de nu l-aş desamăgi tocmai acum — nu mi-aş ierta-o niciodată... O răsturnare pe aripă, un immelman, un looping, un „tonneau"... bun... am redus motorul... acum dau din plin gazele... mi s'a cam turburat vederea... ei bine, nu, tot mă ascultă avionul, mă ascultă".

Ultima figură... Proba s'a sfârşit. Pământul e aproape... Trebue să-i mai fi venit puţin inima la loc lui Sviajeninov... Şi Tentenicov priveşte acum în sus cu ochii lui buni, puţin înroşiţi... e şi tatăl adoptiv al lui Vania acolo şi toţi cei din regiment s'au adunat pe aerodrom.

Incă puţin şi noul avion de vânătoare va fi dat în producţie. A depus şi el destulă muncă, pricepere şi voinţă pentru aparatul acesta nou... Dar ce se petrece?

De ce i se pare deodată că mâinile nu-l mai ascultă, iar avionul pică vertiginos spre pământ, fără să se mai supună voinţei pilotului?

Să piară, să se dea bătut, să cedeze acelei puteri oarbe care-l împinge acum spre pământ, îl trage în jos, spre moarte?

Nu! Nu e cu putinţă! Işi încleştă fălcile, muşcându-şi buza până la sânge şi dădu drumul gazelor din plin. Un şuvoi de aer îl izbi cu un vuiet în piept. Părea că vrea să-l împingă afară din carlingă...

— Nu mă las nici mort! strigă Bâcov. Şi într'adevăr, aparatul începu să se redreseze...

Pământul, care cu o clipă înainte părea îngrozitor de aproape, începu să se depărteze din nou. Bâcov răsuflă din plin şi începu să aterizeze.

Iată-i şi pe prietenii săi, întâmpinându-l la sosire. Sviajeninov zâmbeşte, închizându-şi uşor ochii negri. Tentenicov vine spre el, gesticulând, cu pasul său mare şi sigur; tatăl său adoptiv se apropie de el în tăcere — nu e dintre aceia care rostesc vorbe frumoase —. dar Ivan Bâcov simte că omul acesta puternic, cu părul cărunt, a trecut prin emoţii mari din cauza primejdiei în care s'a aflat fiul său.

— Mai ai un fin la activul tău, spuse Sviajeninov.

— O să aibă o viaţă lungă...

— Acum ar fi cazul să-l sărbătorim şi să poftim şi câţiva oaspeţi la petrecere. Numai că n'o sa facem aici petrecerea, ci la Moscova, ca pe vremuri...

— Când?

— Plecăm cu trenul chiar astăzi. Am primit adineaori o telegramă dela Comisariatul Poporului: ne cheamă pe amândoi.

— Dar cu avionul cum rămâne?

— O să fie trimis cu trenul şi o să-l punem pe Piotr Ivanovici să-l însoţească. Tentenicov mai rămâne deocamdată aici.

— O să-mi fie tare urît fără voi, rosti mâhnit Tentenicov. Nu-mi place combinaţia asta... De venit, am venit toţi împreună, iar acum rămân singur.

— Ne întoarcem curând, răspunse maiorul Bâcov. Apoi, ai un tovarăş bun aici... Aruncă o privire în jurul lui şi-i făcu semn lui Ulencov să se apropie. O să-ţi ţină el de urît...

Tentenicov se bosumflă, dar tânărul se uita cu atâta emoţie în ochii lui, încât, simţindu-i dragostea, bătrânul aviator se lăsă înduioşat şi spuse:

— Numai de nu ne-ar părăsi pe amândoi aici...

— Cine să vă părăsească? spuse Piotr Bâcov. Chiar de te-ar uita toată lumea. eu unul nu te uit... De când Gleb nu mai e pe lume, mă văd în tine ca într'o oglindă... Ehei, bătrâne, ne-am început noi viaţa împreună şi tot împreună o să murim...

Maiorul Bâcov nu-şi mai lua ochii dela ei, simţindu-şi inima strânsă de o neagră presimţire: oare şi bătrâneţea acestor oameni care-i erau nespus de dragi va fi tot atât de frământată şi de grea ca şi viaţa lor de până acum?

CAPITOLUL IV

Aerodromul intrase într'o perioadă de odihnă. Maiorul Bâcov îi lăsase locţiitorului său, căpitanul Laricov, dispoziţia să nu execute niciun sbor şi să aştepte cu răbdare întoarcerea comandantului cu noile aparate. In privinţa plutonierului Ulencov, îl prevenise cu tot dinadinsul pe căpitan:

— Băiatul e cam iute din fire şi, dacă nu-i supravegheat, ar putea să facă destule boroboaţe... Lasă-l să se mai odihnească... Iar dacă s'o plictisi, să înveţe regulamentul...

Ulencov se întristă şi-i povesti pe îndelete lui Tentenicov cu câtă asprime îl cerţea maiorul Bâcov.

— E supărat pe mine din pricina ursuleţului...

— Care ursuleţ? De unde l-ai mai scos?

— L-am cumpărat dela nişte oameni care au trecut pe-aici.

— De mult?

— Acum vreo trei luni.
— Şi unde-i ursuleţul?
— Am fost nevoit să-l dau înapoi stăpânilor lui...

Ulencov oftă, apoi se apucă să istorisească povestea ursuleţului:

— Intr'o bună zi mă întorceam din oraş, când deodată mi-au ieşit în cale nişte cheflii. Aveau cu ei un ursuleţ, care păşea greoi cu labele lui groase... Flăcăii au început să se ţină de capul meu: „Cumpără ursuleţul. O să crească mare, o să umble în două labe şi o să bea sirop." Şi l-am cumpărat. L-am luat cu mine la unitate şi pe drum mă tot gândeam: Ce să fac cu afurisitul ăsta de ursuleţ? Şi ce mi-a trecut prin minte? Să-l las în gazdă la bătrâna noastră bucătăreasă care locuia în sat, prin apropiere. M'am dus la ea şi am strigat-o dela poartă. A ieşit crezând că o să-i spun ceva ca lumea; eu însă, vezi bine, de ursuleţ voiam să-i vorbesc. S'a speriat bătrâna. „Nici în ruptul capului nu-l primesc, mi-a spus. Am nepoţei mici pe-acasă, te pomeneşti că mi-i muşcă." De cine m'am rugat, toţi m'au refuzat. Ce era să fac? Locuiam într'o căsuţă, dincolo din aerodrom. Vecinul meu se internase în spital, aşa încât rămăsesem singur. Ce mi-am zis? Să-l iau pe ursuleţ la mine acasă. A stat la mine trei zile şi eu îi aduceam de mâncare. Ne-am obişnuit împreună. Uneori stătea la fereastră şi mă aştepta, iar când veneam, bătea cu laba în geam, parcă ar fi vrut să spună: „Hai, mai repede, că mi-e foame!" Ne înţelegem de minune. Dar iată că în ajun de 1 Mai, maiorul Bâcov s'a hotărît să ne mai răsfeţe puţin, să ne dea o masă bună. A poruncit să se taie cu acest prilej vreo zece găini. Bucătarul a făgăduit să pregătească o mâncare cu sos alb. Toată ziua am stat la aerodrom; când m'am întors seara acasă, ce să văd? Il duceau pe Moş Martin al meu, ca pe-un criminal blestemat, iar pe jos — numai puf, fulgi şi sânge... „Cred că numai tu, Ulencov, ai fost în stare să ne faci una ca asta", mi-a zis Bâcov. Bine'nţeles, am mărturisit totul. „Dar de ce ai furat ursuleţul de prin vecini?" „Cum aş fi în stare să fac una ca asta?" Inchipuiţi-vă însă că tocmai atunci s'a apropiat de puiul meu de urs un aviator dela aerodromul vecin şi a început să-l mângâie, iar nemernicul animal s'a dat pe lângă el, s'a lipit cu botul de genunchii lui, iar pe mine nici nu m'a mai luat în seamă, de parcă n'am fi fost niciodată prieteni. „E un ursuleţ de furat", mi-a spus aviatorul „Ţi-au vândut un ursuleţ furat." Şi mi-au luat puiul de urs, iar eu am rămas cu supărarea. Maiorul Bâcov mi-a dat ordin să mă mut din căsuţa mea; într'o clădire comună. „Cu tine nu poate fi sigur omul de nimic, mi-a zis el, ai început cu un pui de urs, dar te pomeneşti că o să ne trezim cu o întreagă grădină zoologică..."

— Şi era drăguţ ursuleţul?

— Nemaipomenit de drăguţ, spuse cu înflăcărare Ulencov şi începu să povestească poznele ursuleţului.

Tentenicov simţea din adâncul sufletului că de aci înainte îi va veni greu să se mai despartă de băiatul acesta arţăgos, nerăbdător şi năzdrăvan Avea pentru el o dragoste de părinte: aşa cum era, mărunţel, slăbuţ şi sprinten, tânărul îi era parcă şi mai drag. Vrând să-l mai distreze, Tentenicov îi propuse într'o zi:

— Hai să-i cerem căpitanului o învoire şi s'o ştergem pentru vreo două zile la pescuit.

Ulencov se duse cu un camion de ocazie la Pscov, unde cumpără două undiţe „spinning" şi alte unelte de pescuit.

Tentenicov găsi că aruncase banii de pomană.

— Nu-mi plac născocirile astea străine, spuse el. După mine, în orice treabă, tot ce-i mai simplu e mai bun. Chiar şi pentru prins peştele îmi place undiţa simplă, care-mi aduce aminte de anii copilăriei. Pe-atunci mi le făceam singur... Şi ce mai cegă prindeam! Nici n'ai văzut aşa ceva, dragul meu... Coarda mi-o răsuceam singur, din păr de cal, prindeam de ea cârligul, ceva mai sus de cârlig o greutate mică de plumb, iar pluta mi-o făceam dintr'un titirez... Şi ieşea o undiţă... o minune... de nu mă înduram să mă despart de ea nicio clipă...

— Acum n'aţi mai avea răbdare să fabricaţi asemenea undiţe. Să mergem mai bine cu „spinning"-urile.

— N'ai ce face cu ele, răspunse îndărătnicul Tentenicov. Până ce nu meşteresc pentru amândoi nişte undiţe ca lumea, nu mă duc nicăieri.

Două zile a tot moşmonit pregătind undiţele, iar în cea de a treia îl trezi pe Ulencov dis-de-dimineaţă, cu mult înainte de ora ceaiului, şi-i spuse vesel:

— Ni s'a dat permisia! Putem hoinări acum două zile în libertate... Straşnic. Şi o să facem nişte ciorbă de peşte, să ajungă pentru tot regimentul!...

Se echipară în grabă şi porniră la drum pe răcoare.

Ulencov pusese de mult ochii pe un loc bun de pescuit, la vreo douăzeci de kilometri de aerodrom, pe malul unui lac. Era un colţ liniştit, retras, nu prea întâlneai pe acolo vilegiaturişti. N'avea cine să-i stingherească, puteau să se plimbe, dacă voiau, şi'n pielea goală; să facă plajă şi să-şi gătească ciorbă de peşte...

— Ce zi minunată! spuse Tentenicov, după ce făcură o bună jumătate din drum şi se aşezară pe un butuc ca să se mai odihnească. Când o să îmbătrânesc de tot, n'o să mai locuesc prin oraşe mari, ci o să-mi sfârşesc firul vieţii în mijlocul naturii. Cântă inima în tine, când tragi în piept aerul acesta bun, ca un fum de ţigară... Rămase câteva clipe pe gânduri, pe urmă rosti deodată încet: Ce zici, mai tragem câte o duşcă?

„Mult îi mai place să bea" se gândi întristat Ulencov; îşi dădea seama că pe Tentenicov îl atrăgea nu atât pescuitul, cât prilejul de a se odihni şi de a trage o duşcă în aer liber...

— Nu vreau să beau...

— Cu atât mai bine: îmi rămâne mie mai mult...

După o jumătate de ceas porniră mai departe. Tentenicov era şi mai bine dispus şi se bucura de orice floare zărită în drum, de orice pasăre care le ieşea în cale din răchitişul des de pe mal, de orice fiinţă pe care-o întâlneau. Ii plăcea să-i oprească pe trecători, să-şi spună părerea despre cosit, iar după o discuţie mai lungă, să le ofere o ţigară cu tutun tare, răsucită chiar de el. Oamenii care nu-l cunoşteau, după ce-şi luau rămas bun, se uitau lung în urma lui, uimiţi de năvalnica voie bună a acestui om neastâmpărat. Nici Ulencov nu se putea deprinde cu trecerea neaşteptată a lui Tentenicov dela o stare sufletească la alta, dela melancolie la o veselie neastâmpărată, cu dârzenia lui de om încăpăţânat care se manifesta cu orice prilej şi ducea la discuţii aprige şi nesfârşite. Deodată însă Tentenicov se sătura de vorbă, izbucnea în râs, îl bătea pe Ulencov pe umăr şi îi spunea glumeţ:

— Sunt pus pe gâlceavă ca o babă... Nu-i a bună... Se vede că într'adevăr am început să îmbătrânesc...

Incepu să se ciorovăiască şi de astă dată din pricina locului pe care Ulencov îl alesese pentru popas.

— Nu-i bine aici, spuse el cu convingere. Nu-i pic de umbră... Te dogoreşte soarele... Şi mie nu-mi prieşte: n'o duc prea bine cu inima...

Lăsându-l pe Ulencov pe mal, porni singur în căutare şi peste vreo patruzeci de minute se întoarse triumfător: alesese un loc, într'adevăr bun, retras şi liniştit, la umbră. Injghebă îndată din foile de cort aduse un adăpost pe cinste; n'ar fi putut pătrunde prin el nici ploaia şi nici razele puternice ale soarelui.

— O să trăim aici boiereşte, zâmbi el. Deocamdată să îmbucăm câte ceva şi să ne culcăm. Iar mâine ne sculăm în zori şi mergem la lac. Peştele se prinde mai bine în primele ceasuri ale dimineţii...

Işi potrivi un loc pe iarbă sub acoperământul foii de cort, îşi trase haina de piele peste cap şi adormi îndată. Ascultându-i sforăitul ritmic şi puternic, Ulencov aţipi şi el. După ceasurile cinci, Tentenicov îl trezi.

— Ia ascultă cum cântă păsărelele, spuse el. N'am mai auzit de mult aşa orchestră!

Aşezat în capul oaselor, alături de Tentenicov, Ulencov urmărea cu luare aminte păsările care treceau în sbor pe deasupra răchitişului. Crescuse la oraş şi în copilărie nu prea fusese în pădure, aşa că nu putea să deosebească prea multe soiuri de păsări. In schimb, Tentenicov recunoştea după sute de semne ştiute doar de el pe toţi locuitorii înaripaţi ai ţinutului din preajma lacului.

— Ia te uită, ia te uită, spunea el, răsturnându-şi pe spate capul mare şi chel, trece un muscar şi dă încetişor din codiţă, în sus şi în jos. Dar pitulicea de colo... priveşte cum îşi ţine codiţa! Pitulicea are coadă scurtă de tot... şi sboară jos... Dar parcă ăsta-i sbor! Trece şi ea dintr'un loc într'altul şi ţârâie mereu, plictisitor nevoie mare; ţârr-ţârr-ţârr!

— Cum de le cunoaşteţi pe toate atât de bine, Cuzma Vasilievici?

— Când eram mic, prindeam păsărele şi le vindeam negustorilor cu cinci copeici bucata. Aşa am învăţat să le cunosc.

După vreo douăzeci de minute, Tentenicov se sătură de această îndeletnicire şi-i propuse lui Ulencov să îmbuce ceva.

— N'ar fi bine să prindem mai întâi ceva peşte pentru o ciorbă? întrebă acesta.

— Lasă ciorba pentru la prânz. Acum e timpul să luăm o gustare.

...Intr'adevăr, undiţele făcute de Tentenicov se dovediră a fi mai bune decât „spinning"-urile. In două zile, prinseră atâta peşte, încât ar fi putut face ciorbă pentru tot regimentul.

Porniră înapoi noaptea şi se rătăciră, astfel încât în zorii zilei următoare au fost nevoiţi să bată la fereastra scundă şi întunecată a unei case ţărăneşti, aşezată la marginea drumului. Le deschise o bătrână legată la cap cu o basma.

— Vreţi lapte? întrebă ea.

Băură câte o ulcică de lapte. Când voiră însă să-i plătească, gazda începu să dea din mâini, spunându-i lui Ulencov:

— Ce ţi-a venit, maică? Cine a mai pomenit să iei bani dela un militar?

Uitându-se la el pe sub sprâncene, bătrâna îi atinse cu mâna ei sbârcită cotul ars de soare şi îi spuse încet:

— N'am nevoie de nimic... am de toate în casă... Iar nepoţelul meu e ca şi tine, tot atât de tinerel... e şi el viator... numai că până acum nu s'a învrednicit încă să-mi trimită o poză, aşa că nici nu ştiu, o mai fi crescut ori ba...

Ulencov își puse bluza militară, își încheie centura, apoi scoase din buzunarul bluzei o fotografie de-a lui — fusese fotografiat în costum de schior la un concurs din timpul iernii — și-i spuse bătrânei:

— Ia-o măcar pe a mea: s'o păstrezi ca amintire...

Bătrâna luă fotografia, o puse îndată într'o lacriță ferecată cu cercuri de fier, care stătea pe policioară, într'un colț al odăii, apoi îl îmbrățișă pe aviator cu brațele-i tremurânde. Ulencov, care rămăsese de mic orfan și crescuse fără mângâieri de mamă, fu puțin cam uimit de această efuziune maternă. Bătrâna îi spuse încet:

— Când o să te mai abați prin părțile noastre, să treci și pe la mine, drăguțule, împreună cu tăticu. (Il luase pe Tentenicov drept tatăl aviatorului.)

In curând ieșiră pe un drum de țară. Ulencov pășea grăbit în urma lui Tentenicov care mergea repede.

„Ce bun e el, își zicea Ulencov, scuturându-și praful de pe cizme cu o nuielușă subțire. E foarte cumsecade și se poartă cu mine ca dela egal la egal... Și bătrânica e tare cumsecade". In după-amiaza aceea liniștită de Iunie, totul i se părea atât de plăcut, de frumos, și-i era nespus de drag. De pe drum, cotiră pe o potecuță de pădure și curând pătrunseră într'o dumbravă de pini. Aici domnea o liniște desăvârșită. Mirosul de rășină se îmbina cu mireasma amăruie a florilor, iar în fața lor plutea un fumuleț vioriu care amintea un foc de vreascuri; lui Ulencov i se părea că liniștea aceasta de vis nu se va sfârși niciodată și va umbla mereu, mereu, pas cu pas, printr'o pădure fără sfârșit...

Dar iată și cotitura cunoscută a potecii; de aici nu mai era decât un pas, ca să spunem așa, până la mal. O adiere răcoroasă le mângâia fața: începea coborîșul spre lac. Creșteau acolo tufe de caprifoi; din iarba înaltă și gălbuie de parcă cineva ar fi presărat-o cu un praf galben, păsările își luau sborul, iar drumul era smălțat de flori.

Zărind la răscruce un flăcău trecând în galop pe un cal fără șea, Ulencov se opri în loc. Incremeni astfel, fără a mai fi în stare să se urnească: era ceva neobișnuit, ceva ciudat și tainic în înfățișarea calului neînșeuat și în părul bălai al flăcăului, răvășit în bătaia vântului.

— Stai! strigă Ulencov în urma băiatului. Dar acesta nici nu-și întoarse capul, ci trecu înainte, plecându-și fruntea spre coama neagră a calului.

— De ce ești atât de agitat? întrebă mirat Tentenicov. Se vedea însă că și el e uimit de ciudată atitudine a flăcăului.

Voiau să-și continue drumul, dar auziră din nou, din spre lac, un tropot de copite. „Ce s'o fi întâmplat? se gândi Ulencov. O fi vreun foc în satul învecinat?"

Pe drum trecu duruind o căruță. Vizitiul stătea în picioare pe podul din față al căruței, trăgând din răsputeri de hățuri. De umerii lui se țineau băieți și fete tinere.

— Ce s'a întâmplat? strigă Ulencov.

Unul dintre flăcăi se întoarse spre el și-i răspunse:

— Lucruri mari, băiete... A izbucnit războiul...

Căruța zbură mai departe. Ulencov și Tentenicov o petrecură cu privirea, apoi porniră încet pe cărare.

Cu alte cuvinte, se întâmplase evenimentul de care se vorbea de ani

de zile... Tânărul aviator nu se simţea tocmai în apele lui. „Vâjâind şi tunând, văd războiul pornind", repetă el în gând vorbele cântecului ce i se întipăriseră de mult în minte.

Tentenicov mergea cu capul gol şi nu scotea un cuvânt. Pe Ulencov îl apăsa cumplit această tăcere a fostului ostaş. In cele din urmă, tânărul spuse cu glas tare:

— De ce nu spuneţi nimic, Cuzma Vasilievici? N'aţi auzit că suntem în război, da, în război! Dar nu ne-au spus cu cine...

Mâinile lui Tentenicov tresăriră, iar cutele ce-i brăzdau fruntea se adânciră şi mai mult.

— Cu cine ne batem? Hitler a călcat pactul...

După felul în care Tentenicov rostise aceste cuvinte, Ulencov pricepu îndată că bătrânul se gândea de mult la războiul care se apropia.

— Ar trebui să ajungem cât mai repede la unitate, spuse Ulencov. Suntem, de sigur, aşteptaţi acolo. Poate că va fi nevoie să şi pornim imediat la luptă.

— Se prea poate.

— Mergem prea încet.

— Pentru ce să ne grăbim! Să ne odihnim puţin, să facem o ciorbă de peşte, să îmbucăm ceva, apoi om porni din nou la drum.

— De ciorbă ne mai arde acum! exclamă Ulencov. Poate că suntem aşteptaţi, iar dumneavoastră vorbiţi de ciorbă!

— N'o să lăsăm doar peştele să se strice de pomană, răspunse aspru Tentenicov. De altfel nu mai e cazul să fim nervoşi. Era îngăduit în timp de pace, dar acum, vorba aceea, nervii trebue să-i predăm la arhivă...

— Nu mi-e foame.

— Ba eu am să mănânc cu cea mai mare plăcere. Ascultă-mă pe mine, că-s soldat bătrân, aşează-te lângă foc alături de mine. Războiul n'o să ţină numai o zi sau o lună... Când o să mai avem parte de-o asemenea ciorbă pescărească? Stai jos, te rog...

Ulencov se aşeză lângă foc, alături de Tentenicov; nu era însă în stare să mănânce, stătea numai aşa, ca să nu-l supere pe tovarăşul său de drum.

De mult se gândise la ziua aceea când îi va veni vremea să-şi conducă avionul în luptă. O vedea totdeauna în gând ca o zi de izbândă şi de glorie; dar cât de puţin semăna începutul acestei zile mult dorite cu presimţirile şi visurile sale tinereşti! Iată, războiul a început şi totuşi nimic nu s'a schimbat în jurul lui: lacul e acoperit cu aceleaşi unde ca şi ieri, pinii de pe ostrov sunt tot atât de verzi, Tentenicov soarbe fără grabă din ciorbă, fumul pluteşte domol deasupra firelor de iarbă...

— Mai aveţi mult de mâncat? întrebă el nerăbdător.

— Gata! răspunse Tentenicov cu un oftat. Acum putem porni la drum.

Uitându-se cu luare aminte la Ulencov, pricepu ce anume îl frământa pe flăcău şi spuse liniştit:

— Am impresia că am mâncat să mă satur nu pentru o singură zi, ci pentru tot timpul războiului. Avem în faţa noastră o încercare lungă şi grea, dragul meu... Te invidiez pentru un singur lucru: nu mă mai pot avânta ca tine în văzduhuri... Şi cât aş vrea să mă reped împotriva inamicului, să trag în el cu mitraliera! Căci duşmanul s'a ridicat împotriva

vieții noastre fericite, împotriva tuturor lucrurilor care ne sunt sfinte și dragi...

— O să aveți destule de făcut și pe pământ...

— Ai dreptate... Numai că bucuria de a lupta în văzduh e mult mai mare...

— Tare liniștit mai sunteți astăzi...

— Cine ți-a spus că sunt liniștit? răspunse Tentenicov. Fierbe în mine și ultima picătură de sânge... Dar ți-am spus: Acum trebue să uităm că avem nervi... Incolo, ce să-ți mai spun: e al patrulea război la care iau parte...

CAPITOLUL V

La Statul Major,Ulencov și Tentenicov îl găsiră pe maiorul Bâcov. Răsfoia tot felul de hârtii care se strânseseră în lipsa lui; pe unele le tăia cu creionul roșu, pe altele făcea niște semne complicate în diferite culori, iar celelalte le mototolea pur și simplu și le arunca la coș.

— V'ați întors?

— De cum am aflat că a început războiul, am pornit încoace mai iute ca vântul, spuse Ulencov.

— Dar tu, ai venit de mult? întrebă Tentenicov.

— Azi dimineață. Am și avut timp să organizez un meeting și să primesc instrucțiuni. Trebue să-ți vorbesc, spuse Bâcov, punând mâna pe umărul lui Ulencov.

Tânărul se îmbujoră de emoție, pe față i se iviră pete. Nu era obișnuit cu o purtare atât de blândă din partea maiorului, care de obicei se purta aspru cu el, nu glumea niciodată și uneori îl dojenea pentru micile greșeli săvârșite. Glumea deseori pe socoteala lui din pricina slăbiciunii sale pentru dulciuri. Odată Ulencov își cheltuise toată solda pe prăjituri și ciocolată. Bineînțeles, se îmbolnăvise după aceea și zăcuse trei zile în pat. Medicul nu izbutea să găsească pricina bolii, dădea din mâini și arunca toată vina asupra bucătarului unității. Fiindu-i milă de el, Ulencov îi mărturisise cu toată sinceritatea patima lui pentru zaharicale și de atunci, atât tovarășii cât și șefii lui, îl porecliseră „devoratorul de dulciuri." Il necăjeau destul și pentru jurnalul său — Ulencov își împărtășea însemnările, în cea mai mare taină, fiecăruia dintre tovarășii săi, astfel încât, în scurt timp, gândurile sale cele mai ascunse erau cunoscute de toți... Ulencov se supăra, le cerea prietenilor săi să-l socotească un om în toată firea, independent și totuși, pentru ei nu era decât un adolescent simpatic, un băiat bun, cu sufletul tânăr și deschis. De obicei, când se adunau să tragă un chef sau să se ducă la vreun restaurant, pe Ulencov nu-l chemau.

Numai Tentenicov, care chiar din prima zi de când se cunoscuseră se împrietenise cu Ulencov, se purta față de el cu acea simplitate extraordinară care-i îngăduise voinicului de pe Volga să lege, în decursul lungii sale vieți, prietenii cu oameni de toate vârstele și de toate profesiile Ulencov îl răsplătea cu o dragoste plină de admirație și purta fotografia lui Tentenicov în buzunarul bluzei militare, lângă carnetul de comsomolist. Așa stăteau lucrurile cu Tentenicov, om iute din fire, veșnic agitat și arțăgos, dar căruia îi trecea repede supărarea, și care știa să devină mărinimos când i se părea că-l jignise pe tânărul său prieten. Maiorul Ivan

Bâcov era însă cu totul alt om. Râdea rar şi puţin, nu ierta greşelile săvârşite, era aspru şi scump la vorbă. Ulencov se cam temea de el. Şi deodată, Bâcov începu să-i vorbească pe un ton cu totul diferit decât cel de până atunci... Avea de ce să se minuneze băiatul.

— Tovarăşe maior, înainte nu-mi vorbeaţi astfel...

— Nici nu era cazul să vorbim astfel înainte. Acum însă, o să ai de îndeplinit multe sarcini...

— O să înceapă în curând luptele?

— Ne putem aştepta dintr'o clipă într'alta. Armate numeroase au pornit împotriva noastră. Tocmai de aceea avem acum nevoie de cât mai multe victorii. Eşti încă tânăr, dar Patria ţi-a dat aripi ca să te poţi bate în văzduh. Şi am încredere în tine. Vei face parte din grupa lui Laricov. Ai grijă să ţii socoteala avioanelor doborîte, chiar dela prima luptă.

Ulencov începu să tuşească. Bâcov îşi dădu seama cât de mişcat era flăcăul şi spuse încet, schimbând vorba :

— Trebue să-ţi dau o veste care o să te cam supere, Cuzma Vasilievici.

— Pe mine? întrebă mirat Tentenicov. De ce fel de supărări mai poate fi vorba? Acum, că a izbucnit războiul, trebue să luptăm, nu să ne ţinem de supărări.

— Totuşi o să fii cam supărat.

— De ce?

— Pentrucă nu toată lumea este aici de faţă, la adunarea noastră.

— Să se fi întâmplat ceva cu taică-tău?

— Exact! Chiar aşa!

Tentenicov scoase o exclamaţie:

— Nu mă băga în sperieţi!

— Nu s'a întâmplat nimic deosebit, se grăbi să adauge maiorul, văzând că într'adevăr Tentenicov se cam speriase. Am vrut să-ţi spun doar atât, că Sviajeninov nu l-a lăsat pe bătrânul meu să se întoarcă aici, deoarece a primit la Moscova o sarcină importantă: va lucra la proiectul unui nou avion de vânătoare, tocmai de aceea a şi vrut să-şi păstreze un ajutor. Ba mai umblă şi cu ameninţări, spunând că o să te cheme şi pe tine...

— Ei, acum nu prea e rost să chemi oamenii de pe front, spuse Tentenicov cu vocea lui de bas. Pe Piotr l-a reţinut încă înainte de război, iar de aci înainte scrisorile n'o să mai meargă atât de repede!

— O să facem războiul împreună.

— Fireşte... Cu toate că mi-ai adus o veste tare proastă. Am făcut trei războaie împreună cu Piotr, numai în cel de-al patrulea ne-am despărţit. Mă tem că n'o să ne mai revedem... niciodată...

— Ia seama, nu-ţi pierde curajul...

Tentenicov nu mai răspunse nimic; făcu doar un semn cu mâna şi se duse la fereastră. Se deprinsese atât de mult cu Bâcov în anii îndelungatei lor prietenii încât, chiar şi în timp de pace, orice despărţire îl mâhnea mult. Acum însă era şi mai rău... Căzu pe gânduri, urmărind cu privirea un noruleţ alb, nemişcat, pe un cer neplăcut de albastru. Deodată zări două puncte care se mişcau la o mare înălţime. Luând un binoclu, recunoscu îndată siluetele unor avioane germane.

— Vin „Junkers"-urile!

Se repeziră afară şi, rezemaţi de peretele magaziei, începură să urmărească „Junkers"-urile.

Avioanele germane sburau la o mare înălţime, lăsând pe cer, în aerul rarefiat, lungi dâre albe. Nemţii nu ştiau probabil de existenţa aerodromului, nu descoperiseră avioanele bine camuflate şi de aceea trecură mai departe. Ulencov le urmărea sborul, cu picioarele larg desfăcute, cu şapca trasă atât de tare pe frunte, încât cozorocul aproape că-i ascundea ochii. Erau cele dintâi avioane inamice pe care le vedea. Acolo, în aparatele acelea rapide şi grele, se aflau oameni care urau patria lui Ulencov şi voiau să împrăştie moartea asupra lor, asupra lui Tentenicov şi a celor doi Bâcovi, asupra ţării lor scumpe, asupra tuturor lucrurilor pe care le iubea cu o dureroasă strângere de inimă.

Urmărind avioanele vrăjmaşe cu o privire plină de ură, Ulencov dorea acum din tot sufletul să-şi ia sborul, să se ridice în văzduh, să se repeadă după ele, să le atace acolo sus, deasupra norului şi să tragă în ele cu mitraliera până ce vor lua foc şi se vor prăbuşi dincolo de râu, în mijlocul tufărişului mărunt.

A doua zi, Bâcov execută de dimineaţă două exerciţii de lupte aeriene cu Ulencov. La primul sbor, Ulencov se comportă bine, dar la cel de al doilea, încrezându-se prea mult în puterile sale, îi dădu prilej lui Bâcov să se apropie de avionul său. Maiorul îl pedepsi aspru pe tânărul aviator pentru acest exces de încredere în sine: îl sili să coboare şi să aterizeze pe aerodrom. Peste câteva minute ateriză şi Bâcov.

Ulencov porni în întâmpinarea comandantului său, cu un zâmbet vinovat pe buze.

— Am greşit, tovarăşe maior. M'am lăsat furat de patima luptei, spuse el cu ochii în pământ, în aşteptarea unui perdaf din partea lui Bâcov.

— Cine greşeşte, merită bătaie. Şi ai fost bătut pe ziua de azi. Să ştii că n'ai voie să te „laşi furat": în luptă se cere să-ţi păstrezi stăpânirea de sine. Este foarte important să calculezi totul cu multă precizie, fie că sbori în patrulă sau în formaţie de doi...

— Imi place mai mult să mă lupt de unul singur...

— Bineînţeles, o să ai de luptat şi singur. Dar un aviator cu experienţă preferă întotdeauna să pornească la luptă în grup, împreună cu tovarăşii cu care s'a obişnuit să sboare în formaţie.

— M'am deprins să sbor împreună cu Laricov...

— Ştiu... Aşa dar, vezi să nu te mai laşi furat de patima luptei...

După această discuţie, Ulencov visă şi mai fierbinte o adevărată încăierare cu inamicul. Dar numai peste câteva zile avu prilejul să pornească la luptă.

Un „Junkers" inamic se învârtea în jurul aerodromului. Bâcov îi dăduse lui Ulencov ordinul să se pregătească de sbor. Tânărul aviator era atât de emoţionat, încât mai târziu, de câte ori îşi amintea de ziua aceea, simţea ca un fel de gol în minte. Numai de clipa în care decolase îşi amintea foarte limpede şi cu multă precizie cel mai mic amănunt.

La decolare avusese vântul dintr'o parte. Era foarte periculos să-şi aplece avionul pe o aripă. Când se desprinsese de pământ, înainte de a-şi lua viteză, se temuse tocmai să nu i se aplece aparatul.

Avionul lua cu repeziciune înălţime. „Junkers"-ul se rotea ceva mai la o parte. Aviatorul german nu zărise încă „şoimuleţul" care-şi luase sborul şi pornise împotriva lui.

Era prima luptă aeriană a lui Ulencov, botezul lui de foc. Cât de des văzuse el în vis, în anii când îşi făcea instrucţia, un cer albastru şi senin

pe care avionul său sbura, acoperind cu vuietul amenințător al motorului toate sgomotele pământului! Cât de des i se întâmplase să viseze, în timp ce făcea câte un picaj, iar apoi redresa avionul aproape de pământ, lupte aeriene, avioane doborîte, apriga înverșunare a încăierării! Și iată că toate visurile i se împlineau acum în ziua aceea călduroasă și senină, pe bolta cerului, care își revărsa din belșug lumina, asupra văilor străvechiului pământ al Pscovului.

Inainte de război, când sbura cu Ulencov, Bâcov îi zicea mereu: „Vezi să nu fii un fitil lung! Un fitil lung o s'o ducă tare prost în luptă! O să mănânce bătaie dela toată lumea".

Folosea această denumire de „fitil lung" pentru cei moșmoniți, pentru cei cărora, după cum spunea el, „le trebuia mult până ce mâna să execute gândul", cu alte cuvinte pentru aviatorii cu reflexe lente. Amintindu-și cuvintele comandantului său, Ulencov se uita cu atenție în jurul său: un pilot de vânătoare e dator să vadă totul în cel mai scurt timp, pentru ca în clipa hotărîtoare să se poată repezi fulgerător asupra inamicului.

Atacul împotriva „Junkers"-ului se desfășura cu înverșunare. Aviatorul german se retrase, trăgând asupra adversarului. In fața avionului, cerul brăzdat de un mănunchi de gloanțe trasoare era numai scântei. Ulencov ocoli prin flanc și urmărea momentul ca să deschidă din nou focul. „Junkers"-ul se afla acum aproape de tot. Ulencov apăsă pe trăgaciul mitralierelor sale și tresări de mâhnire și ciudă: își consumase toate munițiile. Se lăsase prins în focul luptei, ca un puști, și acum „Junkers-ul putea să-i scape...

Iși aduse aminte că-i mai rămânea o singură posibilitate de a-l nimici pe inamic și, timp de o clipă, în încordarea chinuitoare a luptei simți cât de tare începuse să-i bată inima. Nu, nu era un „fitil lung" și nu va fi niciodată! Chiar în clipa în care hotărîse în gând că va ataca avionul dușman prin abordaj, o și pornise în urmărirea dușmanului care căuta să scape.

Neamțul deschise focul, dar nu putea să-i mai scape lui Ulencov. Poate că nici nu ghicise că aviatorul rus voia să intre în el cu avionul. Ulencov își aplecă cu rapiditate aparatul pe planul stâng izbind în aripa avionului inamic. „Junkers"-ul se prăbușea acum, dar Ulencov nu mai avea cum să-l urmărească: direcția propriului său avion fusese sfărâmată. Se simțea slăbit, îl durea umărul, pe față îi curgea sânge; își trecu limba peste buze și tresări simțind gustul sărat al sângelui. Sări afară din avion, numără în gând timp de cinci secunde și trase de inel. O sdruncinătură puternică, apoi deasupra lui se deschise cupola parașutei.

Văzu sub el o altă parașută care cobora: cu alte cuvinte, unul dintre nemți scăpase cu viață și se lăsa acum în jos, spre păduricea aflată în apropierea aerodromului lui Ulencov.

Aruncând încă o privire spre pământ, Ulencov își dădu seama că vântul îl ducea în aceeași parte, spre păduricea unde ardeau în flăcări sfărâmăturile „Junkers"-ului. Ulencov plutea acum singur în văzduh; probabil că ceilalți aviatori germani de pe avionul doborît muriseră...

Pământul se apropia. La început i se păru că o să cadă în pomi; vântul îi duse însă parașuta mai la o parte, spre o arătură.

Uitându-se din nou în jos, Ulencov văzu în dosul unui copac un om care își ațintise revolverul asupra lui. Era pesemne aviatorul german de pe aparatul doborît.

Ulencov zări flacăra roșie a împușcăturii, dar nu auzi nimic și nici

nu putu să-şi dea seama dacă glontele tras de neamţ şuierase aproape de el sau nu.

Paraşuta se apropia de pământ. Lui Ulencov i se păru că ar fi putut să numere toate tufele care creşteau pe marginea drumului. Dar acest lucru nu-i reţinu atenţia decât o clipă. De fapt, nu vedea decât silueta duşmanului, o siluetă mică de departe, cu capul răsturnat pe spate; din ţeava revolverului ridicat în sus ţâşneau, împreună cu fumul, flăcările care însoţeau împuşcăturile.

„Vrea să-mi vadă sângele curgând, să mă doboare acum, fiindcă n'a fost în stare să-mi doboare avionul", se gândi Ulencov. Urmărind mişcările grăbite ale inamicului, numărând secundele ce-i mai rămâneau până la aterizaj, înregistra totul cu o iuţeală extraordinară: „Incarcă din nou Mă ţinteşte. O să tragă îndată... E mai uşor să nimerească acum"...

Simţea cum îi bate inima. „Numai de-aş coborî mai repede, îşi zicea el într'o chinuitoare încordare. De-aş coborî... Il apuc de beregată şi-i dau una, să crape pe loc..." Dar nu avu parte să se răfuiască singur cu neamţul. Chiar în clipa când acesta îl ţintise din nou pe Ulencov, de după o tufă ieşiră în fugă doi ostaşi. Unul dintre ei, printr'o lovitură măiastră dintr'o parte, îl aruncă jos pe neamţ; celălalt îi trase o lovitură în burtă şi-i smulse revolverul din mână. Şi chiar înainte ca Ulencov să fi atins pământul, unul dintre ostaşi o şi pornise cu neamţul spre pădurice.

Ulencov îşi şterse obrazul cu batista care se roşi îndată; apoi, şchiopătând uşor, porni împreună cu cel de-al doilea soldat spre aerodrom.

— Bestia de fascist, spuse ostaşul înalt şi roşcovan, sprijinindu-l pe Ulencov de braţ. Se vede treaba că nădăjduia să vă împuşte pe sub paraşută şi apoi s'o ia la sănătoasa... V'am văzut luptând, v'a urmărit şi comandantul lupta.

Ulencov zâmbi fără să spună o vorbă. Mergea încet şi abia după un ceas ajunse la aerodrom. Intre timp, Ivan Bâcov începuse să ia interogatoriul aviatorului fascist. La interogatoriu asista şi Tentenicov, pe care îl interesa foarte mult cel dintâi prizonier german. Era un căpitan, un as cu experienţă; comunicară îndată acest lucru la Statul Major al frontului. Ce bine îi prinse acum lui Ivan Bâcov că ştia limba germană! Nu-şi pierduse de pomană numeroasele ceasuri consacrate studiilor; profesoară îi fusese Jenia — de altfel o cunoscuse chiar la cursurile serale pe care le preda. Câtă plăcere i-ar fi făcut acum să fie şi ea de faţă la acest interogatoriu!

Neamţul stătea pe divan, cu capul lăsat în jos. Părul îi era tuns scurt. Mâinile pe care le ţinea pe genunchi tresăreau convulsiv. Tentenicov stătea într'un colţ, lângă fereastră. Il vedea pe neamţ din spate şi nu-i zărea decât ceafa grasă, revărsată peste guler, urechile cu lobul acoperit de un puf roşcat, cicatricea de pe obraz. Crucea de Fier şi insignele fasciste îl înfuriară pe Tentenicov. Pe bătrânul aviator îl enerva până şi atitudinea prizonierului: îl scotea din sărite calmul prefăcut al neamţului.

„Ar face mai bine să se poarte mai simplu, îşi zicea Tentenicov, simţind că nu era în stare să-şi ia ochii dela faţa aceea trandafirie cu ochi spălăciţi şi privirea ce părea goală, cu fruntea înaltă şi îngustă, fără nicio cută. Chiar şi aici, tot îşi mai păstrează făţărnicia. Iar în văzduh, n'a fost în stare să-i vină de hac lui Ulencov..."

Neputându-şi ascunde emoţia, Tentenicov începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie. I se părea că maiorul Bâcov nu ştie să ia interogatoriul cum trebue, că întreabă lucruri care nu sunt esenţiale. Il enerva faptul că Bâcov îi vorbea neamţului fără grabă, aşa cum îi era obiceiul. Privindu-l,

nici nu-ţi puteai da seama dacă era sau nu emoţionat. Interoga liniştit, consemna liniştit răspunsurile într'un proces verbal, îşi ascuţea calm creionul. Lui Tentenicov îi venea să curme această linişte, să strige tare, să-l terorizeze pe fascist şi să-l facă să vorbească altfel... Stând în spatele prizonierului, îi făcea semne lui Vania, dar maiorul părea să nu observe mişcările rapide ale bătrânului aviator şi, aplecându-se şi mai mult deasupra foii de hârtie pe care trecea răspunsurile, rostea cuvintele germane cu un fel de eleganţă ciudată, care-l enerva pe Tentenicov. Căutând să nu se uite în ochii lui Bâcov, neamţul îi răspundea tot atât de rar şi de încet. Tentenicov n'avea însă încredere în răspunsurile fascistului.

Prizonierul stătea picior peste picior, uitându-se la maior cu un zâmbet ironic pe buze. Ivan Bâcov nota frazele scurte ale neamţului şi deodată, într'un chip cu totul neaşteptat pentru cei aflaţi în odaie, puse de o parte procesul-verbal al interogatoriului, închise capacul călimării şi spuse în limba germană:

— Cred că cu aceasta putem încheia depoziţiile dumitale.

Neamţul îi aruncă lui Bâcov o privire plină de nedumerire. Dar după o clipă, în locul acestei nedumeriri se ivi un zâmbet involuntar, plin de provocare, şi pe faţa lui buhăită de om bine hrănit, se răspândi un aer de mulţumire care-l scoase din sărite pe Tentenicov. „Oare n'o să scoată Vaniuşca nimic dela canalia asta?!" se întrebă el cu mâhnire.

De n'ar fi fost disciplina militară, Tentenicov s'ar fi amestecat neapărat în vorbă şi ar fi reuşit să obţină dela neamţ răspunsuri mai amănunţite. Cunoştea însă firea autoritară a tânărului Bâcov şi nu îndrăznea să pornească o discuţie în faţa prizonierului. Işi propuse însă să-i spună negreşit vreo două vorbe dulci maiorului, după ce fascistul va fi luat de acolo...

Curăţindu-şi cu unghia noroiul de pe genunchi, neamţul spuse:

— Şi eu cred acelaşi lucru...

— Luaţi-l de aici! ordonă Bâcov ostaşilor care-l însoţeau pe prizonier.

Neamţul se sculă de pe scaun şi o porni spre uşă. Dar în aceeaşi clipă, răsfoind cu un aer distrat hârtiile de pe masă, maiorul zise:

— De fapt, ar trebui totuşi să mai stăm puţin de vorbă...

Neamţul se aşeză din nou pe scaun. Părea năucit, iar zâmbetu-i de mulţumire se schimbă într'o schimonoseală care-i încleşta gura.

— Vreţi să mă interogaţi mai departe? întrebă el.

Bâcov nu-i răspunse. Deschise carnetul de notiţe al prizonierului şi-l răsfoi cu aerul acela distrat care-l scotea din sărite pe Tentenicov.

Pe sală se auziră paşi; scârţâiră balamalele ruginite ale uşii.

In odaie intră Ulencov. Şchiopăta uşor şi se uita pe sub sprâncene la comandantul lui. Preocupat cum era cu carnetul prizonierului, Bâcov nu-l luă în seamă la început. Tânărul aviator îl urmări în tăcere din ochi, uitându-se şi la foile de hârtie acoperite cu un scris mărunt, aflate pe masă.

— Ei, ce mai zici? întrebă Bâcov, ridicându-şi ochii de pe hârtii şi întinzându-i mâna lui Ulencov. Cred că e cazul să te felicit!

— Mi-am prăpădit aparatul, răspunse acesta posomorît.

— Nici să nu te gândeşti la asta. Dacă ţi-am spus că e cazul să te felicit, n'am făcut-o degeaba. Impreună cu eroii Haritonov şi Sdorovţev, le-ai arătat aşilor germani că aviatorii ruşi păstrează cu sfinţenie moştenirea lăsată de Nesterov şi pornesc cu îndrăzneală la atac, prin abordaj... Deocamdată sunt cam ocupat, aşa că te rog să mai stai puţin de vorbă cu Cuzma Vasilievici. Numai să nu ridicaţi glasul, ca să nu mă stingheriţi în

timpul interogatoriului, deoarece nu prea sunt un bun judecător de instrucție; n'am o pregătire de jurist. Treaba mea e treabă de ostaş; dar odată ce ne-am ales azi cu un asemenea plocon, nu se cade să refuzi un dar al lui dumnezeu... Nu-i aşa? îl întrebă el deodată pe neamţ.

Intrebarea fusese atât de neaşteptată şi rostită atât de tare, încât acesta răspunse, îngălbenindu-se la faţă:

— Aşa-i...

— Cu alte cuvinte, vorbeşti ruseşte? întrebă Bâcov. Atunci de ce m'ai asigurat că niciodată nu te-a preocupat câtuşi de puţin Rusia, că nu ştii nimic despre ea!

Neamţul amuţi, dar în tăcerea lui nu se mai simţea provocarea de adineaori; zâmbetul convulsiv, care-i îngheţase pe buze, dădea feţei sale un aer jalnic şi năucit.

— Căpitane Goerich. binevoeşte să răspunzi când te întreabă un maior!

Goerich se sculă de pe scaun, luă poziţia de drepţi şi privind ţintă în ochii cenuşii şi atenţi ai lui Bâcov, răspunse ruseşte în fraze scurte şi limpezi la întrebările puse.

Tentenicov se apropie de Ulencov, se apleacă spre el şi îi şopti la ureche încântat: „Straşnic e Vaniuşca ăsta! Se vede că are o şcoală bună. M'a dus şi pe mine: credeam că neamţul îl făcuse să-şi piardă busola, dar nu s'a prins... Bravo lui!"

Cu cât îl urmărea mai mult pe neamţ, cu atât îl frământa mai chinuitor o amintire nespus de vie. Părea că gândurile-i mânate parcă de un bici, goneau cu ani şi decenii în urmă, şi undeva, în zarea vremurilor apuse, revedea chipul acesta grăsun şi trandafiriu, cu mustăţile tăiate scurt şi mâinile acestea durdulii, cu gesturi leneşe, trufaşe.

Amintirile treceau în goană, zoreau smulgând din trecut sute de chipuri, dar fiecare i se topea îndată în minte. Şi în năvala furtunoasă a aducerilor aminte stăruia sentimentul acela chinuitor pe care-l încearcă în pragul bătrâneţii mulţi oameni, când îşi dau pentru prima oară seama că nu-şi mai pot aminti atâtea nume şi pronume pe care le cunoşteau de când lumea.

Unde-l mai văzuse oare pe neamţul acesta? Unde l-o fi întâlnit pentru prima oară? Poate o fi trecut multă vreme de atunci? Prizonierul nu era nici el tânăr, părea să aibă vreo patruzeci de ani. Incă din tinereţe, Tentenicov avusese prilejul să întâlnească aviatori de toate naţiile, din toate ţările. L-o fi văzut poate cândva chiar în Rusia sau l-o fi zărit undeva în străinătate, pe vreun aerodrom. Cu mâna dreaptă, Tentenicov strânse atât de tare degetele mâinii stângi, încât se strâmbă de durere; nădăjduia că lucrul acesta îi va uşura truda memoriei.

Tot mai stăruitor îi revenea în gând aceeaşi amintire: o călătorie făcută cu un avion de pasageri pe o linie aeriană internaţională. Sburase atunci nu ca aviator, ci ca pasager obişnuit. Trebue să fi fost prin anul 1920. Avionul pornise din Germania spre Rusia — un avion obişnuit de pasageri care nu ducea nici bombe, nici mitraliere. Spre răsărit se zărea licărirea farului aerian. Jos, sub ei, se perindau oraşele germane, puternic luminate. In noaptea aceea, Tentenicov nu izbutise să adoarmă. Vedea în faţă lumini albe, verzi şi roşii; o cruce alcătuită din lumini albe şi verzi la întretăierea căilor aeriene, cu lumină roşie la mijloc...

Şi deodată, Tentenicov îşi aminti că omul acesta se aflase împreună cu el în avionul care se îndrepta atunci spre răsărit. Tentenicov se întorcea

în ţară dintr'o misiune; un tânăr neamţ care stătea lângă el îi vorbise ruseşte. In purtarea lui era ceva slugarnic şi Tentenicov nu-i răspunsese nimic. Ceva mai târziu, în orele de aşteptare, pe aerodrom, intrase totuşi în vorbă cu el. Neamţul se arătase plin de admiraţie pentru tot ce era rusesc şi întrebase dacă n'ar putea să treacă în serviciul Sovietelor...

— Zi aşa, nu vorbeşti ruseşte? strigă Tentenicov ne mai putându-şi stăpâni mânia; se apropiase de neamţ şi-l privea ţintă. Imi amintesc de vremea când învăţai ruseşte şi te scuzai că n'aveai un accent bun. Sau poate ai uitat.

Neamţul îl privi cu ură. Stăteau acum în picioare, faţă în faţă; neputând pricepe de ce îi vorbea necunoscutul acesta mai în vârstă, neamţul făcu un gest de nedumerire.

— Nu-ţi mai aduci aminte că am călătorit amândoi cu avionul dela Berlin la Moscova şi că te linguşeai pe lângă mine, spunându-mi că ai trecut examenul pentru brevetul de pilot şi ai să pilotezi avioane de pasageri pe linia Berlin—Moscova? Zi aşa, ai sburat cu avionul de pasageri ca să poţi porni acum împotriva noastră pe un avion de bombardament?

Făcând fără să vrea un pas înapoi, de teamă să nu rămână lângă uriaşul acesta puternic şi spătos, neamţul îngăimă:

— Nu-mi aduc aminte de dumneata...

— Nici nu mă mir! spuse furios Tentenicov. (Işi dăduse de altfel singur seama că se înşelase, confundându-l pe prizonier cu fostul său tovarăş de drum) De ce ai venit la noi cu bombe?

— Nu sunt decât un ostaş, răspunse cu îndărătnicie neamţul.

— De ce ai venit la noi? Cine te-a chemat, lighioană? rosti Tentenicov, scrâşnind din dinţi cu ură.

Neamţul căuta să se uite numai la Bâcov; i se părea că în felul liniştit şi sigur de a vorbi al acestuia era multă cumpătare. Dar Bâcov tăcea şi tăcerea aceasta îl apăsa greu pe căpitanul Goerich. Incepuse să-l înspăimânte, deoarece nu se putea dumiri unde va fi trimis de aici şi ce-l aştepta în viitor. Timp de o clipă, îşi închipui ce le-ar fi făcut el acelora care îl interogau acum, dacă i-ar fi căzut în mână şi gândul acesta îi răpi cea din urmă rezistenţă morală; dacă ruşii au avut timp să cunoască soarta prizonierilor lor, n'o să-i arate nicio cruţare...

— Nu sunt un aviator de rând, rosti neamţul cu oarecare sforţare. Sunt prietenul lui Hugo Udet. Poate că aţi auzit de numele celui mai bun general de aviaţie german? Am fost propus pentru decorare cu un ordin pe care înaintea mea nu l-au primit decât patru aviatori. Trebuia să fiu al cincilea. Vă rog să consemnaţi această declaraţie în procesul-verbal.

— Cu plăcere, spuse Bâcov, pilindu-şi unghiile. Putem chiar să invităm nişte corespondenţi de presă şi să-i rugăm să vorbească despre dumneata în ziare.

— Foarte bine...

— Şi pentru ce au vrut să te decoreze cu ordinul cel nou?

— Pentru faptele mele de arme.

— Pentru victorii repurtate în lupte aeriene?

— In primul rând pentru bombardamente executate cu măiestrie

— Unde te-ai distins cu deosebire?

Goerich tăcea.

— Ai ucis populaţia civilă?

— Asta nu mă interesa pe mine, răspunse Goerich, ridicând din umeri şi îndreptându-şi privirea goală a ochilor săi spălăciţi asupra lui Ulencov

I se părea că bolşevicii îl aţâţă şi îi părea rău că le dăduse aceste răspunsuri. Poate că ar fi fost mai bine să le spună că se căeşte? Sau şi mai bine, să-i laude pe aviatorii ruşi? Răspunzând mai departe la întrebările lui Bâcov privitoare la locurile unde se aflau aerodromurile germane, la numărul avioanelor şi la tipurile lor, numindu-i pe ofiţerii superiori, pândea momentul potrivit spre a-şi strecura o întrebare.

După ce-şi puse semnătura încâlcită pe cea din urmă filă a procesului-verbal, se gândi că în sfârşit venise momentul să vorbească altfel.

— Poate că acum, după ce v'am răspuns atât de sincer, o să-mi îngăduiţi să vă pun o întrebare, spuse el, mişcându-şi convulsiv gâtul gros.

— Poftim, răspunse Ivan Bâcov, punându-şi tocul de o parte şi urmărind cu luare aminte mişcările măsurate şi încete ale fascistului.

— După cum aţi putut să vă convingeţi din depoziţiile mele sincere şi deschise, sunt un aviator cu experienţă, rosti încet neamţul, ferindu-şi ochii de privirea fixă şi batjocoritoare a maiorului. Ştiţi că am fost decorat de mai multe ori pentrucă m'am distins în lupte deasupra Europei. Dar până acum încă n'am întâlnit un aviator de talia celui care mi-a doborît astăzi avionul. Trebue să mărturisesc sincer că n'am întâlnit încă un asemenea aviator, repetă el fraza aceasta care-i plăcuse şi care, după cum i se părea, trebuia să-i uşureze întrucâtva situaţia de prizonier.

Bâcov se uită la el cu răceală, apoi, după ce strânse foile înnegrite cu scrisul său, îşi fixă privirea asupra lui Ulencov.

Tânărul se depărtă de masă şi făcu un gest sfios, dar maiorul clătină numai din cap, drept orice răspuns.

— Nu-mi este greu să-ţi îndeplinesc dorinţa. Iţi voi arăta cu plăcere asul care ţi-a doborît avionul... De altfel, m'ai auzit vorbind cu el...

Neamţul se întoarse şi privirea lui se încrucişă o clipă cu a lui Ulencov. Cuvintele de laudă pe care voia să le rostească aviatorul german se adresau unui tânăr, aproape un adolescent. Neamţul tresări ca şi cum ar fi primit o lovitură. Dar era prea târziu ca să mai dea înapoi. Şi iată că, ascunzându-şi ura, îşi plecă fruntea.

— Aş vrea să-ţi strâng mâna, ca să-ţi arăt stima mea...

Ulencov îşi trase repede mâna înapoi şi-i spuse încet lui Bâcov:

— Nu-i dau mâna.

Se uita cu ură la omul acesta voinic, îmbrăcat în uniforma vrăjmaşă, care cu puţin înainte se luptase cu el în văzduh. Işi aminti cum trăsese neamţul asupra lui pe când cobora cu paraşuta şi repetă cu un tremur în glas:

— Nu i-o dau...

— Şi bine faci, rosti Bâcov, sculându-se dela masă şi făcându-le semn soldaţilor să-l ia de acolo pe Goerich.

Neamţul se răsuci în călcâie şi îi aruncă o ultimă privire plină de nedumerire lui Ulencov. Tot nu-i venea să creadă că flăcăul acesta slăbuţ ieşise învingător în lupta aeriană împotriva lui.

— Bine l-ai mai descusut pe fascist, spuse Tentenicov. Se vede cât colo că un interogatoriu e un lucru gingaş. Eu unul l-aş fi băgat dintr'odată în sperieţi şi, te pomeneşti că ar fi sfeclit-o.

— Şi nu ţi-ar fi spus nimic, adăugă Ulencov. In timp ce tovarăşul maior a ştiut să scoată dela el tot ce trebuia...

Răsfoind procesul verbal, Bâcov îi spuse lui Ulencov:

— Ai avut noroc azi: ai primit botezul focului, ai învins un fascist şi ai văzut umilinţa duşmanului înfrânt. De trei ori succes...

— Imi pare rău de avion...

—Nu-l poţi scăpa întotdeauna, când e vorba de un abordaj. De altfel, până acum n'avem prea multe cazuri de acest fel de luptă... In timpul războiului trecut, împotriva nemţilor, numai aviatorii ruşi îndrăzneau să-l aplice. Pe străini, atacul prin abordaj îi umplea de groază. Iată că şi pe Goerich îl apucă jalea numai când îşi aduce aminte de păţania lui; e singurul care a scăpat cu viaţă din tot echipajul...

— Cred şi eu că te poate apuca jalea, adăugă vesel Tentenicov. Dar ia spune-mi, Ulencov: ai văzut vreodată un fascist?

Ulencov se uită plin de nedumerire la Tentenicov, care desfăcându-şi braţele-i uriaşe, îl strânse la piept şi-i spuse cu vocea sa de bas:

— L-ai văzut, ştiu că l-ai văzut. Până acum nu mi-a fost dat să văd fascişti decât în poze şi pe afişe. Iar acum, dă-mi voie să-ţi spun că ai avut parte să întâlneşti un fascist în carne şi oase. Şi ai văzut un asasin fără pic de remuşcare, un bandit fără ruşine... Acum o să-ţi vină mai uşor să te baţi cu ei în văzduh: când o să-ţi aduci aminte, inima o să-ţi bată mai tare în piept...

— Frumoase vorbe, spuse Bâcov, ridicându-se dela masă. Ei bine, tovarăşe Ulencov, te felicit pentru victoria dobândită. O să te propun chiar astăzi pentru decorare.

După această felicitare oficială, se apropie de Ulencov şi trecându-şi mâna peste capul ras al flăcăului, rosti cu glas tare:

— Iar eu personal o să-ţi fac un dar...

Neputându-şi ascunde bucuria, Ulencov voi să-l întrebe ce avea de gând să-i dăruiască. Avea impresia că îi va da minunatul cuţit finlandez cu mânerul încrustat cu sidef, care-i plăcea atât de mult. Dar Bâcov trase sertarul biroului şi scoase de acolo un pachet cu ciocolată, legat cu o panglicuţă trandafirie.

— Mi se pare că-ţi place „Ursul din Nord"?

— Imi place, mărturisi Ulencov, posac.

— Iată, îţi dăruesc o cutie de „Urşi"...

CAPITOLUL VI

Tentenicov îl iubea foarte mult pe Ulencov şi astăzi, după lupta aeriană, nu se mai putea deslipi de tânărul aviator.

— O să-ţi meargă acum faima pe tot frontul, îi spuse el înflăcărat. Gândeşte-te şi tu: într'un atac prin abordaj sunt puse la cea mai mare încercare forţele fizice şi morale ale unui luptător în văzduh. Şi ai trecut cu cinste acest examen! Dacă mai era în viaţă Valerii Pavlovici Cicalov, care ţi-a ajutat să intri în aviaţie, ţi-ar fi trimis o telegramă de felicitare...

— Mă gândesc adesea la Cicalov, mărturisi Ulencov. Chiar şi în clipa când am pornit la atac, l-am văzut în faţa ochilor, ca aevea. Multe îi mai datorez: el e cel care m'a îndrumat în viaţă... Apoi şi maiorul nostru are câte ceva din apucăturile lui Cicalov.

— Ai dreptate. Dar tu o să ajungi mai departe pentrucă eşti mai tânăr. Iar tinereţea e lucrul cel mai de preţ pentru un pilot de vânătoare...

Stătură mult de vorbă în cerdacul casei. Şi Ulencov ascultă cu luare aminte povestirile încercatului aviator, care în seara aceea se arătă mai vorbăreţ ca oricând.

— E oare cu putinţă ca în ţările fasciste poporul să nu se răscoale împotriva călăilor săi? întrebă deodată Ulencov, aducându-şi aminte de

interogatoriul de astăzi, luat aviatorului german. Oare în sânul muncitorimii din Germania, din Italia, nu există oameni adevăraţi?

— Oameni adevăraţi? întrebă la rândul său Tentenicov. De sigur, oameni adevăraţi sunt şi pe acolo, dar aceştia zac prin închisorile fasciste, prin lagărele de concentrare şi li se taie capul pe eşafod. Orice om care luptă în numele poporului, în numele adevărului, e ameninţat de o pedeapsă cruntă: chinuri şi torturi, moartea...

Oftă, îşi trecu mâna peste chelie şi spuse cu jumătate de glas:

— Dacă nu te plictiseşti să asculţi, o să-ţi povestesc o întâmplare trăită şi o să vezi că am avut şi eu parte să întâlnesc un om, care nu se temea să-şi dea viaţa pentru adevărul nostru.

— Te ascult cu plăcere, Cuzma Vasilievici, povesteşti totdeauna lucruri atât de interesante!

Tentenicov rămase un timp pe gânduri, urmărindu-l atent pe Ulencov cu ochii săi mici şi vioi, apoi oftă din nou şi-şi începu povestea astfel:

„Era cu mult înainte de primul plan cincinal, când abia începuserăm să înjghebăm o industrie de avioane. Am fost trimis într'un grup de aviatori în străinătate, cu misiunea să achiziţionăm avioane şi motoare şi să luăm contact cu tehnica Europei apusene. In Franţa am întâlnit un academician celebru. Se afla şi el tot într'o misiune asemănătoare, supraveghea construcţia vapoarelor comandate de ai noştri şi nu cred să fi existat în Europa o uzină mare pe care el să n'o fi cunoscut. Era un om extraordinar. Am văzut în viaţa mea mulţi oameni mari, dar el se deosebea chiar şi de aceştia. Era un adevărat savant, unul dintre cei mai culţi oameni din lume, fiind dotat în acelaşi timp şi cu acea iscusinţă de a vorbi — proprie în genere ţăranilor — ceea ce-i îngăduia să discute dela egal la egal cu omul cel mai puţin luminat, în aşa fel, încât acesta să-l înţeleagă dela primul cuvânt. Aflase că ne duceam la una din uzinele de avioane italiene şi mi-a arătat îndată cum trebue să te porţi în Italia, dece să te fereşti, dându-mi o mulţime de sfaturi practice. Avioanele italiene nu mi-au plăcut, totuşi am cumpărat un aparat de probă şi deodată s'a ivit ceva cu totul neprevăzut. Urma ca avionul să fie expediat în Rusia în cursul verii şi am convenit cu proprietarii uzinei să-l piloteze un aviator italian. După ce toate formalităţile au fost îndeplinite şi banii achitaţi, a venit la mine la hotel inginerul uzinei şi mi-a spus, aproape plângând, că niciun aviator nu voia să plece în Rusia de teama ameninţărilor fasciste. Ce era de făcut? Bineînţeles, am cerut stăruitor îndeplinirea întocmai a contractului. Inginerul afirma, gesticulând disperat, că n'o să iasă nimic din treaba asta. Bine. A doua zi, venind la fabrică, am băgat de seamă că un aviator tânăr se uita la mine foarte stăruitor, vrând parcă să intre în vorbă. Il remarcasem chiar din primele zile: era foarte tânăr şi sfios, nu se prea băga în vorbă, mai mult asculta şi se uita la noi cu ochii lui trişti de culoarea alunelor prăjite.

Totuşi, nu voiam să-i adresez eu primul cuvânt. Spre sfârşitul zilei însă, îl văd că se apropie de mine împreună cu tălmaciul meu (stau cam prost cu limbile străine, aşa că eram pretutindeni însoţit de un tovarăş dela reprezentanţa noastră comercială) şi-mi spune:

— De mult voiam să vă vorbesc, signor russo (pe limba lor însemna: domnule rus).

— Mă rog, îi răspund. Cu ce vă pot fi de folos?

— Am auzit că aveţi încurcături cu administraţia.

— Aşa-i, e o mică neînţelegere la mijloc.

— Şi nu pot ei să găsească un aviator care să ducă avionul în Rusia Sovietică?

— Potrivit contractului, sunt datori să-l găsească.

Tânărul se uită la mine cu un aer jignit şi-mi spuse încet:

— Aş dori foarte mult să mă duc la Moscova şi să văd cum trăesc acolo oamenii sovietici, după Revoluţie.

— Mă rog, pofteşte pe la noi, primim cu plăcere turişti.

— Nu, zise el, eu nu vreau să fiu turist, vreau să fac ceva pentru dumneavoastră, să fiu de folos Rusiei Sovietice.

Am ridicat din umeri destul de nedumerit: In Italia, pe vremea aceea, puteai să te aştepţi la orice act de provocare şi, cu toate că tânărul îmi plăcea ca înfăţişare, la drept vorbind nu mă puteam încrede în el.

— Dacă administraţia vă va spune că nu există aici aviatori care să primească să plece în Rusia, să le răspundeţi că nu-i adevărat. Vă pilotez eu avionul. Şi să nu vă lăsaţi impresionat de tinereţea mea: am luat parte la curse lungi, ce-i drept, în calitate de pilot secund.

— Ei bine, mă bucur că vrei să pilotezi avionul; dar bineînţeles, trebue să vorbeşti singur cu patronul dumitale. Nu se cade să-i amintesc eu de dumneata.

Tânărul se bucură şi-mi strânse cu putere mâna:

— Signor russo, doresc nespus de mult să văd Moscova, îmi zice, nici nu vă puteţi închipui cât de fericit o să fiu să pot sta lângă zidurile Cremlinului şi să vizitez Mausoleul în care odihneşte Lenin.

Intre timp au venit sărbătorile şi m'am hotărît să fac împreună cu un prieten o călătorie prin Italia, ca să văd această ţară. Oamenii care se pricepeau, ne-au sfătuit să mergem întâi în Nordul ţării, apoi să ne oprim şi pe la Neapole şi să vizităm şi insula Capri. Trebue să-ţi spun că în munţii din Nordul Italiei calea ferată este uimitoare: trece prin nenumărate tuneluri. La început mi-a plăcut schimbarea aceasta bruscă dela lumină la întuneric. Orice-ai spune, un tunel are ceva nespus de romantic, mai ales dacă nu eşti prea bătrân şi-ţi place tot ce vezi. Mai pe urmă, începeai să te cam saturi de tunelurile acestea, aşa cum te saturi de o scamatorie care se repetă de prea multe ori în şir. M'am apucat să le număr, dar după ce am trecut de zece, m'am încurcat la socoteală. Bun. Ne-am oprit pentru scurt timp într'un orăşel din Lombardia. La Neapole am sosit dimineaţa. Pe străzi era o căldură de iad, iar la hotel o zăpuşeală şi mai mare. Am ieşit în balcon şi am rămas cu gura căscată: totul se mişca, se agita, cânta, toate culorile erau atât de vii de parcă orice obiect ar fi fost proaspăt vopsit. Pe sub balcon suna un tramvai, iar alături alerga un măgăruş care sbiera cât îl ţinea gura. Tovarăşul meu de drum era un om foarte conştiincios şi nu m'a lăsat să răsuflu nicio clipă. Astfel a început calvarul nostru. Veşnic avea în mână un ghid şi încercuia cu creionul descrierea fiecărui lucru remarcabil din localitate, pe care trebuia să-l vedem. Dar mie nu-mi place să trăesc după ghid. Intr'un orăşel străin, e mult mai plăcut să umbli pe străzi, să-ţi faci drum prin mulţime, să vezi cum trăesc oamenii. Cei din Neapole o duc greu, dar poporul e vesel. Există multe cartiere sărace cu străzi înguste ca nişte crăpături în mijlocul gheţarilor; pe alocuri, ţi se pare că de-ţi-ai face vânt, ai putea să sari de pe acoperişul unei case înalte pe acoperişul de peste drum. Casele sunt murdare şi au mai multe balcoane decât ferestre. Primele zile au trecut repede, în agitaţie şi grabă. Intr'o seară ne-am dus la un caffettuccio (aşa se cheamă acolo cafenelele) ca să bem un vermut, apoi ne-am plimbat de trei ori în jurul acvariumului. Şi deodată i-am spus prietenului meu:

— E frumos la Neapole, dar prea e multă zăpăceală. Mi-e dor de casă, de Moscova noastră dragă. Ar cam fi timpul să ne pregătim de drum. Să punem la punct chestia cu avionul, iar dacă fabricantul are de gând să nu respecte clauzele contractului, reprezentanța comercială o să-l dea în judecată.

— Bine, mi-a răspuns prietenul meu, de altfel și eu m'am săturat de viața de aici. Să ne repezim în insula Capri, apoi s'o pornim spre casă.

Drumul până la Capri e foarte interesant. Marea e liniștită, apa e groasă de-ți pare că poți s'o tai cu cuțitul. In jurul vaporului foiesc bărcile pescarilor care-și trag năvoadele. Pe mal ne-au înconjurat niște băieți care voiau să ne vândă o găleată plină de languste. Ne-au arătat și o scoică dintre cele mai fine, mare cât un pumn, de care se prinsese cu picioarele o moluscă. Era minunat de frumoasă, purta un nume savant și se ținea agățată de scoică cu picioarele dinapoi, pe care și le desfăcuse ca o pânză de corabie. Băieții se țineau scai de noi: „Cumpărați-o, cumpărați-o negreșit. La noi savanții cer cu tot dinadinsul asemenea molusce, iar dumneavoastră nici nu vă uitați la o raritate ca asta..."

Bineînțeles, n'am cumpărat molusca, dar am vizitat toată insula, trecând și pe lângă casa în care locuise pe vremuri Alexei Maximovici Gorchi. Ne-am cățărat apoi sus pe stânci, dar mie nu prea mi-a plăcut; nedeprinși cum eram, ne-am julit picioarele de cactușii de acolo și ne-au durut mult timp după aceea.

Noaptea, în timp ce vaporul nostru se depărta de Capri, nu ne puteam lua ochii dela insulă: părea luminată toată pe dinăuntru și licăririle acelea mărunte se înfigeau parcă în bolta cerului ca niște ace înroșite în foc.

In ajunul plecării noastre din Neapole, am trecut pe la caffettuccio. Doi Italieni cam prost îmbrăcați, muncitori după cum păreau, veniră să se așeze la masa noastră. Se vedea că le atrăsesem cu ceva atenția. Unul dintre ei a întrebat: „Russo?" „Da — i-am răspuns — russo; nu v'ați înșelat! „Camrad!" Intocmai, i-am zis, cu muncitorii suntem tovarăși." Vecinii noștri nu mai puteau de bucurie că au întâlnit niște ruși adevărați. Am pornit împreună să ne plimbăm prin Neapole și ne-am cățărat într'o clopotniță de unde se desfășura o priveliște minunată. Unul dintre italieni, ca să ne fie pe plac, s'a apucat să tragă clopotele; trăgea de sfoară și țipa de bucurie, parcă ar fi fost cine știe ce minune. Incepusem să cred că nu prea erau serioși băieții aceia; dar deodată unul dintre ei mi-a zis: „Am venit înadins cu voi aci în clopotniță, ca să nu ne urmărească fasciștii, Vă rugăm să le spuneți tuturor celor dela Moscova că muncitorii italieni sunt alături de ruși. Vedeți Vezuviul, cât e de înalt? Iată, cam așa vedem noi, dela o depărtare de mii, de mii de kilometri, turnurile Cremlinului..."

Cuvintele lor simple mi-au mers la inimă. Ne-am despărțit prietenește de oamenii aceia cumsecade, iar a doua zi eram din nou la uzină.

A doua zi, inginerul ne-a înștiințat în mod oficial asupra sborului care urma să aibă loc. Părea însă cât se poate de scârbit. In aceeași zi am plecat împreună cu tovarășul meu din Italia înapoi la Paris: mai aveam câte ceva de pus la punct acolo. Inainte de plecare, mi-am luat rămas bun dela tânărul aviator, urându-i drum bun. Administrația uzinii ne făgăduise să ne telegrafieze la Paris, îndată ce avionul își va fi luat sborul. După aceea ne-am despărțit. Am plecat foarte mulțumit din Italia, încredințat că totul se va sfârși cu bine.

La Paris, am trecut pe la academicianul nostru și i-am vorbit despre călătoria mea și despre tânărul italian care se oferise de bună voie să piloteze până la Moscova avionul pe care l-am cumpărat. Nu izbutiseră să-l

intimideze. Era hotărît să sboare, cu toate că fasciştii ar fi putut să-l bage la închisoare pentru treaba asta.

Academicianul zâmbi, îşi netezi barba căruntă şi spuse cu glas tare:

— Ei bine, nu mă mir, deoarece oamenii simpli din lumea întreagă îşi îndreaptă cu dragoste privirile spre Uniunea Sovietică. Ai făcut însă bine că te-ai arătat atât de rezervat faţă de acest tânăr. Dacă e un om cu scaun la cap, va pricepe singur că nici nu te puteai purta altfel în calitatea dumitale de persoană oficială. Când vei afla însă că a decolat din Italia, să telegrafiezi imediat forului tutelar dela Moscova despre tânărul italian, ca să i se facă primirea pe care o merită.

In curând mi-a venit şi telegrama care mă înştiinţa de plecarea avionului şi, urmând sfatul academicianului, am telegrafiat imediat la Moscova.

In fiecare zi aşteptam cu nerăbdare sosirea poştei de dimineaţă, dar nu primeam niciun răspuns. După o săptămână am mai trimis o telegramă, dar şi ea a rămas fără niciun rezultat. Am telegrafiat pentru a treia oară şi în cele din urmă mi-a venit şi răspunsul. La Moscova nu sosise niciun avion. Ce era de făcut? Nu mai puteam dormi de grijă; stăteam mereu şi mă gândeam. Am telegrafiat la reprezentanţa noastră comercială dela Roma. Cei de acolo au întreprins cercetări şi au stabilit că avionul într'adevăr plecase, dar de atunci nu se mai ştia nimic de soarta lui. Dispăruse fără urmă — şi asta se petrecea în timp de pace, pe un traseu bine cunoscut: trebuia să treacă prin München — Berlin — Kaunas. S'a scurs astfel o lună şi jumătate de corespondenţă şi întrebări nesfârşite. Şi iată că deodată a început să se ridice un colţ al misterioasei cortine care se lăsase peste acest sbor. In presa străină au apărut câteva informaţii în care se arăta că în apropierea unui lac german au fost găsite sfărâmăturile unui avion. Se spunea că mecanicul avionului, rămas printr'o întâmplare ciudată pe aerodromul dela München, în timp ce pilotul pornise mai departe spre răsărit, ar fi identificat în aceste sfărâmături avionul cumpărat şi expediat după atâtea peripeţii la Moscova. După ce m'am întors în ţară, am discutat cazul cu un om inteligent, bun cunoscător al Apusului. L-am întrebat:

— Ce zici de asta?

— O poveste cam neplăcută.

— Nu ţi se pare nimic ciudat?

— E chiar o enigmă.

— Ce te pune mai mult pe gânduri?

— Totul, dela început până la sfârşit. In primul rând, se vede că tânărul, luând această hotărîre curajoasă, şi-a făcut duşmani. In al doilea rând, judecând după toate aparenţele, era un pilot bun. In al treilea rând, spune-mi şi dumneata: cum se face că mecanicul lui a rămas, aşa din întâmplare, pe aerodromul dela München, în timp ce pilotul şi-a urmat sborul? Şi, în sfârşit, în al patrulea rând, dacă e să te ţii de litera contractului, casa de comerţ italiană nu mai are de suportat acum, în urma accidentului, niciun fel de daune materiale. Cu alte cuvinte, proprietarii uzinii nu mai erau întru nimic interesaţi de soarta avionului.

După această discuţie, am încercat de mai multe ori să lămuresc din ce pricină pierise aviatorul, dar n'am reuşit să aflu nimic.

Numai după mulţi ani s'au descoperit împrejurările în care s'a petrecut acest misterios accident.

Aflând de hotărîrea tânărului pilot de a pleca la Moscova, aviatorii fascişti încercaseră să-l sfătuiască să renunţe, născocind tot felul de prostii. Tânărul se arătă însă hotărît şi dârz. Argumentele lor rămaseră fără

niciun rezultat. Incepură apoi să-l sperie, dar degeaba. Intr'o bună zi, în zori, tânărul îşi luă sborul din oraşul său natal însoţit de un mecanic, dornic să vadă cât mai curând Moscova, spre care se îndreptau necontenit şi cu atâta dragoste visurile sale. Nu ştia însă că soarta îi fusese dinainte pecetluită : mecanicul fusese cumpărat. Se învoise să distrugă avionul în schimbul câtorva lire. Inainte de decolarea aparatului din München, introdusese în carlingă o maşină infernală... Dar ce să mai vorbim, nu există nicio îndoială: doar mecanicul a rămas în ultima clipă pe aerodrom... Imi pare rău şi azi de tânărul acela... Parcă nu cad şi acum în Apus, sub gloanţele asasinilor plătiţi şi sub securea călăilor, atâţia oameni credincioşi ideilor clasei muncitoare? Dar forţa adevărului e atât de puternică, încât, în locul celui care cade răpus în slujba acestui adevăr, se ivesc îndată zeci şi sute de alţi oameni. Mă înţelegi? Inainte de război, a vorbit odată la o adunare de partid un orator priceput, care a spus: „Cârtiţa istoriei sapă adânc..." Şi îmi dau foarte bine seama: ori cât ne va fi de greu, totuşi vom birui, vom birui cu siguranţă... Va veni vremea, când în lumea întreagă se vor ridica alături de noi toţi oamenii cinstiţi...

CAPITOLUL VII

După primul război mondial, aviaţia luase o desvoltare atât de mare, încât numeroşi strategi din Germania, America, Anglia şi Franţa începuseră să demonstreze în operele lor scrise şi în conferinţe publice supremaţia acestei noi arme. Vedeau viitorul război sub forma unei serii de lupte aeriene fulgerătoare, de bombardamente năpraznice asupra diferitelor localităţi, de operaţiuni de debarcare în massă. Judecata lor era foarte simplă: aviaţia având o uriaşă putere de distrugere, va fi uşor să duci cu ajutorul ei un război de nimicire a inamicului şi va fi deajuns să distrugi capitala şi oraşele principale ale unei ţări, pentru a înfrânge orice duşman şi a-l face să semneze un act de capitulare necondiţionată.

Ideea aceasta destul de simplistă era demonstrată în lucrări de specialitate, iar de acolo trecuse şi în coloanele gazetelor de mare tiraj. Chiar şi militarii de profesie luau în mână condeiul romancierului în dorinţa ca părerile lor să afle o cât mai largă răspândire. Romanele acestea scrise de militari erau cam seci, amintind paragrafele regulamentelor militare; de altfel,coloneii şi maiorii recunoşteau cu toată sinceritatea că, scriind volume închinate viitorului război, urmăreau un singur scop: să-l înspăimânte pe cititor. Şi, într'adevăr, izbuteau să bage frica în oameni. Un militar german publicase un roman intitulat: „Războiul aerian în anul 1936". Cartea aceasta prezicea un război fulgerător de distrugere, în care rolul hotărîtor va fi jucat de aviaţie. Războiul pornit între două din cele mai mari state ale Europei Occidentale, trebuia să se sfârşească în trei zile, prin victoria agresorului.

Citind aceste romane care prevesteau asemenea desfăşurări rapide ale războiului de distrugere, oamenii nervoşi se lăsau cuprinşi de panică. După 1930, în ziarele apusene şi în revistele de specialitate începură să apară cele mai năstruşnice proiecte de apărare antiaeriană. Lumea le studia cu toată seriozitatea şi le discuta, nimeni nu îndrăznea să publice în reviste umoristice caricaturi prin care să-şi bată joc de ele. Un profesor italian propunea ca acoperişurile caselor să fie blindate. Legătura dintre case urma să fie făcută prin nişte coridoare apărate la rândul lor împotriva bombelor. Pentru aerisirea adăposturilor subterane, italianul

propunea să se instaleze deasupra clădirilor nişte coşuri de o înălţime uriaşă. Oraşul care s'ar fi hotărît să se pună la adăpost de primejdie prin aplicarea acestui sistem de apărare, ar fi căpătat o înfăţişare cât se poate de ciudată, asemenea celei pe care o atribuiau oraşelor din Marte autorii vechilor romane fantastice. Bineînţeles, asemenea proiecte n'aveau niciun fel de valoare practică.

Elaborându-şi planul de război-fulger împotriva Uniunii Sovietice, Marele Cartier General german dăduse o deosebită atenţie formaţiunilor aeriene, socotindu-le o forţă care asigură desvoltarea rapidă a operaţiunilor terestre. Sediul în care se întocmeau planurile de cotropire a Ţării Sovietelor pe calea văzduhului era o clădire lipsită de gust, de pe una din străzile principale ale Berlinului, având la intrare câteva statui uriaşe de balauri care ţineau în ghiare şarpele svasticei. Intr'un coridor, lung ca un regiment desfăşurat în linie, se înşirau la nesfârşit dulapuri netede, zidite, în perete, unde se păstrau planurile şi hărţile. In ajunul războiului, aceste hărţi şi planuri au fost împărţite piloţilor care primiră ordinul să supună unor bombardamente distrugătoare oraşele, minele, uzinele sovietice. Necuprinsele întinderi din partea europeană a Uniunii Sovietice fuseseră împărţite în pătrăţele multicolore. La început, limita acestor atacuri fusese stabilită pe linia Arhanghelsc-Volga, iar mai târziu apărură hărţi cu alte patrate haşurate, fixând limite noi dela Uralul de Nord până la litoralul Mării Caspice.

In Iunie 1941, nemţii dispuneau de nouăspreze mii cincisute de avioane în stare de luptă, iar Germania producea lunar peste două mii de avioane. Efectivul forţelor armate aeriene ale celui de al treilea Reich atingea un milion de oameni. Atacând în mod perfid Uniunea Sovietică, nemţii aruncară în luptă împotriva ţării noastre aproape optzeci la sută din aviaţia lor.

In toate planurile hitleriste de război, locul principal era acordat aviaţiei; chiar din primele zile ale războiului începuseră să se ţină lanţ luptele aeriene.

Nemţii aruncară în luptă împotriva marii Ţări a Sovietelor cinci flote aeriene.

Armata aeriană a generalului-colonel Keller, alcătuită din trei corpuri de armată operând în Nord-Est, număra pe la 20 August 1941 peste o mie de avioane de luptă.

Folosind avantajele militare pe care i le acorda rapiditatea atacului, armatele terestre germane înaintau fulgerător prin ţinuturile Baltice, unde grupul de Nord al armatelor germane pătrunsese prin Prusia răsăriteană. Acest grup era alcătuit din armata a patra de tancuri şi două armate de infanterie — a şaisprezecea şi a optsprezecea. Atacul principal se desfăşura în direcţia Dvinsc-Pscov. Armata a patra de tancuri ataca în centru. In flancurile ei se mişcau cu repeziciune armatele de infanterie. Armata a optsprezecea trebuia să treacă prin Riga spre Narva, iar armata a şaisprecea — prin Kaunas spre Novgorod. Dvinscul, Kaunasul, Riga fuseseră cucerite la începutul lunii Iulie.

Unităţile noastre se retrăgeau dând lupte îndârjite de ariergardă, oprindu-l pe inamic la fiecare pas, zădărnicindu-i planurile strategice, pricinuindu-i grele pierderi; sufereau însă şi ele pierderi destul de mari. Bâcov se aştepta în fiecare zi să primească ordinul de a muta aerodromul în alt loc. In fiecare dimineaţă, la ora şase, aviatorii se adunau la Statul lor Major, deschideau difuzorul şi ascultau, cu inima strânsă, comunicatul Bi-

roului Sovietic de Informaţiuni. Primele ştiri primite de pe fronturile Războiului pentru Apărarea Patriei erau îngrijorătoare. Diviziile blindate germane înaintau tot mai mult spre Răsărit. Ascultând denumirile oraşelor noastre, căzute în mâna duşmanului, Tentenicov îşi strângea cu furie pumnii: îşi aducea aminte de zilele războiului civil şi de intervenţia celor patrusprezece puteri în frunte cu Anglia şi America. Fumul incendiilor care coborîse atunci asupra câmpiei ruse se contopea acum cu vâlvătăile focurilor noi, aprinse deasupra pădurilor dela graniţă. După victoria repurtată de Ulencov, se vorbise şi în presă despre unitatea lor; timp de câteva zile însă, aviatorii nu mai avură prilejul să dea alte lupte aeriene, deoarece nu mai apărură avioane germane deasupra aerodromului lor.

Ulencov efectua în fiecare zi sboruri de recunoaştere în spre Apus. Intr'o seară, zări departe, deasupra pădurilor, lumina incendiilor. De atunci, în fiecare noapte lumina aceasta sinistră se vedea din ce în ce mai aproape şi Ulencov se gândea necontenit la luptele care-l aşteptau. Seara stătea împreună cu Tentenicov în baracă, discutând îndelung situaţia de pe front.

Primiră o scrisoare dela Piotr Bâcov şi dela Sviajeninov, tocmai din Ural, din zona interioară. Bâcov le povestea că lucra mult şi din greu, că uneori nu izbutea să doarmă nici şase ore pe noapte, dar că în curând vor avea cu ce să se laude şi atunci, desigur, va căpăta o scurtă permisie şi va porni spre Leningrad şi apoi spre aerodrom. „Nu m'am putut împăca încă cu gândul să rămân în spatele frontului, se plângea el. Dar n'am ce face, nu merge totul după voia noastră... Sviajeninov a slăbit rău de tot; de altfel şi eu am slăbit destul... Mă nelinişteşte faptul că Lena îmi scrie rar. Ce s'o mai fi petrecând pe la ei? La Leningrad o fi totul în regulă? S'o fi întâmplat oare ceva, de nu-mi mai scrie? Ţi-aş fi foarte recunoscător, Cuzma, dacă i-ai cere lui Vaniuşca o permisie de vreo trei zile, te-ai repezi la Leningrad şi mi-ai lămuri, cum s'ar zice, pe teren, chestiunile de familie..." Dar bineînţeles, nici vorbă nu putea fi de o călătorie la Leningrad, deoarece prezenţa lui Tentenicov la aerodrom era absolut necesară; probabil cei din spatele frontului încă nu-şi puteau da prea bine seama de situaţia în care se afla Leningradul.

Intr'o seară, în apropierea locuinţei aviatorilor, lângă păduricea de pini, Tentenicov văzu venind pe drum primele căruţe cu refugiaţi. Treceau în şir lung, nesfârşit; caii îşi mişcau încet picioarele; din când în când se auzea pocnind un bici.

Liniştea era de neîndurat. Tentenicov se uita cu inima strânsă la feţele acelea pământii, slăbite, cu ochii intraţi în fundul orbitelor. Oamenii aceştia înduraseră până acum multe din năpastele războiului: deasupra lor se rotiseră avioanele inamice, lângă casele lor explodaseră bombele; văzuseră unităţile germane înaintând spre ei şi acum porniseră pe drumuri de ţară lungi şi prăfuite, şi pe şosele, spre Răsărit, părăsindu-şi căminul din moşi-strămoşi şi pământul unde se născuseră.

In graba plecării, îşi luau uneori tocmai lucrurile de care ar fi avut mai puţină nevoie. In mintea lui Tentenicov stăruia imaginea unei căruţe aproape goale: nu se afla nimic în ea în afară de o albie pe care femeia o ţinea cu mâinile-i slabe de parcă ar fi fost lucrul cel mai de preţ ce-i rămăsese din viaţa ei de odinioară.

Un bătrân îmbrăcat cu o cămaşă albă de in, fără cingătoare („s'a gătit ca de înmormântare!" — se gândi cu amărăciune Tentenicov), cu o nuia lungă în mână, mergea în urma unei turme.

Pe una din căruțe era așezată o femeie bătrână, îmbrăcată într'o haină vătuită de ostaș sovietic, iar pe deasupra cu un cojoc. O ținea de umeri un bătrân desculț cu o șapcă cu cozorocul pe jumătate rupt. Văzându-l pe Ulencov, își opri calul și se adresă aviatorului:

— N'ai un foc, tovarășe militar?

Ulencov nu se dumiri pe dată că bătrânul îi vorbise, iar după ce pricepu, răspunse cu un zâmbet vinovat:

— Nu fumez.

— Sunt unii care nu fumează tocmai când le cere omul o țigară, spuse bătrânul supărat, și Ulencov avu impresia că bătrânul nu se gândea la tutun, ci la altceva. I se părea că din vorbele lui se desprindea o mustrare. Parcă i-ar fi spus: ai uniformă frumoasă, ești flăcău voinic, bine hrănit, tocul revolverului ți-i din piele de lac, dar neamțul tot vine asupră-ne și ce a mai rămas acum din satul nostru? O grămadă de cioturi arse care se mistue în bătaia vântului...

Din clipa în care văzuse de sus sfărâmăturile în flăcări ale avionului german pe care îl doborîse, în sufletul lui Ulencov se trezise un sentiment care-i îngăduia să înfrunte liniștit, în clipele cele mai grele, privirea acestor oameni, nevoiți să-și părăsească locurile de baștină și s'o pornească în depărtările vitregi ale unei vieți rătăcitoare.

Ulencov, Laricov și cel de al treilea aviator din patrula lor, locotenentul Gortalov, se aflau aproape tot timpul lângă avioanele lor. Așteptau dintr'un minut într'altul să primească ordinul de decolare. Intr'adevăr, uneori erau nevoiți să sboare de câte patru-cinci sau chiar opt și nouă ori pe zi. In bordeiul săpat în pripă, locuia împreună cu ei și Tentenicov, care revizuia personal avioanele înainte de sbor, și în caz de nevoie, executa reparațiile mărunte chiar pe loc, ajutat de câțiva oameni. La statul major al regimentului se duceau foarte rar; vorbeau însă în fiecare zi la telefon cu maiorul Bâcov, care venea de obicei de câte două și chiar de trei ori pe zi la aerodrom și discuta cu aviatorii lângă aparatele lor camuflate.

Mâncarea le-o aducea oficianta Dunia, o fată grăsuță și veșnic pusă pe râs, care nu-și schimbase firea veselă nici în zilele acelea de alarmă.

Intr'o zi, în timp ce Tentenicov era plecat la oraș pentru o treabă ce nu suferea întârziere, Bâcov aduse la aerodrom o telegramă și opt „cubulețe", cum se numeau în vorbirea curentă galoanele tinerilor ofițeri.

— Ei, tovarășe Ulencov, spuse Bâcov, trecând cu tactul său obișnuit la un ton oficial, pot să te felicit astăzi. Ne-au venit două bucurii deodată. In primul rând, comandantul aviației de pe frontul nostru ne-a comunicat că ai fost decorat cu Ordinul Steagul Roșu.

Ulencov stătea în fața comandantului unității în poziția de drepți, cu un aer năucit, aproape speriat.

— Iar în al doilea rând, te felicit pentrucă ai fost înaintat la gradul de ofițer. Ți-am adus și galoanele, ca să te simți bine în noua ta situație.

— Slujesc Uniunea Sovietică, șopti încet Ulencov.

Nu mai era în stare să rostească niciun cuvânt. Ar fi vrut să se retragă spre avionul său. Dar Laricov nu-l lăsă și îi prinse chiar el galoanele în formă de „cubulețe". Ulencov își puse în buzunarul bluzei vechile triunghiuri, gradele de plutonier descusute de pe guler, „ca amintire", după cum mărturisi el fără să-și ia ochii dela Bâcov.

— Ești emoționat? îl întrebă cu simpatie Laricov după plecarea comandantului.

— Sunt, recunoscu cinstit Ulencov, aşezându-se pe iarbă şi cuprinzându-şi genunchiul cu mâinile.

— Şi eu am fost emoţionat când am primit cea dintâi decoraţie, spuse Laricov. Mi-a fost dată pe vremea războiului cu finlandezii albi, în istmul Careliei.

Laricov era cu vreo opt ani mai mare decât Ulencov. Ivan Bâcov îl poreclise „Harap Alb". Avea buzele groase, nasul mare, dinţii albi şi puternici, ochii negri bulbucaţi şi mâinile uriaşe, nespus de puternice. Era de ajuns ca cineva să petreacă numai o seară cu el pentru a rămâne cu dorinţa de a-l revedea pe flăcăul acesta bun la suflet, isteţ, cu dinţii strălucitori de albi, care mărturisea că, de nu i-ar fi fost dat să devină aviator, s'ar fi făcut neapărat organizator de spectacole hazlii. Dar astăzi, după primele zile de luptă părea că i se schimbase şi firea: nu mai era vorbăreţ ca înainte. Zâmbea rar de tot şi se plimba pe aerodrom de colo, colo, făcând impresia că ar fi frământat de un singur gând chinuitor de care nu putea scăpa. Numai Ivan Bâcov ştia ce se petrece în sufletul aviatorului: tatăl lui Laricov fusese transferat anul trecut cu serviciul la Brest, unde se mutase cu toată familia, iar Brestul era situat chiar la graniţa germană... „Or fi avut timp să se evacueze?" se gândea mereu Laricov. Şi nu era zi să nu se ducă pe la Statul Major pentru a afla dacă nu cumva îi venise vreo veste din îndepărtatul Brest...

Primiră din nou ordin să plece în misiune. Luptele aeriene se înteţeau în fiecare zi. Aviatorii îşi dădeau seama că frontul se apropia, căci în preajma aerodromului lor apăreau nu numai avioane germane de bombardament, ci şi aparate de vânătoare. Aceasta însemna că aerodromurile aviaţiei inamice nu se aflau prea departe...

Avioanele lui Ulencov şi Laricov se înălţară repede în văzduh. In curând patrulau amândoi la o înălţime de 3000 metri. De după norii care pluteau pe deasupra pădurii în flăcări, ieşiră deodată două „Messerschmitt"-uri. Laricov şi Ulencov porniră să le întâmpine.

„Messerschmitt"-urile o luară spre stânga, apoi se desfăşurară spre dreapta gata de luptă.

Laricov şi Ulencov repetară aceeaşi mişcare. Apropiindu-se de avioanele duşmane, Ulencov deschise focul şi văzu cu bucurie cum „Messerschmitt"-ul atacat se prăbuşea în flăcări. Al doilea dădu să fugă şi Ulencov crezu să lupta se sfârşise. Tocmai atunci fu atacat însă de alte două avioane germane. Ulencov scăpă făcând o întoarcere spre stânga şi ieşi îndată în coada celui de al doilea „Messerschmitt" care se luase după Laricov. Intre timp, Laricov izbutise să iasă la rândul lui în spatele avionului care îl atacase pe Ulencov. De sus, mai apăru încă un „Messerschmitt." Dar acesta nu putea deschide focul asupra avioanelor lui Laricov şi Ulencov, deoarece lupta dintre cele patru aparate se desfăşura pe o distanţă foarte mică şi, dacă trăgea, ar fi riscat să lovească avioanele propriilor săi camarazi. Nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să aştepte. Depărtarea dintre avionul lui Ulencov şi „Messerschmitt"-ul pe care-l atacase se micşora văzând cu ochii. Neamţul se hotărî s'o şteargă şi, ieşind din luptă, începu să execute o întoarcere spre stânga. Ulencov deschise îndată focul. In faţa lui izbucniră limbi de flăcări. Ulencov sbură mai sus. Avionul german îşi pierduse direcţia şi se prăbuşea vertiginos: aviatorul fusese probabil ucis sau grav rănit. In acelaşi timp luase foc şi

avionul atacat de Laricov. Cel de al treilea avion german făcu un picaj, dar nimerind în bătaia focului lui Laricov şi Ulencov, fu şi el doborît.

Benzina era pe sfârşite, trebuiau deci să se întoarcă la aerodrom. Infierbântat încă de furia încăierării, Ulencov deschise focul asupra norului de după care i se părea că trebuia să apară avionul german. Clipele treceau însă una după alta şi neamţul tot nu se arăta.

„Bine i-am mai căptuşit!" strigă bucuros Ulencov, rotindu-se deasupra avioanelor duşmane care se mistuiau în flăcări, pe pământ... Când ateriză şi păşi pe iarba verde a aerodromului, se clătină de parcă ar fi fost beat. Laricov, vânăt la faţă, nu era în stare să rostească niciun cuvânt.

— Bravo, băieţi! strigă Tentenicov, petrecându-şi braţul pe după umerii lui Ulencov. Dacă aţi şti prin câte am trecut aici din pricina voastră; îmi venea să plâng de bucurie. Totul e limpede ca lumina zilei, n'avem nevoie de nicio confirmare din partea infanteriei: am văzut doar lupta de pe aerodrom...

Dar aviatorii nu avură răgaz să se odihnească prea mult. După un ceas grupa primi ordinul de a fi din nou gata. Şeful de stat major al regimentului, aviatorul ciung Sivcov, care fiind grav rănit la Halhin-Gol, fusese trecut la Statul Major, veni pe aerodrom şi le aduse ştirea că trupele noastre evacuaseră Simscul.

— Simscul! exclamă trist cel de-al treilea aviator din grupă, Feodor Gortalov, un tânăr blond, cu ochii cenuşii destul de depărtaţi. Păi, până la Simsc nu-s mai mult de patruzeci de kilometri!... In timp de pace ne duceam acolo la serate, să dansăm... Ochii îi deveniră deodată trişti şi gânditori. Dunia, oficianta cea veselă, spusese prietenilor ei — şi nu odată — că Gortalov avea o privire „cuceritor de duioasă". Era un bun dansator, un excelent jucător de tenis şi toţi cei din unitate îl iubeau. Câştigase şi câteva premii la concursurile sportive.

— Asta înseamnă că o să ne mutăm pe un alt aerodrom, oftă Laricov, şi o să trebuiască să ne obişnuim cu locuri noi. Păcat, îmi plăcea aici...

Intr'adevăr, nu mai puteau rămâne mult timp pe vechiul aerodrom cu care erau deprinşi: tancurile germane puteau sosi dintr'un ceas într'altul.

Ulencov se duse la postul de comandă al regimentului, un adăpost săpat chiar în marginea aerodromului.

— Stai puţin la telefon, până ce dau o fugă la Statul Major, îi spuse Sivcov.

Ulencov se aşeză la masă, se aplecă deasupra hărţii celui mai apropiat sector şi găsi pe malul unui râu micul Simsc de care pomenea atât de des Fedia Gortalov.

Deodată telefonul sbârnâi şi telefonistul bărbos, cu ochii cârpiţi de somn îi întinse receptorul lui Ulencov.

— Allo, allo! striga cineva. Era un glas subţire de fată şi se putea ghici că aceea a cărei voce răsuna atât de puternic, ajunsese din întâmplare la telefonul de campanie şi nu se pricepea la indicative. Nu făcea decât să repete stăruitor un singur cuvânt, de parcă ar fi nădăjduit că odată şi-odată glasul ei tot va fi auzit şi îi va răspunde cineva la chemarea-i înfrigurată.

— Cu cine vrei să vorbeşti? întrebă Ulencov.

— Vorbesc din Simsc!...

— Cu cine vrei să vorbeşti la telefon? Care-ţi este indicativul?

— N'am niciun indicativ.

Ulencov ridică nedumerit din umeri: ce o mai fi şi cu femeia asta? De fapt, ar fi trebuit să lase receptorul şi să întrerupă convorbirea aceasta absurdă, dar glasul suna atât de cald şi în el răzbătea atâta neprefăcută îngrijorare, atâta grabă adevărată, încât Ulencov vorbi mai departe, cu părerea de rău că nu se afla lângă el nici Bâcov, nici Sivcov care ar fi ştiut îndată ce trebuia făcut.

— Treci receptorul telefonistului şi o să mă înţeleg cu el...

— Nu-i niciun telefonist aici.

— Atunci dă-mi legătura cu unul dintre ofiţeri.

— Nu-i niciun ofiţer.

— Dar cum de ai nimerit la un telefon militar?

— Am venit din întâmplare la şcoală...

— La şcoală? întrebă Ulencov nedumerit. Dar ce caută şcoala în treaba asta?

— Cum de nu pricepi? răspunse, enervat la rândul lui, glasul emoţionat şi subţire de femeie. Telefonez dela şcoala medie din Simsc, de pe malul celălalt al râului. După ce ai noştri au evacuat oraşul, am venit aici din ordinul Comitetului raional al Comsomolului ca să distrug arhiva şi am văzut lângă firul telefonic câţiva ostaşi ucişi de o bombă, iar telefonul rămas la locul lui, nedemontat...

— Vasăzică aşa, spuse Ulencov, începând să priceapă cum ajunsese interlocutoarea sa la un telefon de campanie. Cu alte cuvinte, tot oraşul a fost evacuat?

— Da.

— Şi nemţii au intrat în oraş?

— Sunt numai câţiva motociclişti care se plimbă în sus şi în jos pe strada principală şi trag în ferestre cu pistoalele automate.

— Dar dincolo de râu, n'au intrat încă nemţii?

— Incă nu.

— Cum te chiamă?

— Catia.

— Şi după tată?

— Toată lumea îmi zice Catia...

— Ia spune-mi, Catia, unde-i instalat telefonul?

— In pod.

— Se vede bine de acolo?

— De aici se vede oraşul ca'n palmă.

— Dacă intră tancurile germane, le vezi?

— Fireşte!

— Şi poţi să ne chemi la telefon?

— Neapărat! Şi când nemţii o să ajungă foarte aproape, o să rup firul, o să arunc aparatul în puţ, iar pe urmă fug şi eu din oraş. Arhiva am şi ars-o.

In glasul Catiei era atâta forţă şi hotărîre, încât Ulencov clătină din cap cu admiraţie: ia te uită, ce fete neînfricate avem noi! De sigur că până azi n'a văzut nicio bombă explodând şi cu toate acestea, de îndată ce s'a aflat într'o împrejurare atât de grea, a ştiut ce avea de făcut.

Când Bâcov intră în adăpost şi în urma lui se ivi în prag capul cârlionţat al lui Sivcov, Ulencov făcu drepţi şi raportă despre această întâmplare neaşteptată. Bâcov se aşeză pe un scăunel şi trăgând din ţigara umplută cu cel mai tare tutun, ascultă cu luare aminte povestirea aviatorului.

— Vasăzică stabileşti din proprie iniţiativă legătura cu spatele frontului german? întrebă el ironic.

— Tovarăşe maior, m'am gândit...

— Mi se pare că nu te-ai gândit deloc. Poate că nici nu era cazul să intri în vorbă cu ea.

— Cred că e o fată bună. O chiamă Catia.

— Ştii, e cam greu să spui, aşa, pe nevăzute, dacă-i bună sau rea. Ca să te pronunţi asupra cuiva, trebue mai întâi să mănânci cu el un sac de sare, spuse Bâcov.

Totuşi, când telefonul sbârnâi din nou, ridică singur receptorul şi îi vorbi Catiei. Ulencov urmări cu luarea aminte întrebările pe care Bâcov i le punea fetei şi-i părea rău că nu putea auzi şi răspunsurile...

După această convorbire, Bâcov stabili îndată legătura prin telefon cu unitatea de avioane de luptă care se afla la şaizeci de kilometri depărtare, făgăduind că avioanele de vânătoare vor patrula în spaţiul aerian al Simsc-ului şi vor acoperi operaţiunile avioanelor de luptă în cazul când deasupra oraşului vor apărea „Messerschmitt"-urile germane.

— Ai auzit ce am vorbit? întrebă Bâcov, fără să mai zâmbească, uitându-se aspru la Ulencov.

— Am auzit.

— Se vede că într'adevăr, Catia asta a ta e o fată isteaţă. Ne-a explicat totul pe larg. Peste două-trei ceasuri decolaţi din nou şi vă duceţi de-a-dreptul la Simsc.

Ulencov băgă de seamă că maiorul era emoţionat şi se uita mereu la uşă ca şi cum ar fi aşteptat să sosească cineva.

— Ce s'a întâmplat, tovarăşe maior? întrebă Ulencov apropiindu-se de ferestruica mică şi chioară a adăpostului.

— Nimic deosebit. Il aştept pe Tentenicov.

— A plecat undeva azi?

— S'a întors adineaori din oraş, dar n'am avut încă timp să stăm de vorbă.

— O fi adus ceva ştiri.

Bâcov nu apucă să răspundă. In adăpost apăru Tentenicov care umplu îndată încăperea cu gălăgia şi tunetul vocii sale de bas: scaunul pe care se aşeză Cuzma Vasilievici scârţâi jalnic, masa în care se propti cu genunchii se sgudui. Maiorul aruncă mucul de ţigară în scrumieră şi nu mai aprinse alta.

— Ei, ce s'aude? îl întrebă pe Tentenicov.

— Am adus un plic dela Statul Major.

Bâcov scoase din sertarul mesei o hârtiuţă mică bătută la maşină şi o răsuci sul.

Tentenicov şi Ulencov îi urmăreau atent mişcările. Bâcov îşi încreţi fruntea, aşa cum făcea de obicei când era supărat şi spuse nervos:

— Zi, aşa stăm...

— Ce să-i faci, rosti cu glas tare Tentenicov, la război norocul e schimbător; azi o să plecăm de aici, dar o să ne întoarcem peste o jumătate de an sau un an... Am văzut de toate în cele trei războaie la care am luat parte. Şi dacă unii văd lucrurile în culorile cele mai negre, eu, om bătrân, nu mă las cuprins de desnădejde... Fireşte, e păcat să pleci dintr'un loc unde te-ai obişnuit; ne-am deprins cu aerodromul ăsta, iar ţinutul e minunat... Iată, veneam încoace dela oraş cu maşina şi mă uitam la fiecare ridicătură de pământ, la fiecare copăcel, ca să-mi rămână totul întipărit

în minte... Poate că atunci când ne vom întoarce nu vom mai găsi crângul de colo, poate că satul va fi pârjolit de foc, iar câmpul pângărit... Dar să nu uiţi un lucru: ura poporului creşte din ce în ce mai mult. Şi avem nevoie acum de cât mai multă ură, de o ură adevărată... Am întâlnit un bătrân pe drum şi l-am luat cu mine. Era un moş care trecuse prin multe încercări. Mi-a spus: „Ia te uită, cum mai vine neamţul..." L-am întrebat: „Ce crezi, o să ajungă până aici?" „O să ajungă", mi-a răspuns el. „Şi ce te faci atunci?" „O să plec în pădure". „Treci la partizani?" „O să umblu de unul singur prin pădure". „Da' de ce de unul singur?". „E mai uşor să te ascunzi". „Şi o să te ascunzi mereu?" „Fireşte". M'am înfuriat pe el. Mă gândeam: o fi crezând că-i mare ispravă să te ascunzi cât mai bine de duşman! „Nu, mi-a zis el, nu m'ai înţeles. Am şi intrat în legătură cu partizanii, dar o să umblu de unul singur, pentrucă am cerut să mă treacă la recunoaştere. O să-i ucid pe fascişti ca pe nişte lupi. Nu mi-a slăbit încă vederea, aşa că o să le pot găsi urma şi să le vin de hac. Dac' ai şti câtă ură port în mine! Crede-mă: cum văd un fascist, mă scutură frigurile!" „Ai suferit mult din pricina lor?" „Destul! In 1918, când au venit nemţi aici, mi-au ars casa şi mi-au ucis băiatul. Şi iată, acum aştept să-mi vină ceasul să mă răfuesc cu ei pentru toate suferinţele!" M'am bucurat din tot sufletul, auzindu-l; vasăzică ne-am învăţat şi noi să ţinem minte când ni se face un rău... Şi dacă nu-l uităm, atunci duşmanul va pieri... Chiar de-ar înghiţi şi o sută de oraşe, tot va crăpa odată şi odată! Când vor începe să tragă în el din fiecare tufiş, va urla fascistul, dar va fi prea târziu: îi vom face de petrecanie. Se va ridica tot poporul, întreaga ţară, ca un singur om pentru apărarea scumpei noastre Puteri Sovietice.

Vorbele sale simple aduceau un răspuns tuturor problemelor care-l frământaseră în ultimele zile pe Bâcov. Maiorul îi întinse mâna şi-i spuse tare:

— Că bine zici, Cuzma! Trebue să-l urîm atât de tare pe duşman, încât ura să ne ardă sufletul, aşa cum un acid roade fierul!

— Ştii bine că nu-s orator! Dar dacă m'ar pune să vorbesc la o adunare, m'aş pricepe ce să le spun oamenilor... Le-aş povesti un singur caz din 1918, când ofiţerii germani au pus mâna pe un partizan de al nostru şi, fiindcă a refuzat să vorbească, i-au tăiat urechile şi l-au ars pe spinare cu fierul roşu... N'aş face niciun fel de agitaţie, ci aş povesti pur şi simplu faptele. Şi aş vrea să-l văd pe acela care nu se va jura că-i va ucide pe fascişti, după ce mă va fi auzit vorbind.

— O să ucid, şi cât mai mulţi! spuse cu înfocare Ulencov, strângându-şi pumnul puternic, ars de soare.

— Ai început-o şi aşa destul de bine! îi zise Tentenicov sculându-se de pe scaun. Mă uit la tine, Serioja, şi mă gândesc că, dacă ţi-aş putea trece vigoarea ce mi-a mai rămas — izbi atât de tare cu pumnul în masă încât rupse o scândură — mi-aş da tot sângele picătură cu picătură.

— Un pilot de vânătoare n'are nevoie de forţă fizică, ci de viteză, de îndemânare şi minte ageră; trebue să fie om îndrăzneţ şi sprinten, rosti Bâcov. Esenţialul e să nu fie un „fitil lung". Să cântărească totul într'o clipă, să ia repede o hotărîre, să se arunce în luptă şi să lovească duşmanul — iată ce înseamnă să fii un bun pilot de vânătoare.

— Eu unul, nu mă mai bucur de aceste însuşiri, spuse mâhnit Tentenicov. Am îmbătrânit. Nu mai aud prea bine... Am început să gâfâi. Numai de vedere nu mă plâng: ce-i drept, pentru citit am nevoie de ochelari,

în schimb văd perfect la distanţă; chiar şi acum mă mai ridic din când în când în văzduh pe un „U2".

Rămaseră mult timp de vorbă, apoi plecară împreună la masă. In ziua aceea, Tentenicov istorisi vreme îndelungată despre călătoriile şi aventurile sale. Bâcov îi întrerupse povestirea şi îi spuse încet:

— Uite ce-i, Cuzma Vasilievici, Gortalov o să efectueze operaţiunile de evacuare, iar tu o să-i ajuţi... Mâine, ne vom duce avioanele pe un aerodrom nou, bineînţeles, dacă astăzi nu se întâmplă nimic. Cel din urmă va decola Gortalov. Iar tu, vei veni cu maşina...

— Tocmai aici e toată nenorocirea, voi plecaţi cu avionul, iar eu cu maşina, bombăni Tentenicov.

După discuţia cu Bâcov, Tentenicov nu mai părăsi aerodromul. Alerga pe câmp, fără şapcă, cu cămaşa desfăcută la gât, cu mânecile suflecate, grăbindu-i pe toţi, izbutind să vadă de toate, controlând fiecare ladă cu piese şi instrumente, bucuros că încordarea şi agitaţia zilei îl făceau să-şi mai uite gândurile chinuitoare, obsedante. Se obişnuise atât de mult cu aerodromul, cu aviatorii care locuiseră aici, cu rânduiala armonioasă a traiului lor care se închegase atât de repede, încât acum îi venea greu să părăsească meleagurile astea. Nu voia să se împace cu gândul că s'ar putea despărţi vremelnic de Ulencov şi de maiorul Bâcov, deşi lucrul acesta îi stăruia mereu în minte. Dacă n'ar fi fost treburile urgente de pe aerodrom, care îi luau tot timpul, s'ar fi lăsat poate copleşit de mâhnire şi de jale... Sufletul îi era plin de o dragoste neţărmurită, mai puternică decât orice, pentru oameni, pentru tovarăşii şi prietenii săi, chiar şi pentru cunoştinţele întâmplătoare, şi cu toate că nu odată i se întâmplase să sufere desamăgiri, se simţea totuşi atras de oameni şi singurătatea i se părea lucrul cel mai neplăcut de pe lume... Tentenicov alerga cât putea de repede pe aerodrom, reuşea să stea de vorbă cu toţi, ajuta singur la încărcarea în camioane a averii detaşamentului, verifica personal hangarele, pornea cu mâna lui motoarele maşinilor, dacă i se părea că şoferii se lasă pe tânjală şi zăbovesc prea mult.

Ulencov se apropie de Tentenicov cu un zâmbet vinovat şi se aşeză alături de el, clipind atât de des din ochi, încât Cuzma Vasilievici îl întrebă mirat:

— Ţi-a intrat ceva în ochi?

— Nu, dar am o rugăminte...

— O rugăminte?

— Da. A venit un aviator dela aerodromul vecin...

— Bine, bine... Stai o clipă, ăia de colo au uitat să încarce nişte lăzi în maşină, spuse Tentenicov. Mă întorc îndată...

Se duse în fugă până în celălalt capăt al aerodromului, îi certă îndelung pe cei care i se părea că nu arătau destulă grijă, dădu o raită şi pe la hangar, ocoli tot câmpul şi se întoarse în cele din urmă la locul unde-l aştepta Ulencov, ştergându-şi cu batista capul ud de năduşeală.

— M'am încălzit, zău aşa... Ia spune-mi, care ţi-e rugămintea?

— Voiam să te rog în privinţa ursuleţului, Cuzma Vasilievici.

— In privinţa ursuleţului? Ei bine, n'am ce-ţi face, nu-ţi pot fi cu nimic de folos... O să avem iar neplăceri cu el...

— Nu, n'o să mai avem nicio încurcătură... L-am văzut adineaori pe aviatorul acela dela aerodromul vecin.

— Şi ce ţi-a spus?

— Am vorbit despre ursuleţ.

— Şi ce s'a hotărît?
— Au hotărît să mi-l dea.
— Şi n'o să vină iar să-l ia înapoi?
— Nu, acum totul e limpede. Au de gând să-l lase aici. Nici nu vreau să mă gândesc la una ca asta! S'a făcut atât de drăguţ! Aviatorul acela spunea că a ajuns să aibă mulţi prieteni.
— Cum adică, prieteni?
— Cei care îi aduc fel de fel de bunătăţi. Ursuleţul nu se împrieteneşte decât cu cei care-i dăruesc câte ceva. Şi acum o să-l capăt eu... L-am şi rugat pe un lucrător să-l ia cu el şi să mi-l ducă la noul aerodrom...
— Vasăzică, trebue să mergem după el la vecini?
— De ce să mergem? L-au şi adus...
— Ei bine, bagă-l într'o ladă şi ţi-l trimitem cu camionul următor...
După plecarea camionului în care fusese încărcată lada cu ursuleţul, Ulencov se arătă mai vesel.
N'avu însă prea mult timp să se gândească la puiul lui de urs. Un agent de legătură veni gâfâind să-i spună că-l chiamă de urgenţă maiorul.
Adăpostul comandantului regimentului era acum pustiu. Părea murdar şi părăsit: peste tot erau aruncate la întâmplare diferite lucruri: bucăţi de ziare, călimări sparte. Averea regimentului fusese evacuată; numai telefonul rămăsese pe loc.
— Mi-a telefonat adineaori Catia a ta! spuse Bâcov.
— A telefonat? întrebă uimit Ulencov.
— Inchipueşte-ţi că a izbutit să ne mai cheme odată. Acum a părăsit şi ea Simsc-ul. O coloană germană alcătuită numai din infanterie, fără tancuri, se apropie de orăşel. Avioanele noastre de luptă vor porni numaidecât într'acolo, iar tu şi Laricov trebue să le asiguraţi acoperirea. Pe urmă vă puneţi la punct, vă odihniţi puţin şi treceţi cu avioanele voastre la aerodromul cel nou.
...Laricov decolă cel dintâi. In clipa când avionul său se avântă înainte, Ulencov dădu drumul gazelor şi îşi porni aparatul în urma avionului comandantului grupei, care dispărea în nori.
Simsc-ul era foarte aproape, dar tânărului ofiţer drumul i se păru tare anevoios. Il frământa mereu acelaşi gând: „Voi fi nevoit să părăsesc în curând aceste locuri..." Peste puţin timp zări casele şi crângurile pe lângă care trecea de obicei în zilele de duminică, atunci când se ducea la serate cu Laricov şi Gortalov. Unde o fi acum Catia, fata care-i vorbise la telefonul de campanie? O clipă îşi închipui cum arăta tânăra aceasta necunoscută şi îndrăzneaţă, trecând prin pădurile şi crângurile de lângă drum, prin ogoarele fumegânde, fugind de duşman, şi inima i se strânse de amărăciune: o s'o mai întâlnească oare vreodată pe căile războiului? Sau poate vor fi svârliţi pe alte meleaguri şi nu-i va mai auzi niciodată glasul subţire şi emoţionat?
In depărtare ardea un sat. Pâriolul cuprinsese toată zarea. Vâlvătaia mistuia o casă mare din marginea Simsc-ului. Avioanele de luptă se retrăgeau acum, iar rămăşiţele coloanei germane care suferise atacul lor se împrăştiau târîndu-se în toate părţile. Vreo zece maşini ardeau pe străzile şi la răscrucile orăşelului. Avioanele coborîră mai jos şi Ulencov zări o altă coloană germană de infanterie, înşiruindu-se la răspântia drumurilor.

Când nemţii zăriră avioanele care veneau din direcţia soarelui, era prea târziu ca să se mai poată adăposti : Laricov şi Ulencov îi secerară cu focuri de mitralieră pe vrăjmaşii care se apropiau de răscruce.

Mitralierele germane porniră să ţăcăne; unul dintre soldaţi încercă să tragă în avion cu o armă automată. Ulencov trecea pe deasupra nemţilor în sbor razant. Vedea maşini cu mitraliere instalate pe ele şi soldaţi speriaţi care alergau de colo până colo; continuând să tragă, văzu cu bucurie cum fasciştii cădeau unul după altul în colbul drumului şi rămâneau acolo nemişcaţi, seceraţi de focul pe care îl deschisese împotriva inamicului, el, aviatorul sovietic Serghei Ulencov...

In curând răspântia se goli. Lângă drum rămaseră numai nemţii ucişi sau cei grav răniţi. Inaintarea coloanei fusese întârziată cu câteva ceasuri. După ce se mai rotiră puţin pe deasupra cătunului de lângă drum, avioanele porniră înapoi.

CAPITOLUL VIII

Totul se schimbase în oraş, ca şi în vechea casă a familiei Pobedonoşţev din strada Podeacescaia, cea mai liniştită dintre străzi. Cu toate că locuise încă din copilărie în casa aceasta veche şi lipsită de confort, Elena Ivanovna nu cunoscuse niciun vecin; nu-şi mai aducea aminte decât de portarii care cărau lemne sus pe treptele înguste ale scării de serviciu, acoperite de ghiaţă, şi de un bătrânel, un general din Caucaz, care locuia în apartamentul nr. 4. Lena avea vreo optsprezece ani când, pentru prima oară, generalul trecuse într'o zi pe la Ivan Petrovici şi de atunci devenise oaspetele obişnuit al bătrânului Pobedonoşţev cu care venea să stea de vorbă seara, la ora ceaiului. Ceilalţi locatari ai casei erau pentru ea străini, necunoscuţi; chiar şi inginerul care locuia în apartamentul de alături, pe acelaşi palier cu familia Pobedonoşţev, n'o saluta niciodată pe Elena Ivanovna; vechii locuitori ai Petersburgului aveau o fire închisă şi morocănoasă, care-i făcea să se minuneze pe provincialii prietenoşi sosiţi în Capitală. In vremea Puterii Sovietice, viaţa din casa aceasta se schimbase cu totul. Veniseră locatari noi şi se înjghebase o rânduială nouă a vieţii în comun.

Iar din ziua când pentru întâia oară se auzi urlând sirena care vestea alarma aeriană şi locatarii vârstnici ai casei se adunară în adăpost, alcătuiră toţi un fel de familie mare şi se cunoscură între ei.

Elenei Ivanovna îi plăcuse cel mai mult o bătrână înaltă, cu părul cărunt îngrijit pieptănat cu cărare, în ochii căreia licărea o privire vioaie, tânără, ştrengărească. Venea în adăpost cu o carte, se aşeza într'un colţ şi, răsfoind încet paginile mototolite, reuşea să asculte toate conversaţiile celor care stăteau alături de ea. Se uita la Elena Ivanovna cu o deosebită atenţie şi într'o seară îi zise:

— Să nu te superi că-s femeie bătrână şi îmi place să mă uit insistent la oameni. Te ştiu încă de pe când erai fetiţă şi umblai cu rochiţă scurtă, iar acum, să nu-ţi fie cu supărare, nu mai eşti tânără.

Era plăcut să stai cu ea de vorbă, astfel încât Elena Ivanovna se bucură când, într'o bună dimineaţă, bătrâna sosi în vizită la ei.

— Am venit într'o chestiune de afaceri, spuse ea cu un aer grav, aşezându-se pe marginea canapelei.

— Mă bucur să vă văd şi fără să fie vorba de chestiuni de afaceri!

(Aşa le rămase şi mai târziu obiceiul; Sofia Gavrilovna o tutuia pe Elena Ivanovna, iar aceasta îi spunea bătrânei: „dumneavoastră")

— N'am vreme să mă plimb fără rost, răspunse şi mai grav bătrâna. Cum te chiamă?

— Elena Ivanovna!

— Alionuşca! hotărî categoric bătrâna (avea o fire autoritară şi nu putea suferi să fie contrazisă; oamenii de felul ei nu şovăie să ia hotărîrile cele mai îndrăzneţe în situaţii grele, în problemele cele mai anevoioase). Mă numesc Sofia Gavrilovna.

— Vă ascult, Sofia Gavrilovna.

— Să ştii că te-am înscris în echipa mea. Să nu te superi că am hotărît fără să te mai întreb...

— Ştiţi dumneavoastră mai bine...

— Află că sunt şefa echipei de apărare pasivă din casa asta. Acum şapte ani, când m'am înscris la cercul de apărare pasivă, răposatul bărbatu-meu râdea de mine. Ce te-a apucat la bătrâneţe? îmi zicea el. Ne-am certat atunci rău de tot. Şi pe urmă? S'a dovedit că aveam dreptate! Fireşte, în ceea ce priveşte inteligenţa nu mă compar cu el: fusese contabil-şef la o bancă şi era om priceput şi deştept... Dar vezi că noi, femeile, simţim cum s'ar zice cu inima şi uneori vedem lucrurile mai bine decât cel mai deştept dintre bărbaţi. Uite-aşa.

Elena Ivanovna se sculă de pe canapea şi făcu vreo câţiva paşi prin odaie.

— Nu mă dau înapoi dela muncă...

— Şi bine faci! N'o să-ţi fie frică, de asta nu mă'ndoiesc. Aveţi atâţia aviatori în familie...

— Vă mai aduceţi aminte de ei?

— Cum de nu! De tânără îmi plăcea să mă uit de aproape la oameni şi când mi se părea vreunul mai de soi, mă interesam şi mai mult de el...

Bătrâna îi plăcu foarte mult Elenei Ivanovna. Din ziua aceea petrecură multă vreme împreună. Făceau amândouă de gardă pe acoperiş în timpul alarmelor aeriene, controlau camuflajul din casă, inspectau apartamentele şi învăţară să stingă cele dintâi „incendiare". („Afurisite lumânări!" spunea bătrâna cu ciudă, mânuindu-şi cu îndemânare lopata)

In casă, viaţa îşi urma cursul obişnuit, dar Elena Ivanovna avea mult de furcă cu tatăl ei. Se schimbase în ultimul timp, se închisese şi mai mult în el, cufundat în munca sa, şi nu le cerea celor din jur decât un singur lucru: să nu-l împiedice să scrie şi să gândească, să nu-i fure timpul cu discuţii zadarnice, să nu-l plictisească cu grija lor faţă de el.

De pe front veneau comunicate îngrozitoare şi în oraş se vorbea că Leningradul ar fi aproape complet încercuit de nemţi.

— Comunicatele sunt date pentru informarea oamenilor, nu ca să fie discutate, îi spuse Pobedonoşţev supărat fiicei sale, într'o zi când aceasta începu să facă aprecieri asupra noii situaţii. Sunt alţii care se pricep mai bine decât noi să discute situaţia şi să tragă concluziile necesare. Treaba noastră, a ta, a mea, a noastră a tuturor, este să înţelegem ceea ce se petrece. Şi vezi că eu unul înţeleg că nemţii n'o să poată intra niciodată în Leningrad. Niciodată, mă auzi, niciodată! Şi izbucni pe neaşteptate în hohote de plâns, ca un copil. Elena Ivanovna îşi dădu seama, cu o strângere de inimă, cât de greu îi venea bătrânului să trăiască în singurătatea biroului său, mare şi întunecos, în vremurile acelea cumplite.

In ziua aceea neguroasă de Septembrie, când Voronov îl chemă la telefon, Ivan Petrovici fu mai emoţionat ca oricând.

Aştepta de mult această chemare şi totuşi fu foarte turburat. In aşteptarea bătrânului său prieten începu să se plimbe cu paşi mărunţi prin birou, se apropia mereu de dulapul cu rafturi aflat lângă geam şi scotea din sertare teancuri de hârtii îngălbenite: scrisori vechi de ale lui Voronov, carnetele de notiţe pe care acesta i le dăduse în păstrare cu vreo zece ani înainte, în ajunul plecării într'o misiune mai lungă, articole scrise de metalurgist, tăiate din ziare.

Pobedonosţev mai citi odată cele câteva rânduri scrise cu slovă mare de bătrân, cercetând cu luare aminte fiecare cuvânt, de parcă ar fi nădăjduit să afle în ele tâlcul ascuns al celor ce se petreceau, o mărturisire pe care voia s'o obţină negreşit dela Voronov. Se obişnuise cu gândul că undeva în apropiere, la vreo două străzi depărtare, într'o casă mare din colţ, locuia un om de care-l legau amintirile anilor de odinioară. Şi cu toate că drumurile vieţii lor erau atât de diferite, simţea că, odată cu plecarea lui Voronov îşi va pierde una din cele mai de seamă, cele mai puternice prietenii.

Nu simţeau nevoia să se întâlnească des: îşi telefonau din când în când, îşi trimiteau de ziua numelui câte un coş cu flori şi o carte de vizită cu felicitări; schimbau între ei, în scris, informaţiile de care aveau nevoie... Uneori nu se vedeau doi-trei ani de-a-rândul. Dar se mulţumeau, ştiind totul unul despre altul, şi-şi trăiau în vecinătate cei din urmă ani ai unei lungi vieţi de muncă. Şi iată că acum, această deprindere de atâtea decenii era pe cale să se destrame...

Pobedonosţev îl numea pe Voronov „ilustrul meu prieten" şi în acest titlu pompos nu era nicio umbră de ironie. I se părea pur şi simplu că aceste cuvinte exprimau cu adevărat atitudinea sa faţă de Voronov şi faţă de opera întregii lui vieţi. Intr'adevăr, câţi oameni cunoşteau numele savantului, care îşi consacrase ultimii ani ai vieţii unei teme de strictă specialitate cum e istoria medicinei în vechea Rusie? In schimb, numele metalurgistului, după ale cărui proiecte se construiau în Răsărit uzine uriaşe, era cunoscut până şi de copii. Uzinele noi şi oraşele muncitoreşti îi purtau numele. Primea decoraţii, i se închinau cărţi, iar despre lucrările sale se publicau articole lungi în ziare. Pobedonosţev era mândru de succesele lui Voronov şi vedea în popularitatea crescândă a acestuia o recunoaştere a sforţărilor depuse de generaţia lor.

— Asta înseamnă că epoca de faţă tot mai are nevoie de noi, bătrânii, spunea el în discuţiile sale cu Voronov. Noi asigurăm continuitatea culturii. N'avem nici măcar dreptul să murim înainte de a trece în mâna tineretului făclia...

Elena Ivanovna vedea cum tatăl ei îmbătrânea pe zi ce trecea; în fiecare noapte îi venea mai greu să facă drumul până la adăpost, gâfâia mai tare la cotiturile prea brusce ale scării.

— N'a venit încă Andrei Gavrilovici? întrebă el, aşezându-se pe canapea şi răsfoind o carte groasă cu scoarţe vechi şi închizători masive.

— Ai fi auzit soneria. De-altfel, nici el nu cred că ar fi zăbovit în antreu.

— Ei, bine... Cum o veni, să-l aduci îndată aici...

Elena Ivanovna ieşi din birou, iar bătrânul aţipi, aşa cum era aşezat: se resimţea după noaptea de veghe din ajun.

— Dormi, Ivan Petrovici? spuse cineva tare cu voce groasă, puţin cam răguşită.

Pobedonosţev deschise ochii, îşi potrivi ochelarii care-i alunecaseră până pe vârful nasului şi zâmbi bucuros.

— In sfârşit! spuse el. Te-am aşteptat cu multă nerăbdare. Am fost chiar îngrijorat... Mă gândeam: cine ştie, poate nu mai vii.

— Se putea una ca asta?! Cum crezi că aş fi putut să plec fără să-mi fi luat rămas bun dela tine? Şi nu mai am decât foarte puţin timp până la plecare. Mâine dimineaţă o pornesc cu avionul...

— Incotro?

— Mai întâi la Moscova, apoi la Sverdlovsc şi după aceea în regiunea de Nord a Uralului.

— Iţi iei şi familia cu tine?

— Pe nevastă-mea. Dela ceilalţi, după cum ştii, nu mai am nicio veste: băiatul e în armată, pe frontul Careliei, iar fata într'un spital din Caucazul de Nord... Am rămas singur cu bătrâna mea.

Stătea pe canapea lângă Pobedonosţev, şi aşa cum era acum cu faţa lui obosită, pământie, cu obrajii uşor buhăiţi, arăta foarte bătrân. Pobedonosţev tăcea: înţelegea îngrijorarea prietenului său şi nu voia să-l mai întristeze, punându-i întrebări; aflase dela nişte cunoştinţe comune că fiul lui Voronov ar fi dispărut într'una din ultimele lupte...

— Cum de v'aţi hotărît să plecaţi? întrebă Pobedonosţev, scoţându-şi ochelarii şi ştergându-i cu un petecuţ de stofă pe care-l purta totdeauna în buzunarul hainei.

— Totul a fost cât se poate de neaşteptat. Săptămâna trecută am primit dela Moscova o telegramă, prin care se cerea ca uzina la care lucrez, în calitate de consilier, să fie evacuată în Răsărit. Prin acelaşi ordin s'a prevăzut şi evacuarea mea în Ural, odată cu uzina. Urmează a se construi acolo un uriaş combinat metalurgic, iar în jurul lui să se improvizeze construcţii pentru înşelarea duşmanului. Am fost numit inginer-şef al acestui gigantic combinat. Seara ne-am adunat cu toţii la director. Au venit bătrânii. Directorul ne-a arătat instrucţiunile primite dela Moscova. Bătrânii s'au încăpăţânat, au început să se frământe... Nu ne părăsim uzina noastră dragă, aşa ziceau... Aici am trăit, aici o să murim... A trebuit să-i convingem, să le demonstrăm că aşa trebuia, să ne ciorovăim... ba chiar să recurgem la ameninţări. „Inţeleg foarte bine cum stau lucrurile, spunea unul dintre ei. Sunt în stare să pricep cu mintea. Dar când mă gândesc numai că n'o să mai văd până la sfârşitul războiului atelierul în care am lucrat toată viaţa, parcă mi se pune un nod în gât..." Până la urmă tot am ajuns la o înţelegere... Şi iată, acum pornim la drum.

Pobedonosţev se sculă de pe canapea şi începu din nou să se plimbe prin odaie cu paşi mărunţi, ţinându-şi mâinile la spate şi mişcând încet din buze.

— Ştii ceva, Ivan Petrovici, spuse Voronov, sculându-se de pe canapea şi apropiindu-se de Pobedonosţev (se plimbau acum amândoi prin odaie: Pobedonosţev — înalt şi slab, Voronov — scund şi gras). N'am venit numai să-mi iau rămas bun dela tine...

Pobedonosţev se opri în mijlocul odăii, uitându-se mirat la bătrânul său prieten. Voronov rămase şi el pe loc.

— Să vezi despre ce e vorba, spuse încet Voronov. Ştii, am reţinut trei locuri în avion.

— Şi cine va fi al treilea?

— Tu!

— Nu mă duc nicăieri, exclamă supărat Pobedonosţev, dând din mâini de parcă ar fi vrut să alunge un roi de albine care tăbărîseră asupra lui. Pot să spun şi eu ca bătrânii tăi turnători: aici am trăit, aici vreau să mor...

— Te rog să te gândeşti serios la ce ţi-am spus. Eşti un om bătrân.

pe cale să-ţi închei munca de o viaţă întreagă şi aici nimeni n'are acum nevoie de tine, în timp ce acolo în linişte îţi va fi mai uşor să-ţi desăvârşeşti opera care ţi-e dragă. Cărţile de care o să ai nevoie, le vei putea procura din Molotov, Sverdlov, Cazan...

— Cărţile? ţipă cu glas ascuţit Pobedonoşţev, apropiindu-se de fereastră şi arătând cu mâna casa dărâmată din colţ. Dar crezi oare că pot cere şi asta prin corespondenţă, din Cazan? Şi oraşul acesta, şi Neva, şi viaţa care mi s'a scurs aici începând din anii copilăriei! Vezi, un străbun de-al meu a venit cândva aici, de pe malurile Volgăi!

— Dar eu cum plec?

— Cu tine-i altceva, cu totul altceva... vei lupta acolo, în spatele frontului. Pleci, fiindcă ai primit un ordin; căci deşi ai şaizeci şi cinci de ani, eşti totuşi un ostaş...

Voronov ştia că ar fi fost zadarnic să mai discute cu bătrânul său prieten şi de aceea tăcu.

— Ştii, îi spuse el, uitându-se cu coada ochiului la Pobedonoşţev, o să fie cam greu aici... O să aveţi multe de îndurat. O să fii în stare să treci prin toate încercările? O să rezişti? Şi dacă...

— Şi dacă o să mor? răspunse supărat Pobedonoşţev. Doar n'am studiat de pomană de tânăr, printre multe alte chestiuni care m'au interesat, şi problema longevităţii... Orice ai zice, nu există nemurire. Aşa că şi eu, Ivan Petrovici Pobedonoşţev, doctor în medicină, fost profesor la două institute, membru al diferitelor societăţi ştiinţifice ruse şi străine, cu toate cunoştintele şi meritele mele, o să trebuiască să mor. Nu-i aşa? La vârsta de optzeci de ani, omul nu mai crede în minuni... Şi atunci, nu e oare mai bine să-ţi trăeşti viaţa până la capăt aşa cum ţi-ai pus în gând s'o trăeşti de tânăr? Acum când locurile în avioane sunt numărate pe degete, e mai bine să-i luaţi pe cei care mai pot fi cu adevărat de folos... Şi, la urma urmelor, înţelege şi tu că fiecare rând al operei mele va fi cu atât mai de folos poporului cu cât va fi scris în asemenea împrejurări, în zilele acestea grele. Iar mai târziu, o să se găsească poate cineva care o să spună despre mine: a murit ca un soldat la postul său...

Tăcură un timp. Voronov întrebă, netezindu-şi părul:

— Asta-i tot?

— Nu încă, spuse Pobedonoşţev după o clipă de gândire. Ai putea să-mi faci un serviciu. Să iei cu tine copia manuscrisului meu, sunt acolo vreo patruzeci de coli de tipar. O ţin într'un geamantănaş, special. Vezi că eu... aci vocea lui se frânse; se uită în altă parte de parcă i-ar fi fost ruşine de ceva, vezi că eu o să plec în curând dintre cei vii. Atunci, să ai tu grijă de manuscris. Poate că o să-i fie cuiva de folos, cu vremea.

Tăceau amândoi. Dar ce nevoie ar mai fi avut de cuvinte? Esenţialul fusese spus şi orice vorbă de prisos ar fi supărat urechea şi ar fi sunat înspăimântător de fals, iar bătrânii aceştia erau amândoi oameni sinceri şi nu puteau suferi atitudinile teatrale.

— Ei, rămâi cu bine, spuse încet Voronov.

— Cu bine, răspunse Pobedonoşţev. Glasul îi tremura. Inţelegea că-şi luase rămas bun pentru totdeauna şi ştia că nu se vor mai revedea.

Voronov ieşi din odaie grăbit, de parcă i-ar fi fost teamă să se mai uite înapoi. Ţinea în mână geamantănaşul cu manuscrisul lui Pobedonoşţev. Incă o clipă şi Pobedonoşţev auzi închizându-se broasca Yale. Bătrânul se duse la fereastră. Il văzu pe Voronov străbătând curtea cu geamantanul în mână, îmbrăcat cu mantaua lui cenuşie şi pălăria moale de fetru.

Aşa cum mergea acum, gârbovit, cu fruntea plecată, părea tare mic! Umerii parcă-i căzuseră şi mai mult, iar vântul îi umfla mânecile largi ale mantalei de ploaie.

— La revedere, spuse cu glas tare Pobedonosţev. Trecutul se mistuia în depărtări şi iată că acum, la adânci bătrâneţe, îl aşteptau alte încercări la care nici nu s'ar fi gândit în anii de demult. Ei bine, nu-i era frică de greutăţi, de lipsuri şi de suferinţe; era gata să înfrunte vântul şi furtuna, ca şi cum ar fi fost încă tânăr... Trebuia să trăiască la fel ca până acum, cu timpul bine măsurat, fără să-şi piardă niciun ceas din viaţă. „Nicio oră fără un rând scris", îşi repetă el în gând vechiul proverb latin şi se aşeză la masă. Când Elena Ivanovna intră în odaie, bătrânul o ameninţă cu degetul: nu mă turbura! Apoi răsfoi mai departe printre hârtii. Peniţa-i scârţâia, iar teancul de pagini înnegrite cu slova lui creştea mereu pe masa rotundă.

Pobedonosţev lucra. Şi orice s'ar fi întâmplat, era hotărît să nu se urnească din locul acesta, să nu plece dela masa lui de scris unde orice obiect îşi avea locul stabilit de acum douăzeci, treizeci şi chiar patruzeci de ani.

Când începu să se întunece, el trase perdeaua, aprinse lumânările şi din nou se aplecă asupra mesei. In seara aceea cinară foarte târziu.

Cu o tichiuţă de mătasă pe cap, o haină largă, comodă şi papuci căptuşiţi cu blană, Pobedonosţev se plimba prin odaie. Se vedeau prin geam acoperişurile caselor vecine şi colţul clădirii distruse de bombardament, cu paturile spânzurând în vânt, cu resturi de mobilă asvârlită prin diferitele unghere ale etajelor, cu pereţii sfârtecaţi de explozie. Casa asta îi amintea de cele ce se petreceau în oraş, şi nu odată se gândise Pobedonosţev la soarta arhivei şi a bibliotecii sale cu atâtea ediţii unice, rare. N'avea niciun rost să le ducă într'o altă casă! Parcă acolo cărţile ar fi fost mai în siguranţă?

Elena Ivanovna intră în odaie aducând ziarele abia sosite, scrisorile primite chiar atunci şi câteva reviste noi de medicină.

— Ce mai face Jenia? întrebă Pobedonosţev, aplecând uşor capul.

— Doarme.

— Foarte bine. Ştii, m'am legat mult de ea şi uneori visez să trăesc până în ziua când va naşte copilul. In jurul meu totul îmbătrâneşte, chiar şi tu, Lenocica, nu mai eşti chiar atât de tânără, iar aici, alături de noi, va începe o viaţă nouă... Jenia trebue să doarmă cât mai mult.

— Cum se apropie de pat, se culcă numaidecât, îşi trage plapuma peste cap şi doarme, doarme mereu. Spune că nici nu visează...

— In schimb tu te pricepi grozav la visuri năstruşnice, bombăni bătrânul. Ai mai avut presimţiri? o întrebă el ironic.

— N'am mai avut, răspunse ea ruşinată.

— Cu atât mai bine. Eu unul începusem să mă cam tem că în curând o să ajungi prezicătoare. Iţi mai aduci aminte ce scria Lew Nicolaevici Tolstoi în „Roadele instrucţiunii?"

Deşi nu înţelegea de ce tatăl său adusese vorba despre vechea lucrare a lui Tolstoi, Elena Ivanovna nu-i puse nicio întrebare. Era plăcut să-i priveşti barba bine pieptănată, mirosind a apă de colonie, să-i asculţi vorba domoală şi măsurată, să-i priveşti mâinile lui cu vinişoare albastre de sclerotic.

După masă fiecare se duse în odaia lui. Jenia trecu o clipă pe la Elena Ivanovna, o sărută pe obraz şi se aşeză pe un scăunel alături de ea.

— Ce mai e nou? întrebă Elena Ivanovna.

— La mine, toate-s bune...

— Eşti o fată cuminte. Du-te la culcare.

— Dar dumneata ce-ai de gând să faci?

— Să cos pentru băieţaş (hotărîseră amândouă dinainte că Jenia va avea un băiat şi îi şi găsiseră numele: Nichita).

— Ştii, Jenia, de azi dimineaţă mă tot gândesc la tine.

Jenia îi aruncă o privire speriată, presimţind după glasul Elenei Ivanovna că o aşteaptă o convorbire neplăcută. Nu se înşelase: începu să-i pomenească de evacuare.

— Ar trebui să pleci. Mi-a scris şi Vania de curând acelaşi lucru. Situaţia Leningradului devine pe zi ce trece tot mai serioasă. Nu mai ai ce căuta aici...

— Lucrez la un dispensar şi lumea-i mulţumită de mine...

— Ştiu că-s mulţumiţi... Dar mai târziu ce-o să te faci? Aşa gravidă cum eşti, o să ai nevoie la rândul tău de îngrijiri. După ce vei naşte, îţi poţi găsi de lucru şi în spatele frontului. Doar tu l-ai învăţat pe Vania să vorbească nemţeşte şi acum e mare nevoie de oameni care să ştie limba germană. O să te ia ca profesoară la orice şcoală militară.

Discutară însă mult timp, dar nu ajunseră la niciun rezultat. Pe Elena Ivanovna o apucă o durere de cap; voia să rămână singură şi se bucură când Jenia se retrase în odaia ei. Elenei Ivanovna îi plăcea să-şi depene firul gândurilor stând singură în serile lungi de toamnă şi se simţea bine când amândouă mâinile îi era ocupate cu vreun lucru uşor.

O prinse deodată o poftă ciudată să cotrobăiască în cufărul unde îşi ţinea rochiile de fetiţă, de când se măritase cu Zagorschi. Ridicând capacul cufărului şi sprijinindu-l de perete, se simţi din nou copila de odinioară cu rochiţa scurtă şi o fundă mare în părul blond, legată de o mână nepricepută: crescuse fără mamă şi fraţii ei, care erau acum morţi, avuseseră mereu de furcă cu fundele ei. Şi, Doamne, câte certuri şi lacrimi erau legate de aceste amintiri!...

Dar nu avu răgazul să umble prin cufărul cel vechi. Glasul care se auzea în difuzor se frânse şi se opri deodată la jumătatea cuvântului. „N'o fi cumva alarmă?“ se gândi Elena Ivanovna.

Mai trecu odată prin toate odăile, controlă camuflajul, se uită să vadă dacă era apă în găleţi, dacă geamantanul cu lucrurile de iarnă se află lângă cuier; îl duceau în adăpost de fiecare dată, în timpul alarmelor de noapte. Tatăl ei îl botezase în glumă „viaţa cea nouă”. Şi într'adevăr, grijulie cum era, Elena Ivanovna strânsese în el toate lucrurile de care ar fi avut nevoie ca să-şi reînceapă viaţa într'alt loc, în cazul când vechiul lor apartament ar fi distrus de vreun bombardament.

In casă domnea liniştea. Jenia adormise, iar din odaia tatălui ei se vedea prin crăpătura uşii o dâră subţire de lumină: bătrânul mai citea încă, înainte de culcare. Metronomul bătea ritmic, monoton. Elenei Ivanovna nu-i era somn. Scoţându-şi papucii se urcă cu picioarele pe canapea, desfăcu un teanc mare de fotografii din albumul tatii şi începu să se uite prin ele fără grabă. Cât de ciudat era să treci cu gândul în lumea pe jumătate uitată a tinereţii! Multe dintre cunoştinţele ei de pe atunci nu mai erau în viaţă; îşi închipuia cum s'ar fi speriat vechii locuitori ai Petersburgului, care purtau fracuri şi pălării demodate, văzând deodată străzile camuflate ale oraşului, auzind ţăcănitul metronomului atât de ritmic şi atât de chinuitor prin sunetul său monoton, zărind deasupra subur-

biei vecine licăririle fumurii ale exploziilor de artilerie... Işi aduse aminte de patinoarul viu luminat, din anii îndepărtaţi ai tinereţii, de glasul sonor de alamă al trompetelor din orchestra militară, apoi de una din plimbările sale prin oraş. Purtând la gât o blană de veveriţă şi o căciuliţă călduroasă, mergea pe cheiul fluviului alături de primul ei soţ, Cornei Zagorschi; fulgi mici îi cădeau pe haină, faţa-i era udă de zăpadă şi-i venea să râdă şi să cânte. O trăsură luxoasă trecu în goană pe lângă ei. Birjarul ţinea hăţurile bine întinse, cu mâinile sale vânjoase, strigând voios la trecători. Cerul de deasupra Nevei era brăzdat de vinişoare roşii, ca o pleoapă lăsată peste un ochi gigantic. Deodată văzu în depărtare, chiar la marginea zării, o scăpărare slabă de lumină care străbătu timp de o clipă cerul înnegurat, mănunchiuri de raze neobişnuite care tremurau printre nori.

— Ce-i asta? întrebă ea, oprindu-se lângă o bancă de piatră şi clipind din ochi.

— Un dar al Arcticei, răspunse Zagorschi, scuturându-şi zăpada de pe gulerul mantalei. Gheţurile veşnice nu sunt prea departe de noi. Şi atunci când pe litoralul Oceanului încep să joace vălurile alburii şi rotocoalele aurorei boreale, reflexele acestei lumini puternice ajung uneori şi pe malurile Mării Baltice.

De multe ori îşi adusese aminte Elena Ivanovna de seara aceea. Se aşeza uneori lângă cămin, îşi punea mâinile pe braţele fotoliului vechi şi jerpelit şi, închizând pe jumătate ochii, îşi amintea reflexul acela al aurorei boreale, care strălucise deasupra Nevei; repeta încet în gând cuvintele ce-i rămăseseră întipărite în minte: „Darul Arcticei". Ţinutul arctic, atât de apropiat şi în acelaşi timp atât de depărtat, reînvia atunci în faţa ei în jocuri de lumină albastră şi smeurie.

Chiar din primele zile ale războiului îşi amintea de seara aceea uimitoare. Pe vremuri i se părea că va veni o zi când cerul Leningradului va căpăta o strălucire neobişnuită, nemaivăzută, îmbrăcându-se în culorile vii ale aurorei boreale. Şi iată că acum trăia cu adevărat acele clipe fantastice. Dar parcă visase ea vreodată cerul acesta întunecos, prăvălit deasupra măreţelor clădiri nemişcate? Şi totuşi era atât de bucuroasă că locuia din nou în vechiul lor apartament, împreună cu tatăl ei, că zi de zi şi ceas de ceas împărtăşeşte cu oraşul ei natal toate încercările la care îl supunea greaua lui soartă.

Lăsă de o parte fotografiile, îşi răsuci cu degetele-i subţiri o ţigară şi închise ochii. In oraş, în casa lor — în lumea întreagă domnea tăcerea. Numai metronomul ciocănea mereu ritmic şi neobosit, ca o ghionoaie în liniştea desăvârşită. Ca în toropeala unui vis de copil, creştea, se desfăşura şi-şi pierdea contururile, lumea tainică a nopţii. Şi deodată, ca şi cum sute de cercuri ar fi pornit pe suprafaţa adormită a unui lac, stârnită de o piatră aruncată, liniştea se sparse în cioburi. Sirenele apărării antiaeriene urlau deasupra oraşului care asculta plin de încordare. Elena Ivanovna sări de pe canapea, îşi încălţă repede papucii, îşi aruncă pe umeri haina de piele şi-l strigă pe tatăl său:

— Tată, vino mai repede! Alarmă!

Prin crăpătura uşii din birou se strecura o dâră îngustă de lumină, dar bătrânul nu răspunse. Intrând în cameră, Elena Ivanovna îl găsi aşezat în fotoliul său preferat, cu picioarele învelite într'un pled; lipea bucăţile unui vechi manuscris.

— Ce s'a întâmplat? întrebă el nemulţumit, punând pe masă borcănelul cu lipici. Pari foarte speriată...

— Alarmă! rosti grăbită Elena Ivanovna, apropiindu-se de tatăl ei şi scoţându-i pledul cu care era învelit.

— Te-am rugat să mă laşi în pace...

— Nu pot să te las singur în casă. Trebue să-mi iau postul în primire, pe acoperiş.

— Foarte bine. Du-te la postul tău, iar eu rămân aici cu Jenia.

— Jenia mă ascultă. Vrea să-şi cruţe copilul şi nu face mofturi. Cum începe alarma, porneşte îndată jos în adăpost cu lucrul său de mână şi cu geamantanul.

— Treaba ei. Nu mi-e urît nici singur.

— Iar te ţii de glume, spuse Elena Ivanovna enervată. Pe sală se auziră paşi: Jenia se trezise şi-şi punea paltonul.

— Nu vii, Ivan Petrovici? strigă ea de pe sală.

— Du-te drăguţă, du-te, îi răspunse bătrânul cu voce tare. O să caut să vin şi eu...

Undeva, aproape de tot bubuiau cumplit tunurile antiaeriene. Geamurile se sgâlţâiau din cauza exploziilor.

— Mă faci să zăbovesc! strigă disperată Elena Ivanovna. Din pricina ta o să întârzii la post...

— Nu te opresc. Vezi-ţi de treabă...

— Ce încăpăţânat eşti! spuse Lena, izbucnind în plâns. Şi uite, de fiecare dată se repetă aceeaşi poveste. Nu izbutesc să te conving şi tocmai în clipele cele mai grele sunt nevoită să-mi pierd cumpătul din pricina îndărătniciei tale. Cum de nu înţelegi că mi-e frică pentru tine!

— Hai, nu mai plânge, îi zise tatăl ei, netezindu-i părul uşor încărunţit. Nici când eram tânăr nu puteam suferi lacrimile femeilor, iar dacă începi cu plânsul sunt gata să mă retrag fără să bat toba, după cum spun comentatorii tratatelor de război.

Tunurile antiaeriene îşi deslănţuiseră tirul, dar prin bubuitul neîncetat al exploziilor de artilerie în odaie răzbătea totuşi vuietul metalic al avioanelor care se roteau deasupra oraşului. Tresărind fără să vrea, Elena Ivanovna spuse:

— Plec!

— Du-te, du-te, că şi eu cobor îndată...

Urcându-se pe scara de serviciu, Elena Ivanovna auzi în urma ei paşii Sofiei Gavrilovna.

— Alionuşca! strigă bătrâna. Te sui pe acoperiş?

— Da, Sofia Gavrilovna...

— Ai stat să-l convingi pe bătrânul tău încăpăţânat?

— Numai cu lacrimile am scos-o la capăt.

— Păi, ştii ce, altădată să începi să plângi de îndată ce se aude sirena. Atunci n'o să mai zăboveşti atât cu el!

— De aici înainte, aşa o să fac!

— Şi ai să vezi că e mai bine! Eu una, îi înţeleg de minune gândurile. Işi zice că dacă tot e vorba să mori, mai bine să mori dintr'odată, fără să te mai joci de-a v'aţi ascunselea cu moartea. Toate ca toate, dar mie nu-mi plac asemenea idei. E şi asta un fel de-a te grozăvi şi n'are nimeni nevoie de isprăvile astea... De sigur, e om bătrân, totuşi să nu-l laşi să-şi facă de cap...

— Nici nu-l las...

Suiau scările cu trepte înalte şi alunecoase. Iată şi cel din urmă palier atât de bine cunoscut înainte de a ajunge la pod. Printr'o spărtură din

acoperiş se vedea o parte a cerului cuprinsă de văpaia roşie a focului. Pe casă cădea cu sgomot schije de obuze antiaeriene. Elena Ivanovna ieşi pe acoperiş printr'o ferestruică din pod.

— Să vă dau mâna? o întrebă pe însoţitoarea ei, întorcându-se spre aceasta.

— Pot şi singură, răspunse mândră Sofia Gavrilovna.

Se aşeză alături de Elena Ivanovna la locul lor obişnuit, lângă un coş. Cu puţin înainte, oraşul fusese învăluit în mantia nopţii, cufundat în beznă ca într'o neagră imensitate, iar acum se vedea de jur împrejur ca în miezul zilei şi zeci de reflectoare luminau norii îndepărtaţi. Exploziile celor mai apropiate baterii antiaeriene se succedau din ce în ce mai repede. Huruitul ritmic al motoarelor nu se mai potolea: undeva, în înălţimi, deasupra norilor se desfăşura o luptă aeriană. Razele reflectorului lunecară peste cartierele cele mai apropiate. Şi Elena Ivanovna zări un avion, prins în mănunchiul razelor de lumină. Era ca un gândac străpuns de un ac cu gămălie, un ac uriaş şi strălucitor.

— Ii vânează pe nemţi, spuse Sofia Gavrilovna.

— Intocmai...

— Trage antiaeriana. Priveşte!

Lumina reflectorului lunecă din nou în jos; în locul unde adineaori se aflase mănunchiul larg de lumină vie, explodau acum obuzele antiaeriene. Indată după aceea se auzi un sgomot năprasnic care putea fi asemuit cu vuietul unei avalanşe rostogolite din munţi şi din casa învecinată ţâşni o flacără. Elena Ivanovna se simţi prinsă ca într'un vârtej şi pentru o clipă îşi pierdu cumpătul. Inima i se strânse dureros, picioarele i se tăiară; simţi în cădere atingerea rece a fierului şi-şi dădu seama că se rostogolea pe panta acoperişului.

Totul nu dură, poate, decât o clipă... Elena Ivanovna scoase un ţipăt. Prin faţa ochilor i se perindă într'un iureş, tot ce trăise, tot ce văzuse în viaţă, toate amintirile. Cerul cuprins de vâlvătaia incendiului, razele reflectoarelor, exploziile surde ale obuzelor, fierul rece cu muchii în relief, stâlpul de lemn, mic şi şubred, aşezat chiar la marginea acoperişului... In el, în stâlpul acela mic, se afla scăparea, viaţa, toată nădejdea ei... Dincolo de el se căsca prăpastia neagră, plină de fum; undeva, acolo jos, era trotoarul cunoscut al străzii unde se născuse, stâlpii scunzi de fontă din marginea lui, bolovanii caldarâmului, chioşcurile de ziare, lădiţele lustragiilor... Cât de groaznic ar fi să zacă în mijlocul străzii, cu braţele larg aruncate în lături, cu faţa însângerată...

Printr'o uriaşă încordare a voinţei, Elena Ivanovna îşi întinse în clipa aceea mâinile. Simţi cum prinde cu ele ceva foarte şubred, alunecos, înşelător şi nesigur. Nu se mai rostogolea, acoperişul nu se mai mişca sub ea. Şi cu toate că îi era foarte neplăcut să stea culcată pe fierul rece cu muchiile tari, începu totuşi să se liniştească. Acum când primejdia trecuse, îi venea să închidă ochii şi să ţipe, atât de înspăimântător era să vadă şi să simtă cum tot trupul îi este cuprins de valul neînduplecat al nopţii întunecate de toamnă, dincolo de marginea acoperişului.

— Alionuşca, drăguţă mea!...

Sofia Gavrilovna stătea în genunchi la o mică depărtare. Era şi ea năucită de explozie şi poate o striga de mult; dar pentru Elena Ivanovna nu mai exista nimic din tot ce se petrecea în jur; se încordase toată în avântul ei spre viaţă, cuprinsă de o neţărmurită dorinţă de a scăpa din primejdie. Şi niciun glas din lumea înconjurătoare nu putea răzbate până la

ea. După ce trecu totul, se simţi cuprinsă de frica pe care n'o încercase în clipa căderii şi încercă să închidă ochii ca să nu vadă prăpastia ce se deschidea dincolo de ultimul jghiab al acoperişului; iar glasul acesta cunoscut, plin, îi era necesar ca un sprijin sosit într'o clipă de grea cumpănă. Răspunse cu un strigăt la chemarea bătrânei, apoi simţi cum o podideşte plânsul.

— Ce înseamnă asta? spuse duios şi blând Sofia Gavrilovna. Lumea zice că suntem eroine, iar noi, la orice nenorocire, răspundem prin lacrimi...

Se scurseră vreo cinci minute. Frica se risipise, pericolul trecuse şi acum Elena Ivanovna avea chef să vorbească, să vorbească întruna.

— O să ni se ierte lacrimile, Sofia Gavrilovna, căci niciuna din noi nu ne-am gândit vreodată să fim eroine. Am trăit fiecare după cum ne era rostul, cu gândul la cei dragi care îşi vedeau de meseria lor măreaţă şi folositoare, preocupate de slujba sau de casa noastră, de copiii noştri (eu una n'am avut copii, dar am îngrijit de-ai altora). Ne bucuram de schimbările petrecute cu vremea, simţeam în fiecare an tot mai limpede cum viaţa înflorea, vedeam cum alături de noi se clădea o lume nouă, la care contribuiam şi noi. Cei ce-mi erau dragi îşi aleseseră meseria cea mai grea şi cea mai primejdioasă de pe lume! Şi cât de mândră am fost de ei! Dacă stau şi mă gândesc, n'am avut niciodată o clipă de linişte... de tânără am început să-i pierd pe-ai mei în atâtea şi atâtea războaie. M'am învăţat chiar să privesc cerul cu totul altfel decât dumneavoastră: acolo, în înălţimi, se desfăşura cea mai mare parte din viaţa soţului meu, a fratelui, a fiului meu adoptiv... Nimeni n'o să-mi aducă vreo mustrare pentrucă am plâns acum căci, chiar în noaptea asta, când va suna din nou alarma, ne vom urca iar pe acoperiş şi ne vom relua postul fiind gata de luptă, înarmate cu măştile de gaze şi cu lopeţi. De aici noi apărăm acum oraşul, apărăm avuţia poporului adunată cu preţul trudei atâtor generaţii... Chiar şi lacrimile, ce importanţă au? Fleacuri!

— Eşti o femeie deşteaptă, spuse Sofia Gavrilovna. Când mă uit la tine, simt cum îmi creşte inima.

Elena Ivanovna privi cu îndrăzneală jos în stradă şi simţi cu bucurie că nu mai era ameţită, că nu-i mai vâjâiau urechile. Sprintenă şi uşoară porni târâş în sus, spre coşul acela pe care şi-l alesese chiar dela prima alarmă ca post de observaţie. Ajunsă sus, îşi strânse lucrurile pierdute în timpul căderii — lopata, masca de gaze, geanta cu bani şi actele — apoi începu din nou să urmărească cele ce se petreceau pe cuprinsul cerului.

Bolta în flăcări devenise acum şi mai ameninţătoare ca înainte, brăzdată de dârele albe, vii ale reflectoarelor, luminată de exploziile proiectilelor care se spărgeau deasupra norilor... Un avion german care trecuse undeva, în înălţimi, aruncase asupra oraşului o rachetă luminoasă cu paraşută. Lumina orbitoare cuprinse oraşul; contururile cupolelor se profilau limpede, ca decupate, pe cer, şi odată cu ele copacii dintr'o grădină îndepărtată şi podurile cocoţate deasupra Nevei. Lumina aceasta mult prea vie şi neobişnuită poleia peisajul de toamnă al Leningradului cu reflexe fantastice. Oraşul se înălţa deasupra malului înnegurat al mării ca o arătare fantomatică, orbitor de luminoasă.

De data aceasta avioanele germane aruncară numai bombe brizante şi prin apropiere nu căzu nicio incendiară...

— Te pomeneşti că o să devenim şomere, spuse Sofia Gavrilovna.

— Cu siguranţă, răspunse Elena Ivanovna, uitând cu totul de emoţiile

prin care trecuse. N'o să se întâmple nimic deosebit cât om sta de gardă şi n'o să avem nici ce povesti...

— Dar lacrimile? întrebă ironic Sofia Gavrilovna. Şi amândouă izbucniră în râs. Aşa era acum: treceai într'o clipă dela veselie la tristeţe, dela o glumă la o discuţie aprinsă.

Rachetele luminoase se stinseră, artileria antiaeriană începu să tragă mai rar, reflectoarele încetară să mai cerceteze bolta care-şi recăpătase iar aspectul obişnuit al cerului neguros de toamnă al Leningradului. Clădirile, podurile, bulevardele erau învăluite în ceaţa prin al cărei văl străveziu li se ghiceau contururile. Undeva, în zare, se ivi o dungă subţire de lumină care te făcea să te gândeşti la mijirea zorilor: ardeau casele dintr'o suburbie şi pe deasupra oraşului se revărsau reflexele incendiului.

Noaptea zbuciumată se apropia de sfârşit. Elena Ivanovna aştepta să se dea semnalul de încetare. Visa să se întoarcă acasă, să aprindă focul în sobă, să pună la fiert apa şi să bea împreună cu tatăl ei o ceaşcă de cafea neagră, fierbinte. Apoi să aprindă o ţigară, pe care o va fuma stând pe canapea şi va adormi îndată pentru mult timp. Chiar dacă nu se va trezi în timpul alarmei viitoare, nu se va întâmpla nimic: îi va ţine locul în post Sofia Gavrilovna, apoi o va înlocui şi ea, la rândul ei, pe bătrână.

— Se potoleşte, spuse căscând Sofia Gavrilovna.

Coborîră în adăpost. Bătrânul şi Jenia dormeau pe o bancă, înveliţi cu pături vechi, cusute din petice de diferite culori. Elena Ivanovna nu voi să-i trezească şi se întoarse singură în apartament. După încordarea acestei nopţi de alarmă, simţea nevoia să se mişte, să umble, să muncească. Pregăti micul dejun, încălzi cafeaua, puse masa. Când totul fu gata, coborî în adăpost, îi trezi pe tatăl său şi pe Jenia, îi duse sus, îi pofti la masă şi deodată simţi cât de tare o dureau şalele.

— Mă culc puţin să mă odihnesc o clipă, spuse ea cu un zâmbet vinovat. Se întinse apoi pe canapea şi adormi numaidecât.

Se trezi peste vreo trei ceasuri. Jenia şi tatăl ei mai dormeau. In casă era întuneric, nicio rază de lumină nu pătrundea prin perdelele negre. La radio se trasmiteau fragmente din „Lacul Lebedelor".

„Vasăzică nu-i alarmă, se gândi ea cu un sentiment de uşurare. S'a sfârşit, fie şi pentru scurt timp. Asta înseamnă că poţi să dormi sau să moţăi, ascultând muzica, să faci ce vrei, adică să trăeşti, să răsufli, să cânţi, să râzi". Şi deodată îşi aduse aminte că undeva în apropierea nemţilor, pe un aerodrom pierdut în mijlocul câmpiilor de in, trăiau oamenii care îi erau dragi şi dela care de atâtea zile nu mai primise nicio veste. Se hotărî să se ducă la poştă şi să dea mai multe telegrame urgente. Nu mai putea să se frământe, să aştepte un răspuns, să se lase chinuită de lipsa veştilor: cine ştie ce li s'o fi putut întâmpla chiar în noaptea asta, când suflul exploziei era s'o arunce în prăpastia de piatră...

Păşind cu grijă pe covoarele moi, ca să nu-i trezească din somn pe ceilalţi, ieşi din casă pe uşa din faţă. In stradă, nu avu curajul să se uite în sus, spre acoperişul clădirii unde trecuse prin atâtea emoţii în timpul nopţii aceleia lungi de alarmă. Acum nu-i mai era deloc frică să-şi aducă aminte cum se rostogolise pe acoperiş şi fusese cât pe-aci să se prăbuşească pe caldarâm.

„Dacă aş fi căzut de sus, praf mă făceam, îşi spuse Lena", cotind într'o ulicioară. Şi uitând de ea, începu să se gândească la Tentenicov, la soţul ei şi la fiul lor adoptiv cărora trebuia să le vină atât de greu

acum: „Eu am trecut o singură dată prin încercări pe care ei le trăesc mereu. Una-i acoperişul şi altceva e o luptă aeriană în care nu există cruţare pentru nimeni... Cum or mai fi ducând-o ei pe acolo?“ Şi multe gânduri o prinseră astfel, în timp ce trecea prin faţa caselor dărâmate, călcând peste cioburile de sticlă ce-i trosneau sub picioare, peste schije de obuze. Incă nu ştia că soţul ei nu izbutise să plece pe front şi se afla tot la uzina din Ural...

La un colţ de stradă se opri în faţa unei vitrine mari cu oglinzi, care scăpase neatinsă, ca prin minune. Se apropie de oglindă şi potrivindu-şi părul încărunţit, care-i ieşise de sub basma, îşi zări chipul, aşa cum se obişnuise să şi-l vadă în ultimii ani, cu sbârcituri fine în jurul ochilor, cu o cută dureroasă (nu putea suferi acest cuvânt, dar nu găsea un altul pentru ceea ce vedea acum în colţul gurii). Pe obrajii supţi mai stăruia o urmă de roşeaţă şi o cută adâncă îi brăzda fruntea înaltă... Bătrâneţea venea cu paşi repezi şi Elena Ivanovna se împăcase de mult cu acest lucru. Ii părea însă rău că în câteva săptămâni de sbucium îmbătrânise mai mult decât altădată în ani întregi... De sigur, nu cunoscuse niciodată teama aceea pe care o au unele femei când tinereţea a apus. N'o rodea gândul că îmbătrânind şi-ar putea pierde dragostea bărbatului pe care-l iubea. Era sigură de Bâcov, de credinţa şi de dragostea lui. Sigură că bătrână fiind, foarte bătrână chiar, cu părul albit, cu capul tremurând ca unei băbuţe neputincioase sprijinită în baston, el nu o va părăsi; vor străbate drumul vieţii împreună, până la capăt.

Se mai linişti puţin, primind chitanţa din mâna casierei dela poştă; după ce o rugă pe telegrafistă să expedieze îndată telegrama, porni cu paşi liniştiţi, agale, pe strada care ducea spre locuinţa ei. Şi cu cât se apropia mai mult de casă, cu atât simţea mai viu că, după cele prin câte trecuse în ultima noapte, nu mai era pe lume nicio putere care s'o poată sili să plece din casa părintească atâta timp cât aceasta va rămâne în picioare, la întretăierea străzilor pe care le ştia din copilărie. Noaptea trecută, în timp ce se rostogolea pe acoperiş şi se pregătea de moarte, se gândise la vremea când fusese mică de tot, când la colţul străzii ardea un felinar cu gaz, când pe Nevschi Prospect trecea tramvaiul cu cai şi când în barăcile din piaţă, de lăsata secului, se dădeau reprezentaţii cu Petruşca-ostaşul[1] cel cu nasul roşu şi mâinile negre şi dibace. In amintirile acestea era cuprins destinul ei, legat trainic de oraşul natal. Nu se temea de greutăţile şi încercările nespus de grele prin care trecea... Citind comunicatele în care se vorbea de faptele eroice ale oamenilor sovietici, se bucura că la rândul ei lua parte la această luptă comună.

CAPITOLUL IX

Avioanele lui Ivan Bâcov, Laricov şi Ulencov îşi luaseră sborul. Pe aerodrom nu mai rămăseseră decât doi oameni: locotenentul Gortalov şi Tentenicov. Maiorul Bâcov le lăsase înainte de plecare instrucţiuni precise: Gortalov va termina evacuarea aerodromului, apoi va decola cu avionul, iar Tentenicov va veni cu turismul. Aerodromul era pustiu, hangarul incendiat în zori se mistuia în flăcări; cuprins de tristeţe, Tentenicov dădu o ultimă raită pe câmpul de aterizaj cu care se obişnuise atât de mult în ultimele săptămâni.

[1] Petruşca — personajul principal al teatrului popular rusesc, de păpuşi. (N. T.)

Seara târziu, Gortalov adormi pe iarbă lângă avionul lui. La ora şapte, Tentenicov trebuia să-l trezească şi să dea semnalul de plecare. Turismul „M.K." cu care urma să plece Tentenicov se afla camuflat în tufăriş pentru a fi ferit în cazul unui atac al inamicului.

Tentenicov se uită la ceas: era ora şapte fără un sfert. Nu mai aveau de stat pe aerodrom decât vreo cincisprezece minute. Gortalov se va trezi, se va urca în avion, va pune mâna pe manşă, aparatul va rula pentru cea din urmă oară pe terenul acesta de aviaţie şi în curând va dispare în nori. Era o noapte luminoasă, deşi deasupra pădurii din apropiere se adunau nori vineţi de furtună. Zăpuşala te înnăbuşea. Din spre păşuni venea o mireasmă de fân ars. In iarbă ţârâiau greerii şi părea că până şi iarba uscată ţârâie împreună cu ei, ţinându-le isonul. Undeva în apropiere, o pasăre nevăzută scotea din când în când triluri răsunătoare de cânt.

Pe drumul din marginea terenului trecea o bătrână cu o traistă. Tentenicov îşi aminti fără să vrea de o veche zicală, despre o babă care venea de pe ţărmul mării, ducând cu ea un coş plin cu sănătate din care împărţea „unuia şi altuia câte-o fărâmă, iar lui îi păstra tot restul coşului". Ardeau clăile de fân. Ţăruşul înconjurat de proptele („ca să nu se încingă fânul jilav", se gândi Tentenicov, ca un bun gospodar) se ridica mult deasupra unui stog singuratic. Se vedea că oamenii lucraseră în grabă în ultimele zile... Furtuna care se apropia îţi apăsa pieptul... Deasupra păduricii scăpără un fulger, urmat de al doilea şi de al treilea... Părea că şuvoaie de foc se preling deodată pe cer, apoi se topesc în zare. Năvălind pe neaşteptate, norii despărţiră cerul de pământ; ţârâitul greerilor din iarbă încetă şi deasupra câmpiei se rostogoliră tunetele. Ploaia se porni. Acum puteai răsufla mai uşor. Vântul se înteţi şi mai mult şi norii începură să se împrăştie. In curând cerul se limpezi şi ploaia încetă deodată, ca şi cum cineva ar fi retezat cu cuţitul miile de fire ale şuvoaielor. Deasupra câmpiei plutea mirosul de caprifoi... Tentenicov se duse să-l trezească pe Gortalov care dormea liniştit în ploaie, învelit cu o foaie de cort. Şi iată că în timp ce Gortalov care se trezise, îşi trăgea cizmele, urechea lui Tentenicov prinse un zumzet metalic bine cunoscut, venind din înălţimi. Fără să-şi ridice ochii, ghici numaidecât: spre aerodrom se îndreptau avioane germane.

Sări într'un şanţ săpat lângă un stejar, iar Gortalov se repezi spre tranşeea de lângă hangarul care mai ardea încă.

Avioanele germane se lăsară jos deasupra aerodromului. Erau patru la număr. „Or fi având de gând să bombardeze terenul?" se gândi Tentenicov. Cu alte cuvinte, venise şi ziua primului bombardament pe care avea să-l trăiască în războiul actual. Dar nemţii n'aveau de gând să bombardeze un teren de aviaţie pustiu. Se hotărîră pur şi simplu să tragă pentru orice eventualitate câteva rafale de mitralieră...

Şuieratul sec al gloanţelor răpăi peste câmp, apoi avioanele se ridicară din nou şi porniră spre răsărit. Peste câteva clipe, Tentenicov sări afară din adăpost.

— Gortalov! strigă el. Priveşte: au vrut să ne sperie şi când colo n'au făcut nicio ispravă. Au nimerit-o şi ei ca Ieremia cu oiştea'n gard.

Dar Gortalov nu-i răspundea. Tentenicov îşi închipui că se ţine de glume ca de obicei, n'aveau în toată unitatea unul mai poznaş ca el, şi strigă supărat:

— Ar fi timpul s'o porneşti la drum...

Ar fi trebuit ca cel puţin acum să iasă din adăpost, dar Gortalov tot nu se arăta. Tentenicov se înfurie de-a-binelea.

— Ieşi afară, dacă-ţi spun! strigă el, îndreptându-se spre hangarul incendiat.

Dar Gortalov parcă nici nu se gândea să se despartă de adăpostul său, ca şi cum atacul aerian n'ar fi încetat. Numai când ajunse în apropierea tranşeei, lui Tentenicov îi fulgeră prin cap că se întâmplase o nenorocire...

Se aplecă, neliniştit, deasupra şanţului. Gortalov zăcea cu faţa îngropată în nisip. Din spate îi curgea sânge, iar picioarele îi erau răsucite într'un chip ciudat cu vârfurile în sus; se vedea că, rănit de moarte, tot mai încercase să iasă din tranşee...

Tentenicov astupă în grabă tranşeea cu nisip şi pietre, puse pe moviliţa mormântului o bucată dintr'o elice ruptă, găsită în apropiere, apoi se îndreptă spre avion.

Nu mai avea timp de pierdut. Ii mai rămânea o singură grijă: nu ştia ce să hotărască în privinţa aparatului. Să-i dea foc şi să plece cu maşina? Cât timp fusese Gortalov în viaţă, Tentenicov nu putea nădăjdui că se va ridica singur în văzduh. Dar acum... în apropiere, pe o rază de vreo 50 kilometri jur împrejur nu se mai găsea niciun aviator. Tentenicov mai sburase din când în când pe avionul-şcoală, dar cunoştea perfect şi aparatul „Ceaica", folosit de Gortalov... Dacă-şi va lua sborul pe acest avion de vânătoare, tot mai putea spera să-l salveze. Dacă-i dădea foc însă...

Firea întreprinzătoare a lui Tentenicov îl făcu să aleagă singura soluţie posibilă. Va porni motorul, va decola cu avionul, iar maşina o va arunca în aer. Va sbura spre Răsărit, spre aerodromul unde-l aşteptau tovarăşii săi de luptă. „Dar dacă voi întâlni în drum avioane germane de vânătoare? Ei bine, voi primi lupta şi mă voi bate până ce îl voi doborî pe inamic... sau până ce mă va doborî el pe mine. Dar de ce să mă doboare neapărat? Fireşte, la cei cincizeci şi şase de ani ai mei, nu mai pot fi atât de sprinten în văzduh ca aviatorii de douăzeci de ani, dar în schimb, tinerii fascişti cu crucile lor de fier nu sunt atât de îndrăzneţi ca oamenii sovietici".

„...Dacă cineva i-ar fi prezis lui Tentenicov cu o lună înainte că evenimentele se vor desfăşura astfel, de sigur că bătrânul aviator nu l-ar fi crezut. Orice s'ar spune, mintea-i ageră ştiuse chiar în tinereţe, când se înflăcăra atât de mult pentru anumite lucruri, să renunţe la visurile care nu se puteau înfăptui. Şi iată că i se întâmplase ceva cu totul extraordinar: la vârsta de cincizeci şi şase de ani era pus în situaţia să piloteze un avion de vânătoare şi, cine ştie, poate că peste o jumătate de ceas, sau peste cincisprezece minute, va fi nevoit să intre în luptă cu un neamţ...

Se îndrepta spre aerodromul unde se aflau acum Vaniuşca şi Ulencov. Cum se vor mira ei, văzând pe terenul de aterizaj avionul adus de Tentenicov!

Intr'adevăr, în viaţa lui nu trăise o zi mai extraordinară decât aceasta. Şi tot ceea ce purtase în inimă ani de-a-rândul, setea de fapte eroice, dorul de victorie, dorinţa de a-şi încheia viaţa printr'un sbor neaşteptat de frumos şi de măreţ, era acum pe cale de a se înfăptui. Deasupra întinsului nemărginit al pământului sovietic, în largul cerului Patriei, dela o mare la alta, azurul înălţimilor era brăzdat acum de aripile avioanelor de luptă. Câte lupte aeriene, câte încăerări înverşunate, fără îndurare, se desfăşurau acum deasupra norilor!...

Norii se împrăştiaseră de mult. Umbra viorie a pădurilor, pătratele roşcate ale ogoarelor de pe malul lacului, îi aminteau lui Tentenicov de pământul unde se născuse şi pe care îl va apăra sburând cu avionul salvat de el. Striga în gura mare pentrucă nu-i ajungea să audă vuietul neobosit al motorului: avea poftă să vorbească, să cânte, să urle, să-şi exprime într'un chip neobişnuit bucuria şi fericirea pe care o simţea acum întocmai ca în anii cei mai îndepărtaţi ai tinereţii.

— Ehei, forţa mea, forţa! strigă Tentenicov.

Văzu în depărtare un punctuleţ negru. Un neamţ... Da, era un neamţ. Se apropia repede în sbor de avionul lui Tentenicov.

Ceea ce se petrecu apoi — clipa în care Tentenicov zări svastica neagră pe stabilizatcr, crucile negre de pe aripile avionului inamic, mănunchiul de gloanţe trasoare trase în rafale care spintecau văzduhul — totul i se şterse din minte, înnăbuşit în fazele neîndurător de repezi ale luptei.

Neamţul pornise la atac.

Nu mai avea timp de gândit. Tentenicov luă înălţime şi apăsă pe trăgacele mitralierelor. Ei, drăcie! Ţintise bine. Amândouă motoarele avionului german „Dornier" de tipul cel mai modern luară foc. Avionul se prăbuşea în flăcări. Din el se desprinse o siluetă mică, paraşuta se deschise imediat... avionul aprins intră în vrilă... Dar înainte ca Tentenicov să se fi desfătat îndeajuns de victoria dobândită, văzu un al doilea avion german care îl atacase din spate...

...Işi veni în fire pe pământ, într'un tufiş din marginea unei păduri de pini. Nu ştia câte ceasuri trecuseră de când avusese loc lupta, dar se vede că se scursese destul timp: dăduse lupta spre seară, iar acum pe deasupra lacurilor îndepărtate mijeau zorile. Alături de el zăceau bucăţi de paraşută sfâşiată de copaci.

Unde căzuse oare? Era la ai lui sau la duşmani? S'o fi aflând departe de linia frontului?

Păşea acuma într'o viaţă nouă... Ziua hotărîrilor neobişnuite şi a evenimentelor mari se sfârşise. Undeva, în apropiere, fumegau rămăşiţele avionului german pe care el, Tentenicov, îl doborîse într'o luptă inegală... Ei bine, avionul lui Gortalov nu pierise de pomană. Făcuse tot ce fusese cu putinţă. Iar acum trebuia să ajungă cât mai repede la ai săi, la prietenii săi, Vaniuşca, Bâcov şi Ulencov. Poate că, în urma contuziunilor primite, o să i se dea o învoire să se ducă pentru câteva zile la Leningrad, să-i vadă pe cei care îi erau dragi, să stea de vorbă după pofta inimii cu Elena Ivanovna şi cu tatăl ei (să asculte chiar, ascunzându-şi căscatul, teoriile bătrânului), să bea ceai pe săturate şi să se plimbe prin oraş în ceasurile amurgului.

Undeva departe, la o răscruce, se auzi un clacson de automobil. Tentenicov se ridică cu greu (simţea că piciorul stâng îi fusese lovit în cădere) şi voi să iasă în drum. Dar o presimţire ciudată îl făcu să rămână pe loc. Dacă era o maşină sovietică, n'avea de ce să-şi facă griji: nu era chiar atât de greu să ajungă pe şosea, la un sat oarecare... Dar dacă era una nemţească?

Tentenicov hotărî să mai aştepte puţin.

„Dimineaţa, omul are mintea limpede şi vede mai bine ce are de făcut, se gândi el; de altfel mă mai doare încă tot trupul după aterizajul meu nereuşit... Ia să aştept mai bine până ce s'o lumina de ziuă şi atunci o să văd ce-i de făcut." După această hotărîre se linişti şi se apucă să-şi caute un loc mai potrivit pentru somn.

După ce-și alese o tufă și-și puse sub cap rămășițele parașutei sfâșiate, căzu într'un somn neliniștit, ușor.

Nu dormi multă vreme. Când se crăpă de ziuă, era în picioare. Făcu încet câțiva pași prin poieniță, apoi, urcându-se pe o ridicătură de pământ, începu să cerceteze împrejurimile, ca un marinar după naufragiu. Nicăieri nu se zărea nici urmă de viață. Departe, la marginea zării, deasupra pădurilor, se înălța o dâră de fum. Bubuitul tunurilor se auzea până aici, dar trebuia să asculți cu multă luare aminte ca să prinzi ecourile luptei ce se desfășura în depărtare. Tentenicov încercă să determine cu ajutorul busolei locul de unde se auzea tirul și, în curând, avu impresia că totul se lămurește: lupta se dădea undeva spre Răsărit. Cu alte cuvinte, se afla în spatele frontului inamic. Unitățile germane care răzbiseră între timp, îl despărțiseră de câmpul pe deasupra căruia se luptase ieri.

După cum se întâmplă adesea în viață, în clipele de grea cumpănă, Tentenicov deveni nespus de calm; nici durerea nu o mai simțea.

Işi făcu drum cu multă băgare de seamă prin lăstăriș și străbătu tufișurile din marginea pădurii de pini, oprindu-se mereu, cercetând cu privirea regiunea, ascunzându-se pe după copaci când i se părea că-l amenință vreo primejdie.

Bubuiturile de tun amuțiseră, la orizont nu se mai vedea fumul de mai înainte. Tentenicov mergea acum din ce în ce mai repede, dorind să ajungă într'un sat. Acolo va întâlni oameni, va auzi din nou graiul rusesc, atât de drag, va afla încotro s'o apuce.

De-ar ajunge mai repede într'un sat! Locurile de aici nu semănau cu câmpiile întinse de pe malurile Volgăi, cu așezări înstărite, unde își petrecuse copilăria și prima tinerețe, dar felul de viață era același, cum aceeași era și liniștea plină de mirosul amar al ierburilor, și cerul cenușiu al Patriei, și copacii, aidoma celor de acolo, din ținuturile îndepărtate, părăsite pentru totdeauna... Cât ar fi vrut să vadă, fie și numai cu un singur ochi, cum mai trăiau cei de acolo!... Prin sate o fi liniște, lumea-i așteaptă pe poștași la marginea drumului, căutând să prindă orice veste venită de pe front; flăcăi cu ranițe și saci în spinare pleacă la lăsarea amurgului; pe rama sculptată a ferestrelor ploaia se prelingea șiroaie, iar pe deasupra ogoarelor se ridică aburi...

Deodată simți un miros de ars.

Pe malul lacului fusese cândva un sat în care trăiau oamenii. Pe ogoare creștea secara, mărturie a trudei lor. Acum satul nu mai exista. Nu rămăsese în picioare nicio casă. Doar ruinele se mai mistuiau în bătaia vântului și se vedeau urmele negre ale pârjolului. Războiul trecuse pe aici lăsând în urma sa o duhoare de moarte. Tentenicov porni încet înspre sat...

Mergea pe marginea drumului unde se mai vedeau urmele luptei care avusese loc de curând... Pământul era răscolit de explozii, pâlnii uriașe lăsate de bombele aruncate din avion tăiau șoseaua, pretutindeni se zăreau împrăștiate arme stricate, mitraliere sdrobite, măști de gaze părăsite. Se vedea că lupta fusese din ce în ce mai sângeroasă, pe măsură ce se apropiase de sat, iar când ajunseseră să se încaere corp la corp, oamenii își lepădaseră tot ce aveau de prisos ca să fie mai sprinteni, mai ageri, atacându-l pe dușman. Câte gamele găurite de gloanțe, câte căni turtite de cizmele grele ale soldaților și câte mantale sfâșiate în bucăți nu se vedeau risipite în jur!...

Pământul uscat de arșită, crăpat de dogoarea soarelui, îi păru lui

Tentenicov lipsit de viaţă. Pe o mică înălţime zări o moară de vânt care scăpase neatinsă şi se bucură văzând-o: era singurul lucru care-ţi mai aducea aminte de viaţă. Aripile ei largi se mişcau încet, încet, de parcă s'ar fi chinuit şi ele sub arşiţă. O fi curgând oare grâul din teică în copaie, s'o fi mişcând sus piatra de moară pe fusul ei de fier? Sau o fi şi ea pustie, părăsită de toţi, aşteptând să-i vină rândul să cadă în curând pradă flăcărilor.

Deodată i se păru că aude un geamăt în apropiere. Tentenicov se opri şi ascultă mai cu luare aminte. Intr'adevăr, cineva gemea pe aproape... Nu era nimeni pe drum. Aplecându-se şi dând la o parte cu mâinile tufele joase, Tentenicov păşi înainte.

In mijlocul tufelor zăcea o femeie cu braţele aruncate în lături. Pe bluza sfâşiată se vedea o pată întunecată de sânge şi iarba de lângă ea era ruginie din pricina sângelui închegat.

Tentenicov se apropie şi se aplecă spre ea. Ochii femeii erau închişi şi buzele strânse; degetele se încleştau în iarba uscată.

— Ce-i cu tine? întrebă Tentenicov cu o nespusă duioşie în glas.

Femeia deschise cu greu ochii şi-l privi pe aviator.

— Mă auzi? întrebă el îngrijorat.

Femeia nu-i răspunse. Ochii turburaţi ca de o ceaţă străvezie aveau o privire fixă.

Tentenicov se scotoci prin buzunare, îşi găsi trusa de pansamente, trase de aţă şi desfăcu încet faşa.

Dar în privirea femeii era ceva care-l făcu să se oprească pentru o clipă. Se aplecă şi mai tare asupra ei şi văzu cum trupul îi tresări uşor: bărbia i se ridica de parcă ar fi sughiţat.

— Indată, îndată! strigă el, numai pentru a-şi arăta într'un fel durerea. Pricepuse că femeia murea sub ochii lui şi îi primi cel din urmă suspin, încet şi slab.

Cine era femeia aceasta? Când şi unde o fi fost rănită de moarte? O fi înţeles în clipa când îşi pierdea cunoştinţa că nu se va mai trezi niciodată?

Lui Tentenicov nu-i plăceau oamenii care-i împărtăşeau necazurile şi durerile lor; socotea că trebue să fii întotdeauna tare şi curajos; îşi asigura prietenii că nu se cuvine să-ţi dai în vileag suferinţele. Il stima pe Bâcov care ştia să-şi ducă singur necazul, fără să aştepte simpatia sau compătimirea vreunui prieten. Dar cât de mult ar fi vrut acum să poată împărtăşi cuiva durerea pe care o încercase adineaori, cât de mult ar fi vrut să vorbească despre moartea acestei femei necunoscute, pe un câmp părăsit...

Auzi un sunet ca un pocnet de bici, simţi mirosul amărui al prafului de puşcă. Nu se putea înşela. In apropiere se trăgea cu arma. Tentenicov aruncă o privire în jur. Văzu un băiat în cojoc, desculţ, cu capul gol, fugind pe câmp. In urma lui, alerga un soldat neamţ. Neamţul trăgea după el din arma automată fără să-l nimerească. Lui Tentenicov i se păru, nu se ştie de ce, că soarta acestui băieţel era legată într'un fel oarecare de aceea a femeii care tocmai murise. Băieţelul acesta cu capul bălai, desculţ („de ce s'o fi îmbrăcat cu cojoc în toiul verii ?"), se gândi nedumerit Tentenicov, trebuia să trăiască, dar îl vâna fascistul cel gros în uniforma cenuşie de culoarea şobolanilor.

Nu mai avu timp de gândit. Neamţul era aproape de tot, trebuia să

treacă chiar prin faţa aviatorului. Acesta se aşeză în genunchi, ţinti cu grijă şi trase în clipa când neamţul ajunse în dreptul tufişului.

Neamţul căzu cu faţa în iarbă. Tentenicov se repezi la el, îi smulse arma automată din mâinile înţepenite de frigul morţii, apoi începu să alerge după băiat. Voia să-l ajungă cu orice preţ şi să afle cum reuşise flăcăiaşul acesta desculţ şi sprinten să scape cu viaţă în întinsul pustiu al câmpurilor din jur.

Băiatul aruncă o privire înapoi. Tentenicov îşi încetini pentru o clipă fuga, crezând că dacă va vedea un ostaş în uniformă sovietică, băiatul va pricepe că va putea găsi în el un prieten venit pe neaşteptate care-l va scăpa dela moarte. Dar băiatul se uită la el cu atâta spaimă, încât bătrânul aviator îşi pierdu cumpătul.

— Mai repede! strigă băiatul şi picioarele-i goale continuau să alerge prin iarba culcată. Indată după aceea, Tentenicov auzi şuieratul unui glonte care-i trecu pe la ureche.

Intorcând capul, aviatorul văzu doi nemţi care fugeau după el. Când se opri, nemţii rămaseră şi ei pe loc.

Soldatul care era mai aproape începu să dea din mâini, strigând ceva în limba germană.

— Mai repede! îi strigă încă odată băieţandrul, fără să se mai uite îndărăt, şi Tentenicov o porni la fugă prin tufiş, dând ocol ca un iepure.

Se înfurie deodată pe flăcău. Cum de nu-şi dădea sema că unui om sdravăn, de vârsta lui, încălţat cu cizme soldăţeşti, îi venea mult mai greu să alerge peste câmp decât unui copilandru sprinten şi desculţ?

Totuşi, în ciuda oboselii, scăldat în sudoare şi simţind cum îi amorţeau şi-l dureau genunchii, se ţinu după el, ştiind că în toată pădurea asta, băieţelul era singurul om pe care Tentenicov îl putea numi prieten.

Pădurea se făcea tot mai deasă şi gloanţele şuierau acum mai rar. Băiatul căzu în iarbă. „N'o fi rănit?" se gândi îngrijorat Tentenicov. Nu, totul era în regulă, băiatul trăia şi dădea repede din capul bălai. Tentenicov se trânti la rândul lui în iarbă şi porni pe brânci în urma flăcăului.

Se târî astfel cel puţin zece minute.

— Nu mai e mult! strigă băiatul şi deodată dispăru de parcă ar fi intrat în pământ.

„O fi nimerit în vreo groapă", se gândi Tentenicov, dar din iarbă se arăta din nou faţa cu nasul cârn, care îi era acum destul de cunoscută şi tânărul îi făcu semn cu degetul, vrând să spună poate că primejdia a trecut.

Intr'o clipă Tentenicov se târî până la băiat; i se părea că după o asemenea sforţare disperată n'ar mai fi în stare să facă niciun pas.

— Sări! îi spuse băiatul.

Tentenicov sări în groapă.

— Intrăm în beci, îi porunci hotărît noul său prieten.

— Dar unde suntem? întrebă aviatorul.

— E aici un beci, răspunse băiatul. Vorbea tărăgănat, accentuând cuvintele ca cei din ţinutul Pscovului. Privirea lui era hotărîtă, poate chiar arţăgoasă.

— Un beci fără casă?

— Casa a ars.

Târîndu-se pe brânci, străbătură un şanţ îngust şi se pomeniră deodată într'o încăpere umedă şi întunecoasă.

— Vezi? îl întrebă băiatul.

— Deocamdată nu văd nimic.

— Când ți s'or mai obișnui ochii, o să vezi.

Stăteau culcați unul lângă altul, și Tentenicov, care gâfâia din greu, nu mai era în stare să scoată nicio vorbă. Un singur lucru îl bucura: în beci era răcoare și i se părea că trupul i se cufundase deodată în apă rece.

— Ești de pe aici? întrebă băiatul.

— De departe.

— Eu sunt din partea locului.

— Suntem amândoi acum de prin partea locului.

— Unde ai vrut s'ajungi?

— La Leningrad.

— Ia te uită!

— Dar tu?

— Eu nu prea știu.

— Și o să stăm mult aici?

— Până s'o face noapte.

— Și pe urmă?

— Pe urmă te-oi scoate unde vrei.

— Cum te chiamă?

— Vlas.

— Iar pe mine Cuzma Vasilievici.

— Bine, spuse băiatul. Acum ar cam fi vremea să mâncăm. N'ai cumva un codru de pâine?

— N'am. Vezi bine că am sburat cu avionul, așa că n'aveam nevoie de pâine.

— Cu avionul? Și zici că ai sburat? Așa gras și ai sburat?

— Dar ce crezi că oamenii grași nu sboară? întrebă Tentenicov jignit.

— N'am zis nimic, răspunse Vlas. Numai că nu poți să crezi pe oricine, chiar așa, dela prima vorbă.

Ochii lui Tentenicov se deprinseră treptat cu întunericul și putu să-și dea seama că în beci nu era chiar atâta beznă cum i se păruse la început.

Vlas avea chef de vorbă; în glasul său se simțea chiar un aer oarecum protector și ironic; dar de îndată ce Tentenicov încerca să-l descoase despre cele petrecute în sat, băiatul amuțea și începea să dea nervos din umeri. Căuta să alunge o amintire. Simțind acest lucru, Tentenicov nu-i mai puse alte întrebări. Îi plăcea Vlas. Avea cel mult treisprezece ani. Voinic și îndesat, sigur de puterea și agerimea lui, părea că nici nu se mai gândea la primejdia care-i pândise adineaori, cu toate că nu trecuse decât o jumătate de ceas de când fusese fugărit de soldații nemți împreună cu tovarășul său neașteptat.

— Așa dar, vrei să mergi mai departe cu mine? îl întrebă încă odată Tentenicov.

— Avem acelaşi drum.

— O să fie cam greu să ajungem la Leningrad. Nemții umblă forfota pretutindeni și te pomenești că pun mâna pe noi.

— Scăpăm noi de ei, spuse Vlas foarte sigur.

— Nu pot să merg cu arma asta automată, o să mă prindă numaidecât...

— N'ai nicio grijă, răspunse Vlas cu o ușoară mâhnire în glas. Ți-a crescut o barbă grozavă; peste vreo zece zile o să arăți ca un adevărat moșneag. Mai ai și barba căruntă.

— Aşa-i, recunoscu cam cu o jumătate de gură Tentenicov.

— Ar trebui să-ţi schimbi hainele. Atunci chiar că n'o să te cunoască nimeni, nici măcar cei care te ştiu de mai înainte. Aşa-i?

— Chiar aşa...

— Iţi fac eu rost de nişte ţoale pe cinste... O să ţi se potrivească de minune.

— De unde le iei?

— Sunt aci ca la mine acasă. Mă 'ntorc într'o clipă.

Se pregăti să plece, dar deodată se întoarse şi spuse:

— Vezi numa' să nu pleci, că o să-mi fie frică singur...

— Unde să plec fără tine? Tu cunoşti pe aici toate drumurile, iar eu singur n'aş fi în stare să mă descurc...

Vlas zâmbi şi ieşi în patru labe din beci. Se întoarse după un ceas însoţit de un flăcău înalt cu un palton cenuşiu, o armă automată şi o legătură de grenade.

— Să nu te superi, spuse Vlas, scuzându-se. Hainele ţi le-am adus, nu-i vorbă. Dar a venit cu mine şi partizanul ăsta ca să-ţi vadă actele.

„Tu mi l-ai adus, îşi zise în gând Tentenicov, uitându-se la chipul ştrengăresc al lui Vlas. De fapt, când stai să te gândeşti, bine-ai făcut. Pe timp de război umblă tot felul de lume pe drumuri".

Partizanul îi verifică actele lui Tentenicov, oftă când acesta îi povesti cum se desfăşurase recenta luptă aeriană şi spuse încet:

— Poate că mai amâi puţin întoarcerea la Leningrad? Avem şi noi treburi urgente... Vino la noi la partizani, să luptăm împreună...

— Nu pot. In ziua de azi unităţile militare au mai multă nevoie de specialişti în materie de aviaţie, decât partizanii. O să fiu mai de folos la Leningrad.

— Bine, du-te, oftă partizanul. Dar dacă nu reuşeşti să străbaţi linia frontului, întoarce-te la noi. N'o s'o duci rău.

— Bine, de n'oi avea încotro, m'oi întoarce.

— Vezi păduricea de colo? întrebă partizanul după ce Tentenicov, îmbrăcat în haine civile, ieşi în drum.

— Văd...

— Deocamdată o să rămânem acolo. Aşa că, la o adică, pofteşte pe la noi.

Se despărţiră la o răspântie.

— Poate că am să revin, îi strigă Tentenicov, întorcându-se spre el.

Fără să-i răspundă, flăcăul îi făcu semne cu şapca, apoi dispăru la cotitura drumului.

Tentenicov şi Vlas rătăciră multe zile şi nopţi prin spatele frontului german. Sdrenţuit, cu cizmele rupte şi haina murdară de vopsea, cu barba-i roşcată, pe jumătate căruntă, Tentenicov semăna acum leit cu un ţăran bătrân, care umbla fără rost prin spatele frontului inamic, după ce războiul îi distrusese satul de baştină.

Mergea cu Vlas pe drumurile de toamnă ale Rusiei, care miroseau a praf de puşcă, pe poteci bătătorite de vânători, prin lunci şi mlaştini.

Dormeau pe pământ, prin tufişuri, pitindu-se pe după bolovani; de multe ori fură nevoiţi să se ascundă de soldaţii germani; în două rânduri abia scăpară de urmărire şi după multe zile ajunseră într'un mic sat lângă care se desfăşura o luptă înverşunată.

— Cunosc locul acesta, spuse Vlas după ce cercetă împrejurimile. (Tentenicov ştia acum că părinţii băiatului fuseseră ucişi de nemţi). Am

fost odată prin părţile astea cu răposatul taică-meu de am cumpărat nişte găini! Fără doar şi poate că e satul Bolşie Colpanâ...

Satul era ocupat de nemţi. Tentenicov şi Vlas ajunseră până la marginea lui târîndu-se pe brânci, şi tot aşa, târîş, îşi urmară drumul mai departe, cu grijă, ferindu-se să facă sgomot.

CAPITOLUL X

In ultimul timp, regimentul schimbase cinci aerodromuri şi se afla acum într'una din suburbiile Leningradului. Retragerea trupelor pe noi poziţii de apărare îngreunase foarte mult munca aviatorilor. Aerodromurile germane se apropiaseră la rândul lor de marele oraş şi uneori, dacă întârziau un singur minut la decolare, aviatorii riscau să-şi piardă aparatele pe pământ, atât de dese erau acum bombardamentele îndreptate împotriva terenurilor de aviaţie. Din ziua când auziseră pentru prima oară cuvintele mesajului rostit de tovarăşul Stalin către popor, piloţii de vânătoare socoteau că oricât de strălucite izbânzi ar fi dobândit în luptele aeriene, tot nu era destul pentru cauza victoriei, şi aproape că nu-şi mai părăseau avioanele: dormeau îmbrăcaţi în carlingă, aşteptând ordinul de decolare.

„Vouă, mă adresez, prietenii mei”... [1] îşi amintea Ulencov cuvântul lui Stalin. M'a numit şi pe mine „prieten”, mi s'a adresat ca unui frate. „Dar eu? Am făcut eu oare tot ce mi-a stat în putinţă?” Il vedea limpede în închipuirea lui pe Stalin, într'o încăpere mare cu ferestrele camuflate îşi închipuia Cremlinul, plutind spre viitor ca o corabie uriaşă. Şi niciodată dorul de fapte eroice nu-l stăpânise cu atâta putere pe tânărul aviator ca în zilele acelea mohorîte de toamnă. Tentenicov avusese dreptate spunând că războiul va dura mult, ani întregi. Unde o fi acum Tentenicov, bătrânul spătos şi vesel? O fi pierit pe vechiul aerodrom? Doar n'o fi căzut prizonier? Spunea de atâtea ori că nu se va lăsa prins de viu în mâinile duşmanilor... Dar dacă o fi fost grav rănit şi n'o mai fi avut când să-şi tragă un glonţ în inimă? Era înspăimântător să te gândeşti la încercările cumplite prin care va trebui să treacă în cazul acesta. De câte ori se gândea la bătrânul său prieten, Ulencov simţea cum i se pune un nod în gât şi îi venea să plângă în hohote ca un copil...

Oricât de încordată i-ar fi fost activitatea, chiar şi atunci când trebuia să sboare de câte opt şi chiar zece ori pe zi, Ulencov îşi însemna întotdeauna gândurile în carneţelul său preţios.

Intr'o zi, întorcându-se dintr'o misiune, alunecă în drum spre cantină şi-şi scrânti piciorul drept. Durerea fu atât de puternică, încât scoase un ţipăt. Tovarăşii săi îl duseră imediat în casă şi-l culcară în pat. Seara, veni un doctor care spuse că Ulencov îşi luxase piciorul şi trebue neapărat să stea câteva zile în pat cu comprese calde, dacă nu voia ca tratamentul să se prelungească.

Se împăca greu cu gândul că va fi redus la o inactivitate forţată, dar protestele nu i-ar fi ajutat la nimic; fu nevoit să urmeze prescripţiile medicului.

Işi scoase dintr'un geamantan jurnalul şi, neavând ce face, începu să răsfoiască paginile mari, scrise de sus până jos. Insemnările făcute în pri-

---

[1] I. Stalin: „Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei,” ediţia a III-a, pag. 15, Ed. P. M. R, 1952.

mele săptămâni ale războiului păreau acum atât de vechi, încât le citea ca pe nişte scrisori ale unui prieten de demult, aproape uitat.

9 Iulie. Am întâlnit-o pe Catia, fata aceea din Simsc cu care am vorbit la telefon. A venit la noul nostru aerodrom cu un aviator rănit dela regimentul vecin. Aviatorul a fost nevoit să aterizeze forțat în apropiere de şcoală. Catia i-a ajutat să dea foc avionului, i-a pansat rana şi l-a adus la noi, când nu mai nădăjduiam s'o vedem. Fusese şi ea uşor rănită de o schijă, astfel încât Bâcov a oprit-o câteva zile la noi. Aviatorul a lăudat-o foarte mult. E într'adevăr uimitor cu cât curaj l-a scăpat ea chiar de sub nasul nemţilor. Mărturisesc că mi-o închipuisem cu totul altfel. In realitate, are mult haz; e mărunţică, tăcută din fire, nespus de sfioasă şi poartă o coadă groasă pe spate. Cu greu poţi să-i scoţi o vorbă. Am întrebat-o ce are de gând să facă de azi înainte, dacă vrea să meargă pe front sau să lucreze într'o uzină din Leningrad. Mi-a spus că se va duce la uzina unde lucra tatăl ei şi acolo i se va hotărî soarta. Se pare că nimerise în orăşelul acela în timpul concediului la o mătuşă care era învăţătoare, şi de aceea s'a şi întâmplat să fie la şcoală.

10 Iulie. Luptele încep din nou să se ţină lanţ. Alaltăieri am fost nevoit să sbor de şapte ori. Ieri am fost de serviciu împreună cu Laricov. De când Gortalov a dispărut fără urmă, am rămas numai noi doi în grupă şi sburăm împreună. Stăteam în carlingele noastre şi aşteptam semnalul. Când să ieşim puţin afară ca să aprindem o ţigară, s'a înălţat în văzduh o rachetă. Cinci avioane germane zburau ceva mai departe de aerodromul nostru. Le-am luat din spre partea soarelui şi am deschis îndată focul. Fasciştii s'au apucat să se rotească pe deasupra orăşelului; sburau în cerc sau cum se mai spune la noi, în „carusel", unul după altul; parcă ne făceau în ciudă. Ne-am repezit la ei de sus şi am intrat în centrul caruselului. Mi-am ales unul dintre ei şi am deschis asupra lui focul cu toate mitralierele; s'a prăbuşit în flăcări. Două avioane s'au repezit la mine, dar între timp de după nori au mai ieşit două de-ale noastre şi nemţii au luat-o la fugă. Când am venit la aterizaj, mecanicul era să plângă de ciudă: aripa era găurită în opt locuri.

11 Iulie. Săptămâna trecută, maiorul Bâcov a fost uşor rănit la mâna dreaptă în timpul luptei. Poartă braţul legat de gât, e furios, nu vorbeşte cu nimeni, iar pentru orice greşală cât de mică, te ocăreşte de mama focului. Când plecăm în misiune, se uită după noi cu jind.

12 Iulie. Laricov şi cu mine am doborît azi fiecare câte un avion. Laricov a vopsit cu mâna lui pe fuselajul aparatului meu o steluţă nouă. Spune că noi, ăştia, piloţii de vânătoare, suntem oameni cu totul deosebiţi. Pretinde că, în clipa când face cunoştinţă cu un aviator, poate spune fără greş cum se va comporta în luptă. Un pilot de vânătoare lipsit de temperament şi de patimă, nu face două parale în luptă. Pe mine m'a lăudat. Mi-a zis: „Eşti plin de entuziasm când e vorba să sbori şi asta-i bine". Nu s'a exprimat prea corect, dar are dreptate. Sunt de acord cu el: Acela care gândeşte greoi şi încet, nu poate fi un bun pilot de vânătoare. Dacă vrei să ieşi învingător în luptă trebue să te deprinzi să iei repede o hotărîre, să acţionezi imediat la tot ce se întâmplă în văzduh.

13 Iulie. Am sburat de şapte ori, dar n'am avut parte de luptă. Nemţii parcă fac înadins să ne scoată din sărite. Indată ce ne zăresc, fug, iar când venim la aterizaj, se ivesc din nou de după nori.

14 Iulie I-am spus lui Bâcov că a intrat frica în nemţi şi s'a supărat

pe mine, mi-a tras un perdaf straşnic. „Nu pot să sufăr vorbele de clacă", mi-a zis, uitându-se mânios la mine: „N'are niciun rost să spui că duşmanul e laş, astfel de gânduri fac să scadă voinţa de luptă. Chiar dacă a refuzat lupta, înseamnă că nu a părăsit câmpul de luptă. Se ascunde în nori şi pândeşte de acolo să vadă pe vreunul dintre ai noştri rătăcindu-se. Şi când prinde clipa prielnică se repede la el, de după colţ, cum s'ar spune, dacă se poate vorbi astfel despre cer. Şi odată te pomeneşti că ne lipseşte un avion..."

15 Iulie. Nu-mi iese din cap Catia cu coadele ei groase. I-am spus azi lui Laricov că după război m'aş însura cu ea, dacă ar vrea să mă ia de bărbat. Laricov a râs până la lacrimi, a scos din buzunar o oglinjoară şi m'a pus să mă uit în ea. M'am privit şi i-am priceput gândul: un puşti ca mine să se gândească la însurătoare! L-am rugat să nu spună nimănui ce am vorbit cu el. Mi-a făgăduit, dar se vede că tot a scăpat o vorbă la masă, pentrucă seara, când am venit pe la Statul Major, toată lumea a început să-mi zică „ginerică". M'am supărat pe Laricov şi n'am mai vorbit cu el o zi întreagă. M'a salvat însă azi în luptă, când, înfierbântându-mă prea tare, i-am dat prilej unui neamţ să iasă în spatele aparatului meu. Seara, pe când stăteam amândoi şi fumam pe teren, mi-a cerut iertare pentrucă l-a luat gura pe dinainte. Bineînţeles, ne-am împăcat: mi-a salvat de atâtea ori viaţa.

16 Iulie. Bâcov mi-a tras un perdaf nemaipomenit, căci Laricov i-a povestit cum am ieşit din formaţie şi m'am întors singur pe aerodrom: „Nu-i bine ce faci, e foarte imprudent. Trebue să ştii să foloseşti norii. Dacă te-ai pierdut de ceilalţi şi sbori singur, caută să te ascunzi pe după nori, să treci dintr'un nor într'altul, sau de nu, sboară razant, lipindu-te de pământ, şi n'o să-ţi pară rău..."

17 Iulie. Am fost azi de cinci ori în misiune. Impreună cu Laricov, sburând deasupra poziţiilor înaintate, am doborît un „Messerschmitt"; n'am primit însă mult timp confirmarea din partea infanteriei. Mai târziu am aflat că au trimis confirmarea la regimentul vecin.

18 Iulie. Acum câteva zile a venit la noi corespondentul unui ziar din zona frontului. Ne-a fotografiat, pe Laricov şi pe mine, în avion. Astăzi, ne-a venit la regiment ziarul cu fotografia noastră în prima coloană. Laricov a început să râdă de mine: „Tare bine ai ieşit în poză, ginerică. Ai o mutră fotogenică". Bâcov ne-a dat câte un exemplar din gazetă şi trebue să mărturisesc că, de câte ori am o clipă liberă, mă uit la fotografia mea. E atât de ciudat să-ţi vezi propriul tău nume tipărit cu litere mari în coloana întâia.

19 Iulie. Astăzi, un neamţ a încercat să scape din luptă prin picaj. Laricov nu mai avea muniţii. Şi-a redus gazele, a micşorat viteza şi s'a dat la o parte, iar eu i-am luat locul şi l-am doborît pe neamţ. Am crezut că Laricov o să mă laude, dar el s'a bosumflat. „Ai o baftă teribilă, mi-a zis el, ţi-a venit totul de-a gata".

20 Iulie. Bâcov ne-a explicat, mie şi lui Laricov, însuşirile tehnice ale „Messerschmitt-ului 109" din ultima serie. Avionul acesta are două mitraliere sincronizate în fuselaj şi alte două în aripă. Uneori, în loc de mitraliere are în aripă un tun de 20 mm. Bâcov a subliniat mai cu seamă faptul că, în timpul sborului, trebue să te uiţi atent la partea din spate a avionului, şi în dreapta, şi în stânga. Nu odată m'a certat el pentru obiceiul meu de a mă despărţi de ceilalţi. Am încercat să mă justific, dar mi-a tras un perdaf atât de grozav, că n'am mai avut chef să vorbesc cu

nimeni în tot cursul serii. Laricov care vedea cât de mult mă costau toate astea, m'a luat de o parte şi mi-a spus: „Linişteşte-te, ginerică, am o veste bună pentru tine". „Ce fel de veste bună?" „S'a primit la unitate o scrisoare dela Catia ta". Am văzut scrisoarea abia seara târziu. Bineînţeles, de mine nu scria niciun cuvânt; îi vorbea comisarului unităţii despre viaţa comsomoliştilor din Leningrad, despre felul cum construiau fortificaţiile liniilor de apărare, cum se înrolau în diviziile populare de luptă şi plecau pe front. A pornit şi ea pe front, la infanterie. Am citit scrisoarea şi am înţeles că n'o s'o mai văd niciodată. Pe urmă m'am dus la Laricov şi i-am spus că dacă mai îmi spune odată „ginerică" nu-i mai vorbesc niciodată...

21 Iulie. Bâcov a spus că zilele astea va veni la noi generalul de aviaţie Suhotin dela Moscova...

Din ziua când Bâcov anunţase eventuala sosire a generalului Suhotin la unitate, lui Ulencov îi mai veni puţin inima la loc. Visând la întâlnirea cu generalul, tânărul aviator şi-l închipuia mare, voinic, spătos, ceva care îi amintea de Tentenicov, cu o privire de vultur, având negreşit şi tâmplele încărunţite cum se obişnuia să se scrie în romane despre oamenii care văzuseră multe şi trecuseră prin nenumărate încercări în viaţa lor.

Cât de rău îi părea că nu-i văzuse niciodată portretul! După câte auzise dela aviatori despre general, nu şi-l închipuia prea limpede. Ştia însă despre el ce era mai important: faptele eroice ale lui Suhotin îl făceau să fie socotit ca unul dintre cei mai buni elevi ai lui Cicalov.

Işi dobândise faima încă de pe vremea când executase cele mai riscante sboruri în regiunea centrală a munţilor Caucaz.

Suhotin făcuse pe atunci parte dintr'o unitate de aviaţie aflată în Caucazul de Nord. Un grup de alpinişti, surprins de viscol în munţi, nu se mai putea întoarce la bază; mulţi pieriseră. Trebuia să fie urgent aprovizionaţi cu mâncare şi medicamente, apoi să fie scoşi de acolo pe drumul cel mai scurt. Suhotin executase câteva aterizaje nespus de îndrăzneţe şi de primejdioase, pe nişte platouri strâmte, între stânci.

Plecase apoi într'o „misiune specială". Tovarăşii săi nu-l mai văzură multă vreme şi unii începură să creadă că Suhotin pierise undeva, pe o rută îndepărtată şi primejdioasă din regiunea mărilor polare. Se ivise însă din nou, pe neaşteptate, la Moscova. Ziarele îi publicară fotografia şi printr'un decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. i se acordă titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Fusese trimis împreună cu Serov într'o misiune în „condiţii X" cum se spunea în termeni oficiali; şi în curând se află că timp de câteva luni se luptase zi de zi în văzduh împotriva aviatorilor fascişti.

Se spunea că în această misiune, luptând în „condiţii X", doborîse peste douăzeci de avioane inamice.

Mai târziu, lumea se obişnuise să găsească numele lui Suhotin la loc de frunte în articolele şi corespondenţele din ziare ori de câte ori aviaţia stalinistă lua parte la operaţiuni militare la Halhin-Gol sau în istmul Careliei.

In ajunul Marelui Războ pentru Apărarea Patriei fusese înaintat la gradul de general-maior de aviaţie.

Lui Ulencov i se părea că venirea generalului la regimentul lor trebuia să aibă un tâlc: poate că aviatorii vor avea de îndeplinit o misiune specială, foarte importantă, şi tânărul pilot dorea din toată inima ca alegerea generalului să se oprească asupra lui...

Ii aştepta venirea şi-şi închipuia dinainte convorbirea pe care o va avea cu el; dar când într'o noapte de toamnă Bâcov îl chemă la Statul Major pe Ulencov şi pe ceilalţi aviatori, tânărul îşi pierdu deodată cumpătul şi începu să-l roage pe Laricov să-l lase lângă avionul lui.

— Degeaba te ascunzi, zâmbi Laricov. O să fie mai rău dacă generalul o să afle că ţi-e frică de superiori.

— Intrând în adăpostul Statului Major, Laricov şi Ulencov îl găsiră pe general şi pe ofiţerii care-l însoţeau instalaţi la o masă în faţa hărţii frontului, însemnată cu creioane colorate.

Generalul era cu totul altfel decât şi-l închipuise Ulencov. Mic de statură şi uscăţiv, în vârstă de vreo treizeci de ani, cu obrajii rumeni, cu o mustăcioară roşcată şi sprâncene subţiri de parcă ar fi fost rase, cu mâinile mici şi umerii înguşti — nu semăna deloc cu omul a cărui imagine şi-o făurise în închipuirea lui, Ulencov. Până şi felul lui de a vorbi era cu totul neobişnuit; nu lua tonul unui şef, ci vorbea cu aviatorii, simplu şi prieteneşte, ca şi cum ar fi fost vechi şi buni tovarăşi pe care se bucura să-i revadă. Vorbea foarte încet şi rar, se uita drept în ochii interlocutorului şi era greu să spui un neadevăr sub privirea încordată a acestor ochi căprui.

Ulencov credea că generalul va face o analiză a ultimelor lupte. Se uita cu teamă la Bâcov care, de sigur, urma să pomenească despre discuţia tânărului aviator cu Laricov în legătură cu ultimul avion doborît de Ulencov. Se părea însă că generalul vorbise înainte, între patru ochi, cu maiorul Bâcov în această privinţă...

Suhotin scoase un ziar din geanta de campanie şi spuse încet:

— Sunt mulţumit de faptele de arme ale aviatorilor din regimentul dumneavoastră. Vă luptaţi bine, cu mult curaj. Dar ceea ce a fost bine ieri, nu mai este de ajuns astăzi. Vreau să vă fac cunoscut un document care vă va arăta situaţia grea creată pe frontul Leningradului. Duşmanul caută să ajungă la Leningrad. Dintr'o transmisiune de radio interceptată, am aflat că Hitler a fixat intrarea trupelor germane în Leningrad pe ziua de 15 Septembrie. La începutul războiului a crezut că va ajunge şi mai curând în oraşul lui Lenin. Din ordinul tovarăşului Stalin unităţile germane atacate au fost hărţuite prin lupte care au ţinut patruzeci de zile în şir pe poziţiile dela Luga. Trupele comandate de tovarăşul Voroşilov au întârziat înaintarea nemţilor timp de patruzeci de zile în apropiere de Luga.

Suhotin urmă bătând în masă cu mâna-i arsă de soare:

— Tăria bolşevicilor stă în faptul că Partidul ne învaţă să spunem totdeauna poporului adevărul. Oricât de aspru ar fi, numai cuvântul adevărului te duce la victorie. Vă voi citi îndată mesajul tovarăşilor Voroşilov şi Jdanov către populaţia din Leningrad. Citi fără să ridice vocea: „Tovarăşi locuitori ai Leningradului, dragi prieteni! Deasupra iubitului nostru oraş natal planează ameninţarea directă a unui atac din partea trupelor germano-fasciste. Inamicul încearcă să răzbească spre Leningrad. Vrea să ne distrugă casele, să pună mâna de fabrici şi uzine, să jefuiască averea poporului, să facă să curgă pe străzi şi în pieţe sângele victimelor nevinovate, să batjocorească populaţia paşnică, să-i înrobească pe fiii liberi ai Patriei noastre. Dar aceasta nu se va întâmpla! Leningradul, leagănul revoluţiei proletare, puternicul centru industrial şi cultural al ţării noastre, n'a fost şi nu va fi niciodată în mâinile vrăjmaşului..."

Ulencov asculta cuvintele mesajului scrâşnind din dinţi. In timp ce Suhotin citea cele din urmă fraze, Ulencov nu mai avu răbdare să stea lo-

cului, se ridică, se rezemă de peretele adăpostului căptuşit cu foi de placaj şi închise ochii. Glasul generalului, atât de domol şi de egal, se schimbă deodată, devenind puternic şi poruncitor: „Să rămânem dârzi până la capăt! Să luptăm împotriva duşmanului fără a ne precupeţi viaţa, să-l sdrobim şi să-l nimicim. Moarte sângeroşilor tâlhari fascişti! Victoria va fi a noastră!"

După aceea, viaţa dela aerodrom deveni şi mai încordată. Bâcov trebuia să mute în curând regimentul în istmul Careliei.

Ulencov nu avu noroc pe aerodromul cel nou: chiar dela prima luptă aeriană fu uşor rănit la piciorul stâng şi nevoit să stea din nou în pat.

Ii venea tare greu să rămână singur în odaia scundă, proaspăt văruită, pe un pat îngust, uitându-se prin ziare şi reviste vechi, răsfoind un volumaş jerpelit cu versuri de Lermontov, recitindu-şi însemnările din jurnal şi gândindu-se mâhnit că va trebui să stea câteva zile în pat, în timp ce tovarăşii săi duceau mai departe cu atâta înverşunare lupta în văzduh.

Mâncarea i-o aducea oficianta Dunia, o fată cu ochii vii, cu părul tăiat scurt şi o voce plină, groasă. Dunia râdea mereu şi nu putea rosti două vorbe fără să zâmbească, ca şi cum o făcuse cineva să râdă şi de atunci nu se mai oprise. Lui Ulencov îi plăcea zâmbetul ei, necontenita-i voioşie, mişcările ei sprintene şi uşoare; totuşi îl şi enerva ceva în purtarea ei. „Râde mereu, glumeşte întruna, nu umblă, ci aleargă, nu vorbeşte, ci îi turuie gura. Mă întreb dacă îşi dă seama de ceea ce se petrece în jurul ei, dacă simte cât de greu o duce lumea acum pe front..." Convins că era veselă, fiindcă lua lucrurile uşor, datorită faptului că se bucura de o sănătate înfloritoare, având un trup sdravăn, tânăr şi voinic, Ulencov se purta cu ea foarte aspru: nu-i zâmbea niciodată atunci când, aşezată pe marginea scaunului, fata îl urmărea cu o privire atentă în timp ce mânca. Iar când pleca, luându-şi sufertaşele învelite într'un ştergar brodat în culori, îi spunea la revedere atât de rece, de parcă Dunia l-ar fi jignit sau supărat cu ceva.

Spre seară, în odaie venea Bâcov, iar ceva mai târziu se adunau aici şi tovarăşii din unitate. Dar de obicei discuţiile de seară erau scurte şi Ulencov rămânea din nou singur.

Păstra legătura cu lumea din afară numai prin radio. Stătea zile întregi cu casca la urechi, ascultând melodiile care deşi veneau de departe ajungeau până la el atât de limpezi şi de înaripate, asculta glasul crainicilor sau al artiştilor, transmisiunile dela adunări şi meetinguri, din atelierele uzinelor şi amfiteatrele şcolilor superioare.

Ziua aceea începu printr'un comunicat al Biroului Sovietic de Informaţiuni. Era ceva tot atât de obişnuit ca şi bătăile inimii din piept; nu puteai trăi fără el, cum nu poţi trăi fără să respiri. Cu câtă bucurie asculta glasul sever şi sigur al crainicului care vorbea de luptele aeriene, de atacurile masive ale aviaţiei împotriva unităţilor motomecanizate, a infanteriei şi a artileriei inamice, de nimicirea aviaţiei duşmane pe propriile ei aerodromuri. Ia te uită! Ieri Biroul Sovietic de Informaţiuni comunicase că în ziua de 3 Septembrie fuseseră doborîte 33 de avioane germane, iar astăzi se dădeau precizări: în realitate, în ziua aceea fuseseră doborîte cincizeci şi şase de avioane. Jurnalul lui Ulencov era tot atât de plin de cifre ca şi un registru contabil: tânărul aviator socotea zilnic câte avioane va trebui să piardă aviaţia germană într'o săptămână, într'un an, câte vor fi scoase din luptă dacă războiul va mai ţine încă doi ani...

Şi câtă plăcere îi facea să audă pomenindu-se în timpul emisiunilor numele aviatorilor cunoscuţi. Ar fi putut să petreacă astfel o zi întreagă fără să se mişte, fără să-şi ia o clipă mâinile de pe casca apăsată pe urechi, numai şi numai ca să afle noile fapte de arme ale piloţilor de vânătoare...

Intr'o zi, Ulencov avu mai mult noroc ca de obicei. Crainicul anunţase că peste o jumătate de oră va avea loc o mare transmisiune din Leningrad. Tocmai atunci sosi şi Dunia cu masa de prânz. Era veselă, zâmbitoare şi se învârtea prin odaie dansând parcă un vals cu un partener nevăzut.

— V'am adus masa mai devreme şi e foarte bună; bucătarul a făcut nişte colţunaşi cu carne, minunaţi, de-ţi vine să-ţi lingi buzele. Işi linse chiar buzele cărnoase şi roşii şi pufni în râs, uitându-se ţintă la Ulencov cu ochii ei mici şi verzi, pe care-i închidea aproape de tot când râdea în hohote.

— Nu vreau să mănânc, spuse supărat Ulencov.

— Nu vă simţiţi bine?

— Ba mă simt bine...

— Atunci trebue neapărat să mâncaţi.

— Nu vreau, pentru nimic în lume, strigă el înciudat, apoi după o clipă de gândire, adăugă: Spune-mi, te rog, de ce râzi mereu? Ai vorbit vreodată în viaţa dumitale cu cineva fără să zâmbeşti?

— Cum vine asta: fără să zâmbesc? întrebă ea nedumerită.

— Nu poţi fi mereu veselă. Vezi că şi Maiacovschi a spus: „Cel care-i necontenit senin, trebue să fie prost".

— A spus asta Maiacovschi? întrebă ea şi, pricepând deodată tâlcul cuvintelor lui Ulencov, începu să plângă îngropându-şi obrazul în palme. Ulencov se ruşină pentrucă o jignise degeaba pe biata fată. Spuse cu o voce rugătoare, ridicându-se în coate:

— De ce plângi? N'am vrut să te supăr...

— Vedeţi, zise ea, liniştindu-se într'o clipă, şi zâmbetul îi apăru iar pe faţă. Eu vă îngrijesc ca pe un copil al meu, iar dumneavoastră, nu ştiu de ce, sunteţi supărat pe mine...

„Cât despre copilul tău, exagerezi puţin, drăguţa mea, se gândi Ulencov cu un zâmbet pe care nu şi-l putu stăpâni, cred că suntem cam de aceeaşi vârstă şi n'ai putea să-mi fii mamă..."

După aceste cuvinte, nu mai avu încotro şi fu nevoit să mănânce repede colţunaşii. Apoi îi spuse încet:

— Poţi să iei acuma vasele, vreau să dorm puţin.

Dunia plecă din odaie, iar Ulencov îşi luă de pe scaun casca de radio.

Până la începutul emisiunii mai erau, după socoteala lui, vreo zece minute. Dar nu trecu niciun minut şi crainicul anunţă că la microfon va vorbi un pilot din aviaţia de vânătoare dela Leningrad. Ulencov ascultă cu multă emoţie povestirea tânărului aviator Cobâzev.

Povestea aceasta simplă, în care se arată cum aviatorii sovietici apăruseră deasupra unui aerodrom inamic, făcu să-i bată lui Ulencov şi mai tare inima. Bravo băieţi, straşnici aţi fost! Atacaseră în zbor razant avioanele germane şi Cobâzev avusese un noroc nemaipomenit! Chiar lângă avionul pe care-l atacase se afla un rezervor cu benzină. Ulencov avea impresia că bubuitul exploziei pătrundea în odaia liniştită unde stătea el culcat, odată cu glasul domol, uşor răguşit, al aviatorului.

„Noi, cei din aviaţia de vânătoare, jurăm să dăm fasciştilor lovituri puternice, fulgerătoare, oriunde ni se va porunci; ne vom bate în spatele frontului duşman, vom nimici căile de comunicaţie, poziţiile înaintate ale

inamicului". Mişcându-şi încet buzele, Ulencov repeta cuvintele acestui jurământ ostăşesc.

Pe când vorbea la microfon aviatorul Titarenco, povestind faptele de arme ale piloţilor de vânătoare, Ulencov luă o hotărîre: se sculă din pat, se îmbrăcă în grabă, îşi vârî cu greu în cizmă piciorul bandajat, spintecând carâmbul, apoi ieşi din odaie.

Dunia care-l întâlni în drum spre aerodrom, şchiopătând şi strâmbându-se de durere, dar înaintând totuşi cu paşi hotărîţi şi repezi, ridică speriată mâinile în sus. Ulencov o ameninţă însă cu degetul: „Vezi să nu mă trădezi, să nu spui nimănui că am plecat".

Peste douăzeci de minute se afla în văzduh.

CAPITOLUL XI

Intorcându-se dela poştă, Elena Ivanovna luă dinadins drumul cel mai lung, prin străzi lăturalnice. Voia să mai mediteze asupra unor lucruri, iar acasă îi era cam greu să rămână singură cu gândurile ei. Aşa cum se întâmplă întotdeauna, acasă se iveau în fiecare clipă o mulţime de treburi urgente, fel de fel de griji de ale gospodăriei... Elena Ivanovna mergea acum încet pe o străduţă liniştită. Lângă o casă din colţ, distrusă în timpul bombardamentului de săptămâna trecută, se adunaseră oameni care scoteau de sub dărâmături tot felul de obiecte casnice. Lucrau fără să vorbească între ei şi numai când cineva reuşea să scoată de sub dărâmături o albie sau un scaun rupt, un coş de rufe sau o păpuşe schilodită, îşi întrerupeau pentru o clipă munca. Aveau impresia că în rămăşiţele acestea mai trăia o părticică din viaţa liniştită de odinioară...

Ceea ce vedea Elena Ivanovna pe străduţele cartierului său, o făcea să-şi uite gândurile obişnuite, o împiedica să se concentreze şi-i amintea de evenimentele din noaptea trecută... Pe străzi era zarvă şi mişcare. Fete în salopete, băieţi tineri cu bluze militare noi care stăteau cam umflate pe ei, oameni mai în vârstă cu măşti de gaze, toţi se mişcau repede pe străzi; autocamioane grele clacsonau de zor, caii duşi la centrele de predare nechezau, şi pretutindeni sgomotul şi vuietul acesta înnăbuşea tictacul metronomului care număra minutele şi ceasurile cu ticăitul lui ritmic şi sonor.

Intorcându-se acasă, Elena Ivanovna află dela Jenia că în sufragerie o aştepta de mult un aviator, aducând veşti dela Piotr Ivanovici. Aviatorul venise pentru scurt timp şi îi adusese un colet şi o scrisoare.

Scoţându-şi paltonul şi pălăria, Elena Ivanovna trecu în sufragerie. La măsuţa din colţ stătea un tânăr în uniformă de aviator, răsfoind colecţia unei vechi reviste ilustrate.

— Veniţi din partea lui Piotr Bâcov? întrebă ea.

— Intocmai. Sunteţi soţia lui?

— Da...

— Imi pare bine. Ştiţi, am avut oarecari îndoieli. Mi se spusese că în cartierul dumneavoastră au căzut cam multe bombe incendiare...

— Au căzut prin apropiere, dar pe noi deocamdată nu ne-au atins.

— Dacă ai şti câte se povestesc în zona interioară! Ştiţi, fiecare trăeşte cu grijă, căci tuturor ne-a rămas inima la Leningrad. Bine că aţi venit, eram gata, gata să plec. Credeam că nu vă întoarceţi curând. Inţelegeţi de sigur că am foarte puţin timp: peste două ore trebue să pornesc înapoi cu avionul...

— Dar bărbatul meu tot în spatele frontului se află? Credeam că s'a întors la aerodromul lui din regiunea Pscovului.

— V'a scris şi v'a arătat motivele pentru care n'a putut pleca din Ural. Probabil că scrisoarea s'a pierdut pe drum...

— Cum o mai duce acolo? întrebă încet Elena Ivanovna. Cred că o fi având mult de lucru. Dar vă rog să luaţi loc, n'o să vă reţin prea mult, numai o clipă. Să vă fac un ceai? Am un ceainic electric minunat, fierbe într'o clipă.

Incepu să se agite, trecând dela masă la bufet şi dela bufet la masă, ştergând ceştile cu o cârpă, scoţând din raft pâine şi biscuiţi. Aviatorul zâmbea şi spunea mereu:

— Vă rog să nu vă obosiţi, Elena Ivanovna, n'am nevoie de nimic.

— Nu vă las să plecaţi aşa, n'aş fi o gazdă bună, repeta ea stăruind. Se aşezase lângă musafirul ei şi se uita speriată la el, temându-se parcă să nu plece fără să-i vorbească despre Bâcov.

— De altfel v'am adus un pacheţel şi o scrisoare spuse aviatorul, umplându-şi pipa cu tutun.

— Nu mi-a trecut prin minte să vă întreb de asta, spuse neliniştită Elena Ivanovna. Are ceva ştiri?

— Nu prea avem ştiri. La uzina noastră-i linişte. V'a rugat să vă pregătiţi pentru a veni la el.

— Acum e prea târziu. Se spune că trenurile nu mai merg prin Mga, totuşi oamenii se mai adună la gara din oraş, pe bulevardul Nevschi, şi se înscriu aproape cu o lună înainte pentru a avea un loc în tren; eu cred că o fac mai mult din obişnuinţă. Leningradul e înconjurat, suntem prinşi în încercuire şi nu am dreptul să plec...

— Piotr Ivanovici o să fie tare necăjit, spuse aviatorul, doreşte atât de mult să vă revadă...

In odaie năvăli Jenia. Era emoţionată. In mână, îi străluceau câteva cuţite pe care tocmai le ducea la bucătărie.

— Ce-i cu tine? întrebă mirată Elena Ivanovna.

— A venit un ordin dela Oficiul cooperator de locuinţe şi de închirieri.

— Ce fel de ordin?

— O să fii nevoită să pleci la lucrările de fortificaţie, Lionuşca, spuse Sofia Gavrilovna, intrând în odaie. Tăticul tău e foarte emoţionat, dar Jenia şi cu mine am hotărît că o să avem noi grijă de Ivan Petrovici. Câtă vreme o să lipseşti de acasă, o să mă mut în apartamentul vostru. Aşa că, dragul meu ostaş, să n'ai nicio grijă de cei din spatele frontului. In casă o să fie tot atât de curat ca şi acum. Ştii doară că nu-mi place murdăria.

Pobedonosţev, care intrase în odaie odată cu Sofia Gavrilovna, mormăi ceva nemulţumit printre dinţi.

— Aşa dar, vă rog să-i spuneţi soţului meu că nu pot pleca la el, zise Elena Ivanovna, adresându-se aviatorului. Acesta se şi sculase de pe scaun şi-şi încheia mantaua neagră de cauciuc. Dacă situaţia dela Leningrad se va schimba, atunci voi veni. Deocamdată rămân aici...

— Poate că-i scriţi câteva rânduri.

— Vă rog să-i daţi prin viu grai ştiri despre mine. Ii voi scrie mai târziu, când mă voi întoarce dela fortificaţii. In schimb, vă rog s'o luaţi chiar acum cu dumneavoastră pe nora mea. E în luna a şaptea şi n'are ce căuta aici.

Glasul Elenei Ivanovna suna aspru şi autoritar.

— Ce spui, Elena Ivanovna? zise cu glas rugător Jenia. Cum să mă

evacuez eu, când dumneata rămâi aici? Nu, nu, orice-ai zice, tovarăşul va trebui să plece fără mine.

Aviatorul stătea tăcut, de o parte; îşi dădea seama că n'avea rost să se amestece în discuţia aceasta penibilă, chinuitoare. Pobedonoştev se plimba încruntat prin odaie, iar Sofia Gavrilovna, ca răspuns la orice obiecţiune din partea Jeniei, clătina cu dojană din cap, spălând între timp ceştile într'un lighenaş de vase.

— Ştiu că sunteţi toţi împotriva mea, că vreţi toţi să scăpaţi de mine, spuse Jenia plângând. Dar eu tot nu plec... Nu sunt chiar atât de slabă cum mă credeţi, pot să îndur orice, nu mă sperii de nimic. Nu v'a povestit Vania cum ne-a surprins odată viscolul în timp ce ne urcam pe Cazbec? N'am fost atunci mai prejos de bărbatul meu...

Ii aruncă Sofiei Gavrilovna o privire, dar nu găsi niciun sprijin în ochii aspri, plini de dojană ai acesteia.

— Am trăit atât de bine împreună şi acuma vreţi să scăpaţi de mine... De altfel nu sunt singura femeie însărcinată din oraş... Cum rămân altele, aşa rămân şi eu...

Sofia Gavrilovna dădu la o parte cu un gest energic lighenaşul cu ceştile rămase nespălate şi se ridică dela masă.

— De ce vorbeşti aşa, Jenicica? spuse ea tare, strângând-o la piept pe tânăra femeie care plângea. Sau poate crezi într'adevăr că bărbatului tău o să-i pară bine când o afla din scrisori mofturile pe care le faci?

O sărută pe frunte şi se uită în tăcere în uimitorii ochi ai Jeniei, veşnic zâmbitori, în care se oglindea bucuria vieţii de neînvins.

Jenia îşi lăsă capul pe umărul bătrânii şi toată lumea îşi dădu seama că discuţia luase sfârşit.

Elena Ivanovna începu să facă bagajele nurorii sale. Când ajunse la flaneluţele de copil, pe care le împletise împreună cu Jenia, îşi şterse pe furiş o lacrimă. Cât despre Jenia nu era în stare să pună mâna pe nimic şi nici să vorbească; plângea încet, privind neputincioasă în jurul ei, în odaia aceasta mare şi întunecoasă. Aviatorul găsi de cuviinţă să se amestece în vorbă:

— Fiţi pe pace, Elena Ivanovna, o vom duce cu bine la destinaţie pe nora dumneavoastră. Şi soţul dumneavoastră va fi mulţumit că i-am adus, cel puţin, pe cineva din familie. Nu trăeşte nici el prea bine acolo: munceşte zi şi noapte, doarme pe jos în atelier...

Aviatorul puse mâna pe geamantan. Dorea să le uşureze acestor oameni, atât de cumsecade, ultimele clipe ale despărţirii şi de aceea spuse voios, luând-o pe Jenia de braţ, iar cu cealaltă mână ducându-i geamantanul voluminos:

— Acum, întreaga răspundere cade asupra mea... O rog pe pasagera mea să nu mai discute: la noi în aviaţie domneşte o disciplină de fier...

Din clipa când uşa dela intrare se închisese în urma Jeniei, trecuse o jumătate de ceas; dar nimeni dintre cei rămaşi în vechiul apartament nu scosese încă niciun cuvânt. Bătrânul Pobedonoştev stătea la fereastră, iar Elena Ivanovna plângea încet pe canapea.

Sofia Gavrilovna se aşeză lângă ea şi îi spuse, mângâind-o blând pe genunchi:

— Fii pe pace, drăguţa mea, o să am eu grijă de bătrânul tău...

— Slavă domnului, încă n'am nevoie de supraveghere, ţipă ascuţit Ivan Petrovici. Şi nu ştiu de ce te simţi datoare să repeţi mereu că sunt

bătrân: de fapt, nici dumneata, stimată tovarăşe, nu eşti chiar la vârsta fragedă a unei fecioare.

— Nu-şi mai lua ochii dela fiică-sa: îşi dădea seama că trebuia să se despartă de ea şi se gândea cu spaimă că, poate, n'o va mai vedea niciodată.

Auzise până acum destule despre felul cum nemţii bombardau poziţiile de apărare. Şi apoi cine ştie ce se mai putea întâmpla cu vechea lor casă de pe Podeacescaia!

— O să ne descurcăm singuri în ceea ce ne priveşte, îi răspunse Sofia Gavrilovna. Treaba dumitale e să stai în birou, să scrii, să citeşti cărţi savante, iar conducerea casei, te rog să ne-o laşi nouă, femeilor. Cred că nici nu le şade bine bărbaţilor să se ocupe de aşa ceva.

— Am stat şi singur, fără fiică-mea, atâţia ani de-a-rândul, şi n'am murit...

— Asta a fost în timp de pace. Aveai o femeie care-ţi gătea, îţi deretica odăile, umbla încet prin apartament aşa că aproape nici n'o băgai în seamă. Şi cât de mult te obişnuiseşi cu ea. Se spune că atunci când s'a măritat, te-ai cam supărat pe ea. Iţi mai aduci aminte?

— Nu merită să-ţi mai aminteşti asemenea fleacuri, răspunse Pobedonoştev. Trăim acum alte timpuri...

— Că bine zici: chiar că trăim alte timpuri. Oamenii trebue să fie acum uniţi ca o singură obşte, o singură familie mare. Acum o să te ajut, Ivan Petrovici, dar cine ştie, poate mai târziu o să fiu nevoită să-ţi cer eu sprijinul.

Pe ordinul de chemare înmânat Elenei Ivanovna scria că urma să se prezinte la gara Varşovia; i se indica numele şefului de echipă şi se specifica ce anume trebue să-şi ia cu ea.

Sofia Gavrilovna adună în grabă cele necesare pentru drum şi puse în sufragerie masa de seară. Deodată îşi dădură seama că timpul era cât se poate de măsurat şi Elena Ivanovna trebuia să se grăbească dacă voia să nu întârzie şi să respecte ora indicată în ordin.

— Te duc eu la gară, spuse Sofia Gavrilovna, potrivindu-şi bluza.

— Sper că nu plecaţi fără mine, zise Pobedonoştev supărat.

Plecară toţi trei la gară. Pe peron, lângă casa de bilete care era închisă, Elena Ivanovna îşi luă rămas bun dela cei doi bătrâni şi peste o jumătate de ceas se afla într'un vagon ticsit de lume.

Stătea pe o banchetă îngustă, cu ochii închişi şi se gândea la încercările care o aşteptau. Prin câte trecuse până acuma şi prin câte avea să mai treacă.

Pentru prima oară în viaţă, nu ducea grija soţului ei şi sentimentul acesta îi părea cu totul neobişnuit. In schimb, nu se putea gândi fără emoţie la Tentenicov şi la Vaniuşca. Vaniuşca era un om modest şi chibzuit, care nu-şi risca viaţa fără rost, iar când se hotăra să înfrunte moartea, o făcea după o matură chibzuinţă, când nu exista altă soluţie. Tot atât de îndrăzneţ ca şi Tentenicov şi tatăl său adoptiv, avea mai multă pricepere şi stăpânire de sine, mai mult sânge rece decât ei: făcea parte dintr'o generaţie nouă, dintr'o altă şcoală a vieţii... Cât despre Tentenicov — fire impulsivă, îndrăzneaţă, care nu cunoştea astâmpărul şi nici măsura — Tentenicov era probabil sortit să piară înaintea celorlalţi în actualul război...

Pobedonoştev şi Sofia Gavrilovna se întoarseră acasă.

Bătrânul încerca să-şi preocupe mintea, concentrându-se asupra cărţilor citite de curând, dar gândul i se întorcea mereu, stăruitor, la fiica sa,

la despărţirea lor şi la toate cele prin care trecuse în zilele de război. Se opri lângă o casă de curând distrusă şi cercetă cu luare aminte dărâmăturile. Era şi asta tot o frântură din trecutul său.

Mergea ciocănind cu bastonul în caldarâm, închizându-şi puţin ochii miopi. Barba-i lungă flutura în vânt. Marginile largi ale unei vechi pălării de fetru moale îi acopereau fruntea lată. Trecea pe străzi cunoscute încă din copilărie, prin oraşul unde îşi petrecuse cea mai bună parte a vieţii. Aici se întorcea după fiecare călătorie făcută în străinătate, aici îşi avea căminul, aici învăţase să gândească, aici iubise şi suferise, aici îşi avea prietenii şi duşmanii, munca preferată, copiii, întreaga-i viaţă, atât de complicată şi totuşi atât de frumoasă şi de interesantă acum când o vedea prin ceaţa deceniilor scurse.

Aici trăia voinţa sa, voinţa fiilor dispăruţi, a fiicei sale, a soţului şi a fiului ei adoptiv, voinţa lor dârză prin puterea îndrăznelii şi a cercetărilor...

Seara, Pobedonoşţev răscoli vreme îndelungată prin sertarele mesei de lucru. Găsi un album cu fotografii şi daghereotipii de pe vremuri. Era printre ele şi o fotografie dela sfârşitul veacului trecut — întreaga familie Pobedonoşţev: Ivan Petrovici, Serioja — licean, Gleb — cu pantalonaşi scurţi, Lena — cu o fundă mare în buclele ei blonde. Bătrânul rămase mult timp pe gânduri privind fotografia aceasta decolorată, ştearsă, dăinuind de atâtea decenii...

Sirena vesti începutul alarmei şi în odaie intră Sofia Gavrilovna.

— Ai auzit? întrebă ea.

— Am auzit...

— Şi ce-ai hotărît?

— N'am hotărît nimic...

— Atunci să-mi dai voie, aşa cum i-am făgăduit Alionuşcăi, să te duc chiar eu în adăpost.

— Nu mă duc nicăieri, spuse supărat Pobedonoşţev. Lasă-mă să-mi sfârşesc în linişte cartea...

— Uite ce-i, dragul meu, spuse autoritar Sofia Gavrilovna încruntându-şi sprâncenele cărunte. Cu fiica dumitale puteai să faci mofturi, puteai s'o chinueşti, cu mine însă nu-ţi merge. Nu pot să sufăr oamenii încăpăţânaţi şi de tânără m'am deprins să-i iau din scurt pe cei care vor să-şi facă mendrele. Fiica dumitale stătea să se roage de dumneata, să te convingă, iar eu îţi zic pur şi simplu: să vii imediat cu mine, jos în adăpost...

Bătrânul se făcu deodată mic de tot, parcă şi-ar fi băgat capul între umeri; nu îndrăzni să mai discute şi, oftând, începu să-şi strângă lucrurile pe care le lua de obicei în adăpost: geamantanul cu manuscrisele şi actele, câteva cărţi, o lanternă electrică, un pled, papucii îmblăniţi.

— Să mergem, spus el încet.

Coborîră împreună scara şi Pobedonoşţev se instală în mijlocul încăperii, sub lampa electrică, la locul lui obişnuit pe care şi-l alesese de mult.

In noaptea aceea alarma fu de scurtă durată şi peste vreo două ceasuri Sofia Gavrilovna veni să-l ia pe Pobedonoşţev sus.

— S'a şi isprăvit bătălia, spuse ea cu glas tare. Reflectoarele au bâjbâit ce au bâjbâit pe cer şi au sfârşit prin a prinde un neamţ. Apoi, i-a făcut de petrecanie antiaeriana...

Se întoarseră amândoi acasă, băură un ceai, discutară îndelung la masă şi Pobedonoşţev simţi — nu fără oarecare mirare — că se obişnuise chiar din prima seară cu bătrâna aceasta atât de hotărîtă.

— Nu mi-e somn, spuse Sofia Gavrilovna. Ai cărţi de joc? Ce zici, să fac o pasienţă?

In timp ce bătrâna făcea pasienţa, Pobedonoşţev îi urmărea din ochi mişcările rapide şi sprintene ale mâinilor şi se gândea cât de complicată era în fond viaţa: locuiseră timp de câteva decenii alături, în aceeaşi casă, fără să se cunoască, iar acum stăteau împreună, părtaşi amândoi la cele mai grele încercări. Şi te pomeneşti că dacă cineva le-ar spune că vor trebui să se despartă, le-ar părea rău...

CAPITOLUL XII

Elena Ivanovna îşi petrecu în gară toată noaptea şi ziua următoare. Garnitura, care trebuia să-i transporte pe lucrătorii dela fortificaţii într'o gară suburbană, rămăsese pe una din liniile de garaj.

Când suna alarma, oamenii se împrăştiau prin gară, se duceau în adăpost, iar după încetare, se adunau din nou lângă vagoane şi începeau să întrebe în dreapta şi'n stânga când va pleca odată garnitura.

Şeful echipei discuta aprins, protesta, dădea din mâini, dar nu putea să spună nimic precis şi nici nu manifesta intenţia de a se duce la impiegatul de serviciu al gării. Mai mult decât atât, când una din femei îl ameninţă că se va duce singură să ia informaţii, se supără deodată, porunci cu un ton aspru de şef să nu se creeze panică şi să se aştepte pe loc ordinul de plecare. „Dacă o fi nevoie, adăugă el, rămânem aici şi o săptămână, şi să n'aud vorbă şi gălăgie..."

Cât timp discuta aprins aducând argumente, lumea ridica obiecţii, dar în clipa când vorbea liniştit, spunând că nimeni nu trebue să se mişte din loc fără un ordin al lui, toate femeile se potoleau.

— Ia te uită! îi spuse şeful echipei Elenei Ivanovna, care stătuse de o parte şi nu participase la discuţii. Sunt un civil din cap până în picioare profesor de botanică şi nu-s învăţat să vorbesc ca un şef...

Zâmbi şi porni încet pe lângă vagoane. Nu mai era tânăr, avea spinarea gârbovită şi purta ochelari demodaţi cu şireţel negru şi ramă de baga. Ştia ceva la care nu se gândise nimeni din echipa sa: trenurile nu mai circulau prin gara Varşoviei şi de aceea oamenii trebuiau să aştepte până dimineaţa, când vor sosi autocamioanele...

Aşa se şi întâmplă: trenul nu plecă nici peste noapte, iar în zorii zilei sosiră la gară câteva autocamioane care duseră echipa afară din oraş.

Nu apucară să facă doi kilometri, când unul dintre cei care stăteau în picioare în faţă, lângă cabina autocamionului, strigă: „Alarmă!". Şoferul opri maşina, toată lumea sări jos în drum şi se trânti la pământ în şanţ. Avionul german se roti pe deasupra drumului, aruncă o bombă care explodă la o răscruce, apoi sbură spre pădure. Peste vreo douăzeci de minute, autocamioanele porniră mai departe.

Elena Ivanovna se uita în tăcere la tovarăşii săi de drum şi se bucura văzându-le feţele tinere şi vesele, zâmbetele şi râsul care ţâşnea uneori nestăpânit, deşi se aflau atât de aproape de linia frontului, pe un drum controlat de avioane duşmane. Erau şi ei, ca şi ea, oameni care trecuseră prin foc, priviseră moartea în faţă şi se obişnuiseră în scurt timp cu exploziile obuzelor germane şi cu întreaga rânduială a vieţii aspre de război...

Cât de repede se învaţă omul cu cele mai mari primejdii, cu câtă simplitate, fără bravade şi atitudini teatrale, ştie el să îndure greutăţile războiului! Elena Ivanovna se simţi deodată uşurată la gândul că mergea acum să înfrunte cu îndrăzneală primejdia, în liniile înaintate ale apărării, împreună cu oamenii aceştia din autocamion, cu fetişcana voioasă îmbră-

cată într'o jachetă de lână şi care râdea mereu, cu domnişoara cea elegantă cu bască pe cap şi cu şeful echipei, cel cu ochelarii demodaţi cu rama de baga.

Camionul se îndrepta spre o suburbie, oamenii care stăteau în faţă strigau: „Alarmă!" şi echipa gonea mai departe cu vântul în faţă.

Elena Ivanovna rămase tăcută, şi în tot timpul drumului, şi când echipa coborî din camion la marginea unui şanţ antitanc, şi mai târziu în timpul lucrului.

După cinci zile de neîntreruptă muncă, şanţul deveni mai larg, mai lung şi mai adânc. Maiorul care conducea lucrările îi lăudă pe muncitori şi pe şeful echipei. Acesta se îmbujoră, se ruşină, îşi frecă şalele care-l dureau din pricina lipsei de antrenament şi spuse încet:

— Vă mulţumesc, tovarăşe maior...

— Intr'o noapte, în timpul scurtelor ceasuri de odihnă, Elena Ivanovna fu trezită de exploziile obuzelor. Apoi totul se linişti din nou, dar ea nu mai putu să adoarmă şi rămase să privească mult timp, scoţându-şi capul afară din şanţ, în direcţia unde se ghiceau siluetele nemişcate ale clădirilor Leningradului camuflat.

Nu se zărea nicio luminiţă acolo. Prin negura nopţii, Elena Ivanovna ghicea umbrele cunoscute ale clădirilor masive de piatră. Şanţul devenea tot mai larg. Tancurile germane nu vor putea trece peste el; vor fi aruncate în aer pe terenurile minate, pe taluzuri...

Elena Ivanovna privea mereu, fără să-şi ia ochii, în direcţia unde i se părea că se înalţă casa părintească. Tatăl ei stătea poate acum în odaia cea mare, la masa de lucru, citind şi scriind, depănându-şi firul gândurilor sale de bătrân. De-ar scăpa cel puţin azi de alarmă, de bombardament...

Aţipi, dar somnul îi fu neliniştit şi de scurtă durată. Auzi urletul sirenei stingându-se undeva în apropiere. Alarma!... Se ridică încet în coate, căutând să nu-şi trezească vecina...

Din zona interioară sosi călare un agent de legătură aducând un plic pentru şeful echipei. Acesta desfăcu plicul la lumina lanternei sale electrice camuflate, poreclite „liliac", citi cu atenţie ordinul primit dela Statul Major şi-l transmise maiorului însărcinat cu conducerea lucrărilor. După o scurtă consfătuire, maiorul porunci să fie treziţi lucrătorii.

Urmau să plece pentru câtva timp mai în spatele frontului. Pregătirile nu durară prea mult.

— Bâcova! strigă şeful echipei.

Elena Ivanovna se apropie de el, scuturându-şi rochia de nisipul mărunt.

— Sunt aici, spuse ea.

— Rămâi pe loc. Dacă totul va fi în regulă, voi trimite o maşină să te ia împreună cu instrumentele şi celelalte bunuri ale noastre. Dacă maşina nu vine peste o oră, o porneşti în direcţia în care plecăm noi. La un kilometru de-aici vei da peste un sat unde vei putea culege ştiri despre noi. Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Noroc.

Peste vreo zece minute, în şanţul antitanc nu se mai afla decât Elena Ivanovna.

Noaptea era pe sfârşite, dar nimeni nu venea s'o ia. Elena Ivanovna se plimba de-a-lungul pereţilor şanţului antitanc, neştiind ce să facă, ce să întreprindă. Astfel se scurse un ceas, apoi încă unul, şi încă unul. Se uită cu atenţie la cadranul luminos al ceasului pe care-l purta la mână. Trecuse de ora patru... Să i se fi întâmplat oare ceva echipei? Poate că

șeful o fi fost ucis în timpul luptelor și acum ceilalți uitaseră pur și simplu de ea? Nu putea să-și părăsească însă postul. Și apoi, încotro s'o pornească? Nu s'ar fi putut descurca singură în bezna din jurul ei. Să fi avut cel puțin o busolă... un revolver, oricât de prost... Nu se dumirea ce să facă.

In apropiere scăpără o lumină albastră, se auzi o împușcătură, apoi un strigăt și îndată se deslănțui ropotul grăbit al rafalelor de armă automată... Urmele gloanțelor trasoare tigheleau cu mii de fire colorate pânzele cerului întunecat. Lupta se apropia de locul în care se afla Elena Ivanovna. Poate că se va trage și în șanțul antitanc? Ce avea de făcut în cazul acesta, încotro s'o pornească? Se orientase întotdeauna greu prin locurile pe care nu prea le cunoștea, iar acum, în noaptea aceasta de alarmă, își pierdu cu totul cumpătul.

Trecură câteva ceasuri de chinuitoare așteptare. Sgomotul luptei se stinse. Elena Ivanovna ațipi pentru scurt timp, pitită în fundul șanțului. Deodată fu trezită de un strigăt. Alături de ea se luptau câțiva oameni, se auzeau glasuri vorbind rusește, apoi cuvinte rostite în limba germană îi loveau auzul. Nu mai era chip să rămână aici. Dezarmată și singură, trebuia să se gândească acum să scape cu viață. Ieși afară din șanț și porni pe drum, printre gloanțe, spre Leningrad.

La început i se păru că o luase pe drumul bun, dar după o jumătate de ceas băgă de seamă că nu se depărta de câmpul luptei, ci, dimpotrivă, se apropia de locul unde explodau mai des obuzele și vuiau minele.

In clipa în care Tentenicov și Vlas se apropiau de Bolșie Colpanî din spre Apus, ajunse și ea într'un câmp de varză lângă același sat. I se părea uneori că exploziile și sgomotul împușcăturilor o înconjoară din toate părțile și că numai locul unde se află ea nu este primejdios. Dar colțul acesta ferit, insula aceasta de liniște în mijlocul unei lumi deslănțuite se îngusta din ce în ce mai mult...

Urletul minelor, mugetul obuzelor, răpăiala focurilor de armă, vuietul pământului răscolit care gemea, șuieratul văzduhului sdruncinat de trageri, bubuitul neîntrerupt al tunurilor acopereau glasurile oamenilor. Fulgere de lumină smulgeau pentru o clipă din întuneric acoperișurile caselor, copacii, clădirile și cantoanele de lângă drum... Apoi bezna nopții învăluia din nou pământul...

Dar iată că spre cer țâșni, ca un stâlp uriaș, o flacără vânătă-neagră... Trâmbe de fum amestecate cu snopi de foc porniră în sus, în necuprinsul întins al cerului...

Și deodată în jurul ei începură să cadă obuzele. Gura-i era amară, răsufla din ce în ce mai greu, capul îi vâjâia. Dar o putere nevăzută o făcea să meargă înainte, să se trântească la pământ când explodau obuzele lângă ea, să se ridice când focul se domolea cât de puțin și, aruncând o privire în jurul ei, să pornească din nou căutând să scape de zăpușeala dogoritoare, pricinuită de flăcările exploziilor...

Spre sfârșitul nopții, la lumina unei flăcări care izbucni în apropiere, văzu o tranșee îngustă chiar lângă drum. Tranșeea era goală și Elena Ivanovna sări în ea din fugă. Rezemată de peretele șanțului își spuse în sfârșit că nu putea găsi un adăpost mai bun pentru tot timpul cât va mai dura lupta.

Stătea culcată în tranșeea strâmtă, lipindu-se de pământul umed. Mirosul iute al prafului de pușcă devenea tot mai puternic. Bulgării de pământ răscoliți de exploziile obuzelor cădeau în tranșee; Elena Ivanovna simțea că-i scârțâe nisipul între dinți...

Se bucura de acest adăpost neașteptat. I se părea că niciodată în viață

nu se simţise atât de bine ca în şanţul acesta strâmt şi umed. După lungile ceasuri de mers neîntrerupt, era plăcut să guşti liniştea adăpostului, să simţi durerea picioarelor trudite, să ştii că aici eşti mai ferit de primejdia morţii: acum nu putea fi ucisă decât de o lovitură de obuz în plin sau de o grenadă aruncată în tranşee.

Lupta se desfăşura cu aceeaşi înverşunare, dar simţurile îi erau mai puţin ascuţite şi Elena Ivanovna urmărea fără prea multă atenţie cele ce se petreceau în jur.

Deodată i se păru că de undeva din apropiere cineva strigă cu o voce răguşită. Glasul îi era ciudat de cunoscut. Lângă ea izbucni flacăra unei împuşcături şi timp de o clipă văzu două umbre care se legănau venind în direcţia tranşeei: una înaltă, cealaltă scundă. Aceste umbre păreau două arătări fantastice, răsărite în necuprinsul nopţii nesfârşite.

Era prea târziu să mai fugă. Nu se urni din loc. Cei doi străini n'o văzură îndată şi timp de câteva clipe vorbiră în şoaptă între ei, fără să se uite împrejur. Apoi cel mic, îmbrăcat într'un cojoc vechi, se întoarse şi scoase un fluierat de mirare. Elena Ivanovna zâmbi buimăcită — „de sigur, am o mutră jalnică", se gândi ea. Dar parcă necunoscutul putea să-i vadă faţa! Acesta îşi dădu seama, judecând după haine, că alături de el în tranşee se ascundea o femeie.

O cuprinse spaima. Poate că oamenii aceştia străini şi necunoscuţi îi vor face vreun rău... Porni târîş spre ieşirea din tranşee şi simţi că cineva o trăgea de poala rochiei. Se întoarse mirată.

— Nu te duce... spuse în şoaptă cel în cojoc, culcat alături de ea. Nu vezi cum mai bate?

— Cine sunteţi? întrebă ea, tot în şoaptă.

— Venim de departe, răspunse vecinul, îndesându-şi şapca ce-i alunecase pe ceafă.

— Şi unde vă duceţi? întrebă ea grăbită. Era mirată de vocea necunoscutului, subţire ca a unui copil.

— Mergem şi noi aşa, încotro vedem cu ochii, răspunse el încet.

— Atunci n'avem acelaşi drum...

— Numai să nu porneşti acum: trage năprasnic. De ce să-ţi pui viaţa în joc?

N'o mai întrebă cum de nimerise aici în toiul luptei, dar în clipa când i se păru că Elena Ivanovna voia totuşi să iasă din tranşee, o strânse cu putere de mână.

— Nu te duce, îi mai şopti el odată, te omoară.

Era întuneric şi Elena Ivanovna nu-i putea desluşi faţa şi nici pe cea a tovarăşului său de drum.

Ceva rece şi scârbos îi trecu peste obraji, peste mâini. Scoase un ţipăt.

— Nu-i nimic, spuse omul cu cojoc, care stătea lângă ea, nu ţipa. Mişună o puzderie de broaşte râioase şi de brotăcei pe-aici.

— Nu mi-e frică, răspunse Elena Ivanovna. Am scos un ţipăt fiindcă a fost ceva neaşteptat...

Glasul ei îi păru cunoscut lui Tentenicov. „Poate că mă înşel."

Pentru orice eventualitate scăpără un chibrit. Ea era, chiar ea! Cum de nimerise aici în tranşeea asta strâmtă şi murdară? Ce forţă izbutise s'o smulgă din casa ei şi s'o ducă pe câmpul de luptă, cuprins de vuietul şi de flăcările exploziilor? Nu pricepea nimic.

Incepuse să se lumineze de ziuă. Elena Ivanovna văzu că omul cu cojoc de lângă ea era un băieţandru. Dar de ce oare s'o fi uitând la ea cu

atâta luare aminte bătrânul acesta înalt, cu barba sur-roşcată, cu ochii roşii, injectaţi?

— Lena! strigă Tentenicov apropiindu-se târîş de ea şi punându-i pe umăr mâna lui puternică, arsă de soare.

— Cine eşti dumneata? exclamă Elena Ivanovna, cutremurându-se la atingerea mâinii sale grele.

— Lenocica, pentru dumnezeu, şopti grăbit Tentenicov. Dar Elena Ivanovna se trase la o parte.

In înfăţişarea bărbatului care-i vorbea era ceva ciudat de cunoscut, dar în acelaşi timp neînţeles de străin, chiar respingător. Mirosea a năduşeală, iar hainele îi erau murdare. O barbă nepieptănată de multă vreme, mustăţile atârnându-i ca unui cazac din Zaporojie, boabe de lacrimi tremurându-i pe gene... Nu, nu-l cunoştea pe ţăranul acesta bătrân şi murdar căruia îi tremurau mâinile. Şi trăgându-se instinctiv înapoi, repetă în şoaptă :

— Lasă-mă, lasă-mă, nu te cunosc !...

— Ia uită-te mai bine... spuse bătrânul buimăcit, cu vocea lui de bas, şi-şi scoase şapca. Elena Ivanovna îl recunoscut îndată după cicatricele de pe ţeastă, după capul chel, de o formă ciudată, ca un fel de cucui.

— Cuzma! strigă ea, repezindu-se spre el şi strângându-l în braţe.

— Lena !

— Vlas se uita la ei cu multă curiozitate. Nu se putea dumiri deloc de ce oare femeia aceasta nu voise la început să se lase recunoscută, apoi se îmbunase deodată, se aruncase de gâtul lui Tentenicov şi acum plângea cu lacrimi fierbinţi.

„Aşa-s muierile", se gândi Vlas, plin de sentimentul propriei sale superiorităţi. Mai era încă la vârsta aceea fericită când oamenii nu se miră de nimic şi privesc întâlnirile cele mai neaşteptate ca un lucru cât se poate de firesc.

Cu totul altele erau sentimentele lui Tentenicov şi ale Elenei Ivanovna...

Intre timp bătălia se mai potoli.

Scoţându-şi capul afară din tranşee, Tentenicov văzu o sentinelă germană postată pe o moviliţă. Nu mai era niciun alt neamţ în apropiere. Tentenicov luă repede o hotărîre. Dincolo de moviliţă se afla un câmp de varză, iar mai departe tranşeele noastre. Era deajuns să-i atragă atenţia sentinelei în altă parte pentru ca Elena Ivanovna şi Vlas să poată ajunge pe câmpul de varză. Intre timp, el avea să-i provoace pe nemţi la un schimb de focuri şi se va retrage treptat înapoi, spre spatele frontului german, deoarece nu era chip să treacă toţi trei prin linia frontului.

Partizanul îl chemase la ei... Ei bine, se va întoarce în păduricea aceea pe care o cunoştea acum, iar până la ai săi va ajunge el odată...

Tentenicov îşi scoase încălţămintea pentru a o potrivi mai bine în vederea drumului lung.

Hotărîrea cea mai grea fusese luată. Restul i-l va indica viaţa. Ţinea bine minte drumul care ducea îndărăt spre partizani. Nu-i mai era prea greu acum să ajungă la ei în timp ce trupele germane înaintau: trenurile regimentare şi nemernicii din S.S. nu avuseseră încă timp să ajungă până aici. Se va strecura astfel între cele două valuri ale ofensivei germane. Iar dincolo, în pădure, va fi primit ca un prieten...

Elena Ivanovna şi Vlas mai puteau fi scăpaţi. Dar dacă mai zăboveau puţin, nici situaţia lor nu mai era de invidiat. Trebuia să-i scape. Trebuia

să-i ajute să plece de aici, dincolo, unde nu se mai auzeau acum împușcături, unde domnea pentru scurt timp o liniște atât de desăvârșită, că-ți venea să strigi, nefiind deprins cu ea. In calea Elenei Ivanovna și a lui Vlas nu stătea decât un singur soldat german. Tentenicov îi va atrage atenția, îl va sili să-și îndrepte focul asupra lui, iar ei vor putea să se strecoare între timp. Ehei, să fi fost alte vremuri! Ar fi avut atâtea să-i spună Elenei Ivanovna la despărțire...

Ii întinse un pachet voluminos.

— Ce ai aici? întrebă ea mirată.

— Lucruri de care, deocamdată, n'o să mai am nevoie, în viața mea cea nouă, răspunse încet Tentenicov. N'am oprit decât un singur act, restul — decorația și hârtiile mele — ți le dau ție. Păstrează-mi-le. Când mă voi întoarce, mi le vei da înapoi...

— Bine, bine, repetă printre lacrimi Elena Ivanovna, căreia nu-i venea să creadă că, peste câteva clipe, va fi nevoită să se despartă din nou de vechiul și încercatul ei prieten.

— Cât despre tine, spuse Tentenicov, adresându-i-se lui Vlas, te duci cu ea...

— Cu ea? întrebă Vlas, nedumerit. Nu! rămân cu tine. Unde mergi tu, acolo mă duc și eu.

— Mi-am găsit beleaua cu tine, se supără Tentenicov. Trebue să-i respecți pe cei mai vârstnici, pe când tu... of! ce neascultător ești! Să știi că nu-mi plac discuțiile. Să faci ce ți-am spus.

Dar Vlas refuza cu îndărătnicie să se supună, și Tentenicov, văzând că nu reușește s'o scoată la capăt cu vorbă aspră, încercă să-l ia cu binele.

— Fă asta pentru mine, îi spuse el. O să-ți rămân toată viața recunoscător pentru serviciul ăsta...

— Nu, mai bine rămân cu tine...

— Fii pe pace, căuta să-l înduplece Tentenicov. Odată ce ți-am spus așa, înseamnă că m'am gândit la ceva.

— Rămân cu tine!

— Nu poți să rămâi cu mine. Femeia asta nu-i o străină pentru mine, e un fel de soră. O să-i fie mai ușor la drum cu un bărbat, o să-i dai o mână de ajutor...

— Și zici că ți-e soră bună?

— E nevasta prietenului meu, spune Tentenicov.

— Nu mă duc cu ea...

Pe Tentenicov îl înfuria încăpățânarea băiatului. „Uite, tot atât de îndărătnic era și Vaniușca Bâcov în tinerețea lui, se gândi ei oftând, numai că pe atunci puteai să-i tragi de urechi pe zăpăciții ăștia. Iar în ziua de azi, poftim de mai încearcă..."

In apropiere explodă un obuz și bubuitura păru să-l sperie pe Vlas. Tresări și închise ochii. „Acum o să mă asculte, nădăjduesc", își zise aviatorul. Da' de unde!... Vlas tot la ale lui rămânea.

— Cu alte cuvinte, să meargă singură? întrebă Tentenicov.

— De ce singură? Mergem împreună.

— Dar nu înțelegi că nu putem răzbi toți trei?

— Cred că are dreptate, se amestecă în vorbă Elena Ivanovna. Gândește-te, de ce să se despartă de tine, dacă se simte atât de legat?

— Ia ascultă-mă, spus tare Tentenicov, atrăgându-l pe Vlas spre el și uitându-se drept în ochii lui. Mi-ai spus doar singur că te pricepi la război. Și atunci ce crezi? Că sentinela germană, de pe movilița aceea, o să ne lase să trecem toți trei? Vreau să folosesc un vicleșug: să-i atrag

atenția asupra mea, ca între timp voi să puteți trece spre câmpul de varză; iar de acolo până la ai noștri nu mai sunt decât doi pași... Ai înțeles ?

— Am înțeles, răspunse Vlas nemulțumit, simțind că Tentenicov se arătase mai isteț decât el, dar negăsind totuși un alt răspuns mai potrivit.

— Atunci, ne-am înțeles, porniți împreună. Ai grijă de ea pe drum.

— Am un cuțit ascuțit...

— Dacă-i așa, să știi că mă bizui pe tine. Și ți-am spus unde să te duci: la școală...

— Asta-i tot? întrebă Vlas foarte serios, strângându-și cureaua, cu ochii țintă la Tentenicov.

— Nu, nu e încă tot, răspunse acesta. Mai e o treabă pe care trebue neapărat s'o ducem la bun sfârșit.

— Spune-mi despre ce e vorba, că nu te las eu în drum, zise Vlas. Clipind din ochi, se apropie de Tentenicov și, cu capul lăsat pe spate, ascultă cu luare aminte vorba domoală a tovarășului său.

— Treaba asta n'o să ți-o dau ție în seamă, răspunse aviatorul. O încredințăm Elenei Ivanovna. Dar dela început, trebue să-mi răspunzi la o întrebare, dragă prietene: Ai vrea să fii copilul meu? Nemții ți-au omorît părinții și d'aia vreau să te înfiez.

Vlas nu-i răspunse nimic.

— Vrei să fii copilul meu, înțelegi, să fii băiatul meu? Stai să vezi. Ei — și făcu un semn din cap arătând spre Elena Ivanovna — ei au înfiat deasemeni un băiat. Și a ieșit din el un om tare cumsecade. O să mă simt fericit dacă o să ajungi măcar pe jumătate cât el.

— O să ajung, răspunse Vlas pe un ton care nu admitea nicio obiecție.

— Atunci, Lenocica, îndeplinește toate formele, spuse încet Tentenicov. De-o fi să mor, să rămână cel puțin o amintire de pe urma mea pe lumea asta. Să aibă cine să-și aducă aminte de Tentenicov. După război să-l duci pe Vlas la Moscova, să-l instalezi în odaia mea și să-l dai la învățătură...

— O să fac totul, negreșit...

— Ei bine, spuse Tentenicov. Duceți-vă acum liniștiți, iar eu o să mă ocup de neamț; n'o să vă observe... Ce să mai spun?... Salută-i pe prietenii mei din partea mea... Când s'o întoarce Piotr la Leningrad, sărută-l pentru mine. Lui Vaniușca să-i spui că Gortalov a fost ucis în timpul unui bombardament, iar eu am sburat pe „șoimulețul" lui, am doborît un neamț, dar am pierdut și eu aparatul în luptă.

— O să-i spun totul... Vezi numai de te ferește...

— Să mă feresc... râse Tentenicov, și Elenei Ivanovna i se strânse inima, auzindu-i râsul în clipa despărțirii. Oricine știe să se ferească, dar asta nu-i treabă de Tentenicov... N'o să mă feresc, dar de întors, tot o să mă întorc teafăr... Ca să văd cel puțin cu un singur ochi cum o să înflorească viața după război, pentru asta o să trăesc...

Elena Ivanovna plângea, îngropându-și în hainele lui fața udă de lacrimi. Strângând-o la piept, Tentenicov scoase un oftat puternic.

— Mă duc acum, spuse el.

Se depărta de ea, aplecându-se jos de tot, trântindu-se când și când în iarbă sau ridicându-se și mergând cu picioarele îndoite dela genunchi. Păşea de-a-dreptul către sentinela germană.

— Hei! strigă Tentenicov.

Sentinela se întoarse. In aceeași clipă Vlas și Elena Ivanovna ieșiră din tranșee și o porniră în fugă prin șanțul antitanc. Peste o clipă se strecurau de-a-lungul taluzului.

— Ce o fi cu el? întrebă gâfâind Elena Ivanovna. Nu se aude trăgând. O fi reuşit să fugă...

Dar tocmai când începuse să-l creadă pe Tentenicov scăpat, se auzi prima împuşcătură.

La trecerea dintr'un şanţ într'altul, Elena Ivanovna şi Vlas se uitară înapoi. Il văzură pe Tentenicov apropiindu-se de sentinela germană.

— Acum se va hotărî totul, spuse Elena Ivanovna.

— L-a ucis! strigă Vlas. Uite, vezi, a căzut...

Elena Ivanovna nu putea să rostească niciun cuvânt. Il văzu pe Tentenicov cum se rostogolea într'un şanţ. Dar ce se întâmplase? Iată-l ridicându-se. De data aceosta, căzu sentinela germană... Se încinse o luptă corp la corp, înspăimântătoare, pe viaţă şi pe moarte.

Se lumina din ce în ce mai tare. Negura care plutise pe deasupra câmpului de varză, pe deasupra moviliţelor, a păduricilor din apropiere şi a râului, începuse să se împrăştie. Mai pluteau câteva crâmpeie printre copaci, dar pe cer răsărise soarele. Pe deasupra ogoarelor se aşterneau dâre de fum, ici-colo izbucneau focuri; peste satele de pe malul celălalt al râului se întindea văpaia unui uriaş incendiu.

Elena Ivanovna nu-şi lua ochii dela Tentenicov. Iată-l că-şi scoate capul din şanţ şi îndată deasupra lui prinde să răpăie o rafală trasă de neamţ din arma automată; pământul sboară în jur, dar din şanţ nu răspunde nimeni. După ce se uită în jurul lui, neamţul fluieră chemând pe cineva într'ajutor.

— Să mergem, spuse Vlas, acuma n'o să ne mai vadă neamţul. E cu gândul numai la Cuzma Vasilievici...

— Aşteaptă puţin... Nu vezi: nu mai trage nimeni din şanţ.

— Nu l-a omorît, răspunse hotărît Vlas. Asta îi dă gata şi pe trei nemţi, nu numai pe unul singur...

— Pornim îndată, răspunse Elena Ivanovna fără să se clintească din loc. Din şanţ se auzi din nou o împuşcătură.

— Să mergem, spuse Vlas, luând-o de mână. Ştiu acum pe unde să ne strecurăm. Vezi, obuzele explodează pe câmpul de varză; dacă reuşim să trecem printre ele, nimerim la ai noştri...

— Iar dacă nu reuşim?

— Atunci, s'a zis cu noi!...

Fugiră peste câmp. De câte ori explodau în preajma lor cu sgomot obuzele, se trânteau pe răzoare, iar după ce se făcea o clipă linişte, se ridicau din nou şi fugeau mai departe.

Elena Ivanovna nici nu se gândea la primejdia care o ameninţa şi făcea totul ca un automat, de parcă s'ar fi mişcat în vis. In faţa ei, acoperind tot ce văzuse şi prin câte trecuse, se înălţa chipul brav al lui Tentenicov, aşa cum i se înfăţişase astăzi în clipa despărţirii: mătăhălos, lat în umeri, cu barba-i sur-roşcată fâlfâind în vânt. Aşa cum trecuse el peste câmp, căzând şi ridicându-se iar, se depărta tot mai mult de ea, de viaţa pe care o trăise înainte, păşind în întâmpinarea altor încercări.

Spusese că se va întoarce când îi va veni vremea. Il vor aştepta toţi în casa familiei Pobedonoşţevilor, nimeni nu-i va ocupa locul la masă, nimeni nu va pune la gramofon discurile sale preferate. Odată ce Tentenicov a făgăduit că se va întoarce, va veni cu orice preţ...

Elena Ivanovna auzi câteva glasuri. Doi soldaţi din Armata Roşie veneau spre ei. Zărind-o, se uitară miraţi unul la altul şi o întrebară cu asprime:

— Cum ai ajuns aici?

Le povesti întâmplările din timpul nopţii. Soldaţii se uitară la ea cam cu neîncredere şi spuseră cu glas tare:

— Ce să mai vorbim? Nu vezi că în jur cad obuze?... S'o ducem la comandantul regimentului, să-i ia interogatoriul.

Intrară în şanţul antitanc, ocoliră câteva rânduri de tranșee, străbătură în fugă un câmp aflat în bătaia focului, apoi, coborînd încă odată în tranşee, ieşiră în sfârşit spre un mic adăpost de piatră în apropiere de malul râului. Unul dintre soldaţi intră în adăpost, iar celălalt, mai tânăr, se aşeză pe o piatră alături de Elena Ivanovna şi-i spuse, zâmbind cu bunătate:

— Era mai bine să nu ne fi băgat în afacerea asta. Ia te uită câtă bătaie de cap şi pentru noi, şi pentru dumneata...

— Dar unde o fi băiatul care era cu mine? întrebă deodată Elena Ivanovna. Abia acum îşi dădu seama că-şi pierduse tovarăşul de drum, căruia Tentenicov îi purta o grijă atât de părintească.

— Ce fel de băiat?

— Cel care alerga alături de mine pe câmpul de varză.

— Nu l-am văzut...

— Păi, fugea împreună cu mine...

— O fi fugit el, dar atunci când te-am zărit pe dumneata nu se mai vedea. Că altminteri l-am fi oprit şi pe el...

Elena Ivanovna îşi lăsă capul în jos. Cele petrecute o depăşeau... Unde îl pierduse oare pe copil. Poate că fusese ucis de un obuz care explodase alături? Sau poate îl nimerise vreun glonte rătăcit?

Gândul acesta nu-i dădea linişte. Şi atunci când comandantul regimentului, după ce îi verifică actele şi îi ascultă lunga poveste, îi zâmbi cu bunătate şi o ospătă cu o farfurie de ciorbă de varză, ea se gândea numai la cele petrecute pe câmpul de varză, urmărindu-i printre lacrimi vorba domoală şi liniştită.

— Mai linişteşte-te, linişteşte-te, îi spunea el, am şi trimis oameni să cerceteze câmpul şi să lămurească ce s'a întâmplat acolo...

Soldaţii trimişi se întoarseră tocmai seara târziu. Reuşiseră să dea de urma băiatului, dar nimeni nu putuse stabili precis până la urmă, unde dispăruse, după ce fusese văzut de ostaşii de recunoaştere ai unităţii vecine. Poate că, în timp ce străbătea în fugă câmpul, o pierduse pe Lena din vedere şi ieşise nu în sectorul regimentului, ci un kilometru mai spre stânga. Dela regiment nu mai ştia nimeni încotro plecase.

In zori, Elena Ivanovna se apropia de Leningrad cu o maşină, care o luase în drum...

CAPITOLUL XIII

Intr'o zi friguroasă de Decembrie din anul 1941, pe strada Sadovaia treceau puţin aduse de spate, Sofia Gavrilovna şi Elena Ivanovna, trăgând după ele o săniuţă.

In săniuţa aceea se afla trupul neînsufleţit al bătrânului Pobedonoşţev, învelit într'o pătură. Elena Ivanovna ştia mai de mult că tatăl ei îşi trăia cele din urmă zile, că-şi pierdea puterile din ceas în ceas, din clipă în clipă, şi totuşi acum nu se putea deloc obişnui cu gândul acesta chinuitor: „Oare e adevărat că pe sania aceasta se află trupul neînsufleţit al tatei? Şi cum o să se poată întoarce în casa părintească, în care bătrânul trăise atâţia zeci de ani, unde fiecare lucru mai păstra încă amintirea atingerii calde a mâinilor lui, unde fiecare mărunţiş îţi aducea aminte de el. Şi cu cât va

trece vremea, cu atât mai apăsătoare va deveni această amară amintire..."

Mergeau în tăcere pe strada troienită, oprindu-se din când în când ca să-şi sufle în pumnii îngheţaţi, continuându-şi apoi drumul.

— Sofia Gavrilovna, spuse Elena Ivanovna încreţind fruntea, nu mai mi-aduc aminte unde am pus cheia dela geamantanul lui cu manuscrise.

— E la mine, drăguţo, la mine. M'am deprins de tânără să am grijă de toate, să le ţin pe toate încuiate şi am o slăbiciune pentru chei. Unde văd o cheie rătăcită o şi pun în geantă...

— Foarte bine. Mi-era teamă să nu se piardă cumva... Imi spunea că erau multe hârtii de preţ acolo...

— Ştiu, cum să nu, spuse Sofia Gavrilovna. Avusese totdeauna un deosebit respect faţă de opera lui Pobedonoşţev. Se minuna văzându-i paginile manuscriselor, pe care bătrânul le răsfoise în ultimele zile înainte de boală. „Când a mai avut timp să scrie toate astea?" se gândea ea, urmărindu-i cu admiraţie când lucra la lumina lămpiţei de gaz. In apartamentul lui se stabilise ordinea următoare: chiar din primele zile ale blocadei, Sofia Gavrilovna devenise stăpâna casei, iar bătrânul Pobedonoşţev obiectul principal al grijilor ei. Intreaga rânduială a vieţii fusese potrivită după obiceiurile şi ocupaţiile lui. Acum însă totul trebuia schimbat!

— Mult o să mai ţină astea? întrebă Elena Ivanovna, arătând cu mâna spre sania în care se afla mortul.

— N'o să se sfârşească prea curând, îi răspunse cu asprime Sofia Gavrilovna. Trăim vremuri cum nu s'au mai văzut pe lume. Şi acum trebue să dovedim că suntem oameni adevăraţi. Pe timp de pace nu-i greu. Cum am trăit eu înainte de război? N'am fost prea avută, şi totuşi în casă aveam de toate, mă strâmbam dacă prăjitura nu avea destulă cremă; vara când mă duceam în vilegiatură, bombăneam dacă puţul era departe, iar când alegeam la prăvălie vreun material de rochie, le scoteam sufletul vânzătorilor. Iar acum, trăim ca pe un sloi de ghiaţă care pluteşte pe mare, prin vânt şi furtună. In ziua de azi viaţa trebue dusă în aşa fel, încât să alungăm spaima din inimile noastre. Sunt o femeie simplă, dar înţeleg tot atât de bine ca şi profesorii universitari ce am înfăptuit noi în anii cincinalelor. Popoarele ne vor proslăvi în veci truda uriaşă, căci pe calea deschisă de noi va porni întreaga omenire. Şi în orice oraş sovietic, în orice sat, oamenii ştiu că e mai bine să mori decât să te retragi. De va fi nevoie, îmi voi da şi ultima bucată de pâine ostaşului care stă de veghe cu arma în mână, apărându-ne. Te întrebi dacă va mai ţine mult? Foarte mult! Căci trebue să-i ucidem până la unul pe toţi dusmanii care ne calcă în picioare pământul sovietic. Şi nu-i uşor, draga mea. Zilele astea, când stăteam odată la rând, mi-a povestit o refugiată din Sablin că pentru o singură casă s'au dat lupte o zi întreagă şi s'a tras cu tunul de-ţi era mai mare spaima. Aşa dar, lucrurile nu merg chiar aşa uşor şi suntem datoare să rezistăm. Acum şi casa noastră e tot ca un fel de tranşee. Vezi doar şi tu singură că femeile sunt pretutindeni la posturi. Parcă noi amândouă nu ne-am străduit îndeajuns pentru apărarea casei noastre?

Se minună singură că îi răspunsese Elenei Ivanovna printr'o cuvântare atât de lungă. Pesemne însă, simţise de mult dorinţa să spună aceste lucruri. Pentru o clipă i se potoli parcă foamea care o chinuia din ce în ce mai tare. Uneori i se părea că cineva îi întoarce toate intestinele pe dos, atât de flămândă era. Şi cât de tare slăbise! Fusese nevoită până acum să-şi strâmteze de cinci ori fusta. Şi abia începuse iarna: erau primele zile ale lui Decembrie. Poate că în curând o vor duce şi pe ea la fel, pe săniuţă, învelită cu o pătură pestriţă. Dar cine va vedea atunci de casă? Cine

va rămâne şef peste echipa de apararc pasivă? Ei bine, nu. Vrei nu vrei, trebue să tragi la ham, să mergi în frig, să munceşti. Potrivindu-şi broboada trasă până peste ochi, îi spuse Elenei Ivanovna:

— Totul e să rabzi, Lena, să rabzi. Să scrâşneşti din dinţi şi să rabzi. Să lucrezi şi să ai grijă de casă. Acum nouă ni s'a încredinţat grija asta.

Drumul până la cimitir era lung. Vântul bătea îngheţat şi nespus de înţepător, troenind zăpada, doborîndu-te aproape cu puterea lui. Nu aveai nici unde să intri să te încălzeşti puţin: pretutindeni se înălţau munţi de nea, iar în prăvăliile care mai existau era si mai frig. Când priveai spre acoperişuri vedeai că din coşuri nu se ridică niciun fel de fum; nimeni nu aprindea focul...

Din ulicioare îndepărtate, din străzi tăcute şi pustii, ieşeau în strada Rosstannaia săniuţe cu morţi. Cea din urmă despărţire, cele din urmă lacrimi... Elena Ivanovna n'avea însă ochii înlăcrămaţi. Ardea în ei o văpaie de ură. Fasciştii erau răspunzători de toate aceste nenorociri. Voiseră să-i înfometeze pe locuitorii Leningradului, cu gândul că-i vor omorî pe toţi. Oare puteai ierta vreodată asemenea lucruri? Zilele acestea grele nu vor fi niciodată uitate. Ce putea face ea pentru cauza victoriei? Să plece pe front ca sanitară? Depăşise vârsta, nu mai putea fi de folos... Dar casa lor? Cine va avea grijă de oraş dacă toată lumea va pleca pe front? Cine va stinge incendiile, va apăra casele, cine va păstra averea poporului?

— Am ajuns, Lenocica, spuse Sofia Gavrilovna.

Lăsară săniuţa pe una din aleele cimitirului şi porniră în căutarea groparului. Sofia Gavrilovna tocmise de ieri un bătrân care-i ceruse cinci sute de grame de pâine ca să sape mormântul. Aceasta însemna că cei rămaşi în viaţă nu vor avea de mâncare timp de două zile...

...Gerul se înteţise şi mai tare, viforul şuiera prin uliţi ca în hogeacuri uriaşe; prin vâjâitul lui răzbăteau bubuituri de tun: erau aproape de front.

Pe drum vorbiră puţin. Casele dispăreau în ceaţă, înghiţite parcă de zăpada troienită. Se întuneca. Cerul atârnând jos, deasupra caselor, se făcea tot mai compact, ca un aluat. Nu-l străbătea nicio rază de lumină, nicio stea nu izbutea să răzbească printre nori. Femeile grăbiră pasul, dar obosiră repede şi se văzură nevoite să se oprească timp de câteva clipe la o răscruce, gâfâind şi oftând din greu. Vedeau deasupra lor cerul întunecat de Decembrie al Leningradului, aidoma unui troian mare de zăpadă, înnegrit de fumul prafului de puşcă. Vântul bătea tot mai tare. Oamenii treceau pe stradă ca nişte umbre tăcute, lunecau pe drum şi se topeau în ceaţă.

Când sosiră acasă, Sofia Gavrilovna făcu foc în sobă. Elena Ivanovna, rebegită de frig, se aşeză pe blana de urs întinsă lângă sobiţa de tuci şi-şi întinse spre flacără mâinile slabe şi îngheţate.

Sofia Gavrilovna turnă într'o ceaşcă ceai tare, opărit de cu seară, şi începu să-i dea Elenei Ivanovna să bea cu linguriţa, mângâind-o pe obraz. Apoi bătrâna îi cuprinse umerii şi începu s'o legene încet; mişcările ei uşoare, ritmice, te linişteau şi te făceau să adormi...

Sirenele porniră să urle, anunţând alarma. Femeile coborîră pe scară şi se opriră în gang, unde se afla acum postul lor. Sofia Gavrilovna vorbea cu locatara de gardă, iar Elena Ivanovna îşi potrivea masca de gaze. Deodată, un bubuit îngrozitor cutremură toată strada, nori de fum negru năvăliră în gang, în toate părţile sburară pietre, cărămizi, zăngăniră geamurile, se auziră gemete şi ţipete.

Trecură câteva clipe. După sgomotul asurzitor de adineaori, liniştea

care se așternuse într'o clipă părea cu atât mai surprinzătoare. Cea dintâi se ridică din zăpadă Sofia Gavrilovna:

— Ia te uită! strigă bătrâna, Alionușca noastră e rănită...

Intr'adevăr, din mâneca ruptă a șubei Elenei Ivanovna se prelingea în zăpadă o șuviță subțire de sânge.

Sofia Gavrilovna se aplecă asupra ei:

— Cum te simți? o întrebă ea, copleșită de îngrijorare. Drăguța mea, scumpa mea...

Sofia Gavrilovna scoase un pachet cu pansamente, spintecă mâneca șubei și o bandajă în grabă pe rănită.

— Ce ne facem acum? întrebă Elena Ivanovna venindu-și în fire. Se ridică încet din zăpadă, ținându-și departe de trup brațul rănit.

Sofia Gavrilovna nu-i răspunse nimic. Ieșiră în tăcere din gang și se uitară la casa lor. Bomba trecuse prin aripa cea mai depărtată, în care se afla apartamentul familiei Pobedonosțev: o dărîmase într'un chip foarte ciudat, tăind-o parcă cu fierăstrăul. De pe palierele scărilor ieșeau în fugă oamenii care scăpaseră cu viață.

Elena Ivanonva rămase mult timp pe loc, uitându-se la dărâmăturile căminului drag.

Casa cea veche din strada Podeacescaia nu mai era...

— Ce să-i faci, o să începem o viață nouă într'alt loc, spuse Sofia Gavrilovna. Cele vechi s'au dus, acum totul începe din nou. Cunosc un apartament prin apropiere, în strada Sadovaia, unde au locuit niște neamuri de ale răposatului meu soț. O să ne mutăm acolo.

In aceeași zi se mutară în cealaltă casă. Elenei Ivanovna i se părea uneori că lucrul acesta nu fusese întâmplător: odată cu moartea tatălui ei dispăruse tot ce era legat de trecut, de vechea lor viață. Trebuia să-și înceapă o viață nouă, departe de ruinele vechiului cămin...

CAPITOLUL XIV

In luna Noembrie, Ulencov repurtă trei victorii. Avea acum pe seama sa șapte avioane germane doborîte și, în afară de aceasta, mai doborîse încă șase, luptând în formație. Pe fuselajul „șoimulețului" său erau vopsite șapte stele și Ulencov visa la ziua când li se vor mai adăuga încă douăsprezece; să numere câte un avion dușman doborît, de fiecare an al vieții sale. Nu mai era tânărul acela puțin cunoscut pe care-l știuse Tentenicov. Se vorbea acum de el, fotografia lui apăruse într'un ziar militar și chiar generalul Suhotin îi trimise odată o felicitare. Cu câtă bucurie ar fi povestit el toate acestea vechilor săi prieteni! Dar acum, dintre cei care făcuseră pe vremuri parte din regiment, nu mai rămăsese decât el: Gortalov murise, Tentenicov dispăruse fără urmă, bătrânul Bâcov lucra undeva în spatele frontului la o uzină de avioane, iar maiorul Bâcov și locotenentul major Laricov erau plecați într'o misiune pe frontul de lângă Moscova, unde se desfășura o bătălie uriașă, căci acolo era frontul principal al Patriei. La primirea în partid, trebui să fie recomandat de cunoștințe noi; și ar fi fost cu mult mai plăcut să aibă printre cei care se puneau chezași pentru el, pe vechiul său comandant. Ulencov aștepta cu nerăbdare întoarcerea lui Bâcov la regiment.

Dela aerodrom până la Leningrad nu erau mai mult de doisprezece kilometri, dar Ulencov nu izbutise încă să meargă în oraș și nu cunoștea viața pe care o duceau cei de acolo decât din povestirile altora. Spunea cu drept cuvânt că trăia pe aerodrom ca într'o mânăstire. Intr'adevăr, străinii

n'aveau acces acolo, iar populaţia care se evacua pleca de pe alte aerodromuri. Numai în orele de sbor Ulencov vedea desenându-se sub norii de fum contururile cunoscute ale oraşului.

Din paginile ziarelor pătrundea până la aerodrom viaţa adâncă şi încordată a Leningradului. Ulencov visa să ajungă şi el odată în oraş. De multe ori se gândise să-i ceară voie noului său comandant şi să se ducă cu vreo ocazie, dar de fiecare dată îşi amânase călătoria...

Intr'o dimineaţă, în timp ce se afla la Statul Major al regimentului, Ulencov află pe neaşteptate că urma să le sosească nişte avioane de vânătoare fabricate de Sviajeninov.

— O să ni se aducă aici? întrebă Ulencov pe Sivcov cel ciung.

— Nu prea cred, răspunse Sivcov, potrivindu-şi mâneca goală a hainei. Comandantul mi-a spus că vreo cinci aviatori ar trebui să plece spre zona interioară ca să se familiarizeze acolo cu avioanele, iar apoi să le aducă încoace.

— Tare m'aş mai duce şi eu cu ei! oftă Ulencov. Aş vrea şi eu să mă aerisesc puţin, tovarăşe căpitan.

— S'ar putea să pleci, răspunse Sivcov. Aştept tocmai un telefon din partea comandantului. O să-mi spună numele aviatorilor care urmează să fie trimişi în această misiune.

— Dacă nu vă turbur, aştept aici.

— Nu mă turburi deloc.

Ulencov nu trebui să aştepte mult. Ascultă emoţionat convorbirea lui Sivcov cu comandantul.

— Notează numele, îi spuse şeful de Stat Major lui Ulencov.

Acesta se apucă să scrie grăbit numele pe care le rostea Sivcov.

— Dar eu? întrebă el emoţionat. Pe mine de ce nu m'aţi numit, tovarăse căpitan?

— Ţi-am citit exact ceea ce mi s'a dictat, răspunse Sivcov luând receptorul dela ureche.

— Atunci trebue să rămân aici?

— Vrei să vorbeşti singur cu comandantul?

Ulencov dădu afirmativ din cap şi Sivcov îi trecu receptorul.

— Tovarăşe maior, strigă Ulencov în receptor. La aparat locotenentul Ulencov. Daţi-mi voie să mă adresez dumneavoastră.

— Iţi dau voie, îi răspunse în receptor glasul cunoscut, uşor răguşit al maiorului Ostreţov, care-i ţinea locul lui Bâcov.

— V'aş ruga să mă treceţi şi pe mine în grupul aviatorilor care vor pleca să aducă noile aparate.

Comandantul nu răspunse imediat. Uitându-se cu ochi rugători la Sivcov ca şi cum de el ar fi depins totul, Ulencov aştepta emoţionat răspunsul lui Ostreţov.

— Pe dumneata nu te pot lăsa să pleci, răspunse sever şi parcă enervat comandantul, după cum i se păru lui Ulencov.

— Tovarăşe maior, îl rugă Ulencov, m'aş familiariza cu aparatul acolo, pe loc...

— O să te familiarizezi cu el pe aerodromul nostru, după ce vor fi aduse avioanele.

— N'ar fi să lipsesc mult.

— Ce-i cu dumneata, tovarăşe locotenent? răspunse maiorul de data aceasta vădit enervat. Te-ai săturat poate de lupte aeriene şi vrei să te mai odihneşti?

— De luptă nu mă tem, tovarăşe maior, o ştiţi şi dumneavoastră.

— In cazul acesta, nici nu te gândeşti la plecare. Dacă ai ceva timp liber, cântă la armonică. Eu am terminat, adăugă comandantul, căruia îi trecuse enervarea, cu o notă de ironie în glas, ceea ce îl mâhni şi mai tare pe Ulencov. Mai ai ceva de spus?

— Nu mai am nimic, tovarăşe maior, răspunse Ulencov cu un suspin.

— Dacă-i aşa, închide aparatul. O să mă întorc curând şi atunci o să mai stăm de vorbă...

In aceeaşi zi, în timp ce Ulencov se pregătea să plece la aerodrom şi-şi trăgea în picioare cizmele îmblănite, fu chemat la Statul Major, la secretarul biroului de partid, instructorul politic-şef Privalov.

Privalov fusese transferat la regimentul lor dela o unitate de infanterie, după ce fusese rănit grav, şi abia acum începea să se deprindă cu viaţa de aviator. De altfel, nici n'ar fi putut să sboare singur după toate încercările prin care trecuse pe front, după toate rănile, operaţiile şi transfuziile suferite timp de două luni. Privalov câştigase dragostea aviatorilor chiar din prima zi: omul acesta, tăios la vorbă, uneori chiar brutal, avea o fire deschisă şi un cap limpede, prindea toate din sbor cum se spune. In scurt timp ştiu să se facă iubit de întreg regimentul. Dintre toţi aviatorii veniţi de curând la regiment, Ulencov îl alesese în primul rând pe Privalov ca să-i ceară să dea referinţe pentru a fi primit în Partid.

Privalov îl chemase pe Ulencov ca să verifice pentru ultima oară actele tânărului aviator.

— La şedinţa de partid de astăzi urmează să fii primit în rândurile noastre, spuse instructorul politic-şef după ce toate chestionarele au fost semnate şi referinţele verificate.

— Şi unde o să se ţină şedinţa?

— Pe aerodrom, într'un bordei unde aviatorii se duc să-şi ia masa şi să se încălzească.

— La ce oră?

— La orele şaisprezece.

Ulencov se plimbă toată ziua pe câmpul înzăpezit, iar la bordei se duse cu un ceas înainte de ora fixată. Ii găsi acolo pe toţi comuniştii din regiment: venise şi maiorul Ostreţov. După ce-l salută, Ulencov se uită ruşinat în altă parte: i se părea că maiorul mai era supărat pe el din pricina rugăminţii pe care i-o făcuse de curând.

Ostreţov băgă de seamă cât de stânjenit părea Ulencov şi-i spuse:

— Să nu fii amărit: am glumit, referindu-mă la lupte aeriene. La drept vorbind, nu ţi-am dat drumul să pleci pentrucă mă bizui pe dumneata. Ai înţeles?

— Am înţeles, răspunse Ulencov, lăsând ochii în jos. Se aşeză într'un colţ, aşteptând emoţionat clipa când îşi va auzi numele.

Când cel care prezida şedinţa îi dădu cuvântul, Ulencov se linişti deodată.

Incepu să vorbească fără grabă despre el, despre copilăria lui, despre Moscova unde se născuse şi despre tovarăşii cu care crescuse şi învăţase la şcoală; povesti cum se înscrisese în Comsomol, vorbi despre visul său din copilărie de a deveni aviator, despre ajutorul primit dela Valerii Pavlovici Cicalov la începutul drumului său de sburător, despre felul aspru dar drept în care îl învăţa maiorul Bâcov.

Vorbi despre toate încercările prin care trecuse, şi Privalov nu-şi mai

lua ochii dela acest tânăr: era uimit de arta cu care Ulencov vorbea despre lucrurile cele mai importante din viaţa sa, cu siguranţa liniştită a omului care e în stare să se analizeze pe el ca şi cum ar fi vorba de altcineva.

Oamenii care îl cunoşteau pe Ulencov mai de mult, îi ascultau povestirea cu o deosebită atenţie: vedeau într'o lumină nouă drumul vieţii acestui tânăr zâmbitor, care devenise mândria regimentului. In clipa când Ulencov ajunse să vorbească de prima sa luptă cu nemţii, uşa bordeiului fu deodată larg deschisă în lături, şi şeful Statului Major strigă emoţionat:

— Tovarăşe maior!...

— Intrerupem deocamdată şedinţa, spuse preşedintele. Comuniştii se repeziră afară din bordei, fiecare grăbindu-se să-şi ocupe postul. Ulencov alergă spre avionul său care-l aştepta cu motorul pornit.

După trei minute, primind ordinul de decolare, se şi avântă în văzduh.

O formaţie mare de avioane germane era în drum spre Leningrad. Trebuiau s'o intercepteze, să n'o lase să ajungă deasupra oraşului. Ulencov nici nu avu timpul să se desmeticească înainte de a se angaja în luptă. Un Messerschmitt veni în picaj de sus, atacând un avion de vânătoare sovietic care sbura mai la o parte. Atunci, fără a sta pe gânduri, Ulencov porni în atac frontal. Messerschmitt-ul reuşi să fugă şi se furişă lateral, dar Ulencov îl prinse în raza tirului său.

Peste o clipă, avionul german se prăbuşi în flăcări deasupra pădurii.

Pentru prima oară în viaţa lui, Ulencov avu de susţinut o luptă atât de încordată şi atât de fulgerătoare. Din nori răsări deodată un al doilea Messerschmitt, care fugea probabil înapoi spre ai lui după o încăerare nereuşită cu celelalte avioane de vânătoare sovietice. Messerschmitt-ul sbura dând ocol, în linie frântă, foarte aproape de vârfurile copacilor, fugind din luptă cu gazele deschise în plin. Ulencov se repezi de sus asupra lui, deschise focul şi văzu cu bucurie că avionul german începu să fumege. Peste câteva clipe, deasupra pădurii ţâşni o flacără în locul unde căzuse al doilea avion doborît de Ulencov.

...Târziu seara, la orele douăzeci şi trei, când şedinţa de partid întreruptă din cauza luptei fu reluată, Ulencov fu admis în unanimitate în Partid. Până atunci, mecanicii avură timpul să zugrăvească încă două steluţe pe fuselajul „Şoimuleţului" lui Ulencov. Despre această luptă se pomeni şi în „Informaţiile de pe front", iar despre Ulencov, în ziua aceea apărură articole în ziarele din Leningrad.

Comsomoliştii unei uzine militare trimiseră la regiment o delegaţie: doreau ca eroul de nouăsprezece ani să le vorbească la o serată. Comandantul regimentului le făgădui să-l trimită pe Ulencov la ora indicată.

— Scutiţi-mă mai bine de cuvântarea asta, tovarăşe maior, se rugă Ulencov. Sunt un orator din cale afară de nepriceput. O să roşesc şi o să mă fâstâcesc rău de tot, schimbându-mă de pe un picior pe altul şi băieţii o să rămână cu o impresie proastă despre mine.

— Cu atât mai bine că nu eşti orator, spuse zâmbind comandantul. O să povesteşti lucrurile cu atât mai aproape de adevăr.

Ulencov se rugă mult timp să fie scutit de această conferinţă, dar nu reuşi să-l convingă pe comandant. Deodată, se întâmplă însă ceva care-l împiedică să ia parte la serată: dela Statul Major al frontului sosi un ordin, cerând ca Ulencov să fie trimis neîntârziat în misiune, pentru îndeplinirea unei însărcinări speciale.

CAPITOLUL XV

Autocamionul se opri lângă o casă veche din Porohovîie. Piotr Ivanovici Bâcov simţi că îngheţase de tot în maşina deschisă, în bătaia vântului pătrunzător ce sufla pe lacul Ladoga.

Drumul străbătut pe ghiaţa lacului i se părea chiar şi acum un fel de vedenie ciudată, o întâmplare de basm.

Maşinile care treceau peste Ladoga, semnalele luminoase dela răscruci, viforul care spulbera zăpada, acoperind orice urme, vuietul neîntrerupt al autocamioanelor supraîncărcate, totul se contopea pentru Bâcov într'un singur tablou de neuitat. I se părea că în zorii acestei zile geroase de Ianuarie nu intra în Leningradul acela pe care-l părăsise cu puţin înainte de război, ci într'un oraş cu totul diferit. La fabrica de avioane, unde Bâcov lucra împreună cu Sviajeninov, veneau adesea oameni evacuaţi din Leningrad, în luna Noembrie; dela ei Bâcov aflase despre cele ce se petrecuseră în oraş, în prima perioadă a blocadei. Dar oricât de amănunţit i-ar fi povestit toate încercările prin care trecuseră, oricâte fotografii i-ar fi arătat, Bâcov n'ar fi izbutit să alăture una de alta cele două imagini ale oraşului drag, cea pe care o păstrase întipărită în minte şi aceea nouă a Leningradului neobişnuit, Leningradul din timp de război, aşa cum apărea în iarna anului una mie nouă sute patru zeci şi unu. Trezindu-se la ora şase se ducea în biroul lui Sviajeninov, deschidea difuzorul, asculta informaţiile de pe fronturile Războiului pentru Apărarea Patriei şi visa să plece pe aerodromurile îndepărtate, în locurile unde totul respira încordarea luptei. După ce-şi isprăvea lucrul, se plimba ceasuri întregi din colţ în colţ prin odaie, fumând şi gândindu-se intens... Şi pe deasupra, nici nu mai primea scrisori de acasă...

De când venise Jenia şi se instalase în baraca lui, îşi schimbase felul de trai: ceasurile rare de odihnă nu se mai scurgeau atât de trist, deoarece soţia fiului său adoptiv îi vorbea despre Leningrad, despre viaţa dela Bolşaia Podeacescaia din primele zile ale războiului, iar Bâcov nu se mai sătura ascultând-o, n'o întrerupea şi nici nu-i punea vreo întrebare.

Aproba alegerea lui Ivan: în firea Jeniei era multă sinceritate, multă putere lăuntrică. Când i se întâmpla să nu primească mult timp scrisori dela bărbatul ei, îi ascundea acest lucru bătrânului Bâcov ca să nu-i dea emoţii, şi Piotr Ivanovici simţea că avea în faţa lui una din femeile acelea alături de care e o bucurie să păşeşti în viaţă.

Ascultând-o pe Jenia, Bâcov revedea în gând cerul înnegurat al Leningradului.

Pe vremuri, parcela cea mai bună dintr'o pădure, unde creşteau pinii cei mai înalţi, cei mai sănătoşi şi mai sdraveni şi unde era oprită tăierea, era numită „rezervă". O asemenea „rezervă" a ţării fuseseră întotdeauna Moscova şi Leningradul. Dar iată că în cele din urmă, veştile de acasă încetară să mai sosească. Păşind cu băgare de seamă pe scândurile îngheţate şi alunecoase, aşternute de-a-lungul drumului, Jenia se ducea de câteva ori pe zi la poştă şi de fiecare dată se întorcea desamăgită şi tristă: nu mai soseau scrisori de-acasă.

După ce trecu o săptămână dela ultima scrisoare a soţiei sale, Bâcov îi trimise o telegramă. Nu primi însă niciun răspuns. Incepu să telegrafieze în fiecare zi, dar nimeni nu-i răspundea. Bâcov îşi puse în gând să aştepte până la 1 Decembrie. Şi dacă totuşi nici până atunci nu va primi vreo ştire de-acasă? Căuta să nu se gândească la această eventualitate, dar trecu şi ziua de 15 Decembrie şi fu nevoit să ia o hotărîre.

In ziua aceea, Sviajeninov se pregătea de drum, fusese chemat la Cuibîşev. Petrecu mai multe ore în biroul său, punând hârtiile în ordine şi aşezând în geamantan dosare groase cu planşe.

Bâcov stătea lângă sobă, într'un jeţ moale, cufundat în gândurile sale triste, ascultând foşnetul hârtiilor; încercă de câteva ori să-i vorbească lui Sviajeninov, dar nu ştia cu ce să înceapă explicaţia hotărîtoare. Ii veni în ajutor chiar Sviajeninov.

— Aşa dar, plec, spuse el. Voi avea, probabil, multe de făcut acolo şi nu mă voi întoarce prea curând. De altfel şi tu vei fi nevoit să pleci într'o misiune.

— Unde?

— Pe front.

Bâcov se ridică de pe fotoliu, îi strânse cu putere mâna lui Sviajeninov şi spuse cu glas tare:

— Dacă ai şti ce plăcere mi-ai făcut! Mă gândeam mereu la acest lucru... De sigur, înţeleg că fiecare e necesar în sectorul care i-a fost încredinţat, dar multe nopţi n'am putut să dorm visând să ajung acolo unde se hotărăşte acum, în lupte, soarta Patriei... Bineînţeles, n'am îndrăznit să-ţi vorbesc, pentrucă nu-i în firea mea, dar acum când îmi dai o asemenea însărcinare, spune-mi exact ce voi avea de făcut pe front...

— Acum a venit momentul să vedem care e bilanţul folosirii pe front a avioanelor mele din vechile serii. Tocmai de aceea vreau să te trimit pe tine, pentrucă după ce-ţi vei fi îndeplinit programul obişnuit de lucru, vei putea, folosindu-te de propria ta experienţă, să lămureşti mai multe probleme, chiar acolo pe teren.

Bâcov se aplecă deasupra mesei şi Sviajeninov începu să-i explice amănunţit, punct cu punct, ce anume informaţii va trebui să culeagă în primul rând. Stătură mult timp să ia note, să confrunte informaţiile primite de pe diferite fronturi, să întocmească borderourile de primire. După ce problemele cele mai importante fură limpezite, Bâcov întrebă:

— In ce anume sector al frontului ar fi să mă duc?

— Ai vreun plan personal?

— Dacă ar fi cu putinţă, aş vrea să merg pe frontul Leningradului. Familia mea e acolo, poate voi fi în măsură să-i uşurez întrucâtva suferinţele...

Tăcură amândoi. Acum, după ce cuvântul cel mai greu fusese rostit, Bâcov se simţi deodată nespus de uşurat, parcă ar fi scăpat de o povară care-i apăsa pieptul, nelăsându-l să respire. Scăpase deodată de această greutate şi răsufla din nou liniştit.

— Aşa dar, vrei să mergi la Leningrad, spuse Sviajeninov curmând tăcerea. Bineînţeles, am ghicit de mult că doreai să pleci, dar nu mi-ai împărtăşit niciodată gândurile tale. Mi-ai fost, Piotr Ivanovici, mai mult decât un tovarăş de muncă. De tine sunt legaţi cei mai rodnici ani ai vieţii mele. Tu, Tentenicov şi fiul tău adoptiv aţi fost martorii succeselor mele, voi mi-aţi dădăcit aparatele, mi-aţi ajutat, aţi petrecut împreună cu mine atâtea şi atâtea nopţi fără somn... Şi iată că acum plecaţi unul după altul.

— Degeaba vorbeşti de plecare, spuse emoţionat Bâcov. Doar nu plec la Leningrad pentrucă vreau să mă despart de tine. Ai fi trimis în orice caz pe cineva acolo: dacă nu mă duc eu, vei fi nevoit să trimiţi un altul.

— Dar să ştii că dacă voi avea nevoie de tine, te rechem îndată dela Leningrad. Te învoeşti?

— Fireşte.

— Foarte bine. Acum pregăteşte-te de drum...

Bâcov plecă peste două zile, după ce-i rugă pe vecinii săi de baracă să aibă grijă de Jenia şi să-i ajute când i-o veni timpul să nască. Trenul urma să-l ducă până la Vologda. De acolo începea saltul în necunoscut — nici nu putea numi altfel drumul pe care trebuia să-l facă. Aproape nimeni nu era în stare să spună precis, care anume era drumul pe unde puteai ajunge la Leningrad, astfel încât Bâcov hotărî să renunţe la întrebări deşarte. „O să mă lămuresc eu singur la Vologda", îşi zise el şi nu se mai sfătui cu nimeni, nu mai ceru nimănui niciun sfat. Stătea culcat pe bancheta de sus a compartimentului şi-şi închipuia cum se va întâlni cu soţia sa, cum vor sta împreună la masă în sufrageria încăpătoare a apartamentului din Podeacescaia, cum va discuta evenimentele în curs cu bătrânul cel supărăcios, în timp ce în odaie va pluti aburul samovarului...

Avea în sac ceva alimente pe care le ducea la Leningrad. Cel mai preţios era o sticlă cu sirop de merişoare, leacul cel mai bun împotriva scorbutului; mai avea cinci kilograme de făină şi trei de slănină. Pe drum Bâcov îşi reduse raţia: ştia că cei de acasă flămânzeau şi i se părea că fiecare bucată de pâine pe care o mânca, era luată dela gura soţiei sale care murea de foame. Dar drumul până la Vologda ţinu mult şi oricât căuta Bâcov să facă economii, totuşi fu nevoie să consume o parte din merindele pe care le avea în sac. Era foarte înciudat; îşi urmă drumul din ce în ce mai abătut, fără niciun chef de vorbă: vecinii săi de compartiment nu puteau scoate nimic dela el.

Dela Vologda avusese de gând să se ducă la Leningrad cu avionul, dar nu găsi pe aerodrom niciun aviator cunoscut şi nu reuşi să facă rost de un loc în avion. Fu nevoit deci să întreprindă o călătorie anevoioasă pe drumul cel nou care trecea peste lacul Ladoga. Cu chiu cu vai, mutându-se dintr'o maşină într'alta, ajunse până la gara Zaborie de unde începea pe vremea aceea drumul peste Ladoga. Mai târziu, când îşi aminti de această călătorie, Bâcov se bucură că avusese parte să facă drumul pe ghiaţă chiar în prima perioadă a lucrărilor, deşi multe au fost greutăţile şi neajunsurile întâmpinate atunci. Fu nevoit să călătorească în autocamioane deschise, stând peste saci sau butoaie cu benzină, în bătaia vântului pătrunzător, riscând să-i degere obrazul sau picioarele. Cel mai greu însă îi veni la traversarea lacului. Pe Ladoga se deslănţuise tocmai atunci o vifornită cumplită; viscolea şi era ger straşnic. Bâcov îşi simţea trupul înţepenit în bătaia vântului; avea cârcei la picioare, iar mâinile îl dureau cumplit. Dar cu cât se apropia mai mult de Leningrad cu atât mai înflăcărat dorea să ajungă, astfel încât, după ce traversă lacul, nu mai zăbovi la centrul de evacuare ca să se încălzească, ci se urcă imediat pe nişte lăzi, într'o maşină care pornea spre Leningrad; era cea din urmă încercare prin care trecea pe acest drum greu. In timp ce autocamionul se apropia de Porohovîie, Bâcov îngheţase aproape de tot. „Dacă şoferul nu opreşte maşina, nu mai ajung viu la un adăpost..." Incercă să se apropie de cabina autocamionului şi să-i ciocăne şoferului, dar nu izbuti: îl împiedicau lăzile. Să strige n'avea niciun rost, şoferul tot nu l-ar fi auzit. Deodată maşina se opri şi şoferul sări jos în zăpadă.

— Mai departe nu pot merge, strigă el. Dă-te jos, frăţioare. Ai isprăvit cu mine: trebue să-mi aranjez maşina, să schimb cauciucurile, o să am de lucru pentru o zi întreagă.

Bâcov se dădu cu greu jos din maşină şi se opri la răscruce.

In jurul lunei pluteau aburi uşori, trandafirii. Se crăpa de ziuă. Aerul părea dens, ca un sirop de fructe îngheţat. Răsufla anevoie. Alte maşini

nu mai treceau. La răscruce stătea un milițian puțin gârbovit. Viscolul mătura orice urme de pe strada pustie. Cerul părea o oglindire a necuprinsei întinderi de zăpadă, iar razele lunii abia dacă mai pătrundeau prin nori. Uitându-se la umbrele lungi și nesigure care jucau printre case, Bâcov se simți deodată foarte obosit: picioarele îi erau ca de vată. I se părea că dacă mai face câțiva pași, va cădea cu fața în zăpadă. O mașină trecu clacsonând pe lângă el. Șoferul nu văzu mâna întinsă a lui Bâcov, nu opri nici șoferul unui al doilea autocamion. „N'are niciun rost să stau aici, ca un semn de exclamație, se gândi Bâcov. O să fiu nevoit s'o întind pe jos până la Podeacescaia. Mai am cel puțin douăzeci de kilometri până acolo, în schimb o să mă'ncălzesc."

Mergea încet pe străzile pustii din Porohovîie. Zăpada sclipea în noapte, nămeții se grămădeau ca niște umbre cenușii, ghiața îi scârțâia sub picioare. Zorile acestea care abia mijeau aveau ceva neliniștitor.

Bâcov simțea că dimineața aceasta va însemna o cotitură în viața lui, că din clipa în care pășise pe pământul din preajma Nevei, devenise și el părtaș la actul măreț care nu putea fi exprimat prin cuvinte și care de câteva luni reprezenta viața Leningradului.

Iată și Ohta, căsuțele de lemn ale suburbiei, luminate de primele raze sgârcite ale soarelui de iarnă. Era oare cu putință ca orașul pe care-l vedea acum, cu zăpada troienită pe străzi, cu vagoanele de tramvai prinse în ghiață și cu liniștea neobișnuită a ulicioarelor pustii să fie același Leningrad pe care-l cunoscuse atât de bine în anii trecuți? Bâcov fu surprins mai cu seamă de aspectul unui vagon de tramvai. Fusese probabil incendiat de un obuz și stropit cu apă, pentrucă acum era prins într'un blindaj de ghiață și semăna cu o arătare ciudată din poveste, cu nemaipomenite reflexe roșii.

Cu cât se apropia mai mult de casă, cu atât îi creștea emoția. Peste zece-cincisprezece minute urma să se lămurească totul: va afla în sfârșit dacă soția lui mai era în viață, îl va întâlni pe bătrân. După lacrimi, întrebări nesfârșite, îmbrățișări, sărutări și mustrări reciproce (își scriseseră atât de rar unul altuia...) așa cum se obișnuia în asemenea cazuri, își vor vorbi despre Tentenicov, despre Vaniușa și despre ceilalți, de toate încercările prin care trecuseră în zilele războiului.

Dar iată și strada cunoscută, iată casa care-i era dragă...

...Nu putea înțelege încă ce se întâmplase. Cu ochii țintă la scheletul casei, mișcându-și încet buzele, pricepu un singur lucru: căminul drag din Podeacescaia nu mai exista, vechiul cuib al familiei Pobedonoștev zăcea dărâmat.

In fața lui nu se mai afla decât scheletul casei. Pe semne, bomba explodase în stradă, dar imobilul cel vechi fusese spintecat de suflul puternic al exploziei. In loc de ferestre, se cășcau găuri mari, bucăți de acoperiș atârnau de-a-lungul pereților negri, pârliți de incendiu; ciudat însă — o parte din locuința Pobedonoștevilor scăpase neatinsă. Se afla chiar în mijlocul casei, și partea aceea mai era încă în picioare. Numai scara fusese distrusă și dacă vreun îndrăzneț ar fi vrut să ajungă în apartament, ar fi trebuit să facă o ascensiune tot atât de primejdioasă ca escaladarea unui pisc abrupt. Ușa fusese smulsă de suflul exploziei, iar peretele retezat în așa fel, de parcă într'un teatru s'ar fi ridicat o cortină grea, desvăluind privirii spectatorilor scena, cu un decor reprezentând un vechi apartament din Leningrad. Ce-i drept, nu era totul la locul lui: mesele și dula-

purile erau răsturnate, scaunele aruncate prin odaie, iar oglinda crăpată atârna chiar deasupra prăpastiei.

Bâcov simți cum i se uscase gâtlejul. Nu cunoscuse până atunci o ură atât de dureroasă, care să-ți ardă inima ca focul.

Porni încet în direcția opusă a străzii. Lângă o poartă, pe o săniuță, stătea o femeie cu un cojoc alb.

— Dați-mi voie să vă pun o întrebare, îi spuse Bâcov.

Femeia dădu din cap, se uită la el de jos în sus și răspunse:

— Ce să-ți mai dau voie, întreabă-mă...

— Imi caut familia...

— De unde vii?

— De departe.

— Din Țara cea mare? [1]

— Intocmai.

— Cum se trăește acolo? întrebă femeia, înviorându-se, și se ridică de pe sanie.

— In spatele frontului se muncește fără răgaz.

Femeia se apropie de Bâcov:

— Ai venit cu avionul?

— Am trecut peste lac cu un autocamion.

Buzele femeii tresăriră.

— Ce-i cu dumneata? întrebă Bâcov.

— Nemții aruncă manifeste în care spun că nimeni nu mai poate răzbi până la noi ca să ne dea ajutor. Știam totuși că există un drum și că nu vor putea să ne despartă de restul țării. Totuși, ești primul om care îmi spune că a venit singur pe drumul de ghiață...

— Opera aceasta măreață a fost înfăptuită de tovarășul Stalin, din ordinul lui.

Bâcov discută mult timp cu femeia aceasta, dar când începu s'o întrebe de soarta locuitorilor vechei case, fu din nou desamăgit: nici ea, nici vecinele nu știau unde se mutaseră cei scăpați cu viață din bombardament. După ce se despărți de ea, Bâcov mai rămase multă vreme la întretăierea străzilor.

Casa nu mai exista, iar din ai lui nu găsise pe nimeni: unde să se ducă acum, ce să facă la Leningrad? Se desmetici tocmai seara, pe aerodromul aviației civile, unde fusese trimis de Sviajeninov. Fu bine primit acolo, deoarece constructorul de avioane trimisese din timp o telegramă, anunțându-i sosirea. Șeful aerodromului îi dădu lui Bâcov o permisie de 5 zile pentru a-și căuta familia. Bâcov cutreeră tot orașul. La secțiile de miliție și la oficiile de închiriere, pe aerodrom, la oficiile stării civile unde cerceta registrele cu numele locuitorilor morți; lumea se obișnuise cu statura lui înaltă, cu glasul lui domol și privirea pătrunzătoare a ochilor săi ageri. In fiecare seară, în amurg, după cercetări zadarnice prin instituții, se îndrepta spre casa distrusă a Pobedonoșțevilor și rămânea mult timp în mijlocul străzii, ca și cum ar fi avut acolo o întâlnire cu soția lui, care trebuia să vină neapărat pe seară. Zilele treceau una după alta și cu toate că nu întâlnise până acum pe niciunul dintre foștii locuitori ai casei dărâmate, Bâcov se ducea mereu în strada Podeacescaia.

Intr'o zi, pe înserat, se afla ca de obicei la postul său.

---

[1] Denumire pe care oamenii sovietici o dădeau în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei teritoriului din zona interioară, neocupat de cotropitori. (N. T.)

Şi deodată văzu ceva cu totul de neînchipuit: trecând peste mormanul de cărămizi îngheţate, peste balustrada scării care dădea să se surpe, pe marginea pereţilor prăbuşiţi, din apartamentul Pobedonosţevilor ieşi un flăcău îmbrăcat în haină vătuită. Ducea în mână un geamantan. Flăcăiaşul era un adevărat echilibrist, un acrobat dintre cei mai îndemânatici. Bâcov nu găsea cuvinte spre a-şi exprima admiraţia trezită de curajul acestui hoţ — avea tot dreptul să-l socotească hoţ pe flăcăul acesta în haină vătuită, care venise să jefuiască apartamentul bombardat al Pobedonosţevilor. In orice caz, hoţomanul era îndemânatic şi îndrăzneţ, iar Bâcov îi preţuise întotdeauna pe cei înzestraţi cu îndemânare şi putere fizică.

Ii trebui foarte mult timp băiatului până ce să ajungă jos. Se vedea că geamantanul era greu, deoarece fu nevoit să se oprească de câteva ori pe palierele scării rămase întregi. Trecură astfel vreo douăzeci de minute.

Urmărindu-l cu atenţie din gang, Bâcov văzu că flăcăul ajunse pe trotoar şi îşi potrivea la geamantan nişte sfori, probabil pentru a-şi duce sarcina preţioasă în spinare. Era momentul cel mai nimerit pentru a-l ataca, şi Bâcov strigă cu glas tare:

— Stai!

Flăcăul se întoarse şi, încruntându-şi mirat sprâncenele, răspunse supărat, cu glas răguşit:

— De ce să stau? Doar n'am de gând să fug.

Se vedea că era un băiat energic, nu dintre cei fricoşi... Cu atât mai rău pentru el, merita o săpuneală sdravănă.

Bâcov se apropie de flăcău, se apleacă şi-l întrebă batjocoritor:

— Ţi-ai pus în gând să te 'mbogăţeşti, hai?

— N'am pentru ce, răspunse băiatul scuipând în zăpadă.

— Dar geamantanul de ce l-ai luat?

— Treaba mea.

— L-ai uitat poate în casa asta dărâmată şi ai venit să-l iei şi să ţi-l duci acasă?

— Şi dacă ar fi aşa, tot nu te priveşte, răspunse mânios băiatul.

Furia lui îl amuza pe Bâcov. Ce-o să se mai sperie când o afla cu cine vorbeşte! Te pomeneşti că o să lase baltă geamantanul şi frânghia şi o s'o ia la sănătoasa...

Dar copilandrul n'avea de gând să fugă: obosise coborînd printre dărâmăturile casei, cu povara aceasta, şi pe obrajii pistruiaţi i se vedeau broboane de sudoare.

— Care vasăzică aşa, spuse Bâcov... Ei bine, o să-ţi dovedesc că mă priveşte.

Băiatul se ridică gâfâind şi-şi aţinti privirea dârză asupra vrăjmaşului răsărit atât de neaşteptat în cale.

— Zi, nu-ţi ajunge rucsacul, vrei să te mai înfrupţi din ceva astăzi?

Era o trecere directă dela apărare la atac şi la început Bâcov nu găsi ce să răspundă la cuvintele muşcătoare ale flăcăului.

— Vrei să încheiem discuţia cu bine? întrebă el împăciuitor.

— Mi-e tot una.

— Atunci hai să ne înţelegem: geamantanul mi-l laşi mie, iar tu vezi-ţi de drum şi nu mai umbla prin casele altora.

— Se vede că n'ai altă treabă şi d'aia faci pe prostul. In schimb, eu nu-mi văd capul de ocupat ce sunt.

— Şi, mă rog, ce-ai de făcut?

Prinzând nuanţa împăciuitoare din cuvintele lui Bâcov, flăcăul zâmbi, se aşeză pe geamantan, apoi scuipă printre dinţi, aşa cum avea şi Bâcov obiceiul să facă în clipele de supărare, şi spuse încet:

— E ajun de An Nou şi până acum n'am făcut nicio pregătire.

— Anul Nou? Bâcov se aşeză pe un mic stâlp de fontă alături de gang şi simţi cum îl copleşesc din nou frământările ultimelor zile. Preocupat cum era cu demersuri, alergături, necontenite drumuri prin oraş, nici nu-şi dăduse seama că luna Decembrie se sfârşise. Cât de trist va fi revelionul lui singuratic!... Prin faţa ochilor îi trecu într'o viziune fugară chipul soţiei sale pe care era întipărită o mustrare nespusă...

— Stai bine dacă ai cu cine să faci revelionul, spuse Bâcov. Eu sunt singur, frăţiorule, m'am rătăcit în zilele războiului de toate neamurile şi de toţi prietenii...

Băiatul se uită cu interes la Bâcov, îi cercetă rucsacul cu o privire atentă şi-i răspunse liniştit:

— Se 'ntâmplă de toate pe lumea asta...

— Nu m'ai înţeles, băiete, spuse încet Bâcov. Crezi că-mi pare rău de geamantan? Nu-i vorba de geamantan, dar te-ai gândit oare că în casa asta din care ai ieşit adineaori au locuit înainte, timp de mulţi ani, nişte oameni şi încă oameni tare cumsecade? Acum nu mai sunt şi iată tot ce-a rămas de pe urma lor: un geamantan, câteva lucruri, câteva mese şi oglinda aceea care atârnă deasupra golului.

— Ia stai puţin, se învioră deodată băiatul, apropiindu-se de cel care-l mustra. Nu cumva eşti Bâcov, Piotr Ivanovici?

— Ba chiar eu sunt Bâcov... Da' de unde-mi ştii numele?

— Vino cu mine, spuse cu o neaşteptată însufleţire băiatul, apucându-l pe Bâcov de mână, vino repede...

Săltând în grabă pe umeri geamantanul greu, porni şchiopătând pe caldarâm. Bâcov abia se putea ţine după el.

— Stai puţin, îi spuse, ajungându-l din urmă. Cum te chiamă?

— Pavel.

— Nu ţi-e greu să duci geamantanul?

Acum când o bănuială îmbucurătoare îi luminase pentru o clipă pustiul îngheţat al gândurilor şi-i dăduse speranţe, se temea de o desamăgire şi nu îndrăsnea să întrebe de lucrul cel mai important. Şi numai în clipa aceea băgă de seamă că băiatul era pământiu la faţă, cu obrajii supţi, că haina vătuită îi era ruptă în mai multe locuri, iar pâslarii — vechi, că povara pe care o ducea era peste măsură de grea pentru el, cu toate că-şi făcea curaj, umblând cu paşi mărunţi pe caldarâm cu geamantanul în spinare.

— Ajută-mi puţin, se învoi băiatul. Chiar c'am obosit. Azi dimineaţă am umblat după foi de varză, apoi m'am căţărat sus în apartament.

— După ce foi de varză ai umblat? întrebă Bâcov, cotind în urma băiatului într'o ulicioară.

— Nu ştii? Foile dela căpăţânile de varză, alea care înainte vreme se dădeau numai vitelor. In ziua de azi, supa de varză e mâncarea cea mai de preţ. In câte-o grădină de zarzavat au mai rămas foi de astea încă din toamnă. Lucrez la Oficiul de închirieri al raionului, ca lăcătuş, iar în orele libere merg prin grădinile de zarzavat, dau zăpada la o parte, strâng foile de varză într'un săculeţ şi le duc acasă. Sunt cam îngheţate, dar n'are aface, dacă n'ai ce mânca tot prind bine. Facem din ele supă.

— Cred că eşti flămând, spuse Bâcov.

Băiatul tăcea. Bâcov puse geamantanul jos, dădu jos de pe umeri rucsacul, scoase din el un pesmet din pâine de secară şi-l întinse băiatului. Acesta luă pesmetul cu mâini tremurătoare, îl privi cu sfinţenie, dar nu-l mâncă, ci-l puse în buzunarul hainei.

— De ce nu-l mănânci? întrebă Bâcov.

— Il ţin pentru mama...

Bâcov simţi cum i se pune un nod în gât, se aplecă deasupra geamantanului şi rămase astfel câteva clipe în mijlocul drumului.

— Hai să mergem, îl rugă băiatul, trăgându-l de mânecă. O să se bucure atât de mult că ai venit...

— Nevastă-mea e sănătoasă? întrebă încet Bâcov.

— Zace în pat de mai bine de o săptămână...

— Ce are?

— A fost rănită când cu bombardarea casei, apoi mai e şi flămândă...

— Ţi-a vorbit de mine?

— Te aşteaptă.

— A primit telegrama mea?

— N'a primit nicio telegramă, dar tot ştia că o să vii curând la Leningrad.

— Nu mă pot dumiri deloc dela cine a putut să afle sosirea mea, spuse Bâcov, oprindu-se în loc ca să-şi tragă sufletul: geamantanul era într'adevăr destul de greu, iar Bâcov obosise şi pierduse din puteri în ultimele zile.

— N'a aflat dela nimeni. A ştiut singură. Chiar aşa ne-a şi spus.

Pe drum băiatul îi povesti lui Bâcov cum fusese lovită de bombe casa de pe Podeacescaia şi cum murise bătrânul Pobedonosţev. Ii povesti şi cum se instalase împreună cu maică-sa în aceeaşi odaie cu Elena Ivanovna şi cu Sofia Gavrilovna; înainte locuise şi el în casa cea veche care fusese bombardată.

Ajunseră la etajul întâi şi se opriră în faţa unei uşi căptuşite cu pâslă.

— Să aprind un chibrit? întrebă Bâcov.

— Nu strica de pomană chibriturile. De azi dimineaţă n'am făcut foc pentrucă n'am avut niciun băţ de chibrit în casă. M'am rugat de un ofiţer de mi-a dat unul şi o bucăţică de scăpărătoare. Cred că stau toate în frig, aşteptându-mă.

— Dar lemne aveţi?

— Lemne? Se vede treaba că acolo, în Ţara cea mare, nu vi s'a spus totul despre felul cum trăim. N'avem nici lemne, adăugă el cu un ton de bun gospodar. Lemnele noastre au rămas în casa veche şi tocmai d'aia mă duc acolo de două ori pe săptămână şi mă caţăr până sus la cucurigu, ca să fac rost de lemne. Imi umplu geamantanul cu surcele şi-l car acasă.

Bâcov tăcea. Se simţea cam prost aducându-şi aminte de felul cum se certase cu flăcăiaşul acesta deştept şi dârz, şi geamantanul plin de surcele i se părea acum tot atât de preţios ca şi sacul din spinare.

Băiatul deschise larg uşa şi-l lăsă pe Bâcov să treacă înainte. De pe sală venea un miros acru de încăpere îmbâcsită. In casă era întuneric şi linişte. Bâcov păşi de-a-lungul peretelui. Deodată trânti nişte lucruri; căzură cu sgomot găleţi, un cârlig de sobă, zăngăniră lighene.

— Ia-o tu înainte, spuse Bâcov băiatului. Nu văd nimic.

— Dă-mi geamantanul. E întuneric aici şi te pomeneşti că ne spargi toate vasele. Ţine-te de haina mea şi s'o luăm aşa înainte.

Bâcov păşea ca un orb în urma însoţitorului său. Săliţa era lungă cât o ulicioară şi mirosea a umezeală şi a mucegai. Lui Bâcov i se păru că era mai frig decât afară.

— Am ajuns.

Bâcov intră într'o odaie mare şi rece. Şi aici era întuneric. Pe masă fumega un fel de lămpiţă făcută dintr'o sticlă, dar lumina ei era atât de palidă şi de slabă, încât nu puteai desluşi nimic. In odaie se aflau câţiva oameni. Bâcov le-auzea respiraţia, dar nimeni nu scoase o vorbă.

— Bună seara, spuse Bâcov, desfăcându-şi baierele sacului.

— Bună seara, îi răspunse un glas de femeie.

O bătrână necunoscută, înaltă, îmbrăcată într'o haină vătuită şi cu o broboadă de lână, se apropie de Bâcov, îi întinse o mână îngheţată şi spuse cu glas tare:

— Cu alte cuvinte, nu mi-am pierdut timpul de pomană făcând pasienţe cu gândul la dumneata. Imi cădea mereu că o să faci un drum. Ce fel de popă eşti? spuse ea zâmbind. De roşu, fireşte. Iar dacă e aşa, hai să ne prezentăm, Piotr Ivanovici! Pe mine mă chiamă Sofia Gavrilovna, nu mă cunoşti, dar nici nu face să ne pierdem timpul cu prezentările; vremurile sunt de asemenea natură, că şi aşa o să ne cunoaştem. Şi acu, poftim la Elena Ivanovna, în colţul celălalt...

Bâcov făcu vreo câţiva paşi spre perete; dar la început nu văzu patul unde-i stătea culcată soţia sa. Se aplecă, luă mâna Elenei Ivanovna într'a lui şi-şi lipi buzele de ea. Apoi se aşeză pe un scăunel de lângă pat şi rămase astfel vreo jumătate de ceas, fără să scoată niciun cuvânt. Ii părea bine că era întuneric în odaie, că lumina slabă a lămpiţei nu lumina colţul acela: se temea să privească chipul Lenei, să-i vadă urmele lăsate de atâtea suferinţe.

— De ce taci, Piotr? întrebă ea încet. Eşti întotdeauna liniştit, dar astăzi, parcă ai fi altul. Am ştiut tot timpul că o să vii. Nu-mi pot lămuri nici eu de ce anume, dar simţeam că o să ne întâlnim curând.

— De ce nu mi-ai trimis nicio telegramă?

— N'am vrut să-ţi fac emoţii.

— Şi eu eram şi mai îngrijorată din pricina tăcerii tale.

— Te-am aşteptat, te-am aşteptat atât de mult, repetă ea stăruitor. Te-am visat şi azi noapte.

Băiatul făcu foc în sobă şi puse pe masă foile de varză strânse în timpul zilei. Abia acum îşi dădu seama Bâcov că în odaie mai era o femeie, destul de tânără, îmbrăcată cu un cojoc, care stătea aşezată pe un pat de campanie. Era mama băiatului pe care îl întâlnise atât de neaşteptat şi care îl adusese în casa aceasta.

— Punem supa la foc? o întrebă băiatul cu multă seriozitate pe Sofia Gavrilovna.

— Mai stai puţin cu supa, zise cu glas tare Bâcov, regăsindu-şi felul său calm de a vorbi de totdeauna. Rucsacul meu intră acum în stăpânirea Sofiei Gavrilovna şi a ta; vedeţi ce-i în el şi puneţi masa. Oricum, peste vreo trei ceasuri urmează să sărbătorim împreună sosirea Noului An, 1942...

— Te rog mai încet cu sfaturile în privinţa sărbătoririi, răspunse cu asprime Sofia Gavrilovna. Am rezistat până la sosirea dumitale numai şi numai fiindcă am ştiut să ţinem regimul cel mai sever. Trăim ca şi cum

am fi undeva la iernat. Totul e să mănânci regulat, să-ţi lungeşti raţia de nimica toată în aşa fel, încât să-ţi ajungă pe toată ziua. Şi asta ca să poţi trăi, să poţi munci, să poţi duce în spinare, pe timpul ăsta de iarnă şi de blocadă, gospodăria oraşului nostru, să poţi păstra oraşul până în ziua victoriei.

Făcură o supă din foi de varză. Sofia Gavrilovna, econoamă cum era, puse în oală cel mult cincizeci de grame slănină pentru cinci persoane.

— Asta e tot luxul pe care-l îngădui, spuse ea sever, punând oala pe masă. In ceea ce priveşte băutura, astăzi vom face o adevărată beţie: am mai păstrat o litră de vodcă amară de Moscova şi o s'o punem pe masă.

Traseră masa lângă patul Elenei Ivanovna. Sofia Gavrilovna puse pe ea cinci tacâmuri şi trei păhăruţe, iar pentru Bâcov făcu rost de un pahar mai măricel de cristal.

— Numai de n'am scăpa clipa când va suna miezul nopţii, spuse Bâcov.

— Punem îndată radio-ul rosti bătrâna. In noaptea de Anul Nou se va da semnalul. De obicei, postul de radio îşi termină de vreme emisiunea pesemne ca să nu le dea un punct de orientare nemţilor care ne atacă în timpul nopţii. De altfel poate că le mai încurc şi eu, mă pricep în ale gospodăriei, dar în ceea ce priveşte tehnica militară, abia dacă am prins să învăţ cele dintâi buchii.

...Bâcov se plimba, gânditor, din colţ în colţ. Nu avusese încă timpul să vadă bine faţa neveste-si, nu-i zărise prea bine nici ochii şi nici nu ştia dacă mai era vreo nădejde că se va însănătoşi. Ştia un singur lucru: că venise la timp s'o scape. Dacă ar mai fi zăbovit puţin, n'ar mai fi găsit-o în viaţă.

Făcuse ce era mai important. Intâmpinase Anul Nou în sânul familiei (îi şi socotea ca membri ai familiei pe toţi cei care locuiau în odaie). De îndată ce nevastă-sa se va întrema, îi va evacua pe toţi în spatele frontului, iar el va rămâne la Leningrad să lucreze la aerodrom până la deplina eliberare a oraşului. Şi câte treburi îl aşteptau mâine! Trebuia să se ducă neapărat la Statul Major al Aviaţiei ca să afle unde se găseau acum Vania şi Ulencov. Apoi să stabilească legătura cu Statul Major al partizanilor: poate că aveau ceva ştiri dela Tentenicov.

Lumina slabă a lămpiţei scădea mereu şi până în cele din urmă se stinse. Se îmbrăcă pe întuneric. De sigur, nici nu putea fi vorba să te desbraci pentru noapte, dimpotrivă, trebuia să te îmbraci cu lucruri cât mai călduroase ca să nu îngheţi în timpul somnului. Bâcov se culcase pe masă: jos, pe duşumea nu era chip să doarmă, pentrucă trăgea pe sub uşi şi şobolanii se plimbau în voie. Bătrâna se apropie de el şi începu să-l învelească cu fel de fel de sdrenţe, pături rupte şi cuverturi prăfuite.

Aşa începu Bâcov Anul cel Nou, 1942.

CAPITOLUL XVI

După sosirea lui Bâcov, Elena Ivanovna începu treptat să prindă putere. Era încă foarte slabă şi Sofia Gavrilovna nu-i dădea voie să se scoale din pat. Venind însă seara dela lucru, Bâcov se bucura văzând că nu mai era în starea aceea de istovire care îl înspăimântase atât de tare în ziua revederii. Şi cu toate că mai tuşea încă destul de tare, că dormea puţin şi slăbea mereu, bătrâna spuse într'o seară cu vorba ei aspră: „O să se sfârşească totul cu bine." Hotărîră deci că, într'adevăr Elena Ivanovna era pe cale de vindecare. După două săptămâni dela sosirea lui Bâcov, începu

să se plimbe prin odaie, iar la începutul lui Februarie ieşi pentru prima oară pe stradă.

Seara, Elena Ivanovna le citea cu glas tare. De multe ori citea vechi basme populare în care se vorbea despre ţărani care-şi căutau norocul, despre cai năzdrăvani, morminte de viteji şi iarba mătăsoasă a câmpiilor. Le cunoştea din copilărie şi cu toate acestea, găsea acum în ele multe lucruri noi care o bucurau prin nespusa lor profunzime spirituală şi prin sfârşitul întotdeauna fericit: victoria binelui şi pieirea forţei răului.

Elena Ivanovna ştia că răul va fi înfrânt, că dreptatea va triumfa, iar suferinţele se vor împrăştia ca o negură. Patria, Moscova, vor veni în ajutorul Leningradului, duşmanul va fi sdrobit, oraşul natal va reînvia şi va cunoaşte iar zile de sărbătoare pe ţărmul întins al mării şi încercările prin care treceau acum vor rămâne în urmă ca un vis uitat, ca o arătare.

Cu cât o cunoştea mai bine pe Sofia Gavrilovna, cu atât o iubea mai mult pe bătrâna aceasta aspră şi autoritară. Cele îndurate laolaltă în lunile de cumplite încercări, cimentaseră prietenia lor. Elena Ivanovna nici nu-şi putea închipui cum ar fi trăit fără ea. Era atâta agerime şi dibăcie în mâinile acestea îndemânatice de bătrână, deprinse încă din tinereţe cu munca migăloasă din casă, încât Elena Ivanovna era în stare s'o urmărească din ochi ceasuri întregi, când aceasta, după ce-şi sfârşea garda şi venea acasă, se apuca să spele vasele, să facă supă din foi de varză sau să cârpească ciorapii cu ochelarii pe nas.

— Ce te tot uiţi la mine ca la o cadră? repeta cu blândeţe Sofia Gavrilovna în astfel de clipe. Nu ştiu ce ai găsit atât de interesant la mine, zău aşa.

— Draga mea! îi spunea zâmbind Elena Ivanovna, sculându-se din pat, apropiindu-se de bătrână cu paşi încă şovăitori şi îmbrăţişând-o.

Sofia Gavrilovna îşi punea atunci de o parte lucrul la care împletea şi începea să vorbească de câte o întâmplare de demult. Işi aducea totdeauna aminte ce fetişcană drăguţă fusese Elena Ivanovna şi cât de serioasă era când cobora scările, ce mapă de note frumoasă avea, cu titlul scris în franţuzeşte cu litere de aur şi cât de prost îi erau împletite fundele în păr — doar n'avea mamă, iar tatăl ei, prins de treburi, nu găsea timp să se ocupe de fundiţele albastre sau roşii ale fetiţei.

Şi astfel locuinţa cea nouă, ca şi vechiul cămin al familiei Pobedonoşţev, acum dărâmat, devenise un adăpost pentru toţi oamenii necăjiţi şi bolnavi ce se aflau în ea. Sofia Gavrilovna era şi aici şefa echipei de apărare pasivă; locatarii casei o cunoscuseră şi o îndrăgiseră dela început. Mulţi veneau pe la ea, unii ca să-i ceară să le citească o scrisoare primită de pe front, alţii ca să afle la ea ajutor în cele mai grele probleme ale vieţii. Sofia Gavrilovna pleca adesea de acasă pentru câteva ceasuri însoţită de unul dintre vizitatori şi se întorcea tristă şi gânditoare, cu buzele strânse şi mâinile tremurătoare. In astfel de clipe, Elena Ivanovna nu-i punea niciun fel de întrebări. După un timp, bătrâna îi povestea singură cum se dusese după doctorii pentru bolnavi, cum închisese ochii unui mort şi ajutase să fie scos din casă. Adesea împărţea cu vecinii raţia ei de pâine... Cine putea şti câtă lume ajutase ea, câte dureri alinase, câte răni atinsese cu mâinile ei?

Intr'o seară, turnând în pahare ceai slab, Sofia Gavrilovna spuse deodată:

— Cred că te cam miri de mine, Alionuşca, dar îmi rămâne mâncarea în gât când ştiu că alături, un om se sbate ca un peşte pe uscat.

Tocmai de aceea caut şi eu să le vin în ajutor: chiar dacă reuşesc să uşurez suferinţa cu o lacrimă mai puţin şi tot e bine.

— Tot ce avem aici, e şi al tău, spuse Elena Ivanovna. Şi dacă trebue să ajuţi pe cineva, poftim, ajută. Tot nu putem mânca să ne săturăm odată pentru totdeauna.

Până şi Bâcov simţea că-l lăsau treptat puterile. Deprins de tânăr să se mulţumească cu puţin, îşi împărţea în două raţia de pâine pe care o căpăta la serviciu şi seara dădea o jumătate Sofiei Gavrilovna. Iar bătrâna, împărţindu-le supa de foi de varză, căuta să-i dea lui Bâcov o farfurie mai mult.

Sofia Gavrilovna le cerea tuturor să se spele zilnic, să-şi încălzească apa pe foc de surcele ca să se poată şterge pe trup cu un burete, să nu stea dimineaţa în pat, să se mişte, să ţină curat în casă, să-şi primenească rufele cel puţin odată la două săptămâni. Umbla prin odaie, bombănind, măturând, ştergând pereţii cu o cârpă umedă. In această rânduială severă creată de ea, fiecare din locuitorii odăii simţea o temeinică afirmare a vieţii. Bâcov avea mult de lucru la aerodrom şi trudea din greu, dar în fiecare seară se întorcea acasă străbătând pe jos străzi pustii, numai nămeţi de zăpadă, pieţele troienite, cheiurile Leningradului unde nu se zărea ţipenie de om.

Pentru Elena Ivanovna, ziua trecea cu gândul la soţul ei. Când intra în odaie, învăluit tot de aburi, ea se ducea să-l întâmpine, îl ajuta să-şi scoată haina, şi-l săruta pe gură, simţindu-i mirosul tare de tutun. Deşi devenise tot atât de căruntă ca şi Sofia Gavrilovna, se simţeau amândoi ca şi cum ar fi fost încă tineri, păstrându-şi dragostea tot atât de curată şi de întreagă ca şi în anii de demult.

Bâcov dorea şi el atât de mult să-şi revadă soţia, încât se întorcea acasă şi pe gerul cel mai năprasnic, şi în timpul bombardamentelor, şi în zilele când era liber numai cinci-şase ceasuri. Trecea pe acasă numai pentru o oră şi se întorcea din nou la aerodrom, împleticindu-se de oboseală.

Avea foarte mult de lucru. In timp de război, drumul parcurs de un avion dela uzină la un aerodrom de campanie era cu mult mai scurt decât în anii de pace; fiecare ceas era preţios, fiecare minut economisit grăbea apropierea victoriei. Aviatorii de pe aerodromul din Leningrad se arătară bucuroşi de sosirea unui mecanic care cunoştea perfect noile avioane de vânătoare construite de Sviajeninov şi veneau adesea la Bâcov să se consulte cu el, să-i mai ceară câte un sfat.

Era fericit că le putea ajuta aviatorilor să stoarcă din avion tot ce acesta putea da şi uneori petrecea cu ei nopţi întregi, explicându-le cum se putea regla regimul motorului în timpul unei misiuni, analiza împreună cu ei planurile de construcţie a avionului, îi învăţa să folosească mai bine armamentul puternic al avionului de vânătoare.

La rândul lor aviatorii îi povesteau multe despre felul cum se comporta în luptă avionul construit de Sviajeninov, astfel încât Bâcov putu să adune un vast material informativ în legătură cu problema care-l interesa cel mai mult pe Sviajeninov: se dovedise că în ceea ce priveşte calculele făcute înainte de război în legătură cu înălţimea la care vor avea loc luptele aeriene, Sviajeninov nu avusese pe deplin dreptate, deoarece luptele se desfăşurau de obicei la o înălţime mai mică decât cea prevăzută.

Bâcov trimise la uzină materialul informativ adunat, şi primi deacolo mulţumiri pentru activitatea desfăşurată.

Intr'o zi, întorcându-se acasă, o văzu pe Elena Ivanovna în apropiere de podul Stroganov. O zărise de departe. Subţire şi sveltă ca o fată tânără,

îmbrăcată într'un raglan de piele, cu o broboadă de lână pe cap, stătea lângă balustrada podului cu ochii aţintiţi în zarea înegurată.

— Lenocica, spuse el cu glas tare, cum de-ai ajuns aici?

— Nu mi se dă încă voie să lucrez şi mi s'a urît să stau acasă. M'am simţit deodată atât de tristă fără tine, că m'am rugat de Sofia Gavrilovna să mă lase să vin până aici.

— Dar de ce te duceai spre podul Stroganov?

— Am plecat de acasă de dimineaţă. M'am oprit să mă odihnesc la câte un colţ de stradă, am fumat, dar n'am stat deloc jos. Am tot umblat, am umblat mereu. Şi oraşul era atât de frumos, încât cred că aş fi putut să mă plimb un an întreg pe străzile lui înzăpezite...

— Visătoare ai fost, visătoare ai rămas. Nu-i vorbă, oraşul e cu adevărat frumos astăzi, dar mie îmi pare rău de starea sănătăţii tale. O să poţi face drumul până acasă pe jos?

— O să pot, răspunse ea cu încăpăţânare.

Mergeau încet pe bulevardul larg. Începuse să se întunece şi în lumina înşelătoare, nesigură a amurgului, în licărirea viorie a zăpezilor, bulevardul Chirov părea nespus de vast. Cele din urmă raze ale asfinţitului mai jucau încă printre crengile negre, îngheţate ale copacilor. Asfinţitul ardea mocnit deasupra litoralului, iar peste case, ca fumul unui foc ce se stinge, pluteau nori cenuşii de aburi îngheţaţi, din ce în ce mai groşi. Nămeţii de zăpadă, casele şi drumul, toate se contopeau în văzduhul serii de Ianuarie într'o singură massă enormă şi mişcătoare. Lui Bâcov i se părea că priveşte printr'un geam aburit şi colorat casele cele mai îndepărtate de pe bulevard, pe care le vedea când bătând în negru-verzui, când cenuşii ca o aripă de turturea. Un vânt tăios mătura zăpada de pe străzi şi sufla ca prin nişte hornuri uriaşe, spre pieţele unde se grămădeau troienile mari ale iernii viforoase. Norii păreau că se înalţă chiar deasupra troienilor. Şi cu toate că tramvaiele nu mai mergeau, şi pe străzi se auzeau foarte rar clacsoane de automobil, cu toate că puteai să străbaţi străzi întregi fără să întâlneşti un om, Leningradul era acum şi mai măreţ în frumuseţea lui aspră şi plină de încordată aşteptare. La un colţ, lângă o brutărie prin al cărei geam îngheţat se vedea licărind o luminiţă roşietică, se formase un rând.

— Când umbli aşa, mult de tot, pe străzi, spuse Elena Ivanovna, strângând uşor mâna soţului ei, începi să crezi că nu s'a întâmplat nimic, chiar nimic, că dacă ar fi să-ţi urmezi drumul mai departe pe jos, poţi trece şi de abator, de poarta Moscovei, de Casa Sovietelor şi să ajungi pe şoseaua cea veche, la Puşchino... Acolo, în parc, pe aleea noastră preferată, se înalţă acum spânzurătorile... Lucru ciudat: suntem încercuiţi, ne aflăm în plină blocadă, se spune că la noi este „Ţara cea mică", suntem despărţiţi de restul Rusiei prin sute de tranşee germane, îngrămădiţi într'un spaţiu închis. Dar din câţi cunosc eu, nimeni nu se simte despărţit de restul ţării. Şi câtă mândrie umple inimile oamenilor când aud semnalul Moscovei.

— Lucrul acesta l-am simţit şi eu, când eram în Ural, spuse Bâcov, privind pe furiş obrazul palid al soţiei sale.

Oricât de ciudat ar fi părut, el nu-şi dădea seama că nevasta sa îmbătrânise, că în jurul ochilor îi apăruseră sbârcituri, iar în colţul gurii se desenau cute adânci: nu vedea aceste semne prevestitoare ale bătrâneţii care venea cu paşi repezi; mai cu seamă acum în amurg, era pentru el aceeaşi Lena ca şi cu mulţi ani în urmă la Ţariţîn şi la Petrograd.

— Ştii, în ziua de azi nu mai există oameni care să nu sufere, spuse Elena Ivanovna. Dar e uimitor cât de bine s'au învăţat oamenii să îndure

toate loviturile... Nu ți-am povestit cum a murit tata. Era extraordinar pe vremea aceea. Vorbea mult de tine, de Gleb și de Serioja, de toată familia noastră. Își aducea aminte numai de lucrurile cele bune din viață... Vorbea despre tinerețea lui și-mi cerea să-i citesc cu glas tare „Călărețul de aramă" al lui Pușchin. Moartea se apropia cu pași repezi, iar el îmi cerea mereu: „citește, citește..." și-mi spunea cuvinte extraordinare. Zicea că cele scrise acolo nu se refereau la inundație, ci la hoardele fasciste adunate în jurul Leningradului, la suferințele prin care trecem acum.

A avut un suflet mare și o deosebită forță morală. In privința lui Gleb nu avusese dreptate, nu-l înțelesese... Gleb avea și el aceeași forță a neclintitei convingeri că dreptatea era de partea lui, ca și tatăl său. Nu voia să se mai despartă de portretul lui Gleb. In delir îi repeta mereu numele, învinuindu-se de certurile avute pe vremuri cu Gleb...

Lângă piață se făcuse un alunecuș ca la patinaj : se spărseseră în apropiere câteva conducte de apă. Elena Ivanovna aluneca și se sprijinea de brațul soțului ei.

Chiar din primele zile ale războiului, urechea dibace a Elenei Ivanovna se deprinsese să deslușească în tăcerea străzilor adormite ca și în larma zilei o notă nespus de discordantă, care imprima un ritm nou, plin de alarmă, întregii vieți a orașului. Aidoma pulsației puternice a uriașei inimi a Leningradului pe care o auzea toată lumea, aidoma tic-tac-ului unui orologiu gigantic răsunând din înălțimile cerului, bătaia domoală și ritmică revărsându-se din difuzoare asupra întregului oraș, era ca o veste anunțând că primejdia fusese înlăturată. Și deodată ticăitul acesta neobișnuit se curma. Timp de o clipă domnea liniștea. Difuzoarele amuțeau. Părea că orașul se desprindea din camuflajul lui și rămânea aprig și sever pe malul mării, în bătaia vânturilor, expus tuturor bombelor, tuturor proiectilelor.

Cel mai greu de îndurat era primul moment: era ca și cum ai fi plutit prin văzduh, după ce ai sărit cu schiurile de pe un vârf înzăpezit. Apoi, după anunțarea alarmei, începeai să te simți mai bine.

Și iată că și acum, clipa aceea îi răsună în urechi Elenei Ivanovna ca sbârnâitul unei coarde ce s'a rupt.

— Auzi ? întrebă ea, oprindu-se în loc.

Undeva în apropiere a explodat un proiectil... Exploziile se apropie din ce în ce mai mult : începe bombardarea raionului.

Glasul cunoscut al crainicului răspândea acum vestea îngrijorătoare pe străzile învăluite în întunericul serii. Elena Ivanovna se opri și ascultă cu luare aminte.

— Să intrăm într'un gang, spuse Bâcov. Să trecem mai bine pe partea cealaltă a străzii: e mai sigur acolo pentrucă se bombardează din spre Sud.

— Va trebui să așteptăm prea mult, se încăpățână deodată Elena Ivanovna și apoi, când suntem împreună, nu mi-e frică. Mergem ?

— Cred că nu-i cuminte, ar fi mai bine să așteptăm aici până ce trece. Dar dacă vrei tu, să mergem.

Nu apucară însă să facă nici o sută de pași că se simțiră isbiți în urechi de un vuiet și un șuierat năpraznic; văzură negru înaintea ochilor. O izbucnire de flacără și de fum ; pietre și schije sburară în toate părțile. Elena Ivanovna scoase un țipăt. Bâcov simți ca un val fierbinte cuprinzându-i tot trupul, vederea i se turbură și zidul casei de lângă ei păru că se despică în două ca o scândură. Cercuri de lumină începură să-i joace prin fața ochilor. Când se trezi, văzu fața soției sale aplecată asupra lui și o

altă figură necunoscută alături de ea. Era o femeie în uniformă de miliţian.

— Ce s'a întâmplat? întrebă el, scoţând încet cuvintele.

— Ai fost lovit, Petia...

— Uitaţi-vă: mantaua tovarăşului e ruptă, spuse femeia în uniformă de miliţian.

Bâcov se sculă cu greu în picioare.

— Cum o să ajungem până acasă? întrebă îngrijorată Elena Ivanovna.

— Vă fac eu rost de o maşină, spuse miliţianca.

După câteva minute, opri un camion care tocmai trecea pe bulevard. Din cabină se arătă faţa obosită, palidă, a şoferului.

— Ce vrei? întrebă enervat acesta.

— E aici un tovarăş care a fost izbit de suflul bombei în timpul bombardamentului; du-i barem până la Nevschi.

Şoferul se uită cu atenţie la Bâcov, la Elena Ivanovna, la miliţiancă, apoi spuse, deschizând uşa cabinei şi clătinând nemulţumit din cap:

— Urcaţi-vă!

Elena Ivanovna se aşeză alături de şofer, Bâcov se instală la spate şi maşina porni în goană spre pod.

Un vânt rece îi ardea obrajii, dar Bâcov nu simţea gerul. Ameţeala îi trecuse repede. Casele se mistuiau în norii de aburi îngheţaţi, pe deasupra maşinii plutea un fum care îţi pătrundea până în plămâni şi uneori învăluia cu totul capătul bulevardului; lui Bâcov i se părea atunci că maşina îşi făcea drum printre nori. Ceva mai târziu, aburii se împrăştiară, fumul dispăru lăsând în urmă numai miros de ars. Şoferul opri maşina şi strigă:

— Am sosit!

Văzură că-l adusese pe Bâcov chiar până la poarta casei.

— Cum te mai simţi? întrebă îngrijorată Elena Ivanovna, apropiindu-se de bărbatul ei.

— Mai bine, Lenocica, mai bine...

Seara se culcară devreme, iar a doua zi hotărîră să se ocupe de treburile casnice, deoarece Bâcov urma să facă de serviciu noaptea. Băiatul care locuia împreună cu ei o însoţise pe maică-sa la uzina unde aceasta lucra; Bâcov porni după surcele în vechiul apartament de pe Podeacescaia, iar Elena Ivanovna — la brutărie, după pâine. Făgăduise să treacă şi prin Podeacescaia ca să-l aştepte până ce va fi adunat surcelele şi apoi să se întoarcă amândoi acasă.

Peste vreo două ceasuri, cu sacul plin de surcele pe umeri, Bâcov porni spre casă. Elena Ivanovna mergea alături de el. La o întretăiere de străzi, drept în faţa lor, auziră bubuitul unui obuz care exploda în apropiere. Probabil că nimerise casa din colţ: un nor de praf învăluia zidurile, iar dinăuntru se auzeau ţipete şi gemete.

— Fugi în gang! strigă Bâcov.

— Ar fi poate mai bine să nu ne oprim căci nu mai avem mult până acasă. Altfel o să trebuiască să rămânem aci în gang, un ceas întreg, spuse Elena Ivanovna. Dacă a început acum, înseamnă că o să ţină mult...

— Ce tot spui, Lena! Vrei să faci ca ieri? Odată ce oraşul a devenit front, suntem datori să ne purtăm ca nişte ostaşi şi să ne adăpostim în timpul tragerii...

Rămaseră în gang aproape un ceas, sărind de pe un picior pe altul şi jucând pe loc de frig. In apropiere mai explodară câteva obuze, apoi totul se linişti. Bâcov scoase capul afară din gang:

— Cred că acum putem fugi până acasă, spuse el. Hai, mai repede!

După cincisprezece minute ajunseră în dreptul casei.

— Ia te uită, strigă deodată Bâcov, ce mult moloz e lângă casă.

Privind în sus, Elena Ivanovna văzu spărtura pe care un obuz o făcuse la etajul întâi, în peretele locuinţelor. Căminul le era din nou distrus, se sfârşise şi cu colţişorul acesta de căldură şi viaţă tihnită, pentru care luptaseră din greu...

Pentru a treia oară în lunile din urmă erau nevoiţi să-şi reia viaţa dela început.

La parter, pe palierul scării, stăteau în picioare două femei.

— A nimerit în apartamentul dumneavoastră, spuse una din ele.

— Bine că n'aţi fost niciunul acasă...

— Dar Sofia Gavrilovna? strigă, speriată. Elena Ivanovna.

— Era dusă la raionul de miliţie după treburi.

Oricât de ciudat s'ar părea, la această veste Elena Ivanovna nu simţi nicio uşurare. Poate că Sofia Gavrilovna mergea tocmai spre casă în timpul bombardamentului? Cine ştie ce se putea întâmpla... Bătrânii, femeile, copiii trăiau de mai multe luni într'un oraş bombardat. Leningradul devenise acum un front, dar până şi pe front era mai uşor să te adăposteşti decât aici...

— Petia, spuse ea şovăind, şi deodată se opri fără să-şi isprăvească fraza: cineva urca în fugă treptele scării, gâfâind din greu. Inima Elenei Ivanovna se strânse la presimţirea unei nenorociri care trebuia s'o fi lovit pe bătrână.

— Ce s'a întâmplat? strigă ea disperată.

— A trecut pe aici un miliţian. Cică Sofia Gavrilovna a fost rănită pe stradă. Au dus-o la spital, drăguţa de ea, răspunse plângând în hohote o femeie slăbuţă, una dintre acelea cu care bătrâna aspră dar dreaptă îşi împărţea ultima bucăţică de pâine.

CAPITOLUL XVII

Era primăvara cea mai uimitoare, cea mai minunată din câte cunoscuse Leningradul în cei două sute de ani ai istoriei sale. După asprele geruri ale unei ierni viforoase, soarele strălucea în fiecare zi tot mai viu, ca şi cum vânturile de pe Onega şi Ladoga şi cele ale Mării Baltice ar fi suflat necontenit în el ca şi în flacăra unui foc uriaş. Toate aceste nenumărate vânturi îşi au fiecare o poreclă şi un nume al său, aşa cum are orice vânt în Rusia...

Şi cu cât soarele strălucea mai viu în slăvile cerului, cu atât mai luminos devenea oraşul. Dacă s'ar fi putut asemui un oraş cu un om, Leningradul ar fi amintit de un convalescent care se întrema încetul cu încetul după o boală grea. Plin de răni, cătrănit, cu ciupituri ca de vărsat pe zidurile caselor, cu gardurile scofâlcite, se ridica acum din culcuşul lui în întâmpinarea soarelui, îndreptându-şi încet umerii insulelor, întinzând larg în lături braţele râurilor şi ale canalelor curăţate de ghiaţă. Cupolele catedralelor vopsite în culori închise se înălţau spre soarele care căpăta treptat mai multă strălucire. Săgeata subţire şi întunecată a Palatului Marinei străpungea norii, iar aripile îngerilor de pe coloana înaltă a lui Alexandru [1]

[1] **Coloana lui Alexandru — monument istoric înălţat în Piaţa Palatului în amintirea victoriei repurtate de ţarul Alexandru I asupra lui Napoleon, în anii 1812—1815. (N. T.)**

se avântau spre cer. Vechii locuitori ai Leningradului spuneau că nu mai văzuseră apusuri ca acelea care se zăreau acum deasupra oraşului: uneori erau de un roşu închis, alteori purpurii sau de un trandafiriu gingaş, iar în nopţile albe [1] ale Nordului se prelingeau ca o dâră lată şi ceţoasă pe marginea cerului Leningradului, scufundându-se în valuri, stingându-se deasupra mării, plutind pe cer ca o prevestire a zorilor noi. Şi cerul acesta ameninţător al Leningradului, schingiuit, ciuruit de gloanţe, devenise acum cu totul altul decât fusese în toamna trecută, bântuită de atâtea alarme... Sirenele apărării antiaeriene urlau acum mai rar şi locuitorii Leningradului nu mai auzeau atât de des vuietul avioanelor inamice trecând prin văzduh.

Marea victorie asupra hoardelor germano-fasciste obţinută lângă Moscova dăduse forţe noi ostaşilor care luptau pe toate fronturile.

Clădirile vechi acoperite cu reţele de camuflaj, care-şi schimbau necontenit culoarea, dela un anotimp la altul, devenind pe rând albe ca zăpezile de pe malurile Nevei, verzi ca frunzele arţarilor, aurii ca frunzişul parcurilor şi grădinilor Leningradului, toamna, expuse tirului artileriei inamice şi sguduite de bubuitul bombelor aruncate din avioane germane, păreau nişte cazemate imense.

In negura nopţii, maşini cu farurile camuflate intrau pe poarta Statului Major şi generalii de aviaţie, după ce-şi arătau permisele sentinelelor din post, suiau grăbit scara largă. Chiar din primele zile ale blocadei, în urma indicaţiilor tovarăşului Stalin, fusese elaborat un plan de luptă pentru căile de comunicaţie aeriene, care legau Leningradul de restul ţării. Odată cu venirea primăverii, bătăliile aeriene urmau să se desfăşoare cu o deosebită intensitate.

Se aşteptau atacuri aeriene înverşunate din partea inamicului, acum când nemţii îşi pierduseră dominaţia în văzduh. Aceste presupuneri se adeveriră în curând. Avioanele de recunoaştere germane apăreau tot mai des deasupra aerodromurilor de pe front. Deasupra Leningradului, la mare înălţime — la opt şi chiar la nouă mii de metri — apăreau avioane germane care fotografiau oraşul. In ziua de 4 Aprilie, aviaţia fascistă bombardă puternic Leningradul. Mai mult de o sută de bombardiere fuseseră trimise să atace oraşul, însoţite de câteva zeci de avioane de vânătoare. Cu puţin înainte, artileria germană cu tir lung începuse să tragă cu înverşunare asupra bateriilor antiaeriene din oraş. In ziua aceea nemţii executară pentru prima oară deasupra Leningradului un bombardament în picaj.

Ulencov sbură de multe ori în luna Aprilie, împreună cu Maţievici şi cu alţi piloţi de vânătoare, făcu de câteva ori parte din grupul de acoperire al avioanelor de luptă care dădeau lovituri grele aerodromurilor germane.

Intr'o dimineaţă, avioanele de luptă şi cele de vânătoare care le însoţeau — se afla şi Ulencov în grupul lor — trecură linia frontului între Puşchino şi Crasnoe Selo. Din raionul Duderhof, ele ieşiră spre aerodromul Crasnogvardeischi, unde nemţii aveau peste o sută de avioane aşezate de-a-lungul pistelor betonate. Nu se aşteptaseră la un atac, astfel încât avioanele asupra cărora piloţii sovietici trăgeau din sbor razant, piereau împreună cu piloţii lor, care nu izbutiseră să decoleze din cauza terenului desfundat.

Bombardamentele efectuate în Aprilie asupra aerodromurilor germane

[1] Nopţile albe sunt un fenomen care are loc atunci când centrul soarelui nu coboară cu mai mult de 7° sub linia orizontului, la miezul nopţii. Acest fenomen se observă în localităţile situate la 59°33' latitudine nordică şi sudică. La Leningrad nopţile albe au loc între 11 Iunie — 2 Iulie. (N. T.)

veniră de hac înfumurării fasciştilor, micşorându-le credinţa în succesul atacurilor lor aeriene.

In cele câteva luni de lupte grele, Ulencov văzuse, rând pe rând, regiunea de dincolo de Pscov, Leningradul, câmpiile întinse din jurul Moscovei — cerul Patriei, Rusia cu necuprinsul câmpiilor ei de zăpadă. Luna Mai 1942 părea să-i aducă o cotitură hotărîtoare în viaţă. Numărul avioanelor germane doborîte de el creştea în fiecare lună; patrusprezece steluţe decorau acum fuselajul „şoimuleţului" său. Gândul victoriei îi era mai scump decât orice pe lume; aproape în fiecare zi, urcându-se în carlingă şi înălţându-se în văzduh, pornea la atac împotriva duşmanului ca să răzbune suferinţele Patriei, sângele, durerea şi chinurile ei. „Ce nenoroc am avut! Când am sosit la Moscova, maiorul Bâcov pleca tocmai atunci la Leningrad ca să ia în primire un nou regiment. La Moscova, pe aerodrom, n'am putut schimba cu el nici două vorbe... Iar când m'am întors la Leningrad şi am fost repartizat la aviaţia de luptă, pe care o comanda Bâcov, am aflat că fusese internat în spital, fiind grav rănit..."

Ulencov luptase în preajma Moscovei în zilele cele mai grele ale apărării Capitalei; credea că nu va mai ajunge să se întoarcă la Leningrad. Dar tot atât de neaşteptat cum fusese trimis la Moscova, primi şi ordinul de a se întoarce în Nord. Numai după o săptămână află, la Statul Major al regimentului, câtă osteneală îşi dăduse Bâcov ca să obţină înapoierea lui Ulencov la vechea lui unitate: dosarul său ajunsese până la Comandamentul Suprem al Aviaţiei.

Bâcov comanda acum un regiment al aviaţiei de luptă şi Ulencov fu trimis la unitatea lui. Trebuia să-i însoţească pe cei din aviaţia de luptă în timpul sborurilor şi această nouă misiune îi plăcea lui Ulencov. Cei dela regiment îl îndrăgiră curând şi aviatorii erau foarte mulţumiţi când porneau în misiune împreună cu el. Pe neaşteptate, Ulencov află că tocmai la acest regiment ajunsese ursuleţul din pricina căruia avusese atâtea neplăceri. După cum era şi de aşteptat, ursuleţul nu-l recunoscu pe Ulencov, îi apucă cu dinţii mâna întinsă şi încercă să-l muşte. Trebui să-l îmbuneze cu zahăr. Prietenia cea veche se refăcea cu încetul.

Intr'o zi, comisarul regimentului, Şalanov, îi spuse lui Ulencov că venise o scrisoare din partea lui Bâcov, dela spital. Comandantul se simţea mai bine, spera că va părăsi în curând patul şi cerea să mai vină lumea pe la el, să-l vadă.

— O să ne ducem chiar astăzi, spuse Şalanov. De un singur lucru îmi pare rău: mâine o să ni se înmâneze Drapelul Gărzii, va veni şi o delegaţie din Moscova şi maiorul nostru e tot la spital. Poate că nu-i indicat să-i vorbim de asta? Te pomeneşti că îşi face sânge rău.

— Nu ştiu nici eu cum e mai bine, spuse Ulencov. Dacă nu-i spunem nimic e şi mai rău: o să se supere.

Până în cele din urmă, nu luară nicio hotărîre: vor vedea la faţa locului ce le rămâne de făcut.

După masă, la postul de comandă al regimentului, puseră în geantă darurile pe care le pregătiseră pentru Bâcov.

— Nu prea îl cunosc, spuse Şalanov, sunt nou la regiment şi nu ştiu dacă-i place sau nu să bea. Şi nu ştiu ce vin îi place mai mult.

— Nu prea e băutor. Totuşi, cred că n'ar strica să-i ducem o jumătate de vin roşu.

— Bine, punem negreşit o sticluţă în geantă. De fapt, nu prea e frumos din partea noastră că nu i-am făcut nicio vizită până acum, dar n'am avut timp.

— E un om extraordinar, spuse cu un oftat Ulencov. Eu îi datorez totul, tovarăşe comisar. El m'a făcut aviator. S'a purtat foarte aspru cu mine, mai aspru decât un tată bun. De câte ori nu mi-a venit să plâng când mă dojenea. Dar acum îi sunt recunoscător.

— Are o mare stăpânire de sine, spuse Şalanov. Chiar şi cei mai experimentaţi piloţi de luptă îl admiră. Când infanteria noastră se lupta pentru fiecare petec de pământ, sbura de câte şase ori pe zi. Şi s'a întâmplat odată că antiaeriana germană l-a nimerit. Abia a mai ajuns până la aerodrom. Fusese şi el rănit. Când s'a apropiat de aerodrom îi era cu neputinţă să aterizeze pentrucă i se înţepeniseră comenzile. N'a putut scoate una din roţile trenului de aterizaj. Atunci a aterizat cu o singură roată... Nu-mi intră în cap cum de a izbutit s'o facă... Şi pe deasupra mai era şi rănit la cap şi sângele îi curgea şiroaie pe obraz... Când i-am examinat aparatul, am numărat treizeci de găuri... Iar el, după ce s'a dat jos din carlingă, a făcut câţiva paşi, apoi a leşinat. L-am dus îndată la spital...

— I-am pus prea puţine bomboane, spuse Ulencov. O să-i adaug şi punga mea.

— Pune-o, spuse vesel Şalanov, răsucindu-şi mustăcioara neagră şi subţire, şi Ulencov se gândi că şi de Şalanov s'ar putea povesti tot atâtea ca şi despre maiorul Bâcov. Işi salvase doar comandantul atunci când aparatul „I. L." al acestuia fusese nevoit să facă un aterizaj forţat în spatele frontului inamic.

Spre seară luară „pick-up"-ul [1] (turismul era pentru moment scos din funcţiune) şi porniră spre oraş. Era o seară luminoasă; se apropiau nopţile albe. Pe locurile virane apărură grădini de zarzavat. In grădinile şi grădiniţele publice, pe toate străduţele, pe lângă case şi prin aleile parcurilor străvechi, pretutindeni se ridicau răzoare egale bine îngrijite, de culoare sur-ruginie. Era ceva îmbucurător: Leningradul nu va mai cunoaşte foametea.

In salonul lui Bâcov intră o infirmieră care spuse emoţionată:

— Tovarăşe maior, vă chiamă cineva. Vă roagă să veniţi urgent.

Bâcov îşi închise halatul, îşi încălţă cizmele îmblănite de care nu se despărţise în tot timpul boalei şi ieşi din salon în urma infirmierei. De când vecinul său de cameră ieşise din spital, îi era urît să-şi petreacă serile în odaia aceasta mare şi rece şi era bucuros s'o părăsească fie şi pentru scurt timp.

— Am sosit, spuse infirmiera, deschizând uşa. Bâcov închise ochii, orbit de lumina prea vie a becului electric. Şi deodată auzi o voce tinerească bine cunoscută, care-i vorbea cu blândeţe:

— In sfârşit ne-am revăzut, tovarăşe maior...

— Ulencov! strigă Bâcov. Cât de mult mă bucur că te văd, dragul meu! Şi eu care începusem să cred că m'au uitat cei dela regiment.

— Cine ar îndrăzni să vă uite? spuse Şalanov strângându-i mâna lui Bâcov. Ne aducem aminte în fiecare zi de dumneavoastră. Iar astăzi Ulencov şi cu mine ne-am hotărît să vă facem o vizită.

— Să trecem la mine în salon. Putem să stăm mai bine de vorbă singuri.

In salon era linişte şi loc destul. Fereastra dădea spre grădină. De departe se auzea sunând tramvaiul care trecea pe o stradă din apropiere.

---

1 Pick-up, poreclă dată unei autocamionete deschise. (N. T.)

— E ora mesei, spuse infirmiera punând pe noptieră o farfurie cu mâncare. Ceaiul vi-l aduc mai târziu.

Bâcov se aşeză pe pat şi trase spre el farfuria:

— Mă plictisesc aici... Rana mi se vindecă, dar doctorii îmi fac mizerii şi nu vor să mă lase să plec. Se tem, pasă-mi-te, că o să pornesc la luptă cu rana deschisă. Mă frământă cel mai mult gândul că ai mei n'au mai venit să mă vadă de câteva zile; mă tem să nu-i fi lovit vreun proiectil...

Dădu la o parte farfuria cu mâncare şi îşi scoase enervat din geanta de campanie o ţigară.

— Şi mâncarea e mai slabă ca la noi, spuse necăjit Şalanov.

— Nici vin nu se dă, adăugă mâhnit Ulencov.

— Mă descurc eu şi fără vin, răspunse zâmbind Bâcov. Dacă ar fi vorba de Cuzma Vasilievici Tentenicov, chiar că nu s'ar bucura să se aşeze la masă fără vin. Mie însă nu-mi place băutura...

— Da, e drept că e cam plicticos aici, spuse Şalanov, cercetând încăperea. In schimb o să vă întremaţi, o să prindeţi puteri noi...

— M'am şi vindecat. Nu mai am ce căuta aici... M'aş întrema mai bine sburând! Am prins mucegai aci la spital, zău aşa. De plictiseală am început să fac gimnastică medicală. Ce mai e pe la regiment? Cum o mai duceţi fără mine? A mai venit ceva lume nouă?

— Incepe să sosească, încetul cu încetul, spuse Şalanov. A venit o veche cunoştinţă de-a dumneavoastră, Liubimov. Zice că vă cunoaşte de mult.

— Liubimov? Nu cumva i-ai greşit numele?

— Sigur că nu. Am o memorie foarte bună a numelor.

— Am petrecut cu el multe zile frumoase, spuse Bâcov. Pe vremuri, când eram pasionaţi după paraşută, am sărit odată amândoi cu aceeaşi paraşută...

— Nu mi-aţi povestit întâmplarea asta... spuse Ulencov.

— Cred că în viaţa mea mai sunt destule întâmplări de care nu ţi-am vorbit, spuse zâmbind Bâcov. S'a întâmplat cam aşa: am sărit amândoi dela trei mii de metri, eu întâi, iar el imediat după mine. Liubimov a făcut o greşală oarecare, nu a tras la timp de inel şi, închipuiţi-vă, că după ce s'a deschis paraşuta mea, am simţit că intră cineva în ea. „Ei, mi-am zis, te-ai ars, băiete!" Smucitura a fost atât de puternică, încât m'a apucat ameţeala. Ne aruncasem unul peste altul, ne încurcasem în sfori, iar Liubimov nu reuşea deloc să tragă de inel, să-şi deschidă paraşuta de rezervă... Atunci am tăiat sforile cu bricegele, acolo sus, şi a doua paraşută s'a deschis la vreo trei sute de metri de pământ. Dacă nu apucam s'o facem, nu scăpam cu viaţă...

— Dar aterizajul cum a fost? întrebă Ulencov, interesat.

— Cât se poate de prost: Liubimov şi-a rupt piciorul, iar eu mi-am sucit mâna.

— Un caz interesant, chiar nemaipomenit s'ar putea spune, rosti Şalanov.

— Fiecare ar putea să citeze multe cazuri asemănătoare... Să vrei să le născoceşti şi n'ai putea; sunt însă adevărul curat. Şi ce s'aude cu înmânarea Drapelului Gărzii?

— Are loc mâine, spuse Ulencov.

— Mâine? întrebă mirat Bâcov.

Şalanov, supărat, îi aruncă lui Ulencov o privire care părea să spună: n'ai fost în stare să-ţi ţii gura, acum o să-ţi pară rău.

Lui Bâcov îi pieriră deodată şi cheful de vorbă şi buna dispoziţie. Şalanov se sculă de pe scaun.

— Am stat şi am trăncănit destul, ar cam fi timpul să ne simţim, spuse el.

Bâcov nu-şi reţinu vizitatorii. Pe scară, Şalanov îi spuse supărat lui Ulencov:

— I-ai făcut, de pomană, inimă rea comandantului...

Ulencov se făcu mic şi nu răspunse. Ajuns în stradă, zise însă deodată:

— Dacă-mi daţi voie, tovarăşe comisar, o să vă spun ce idee mi-a venit.

— Ei bine, spune. Numai că acum nu mai poţi drege lucrurile...

— Il aduc astăzi la regiment...

— Vrei să-l răpeşti?

— Il voi răpi! spuse hotărît Ulencov.

— Ca să furi, trebue să ai cap, aşa ziceau pe vremuri negustorii...

— O să fac treaba asta cu cap!

— Şi ce-o să zică medicul primar?

— Mă priveşte.

Şalanov se uită cu multă curiozitate şi neîncredere la Ulencov, apoi zise încet:

— Fă cum crezi! Iţi pun însă două condiţii: în primul rând, nu ştiu nimic despre isprăvile dumitale şi ale lui Bâcov, iar în al doilea rând, să nu înceapă medicul-şef cu jalbele.

— Fiţi pe pace! O să pun totul la punct.

— Mai am puţină treabă pe la Statul Major, spuse Şalanov. De acolo pot găsi uşor o ocazie să plec cu o maşină. Aşa că o să-ţi las „pick-up"-ul cu care am venit.

— Am înţeles, tovarăşe comisar, răspunse bucuros Ulencov. Fiţi pe pace: n'o să-mi pierd capul, totul o să iasă bine.

Intorcându-se la spital, Ulencov se duse de-a-dreptul la medicul de gardă. Se apucă să-i explice atât de încurcat şi cu atâta stăruinţă motivele pentru care Bâcov trebuia să iasă neîntârziat din spital, pomeni atât de des de dispoziţiile superiorilor, îşi arătă atât de insistent (pentru prima oară în viaţă) cele două decoraţii noi pe care le avea, încât medicul, în cele din urmă, renunţând la discuţie, spuse cu tristeţe în glas:

— Mare bătaie de cap şi cu aviatorii ăştia! Cum vine unul la spital, încep neplăcerile! Se ţin de capul doctorilor, dându-le zor, iar dacă te încumeţi să ridici obiecţii şi nu vrei să-i laşi să plece, încep discuţiile. Unul a ajuns chiar să rostească tot felul de cuvinte jignitoare: „Ce fel de patrioţi sunteţi, mi-a zis el, dacă siliţi pe unul dintre cei mai buni combatanţi să stea lungit în pat?" „Dar dacă ţi se deschid rănile?"

„Nu se deschid", mi-a spus şi a sărit la mine să mă sărute: „Tovarăşe doctor, vă rog din suflet, lăsaţi-mă să plec, că o să mă îmbolnăvesc aci de nervi din cauza dorului." Eu îmi ziceam în sinea mea că nu-i rost de o boală de nervi cu o asemenea fire şi asemenea sănătate. Până la urmă, am pus mâna pe toc şi i-am făcut formele de ieşire...

— Faceţi-i şi lui formele de ieşire, spuse Ulencov, roşindu-se de bucurie. Nu va sbura până ce nu-i vor da voie doctorii, dar vă asigur că, aflându-se la unitatea lui, printre colegi, se va întrema şi mai repede...

— Bine, bine, duceţi-vă odată. Din cauza voastră o să am neplăceri cu medicul-şef...

— Mâine o să-i trimitem o întreagă delegaţie...

Ulencov alergă cât îl ţineau picioarele până la salonul lui Bâcov.

— Ce s'a întâmplat? întrebă mirat Bâcov. V'aţi luat doar rămas bun dela mine...

— Dar dumneavoastră nu vă pare bine să mă vedeţi iar? întrebă jignit Ulencov.

— Mă bucur totdeauna să te văd venind, om ciudat ce eşti; parcă ai aduce cu tine o adiere de vânt cald. Dar de ce ai mai venit azi din nou? Medicul-şef o să mă certe că primesc vizite la ore nepermise.

— Medicul-şef nu-i aici.

— De unde ştii?

— Am aflat dela medicul de gardă. De altfel... Ulencov se opri şi se uită cercetător la Bâcov. Am venit...

— Ca să mă iei ?

— Intocmai...

— Şi ce-o să spuie doctorul? Mă ştii că nu mă tem de nimic în lume, dar de doctori mi-e frică. Poate pentrucă odată, pe când eram băiat tânăr, l-am supărat pe un doctor, când a fost bolnavă soţia tatălui meu adoptiv. Şi apoi doctorii par totdeauna atât de severi! La un examen medical te prezinţi ca un şcolar care se ştie cu musca pe căciulă.

— Cu medicul-şef o să mă înţeleg eu mai târziu, spuse Ulencov cu multă siguranţă. Acum să mergem.

Bâcov se uita nedumerit la Ulencov. N'avea nici el poftă să rămână la spital, dar nu se putea hotărî să calce regulile spitalului.

Lui Ulencov îi mergea bine în ziua aceea: reuşi să-l convingă şi pe Bâcov.

Punându-şi haina de piele şi şapca cea veche, Bâcov ieşi din spital, şchiopătând uşor, în urma lui Ulencov.

După un ceas maşina sosi la aerodrom.

La postul de comandă, toată lumea în afară de comisar se miră foarte mult; Şalanov se făcea că n'avea niciun amestec în toată afacerea asta.

Aviatorii îşi salutară cu multă bucurie comandantul.

Bâcov se duse îndată la postul de comandă, se aşeză la măsuţa joasă din bordei şi primi raportul ofiţerului de serviciu. Ulencov stătea lângă ei şi nu-şi mai lua ochii dela comandantul său. Din când în când privirile lor se încrucişau şi atunci tânărul zâmbea fericit: bună idee avusese! Nici nu se putea mai bună! Bâcov nu se refăcuse complet la spital, dar aici îşi va reveni foarte repede...

In bordei intră, aplecându-şi mult capul, Liubimov;

— In sfârşit, ne revedem! spuse el, întinzându-i mâna lui Bâcov. Eram gata-gata să mă duc după dumneata la spital.

Bâcov îl întâmpină şi pe Liubimov cu un zâmbet.

Ulencov, care era tot timpul cu ochii la comandantul său, zâmbi deodată fericit la gândul care-i încolţi în minte: Bâcov avea aerul să râdă azi de toată lumea tocmai spre a-şi ascunde propria bucurie. In timpul luptelor, comandantul se obişnuise cu noul regiment şi-i venea greu să rămână departe de unitatea sa.

După înmânarea Drapelului Gărzii, regimentul defilă prin faţa unei tribune înalte, împodobită cu steaguri. Ulencov mergea în faţă, purtând Drapelul de catifea al Gărzii.

La regiment veniseră oaspeţi — combatanţi de pe frontul Moscovei. Ulencov îi cunoştea pe mulţi din vedere şi acum, defilând cu paşi mari prin faţa tribunei, trăgea mereu cu coada ochiului ca să-i mai vadă odată pe aceşti renumiţi aviatori ai Războiului pentru Apărarea Patriei.

După defilare, toată lumea trecu în sala de mâncare şi luă loc la mese lungi. Urmară discursurile şi toasturile. Ulencov se simţi ameţit, şi pentru prima oară în viaţa lui duse la gură o cană cu alcool uşor îndulcit, care-ţi ardea limba.

Şi deodată, totul începu să plutească, să se învârtească şi să se legene în faţa ochilor săi, până şi pereţii se clătinară.

Nu auzi primele discursuri, nici începutul discursului lui Bâcov care vorbea acum. Deodată îşi desluşi propriul său nume. Nu se înşelase... Comandantul vorbea despre el.

— Soarta mea a fost oarecum diferită de a voastră, spunea Bâcov, cu o mână pe masă, privind cu ochii lui cenuşii, fără să clipească, la comisarul regimentului, Şalanov. Am crescut într'o familie de aviatori, de mic copil m'am deprins cu aviaţia, i-am văzut pe cei dintâi aviatori ruşi când erau încă tineri. Ştiu cât de greu le-a fost drumul spre victorii. Dar noi, aviatorii sovietici ai Războiului pentru Apărarea Patriei, le datorăm foarte mult, mai ales spiritului lor de jertfă şi dragostei lor pentru Patrie şi aviaţie. Au fost oameni ai datoriei, pe deplin devotaţi cauzei. Sub ochii noştri a crescut în timpul războiului o nouă generaţie de ruşi viteji, înaripaţi. Patria sovietică le-a dat posibilitatea să-şi desvolte de tineri talentele de sburători. Uitaţi-vă la Ulencov ! toată lumea se întoarse şi-l privi pe Ulencov care roşi şi-şi plecă uşor capul cu părul tuns scurt. Imi aduc aminte de el când era încă un băieţaş şi a venit la aerodromul din Moscova să-i ceară o mână de ajutor neuitatului Valerii Pavlovici Cicalov: Ulencov visa să se facă aviator. De atunci, s'au petrecut multe. Ulencov şi-a împlinit visul. La început, când a venit în regimentul meu, puţin înainte de război, îl credeam tot atât de copil ca înainte: nu puteai să vorbeşti cu el nimic serios, râdea mereu. Dar acum... acum cred că nu mă înşel spunând că va deveni cu timpul un aviator renumit, deoarece toată viaţa îi stă deschisă înainte; n'a împlinit încă nici douăzeci de ani...

CAPITOLUL XVIII

Pentru Ulencov, faima era o povară. Era destul ca la regiment să vină un corespondent de ziar sau un reporter fotografic, ca superiorii săi să-l cheme îndată la Statul Major; acolo începeau nesfârşite întrebări şi conversaţii. In asemenea împrejurări, tânărul sfios era nevoit să vorbească foarte mult şi să povestească de zece ori în şir ultima sa încăerare cu nemţii. Intr'o zi, se ascunse pur şi simplu de un corespondent, dar Bâcov îl găsi şi-i făcu o morală aspră chiar în faţa vizitatorului.

— Nu sunt numai eu erou, spuse posac Ulencov. Iată, Zverev a doborît şi el ieri două avioane, dar despre el nu se vorbeşte nimic.

— Ciudat om mai eşti, se supără maiorul, de ce ţi-o fi plăcând atât să discuţi? O să scrie despre Zverev când i-o veni rândul. Iar despre tine se scrie nu numai pentrucă eşti un erou, dar pentru ca şi alţii să devină eroi la rândul lor. Citind despre loviturile pe care le dai nemţilor în văzduh, tinerii aviatori vor dori să se distingă şi ei la rândul lor.

Netezindu-şi cu mâna boneta, fără să se uite la gazetar, Ulencov în-

cepu să vorbească, tărăgănat şi plictisit, despre ultima sa luptă aeriană. A doua zi citea în ziare articolul ce-i fusese închinat şi se minuna găsind povestirea nespus de interesantă şi de curgătoare şi nu-i venea să creadă că din cele istorisite de el în chip atât de nepriceput, ieşise un articol atât de pasionant. Totuşi, şi data următoare căuta să scape de întrevederea cu corespondentul.

Cu atât mai stânjenit se simţi când află că urma să sosească în curând la unitatea lor un pictor care-i va face portretul pentru o mare expoziţie din Moscova!

— Vă rog foarte mult, Ivan Petrovici, se rugă Ulencov într'o seară, întorcându-se după masă împreună cu Bâcov spre căsuţa lui, puneţi-l să picteze pe altcineva. Eu am o fire nerăbdătoare, de vânător sadea, şi n'o să fiu în stare să stau locului ca să pozez câte cinci ceasuri în şir. O să-mi tocesc nervii, zău aşa, şi doar trebue să sbor aproape în fiecare zi...

Bâcov îi puse mâna pe umăr şi începu să râdă:

— Sunt fără milă, spuse el, şi e foarte greu să mă îndupleci. Orice-ai spune, portretul tot o să ţi-l facem.

Ulencov nu mai stărui: cunoştea firea repezită a maiorului, căruia nu-i plăceau discuţiile şi ştia că Bâcov îşi va impune până la urmă punctul de vedere, oricât ar fi încercat Ulencov să se împotrivească şi oricâte argumente, chiar şi din cele mai temeinice, ar fi găsit.

Tocmai atunci văzu un om cu barbă, purtând un palton cenuşiu şi o pălărie. Ulencov voi să treacă pe lângă el, dar necunoscutul îi întinse mâna şi-i spuse cu glas tare:

— V'am recunoscut îndată, tovarăşe Ulencov. V'am studiat chipul după o fotografie şi iată, nu m'am înşelat.

„O fi chiar ăsta pictorul?" îşi zise Ulencov şi întrebă încet strângându-i mâna:

— Dumneavoastră sunteţi pictorul care a venit să-mi facă portretul?

— Intocmai, răspunse glumeţ acesta. Sunt pictorul Foca Stepanovici Gladâşev. Sper că o să ne împrietenim. O să avem de lucrat împreună vreo săptămână.

— N'o să pot găsi o săptămână liberă, spuse cam încurcat Ulencov. Sbor în fiecare zi.

— Să sbori, trebue neapărat să sbori! N'o să-ţi iau mai mult de un ceas în fiecare zi. In restul timpului, o să pot lucra şi fără dumneata.

Lui Ulencov i se păru că pictorul acesta cârn şi mic de statură era un om tânăr, dar după ce Gladâşev îşi scoase pălăria, aviatorul îi văzu şuviţe cărunte în păr.

— Bătrâneţe, haine grele, zâmbi Gladâşev. Te poftesc de pe acum la mine: peste două luni, o să-mi sărbătoresc aniversarea de cincizeci de ani.

Şedinţele de pictură începură chiar a doua zi. Gladâşev lucra pe aerodrom, lângă avionul lui Ulencov şi pentru întâia oară în viaţa lui, tânărul aviator nu se simţi stânjenit de atenţia care i se arăta. Se obişnui repede cu Gladâşev. Il bucurau mai cu seamă două lucruri: în primul rând, Gladâşev nu-i cerea să se prefacă într'o statue şi să stea nemişcat cât timp poza, iar în al doilea rând, Gladâşev era un povestitor neîntrecut, şi Ulencov află în câteva zile, dela el, multe lucruri despre care nici nu auzise până atunci.

După două zile de lucru, Ulencov începu să se recunoască pe pânză. Credea că munca pictorului se sfârşise şi-i părea rău să se despartă de o-

mul acesta vorbăreț și zâmbitor. Dar Gladâșev îi explică tânărului aviator că munca principală abia începea: multe detalii trebuiau schimbate, precizate, desenate din nou. Ulencov se bucură; își petreceau iar zilele pe aerodrom, lângă avionul lui. Când aviatorul pleca în misiune, Gladâșev însoțea lung cu privirea avionul care se înălța în văzduh, făcea semne cu pălăria, striga ceva în urma lui, dorindu-i tânărului aviator noroc și izbândă în timpul sborului și în lupta care-l aștepta. Iar lui Ulencov îi făcea plăcere, venind la aterizaj, în timp ce roțile avionului rulau pe pământ, să vadă printre siluetele tinere în uniformă de aviator și pe bărbatul acesta mai în vârstă cu pălărie și palton cenușiu.

Intr'o zi, Ulencov se întoarse pe aerodrom și-i raportă maiorului că doborîse două avioane germane. Bâcov îl trimise să se odihnească douăzeci și patru de ore; aviatorul se duse la masă împreună cu pictorul. După prânz, rămaseră amândoi de vorbă.

— E extraordinar, cum ți s'a schimbat înfățișarea în ultimele luni față de fotografiile mai vechi, spuse Gladâșev. In fotografiile acelea aveai o figură de copil, și, iartă-mă, ți-o spun deschis, încă neatinsă de eforturile voinței. Iar acum, cu cuta aceea la rădăcina nasului, cu expresia schimbată, autoritară a ochilor, ai devenit un altul, mai matur parcă dintr'odată. Tocmai de aceea acum e mai interesant să-ți fac portretul. Vezi, noi ăștia, pictorii, suntem datori să lăsăm celor de mâine o amintire a dumitale și a tovarășilor dumitale. Și dacă n'o să ne ducem munca la bun sfârșit, nu ne iartă posteritatea.

— Vrei să ne plimbăm puțin? întrebă Ulencov.

— Cu cea mai mare plăcere, răspunse Gladâșev încheindu-și paltonul la toți nasturii. E cam frig și am poftă să fac mișcare ca să mă încălzesc. Uneori, mă scutură frigurile căpătate în Asia Centrală încă de pe timpul războiului civil; de atunci mă tot chinuesc...

— Ai luat parte la războiul civil? întrebă Ulencov.

— Chiar dela izbucnirea lui. Atunci am început să pictez. Să vezi cum: în timp ce eram la Samarcand, am montat la regimentul nostru un spectacol și n'avea cine să picteze decorurile. M'au pus pe mine s'o fac, și ce crezi? Am reușit! Și de atunci, n'am mai lăsat penelul din mână.

— Cred că ai avut o viață interesantă, spuse gânditor Ulencov.

— Ce viață poate fi mai interesantă decât a dumitale? Comsomolist, tânăr de douăzeci de ani, ai și devenit unul dintre aviatorii cei mai cunoscuți de pe front. Știi, în timp ce lucrez la portretul dumitale, mă frământă de multe ori un gând: iată, stăm amândoi pe aerodrom, discutăm, vorbim și deodată îți vine un ordin, te înalți în văzduh, pornești la luptă împotriva dușmanului mârșav, îți riști viața în fiecare clipă, iar eu în timpul acesta, pe când tu lupți în văzduh, stau liniștit pe aerodrom și îmi văd de pictura mea, ferit de orice primejdie.

— Dumneata îți riști viața la fel ca și mine. Iar de sburat, firește că nu poți să sbori la cincizeci de ani. Nu poți fi pilot de vânătoare la vârsta asta. Ca să dobori un avion trebue să fii tânăr și sprinten.

— Ințeleg. Și totuși, când îți văd treselе de rănit pe piept, mă roade, fără să vreau, un gând: „Dar eu, ce-am făcut eu pentru Patrie? Am făcut eu oare tot ce am putut? Am sângerat eu pentru ea? Aș putea să fiu tot atât de neînfricat ca și dumneata într'o încăierare cu dușmanul?"

Se plimbară multă vreme pe malul mării. Nopțile albe se sfârșiseră, negura ce plutea deasupra golfului devenea din ce în ce mai deasă, iar stelele aveau un ciudat reflex albăstrui. Picioarele se împotmoleau în

mâlul de pe coasta mării. Valurile se spărgeau cu sgomot de dig. Undeva, pe aerodromul îndepărtat, se înălţa o rachetă semnalizatoare. Cerul jos şi întunecat fu spintecat deodată de izbucniri de lumină: trăgea artileria.

— Nemţii bombardează iar Leningradul cu piese de tir lung, spuse Gladâşev. E o barbarie cum nu s'a mai văzut! N'am cuvinte ca să exprim toată ura pe care o resimt împotriva fasciştilor pentru fărădelegile lor. Doar bombardamentul lor barbar nu atinge niciun obiectiv militar. Trag ca fiarele, ucid copii, bătrâni, femei, populaţie paşnică. Am văzut de curând o bătrână omorîtă într'un bombardament. Zăcea pe caldarâm. In mână strângea o plasă cu zarzavat pe care, pe semne, îl adunase tocmai atunci din grădina ei. Printre şuviţele cărunte de păr îi curgea sângele... Spune, poţi oare să uiţi sau să ierţi astfel de lucruri vreodată? Chiar dacă aş trăi o sută de ani şi încă n'aş ierta, n'aş uita.

— Noi le nimicim bateriile. E lucru greu şi primejdios, dar aviaţia noastră de luptă îşi îndeplineşte foarte bine această sarcină.

— Dar dumitale nu ţi s'a întâmplat să le ataci vreodată?

— Ba da, chiar de mai multe ori, în timp ce serveam de acoperire celor dela aviaţia de luptă când plecau la atac.

— Tare aş vrea să privesc şi eu odată, de sus, măcar cu un ochi, spuse suspinând Gladâşev. Or fi fugind oare de colo până colo când se pomenesc cu bombele care cad asupra lor ?

...Se întoarseră târziu acasă, după orele unsprezece şi mai stătură încă mult timp de vorbă la lumina lămpii de gaz. După două zile, Gladâşev, care îşi terminase lucrarea, îşi luă rămas bun dela Ulencov.

— Deşi mi se întâmplă rareori să-mi placă propriile mele opere, sunt mulţumit de acest portret, spuse Gladâşev. Cât despre dumneata, trebue să-mi făgădueşti că dacă vii la Leningrad o să treci negreşit şi pe la atelierul meu. Vreau să mai fac câteva schiţe după dumneata. Iţi arăt şi lucrările mele mai vechi...

— O să viu neapărat... M'am deprins cu dumneata şi o să-ţi simt lipsa.

Trecu o lună dela despărţirea lor, dar Ulencov nu reuşi să ajungă până în oraş. Intr'o seară ploioasă însă, maiorul Bâcov îi spuse pe neaşteptate:

— Mă duc în oraş, sunt chemat de superiorii mei. Vrei să vii cu mine? O să fiu ocupat dela opt la douăsprezece, aşa că ai la dispoziţia ta patru ore. Iţi las şi maşina; poţi să te plimbi cu ea prin oraş cât vrei...

Plecară dela aerodrom seara. Ploua, cerul era învăluit de nori, copacii parcului bătrân fremătau în bătaia vântului.

— Atunci, ne-am înţeles: te întorci aici la ora douăsprezece fix, spuse Bâcov când ajunseră la Statul Major al frontului.

— Bine, răspunse Ulencov şi maşina se avântă înainte prin ploaie şi vânt.

Undeva în depărtare se auzi explozia unui proiectil, urmată de altele... Artileria germană cu tir lung trăgea asupra oraşului... Difuzoarele din pieţe şi dela colţurile străzilor vesteau populaţia că trebuia să se adăpostească, să întrerupă circulaţia. Maşina se apropia de strada unde locuia Gladâşev. Deodată la un colţ, în apropiere, explodă un obuz. Deasupra străzii se ridică un nor gros de fum, de praf şi de ţăndări. O bucată de cărămidă trecu prin geamul maşinii şi-l sgârie uşor pe Ulencov pe obraz. După ce-i spuse şoferului să tragă maşina în curtea cea mai apropiată, Ulencov porni pe jos spre casa lui Gladâşev. In peretele casei se căsca o

gaură enormă. Cioburi de sticlă trosneau sub picioare. Două femei duceau un om rănit, cu capul plin de sânge, sprijinindu-l de braţ. Se auzea plângând un copil. Repede, aproape fugind, Ulencov sui scara până la etajul al IV-lea. Uşa apartamentului lui Gladâşev era deschisă. In prag, stăteau portarul şi un miliţian.

— Ce s'a întâmplat? întrebă gâfâind Ulencov.

— A fost ucis, răspunse încet portarul. Şi să vedeţi cum s'a întâmplat: o schijă a trecut prin geam şi l-a nimerit drept în tâmplă.

Ulencov intră în odaie. Gladâşev zăcea nemişcat printre cioburi, cu braţele aruncate în lături. Faţa-i era plină de sânge, iar gulerul cămăşii sfâşiat. Căzuse lângă peretele pe care era atârnat portretul lui Ulencov. Schija găurise pânza jos, lângă ramă, dar portretul nu fusese vătămat. Uitându-se mai atent, Ulencov văzu pe tablou o pată mare şi întunecată: fusese stropit cu sângele lui Gladâşev.

De multe ori Ulencov privise moartea în faţă, dar ceea ce vedea acum era mai presus de puterile omeneşti. Işi aminti fără să vrea de convorbirea lui cu Gladâşev, de visul acestuia de a munci cât mai mult cu putinţă pentru victorie.

Luă portretul din perete şi ieşi din odaie.

La ora douăsprezece era la locul convenit.

— Ce-i cu tine? întrebă mirat Bâcov. Eşti schimbat la faţă.

La început Ulencov nu fu în stare să povestească cele întâmplate. A doua zi, porni din nou în misiune, împreună cu aviaţia de luptă, împotriva bateriilor germane care bombardau oraşul.

Maiorul Bâcov avea obiceiul să răspundă la toate întrebările ce i se adresau după aterizaj:

— Nimic extraordinar...

Nu era în firea lui să exagereze şi nu-i plăcea să vorbească despre faptele sale de arme. De când îl cunoştea pe maior, Ulencov avu numai odată prilejul să rămână uimit de neaşteptata poftă de vorbă a comandantului său. Aceasta se petrecu în ziua când pe aerodromul lor sosiră mecanicii trimişi din Leningrad.

Ulencov îi văzu pe noii sosiţi venind câteşi trei prin păduricea în marginea căreia fuseseră amenajate nişte cazemate pentru avioane. Mecanicul care mergea în primul rând era foarte înalt şi avea un mers tineresc, elastic; ceilalţi doi se ţineau cu greu după el. Curând după aceea, venind la postul de comandă, chiar înainte de a putea desluşi cine şedea la masă, Ulencov recunoscu vocea de bas a bătrânului Bâcov.

— Ai văzut ce oaspe ne-a sosit? spuse cu bucurie maiorul, conducându-l pe Ulencov spre tatăl său adoptiv; apoi îndată reluă şirul povestirii întrerupte: vorbea despre recentele lupte aeriene. Bătrânul Bâcov asculta cu atenţie şi din când în când dădea din cap în semn de aprobare.

Din ziua aceea, cei doi Bâcovi nu se mai despărţiră. Bătrânul locuia tot aici, pe aerodromul pe care artileria germană cu tirul lung îl bombarda necontenit.

Avionul lui Ulencov se înălţa în fiecare zi în văzduh, însoţind avioanele de luptă care atacau trupele germane şi aerodromurile inamice situate în apropierea oraşului. Molipsindu-se dela comandantul său, Ulencov repeta şi el expresia preferată a acestuia, răspunzând la întrebările ce i se puneau în legătură cu cele petrecute în văzduh: „Nimic extraordinar". Treceau însă zile şi săptămâni şi pe ordinele de zi ale comandamentului

înviau amănuntele luptelor aeriene desfăşurate, iar pe fuselajul avionului lui Ulencov se adăugau mereu noi steluţe.

Anul 1942 se apropia de sfârşit. Vizitatorii expoziţiei de pictură dela Moscova se opreau vreme îndelungată în faţa portretului unui tânăr aviator pe al cărui piept străluceau decoraţii militare. Cuta dela rădăcina nasului, cicatricea de pe obraz, tresele sale de rănit stăteau mărturie că aviatorul acesta trecuse prin multe încercări; dar nimeni, în afară de organizatorii expoziţiei, nu ştiau că pata cea mare, ruginie, din josul pânzei, era sângele închegat al pictorului care zugrăvise acest portret.

EPILOG

In Februarie 1944, după marea victorie dela Leningrad, prietenii cei vechi auziră din nou glasul răsunător al lui Tentenicov. Bătrânul lor prieten se întoarse pe neașteptate tot așa după cum dispăruse. Multe lacrimi de bucurie fură vărsate în apartamentul cel nou al soților Bâcov, în bulevardul Ecaterinhofschi, când voinicul de pe Volga, plimbându-se din colț în colț, făcu să răsune în încăperea înaltă cu tavanul boltit, tunetul vocii sale de bas ușor răgușit.

— Lasă-mă să te văd, repeta cu însuflețire Piotr Bâcov, a doua zi după întoarcerea lui Tentenicov. Să-l admir în voie pe moșneagul cel bărbos venit dela partizani.

Tentenicov se plimba prin odaie, strângându-și în pumn barba căruntă și povestind amănunțit drumul străbătut în tovărășia unor credincioși partizani, prin mlaștini și păduri, despre luptele și ceasurile petrecute la pândă, despre trenurile aruncate în aer și cartierele Statelor Majore germane devastate. Vorbea, iar dincolo de cuvintele sale, în fața Elenei Ivanovna, răsărea ca o vedenie câmpul de varză bătut de artileria germană, pe care îl străbătuse în fugă în ziua aceea când fusese salvată de Tentenicov.

Tentenicov se apropie de fereastra prin care se vedea numai un colțișor, din cerul Leningradului, ca un tablou într'o ramă înaltă și îngustă. Vasăzică așa arăta acum cerul marelui oraș! Era nespus de senin în ziua aceea, albastru de tot, cu nuanțe atât de luminoase și de gingașe, încât Tentenicov nu-și putea lua ochii dela el. Apoi deodată, se ridicară niște noruleți ușori, de parcă cineva ar fi suflat peste o oglindă și suprafața i s'ar fi aburit; înălțimile se înnegurară și bolta luminoasă și necuprinsă păru deodată atât de aproape, încât îți venea să crezi că poți atinge norii cu mâna întinsă... Apoi, repede-repede parcă l-ar fi coborît cineva cu o parașută, prin nori se arătă soarele și cerul de Februarie își recăpătă din nou îndepărtarea zărilor.

— Am știut totdeauna că o să te întorci, spuse Elena Ivanovna, urmărindu-l cu luare aminte pe Tentenicov; barba căruntă îl cam îmbătrânea, iar spinarea i se încovoiase. După întâlnirea aceea dela Bolșie Colpanî m'am gândit mereu la tine și, de fiecare dată când auzeam sunând la intrarea principală și ni se aducea poșta, mă așteptam să primesc și dela tine vreo știre.

— Nu ştiam unde să scriu şi apoi, la drept vorbind, numai de scrisori nu-mi ardea...

Incă de cu seară, când le apăruse pe neaşteptate în casă Tentenicov, avuseseră timp să-şi povestească despre multe lucruri, dar şi astăzi nu se mai săturau ascultându-l: văzuse multe lucruri neobişnuite, uimitoare, în aceşti doi ani şi jumătate trăiţi printre partizani.

— Nu mă aşteptam să devin căpătenie de partizani, după cum nu mă aşteptam să-mi petrec cel din urmă război din viaţa mea în spatele frontului inamic.

— Dar acum îţi pare rău?

— Cum ar putea să-mi pară rău? Păi, acum nu-i sat cât de mic în pădurile şi mlaştinile Novgorodului, unde lumea să nu pomenească de mine.

— Dar de aci înainte, ce-ai de gând să faci?

— De aci înainte? Să-mi petrec câte zile mai am alături de tine...

— Atunci, odihneşte-te puţin şi apoi plecăm la Moscova, la uzină. Am primit până acum în repetate rânduri invitaţii din partea lui Sviajeninov: o să lucrăm la nişte motoare cu reacţie.

— Il mai ţii minte pe băiatul acela care era cu mine când ne-am întâlnit la Bolşie Colpanî? întrebă Tentenicov apropiindu-se de Lena. Era nostim puştiul. Mi-a fost de mare ajutor în prima perioadă a rătăcirilor mele prin spatele frontului german. M'am lăsat chiar înduioşat atunci şi te-am rugat să-l iei acasă la tine dacă scăpaţi cu viaţă. Aveam de gând să-l înfiez...

— Nu ştiu nimic despre el. Am plâns atunci destul din pricina lui. Fusese lângă mine la începutul fugii noastre peste câmpul de varză, dar mai târziu l-am pierdut din vedere.

— Şi nu l-ai mai căutat?

— Cercetaşii care m'au întâlnit au pornit în căutarea lui, dar nu l-au găsit. Spuneau că ar fi nimerit la o unitate vecină şi de acolo poate că l-au trimis la Leningrad. Dar el nu ne ştie adresa. Nu sunt sigură că ţi-a reţinut numele.

— Zi aşa, Lenocica. Păcat... Dar de ce or fi zăbovind atât ai noştri? Vania şi cu Ulencov spuneau că ar vrea să ajungă acasă pe la ora zece dimineaţa; când colo, a trecut de amiază şi încă n'au venit.

— Poate că au fost reţinuţi la unitate.

Elena Ivanovna ţesea un ciorap şi, fără a asculta conversaţia bărbaţilor, se gândea la apropiata întoarcere la Moscova, la doctorul pe care-l cunoştea, specialist în boli de inimă, la care va trebui să-l ducă pe bărbatul ei; în ultimul timp, Bâcov o ducea cam prost cu inima şi cu respiraţia; urca cu greu la etajul IV, trebuind să se oprească la fiecare palier ca să răsufle. Nu trecuseră nici trei ani din ziua când sosiseră cu toţii — o familie unită şi veselă — în vechiul apartament de pe Podeacescaia; dar de atunci, prin câte încercări nu trecuseră! Şi iată că erau acum adunaţi din nou şi Lenei i se părea că n'o să se mai despartă niciodată, căci nici sfârşitul războiului nu mai era departe... Simţi în aceeaşi clipă cât de rupt de realitate fusese visul său de a duce un trai comod. Dar parcă vreunul din ei dorea să se odihnească? Nici ea n'ar fi primit o viaţă liniştită, lipsită de griji, dacă i s'ar fi oferit...

Viaţa îşi reluă încetul cu încetul vechiul său curs. Sofia Gavrilovna se restabilise după rana suferită şi se mutase într'un apartament nou. Jenia

avea de gând să vină la Leningrad şi o aşteptau să sosească din zi în zi împreună cu fetiţa...

Se auzi o bătaie în uşă. Vania, Bâcov şi Ulencov intrară în casă, îmbujoraţi de frigul de afară, veseli, aducând în odaie gălăgie şi o atmosferă tinerească.

— V'am aşteptat cam mult, spuse Elena Ivanovna. Credeam că nu mai veniţi azi.

— Se putea să nu fi venit noi azi aici? rosti Ulencov scoţându-şi haina de piele. Cu toate că n'o să stăm decât o clipă: vrem să ne luăm rămas bun...

— Din nou la drum? întrebă încet Elena Ivanovna. Mi se pare câteodată că aşa o să şi mor, făcându-i unuia dintre voi bagajele pentru o călătorie lungă...

— Dar asta e chiar foarte bine, Lena, spuse emoţionat Bâcov. Până în zilele nostre, încă nu s'au pomenit astfel de lucruri pe lumea asta: iată, viaţa noastră se şi apropie de sfârşit, şi totuşi în faţă ni se mai deschid alte drumuri, căi noi, o vastă perspectivă... Parcă înainte putea să fie astfel? Citeşte romanele mai vechi: la patruzeci de ani, oamenilor nu le mai rămânea decât trecutul, un adăpost calm, un trai lipsit de frământări şi amintirile; pe când noi, chiar aşa bătrâni cum suntem, ştim să trăim cu gândul la ziua de mâine. Imi vine să plâng când mă gândesc că Nicolai Grigoriev n'a ajuns să vadă ziua de azi, căci el a visat triumful unei asemenea vieţi.

Tăcură, evocând în gând ultima întâlnire cu Nicolai Grigoriev care fusese ucis la Tambov, în timpul operaţiunilor de lichidare a bandelor lui Antonov. Şi chipul comisarului din războiul civil, omul care îi ajutase să devină bolşevici, le apăru din nou în faţa ochilor, venind din negura anilor...

Părea că melodia care se transmitea acum la radio şi pe care-o cântaseră cândva la Ţariţîn, le trezea o amintire îndepărtată...

Rămaseră astfel mult timp în tăcere, ascultând muzica. Apoi, Elena Ivanovna uitându-se atent la Ulencov care-şi freca obrajii învineţiţi de frig, cu mâneca hainei, îl întrebă cu grijă:

— Vrei să punem de ceai?

Sărutându-i mâna, fiul ei adoptiv îi răspunse încet:

— Ce bine ştii să ne ghiceşti gândurile. Tocmai voiam să-ţi cerem acest lucru. Am cam îngheţat pe drum; se oprise circulaţia şi am fost nevoiţi să aşteptăm până ce s'a scurs toată coloana de automobile...

Elena Ivanovna trecu la bucătărie. Când, după o jumătate de ceas, reveni cu un ceainic cu apă clocotită, conversaţia era în toi.

Aviatorii discutau problema celui de al doilea front. Fără să asculte vorba domoală a tânărului Bâcov, Tentenicov se ridică de pe scaun şi o întrebă pe Elena Ivanovna:

— Ţii minte atunci, la despărţire, la Bolşie Colpanî, ţi-am înmânat un pachet? Aveam acolo decoraţiile şi hârtiile mele.

— Ţi le-am păstrat cu sfinţenie, răspunse mândră Elena Ivanovna, trăgând sertarul mesei de scris.

Tentenicov desfăcu repede pachetul, îşi prinse de bluza militară o decoraţie şi flutură un carneţel cu scoarţe albastre decolorate.

— O să vă citesc acum o însemnare mai veche şi o să pricepeţi îndată, pe deplin, ce înseamnă cel de-al doilea front şi ce atitudine au faţă de noi grangurii dela Londra şi New-York. Nu cred în nicio vorbă de-a lor! Când

Wall-Street-ul va găsi de cuviinţă că am înaintat îndeajuns în Apus, numai atunci vor trece Canalul Mânecii... Iar până atunci... Dar ce să mai vorbim... Ascultaţi mai bine aci. Insemnarea asta o păstrez de mulţi ani, dar mă usturǎ la inimă până în ziua de azi. Pe vremea aceea se desbătea problema dacă trebuiau sau nu să vândă avioane Rusiei Sovietice...

Işi puse ochelarii şi, ţinându-şi carnetul cu mâna întinsă, îi răsfoi încet filele.

— Uite-o aici! Mi-a tradus-o un inginer dintr'o revistă engleză, încă în 1921...

Tentenicov se uită la toţi cei de faţă, apoi citi răspicat accentuând fiecare cuvânt: „Ruşii ar putea să devină aviatori excelenţi, dar cei mai mulţi dintre ei nu sunt în stare să-şi întreţină aparatul în bune condiţiuni. De aceea, cred că cu cât vom trimite mai multe avioane în Rusia, cu atât se vor distruge mai multe în timpul sborurilor din cauza proastei lor întreţineri. Prin aceasta vom contribui la nimicirea unui mare număr de ruşi, ceea ce va fi în folosul Europei civilizate".

— Ei, ce ziceţi de asta! exclamă Tentenicov strângându-şi carneţelul în mână. Ce sămânţă de Iuda! Voiau să vină în ajutorul Europei „civilizate" cu preţul sângelui rusesc...

— Să-şi ia gândul constructorii de avioane englezi: să nu spere că ne interesează aparatele lor, spuse Ulencov. Nici înainte n'am stat să învăţăm dela ei. Iar de când au scris mârşăvia asta, am parcurs o cale lungă...

— Da, lupta continuă, spuse Ivan Bâcov. Suntem din nou la începutul drumului. Niciodată încă, tehnica n'a făcut paşi atât de mari ca acum. Ceea ce astăzi e socotit ca o realizare, mâine n'o să mai facă nici două parale. Sviajeninov mi-a vorbit de câteva ori de întâlnirile tovarăşului Stalin cu constructorii de avioane. Şi de fiecare dată, Stalin le-a repetat că nu e cazul să se culce pe laurii victoriei, că trebue să caute mereu şi să găsească elemente noi. In ziua de azi, sentimentul noului are o deosebită importanţă...

— Când te uiţi la avioanele de astăzi şi ţi-aduci aminte cât de urîte erau şi ce puţină putere aveau cele dintâi aparate pe care am învăţat noi să sburăm, te cruceşti, răspunse Tentenicov. Şi n'au trecut decât vreo treizeci şi ceva de ani de când omenirea se mândrea cu cele dintâi avioane...

— Dar acum lumea se mişcă mai repede... Avioanele cu care vor sbura oamenii peste treizeci şi cinci de ani se vor deosebi de aparatele noastre de acum, mai mult decât se deosebesc cele mai perfecte avioane din ziua de azi de cele pe care le aveam în primii ani ai aviaţiei. Nu mai e mult până în ziua când oamenii vor sbura în stratosferă, mai repede ca sunetul. Şi asta încă nu e limita posibilităţilor!

— O asemenea tehnică va cere la rândul ei oamenilor mai mult decât le cerea înainte, spuse Elena Ivanovna. De obicei, nu lua parte la conversaţie, atunci când vorbeau de tehnica aviaţiei, dar astăzi emoţia fiului lor adoptiv o cuprinsese şi pe ea.

— Desigur! Dar calea pe care am parcurs-o cu toţii, Piotr şi Tentenicov, eu şi cel mai tânăr dintre noi, Ulencov, nu ne-a impus oare, în fiecare an, în fiecare zi şi mereu alte cerinţe noi? Nu-i deajuns să dispui de un aparat perfecţionat, trebue să ai la îndemână şi un om desăvârşit care să-l piloteze. Şi omul acela nu trebue să fie voinic numai la trup, trebue să fie bogat sufleteşte, să ştie multe. Şi cu toate că războiul nu s'a terminat încă, mulţi dintre noi au şi început să meargă din nou la şcoală. Iată, pleacă şi Ulencov să înveţe...

— Dar tu, ce-o să faci acum?

— Plec chiar astăzi cu avionul pe alt front. Până la Moscova sbor împreună cu Ulencov, iar de acolo căile noastre se despart. El își va lua locul în școală, iar eu voi porni spre Apus.

Ulencov tăcea, posac.

— Ești nemulțumit? îl întrebă cu simpatie Ivan Bâcov.

— Am vorbit de curând cu comandantul aviației și mi-a spus că îmi va da posibilitatea să lupt până la sfârșitul războiului. Gândiți-vă și voi, cum pot să sfârșesc războiul fără să iau parte la luptele dela Berlin? A fost visul meu de totdeauna. Și o să-mi pară mult prea rău să stau în clasă și să tocesc formule, când trupele vor intra în Germania.

— Ai și luptat pe cerul Berlinului, spuse liniștit Ivan Bâcov.

Ulencov se uita la el mirat.

— Orice luptă pe care am susținut-o în văzduh, chiar din prima zi a războiului, prevestea înfrângerea definitivă a dușmanului. Orice avion doborît de noi la Moscova, Stalingrad sau la Leningrad nu s'a mai ridicat niciodată în înălțimi. Aviația germană nu se va mai reface niciodată după loviturile primite.

In stradă se auzi clacsonând strident și lung o mașină.

— A venit să ne ia, spuse Ulencov. Peste un ceas decolează avionul nostru...

Nici măcar nu v'ați băut ceaiul, spuse mâhnită Elena Ivanovna.

— Nu mai avem timp. O să ne încălzim la Moscova. La Pliușcina noastră dragă, răspunse Ulencov.

Aviatorii se îmbrăcară repede. Despărțirea nu dură mult; în curând, apropiindu-se de geam, Tentenicov văzu mașina care gonea spre răscruce.

Mașina străbătea în grabă bulevardele întinse. Cheiurile ninse, palatele și catedralele masive, aripile largi ale podurilor, copacii înalți din parcuri, toate le erau dragi oamenilor care se aflau în mașină: nu odată își riscaseră viața pentru apărarea măreţului oraş a cărui frumusețe severă li se înfățișa din nou.

Pacea regăsită era ceva nou pentru populația Leningradului. La câte un colț de stradă se mai vedeau încă inscripții albastre care arătau pe care trotoar era primejdios să stai în timpul bombardamentului de artilerie; pe bulevardul Nevschi mai zăreai multe femei în haine vătuite, purtând măști de gaze. Străzile erau din zi în zi mai animate și printre haine vătuite și paltoane se vedea tot mai rar câte o manta militară, deoarece frontul se depărtase spre Apus și spre Sud.

— Dacă aș fi avut o sută de vieți, mi le-aș fi dat toate pentru cerul Patriei, pentru Victorie! exclamă emoționat Ulencov.

— Sfârșitul războiului se apropie, spuse Bâcov. Noi o să mai apucăm ziua de mâine. Ce mult aș vrea să trăesc până în ceasul când vom auzi la radio comunicatul guvernului asupra cifrelor noului plan cincinal! Căci noi am fost de tineri o generație de constructori și am luptat totdeauna pentru Patrie.

Curând, ieșiră afară din oraș. Troienele scânteiau, vântul mătura alene câmpia, viscolind deasupra ei vârtejuri de omăt; zăpada din marginea drumului era uimitor de curată, de neprihănită, iar dincolo de povârniș se ve-

deau, înnegurate, depărtările viorii. Apoi, deodată, viscolul se potoli, soarele palid al iernii nordice ieşi din nori şi maşina porni şi mai repede pe drumul bătătorit pe care sclipeau milioane de scântei. Ivan Bâcov se uita cu bucurie la câmpul acesta de zăpadă care te chema în depărtări. Pentru el, pentru tovarăşul său de drum şi pentru cei care-i erau dragi, viaţa îşi avea preţul tocmai pentru că-i chema din nou înainte, îi chema să ia parte la realizări şi fapte noi într'o epocă măreaţă.

CUPRINSUL

Editura Tineretului roagă cititorii, activiştii organizaţiei U.T.M., bibliotecarii, profesorii şi învăţătorii, să-i comunice în scris părerile lor asupra conţinutului şi formei literare a cărţii şi asupra condiţiilor grafico-artistice ale acesteia referindu-se şi la calitatea traducerii. Totodată să arate cum îi ajută cartea în activitatea lor de fiece zi.

Scrieţi-ne pe adresa: „Editura Tineretului", *Str. Nikos Beloiannis Nr. 25, — Raionul Stalin, Bucureşti*

Nr. 5182

V. SAIANOV. Cer și pământ. Red. resp. al cărții Sișmanian Ecaterina. Editura Tineretului - București 1952 - 580 pag. - ft 175 X 250 mm.; - Tipografia Editurii C. G. M. - Dat în lucru: 23. VI. 1952 - Bun de tipar 4. X. 1952 - Hârtie C. Școlare de 65 gr./m.p. - ft. 16/70X100 - Tiraj 15.000 + 100 exemplare - Coli de tipar 36,25 - Coli de editură 54,36.

A 483.

ERATĂ

La pag. 89 rândurile 7, 8, 9 de jos se va citi:

— Ia să sbori, să sbori pe scăricica asta a ta, din treaptă în treaptă! strigă necunoscutul care venise în ajun la hotel, plesnindu-se cu mâinile peste carâmbii cismelor lăcuite, de parcă s'ar fi pregătit să joace.

Lei 14,50